CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE
BORUSSICAE

CONTINUATA.

CONSTANTINUS MANASSES, IOEL,
GEORGIUS ACROPOLITA.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVII.

CONSTANTINI MANASSIS

BREVIARIUM HISTORIAE METRICUM.

RECOGNOVIT

IMMANUEL BEKKERUS.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXXVII.

IOANNIS MEURSII DEDICATIO.

SERENISSIMO INVICTISSIMOQUE PRINCIPI

GUSTAVO ADOLPHO

D. G. *SUECORUM* GOTHORUM VANDALORUM

REGI ET PRINCIPI HEREDITARIO

MAGNO DUCI FINLANDIAE

ESTHONIAE WESTHMANNIAEQUE ETC. PRINCIPI.

Quantus sit historiae usus, etiam regibus, GUSTAVE ADOLPHE, rex auguste, iam toties et a tam multis dictum ut nemo ignorare possit; eaque de re sermonem hic instituere velle merito putidum habeatur. itaque hoc sufficiat unum, cum post ardua regni negotia fessum animum oblectare reges volunt, nusquam dignius occupari otium posse quam in historiae lectione. hanc ob rem augustae maiestati Tuae Constantinum Manassem offero, qui compendio res ab orbe condito gestas usque ad annos a Christo servatore nato mille ducentos comprehendit. facio audacter, quod ea maiestatis Tuae apud nos sit fama, immo orbem Christianum universum, inter ceteras virtutes hoc propositum maxime habere, amare et aestimare literas. id quod maximos quosque principes tanto studio consectatos in comperto est, ut imperfectam sibi gloriam aliam omnem existimare vide-

rentur, nisi hanc assecuti essent. nomina prudens non recenseo, satis ex historia nota. quorum omnium cum virtutes sedulo coniunxeris ad miraculum aevi huius, rex auguste, hanc quoque laudem deesse maiestati Tuae noluisti. nempe tot illustria exempla, quae perpetuo animo maiestatis Tuae vere regio obversantur, aliter facere haud patiebantur. et ut illa etiam deessent, domi maiestatis Tuae unum erat, omnium instar, divi Caroli, parentis Tui, quem benivolentia dei asserendis forti manu maiestati Tuae regnis excitavit. ad reliquas autem virtutes quod attinet, quis non pietatem miratur, raram in tam excelso fastigio? quis non animi magnitudinem inconcussam? quis constantiam? quis fortitudinem? qui in primis istis annis, cum hostem barbarum et aetas maiestatis Tuae et sua feritas securum facerent, timere tamen coegisti, et regni fines ut intrepidus ita invictus vindicasti. ibit haec res in historiam, rex auguste, et posteritas vix sine stupore leget. ac huius quidem felicitatis instrumentum sane magnum, vir illustris et incomparabilis Axelius ab Oxenstierna, regiae maiestatis Tuae Cancellarius, immortale regni decus; quem ut singulari illa prudentia habes Nestori prisco comparandum, ita ut etiam aetate habere olim possis voveo et opto. non Te rege, et illo tam fido ac prudenti consultore, adversi quicquam maiestatis Tuae regnis accidere possit. nec tacebo Ioannem Skytte, virum nobilissimum et amplissimum, in Gronsio et Elffio, Tuae maiestati a consiliis et rationibus; quem legationibus pluribus valde clarum alii principes non ignorant, et apud nos quicunque aliquam rei publicae partem tenent. haec ut omnia maiestati Tuae gratularer, vis fortunae Tuae expressit et pronus quoque in rem publicam nostram animus; cui tam impense faves, ut cum a regnis maiestatis Tuae abis, non invenias cui favere magis possis. hinc foedus illud cum illustrissimis ac potentissimis Belgii foederati ordinibus nuper ictum. hinc et quod ex illa gente virum magnificum et amplissimum Iacobum Dyckium elegisti, cuius consiliis prudentissimis in maximis tot regnorum negotiis utereris; cuiusque fide ac virtutibus praestantissimis exploratis in legatione non una ad Galliae ac Britanniae reges, tandem hic loci apud eos quos dixi ordines legati ordinarii munus sustinere voluisti. neque hoc satis. Ianum Rutgersium inter prima

patriae ingenia consiliarii dignitate exornasti, ut animum maiestatis Tuae in gentem ac rem publicam nostram propensissimum etiam isto modo ostenderes. nemo igitur posthac mirabitur, si ingenia patriae nostrae, rex auguste, studia sua votaque omnia maiestati Tuae consecrent. ego certe mihi id faciendum putavi; eoque nomine ad regiae Tuae benignitatis aram sisto Constantinum hunc Manassem, historicum minime contemnendum, maxime in re Byzantina. confidere ausim veniam huic audaciae fore cum a maiestatis Tuae in literas favore, tum ab ea, quam praedicavi, in gentem nostram benignitate. concludam voto, rex auguste. deus ille optimus maximus, regum regnorumque arbiter, regiam maiestatem Tuam quam diutissime incolumem servet, ad nominis sui sanctissimi gloriam, subditorum utilitatem et hostium terrorem. Lugduni Batavorum, a. d. 6 Kalend. Mart. 1616.

Regiae Maiestati Tuae

humillime devotus

IOANNES MEURSIUS.

LECTORI IO. MEURSIUS.

Non te multis morabor, lector. Constantinum en Manassem, pridem tibi a me promissum et per occupationes dilatum. descripsi ex codice bibliothecae Palatinae, cui iam auctores aliquot antea non editos mecum debes. versio, quam addidi, est Ioannis Leunclavii, viri clarissimi et de re publica literaria praeclare meriti editis tot monumentis quibus antea carebamus. ad Graecum textum notas ego pauculas adieci, quibus loca minus integra restituerem. nam ut diffunderem me et historiam cum historia compararem, non est visum operae pretium. contentus fui ipsum Manassem repraesentare. vale, et, quisquis es, aeternitatem cogita.

IMMANUELIS BEKKERI

PRAEFATIO.

Constantini Manassis summarium historiae metricum primi ediderunt Ioannes Leunclavius et Ioannes Meursius, alter Latine versum, alter etiam Graecum. sed neque ille aut exemplarium ab Ioanne Sambuco acceptorum aut Italici sui lectiones ad communem notitiam prodidit, neque hic Palatinum suum cum Leunclavio contulit. Fabrotus autem, qui Parisiensi editioni praefuit, cum codices haberet tres, unum a Leone Allatio excerptum, duo Regios, quae ii bona ferebant, non ad poetam emendandum supplendumve rettulit, sed textui Meursiano quamvis corrupto et hiulco ita subiunxit ut ne

ordinem quidem ubique commodum servaret. hanc ego molem indigestam augere codices novos conquirendo nolui: usuine aptare possem volui tentare.

Scrib. Berolini idibus Octobr. a. 1836.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΑΝΑΣΣΗ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ

ΔΙΑ ΣΤΙΧΩΝ.

ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΑΝΑΣΣΗ ΣΥΝΟΨΙΣ ΧΡΟΝΙΚΗ, ΑΡΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΚΟΣΜΟΠΟΙΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΒΟΤΑΝΕΙΑΤΟΥ.*)

Ἡ μὲν φιλόϋλος ψυχὴ ταῖς ὕλαις ἐπιχάσκει, P 1
καὶ πάντα πραγματεύεται πρὸς τὸ τυχεῖν τοῦ πόθου·
σὺ δέ, ψυχὴ βασίλισσα καὶ φιλολογωτάτη,
ἀεὶ διψῶσα γνώσεως καὶ λόγου καὶ παιδείας,
βίβλοις ἀεὶ προστέτηκας, ἐπεντρυφᾷς τοῖς λόγοις,
καὶ γίνεταί σοι τῆς ζωῆς ἅπας ὁ χρόνος λόγος.

*) alibi τοῦ φιλοσόφου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ σύνοψις ἱστορικὴ διὰ στίχων, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τὴν ἀρχὴν ποιουμένη καὶ διήκουσα μέχρι τῆς βασιλείας κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου. ἐξεφωνήθη δὲ πρὸς τὴν σεβαστοκρατόρισσαν Εἰρήνην τὴν νύμφην τοῦ βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ σὺν τῷ αὐταδέλφῳ αὐτοῦ κυρίῳ Ἀνδρονίκῳ. 2 τυχὸν A i. e. codex Leonis Allatii. 5 τὸ κάλλος R i. e. alter codicum Regiorum a Fabroto collatorum.

CONSTANTINI MANASSIS COMPENDIUM CHRONICUM, AB EXORDIO MUNDI USQUE AD NICEPHORUM BOTANIATEM, IO. LEUNCLAVIO INTERPRETE.

Ut cupidus rerum terrestrium animus iis ipsis inhiat, et omnem lapidem movet, quo potiri suo desiderio possit, ita tu, domina, regio animo praedita et eruditae doctrinae studiosissima, semper aliquid cognoscere ac percipere gestiens libris incumbis, ex scriptis eruditorum voluptatem

ἐπεὶ γοῦν ἐπεπόθησας οἷα τροφίμη λόγου
B εὐσύνοπτόν σοι καὶ σαφῆ γραφὴν ἐκπονηθῆναι,
τρανῶς ἀναδιδάσκουσαν τὰς ἀρχαιολογίας,
καὶ τίνες ἦρξαν ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ προῆλθον
καὶ τίνων ἐβασίλευσαν, ἐτῶν δὲ μέχρις πόσων,
ἡμεῖς ἀναδεξόμεθα τὸ βάρος τοῦ καμάτου,
κἂν δυσχερὲς κἂν ἐπαχθὲς τὸ πρᾶγμα, κἂν ἐργῶδες·
παραμυθοῦνται γὰρ ἡμῶν τοὺς ἐν τοῖς λόγοις μόχθους
αἱ μεγαλοδωρίαι σου καὶ τὸ φιλότιμόν σου,
καὶ τὸν τοῦ κόπου καύσωνα καὶ τῆς ταλαιπωρίας
αἱ δωρεαὶ δροσίζουσι κενούμεναι συχνάκις.
Καὶ ταῦτα μὲν ἐνταῦθά μοι καὶ μέχρι τούτου στήτω,
P 2 μή πως κολακικώτερος δόξῃ τισὶν ὁ λόγος,
καὶ τὸν σκοπὸν καταλιπὼν ἄλλην ἀκούσῃ τρέχειν.
πολλῶν ἱστορησάντων δὲ καὶ χρονογραφησάντων,
καὶ σπουδασάντων μὲν εἰπεῖν ὀρθῶς καὶ φιλαλήθως,
ἀλλήλοις ἀνομοίως δὲ ταὐτὰ συγγραψαμένων,
ἡμεῖς προχειρισάμενοι τοὺς μάλιστα δοκοῦντας
τῆς ἀκριβείας ἔχεσθαι καὶ μᾶλλον ἀληθεύειν,
τὸ κατὰ δύναμιν ἡμῶν ἀποπληρώσομέν σοι.
Ὁ τοῦ θεοῦ παντέλειος καὶ κοσμοκτίστωρ λόγος
τὸν οὐρανὸν τὸν ἄναστρον παρήγαγεν ἀρχῆθεν,
ἀπλέτῳ κάλλει λάμποντα μαρμαρυγῶν ἐνθέων,

10 add ARR, quanquam aut hoc aut 11 facile careas 11 τίνες M i. e. editio Meursiana καὶ μέχρις ἐτῶν A 16 πόνου R 23 ταῦτα vulgo 26 ἡμῖν A 27 παντοκτίστωρ M

percipis, totam denique vitam in disciplinis liberalibus conteris. quando igitur ut alumna doctrinae postulasti a me tuum in usum conscribi libellum perspicuum et intellectu facilem, qui clare tradat res priscis gestas saeculis, et qui ab initio potiti rerum fuerint, quo usque progressi, quibus nationibus, et quamdiu imperio praefuerint, exponat, sane onus illud in nos recipiemus, tametsi rem nos difficilem gravem et operosam moliri non nesciamus. nam labores in perficienda commentatione nostros munificentia et liberalitas tua recreat, et aestum lassitudinis ac aerumnae munera tua crebro repetita veluti roris cuiusdam respersione mitigant.

Ac de his quidem dictum hactenus esto, ne forte comparata videatur ad adsentandum oratio, neve relicto scopo evagari alio perhibeatur. cum autem complures literis mandarint historias ac annales, et recte quidem vereque cuncta narrare conati fuerint, diversa tamen id via modoque praestiterint, nos eorum auctoritatem secuti qui accurato maxime studio usi ad veritatem accedere proxime videbuntur, exspectationi votoque tuo pro viribus satisfecimus.

Perfectus ille dei sermo, rerum opifex omnium, ab initio caelum sideribus carens, et immensa tamen venustate radiorum plane divinorum

καὶ γῆν τὴν παντοθρέπτειραν, καὶ σὺν αὐτῇ τὸ φάος.
ἡ γῆ δ' ἀπερικόσμητος ἀόρατος ὑπῆρχε,
καὶ σκότος ἐπεκάθητο βαθὺ τοῖς ταύτης νώτοις. B
τοῦ δὲ φωτὸς αὐγάσαντος καὶ πανταχοῦ χυθέντος,
καὶ λευκοπέπλου λαμπραυγοῦς ἡμέρας γενομένης,
ὤφθη τὰ πρὶν ἀθέατα, καὶ σκότους ἡ στυγνότης
ἐφυγαδεύθη τῷ πυρσῷ τῶν φωτοβολημάτων.
ἐν τούτοις οὖν παρέδραμε τῶν ἡμερῶν ἡ πρώτη.
Τοῦ δὲ βλεφάρου λάμψαντος ἡμέρας τῆς δευτέρας
τὸν οὐρανὸν τὸν δεύτερον ἐσφαίρωσε πανσόφως,
ὃν τοῖς ἐν γῇ παντοστεγῆ δημιουργήσας στέγην
ὠνόμασε στερέωμα θεὸς ὁ καλλιτέχνης,
παρὰ τὴν πρώτην ἄναστρον ἑτέραν ὄντα σφαῖραν.
τότε καὶ τὴν παντόχυτον φύσιν τὴν ὑδατίαν
καὶ τὰς ἀβύσσους διελών, καὶ τούτων τὸ μὲν ἄνω C
πρὸς ὕψος ἀνεννόητον κούφως μετεωρίσας,
τὸ δ' ἐπὶ γῆς ἀπολιπών, ἔστησε τούτων μέσον
τὸν οὐρανὸν ὥσπερ φραγμόν, ὥσπερ στερρὸν τειχίον.
Κόρη μὲν οὖν ἐπέμυεν ἡμέρας τῆς δευτέρας,
καὶ τρίτη πάλιν ηὔγαζε, καὶ πάλιν ὁ τεχνίτης
ὁ παντοτέκτων ὁ σοφὸς ἄλλοις προσεῖχεν ἔργοις.
ἐπεὶ γὰρ ἐξεκέχυτο κατὰ τῆς γῆς ἁπάσης
ὁπόσον ἦν ὑπ' οὐρανὸν ὕδωρ περιπολεῦον,

31 ἀνόρατος A 32 ἐπεκάθετο libri 34 καὶ λαμπρᾶς R 35 κάλλους MR 37 δὲ R 38 δὲ φωτὸς αὖ R 42 ἕτερον AR 43 τὴν ὑδατείαν R, τῶν ὑδατίων A 48 ἐπέκυεν A 50 προσεῖχε λόγοις R 52 ὑπουράνιον ἦν λελειμμένον ὕδωρ A cum RR i. e. Regio utroque

fulgens, una cum terra et luce condidit. erat autem id temporis tellus omnis ornatus expers, et cerni non poterat, incumbentibus illi crassissimis tenebris. at ubi lux orta se passim diffunderet ac dies exstitisset, quae prius erant inadspectabilia, cerni coeperunt, et tristis illa caligo per radios lucidos expulsa fuit. hoc modo primus dies effluxit.

Hinc altero illucescente caelum secundum in orbem globumque solerter redegit, quod universis terrenis rebus ceu tectum quoddam obductum, opifex ipse firmamentum appellavit, diversum omnino a priore siderum experte globo. tunc et fluxam aquarum naturam et abyssos a se invicem separavit, ac partim quidem sursum ad sublimitatem mentis intelligentia nequaquam comprehensibilem subvexit, partim in terra reliquit, utrisque caelo, tanquam septo muroque solido, interiecto.

Ita die secundo praeterlapso certius effulsit; quo rursus opifex ille sapiens aliis condendis intentus erat. nam quia super universam terram omnis infera liberaque aqua diffusa superficiem eius quasi restagnando

καὶ πᾶν τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἐκάλυπτε λιμνάζον,
πᾶσαν τὴν χύσιν εἰς ταὐτὸ συνήγαγεν ἀθρόως,
ὡς εἴ τις γάλακτος λευκοῦ νοτίδα γλυκυχύμου
ὀπῷ συμπήξει καὶ τυροῦ κύκλον ἀποτορνεύσει.
ἀπορραγέντος τοιγαροῦν τοῦ πρὶν ἐπιπροσθοῦντος
D ὤφθη τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἡ μόρφωσις ἐφάνη
καὶ τῶν πετρῶν καὶ τῶν ὀρῶν καὶ λόφων βαθυκρήμνων.
ἐντεῦθεν τὸ μὲν σύστημα σύμπαν τὸ τῶν ὑδάτων
θάλασσαν κατωνόμασε· τῆς δὲ ξηρᾶς τὴν φύσιν,
ὁπόση πετροστοίβαστος, ὅση λιπαροβῶλαξ,
γῆν ὁ τεχνίτης κέκληκε θεὸς ὁ παντεργάτης.
τὴν δ' ὑπερφέρουσαν αὐτῷ δύναμιν ἐμφανίζων,
μήπω λαμψάσης τῆς αὐγῆς τοῦ γίγαντος ἡλίου
παντοδαπὴν ἐκέλευσε βοτάνην ἐκφυῆναι,
τὴν μὲν πρὸς μόνην ἡδονὴν καὶ τέρψιν τῶν βλεφάρων,
τὴν δὲ καὶ ζωοθρέμμονα καὶ τοῖς ἐν γῇ χρησίμην.
τότε τὸ πρῶτον στολισμοῖς ἡ γῆ κατηγλαΐσθη
P 3 ὑπὲρ κορίσκην τρυφερὰν ἄρτι νυμφευομένην,
χρυσιοφόρον, στίλβουσαν πέπλοις καταμαργάροις.
ἔλαμπεν ἴον εὔοσμον, ἀντέλαμπε τὸ ῥόδον.
ἴων χροιὰ παντοδαπὴ πάντοθεν ὑπεγέλα,
κυαναυγής, πορφύρεος, ὑπόκιρρος ἑτέρα.
τινὰ μὲν περιπόρφυρα τῶν ῥόδων ἑωρᾶτο,
τινὰ δ' ὑπελευκαίνετο καὶ γλύκιον ἀντηύγει.
ἦν κρίνον χιονόχροον, ἦσαν ἀναγαλλίδες.

53 τῆς γῆς R 55 νοτίδος R 56 συμπῆξαι A, συμμίξει R
59 ὀρῶν καὶ τῶν πετρῶν AM 64 δὲ A αὐτοῦ AR
76 γλύκυμον A

tegebat, repente liquidam hanc naturam non aliter coëgit, ac si quis lac coaguli vi constringens caseum ex eo conficiat. in hunc modum ea re detracta quae prius terrae quasi luminibus officiebat, superficies eius atque forma conspecta fuit, una cum rupibus montibus et praeruptis collibus. inde totum illud aquarum corpus et compagem mare nuncupavit: siccam vero naturam, sive lapideam sive glebosam, terram appellavit. simul eximiam vim potestatemque suam declarans, tametsi needum solis splendor exsisteret, omnis generis herbam nihilominus e terra provenire iussit, partim solius voluptatis et oculorum delectationis causa, partim ad animalium pastum et terram incolentium utilitatem. tunc primum terra suis est ornamentis condecorata splendidius quam puella tenera primumque viro desponsa, quae auro et unionibus intertexta veste fulget. renidebant venustae violae diversorum colorum, nimirum aliae purpureae, aliae subfulvae; itidem aliae rosae purpureae conspiciebantur, aliae subalbi coloris. nec nivea deerant lilia nec anagallides nec hya-

ὑάκινθος ἀνέβαινεν, ἣν καὶ ναρκίσσου κάλλος
καὶ πᾶν τὸ πρωτοφόρημα τῶν ἔαρος χαρίτων.
ἀπεραυδοῦντο στάχυες βαρούμενοι τῷ σίτῳ.
εἷρπε κισσὸς μελάμφυλλος κορύμβους ἐπισείων. B
καλὰ τὰ πάντα, δροσερά, κάλλους αὐγὰς πλουτοῦντα
καὶ γῆν εὐωδιάζοντα συγκράτοις εὐοδμίαις.
ἔστρωτο πόα μαλακή, πρασίζουσα, βουθρέμμων,
ἱπποφορβὸς καὶ βουκολίς, δροσώδης, λειμωνία.
τοιοῦτον στόλιον ἡ γῆ παντόχροον ἐφόρει,
τοιοῦτον πέπλον εὐανθὲς εὐύφαντον ηὐτύχει.
ἦσαν καὶ φάλαγγες φυτῶν, ἀνέτελλον καὶ δένδρων
καλλίφυλλοι καλλίκομοι κλῶνες ὀπωροφόροι.
ἦν καὶ μηλέας εὐαυξὴς ὄρπηξ ἀγλαοκάρπου,
ἐλαῖαι τηλεθόωσαι, γλυκάζουσαι συκέαι,
πίτυς λιπαροστέλεχος, ἐλάτη, δρῦς, πτελέα.
προσέβαλλε τῆς πίτυος ἄνεμος τοῖς πετάλοις,
καὶ γλύκιον ψιθύρισμα τοῖς φύλλοις ἐνεποίει.
ἐκεῖ καὶ κέρασος καλὴ καὶ φοῖνιξ μελιτόεις, C
βοτρυομήτωρ ἄμπελος, ὄρχατοι κληματίδων,
καὶ βότρυς νεκταρόχυμος ἤρτητο τῶν κλημάτων.
τὰ πάντα τελειόκαρπα, παντέλεια τὰ πάντα·
οὐδὲν γὰρ ἀχαρίτωτον οὐδ' ἀτελὲς παρήχθη.
Ἐν τούτοις ἔδυ καὶ τὸ φῶς ἡμέρας τῆς τριτάτης,
ἔλαμπε δὲ τὸ πρόσωπον τῆς μετ' αὐτὴν ἡμέρας,

80 ὑπεραυδοῦντο R φόρτῳ A 82 αὐγῆς A πληρουντα M 84 δροσίζουσα M 88 ἀνέθαλλον M 90 εὐεξὴς M, εὐανθὴς R, εὐανθοῦς R 96 ὄρχαμοι R

cinthus nec narcissus, nec quicquam eorum omnium primo quae vere proveniunt. spicas erat cernere quasi striatas et onustas frumento: hedera serpebat nigris praedita foliis, corymbos quatiens. omnia perpulchra rorida splendida erant, terramque temperatis odoribus fragrantem reddebant. herba passim mollis ac viridis humi strata boum, equorum, animalium ceterorum usibus serviebat. praeter huiusmodi telluris ornatum quasique vestem elegantissimam, aderat etiam plantarum copia, ramique arborum venustis onusti foliis atque fructibus. erat videre pulchram cerasum, melleam palmam, fecundam malum, florentes olivas, dulcescentes ficos, pinus pingues, abietes, quercus, ulmos. ventus in ramos pineos delatus suavissimum quoddam murmur in foliis efficiebat. erat cernere vitem racemorum matrem, et palmitum ordines. uva succum nectareum continens palmitibus adhaerebat. omnia fructus maturos habebant, omnia perfecta erant. non exstabat quippiam expers gratiae venustatisque suae, non quicquam imperfectam.

Secundum haec diei tertii lux occidit, et quartus post eum exortus

καὶ πάλιν ἔργων καταρχή, καὶ κέλευσις τοῦ κτίστου
τὸν οὐρανὸν εὐστέφανον τοῖς ἀστράσι γενέσθαι.
τότε τῶν ἄστρων οὐρανὸς τῷ κάλλει διηνθίσθη
ὡς πέπλος μαργαρόστρωτος, χρυσόπαστον ὡς φᾶρος,
ὡς ὕφασμα κοσμούμενον ἐκ πυρραζόντων λίθων.
τότε τὸ πρῶτον ἔφανσεν ἡ κόρη τῆς ἡμέρας,
D ὁ μέγας γίγας ἥλιος, ὁ ζωοτρόφος λύχνος,
πηγὴ φωτὸς ἀκένωτος, οἶκος πυρὸς ἀξύλου.
τότε τὸ πρῶτον δᾳδουχεῖν ἀπήρξατο τὴν νύκτα
σελήνης ἡ γλαυκόφωτος καὶ φαεσφόρος σφαῖρα,
ἀρτίκυκλος, ὁλοφυής, λιπαραυγής, τελεία.
τότε τὸ πρῶτον οὐρανὸς ἀστέρας τοὺς μεγάλους
καλλισφαιρώτους ἔβλεψεν ἐρίζοντας ἀλλήλοις
καὶ καλλωπίζοντας αὐτὸν ὡς ἄνθη τοὺς λειμῶνας.
ὁ Κρόνος ἦν μελάντερος, μολίβδινος τὴν χρόαν·
ἔλαμπε Ζεὺς ὡς ἄργυρος, Ἄρης φλογώδης ὤπτο·
ἔστιλβεν ἥλιος λαμπρὸν ὡς ὄβρυζον χρυσίον·
ἀντηύγει δ' ὡς κασσίτηρος σφαῖρα τῆς Ἀφροδίτης·
ὡσεὶ χαλκὸς ἐρυθραυγὴς Ἑρμῆς ἐλαμπτηροῦχει·
P 4 διαφανὴς ὡς ὕελος ηὔγαζεν ἡ σελήνη.
οὕτως ὁ πέπλος οὐρανοῦ παντόχρους ἑωρᾶτο.
ὁ Κρόνος ἐκυάνιζεν ὡς ὑακίνθου χρόα·
ὡς κρῖνον ἔλαμπεν ὁ Ζεύς, Ἄρης καθάπερ ἴον·

102 ἀπαρχή R 105 ὡς φᾶρος] ἐφάνη R 109 οἶκος φωτὸς ἀξύλου R, οὐκ ἐκ πυρὸς οὐ ξύλου R 111 σελήνη AR 112 ἀρτ. — τελεία om R 114 καλλιστερώτους R 116 θέαν R 118 λαμπρὸς AR ὄβρυζον Meursius: codices enim εὔροιζον vel εὔριον 120 ἐλαμπηροῦχει AR 123 κρόνος μὲν R

est. itaque rursus opera iussaque sua deus instituit, mandans ut caelum stellis quasi corona quadam cingeretur. quapropter illud siderum pulchritudine fuit exornatum, instar pepli margaritis distincti, vestis auro intertextae, panni lucidis gemmis decorati. tunc primum illuxit ocellus ille diei sol, magnus ille gigas, lucerna vitam nutriens, fons lucis inexhaustus, ignis materiei expertis domicilium. tunc primum face quasi quadam caeruleus ille globus lunae, integro lucens circulo, noctem collustrare coepit. tunc primum denique in caelo erat videre sidera magna, pulchris orbibus inclusa, secum invicem certantia, caelum ipsum sic exornantia ut pratis flores ornamento sunt. Saturnus nigricabat colore plumbeo; Iuppiter sicut argentum splendebat; Mars flammeus conspiciebàtur; Sol instar auri puri puti lucebat; Mercurius instar aeris rubebat: luna in morem glaciei pellucida suam et ipsa lucem emittebat. ita diversi coloris peplo caelum obductum cernebatur. Saturnus caeruleus erat, qualis hyacinthi color est; Iuppiter ut lilium splendebat, Mars

ὡς ῥόδον περιπόρφυρον ἥλιος ἦν χρυσίζων·
ὡς λευκανθὴς ἀναγαλλὶς ἔστιλβεν ἑωσφόρος·
ὡς ἄνθος ἐρυθρόβαπτον Ἑρμῆς ἐφωτοβόλει·
νάρκισσος καλλιπέταλος ἐφαίνετο σελήνη.
τοιαύτη τις ἀνθόχροια τὸν οὐρανὸν ἐκόσμει·
τοιαύτη τις ἐφίζανε τοῖς οὐρανοῦ προσώποις
ποικιλανθὴς χαρίεσσα καλλιλαμπὴς τερπνότης,
καὶ κῆπον ἀστροφύτευτον τὸν οὐρανὸν ἐποίει,
οὗ φυτοσκάφος ὁ θεός, ὡς δὲ φυτὰ καὶ βλάσται, B
ὡς ἄνθη μυριόχροα τὰ τῶν ἀστέρων σέλα.
τότε τὸ πρῶτον ἥλιος φαύσας καὶ φωταυγήσας,
φανείς τε κόσμος οὐρανοῦ καὶ κάλλος τῆς ἡμέρας,
ἐδούλευσε κελεύσματι τῷ τοῦ πεποιηκότος
καὶ μύσας συνετέλεσεν ἡμέραν τὴν τετάρτην.
Οὕτω μὲν οὖν τετέλεστο τὰ κατὰ τοὺς ἀστέρας,
καὶ τέτακτο μὲν ἥλιος ἀστὴρ ἡμεροκράτωρ,
τὸ δὲ σελήνης βλέφαρον ἐπύρσευσε τὴν νύκτα.
ζῷον δ' οὐδὲν ἐν τοῖς τῆς γῆς ἐστρέφετο πλατείαις,
οὐχ ὑγροπόρον, οὐ πεζόν, ἀλλ' οὐδ' ἀεροδρόμον.
ἀλλ' ὁ παντέλειος θεὸς τῇ τῶν ὑδάτων φύσει
ἰσχὺν ἐνθεὶς ψυχώτριαν καὶ δύναμιν γονίμην,
ζῶσαν ψυχὴν ἐκέλευσεν ἐκεῖθεν ἐκραγῆναι C
ὡς ἐκ γαστρὸς ἀρτιμελὲς ἔμβρυον ὠδινούσης
καὶ φορτουμένης τοκετῷ τελειομήνου βρέφους·

128 καλλιπέτηλος A 133 φυτηκόμος R 136 κάλλος οὐρανοῦ καὶ κόσμος M 142 ἐτρέφετο λαγόσιν M 143 ἀεροπόρον AMR 144 φύσει τῶν ὑδάτων R

ut viola, sol aureus ut rosa purpurea, Lucifer ut albi floris, Mercurius ut tinctus rubedine flos, luna ut pulchris conspicuus foliis narcissus. eiusmodi quaedam varietas caelum exornabat, et tam florida, tam elegans, tam splendida iucunditas in caeli spectaculo semet offerebat, efficiens hortum ex eo sideribus consitum, cuius ipse deus auctor et cultor erat. ipsae siderum faces plantas, germina, flores infiniti prope coloris referebant. tunc primum sol fulgens et lucem suam emittens, conspectusque tanquam ornamentum caeli et diei pulchritudo, illius imperio servilt a quo conditus fuerat, et oculo quasi clauso diem quartum absolvit.

Sic igitur sidera perfecta fuerunt, ac sol quidem ordinatus est velut imperator diei, luna vero tanquam noctis collustratrix. necdum in amplis terrae spatiis animal quoddam versabatur quod vel aquam penetraret vel pedes incederet vel aëra permearet. enimvero perficiens ille cuncta deus aquarum naturae indita vi animante ac facultate procreatrice, iussit ut anima inde viva scateret, tanquam fetus recens e parturiente, iamque

[illegible]

[illegible] καὶ ἵπποι [illegible] ἐπὶ γῆς [illegible] φρικώδεις,
[illegible], λασιαύχενες, ἄρκτοι, παρδάλιες, τίγρεις,
καὶ κάπροι χαυλιόδοντες, ἐλέφαντες [illegible],
καὶ [illegible] καρχαρόδοντες, πτηνόποδες λαγῖναι,
καὶ πᾶν πετεινὸν καὶ πᾶν πεζὸν, ὅσον ἐν γεροσβίοις,

149 [illegible] A 153 λιμναίους A 156 καρφαίοντες AM
157 οἱ μὲν MR, οἱ μὲν R 166 ἀνδύσον R 167 ὄφου
[illegible] R 170 κάπροι AR, omissa καὶ 172 ὑδρο-
βίοις R, ὑγροβίοις AM

parta infantia almoniti onerato ventre. nam dei mandatum veluti semen quoddam insidens aquas admodum fecundas reddebat. hinc ortae volucres nova littora volatu permeantes, quarum aliae magnis sunt alis praeditae et aduncis unguibus, quos armorum nactae sunt loco; aliae rostrum habent nautilus novacula, quibus scilicet carnes pro cibis sunt destinatae; quarum a genere sunt aquila volucrum imperatrix, crudivori accipitres, aves ceterae, quaecunque non coctis vescuntur. hinc et aviculae garrulae, herbis victitantes, alis exiguis praeditae, vitae brevis, varie cantillabant, in lustris garriebant, arbores perstrepebant, nimirum musicae carduelae, alaudae, spinni, sturni, aliaeque volucres omnes quae agrorum herbas circumvolitant et victum inde facilem conquirunt. tunc etiam in terra bestiae conspectae sunt horribiles, leones hirsutas ac villosas cervices habentes, ursi, pardalides, tigrides, apri bronci, elephas lato pectore, omnes dentibus serratis instructi, veloces lepores: omnes denique tam volatiles quam pedestres bestiae, quae vel in amnibus vel mari

ὅσον θαλάσσῃ σύμφυλον, ὅσον ὀρεσινόμον.
τοσῶνδε ζώων τὴν ὑγρὰν πληρώσας καὶ τὴν χέρσον
ὁ πάνσοφος ὀροφωτὴς τῆς παγκοσμίου στέγης,
ναὶ μὴν τὸν ἀχειρόκλωστον χιτῶνα, τὸν ἀέρα,
ὃν θείων ἐμηρύσαντο δακτύλων λεπτουργίαι,
ὡς πόλιν ὀχυρόπυργον πλατεῖαν ἐφαπλώσας
τοῖς σαρκοβόροις πετεινοῖς καὶ τοῖς βοτανηφάγοις,
ἡμέρας συνετέλεσε τὸ δρόμημα τῆς πέμπτης.
Ἕκτη δὲ πάλιν ηὔγαζεν ἡμέρα, ῥοδεόχρους,
καὶ κήπευμα καλλίδενδρον θεὸς ἐφυτοκόμει,
οὐ σκαφευτρίαις ἐν χερσίν, οὐδὲ γεωμαχούσαις,
οὐδὲ παλάμαις φυτουργοῖς, ἀλλὰ τῷ λόγῳ μόνῳ.
καὶ δένδρον πᾶν ἀνέτελλε καλλίβλαστον ἐκεῖσε, B
εὔοσμον, εὐσκιόφυλλον, εὐπέταλον, ἡδύπνουν.
τίς δ' ἂν τὸ κάλλος τοῦ Ἐδὲμ ὑπ' ὄψιν παραστήσῃ;
ἐκεῖθεν ὄρχατοι φυτῶν ἦσαν ὀπωροφόρων,
ἐνταῦθα φάλαγξ εὐωδῶν δενδράδων ἀειβλάστων·
ἐκεῖθεν νεκταρόχυμος ἀνέτελλεν ὀπώρα,
ὧδε πρὸς τέρψιν ἔθαλλον οὐρανομήκη δένδρα,
πλάτανος ὑδατότροφος, ἀκρότομος ἐλάτη,
ὑπερηρμέναι πίτυες, κυπάριττοι, πτελέαι.
τὰ πέταλα συνέπιπτον ἀλλήλοις τῶν δενδρέων,
οἱ κλῶνες προσεπέλαζον, συνήεσαν οἱ πτόρθοι.
ἐῴκεσαν αὐτόχρημα τῶν δένδρων αἱ φυλλάδες

175 ὀροφοιτής R 177 ἐτεκτήναντο R 179 βοτανοφάγοις R 186 εὔκοσμον A 187 οὖν A παραστήσοι A 188 ὀπωροφόροι A 189 ἐντεῦθεν R δένδρων ἀειβλαστούντων R 195 συνεπέλαζον R

vel montibus degunt. tot animalibus cum terras et aquas et aëra complesset deus, eum inquam aëra quem vesti manibus haud elaboratae consimilem suis ipse digitis opere subtili contexuit, iamque velut urbem quandam munitam et amplam carnivoris ac herbivoris animalibus et volucribus aperuisset, dies quintus cursum suum absolvit.

Cum sextus autem appetiisset, hortum pulcherrimis arboribus insignem deus condidit, non fodiendo, non terram colendo, non conserendo, sed verbo et sermone solo; cuius imperio quaevis eo loco proveniebant arbores suaviter redolentes, umbriferae, virescentes. quisnam, obsecro, venustatem Edenis possit oculis subiicere? istic arborum fructiferarum ordines erant, hic plantarum fragrantium non exigua copia: rursus ab alia parte caelum aequantes arbores voluptatis causa conditae florebant, platanus irrigua, sublimis abies, excelsae pinus, cupressi, ulmi. rami arborum mutuo se contingebant, et folia sese velut amabili complexu excipere videbantur, etiam fructus dulcissimi proveniebant, sole in arbo-

C ἀλλήλας ἀγκαλίζεσθαι περιπλοκαῖς φιλτέραις.
ἥλιος ἐπεμάρμαιρε, καὶ τοῖς φυτοῖς ἐμπίπτων
διέρρει κάτωθεν αὐτῶν ἠρέμα καὶ σποράδην,
εἰς ὅσον τὸ συνηρεφὲς ἠνέῳκτο τῶν φύλλων.
ἔλαμπον ῥόδων καλλοναί, κρίνων ἀντηύγει χρόα·
ἄκεντρα δ' ἦν ἀνάκανθα τὰ ῥόδα τηνικαῦτα.
ὁπόσον περιπόρφυρον καὶ λευκαυγὲς ἐν ῥόδοις,
ὡς ἄστρον ἀκτινοβολοῦν ἀνέτελλε χαμόθεν.
ὧδε τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐπράσιζε ταῖς πόαις,
ἐκεῖθεν ἐκυάνιζεν, ἄλλοθεν ὑπεγέλα.
ταῖς δροσοστάκτοις τῶν ἀνθῶν παντοδαπαῖς εὐχροίαις
Ζέφυρος ἁπαλόπνοος ἐπέπνει πανταχόθεν,
καὶ τῶν ἀνθέων τῆς ὀσμῆς ἐπλήρου τὸν ἀέρα.
D ἐν μέσοις τούτοις τῆς ζωῆς τὸ δένδρον ἐβλαστήκει,
ταῖς χάρισι κατάκομον, καλλίφυλλον, ὡραῖον.
ὑδατομήτωρ δὲ πηγὴ κάτωθεν ἀνερρώγει,
καὶ τὸ καλλίδενδρον Ἐδὲμ ἐπότιζε χωρίον,
καὶ τῶν φυτῶν ἐκήπευε τὰς ῥίζας καὶ τοὺς πρέμνους,
καὶ τῶν ἀνθῶν τοὺς ἁπαλοὺς ἐμόσχευεν ὀρχάτους.
ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τέσσαρας ἀρχὰς διαιρουμένη
γίνεται μήτηρ ποταμῶν τῶν μεγαλοχευμόνων.
οἱ ποταμοὶ δὲ τῇ φωνῇ καὶ γλώσσῃ τῇ τῶν Σύρων
Φεισὼν καλοῦνται καὶ Γεών, Φορὰδ ἐν τούτοις τρίτος,
τέταρτός ἐστιν Ἐδδεκέλ, κατὰ δ' Ἑλλάδα γλῶσσαν
Γάγγης καὶ Νεῖλος ὁ πολύς, Εὐφράτης τε καὶ Τίγρης.

197 ἀλλήλοις ARR 198 συμπίπτων R 199 σποράσιν RR 200 ὁπόσων RR ἀνέωκτο RR 207 καθῶν RR 212 ὑδατομήτηρ ARR ἀνεραύγα R 219 φεισὰν A 220 γλῶτταν RR

res incidente ac sensim per rimas foliorum penetrante. fulgebant passim rosae cum liliis; et quidem eo tempore spinis rosae tam purpureae quam albae radiantis sideris instar e terra germinantes carebant. hic terrae superficies viridi gramine ornata erat, illic herbae non purpureae tantum sed variorum quoque colorum conspiciebantur. undiquaque lenis ille favonius afflabat et aëra florum fragrantia complebat. inter haec omnia vitae lignum germinabat, ornatum singulari gratia, pulchris foliis et fructibus. ac fons aquam emittens e terra profluebat, arboreumque locum Edenis irrigabat, plantarum radices ac stipites aqua sua potans, itemque florum teneros ordines fovens. postea quattuor in principia divisus fit amplissimorum fluminum parens. ea vero flumina lingua Syrorum vocantur Phison et Geon et Phorad et Eddekel, Graecorum autem lingua Ganges, Nilus, Euphrates, Tigris. et Ganges quidem ambit terrae

καὶ Γάγγης μὲν περιπολεῖ γῆς Εὐϊλὰτ τοὺς ὅρους
(ἐκεῖ χρυσὸς εὑρίσκεται καὶ λίθος ὁ πρασίζων, P 6
ὁ δὲ χρυσὸς ἀκίβδηλος καὶ στίλβων καὶ πυρράζων),
ὁ Νεῖλος δ' ὁ λευκόρειθρος κυκλοῖ τὴν Αἰθιόπων,
καὶ τὰς λιπαροβώλακας ἀρούρας Αἰγυπτίων
εὐτρόφοις ἄρδει ῥεύμασι καὶ τίθησιν εὐκάρπους.
ὁ Τίγρις δὲ φερόμενος ὡς βέλος μετὰ ῥοίζου,
καὶ καχλασμοὺς ἀποτελῶν καὶ ῥόθους βαρυδούπους,
τῶν σχοινισμάτων ἔναντι γῆς Ἀσσυρίων τρέχει.
Τοιόνδε σκήνωμα τερπνὸν φυτεύσας καὶ δενδρώσας
ἔπλασε καὶ τὸν ἄνθρωπον παντοεργοῖς παλάμαις
ἐκ χωματίνου καὶ λυπροῦ καὶ πηλοφύρτου βάρους·
πνοὴν δ' ἐνθέμενος ζωῆς τῷ γεηρῷ σαρκίῳ,
καὶ τέλειον τὸν ἄνθρωπον ἔμπνουν δημιουργήσας, B
καὶ σύνθετον ἀπὸ ψυχῆς καὶ σώματος ποιήσας,
καὶ χάριν δωρησάμενος ἐθελορμήτου γνώμης,
καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ πλάσας καὶ κατ' εἰκόνα,
ἐγκατοικίζει τῆς Ἐδὲμ τῷ καλλιφύτῳ χώρῳ
ὡς ἐν θαλάμῳ μάργαρον, ἄλλον ἐν κόσμῳ κόσμον,
μικρὸν μὲν τὸ φαινόμενον ὡς ἐν μεγέθους ὄγκῳ,
τῇ δέ γε τιμιότητι κρείττω πολλῷ τοῦ κόσμου.
τοῦτον Ἀδὰμ ὡς ἐκ πυρσοῦ χώματος πεπλασμένον
ὁ τῆς πηλίνης κεραμεὺς ὠνόμασεν οὐσίας.
καὶ θέμενος τοῦ τῆς Ἐδὲμ κάλλους πρωτοπολίτην

224 om M   232 *παντοεργαῖς* A, *παντουργικαῖς* RR   237 *γνώμην χαρισάμενος* AM

Evilatae fines, ubi reperitur aurum et viridi colore lapis. aurum ipsum nativum est, splendidum, rutilans. Nilus autem albifluus Aethiopum terram cingit, et pingues Aegyptiorum agros fecundis aquis irrigat redditque fructiferos. Tigris tanquam telum quoddam cum strepitu ruens, efficiensque sonos ac gyros horrisonos, e regione finium terrae Assyriorum currit.

Tam iucundum tabernaculum cum exstruxisset ac arboribus ornasset, finxit et hominem manibus omnia perficientibus, de pulvisculo misero et ex luto commisto pondere. cumque terrenae illi carunculae vitae spiritum indidisset, perfectumque hominem et spiraculo praeditum condidisset, ex animo et corpore compositum, donatum voluntate spontanea, suam ad similitudinem imaginemque formatum, incolam eum facit Edenis, loci pulchris arboribus consiti, quasi collocans marmor in thalamo et alium in mundo mundum, parvum quidem illum, quod magnitudinem attinebat, sed pretio longe mundo ipso praestantiorem. hunc ex rubro pulvere formatum Adamum appellavit figulus ille naturae luteae. cumque collocasset eum in pulchro Edene primum civem, iussit

ἐκ πάντων ὀπωροφαγεῖν ἐκέλευσε τῶν δένδρων,
C τῷ δὲ φυτῷ τῆς γνώσεως μὴ χεῖρας ἐπιβάλλειν.
τότε καὶ πᾶν χειρόηθες καὶ πᾶν ἡμερονόμον
καὶ πᾶν ἐκτοπιζόμενον εἰς λόχμας πολυξύλους
ἤγαγε ζῷον πρὸς Ἀδάμ, πεζόν, αἰθεροπόρον,
ὡς σχοῖεν κλήσεις παρ' αὐτοῦ ταῖς φύσεσι προσφόρους.
ἤγετο λέων δαφοινὸς χαιτήεις ταυρολέτωρ,
ἄρκτοι βλοσυροβλέφαροι, παντόστικτοι παρδάλεις,
ἔλαφος ποικιλόδερμος, δασύκερκος ἀλώπηξ,
ἐλέφας εὐρυμέτωπος, τὴν προνομαίαν σείων,
δασύπους κολοβόκερκος, κερατοπλήκτωρ ταῦρος·
ἤγετο πέρδιξ ἐρυθρὸς τοὺς πόδας καὶ τὸ ῥάμφος.
οἱ ψᾶρες οἱ μελάμπτεροι τὸ πτίλον ἐπεσόβουν
καὶ χαλαζώματά τινα λευκότητος ἐφόρουν.
D τὸ κάλλος ἐπεδείκνυτο ταὼς ὁ χρυσοπτέρυξ.
ἔλαμπε βάμμασι πολλοῖς, ἐχρύσιζε τὸ πτίλον,
ἔστιλβεν ἁλουργόχροον ἐν τῷ ταῶνι χρῶμα·
ἐπήνθει μέσον καὶ χρυσὸς ὡς ὀφθαλμὸς μαρμαίρων,
καὶ κῆπον πτεροφύτευτον εἰργάζετο τὸ ζῷον.
ἐκύκλουν πάντα τὸν Ἀδὰμ ὥσπερ δεσπότην δοῦλοι·
ἐθώπευον ὑπέτρεχον ἔσαινον τὸν γενάρχην.
ὁ δὲ κατέψα ταῖς χερσὶ τὰ δύσμαχα θηρία
ὡς ἀρτιτόκους νεαροὺς ἄρνας γαλακτοφάγους,

248 ἡμερωμένον RR 250 αἰθεροδρόμον RR 251 προσφέρειν RR 252 τῇ χαίτῃ R 259 ἐμφαίνων R, ἐμφέρον M 265 ἐκύκλου AM 266 ἐθώπευσεν ὑπέτρεχεν ἔσαινε AMR 268 ἀρτιτρόφους R γαλακτοτρόφους R

ut fructibus omnium arborum vesceretur: modo arbori cognitionis manus non admoveret. tunc et mansuetum quodlibet animal, quamlibet item belluam, quae evagatur in silvosa latibula, deduxit ad Adamum, quicquid pedes incedit et in caelo volat, ut acciperent appellationes ab ipso naturis consentaneas. adducebatur cruentus iubatus tauri necator leo, ursi torvum tuentes, pardi maculosi, cervus pelle varia, caudata vulpecula, elephas fronte lata, proboscidem quatiens, lepus mutilata cauda, cornibus feriens taurus. adducebatur perdix, habens et pedes et rostrum rubrum, cum sturnuis alas habentibus nigras, qui pennas quatiebant et albas notas instar grandinis ferebant. pulchritudinem suam ostentabat pavo, alas habens aureas: lucebat coloribus multis, et aurum in plumis referebat. fulgebatque in eodem et purpureus color, auro intersperso, splendentis instar oculi. cingebant Adamum omnia, sicut mancipia dominum: adulabantur, accurabant, nostri generis auctori blandiebantur. ille vero demulcebat manibus inexpugnabiles bestias tanquam

καὶ τοὺς ἐκ τούτων οὐδαμῶς ὑπέτρεμε κινδύνους·
ἡ γὰρ σοβὰς καὶ πονηρὰ καὶ θερμουργὸς κακία
οὐδέπω κατεχόρευσε καρδίας τῆς ἐκείνου.
οὕτως οὐδὲν τῆς ἀπαθοῦς ψυχῆς καταχαυχᾶται,
οὐ θὴρ, οὐ πῦρ, οὐ ποταμοῦ μεγαλοδούπου θράσος. P 7
ἂν βασιλεύῃς τῶν παθῶν, ἂν ἁμαρτίας ἄρχῃς,
καὶ βασιλίσκων καὶ δεινῶν σκορπίων ἐπιβήσῃ,
καὶ ταπεινώσεις λέοντα, καὶ τίγριν ἡμερώσεις.
Ἐν τούτοις ὕπνωσεν Ἀδάμ, ἀλλὰ πικρίας ὕπνον,
ὕπνον ἀρχὴν καταστροφῆς καὶ παντολέθρου φθόρου.
ἥψατο τούτου τῆς πλευρᾶς καθεύδοντος ὁ κτίστης,
ἔλαβε ταύτην, ἔπλασεν ἐντεῦθεν τὴν γυναῖκα.
Ἀδὰμ δ' ὁ χωματόπλαστος, ὁ πρῶτος ἐν ἀνθρώποις,
Εὔας τῆς παντομήτορος γέγονε πλευροπάτωρ.
ἔνδοθεν οὖν τοῦ τῆς τρυφῆς χώρου διέζων ἄμφω
ὡς ἄσαρκοι, μὴ φέροντες φροντίδας φιλοΰλους,
ὡς μηδὲ περικείμενοι σώματος ὅλως βάρος. B
ἀμφοῖν δὲ τούτοιν ὁ θεὸς πάλιν ἐνομοθέτει.
"ὦ γηγενεῖς καὶ τῆς Ἐδὲμ ταύτης πρωτοπολῖται,
ἅπαντα ταῦτα τῆς ὑμῶν χάριν παρῆκται χρείας·
πρὸς τὴν ὑμῶν ἀπόλαυσιν πάντα δενδροκομεῖτε.
ἁπάντων οὖν χορέννυσθε, πάντων κατατρυφᾶτε.
τοῦτο δὲ μόνον βλαβερὸν τῆς γνώσεως τὸ ξύλον·

269 κονδύλους A 273 οὐ πῦρ οὐ θήρ R 280 ἐκ ταύτης A 282 πρωτομήτορος RR 283 ἔνδον μὲν R 288 χάριν τῆς ὑμῶν R 291 καὶ ARR

recens editos agnos, qui lacte vescuntur; neque quicquam ab ipsis periculi formidabat: nam procax mala et audax vitiositas nondum in ipsius corde locum habebat. sic nihil est quod in animum affectionum expertem ius habeat: non ignis, non fera, non flumen impetuosum. si rex eris affectionum animi peccatique dominus, super basiliscos et truculentas feras incedes, leonem humiliabis, mansuefacies tigrim.

Secundum haec Adamus somno acerbissimo sopitus est, somno qui fuit initium eversionis et omnia perdentis invidiae. costam eius dormientis attigit ipse conditor: accepit hanc; formavit inde mulierem. itaque de pulvere conditus Adamus, homo ille princeps, Evae matris primae pater respectu costae factus est. vivebant ambo in deliciarum praedio, ut infecundi, qui rerum crassarum studio nullo tangerentur, quique corporis nullo pondere gravati essent. utrisque vero legem praescripsit deus. "o terra" inquit "editi, et huius Edenis primi cives, haec omnia vestrae utilitatis causa producta sunt. vestrae fruitionis gratia fructus arbores ferunt. itaque satiamini omnibus, ex omnibus delicias quaerite. modo perniciosum hoc cognitionis lignum, solum, in-

τοῦτο καὶ μόνον φεύγοιτε, τούτου μὴ ψαύσητέ μοι.
ἡ ψαῦσις φέρει τὴν φθοράν, καὶ τὴν χολὴν ἡ γεῦσις.
ἂν τούτου μόνου γεύσησθε, πτῶμα πεσεῖσθε μέγα·
πικρῶς γὰρ ὀπωροδοτεῖ καὶ θάνατον ἐκφύει.
ἂν τοῦτό μοι φυλάξησθε, φεύξησθε κέντρον πότμου
C καὶ πλατυσμὸν κερδάνησθε ζωῆς ἀκαταλύτου."
Ἦν ταῦτα, καὶ πεφόβηντο τὸν λόγον οἱ γενάρχαι,
τὴν ἀπειλὴν ὑπέτρεμον, ὑπέφρισσον τὸ ῥῆμα,
καὶ τὸ φυτὸν ὡς ἔχθιστον ἀπὸ ψυχῆς ἐστύγουν.
ἀλλ' ὁ Σατὰν ἐβάσκαινεν, ἔβρυχε τοὺς ὀδόντας,
ὡς ἀφριστὴς ἐθύμαινεν, ὡς ἀγριόδους κάπρος.
βλέπειν οὐκ ἔφερεν αὐτοὺς βιοῦντας ὡς ἀγγέλους.
καὶ τοίνυν ὄργανον αὐτοῦ τῆς κακομηχανίας
τὸν ὄφιν τὸν δολόμητιν καὶ σκολιὸν εὑρίσκει.
θωπεύει τὴν προμήτορα, δείκνυσι τὴν ὀπώραν,
καλὴν ἰδεῖν, ἐπέραστον, γεύσασθαι νεκταρεαν.
εἶδεν ἐκείνη τὸν καρπόν· ἦν ὁ καρπὸς ὡραῖος,
χαρίεις ἦν εἰς ὅρασιν καὶ κάλλιστος εἰς γεῦσιν.
ὑπέσαινε τὴν ὅρασιν, ἔθελγε τὴν καρδίαν,
D ἐῴκει θελξικάρδιον γλυκυθυμίαν στάζειν.
ἔδειξε τοῦτον ὁ Σατάν, καὶ τὸν τοῦ δόλου σκύφον
ἐπέχρισε γλυκάζοντι μέλιτι κολακείας.
εἵρπυσε δράκων ὁ δεινός, ἐσύριξεν ὑπούλως.

292 φεύγητε MRR 299 ὑπέφριττον ὑπέτρεμον R 301 ἐβάσκηνεν MR 302 ἀφριστὴρ A ἀγριώδης MRR 303 αὐτοὺς οὐκ ἔφερε M v. 307 om M 309 καὶ κάλλιστος] χαρίεις ἦν RR 310 ἐπένευε AM 313 ὑπέχρισε R, ἐπέχρια AMR 314 ἤρπυζε et ἐσύριζεν MR

quam, hoc fugite: ne illud mihi attigeritis. eius contactus interitum et gustus fel merum afferet. iccirco si de hoc gustaveritis, ruetis ingentem ruinam. idem si vitaveritis, stimulum mortis effugietis et amplitudinem vitae non finiendae lucrabimini. fert enim fructum amarum et mortem ipsam."

Eveniebant haec ita: reverebantur hanc orationem auctores nostri generis; arborem istam, velut infestissimam, ex animo oderant. verum invidebat Satanas: fremebat dentibus, instar apri spumantis et efferati excandescebat: videre non poterat ut angelorum more viverent. itaque sceleratae machinationis suae instrumentum serpentem fraudulentum et tortuosum invenit. adulatur primae hominum matri: fructum demonstrat adspectu iucundum, gustatu suavem, nectareum. intuetur fructum illa, qui maturus erat, gratus adspectui, bonus ad vescendum. arridebat is oculis, cor demulcebat: videbatur dulcedinem quandam cordi gratam stillare. ostendit et Satanas eis poculum fraudis, atque illud dulci assentationis melle inunxit. serpebat ille draco ingeniosus, sibilabat molliter.

"ἂν τούτου γεύσησθέ" φησι "τοῦ καλλικάρπου ξύλου,
ἂν μόνον προσενέγκητε στόματι τὴν ὀπώραν,
κύκλοι διανοιγήσονται βλεφάρων ὑμετέρων,
καὶ χρηματίσετε θεοί, καὶ γνώσεσθε τὰ πάντα."
ἤκουσε τούτων ἡ γυνή, προσέσχε τῇ θωπείᾳ,
ἡττήθη τοῦ γλυκάζοντος, ἡττήθη τῶν χαρίτων,
αἳ τοῦ καρποῦ τὸ πρόσωπον ἠγλάϊζον τῷ κάλλει.
ἔλαβεν, ἀπεγεύσατο, δέδωκε τῷ συννόμῳ.
ἔφαγον ἄμφω τοῦ καρποῦ, μετέσχον τῆς ὀπώρας,
παρήκουσαν τῆς ἐντολῆς, ἔφαγον ἐκ τοῦ ξύλου, P 8
καὶ παρὰ πόδας τὸ κακὸν αὐτοῖς ἐπηκολούθει.
ἠνοίγησαν τὰ βλέφαρα, κατεῖδον τὴν αἰσχύνην,
ἐπέγνων τὴν γυμνότητα καὶ τὴν ἀσχημοσύνην.
ἐντεῦθεν ὑπεδύοντο τὰς βαθυσκίους λόχμας,
ἐπέτρεχον τὰ λάσια καὶ τὰ πυκνὰ τῶν δένδρων,
ἔρραψαν περιζώματα φύλλων ἐκ παχυφύλλων,
ὑπὸ φυτὸν κατέφυγον, ἔδραμον ὑπὸ σκέπην,
χανεῖν αὐτοῖς ἐπηύχοντο τὴν γῆν πλατὺ τὸ στόμα.
ἐπέγνω ταῦθ' ὁ φυτουργὸς τῶν εὐκηπεύτων δένδρων,
ἐπέστη δραπετεύουσι τοῖς ἀρχηγοῖς τοῦ γένους,
ὠνείδισε τὴν ἄγνοιαν, ἐκάκισε τὴν πλάνην,
καὶ τί μακρὰ λογολεσχεῖν; ἀπήλασεν ἐκεῖθεν,
ἐκόλασεν ἐργώδεσι βαρείαις ἐργατείαις. B
τὴν γῆν τὴν ζωοθρέπτειραν ἠπείλησεν ἐκφύειν

825 αὐτοῖς εὐθὺς ἐκ. R 826 ἠνοίχθησαν R 831 κατέδραμον ἔφυγον R 833 πλαστουργὸς ARR 834 δραπετεύσασι RR 835 ἄνοιαν RR 836 cf. v. 1169.

si de hoc, ait, ligno pulchrum habente fructum gustaveritis, si modo fructum eius ori admoveritis, orbes oculorum vestrorum aperientur, eritisque dii et cuncta cognoscetis. audiit haec mulier: animum assentationi advertit, victa est per dulcitudinem, victa propter elegantiam. transgressa est interdictum, edit de ligno, sumpsit ex eo, gustavit, coniugi dedit. ambo de fructu comederunt, eiusque participes facti sunt. sed mox ipsos malum comitabatur: aperti sunt eis oculi, viderunt turpitudinem, nuditatem dedecusque suum agnoverunt. hinc subibant umbrosas latebras, currebant sub densas ac frequentes arbores, obligacula de crassis foliis consuebant, sub arborem confugiebant et sub tegmen. optabant ut terra ipsos ore lato dehisceret, ac prius eos vivos reciperet quam morerentur. animadvertit hoc consitor ille pulchrarum arborum: accessit ad fugientes nostri generis auctores, exprobravit dementiam, errorem est insectatus. quid multis verbis opus est? abegit illos inde, multavitque laboriosis ac gravibus operis, minatus terram, animalium altricem, producturam spinas pungentes ac tribulos stimulis acutis prae-

καὶ πάλιν ἔργων καταρχή, καὶ κέλευσις τοῦ κτίστου
τὸν οὐρανὸν εὐστέφανον τοῖς ἄστρασι γενέσθαι.
τότε τῶν ἄστρων οὐρανὸς τῷ κάλλει διηνθίσθη
ὡς πέπλος μαργαρόστρωτος, χρυσόπαστον ὡς φᾶρος,
ὡς ὕφασμα κοσμούμενον ἐκ πυρραζόντων λίθων.
τότε τὸ πρῶτον ἔφανσεν ἡ κόρη τῆς ἡμέρας,
D ὁ μέγας γίγας ἥλιος, ὁ ζωοτρόφος λύχνος,
πηγὴ φωτὸς ἀκένωτος, οἶκος πυρὸς ἀξύλου.
τότε τὸ πρῶτον δᾳδουχεῖν ἀπήρξατο τὴν νύκτα
σελήνης ἡ γλαυκόφωτος καὶ φαεσφόρος σφαῖρα,
ἀρτίκυκλος, ὁλοφαής, λιπαραυγής, τελεία.
τότε τὸ πρῶτον οὐρανὸς ἀστέρας τοὺς μεγάλους
καλλισφαιρώτους ἔβλεψεν ἐρίζοντας ἀλλήλοις
καὶ καλλωπίζοντας αὐτὸν ὡς ἄνθη τοὺς λειμῶνας.
ὁ Κρόνος ἦν μελάντερος, μολίβδινος τὴν χρόαν·
ἔλαμπε Ζεὺς ὡς ἄργυρος, Ἄρης φλογώδης ὤπτο·
ἔστιλβεν ἥλιος λαμπρὸν ὡς ὄβρυζον χρυσίον·
ἀντηύγει δ' ὡς κασσίτηρος σφαῖρα τῆς Ἀφροδίτης·
ὡσεὶ χαλκὸς ἐρυθραυγὴς Ἑρμῆς ἐλαμπτηρούχει·
P 4 διαφανὴς ὡς ὕελος ηὔγαζεν ἡ σελήνη.
οὕτως ὁ πέπλος οὐρανοῦ παντόχρους ἑωρᾶτο.
ὁ Κρόνος ἐκυάνιζεν ὡς ὑακίνθου χρόα·
ὡς κρῖνον ἔλαμπεν ὁ Ζεύς, Ἄρης καθάπερ ἴον·

102 ἀπαρχὴ R 105 ὡς φᾶρος] ἐφάνη R 109 οἶκος φωτὸς ἀξύλου R, οὐκ ἐκ πυρὸς οὐ ξύλου R 111 σελήνη AR 112 ἀρτ. — τελεία om R 114 καλλιστερώτους R 116 θέαν R 118 λαμπρὸς AR ὄβρυζον Meursius: codices enim εὔροιζον vel εὔριον 120 ἐλαμπηρούχει AR 123 κρόνος μὲν R

est. itaque rursus opera iussaque sua deus instituit, mandans ut caelum stellis quasi corona quadam cingeretur. quapropter illud siderum pulchritudine fuit exornatum, instar pepli margaritis distincti, vestis auro intertextae, panni lucidis gemmis decorati. tunc primum illuxit ocellus ille diei sol, magnus ille gigas, lucerna vitam nutriens, fons lucis inexhaustus, ignis materiei expertis domicilium. tunc primum face quasi quadam caeruleus ille globus lunae, integro lucens circulo, noctem collustrare coepit. tunc primum denique in caelo erat videre sidera magna, pulchris orbibus inclusa, secum invicem certantia, caelum ipsum sic exornantia ut pratis flores ornamento sunt. Saturnus nigricabat colore plumbeo; Iuppiter sicut argentum splendebat; Mars flammeus conspiciebatur; Sol instar auri puri puti lucebat; Mercurius instar aeris rubebat: luna in morem glaciei pellucida suam et ipsa lucem emittebat. ita diversi coloris peplo caelum obductum cernebatur. Saturnus caeruleus erat, qualis hyacinthi color est; Iuppiter ut lilium splendebat, Mars

ὡς ῥόδον περιπόρφυρον ἥλιος ἦν χρυσίζων·
ὡς λευκανθὴς ἀναγαλλὶς ἔστιλβεν ἑωσφόρος·
ὡς ἄνθος ἐρυθρόβαπτον Ἑρμῆς ἐφωτοβόλει·
νάρκισσος καλλιπέταλος ἐφαίνετο σελήνη.
τοιαύτη τις ἀνθόχροια τὸν οὐρανὸν ἐκόσμει·
τοιαύτη τις ἐφίζανε τοῖς οὐρανοῦ προσώποις
ποικιλανθὴς χαρίεσσα καλλιλαμπὴς τερπνότης,
καὶ κῆπον ἀστροφύτευτον τὸν οὐρανὸν ἐποίει,
οὗ φυτοσκάφος ὁ θεός, ὡς δὲ φυτὰ καὶ βλάσται, B
ὡς ἄνθη μυριόχροα τὰ τῶν ἀστέρων σέλα.
τότε τὸ πρῶτον ἥλιος φαύσας καὶ φωταυγήσας,
φανείς τε κόσμος οὐρανοῦ καὶ κάλλος τῆς ἡμέρας,
ἐδούλευσε κελεύσματι τῷ τοῦ πεποιηκότος
καὶ μύσας συνετέλεσεν ἡμέραν τὴν τετάρτην.
Οὕτω μὲν οὖν τετέλεστο τὰ κατὰ τοὺς ἀστέρας,
καὶ τέτακτο μὲν ἥλιος ἀστὴρ ἡμεροκράτωρ,
τὸ δὲ σελήνης βλέφαρον ἐπύρσευσε τὴν νύκτα.
ζῷον δ' οὐδὲν ἐν τοῖς τῆς γῆς ἐστρέφετο πλατείαις,
οὐχ ὑγροπόρον, οὐ πεζόν, ἀλλ' οὐδ' ἀεροδρόμον.
ἀλλ' ὁ παντέλειος θεὸς τῇ τῶν ὑδάτων φύσει
ἰσχὺν ἐνθεὶς ψυχώτριαν καὶ δύναμιν γονίμην,
ζῶσαν ψυχὴν ἐκέλευσεν ἐκεῖθεν ἐκραγῆναι C
ὡς ἐκ γαστρὸς ἀρτιμελὲς ἔμβρυον ὠδινούσης
καὶ φορτουμένης τοκετῷ τελειομήνου βρέφους·

128 καλλικέτηλος A 133 φυτηκόμος R 136 κάλλος οὐρανοῦ καὶ κόσμος M 142 ἐτρέφετο λαγόσιν M 143 ἀεροπόρον AMR 144 φύσει τῶν ὑδάτων R

ut viola, sol aureus ut rosa purpurea, Lucifer ut albi floris, Mercurius ut tinctus rubedine flos, luna ut pulchris conspicuus foliis narcissus. eiusmodi quaedam varietas caelum exornabat, et tam florida, tam elegans, tam splendida iucunditas in caeli spectaculo semet offerebat, efficiens hortum ex eo sideribus consitum, cuius ipse deus auctor et cultor erat. ipsae siderum faces plantas, germina, flores infiniti prope coloris referebant. tunc primum sol fulgens et lucem suam emittens, conspectusque tanquam ornamentum caeli et diei pulchritudo, illius imperio servit a quo conditus fuerat, et oculo quasi clauso diem quartum absolvit.

Sic igitur sidera perfecta fuerunt, ac sol quidem ordinatus est velut imperator diei, luna vero tanquam noctis collustratrix. necdum in amplis terrae spatiis animal quoddam versabatur quod vel aquam penetraret vel pedes incederet vel aëra permearet. enimvero perficiens ille cuncta deus aquarum naturae indita vi animante ac facultate procreatrice, iussit ut anima inde viva scateret, tanquam fetus recens e parturiente, iamque

ὡς σπέρμα γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ κέλευσις ἐμπεσοῦσα
τὰς ὑγροχεύμονας ῥοὰς ἐποίει πολυγόνους.
ἐντεῦθεν τανυπτέρυγες ὄρνεις ἀεροβάται
εἶχον ἐλεύθερον πτερὸν εἰς πετασμοὺς συντόνους,
καὶ κούφως ἠλαφρίζοντο πρὸς λιμνασμοὺς ἀέρος,
περιρροιζοῦντες τὰς αὐτοῦ χύσεις τὰς λεπτοχύτους.
οἱ μὲν μεγαλοπτέρυγες, μεγαλαγκυλοχεῖλαι,
γαμψώνυχες, ὡς βέλεμνα τοὺς ὄνυχας αὐχοῦντες,
τομὸν τὸ ῥάμφος ἔχοντες ὑπὲρ τὰς μαχαιρίδας,
οἷς ἔμελλε βρωματισμὸς τὰ κρέα χρηματίζειν
D *καὶ σύντροφα γενήσεσθαι τὰ τῆς σαρκοβορίας,*
ὀρνεοκράτωρ ἀετός, ἴρηκες ὠμοφάγοι,
καὶ πάντες οἷς οὐ χρήσιμον τὸ πῦρ σαρκοφαγοῦσι.
ἐντεῦθεν δὲ στρουθάρια λάλα, βοτανηφάγα,
μικρόπτερα, βραχύβια ποικίλως ἐλαλάγουν
καὶ λόχμαις ἐτιτύβιζον καὶ δένδρα περιήχουν,
ἀκανθυλλίδες μουσουργοί, κόρυδοι, σπῖνοι, ψᾶρες,
καὶ πᾶν πτερὸν τὰς τῶν ἀγρῶν βοτάνας περιθέον
κἀκεῖθεν ἀπραγμάτευτον ὄψον ἁβρὸν συλλέγον.
τότε καὶ θῆρες ἐπὶ γῆς ὤφθησαν φρικαλέοι,
λέοντες λασιαύχενες, ἄρκοι, παρδάλεις, τίγρεις,
καὶ κάπροι χαυλιόδοντες, εὐρύστερνος ἐλέφας,
καὶ κύνες καρχαρόδοντες, πτηνόποδες λαγῖναι,
P 5 *καὶ πᾶν πτηνὸν καὶ πᾶν πεζόν, ὅσον ἐν χερσοβίοις,*

149 *ἐκπεσοῦσα* A 153 *λικνασμοὺς* A 156 *καμψώνυχες* AM 157 *τὸ μὲν* MR, *οἱ μὲν* R 166 *ἐπιθέον* R 167 *ὄψον συλλέγον ὤπτο* R 170 *κάπριοι* AR, omissa *καί* 172 *ὑδροβίοις* R, *ὑγροβίοις* AM

partu infantis absoluti onerato ventre. nam dei mandatum veluti semen quoddam incidens aquas admodum fecundas reddebat. hinc ortae volucres aëra libero volatu permeantes, quarum aliae magnis sunt alis praeditae et aduncis unguibus, quos armorum nactae sunt loco; aliae rostrum habent acutius novacula, quibus scilicet carnes pro cibis sunt destinatae; quarum e genere sunt aquila volucrum imperatrix, crudivori accipitres, aves ceterae, quaecunque non coctis vescuntur. hinc et aviculae garrulae, herbis victitantes, alis exiguis praeditae, vitae brevis, varie cantillabant, in lustris garriebant, arbores perstrepebant, nimirum musicae cardueles, alaudae, spinni, sturni, aliaeque volucres omnes quae agrorum herbas circumvolitant et victum inde facilem conquirunt. tunc etiam in terra bestiae conspectae sunt horribiles, leones hirsutas ac villosas cervices habentes, ursi, pardalides, tigrides, apri bronci, elephas lato pectore, canes dentibus serratis instructi, veloces lepores: omnes denique tam volatiles quam pedestres bestiae, quae vel in amnibus vel mari

ὅσον θαλάσσῃ σύμφυλον, ὅσον ὀρεσινόμον.
τοσῶνδε ζῴων τὴν ὑγρὰν πληρώσας καὶ τὴν χέρσον
ὁ πάνσοφος ὀροφωτὴς τῆς παγκοσμίου στέγης,
ναὶ μὴν τὸν ἀχειρόκλωστον χιτῶνα, τὸν ἀέρα,
ὃν θείων ἐμηρύσαντο δακτύλων λεπτουργίαι,
ὡς πόλιν ὀχυρόπυργον πλατεῖαν ἐφαπλώσας
τοῖς σαρκοβόροις πετεινοῖς καὶ τοῖς βοτανηφάγοις,
ἡμέρας συνετέλεσε τὸ δρόμημα τῆς πέμπτης.
Ἕκτη δὲ πάλιν ηὔγαζεν ἡμέρα, ῥοδεόχρους,
καὶ κήπευμα καλλίδενδρον θεὸς ἐφυτοκόμει,
οὐ σκαφευτρίαις ἐν χερσίν, οὐδὲ γεωμαχούσαις,
οὐδὲ παλάμαις φυτουργοῖς, ἀλλὰ τῷ λόγῳ μόνῳ.
καὶ δένδρον πᾶν ἀνέτελλε καλλίβλαστον ἐκεῖσε, B
εὔοσμον, εὐσκιόφυλλον, εὐπέταλον, ἡδύπνουν.
τίς δ' ἂν τὸ κάλλος τοῦ Ἐδὲμ ὑπ' ὄψιν παραστήσῃ;
ἐκεῖθεν ὄρχατοι φυτῶν ἦσαν ὀπωροφόρων,
ἐνταῦθα φάλαγξ εὐωδῶν δενδράδων ἀειβλάστων·
ἐκεῖθεν νεκταρόχυμος ἀνέτελλεν ὀπώρα,
ὧδε πρὸς τέρψιν ἔθαλλον οὐρανομήκη δένδρα,
πλάτανος ὑδατότροφος, ἀκρότομος ἐλάτη,
ὑπερῃρμέναι πίτυες, κυπάριττοι, πτελέαι.
τὰ πέταλα συνέπιπτον ἀλλήλοις τῶν δενδρέων,
οἱ κλῶνες προσεπέλαζον, συνῄεσαν οἱ πτόρθοι.
ἐῴκεσαν αὐτόχρημα τῶν δένδρων αἱ φυλλάδες

175 *ὀροφοιτής* R 177 *ἐτεκτήναντο* R 179 *βοτανοφάγοις* R 186 *εὔκοσμον* A 187 *οὖν* A *παραστήσοι* A 188 *ὀπωροφόροι* A 189 *ἐντεῦθεν* R *δένδρων ἀειβλαστούντων* R 195 *συνεπέλαζον* R

vel montibus degunt. tot animalibus cum terras et aquas et aëra complesset deus, eum inquam aëra quem vesti manibus haud elaboratae consimilem suis ipse digitis opere subtili contexuit, iamque velut urbem quandam munitam et amplam carnivoris ac herbivoris animalibus et volucribus aperuisset, dies quintus cursum suum absolvit.

Cum sextus autem appetiisset, hortum pulcherrimis arboribus insignem deus condidit, non fodiendo, non terram colendo, non conserendo, sed verbo et sermone solo; cuius imperio quaevis eo loco proveniebant arbores suaviter redolentes, umbriferae, virescentes. quisnam, obsecro, venustatem Edenis possit oculis subiicere? istic arborum fructiferarum ordines erant, hic plantarum fragrantium non exigua copia: rursus ab alia parte caelum aequantes arbores voluptatis causa conditae florebant, platanus irrigua, sublimis abies, excelsae pinus, cupressi, ulmi. rami arborum mutuo se contingebant, et folia sese velut amabili complexu excipere videbantur. etiam fructus dulcissimi proveniebant, sole in arbo-

C *ἀλλήλας ἀγκαλίζεσθαι περιπλοκαῖς φιλτέραις.*
ἥλιος ἐπεμάρμαιρε, καὶ τοῖς φυτοῖς ἐμπίπτων
διέρρει κάτωθεν αὐτῶν ἠρέμα καὶ σποράδην,
εἰς ὅσον τὸ συνηρεφὲς ἠνέῳκτο τῶν φύλλων.
ἔλαμπον ῥόδων καλλοναί, κρίνων ἀντηύγει χρόα·
ἄκεντρα δ' ἦν ἀνάκανθα τὰ ῥόδα τηνικαῦτα.
ὁπόσον περιπόρφυρον καὶ λευκαυγὲς ἐν ῥόδοις,
ὡς ἄστρον ἀκτινοβολοῦν ἀνέτελλε χαμόθεν.
ὧδε τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐπράσιζε ταῖς πόαις,
ἐκεῖθεν ἐκυάνιζεν, ἄλλοθεν ὑπεγέλα.
ταῖς δροσοστάκτοις τῶν ἀνθῶν παντοδαπαῖς εὐχροίαις
Ζέφυρος ἁπαλόπνοος ἐπέπνει πανταχόθεν,
καὶ τῶν ἀνθέων τῆς ὀσμῆς ἐπλήρου τὸν ἀέρα.
D *ἐν μέσοις τούτοις τῆς ζωῆς τὸ δένδρον ἐβλαστήκει,*
ταῖς χάρισι κατάκομον, καλλίφυλλον, ὡραῖον.
ὑδατομήτωρ δὲ πηγὴ κάτωθεν ἀνερρώγει,
καὶ τὸ καλλίδενδρον Ἐδὲμ ἐπότιζε χωρίον,
καὶ τῶν φυτῶν ἐκήπευε τὰς ῥίζας καὶ τοὺς πρέμνους,
καὶ τῶν ἀνθῶν τοὺς ἁπαλοὺς ἐμόσχευεν ὀρχάτους.
ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τέσσαρας ἀρχὰς διαιρουμένη
γίνεται μήτηρ ποταμῶν τῶν μεγαλοχευμόνων.
οἱ ποταμοὶ δὲ τῇ φωνῇ καὶ γλώσσῃ τῇ τῶν Σύρων
Φεισὼν καλοῦνται καὶ Γεών, Φορὰδ ἐν τούτοις τρίτος,
τέταρτός ἐστιν Ἐδδεκέλ, κατὰ δ' Ἑλλάδα γλῶσσαν
Γάγγης καὶ Νεῖλος ὁ πολύς, Εὐφράτης τε καὶ Τίγρης.

197 *ἀλλήλοις* ARR 198 *συμπίπτων* R 199 *σποράσιν* RR 200 *ὁπόσων* RR *ἀνέωκτο* RR 207 *καθῶν* RR 212 *ὑδατομήτηρ* ARR *ἀνεραύγα* R 219 *φεισάν* A 220 *γλῶτταν* RR

res incidente ac sensim per rimas foliorum penetrante. fulgebant passim rosae cum liliis; et quidem eo tempore spinis rosae tam purpureae quam albae radiantis sideris instar e terra germinantes carebant. hic terrae superficies viridi gramine ornata erat, illic herbae non purpureae tantum sed variorum quoque colorum conspiciebantur. undiquaque lenis ille favonius afflabat et aëra florum fragrantia complebat. inter haec omnia vitae lignum germinabat, ornatum singulari gratia, pulchris foliis et fructibus. ac fons aquam emittens e terra profluebat, arboreumque locum Edenis irrigabat, plantarum radices ac stipites aqua sua potans, itemque florum teneros ordines fovens. postea quattuor in principia divisus fit amplissimorum fluminum parens. ea vero flumina lingua Syrorum vocantur Phison et Geon et Phorad et Eddekel, Graecorum autem lingua Ganges, Nilus, Euphrates, Tigris. et Ganges quidem ambit terrae

καὶ Γάγγης μὲν περιπολεῖ γῆς Εὐϊλὰτ τοὺς ὅρους
(ἐκεῖ χρυσὸς εὑρίσκεται καὶ λίθος ὁ πρασίζων, P 6
ὁ δὲ χρυσὸς ἀκίβδηλος καὶ στίλβων καὶ πυῤῥάζων),
ὁ Νεῖλος δ' ὁ λευκόρειθρος κυκλοῖ τὴν Αἰθιόπων,
καὶ τὰς λιπαροβώλακας ἀρούρας Αἰγυπτίων
εὐτρόφοις ἄρδει ῥεύμασι καὶ τίθησιν εὐκάρπους.
ὁ Τίγρις δὲ φερόμενος ὡς βέλος μετὰ ῥοίζου,
καὶ καχλασμοὺς ἀποτελῶν καὶ ῥόθους βαρυδούπους,
τῶν σχοινισμάτων ἔναντι γῆς Ἀσσυρίων τρέχει.
Τοιόνδε σκήνωμα τερπνὸν φυτεύσας καὶ δενδρώσας
ἔπλασε καὶ τὸν ἄνθρωπον παντοεργοῖς παλάμαις
ἐκ χωματίνου καὶ λυπροῦ καὶ πηλοφύρτου βάρους·
πνοὴν δ' ἐνθέμενος ζωῆς τῷ γεηρῷ σαρκίῳ,
καὶ τέλειον τὸν ἄνθρωπον ἔμπνουν δημιουργήσας, B
καὶ σύνθετον ἀπὸ ψυχῆς καὶ σώματος ποιήσας,
καὶ χάριν δωρησάμενος ἐθελορμήτου γνώμης,
καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ πλάσας καὶ κατ' εἰκόνα,
ἐγκατοικίζει τῆς Ἐδὲμ τῷ καλλιφύτῳ χώρῳ
ὡς ἐν θαλάμῳ μάργαρον, ἄλλον ἐν κόσμῳ κόσμον,
μικρὸν μὲν τὸ φαινόμενον ὡς ἐν μεγέθους ὄγκῳ,
τῇ δέ γε τιμιότητι κρείττω πολλῷ τοῦ κόσμου.
τοῦτον Ἀδὰμ ὡς ἐκ πυῤῥοῦ χώματος πεπλασμένον
ὁ τῆς πηλίνης κεραμεὺς ὠνόμασεν οὐσίας.
καὶ θέμενος τοῦ τῆς Ἐδὲμ κάλλους πρωτοπολίτην

224 om M 232 παντοεργαῖς A, παντουργικαῖς RR 237 γνώμην χαρισάμενος AM

Evilatae fines, ubi reperitur aurum et viridi colore lapis. aurum ipsum nativum est, splendidum, rutilans. Nilus autem albifluus Aethiopum terram cingit, et pingues Aegyptiorum agros fecundis aquis irrigat redditque fructiferos. Tigris tanquam telum quoddam cum strepitu ruens, efficiensque sonos ac gyros horrisonos, e regione finium terrae Assyriorum currit.

Tam iucundum tabernaculum cum exstruxisset ac arboribus ornasset, finxit et hominem manibus omnia perficientibus, de pulvisculo misero et ex luto commisto pondere. cumque terrenae illi carunculae vitae spiritum indidisset, perfectumque hominem et spiraculo praeditum condidisset, ex animo et corpore compositum, donatum voluntate spontanea, suam ad similitudinem imaginemque formatum, incolam eum facit Edenis, loci pulchris arboribus consiti, quasi collocans marmor in thalamo et alium in mundo mundum, parvum quidem illum, quod magnitudinem attinebat, sed pretio longe mundo ipso praestantiorem. hunc ex rubro pulvere formatum Adamum appellavit figulus ille naturae luteae. cumque collocasset eum in pulchro Edene primum civem, iussit

ἐκ πάντων ὀπωροφαγεῖν ἐκέλευσε τῶν δένδρων,
C τῷ δὲ φυτῷ τῆς γνώσεως μὴ χεῖρας ἐπιβάλλειν.
τότε καὶ πᾶν χειρόηθες καὶ πᾶν ἡμερονόμον
καὶ πᾶν ἐκτοπιζόμενον εἰς λόχμας πολυξύλους
ἤγαγε ζῷον πρὸς Ἀδάμ, πεζόν, αἰθεροπόρον,
ὡς σχοῖεν κλήσεις παρ᾽ αὐτοῦ ταῖς φύσεσι προσφόρους.
ἤγετο λέων δαφοινὸς χαιτήεις ταυρολέτωρ,
ἄρκτοι βλοσυροβλέφαροι, παντόστικτοι παρδάλεις,
ἔλαφος ποικιλόδερμος, δασύκερκος ἀλώπηξ,
ἐλέφας εὐρυμέτωπος, τὴν προνομαίαν σείων,
δασύπους κολοβόκερκος, κερατοπλήκτωρ ταῦρος·
ἤγετο πέρδιξ ἐρυθρὸς τοὺς πόδας καὶ τὸ ῥάμφος.
οἱ ψᾶρες οἱ μελάμπτεροι τὸ πτίλον ἐπεσόβουν
καὶ χαλαζώματά τινα λευκότητος ἐφόρουν.
D τὸ κάλλος ἐπεδείκνυτο ταὼς ὁ χρυσοπτέρυξ.
ἔλαμπε βάμμασι πολλοῖς, ἐχρύσιζε τὸ πτίλον,
ἔστιλβεν ἁλουργόχροον ἐν τῷ ταῶνι χρῶμα·
ἐπήνθει μέσον καὶ χρυσὸς ὡς ὀφθαλμὸς μαρμαίρων,
καὶ κῆπον πτεροφύτευτον εἰργάζετο τὸ ζῷον.
ἐκύκλουν πάντα τὸν Ἀδὰμ ὥσπερ δεσπότην δοῦλοι·
ἐθώπευον ὑπέτρεχον ἔσαινον τὸν γενάρχην.
ὁ δὲ κατέψα ταῖς χερσὶ τὰ δύσμαχα θηρία
ὡς ἀρτιτόκους νεαροὺς ἄρνας γαλακτοφάγους,

248 ἡμερωμένον RR 250 αἰθεροδρόμον RR 251 προσφέρειν RR 252 τῇ χαίτῃ R 259 ἐμφαίνων R, ἐμφέρον M 265 ἐκύκλου AM 266 ἐθώπευσεν ὑπέτρεχεν ἔσαινε AMR 268 ἀρτιτρόφους R γαλακτοτρόφους R

ut fructibus omnium arborum vesceretur: modo arbori cognitionis manus non admoveret. tunc et mansuetum quodlibet animal, quamlibet item belluam, quae evagatur in silvosa latibula, deduxit ad Adamum, quicquid pedes incedit et in caelo volat, ut acciperent appellationes ab ipso naturis consentaneas. adducebatur cruentus iubatus tauri necator leo, ursi torvum tuentes, pardi maculosi, cervus pelle varia, caudata vulpecula, elephas fronte lata, proboscidem quatiens, lepus mutilata cauda, cornibus feriens taurus. adducebatur perdix, habens et pedes et rostrum rubrum, cum sturnuis alas habentibus nigras, qui pennas quatiebant et albas notas instar grandinis ferebant. pulchritudinem suam ostentabat pavo, alas habens aureas: lucebat coloribus multis, et aurum in plumis referebat. fulgebatque in eodem et purpureus color, auro intersperso, splendentis instar oculi. cingebant Adamum omnia, sicut mancipia dominum: adulabantur, accurabant, nostri generis auctori blandiebantur. ille vero demulcebat manibus inexpugnabiles bestias tanquam

καὶ τοὺς ἐκ τούτων οὐδαμῶς ὑπέτρεμε κινδύνους·
ἡ γὰρ σοβὰς καὶ πονηρὰ καὶ θερμουργὸς κακία
οὐδέπω κατεχόρευσε καρδίας τῆς ἐκείνου.
οὕτως οὐδὲν τῆς ἀπαθοῦς ψυχῆς καταχαυχᾶται,
οὐ θήρ, οὐ πῦρ, οὐ ποταμοῦ μεγαλοδούπου θράσος. P 7
ἂν βασιλεύῃς τῶν παθῶν, ἂν ἁμαρτίας ἄρχῃς,
καὶ βασιλίσκων καὶ δεινῶν σκορπίων ἐπιβήσῃ,
καὶ ταπεινώσεις λέοντα, καὶ τίγριν ἡμερώσεις.
Ἐν τούτοις ὕπνωσεν Ἀδάμ, ἀλλὰ πικρίας ὕπνον,
ὕπνον ἀρχὴν καταστροφῆς καὶ παντολέθρου φθόρου.
ἥψατο τούτου τῆς πλευρᾶς καθεύδοντος ὁ κτίστης,
ἔλαβε ταύτην, ἔπλασεν ἐντεῦθεν τὴν γυναῖκα.
Ἀδὰμ δ' ὁ χωματόπλαστος, ὁ πρῶτος ἐν ἀνθρώποις,
Εὔας τῆς παντομήτορος γέγονε πλευροπάτωρ.
ἔνδοθεν οὖν τοῦ τῆς τρυφῆς χώρου διέζων ἄμφω
ὡς ἄσαρκοι, μὴ φέροντες φροντίδας φιλοῦλους,
ὡς μηδὲ περικείμενοι σώματος ὅλως βάρος. B
ἀμφοῖν δὲ τούτοιν ὁ θεὸς πάλιν ἐνομοθέτει.
"ὦ γηγενεῖς καὶ τῆς Ἐδὲμ ταύτης πρωτοπολῖται,
ἅπαντα ταῦτα τῆς ὑμῶν χάριν παρῆκται χρείας·
πρὸς τὴν ὑμῶν ἀπόλαυσιν πάντα δενδροκομεῖτε.
ἁπάντων οὖν κορέννυσθε, πάντων κατατρυφᾶτε.
τοῦτο δὲ μόνον βλαβερὸν τῆς γνώσεως τὸ ξύλον·

269 κονδύλους A 273 οὐ πῦρ οὐ θήρ R 280 ἐκ ταύτης A 282 πρωτομήτορος RR 283 ἔνδον μὲν R 288 χάριν τῆς ὑμῶν R 291 καὶ ARR

recens editos agnos, qui lacte vescuntur; neque quicquam ab ipsis periculi formidabat: nam procax mala et audax vitiositas nondum in ipsius corde locum habebat. sic nihil est quod in animum affectionum expertem ius habeat: non ignis, non fera, non flumen impetuosum. si rex eris affectionum animi peccatique dominus, super basiliscos et truculentas feras incedes, leonem humiliabis, mansuefacies tigrim.

Secundum haec Adamus somno acerbissimo sopitus est, somno qui fuit initium eversionis et omnia perdentis invidiae. costam eius dormientis attigit ipse conditor: accepit hanc; formavit inde mulierem. itaque de pulvere conditus Adamus, homo ille princeps, Evae matris primae pater respectu costae factus est. vivebant ambo in deliciarum praedio, ut infecundi, qui rerum crassarum studio nullo tangerentur, quique corporis nullo pondere gravati essent. utrisque vero legem praescripsit deus. "o terra" inquit "editi, et huius Edenis primi cives, haec omnia vestrae utilitatis causa producta sunt. vestrae fruitionis gratia fructus arbores ferunt. itaque satiamini omnibus, ex omnibus delicias quaerite. modo perniciosum hoc cognitionis lignum, solum, in-

τοῦτο καὶ μόνον φεύγοιτε, τούτου μὴ ψαύσητέ μοι.
ἡ ψαῦσις φέρει τὴν φθοράν, καὶ τὴν χολὴν ἡ γεῦσις.
ἂν τούτου μόνου γεύσησθε, πτῶμα πεσεῖσθε μέγα·
πικρῶς γὰρ ὀπωροδοτεῖ καὶ θάνατον ἐκφύει.
ἂν τοῦτό μοι φυλάξησθε, φεύξησθε κέντρον πότμου
C καὶ πλατυσμὸν κερδάνησθε ζωῆς ἀκαταλύτου."
Ἦν ταῦτα, καὶ πεφόβηντο τὸν λόγον οἱ γενάρχαι,
τὴν ἀπειλὴν ὑπέτρεμον, ὑπέφρισσον τὸ ῥῆμα,
καὶ τὸ φυτὸν ὡς ἔχθιστον ἀπὸ ψυχῆς ἐστύγουν.
ἀλλ' ὁ Σατὰν ἐβάσκαινεν, ἔβρυχε τοὺς ὀδόντας,
ὡς ἀφριστὴς ἐθύμαινεν, ὡς ἀγριόδους κάπρος.
βλέπειν οὐκ ἔφερεν αὐτοὺς βιοῦντας ὡς ἀγγέλους.
καὶ τοίνυν ὄργανον αὐτοῦ τῆς κακομηχανίας
τὸν ὄφιν τὸν δολόμητιν καὶ σκολιὸν εὑρίσκει.
θωπεύει τὴν προμήτορα, δείκνυσι τὴν ὀπώραν,
καλὴν ἰδεῖν, ἐπέραστον, γεύσασθαι νεκταρέαν.
εἶδεν ἐκείνη τὸν καρπόν· ἦν ὁ καρπὸς ὡραῖος,
χαρίεις ἦν εἰς ὅρασιν καὶ κάλλιστος εἰς γεῦσιν.
ὑπέσαινε τὴν ὅρασιν, ἔθελγε τὴν καρδίαν,
D ἐῴκει θελξικάρδιον γλυκυθυμίαν στάζειν.
ἔδειξε τοῦτον ὁ Σατάν, καὶ τὸν τοῦ δόλου σκύφον
ἐπέχρισε γλυκάζοντι μέλιτι κολακείας.
εἵρπυσε δράκων ὁ δεινός, ἐσύριξεν ὑπούλως.

292 φεύγητε MRR 299 ὑπέφριττον ὑπέτρεμον R 301 ἐβάσκηνεν MR 302 ἀφριστὴρ A ἀγριώδης MRR 303 αὐτοὺς οὐκ ἔφερε M v. 307 om M 309 καὶ κάλλιστος] χαρίεις ἦν RR 310 ἐπένευε AM 313 ὑπέχρισε R, ἐπέχριε AMR 314 ἥρπυζε et ἐσύριζεν MR

quam, hoc fugite: ne illud mihi attigeritis. eius contactus interitum et gustus fel merum afferet. iccirco si de hoc gustaveritis, ruetis ingentem ruinam. idem si vitaveritis, stimulum mortis effugietis et amplitudinem vitae non finiendae lucrabimini. fert enim fructum amarum et mortem ipsam."

Eveniebant haec ita: reverebantur hanc orationem auctores nostri generis; arborem istam, velut infestissimam, ex animo oderant. verum invidebat Satanas: fremebat dentibus, instar apri spumantis et efferati excandescebat: videre non poterat ut angelorum more viverent. itaque sceleratae machinationis suae instrumentum serpentem fraudulentum et tortuosum invenit. adulatur primae hominum matri: fructum demonstrat adspectu iucundum, gustatu suavem, nectareum. intuetur fructum illa, qui maturus erat, gratus adspectui, bonus ad vescendum. arridebat is oculis, cor demulcebat: videbatur dulcedinem quandam cordi gratam stillare. ostendit et Satanas eis poculum fraudis, atque illud dulci assentationis melle inunxit. serpebat ille draco ingeniosus, sibilabat molliter.

"ἂν τούτου γεύσησθε" φησι "τοῦ καλλικάρπου ξύλου,
ἂν μόνον προσενέγκητε στόματι τὴν ὀπώραν,
κύκλοι διανοιγήσονται βλεφάρων ὑμετέρων,
καὶ χρηματίσετε θεοί, καὶ γνώσεσθε τὰ πάντα."
ἤκουσε τούτων ἡ γυνή, προσέσχε τῇ θωπείᾳ,
ἡττήθη τοῦ γλυκάζοντος, ἡττήθη τῶν χαρίτων,
αἷ τοῦ καρποῦ τὸ πρόσωπον ἠγλάϊζον τῷ κάλλει.
ἔλαβεν, ἀπεγεύσατο, δέδωκε τῷ συννόμῳ.
ἔφαγον ἄμφω τοῦ καρποῦ, μετέσχον τῆς ὀπώρας,
παρήκουσαν τῆς ἐντολῆς, ἔφαγον ἐκ τοῦ ξύλου, P 8
καὶ παρὰ πόδας τὸ κακὸν αὐτοῖς ἐπηκολούθει.
ἠνοίγησαν τὰ βλέφαρα, κατεῖδον τὴν αἰσχύνην,
ἐπέγνων τὴν γυμνότητα καὶ τὴν ἀσχημοσύνην.
ἐντεῦθεν ὑπεδύοντο τὰς βαθυσκίους λόχμας,
ἐπέτρεχον τὰ λάσια καὶ τὰ πυκνὰ τῶν δένδρων,
ἔρραψαν περιζώματα φύλλων ἐκ παχυφύλλων,
ὑπὸ φυτὸν κατέφυγον, ἔδραμον ὑπὸ σκέπην,
χανεῖν αὐτοῖς ἐπηύχοντο τὴν γῆν πλατὺ τὸ στόμα.
ἐπέγνω ταῦθ' ὁ φυτουργὸς τῶν εὐκηπεύτων δένδρων,
ἐπέστη δραπετεύουσι τοῖς ἀρχηγοῖς τοῦ γένους,
ὠνείδισε τὴν ἄγνοιαν, ἐκάκισε τὴν πλάνην,
καὶ τί μακρὰ λογολεσχεῖν; ἀπήλασεν ἐκεῖθεν,
ἐκόλασεν ἐργώδεσι βαρείαις ἐργατείαις. B
τὴν γῆν τὴν ζωοθρέπτειραν ἠπείλησεν ἐκφύειν

325 αὐτοῖς εὐθὺς ἐπ. R 326 ἠνοίχθησαν R 331 κατέδραμον ἔφυγον R 333 πλαστουργὸς ARR 334 δραπετεύσασι RR 335 ἄνοιαν RR 836 cf. v. 1169.

si de hoc, ait, ligno pulchrum habente fructum gustaveritis, si modo fructum eius ori admoveritis, orbes oculorum vestrorum aperientur, eritisque dii et cuncta cognoscetis. audiit haec mulier: animum assentationi advertit, victa est per dulcitudinem, victa propter elegantiam. transgressa est interdictum, edit de ligno, sumpsit ex eo, gustavit, coniugi dedit. ambo de fructu comederunt, eiusque participes facti sunt. sed mox ipsos malum comitabatur: aperti sunt eis oculi, viderunt turpitudinem, nuditatem dedecusque suum agnoverunt. hinc subibant umbrosas latebras, currebant sub densas ac frequentes arbores, obligacula de crassis foliis consuebant, sub arborem confugiebant et sub tegmen. optabant ut terra ipsos ore lato dehisceret, ac prius eos vivos reciperet quam morerentur. animadvertit hoc consitor ille pulchrarum arborum: accessit ad fugientes nostri generis auctores, exprobravit dementiam, errorem est insectatus. quid multis verbis opus est? abegit illos inde, multavitque laboriosis ac gravibus operis, minatus terram, animalium altricem, producturam spinas pungentes ac tribulos stimulis acutis prae-

ἄκανθαν κνίζουσαν αὐτοῖς, τριβόλους ὀξυκέντρους.
ὠδῖνας ἐπηράσατο δριμείας μογοστόκους
Εὔᾳ τῇ πρωτομήτορι τῇ πρωτοπαθησάσῃ.
Καὶ τοίνυν ὁ ταλάντατος καὶ δύσποτμος γενάρχης,
ἀπελαθῆναι δυσκλεῶς ἐκεῖθεν δυστυχήσας,
κατῴκησεν ἀπέναντι τοῦ τῆς τρυφῆς χωρίου.
καὶ δερματίνην ἐνδυθεὶς σαρκὸς ἀντιτυπίαν
καὶ γνοὺς τὴν Εὔαν ἐμπαθῶς Ἀβὲλ γεννᾷ καὶ Κάϊν.
καὶ Κάϊν μὲν αὔλακισμοῖς προσεῖχε πεδιάδων
καὶ τὰς ἀρούρας ἔσπευδε ποιεῖν ταυροπολεύτους,
C ὁ δ' Ἀβὲλ ὁ νεώτερος ποιμαντικὴν μετῄει.
προσῆξεν οὖν ἑκάτερος τὰς ἀπαρχὰς τῶν πόνων.
καὶ τοῦ μὲν Ἀβὲλ ὁ θεὸς προσήκατο τὰ δῶρα
ὡς προσενέγκαντος ὀρθῶς καὶ τεθεραπευκότος,
τοῖς δὲ δωροφορήμασι τοῦ Κάϊν οὐ προσέσχε.
τὸ πρόσωπον συνέπεσεν ἐντεῦθεν τὸ τοῦ Κάϊν.
τὸν Ἀβὲλ ὑπεβλέπετο βλεφάροις μισαδέλφοις,
καὶ τῷ μηδὲν πικράναντι μηδὲ λελυπηκότι
ἐπενεγκεῖν ἐσκέπτετο παλάμας φονευτρίας·
τὴν γὰρ τοῦ φθόνου κάμινον βρέμουσαν εἶχεν ἔνδον.
τοῦτο καὶ δὴ τετόλμηκε, φεῦ ἀπανθρώπου γνώμης!
καὶ τοὺς θεσμοὺς οὐκ αἰδεσθεὶς οὓς αἰδοῦνται καὶ θῆρες,
τὸν ἀδελφὸν παρέπεμψε ταῖς τοῦ θανάτου γνάθοις.
D ὀργίλως εἶδεν ὁ θεὸς εἰς τὸν ἀδελφοκτόνον,

339 αὐτοὺς τριβόλοις ὀξυκέντροις M 345 ἐντιθεὶς RR
357 παλάμαις φονευτρίαις A 358 ἔχων M 362 ὀργίλον MRR

ditos. parturigines imprecatus est graves ac difficiles Evae matri primae, quae illas princeps est experta.

Quamobrem calamitosissimus et miser ille generis auctor, cum adverso casu illinc expulsus esset, habitavit e regione fundi deliciarum, ac pellicea veste indutus, quae figura carnis erat. Evaque cognita non sine vitiositate Abelum Cainumque genuit. Cainus agrorum culturae intentus erat et terram magno studio boum opera invertebat, Abelus autem iunior pastoriciam exercebat. itaque singuli deo laborum primitias offerebant; qui Abeli quidem acceptabat munera veluti qui recte illa obtulisset ac debito cultu: verum iis quae Cainus offerebat animum non advertebat. ex ea re factum ut Cainus vultum suum demitteret Abelumque fratrem oculis infestis adspectaret. denique illi, qui nulla re ipsum laeserat, afferre manus parricidiales cogitabat. etenim in corde caminum invidiae ferventem habebat. atque hoc quidem etiam ausus est facere. o mentem inhumanam! non reveritus ea vincula quae belluae reverentur, fratrem intra mortis mandibulas demisit. deus autem fratricidam

ἀραῖς ὑπέβαλεν αὐτὸν ταῖς παλαμναιοτάταις.
ἐντεῦθεν Κάϊν ἐλασθεὶς τῆς πρώτης παροικίας
καὶ γῆν πολλὴν ἐπιδραμὼν ἔπηξε τὰς αὐλαίας
ἔνθα καλὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκείνου κατεφάνη,
καὶ πρῶτος ἐπενόησε πόλεις ὀχυροπύργους.
νηχύτου γενομένου δὲ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων
ὁδίταις ἐπετίθετο, λῃστείαις ἐπεχείρει,
ἐσκύλευε, διήρπαζεν, ἔχραινε χεῖρας φόνοις.
Ὡς δ' εἶχον ἀπαράκλητον τὸ πένθος οἱ γενάρχαι,
ἐκ παλαμῶν φονοεργῶν Ἀβὲλ ἀπολωλότος,
τὸν Σὴθ αὐτοῖς τὸν δίκαιον θεὸς ἀντιδωρεῖται,
ὃς ἔθηκεν ὀνόματα τοῖς οὐρανίοις ἄστροις.
Ἐντεῦθεν ὡς βαθύρριζον δένδρον ἡ θνητὴ φύσις P 9
εἰς πληθυσμὸν καὶ πλατυσμὸν ἐληλακυῖα πλείω
εἰς πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἦν διασπειρομένη,
καὶ πάντῃ περιτρέχουσα πᾶσαν ἐπλήρου χθόνα.
ἐκκυλισθεῖσα δὲ λοιπὸν εἰς παρανόμους πράξεις
εἰς πᾶν ἐφέρετο κακὸν ὡς ἵππος εἰς πεδίον,
ὡς εἰς τὸ καταντὲς τροχός, κατὰ πρανοῦς ὡς ὕδωρ,
ἕως εἰς βόθρον δυσσεβοῦς πλάνης καταρραγεῖσα
θεοποιεῖν κατήρξατο καὶ σέβειν τὰ στοιχεῖα
καὶ τὴν τιμὴν ἀντὶ θεοῦ τοῖς κτίσμασι προσφέρειν.
Ἦν δέ τις Νῶε δίκαιος ἐν τοῖς τοῦ Σὴθ ἐγγόνοις,
ἔνατος ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου.

376 πλέον RR 381 καταπρανῆς M, καταπρανῶς ARR

iracunde aspexit, eumque subiecit exsecrationibus maxime diris. secundum id Cainus a sedibus primis eiectus, cum magnam terrae partem pervagatus esset, tabernacula fixit ubi commodum maxime ipsi videbatur, primusque munitas turribus civitates excogitavit. cum autem genus humanum valde diffusum esset, viatores Cainus aggrediebatur, latrociniis intentus erat, praedas agebat, caedibus inquinabat manus.

Interim cum generis auctores luctu afficerentur inconsolabili, Abele perdito per manus parricidiales, deus eis iustum illum Sethum vicissim donat, qui nomina caelestibus astris imposuit.

Hinc mortalium natura, tanquam arbor altas radices agens, magis atque magis aucta et amplificata, omnia circumcursitans totam terram replebat, perque superficiem eius omnem dispersa erat. verum deinceps exorbitans ad improba facinora, quodvis ad malum, velut equus in campum, ferebatur, quasique rota praeceps per declivia ruens in aquas, donec ad imum erroris impii gradum prolapsa divos coepit facere ac elementa colere creatisque honorem dei loco deferre.

Erat autem iustus quidam vir Noa, de Sethi posteritate, nonus ex

B ὃς μετιὼν τῆς ἀρετῆς τὴν ἐννομοπραγίαν,
καὶ τὴν κακίαν ἐκ ψυχῆς ἀποστυγῶν καὶ φεύγων,
τοὺς φαυλουργοὺς καὶ δυσσεβεῖς ἔσπευδε σωφρονίζειν.
ἐπεὶ δ᾽ οὐκ ἔπειθεν αὐτοὺς τῶν φαύλων ἀποσχέσθαι,
μετέστη μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ἔνθα τὸ πρῶτον ἔφυ,
μέτοικος δὲ γενόμενος ἀλλοδαποῖς ἐν ὅροις
τὴν ὑμνουμένην κιβωτὸν ὡρίσθη τεκτονῆσαι
καὶ ζῷον ἅπαν ἐν αὐτῇ χερσόϋγρον ἐγκλεῖσαι,
ὡς σπέρμα χρηματίσαιεν καὶ ζώπυρον τοῦ γένους.
ἐπείσθη Νῶε τῷ θεῷ, τὸ κελευσθὲν ἐποίει,
ξυλοστεγὲς εἰργάζετο τῆς κιβωτοῦ τὸ κύτος,
μυρίους ἔνδον ἑλιγμοὺς λαβυρινθώδεις φέρον.
καὶ Νῶε μὲν ἐνέθετο τῇ κιβωτῷ τὰ ζῷα,
C ποντογενῆ, χερσογενῆ, πτηνά, πεζοποροῦντα·
ὁ δὲ θεὸς τὰ στέγαστρα τῶν οὐρανῶν ἀνοίξας
ὅλας ἐκεῖθεν ὑετῶν κατήγαγε θαλάσσας,
ἐκάλυψε τὰς κορυφὰς τῶν βαθυκρήμνων λόφων,
ἔκρυψε γῆς τὸ πρόσωπον, ἐκάλυψεν ἀρούρας.
τὸ πᾶν ὁμοῦ συγκέχυτο, κεκοίνωτο τὰ πάντα.
ἦσαν ὑδατοπόντιστα τῶν δένδρων τὰ στελέχη,
τοῖς ὑψιλόφοις ὄρεσιν ἐπέλαζον ἰχθύες.
ὁ λέων ὑδατόκλυστος, ὁ θύννος ἐν τῇ χέρσῳ,
ἅπαν ὑδατοφόρητον ἦν τηνικαῦτα ζῷον,
ἀεροδρόμον, χέρσυγρον, εὔπτερον, πεζοπόρον.
καὶ πάντα συμποντούμενα τοῖς βαθυρρόθοις ὄμβροις

410 πεζοδρόμον M

Adami semine, qui primus fuerat conditus. is virtutis et legitimarum actionum studiosus, cum odio vitia toto pectore haberet ac fugeret, improbe agentes et impios corrigere conabatur. ubi vero persuadere non poterat ut a sceleribus abstinerent, translatus est de terra, in qua prius erat natus, factusque aliis in finibus inquilinus celerem illam arcam iussus est exstruere, ac in illam animal omne terreaum et aquatile includere, ut generis sui semen ac fomes quidam esset. obediit Noa deo, quod imperatum erat faciebat, lignis arcae capacitatem exstruebat; quae interius habebat infinitos amfractus, labyrintho consimiles. deinde Noa imponebat in arcam omnis generis animalia, terrena volucria pedestria. deus autem adapertis caelorum tectis tota inde pluviarum maria demisit; abscondidit vertices praecipitium collium, occultavit terrae superficiem, abdidit arva. universa et confusa erant et commista. immersi aquis erant arborum trunci: pisces ad montes usque sublimes accedebant; leo mergebatur aquis; thynnus erat in terra. omne animal in aqua tum ferebatur, sive aëra permearet sive terram, sive volaret sive incederet. omnia ob-

ἐν ὕδασιν ἀπέπνεον, οἰκτρῶς ἀπενεκροῦντο,
καὶ τοῖς ὑγροῖς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἐναπεφύσων. D
ἁπλῶς εἰπεῖν, ὡς ἐν βραχεῖ, καθάπερ ὑπὸ σκότους
πάλιν τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἀόρατον κατέστη,
τὸ τοῦ φωτὸς πρωτόγονον πάλιν ἐκράτει χάος,
καὶ πάλιν ὑδατόλουτος ἡ ζωοθρέμμων χέρσος.
καὶ θῆρες μὲν ἐφέροντο νεκροὶ πελαγωθέντες·
ἀνθρώπων δὲ πηλογενῶν ἡ πᾶσα γεναρχία
ἄσπετον ὕδωρ σπάσασα καὶ καταποντωθεῖσα,
ὡς πλοῖον ὑγροκέλευθον, ὡς θαλασσόπλουν σκάφος,
κόνις ἐπέπλεε κωφὴ τὰ τῶν ὑδάτων νῶτα.
Νῶε δὲ μόνος ὑποδὺς τὴν ζῳοφόρον στέγην
ὡς ναύτης ἀθαλάττευτος ἔνδον ἐναυστολεῖτο,
σπέρμα τοῦ γένους ἐν μικρῷ τῷ ξύλῳ διασώζων, P 10
οὐ κώπας ἐπαγόμενος, οὐ κάλωας, οὐ λαίφη.
τῷ Νῶε δὲ συνέπλεον υἱοὶ καὶ θυγατέρες,
γυνή, γυναῖκες τῶν υἱῶν, νυμφίοι θυγατέρων.
ἦσαν δὲ κλήσεις τοῖς υἱοῖς Σὴμ τε καὶ Χὰμ Ἰάφεθ.
ὡς δ' ὑπελώφησεν ἡ πρὶν καταφορὰ τῶν ὄμβρων
καὶ πάλιν ὤφθησαν αἱ πρὶν κλυσθεῖσαι πεδιάδες,
ἐξέθορε τῆς κιβωτοῦ σὺν τοῖς παισὶν ὁ Νῶε,
καὶ ζῷον πᾶν ταυτοστεγὲς τῷ Νῶε συνεξῆει.
καὶ πάλιν κόσμος δεύτερος, πάλιν γενάρχης ἄλλος,
καὶ πάλιν ἅπασα ψυχὴ πρὸς αὔξην ἐπεδίδου.

415 ἀνόρατον A 433 ταυτογενὲς RR

ruebantur ab impetuosis pluviis, et in aquis animas exspirabant misereque mortem obibant. ut simpliciter et breviter dicam, tanquam sub tenebris rursum terrae facies abdita conspici desiit: rursum chaos illud invalescebat antiquius luce; rursum aquis altrix animalium terra mersabatur. bestiae ferebantur mortuae marique obrutae. hominum genus illud priscum, ortum ex luto, immensam aquam cum hausisset ac mersum esset, tanquam navis aquas penetrans, ut navigans mari scapha, ut levis quidam pulvis, super aquarum terga natabat, et multis pluviarum reciprocis fluctibus agitabatur. Noa vero solus tectum illud salutiferum ingressus instar securi nautae in eo navigabat, semen humani generis exiguo in ligno conservans, neque remos adhibens ullos nec ulla vela. cum ipso filii filiaeque navigabant, itemque uxor et uxores filiorum et filiarum sponsi. et filiis erant haec nomina, Semus Chamus Iaphetus. posteaquam vero cessit ac remisit pristinus ille pluviarum impetus, rursumque conspecti sunt prius ab aquis operti campi, exsiliit de arca cum liberis suis Noa, et omne animal eadem contectum una cum ipso exiit. iamque mundus hic alter erat, alter generis princeps: rursum omnis incrementum anima sumebat.

Ἐκ γοῦν τῆς πρώτης πλάσεως Ἀδὰμ τοῦ πρωτογόνου
B μέχρις αὖ τοῦ κατακλυσμοῦ συμβάντος ἐπὶ Νῶε
πρὸς δισχιλίοις ἔτεσι δὶς ἑκατὸν παρῆλθον,
σὺν ἄλλοις τεσσαράκοντα καὶ δύο πληρεστάτοις.
Ἀπέγγονοι δ' ἐγένοντο τοῦ Νῶε τοῦ δικαίου,
σὺν ἄλλοις ὑψηλόφροσιν ἐκγόνοις ἀπεκγόνοις,
Μεσρὲμ ὁ δευτερότοκος τοῦ Χὰμ υἱοῦ τοῦ Νῶε,
Νεβρὼδ τε γίγας, ὁ πολὺς τῇ τῆς χειρὸς ἰσχύϊ.
Μεσρὲμ μὲν οὖν κατῴκησε τὴν τῆς Αἰγύπτου χώραν,
ἀφ' οὗπερ καὶ τὴν Αἴγυπτον φασὶν ὀνομασθῆναι
(τὸ γὰρ Μεσρὲμ Ἑβραϊκῶς Αἴγυπτον ἑρμηνεύει),
ὁ δὲ Νεβρὼδ κατῴκησεν εἰς χώραν προσαρκτίαν,
τὴν ἐξ Ἀσσοὺρ τοῦ Σὴμ παιδὸς κληθεῖσαν Ἀσσυρίαν·
ὃς τοὺς ἀνθρώπους ἔπεισε τὸν κτίστην ἀθετῆσαι,
C καὶ πρῶτος παρηνόμησεν εἰς τὸν πεποιηκότα,
καὶ πρῶτος ἐφρυάξατο κατὰ θεοῦ τοῦ ζῶντος,
καὶ τὴν τιμὴν τὴν τῷ θεῷ προσήκουσαν, ὡς θέμις,
εἰς ἑαυτὸν ἠθέλησε μετενεγκεῖν ἀφρόνως.
καὶ σύμβουλος ἐγένετο πρὸς τὴν πυργοποιίαν,
ὡς ἂν ἀμύναιτο θεόν, εἰ πάλιν βουληθείη
κατακλυσμὸν ἐπενεγκεῖν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.
οἱ γοῦν πεισθέντες ταῖς αὐτοῦ ματαίαις συμβουλίαις
οἰκοδομεῖν μὲν ἤρξαντο τὸν πύργον τῆς Χαλάνης
ὑπερνεφῆ, μετέωρον, ὑπέρμεγαν εἰς ὕψος,
αὐτῇ σχεδὸν ἐγγίζοντα τῇ σεληναίᾳ σφαίρᾳ,

436 πρωτοπλάστου ARR 440 ἀπέκγονοι AR 442 δευτερόκτονος A 447 ἀπαρκτίαν R 455 ἀμύναι τὸν θεόν M, ἀμῦναι τῷ θεῷ R

A prima quidem formatione Adami, primi hominis, usque ad diluvium quod accidit sub Noa, elapsi sunt anni bis mille ducenti et quadraginta duo.

Nepotes autem iusti huius Noae fuerunt, inter alios eximios nepotes et abnepotes, Mesremus secundo genitus filius Chami Noae filii, itemque Nebrodus gigas ille, manuum robore praestans, ac Mesremus quidem habitabilem fecit Aegypti terram, a quo Aegyptum appellatam esse tradunt: nam Mesrem Hebraice sonat Aegyptum. Nebrodus autem secessit ad regionem aquilonalem, quae ab Assuro Semi filio appellata est Assuria, atque hic auctor fuit hominibus reiiciendi creatorem, primusque fremuit adversus deum vivum, et honorem deo, ceu fas est, convenientem ad se ipsum transferre stolide voluit, dedit et consilium exstruendae turris, ut contra deum se defenderet, si rursum vellet humano generi diluvium immittere. quapropter illi persuasi vanis eius consiliis turrim Chalanes, supra nubes evectam, ingenti excelsitate, ad ipsam prope lunarem sphae-

τὸ δ' ἔργον οὐκ ἐτέλεσαν τῆς ματαιοπονίας·
ὁ γὰρ θεὸς συνέχεε τὰς γλώσσας τῶν κτιζόντων,
κἀντεῦθεν διεσπάρησαν ἄλλος εἰς ἄλλον τόπον. D
Ἔβερ δὲ μόνος τῆς πληγῆς ἐλεύθερος ὑπῆρξεν·
οὐ γὰρ συγκατετίθετο τοῖς ματαιοπραγοῦσιν.
ὁ μὲν οὖν τόπος ἔλαχεν ἐκ τοῦ συμβεβηκότος
ὀνομασθῆναι Βαβυλὼν ἤτοι συγκεχυμένη·
τὸ γὰρ Βάβελ τὴν σύγχυσιν Ἑβραϊστὶ σημαίνει·
ἐκεῖ γὰρ συνεχύθησαν πυργοκτιστῶν αἱ γλῶσσαι.
Εἰς πληθυσμὸν δὲ φθάσαντος τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους
καὶ βασιλεὺς μετὰ μικρὸν γέγονεν Αἰγυπτίοις,
καὶ πρῶτοι βασιλεύεσθαι τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων
Αἰγύπτιοι κατήρξαντο, καὶ τοῦ φορολογεῖσθαι.
τὸ βασιλεύεσθαι δ' αὐτοὺς ἔσχεν ἀρχήν, ὡς λόγος,
ἑπτὰ καὶ μόνον γενεῶν παρελθουσῶν ἀνθρώποις P 11
μετὰ τὴν ὑδατόρροιαν, ὑφ' ἧς τὸ πᾶν ἐφθάρη.
ἐντεῦθεν παρηνόμησε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων,
καὶ πρὸς ἀθέσμους ἔβλεψε πράξεις καὶ βδελυρίας,
σφαγὰς ἀνδροκτασίας τε, φόνους, ἀκολασίας.
ταῖς ἁρπαγαῖς ἐπέχαιρον, ἐτέρποντο μοιχείαις,
καὶ πᾶσαν ἐπετήδευον ἐπίνοιαν κακίας,
ἐλῄστευον, διήρπαζον, ἔκλεπτον, ἐμοιχῶντο,
καὶ τελευταῖον ἔβλεψαν πρὸς εἰδωλολατρείαν.

462 *δὲ* RR *τὴν γλῶσσαν* A 468 *τὸ Βάβελ δὲ* RR, qui hunc versum post 469 ponunt *Ἑβραϊκῶς* R 469 *συνεχέθησαν* MRR 470 *τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων* RR 472 *πρῶτα* A 477 *τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος* R

ram accedentem, exstruere coeperunt. verum opus hoc vani laboris non perfecerunt. nam deus linguas exstruentium confudit. solus Eber ab ea poena immunis evasit, quod vana molientibus non assentiretur. secundum hoc dispersi sunt mortales, alius alium in locum. ipse autem locus hic ab eo quod acciderat nomen accepit, ut appellaretur Babylon, id est confusa: nam illic confusae sunt linguae turrim exstruentium, et Babel Hebraica lingua confusionem significat.

Cum autem genus humanum ad amplitudinem pervenisset, non multo post Aegyptii regem acceperunt; adeoque primi mortalium regium imperium pati coeperunt Aegyptii tributumque pendere. principium eius regni exstitit, posteaquam septem modo generationes a diluvio praeteriissent, quo universa perierunt. ab eo tempore genus humanum improbe se gessit, et nefandas actiones abominationesque respexit. rapinis gaudebant, delectabantur adulteriis, omnium vitiorum excogitationi prorsus intenti erant, praedabantur, rapiebant, furabantur, moechabantur. ad extre-

Σεροὺχ δὲ πρῶτος ἤρξατο χρῆσθαι γλυπτοῖς καὶ στήλαις,
ὄγδοος ὢν ἀπόγονος τοῦ Νῶε τοῦ δικαίου.
B οὗτος οὖν πρῶτος ὁ Σεροὺχ τιμῶν τοὺς παλαιτέρους
ὡς ἀγαθῶν ἐφευρετάς, ὡς ἰσχυροὺς ἐν μάχαις,
ὡς τῆς σοφίας ἀρχηγούς, ὡς ἐμπειροπολέμους,
εἰκόνας κατεσκεύασεν, ἀγάλματα καὶ στήλας,
δῆθεν ὡς εἰς ἀνάμνησιν καλῶν τῶν ἐξ ἐκείνων.
ὅπερ μὴ γνόντες οἱ πολλοὶ τῶν μεταγενεστέρων,
μὴ καταστοχασάμενοι Σεροὺχ τῆς διανοίας,
ὥσπερ θεοὺς ἐτίμησαν τὰς στήλας τὰς ἀψύχους
καὶ προσεκύνησαν γλυπτοῖς ἀνθρώπων χειροκμήτοις.
ἐντεῦθεν εἰς ἀλλόκοτον θρησκείαν ἐκτραπέντες
θρησκεύειν ἐπενόησαν ἄλλοι θεοῖς ἀλλοίοις.
Αἰγύπτιοι δ' ἐξώκειλαν πάντων τῶν ἄλλων πλέον,
καὶ τὴν θρησκείαν ἤγαγον ἄχρι καὶ τῶν γελοίων.
C ἐντεῦθεν ἐσεβάσθησαν αἰλούρους καὶ πιθήκους,
ἴβεις καὶ τράγους βόας τε, κύνας καὶ κροκοδείλους
καὶ τἄλλα προσοχθίσματα τῆς σφῶν φρενοβλαβείας.
πάντων δ' ὑπερφερέστερον τῶν ἄλλων θρησκευμάτων
τὸν Ἄπιν ἐσεβάζοντο, βοῦν τελοῦντα πολύχρουν.
ἡνίκα γὰρ ἐγίνετο βοῦς παρ' αὐτοῖς τοιοῦτος,
ἐπὶ τῇ γλώττῃ σήμαντρα φέρων καὶ πρὸς τῇ κέρκῳ
κἂν τῷ μετώπῳ μίμημα σελήνης διχοτόμου,
ἐχόρευον, ἑόρταζον, ἐτέλουν πανηγύρεις

494 ἀνθρώποις MR χειροτεύκτων R 496 ἐνενόησαν ARR
502 ὑπερφερέστεροι AR 505 γλώσση R

mum se deastrorum cultui dabant. primus autem Seruchus uti sculptilibus et statuis coepit, octavus e iusti Noae posteris. nimirum hic Seruchus honorem priscis deferens tanquam rerum praeclararum inventoribus, tanquam in praeliando fortibus, tanquam principibus sapientiae, tanquam belli peritis, imagines simulacra columnas exstruxit velut ad memoriam beneficiorum ab iis profectorum. quod non intelligentes posterorum plerique, non recte accepta Seruchi sententia, statuas inanimas ceu deos coluerunt et sculptilia mortalium facta manibus adorarunt. inde peregrinum ad cultum cum deflexissent, alii deos alios excogitarunt, quos venerarentur. magis autem quam ceteri omnes exorbitarunt Aegyptii, et usque ad ridiculas res superstitiosi esse perrexerunt. hinc factum ut feles et simias coluerint, ibes, hircos, boves, canes, crocodilos, abominationes alias ab errore mentis profectas. longe vero studiosissime inter alios cultus Apim venerabantur, qui varii coloris bos erat. nam cum apud ipsos eiusmodi bos nascebatur, qui in lingua et cauda signa certa ferret, itemque lunam in fronte dimidiatam repraesentaret, choreas agitabant, festos dies celebrabant, conveniebant, tanquam si novus ad ipsos

ὡς ἐνδημήσαντος θεοῦ τοῦ καινοπρεπεστέρου.
κἀκεῖνον μὲν ἐφάτνιζον ἀφθόνοις πανδαισίαις,
αὐτοὶ δὲ διημέρευον ἐν πότοις καὶ χορείαις.
εἰς πλέον προκοπτούσης δὲ τῆς εἰδωλομανίας
καὶ σύμπαν γένος ἤλασεν εἰς πλάνην τὴν ἐσχάτην. D
ἀλλ' ἐπαναληπτέον μοι τὰ περὶ βασιλείας.
Παρ' Αἰγυπτίοις βασιλεὺς πρώτοις ὑπῆρξε πάντων·
καὶ μαρτυρεῖ τῷ πράγματι ῥῆσις γραφῆς τῆς θείας.
λιμοῦ καταλαβόντος γὰρ τὴν χώραν τὴν Χαλδαίων
Ἀβρὰμ ὁ θεῖος ὁ πολὺς γέγονε μετανάστης
καὶ τὴν συγγένειαν λιπὼν εἰς Αἴγυπτον μετῆρεν,
ὡς ἀποτρέψαιτο λιμοῦ τὴν φθαρτικὴν πυράγραν,
τοῖς ζωαρκέσιν ἐντυχὼν ἐκεῖ δαψιλεστέροις.
συνῆν δ' αὐτῷ καὶ γαμετὴ πρὸς ξένην στελλομένῳ
Σάρρα χαριτοπρόσωπος καὶ περικαλλεστάτη.
οἱ τοίνυν θεραπεύοντες ἐκεῖ τὸν βασιλέα
(ἦν δ' Ἀβιμέλεχ βασιλεὺς τότε τῶν Αἰγυπτίων)
ἰδόντες κάλλει λάμπουσαν τὴν Σάρραν ἀσυγκρίτῳ P 12
καὶ τόσον ὑπερέχουσαν γυναίων Αἰγυπτίων
ὅσον ἁπάντων τῶν ἀνθῶν τὸ ῥόδον ὑπερφέρει,
τῷ βασιλεῖ προσήνεγκαν ἐρωτοληπτουμένῳ.
ὁ δ' Ἀβιμέλεχ κατιδὼν ὅλως ἑάλω ταύτης,
καὶ τάχ' ἂν ἐβεβήλωσε τὸ λέχος τοῦ δικαίου,

513 βασιλέων R 514 πρῶτος MR 518 ἀπῆρεν R 519 ἀποτρέψοιτο R, ἀποτρίψαιτο R, ἀποτρέψαι τοῦ M 521 συνήπτετο καὶ R στελλομένη AMR 527 ἁπάντων ἀκανθῶν ARR 528 προσήγαγον R 529 ὅλος R

deus accessisset. ac illum quidem omnis generis esculentis pascebant, ipsi vero potando et saltando dies totos consumebant. cumque insanus idolorum cultus incrementa sumeret, universa natio in errorem extremum prolapsa fuit. at enim repetenda mihi sunt de regno quae dixi.

Apud Aegyptios primus omnium rex fuit. id esse verum oracula sacrarum literarum testantur. nam cum fames terram Chaldaeorum invasisset, divinus celebris ille Abramus exsul factus est, relictaque cognatione sua in Aegyptum migravit, ut perniciosum famis ab se forcipem abigeret, alimenta istic largiora consecutus. comes erat illi etiam uxor ad solum peregrinum, eleganti praedita facie Sarra, longeque venustissima. ministri ergo regis Aegyptii (et erat tum rex Aegyptiorum Abimelechus) cum Sarram incomparabili forma fulgentem viderent, tantumque mulierculas Aegyptias excellentem quantum omnibus floribus rosa praestat, ad regem amore captum illam deducunt. quam ubi conspexisset Abimelechus, totus captus est; forteque violasset hominis iusti

εἰ μὴ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα τιμήσας
πληγαῖς βαρείαις ἤτασε νύκτωρ τὸν βασιλέα
καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς προσγενεῖς καὶ τοὺς δορυφοροῦντας.
μετ᾽ οὐ πολλὰς δὲ γενεὰς ἀρχῆς τῶν Αἰγυπτίων
ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀβραὰμ ἦρξε τῶν Ἀσσυρίων
Βῆλος ἀνὴρ ὁ βριαρός, ὁ κραταιόχειρ γίγας,
B *ὃν ὡς θεὸν ἐτίμησαν οἱ πεφενακισμένοι*
καὶ Κρόνον μετωνόμασαν. οὗτος δ᾽ ὁ Κρόνος ἔσχε
γυναῖκα τὴν Σεμίραμιν τὴν λεγομένην Ῥέαν.
τῶν Αἰγυπτίων τοιγαροῦν ἡ καταδυναστεία
καὶ κράτος τὸ βασίλειον καὶ τὰ τῆς ἐξουσίας
μέχρις ἐτῶν διήρκεσε χιλίων πληρεστάτων
καὶ πρὸς τρισὶν ἑξήκοντα πρὸς τοῖς ἑξακοσίοις.
τὴν βασιλείαν πάλιν δὲ τοῦ γένους Ἀσσυρίων
χίλι᾽ ἔτη ἐμέτρησαν, καὶ σὺν αὐτῇ παρῆλθον
τρὶς ἑκατὸν ἐνιαυτοὶ μέχρι Σαρδαναπάλου.
Ὁ Κρόνος τοίνυν συνοικῶν τῇ γαμετῇ τῇ Ῥέᾳ
σὺν ἄλλοις ἔτεκε πολλοῖς υἱοῖς καὶ τὸν Νινύαν,
ὃν Νινευὶ δομήτορα φασὶ τῆς θρυλουμένης.
C *μετὰ μικρὸν ὁ Κρόνος δὲ λιπὼν τὴν Ἀσσυρίαν*
πρὸς τὴν τῶν Ἄφρων ἔδραμε χώραν τὴν ἑσπερίαν.
ὁ δὲ Νινύας ἔλαβε τὴν ἑαυτοῦ μητέρα
εἰς γαμετὴν καὶ σύνοικον ἐξ ἐρωτομανίας,
ἔρον νοσήσας ἀσελγῆ καὶ παρὰ φύσιν ἔρον,

533 *πρὸς δὲ καὶ δορυφόρους* R 536 *κρατερός, ὁ βριαρόχειρ* M 545 *χιλιετηρὶς ἐμέτρησε* A, *χιλιοετοῖς ἐμέτρησε* R, *χίλιοι τρεῖς ἐμέτρισαν* M 548 *ἔτεκεν υἱοῖς καὶ τὸν Νινύαν τοῦτον* R 551 *τῶν ἑσπερίων* R

lectum, ni deus honori cultoris sui consuluisset, noctuque regem plagis gravibus vulnerasset, ne cognatis quidem ac satellitibus eius parcens. ceterum non post multas generationes ab initio regni Aegyptii, temporibus Abrahami, Assyriis imperavit Belus vir fortis, robustis manibus, gigas; quem homines decepti tanquam deum venerabantur Saturnumque nominabant. habuit autem Saturnus hic Semiramidem uxorem, quae Rhea nuncupabatur. et Aegyptiorum quidem in subiectos potestas ac regia potentia, regium imperium, usque ad integros 1663 annos duravit. rursus vero regnum gentis Assyriorum annis 1300 ad Sardanapalum usque floruit.

Saturnus autem cum uxore sua Rhea cohabitans inter multos alios liberos et Ninyam procreavit, quem clarae Nineves conditorem fuisse ferunt. aliquanto post tempore Saturnus Assyria relicta in Afrorum regionem australem excurrit. Ninyas vero matrem suam ex amore vesano, foedo, naturae ipsi repugnante, quo correptus erat, Semiramide in hoc

καὶ Σεμιράμιδος αὐτῆς τοῦτο συνθελησάσης·
ἐξ οὗ καὶ νόμος γέγονε παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις
μητρογαμεῖν καὶ τοὺς δεσμοὺς τῆς φύσεως συγχέειν.
τὸ πρᾶγμα δὲ τὸ μυσαρὸν τοῦτο καὶ βδελυκτέον
ἐξ Ἀσσυρίων ὁρμηθὲν μετέβη καὶ πρὸς Πέρσας.
Ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου δὲ Σέσωστρις ἐν τοῖς τότε
μεγαλυνθεὶς καὶ κρατυνθεὶς ὑπὲρ τοὺς πρώην πάντας
οὐχ ἱκανὸν ἐνόμισεν ἄρχειν Αἰγύπτου μόνης.
καὶ δὴ στρατὸν συναγαγὼν ἐκ πάσης φυλαρχίας, D
δορατιστὰς καὶ πελταστάς, βελεμνοτοξοφόρους,
θωρακοφόρους, αἰχμητάς, ἄνδρας ἀρειμανίους,
καὶ προσλαβὼν συμμαχικὸν ἐκ τοῦ τῶν Οὔννων ἔθνους,
καὶ προσεταιρισάμενος ἐν δώροις σύμπαν γένος,
πάσης κατέδραμε τῆς γῆς, καὶ μᾶλλον τῆς Ἀσίας,
καὶ πάντας κατηνάγκασε φόρους αὐτῷ προσφέρειν.
καὶ καθελὼν τοὺς πανταχῇ δυνάστας καὶ σατράπας
καὶ ταγματάρχας ἰσχυροὺς καὶ κραταιοὺς στρατάρχας
ὑπὸ τὴν ζεύγλην ἤγαγεν αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας.
ἐνέπλησε λαφύρων δὲ καὶ σκύλων τοὺς συμμάχους,
τοῖς Οὔννοις δ' ἐχαρίσατο τὴν γῆν τῶν Ἀσσυρίων,
καὶ Πάρθους μετωνόμασε τοὺς Οὔννους ἤτοι Σκύθας.
καὶ νικητὴς ἀνέζευξεν ἐν ἔτεσιν ἐννέα P 13
σύμπασαν χειρωσάμενος Ἀσίας ἐθναρχίαν.
ἐφ' οὗ καὶ τὸ βασίλειον κράτος τῶν Ἀσσυρίων

556 γίνεται R 559 μετέστη A 561 τραχυνθεὶς M 563 προσαγαγὼν A 569 κατηνάγκαζε M 571 ταγματάρχους et στρατάρχους M 572 δυναστείας AR 573 τε R 575 κατωνόμασε AR

illi assentiente, uxorem et cohabitatricem accepit. ex quo lex apud Assyrios secuta est de matrum liberorumque nuptiis et legum naturalium confusione, res autem haec nefanda et exsecrabilis, ab Assyriis profecta, etiam ad Persas transiit.

Ceterum id temporis Aegypti rex Sesostris, auctus magnitudine potentiae supra reges ceteros priores, non satis arbitrabatur esse soli Aegypto imperare. quamobrem coacto de tota natione sua exercitu, in quo erant hastati, cetrati, sagittarii, loricati praeliatores, viri Mavortii, assumptisque belli sociis ex Unnorum gente, quam muneribus sibi totam adiunxerat, terram universam, Asiam maxime, percurrit, et omnes ut tributa sibi penderent vi coegit. sublatis etiam ubique nationum principibus et satrapis, sub iugum suae potestatis eas redegit. Unnis autem Assyriorum regionem dono dedit, et pro Unnis sive Scythis Parthos appellavit. hoc modo victor reversus est intra novem annos, universa imperio suo Asia subiecta. sub eodem regium Assyriorum imperium poten-

ἐπὶ μικρὸν ἀπώλεσεν ἣν εἶχε δυναστείαν.
ὡς δ᾽ ἥρπασε καὶ Σέσωστριν θάνατος ἐκ τοῦ βίου,
τοῖς Ἀσσυρίοις ἤνθησε πάλιν ἡ βασιλεία
ὡς δένδρον ὑπὸ τοῦ πικροῦ κρυσταλλωθὲν χειμῶνος
καὶ μαρανθὲν καὶ νεκρωθέν, καὶ πάλιν ἀναζῆσαν
παραδραμόντος τοῦ δεινοῦ τῆς χειμερίας ὥρας.
τοῖς Ἀσσυρίοις τοιγαροῦν πάλιν ἡ σκηπτουχία
πρὸς τὴν προτέραν ἔφθασε τῆς τύχης εὐκληρίαν,
ἕως ὁ Σαρδανάπαλος ἦρξε τῶν Ἀσσυρίων,
γάστρις ἀνὴρ καὶ τρυφηλός, λαγνὸς καὶ γυναικίας,
B ὃς ἐκθηλύνας ἑαυτὸν καὶ γυναιξὶ συγκλείσας
ὑπέγραφε τὸ πρόσωπον, ἔβαπτε τὰς ὀφρύας,
ἐξύρα καὶ τὸ γένειον μέχρις ἐπιδερμίδος,
ἐδείκνυ καὶ τὰς παρειὰς ἐψιμμυθιωμένας,
καὶ πᾶν τὸ πρόσωπον ἁπλῶς εἶχεν ἐξηλλαγμένον,
καὶ μάχλος ἦν καὶ μαλακός, χαῦνος καὶ θηλυδρίας.
μόνης τρυφῆς ἐφρόντιζε, μόνης ἁβρᾶς τραπέζης·
συνήσθιε συνέπινεν εὐνούχοις καὶ μαχλάσι,
καὶ πᾶς ὁ βίος ἦν αὐτῷ πλήρης ἀκολασίας.
αὐτὸς μὲν οὖν συγκέκλειστο σὺν γυναιξὶν ἀσέμνοις,
ἀθέατος ἀόρατος ἄρχουσιν ἰδιώταις,
θερμοῖς λουτροῖς ἐνευπαθῶν καὶ μαλακοῖς ἀμφίοις·
C διῴκουν δὲ τὰ πράγματα τούτῳ τῆς βασιλείας
οἱ στρατηγοὶ τῶν πόλεων, ἐθνάρχαι καὶ χωράρχαι.

585 βασιλεία A 590 ὑπέγραπτε R 591 ἐξύρει MR
596 μαχλῶσι ARR 599 ἀνόρατος ARR

tiam, quam habuerat, exiguum ad tempus amisit. posteaquam vero mors etiam Sesostri vitam eripuit, rursus apud Assyrios regnum arboris instar, ab hieme acri laesae, floruit; quae arbor et emarcuit, et mortua vitam recepit, postquam hiberni temporis saevitia praeteriit. itaque rursus Assyriorum imperium ad priorem fortunae prosperitatem rediit, donec Sardanapalus apud Assyrios regnavit, homo gulosus, voluptarius, salax, effeminatus. qui cum se ipse evirasset ac inter feminas occlusisset, pingebat vultum, supercilia colorabat, radebat barbam usque ad cutem extimam, ostendebat et genas cerussa fucatas, totam denique faciem mutatam a forma virili habebat. secors erat, mollis, libidinosus, femineus: sola ipsi voluptas, sola mensa delicata curae erat. vescebatur, potabat cum eunuchis et scortis. tota eius vita erat intemperantiae plena. et ipse quidem conclusus erat apud impudicas feminas, neque vel a praefectis vel privatis hominibus cernebatur, calidis se lavacris et vestimentis oblectans mollibus: regni vero negotia duces urbium, nationum, locorum

οὕτως ἐβίου μαλακῶς, οὕτως ἐκλύτως εἶχεν,
ἕως εἰς βόθρον ἑαυτὸν ἤγαγεν ἀπωλείας
καὶ συναπώλεσεν αὐτῷ καὶ τὰ τῆς βασιλείας.
Ἀρβάκης γὰρ ὁ στρατηγὸς πολλάκις ἱκετεύων
τὸν Σαρδανάπαλον ἰδεῖν καὶ στῆναι πρὸ προσώπου
(οὔποτε γὰρ ἑώρακεν αὐτόν, οὐδ' ἐν ὀνείροις),
καὶ τὰ πολλὰ μὲν ἀστοχῶν πρὸς τὸ πεποθημένον,
μόλις δ' εὑρὼν ὡς ἕρμαιον τὸ τοῦτον ἱστορῆσαι,
ὡς εἶδεν, ὡς ἑώρακεν ἐψιμμυθιωμένον
ἄτριχα λειοπώγωνα γυναικοπροσωπίαν,
πορφύραν διαξαίνοντα μετὰ τῶν κορασίων,
εὐνούχοις τε συμπαίζοντα καὶ συνασχημονοῦντα,
καὶ μαλακὸν καὶ παντελῶς ἀνάξιον τοῦ κράτους, D
ἀγανακτήσας ἔπαισεν αὐτὸν ἐγχειριδίῳ,
καὶ τῶν ἐγκάτων ὤθησε μέχρις αὐτῶν τὸ ξίφος,
καὶ θάνατον ἐπότισε καὶ κύπελλον ὀλέθρου
τὸν μέχρι τότε τρυφηλῶς ἐκδεδιῃτημένον
καὶ τοῖς κρατῆρσι χαίροντα μέχρι τοῦ περιόρθρου.
οὕτως ἐκεῖνον ἔκτεινεν ὁ στρατηγὸς Ἀρβάκης,
δεινοπαθῶν εἰ λέγοιτο δοῦλος ἀνδρὸς τοιούτου.
Ἄλλοι δ' οὐχ οὕτω γράφουσι τὰ τοῦ Σαρδαναπάλου,
λέγουσι δ' ὡς ἀκούσαντες οἱ πρόσοικοι Χαλδαῖοι
χοιρόβιον αὐτόχρημα τυγχάνειν καὶ κτηνώδη
τὸν Ἀσσυρίων κράτορα τὸν Ἀνακυνδαράξου,

605 καὶ σὺν αὐτῷ ἀπώλεσεν M 608 οὐδέποτ' ἐν A 610 ἱστορεῖται A 612 γυναικοπροσωπείοις A 617 αὐτοῦ MRR 622 τοιοῦδε AR 626 ἀνακυνδαράκου R

administrabant. sic molliter vixit, sic dissolute se habuit, donec in voraginem perditionis se ipse egit et secum regnum quoque ipsum perdidit. Arbaces enim dux saepius obsecrans ut Sardanapalum cerneret et coram ipso staret (nunquam enim viderat hominem, ne per somnium quidem), cum aliquoties desiderio excidisset vixque nactus esset conspectum huius tanquam rem faustam, ubi vidit, ubi fucatum cerussa conspexit, carentem pilis, imberbem, facie muliebri, pectentem purpuram inter puellas, colludentem cum eunuchis et cum iis turpiter se gerentem, mollem, prorsus indignum imperio, excandescens pugione improbum vulnerat, gladiumque ad ipsa usque intestina adigit, mortis interitusque poculo illi propinato, qui poculis ad auroram usque delectabatur. sic istum occidit Arbaces imperator, graviter ferens se viri talis amicum appellari.

Ceterum alii de Sardanapali rebus ita non scribunt, sed aiunt posteaquam audissent Chaldaei vicini Assyriorum regem Sardanapalum,

P 14 ὀρχηστοφιλοπαίγμονα, ζῶντα γυναικομίμως,
αὐτοῦ καταφρονήσαντες ὡς μαλακοκαρδίου,
ἐπῆλθον ἐκστρατεύσαντες ἐν βριαρᾷ δυνάμει,
καὶ συμπλακέντες τῷ στρατῷ τῷ τοῦ Σαρδαναπάλου
(κἀκεῖνος γὰρ ἀναμαθὼν τὴν τόλμαν τῶν Χαλδαίων
οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλ' ἔπεμψεν ἄνδρας ἀξιομάχους)
ἐτρέψαντο τὸν στρατηγόν, ἥττησαν κατὰ κράτος,
καὶ νικηθεὶς ὁ στρατηγὸς ἔφευγεν ἀνὰ κράτος.
ὅπερ ὡς ἔγνω δείλαιος, ἀπορηθεὶς ἐκ πάντων,
πυρὰν ὑφῆψε λιπαρὰν ὕλαις ἀφθόνοις θρέψας,
καὶ τὰς χρυσᾶς συναγαγὼν καὶ λιθοστρώτους κλίνας
καὶ τοὺς ποικίλους στολισμοὺς καὶ τάλαντα χρυσίου
καὶ πᾶν ἁπλῶς βασίλειον ὅσον ἐν ἱματίοις,
ὅσον ἐν σκεύεσι χρυσοῖς, ἐν λίθοις, ἐν μαργάροις,
B κατὰ πυρᾶς ἠκόντισε πάντα τῆς πολυξύλου,
καὶ τελευταῖον ἑαυτόν. κἀντεῦθεν οἱ Χαλδαῖοι
κατὰ πολλὴν τὴν ἄδειαν ἐκράτουν Ἀσσυρίων,
καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς ἑαυτοὺς μεθίστων καὶ τὸ κράτος.
Μετ' Ἀσσυρίους τέως δ' οὖν κατῆρξαν οἱ Χαλδαῖοι,
καὶ τὸ τῆς τύχης παίγνιον καὶ κύβος τῶν πραγμάτων
ἄλλοις ἐμπαῖξαν ἱκανῶς μετέπεσεν εἰς ἄλλους.
ἡνίκα δὲ συνέβαινε ταῦτα τοῖς Ἀσσυρίοις,
Ἑβραίων ἐκυρίευεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας,
ἕβδομος ὢν ἀπὸ Δαβὶδ τοῦ προφητικωτάτου.

633 τοὺς στρατηγοὺς M   v. 634 om AM   644 μετῆγον M
645 ἐκράτησαν Χαλδαῖοι M

Anacyndaraxi filium, esse hominem eiusmodi qui porcorum iumentorumque more viveret, saltationum atque ludorum studiosus esset, ac mulieres imitaretur, ipsos eo contempto tanquam molli corde praedito, expeditione suscepta forti cum exercitu venisse, manuque cum Sardanapali milite conserta in fugam vertisse ducem, ac vi de adversario victoria potitos esse. quod cum miser intellexisset, destitutus ab omnibus pinguem rogum incendit, copiosa materie nutritum, collectisque lectulis aureis et gemmatis, itemque variis indumentis et talentis auri, omni denique supellectile regia vestium vasorumque aureorum ac gemmarum, unionum, necnon cuncta in rogum de lignis multis exstructum abiecit, ac tandem se ipse iis imposuit. deinceps Chaldaei citra omnem metum Assyriis imperabant, ac regnum potestatemque in se transferebant.

Atque in hunc modum post Assyrios Chaldaei rebus potiti sunt, et fortunae ludibrium rerumque alea cum aliis satis illusisset, ad alios inclinavit. quo autem tempore Assyriis haec accidebant, Hebraeis Ozias rex imperabat, a Davide maximo vate septimus. Chaldaeis inter alios

Χαλδαίων δ' ἐβασίλευσε σὺν ἄλλοις βασιλεῦσι
Σεναχηρὶμ ὁ σοβαρὸς καὶ γῆς τῶν Ἀσσυρίων
ἔθνους Βαβυλωνίων τε καὶ γένους τοῦ τῶν Μήδων·
ὃς ἐκστρατεύσας σοβαρῶς κατὰ τῆς Ἰουδαίας, C
καὶ βλασφημήσας εἰς θεὸν καρδίας ἀπονοίᾳ,
καὶ ῥήμασι χρησάμενος ὑπερηφανεστάτοις,
ἐδρέψατο τἀπίχειρα τῆς ματαιοφροσύνης.
ἄγγελος γὰρ ὑπὸ θεοῦ πεμφθεὶς κατὰ τὴν νύκτα
ὤλεσε πάντα τὸν στρατὸν ξίφους συγκόψας ἄνευ,
εἰς ἑκατὸν ποσούμενον χιλιανδρίας ὅλας
σὺν ἄλλοις ὀγδοήκοντα πρὸς πεντακισχιλίοις.
ὁ τοίνυν πρὶν ἀγέρωχος, ὁ πρὶν ὑπερηρμένος
ὡς λαγωὸς ἐγένετο ταχύπους φυγαδίας.
Μετὰ δὲ χρόνους βασιλεὺς ἦν Ναβουχοδονόσορ.
οὗτος τῆς τύχης εὐμενῶς αὐτῷ προσφερομένης
πάντων κατεδυνάστευσεν ἐθνῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ
καὶ πάντας ὑπηγάγετο πρὸς ἐτησίους φόρους, D
Χαλδαίους Ἀσσυρίους τε, Μήδους, Βαβυλωνίους.
ὑπήκοον ἐποίησε καὶ γένος Ἰουδαίων,
καὶ τὴν μητρόπολιν αὐτῶν τὴν περιφανεστάτην
Ἱερουσαλὴμ ἐδούλωσε, καὶ πρῶτος ὑποφόρους
τοὺς βασιλεῖς κατέστησεν. ὡς δ' ἀπεστάτουν οὗτοι,
τὸ τελευταῖον ἐπελθὼν μετὰ μυρίων ὅπλων

652 Σεναχερείμ R, Σεναχειρίμ R v. 653 add RR 656 ὑπερηφανεστέροις AMR 664 Ναβουχοδονόσωρ R 671 πρώτους M, πάντας R

reges Senacheribus superbus praefuit, itemque regioni Assyriorum, genti Babyloniorum et nationi Medorum. qui superba expeditione contra Iudaeam suscepta, et per cordis amentiam deo contumeliis affecto, cum verbis arrogantioribus usus esset, insaniae suae praemia consecutus est. angelus enim a deo noctu missus exercitum omnem absque gladio concisum perdidit, qui centum et octogintaquinque hominum milia continebat. itaque is qui prius superbus atque elatus erat, instar timidi leporis pedibus celer et fugitivus evadebat.

Secundum haec erat rex Nabuchodonosor, qui prospera fortuna usus omnes Asiae nationes subegit, et omnes adegit ad annua tributa, Chaldaeos Assyrios Medos Babylonios; ipsamque Hierusalem nobilissimam metropolim Iudaeorum, infinitis cum copiis veniens, bis evertit*), et

*) ipsamque — evertit] *pro his alii:* et obedientes dicto reddidit etiam Iudaeos, eorumque metropolim longe celeberrimam, nimirum Hierosolymam, in servitutem redegit, ac primum reges Iudaicos vectigales

(ὑπὲρ γὰρ ἄμμον ὁ στρατὸς ἦν Ναβουχοδονόσορ)
κατέσκαψεν εἰς ἔδαφος τὴν πόλιν τὴν ὀλβίαν,
καὶ πάντας τοὺς ἐξ αἵματος καὶ γένους βασιλείου
δοριαλώτους συλλαβὼν ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος
μετῴκισεν, ὡς ἔσοιντο τούτῳ θαλαμηπόλοι.
ἦν ἐν αὐτοῖς καὶ Δανιὴλ ὁ μέγας ἐν προφήταις,
P 15 οἱ τρεῖς τε παῖδες σὺν αὐτῷ σὺν ἄλλοις εὐγενέσι.
μετὰ μικρὸν δ' ὑπεραρθεὶς ὁ Ναβουχοδονόσορ
καὶ τὴν τῆς τύχης εὔνοιαν οὐ δυνηθεὶς βαστάσαι,
κἀντεῦθεν εἰς ἀπόνοιαν ἐκκυλισθεὶς ἐσχάτην
(αὐτὸν ἐθεοποίει γὰρ ὑπὸ φρενοπληξίας),
ἐταπεινώθη πρὸς θεοῦ ταπείνωμα φρικῶδες,
εἰς χοίρου μόρφωσιν τραπεὶς ἐξ εἴδους ἀνθρωπείου
καὶ ταύτην δίκην ὑποσχὼν τῆς ὑπερηφανίας.
'Αλλ' ἵνα πάλιν εἰς ἀρχὴν τὸν λόγον ἀναγάγω,
Χαλδαίων ἐβασίλευσεν ὁ Ναβουχοδονόσορ,
καὶ μετ' ἐκεῖνον Μαροδάχ, καὶ μετ' αὐτὸν Βαλτάσαρ,
ἀμφότεροι βλαστήματα τοῦ Ναβουχοδονόσορ.
B Βαλτάσαρ τοίνυν ἐντρυφῶν τῷ τῆς ἀρχῆς μεγέθει
συμπότας παρελάμβανεν αὐτοῦ τοὺς μεγιστᾶνας,
καὶ ταῖς τραπέζαις λιπαραῖς αὐτοὺς ἐδεξιοῦτο.

674 ἦν στρατὸς ὁ M 675 κατέκαμψαν R 678 ἔποιντο A τούτον R 682 μὴ MR 684 ἐθεοποίησεν ὑπὸ φρενοβλαβίας R 686 μεταμόρφωσιν A, omisso εἴδους. 690 μαβροδὰχ A

omnes sanguinis generisque regii redactos in captivitatem Babylonem transtulit, ut essent ipsius cubicularii. erat inter hos etiam magnus ille vates Danielus, et tres illi pueri, cum aliis nobilibus. paulo post elatus nimium Nabuchodonosor, cum fortunae prosperitatem ferre non posset atque iccirco in furorem extremum devolutus esset, se ipse insania quadam animi deum fecit. sed horrendum in modum humiliatus est a deo, de humana forma in porci figuram commutatus, supplicium hoc propter superbiam ferens.

Verum ut sermonem ad priora reducam, Chaldaeis imperavit hic Nabuchodonosor, et post ipsum Merodachus; post quem Baltasarus, ambo Nabuchodonosoris filii. Baltasarus imperii magnitudine abutens compotores accipiebat sibi optimates, eosque mensis splendidis excipiebat.

---

fecit. cum autem ab eo defecissent, reversus infinitis cum copiis (quippe superabat arenam hic Nabuchodonosoris exercitus) urbem felicem beatamque de fundamentis evertit. Leuncl.

καὶ θέλων ἐπιδείκνυσθαι τὸ δαψιλὲς τοῦ πλούτου
πολυτελέσι σκεύεσιν ἐχρῆτο λιθοχρύσοις.
σὺν πᾶσι παρεισέφερε καὶ τοῦ ναοῦ τὰ σκεύη,
ἅπερ ἀφείλετο τὸ πρὶν ὁ Ναβουχοδονόσορ,
ἡνίκα Ἱερουσαλὴμ ἀπέκειρε τὸ κάλλος.
χρώμενος τοίνυν ἀδεῶς τούτοις εἰς ὑπουργίαν
(μεθύων γὰρ τοῖς πράγμασιν οὐδ' ὅλως ἐνενόει
ὡς ὁ θεὸς ἀγανακτεῖ τούτων ὑβριζομένων)
ἀστράγαλον ἑώρακε γράφοντα πρὸς τῷ τοίχῳ.
ἔλεγον δὲ τὰ γράμματα μανῆ θεκὲλ φάρες τε·
ἃ μηδενὸς ἰσχύσαντος ἑτέρου σαφηνίσαι C
ὁ Δανιὴλ ἡρμήνευσε τρανῶς καὶ φιλαλήθως
"μερίζων διεμέρισεν ὁ κτίστης σου τὸ κράτος·
ἐξέκοψεν ἐθέρισε τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς σου.
μετατεθήσεται λοιπὸν ἡ καταδυναστεία
καὶ θρόνος ὁ βασίλειος εἰς ἄλλην φυλαρχίαν."
ταῦθ' ὁ προφήτης ἔφησεν ἐνώπιον Βαλτάσαρ,
μηδὲν ὑποστειλάμενος, μηδ' ὅλως ὑποτρέσας.
μετὰ μικρὸν ὁ Μῆδος δὲ Δαρεῖος ἐπελάσας
μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ὃν φασιν Ἀστυάγην
παῖδες Ἑλλήνων Περσικὰς γράφοντες ἱστορίας,
καθεῖλε τὸν ὑπέροφρυν Βαλτάσαρ τὸν Χαλδαῖον,
καὶ Βαβυλῶνος ἔκαμψε τὴν σκληροτραχηλίαν,
καὶ Μηδικῆς ὑπόφορον ἐποίησεν ἰσχύος. D
κἀντεῦθεν ἐκυρίευσαν οἱ Μῆδοι τῆς Ἀσίας.

699 ὁπόταν M περιέκειρεν Ἱερουσαλὴμ RR 704 ἔλεγε R
705 ἰσχύοντος R 715 γράψαντες R

cumque demonstrare vellet opum abundantiam, magni pretii vasis utebatur, factis ex auro et gemmis; interque cetera templi quoque suppellectilem intulit, quam olim Nabuchodonosor abstulerat, cum Hierosolymae pulchritudinem spoliaret. hanc ille cum citra metum in usum suum verteret (quippe rerum successibus ebrius plane non cogitabat deum moleste ferre sacrorum vasorum violationem), manum in pariete scribentem conspexit. literarum haec erant verba: mane tecel phares. quae cum alius nemo declarare posset, Danielus perspicue ac vere interpretatus est: "dividens divisit rerum opifex imperium tuum, excidit ac demessuit annos regni tui. transferetur deinceps potentia tua soliumque regium ad nationem alteram." haec vates ille coram Baltasaro dicebat, nihil reveritus nec omnino quicquam expavescens. non multo post cum Darius Medus, quem Astyagen vocant Graeci qui de rebus Persicis scripserunt, magnis cum copiis advenisset, sustulit e medio superbum illum Baltasarum Chaldaeum, et Babylonis cervices duras flexit, illamque Medorum potentiae vectigalem fecit. ex eo tempore Medi universis regionibus po-

ἀλλ' οὐδ' αὐτοῖς παρέμεινεν ἄχρι πολλῶν ἡλίων
τὸ κράτος τὸ βασίλειον, ἀλλ' ἀπερρύη θᾶττον.
τὸ κράτος δ' ὅπως ἀπ' αὐτῶν τῶν Μήδων ἐξαπέπτη,
ἐπιδρομάδην καὶ σαφῶς ὁ λόγος ἱστορήσει.
Θυγάτηρ ἦν τῷ βασιλεῖ τῶν Μήδων Ἀστυάγει
εὐπρόσωπος εὐπάρηος εὔχρους εὐπρεπεστάτη·
Μανδάνην τὸ κοράσιον ὠνόμασεν ὁ σπείρας.
πρὸς ταύτην τοίνυν ὁ πατὴρ ἔσχε ζηλοτυπίαν
ἐξ ὀνειράτων θροηθεὶς νυκτέρων ἐξαισίων.
οὐροῦσαν βλέπειν ἔδοξε τὴν κόρην τὴν Μανδάνην,
τοσοῦτον δ' εἶναι τὸ χυθὲν ὑγρὸν ὡς ἐξισχῦσαι
P 16 τῆς γῆς τῆς Ἀσιάτιδος τὸ πρόσωπον καλύψαι.
οὗτος ὁ πρῶτος ὄνειρος, δεύτερος δ' αὖθις οὗτος·
ἔδοξε βλέπειν κάτωθεν ἐκ τῆς αἰδοῦς Μανδάνης
ἀναφυεῖσαν ἄμπελον, ὑφ' ἧς πᾶσαν Ἀσίαν
καὶ γένος Μήδων καὶ Περσῶν κατάσκιον γενέσθαι.
τοιοῖσδε γοῦν ὁ βασιλεὺς ἐκταραχθεὶς ὀνείροις
ὑπέτρεφεν ἀπέχθειαν λάθρᾳ κατὰ Μανδάνης,
πολλοὺς δὲ στρέψας λογισμοὺς περὶ τοῦ ποιητέου
ἔγνω κατασοφίσασθαι τὴν τύχην ἐπινοίᾳ.
τὴν κόρην τοίνυν ζεύγνυσιν ἀνδρί τινι Καμβύσῃ
(ἦν δ' ὁ Καμβύσης δυσγενὴς καὶ τῶν ταπεινοτέρων),
B ὡς ἂν τὸ προσδοκώμενον ἐξαμαυρώσῃ κλέος,
τοῦ γένους τὴν λαμπρότητα θολώσας δυσγενείᾳ.

722 ἐξ R 724 Δαρεῖος μέγας ὁ πολὺς παῖδα θηλείαν τίκτει εὐπάρειον εὐπρόσωπον εὔχρουν εὐπρεπεστάτην M 737 τάχα M 738 κατὰ R

titi sunt. verum nec apud illos multis annis regium imperium mansit, sed cito defluxit.

Quo autem pacto regnum a Medis avolaverit, breviter ac dilucide narratio nostra exponet. erat Astyagi regi Medorum filia pulcherrima, quam pater appellaverat Mandanem. erga hanc ille quadam ardebat invidia, nocturnis somniis infaustis territus. nam sibi videre visus fuerat Mandanem filiam meientem, et quidem tantam urinae copiam ut ea posset Asiaticae terrae superficiem regere. hoc primum ei fuerat oblatum somnium. alterum habuerat huiusmodi. videbatur sibi videre de verendis Mandanes enatam vitem, a qua tota Asia, Medorum Persarumque nationes inumbrarentur. talibus ergo somniis rex territus adversus Mandanem clandestinas inimicitias alebat. cumque varie cogitasset quid faciendum esset, ingenio fortunam eludendam esse statuit. quapropter puellam viro cuidam iungit, cui Cambysae nomen esset (erat autem Cambyses hic ignobilis et plebeius), ut claritatem exspectatam imminueret, generis splendore per ignobilitatem vitiato. cum autem intellexisset esse

ὡς οὖν ἐπέγνω κύουσαν ὅσον οὐδέπω ταύτην,
καθῆστο καιροφυλακῶν, τὸν τόκον περιμένων.
μετὰ μικρὸν δ' ἐξέθορεν ἄρρεν ἐκ τῆς Μανδάνης,
καὶ τὸ τεχθὲν ὁ βασιλεὺς λαβὼν καὶ περιστείλας
Ἁρπάγῳ παραδίδωσιν, ὡς ἐξαναλωθείη.
ὁ δὲ βουκόλῳ δίδωσι τὸ βρέφος διαφθεῖραι,
ἐκτεθησόμενον βορὰν θηρίοις ὀρεστέροις.
τὸ μετὰ τοῦτο τί καὶ πῶς; ἔλαβεν ὁ βουκόλος,
εἰς τὴν οἰκίαν ἤγαγεν, εὗρε τὴν συζυγοῦσαν
ἄρτι νεκρὸν ἀπὸ γαστρὸς βρέφος ἐξενεγκοῦσαν.
δείκνυσιν ὅπερ ἔφερε, ζητεῖ τὸ ποιητέον.
κοινῇ γοῦν συσκεψάμενοι τὸ μὲν νεκρὸν ῥιπτοῦσι,
τὸ δὲ δοθὲν ἐκτρέφουσιν ὡς γνήσιον παιδίον. C
τὸ δ' ἐφεξῆς ὡς θαυμαστόν! ἡλικιώθη Κῦρος,
σὺν παιδαρίοις ἔπαιζεν, ᾑρέθη βασιλεύειν,
ἐπέταττεν τοῖς ἥλιξιν ὡς ἤθελεν ἑκάστῳ.
πᾶσι μὲν οὖν τὸ κελευσθὲν ὡς τάχος ἐτελεῖτο·
ὁ δ' Ἀρτεμβάρου μόνον παῖς συμπαίστωρ ὢν τῷ Κύρῳ
ἀνηκουστήσας πέπονθε τὰ τῆς ἀνηκοΐας,
καθυβρισθεὶς καὶ κραταιαῖς ὑποβληθεὶς αἰκίαις.
ἦν δ' Ἀρτεμβάρης εὐγενὴς καὶ τῶν ὑπερεχόντων.
ὁ παῖς ὑβριοπαθήσας πρόσεισι τῷ τεκόντι,
τὴν ὕβριν φράζει τῷ πατρί, μηνύει τὰ πραχθέντα.
θυμὸς εὐθὺς κατέλαβε σφοδρὸς τὸν Ἀρτεμβάρην,

748 παῖδα δίδωσιν A 756 τεκνίον AR 757 βρέφος R
758 ἠρέσθη AM 759 ἐπέταξε M 763 κραταιῶς R
765 ὑβριοπάθησε ARR 767 σφοδρῶς R, σφόδρα R

praegnantem, sedebat observans tempus et partum exspectans. paulo post filius masculus e Mandane prosiliit. eum rex cum accepisset ac involvisset, Harpago tradit, ut interficeretur. ille vero infantem occidendum bubulco dat, qui exponeretur, ut feris montanis esca foret. quid inde? quo pacto res acta? bubulcus accipit, domum suam puerum deportat: reperit coniugem, quae recens infantem mortuum pepererat. ostendit infantem illi, quem ferebat: quid agendum, rogat. re deliberata inter se mortuum abiiciunt, datum genuini filii loco nutriunt. Cyrus autem (o rem prodigiosam!) cum adolevisset, cum pueris colludens, rex electus est. imperabat aequalibus, uti volebat, singulis. et omnes quidem imperata cito faciebant: solus Artembarae filius, Cyri collusor, cum dicto non obtemperasset, inobedientiae poenas luit, laesus atrociter gravique supplicio multatus. erat autem Artembares ingenuus et illustris, cuius filius laedebatur. is patrem accedit, iniuriam acceptam narrat, rem actam indicat. mox Artembares ira gravi corripitur; cumque regem con-

καὶ προσελθὼν τῷ βασιλεῖ τὴν ὕβριν ἀπαγγέλλει.
D καὶ γίνεται μετάπεμπτος ὁ Κῦρος τὸ παιδίον,
καὶ πολυπραγμονούμενος σὺν ἀπειλαῖς βαρείαις
ἐν ἐλευθέρῳ στόματι τὸ πᾶν καθωμολόγει.
ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασεν αὐτοῦ τὴν παρρησίαν,
καὶ τὸν βουκόλον ἔμελλεν αἰκίαις ὑποβάλλειν,
τὸν δῆθεν νομιζόμενον εἶναι πατέρα Κύρου,
ὡς ἂν ἐξαγορεύσειε τίνος ὁ Κῦρος τέκνον.
οὐκ ἤνεγκε τὰς ἀπειλὰς ἐκεῖνος ὁ βουκόλος,
καὶ πᾶν εὐθὺς τὸ γεγονὸς τῷ βασιλεῖ γνωρίζει.
κοινοῦται ταῦτα τοῖς σοφοῖς καὶ Μάγοις Ἀστυάγης·
ἀλλ' ἔσφηλεν, ὡς ἔοικε, τούτους ἰσχὺς ἡ θεία,
καὶ τὴν λαμπρότητα τὴν πρὶν αὐτοῖς ἐλπιζομένην
ἐν τοῖς παιγνίοις ἔφασαν ἐκβῆναι τῷ παιδίῳ.
P 17 καὶ τοῦτο μὲν ἠγάθυνεν ἐκείνου τὴν καρδίαν,
ἄλλο δὲ πάλιν ἔκνιζεν· ὡς γὰρ ἐχθρὸν ἐμίσει
Ἅρπαγον τὸν δυσδαίμονα, τὸν περισεσωκότα
τὸν Κῦρον καὶ μὴ φθείραντα μηδ' ἐξηφανικότα.
καὶ τοῦτον μεταπέμπεται δῆθεν εἰς πανδαισίαν
σὺν τῷ παιδί, τὸν Ἅρπαγον. καὶ τὸν μὲν τούτου παῖδα
βαρβαρικῶς ὡς ἀρνίον οἴκτιστα καταθύει,
ἐλθόντι δὲ τῷ δυστυχεῖ πρὸς τράπεζαν Ἁρπάγῳ
ἐν σκεύει παρατίθησι τὰ τοῦ παιδίου κρέα.
ὁ δὲ μὴ γνοὺς τὸ γεγονὸς ἔφαγεν ἄχρι κόρου.

779 ἔσφαλεν R 781 τὸ παιδίον MRR 786 καὶ δῆθεν μετ. τοίνυν R, καὶ τοίνυν μετ. τοῦτον R 788 ἀρνειὸν A, ἀρνιὸν RR 790 τὰ κρέα τοῦ παιδίου R

venisset, iniuriam filio factam exponit. hoc modo Cyrus etiamnum puer arcessitur. cumque curiose rogatus esset non sine gravibus minis, ore libero rem omnem confitetur. rex libertatem ipsius audaciamque miratur, ac bubulcum affecturus erat poenis, qui esse Cyri pater existimabatur, ut enuntiaret cuiusnam filius esset Cyrus. eas bubulcus iste minas non tulit, sed regi rem totam mox indicavit. Astyages omnia cum sapientibus et Magis communicat. verum fefellit hos, ceu credi par est, divina potentia. nam splendorem, quem prius exspectabant ac formidabant, consecutum esse puerum ludicris in rebus perhibebant. haec quidem oratio cor regis deleniebat, verum aliud quiddam urebat. etenim Harpagum infelicem tanquam hostem oderat, qui Cyrum servasset nec illum e medio sustulisset. igitur Harpagum cum filio velut ad convivium arcessit. filium autem barbaro more instar agni miserrime mactat. cumque infelix Harpagus ad mensam accessisset, in patina ei carnes filii apponit. ille quid actum esset ignorans ad satietatem edit. statim vero post cenam

εὐθὺς μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ καὶ κεφαλὴ καὶ χεῖρες
Ἁρπάγῳ παρεφέροντο παιδίου τοῦ τυθέντος.
ὁ δ᾽ ἔγνω μὲν τὸ τολμηθέν, οὐκ ἔχων δ᾽ ὅτι δράσει, B
ἦν ἐγκοτῶν καθ᾽ ἑαυτόν, στυγῶν τὸν Ἀστυάγην.
τοῦ Κύρου μεταστάντος δὲ πρὸς Πέρσας ἀπὸ Μήδων
ἐφαψαμένου τε λοιπὸν ἀνδρώδους ἡλικίας,
οὐκ ἔληγεν ὁ δυστυχὴς Ἅρπαγος πάντα πράττων
καὶ πάντα μηχανώμενος, καὶ Κῦρον ἐρεθίζων
τὸν Ἀστυάγην τίσασθαι καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκστῆσαι,
ἕως αὐτὸν παρώρμησε καὶ στρατιὰν ἐγεῖραι
καὶ προσβαλεῖν καὶ κραταιῶς τῷ πάππῳ συμπλακῆναι.
τὰ μετὰ ταῦτα τίνα δέ; νικᾷ λαμπρῶς ὁ Κῦρος,
νικᾶται Μήδων βασιλεύς, ζωγρεῖται τελευταῖον,
καὶ μετατίθεται λοιπὸν τὸ κράτος ἐπὶ Πέρσας.
οὕτως οὖν ἀνεζώσατο Κῦρος τὴν βασιλείαν,
καὶ Κροῖσον τὸν πολύχρυσον τὸν τῶν Λυδῶν δυνάστην C
ἀντιπαραταξάμενον εἶχε δεσμώτην ζῶντα.
Ἀλλὰ γὰρ ὧδε γεγονὼς ἐπιμνησθείς τε Κροίσου
ἐπιμνησθήσομαι λοιπὸν καὶ τῶν Λυδῶν τῆς τύχης,
κἂν οὐ μεγάλη γέγονεν οὐδὲ τῶν περιδόξων,
ὥσπερ ἡ Μήδων καὶ Περσῶν, ὡς ἡ τῶν Ἀσσυρίων.
Κανδαύλης ἐβασίλευε Λυδίας καὶ Φρυγίας,
σειρὰν τοῦ γένους, ὥς φασιν, ἕλκων ἐξ Ἡρακλέος.
οὗτος συνῴκει γυναικὶ τὸ κάλλος ἐξαισίᾳ,

794 ὡς ἔγνω A   εἶχεν R   803 δή RR   808 ἀντιπαραταξάμενος M   809 τοῦ R   813 ἐβασίλευσε MRR

et caput et manus filii mactati ad Harpagum deferebantur. hinc quid factum esset intelligebat ille quidem: sed ipse quid ageret nesciens, apud animum excandescebat et Astyagem oderat. cum autem Cyrus ad Persas e Media rediisset, iamque virilem attigisset aetatem, non cessabat infelix Harpagus omnia facere, omnia moliri, ac Cyrum irritare ut se de Astyage ulcisceretur et eum imperio deiiceret, donec hominem permovit, ut et copias colligeret et avum magna vi aggrederetur. quid factum secundum haec? Cyrus splendide vincit, Medorum rex vincitur, capitur, imperium deinceps ad Persas transfertur. sic igitur Cyrus regno potitur. praeterea Croesum, illum pecuniosum Lydorum principem, acie congressus vivum in potestatem suam accepit.

Enimvero cum huc pervenerim, Croesique mentionem fecerim, etiam de Lydorum fortuna quaedam commemorabo, quamquam ea nec ampla nec illustris exstiterit, ut Medorum, ut Persarum, ut Assyriorum fortuna.

Regnavit in Lydia Phrygiaque Candaules, generis originem, ceu perhibent, ab Hercule ducens. habebat is uxorem, quae esset eximia pulchri-

φαιδροπροσώπῳ τρυφερᾷ καὶ φοινικοπαρήῳ.
τοσοῦτον οὖν ἐκαίετο τῷ πόθῳ τοῦ γυναίου
ὡς τῷ θεράποντι ποτὲ (Γύγης δ' ἦν ὁ θεράπων)
τὸν πόθον καὶ τὸν ἔρωτα τρανῶς δημοσιεῦσαι
D καὶ σχεῖν θελῆσαι θεατὴν τοῦτον τῆς συνοικούσης,
θεοβλαβῶς, ὡς ἔοικε, καὶ τὸ τῆς Μοίρας ξίφος
ἐξακονῶν καθ' ἑαυτοῦ καὶ πρὸς τομὴν ἐπείγων.
ὁ μὲν Κανδαύλης ἔκρυπτε τὸν Γύγην πρὸς τὴν θύραν,
ἐκείνη δ' ἀπεδύετο, καὶ Γύγης ἐνετρύφα
γυμνῷ τῷ κάλλει τῆς σαρκὸς τῆς ἑαυτοῦ δεσποίνης.
εἶδε τὸν Γύγην ἡ γυνή, γυναικοθύμως εἶχε.
ὑβριοπάθησε δεινῶς, μετακαλεῖ τὸν Γύγην,
δίδωσιν αἵρεσιν δυοῖν, ἢ τὸν δεσπότην κτεῖναι
κερδᾶναί τε καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ γαμετὴν ἐκείνην,
ἢ τοῦ θανάτου ταῖς ποιναῖς αὐτὸν καθυπαχθῆναι·
τῶν γὰρ Λυδῶν ταῖς γυναιξὶν αἰσχρὸν ἦν τὸ φανῆναι
ἀχίτωσί τε καὶ γυμναῖς ἀνδράσιν ἀλλοτρίοις.
P 18 εἵλετο Γύγης τὴν ζωήν, κτιννύει τὸν δεσπότην,
εὐθὺς ἐπαναβαίνει δὲ πρὸς ὕψος βασιλείας.
ὁ πρὸ μικροῦ δὲ ταπεινὸς ἐξαίφνης ἀνεφάνη
ἐξ ἰδιώτου βασιλεύς, δεσπότης ἀπὸ δούλου.
Οὗτος ὁ Γύγης, ὥς φασιν, εὐνούχισε γυναῖκας,
ὡς νεαζούσαις εἰς ἀεὶ χρῷτο περὶ τὴν μῖξιν.

818 τοὔνομα τῷδε Γύγης M 821 φρενοβλαβῶς AR τοῦ φόνου R 826 ἔσχε R 827 σφοδρῶς AR μετακαλεῖται R 829 καὶ γαμετὴν καὶ τὴν ἀρχὴν R 830 τῇ τομῇ αὐτῷ M, τὴν τομὴν αὐτῷ A, πρὸς τομὴν αὐτὸν R 831 ἄτοπον ἦν φανῆναι R 833 κτείννυσι R 838 ἐς ARR

tudine, fronte hilari, delicata, genis purpureis. eius tanto desiderio et amore flagrabat, ut aliquando ministro suo (is Gyges erat) desiderium amoremque suum patefaceret, atque illum suae coniugis spectatorem esse vellet, delirans, ut videtur, ac fati gladium contra se ipse acuens et ad laedendum se proritans. itaque Gygem Candaules ad ianuam occultat: illa se exuit, Gyge de nuda pulchritudine corporis herae suae voluptatem capiente. videt Gygem mulier: ira muliebri accenditur, affectam se iniuria putat, Gygem arcessit, dat optionem duorum, vel ut herum occideret ipsamque coniugem cum imperio lucrifaceret, vel interfectus mortem ipse oppeteret. nam turpe Lydorum uxoribus erat ab alienis viris conspici, cum vestibus indutae non essent. Gyges vitam eligit: herum interficit. statim ad regni sublimitatem pervenit: qui paulo ante humilis erat, subito emicat, factus ex privato rex, herus e servo.

Hic Gyges (hoc enim memoriae proditum accepimus) castrabat mulieres, ut eis semper integris et iuvenculis ad venerem uteretur.

Τούτου τοῦ Γύγου τῆς σειρᾶς καὶ βασιλεὺς ἦν Κροῖσος,
ὃν Κῦρος ἐχειρώσατο πεισθεὶς ταῖς ὑποθήκαις
ταῖς τοῦ προφήτου Δανιήλ. ὁ μὲν γὰρ ἐδεδίει
Κροῖσον ὡς πολυτάλαντον, καὶ φεύγειν ἐνενόει
πτοούμενος τὴν εὔροιαν τῆς εὐποτμίας Κροίσου·
ὁ Δανιὴλ δ' ἐθάρρυνεν εἰπὼν τὴν προφητείαν,
ἣν πρὸ πολλῶν τῶν γενεῶν ἔλεξε περὶ Κύρου B
ὁ μεγαλοφωνότατος προφήτης Ἠσαΐας.
Οὗτος ὁ Κῦρος ὁ πολὺς τοῖς ἐν αἰχμαλωσίᾳ
Ἑβραίοις ἐχαρίσατο τὰ τῆς ἐλευθερίας,
καὶ τὴν μητρόπολιν αὐτῶν ἐπέτρεπεν οἰκίζειν,
ἣν ἀπὸ βάθρων ἔσκαψεν ὁ Ναβουχοδονόσορ.
Τοῦ Κύρου τεθνηκότος δὲ Καμβύσης παῖς ὁ Κύρου
τὰ τῆς ἀρχῆς ἐδέξατο καὶ τὰ τοῦ κράτους σκῆπτρα.
καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Δαρεῖος παῖς Ὑστάσπου.
ἀλλὰ γὰρ ἄξιον εἰπεῖν ὅπως συνέβη τοῦτο.
Ὑπῆρχε παῖς τῷ βασιλεῖ Κύρῳ τὴν κλῆσιν Σμέρδις,
θυμοειδὴς καὶ σθεναρός, ἄλκιμος καὶ γενναῖος.
τούτῳ Καμβύσης ἐγκοτῶν ὡς βριαρῷ τὰς χεῖρας,
ὅτι τὸ τόξον ἴσχυσεν ἐπὶ μικρὸν ἐντεῖναι C
ὅπερ οἱ πρέσβεις ἤγαγον ἐκ τῆς Αἰθιοπίας,
ἄλλως τε καὶ ζηλοτυπῶν ἔκ τινων ὀνειράτων
(ἐδόκει γὰρ ἐν φάσμασιν ὁρᾶν ὀνειροπλάστοις
θρόνον ἁβρὸν βασίλειον, ἄπλετον τὰ πρὸς ὕψος,

843 εὐτολμίας R 845 ἐκ R 849 ἐκέλευσεν M 851 ὁ παῖς AR

Eius Gygis e stirpe Croesus rex erat, quem Cyrus cepit, Danieli vatis admonitionibus obtemperans. nam Cyrus Croesum velut opulentum metuebat, ac fugere cogitabat, prosperitatem audaciae Croesi reformidans. verum Danielus eum confirmabat indicato vaticinio, quod ante multas aetates Esaias protulerat.

Illustris hic rex Cyrus Hebraeis, qui erant in captivitate, libertatem est largitus, concesso etiam ut ipsorum metropolis exstrueretur, quam a fundamentis Nabuchodonosor everterat.

Cyro mortuo filius eius Cambyses regnum cum imperii sceptris accepit. post quem imperavit Darius Hystaspis filius. fuerit autem operae pretium narrare qui hoc factum sit.

Cyrus rex filium habebat nomine Smerdim, animosum, robustum, fortem, generosum. huic succensebat Cambyses ut homini robusto, quod paululum potuisset arcum tendere, quem ex Aethiopia legati attulerant, alias etiam ipsi propter insomnia quaedam invidens. quippe visus sibi fuerat per quietem solium elegans, regium, altitudine immensa cernere,

ἐν τούτῳ δ' ἐφεζόμενον τῷ θρόνῳ λαμπρὸν ἄνδρα
καὶ ψαύοντα τῇ κεφαλῇ τῶν οὐρανίων ἄστρων·
ὡς δέ τινος ἐπύθετο τίνος ὁ θρόνος εἴη,
ἤκουσεν εἶναι Σμέρδιος ὃν καθορῴη θρόνον,
καὶ τὸν ἐγκαθιζάνοντα τῷ θρόνῳ Σμέρδιν εἶναι),
ἐκ τούτων τοίνυν οὐ καλῶς διατεθεὶς πρὸς Σμέρδιν
δολοφονίας ἤρτυσε μύσος τῷ ταλαιπώρῳ.
τοὺς δὲ πολλοὺς ἐλάνθανεν τοῦ Σμέρδιος ὁ φόνος.
D ὡς οὖν Καμβύσης ἔπιε τὸν τοῦ θανάτου σκύφον,
οἱ τῶν δωμάτων φύλακες τῶν βασιλείων Μάγοι,
ὧν ὁ μὲν εἷς ἐλέγετο Σμέρδις ὁ δ' Ἀσπαθίνης,
εἰς σφᾶς αὐτοὺς μεθείλκυσαν τὸ κράτος καὶ τὸ κῦρος.
καὶ φήμη μὲν ἐφέρετο καὶ λόγος παρὰ Πέρσαις
ὡς τῆς ἀρχῆς τῆς Περσικῆς ἡνίας ἔχει Σμέρδις,
αὐτοὶ δ' οὐκ ἦσαν θεατοί, τὸ πλῆθος δεδιότες·
νόμος γὰρ μέγας ἄρρηκτος ἐκράτει παρὰ Πέρσαις,
οὐκ ἐπιτρέπων ἄρχεσθαι τούτους ὑπ' ἄλλου γένους
οὐδ' ἔχειν ἄλλον κράτορα, πρὶν ἂν ὑπὸ θανάτου
τὸ γένος τὸ βασίλειον ἅπαν ἐκριζωθείη.
ὡς δ' ἐπεγνώσθη τοῖς πολλοῖς ἡ κακομηχανία
καὶ τὸ τῶν Μάγων δολερὸν κατὰ μικρὸν ἐφάνη,
P 19 ἑπτὰ Περσῶν οἱ πρώτιστοι πρὸς λόγους συνελθόντες
καὶ συσκεψάμενοι πολλὰ καὶ παρασκευασθέντες
(ὑπῆρχε δ' εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ Δαρεῖος παῖς Ὑστάσπου)

863 ἐφιζόμενον A 869 ἤρτυε R 870 ὁ κατὰ Σμέρδου φθόνος M 873 Σμέρδης μὲν εἷς ἐλέγετο, ὁ δ' Ἀσπαθίνης ἄλλος RR 875 ἐλέγετο R 876 εἶχε A 879 παρ' A

ac in eo sedentem quendam virum illustrem, qui caelestia sidera capite contingeret. cumque de quodam interrogasset cuius esset hic thronus, audierat esse solium Smerdis, quod cerneret, et eum qui sederet in solio, Smerdim esse. hinc ergo non optime erga Smerdim fratrem affectus fraudulentam necem infelici moliebatur. postquam vero Cambyses mortis poculum ebibisset, Magi qui regiarum aedium custodes erant, quorum unus vocabatur Smerdes alter Spathines, ad se ipsos imperium et auctoritatem trahebant. nam vulgo caedes Smerdis erat incognita. et rumor quidem hominum sermone ferebatur, imperii Persici gubernacula Smerdim habere: verum ipsi non cernebantur, ut qui vulgus metuerent. etenim magna lex et inviolabilis apud Persas valebat, quae ipsos ab alia familia gubernari vetaret, nec habere vellet alium regem, prius quam morte regia familia tota exstirpata foret. cum autem haec molitio foret a pluribus animadversa et Magorum fraus paulatim patefacta, septem Persarum principes ad colloquium congressi, reque multum deliberata et constituta (erat

τοῖς Μάγοις ἐπιτίθενται καὶ ξίφεσι κεντοῦσι.
πολλὰ δὲ βουλευσάμενοι καὶ περὶ βασιλείας
τὸ τελευταῖον ἔκριναν, οὗ τινὸς τούτων ἵππος
χρεμετισμῷ χρησάμενος πρὸ πάντων φωραθείη
ἄρτι πυρσεύοντος τὴν γῆν τοῦ φεραυγοῦς ἡλίου,
οὗτος κατάρξειε Περσῶν, οὗτος ἀρχηγετήσαι.
ἦν ταῦτα τὰ συνθήματα, Δαρείῳ δ' ἱπποκόμος
ἦν ἱκανὸς τεχνάζεσθαι τοιαύταις ἐπινοίαις.
οὗτος μαθὼν καὶ διαγνοὺς ὁποίαν ἵππον στέργει B
τῶν ἄλλων πλέον ἁπασῶν ἵππος ὁ τοῦ Δαρείου,
μετὰ τὴν μῖξιν τοῖν ἀμφοῖν οὖρον λαβὼν ἐκείνης
ἐκ τούτου περιέχρισε μυκτῆρας τοὺς ἱππίους.
ἅμα δὲ καθιππάσαντο, καὶ πρῶτος ὁ Δαρείου,
ἐκ τῆς ὀσμῆς συγκινηθεὶς τῶν οὔρων τῆς θηλείας,
καὶ φριμαγμοῖς ἐχρήσατο καὶ χρεμετίζων ὤφθη.
καὶ τὸ καινὸν καὶ θαυμαστὸν ὅτι βροντώδης ἦχος
καὶ στεροπαὶ γεγόνασι θαμβοῦσαι τοὺς παρόντας,
οἳ ταῦθ' ὡς ἐθεάσαντο, τῶν ἵππων ἀποβάντες
Δαρείῳ προσεκύνησαν, ὡς ἔθος παρὰ Πέρσαις.
Τῆς οὖν ἀρχῆς τοὺς οἴακας δεξάμενος Δαρεῖος
πολλὰς μὲν προσεκτήσατο καὶ νήσους ἁλικλύστους
καὶ πόλεις ἠπειρωτικὰς καὶ τὴν Ἀσίαν πᾶσαν
στρατὸν δὲ μυριάριθμον καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων C
ἐκπέμψας κεκινδύνευκε πάντων ἐκεῖ πεσόντων.

901 φρυαγμοῖς R   903 ἀστραπαὶ AM

autem unus ex septemviris Hystaspis filius) Magos adoriuntur eosque gladiis occidunt. multis vero consiliis de regno habitis tandem statuunt, cuius ex ipsis equus ante omnes hinnitu uti deprehenderetur, recens lucente supra terram sole lucis auctore, eum imperio Persarum potiri debere. probabantur haec pacta. Dario curator equorum erat idoneus ad huiusmodi res solerter efficiundas. is cum animadvertisset quam amaret equam supra ceteras equus Darii, a congressu amborum accepta equae urina nares equi hac passim inunxit. equitabant iam una, cum primus Darii equus odore motus urinae ab equa exceptae hinnitu in oculis omnium uti coepit. accedebat res nova et mira, quod tonitrua fulminaque exorta praesentes obstupefaciebant. qui visis his statim ex equis delapsi Darium more Persico adorabant.

Itaque regni gubernacula cum Darius accepisset, multas adiecit ei mari cinctas insulas et urbes in continenti Asiamque totam. cumque copias infinitas etiam adversus Graecos emisisset, damnum accepit omnibus interfectis.

Μετὰ Δαρεῖον τούτου παῖς Ξέρξης Περσῶν κατῆρξεν,
ὃς προσβαλὼν τοῖς Ἕλλησιν ἐκ γῆς ἀπὸ θαλάσσης,
ἐκ ναυτικῶν ἐξ ἱπποτῶν, ἐκ πάσης ἐπινοίας,
καὶ τὸν στρατὸν ἀπώλεσε καὶ μόνος ἐπὶ πλοίου
μόλις φυγὼν καὶ διαδρὰς αἰσχρῶς ἐπαλινόστει.
Μετὰ τὸν Ξέρξην ἦρξε δὲ μακρόχειρ Ἀρταξέρξης,
καὶ καθεξῆς γεγόνασιν ἄλλοι πολλοὶ Περσάρχαι,
καὶ τῶν ἐθνῶν ὑπήγαγον τὰ πλείονα δουλείᾳ,
ἕως Ἀλέξανδρος ἐλθὼν ὁ Μακεδὼν ὁ μέγας
Περσῶν παρέλυσεν ἀρχήν, εἷλε τὴν δυναστείαν,
εἰς ἔτη διαρκέσασαν ἀπὸ τοῦ πρώτου Κύρου
D *δὶς ἑκατὸν καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς ἕτερα τρὶς δέκα,*
ὡς ἐν τοῖς βίβλοις φέρεται τῶν παλαιγενεστέρων.
Οὗτος Περσῶν ἐκράτησεν, οὗτος Ἰνδῶν κατῆρξε,
τούτῳ καθυπετάγησαν Συρία καὶ Φοινίκη
καὶ πᾶν ἔθνος καὶ πάσης γῆς χωράρχαι καὶ σατράπαι
ἀπ' ἄκρων τῶν ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν ἐσχάτων.
ὡς δὲ καὶ τοῦτον ἄνθρωπον ὄντα θνητὸν τῇ φύσει
ἐχρῆν τὸ χρέως τῆς θνητῆς φύσεως ἀποδοῦναι,
φάρμακον μὲν συσκευασθὲν γῆθεν αὐτὸν ἁρπάζει,
τὸ δὲ τοσοῦτον μέγεθος αὐτοῦ τῆς βασιλείας
εἰς δέκα μεταβέβηκεν ἄνδρας εὐτολμοτάτους,
τῶν Ἀλεξάνδρου δηλαδὴ τοὺς πρώτους δορυφόρων,
κατατμηθὲν καὶ μερισθὲν εἰς δέκα διαιρέσεις.
P 20 *ὁ μὲν γὰρ ἐκυρίευσε Συρίας καὶ Φοινίκης,*

912 *ἀπὸ*] *τε καὶ* R 920 *ἦρξε* AMR

Post Darium filius eius Xerxes Persis imperavit, qui Graecos terra marique aggressus copiis nauticis equestribus, omnibus denique conatibus et viribus, exercitum amisit, et cum solus in navicula vix effugisset, domum turpiter rediit.

Post Xerxem imperavit Artaxerxes Longimanus, ac deinceps exstiterunt alii multi Persarum reges, gentiumque nonnullas in servitutem redegerunt, donec venit magnus ille Macedonum rex Alexander, et everso Persarum imperio regnum administravit, quod a primo Cyro ducentis ac praeterea tredecim annis duraverat.

Subiecit hic sibi Persas: imperavit Indis; obtemperabant ei Syria, Phoenicia, quaevis alia natio, totius terrae principes ac satrapae, ab extremo oriente usque ad occasum solis. cum autem huic etiam, qui esset homo natura mortalis, persolvendum foret naturae mortalis debitum, venenum paratum ex his eum terris rapit. tanta vero magnitudo regni eius ad decem viros fortissimos transiit, qui primi fuerant Alexandri satellites. horum unus potitus est Syria et Phoenice; alius imperavit in

ὁ δὲ κατῆρξε γῆς Θρᾳκῶν, ἄλλος Παφλαγονίας,
Ἀσία δ' ἄλλον ἔλαχεν. ὁ δέ γε Πτολεμαῖος
τὴν γῆν ἐσφετερίσατο μόνος τὴν τῆς Αἰγύπτου,
ἐξ οὗ καὶ πάλιν Αἴγυπτος ἔσχεν ἀρχὴν τοῦ κράτους.
τοῦτον ἡμέροις ἔβλεψεν ἡ τύχη τοῖς βλεφάροις,
καὶ πᾶν ἀπέβη κατὰ νοῦν τούτῳ τῷ Πτολεμαίῳ·
οὗτος κατέδραμε πολλῶν χωρῶν καὶ Παλαιστίνης,
καὶ γέγονε πολύχρυσος, καὶ βρίθων ἦν τῷ πλούτῳ.
οἱ μετὰ τοῦτον τοιγαροῦν κατάρξαντες Αἰγύπτου,
τὴν τύχην καὶ τὴν εὔκλειαν ζηλοῦντες τὴν ἐκείνου,
καλεῖσθαι πάντες ἤθελον ἐκ τούτου Πτολεμαῖοι.
τοῦ πρώτου Πτολεμαίου δὲ τὸν βίον ἐκλιπόντος B
τὸν μετ' αὐτὸν Φιλάδελφον ἐπίκλην Πτολεμαῖον
Αἴγυπτος ἔσχεν ἀρχηγόν, ὃς πρῶτος βασιλέων
τὴν Ἀλεξάνδρου τέθεικε βίβλων πολλῶν μητέρα·
ἀπειραρίθμους γάρ φασιν βίβλους αὐτὸν ἀθροῖσαι,
εἰς ὅλας τεσσαράκοντα φθανούσας μυριάδας.
εἶχε μὲν οὕτως εὐτυχῶς τὸ Πτολεμαῖον κράτος,
καὶ πάλιν εἶχεν Αἴγυπτος εὔκλειαν βασιλείας.
ἀλλ' ἦν οὐδέν, ὡς ἔοικε, μόνιμον ἐν τῷ βίῳ,
οὐ πλοῦτος, οὐ βασίλειον κράτος, οὐ δυναστεία.
πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις κράτορσι τῆς χώρας Αἰγυπτίων
καὶ Κλεοπάτρα βασιλὶς Αἰγύπτου γεγονυῖα
ἐκ δεξιᾶς Ῥωμαϊκῆς τὸ κράτος ἀφῃρέθη,
τοῦ Καίσαρος τοῦ σεβαστοῦ τήνδε χειρωσαμένου. C
κἀντεῦθεν πάλιν ἔρρευσε τὰ τῆς Αἰγύπτου σκῆπτρα,

936 τῆς A, τῶν R 953 Πτολεμαίου R 958 γενομένη A
961 κἀνταῦθα R

Thracia, alius in Paphlagonia; alium Asia consecuta est: Ptolemaeus solus Aegyptum in potestatem suam redegit. inde rursus imperii principium habuit Aegyptus. hunc blandis aspexit oculis fortuna. itaque cum alias regiones tum Palaestinam peragravit, et magnam vim auri opumque nactus est. quo factum ut ii qui post ipsum Aegypto imperarunt, fortunam ac gloriam eius expetentes, vocari omnes ab ipso Ptolemaei voluerint. cum autem primus ille Ptolemaeus mortuus esset, Ptolemaeum cognomento Philadelphum principem Aegyptus habuit, qui regum primus ex Alexandria multorum librorum matrem fecit. infinitos enim libros aiunt ipsum collegisse, ad quater nimirum centena milia. verum nihil erat, uti videtur, in vita durabile, non opes, non regium imperium, non potentia. nam praeter alios Aegypti principes, cum etiam Cleopatra regina facta esset, manu ei Romana imperium est ademptum, postquam Augustus Caesar eam cepisset. ex eo tempore defluxerunt Aegypti sceptra, quae ad

ἐν ἔτεσιν ἀνθήσαντα καὶ πρὸς ἀκμὴν ἐλθόντα
τοῖς ὅλοις ἐνενήκοντα πρὸς τοῖς διακοσίοις.
οὐ μόνην δὲ τὴν Αἴγυπτον εἷλον Ῥωμαίων χεῖρες,
ἀλλὰ καὶ σύμπασαν ὁμοῦ τὴν ὑπὸ τὴν σελήνην.
Καὶ ταῦτα μὲν ὡς δυνατὸν ἱστόρηται τῷ λόγῳ
ἐπιδρομάδην καὶ σαφῶς, ὡς ἐμαυτὸν συμπείθω·
προσῆκον δ' ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ τέχνης οὐχὶ πόρρω,
ἐπιμνησθῆναι πρὸς μικρὸν πραγμάτων Ἑλληνίων,
τὴν γλῶττάν τε χαρίσασθαι τοῖς κατὰ τοὺς Ἑβραίους.
Λιμός ποτε κατέλαβε βαρὺς τὴν Χαναναίαν,
καὶ πάντας ἐπεβόσκετο τὸ τοῦ κακοῦ πυρφόρον,
D καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἰακὼβ εἶχε τὸν οἶκον πάντα.
ὁ τοίνυν θεῖος Ἰσραὴλ (οὕτω γὰρ μετεκλήθη)
τὸ μὲν ἀκούσας Ἰωσὴφ τὸν ἐκ Ῥαχὴλ τεχθέντα
ἐπιτροπεύειν Φαραὼ τὴν τῆς Αἰγύπτου χώραν,
τὸ δὲ καὶ μηχανώμενος λύσιν εὑρεῖν τοῦ πάθους,
ἔγνω λιπεῖν τὴν ἑαυτοῦ κἀκεῖ μεταναστεῦσαι.
ἀθροίσας οὖν τοὺς ἑαυτοῦ δούλους υἱοὺς ἐγγόνους,
τὰς ὅλας ἑβδομήκοντα ψυχὰς σὺν ἄλλαις πέντε,
εὐθυδρομεῖ πρὸς Αἴγυπτον, βλέπεται φιλοφρόνως
τῷ Φαραὼ τοῖς ὑπ' αὐτόν, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων πάντων
ὁ μέγας τοῦτον Ἰωσὴφ βλέπει γλυκείαις κόραις.
ἐν γῇ Γοσὲμ οἰκίζεται, χώρᾳ τῆς Ἀρραβίας.

963 ἑβδομήκοντα R 969 πράξεων R 970 γλῶτταν παρορμήσασθαι RR 973 ἦγε A, ἦρχε R 975 τὸν MRR 979 ἐκγόνους AR 981 βλέπεσθαι M 982 πρὸς AR 984 γεὲμ A, γεσὲμ R

summum pervenerant et annis totis ducentis ac nonaginta floruerant. neque tantum Romanae manus Aegyptum ceperunt, sed omnem praeterea terram lunae subiectam.

Atque haec quidem omnia narratione complexi sumus brevi ac dilucida, sicut equidem mihi persuadeo. convenire autem mihi videtur, nec artis expers esse, ut paulisper obliti rerum Graecarum loquamur de iis quae apud Hebraeos acta sunt.

Invasit aliquando fames Chananaeam gravis, eaque calamitas in omnes pariter saeviebat, ac praeter alios Iacobi familiam urgebat. itaque divinus hic Israelus (sic enim deinceps vocabatur) partim audiens Iosephum, suum e Rachele filium, praefectum Pharaonis in Aegypto esse, partim illo se malo liberare studens, decrevit relinquere patriam et illuc commigrare. quamobrem collectis suis mancipiis liberis nepotibus, qui omnes erant animae septuagintaquinque, recta pergit in Aegyptum, adspicitur amanter a Pharaone ac subditis, supraque ceteros omnes magnus ille Iosephus eum suaviter intuetur. in terram Gesem collocatur, quae erat

ἐνευπαθεῖ τοῖς ἀγαθοῖς, ψωμίζεται προσχόρως,
καὶ τὸν ὀδόντα τοῦ λιμοῦ τὸν φθαρτικὸν ἐκφεύγει. P 21
τὰ μετὰ ταῦτα τίνα δέ; θνήσκει μὲν ὁ τριγέρων,
ὁ δωδεκάπαις Ἰακώβ, ἔσχατον γῆρας φθάσας,
καὶ μετ' ἐκεῖνον Ἰωσήφ, καὶ Φαραὼ σὺν τούτοις,
ἄλλος δ' ἀνίσταται πικρὸς ἄρχων τοῖς Αἰγυπτίοις.
καὶ τούτῳ κλῆσις Φαραώ· τοῖς γὰρ τῶν Αἰγυπτίων
ἄρχουσιν ἦν εἰς εὔκλειαν τὸ Φαραὼ καλεῖσθαι,
οἰκειουμένοις ἑαυτοῖς τοῦ Φαραὼ τὸ κλέος
τοῦ πρώτου χρηματίσαντος κράτορος Αἰγυπτίων,
ὡς οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις
Καίσαρας πάντας ἤθελον αὐτοὺς ἐπονομάζειν,
εἰς τὸ τοῦ πρώτου Καίσαρος τοῦ μεμοναρχηκότος
γένος εἰσάγοντες αὐτοὺς καὶ τὴν ἐκείνου τύχην.
οὗτος οὐκοῦν ὁ Φαραὼ τὸ γένος τῶν Ἑβραίων B
ὑπεραυξόμενον ὁρῶν εἰς πληθυσμὸν ἐλαύνειν
ὡς ἄνθη δένδρων εὐθαλῶν, ὡσεὶ θαλάσσης ἄμμον,
καὶ δυσμεναίνων κατ' αὐτῶν ἤρτυε τούτοις δόλους.
καὶ πρῶτα μὲν ἐπέσκηπτε ταῖς μαίαις ὥστε κτείνειν
τὰ πρώτως νῦν προκύπτοντα τῶν μητρικῶν θαλάμων·
ὡς δ' οὐκ ἐχώρει κατὰ νοῦν ἡ μηχανορραφία,
ἄλλην βουλὴν βουλεύεται, καὶ πλινθουργεῖν Ἑβραίους
καὶ πόλεις κτίζειν ὀχυρὰς αὐτοὺς καταναγκάζει.
ἔργον οὖν ἦν τὸ κελευσθέν· ἐμόχθουν, ἐτληπάθουν,

991 κλῆσις τούτῳ R 1000 ὑπεραυξούμενον ἰδὼν A 1008 ἔργον γοῦν A

Arabiae regio. fruitur bonis, ad satietatem pascitur, letalemque famis dentem evadit. quid inde factum? admodum senex moritur, duodecim liberum pater, cum senium extremum attigisset. moritur et Iosephus, et cum his Pharao quoque; pro quo surgit alius, imperans Aegyptiis acerbe, qui et ipse Pharao nuncupabatur. nam Aegyptiorum principibus gloriosum erat Pharaonum nomen, quod Pharaonis gloriam sibi vindicarent eius qui hoc nomine primus Aegyptiis imperarat, sicut Romanorum imperatores posterioribus saeculis omnes se Caesares appellari volebant, quod in Caesaris, qui primus rerum potitus est, familiam fortunamque se vellent insinuare. hic igitur Pharao nationem Hebraeorum valde auctam cernens, magisque adhuc crescere, florum instar qui sunt in arboribus, et instar arenae maris, infestus erga ipsos fraudes nectebat. ac primo quidem mandabat obstetricibus ut fetus primum e maternis alvis prodeuntes occiderent. haec molitio cum ex animi sententia non succederet, aliud consilium capit, et Hebraeos conficere lateres ac urbes munitas exstruere sibi cogit. dictum factum. laborabant, affligebantur, conficiebant late-

ἐπλίνθευον, εἰργάζοντο, τὰς πόλεις ᾠκοδόμουν.
C ἦσαν αὐτοῖς καὶ χαλεποὶ τῶν ἔργων ἐπιστάται·
ἐβάρυνον, ἐπέτεινον, ηὔξανον τὰς κακώσεις,
ἁπλῶς εἰπεῖν, ὥσπερ ἐχθροῖς ἐχρῶντο τοῖς δειλαίοις.
οἱ τοίνυν τληπαθέστατοι καὶ τάλανες Ἑβραῖοι
οἰκτραῖς ἐβόησαν φωναῖς πρὸς τὸν θεὸν τὸν ζῶντα,
καὶ λυτρωτὴν τῶν ἀναγκῶν ᾔτουν αὐτὸν γενέσθαι.
κάμπτεται τοίνυν ὁ θεὸς τοῖς στεναγμοῖς ἐκείνων,
βλέπει τὸν μόχθον τὸν βαρύν, οἰκτείρει, δυσωπεῖται,
καὶ πέμπει τούτοις Μωϋσῆν τὸν μέγαν, τὸν θεόπτην,
τῶν ἀναγκῶν ῥυσόμενον, κουφίσοντα τοὺς πόνους,
καὶ τῆς πικρᾶς ἐξάξοντα καὶ στυγητῆς Αἰγύπτου.
κάτεισι τοίνυν Μωϋσῆς, τῷ Φαραὼ μηνύει
τὸ κελευσθὲν ὑπὸ θεοῦ, καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας
πέμπειν ἐκεῖθεν παραινεῖ καὶ μὴ κατέχειν ἔτι.
D οὐ δυσωπεῖται Φαραὼ τοῖς λόγοις τοῦ προφήτου,
οὐ δειλιᾷ τὰς τοῦ θεοῦ παντοδυνάμους χεῖρας,
πολλάκις δ' ὑποσχόμενος ψεύδεται τοσαυτάκις,
καὶ γίνεται πολύχροος ποικίλος χαμαιλέων.
ἐντεῦθεν ἐκβιάζεται προφήτης ὁ θεόπτης,
οὕτω θεοῦ κελεύσαντος, ἐπαγαγεῖν κολάσεις.
ὁ δ' ἐχιδνώδης Φαραώ, τὸ τῆς κακίας θρέμμα,
τῶν μὲν μαστίγων αὐστηρῶς αὐτῷ προσαγομένων
ἐταπεινοῦτο, καὶ Μωσῆν ἱκέτευεν ἐκθύμως
νεῦσαι πρὸς λύσιν τοῦ δεινοῦ καὶ τοῦ τῶν πόνων βάρους,
ἐποτνιᾶτο, καὶ θεὸν κλαυθμοῖς ἐξιλεοῦτο,

res, opus faciebant, urbes exstruebant. habebant et saevos operum exactores, qui gravabant intendebant augebant afflictiones. ut simpliciter dicam, hostium loco miseros habebant. quapropter aerumnosissimi et infelices Hebraei miserabilibus deum vivum vocibus implorabant, eumque rogabant ut ab his necessitatibus eos liberaret. flectitur ergo gemitibus ipsorum deus. aspicit laborem gravem, miseretur, afficitur, Mosem mittit eis, virum magnum, dei spectatorem, qui de necessitatibus eos liberaret, laboribus levaret, ex acerba et tristi Aegypto educeret. itaque descendit Moses, indicat Pharaoni quod imperatum esset a deo, utque dimitteret Israelitas nec amplius detineret hortatur. nihil sermone vatis Pharao commovetur, non dei manus omnipotentis formidat: sed quoties id promisisset, toties fidem fallit. inde factum ut dei spectator vates de mandato divino poenas irrogare cogeretur. verum vipereus ille Pharao, alumnus improbitatis, cum acerba flagella ipsi admovebantur, abiecto erat animo, et Mosem suppliciter orabat ut ad calamitatis graviumque dolorum levationem annueret: obsecrabat etiam deum lamentisque placabat,

καὶ λύσιν ἐπηγγέλλετο βραβεῦσαι τοῖς Ἑβραίοις·
τῶν δὲ πληγῶν ἀνεθεισῶν ἐσκληροτραχηλία, P 22
ἄκαμπτος ἦν ἀνένδοτος, οὐκέτ᾽ αὐτὸς ἐκεῖνος.
τέλος βαρείᾳ μάστιγι, πασῶν χαλεπωτέρᾳ,
τῶν πρωτοτόκων τῷ πικρῷ θανάτῳ δυσπαθήσας
ἐλευθερίαν δίδωσι τῷ γένει τῶν Ἑβραίων.
καὶ πάλιν μεταμέλεται, καὶ στρατιὰν ὁπλίσας,
ἁρματηλάτας, ἱππαστάς, ὁπλίτας, σακεσφόρους,
αὐτός τ᾽ ἐποχησάμενος ἅρματι χρυσηλάτῳ,
ὀπίσω κατεδίωκεν ἐκείνων ὡς φυγάδων,
ὡς πάλιν πρὸς τὴν Αἴγυπτον Ἑβραίους ἀποστρέψῃ.
ἐντεῦθεν πλῆξις ἐρυθρᾶς καὶ σχίσις καινοτέρα,
καὶ τοῦ λαοῦ διαβάσις ὡς ἐπὶ μέσης χέρσου,
καὶ βυθισμὸς ταγματαρχῶν τῶν σοβαροπροσώπων B
καὶ Φαραὼ τοῦ θερμουργοῦ καὶ τολμηροκαρδίου,
καὶ τάφος ὑδατόστρωτος ὁπλιτικῆς ἰσχύος.
ἔδυσαν πάντες εἰς βυθόν, τριστάται, διφρηλάται·
ἰχθύσιν ἐχρημάτισαν τροφὴ θαλασσοβίοις·
οὐδὲ γὰρ κἂν τῆς συμφορᾶς ἄγγελος κατελείφθη.
ἐντεῦθεν ἐπινίκιοι θεῷ χοροστασίαι·
ἐμεγαλύνετο θεός, καὶ Μωϋσῆς ὑμνεῖτο.
καὶ φέγγος μὲν ἀνέτελλεν Ἑβραίοις εὐφροσύνης,
τοὺς δ᾽ Αἰγυπτίους σκοτασμοὶ τῶν συμφορῶν ἐζόφουν.
οἱ δὲ φυγόντες Αἴγυπτον Ἰσραηλῖται τότε
ἑξήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἦσαν μυριανδρίαι,

1039 δεινῷ RR 1041 ἀθροίσας M 1056 εὐφροσύνη R, εὐφροσύνην A 1057 ὀρόφουν M

seque concessurum Hebraeis libertatem pollicebatur. at ubi plagae cessassent, homo durae cervicis erat. tandem gravi flagello ceterisque saeviore, primogenitorum videlicet morte commotus libertatem Hebraeorum nationi concedit. sed rursus eosdem ab itinere revocat, armatisque validis copiis ipse vectus aurea in quadriga persequitur abeuntes a tergo tanquam fugitivos. inde rubri maris accidit verberatio et nova inusitataque divisio, populique transitus tanquam media in terra, et superbi Pharaonis ducum demersio, armatarumque copiarum in aquis stratum sepulchrum. facti sunt esca piscibus in mari viventibus. etenim ne nuntius quidem cladis superstes fuit. hinc institutae sunt triumphales deo choreae. praedicabatur deus, ac Moses celebrabatur: Hebraeis laetitiae splendor illucescebat, cum Aegytii caligine densa opprimerentur. Israelitae autem qui id temporis ex Aegypto fugiebant, erant numero sexcenta

ἄνευ βρεφῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων ἀνιούλων.
C ἡγεῖτο γοῦν ὁ Μωϋσῆς τοῦ πλήθους τοῦ τοσούτου,
καὶ γογγυσμῶν ἠνείχετο τοῦ στασιώδους ὄχλου,
καὶ πικρασμοὺς τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἔφερεν εὐκαρδίως.
ἦγε δὲ τούτους Μωϋσῆς ἐρήμοις ἐν ἀβάτοις,
τοῦτο θεοῦ κελεύσαντος καὶ κρίναντος συμφέρον.
ὕδωρ ἐκ πέτρας ἔβλυζε, πτηνῶν ἔβρεχε σάρκας,
ἐμαννοδότει, καὶ τροφὴν ἐψώμιζεν ἀγγέλων,
ὡς ἀετὸς ἐσκέπαζεν ἀετιδεῖς ἀπτέρους.
ὥδευον τοίνυν ἀκλινῶς εἰς τὴν ἐπηγγελμένην,
τὴν ἀπ' Αἰγύπτου δ' ἕως γῆς ὁρίων Παλαιστίνης
ἐν ὅλοις τεσσαράκοντα τοῖς ἔτεσι διῆλθον.
καὶ πᾶν δυσκαταμάχητον ἔθνος καὶ φρικαλέον
καὶ γένος πᾶν ἀλλόφυλον καὶ πλῆρες δυσσεβείας
D ὡς δρεπανῖται λήϊον ἐθέρισαν ῥιζόθεν.
Ἀλλ' ὁ μὲν θεῖος Μωϋσῆς τὸν βίον ἀπολείπει,
πολὺν αὐτοῦ καταλιπὼν πόθον τοῖς ὁμοφύλοις,
καὶ νόμον δοὺς ὑπὸ θεοῦ πλαξὶν ἐγγεγραμμένον,
ὥσπερ ἀστὴρ ἡμεραυγὴς ὑπὸ τὴν γῆν ἐκρύβη.
μετὰ Μωσῆν δ' ὁ τοῦ Ναυῆ παῖς Ἰησοῦς κυροῦται
τοῦ δημαρχεῖν καὶ προστατεῖν τοῦ τῶν Ἑβραίων σμήνους.
οὗτος αὐτοῖς κληροδοτεῖ τὴν γῆν τῆς Παλαιστίνης,
ἣν ἐπηγγείλατο θεὸς προπάτορσι τοῖς θείοις,
καὶ τῶν φυλῶν ἐμέρισεν ἑκάστῃ τὸ προσῆκον,

1060 ἀνηλίκων M 1063 ὑπ' AR 1074 ἐθέριζον RR
1080 προστ.] στρατηγεῖν R, βοηθεῖν M γένους ARR

virorum milia, sine feminis et infantibus et imberbibus pueris. tantae igitur multitudinis dux erat Moses, et murmurationes seditiosae turbae tolerabat, acerbitatesque profectas ab ipsis miti corde ferebat. ducebat autem eos Moses per solitudines invias et inaccessas, quemadmodum mandarat deus et expedire statuerat. aquam excussit e saxo, carnibus volucrum pluit, manna dedit eis, angelorum cibo suos pavit. sicut aquila operuit pullos implumes. proficiscebantur igitur recta in terram promissam ab Aegypto usque ad fines terrae Palaestinae. totis vero solitudinem annis quadraginta peragrarunt, omnemque nationem bellicosam ac terribilem et gentem omnem alienigenam et impietatis plenam funditus demessuerunt, ut segetem messores resecare consueverunt.

Tandem divinus ille Moses e vita migrat, magno nationi desiderio sui relicto; dataque illis lege divinitus tabulis inscripta, diurni sideris instar sub terram est occultatus. post Mosem autem Iesus Navae filius confirmatur, ut tribunus ac praefectus Hebraeorum nationis esset. hic per sortem eis terram Palaestinam distribuit, quam deus ipsorum maioribus promiserat. concessit autem singulis tribubus partem suam, ex-

ἄνευ φυλῆς τῆς τοῦ Λευί· ταύτῃ γὰρ ἀντὶ λάχους
τὰ τοῦ θεοῦ καὶ τῷ θεῷ κατεκληροδοτήθη.
οὗτος δυνάστας Χαναὰμ καὶ πάντας τοὺς προσχώρους
ῥιζῶν ἀνεῖλεν ἀπ᾿ αὐτῶν βραχίονι μεγάλῳ. P 23
καὶ τούτου διαβάντος δὴ τὴν ἅλμην τὴν τοῦ βίου,
κριταὶ κατῆρχον τοῦ λαοῦ καὶ πάντα διεκόσμουν
μέχρις Ἠλεὶ καὶ Σαμουὴλ τοῦ προφητικωτάτου.
ἕως μὲν οὖν ἐνέμενον τοῖς νόμοις τοῖς ἐνθέοις
καὶ τὸν θεὸν ἐσέβοντο καρδίαις ἀδιστάκτοις,
ἔθνους ὑπέρτεροι παντὸς καὶ γένους ἐτηροῦντο,
καὶ κατὰ ῥοῦν ἐφέρετο τούτοις ὁ βίος ἅπας.
ἡνίκα δ᾿ ἐξεφέροντο πρὸς εἰδωλολατρείαν
καὶ προσετίθεντο θεοῖς ἀψύχοις καὶ ματαίοις,
εὐθέως παρεδίδοντο τοῖς δυσμενέσι δοῦλοι.
μέχρι μὲν οὖν καὶ Σαμουὴλ κριταὶ τούτων κατῆρχον·
μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεὺς αἰτήσασιν ἐδόθη B
ἀπὸ φυλῆς Βενιαμὶν Σαοὺλ τοῦ Κὶς ὁ γόνος.
καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Δαβὶδ ὁ μέγας ἐν προφήταις
τοῦ γένους κράτωρ γίνεται, θρέμματα τότε νέμων,
καὶ καθεξῆς τρισκαίδεκα μέχρις Ἰεχονίου,
ἐφ᾿ οὗ τὸ τρίτον ἐπελθὼν ὁ Ναβουχοδονόσορ
τὴν πόλιν ἐνεπύρισε καὶ τὸν ναὸν τὸν θεῖον,
καὶ τὸν λαὸν μετῴκισεν ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος.
Τοῦ δὲ Δαβὶδ κατάρξαντος ἄρτι τῶν ὁμοφύλων,

1085 *καὶ τῷ*] *τε καὶ* AR. an *καὐτῇ?* 1100 *φυλῆς τοῦ* B. M 1101 *ὁ προφήτης* AR 1102 *νέμων τότε* R 1107 *κατάρχοντος* AMR *τότε* MR *ἀλλοφύλων* AR

cepta Levi tribu: nam illi sortis suae loco res divinae una cum ipso deo obtigerunt. hic et principes Chananaeos et omnes finitimos, ab ipsis usque radicibus, forti brachio evulsit. cum autem et ipse vitae huius mare traiecisset, iudices populum habebant in potestate omniaque gubernabant, usque ad Eli et Samuelem vatem maximum. quam quidem diu divinis legibus constanter inhaerebant deumque cordibus non ambiguis venerabantur, quavis gente ac natione superiores erant vitamque universam ex animi sententia transigebant. quoties autem ad deastrorum cultum exorbitabant et mentem ad inanimes vanosque deos adiiciebant, statim adversariis in servitutem tradebantur. igitur usque ad Samuelem iudices imperarunt. deinceps eis rex datus est, uti petierant, Saulus Cisi filius de tribu Beniamin. post Saulum David, magnus ille vates, gentis fit princeps, dum oves pascit. successerunt ordine tredecim ad Iechoniam usque; cuius tempore cum Nabuchodonosor ter venisset, urbem cum divino templo exussit et populum in Babyloniam regionem transtulit.

Davide autem nationi suae imperante Graeci bellum adversus Troia-

ὁ πρὸς τοὺς Τρῶας πόλεμος Ἕλλησιν ἐκροτήθη,
χάριν Ἑλένης γαμετῆς οὔσης τοῦ Μενελάου.
ταύτην ἐγὼ βουλόμενος τὴν μάχην ἱστορῆσαι
C καθὼς τοῖς ἱστορήσασι γράφεται περὶ ταύτης,
καὶ μέλλων λέγειν οὐ καθὼς Ὅμηρος ἀναγράφει,
συγγνώμην ἐξαιτήσομαι παρὰ τῶν εὐγνωμόνων·
Ὅμηρος γὰρ ὁ μελιχρὸς τὴν γλῶτταν καὶ θελξίνους
μεθόδοις χρώμενος σοφαῖς οἰκονομεῖ τοὺς λόγους,
ἐνιαχοῦ δὲ τὰ πολλὰ στρέφει καὶ μεταστρέφει.
ἀλλὰ γὰρ ἤδη μοι λοιπὸν ταῦτα διηγητέον.
Τῷ Λαομέδοντος παιδὶ τῷ φυλαρχοῦντι Τρώων
Πριάμῳ σύζυγος συνῆν Ἑκάβη παῖς Κισσέως,
καὶ μήτηρ ἐχρημάτισε πολλῶν ἐκ τούτου παίδων.
ἔχουσα γοῦν κατὰ γαστρὸς καὶ πρὸς τὸ τίκτειν οὖσα
φοβήτροις ἐκτεθρόητο νυκτέρων ὀνειράτων·
βλέπειν γὰρ ἔδοξε δαλὸν φλόγεον ἀνθρακίαν
D ἐκ τῆς αἰδοῦς προκύπτοντα ταύτης, καὶ πυρπολοῦντα
τὴν πόλιν ἅπασαν ὁμοῦ καὶ τὰς τῆς Ἴδης ὕλας.
ἀκούει τοῦτο Πρίαμος, τοῖς μάντεσι κοινοῦται·
μανθάνει χρήσιμον αὐτῷ γενέσθαι καὶ τῇ πόλει,
ἂν τὸ γεννηθησόμενον θηρίοις ἐκτεθείη
ἢ τῷ πυρὶ τῷ καυστικῷ πρὸς ὄλεθρον ῥιφείη.
μετὰ μικρὸν δ᾽ Ἀλέξανδρος ἐξέθορεν εἰς φάος,
χαρίεν βρέφος, εὐπρεπές, ἀστεῖον τῷ προσώπῳ.
ἐχρῆν μὲν οὖν τὸν Πρίαμον μελλήσαντα μηδ᾽ ὅλως

1112 ἀντιγράφει A 1114 μὲν R 1116 τρέπει R μετατρέπει AR 1128 ἐκδοθείη R 1131 βρέφος χαρίεν R

nos moverunt, Helenae causa, quae Menelai coniunx erat. hoc bellum equidem memoriae proditurus quemadmodum ab iis describitur qui illud viderunt, adeoque dicturus ab Homero non recte descriptum esse, veniam a benevolis lectoribus postulabo. nam Homerus lingua mellitus et illecebrosus narrationes quidem suas instituit, rationibus doctis utens: verum alicubi quaedam flectit et invertit. at enim ipsa res mihi commemoranda venit.

Filio Laomedontis, Troianae gentis principi, coniunx erat Hecuba Cissei filia, multorum e marito suo liberum mater. haec cum praegnans esset ac partui vicina, nocturnorum somniorum terriculamentis percellebatur. nam videre sibi videbatur facem flammeam carbonariam prodeuntem e verendis suis et exurentem igne urbem universam una cum Idae silvis. audit hoc Priamus, cum vatibus communicat. intelligit tam sibi quam urbi utile futurum, si fetus ille feris bestiis exponatur vel ad interitum ardentem in ignem coniiciatur. paulo post Alexander in lucem prodiit, infans venustus, formosus, facie lepida. debebat hic Priamus,

εὐθὺς προκύψαν ἐκ γαστρὸς τὸ βρέφος ἀφανίσαι,
ἐξαφανίζειν παντελῶς ἅπασαν χώραν μέλλον·
ὁ δὲ τῇ φύσει νικηθεὶς φείδεται τοῦ τεχθέντος.
νομίζων δὲ σοφίσασθαι τὸ δραστικὸν τῆς τύχης,
ἄλλοις ἐκτραφησόμενον ἐκτίθησιν εἰς χῶρον
τὸν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Πάριδος Πάριον κεκλημένον. P 24
ἔρριπτο τοίνυν ἀμελῶς. εὗρον αὐτὸ ποιμένες,
ᾤκτείρησαν, ἀνείλοντο. κήδονται τοῦ νηπίου,
καὶ βρεφικῶς ἐκτρέφουσι Πάριν ὠνομακότες.
ἤδη δ' αὐτὸν ἐγγίσαντα μειράκων ἡλικίᾳ
ὁ Πρίαμος συνέστιον αὐτὸν παραλαμβάνει,
νομίσας ὡς ἐκπέφευγε τὴν ἀπ' ἐκείνου βλάβην.
ἀλλ' ἦσαν ἀμετάκλωστα τὰ νήματα τῆς τύχης,
καὶ τὸ καθάπαξ κυρωθὲν οὐκ ἦν ἀναλυθῆναι.
ὁ γὰρ Ἀλέξανδρός τινα τῶν ὁμογνίων κτείνας,
οὐχ ἑκουσίαις μὲν ὁρμαῖς πλὴν ὅμως δράσας φόνον,
ἀπαίρει πρὸς Μενέλαον ἐκ Τροίας ἐπὶ Σπάρτην.
δέχεται τοῦτον εὐμενῶς ἐκεῖνος οἷα φίλον,
φιλοφρονεῖται, ξεναγεῖ, παντοίως δεξιοῦται. B
ἐνταῦθά σου τὸ παίγνιον, τύραννε πάντων Ἔρως,
ἐνταῦθά σου τὸ παίγνιον καὶ τὸ τῆς ἔχθρας σπέρμα,
ὅθεν ἀνῆψας λιπαρὰν κάμινον τοῦ πολέμου.
ἀποδημεῖ Μενέλαος, λείπεται Πάρις μόνος,
τὴν Μενελάου γαμετὴν κατὰ τὸν οἶκον βλέπει.
ἦν ἡ γυνὴ περικαλλής, εὔοφρυς, εὐχρουστάτη,

v. 1134 add R 1137 χῶραν R 1138 Πάριος M 1141 βρεφουργῶς R 1156 κλέπτει A

nulla eius habita ratione, prodeuntem ex alvo infantem statim perdere: verum victus a natura in lucem edito parcit. cumque se putaret astutiam fortunae decepturum, exponit eum in agrum ab aliis educandum. qui ager ab ipso Paride Parius est appellatus. abiectus erat negligenter: reperitur a pastoribus: miserti sunt, tollunt, curam infantis habent, Paridemque vocatum infantum more educant. cumque iam accessisset ad annos adolescentiae, Priamus eum suas in aedes recipit, arbitratus se iam vitasse damnum ab ipso imminens. verum telae fortunae revolvi non poterant, quodque semel constitutum erat, non poterat dissolvi. nam cum Alexander cognatum quendam occidisset, non ille quidem ex animi proposito, caede tamen perpetrata, Troia Spartam ad Menelaum discedit. excipit is hominem benigne velut amicum, complectitur, omne benevolentiae genus exhibet. hic ludus tuus conspicitur, tyranne amor: hic ludus tuus et semen inimicitiae, de quo claram belli caminum excitasti. abit peregre Menelaus, Paris solus relinquitur. videt in aedibus Menelai coniugem. erat ea mulier perpulchra, venustis superciliis et colore, pulchris

εὐπάρηος, εὐπρόσωπος, βοῶπις, χιονόχρους,
ἑλικοβλέφαρος, ἁβρά, χαρίτων γέμον ἄλσος,
λευκοβραχίων, τρυφερά, κάλλος ἄντικρυς ἔμπνουν.
τὸ πρόσωπον κατάλευκον, ἡ παρειὰ ῥοδόχρους,
C *τὸ πρόσωπον ἐπίχαρι, τὸ βλέφαρον ὡραῖον,*
κάλλος ἀνεπιτήδευτον, αὐτόβαπτον, αὐτόχρουν·
ἔβαπτε τὴν λευκότητα ῥοδόχροια πυρσίνη,
ὡς εἴ τις τὸν ἐλέφαντα βάψει λαμπρᾷ πορφύρᾳ.
δειρὴ μακρά, κατάλευκος, ὅθεν ἐμυθουργήθη
κυκνογενῆ τὴν εὔοπτον Ἑλένην χρηματίζειν.
ὁρᾷ ταύτην Ἀλέξανδρος, ἁλίσκεται τῷ κάλλει.
καὶ τί πολλὰ καὶ περιττὰ μακρηγορεῖν καὶ γράφειν;
ἁρπάζει ταύτην θέλουσαν, φυγὰς ἀποδιδράσκει.
καὶ τὴν φυγὴν ἀδυνατῶν ἄλλως εὖ διαθέσθαι,
εἰς ναῦν ἐμβὰς ἁλίπλοον ἀπαίρει πρὸς Φοινίκην,
ἐκ τῆς φερούσης ἐκτραπεὶς πορείας πρὸς τὴν Τροίαν·
δίωξιν γὰρ ὑπώπτευεν ἐκ τῶν ἀδικηθέντων.
D *ἀποληφθεὶς δὲ πνεύμασι σφοδροῖς πολυταράχοις*
μόλις εἰς ἓν ὡρμίσατο στομάτων τῶν τοῦ Νείλου,
Κανωβικὸν ὀνομασθὲν ἐν χρόνοις τοῖς ὑστέροις,
ἔνθα δεδόμητο νεὼς ἥρωος Ἡρακλέος,
τοῖς πρόσφυξι δωρούμενος ἀνθρώποις ἀσυλίαν.
εἰς τοῦτον τοίνυν τὸν ναὸν φυγόντες ὑπὸ δέους
οἱ συμφυγόντες Πάριδι καὶ συνεκπεπλευκότες
πολλὰς αὐτοῦ κατέχεον ὕβρεις καὶ λοιδορίας,

1163 *ἀβάπτιστον* M   1164 *πυρίνη* M   1178 *ναὸς* R

genis et facie, grandibus oculis, colore niveo, rotundis oculis, tenera, nemus quasi quoddam gratiis abundans, brachiis albis, delicata, plane viva quaedam elegantia, facie candida, genis rosei coloris, facie venusta, formosis oculis, pulchritudine non adsciticia, colore nativo. tingebat albedinem color roseus, rubens, ac si quis ebur splendente purpura tingat. collum praelongum, candidum; unde ficta est fabula, formosam Helenam e cygno fuisse procreatam. adspicit hanc Alexander: a forma capitur. et quid multa vel dicenda sunt vel scribenda? rapit hanc volentem: fugitivus abscedit. cumque fuga recte institui alio modo non posset, navem ingressus maritimam in Phoenicen abit, omisso itinere quod Troiam versus duceret: suspicabatur enim fore ut eum laesi persequerentur. exceptus autem a ventis vehementibus ac turbulentis ad urbem applicuit, quae sita erat ad unum ex ostiis Nili, quod posterioribus saeculis Canobicum est appellatum; ubi Herculis herois fanum erat exstructum, quod hominibus eo confugientibus securitatem concedebat. in hoc fanum prae metu cum se recepissent quotquot una cum Paride aufugerant domoque navigarant,

ἐκτραγῳδοῦντες τὰ δεινὰ τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθέντα,
τὴν ὕβριν, τὴν ἀσέβειαν τὴν εἰς τὸν ξενοδόχον,
τὴν ἁρπαγὴν τῆς γυναικός, καὶ μὴν καὶ τῶν χρημάτων.
ἀκούει ταῦθ' ὁ στρατηγὸς ὁ κληραρχῶν τοῦ τόπου, P 25
ἀκούει ταῦτα καὶ Πρωτεὺς ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου,
καὶ γίνεται μετάπεμπτος ὁ Πάρις πρὸς ἐκεῖνον
σὺν γυναικί, σὺν χρήμασι, σὺν τοῖς συνεπομένοις.
ὁ μὲν οὖν ἐπυνθάνετο τίς ἡ γυνὴ καὶ τίνος,
καὶ πόθεν ἀφελόμενος ταύτην περιπλανῷτο·
Ἀλέξανδρος δ' ἀνέπλαττε ψευδοσυνθέτους λόγους.
ὁ δὲ Πρωτεὺς ἐκδιδαχθεὶς τὰ κατὰ τὴν Ἑλένην
τοιοῖσδε πρὸς Ἀλέξανδρον ἐχρήσατο τοῖς λόγοις.
"εἰ μή μοι προκεκύρωτο καὶ προτεθέσπιστό μοι
μηδένα ξένον ἀναιρεῖν τῶν ὑπὸ κλυδωνίου
χειμαζομένων χαλεποῦ κἀνταῦθα ῥιπτουμένων,
μεγάλαις ἄν σε καὶ δειναῖς βασάνοις ἐτισάμην B
ἀχάριστον γενόμενον περὶ τὸν εὐεργέτην
καὶ τοὺς θεσμοὺς πατήσαντα τοὺς τῆς φιλαλληλίας.
νῦν δέ σοι τὰ μὲν χρήματα καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην
οὐκ ἀποδώσω, κἂν πολλαῖς χρήσῃ ταῖς κολακείαις,
τῷ δ' Ἕλληνι τῷ παρὰ σοῦ βλαβέντι συντηρήσω·
σὺ δ' ἐξ αὐτῆς ἀπόστηθι, κἀκ τῆς Αἰγύπτου φεῦγε."
Πρωτεὺς μὲν οὖν σὺν ἀπειλαῖς ἀπώσατο τὸν Πάριν·
ὁ δὲ κεναῖς ὑπέστρεψε χερσὶ πρὸς τὴν πατρίδα,

1192 συνέπλαττε AM 1197 χειμαζόμενον AM χαλεπῶς R ῥιπτουμένου M 1198 ἠκισάμην R 1200 φιλανθρωπίας R 1202 μυρίαις R 1204 ἀπόστειλε A

multas in ipsum contumelias ac probra effundebant, exaggerantes tragice gravia ipsius facinora, iniuriam et impietatem adversus hospitem, raptum non solummodo coniugis sed etiam opum. audit haec dux qui isti loco praeerat: audit et Proteus rex Aegyptiorum. itaque Paris ad ipsum arcessitur cum muliere, cum opibus, cum comitibus. quaerebat rex quaenam et cuias esset haec mulier; cuinam hac adempta sic oberraret. Alexander orationem falsam comminiscitur. verum Proteus edoctus omnia de Helena huiusmodi ad Alexandrum verbis usus est "nisi constitutum a me sancte foret neminem hospitum occidere, qui a tempestate graviter iactantur et huc appellunt, magnis ac gravibus te poenis afficerem, qui erga bene meritum ingratum te praestitisti, mutuique amoris vincula pedibus conculcasti. nunc autem tibi opes has et mulierem non reddam, etiamsi multis assentationibus utare: sed Graeco abs te laeso ea servabo. tu autem ex Aegypto fuga discedito." sic Proteus cum minis Paridem abegit, qui manibus vacuis in patriam reversus est, cum volu-

τῆς ἡδονῆς γευσάμενος ἄκρῳ δακτύλῳ μόνῳ,
καὶ πρὸς αἰθέρα φθάνουσαν πυρκαϊὰν ἀνάψας.
Καὶ γάρτοι μετὰ τὸν δρασμὸν τούτου τὸν ἀπὸ Σπάρτης
καὶ τὴν Ἑλένης ἁρπαγὴν τοιάδε συμβεβήκει.
C ἐπάνεισι Μενέλαος ἐκ τῆς ἀποδημίας,
μανθάνει τὸ γενόμενον, ῥηγνύει τὴν ἐσθῆτα,
καὶ σὺν αὐτῷ Τυνδάρεως πατὴρ ὁ τῆς Ἑλένης.
εἰς μέσους ἀφικνοῦνται δὲ τοὺς τῶν Ἑλλήνων πρώτους
ἠσβολωμένοι πρόσωπα καὶ μελανειμονοῦντες,
ὅρκων ἀναμιμνήσκουσι τῶν φρικωδῶν ἐκείνων,
οὓς ἦσαν Ἕλληνες ὁμοῦ πάντες ὀμωμοκότες,
ὡς εἰ συμβῇ παρά τινος Ἑλένην ἁρπαγῆναι,
πάντες ἰδίοις σώμασιν αὐτῆς ὑπερμαχοῦνται.
πολλὰ γοῦν ἱκετεύσαντες καὶ δεδυσωπηκότες
συμπείθουσι τοὺς Ἕλληνας στρατεῦσαι κατὰ Τρώων.
καὶ δὴ πολλοὶ συντρέχουσιν ἐκ νήσων, ἐξ ἠπείρων,
παραθαλάσσιοι, μακρὰν τῆς ἅλμης ἀφεστῶτες,
D ἐξ Ἀθηνῶν αὐθιγενεῖς, ἐκ πάσης τῆς Εὐβοίας,
ἐκ Θετταλῶν, ἐξ Ἀχαιῶν, ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος.
ἦσαν καὶ νῆσοι σύμμαχοι, Ἰθάκη, Ῥόδος, Σκῦρος
καὶ Σάλαμις, καὶ σὺν αὐταῖς ἡ τρισμεγίστη Κρήτη.
Κορίνθιοι συνῄεσαν, Ἀργεῖοι συνεμάχουν,
καὶ στόλος μυριόστολος αὐτῶν συνεκροτεῖτο.
ἦν Μενεσθεὺς ἐξ Ἀθηνῶν, Νέστωρ ἀπὸ τῆς Πύλου,
ἐκ τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ἐκ Σαλαμῖνος Αἴας,

1214 μάγους A 1220 ἱκετεύοντες R 1221 ἐκκλεῦσαι R
1222 ἠπείρου A 1229 αὐτοῖς RR

ptatem extremo tantum digito gustasset et rogum accendisset caelum ipsum attingentem.

Hoc modo fuga Paridis e Sparta Helenaeque raptus accidit. revertitur ex peregrinatione Menelaus: quid evenisset, accipit. vestem lacerat; et cum ipso Tyndareus Helenae pater idem facit. una principum Graecorum coetum adeunt, denigratis vultibus, vestesque pullas induti. iurisiurandi illius horrendi commonefaciunt, quod Graeci omnes simul iuraverant, ut si contingeret Helenam ab aliquo rapi, omnes suis cum corporibus pro ea pugnarent. multum ergo cum supplicassent ac pudorem iniecissent, persuadent Graecis ut bellum adversus Troianos facerent. itaque multi de insulis ac terris continentibus concurrunt, maritimi et longe a mari distantes, Athenis Athenienses, itemque de tota Euboea ex Thessalia, ex Achaia, ex tota Graecia. erant et insulae sociae, Rhodus, Ithaca, Scyrus, Salamis, et cum his maxima illa Creta. itabant una Corinthii: socii erant Argivi. mille navium classis est ab ipsis coacta. aderat Menestheus Atheniensis, Nestor Pylius, Ulysses ex Ithaca, ex

ἐκ Κρήτης ἦν Ἰδομενεύς, Τληπόλεμος ἐκ Ῥόδου,
πάντες τὸ γένος ἕλκοντες ἐξ εὐγενῶν αἱμάτων,
ἀριπρεπεῖς, διογενεῖς, ἀρεϊκοί, γεννάδαι,
γενναῖοι, θυμολέοντες, ἄνδρες αἱμάτων πάντες.
ὁ δὲ Φθιώτης Ἀχιλλεὺς ἔλαμπεν ὑπὲρ πάντας,
ἄνθρωπος πολεμόκλονος, ἄλκιμος, βριαρόχειρ. P 26
καὶ τοίνυν ἐξαρτύσαντες τὸν χιλιόναυν στόλον
ἱστῶσιν Ἀγαμέμνονα στολάρχην καὶ στρατάρχην,
ἄνδρα γενναῖον καὶ καλόν, ἥρωα ῥωμαλέον,
καὶ κάλλει διαπρέποντα καὶ βραχιόνων σθένει.
πατρίδων μὲν ἀπαίρουσι καὶ φίλων καὶ τοκέων,
ἐκθύμως ναυστολοῦνται δὲ κατὰ τῆς πολεμίας.
κοινῇ δὲ συσκεψάμενοι κρίνουσιν εἶναι δέον
ληλατεῖν τε καὶ πορθεῖν τὰ πρόσοικα τῇ Τροίᾳ,
ὡς ἂν καὶ τούτοις γένοιτο τῶν ἀναγκαίων πόρος
καὶ τοῖς Τρωσὶν ἐκκόπτοιτο τὰ πρὸς τὴν συμμαχίαν. B
στέλλεται τοίνυν Ἀχιλλεὺς καὶ τῶν ἀρίστων ἄλλοι,
καὶ νήσοις ἐπιτίθενται καὶ κείρουσιν ἠπείρους,
καὶ τέλεον ἐκτρίβουσιν ὅσα τῶν πολεμίων.
ἤκουστο μὲν οὖν Ἕλλησι τὰ περὶ τῆς Ἑλένης,
ὡς ὁ Πρωτεὺς ὁ βασιλεὺς ἀφέλοιτο τὸν Πάριν,
ὡς παρ' αὐτοῦ φυλάττοιτο κατὰ τὴν πόλιν Μέμφιν·
ἀλλ' ἠγωνίζοντό, φασι, περιγενέσθαι Τροίας,
φήμης κρατούσης παρ' αὐτοῖς ὡς θησαυροῖς χρυσίου
ἐνευθηνοῖτο, καὶ πολλῷ τῷ πλούτῳ περιβρίθοι.

1232 τριπτόλεμος ARR 1238 μυριόναυν R 1241 διαλάμποντα A 1246 γίνοιτο R 1251 οὖν] τοῖς M

Salamine Aiax, Idomeneus e Creta, e Rhodo Tlepolemus, omnes originem generis habentes e nobili sanguine, insignes, orti Iove, Mavortii, fortes, generosi, leoninis animis praediti. supra omnes Achilles e Phthia lucebat, vir bellicosus, fortis, robustis manibus. enimvero instructa mille navium classe, Agamemnonem classis et exercitus imperatorem constituunt, virum generosum ac bonum, heroa robustum, praestantem forma et vi brachiorum. discedunt a patria et amicis et parentibus, animoque forti versus hosticum solum classem dirigunt. re communiter deliberata, statuunt esse necessarium ut diriperent ac exscinderent Troiae viciniam, ut ipsi copiam commeatus acquirerent et Troianis sociorum vires frangerentur. itaque mittitur Achilles cum aliis viris praestantissimis, qui insulas invadunt et continentes depraedantur, ac tandem res hostium prorsus atterunt. audierant quidem Graeci, de Helena quid factum esset, nimirum Protea regem Paridi eam ademisse, ac ab illo res ipsius omnes custodiri: verum omni studio conabantur, ceu fertur, occupare Troiam, cum fama constans esset auri thesauris eam abundare ac magnis opibus

ἤθελον δὲ καὶ τίσασθαι τοὺς προλελυπηκότας·
ἄνανδρον γὰρ καὶ μαλακὸν καὶ ταπεινὸν ἡγοῦντο
μὴ λήψεσθαι τῆς ὕβρεως ποινὰς τὰς προσηκούσας.
C ὡς οὖν οἱ Τρῶες ἔβλεψαν τὸν τηλικοῦτον στόλον,
καὶ τὴν πληθὺν ἱστόρησαν τὴν νεναυστοληκυῖαν,
ἁπανταχόθεν ἑαυτοῖς ἀθροίσαντες συμμάχους,
Κᾶρας Λυκίους καὶ Μυσοὺς καὶ Μαίονας καὶ Φρύγας,
καὶ προσεταιρισάμενοι σύμπαν Ἀσίας ἔθνος,
ὁπόσον ἠπειρωτικόν, ὅσον ἐν παραλίᾳ,
ἀντεπεξῆγον στρατιᾶς σμῆνος ἀπειραρίθμου.
καὶ χρόνος διηνύετο μακρὸς ἐν τῷ πολέμῳ.
οἱ δὲ τῆς πόλεως αὐτῆς οἰκήτορες τῆς Τροίας
ἦσαν ὑπὲρ πεντήκοντα λαοῦ χιλιανδρίας.
τὰ μὲν οὖν πρῶτα κραταιῶς ὡπλίζοντο πρὸς μάχην,
ἀνδροκαρδίοις συμβολαῖς τὰς φάλαγγας ῥηγνύντες·
ὡς δ' ἐπειράθησαν ὀψὲ τῆς Ἀχιλλέως ῥύμης
D καὶ τὴν πυρώδη καὶ θερμὴν εἶδον εὐκινησίαν,
καὶ τὴν ἀρρενωπότητα καὶ τὴν θυμοτολμίαν,
ἐκάθηντο τοῖς τείχεσιν αὐτοὺς συγκεκλεικότες
καὶ μηδαμῶς τοῖς Ἕλλησιν ἀντεπελθεῖν τολμῶντες,
ἕως ἡ πάντα στρέφουσα καὶ πάντα συγκυκῶσα
καὶ πάντων μήτηρ τῶν κακῶν, ἡ βασκανία λέγω,
τὴν Ἀχιλλέως ἤμβλυνεν ὁρμὴν τὴν δραστηρίαν
καὶ Τρῶας παρεθάρρυνεν ἐκείνου χολωθέντος.

1263 Παίονας R 1272 ἐκειράσθησαν R 1274 εὐθυτολμίαν R 1278 τὴν βασκανίαν R

esse refertam. volebant etiam ulcisci eos qui prius laeserant: etenim viris indignum, mollis deiectique animi putabant esse illatae iniuriae poenas debitas non exigere. cum igitur tantam classem Troiani cernerent coramque multitudinem intuerentur, quae advenerat, collectis undique suis bellorum sociis, Caribus Lyciis Mysis Maeonibus Phrygibus, adiuncta itidem sibi quavis Asiae natione, quotquot erant mediterranei, quotquot maritimi, contra Graecos exercitus innumeri quoddam velut examen educebant, ita ut longum tempus in hoc bello contereretur. erant ipsius urbis Troianae habitatores supra hominum quinquaginta milia. et initio quidem ad pugnam se magna vi armabant, virilibusque congressibus phalanges perrumpebant: verum posteaquam Achillis robur tandem experti sunt eiusque mobilitatem igneam et ardentem conspexerunt, itemque virilem faciem et animosam audaciam, intra ipsa occlusi moenia desidebant, nec adversus Graecos ullo modo progredi audebant, donec omnia vertens et omnia perturbans, omniumque malorum mater, invidiam dico, impetum Achillis in rebus gerendis retudit, illoque ira commoto Troianorum ani-

τὸ δὲ τῆς λύπης αἴτιον τῆς τούτου πικρανάσης
ὁ Παλαμήδους φόνος ἦν ἀδίκως ὀλωλότος.
τὸ δ' ὅπως γέγονε, καὶ τίς ὁ συσκευάσας, λέξω.
Ὁ νησιώτης Ὀδυσσεὺς κατὰ τοῦ Παλαμήδους
ἄσπονδον μῖσος ἔτρεφε καὶ φθόνον ἐκ καρδίας,
ὅτι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦν Παλαμήδους κλέος
καὶ πάντες οἱάπερ θεῷ προσέχοντες ἐκείνῳ P 27
καρδιακὴν τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπέτρεφον ἀγάπην.
καὶ γὰρ προέγνω τοῦ λοιμοῦ τὸ βέλος τὸ πυρφόρον,
καὶ πᾶσι προεμήνυσεν Ἑλλήνων στρατιάρχαις,
καὶ πάντων τούτων τῷ κακῷ πικρῶς δαμαζομένων
ἐκεῖνος διετήρησεν Ἕλληνας ἀπημάντους,
τὸ μὲν ὑποτιθέμενος καὶ λόγοις καταρτίζων,
τὸ δὲ καὶ πράγμασιν αὐτοῖς διδάσκων τὸ συμφέρον.
ἐκ τούτου τοίνυν Ὀδυσσεὺς ἐτήκετο τῷ φθόνῳ,
βλέπων ὑπερφιλούμενον πᾶσι τὸν Παλαμήδην,
αὐτὸν δὲ νομιζόμενον ὡς ἕνα τῶν τοῦ πλήθους.
ἐντεῦθεν δόλους ἤρτυε καὶ μηχανορραφίας,
καὶ συνεσκεύαζε βουλὰς πλήρεις συκοφαντίας.
τοῦ μὲν οὖν καρτερόχειρος παρόντος Ἀχιλλέως B
ἠπράκτουν τὰ βουλεύματα παιδὸς τοῦ Λαερτίου,
καὶ πᾶν τὸ τυρευόμενον κατὰ τοῦ Παλαμήδους
καὶ μηχανορραφούμενον ἦν ὡς ἀράχνης νῆμα·
ὡς δ' Ἀχιλλεὺς ἀπέσταλτο σὺν ἄλλοις ἀριστεῦσιν

1285 ἄσκετον A 1291 τούτῳ interpres 1292 συνετήρησεν AR 1304 βασιλεῦσι A

mos erexit. doloris autem causa, qui hunc exacerbarat, erat Palamedis caedes iniuste necati. dicam vero qui hoc factum, et quis auctor fuerit.

Ulysses ex insula natus adversus Palamedem odium implacabile alebat et invidiam ex imo corde conceptam; idque propterea quod apud Graecos Palamedes floreret, quodque cuncti ad ipsum intentis animis, tanquam ad deum, intimo pectoris amore hominem complecterentur. nam praecognoverat pestis ardentis telum, eamque toti Graecorum exercitui praedixerat. cumque omnes ab hoc malo acerbe affligerentur, ipse Graecos illaesos a peste servaverat, partim eis consulens et homines oratione confirmans, partim ipsa re docens quid potissimum conduceret. hinc igitur Ulysses invidia flagrabat, cum Palamedem vehementer diligi cerneret, se vero haberi tanquam unum de plebe. ex eo tempore fraudes ac molitiones nectebat consiliaque calumniae plena parabat. verum quamdiu robustus Achilles aderat, nihil efficere consilia filii Laertis poterant, nec eorum quicquam quae contra Palamedem struebantur: nam quodcunque nectebatur, erat instar telae araneae. verum posteaquam Achilles cum ducibus caeteris

συνάψων πόλεμόν τισιν ὑπερμαχοῦσι Τρώων,
καὶ συνεπόμενον αὐτῷ καὶ Παλαμήδην εἶχεν
(ὑπερεγλίχετο καὶ γὰρ πάντῃ συνεῖναι τούτῳ),
ἐνταῦθ᾽ ὁ πάντολμος ἀνὴρ δραξάμενος ἀδείας
τὴν Ἀγαμέμνονος συλᾷ κουφόνοιαν ἐν πρώτοις,
καὶ δῆθεν προσποιούμενος ὑπερφιλεῖν ἐκεῖνον
"ἐρᾷ" φησίν, "ὦ βασιλεῦ, ἀρχῆς τῆς τῶν Ἑλλήνων
C ὁ κραταιόχειρ Ἀχιλλεύς· κεντεῖ γὰρ ἡ νεότης.
καὶ Παλαμήδην ὡς δεινὸν εἰπεῖν καὶ κολακεῦσαι
καὶ μαστροπὸν καὶ συνεργὸν εἰς τοῦτο προσλαμβάνει.
μετὰ μικρὸν δ᾽ ἐλεύσονται τῆς μάχης τελεσθείσης,
καὶ σοὶ μὲν βοῦς προσάξουσιν ἀγέλας τε θρεμμάτων,
αὐτοὶ δὲ σφετερίσονται χρημάτων ὅλας θήκας,
οἷς τοὺς Ἑλλήνων δυνατοὺς ὑποποιήσονταί τε
καὶ κατὰ σοῦ κινήσουσιν, ὡς τῆς ἀρχῆς ἐκπέσῃς."
ἤκουσε ταῦθ᾽ ὁ βασιλεύς, ἐπείσθη, συνηρπάγη,
καὶ τῷ τοῦ δόλου σκευαστῇ χρῆται πρὸς συμβουλίαν.
καὶ γίνεται μετάπεμπτος εὐθὺς ὁ Παλαμήδης,
καὶ μονωθεὶς ταῖς ἄρκυσιν ἐμπίπτει ταῖς τοῦ φθόνου.
D συκοφαντεῖται τοῖς Τρωσὶν Ἕλληνας προδιδόναι,
καὶ γίνεται λιθόλευστος (φεῦ, οἷα ποιεῖς φθόνε!)
ἄλλο μηδὲν φθεγξάμενος εἰ μὴ τὸ ῥῆμα τοῦτο
"ὦ δυστυχὴς ἀλήθεια, σὲ καὶ πενθῶ καὶ στένω·
σὺ γάρ μου προαπόλωλας καὶ προεθανατώθης."

1307 ἀεὶ συνεῖναι RR, συναπιέναι A 1318 οἷς] καὶ MR
1321 φθόνου R 1323 φόνου AR

missus fuit bellum gesturus cum quibusdam Troianorum defensoribus, cuius expeditionis comitem secum habebat Palamedem (etenim vehementer illi semper adesse cupiebat), tum vero quidvis audens ille, nactus occasionem periculi expertem, Agamemnonis primum levitatem praedatur, seque simulans ipsius esse perquam studiosum "affectat" inquit, "mi rex, Graecorum imperium Achilles ille robustus, a iuvenili aetate impulsus, ac Palamedem ceu dicendi et assentandi peritum lenonis instar ac socii ad hoc sibi adiungit. neque multo post commisso praelio venient; ac tibi quidem boves afferent et greges ovium: verum ipsi plena pecuniis vasa furtim auferent, quibus et subiicient sibi Graecorum potentiores et contra te concitabunt, ut imperium amittas." audiit haec rex: persuasus et captus est, auctorem fraudis in consilium adhibet. statim deinde Palamedes arcessitur, et solus relictus in caedis laqueos incidit: per calumniam insimulatur, quasi Graecos Troianis proderet; lapidibus obruitur (heu quae perpetras, invidia!), nihil cum dixisset aliud quam hoc verbum "infelix veritas, te lugeo deploroque gemens. nam tu ante me periisti et morte

ἐπάνεισιν ὁ Θέτιδος μετὰ λαμπρῶν τροπαίων,
μανθάνει τὸ γενόμενον, οἰκτείρει Παλαμήδην,
βαρυθυμεῖ, βαρυπενθεῖ, τοῖς Ἕλλησι μηνίει,
ἀφίσταται τοῦ μάχεσθαι καὶ συμμαχεῖν ἐκείνοις.
ἐντεῦθεν θάρσος Ἕκτορι καὶ τοῖς αὐτοῦ συμμάχοις,
καὶ συγκροτοῦσιν Ἕλλησι μάχας ἰσχυρομάχους·
ἐντεῦθεν φόνοι καὶ σφαγαὶ καὶ πρόχυσις αἱμάτων,
ἀνδροκτασίαι καὶ βοαὶ καὶ λιμνασμοὶ τοῦ λύθρου.
καὶ πίπτουσιν ὡς στάχυες τὰ τῶν Ἑλλήνων σμήνη, P 28
καὶ ταπεινοῦνται, καὶ δεινοῖς ἀπείροις συσχεθέντες
ἐν μεταμέλῳ γίνονται τῶν πεπλημμελημένων.
οἵ πρίν τε σοβαρόφρονες λόγοις ἱκετηρίοις
ἐδέοντο τοῦ Θέτιδος καταλλαγῆναι σφίσιν. A
ἀλλ' οὐ πρόσεσχεν Ἀχιλλεὺς τούτοις, οὐ κατεκάμφθη,
ἕως πεσὼν ὁ Πάτροκλος, ὅνπερ ὑπερηγάπα,
ἐκ παλαμῶν ἡρωϊκῶν γενναίων Ἑκτορέων,
αὐτὸν παρεβιάσατο δραμεῖν κατὰ τῶν Τρώων.
ἔξεισι τοίνυν Ἀχιλλεὺς πρὸς πόλεμον πῦρ πνέων.
καὶ ῥήγνυσι τὰς φάλαγγας, καὶ κτείνει τοὺς προμάχους
καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν Ἕκτορα τὸν κίονα τῆς Τροίας, B
ἄνδρα βριθύν, ἀρεϊκόν, ὅπλοις ἐντεθραμμένον,
μωλωπισμοὺς ἐμφαίνοντα τοῖς στήθεσι μυρίους,
οὓς εἶχε συμπλεκόμενος τοῖς ταύροις τοῖς ἀγρίοις

1333 θράσος R   1338 θανατοῦνται R   1341 μεταλλαγῆναι A   1342 οὐκ ἐπεκάμφθη R   1345 κατεβιάσατο R   1346 εἰς R   1347 καὶ κτείνει] τροποῦται M   1350 ἐμφέροντα AR

affecta es." revertitur inde Thetidis filius cum tropaeis splendidis; accipit quod acciderat, Palamedem miseratur, indignatur, luget graviter, irascitur Graecis, pugnare desinit atque illos in praeliis iuvare. hinc nata Hectori et sociis eius audacia. pugnas cum Graecis validas conserunt. hinc caedes, mactationes, effusiones sanguinis ortae, hinc homicidia, clamores, restagnationes cruoris. instar aristarum Graecorum agmina concidunt, qui animis deiecti cum malis premerentur innumeris, paenitentia ducti sunt eorum quae deliquerant; cumque prius superbe se extulissent, nunc Thetidis filium verbis supplicibus orabant ut ipsis reconciliaretur. verum Achilles illa non curabat, quo eis opem ferret, donec Patroclus cecidisset, quem valde diligebat, interfectus ab heroicis manibus Hectoris. tum vero perpulerunt eum ut adversus Troianos procurreret. itaque progreditur ad pugnam Achilles, ignem spirans: perrumpit phalanges, prima stantes in acie necat, et inter eos Hectorem ipsum, Troiae columnam, virum fortem, mavortium, nutritum in armis, gerentem

προ τοῦ τοὺς Ἕλληνας ἐλθεῖν καὶ συγκροτῆσαι μάχην.
[ἀντιπαρατασσόμενος ἔθνεσιν ἀλλογλώσσοις.]
Ἀναιρεθέντος δ' Ἕκτορος τοῦ τολμηροκαρδίου
μετακαλεῖται Πρίαμος συμμάχους Ἀμαζόνας·
καὶ πάλιν μάχη καρτερά, καὶ θανατοῦνται πᾶσαι.
ἐκ πάντων οὖν ἀπορηθεὶς ὁ Δαρδανίδης γέρων
εἰς τὸν Δαβὶδ τὸν ἄνακτα τῆς Ἰουδαίας πέμπει,
παλάμην ἐξαιτούμενος συμμαχικὴν ἐκεῖθεν.
ἀλλ' ὁ Δαβὶδ οὐ δίδωσιν, εἴτε τὸ τηνικαῦτα
C *ἀντιπαρατασσόμενος ἔθνεσιν ἀλλογλώσσοις,*
εἴτε καὶ μυσαττόμενος Ἕλληνας καὶ βαρβάρους
ὡς μὴ θεὸν γινώσκοντας ἀλλ' εἰδωλολατροῦντας,
καὶ δεδιὼς μὴ ῥέψαιεν εἰς πλάνην Ἰουδαῖοι,
εἰ παρ' αὐτοῦ πεμφθήσονται σύμμαχοι τοῖς ἐν Τροίᾳ,
πρὸς τὴν κακίαν ἔχοντες εὐεπιφόρως φύσει.
τὸν οὖν Ταντάνην τῶν Ἰνδῶν Πρίαμος ἱκετεύει,
καὶ μετὰ πλήθους στέλλεται Μέμνων ἀπειραρίθμου.
ὁ δὲ στρατὸς ἦσαν Ἰνδοὶ πάντες μελανοχρῶτες·
οὕσπερ ἰδόντες Ἕλληνες ἐν ἀλλοκότῳ θέᾳ,
καὶ δειλιάσαντες αὐτῶν μορφὴν καὶ πανοπλίαν,
καὶ ζῷα περιτρέσαντες ἅπερ Ἰνδία τρέφει,
D *νύκτωρ φυγεῖν ἐσκέπτοντο καὶ προλιπεῖν τὴν Τροίαν.*
ἀλλ' ὅμως ἀντετάξαντο πρὸς τοὺς κελαινοχρῶτας,

1353 *ἀντιπαρατασσομένους?* sed praestat expungere versum infra (1361) recurrentem. 1356 *κρατερὰ* R 1358 *πρὸς* R 1361 *ἀντιπαραταττόμενος* R 1364 *ῥεύσαιεν* MRR 1367 *παντάνιν τὸν Ἰνδὸν* M 1374 *παρετάξαντο* R *μελανοχρῶτας* AR

in pectore cicatrices infinitas, quas ex conflictibus adversus feros tauros acceperat prius quam Graeci venissent et cum eo depugnassent.
Hectore perempto, qui audaci praeditus fuerat corde, Priamus Amazonas ad belli societatem arcessit. itaque rursum pugnatur, et omnes necantur. hoc modo senex ille Dardanides ab omnibus destitutus, ad Davidem Iudaeae regem suos mittit, qui ab eo manum auxiliarem poscerent. verum David illam haud porrexit, sive id temporis bellum gerebat adversus nationes extraneas, sive abhorrens a Graecis simul et barbaris, ut qui deum non cognoscerent sed deastros colerent, ac veritus ne Iudaei ad errorem prolaberentur, si ab ipso Troianis auxiliares copiae mitterentur, cum alias a natura proclives ad vitium forent. igitur regem Indorum Tantanem Priamus ad opem sibi ferendam suppliciter invitat, et infinita cum multitudine Memnon mittitur. exercitus erat Indicus, omnes colore nigro. quos cum aspexissent Graeci peregrino colore praeditos, formam eorum et armaturam veriti, simulque bestias illas formidantes quas alit India, fugere noctu Troiamque relinquere cogitabant. sed tamen nigris

καὶ τῶν Ἰνδῶν τοῖς αἵμασιν ἠρύθρωσαν ἀρούρας,
καὶ τοῦ Σκαμάνδρου τὰς ῥοὰς ἐφοίνιξαν τοῖς λύθροις.
Ἐν τούτοις οὖν κατέλαβεν ἡ τῶν ἀναθημάτων
τοῖς Ἕλλησι πανήγυρις, ἀλλὰ καὶ τοῖς βαρβάροις,
καὶ πᾶσιν ἦν ἀνακωχὴ πολέμων καὶ καμάτων.
καὶ δὴ στρατὸς Ἑλλήνιος καὶ τὸ τῶν Τρώων σμῆνος
ἀλλήλοις ἐπεμίγνυντο πρᾶξαι μηδὲν τολμῶντες.
ἦν δὲ ναὸς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς καλλιπύργου Τροίας,
ἔνθα θαμίζων Ἀχιλλεὺς εἶδε τὴν Πολυξένην
καὶ τὸν πυρσὸν τοῦ πρὸς αὐτὴν ἔρωτος ἐπανῆψεν·
ἐν λύτροις γὰρ τοῖς Ἕκτορος αὐτὴν προεωράκει, P 29
καὶ κατασχεῖν δυνάμενος ὅμως οὐκ ἠβουλήθη.
τότε δ᾽ ὡς εἶδεν ἔπαθε, καὶ τῷ πατρὶ Πριάμῳ
λόγους ἐπέστειλε ζητῶν εἰς γάμον Πολυξένην.
ὁ δὲ συγκατατίθεσθαι δῆθεν προσεποιεῖτο,
καὶ ταῦτα δόλοις ἔπραττον Δηΐφοβος καὶ Πάρις.
ὡς οὖν εἰσῆλθον εἰς ναὸν Ἀπόλλωνος Ἀλσαίου
ὅρκοις κατεμπεδώσοντες τὰ περὶ Πολυξένης,
ὁ μὲν Δηΐφοβος προσφὺς ἐφίλει τὸν Πηλέως,
φίλης νυμφίον ἀδελφῆς αὐτὸν κατονομάζων,
ἐγγὺς δὲ στὰς Ἀλέξανδρος ἐπήνεγκε καιρίαν,
καὶ πλήξας ὑπεξέφυγε μετὰ τοῦ Δηϊφόβου.
ὁ δ᾽ Ἀχιλλεὺς κατενεχθεὶς πνοαῖς ἦν ἐν ἐσχάταις. B

1377 δὲ MRR 1378 τῶν βαρβάρων ARR 1381 τελοῦντες R 1384 ὑπανῆψεν MR 1388 ἐπέστελλε RR 1392 κατεμπεδώσαντες ARR 1394 εὐνέτην R

demum hominibus aciem opposuerunt, Indorumque sanguine terram tinxerunt, ut ea ruberet ac ipsa flumina Scamandri cruor purpurea redderet.
Eo tempore festum donariorum appetebat, quod tam Graeci quam barbari celebrabant. itaque factae sunt induciae bellorum ac laborum. quibus durantibus Graecorum et Troianorum copiae ostentabant se quidem mutuo, sed nihil moliri contra se invicem audebant. templum vero quoddam erat ante Troiam pulchris ornatam turribus, in quo frequenter versans Achilles Polyxenam vidit et ardenti eius amore correptus est. quippe conspexerat eam, priusquam Hector redimeretur; ubi cum illam retinere potuisset, non tamen id facere voluit. at ubi tunc eam adspexit, affici coepit, Priamoque patri denuntiavit se Polyxenam uxorem poscere. Priamus assentiri se simulabat, Deiphobo et Paride fraudes hasce machinantibus. quare cum ingrederentur in Apollinis Alphaei fanum, iureiurando se obstricturi in causa Polyxenae, Deiphobus Peleï filium complexus osculabatur, carae sororis illum sponsum appellando, Alexander autem prope adstans letale vulnus inflixit; quo illato una cum Deiphobo in fugam se proripuit. Achilles collapsus extremam agebat animam. id Ulys-

ᾔσθετο τούτων Ὀδυσσεύς, συνείπετο γὰρ τούτῳ,
καὶ σὺν αὐτῷ διογενὴς Αἴας ὁ Τελαμῶνος.
ἄμφω τοίγαρ εἰς τὸν ναὸν συνεισπεπηδηκότες
εὗρον τὸν ἥρω κείμενον αἵμασι πεφυρμένον,
ἀπεσβηκὸς ἐμπνέοντα, μόγις κινοῦντα γλῶσσαν
καὶ μέλλοντα καλύπτεσθαι τὰ βλέφαρα τῷ σκότει.
ὡς εἶδον οὖν ὠλόλυξαν, καὶ προσπεσὼν τῷ στήθει
Αἴας ὁ μέγας ἐν κλαυθμῷ πρὸς τὸν Πηλέως εἶπεν
“ἦν ἄρα, πολεμόκλονε καὶ γίγα βριαρόχειρ,
ὃς ἀνελεῖν ἠδύνατο τὸν θυμολέοντά σε.”
ὁ δ᾽ ἀμαυρὸν ἐφώνησε καὶ παρακεκομμένον
C “ἀνεῖλόν με Δηΐφοβος καὶ Πάρις μετὰ δόλου.”
καὶ ταῦτ᾽ εἰπὼν ἐξέπνευσεν ὁ τηλικοῦτος ἥρως.
Αἴας δ᾽ ἐπ᾽ ὤμων θέμενος τὸ σκῆνος Ἀχιλλέως
πικρῶς ἐπὶ τὸν ναύσταθμον ἤγαγεν ὀλολύζων.
Εὐθὺς δὲ μετεπέμψαντο Πύρρον τὸν Ἀχιλλέως
τὸν καὶ Νεοπτόλεμον, τὸν ἀπὸ Δηϊδαμείας.
καὶ πάλιν φόνοι καὶ σφαγαί, πάλιν ἀνδροκτασίαι,
καὶ πάλιν αἱματόφυρτοι Τροίας αἱ πεδιάδες,
καὶ πάλιν αἱμοφόρυκτα τὰ τοῦ Σκαμάνδρου ῥεῖθρα,
ἕως τῶν μάντεων αὐτοῖς χρησμοὺς ἐκφοιβασάντων
ὡς οὐ χρεὼν ἐστιν ἑλεῖν ἀπὸ πολέμου Τροίαν
οὐδ᾽ ἐκ χειρῶν οὐδ᾽ ἐκ ξιφῶν, ἀλλ᾽ ἀπὸ δόλου μόνου,
D τὸν ἵππον ἐτεκτήναντο τὸν ξύλινον ἐκεῖνον,

1401 αἵματι A 1402 μόλις AR γλῶτταν R 1403 σκότῳ MRR 1409 ἀνεῖλέ R 1411 τὸ τηλικοῦτο σκῆνος R 1416 τῆς Τροίας πεδιάδες AM 1419 λαβεῖν R

ses animadvertebat, qui comitatus eum fuerat, una cum Aiace Telamonis filio, Iove sato. quapropter in fanum uterque simul cum irrupissent, heroem illum iacentem invenerunt, cruore foedatum, extremos ducentem spiritus, vix linguam moventem et iam iamque cernendi usum amissurum. itaque illo conspecto ululabant, et ad pectus eius allapsus Aiax Telamonius cum lamento Achillem allocutus est: "o vir mavortie, robustis manibus gigas, quisnam te leonino corde praeditum occidere potuit?" ille perobscure conciseque vocem hanc edidit "fraudulente Deiphobus atque Paris me interfecerunt." quae effatus insignis heros exspiravit. Aiax vero corpus Achillis humeris impositum acerbo cum eiulatu ad portum detulit.

Mox Pyrrhum Achillis filium arcessunt, cognomento Neoptolemum, Deiodamea matre natum. rursum caedes, mactationes, homicidia exoriuntur; rursum campi Troiani cruore imbuuntur, donec vatibus oracula pronuntiantibus, fatale non esse bello Troiam occupari, nec manibus nec gladiis, sed tantum fraude, ligneum equum Graeci fabricarunt, et in eum

καὶ καταφράκτους εἰς αὐτὸν ἄνδρας εἰσενεγκόντες
ἀπαίρειν δῆθεν ἔδοξαν πρὸς τὰς ἐνεγκαμένας.
καὶ τὸν μὲν ἵππον εἴασαν αὐτοῦ πρὸς τῷ ναυστάθμῳ,
αὐτοὶ δ' ὑφώρμουν ταῖς ναυσὶν ἐν τῇ Τενέδῳ νήσῳ.
εἶδον οἱ Τρῶες τὸ συμβάν, εἶδον ἐρήμους ὅρμους.
τὸν ἵππον μόνον βλέποντες ἠπόρουν, ἐθαμβοῦντο.
καὶ πρῶτα μὲν νομίζοντες εἶναι τὸ πᾶν ἀπάτην
φθείρειν τὸν ἵππον ὥρμηντο, πυρὶ παραδιδόναι
ἢ καὶ ῥιπτεῖν κατὰ πετρῶν κατὰ βυθοῦ θαλάσσης·
εἶτα (καὶ γὰρ κεκύρωτο Τροίαν ἁλῶναι τότε)
προσῆκον ἔδοξεν αὐτοῖς εἰσενεγκεῖν τὸν ἵππον
ὡς ἄγαλμα καὶ λάφυρον ἀπὸ τῶν ἐναντίων.
οἱ μὲν αὐτὸν εἰσήνεγκαν, καὶ πότοις καὶ χορείαις P 30
αὐτοὺς ἐκδόντες ὕπνωττον βαθὺν νήγρετον ὕπνον·
οἱ δ' ἄνδρες οἱ κρυπτόμενοι, καὶ πρὸς αὐτῷ λοχῶντες,
ὑπεξελθόντες σιωπῇ φρυκτωρὸν ἦραν μέγαν.
ὅπερ ἰδόντες Ἕλληνες οἱ προεκπεπλευκότες
θᾶττον ἢ λόγος ἐν ναυσὶ κατῆραν πρὸς τὴν Τροίαν,
καὶ τῶν πυλῶν ἀνοιγεισῶν παρὰ τῶν προεμβάντων
ὡς ὕδωρ εἰσεχύθησαν λάβρως ποθὲν πλημμῦραν.
Τῆς στερροπύργου τοιγαροῦν οὕτω ληφθείσης Τροίας
γυναῖκες ἀφηρπάζοντο παστάδων νεοπήκτων,
ἡ γῆ κατελιμνάζετο τοῖς φόνοις τῶν πιπτόντων, B
βρέφος ὑπαγκαλίδιον ἐρρήγνυτο τῷ τοίχῳ.

1424 τῶν ναυστάθμων ARR 1427 ἐκθαμβοῦντο A 1436 αὐτὸν MR 1441 λαῦρον MR 1444 βαρβάρων R 1445 καὶ βρέφος ὑπαγκαλιστὸν ἐρρίπτετο πρὸς τεῖχος R. πρὸς τεῖχος etiam A.

viris armatis impositis se versus patrium solum solvere simularunt. et equum quidem istic iuxta portum relinquebant, ipsi vero cum navibus ad Tenedum insulam appellebant. videbant Troiani quod acciderat; portus aspiciebant vacuos, solum equum intuentes dubitabant et obstupescebant. ac primo quidem existimantes subesse fraudem, equum abolere festinabant igni traditum vel de scopulis in profunditatem maris abiectum. deinde (nam statutum erat divinitus Troiam tunc esse capiendam) visum est eis equum in urbem traducendum esse tanquam simulacrum quoddam et spolium hostibus ademptum. quapropter eum in urbem cum potationibus et choreis intulerunt, seque deinceps somno gravi inexcitabili dederunt. at illi qui absconditi latebant in eo per insidias, silenter egressi magnum ignem suscitarunt. quod conspicati Graeci, qui prius discesserant, dicto citius cum navigiis ad Troiam applicuerunt. cumque portae fuissent apertae ab iis qui erant prius ingressi, clanculum in eam infusi sunt instar exundantis aquae.

Hoc modo cum Troia, firmis munita turribus, esset capta, feminae rapiebantur e lectis recentibus, terra per caedes cadentium stagna-

ἁπλῶς εἰπεῖν ὡς ἐν βραχεῖ, γόος κατεῖχε πάντα,
καὶ πᾶν δεινὸν καὶ πᾶν πικρὸν κατέκλυζε τὴν πόλιν.
αἱ χεῖρες λυθροστάλακτοι, φονόβαπτα τὰ ξίφη·
τὸ δάπεδον ἠρύθρωτο, συνεπατοῦντο βρέφη.
ὡς δέ ποτ' ἐκορέσθησαν ἁρπάζοντες κτιννύντες,
πυρὶ παραδιδόασι, πιμπρῶσιν ἀπὸ βάθρων
τὴν πρὶν ἐν πόλεσι λαμπράν, τὴν περιλαλουμένην.
Τὰ μὲν κατὰ τὸν πόλεμον τοιοῦτον ἔσχε τρόπον·
ἡ τύχη δ' ἐγκοτήσασα καθάπαξ Μενελάῳ
ἄλλοις καινοῖς τὸν τάλανα καταπιέζει μόχθοις.
C καὶ πάλιν πλοῦς μακρότερος, ναυστόλησις ἑτέρα,
καὶ πόνοι διαδέχονται τοὺς παλαιτέρους νέοι
καὶ πλοῦν τὸν Ἑλλησπόντιον Αἰγύπτια πελάγη.
ἀπαίρει πρὸς τὴν Αἴγυπτον, δεινὰς μετρεῖ θαλάσσας,
καὶ χειμασθεὶς καὶ κυμανθεὶς ἀνέμοις βαρυθρόοις
μόγις καταίρει πρὸς αὐτήν. ἄνεισι πρὸς Πρωτέα,
εὑρίσκει καὶ τὴν σύνοικον ἐκεῖ κατὰ τὴν Μέμφιν,
καὶ ξενισθεὶς καὶ τιμηθεὶς λαμβάνει τὴν Ἑλένην,
καὶ μετὰ μόχθους ἱκανοὺς φθάνει πρὸς τὴν πατρίδα,
μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν ὄγδοον ἔτος τρέχων
κατὰ τὴν περιπλάνησιν τὴν ἐπὶ τὸν Πρωτέα.
εὑρίσκει καὶ τὸν σύναιμον ἀθλίως ὀλωλότα
δόλῳ κακίστης γυναικός, ἐχίδνης μοιχαλίδος·

1446 τὸ πᾶν κατεῖχε ARR 1453 τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον AM
1461 κατέρρει R, ἀνέρρει M ἄνεισιν εἰς A

bat. infans qui gestabatur in ulpis, ad parietem allidebatur. ut simpliciter ac breviter dicam, eiulatu cuncta replebantur, omnis calamitas, omnis acerbitas urbem invadebat. manus cruore stillabant, gladii sanguine tincti erant, pavimentum rubedine infectum, infantes proculcabantur. tandem cum rapinis et caedibus essent satiati, urbem igni tradunt et a fundamentis exurunt, prius inter alias splendidam et passim celebrem.

Hoc modo bellum istud est gestum. caeterum fortuna Menelao semel indignata novis aliis miserum laboribus opprimit. rursum navigare coactus est multo remotius: aliae molestiae iam ante infelicem excipiunt, nimirum Hellesponticam navigationem Aegyptium mare. nam Aegyptum versus solvit: navigat periculosa per loca, et a tempestatibus fluctibus ventisque gravibus iactatus vix ad eam appellit. adscendit ad Proteum: invenit ibi coniugem in urbe Memphitica, hospitioque acceptus honorifice recipit Helenam. multos denique post labores in patriam revertitur, annum iam post occupationem Troiae octavum agens in oberratione, qua ad Proteum pergebat. invenit tum fratrem Agamemnonem misere trucidatum sceleratissimae uxoris fraude, quae moecha erat et vipera. invenit

εὑρίσκει τὸν ἀδελφιδοῦν Ὀρέστην ἐφθαρκότα D
τὸν τοῦ πατρὸς αἰσχύνοντα τὸ γένος καὶ τὸ λέχος
καὶ σὺν αὐτῷ τὴν ἀναιδῆ μητέρα Κλυταιμνήστραν.
Ἤδη μοι συντετέλεσται καὶ τὰ κατὰ τὴν Τροίαν
ἐπιδρομάδην καὶ σαφῶς. καὶ δὴ λοιπὸν γραπτέον
τὴν σθεναρὰν καὶ κραταιὰν Ῥωμαίων εὐποτμίαν,
πόθεν ἀρξάμενοι τῆς γῆς ἐκράτησαν ἁπάσης.
Μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν Αἰνείας παῖς Ἀγχίσου,
εἴτε φυγὼν εἴτε λυθεὶς ἀπὸ τῶν πολεμίων,
μεταναστεύει παγγενεὶ πρὸς γῆν τῆς Ἰταλίας,
ἣν ἄλλοι μὲν ἱστόρησαν οὕτως ὀνομασθῆναι
ἐξ Ἰταλοῦ κατάρξαντος μερῶν τῶν Ἑσπερίων,
οἱ δ' ἐξ αἰτίας ἔφασαν τοιᾶσδε σχεῖν τὴν κλῆσιν.
ὁ μέγας ἥρως Ἡρακλῆς τὰς Γηρυόνος βόας P 31
ἀγεληδὸν συναγαγὼν ἦγεν ἐξ Ἐρυθείας.
εἷς οὖν ἐκείνων δάμαλις τῶν ἀπὸ τῆς ἀγέλης,
ἀποσκιρτήσας, ὥς φασιν, ἀπὸ τοῦ βουκολίου,
τὸ μεταξὺ νηξάμενος πέλαγος τῆς θαλάσσης
εἰς Ἰταλίαν ἴσχυσε διαπεραιωθῆναι
τοῦ δὲ καθ' οὓς ἀφίκοιτο πάντῃ πυνθανομένου,
εἴ τις αὐτῶν ἑώρακε βοῦν ἀποπλανηθέντα,
ἐκεῖνοι τῆς Ἑλληνικῆς μὴ συνιέντες γλώσσης
οὐίτουλον τὸν δάμαλιν ἐκάλουν ἐγχωρίως.

1470 τὸ λέχος καὶ τὸ γένος R 1475 ὅθεν AMR 1477 ὑπὸ RR 1487 διαπεράσαι τάχει M 1488 καθὼς AMR 1491 οὐίτουλιν ARR τὴν AR

et Orestem, e fratre nepotem, qui Aegisthum occiderat, tori paterni et generis contaminatorem; quocum ille matrem etiam impudentem Clytaemnestram peremerat.

Hactenus Menelai casus a me commemorati sunto, idque cursim et perspicue: restat ut deinceps potentem ac validam Romanorum felicitatem describamus, unde illi exorsi terra universa potiti sint.

Post occupationem Troiae Aeneas Anchisae filius, sive fuga elapsus sive dimissus ab hostibus, cum familia tota se confert in terram Italiam, quam alii tradidere sic appellatam esse ab Italo, qui partibus Hesperiis imperitaverit, alii de hac causa nomen hoc habere dixerunt. magnus heros ille Hercules Geryonis boves collectos armentatim ex certamine domum ducebat. ibi cum ex iis unus vitulus ab armento boum, ceu memoriae proditum est, resiliisset, interiecto maris pelago natatu traiecto in Italiam magna vi pervenire potuit. Hercule vero quocunque venisset interrogante num quis vidisset bovem hunc qui aberraverat, illi qui linguam Graecam minime intelligerent, quod Graeci damalin, vitulam more

ἀπὸ τοῦ ζῴου τοιγαροῦν Οὐιταλία πᾶσα
ὅσην ὁ βοῦς ἐπέδραμεν ἐκεῖνος ὠνομάσθη,
τῷ χρόνῳ δὲ μετέπεσεν εἰς κλῆσιν Ἰταλίας.
B *Αἰνείας οὖν σὺν τοῖς Τρωσὶ τοῖς συνεκπεπλευκόσι*
χρησμοὺς λαβὼν ἀπέπλεε παρὰ τὴν Ἰταλίαν.
οἱ δὲ χρησμοὶ προσέταττον ἐπὶ δυσμῶν ἐκπλέειν,
μέχρις αὐτοῖς ἐγγένηται καταλαβεῖν χωρίον
ἐν ᾧ κατασιτήσονται τὰς ἑαυτῶν τραπέζας·
ἐπὰν δὲ τοῦτο γένηται, τετράποδι χρωμένους
καθηγεμόνι τῆς ὁδοῦ κτίζειν ἐκεῖσε πόλιν
ὅπου τὸ ζῷον ἐρεισθῇ καμὸν ἀπὸ τοῦ δρόμου.
τούτους λαβόντες τοὺς χρησμοὺς εἰς Λωρεντὸν ἱκνοῦνται·
πεδίον δὲ τὸ Λωρεντόν ἐστι τῆς Ἰταλίας.
ἐνταῦθα πήξαντες σκηνὰς ἠρίστων ἐν δαπέδῳ.
σελίνοις δὲ τὸ δάπεδον ἦν ἅπαν ἐστρωμένον,
C *καὶ ταῦτα χρείαν τραπεζῶν ἐκείνοις ἀπεπλήρουν.*
αναλωθέντων τοιγαροῦν τῶν παρατεθειμένων
σελίνου τις ἐγεύσατο, καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον ἄλλος,
καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ συσσιτῶν, καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ πέλας.
καί τινες ἀνεβόησαν "ἡμῖν σὺν τοῖς σιτίοις
ἀνάλωνται καὶ τράπεζαι." κρότος δ᾽ ἦν ἐπὶ τούτοις
ὡς τοῦ χρησμοῦ τοῦ παρ᾽ αὐτοῖς εἰς τέλος πεφθακότος.
ἔπειτα θύειν μέλλοντες βωμὸν ἐδημιούργουν,

1494 *μετ. τὴν κλῆσιν Ἰταλία* R 1496 *περὶ* M 1498 *ἐγγένητο* RR 1502 *ἐρεισθὲν* R, *ἐρισθῇ* A, *αἱρεθῇ* M 1505 *ἠρίστουν* R 1506 *δ᾽ ἦν τὸ δάπεδον ἅπαν κατεστρωμένον* R 1512 *δ᾽ ἦν*] *οὖν* AMR 1513 *ἐφθακότος* R

gentis appellabant. itaque hoc ab animali tota regio Vitalia, quam bos percurrerat, est appellata.

Igitur Aeneas cum Troianis, qui cum ipso navigabant, acceptis oraculis Italiam navigio petebat. ea iubebant versus Occidentem ut navigaret, donec tandem in regionem quandam pervenisset, in qua mensas ipsi suas ciborum instar devorarent. hoc cum accidisset, quadrupede uterentur viae duce, atque ibidem urbem exstruerent ubi animal istuc defatigatum cursu haesurum esset. his oraculis acceptis Laurentum perveniunt. Laurentum vero campus est in Italia. fixis ibi tabernaculis in pavimento prandebant. totum autem pavimentum apio constratum erat, quod ipsis mensarum usum explebat. itaque iam absumptis quae erant apposita, quidam apium gustare coepit, ac post ipsum alius, inde rursum alius convictor, et vicissim illi proximus. tum nonnulli exclamarunt "una cum cibis etiam ipsae mensae absumptae sunt." subsecutus est plausus, quasi iam oraculi dati finis appetiisset. hinc sacrificare volen-

καὶ θήλειαν ἐφίστασαν ἐπὶ θυσίᾳ χοῖρον
ἐγκύμονα τυγχάνουσαν καὶ πρὸς τὸ τίκτειν οὖσαν.
μελλόντων δὲ κατάρχεσθαι τῆς χοίρου τῶν θυτήρων,
ἐκείνη διασείσασα χεῖρας τῶν κατεχόντων
ἐξέδραμε καὶ πρός τινα λόφον ὡρμήθη τρέχειν.
Αἰνείας δὲ παρείπετο βήμασι σχολαιτέροις,
μικρὸν ὑπολειπόμενος ἐκείνης ἑκουσίως, D
ὡς μὴ τοῦ δρόμου τῷ γοργῷ θορυβηθὲν τὸ ζῷον
ἀπὸ τῆς κατὰ δαίμονα πορείας ἐκτραπείη·
συνῆκε γὰρ ὡς ὁ χρησμὸς τοῦτο τετράπουν εἶπεν.
ἡ μὲν οὖν ἐκαθέζετο δρόμῳ πολλῷ καμοῦσα
(εἴκοσι γὰρ πρὸς τέσσαρσιν ἀνέδραμε σταδίους)·
Αἰνείας δὲ τὰ θέσφατα βλέπων τετελεσμένα,
τὸ δὲ χωρίον ἀφυὲς εἰς τὸ συστῆσαι πόλιν,
μεγάλαις αἰτιάσεσι τοὺς χρήσαντας ὑπῆγεν.
οὕτω δ' αὐτοὺς καχίζοντι καὶ καταμεμφομένῳ
φωνή ποθεν ἐξ ἀφανοῦς ἠκούσθη προϊοῦσα,
ἥτις καὶ μένειν ἔλεγε καὶ πόλιν ἐκεῖ κτίζειν·
καταγωγὴν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἄρτι γενέσθαι ταύτην, P 32
ἔπειτα δὲ μετὰ καιρὸν καὶ χρόνους ἰσαρίθμους
οἷς ἂν ἡ χοῖρος ἁπαλοῖς ἐκτέκῃ δελφακίοις
ἄλλην αὐταῖς γενήσεσθαι μεγαλοπρεπεστέραν.
ἡ μὲν οὖν χοῖρος ἔτεκεν ὅλην τριακοντάδα,
καὶ χρόνοις τόσοις ὕστερον παρὰ τῶν ἐξ Αἰνείου

1516 κύειν R 1517 ἐντέρων R 1526 σταδίοις R 1532 μονὴν ἔλεγε κἀκεῖ τὴν πόλιν M. an ἔλεγεν ἐκεῖ καὶ πόλιν?

tes aram exstruebant suemque feminam sacrificandam sistebant, quae gravida non iam procul a partu aberat. cumque sacrifici suem petituri mox essent, manibus illa tenentum elapsa quendam ad collem procurrit. sequebatur suem Aeneas lento nonnihil gradu, spatio inter se suemque non magno relicto data opera, ne contentione vehementiaque cursus illa perturbaretur. animadvertebat enim de hac quadrupede prolatum illud oraculum fuisse. cum ergo porca cursum non exiguum absolvisset, nimirum 24 stadia, tandem consedit; et Aeneas ea quidem quae praedicta fuerant accidisse videns, locum autem ipsum ad urbem condendam ineptum, auctores oraculi magnopere culpabat. inter has querelas alicunde vox quaedam ex obscuro loco prodiit et audita est, quae non subsistere tantum istic iuberet, sed etiam urbem condere: nam in hoc quidem tempore Troianos istic hospitium habituros, deinceps vero tot annis exactis quot enixae iam porcae fetibus numero responderent, urbem aliam longe magnificentiorem consecuturos. peperit autem porca fetus omnino triginta. totidem anni cum exiissent, Aeneae posteri civitatem Albanam,

ἡ πόλις Ἄλβα γέγονε λαμπρὰ καὶ τρισευδαίμων.
τότε δ' Αἰνείας τῇ φωνῇ τῇ θείᾳ πεπεισμένος
ἐκεῖ πολίζειν ἤρξατο πόλιν Λαουινίαν.
καί τι συνέβη θαυμαστὸν ἀξιαφήγητόν τε.
πρῶτα μὲν πῦρ αὐτόματος τῆς νάπης ἀνεδόθη,
ἔπειτα λύκος ἐκπηδῶν ποθὲν ἀπὸ δρυμῶνος
B ὕλην ξηρὰν τῷ στόματι λαμβάνων ἐπετίθει.
ἀετὸς πτερυσσόμενος, ὄρνις μεγαλοπτέρυξ,
τοῖς πτέρυξιν ἀνέκαιε τὸ πῦρ ἀναρριπίζων.
ἀλώπηξ δέ τις δολερὰ τούτοις ἀντιζηλοῦσα
καὶ τοῖς ἀνάπτουσι τὸ πῦρ ἀντιπαλαμωμένη
σβεννύειν ἔσπευδεν αὐτὸ καὶ μαρασμὸν ἐπάγειν,
τὴν κέρκον διαβρέχουσα λιβάσι ποταμίοις
καὶ ταύτῃ διαρραίνουσα τὴν ξυλοφάγον φλόγα.
ποτὲ μὲν οὖν οἱ θέλοντες ἀνάπτειν ἐπεκράτουν,
ποτὲ δ' ἐκείνων περιῆν ἡ θέλουσα σβεννύειν·
τέλος οἱ μὲν ἐνίκησαν, ἡ δ' ᾤχετο φυγοῦσα.
ταῦτ' οὖν Αἰνείας κατιδὼν ἐπίφθονον τὴν πόλιν
γενέσθαι προεφοίβασε, πολλὰ δὲ κυκηθεῖσαν
C μόλις ποτὲ καὶ σὺν μακροῖς καμάτοις ἐπαλλήλοις
καθυπερτέραν ἔσεσθαι τῶν ἐπιβουλευόντων.
Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράχθησαν Αἰνείου περιόντος·
ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἔλιπε τὸν ταραχώδη βίον,

1546 ἀετὸς δὲ πτ. RR, αὐτὸς δὲ πτ. A 1548 δολερῶς A 1551 ποταμίαις A 1552 ταύταις A 1556 τοῦτ' A 1557 παρεφοίβασεν A 1559 ἐπιβουλευμάτων R

sane splendidam atque opulentam, exstruxerunt. id vero temporis Aeneas divinae voci obtemperans oppidum istic condere, quod Lavinia vocatum est, coepit. acciditque mirum quiddam et commemoratione dignum. primum sponte sua exortus est ignis in luco; deinde lupus alicunde prosiliens e campo materiem siccam ore prehensam in ignem coniecit, aquila magnis alis vibratis ignem excitavit, vulpes denique fraudulenta cupide conatibus illorum obstans, et ignem accendentes dolis suis impediens, tota in eo fuit exstinguendo, petitis e flumine undis, quibus caudam madefecerat, flammam urentem respergens. hoc modo fiebat ut nonnunquam illi superiores evaderent, qui flammam accendere volebant, nonnunquam vulpes vinceret restinguendo. tandem illis victoria potitis haec fuga sibi consuluit. haec Aeneas cum aspexisset, praedixit urbem illam invidiae expositam fore, multisque turbis exagitatam vix aliquando magnis et continentibus laboribus consecuturam ut insidiatoribus suis superior evaderet.

Atque haec quidem adhuc Aenea superstite contigerunt. cum autem

υἱὸς ἐκείνου γνήσιος, Ἀσκάνιος τὴν κλῆσιν,
ἀπὸ Κρεούσης γεγονὼς τῆς θυγατρὸς Πριάμου,
τὴν πόλιν Ἄλβαν ᾤκισε σὺν τοῖς περιλειφθεῖσι.
καὶ ταύτης ἐβασίλευσεν Ἀμούλιος μετ' ἄλλων,
Νεμέτορι προσήκοντι τὰ σκῆπτρα παραρπάσας.
ἦν δ' ἀδελφὸς παλαίτερος Νεμέτωρ Ἀμουλίῳ,
οὗ παντελῶς βουλόμενος τὸ γένος ἀφανίσαι
τὸν μὲν υἱὸν προσαναιρεῖ, τὴν δέ γε θυγατέρα
ἱέρειαν πεποίηκε ναοῦ τοῦ τῆς Ἑστίας·
νενομοθέτητο δ' ἁγνὰς τὰς ἱερείας μένειν, D
παρθενικὰς καὶ καθαρὰς καὶ γάμων ἀπειράτους.
ταύτην ποτὲ πρὸς Ἄρεος ἄλσος πορευομένην
φυλάξας τις ἐπέθετο, καὶ συμφθαρεὶς τῇ κόρῃ
ἐγκύμονα πεποίηκεν. ὡς δ' ἐπεγνώσθη τοῦτο
τῷ πατραδέλφῳ βασιλεῖ, τότε μὲν ἐτηρεῖτο
μέχρις ὠδίνων καὶ καιροῦ τοῦ τῆς βρεφοτοκίας·
ἐπεὶ δ' ὁ χρόνος ἐπιστὰς ὃν ὥρισεν ἡ φύσις
γαστρὸς τὸ βάρος ἔλυσε, δίδυμα δ' ἦν τὰ βρέφη,
τὴν μὲν καθείρξας ἀσφαλῶς ὁ βασιλεὺς κατεῖχε,
τῶν δ' ἀρτιτόκων θάνατον κατέγνω βρεφυλλίων,
καὶ δίδωσι τὰ δύστηνα ῥιφῆναι καθ' ὑδάτων.
ἔρριπτο δὴ τὰ δυστυχῆ σκάφης ἐντὸς τεθέντα. P 33
ἐνταῦθα, θεία πρόνοια, κατάδηλος ὑπῆρξεν
ἡ δραστική σου δύναμις, τὸ τῆς χειρός σου κράτος.

1562 *Αἰνείου* R 1566 *προαρπάσας* M, *διαρπάσας* R 1567 *ἀμουλίου* AR 1569 *θυγατέραν* AM

ille debitum naturae persolvisset, filius eius, cui nomen erat Ascanii, de Creusa Priami filia natus, urbem Albam cum Troianis superstitibus condidit. in ea praeter alios Amulius quoque regnavit, qui Numitori sceptra eripuerat, fratri suo maiori natu. cumque gentem ipsius universam abolere vellet, filio fratris interfecto filiam fani Vestae sacerdotem fecit. erat autem praescriptum legibus ut eiusmodi sacerdotes Vestales pudicitiam castitatemque suam conservarent et virgines Veneris expertes manerent. igitur accidit aliquando ut illam ad lucum Martis ambulantem quidam invaderet vitioque puellae oblato gravidam redderet. ea re cognita rex puellae patruus illam custodiri curavit, donec pariendi tempus appetiisset. id cum de naturae praescripto adesset, gemellos illa peperit. quo facto neptem suam rex inclusam arta in custodia detinuit, infantibus ad mortem destinatis, mandans ut in aquas abiecti necarentur. itaque miselli quandam in scapham impositi abiiciuntur. sed divina hic providentia conspecta est, eiusque manus et efficax omnino vis declarata.

ἡ σκάφη περιτρέπεται, ῥιπτεῖται καὶ τὰ βρέφη.
ἔκειτο δὲ κνυζούμενα καὶ τετελματωμένα.
φαίνεται λύκαινά ποθεν σπαργῶσα νεοτόκος,
βαρυνομένη τοὺς μαστοὺς τοῦ γάλακτος τοῖς ῥείθροις,
καὶ τὰς θηλὰς τοῖς στόμασι τοῖς τῶν βρεφῶν προσῆγε,
καὶ τὸν πηλὸν ἀπέλειχε τῇ γλώσσῃ φιλανθρώπως·
B ἦσαν γὰρ σφῶν κατάπηλα τὰ κάλλη τῶν προσώπων.
βλέπει ποιμὴν τὸ γεγονός, τὰ βρέφη περισώζει,
ἀπάγει πρὸς τὴν γαμετήν, εὑρίσκει δυσθυμοῦσαν
ὅτι νεκρὸν ἀπέτεκε, παραμυθοῦται τούτοις,
καὶ δίδωσιν ὡς ἴδια ταῦτα τὰ βρέφη τρέφειν.
ἔτρεφε ταῦτα μητρικῶς ἐκείνη καὶ γνησίως,
καὶ παρ' ἐλπίδας μήτηρ ἦν διδύμων βρεφυλλίων
ἡ πρὸ μικροῦ μηδ' ἐφ' ἑνὶ τοῦτο συγχωρηθεῖσα.
ἄλλοι δ' οὐ λύκαιναν φασιν ἐκθρέψαι τὰ παιδία,
αὐτὴν δὲ τὴν ὁμόλεκτρον Φαυστύλου τοῦ ποιμένος,
ἥτις κοινὸν τοῦ σώματος τὸ κάλλος ποιουμένη
λοῦπα κατωνομάζετο τῇ γλώττῃ τῇ πατρίῳ
C ἤτοι κατὰ διάλεκτον Ἑλληνικὴν ἑταίρα·
ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν λύκαιναν σύνηθες λοῦπαν λέγειν,
τὴν ὕβριν τὴν τῆς γυναικός τινες ἠγνοηκότες
λύκαιναν εἶπον τοῖς μασθοῖς τὰ βρέφη διαθρέψαι.
ὡς δ' οὖν καὶ διετράφησαν, τέως εἰς αὔξην ἦλθον

1595 παραμυθεῖται? 1596 φέρειν A 1598 ἐλπίδα R
1603 μετονομάζεται A

nam eversa scapha pueri quoque fuerunt eiecti. cumque roderet eos humor et coenum, in quo iacebant, accidit ut alicunde veniens lupa lacte turgens, quae non ita pridem pepererat ideoque lactis copia gravabatur, ubera infantum oribus admoveret, ipsumque lutum perbenigne ablingegeret, quo erant illorum ora deformata et oblita. forte pastor quidam hac re conspecta infantum saluti consulit, ad uxorem eos suam defert, quam aegro affectam animo reperit, quod infantem mortuum edidisset. hanc eius calamitatem infantibus hisce oblatis solatur, quos suorum liberum loco educaret. illa vero materna quadam illos pietate complexa deinceps aluit, cum praeter spem gemellorum facta parens fuisset, quae non multo ante hoc nominis ne in uno quidem consequi potuerat. alii tradunt non lupam hos infantes nutrivisse, sed ipsam Faustuli pastoris coniugem; quae propterea quod corporis sui formam vulgo prostitueret, paterna gentibus illis lingua lupa fuerit appellata, qua voce scorta nuncupari consuerint, et lupae similiter, ambigua nimirum significatione. nonnulli, quod feminae petulantiam cognitam habuissent, lupam uberibus suis infantes hos aluisse prodiderunt. posteaquam educati nonnihil ado-

καὶ Ῥῶμος ὠνομάσθησαν οἱ παῖδες καὶ Ῥωμύλος,
καὶ βίον εἶχον συφορβῶν ἀγροίκων καὶ βουκόλων.
ἀγνοίᾳ δὲ Νεμέτωρος μανδρεύματα κακοῦντες,
ὃν ἔφθη μητροπάτορα τούτων εἰπὼν ὁ λόγος,
ἑάλωσαν ληστεύοντες τινῶν ἐνεδρευσάντων.
τῷ πάππῳ προσαχθέντες δὲ καὶ γνόντες καὶ γνωσθέντες
τῆς βασιλείας Ἀλβανῶν Ἀμούλιον γυμνοῦσιν,
καὶ ξίφει κατασφάττουσιν ἀφύλακτον εὑρόντες, D
τῷ σφῶν δὲ μητροπάτορι χαρίζονται τὰ σκῆπτρα.
τούτοις ὁ πάππος δεδωκὼς χρημάτων ἀφθονίαν
καὶ πᾶν τὸ συμβαλλόμενον πέμπει πρὸς ἀποικίαν.
ὁ γοῦν Ῥωμύλος παρελθὼν ἐπί τινα πολίχνην
ἀπὸ τοῦ κτίστου Πάλαντος Παλάτιον κληθεῖσαν
τὸ σχῆμα τὸ τῆς πόλεως ἐκεῖσε διαγράφει,
ἄρρενα ταῦρον καρτερὸν καὶ δάμαλιν συζεύξας,
ὧν ὁ μὲν ταῦρος ἔνευεν ἔξω πρὸς τὸ πεδίον,
ἡ τούτῳ συζυγοῦσα δὲ δάμαλις πρὸς τὴν πόλιν.
συμβολικῶς δ' ἐπηύχετο Ῥωμύλος διὰ τούτων
τοὺς ἄνδρας μὲν τοῖς ἔξωθεν γίνεσθαι φρικαλέους,
τὰς δὲ γυναῖκας ἔσωθεν γονίμους χρηματίζειν,
πιστὰς μενούσας, οἰκουροὺς καὶ φύλακας τῶν ἔνδον. P 34
ἔπειτα βῶλον τῇ χειρὶ λαβὼν ἀπὸ τῶν ἔξω
ἔνδον ῥιπτεῖ τῆς πόλεως, εὐχόμενος ἐπαύξειν
τὰ πράγματα τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.

1527 γενέσθαι AM

levissent, indita sunt eis Remi Romulique nomina, vitam subulcorum et bubulcorum agrestem agentibus. cumque per ignorantiam Numitoris caulas affecissent detrimento, quem iam rumor erat ipsorum avum maternum esse, in illis latrociniis capti sunt a nonnullis, qui eis insidias struxerant. ad avum perducti, et ultro citroque cogniti, Amulium non tantum Albano regno spoliant, sed etiam ferro destitutum a satellitibus obtruncant, suoque avo materno sceptra restituunt. is vero cum magnas eis opes atque pecunias largitus fuisset, instructos cunctis rebus necessariis ad deducendam coloniam ablegat. quare delatus ad oppidulum quoddam Romulus, cui Palatii nomen esset ab auctore Palante, figuram urbis ibi delineat, iunctis mare tauro et iuvenca. taurus foras campum versus spectabat: iuvenca vero sub unum cum eo iugum redacta, respiciebat urbem. qua pictura, ceu notis quibusdam, innuebat optare se Romulus ut extraneis viri formidabiles essent, feminae vero domi fecundae forent, suis maritis fidae, observatrices aedium, earumque rerum custodes quae res aedibus existunt. post haec glebam extrinsecus iacentem in manum sumptam in urbem coniecit, voto concepto ut ex alienis haec res publica

καὶ ταῦτα διαθέμενος ἐν σάλπιγγι σημαίνει
τὴν κλῆσιν τὴν τῆς πόλεως, καὶ Ῥώμην ὀνομάζει.
καὶ πλῆθος συλλεξάμενος ἀπὸ τῆς περιχώρου,
ἄνδρας, γυναῖκας, μείρακας, τριγέροντας, ἐφήβους,
ἰσοπολίτας τίθησι καὶ κατοικίζει πάντας.
Καὶ πρῶτος οὗτος βασιλεὺς καθίσταται Ῥωμαίων,
καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Νουμᾶς, καὶ μετὰ τοῦτον Τύλλος,
καὶ μετ᾽ αὐτοὺς ὁ Μάρκιος Ἄγκος ὠνομασμένος
B *(τὴν γὰρ ἀγκύλην τοῦ ποδὸς εἶχε πεπηρωμένην),*
καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ταρκύνιος πέμπτος ἀπὸ Ῥωμύλου,
μηδὲν αὐτῷ προσήκουσαν λαβὼν τὴν βασιλείαν·
τοῖς γὰρ παισὶν ὠφείλετο Μαρκίου βασιλέως.
γαμβρὸς τοῦ Ταρκυνίου δὲ Τύλλιος μετ᾽ ἐκεῖνον,
ὃς ἀπὸ βρέφους, ὥς φασι, κἀκ πρώτης ἡλικίας
ἐπωνομάσθη σέρβιος ὡς γεγονὼς ἐκ δούλης·
δύναται γὰρ τὸ σέρβιος δοῦλον παρὰ Ῥωμαίοις.
οὗτος συνῆψε τὰς αὐτοῦ πρὸς γάμον θυγατέρας
τοῖς βασιλέως υἱωνοῖς Λευκίου Ταρκυνίου,
ὧνπερ μιᾶς ἐπιβουλῇ καὶ τρόπῳ μιαιφόνῳ
καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς ὁ τάλας ἐστερήθη.
C *καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ταρκύνιος ὁ Σούπερβος κατῆρξεν,*
ὃς προσφερόμενος ὠμῶς καὶ φιλυπερηφάνως
καὶ τῇ βουλῇ καὶ τῷ κοινῷ Σούπερβος ἐπεκλήθη·
τὸν δ᾽ ἀλαζόνα παρ᾽ αὐτοῖς ἡ λέξις ἑρμηνεύει.

1647 *γεννηθεὶς* MR   1651 *γνώμῃ* AR   1655 *ὠνομάσθη* MR

incrementum sumeret. quibus ita peractis, signo tuba dato nomen urbis edidit, ut Roma nuncuparetur. cumque de finitimis regionibus hominum turbam, virorum scilicet, mulierum, adolescentum, senum iuvenumque collegisset, omnes eodem civitatis uti iure permisit et in coloniam recepit.

Hoc modo primus Romulus rex Romanorum fuit. ei Numa successit, Numae Tullus, Tullo Marcius, Ancus cognomento, quod curvaturam pedis, quae ancyle Graecis est, mutilatam haberet. post hunc regnavit quintus a Romulo Tarquinius, potitus imperio nihil ad se pertinente: nam Marcii liberis illud debebatur. Tarquinio successit gener Tullius, qui a puero, ceu perhibent, ac prima aetate Servii nomen habuit tanquam e serva natus, quippe mancipia servi apud Romanos dicuntur. filias suas L. Tarquinii regis nepotibus nuptum dedit. earum unius insidiis et cruento consilio miser vitam cum regno amisit. secutus est eum Tarquinius Superbus in imperio, qui cognomentum hoc Superbi tulit ex eo quod crudeliter et superbe tam erga senatum quam plebem sese gereret: nam superbi apud Romanos appellantur, qui sunt arrogantes. accessit

πρὸς τοῦτον τὸν Ταρκύνιον ἀφίκετο γυνή τις
βίβλους ἐννέα φέρουσα χρησμῶν τῶν Σιβυλλείων,
ἀπεμπολῆσαι δ' ἤθελε τῷ βασιλεῖ τὰς βίβλους.
ἐπεὶ δὲ τὸ ζητούμενον ἐκεῖνος οὐκ ἐδίδου,
πυρὶ τὰς τρεῖς κατέφλεξε, καὶ πάλιν προσελθοῦσα
τιμῆς ἐπώλει τῆς αὐτῆς τὰς καταλελειμμένας.
ἀλλ' ἔδοξεν ἀσύνετος ἐν τούτῳ τοῖς παροῦσιν,
καὶ πάλιν τρεῖς πυριφλεγεῖς ἐγένοντο τῶν βίβλων.
ἦλθεν ἐκ τρίτου πρὸς αὐτόν, καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἴσης
τὰς τρεῖς ἐδίδου τὰς λοιπάς. θαυμάσας δ' ἐπὶ τούτοις D
ὁ βασιλεύς, καὶ μάντεων πυθόμενος δοκίμων,
ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοθῆναι τὸ χρυσίον.
τὴν δὲ λαβοῦσαν τὸ δοθέν, καὶ μετ' ἐπιμελείας
τηρεῖν τὰς βίβλους φράσασαν, εἶδεν οὐδεὶς οὐκέτι·
αἱ βίβλοι δὲ γεγόνασι σωτήριοι τῇ πόλει.
τούτου ναὸν οἰκοδομεῖν ἐν Ῥώμῃ βουληθέντος
βόθρευμα μὲν ὠρύσσετο θεμέθλων ὑπογαίων,
τῆς δ' ὀρυγῆς ἐπὶ πολὺ τὸ βάθος προϊούσης·
εὑρέθη κάτω κεφαλὴ νεοσφαγοῦς ἀνθρώπου,
αἷμα θερμὸν καὶ νεαρὸν χεόμενον δεικνῦσα,
καὶ πρόσωπον παρεμφερὲς ἔχουσα τοῖς ἐμπνόοις.
ὅπερ μαθὼν ἐν Τυρρηνοῖς δόκιμος τερασκόπος P 35
ἔφη τὴν πόλιν κεφαλὴν πολλῶν ἐθνῶν γενέσθαι,
πλὴν διὰ ξίφους καὶ σφαγῶν καὶ λιμνασμῶν αἱμάτων.

1667 μάντεων χρησάμενος δοκίμοις M   1673 ὑπογείων R

aliquando mulier quaedam, novem libros Sibyllinorum oraculorum afferens, quos regi se venditurum diceret. cum autem ille pretium ab ea postulatum non daret, igne tribus exustis, rursum rege convento priori aestimatos pretio reliquos eidem offerebat. cumque parum mentis compos esse videretur iis qui aderant, iterum tres ex iis in ignem coniectos absumpsit. hoc modo tertium regem adit, et tres solos reliquos ei pro eodem pretio venum exponit. ea res cum regi admirationi esset, probatos vates secutus aurum adnumerari mulieri iubet. quo illa recepto, cum monuisset eos libros diligenter asservandos esse, deinceps a nemine mortalium conspecta est. libri autem isti salutares urbi fuerunt. idem Tarquinius cum extruere templum Romae vellet, iamque pro subterraneis fundamentis magnam ad profunditatem fodiendo perventum foret, sub terra caput hominis recens interfecti repertum est, in quo calidus iamque primum effusus sanguis conspiceretur, et facies vivae similis. hoc cum prodigiator apud Tyrrhenos celebris accepisset, urbem Romam caput multarum gentium futuram praedixit, sed nonnisi per gladios caedes et

ἐντεῦθεν ὁ Ταρπήϊος μετωνομάσθη λόφος
ἐκ τῆς φανείσης κεφαλῆς Καπιτωλῖνος λόφος·
κάπουτ γὰρ ἡ κεφαλὴ κατὰ Ῥωμαίων γλῶσσαν.
Χρόνοις μὲν οὖν ἐφ' ἱκανοῖς ἡ τῶν Ῥωμαίων πόλις,
πόλις ἡ μεγαλόπολις, ἦν ὑπὸ βασιλεῦσιν·
ἐπεὶ δὲ παρηνόμησεν ὁ παῖς τοῦ Ταρκυνίου
καὶ Λουκρητίαν ᾔσχυνε τὴν σωφρονικωτάτην,
τὴν Κολατίνου γαμετὴν ἀνδρὸς εὐγενεστάτου,
τότε δὴ πάντες εἰς ταὐτὸ Ῥωμαῖοι συνελθόντες
κατάλυσιν ψηφίζονται τοῦ βασιλείου κράτους,
B *κυροῦσι δὲ προβάλλεσθαι κατ' ἔτος κονσουλίους,*
ὅπερ δηλοῖ καθ' Ἕλληνας συμβούλους ἢ προβούλους,
οὓς Ἕλληνες ὠνόμασαν ὑπάτους μετὰ ταῦτα,
τὸ μεγαλεῖον τῆς αὐτῶν ἀξίας κατιδόντες.
ἀπελαθέντων τοιγαροῦν ἐκ Ῥώμης τῶν τυράννων,
πρῶτοι τῶν ἄλλων ἔλαβον ὑπατικὴν ἀξίαν
Ταρκύνιός τε Λεύκιος, ἀνὴρ τῆς Λουκρητίας,
καὶ Λεύκιος Ἰούνιος, ὃν Βροῦτον ἐπεκάλουν.
ἀλλὰ διηγητέον μοι καὶ τὰ περὶ τοῦ Βρούτου.
Μάρκιος ἦν τις εὐγενὴς ἀνὴρ παρὰ Ῥωμαίοις,
καὶ πλούτῳ βρίθων περιττῷ καὶ δὴ τιμῇ προέχων.
τούτῳ βασκήνας ὁ δεινὸς Ταρκύνιος τοῦ πλούτου
C *αὐτὸν μὲν ξίφει δίδωσι, καὶ σὺν αὐτῷ τὸν παῖδα,*

pro vv. 1681—2 unum M: *ἐντεῦθεν Καπετώλιον ὁ τόπος ὠνομάσθη.* 1683 *γὰρ*] *καὶ γάρ?* 1698 *ἀπεκάλουν* vulgo 1701 *τῇ* RR 1702 *βασκαίνων* M

sanguinis effusiones. hinc factum ut collis, qui antea Tarpeius diceba tur, ab illo capite deinceps Capitolium vocaretur.

Fuit autem ingens haec Romanorum urbs longo tempore sub regum dominatu. posteaquam vero Tarquinii filius improbe se gessit, et castissimam illam Lucretiam, Collatini nobilissimi viri coniugem, violavit, Romani coactis omnium ordinum hominibus regibus suam potestatem abrogarunt, decreto facto ut in annos singulos consules ab eo tempore designarentur. ea vox tantum valet ac si consultores vel provisores dicas. Graeci quidem illos deinceps hypatos, hoc est supremos, vocarunt, amplitudine dignitatis eorum considerata. pulsis igitur ex urbe tyrannis, primi consularem dignitatem consecuti sunt L. Tarquinius Lucretiae maritus, et L. Iunius cognomento Brutus; de quo mihi quaedam commemoranda sunt.

Marcius quidam Romae vir nobilis erat, tam opibus quam dignitate praestans. ei cum acer ille Tarquinius ob facultatum amplitudinem in-

γενναῖον ὄντα καὶ καλὸν καὶ ζηλωτὸν ἐν πᾶσιν
καὶ φαίνοντα παράστημα ψυχῆς ἀνδροκαρδίου,
κἂν εἰ τῷ βίῳ περιῆν οὐκ ἂν ὑπομενοῦντα
μὴ τιμωρῆσαι τῷ πατρὶ κατὰ τῶν ἀνελόντων.
αὐτὸν μὲν οὖν τὸν Μάρκιον Ταρκύνιος κτιννύει,
τὸν δ' ὄλβον μετατίθησιν ἐν δόμοις βασιλείοις.
ὁ Βροῦτος οὗτος τοιγαροῦν παῖς ὑπάρχων Μαρκίου,
καὶ κατιδὼν τὴν τοῦ πατρὸς σφαγὴν ἀδικωτάτην,
καὶ συνιδὼν ὡς νουνεχὴς ὅτι συγκινδυνεύσει
σὺν τῷ πατρὶ καὶ τἀδελφῷ καὶ συναποθανεῖται,
βουλὴν βουλεύεται καλήν· πλάττεται γὰρ μωρίαν
καὶ σκέπτεται παράνοιαν, κἀντεῦθεν ἀποφεύγει
τὸ προσδοκώμενον κακόν, τὸν ἐκ τοῦ ξίφους πότμον. D
ἐντεῦθεν κατωνόμαστο τοῖς ἀγνοοῦσι Βροῦτος·
δηλοῖ δ' ἡ λέξις τὸν μωρὸν καὶ φρένας βεβλαμμένον.
μετάγει δ' οὖν Ταρκύνιος τοῦτον ἐν ἀνακτόροις,
κήδεσθαι μὲν ὡς συγγενοῦς κἀκ τῶν αὐτῶν αἱμάτων
τοῦ Βρούτου προσποιούμενος καὶ δῆθεν κατοικτείρων,
τὸ δ' ἀληθὲς βουλόμενος συμπαίστορα τοῖς τέκνοις
τοῖς ἑαυτοῦ χαρίζεσθαι ψυχαγωγίας χάριν,
οἷς καὶ συνὼν γελοιασμοὺς καὶ παιδιὰς προυξένει.
ἀποσταλέντων δέ ποτε τῶν παίδων Ταρκυνίου
ἐπὶ Δελφοὺς ὡς πεύσαιντο περὶ λοιμώδους νόσου,
καὶ Βροῦτος συνεπέμπετο τέρψων αὐτοὺς παιγνίοις.

1705 φέροντα R 1713 σὺν] καὶ R 1719 ἐπάγει R
1721 κατοικτεῖραι M

videret, hominem una cum filio perimit, iuvene generoso, pulchro, apud omnes amabili, iamque fortitudinis animi certa quaedam indicia de se praebente; quae ipsa res ei mortem attulerat, metuente Tarquinio ne, si superstes relinqueretur, haudquaquam sibi temperaret quo minus se de patris interfectoribus ulcisceretur. hoc pacto cum Marcium Tarquinius e medio sustulisset, opes eius in aedes regias transfert. habebat autem Marcius alterum quoque filium Brutum, qui caede patris iniustissima considerata, simulque sapienter animadverso futurum ut idem cum patre ac fratre mortis periculum adiret, consilium longe pulcherrimum capit. nam stultitia vesaniaque simulata, quod imminebat malum, evadit. hinc apud ignaros Brutus appellabatur, quae vox stultum et amentem significat. eum Tarquinius in regiam ad se transtulit, simulans quidem se Bruti curam gerere, cuius ipsum miseresceret ob generis propinquitatem (erant enim eodem orti sanguine), reapse vero cupiebat cum filiis suis collusorem dare, de cuius consuetudine voluptatem caperent. itaque versabatur inter liberos regios, eisque ludendi et ridendi materiem suppeditabat. cum autem aliquando filii Tarquinii Delphos ab-

P 36 οἱ μὲν οὖν τὸν Ἀπόλλωνα δώροις ἐδεξιοῦντο,
ὁ Βροῦτος βακτηρίαν δὲ ξυλίνην διατρήσας
ὅλην δι' ὅλης ὡς αὐλὸν χρυσῆν ἔκρυψε ῥάβδον,
καὶ ταύτην ὡς ἀνάθημα κεχάριστο τῷ Φοίβῳ.
ἀλλ' οὗτοι τὴν εὐμήχανον σοφίαν τὴν τοῦ Βρούτου
καὶ τὸ στερρὸν καὶ δυνατὸν μηδ' ὅλως ἐπιγνόντες
κατέπαιζον ἐτώθαζον ὕβριζον ἐμωκῶντο
τοιοῦτον προσενέγκαντα τῷ χρησμοδότῃ δῶρον.
μέλλοντες δὲ τοῦ Δελφικοῦ τεμένους μεταβαίνειν
ἠρώτων τὸν Ἀπόλλωνα τίς τῶν Ῥωμαίων ἄρξει.
ὁ δ' ἀπεφοίβασε τρανῶς, ὃς πρῶτος τὴν μητέρα
φθάσει περιπτυξάμενος. συνῆκεν οὖν ὁ Βροῦτος,
B ἐκεῖνοι δ' οὐκ ἐπέγνωσαν τί τῷ χρησμῷ δηλοῦται.
κοινῇ δὲ σχεῖν βουλόμενοι τὸ κράτος καὶ τὸ στέφος
ἅμα συνέθεντο τὴν σφῶν προσπτύξασθαι μητέρα.
καὶ μέντοι προσεπτύξαντο. Βροῦτος δ' ἐκβὰς τοῦ σκάφους,
πρηνὴς πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκείνην κατεφίλει.
Εἶχε μὲν οὖν προσποίητον ὁ Βροῦτος τὴν μωρίαν·
ὡς δ' ἐφημίσθη τὸ συμβὰν περὶ τὴν Λουκρητίαν,
τὸ πᾶν ἐδημοσίευσε, καὶ πρῶτος ἐφορμήσας
καὶ συγκαλέσας τὴν πληθὺν καὶ λόγοις ἐφοπλίσας

1733 συνετὸν AM 1734 μετέπαιζον A 1735 ἐπιφέροντα M
1737 τίς κρατήσει Ῥωμαίων ARR

legarentur a patre, sciscitatum Apollinis oraculum de morbo pestilente, qui tum grassabatur, etiam Brutus eis adiunctus est, qui ridiculis ipsos exhilararet. illi Delphos ingressi muneribus Apollinem sibi conciliabant. Brutus autem ligneo baculo perforato virgam in eo prorsus auream tibiae in modum abdebat, eamque Phoebo tanquam donarium dicabat et offerebat. astutam hanc callidamque Bruti sapientiam, solidi plenam ingenii, cum illi nequaquam animadverterent, hominem irridebant insectabantur exagitabant subsannabant, qui munus eiusmodi oraculorum auctori obtulisset. inde iam e templo Delphico discessuri Apollinem interrogabant, quisnam ex iis Romanorum imperio potiturus esset. ad ea respondebat Apollo perspicue, futurum ut hoc illi contingeret qui prior matrem complexus fuisset. mox Brutus animadvertit quid hoc oraculum sibi vellet, illis rem totam ignorantibus. cumque placuisset ut aequa potestate imperium administrarent, decreverunt omnes simul matrem amplecti, sicut etiam fecerunt. at Brutus, ubi primum e navi fuisset egressus, pronus in terram cecidit et eam exosculatus est.

Hoc modo Brutus data opera stultus erat. verum posteaquam de eo rumor fuisset diditus, quod acciderat Lucretiae, primus rem publicam capessebat, populum excitabat convocabat perorando armabat,

κατάλυσιν ἐπενεγκεῖν ἴσχυσε τοῖς τυράννοις,
τῷ Ταρκυνίῳ δή φημι καὶ τοῖς ἐκείνου τέκνοις.
Μετὰ γοῦν τὴν κατάλυσιν ὕπατοι πάντων πρῶτοι
Ῥωμαίοις κατεστάθησαν Βροῦτος καὶ Κολατῖνος, C
καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι, καὶ μετ' αὐτοὺς παντοῖοι,
Κάσιοι καὶ Κικέρωνες καὶ Λεύκολοι καὶ Κάτλοι,
Κάτωνες καὶ Σκηπίωνες, Πομπήϊοι καὶ Σκαῦροι.
ἡ τηλικαύτη γοῦν ἰσχὺς καὶ τὸ τοσοῦτον κράτος
ἐν ἔτεσιν ἑξήκοντα πρὸς τοῖς τετρακοσίοις
καὶ πρὸς ἑτέροις τέσσαρσιν οὕτως ἐκυβερνᾶτο
μέχρις Γαΐου Καίσαρος, ὅστις τὴν ὑπατείαν
εἰς βασιλείαν ἤμειψε καὶ καταδυναστείαν.
εἰ δέ ποτε κατήπειξε πραγμάτων ἀστασία
καὶ τὸ πολύστροφον αὐτῶν καὶ τύχης δυσκληρία,
συνεργουμένης τῆς βουλῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπάτων,
δικτάτωρ εἷς ἐγένετο πάνταρχος αὐτοκράτωρ
(τὴν δ' ἀνυπεύθυνον ἀρχὴν ἡ λέξις ἑρμηνεύει D
καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν πάντων οἰκονομίαν)·
τῆς ζάλης τῶν πραγμάτων δὲ καταστορεννυμένης
τὸ κράτος ἀπετίθετο τῆς αὐτοκρατορίας.
Γάϊος δὲ γενόμενος δικτάτωρ αὐτοκράτωρ,
καὶ κατατροπωσάμενος μυρίας ἐθναρχίας,
καὶ τῶν Ῥωμαίων τὴν ἰσχὺν ἄχρις αὐτῶν Γαδείρων
καὶ μέχρι καὶ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα πλατύνας,
μετὰ τὰς νίκας φθονηθεὶς καὶ τὰς τροπαιουχίας,

1755 Πομπήιοι τε καὶ RR   1758 ἐκυβερνῶντο R   1771 μέχρις R

efficere denique poterat ut imperium tyrannis, Tarquinio nimirum eiusque liberis, abrogaretur.

Post hanc abrogationem primi apud Romanos consules creati sunt Brutus atque Collatinus. eos alii secuti sunt omnis generis, Cassii, Cicerones, Luculli, Catuli, Catones, Scipiones, Pompeii, Scauri. ac tanta sane potentia tantumque imperium 464 annis hoc pacto administratum est, ad Gaium usque Caesarem, qui consulatum in regnum dominatumque peculiarem convertit. quodsi aliquando rerum instabilitas et iniquitas fortunae sic postularet, conveniente senatu et consulibus dictator unus summa cum potestate creabatur, qua quidem voce significatur imperium rationibus reddendis haud obnoxium et administratio rerum omnium imperatoria. deinde hac tempestate sedata dictator se magistratu abdicabat. Gaius autem Caesar, cum dictator creatus summam hanc potestatem accepisset, de sexcentis nationibus victis tropaea statuisset, Romanorum potentiam ad ipsa usque Gadira solemque orientem prolatasset, post tot victorias et tropaea petitus invidia, sententiam longe iniquissimam con-

καὶ πρός τινων ἀναμαθὼν (οἷα τυρεύεις, φθόνε!)
ὡς κατ' αὐτοῦ κεκύρωται ψῆφος ἀδικωτάτη,
πρὸς τῶν πραγμάτων βιασθεὶς χωρεῖ πρὸς τυραννίδα,
P 37 καὶ συμπλακεὶς τοῖς κατ' αὐτοῦ γενναίως ἐπιοῦσι,
καὶ καταγωνισάμενος καὶ πάντων κυριεύσας,
τὸ κράτος περιζώννυται τῆς αὐτοκρατορίας.
Οὗτος ὁ Καῖσαρ παιδικὴν ἄγων τὴν ἡλικίαν
καθ' ὕπνους ἔδοξεν ἰδεῖν πρᾶγμα δηλοῦν τὸ μέλλον,
ὡς τῇ μητρὶ μιγνύοιτο καὶ συνασχημονοίη.
ἐτέχθη δὲ κἀν τοῖς αὐτοῦ τέρας ἱπποφορβίοις,
ἵππος βοείαις ἐν χηλαῖς τοὺς πόδας ὡπλισμένος,
μόνον δ' αὐτὸν ἐδέχετο Γάϊον ἀναβάτην,
καθάπερ τὸν Ἀλέξανδρον ἵππος ὁ Βουκεφάλας.
Τούτῳ τῷ Καίσαρι καινὸν τοιοῦτόν τι συνέβη.
γυνή τις ἐπαφρόδιτος συνέζευκτο γαμέτῃ·
Νέρων ὁ ταύτης ἦν ἀνήρ, ἐκείνη δὲ Ἰουλία.
B ταύτην τεκοῦσαν Νέρωνι τῷ συνοικοῦντι παῖδα
καὶ πάλιν σχοῦσαν ἐν γαστρὶ καὶ τὴν νηδὺν πλησθεῖσαν
καὶ τῆς ἐγκυμονήσεως ἄγουσαν ἕκτον μῆνα
ὁ Καῖσαρ ἤθελε λαβεῖν εἰς γάμου κοινωνίαν,
καὶ Νέρωνα κατήπειγεν αὐτῷ κατεγγυῆσαι
τὴν γαμετὴν καὶ πατρικῶς ταύτην νυμφοστολῆσαι.
πείθεται Νέρων, οὐχ ἑκὼν δίδωσι τὴν γυναῖκα.
ἡ δ' ἐπιστάντος τοῦ καιροῦ τίκτει παιδίον ἄρρεν.

1786 Βουκεφάλος M   1789 ὁ ταύτης] ἐκείνης M   1797 βρεφίον M

tra se latam audiens, rebus ipsis ita cogentibus ad tyrannidem occupandam animum adiecit. cumque manum cum iis conseruisset qui magnis freti viribus eum invadebant, omnesque devictos in potestatem redegisset, dominatum imperatorium in se translatum usurpavit.

Quo tempore puerilem adhuc aetatem agebat, visus est sibi per quietem aliquid videre, quo secuturus hic eventus indicaretur, nimirum se citra pudorem ullum matris amplexibus usum fuisse. praeterea natum est in eius equili prodigium, videlicet equus, cuius pedes ungulae bubulae munirent, et qui solum Caesarem vectorem acciperet, quemadmodum Bucephalus solum Alexandrum admittebat.

Eidem Caesari novum quiddam huiusmodi accidit. erat venusta mulier Iulia cum marito Nerone nupta, cui posteaquam liberos aliquos peperisset ac rursus uterum sexto iam mense ferret, Caesar eam sibi coniugem poscebat, et Neronem urgebat ut uxorem suam ipsi, tanquam si pater esset, desponderet. paret invitus Caesari Nero, coniugem ei suam tradit; quae ubi pariendi tempus appetiisset, filium marem edidit.

κἀντεῦθεν ἐξενήνεκτο δημώδης παροιμία
"τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ λαμπροῖς καὶ τρίμηνα παιδία."
Τῶν γοῦν κατὰ τὸν Καίσαρα τούτον ἱστορηθέντων C
λοιπὸν διηγητέον μοι πόθεν ἐκλήθη Καῖσαρ.
οἱ μέν φασιν ὡς τῆς μητρὸς κατὰ γαστρὸς ἐχούσης
καὶ μὴ φθασάσης ἐκτεκεῖν, ἀλλὰ προαπελθούσης,
ἀνέτεμον οἱ προσγενεῖς ἐκείνης τὴν γαστέρα,
καὶ ζῶν ἐκεῖθεν ἔμβρυον καὶ πνέον ἐξελόντες
Καίσαρα κατωνόμασαν ὡς ἀνατετμημένον.
ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσι τῆς κεφαλῆς τὴν κόμην
Ῥωμαίους λέγειν καίσαριν· Καῖσαρ γοῦν ἐπεκλήθη
Γάϊος ὡς εὐπλόκαμος ἢ μᾶλλον ὡς δασύθριξ.
ἕτεροι δὲ Ῥωμαϊκὰς γράψαντες ἱστορίας
φασὶν ὡς τούτου προσγενὴς τοῦ Καίσαρος Γαΐου
τρισαριστεὺς ἀναφανείς, ὅτε Καρχηδονίοις
Ῥωμαῖοι συνεπλέκοντο, καὶ δόρατι καιρίως D
βαλὼν τὸν ἀνταγωνιστὴν καὶ κατατραυματίσας
ἐλέφαντος ὀχούμενον ἄνωθεν εὐρυστέρνου
αὐτῷ πρὸς γῆν κατήνεγκεν ἐλέφαντι, κἀντεῦθεν
ἔσχεν ἀρχὴν τὴν Καίσαρος λαμπρὰν προσωνυμίαν·
καίσαρες γὰρ ἐλέφαντες τοῖς Φοίνιξι καλοῦνται.
ἐκ τοῦ προγόνου τοιγαροῦν τοῦ προηριστευκότος
Καίσαρες ἐπεκλήθησαν οἱ προσγενεῖς ἐκείνῳ,
τιμὴν μεγίστην ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν προξενοῦντες.

1805 ἐκεῖνον M 1808 καισάρην M 1810 γράφοντες M
1816 κατέρραξεν R

unde vulgo tritum illud proverbium natum est: "nobilibus et splendidis etiam mense tertio liberi nascuntur."

Licet autem his de Caesare proditis illud etiam adiungere, unde Caesaris nomen habuerit. sunt qui tradant eius matrem gravidam eniti non potuisse, sed fuisse ante partum exstinctam; quo factum sit ut eius propinqui iuberent uterum aperiri. de quo cum fetus vivus prodiisset, Caesarem dixere tanquam excisum. alii volunt comam capitis apud Romanos caesariem appellari, Gaiumque Caesaris nomen habuisse, quod pulchra densaque caesarie praeditus esset. denique nonnulli sunt rerum Romanarum scriptores, qui memoriae prodiderunt fuisse quendam Gai Caesaris gentilem, qui praeclaris facinoribus editis eo tempore quo Romani et Carthaginenses bellum inter se gerebant, etiam letali hastae vulnere adversarium elephanto insidentem una cum ipsa bellua in terram prostraverit, indeque gloriosum Caesaris cognomentum acceperit: nam eo vocabulo Poenis elephantos appellari. ab hoc igitur ceteros gentiles atque posteros ipsius Caesares fuisse dictos, honoris ab eodem non parum consecutos.

Περὶ μὲν τούτων ἱκανῶς· ἡμῖν δ' ἐπανιτέον
ἐπὶ τοῦ λόγου τὸν εἱρμόν. μέλλοντος γὰρ ἐκθνήσκειν
τοῦ καλλινίκου Καίσαρος τοῦ τολμηροκαρδίου,
ἔδοξε βλέπειν ἡ γυνὴ τούτου κατὰ τοὺς ὕπνους
P 38 *κατὰ τῆς τούτου κεφαλῆς πεσοῦσαν τὴν οἰκίαν,*
τὸν ἄνδρα δὲ κατάρρυτον αἵμασι γεγονότα
οἰκτρότατα καταπεσεῖν ἐπὶ τοὺς ταύτης κόλπους.
ἐσφάγη γοῦν ἐλεεινῶς τῆς ἀγορᾶς ἐν μέσῳ,
ἐπιθεμένων δολερῶς Κασίου τε καὶ Βρούτου.
Γαΐου τοίνυν Καίσαρος οὕτως ἀπολωλότος
ἀδελφιδοῦς εἰσποίητος υἱὸς ἐκείνου, Καῖσαρ
ὁ σεβαστὸς ἐπικληθείς, ἐλάβετο τῶν σκήπτρων,
τὸ μὲν Ὀκτάβιος αὐχῶν ὡς κύριον ἐκ βρέφους,
Αὔγουστος μετὰ ταῦτα δὲ κληθεὶς ὡς ηὐξημένος.
οὗτος ὑπῆρξε μόναρχος εἰς πλέον ἐκταθείσης
B *καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς εἰς ἄκρα γῆς φθασάσης.*
τοῦτον ἡ μήτηρ κύουσα κατεῖδεν ἐν ὀνείροις
σπλάγχνον αὐτῆς εἰς οὐρανὸν ὡς ἁρπαγὲν ἀνέπτη.
ἄρτι δ' ἐκκύπτοντος ὑγρῶν ἐκ μητρικῶν θαλάμων,
ἔδοξε βλέπειν ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατὰ τοὺς ὕπνους
ὡς ἐκ τῶν κόλπων ἔφαυσε τῆς τούτῳ συνοικούσης
ἥλιος ὁ τερψίμβροτος ὁ μέγας ἡμεράρχης.
ὡς δὲ προῆλθε βράδιον ἐκ τῆς οἰκίας τότε,
ἀστεροσκόπῳ ἐντυχὼν ἤρετο τὴν αἰτίαν.
ἐκείνου δὲ τὴν γέννησιν τοῦ βρέφους ἐπειπόντος

1824 *καρτεροκαρδίου* ARR 1828 *κατὰ* M 1837 *ἀρχῆς καὶ τῆς ζωῆς εἰς ἄκρον* R 1840 *δὲ κύπτοντος* AM, *δ' ἐκπίπτοντος* R 1845 *ἀστεροσκόπος?*

Ac de his quidem dictum satis: nunc ad oration's seriem redeamus. cum morti vicinus esset victoriosus ille fortisque Caesar, uxor eius per quietem videre visa est gladium in caput ipsius delabentem, maritum vero sanguine perfusum in sinum uxoris miserrime se demittentem. secundum haec in medio foro miserabiliter caesus est, insidiis a Cassio Brutoque structis.

Hoc modo cum Gaius Caesar interiisset, filius eius adoptivus, Augustus Caesar e Gai sorore natus, in imperio successit; qui cum a puero nomen Octavii tanquam sibi proprium habuisset, deinceps Augustus dictus est velut auctus. solus dominatu potitus est in vita longaeva et imperio ad extremos terrae fines prorogato. cum mater eo gravida foret, vidit in somnis viscus suum in caelum raptum subvolare. deinde illo ipso momento quo ex alvo materna prodibat, pater videre visus est e sinu coniugis solem ortum lucere. cumque tardius illo die domo exiret, quidam astrologus obviam factus cur serius prodiret interrogabat:

καὶ τὰ μεγάλα φράσσοντος αὐτῷ τῶν ὀνειράτων,
βαρυπενθήσας ὁ πολὺς ἐκεῖνος ἀστρολόγος
"ἄνθρωπε, τί πεποίηκας;" ἀνέκραγεν ἐκ βάθους·
"δεσπότην ἀπεκύησας ἡμῖν καὶ βασιλέα." C
τοῦ δὲ παιδὸς ἐλαύνοντος εἰς αὔξην ἡλικίας,
κἂν τοῖς ἀγροῖς διάγοντος σὺν τοῖς αὐτοῦ τοκεῦσιν,
καὶ τερπομένου θερισταῖς καὶ τοῖς ἀμαλλοδέταις,
καὶ ταῖν χεροῖν ἐμφέροντος ἄρτον καὶ σιτουμένου,
ἄφνω ῥοιζήσας ἀετὸς ἀφήρπασε τὸν ἄρτον,
καὶ πτερυχθεὶς μετάρσιος ἐπῆρτο πρὸς ἀέρα,
καὶ πάλιν ἐπικαταπτὰς ἀπέδωκε τὸν ἄρτον.
ἐπεὶ δὲ πρὸς βασίλειον ὕψος ἀναβεβήκει,
θυμώδης ἦν, ἀκρόχολος, ὀργίλος, ὁρμητίας,
καὶ πάλιν εὐμετάφορος ἐγίνετο καὶ πρᾶος.
ὡς οὖν ἐκάθητό ποτε δικοθετῶν καὶ κρίνων
καὶ πότμον ἀπεφήνατο κατὰ πολλῶν ἀνθρώπων,
ἀνὴρ Μηκίνης τις σοφὸς μὴ σθένων πλησιάσαι D
καὶ νουθετῆσαι Καίσαρα (τὸ πλῆθος γὰρ ἀπεῖργε)
χάρτῃ πιστεύει γράμματα, σφραγῖδι σημειοῦται.
ἔλεγε δὲ τὰ γράμματα "δήμιε, παῦσαι κρίνων."
καταστοχάζεται καλῶς, τὸν χάρτην ἀκοντίζει.
καὶ Καῖσαρ τοῦτον κατιδὼν τὴν δέλτον ἀναπτύσσει,
καὶ τοῖς γραφεῖσιν ἐντυχὼν ἀνίσταται τοῦ θρόνου,
καὶ τίθησιν ἄκυρωτα πάντα τὰ ψηφισθέντα.

1856 πτερυσθεὶς A 1868 τὸν χάρτην A

quo indicante natum esse sibi filium, graviter suspirans astrologus, artis suae peritia celebris, "quid hoc rei est?" exclamat. "dominum atque regem nobis genuisti." iam cum puer adolevisset, ac in praediis paternis degens messoribus et manipulorum colligatoribus oblectaretur, forteque panem aliquando manibus gestaret eoque vesceretur, superne delata in ipsum magno cum strepitu aquila panem eripuit, moxque complosis alis in aëra sublimis avolavit; deinde vicissim sese demittens panem ei reddidit. ad imperium ubi pervenisset, iracundus admodum erat, biliosus, et iusto quidem concitatior: sed rursus ad sese facile redibat et mitescebat. quare cum aliquando pro tribunali sederet causasque cognosceret ac multos mortales capitis damnaret, vir quidam sapiens, cui Maecenatis esset nomen, propius accedendi potestatem non habens ut Caesarem moneret (nam excludebatur ab ingenti hominum multitudine) literas quasdam in chartam perscribit, eamque deinceps obsignat. eae literae sententiam huiusmodi continebant "desine iudicem agere, carnifex." hanc chartam directo in Caesarem eiaculatur, qua conspecta et resignata, verbisque perscriptis in ea lectis, de tribunali surgit, quaeque prius erant decreta, tanquam irrita revocat.

Τούτῳ συνῆν διδάσκαλος Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος,
τὴν κλῆσιν Ἀθηνόδωρος, πάσης σοφίας πλήρης,
καὶ τρόπους ἱκανώτατος ῥυθμίζειν καὶ παιδεύειν.
οὗτος ἐρωτοκράτητον τὸν Καίσαρα γινώσκων
καὶ τὸ μὲν ὅλον πορνικόν, τὸ δὲ τῶν ἄλλων χεῖρον,
P 39 ὀρεκτιῶντα γυναικῶν ἀνδράσιν ἐζευγμένων,
καὶ τοὺς ὁμόζυγας αὐτῶν ὑπηρετεῖν τῷ μύσει
δεσποτικῶς προστάττοντα καὶ τυραννικωτέρως,
ἀπάγειν τοῦτον ἔσπευδε τῆς λύσσης τῆς τοῦ πάθους.
ἐπεὶ δ' οὐ μετετίθετο Καῖσαρ τοῦ φαύλου βίου,
ὁ θαυμαστὸς καθηγητὴς τοιοῦτόν τι τεχνᾶται.
ἰδὼν ὀλοφυρόμενον ἄνθρωπον καὶ θρηνοῦντα
τῶν τῆς συγκλήτου καὶ λαμπρῶν καὶ τῶν εὐτυχεστέρων
(καὶ γὰρ αὐτῷ προστέτακτο φορείῳ καταστέγῳ
τὴν γαμετὴν ἐγκλείσασθαι καὶ τῷ κρατοῦντι πέμψαι)
B παρεγγυᾶται μὴ πενθεῖν μηδὲ βαρέως φέρειν,
αὐτὸν δ' ἀντὶ τῆς γυναικὸς ἐγκλεῖσαι τῷ φορείῳ
καὶ στεῖλαι πρὸς τὸν Καίσαρα· τοῦτο γὰρ δέον εἶναι.
καὶ μόλις μέν, συμπείθει δ' οὖν. τίνα τὰ μετὰ τοῦτο;
εἴσεισιν Ἀθηνόδωρος, εἴσεισι ξίφος φέρων.
πέμπεται πρὸς τὸν Καίσαρα σημειωθεὶς σφραγῖδι.
ὁ Καῖσαρ ὑποδέχεται, ῥήγνυσι τὰς σφραγῖδας.
ἔξεισιν Ἀθηνόδωρος τὸ ξίφος ἐπισείων.
θαμβεῖται Καῖσαρ κατιδών, τῷ δέει κρυσταλλοῦται.

1877 τῇ πράξει R   1888 εἶναι δέον AR   1889 ταῦτα RR

Habebat idem Caesar magistrum quendam secum, Alexandrinum patria, nomine Athenodorum, omni sapientia et doctrina excultum, formandorumque morum longe peritissimum. hic cum animadverteret Caesarem in libidines et scortationes propensum esse, ac praesertim in peiori delinquere, quod mulieres maritatas appeteret, earumque coniuges cogeret ut huic improbo facinori subservirent, non heriliter eis tantum imperans sed etiam more tyrannico, totus in hoc erat ut Augustum ab eo furore vitioque revocaret. cum autem Caesar vitam sceleratam missam non faceret, admirandi praeceptor ingenii quiddam tale molitur. forte plorantem ac lamentantem conspiciebat hominem senatorium, lauta fortuna, clarum. quippe mandatum ei fuerat ut in operta lectica conclusam uxorem imperatori mitteret. eum Athenodorus hortari ne ploraret neve rem illam aegro ferret animo: se tantum uxoris loco lecticae includeret Caesarique pro eius imperio mitteret. vix hoc quidem homini, sed tamen persuadet. quid inde factum? lecticam Athenodorus ingreditur gladium tenens, sigillo obsignatus ad Caesarem mittitur; Caesar lecticam accipit, sigilla revellit; exit Athenodorus gladium quatiens; Caesar eo conspecto non tantum obstupescit, verum etiam metu congelascit:

ὅρκοις αὐτὸν καταδεσμεῖ μηκέτι τοῦτο πρᾶξαι
μηδ' ἀλλοτρίαις τοῦ λοιποῦ καταχρανθῆναι κοίταις.
Οὗτος πολὺν τῷ Καίσαρι συνδιατρίψας χρόνον,
καὶ μέλλων ἀπαλλάττεσθαι πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην,
ἐπείπερ εἶδε Καίσαρα δύσοργον καὶ θυμώδη
καὶ τάχιον ἐκφέροντα τὰς κολαζούσας ψήφους, C
ταχέως δὲ τὴν τοῦ θυμοῦ πυρκαϊὰν σβεννύντα
καὶ τρόπους μεταπίπτοντα πρὸς φιλανθρωποτέρους,
κύψας αὐτοῦ πρὸς ἀκοὰς ὡς δὴ καταφιλήσων
"ὦ Καῖσαρ" ἔφη "σεβαστέ, τοῦτό σοι λείπει μόνον·
μὴ πρὶν τὰς ψήφους ἔκφερε πρὶν ἐν σαυτῷ λαλήσῃς
τὸν τῶν γραμμάτων ἀριθμὸν τῶν εἴκοσι τεσσάρων."
ὁ δὲ στενάξας βύθιον καὶ πρὸς ἐκεῖνον βλέψας
"ἔτι σου χρῄζω τῆς καλῆς" ἔφη "παιδαγωγίας.
καὶ πάλιν ἔσο σὺν ἐμοί, καὶ Ῥώμη σε καθέξει."
Οὗτος ὁ Καῖσαρ ἤλαυνε τοὺς μετεωρολέσχας,
μόνους κυδαίνων τοὺς σοφοὺς τιμαῖς ταῖς προσηκούσαις.
τοσοῦτον δὲ πεφίλητο παρὰ τῶν ὑπηκόων, D
ὥστε τὸν βίον ἐκλείπειν μέλλων ἀνὴρ Ῥωμαῖος
ἐπέτρεψε τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ καὶ διαδόχοις
χαριστηρίους τοῖς θεοῖς προσενεγκεῖν θυσίας,
ὅτι, φησί, τὸν σεβαστὸν ζῶντα καταλιμπάνω.
Ὡς δὲ καὶ Καῖσαρ ἔμελλεν ἀπαίρειν τῶν ἐνθάδε,

1903 ὡς δὴ] δῆθεν R 1905 ταὐτῷ A 1909 ἔση A
1915 ἐπενεγκεῖν R

sacramentis semet obstringit, quibus nihil eiusmodi se deinceps commissurum pollicebatur, nec toros alienos amplius contaminaturum.

Cum autem longo tempore vixisset apud Caesarem Athenodorus, iamque reversurus in patriam esset, quia Caesaris iracundiam bilemque norat, quodque celeriter admodum sententias poenales ferret ac vicissim extincto iracundiae rogo ad mores humaniores rediret, admoto eius auribus capite tanquam ipsum deosculaturus "Auguste Caesar" inquit, "unum modo tibi deest. cave prius sententias tuleris, quam 24 literarum nomina tecum ipse recitaveris." tum ille gemitu ex imo corde ducto Athenodorum intuitus "adhuc" ait, "tuae praeclarae institutionis egeo. quapropter amplius apud me tibi vivendum Romaeque haerendum erit."

Hic Caesar eos profligans et eiiciens qui de rebus sublimibus et caelestibus arroganter nugantur, solos viros sapientes ac doctos honoribus afficiebat. tam carus autem subditis erat, ut Romanus quidam in fata concessurus liberis suis atque posteris mandaret ut gratiarum actionis ergo sacrificia diis offerrent, quod moriens Augustum incolumem post se relinqueret.

Caesar ipse de vita migraturus adstantibus sibi consulibus et plebeis

παραστησάμενος αὐτῷ δημότας σὺν ὑπάτοις
"πηλίνην" ἔφησεν "εὑρὼν τὴν τῶν Ῥωμαίων πόλιν
καλλίπυργον πεποίηκα λιθίνην στερεμνίαν.
ἐπεὶ δὲ καὶ μεθίσταμαι τῆς τύρβης τῶν πραγμάτων,
κροτῆσαι βούλομαι πολλοὺς ἐπὶ τῇ τελευτῇ μου
καὶ χρήσασθαι γελοιασμοῖς καὶ κροταλίσαι χεῖρας
ὡς ἐπὶ μίμου τελευτῇ γελοιαστοῦ καὶ παίκτου."
P 40 καὶ ταῦτα διετάξατο τοῦ βίου καταπαίζων.
ἐφ' ὅλοις δὲ πεντήκοντα σὺν ἓξ κρατήσας χρόνοις
τὴν ὀφειλὴν ἀπέδοτο, κατέβαλε τὸ χρέος.
Τούτου τοῦ Καίσαρος ἀρχῆς τοῖς σκήπτροις ἐφεστῶτος
ἐν ἔτει τεσσαρακοστῷ καὶ μὴν πρὸς τῷ δευτέρῳ
ὁ συναΐδιος πατρὶ καὶ κοσμοκτίστωρ λόγος,
εἰσδὺς νηδὺν τὴν καθαρὰν νεάνιδος ἀφθόρου,
τὴν σάρκα συνεπήξατο ταύτης ἐκ τῶν αἱμάτων,
καὶ σὺν αὐτῇ καὶ μετ' αὐτῆς ἐπέφαινεν ἀνθρώποις,
θεότητι παντέλειος καὶ φύσει βροτησίᾳ.
Τοῦ σεβαστοῦ δὲ Καίσαρος τὸν βίον ἐκλιπόντος
B ἀρχηγετεῖ Τιβέριος, ὃς τὰ μὲν πρῶτα πρᾶος
ὑπῆρχε καὶ μειλίχιος καὶ τρόπου φιλοδώρου,
ἀλλ' ὕστερον ἐξώκειλεν εἰς ἦθος μιαιφόνον
καὶ γνώμην ὑπομόχθηρον καὶ ῥυπαροψυχίαν.
ἄρτι δὲ τέως παρελθὼν ἐπὶ τὴν βασιλείαν
οὕτως ὑπερπεφίλητο τοῖς ὑπὸ χεῖρα πᾶσιν

1919 τὴν πόλιν τῶν Ῥωμαίων R   1922 καλῆς vel καλῶς M
1923 χεῖρε M   1925 διετάττετο ARR   vv. 1926-7 om RR
v. 1929 om RR   1933 ἐπέφανεν ARR

"quam luteam" inquit "inveni Romanam urbem, eam pulchris exornatam turribus lapideam firmamque reddidi. et quoniam mihi nunc e turba rerum humanarum erit excedendum, multos in obitu meo plausum edere volo ac ludos facere tanquam in mimi et ludionis obitu." quae quidem proferebat tanquam vitae mortalium illudens. cum autem totos 56 annos imperasset, naturae debitum persolvit.

Eodem Caesare potiente rerum coaeternus ille patri sermo, conditor mundi, castam incorruptae iuvenculae alvum ingressus ex eius sanguine carnem sibi compegit, cum qua inter homines conspectus est, tam divinitate quam humana natura plane perfectus.

Posteaquam vero Caesar Augustus e vivis excessisset, Tiberius ad imperium pervenit; qui ab initio quidem mitis blandus liberalis erat, sed deinceps ad sanguinarios mores, improbitatem atque sordes exorbitavit. recens autem ad imperium evectus adeo subditis omnibus carus erat, ut absque satellitio custodiaque corporis tam noctu quam interdiu, quocunque vellet, iret. quos urbium praetores vel tributorum exactores con-

ὡς φυλακῆς τε καὶ φρουρᾶς καὶ δορυφόρων ἄτερ
βαδίζειν ὅπου δή ποτε νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν.
εἰ δέ τισιν ἐπέτρεψε πόλεως στρατηγίαν
ἢ τὴν τῶν φόρων εἴσπραξιν, οὐκ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
ἐκ τῆς ἀρχῆς παρέλυε καὶ τῆς ἡγεμονίας,
ἐκεῖνο τὸ θρυλούμενον λέγων τοῖς ἐρωτῶσιν.
ἄνθρωπος ἦν κατάνοσος, τοὺς πόδας ἡλκωμένος·
ἰχώρων πέπλητο πολλῶν δυσόδμων δυσιάτων.
αἱ μυῖαι κατεχόρευον ἐκείνου τῶν τραυμάτων, C
τὰς σηπεδόνας ἔβδαλλον, ἐμύζων τοὺς ἰχῶρας.
ὀδύναις δὲ βαλλόμενος καὶ τληπαθῶν ὁ κάμνων
οὐκ ἀπεσόβει τὰς δεινὰς καὶ θρασυτάτας μυίας.
ὡς δέ τις κατῳκτείρησεν ἐπικαμφθεὶς τῷ πάθει
καὶ τὰς δὴ μυίας ἔμελλεν ἐκεῖθεν ἐκδιώκειν,
ὁ πάσχων ἀνεβόησεν "ἄνθρωπε, ταύτας ἄφες,
μή πως αὐτῶν διωχθεισῶν ἄλγος μοι προξενήσῃς·
αἱ μὲν γὰρ κορεσθεῖσαί μου μελῶν τῶν σεσηπότων
βραχέα με λυπήσουσιν, ἂν δ' ἐπιπτῶσιν ἄλλαι,
προσφῦσαι βιαιότερον εἰς πλέον πικρανοῦσι."
ταῦτ' ἔλεγε Τιβέριος περὶ τῶν φορολόγων,
χρονίζειν λέγων δεῖν αὐτούς, ὡς κόρον ἐσχηκότας D
πρᾳότερον προσφέρεσθαι τοῖς φορολογουμένοις.
εἰ δέ τινα κατέμαθε τῶν εἰσπραττόντων φόρους
εἰς πλέον ἐκφερόμενον τοῦ διατεταγμένου
καὶ χρηματίζοντα βαρὺν καὶ πέρα τοῦ μετρίου,

1946 παρέλησε A 1959 βραχέως M λυπήσωσιν ARR ἐπιπταίεν M 1963 προσφέροιντο ARR 1965 πλεῖον M 1966 τοῦ μετρίου πέρα R

stituebat, ab iis officiis intra breve tempus non removebat, causam rei sciscitantibus notum illud ac pervulgatum respondens, hominem videlicet aegrotum fuisse, cui pedes exulcerati essent, multis humoribus foetidis et sanatu difficilibus referto. in eius ulcera muscas involare solitas, ac putredines illas exhaurire. quae res tametsi dolorem aegrotanti afferret, non tamen eum molestas illas et audaces admodum muscas abegisse. cum autem misericordia quidam motus ob viri calamitatem muscas abigere vellet, aegrotum exclamasse "missas illas fac quaeso, mi homo, ne abactis iis doloris mihi maioris auctor sis. nam istae de membris meis putribus satiatae parum mihi molestiae sunt amplius exhibiturae: sin autem aliae advolarint, violentius adhaerendo magis me cruciabunt." haec de publicanis dicere Tiberius solebat, monens ut diutius tolerentur, quo tandem satiati benignius illos tractant a quibus exigenda sint tributa. quodsi quem publicanum accepisset modum sibi praescriptum excessisse, ita ut gravis

κολάσεσιν ὑπέβαλεν αὐτὸν ἀλγεινοτέραις,
ἀναβοῶν καὶ κεκραγὼς ἑτέραν παροιμίαν
"τὸν πόκον περικείρεσθαι βούλομαι τῶν προβάτων,
ἀλλ' οὐ ξυρᾶσθαι δυσμενῶς μέχρις ἐπιδερμίδος."
τοιοῦτος ἦν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' οὐχὶ μέχρι τέλους·
καὶ γὰρ ἐκόλαζε πικρῶς πολλοὺς τῶν ἀναιτίων,
ἀσυμπαθῶς μιαιφονῶν, καὶ τόσον ἐμισήθη
ὡς ὀνομάζεσθαι πηλὸς αἵματι πεφυρμένος.
P 41 ἄνδρα καὶ γὰρ ὑπατικὸν καὶ τῶν εὐγενεστέρων
τὴν κεφαλὴν ἀφείλετο καὶ σὺν αὐτῇ τὸν πλοῦτον,
τοῦτο καὶ μόνον ἐπειπών, ὅτι τὸ νόμισμά μου
φέρων ἐπικολπίδιον καὶ ῥυπαροὺς εἰς τόπους
καὶ σκυβαλώδεις παρελθὼν βάρος γαστρὸς ἐκένου.
Τοῦ Τιβερίου τούτου δὲ κατάρχοντος Ῥωμαίων
τὸν Ἰησοῦν μου τὸν γλυκύν, τὸν τῆς ζωῆς ταμίαν,
ἐπὶ σταυροῦ καθήλωσαν Ἑβραῖοι καὶ Πιλᾶτος.
μετὰ δὲ τὴν καθαίρεσιν τοῦ στυγητοῦ θανάτου
καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ μνήματος ἐξέγερσιν τοῦ κτίστου
καὶ μετὰ τὴν ἐνσώματον ἔπαρσιν ἐκ τῶν κάτω
μέχρι καὶ Ῥώμης ἔδραμε Μαγδαληνὴ Μαρία
B τῇ γλώσσῃ κατατρέχουσα τῶν παρηνομηκότων,
καὶ Τιβερίῳ τὸν θυμὸν τοσοῦτον ὑπανῆψεν
ὡς βαρυτάτῳ καὶ πικρῷ πάντας κολάσαι πότμῳ
τοὺς ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸν Πιλᾶτον.

1970 ἄχρις AR 1972 ἐναντίων M 1980 Ῥωμαίοις A
1987 καταλέγουσα M 1988 ἐκανῆψεν R 1989 δεινῷ AR

esse subditis perhiberetur, suppliciis hominem multabat, tritum illud proverbium adiiciens "volo vos ovium lanas detondere, non eas ad cutem usque deglubere," talem igitur ab initio se gerebat, sed in eo proposito nequaquam perstitit. nam deinceps durior factus acerbe puniebat etiam insontes, citra commiserationem ullam se caedibus polluens. unde tantum contra se odium excitavit ut vulgo lutum sanguine mistum appellaretur. non dubitavit aliquando virum consularem et nobilem interficere ac facultates eius diripere, solam hanc causam afferens, quod Tiberii numisma in sinu gestans accessisset ad foeda stercoreaque loca ibique ventris onus evacuasset.

Hoc Tiberio Romanis imperante dulcem Iesum meum, vitae largitorem, Hebraei et Pilatus cruci affixerunt. post devictam vero mortem illam exsecrabilem, cum hic rerum opifex e sepulcro resurrexisset deque locis inferis corpore suo sublatus in caelum esset, Maria Magdalena Romam usque cucurrit, et sceleratis illis accusatis tantopere Tiberium ad iram commovit ut omnes gravi acerbaque morte multaret.

Ὡς δέ ποτε Τιβέριος ἡρπάγη τῷ θανάτῳ,
ἐν ἔτεσιν πρὸς τοῖς τρισὶν εἴκοσι βασιλεύσας,
εἰς Γάϊον μετέπεσε τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος,
θυγατριδοῦν ὑπάρχοντα Καίσαρος Τιβερίου·
ὃς ὢν καὶ ῥυπαρόβιος καὶ φονικὸς τὸν τρόπον
παρθένους διεκόρησε γνησίας αὐθομαίμους,
ἔπαιζε δὲ σὺν κυβευταῖς ἄχρι τοῦ περιόρθρου.
σὺν τοῖς συμπόταις δέ ποτε κυβεύων ἐν Γαλλίαις
καὶ δυσκληρῶν καὶ δυσπραγῶν ἐν τῷ παιγνίῳ τούτῳ,
καὶ τὸν θησαυροφύλακα βλέψας βαρυθυμοῦντα C
ὅτι τὸ πᾶν κεκένωτο τοῦ θησαυροῦ χρυσίον,
ἐξαναστὰς ἐκέλευσεν ἐκθερισθῆναι ξίφει
πολλοὺς χρυσίῳ βρίθοντας, εὐθηνουμένους πλούτῳ.
ἐκεῖθεν οὖν μετήντλησεν ὅλας χρυσίου λίμνας.
οὗτος ἰδών ποτε πηλὸν ἐν στενωπῷ τῆς Ῥώμης
κόλποις Οὐεσπασιανοῦ τοῦ στρατηγικωτάτου
βληθήσεσθαι προσέταξεν· ἦν γὰρ ἀγορανόμος.
Ὡς δ' ἀπεσφάγη Γάϊος ἐν μέσοις ἀνακτόροις,
ἰθύνας τὸ βασίλειον τέσσαρσι χρόνοις κράτος,
ὁ Κλαύδιος ἡγήσατο παραλαβὼν τὸ κράτος·
ὃς οὕτω δειλοκάρδιος καὶ τρομερὸς ὑπῆρχεν
ὡς τοὺς φοιτῶντας παρ' αὐτὸν ἀνερευνᾶν προστάττειν,
μήπως ἐπικολπίδιον τύχοι τις κρύπτων ξίφος. D
εἰ δέ ποτε συμπόσιον γηθόσυνον συνίστη,
περιεστήκεισαν αὐτὸν ὁπλῖται δορυφόροι.

2000 βλέπων RR 2005 ῥύμης MR v. 2008 om R, 2009 om RR. hunc vulgo post 2004 ponunt. 2012 πρὸς AR

Cum autem Tiberius in fata concessisset, imperio per 23 annos administrato, Gaius rerum potitus est, Tiberii Caesaris e filia nepos; qui cum foedam vitam ageret caedibusque gauderet, etiam germanis sororibus suis adhuc virginibus vitium obtulit. solebat et cum aleatoribus ad auroram usque ludere. cumque accideret aliquando in Galliis ut cum quibusdam convivis aleam exerceret infelici conatu, thesaurique praefectum eo nomine tristem videret, exhaustis omnibus in aerario pecuniis, de convivio surgens interfici quosdam opulentos iussit, eoque pacto tantum non stagna quaedam auri consecutus est. quodam tempore lutum Romae in angiporto conspicatus mandavit ut illud in Vespasiani, qui tum aedilis erat, sinum coniiceretur.

Interfecto autem in regia Gaio post annum regni quartum, Claudius sceptris in se translatis imperio potitus est. erat is adeo formidelosus atque trepidus, ut accedentes ad se perquiri vellet num quis forte gladium in sinu abditum gestaret. quodsi convivium celebrare sui exhilarandi causa vellet, armati milites et satellites circumstabant. cum autem

κρατήσας δὲ τρισκαίδεκα τῆς βασιλείας ἔτη
Κλαύδιος ὁ δειλότατος φαρμάκοις ἀναιρεῖται.
Κλαυδίου φαρμαχθέντος δὲ Νέρων ὁ μητροκτόνος
παρεισεφθάρη κάκιστα τοῖς τῶν Ῥωμαίων σκήπτροις.
ἦν δ' ἀσελγὴς καὶ βδελυρὸς καὶ πλήρης ἀσωτείας,
ἥττων γαστρὸς καὶ τῶν γαστρός, φίλοινος, φιλοπότης.
οὗτος πολλοὺς ὑπήγαγε θανάτοις πικροτάτοις,
καὶ τὴν μητέρα σὺν αὐτοῖς, εἴποι τις ἂν δικαίως
ὅτι κακὸν εἰσήνεγκε τοιοῦτον τοῖς ἐν βίῳ.
ἐπικατέθυσε δ' αὐτῇ καὶ τὴν ὁμοζυγοῦσαν,
P 42 κακοῖς δ' ἐπαύξων τὰ κακά, καὶ προστιθεὶς κακίω,
εὐνούχῳ προσηρμόσατο πρὸς λέχους κοινωνίαν.
ἔχαιρε δὲ κιθαρῳδοῖς καὶ γυναιξὶ παιστρίαις,
καὶ πᾶν κακὸν καὶ πᾶν αἰσχρὸν ἀρρητουργῶν ἐπλήρου
σὺν ὀρχησταῖς, γελωτασταῖς, μίμοις, ἁρματοστρόφοις.
τότε καὶ Πάρθοι τὴν ἀρχὴν τῆς Περσικῆς ἰσχύος
εἰς ἑαυτοὺς παρέσπασαν, Πέρσας δεδουλωκότες.
ὡς δὲ πολλοὺς ὁ μυσαρὸς Νέρων ἐδίδου ξίφει,
ὡς ἀκροχάλιξ, ὡς ὑγρὸς χοῖρος ἀκρατοπότης,
ὑπὸ παντὸς μεμίσητο τοῦ πλήθους μῖσος ἄκρον,
R καὶ πάντες ἀπεστρέφοντο καὶ τὴν ἐκείνου θέαν·
αἰσχρὸν γὰρ σύμπαν ἔπραττεν ἐν μέσοις τοῖς θεάτροις.

v. 2016 om R δισκαίδεκα R v. 2017 om RR 2023 τὴν αὐτοῦ R 2025 ἐπεὶ κατέθυσεν αὐτὴν R 2027 εὐνοῦχον ARR γάμου R 2029 ἐτέλει ARR 2033 ῥυπαρὸς AR 2034 ὡς χοῖρος ἀκροπότης M 2037 ἅπαν R

annos tredecim exegisset in imperio, vir timidissimus veneno sublatus est.

Atque ita Claudio per veneficium interempto, Nero parricida nequissime Romanum imperium in se transtulit. erat ille lascivus, impurus, luxuriae plenus, gulae ventrique deditus, vinosus. multos acerbissimis suppliciis affecit, inter quos et mater ipsius fuit; quam fortasse quis non immerito caesam dixerit, quod tam improbum mortalibus principem enixa fuerit. parricidio autem coniugis quoque mactationem adiecit. cumque mala malis et quidem foedioribus cumularet, cubicularium quendam suum coniugio sibi copulavit. delectabatur et citharoedis, iisque mulierculis quae risum concitant, et cum saltatoribus ludionibus mimis cantoribus omne facinus improbum perpetrabat, nec ab ulla turpitudine abstinebat. id temporis etiam Parthi Persicum regnum ad se traduxerunt, Persis in servitutem redactis. cum autem impurus hic Nero multos gladio sustulisset, homo nimirum porco similis et merum intemperanter ingurgitans, acerrimum omnium ordinum odium contra se concitavit, adeo quidem ut eius conspectum quoque nemo non aversaretur. nam foedissima quaeque

μὴ τοίνυν ἀνεχόμενοι Ῥωμαῖοι ταῦτα βλέπειν,
μηδὲ δουλεύειν φέροντες ἡνιοστρόφῳ μίμῳ,
ἐπῆλθον ἀναιρήσοντες. τοῦτο δὲ γνοὺς ὁ Νέρων
αὐτὸν διεχειρίσατο, τοῦτ' ἐπειπὼν ἐν τέλει
"οἷον, ὦ Ζεῦ, κιθαρῳδὸν ὁ βίος ζημιοῦται!"
ἔτη κρατήσας τέσσαρα πρὸς πληρεστάτοις δέκα.
Γάλβας κατῆρξε μετ' αὐτόν, καὶ μετ' ἐκεῖνον Ὄθων,
ὁ μὲν ἑπτὰ γευσάμενος μῆνας τοῦ κράτους μόνον,
ὁ δ' οὐδὲ πλέον τῶν τριῶν μηνῶν σκηπτροκρατήσας.
καὶ μετ' αὐτῶν Βιτέλλιος, ὃς τοῖς ἀστερολέσχαις
κηρύγματα προστέθεικε φεύγειν ἐξ Ἰταλίας·
οἱ δ' ἀντιπροτεθείκασι "φεῦγε τοῦ βίου, Καῖσαρ,"
καὶ τὴν ἡμέραν γράψαντες καθ' ἣν ἀποκτανθείη· C
μῆνας ὀκτὼ κρατήσας γὰρ ἔργον μαχαίρας ὤφθη.
Τούτων λιπόντων τὴν ἀρχὴν καὶ σὺν αὐτῇ τὸν βίον
στρατὸς Οὐεσπασιανῷ ψηφίζεται τὸ κράτος,
τὸ κάλλος περικείροντι τῆς Ἰουδαίας τότε.
κἀκεῖνος μὲν ἀπῴχετο ναυστοληθεὶς πρὸς Ῥώμην,
τὸν δὲ γενναιοκάρδιον υἱὸν αὐτοῦ τὸν Τῖτον
Ἱερουσαλὴμ πολιορκεῖν ἀφῆκε σὺν δυνάμει,
ἀναγορεύσας Καίσαρα διάδοχον τοῦ κράτους·
ὃς μετὰ μόχθους ἱκανοὺς καὶ τὰς ἀνδροκτασίας
καὶ τὰς θαλάσσας τῶν συγχῶν αἱμάτων καὶ τοὺς φόνους,
ὑφ' ὧν κατηρυθρώθησαν Σιὼν αἱ πεδιάδες

2039 ἡνιοστροφουμένῳ M 2040 εἰσῆλθον M v. 2043 om. R 2047 αὐτοῦ RR, αὐτοὺς A v. 2051 om. RR 2053 στρατὸς τῷ Οὐεσπ M

media in aula designabat. quapropter Romani, qui haec amplius intueri non possent nec aurigae ac mimo servire vellent, invadunt hominem tanquam interfecturi; quo ille cognito manus ipsemet sibi attulit, his ad extremum verbis pronuntiatis "qualem, o Iuppiter, citharoedum mortales amittunt."

Post Neronem Galba imperio potitus est, post Galbam Otho, post utrumque Vitellius; qui edictis propositis astrologos Italia iussit excedere. illi vero scriptis vicissim propositis responderunt "tu vita, Caesar, excedito." simul ipsum diem indicarunt quo interficiendus esset. itaque mensibus octo rerum potitus gladio caesus periit.

Posteaquam hi et imperandi et vivendi finem fecissent, exercitus Vespasianum imperatorem renuntiarunt, qui tum temporis Iudaeam excindebat. itaque Romam ille cum classe profectus est, magnanimo filio suo Tito cum copiis ad expugnandam Hierosolymam relicto, cum Caesarem ac imperii successorem illum designasset. ab eo post magnos labores caedes quasique maris in morem effusos cruores, quibus campi Sio-

D καὶ δόρατα γεγόνασι λυθρόφυρτα καὶ ξίφη,
ἀσπίδες αἱμοφόρυκτοι, φονοσταγεῖς παλάμαι,
τέλος περιγενόμενος πόλεως τῆς ὀλβίας
τὰς ὀχυρὰς οἰκοδομὰς καὶ πύργους τοὺς εὐπύργους
πυριφλεγεῖς πεποίηκε καὶ τὸν ναὸν καθεῖλε,
πολλὰ πολλάκις ἐπ' αὐτῷ στενάξας καὶ δακρύσας,
καὶ πόλιν τὴν περικαλλῆ τὴν μυριανδρουμένην
ἠσβολωμένην τέθεικε, καπνῷ μεμορυγμένην,
ὡς περιστῆναι τὴν πολλὴν ἐκείνην εὐανδρίαν
εἰς ἄπορον καὶ Σκυθικήν, ὅ φασιν, ἐρημίαν.
παρέτου γενομένου δὲ τοῦ κράτορος ἐκ γήρους
καὶ νόσῳ καταλύσαντος τὸν βίον καὶ τὸ κράτος,
ἔτεσι βασιλεύσαντος οὐ πλείω τῶν ἐννέα,
P 43 Τῖτος παρῆλθεν εἰς αὐτό, θεῖος ἀνὴρ καὶ πρᾶος,
ἀνὴρ φιλοδωρότατος, προετικὸς χρημάτων,
καὶ τῆς ἀρχῆς κατάξιος καὶ τῆς ἡγεμονίας,
κἂν ἦσαν ἄλλαι πλείονες ἀρχαὶ καὶ βασιλεῖαι,
καὶ ταύτας ὢν ἐπάξιος διέπειν καὶ συνέχειν.
τούτου τὸ περιλάλητον καὶ θαυμαστὸν ἐκεῖνο
"οὐκ ἐγενόμην βασιλεὺς τήμερον οὐδὲ κράτωρ·
οὐδένα γὰρ κατήντλησα ῥείθροις εὐεργεσίας."
τούτου τὸ πολυύμνητον ἐκεῖνο καὶ γενναῖον
"οὐ χρὴ τὸν θεασάμενον πρόσωπον βασιλέως
παλιννοστεῖν περίλυπον ἐν σκυθρωποῖς προσώποις."
ἀλλ' ἔφθη προαρπάσασα νόσος ἡ παλαμναία

2062 λιθόστρακτα R. an λυθρόστακτα? 2068 τὴν μ.] καὶ μ. AR v. 2076 om. M παρεκτικὸς R 2081 σήμερον R

nis rubefacti sunt, hastarum gladiorumque vibrationibus respersi, tandem urbs opulenta beataque in potestatem redacta est, munita aedificia, cum turribus egregiis igne concremata, templum ipsum deletum; cuius nomine saepenumero Titus ingemiscebat et illacrimabat. hoc modo urbem pulcherrimam et populosissimam in fumum atque cineres redegit, ita ut habitatoribus antea frequens deinceps in miseram tristemque solitudinem commutaretur. cum autem Vespasianus imperator senio morboque confectus e rebus humanis excessisset, annis in imperio non amplius novem exactis, successit ei Titus filius, vir plane divinus, mitis, liberalissimus, opum dissipator, imperio dignus, immo dignus qui plura etiam imperia, si quidem exstitissent, administraret ac tutaretur. eius est vox illa celebris et admiranda "imperator hodie non fui, quia neminem beneficio affeci." eiusdem et altera vox valde laudata viroque generoso digna, cum diceret eum qui faciem imperatoris intueatur, tristi vultu ab eo discedere non debere. sed enim morbus letalis ante hominem elegan-

πρὸ χρόνου τὸν πανδέξιον, κρατήσαντ᾽ ἔτη δύο. B
τροχοῦ δ᾽ ἡ ἄστατος φορὰ καὶ ὁ πεττὸς τῆς τύχης
κακῶς τῷ Δομετιανῷ τὸ κράτος ἐγχειρίζει,
φυέντι μὲν ἐκ τῶν αὐτῶν σπερμάτων ἐξ ὧν Τῖτος,
οὐδὲν δὲ φέροντι κοινὸν οὐδ᾽ ἀδελφὸν πρὸς Τῖτον,
ὡς εἶναι τὸ θρυλούμενον πανάληθες ἐκεῖνο
"ἀμὶς καὶ ποτιστήριον ἐκ τῆς αὐτῆς ὑέλου,
ποδονιπτὴρ καὶ κύπελλον ἐκ τῶν αὐτῶν χωμάτων."
ἦν γὰρ ἐρασιχρήματος, κάπηλος τῶν πραγμάτων,
διψῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων,
κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς, βρυχώμενος ὡς λέων.
τούτῳ προεῖπέ τις σοφὸς ἀνὴρ ἀστερολέσχης C
πότε καὶ πῶς τεθνήξεται, τίς μετ᾽ αὐτὸν κατάρξει·
ὁ δὲ παραστησάμενος ἐγγὺς τὸν ἀστρολόγον
"σοί δ'" "ἔφη πόσος, ἄνθρωπε, ζωῆς ἐστὶν ὁ χρόνος;
καὶ πῶς καὶ πότε τελευτᾷς, καὶ ποῖόν σοι τὸ τέλος;"
ἐκείνου δὲ λαλήσαντος τρανῶς καὶ φιλαλήθως
ἅπερ αὐτὸν ἐδίδασκεν ὁ τῶν ἀστέρων δρόμος,
ὁ βασιλεὺς φενακιστὴν θέλων αὐτὸν ἐλέγξαι
πυρὰν κελεύει λιπαρᾶς ἐξ ὕλης ἀναφθῆναι,
καὶ πεδηθέντα κραταιῶς τὸν μετεωρολέσχην
ἀκοντισθῆναι κατ᾽ αὐτῆς περιηγκωνισμένον.

2091 κοινὸν ἀδελφικὸν R vv. 2092-3 apud Michaelem Glycam legi (p. 445 20-1) monet Meursius. v. 2094 om. RR; cf. 6027. 2095 ἐρατοχρήματος R 2098 ἀνὴρ σοφὸς R 2099 κρατήσει M 2101 δ᾽ ἄνθρωπέ φησι πόσος ἐστὶ ζωῆς R 2102 σου M 2104 ὁ δρόμος τῶν ἀστέρων R, ὁ χρόνος τῶν ἀστέρων AM 2106 λιπαρᾶν MRR

tissimum abripuit quam biennium imperasset; ac instabilis rotae cursus cum alea fortunae Domitiano imperium male detulit. erat is quidem natus iisdem parentibus quibus et Titus: sed nihil cum Tito commune ac germanum habebat. quo factum ut verbum illud vulgo tritum in his verum esset "matula et poculum ex eodem vitro." quippe Domitianus avarus erat et quasi caupo quidam pecuniarum sanguinis et caedium avidus, hominum coquus, citra commiserationem carnibus humanis dilaniandis deditus, leonis in morem rugiens. praedixit ei quidam vir doctus et cursus siderum peritus, quando et quo pacto periturus esset et quis ei successurus. ille vero arcessito ad se astrologo "at tibi," ait "quantum restare temporis ad vivendum existimas, homo? quove pacto, et quando morieris? quem habebis exitum vitae?" de quibus ille cum recte ac vere disseruisset ut ex astrorum motu edoctus erat, imperator hominem convincere volens tanquam impostorem, rogum ex materie pingui structum accendi iubet, astrologumque firmiter colligatum constrictis brachiis in

ἀνῆπτο μὲν ἡ κάμινος, ἤρετο μεταρσία
ἡ φλόξ, ἠπείλει φοβερόν, ἐφόβει καὶ μακρόθεν·
φρικῶδες ἔβρεμε τὸ πῦρ, ἀέρα περιήχει·
ὁ δ' ἀστρολόγος πεδηθεὶς ἔκειτο μηδὲν πτήξας.
τί μετὰ ταῦτα τὸ συμβάν; ἐπήρθη ποθὲν νέφος,
τὸν οὐρανὸν ἠμαύρωσεν, ἠχλύωσεν ἀέρα.
D ζοφῶδες ἦν, μελάντερον, κάθυγρον, ὀμβροφόρον·
εἴκασεν ἄν τις ποταμοὺς ἐγκυμονεῖν ὑδάτων.
ἐντεῦθεν ῥήγνυται βροντὴ καὶ μυκηθμὸς ἠχεῖται,
καὶ πάντες ἦσαν ἐκποδών, ἔφευγον ἀνὰ κράτος,
ὁ βασιλεύς, οἱ θεαταί, δημόται, δορυφόροι,
τὴν κάμινον οἱ τρέφοντες οἱ δήμιοι. καὶ τέλος
ὄμβρος πολὺς καταρραγεὶς τὸ πῦρ ἀποσβεννύει,
καὶ κύνες ἐπελάσαντες καὶ τοὺς δεσμοὺς φαγόντες
P 44 τὸν ἀστρολέσχην λύουσι πολλὰ θεοκλυτοῦντα.
καὶ ταῦτα μὲν τετέλεστο περὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον·
αὐτὸς δὲ μέλλων τελευτᾶν ὁ θὴρ ὁ θυμολέων
ἐν ὕπνοις βλέπειν ἔδοξεν ὡς ἵππου μελαντέρου
βασιλικῶς ἐπέβαινε κατάφρακτος ὢν ὅπλοις,
ἀπορρυέντων δ' ἀπ' αὐτοῦ τῶν ὅπλων αὐτομάτως
εἰς χάσμα γῆς καὶ βόθυνον ἀθλίως κατηνέχθη
αὐτῷ σὺν ἵππῳ καὶ στολῇ, καὶ τέλος ἠφαντώθη.
Καὶ τοίνυν τούτου τὴν ψυχὴν ἐκρήξαντος βιαίως,

2112 καταπτήξας AMR 2116 ποταμὸν M 2127 ὢν] τοῖς M

illum abiici. posteaquam rogo subiectus fuisset ignis iamque sursum is se tolleret, terribile quiddam homini flamma minabatur ex longo etiam intervallo; formidabiliter ignis crepitabat, et aëra collustrabat undique, cum interim astrologus ita colligatus, ut diximus, in magna consternatione iaceret. quid quaeso deinceps accidit? nubes alicunde quaedam orta caelum obduxit et aëra totum obscuravit. erat enim illa caliginosa nigra humida, imbremque secum ferebat: existimasset aliquis eam quasi quaedam aquarum flumina parturire. secuta sunt tonitrua, et mugitus quidam auditus est. tum vero universi semet in fugam coniicere, imperator, spectatores, vulgus hominum, satellites, ii qui caminum materie suggesta inflammabant, ipsi denique carnifices. ad extremum imber maximus de caelo lapsus ignem exstinxit, canesque supervenientes arrosis vinculis astrologum opem divinam assiduo implorantem liberarunt. eiusmodi quiddam huic viro contigit. ipsa vero bellua, leonina ferocia praedita, cum vivendi finem factura esset, per quietem videre visa est se ornatu imperatorio vestitam ascendere nigrum in equum, armis undique munitam, quae cum casu quodam amisisset, in hiatu terrae praecipitari se misere putabat una cum equo et amictu, tandemque prorsus evanescere.
Posteaquam Domitianus morte violenta decessisset, exactis in impe-

ἐν ἔτεσι κρατήσαντος πέντε σὺν ἄλλοις δέκα,
Νερούας τὰ βασίλεια σκῆπτρα παραλαμβάνει,
χρηστὸς ἀνήρ, ἐπιεικής, κῆπος πολλῶν χαρίτων,
ὃς μυσαχθεὶς τὴν ἐκτομὴν τῶν ἀνδρικῶν κυλίνδρων B
οὐ συνεχώρει γίνεσθαι Ῥωμαίους ἐκτομίας,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτέμνοντας ἀπήλαυνε κολάζων.
καὶ τοῖς ἐν τέλει συνεχῶς ἐδίδου γυμνὰ ξίφη,
τὸ μὲν δοκεῖν, ὡς βλέψαιεν εἰ τμητικὰ τὰ ξίφη,
τὸ δ' ἀληθές, μὴ δεδοικὼς ἂν παραυτίκα θάνῃ·
οὐδὲν γὰρ ἔλεγε κακὸν αὐτῷ συνεγνωκέναι.
Ἀλλὰ καὶ τοῦτον θάνατος ταχέως ἀφαρπάσας,
κρατήσαντα πρὸς τέσσαρσι μησὶ καὶ χρόνον ἕνα,
Τραϊανὸν κατέστησεν ἐν αὐτοκρατορίᾳ,
ἄνδρα στρατηγικώτατον, μυριονικηφόρον,
καρτερικόν, εὐκάρδιον, γενναῖον, μενεμάχον,
τὰς κρίσεις ἀρρεπέστατον ζυγὸν δικαιοσύνης. C
οὗτος Κελτῶν συνέκαμψε τοὺς ἀκαμπεῖς τραχήλους,
οὗτος ὁρμὰς ἀνέκοψε Πάρθων φιλοπολέμων.
τότε καὶ γὰρ εἰς πλατυσμὸν ἐληλακότες οὗτοι
πάντας κατενεμήσαντο τοὺς τῆς Ἀσίας ὅρους,
καὶ πάσης γῆς κατέδραμον κτείνοντες πυρπολοῦντες,
καὶ τὰς αὐλαίας ἔπηξαν ἕως Εὐφράτου ῥείθρων.
ταῦτα δὲ γνοὺς Τραϊανὸς ἄρτι τετολμημένα,

2133 ὁ *νέρβας* A 2139 *βλέψοιεν* R 2140 *θάνοι* R 2144 *τὸν τραϊανὸν* A 2146 *μονομάχον* MRR 2147 *τάς*] *εἰς* MR 2148 *Γετῶν* RR

rio 15 annis, Nerva sceptris potitus est, vir bonus, mitis, multarum gratiarum quasi quidam hortus. is cum vehementer odisset castrationes hominum, Romanis testes exscindi vetuit et exscindentes multatos in exsilium egit. saepenumero magistratibus enses nudos porrigebat, in speciem quidem ut explorarent eorum acumen, sed revera ut demonstraret nequaquam se formidare ne subito interficeretur, cum quidem diceret nullius se sibi facinoris esse conscium.

Ubi mors hunc quoque celeriter abripuisset post annum imperii primum et menses quattuor, Traianus eidem successit, vir rei militaris peritissimus, sexcentis potitus victoriis, fortis magnanimus generosus, duellis ausus cum hoste congredi, incorrupta in iudiciis statera iustitiae. hic cervices Celtarum, quae antea flecti non poterant, flexit: hic bellicosorum Parthorum impetus repressit, qui hoc tempore longe lateque diffusi universos Asiae fines populabantur, excurrebant undique, caedes perpetrabant, flammis absumebant omnia, castris ad ipsum Euphratem promotis. ea cum ab ipsis designata Traianus accepisset, quaeque foret

καὶ τῆς ὁρμῆς τῆς Παρθικῆς ἀναμαθὼν τὸ θράσος,
ἀπ' ἄκρων γῆς εἰς ἄκρα γῆς ὀξέως μεταβαίνει,
καὶ συμπλακεὶς καὶ τὰς αὐτῶν ῥήξας φαλαγγαρχίας,
D *καὶ πεδιάδας τὰς ἐκεῖ δείξας σωματοστρώτους,*
τοῖς ὅροις κατηνάγκασεν ἐμμένειν τοῖς ἰδίοις,
καὶ Πάρθων τὰ σχοινίσματα συστείλας καὶ στενώσας
καλλίνικος ἀνέζευξε, τὴν νίκην ἑορτάζων.
οὗτος συνήλγει πάσχουσι, συνέκαμνε πονοῦσι,
τοῖς ξένοις ἐπεκάμπτετο, φίλους παρεμυθεῖτο,
ἀνεξικάκως ἔφερεν ἅπασαν λοιδορίαν,
δεῖν ἐξισοῦσθαι τῷ θεῷ λέγων τὸν βασιλέα
καὶ στόματος ἀνέχεσθαι λοιδόρου καὶ βλασφήμου.
παρούσης δὲ καὶ τῆς βουλῆς καὶ τῶν ἐν τέλει πάντων
ξίφος γυμνώσας δέδωκεν ἐπάρχῳ τῷ τῆς Ῥώμης,
"δέξαι τὸ ξίφος" ἐπειπών, "κἂν μὲν ἀδίκως ἄρχω,
P 45 *χρῆσαι τῷ ξίφει κατ' ἐμοῦ, μὴ φείσῃ τῆς ζωῆς μου·*
εἰ δὲ νομίμως καὶ καλῶς καὶ μετ' εὐθυδικίας,
ὑπὲρ ἐμοῦ γενέσθω σοι τὸ ξίφος ἐκδικοῦν με."
Ἀλλ' οὗτος μὲν ἐξέλιπε πολλαῖς ἐμπρέψας νίκαις,
χρόνοις ἐννέα σὺν ἑπτὰ μησὶν ἡγεμονεύσας,
Ἀδριανῷ δὲ τῷ γαμβρῷ κατέλιπε τὸ κράτος.
οὗτος ταῖς βίβλοις ἔχαιρε καὶ λόγοις ἐνετρύφα,

2156 *ὀξέως*] *ὀτρύζει* M 2161 *ἀνέταξε* M 2162 *νοσοῦσι* ARR 2169 *κἂν μὴ νομίμως* AR 2174 *πρὸς* RR 2176 *τοῖς λόγοις ἔχαιρε καὶ βίβλοις* R

impetus Parthici audacia cognovisset, ab extremis terrae finibus ad extremitates eis oppositas celeriter sese contulit, manum cum hoste conseruit, phalanges adversas perrupit, planities eorum locorum cadaveribus constravit, Parthos intra limites suos manere coëgit, eisque non parum artatis ad triumphum parta insigni victoria domum reversus est. sic a natura comparatus erat ut afflictis condoleret, aegrotantium miseriis afficeretur, in extraneos benignus esset, amicos solaretur, toleranter quaevis convicia ferret, cum quidem diceret imperatorem deo similem esse debere atque oris maledici petulantiam commode perpeti. gladium evaginatum in senatus et magistratuum praesentia Romanae urbis praefecto cum verbis huiusmodi tradidit "accipe gladium hunc, et si quidem iniuste me in imperio gessero, contra me ipsum illo utere nec vitae meae parcito: sin legitime, recte iusteque imperavero, pro defensione mei traditum tibi putato."

Mortuus est Traianus multis ornatus victoriis, cum imperio per annos novem et septem menses praefuisset, Adriano genero successore designato. delectabatur ille libris, ac voluptatem ex doctrinarum studiis

καὶ πάντας οὓς ἐγίνωσκε θεραπευτὰς τοῦ λόγου
μεγαλοδώροις δωρεαῖς συχνῶς ἐδεξιοῦτο.
ἄνδρας δ' ἐπήγετο σοφοὺς αὐτῷ συνεπομένους
ἐν στρατοπέδοις, ἐν σχολαῖς, ἐν πάσαις ἐκδημίαις,
καὶ πᾶσαν γῆν ἐπίανεν ἀφθόνοις χορηγίαις.
πᾶσιν οὖν ἦν τρισέραστος, καὶ βουλευταῖς καὶ δήμῳ.
οὗτος τοὺς κακογνώμονας Ἑβραίους ἀποστάντας B
καὶ ζεύγλην ἐκλακτίσαντας Ῥωμαϊκῆς ἰσχύος
ἐπιστρατεύσας κατ' αὐτῶν ἀπώλεσεν εἰς τέλος,
λιμῷ καὶ ξίφει καὶ πυρὶ πάντας ἐκτρίψας ἄρδην.
καὶ πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἐκ βάθρων ἀνασκάψας
Αἰλίαν μετωνόμασεν ὡς δυστυχῆ καὶ τοῦτο.
ἀλλὰ μεταπιπτέτω μοι πρὸς ἄλλους τὰ τοῦ λόγου.
Ὑδέρῳ καταλύσαντος Ἀδριανοῦ τὸν βίον,
εἴκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι χρόνοις βασιλευκότος,
εἰς Ἀντωνῖνον μετ' αὐτὸν τὸ σκῆπτρον μεταβαίνει,
ὃς εὐσεβὴς ὠνόμαστο διὰ χρηστοτροπίαν,
τὰ σκῆπτρα διιθύνας τε ἐν ἔτεσι δὶς δέκα
πρὸς ἄλλοις δύο τῆς ζωῆς θανὼν ἀποστερεῖται. C
καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησεν ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος.
οὗτος ἐν πάσῃ τέθραπτο σοφίᾳ καὶ παιδείᾳ,
καὶ χάρισι τῶν ἀρετῶν κατάκομος ὑπῆρχε,
καὶ πάσαις κατηγλάϊστο τῶν ἀρετῶν ἰδέαις·
διὸ καὶ προσεφέρετο πᾶσι σοφοῖς ἐντίμως,

2178 μεγαλοδώρως A αὐτοὺς R 2183 κακοδαίμονας A
2186 ξίφει] ψύχει R 2191 κεκρατηκότος? v. 2193 post
2195 AM 2197 παιδεύσει M

percipiebat, et quoscunque literatos esse cognovisset, magnificis muneribus saepenumero donabat. habebat etiam in comitatu suo viros doctos secum, tam in castris quam in otio et itineribus. eodem modo erga quosvis alios munificentiam exercebat. quapropter universo senatui et plebi carus erat. vesanos Hebraeos, qui defecerant et imperii Romani iugum excusserant, cum copiis adversus eos profectus ad internecionem cecidit, et cunctis fame gladio igne funditus deletis urbem Hierosolymam de fundamentis eversam deinceps Aeliam nuncupavit. sed enim ad alios oratio transeat.

Posteaquam Adrianus ex aqua intercute fuisset extinctus, anno imperii quarto et vigesimo, Antonino illud delatum est, cognomento Pio propter morum probitatem et indolis mansuetudinem. is cum annis 22 imperium administrasset, naturae debitum persolvit. successit M. Antoninus, qui educatus erat in omni liberali doctrina et sapientia, virtutum laudibus, et quidem omnigenarum, ornatus. quam ob causam quosvis sapientes ac doctos viros honorifice tractabat magnificisque muneribus af-

καὶ συνεχέσιν ἦρδευε ταῖς μεγαλοδωρίαις.
τοῦτόν φασιν οἱ παλαιὰν γράψαντες ἱστορίαν,
ἐπιτρεχόντων πολλαχοῦ μυρίων πολεμίων
καὶ πᾶσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν πορθούντων καὶ κειρόντων,
χρημάτων ἀπορούμενον, σφιγγόμενον ἐνδείᾳ
καὶ μηδαμόθεν ἔχοντα στρατὸν ἀντεφοπλίσαι,
D τὸν κόσμον τὸν βασίλειον ἐν ἀγορᾷ προθεῖναι,
ἔπιπλον πᾶν χρυσοϋφές, περιπορφύρους κάνδυς
καὶ στέφη καταμάργαρα καὶ κλίνας λιθοστρώτους
αὐτήν τε πᾶσαν τὴν λαμπρὰν στολὴν τῆς βασιλείας,
καὶ πάντα τὸν βουλόμενον κηρῦξαι δημοσίᾳ
ὠνεῖσθαι τὰ προκείμενα μηδέν τι δειλιῶντα.
ὠνοῦντο μὲν οἱ θέλοντες, καὶ χρήματα συνῆκτο·
ὁ βασιλεὺς δὲ τῷ στρατῷ σκορπίσας τὸ χρυσίον
ἀντεπεξῆλθε τοῖς ἐχθροῖς, καὶ μάχην συγκροτήσας
κατὰ πολλὴν εὐχέρειαν τῶν δυσμενῶν ἐκράτει,
καὶ τρέψας πάντας εἰς φυγὴν καὶ κτείνας καὶ σκυλεύσας
P 46 ὅλους ἐκεῖθεν θησαυροὺς ἐκτήσατο χρημάτων,
καὶ πάλιν χρήματα προθεὶς τῆς ἀγορᾶς ἐν μέσῳ
ἐκήρυσσε τὸν θέλοντα λαμβάνειν τὸ χρυσίον
καὶ τὸ κτηθέν, εἰ βούλοιτο, πάλιν ἀποδιδόναι.
οὗτος καὶ Λεύκιον γαμβρὸν τὸν σὺν αὐτῷ κρατοῦντα
ἐκπέμπει πολεμήσοντα Πάρθοις τοῖς φιλομάχοις,

2202 παλαιοὶ R 2204 γῆν M κειρ.] κρατούντων AM 2208 κόσμους M 2209 στέφος καταμάργαρον R 2210 βασιλίδος M 2220 μέλλοντα M

ficiebat. prodiderunt de hoc memoriae scriptores historiarum prisci, variis bellis undique ingruentibus omnemque dicionem Romanam vastantibus eum pecuniae laborantem inopia, cum nullo pacto armare posset exercitum, ornatum imperatorium in foro vaenum exposuisse, nimirum supellectilem ex auro solido textam, amictus purpureis fimbriis redimitos, coronam unionibus ornatam, lectulos gemmis hinc inde distinctos, ipsam denique stolam imperatoriam splendidissimam: simul per publicum praeconem significasse licere cuivis haec vaenum exposita citra metum omnem periculi coëmere. hoc modo factum ut emerent ea qui vellent, pecuniamque conflatam fuisse. quam ubi distribuisset in milites, mox imperatorem copias in hostem movisse, et manu conserta citra negotium victoria potitum esse, adeoque coniectis in fugam omnibus, necatis, spoliatis, integros pecuniarum thesauros consecutum. has ubi rursus in forum rettulisset, indicari per praeconem iussisse ut qui vellet, auro recepto, quidquid prius imperatoria de supellectile coëmisset, si quidem ita placeret, restitueret. idem Lucium generum suum, imperii consortem, ad-

τῶν Παρθυαίων ἄρχοντος τότε τοῦ Βολογίσου.
ἦν δὲ καλὸς ὁ Λεύκιος τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην,
εὐμήκης, εὔοπτος, ἡδύς, ξανθόκομος, ῥοδόχρους·
ὃς καὶ συμμίξας τοῖς ἐχθροῖς ὑπερωφρυωμένοις
ἐπί τε πλήθει καὶ στρατῷ καὶ φαρετροφορίᾳ,
τέλος κατηγωνίσατο τὸ τοξοφόρον ἔθνος.
Ἀλλὰ γὰρ ὧδε γεγονὼς τοῦ δρόμου καὶ τοῦ λόγου B
θαυμάζω τὸ παλίντοκον τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους,
καὶ πῶς οὐκ ἐξεικάζονται παῖδες τοῖς σφῶν πατράσιν.
ἀεὶ μὲν λεοντόθυμον σκυμνὸν ὁ λέων τίκτει
καὶ πάρδαλις ταυτόθυμον καὶ τίγρις αὐτοτίγριν·
παρὰ δ' ἀνθρώποις ἄνισοι παῖδες πρὸς τοὺς τοκέας.
καὶ δῆλον ὡς προαίρεσις τούτων ἡ παραιτία.
πρὸς τί μοι ταῦτα λέλεκται, καὶ τίς σκοπὸς τῷ λόγῳ;
ὁ Μάρκος μὲν τοῖς φυσικοῖς ὑπέκυψε νομίμοις
καὶ τὴν πηλὸν ἀπέδωκε τῇ δανεισάσῃ φύσει
δέκα κρατήσας ἔτεσι σὺν τοῖς λοιποῖς ἐννέα·
υἱὸς δ' ἐκείνου Κόμοδος παρῆλθεν εἰς τὸ κράτος,
μεῖραξ πατρώζων κατ' οὐδέν, μηδ' ἐμφερές τι φέρων C
τῷ Μάρκῳ τῷ γεννήσαντι καὶ τῷ πεπαιδευκότι.
μίμοις γὰρ ἔχαιρεν ἀεὶ καὶ μονομάχων θέαις
καὶ γυναιξὶ καὶ φαυλουργοῖς ἀνδράσι καὶ μεθύσοις,
καὶ ξίφος εἶχεν ἐνεργὸν κρεανομοῦν καὶ θῦον

2224 Βολογαίσου A, Βελεγαίσου R 2233 τρέφει AR 2237 καὶ τίς] τίς μοι R 2239 τὸν M v. 2240 om. RR. eum vulgo post 2242 ponunt. 2244 θέᾳ A 2246 ἐνεργῶν AM, ἐνεργοῦν R

versus bellicosos pugnacesque Parthos misit, quorum id temporis rex erat Vologesus. praestabat autem Lucius tam animi quam corporis dotibus, vir procerus, facie pulchra, suavis, coma flava colore roseo. cumque pugnam cum hostibus conseruisset, qui ob copiarum multitudinem pharetrasque suas nimium quantum ferociebant, arte nationem arcus gestantem vicit ac debellavit.

Quia vero ad hunc locum orationis et instituti nostri pervenimus, generis humani vicissitudinem admirari subit, qui nimirum fiat ut filii parentibus suis similes non evadant. etenim leo semper catulum gignit, qui leonino sit animo praeditus; pardalis item sibi similem animo feram, tigris ipsissimam procreat tigridem: at hominibus liberi parentibus dissimiles nascuntur; quam rem ab electione voluntatis oriri manifestum est. at enim quo nobis haec dicta sunt? quemve sunt ad scopum relata? nimirum Marcus imperator naturae se legibus submisit lutumque naturae restituit, a qua mutuum acceperat, cum imperio 19 annis praefuisset. eius autem in locum filius Commodus successit, adolescens nulla in parte

τοὺς δυνατοὺς καὶ προύχοντας καὶ τοὺς εὐπορωτέρους.
ὅθεν καὶ τέλος εὕρατο κατάξιον τοῦ βίου·
φαρμάκοις γὰρ ἀπέρρηξε ψυχὴν τὴν μιαιφόνον
καὶ τὴν ζωὴν κατέστρεψεν ἀώρως καὶ πρὸ χρόνου,
δὶς ἓξ κρατήσας ἔτεσι τοῦ βασιλείου κράτους.
D Ῥωμαίων δ' ἦρξε μετ' αὐτὸν Περτίναξ ὁ τριγέρων,
ὃς μηδὲ φθάσας ἀγαγεῖν εἰς βασιλείους δόμους
τοὺς παῖδας ἢ τὴν γαμετὴν ἀνόμως ἀνῃρέθη.
Ἦν δέ τις Ἰουλιανὸς Δίδιος κεκλημένος·
οὗτος, ὡς λόγος, ὤνιον ἐκτήσατο τὸ στέφος,
τοὺς ταγματάρχας τοῦ στρατοῦ χρήμασιν ὑποφθείρας.
ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀπώνατο τῆς βασιλείου τύχης,
Σεβήρου δὲ τοῦ Λίβυος ἐπαναστάντος τούτῳ
μαχαίρας ἔργον γίνεται καὶ κακηγκάκως θνήσκει,
μηδὲ γευσάμενος σχεδὸν τοῦ μέλιτος τοῦ κράτους,
δύο καὶ μόνοις ἐντυχὼν μησὶ τῆς βασιλείας.
ἡ δὲ πολύζηλος αὐτὸν ἀπολιποῦσα τύχη
Σεβήρῳ προσεγέλασε καὶ χαροπὸν ἐνεῖδε.
P 47 Τοῦτον ἀκούω δείμασθαι λουτρὸν τὸ τοῦ Ζευξίππου,
τὸ μέγα καὶ περίπυστον τῆς Βυζαντίδος θαῦμα,
καὶ τοῦτο δὴ τὸ θέατρον τὸ τῆς ψυχαγωγίας,

2251 τῆς βασιλείας κράτος RR 2259 γὰρ RR 2260 κακὴν κακῶς M, παραυτίκα A v. 2262 om. RR, post 2256 ponunt AM

patrissans, nec quidquam habens simile Marco patri, a quo procreatus et institutus fuerat. quippe mimis semper delectabatur et gladiatorum spectaculis et mulierculis et viris nefaria perpetrantibus ac temulentis. caedibus etiam sese polluebat, homines potentes illustres et opulentos gladio perimens. quapropter exitum illa dignum vita reperit. nam haustis venenis inquinatam caedibus animam efflavit, ac vivendi finem ante tempus fecit, cum imperio 12 annis potitus fuisset.

Praefuit autem Romanis post ipsum maxima gravis senecta Pertinax, qui cum necdum in palatium suos liberos et uxorem deduxisset, nefarie fuit interemptus.

Erat dum Didius quidam Iulianus, quem pretio mercatum esse coronam imperialem, ducibus copiarum largitione corruptis, perhibent. sed fortunae regiae fructum nullum tulit: quippe Severo Afro seditionem adversus ipsum concitante gladio necatus est et malus male periit, cum mel imperii propemodum non degustasset. hoc modo fortuna invidiosa Iuliano deserto Severo arrisit, eumque vultu hilari respexit.

Hunc audio balneum Zeuxippi condidisse magnum illud et celeberrimum Byzantinae urbis miraculum, itemque plenum illud admirandae voluptatis ac delectationis opus, quod totis oppidis et nationibus recrean-

τὸ πόλεις ὅλας ἱκανὸν στέγειν καὶ γεναρχίας,
ἐν ᾧ πρὸς τέρψιν θέουσιν ἁμιλλητῆρες ἵπποι.
Ὁ δὲ Σεβῆρος ἱκανῶς ἐπιβιοὺς τῷ κράτει,
καὶ δέκα ὅλοις ἔτεσι προσδιαρκέσας τούτῳ
σὺν ἄλλοις ἓξ πρὸς τῷ ἑνί, νόσῳ δεινῇ ἐμπίπτει,
καὶ μέλλων θνήσκειν τοῖς παισὶ τὰ σκῆπτρα καταλείπει,
ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἔλαχε τὴν Ἀντωνίνου κλῆσιν,
ὃν ἔλεγον Καράκαλλον, ὁ μετ' αὐτὸν δὲ Γέτας
ἀρχῆθεν κατωνόμαστο πρὸς τῶν γεγεννηκότων.
οὗτοι δ' εἰς ἓξ κρατήσαντες τῆς βασιλείας ἔτη B
καὶ μῆνας δύο τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ζωῆς στεροῦνται.
Τῶν σκήπτρων τοίνυν ὁ πεττὸς συχνάκις μεταπίπτων
σὺν ἄλλοις ἐχαρίσατο τὴν αὐτοκρατορίαν
καὶ τῷ Διοκλητιανῷ τῷ παρανομωτάτῳ,
ὃς προσεταιρισάμενος τὸν ταυτογνωμονοῦντα
Μαξιμιανὸν Ἑρκούλιον, τοῦ Σατανᾶ τὸν παῖδα,
τοῦ κράτους ἔσχε κοινωνόν. τῆς ἀνοχῆς σου, λόγε!
καὶ συνδραμόντων εἰς ταὐτὸ δύο κακῶν μεγάλων,
ποῖον δεινὸν οὐχὶ παρῆν, ποῖον δ' οὐκ ἐτολμᾶτο!
σφαγαὶ καὶ πόνοι πανταχοῦ, καὶ λιμνασμὸς αἱμάτων.
καὶ τὸ ζοφῶδες τῆς εἱρκτῆς εἶχε πολλοὺς ἐμφρούρους, C
καὶ μᾶλλον τοὺς ἀπὸ Χριστοῦ τὴν κλῆσιν ἐσχηκότας·
πνεύσαντες γὰρ σφοδρότερον ἀνέμων βαρυθρόων

2268 τὰς M στέργειν M 2271 ἔτεσιν ἐνδιακέρσας RR 2272 προσπίπτει RR 2274 Ἀντωνῖνος ARR 2276 τοῦ γεγεννηκότος ARR vv. 2276—7 om RR. in priore AM ἐκράτησαν. 2282 αὐτογνωμονοῦντα MR 2286 δ' om R 2287 λιμνασμοὶ M

dis sufficit; in quo scilicet equi certantes inter sese delectationis humanae decurrunt.

Ceterum Severus ubi satis vixisset in imperio, totosque in eo 17 annos exegisset, gravi oppressus morbo vitam cum morte commutavit. moriturus filiis suis sceptra reliquit, quorum natu maior Antonini nomen habebat, cognomentum Caracallae: alteri Getae nomen parentes indiderant. praefuerunt annos omnino sex et menses duos.

Cum autem alea imperii saepius ab uno ad alterum se convertisset, praeter alios Diocletiano quoque, viro sceleratissimo, summam potestatem tribuit. is adiuncto sibi Maximiano Herculio, Satanae filio, qui eadem erat cum ipso in sententia, consortem imperii fecit. o patientiam tuam, fili dei sermo. cum duo magna mala simul concurrerent, quid calamitatis non aderat? quid non designabatur? ubique caedes mactationes, sanguinis effusiones stagnorum in modum: obscuris in carceribus multi custodiebantur, praesertim a Christo denominati. quippe ventum

τῆς εὐσεβείας τὸ φυτὸν ἀρτίφυτον ὑπάρχον
ἐφιλονείκουν ἐκ ῥιζῶν πρεμνόθεν ἀνασπάσαι
ὡς κλάδον νεομόσχευτον, ὡς ἁπαλὸν δενδρίον.
ἐντεῦθεν στρέβλαι καὶ δεσμά, κατάθυσις ἀνθρώπων,
καὶ σάρκες μελιζόμεναι καθάπερ ἐν μακέλλῳ.
ἀλλὰ θυμομαχήσαντες ἀλόγιστα πρὸς τοῦτο,
καὶ μάτην ὑλακτήσαντες ὡς κύνες λυσσητῆρες,
ὄνομα δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ σβέσαι μὴ δυνηθέντες,
μανέντες οἱ τρισάθλιοι ῥιπτοῦσι μὲν τὸ στέφος,
εἰς τύχην δὲ κατάγουσιν αὐτοὺς ταπεινοτέραν,
καὶ κήπων ἐπιμεληταὶ καὶ φυτευταὶ δενδρέων
D καὶ φυτοσκάφοι γίνονται, καὶ λαχανοκομοῦσιν.
ἀναλαβέσθαι πάλιν δὲ θελήσαντες τὸ κράτος
καὶ τοῦ σκοποῦ διήμαρτον καὶ τοῦ καταθυμίου,
καὶ τὰς ψυχὰς ἀπέρρηξαν θανάτοις βαρυτάτοις,
τῆς βασιλείας ἄρξαντες εἴκοσι δύο ἔτη.
Οὗτοι λαμβάνουσι γαμβροὺς αὐτῶν ταῖς θυγατράσιν,
ἀναγορεύσαντες αὐτοὺς Καίσαρας οἷα τέκνα,
ὁ πρῶτος μὲν Γαλλέριον ἐπὶ τῇ Βαλερίᾳ,
Μαξιμιανὸς δὲ Κώνσταντα τὸν τοῦ Κλαυδίου παῖδα
τοῦ πρὸ μικροῦ τὸ τῆς ἀρχῆς ἀνεζωσμένου κράτος.
εἶχε δ' ὁ Κώνστας γαμετὴν Ἑλένην τὴν ὀλβίαν,
ἐξ ἧς ὁ μέγας νικητὴς προῆλθε Κωνσταντῖνος·

2292 κρυμνόθεν AMR   2300 κατάγοντες M   v. 2306 om R χρόνους εἴκοσι δύο AM

quemvis gravissimum spirando superantes plantulam pietatis adhuc recentem radicitus evellere singulari studio conabantur, veluti ramum quendam non ita pridem insertum arboremve tenellam. hinc tormenta vincula mactationes hominum: hinc carnes membratim discerpebantur, tanquam in macello fieri consuevit. enimvero posteaquam ex animi lubitu satis hac in parte bruto impetu decertassent, frustraque cuncta furiosorum in morem latrassent, nec tamen Christi nomen abolere potuissent, ad insaniam redacti miserrimi homines abiecta corona semet ad fortunam et condicionem humiliorem demittunt, adeoque curatores hortorum, arborum plantatores, fossores stirpium olerumque nutritores fiunt. at ubi recuperare vellent imperium, gravissimo caedium genere vitam amiserunt.

Generos sibi delegerant, quibus filiae nuberent, eosque tanquam natos ex se filios Caesares designarant, primus quidem Galerium, Valeriae filiae maritum, alter vero, nimirum Maximianus, Constantem Claudii filium, qui non ita pridem imperaverat. habebat iam tum Constans Helenam uxorem, feminam beatissimam, e qua magnus ille triumphator

ἀλλὰ γὰρ δυσωπούμενος τὸ κῆδος τοῦ τυράννου P 48
αὐτὴν ἀποβαλλόμενος μίγνυται Θεοδώρᾳ,
Μαξιμιανοῦ τῇ θυγατρί, καὶ παῖδας ἀποτίκτει,
μεθ᾽ ὧν καὶ τὸν Κωνστάντιον τοῦ Γάλλου τὸν πατέρα
καὶ τοῦ παρανομήσαντος καὶ δεδυσσεβηκότος
Ἰουλιανοῦ τοῦ μυσαροῦ καὶ καταρατοτάτου.
Ὁ Κωνσταντῖνος τοιγαροῦν τοῦ Κώνσταντος τὸ λάχος
ὡς πατρικὸν παραλαβών, καὶ βλέπων τὰ Ῥωμαίων
κακῶς περιστροβούμενα ζάλαις ἀλλεπαλλήλοις
ὡς τῆς ἀρχῆς εἰς πλείονας ἀρχὰς διῃρημένης
(ἦρχε καὶ γὰρ Μαξέντιος, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ Σεβῆρος,
καὶ Μαξιμῖνος σὺν αὐτῷ μετὰ τοῦ Γαλλερίου),
ἐγείρει μάχας κατ᾽ αὐτῶν, κατατροποῦται πάντας, B
καὶ βασιλεὺς καθίσταται καὶ κράτωρ μονοκράτωρ,
καὶ θρέμμα γίνεται Χριστοῦ σεπτῆς ἀγελαρχίας,
πρῶτος ἀνάκτων τῷ Χριστῷ προσκολληθεὶς γνησίως.
οὗτος καθεῖλε τοὺς βωμούς, ἔκλεισε τὰ τεμένη
ἐν οἷς προσῆγον Ἕλληνες δαίμοσι τὰς θυσίας,
καὶ τῶν αἰσχρῶν ἐναγισμῶν καὶ ῥυπαρῶν ὀργίων
σχολὴν κατεψηφίσατο καὶ πάσης βδελυρίας.
καὶ γέγονε περίτρανος σάλπιγξ ἀργυροσάλπιγξ,
ἀπ᾽ ἄκρων γῆς εἰς ἄκρα γῆς ἠχοῦσα καὶ βοῶσα,
καὶ πανταχῇ σαλπίζουσα τὴν εἰς τὸν κτίστην πίστιν.
πόλεως δὲ βουλόμενος δομήτωρ χρηματίσαι

2314 κῦδος vulgo 2324 αὐτὸν ARR 2325 μετ᾽ αὐτὸν μ. A
2326 μάχην MR 2336 πανταχοῦ R 2337 χρηματίζειν A

Constantinus genitus fuit: verum tyranni gloriam reveritus, ea repudiata, Theodorae coniugium amplexus est, Maximiani filiae, de qua liberos etiam procreavit, quorum in numero fuit Constantius Galli pater itemque Iuliani praevaricatoris impii maximeque exsecrandi.

Secundum haec Constantinus eam imperii partem, quae Constanti sorte obvenerat, veluti paterno iure debitam consecutus, cum res Romanas misere cerneret continentibus agitari fluctibus, imperio multos in principatus diviso (nam una praeerant ei Maxentius, Severus, Maximinus, Galerius), bellum in eos movet, deque cunctis victoria potitus solus imperatoriam potestatem adipiscitur: simul venerandi gregis Christi fit ovicula, primus imperatorum Christo vere agglutinatus. hic et aras evertit et delubra clausit, in quibus ethnici malis geniis hostias offerebant; itemque promulgatis legibus turpes lustrationes, orgia foeda, cunctas abominationes denique cessare iussit. hoc modo factus est velut argentea quaedam tuba, quae clare ab extremis terrae partibus ad alias extremitates sonuit, ac fidem in creatorem clangore cunctis in locis pro-

C τὴν τῶν τυφλῶν κατέλαβε Χαλκηδονίων πόλιν.
καὶ κτίζειν ἀπαρξάμενος πρᾶγμα κατεῖδε ξένον·
καὶ γὰρ μεγαλοπτέρυγες ὄρνιθες ἐπιπτάντες
τοὺς λίθους ἀφαρπάσαντες μετήνεγκαν ἐκεῖθε
ἐπὶ τὴν πόλιν Βύζαντος τὴν περικαλλεστάτην.
ὁ τοίνυν θεοφρούρητος αὐτάναξ Κωνσταντῖνος
οὐκ ἀπὸ τύχης ἐγνωκώς, ἀλλ' οὐδ' ἐκ ταυτομάτου
συμβῆναι τὸ γενόμενον τοῦτο περὶ τοὺς λίθους,
ἐκεῖθεν μεταθέμενος στρέφει τὴν γνώμην ὅλην
ἐπὶ τὴν πανευδαίμονα πόλιν τῶν Βυζαντίων,
καὶ πόλιν ὀλβιόπολιν αὐτῇ προσανεγείρει,
πόλιν τὴν μεγαλόπολιν, πόλιν τὴν νέαν Ῥώμην,
Ῥώμην τὴν ἀρρυτίδωτον, τὴν μήποτε γηρῶσαν,
D Ῥώμην ἀεὶ νεάζουσαν, ἀεὶ καινιζομένην,
Ῥώμην ἀφ' ἧς προχέονται χαρίτων αἱ συρμάδες,
ἣν ἤπειρος προσπτύσσεται, θάλασσα δεξιοῦται,
ἠπίως ἀγκαλίζονται παλάμαι τῆς Εὐρώπης,
ἀντιφιλεῖ δ' ἑτέρωθεν τὸ τῆς Ἀσίας στόμα.
Ἀλλὰ τὰ μὲν αὐχήματα ταύτης τῆς βασιλίδος
ἑτέρου λόγου καὶ καιροῦ καταριθμεῖν καὶ γράφειν·
ἐπὶ δὲ τὴν διήγησιν πάλιν ἐπανιτέον.
ὁ γάρ τοι γαληνότατος καὶ μέγας Κωνσταντῖνος
ἔτεσι μὲν ἐκράτησε δέκα σὺν ἄλλοις δύο

2339 καταρξάμενος M 2340 ἐπιστάντες R 2341 ἀφαρπάζοντες A κατήνεγκαν R 2342 περικαλλεστάτην R 2343 θεοφόρητος M 2345 γινόμενον M 2359 ὡς γὰρ ὁ γ. AR

pagavit. cum autem urbem condere vellet, caecorum Chalcedonensium civitatem exstruendam statuit; quod opus ubi coepisset inchoare, novum quoddam prodigium vidit. nam magnis alis praeditae volucres cum advolassent, abreptos lapides inde pulcherrimam ad urbem Byzantinam deportarunt. quapropter Constantinus imperator, qui divinitus gubernaretur ac regeretur, animadverso rem hanc quae acciderat non fortuito nec casu evenisse, averso inde animo totum consilium mutat, seque ad opulentum Byzantiorum oppidum confert, e quo beatissimam et fortunatam urbem excitat, urbem inquam magnam, Romam novam, Romam carentem rugis, nunquam senescentem, sed perpetuo iuvenescentem seque renovantem, Romam illam denique de qua gratiarum rivi profluunt; quam terra continens amplectitur, et mare vicissim excipit; quam iucunde ornant Europae manus, et ab altera parte os Asiae deosculatur.

Enimvero laudes, quibus haec urbs imperatrix sese iactat, alterius loci et temporis fuerit enumerare: nunc ad institutam mihi narrationem revertendum erit. cum ergo serenissimus ille Constantinus pulverem corporis depositurus ac tabernaculi figulinum vas terrae, quae mutuum

τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ δὶς δέκα Βυζαντίδος·
ὡς δ' ἔμελλεν ὡς ἄνθρωπος ἐκ γῆς γεγεννημένος P 49
τὸν χοῦν ἀποφορτίζεσθαι καὶ τῇ πηλῷ διδόναι
τὴν δανεισθεῖσαν παρ' αὐτῆς τοῦ σκήνους κεραμείαν,
Κωνστάντιον τὸν δεύτερον υἱὸν ἀναγορεύει
πάσης ἑῴας κράτορα, τοῖς δὲ παισὶ τοῖς ἄλλοις
(ἦσαν δ' αὐτοῖς ὀνόματα Κώνστας καὶ Κωνσταντῖνος)
χειρίζει τὰ προσέσπερα καὶ Ῥώμην καὶ Γαλλίας.
ἀλλ' οὗτοι μὲν ἀπέσβησαν τάχιον καὶ πρὸ χρόνου,
πόλεμον φεῦ εἰς ἔμφυλον ἀλλήλοις καταστάντες
καὶ τὰς ἀλλήλων θέλοντες ἁρπάσαι κρατορίας·
εἰς μόνον δὲ Κωνστάντιον τὸ πᾶν μετέβη κράτος,
ὃς τὰ μὲν πρῶτα Καίσαρα τετίμηκε τὸν Γάλλον,
τὸν αὐτανεψιὸν αὐτοῦ, τὸν Κωνσταντίου παῖδα,
βασιλειῶντα δὲ μαθὼν καὶ τυραννεῖν ὁρμῶντα B
καὶ πάντα μηχανώμενον ὥστε τυχεῖν τοῦ πόθου
τὴν κεφαλὴν ἀφείλετο, πᾶσαν ὁρμὴν προφθάσας.
τὸν ἀδελφὸν τοῦ Γάλλου δέ, τὸν χοῖρον τὸν δυσώδη,
Ἰουλιανὸν τῷ Καίσαρος ἐκόσμησε στεφάνῳ·
ἐφ' οἷς ἀστεϊζόμενος δῆθεν ὁ παραβάτης,
καὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν αὐτοῦ δεικνὺς τὴν ἐκ πορφύρας,
ἐκεῖνο τὸ θρυλούμενον ἐπέλεγε τοῖς πέλας
"πορφύρεός τε θάνατος κατέλαβε καὶ μοῖρα,"
ὡς ἐν χλαμύδι πορφυρᾷ καὶ Γάλλου τεθνηκότος.

2363 τῷ M . vv. 2363—4 post v. 2359 ponunt AMR, addito post v. 2362 hoc: εἰς τὴν αὐτὴν εἰςδράμοι δὲ τὴν πάντας ἐκδαμάζων. 2368 χαρίζει RR 2369 κατέβησαν M 2371 ἁρπάζειν ARR 2383 ab Homero, Il. 5 83. pro τε malim με.

dederat, redditurus esset, postquam regnasset annos 12, alterum ex filiis Constantinum tetius Orientis imperatorem designat, reliquis duobus, quorum erant nomina Constans et Constantinus, Romam Gallias ceterasque versus Occidentem sitas provincias tradit. atque hi quidem ante tempus decessere, bello civili contra se invicem excitato, cum alter imperium alterius rapere conaretur: ad solum autem Constantinum universa potestas devenit. is primo Caesaris dignitatem Gallo concessit, patrueli suo, Constantis filio. verum ubi comperisset hunc regnum affectare, ad tyrannidem proruere, nihil non moliri quo voti compos fieret, omni conatu eius anteverso caput ei praecidi curavit. deinde Galli fratrem, porcum illum foetidum, Iulianum corona Caesarea cohonestavit. quo factum est ut desertor ille fidei urbanum quiddam proferre volens, purpurea veste sua commonstrata, tritum illud vulgo verbum ad stantes enuntiaret, "purpurea mors et fatum occupavit," significare volens Gallum etiam in

μετὰ μικρὸν δ' ἀποστατεῖ θεοῦ καὶ βασιλέως,
ἐξόμνυται τὸν σεβασμὸν ὃν εἶχεν εἰς τὸν κτίστην,
καὶ προσκολλᾶται δαίμοσι τοῖς τρισαλιτηρίοις,
C αἵμασιν ἀποπλύνει δὲ φεῦ τὸ λουτρὸν τὸ θεῖον,
ὅπλα κινεῖ καὶ πόλεμον κατὰ τοῦ σεσωκότος,
καὶ περιτίθησιν αὐτῷ τὴν αὐτοκρατορίαν.
ὅπερ μαθὼν Κωνστάντιος, καὶ τῷ θυμῷ χαχλάσας,
νόσῳ πιέζεται δεινῇ, καὶ μετ' ὀλίγον θνήσκει,
κατάρξας τὸ βασίλειον εἴκοσι κράτος ἔτη,
ταῦτα τὰ τρία πονηρὰ τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθέντα
ἀνακλαιόμενος πικρῶς καὶ φέρων ἐπὶ γλώττης,
τοῦ Γάλλου τὴν ἀναίρεσιν ἀδίκως γεγονυῖαν,
πίστεως τὴν παρατροπὴν καὶ τὴν καινοτομίαν,
καὶ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ τοῦ θεομισεστάτου.
Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐνύσταξεν ἐπὶ μακρὸν ἡ δίκη,
D οὐδ' ὁ παντόπτης ὀφθαλμὸς ἐκάμμυσεν εἰς πλέον,
ἀλλ' ἤγειρε τὸ βλέφαρον, εἶδε τὸν ἀποστάτην,
κατεῖδε τοὺς ἐναγισμοὺς καὶ τὰς ζωοσφαγίας,
τοὺς τῶν αἱμάτων ποταμούς, τὰς ἀνθρωποκτονίας,
καὶ πᾶν αἰσχρὸν καὶ μυσαρὸν καὶ πλῆρες δυσσεβείας
τὸ παρ' αὐτοῦ τελούμενον, καὶ μυσαχθεὶς τὴν λύσσαν
τοῖς Πέρσαις παραδέδωκεν ὡς λέουσιν ἀγρίοις
τὸν χοῖρον τὸν πηλόφυρτον πικρῶς διασπαράξαι.

2386 ἔσχεν M πρὸς R 2395 δεινῶς καὶ γλώσσης ἐπιφέρων R 2396 τοῦ γένους AR ἀνάρρησιν A ἀτίμως M 2406 παραδίδωσιν R

veste purpurea extinctum fuisse. non autem multo post tam a deo quam imperatore deficit: eiurat religionem et cultum, quo creatorem suum affecerat; sceleratissimis se geniis agglutinat; sanguine (proh impium facinus!) lavacrum illud divinum eluit; bellum adversus eum concitat a quo servatus fuerat; imperium denique sibi usurpat. quo cognito Constantius excanduit, ac morbo gravi correptus paulo post rebus humanis excessit, cum quidem tria mala per se facta deploraret ac in lingua continenter haberet, primo, quod genere sibi propinquos iniuste sustulisset e medio, deinde quod fidem Christianam adulterasset ac in ea quaedam innovasset, tertio quod impiissimum hunc Iulianum Caesarem designasset.

Enimvero non longum ad tempus iustitia dormitavit, nec inspector ille cunctorum oculus diu connixit: sed palpebram sustulit, desertorem intuitus est, vidit piacula, mactationes victimarum, sanguinis rivos, hominum caedes, omnem denique turpitudinem abominationem, impietatis plena facinora, quae designabat; et furorem hominis exsecratus, Persis veluti saevis leonibus volutatum in luto suem immaniter dilacerandum

καὶ πίπτει μὲν ὁ δυσσεβὴς ἔργον φανεὶς ῥομφαίας,
μῆνας ἑπτὰ τὸ εὐκλεὲς κράτος τῆς βασιλείας
σὺν ἔτη δύο δυσσεβῶς ταράξας καὶ κινήσας·
ἡ γῆ δ' οὐ παραδέχεται τὸ σκῆνος τοῦ βεβήλου,
ἀλλ' ἐν σεισμῷ καὶ τιναγμῷ κάτωθεν ἀποπτύει
τὸν ἀσεβείας συσσεισμῷ δονήσαντα τὴν κτίσιν.
καὶ πάλιν λάμπει φαιδρωπὸν τῆς πίστεως ἡ χάρις P 50
τὸ στέφος Ἰωβιανοῦ τοῦ κράτους δεξαμένου.
Ἀλλὰ καὶ τούτου πρὸς μικρὸν τῆς τύχης γευσαμένου
καὶ παρελθόντος τάχιον καὶ γῆθεν μεταστάντος
(μῆνας ὀκτὼ γὰρ τῆς ἀρχῆς ἐκράτησε Ῥωμαίων)
εἰς Οὐαλεντινιανὸν τὰ σκῆπτρα μεταβαίνει,
ὃς ἀδελφὸν Οὐάλεντα τὸ στέφος περιβάλλει
καὶ τῆς ἑῴας κράτορα τοῦτον ἀναδεικνύει,
τὸν δὲ καλὸν Γρατιανὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης,
τὸν ἐκ Σεβήρας γαμετῆς αὐτῷ γεγεννημένον.
Οὐάλης μὲν οὖν ὁ δυσσεβὴς προσθέμενος Ἀρείῳ
τῷ κατὰ τοῦ δεσπότου μου κακῶς φρυαξαμένῳ, B
καὶ τὸν λαὸν τὸν εὐσεβῆ πικράνας καὶ συνθλίψας,
πυρὸς τροφὴ μετ' οὐ πολὺ γίνεται τοῦ παμφάγου,
ἀγυρμιὰν καθυποδὺς ἐν τῷ τοὺς Σκύθας φεύγειν,
δέκα πρὸς τέσσαρσιν ἀρχῆς κρατήσας τῆς ἑῴας.
ὁ δὲ καλὸς Γρατιανὸς Οὐάλεντος πεσόντος,
καὶ πάσης ἤδη τῆς ἀρχῆς εἰς τοῦτον μεταστάσης

2408 μαχαίρας M 2413 δινήσαντα A 2415 Ἰοβιανοῦ τὸν στέφανον ARR 2416 τὸ στέφος R 2418 γὰρ τῆς] καὶ γὰρ RR 2420 ἀδελφὸς Οὐάλεντος M 2424 γοῦν ARR 2425 φρυαττομένῳ R

tradidit. hoc modo cum vir impius gladio vulneratus occubuisset, ne ipsa quidem terra corpus hominis profani admittere voluit, sed succussione ac motu quodam exspuit eum qui concussione impietatis universam creaturam turbaverat. hinc iam rursus hilari vultu fidei gratia splenduit, posteaquam Iovianus imperator designatus fuisset.

At ubi etiam ille fortuna exiguum ad tempus degustata rebus terrenis excessisset, Valentiniano imperium delatum est. is Valentem fratrem imposita corona collegam adscivit, ac Orientis quidem illum imperatorem renuntiavit, egregium vero Gratianum veteri Romae praefecit, ex Severa coniuge natum. ex his Valens, vir impius, addictus Ario, qui contra dominum nostrum superbe insurrexit, populumque religiosae pietatis studiosum acerbe vexavit et afflixit, non longo post tempore ab edaci consumptus est igne, cum Scythas fugiens in tugurium paleis refertum se recepisset. at praeclarus ille Gratianus, Valente sublato iam

(καὶ γὰρ Οὐαλεντινιανὸς ἔφθη δοῦναι τὸ χρέος,
ὁ τῆς παρόδου τῆς εἰς φῶς αἴτιος φανεὶς τούτῳ,
χρηστὸς ἀνήρ, θεοσεβής, ἄλκιμος τὰ πρὸς μάχας,
δύο πρὸς δέκα τῆς ἀρχῆς κρατήσας τῶν Αὐσόνων),
τὸν πρῶτον Θεοδόσιον ἄρχειν τῆς ἕω πέμπει,
ἄνδρα βριθύν, ἀρεϊκόν, ἐξ Ἱσπανίας φύντα,
οὐ χαρισάμενος αὐτῷ τὸ κράτος ἀλογίστως,
δοὺς δὲ τῆς νίκης ἔπαθλον ἥνπερ κατὰ βαρβάρων
C ὑπερβαινόντων ψάμαθον τὴν παραιγιαλῖτιν
ὑπὸ θεοῦ φρουρούμενος ἤνυσεν ὁ γεννάδας.
ὁ κράτωρ οὖν Γρατιανὸς ἐκεῖνον βασιλεύσας
καὶ τοῖς ἑῴοις γένεσι μόναρχον ἐπιστήσας,
τὰ μέρη τὰ προσέσπερα καὶ Ῥώμην οἰκειοῦται.
Οὗτος, φασίν, ὁ βασιλεὺς γυναίου προσελθόντος
καὶ κατειπόντος πρὸς αὐτὸν τοῦ συνομοζυγοῦντος
ὅτι πληγὰς καὶ ῥαβδισμοὺς αὐτῇ συχνῶς ἐπάγει,
"οὐδέν, ὦ γύναι, πρὸς ἐμὲ τοῦτ᾽" ἔφησεν εὐστόχως.
ἐκείνης δὲ τῆς γυναικὸς αὖθις προσεπειπούσης
καὶ κατ᾽ αὐτοῦ βουλεύεσθαι Γρατιανοῦ τὸν ἄνδρα,
πάλιν ἀνταπεκρίνατο "τί σοι πρὸς τοῦτο, γύναι;"
εὐστόχως δ᾽ οὕτω τοι φασὶ Γρατιανὸν τοξεύειν
D ὡς φρένας ἔχειν λέγεσθαι Γρατιανοῦ τὰ βέλη.
Τούτου σφαγέντος οἴκτιστα παρά τινος τυράννου
ὁ κράτωρ Θεοδόσιος Ῥώμην καταλαμβάνει,

2433 τούτου R 2434 ἐπιεικής R v. 2435 om AM 2442 δὲ MRR ἐκεῖνος M 2450 βουλεύσασθαι R

consecutus universum imperium (quippe Valentinianus etiam naturae debitum persolverat, Gratiani pater, vir probus, religiosus erga deum, in praeliis animosus ac fortis, cum duodecim annos imperasset), Theodosium primum ad Orientis gubernationem ablegat, virum gravem, mavortium, ex Hispania oriundum, non abs re hoc ipsi largitus imperium. quippe debitum ei concessit victoriae praemium, quam de barbaris vir magnanimus, et qui divinitus defendebatur, adeptus fuerat. ipse autem Gratianus, hoc nationibus orientalibus praefecto, sibi provincias occidentales cum urbe Roma retinuit.

Memoriae proditum de Gratiano accepimus, eum muliere quadam accedente ac maritum deferente, quod frequenter eam plagis et verberibus multaret, apte respondisse "nihil hoc ad me, mulier." at cum illa subiecisset maritum suum ipsi quoque Gratiano insidiari, rursus illum respondisse "quid hoc ad te, mulier?" tradunt etiam Gratianum adeo peritum sagittandi fuisse, ut eius tela mentem habere perhiberentur.

Interfecto autem Gratiano miserabiliter admodum a quodam barbaro, Theodosius imperator Romam profectus est, ac parricidam ultus Romae

καὶ τὸν φονέα τίννυται, καὶ τὸ τῆς Ῥώμης κράτος
εἰς Οὐαλεντινιανὸν τὸν νέον μεταφέρει,
τὸν ἀδελφὸν Γρατιανοῦ τοῦ βεβασιλευκότος.
καὶ πάλιν ἄλλος τάραχος, πάλιν βαρύθρους κλύδων,
τὸ τῆς ἀρχῆς φιλονεικῶν καταποντίσαι σκάφος.
Εὐγένιός τις τυραννεῖ, καὶ βασιλεὺς ἀγχόνῃ
χρησάμενος ὀδυνηρῶς τὸν βίον καταστρέφει.
καὶ πάλιν Θεοδόσιος κατὰ τοῦ παλαμναίου.
ζωγρεῖται γοῦν ὁ τύραννος, δεσμεῖται χειροπέδαις,
τοῦ θράσους δίκας τίννυσι καὶ τῶν τετολμημένων, P 51
καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐλεεινῶς ἐκπίπτει.
καὶ βασιλεὺς Ὁνώριος τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης
καὶ κράτωρ ἀναδείκνυται πρὸς τοῦ πατρὸς αὐτάναξ,
ὃς ἐκ Πλακίλλης γέγονεν υἱὸς Θεοδοσίῳ.
Θεοδοσίου δὲ λοιπὸν τὸν βίον λελοιπότος,
ἐν ἔτεσιν ἰθύναντος δεκαεπτὰ τὸ κράτος,
Ἀρκάδιος χειρίζεται τοὺς οἴακας τῆς ἕω,
ἐκ τῶν αὐτῶν ἀναφυεὶς σπερμάτων Ὁνωρίῳ.
τότε καταφρονήσαντες ὡς μαλακοκαρδίου
τοῦ τῆς ἑσπέρας ἄρχοντος αἱματορρόφοι Γότθοι,
φίλοπλον ἔθνος, δύσμαχον, χαῖρον ἀνδροκτασίαις,
τῶν ὅρων κατατρέχουσι τῆς παλαιτέρας Ῥώμης, B
καὶ πλοῦτον τὸν βασίλειον Ἀλάριχος λαμβάνει

2458 *τοῦ προβεβασιλευκότος* R **2460** *καταποντῶσαι* R **2464** *μὲν* AR
2470 *ἐκλικόντος* R **2474** *τούτου* R

imperium Valentiniano iuniori, Gratiani fratri, tradidit *). hinc rursus alia turba, rursus alia gravis et horrida tempestas imperium demergere conata est. quippe tyrannidem Eugenius quidam usurpavit, et Valentinianus imperator strangulatus misere vitam amisit. rursum ergo Theodosius militem adversus parricidam educit: tyrannus vivus in potestatem redigitur, compedibus ligatur, audaciae suae flagitiorumque designatorum poenas luit, simul denique vitam et imperium amittit. secundum haec Honorius a patre Romae veteris imperator renuntiatur, a Placilla Theodosii coniuge natus. cumque Theodosius etiam ipse vitam hanc reliquisset, Orientis imperium Arcadio cessit, ex iisdem cum Honorio parentibus orto. id temporis contempto principe Occidentis, tanquam effeminato, Gotthi sanguinolenti, natio bellicosa, superatu difficilis, caedibus gaudens, in Romae veteris limites excurrunt, eorumque rex Ala-

---

*) *addendum ex aliis:* qui tribus tantum annis Romae veteri praefuerat. Leuncl.

καὶ Πλακιδίαν ἀδελφὴν οὖσαν τοῦ βασιλέως,
ἥτις φυγοῦσα παρευθὺ τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων
σπουδῇ πρὸς τὸν Ὀνώριον τὸν ἀδελφὸν ἐκτρέχει,
εἰς Ῥάβενναν στερρόπυργον πόλιν προσπεφευγότα,
καὶ Κωνσταντίῳ ζεύγνυται τῷ ταύτην σεσωκότι·
ἐξ ὧν Οὐαλεντινιανὸς ὁ νέος ἀπετέχθη,
ὁ μετὰ ταῦτα βασιλεὺς ἀναδειχθεὶς τῆς Ῥώμης.
ὡς δὲ τὸν χοῦν Ἀρκάδιος ἀπέθετο τοῦ σκήνους,
ἔτεσι δέκα πρὸς τρισὶν αἰσίως βασιλεύσας,
τῆς ἕω Θεοδόσιος ἐγκάθηται τοῖς θρόνοις,
ὃν βασιλεὺς Ἀρκάδιος ἐξ Εὐδοξίας ἔσχεν.
C *Ὁ τοίνυν Θεοδόσιος ἰδίαν θυγατέρα*
πέμπει Οὐαλεντινιανῷ πρὸς γάμου κοινωνίαν.
ἀλλὰ γὰρ τὸ φιλήδονον τούτου τοῦ νεανίου
καὶ λύττησις ἀκάθεκτος ἡ τῆς φιλοσαρκίας
ζωῆς αὐτὸν ἐστέρησε καὶ κράτους βασιλείου,
καὶ τὴν τοῦ λέχους κοινωνὸν κατήγαγεν εἰς ὕβριν.
ὅπως δὲ τοῦτο γέγονεν εἰρήσεται συντόμως.
Μάξιμος ἦν ὑπατικὸς ἐν Ῥώμῃ πρωτιστεύων.
τούτῳ συνῴκει γύναιον ἐπέραστον τὴν ὄψιν,
κάλλος ἀμήχανον αὐχοῦν, κῆπος ἄντικρυς κάλλους·
ἐκόσμει δὲ τὸ γύναιον ἡ σωφροσύνη πλέον.
ὅπερ ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ἁλίσκεται τῷ κάλλει,
D *καὶ πάντα κάλων συγκινεῖ πρὸς τὸ τυχεῖν τοῦ πόθου.*

2483 *ζεύγνυσι* R v. 2487 om R 2489 *ἔσχεν ἐξ Εὐδοξίας* AMR
2490 *οἰκείαν* R 2492 *τοῦδε* AMR 2493 *ἡ*] *ἐκ* R 2502 *συνωθεῖ* M

ricus imperatoriis opibus potitur et ipsa imperatoris sorore Placidia, quae mox de barbarorum manibus elapsa celeriter ad Honorium fratrem se contulit, qui Ravennam, urbem munitam, profugerat. est autem in matrimonium collocata Constantio, per quem servata fuerat; deque his Valentinianus iunior procreatus est, qui secundum haec Romae imperium consecutus fuit. posteaquam Arcadius terrenam corporis molem deposuerat, Theodosius in orientalis imperii solium collocatur, quem Arcadius ex Eudoxia coniuge genuerat.

Is filiam suam Valentiniano ad coniugii societatem misit, quem iuvenem voluptatum amor et insanum studium explendi libidines carnis, quod nullis inhiberi vinculis poterat, non imperio tantum sed etiam vita spoliavit, ipsamque vitae sociam iniuriae alterius exposuit; quae res quo pacto gesta fuerit, breviter exponetur.

Erat in urbe Roma vir consularis Maximus, facile princeps inter ceteros. habebat is uxorem eleganti praeditam facie, quaeque propter venustatem formae quidam velut hortus pulchritudinis esse videretur; et ornabat eandem multo etiam magis castitas atque pudicitia. cum hanc

τῷ γοῦν ἀνδρὶ τῆς γυναικὸς Μαξίμῳ σύγκυβεύων
καὶ καθυπέρτερος φανείς, μὴ φέροντος χρυσίον,
λαμβάνει τὸν δακτύλιον τὸν χρύσεον ἐκείνου,
φερέγγυον ἰσόμενον τῶν ἐποφειλομένων.
ἐκπέμπει τὸν δακτύλιον τῇ γυναικὶ σημεῖον,
τὴν ἄφιξιν ἐνδώσοντα τὴν πρὸς τὴν βασιλίδα.
πιστεύει τούτοις ἡ γυνή, γνωρίζει τὸ σημεῖον.
φθάνει πρὸς τὰ βασίλεια. τίνα τὰ μετὰ ταῦτα;
ὁ βασιλεὺς ἀπολαβὼν ταύτην αἰσχύνει βίᾳ.
μανθάνει ταῦτα Μάξιμος, πιμπρᾶται τὴν καρδίαν,
εἰς ἄμυναν ὁπλίζεται, δόλους παντοίους ῥάπτει,
καὶ τελευταῖον θανατοῖ ξίφει τὸν βασιλέα,
φρουρῶν ἀρίστων στρατηγῶν πρῶτον αὐτὸν στερήσας, P 52
αἰσχύνει καὶ τὴν γαμετὴν τούτου τὴν Εὐδοξίαν.
ἡ βασιλὶς δεινοπαθεῖ, τὴν ὕβριν ἀναστένει,
καὶ πέμπει πρὸς Γιζέριχον τῶν Οὐανδήλων ῥῆγα,
κατὰ τῆς Ῥώμης ἐπελθεῖν ἐκεῖνον παρορμῶσα.
ἐπῆλθεν ὁ Γιζέριχος, ἐκράτησε τῆς Ῥώμης,
ἠνδραποδίσατο πικρῶς, δορυαλώτους ἔσχεν
αὐτήν τε τὴν βασίλισσαν καὶ τὰς ἐκείνης κόρας.
Ἡ μὲν οὖν Ῥώμη πρὸς μικρὸν ἔτι βασιλευθεῖσα
τὸ κράτος τὸ βασίλειον εἰς τέλος ἀφῃρέθη,
καὶ τῶν βαρβάρων τοῖς ῥηξὶν εἶξε καὶ τοῖς ἐθνάρχαις,

2508 ἐκδύσαντα R, ἐνδήσουσαν R 2509 γινώσκει M
2512 πίμπραται ARR τῇ καρδίᾳ R 2515 πάντων R

vidisset imperator, amore captus est, omnesque nervos in id intendit ut voto potiri posset. igitur aliquando cum Maximo, marito mulieris, alea ludens, ubi vicisset nec aurum Maximus numeraret, aureum eius anulum accipit quasi pro debitis oppigneratum. hinc anulum ipsius uxori mittit signi loco, de quo illa intelligeret in aulam sibi eundem esse. mulier signo cognito fidem iis quae mandabantur habet, adeoque celeriter in regiam se confert. quid inde factum? imperator eam nactus vi stuprat. Maximus his cognitis ardere animo, ad ultionem se armare, fraudes omnis generis nectere, tandem gladio imperatorem occidere, spoliatum prius fidissimis satellitibus. hoc facto coniugem quoque Valentiniani Eudoxiam stuprat, quae iniuriam hanc aegerrimo ferens animo suos ad Gizerichum Vandalorum regem mittit, oratum ut Romam cum copiis invaderet. fecit hoc Gizerichus, Romam occupavit, eaque miserum in morem spoliata imperatricem cum filiabus captivas abduxit.

Ac Roma quidem exiguum ad tempus adhuc ab imperatoribus administrata tandem imperium omne prorsus amisit, in potestatem regum principumque barbarorum redacta, quorum manibus misere prostrata fuit.

καὶ ταῖς παλάμαις δυστυχῶς τούτων ἐταπεινώθη.
ἦρξε μὲν οὖν ὁ Μάξιμος ὁ τότε τυραννήσας,
B καὶ μετ' αὐτὸν Ἀνθέμιος, Ὀλύβριος ὁ πάνυ·
μετὰ δὲ τὸν Ὀλύβριον ἐκράτησε Μαΐωρ,
καὶ μετ' αὐτὸν Γλυκέριος, καὶ μετὰ τοῦτον πάλιν
Νεπωτιανὸς Ὀρέστης τε, καὶ μετὰ τὸν Ὀρέστην
ὁ παῖς Ῥωμύλου τῆς ἀρχῆς ἥψατο τελευταῖος.
καὶ πόλις μεγαλώνυμος, ἡ τῶν Ῥωμαίων πόλις,
Ῥωμύλον σχοῦσα κατ' ἀρχὰς ἔννομον βασιλέα,
καὶ πάλιν περιστήσασα τὸ κράτος εἰς Ῥωμύλον
οὐκέτι τὴν κυβέρνησιν ἔσχεν ἐκ βασιλέων,
βαρβάροις δ' ὑποκύψασα καὶ χωροβατηθεῖσα,
καὶ τούτοις δυστυχήσασα δορύληπτος γενέσθαι,
ῥῆγας κατεῖδεν ἄρχοντας, χωράρχας, σατραπάρχας.
C καὶ στερηθεῖσα δυσκλεῶς ὑπάτων καὶ κρατόρων
καὶ δικτατόρων καὶ βουλῆς, ἀλλὰ καὶ πατρικίων,
ἐπωμαδίαν ἤνεγκε τὴν ζεύγλην τῶν βαρβάρων.
καὶ πρώην χρηματίζουσα βοῦς ἀγελαῖος ἄζυξ
ὑπήκοος ἐγένετο δυνάσταις ἀροτρεῦσι,
καὶ γῆς τοῖς αὐλακίσμασι τρύχεσθαι κατεκρίθη.
Καὶ ταῦτα μὲν συμβέβηκε τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ·
ἡ δ' ἡμετέρα τέθηλεν, αὔξει, κρατεῖ, νεάζει,
καὶ μέχρι τέλους αὔξοιτο, ναὶ βασιλεῦ παντάναξ,
τοιοῦτον σχοῦσα τηλαυγῆ φωσφόρον βασιλέα,

2527 γὰρ RR   2530 καὶ μετὰ] μετὰ δὲ R   2532 τελευταῖον AR
2536 εἶχεν R   2539 κατῆγεν R   2546 παλαιτέρᾳ R

tunc temporis autem Maximus occupata tyrannide regnavit, quem secuti sunt Anthemius, Olybrius vir praestantissimus, Maior, Glycerius, Nepotianus, Orestes, post quem Orestem puer Romulus omnium postremus imperium usurpavit. hoc modo celeberrima Romanorum urbs, cum ab initio Romulum legitimum habuisset, ac vicissim eius imperium ad Romulum pervenisset, deinceps ab imperatoribus gubernari desiit. barbaris autem sese submittens ab iisque calcata, perque summam infelicitatem capta, regibus eorum nationumque principibus et satrapis paruit; planeque spoliata consulibus imperatoribus dictatoribus senatu patriciis, iugum barbarorum suis humeris tulit; quae denique prius erat indomita et expers iugi vacca, principibus aratoribus obediens facta est, et condemnata ut eius solum aratro inverteretur.

Et haec quidem Romae veteri acciderunt. at illa nostra floret, augescit, imperio fruitur, iuvenescit; utque perpetuum augescat, te, rex omnium, maxime precor, praesertim cum modo talem ac tantum imperatorem habeat, Luciferum late radiis suis splendentem, regem Ausonum

μέγιστον Αὐσονάνακτα, μυριονικηφόρον,
Κομνηνιάδην Μανουήλ, πορφύρας χρυσοῦν ῥόδον,
οὗπερ τὸ κράτος ἥλιοι μετρήσαιεν μυρίοι. D
Ἀλλὰ γὰρ πάλιν εἰς ὁδὸν ὁ λόγος ἀναγέσθω,
καὶ τερματούτω τὸν λοιπὸν δρόμον τῆς ἱστορίας.
Τὸν νέον Θεοδόσιον ἔτι παιδίσκον ὄντα
ἄγοντά τε τὴν ἁπαλὴν καὶ πρώτην ἡλικίαν
Ἀρκάδιος ἐνίδρυσε τοῖς βασιλείοις θρόνοις,
καὶ φύλακας ἐπέστησεν αὐτῷ τῆς βασιλείας
τοὺς τῆς συγκλήτου προύχοντας καὶ τοὺς ἀγχινουστέρους,
καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν ἄρχοντα Περσίδος Ἰσδιγέρδην·
ὃς καὶ μαθὼν ἐπιβουλὴν κατὰ Θεοδοσίου
τυρευομένην ἔκ τινων ἀνδρῶν φιλοτυράννων
ἠπείλησεν ἐπιδραμεῖν ἄχρι καὶ Βυζαντίου
σὺν μυριάσι μαχητῶν ἀλκίμων ὁπλοφόρων. P 53
οἱ τοίνυν βουλευσάμενοι κατὰ τοῦ βασιλέως,
κατασεισθέντες τὰς ψυχὰς τῷ φόβῳ τοῦ Περσάρχου,
τὸ δύσνουν ἀπεβάλοντο καὶ τὴν κακοτροπίαν,
καὶ τῆς βουλῆς ἀπέσχοντο καὶ τῶν ἐγχειρημάτων.
ὡς ἄρα τὸ χρηστότροπον ἔστι κἂν τοῖς βαρβάροις,
καὶ τὴν φιλίαν ἄτρωτον καὶ τὴν φιλαλληλίαν
οἶδεν ἀνὴρ ἀλλόγλωσσος ἀθόλωτον φυλάσσειν·
τὸ γὰρ καλὸν ἐκ φύσεως ἅπασιν ἐνεσπάρη.

2552 κάλλος A 2558 συνέστησεν R 2563 ἐπιδρομὴν M
Βυζαντίδος R 2566 βαρβάρου ARR 2571 φυλάττειν R

maximum, victoriis sexcentis potitum, Manuelem Comneniadem, auream purpurae rosam, cuius imperium infiniti soles metiantur.

Sed enim oratio nostra in viam revocetur, et historiae cursus ad finem perducatur.

Iuniorem Theodosium, cum adhuc puer esset ac teneram primamque aetatem ageret, Arcadius pater in thronum imperatorium collocavit, simulque constituit ei custodes imperii principes quosdam senatus, itemque genere proximos, una cum Isdigerde Persarum rege; qui deinceps, ubi de insidiis accepisset quas Theodosio quidam tyrannidis usurpandae cupidi struerent, suos ablegavit, ut ad ipsum usque Byzantium cum infinitis prope pugnatorum copiis excurrerent. hoc modo perculsis insidiatorum animis formidine barbari, omni odio malevolentiaque deposita consilium prius intermissum cum ipsis conatibus fuit. de quo intelligere licet in ipsis etiam barbaris virtutem ac indolem bonam existere, hominesque linguis diversos nihilominus amicitiam et amorem mutuum illaesum conservare candide posse: nam virtus et honestum a natura cunctis insitum est.

Ἦν δ᾽ ἀδελφὴ τῷ βασιλεῖ τούτῳ Θεοδοσίῳ
σεμνότροπος, σεμνόβιος, τὴν κλῆσιν Πουλχερία,
καὶ κάλλει διαλάμπουσα σώματος εὐπροσώπου,
καὶ στίλβουσα ταῖς χάρισι τῆς ἔνδον εὐπρεπείας·
B ἥτις παρθένον συντηρεῖν αὐτὴν προελομένη
καὶ τῆς ἁγνείας ἄσυλον φυλάττειν τὸν λειμῶνα,
ἀῤῥένων μὲν ἀπέσχετο καθάπαξ ὁμιλίας,
τῷ καθαρῷ δ᾽ ἐπέχαιρε καὶ τῷ κοσμίῳ βίῳ,
καὶ ζέσιν ἐπεδείκνυτο πρὸς πᾶσαν χρηστουργίαν.
οὐ μόνον δὲ τὸν ἑαυτῆς οὕτως ἐκόσμει βίον,
ἀλλά γε καὶ τὸν ἀδελφὸν παντοίαις ἐπινοίαις
εἰς ἀρετὴν ἐρύθμιζεν καὶ τρόπους φιλοκάλους.
ἣ καὶ συνῴκισεν αὐτῷ πρὸς γάμου κοινωνίαν
τὴν κάλλεσιν ἀστράπτουσαν παντοίοις Εὐδοκίαν,
ἥτις λειμῶνα φέρουσα κάλλους ἐν τῷ προσώπῳ
ὡρμᾶτο μὲν ἐξ Ἀθηνῶν τῶν περιλαλουμένων,
πρὸς δὲ τὴν Βύζαντος λαμπρὰν ἀφικομένη πόλιν,
C ἐφ᾽ ᾧ κατηγορήσειεν ἰδίων ὁμογνίων
ὡς τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς αὐτῇ μὴ μεταδόντων,
πολλῷ κερδαλεώτερον τὸ πάρεργον εὑρίσκει.
τὸ δ᾽ ὅπως τοῦτο γέγονε λόγῳ συντόμῳ φράσω.
Ἦν ἐν Ἀθήναις τις ἀνήρ, Λεόντιος τὴν κλῆσιν,
εἰς ἄκρον ἀφικόμενος πάσης φιλοσοφίας,
καὶ λογικῆς καὶ φυσικῆς καὶ τῆς ἀστεροσκόπου.

2573 τούτῳ τῷ βασιλεῖ κυρῷ Θ. R   2587 τοῖς προσώποις AR
2589 ἀφικνουμένη AR   2593 λόγοις συντόμοις AR

Ceterum imperatori Theodosio soror erat, castis praedita moribus, vitae gravis ac pudicae, nomine Pulcheria. fulgebat ea venusti corporis elegantia, simulque dotibus internae pulchritudinis relucebat. cumque virginitatem suam retinere et castitatis campum illibatum tueri decrevisset, prorsus a virorum consuetudine semet abstinebat, ac purae modestaeque vitae studio dedita fervorem animi erga quaevis facta praeclara insignem demonstrabat. neque tantum exornandae vitae suae intenta erat, verum etiam fratrem omnigenis rationibus, iisque solerter excogitatis, ad virtutem probosque mores informabat. coniunxit et fratri matrimonio Eudociam, omni venustatis genere splendentem. ea cum esset vultu praedita formosissimo, Athenis illis celeberrimis, ubi nata fuerat, Byzantium profecta, suos ut fratres accusaret, qui paternarum facultatum partem ei se daturos pernegarent, obiter quiddam longe fructuosius reperit. libet autem breviter exponere, quo pacto haec evenerint.

Fuit Athenis quidam Leontius, vir accurate peritus omnis philosophiae ac logicarum naturalium astronomicarum disciplinarum. huic ex

τούτῳ μιᾶς ἐκ γαμετῆς ἐτέχθησαν τρεῖς παῖδες·
δύο μὲν ἦσαν ἄρρενες, τριτάτη δὲ θυγάτηρ,
θυγάτηρ ἀγλαόμορφος ἐπιχαριτωτάτη.
Ἀθηναῒς ὠνόμαστο πρὸς τοῦ πατρὸς ἡ κόρη.
ὡς οὖν τὸν βίον ἔμελλε λιπεῖν ὁ ταύτην σπείρας,
ἐπιθανάτιον συνθεὶς καὶ τελευταῖον γράμμα
τοῖς μὲν παισὶ κατέλιπε τοῖς ἄρρεσι τὸν βίον, D
ὁπόσος ἐν ἱματισμοῖς, ὁπόσος ἐν χρυσίῳ,
ἐν οἴκοις, ἐν βοσκήμασιν, ἐν σκεύεσιν, ἐν δούλοις
(ἦν γάρ τοι μεγαλόπλουτος καὶ τῶν βαθυκτημόνων)·
τῇ θυγατρὶ δ' ἐκέλευσε, καὶ ταῦτα φιλουμένῃ,
μόνους χρυσίνους ἑκατὸν παρασχεθῆναι κλῆρον,
τὴν τύχην τὴν περίλαμπρον ἀρκεῖν ἐκείνῃ φήσας,
ἁπάσης ὑπερφέρουσαν γυναίων εὐποτμίας.
ὁ μὲν εἰπὼν ἐξέπιε τὸν τοῦ θανάτου σκύφον,
οἱ δὲ τῆς κόρης ἀδελφοὶ φαυλότροποι φανέντες
πᾶσαν ἐσφετερίσαντο τὴν πατρικὴν οὐσίαν
καὶ παντελῶς ἀπόκληρον ἔθεντο τὴν νεᾶνιν. P 54
ἐφ' οἷς ὑπερπαθήσασα καὶ τὴν ψυχὴν πληγεῖσα
τῇ μητραδέλφῃ πρόσεισιν Ἀθηναῒς ἡ κόρη,
κοινοῦται τὰ καθ' ἑαυτήν, τὴν συμφορὰν δακρύει,
περιπαθέσι στεναγμοῖς ἐκτραγῳδεῖ τὸ πάθος.
οἰκτείρει τὸ κοράσιον πενθοῦν ἡ μητραδέλφη,
ὑπὲρ τῆς ἀδελφόπαιδος πιμπρᾶται τὴν καρδίαν,

2597 γυναικὸς R   τρεῖς ἐτέχθησαν AMR   2601 λείπειν MR
2606 πολυκτημόνων MRR   2607 ταύτῃ R   2609 φράσας M
2610 γυναίας A   2617 δεικνύει M   2619 θρηνοῦν M
2620 πίμπραται ARR

una coniuge tres erant nati liberi, duo mares, una filia, formae puella praestantis, et ceteroquin etiam elegantissima, cui pater Athenaidis nomen dederat. cum autem rebus humanis iamiam excessurus esset, testamento de voluntate sua postrema condito filiis quidem maribus facultates omnes legavit, quicquid nimirum habebat vestium auri aedium pecoris, instrumenti ac supellectilis, mancipiorum (quippe locuples et opulentus erat): filiam vero, quam etiam unice diligebat, sola centum aureorum sorte contentam esse iussit, quod hanc fortunam sufficere diceret, qua cunctas mulieres felicitate superaret. his ille verbis prolatis naturae debitum persolvit. puellae fratres, qui homines essent improbi, paternas facultates universas sibi vindicabant, sorore prorsus ab aditione hereditatis exclusa. quam rem Athenais aegerrimo ferens animo materteram adit, casus ei suos exponit, calamitatem deplorat et multis cum gemitibus dolenter amplificat. illa puellae commiseratione tangi, ac neptis nomine commota Cpolin cum ea proficisci, urbem urbium principem et imperii

καὶ σὺν αὐτῇ καὶ μετ' αὐτῆς ὡς εἶχεν ἀφικνεῖται
πρὸς πόλιν τὴν πρωτόπολιν, πρὸς πόλιν τὴν τοῦ κράτους.
τῇ Πουλχερίᾳ πρόσεισι τῇ χαριτοκοσμήτῳ,
ἐπικουρίαν ἐξαιτεῖ, δεῖται βοηθηθῆναι
B *τὴν κόρην τὴν τῶν ἑαυτῆς ἀδίκως στερουμένην.*
θαυμάζει τῆς νεάνιδος ἡ βασιλὶς τὸ κάλλος,
ἐκπλήττεται τὰς φεραυγεῖς χάριτας τοῦ προσώπου,
θαυμάζει τὴν εὐσύνετον μεγαλογνωμοσύνην.
πυνθάνεται εἰ τὴν αὐτῆς ἔφθαρται παρθενίαν,
καὶ γνοῦσα κοίτης ἄπειρον τὴν κόρην χρηματίζειν
καὶ τὸ καλὸν ἀκίβδηλον φυλάττειν τῆς ἁγνείας
λουτρῷ καθαίρει τῷ σεπτῷ, τὴν κλῆσιν μεταμείβει,
μετονομάζει τὴν καλὴν νεᾶνιν Εὐδοκίαν,
συνάπτει τε τῷ βασιλεῖ καὶ ζευγνῦσιν εἰς λέχος,
συναραμένου τὰ πολλὰ πρὸς τοῦτο καὶ Παυλίνου,
ὃς ἐν τοῖς πρώτοις τέτακτο τῶν βασιλέως φίλων.
ἐκ ταύτης Θεοδόσιος ἔτεκεν Εὐδοξίαν,
C *ἣν Οὐαλεντινιανῷ σκηπτροκρατοῦντι Ῥώμης*
τῆς πρεσβυτέρας ἔπεμψεν εἰς γάμου κοινωνίαν.
Ἀλλ' ἦν οὐδέν, ὡς ἔοικεν, εὐτύχημα τοῦ βίου
ζάλης καὶ λύπης ἀμιγές, οὐδέ τις εὐποτμία
μὴ συναναφυόμενον ἔχουσα καὶ τὸ κνίζον·
καὶ γὰρ καὶ ῥόδον εὔοσμον φρίσσει πυκναῖς ἀκάνθαις,
ἡλίου τε τὸ βλέφαρον σκοτίζουσι νεφέλαι,

2622 *τὴν* pro altera *πρὸς* RR **2629** *μὴ* A **2632** *μεταβάλλει* ARR **2634** *μίγνυσιν* AR **2639** *βίου* AR *συνοικίαν* R **2643** *πυκνὰς ἀκάνθας* M

sedem. hinc Pulcheriam multis ornatam dotibus convenire, opem et auxilium eius implorare, rogare denique subveniret puellae suis rebus per iniuriam spoliatae. Pulcheria iuvenculae formam admirari, ad radiantes vultus dotes obstupescere, magnanimitatem plane conspicuam plurimi facere; simul interrogare num florem virginitatis adhuc illibatum haberet. intellecto puellam adhuc expertem esse coniugii castitatisque bonum hactenus integrum servasse, religioso eam lavacro curat ablui, nomen immutat, Eudociam appellat, fratri matrimonio copulat, non parum adiuvante Paulino, viro inter amicos imperatoris principem locum obtinente. procreavit autem ex hac Theodosius Eudoxiam, quam Valentiniano in urbe Roma vetere imperanti ad vitae societatem misit.

Sed enim nulla vitae felicitas tempestatis ac doloris expers est, nec prosperitas esse potest ulla cum qua non existat etiam aliquid quod hominem mordeat. etenim ipsa quoque rosa, licet fragrans sit, crebris tamen spinis horret; itemque vultum solis nubes interdum caligine quadam obvelant. consimili modo invidia comitatur et insectatur eos qui

καὶ φθόνος ἐπιφύεται τοῖς τὸ καλὸν ἀσκοῦσι,
καὶ πᾶν εὐτύχημα λαμπρὸν καὶ πᾶν σεμνὸν τοῦ βίου
φέρει καὶ τὸ δυστύχημα συνανακεκραμένον.
Ἀλλὰ γάρ τί μοι βούλεται τὸ προάσμα τοῦ λόγου;
ἡ βασιλὶς ἐπέπλει τὴν ἅλμην τὴν τοῦ βίου
εὐδιεινοῖς καὶ γαληνοῖς πνεύμασι φερομένη·
ἀτάραχον διήνυε τὸν πλοῦν τῆς εὐποτμίας, D
ὡσπερεὶ πλοῖον φορτηγὸν ὡς ἐξ οὐρίας πλέον.
ἀλλ' αἴφνης ἐξεφύσησεν ὡς καταιγὶς ὁ φθόνος,
καὶ λαῖλαψ συνετάραξε τὴν θάλασσαν καὶ κλύδων·
νέφος ἐρράγη θολερόν, κατήγαγε χειμῶνα,
συνέσεισεν ἐδόνησε τὴν σκάφην ὡς φυλλάδα,
καὶ φλοίσβους ἤγειρε δεινοὺς καὶ τάραχον βαρύθρουν,
καὶ τὴν μὲν ναῦν συνέτριψε, τῇ δὲ ναυστολουμένῃ
στόμα δεινὸν ὑπήνοιξε χάσματος δυσαλύκτου.
ἐντεῦθεν ἡ βασίλισσα πικρίας ἐνεπλήσθη
καὶ πειρασμοῖς ἐπάλαισε βαρυσυμφορωτάτοις.
τί δ' ἦν αὐτῇ τὸ συμπεσὸν ὁ λόγος ἱστορήσει.
Θεοδοσίῳ βασιλεῖ τῷ συζυγοῦντι ταύτῃ P 55
μῆλον καλὸν εὐμέγεθες πένης προσήνεγκέ τις.
ὁ δὲ τὸ καλλιπρόσωπον θαυμάσας τῆς ὀπώρας,
καὶ τῆς εὐχροίας ἀγασθεὶς ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγέθους,
ὥς τι καινὸν τὸ δώρημα τῇ βασιλίδι πέμπει·

2646 σεμνὸν καὶ πᾶν λαμπρὸν A, σεμνὸν πᾶν τὸ λαμπρὸν R 2648 πρόγραμμα R 2652 πλέει AM 2658 δέ γε ναυστολούσῃ A 2663 συνοικοῦντι ARR 2664 προσήγαγέ R

virtutem colunt; omnisque sancta prosperitas et vita splendens in hominum oculis admistam quandam infelicitatem secum trahit. quid autem hoc sibi vult orationis praeludium? nimirum et haec imperatrix in huius vitae mari navigabat, et serenis placidisque ventis acta felicitatis cursum absque perturbatione conficiebat, non aliter atque si navis oneraria vento secundo feratur: verum invidia subito tempestatis cuiusdam instar flare coepit; turbo cum procella mare commovit; nubes impetuosa exorta tempestatem excitavit, adeoque succussit et agitavit scapham instar folii, commoto ingenti strepitu gravique turba, ut navem confringeret, ac ipsi naufragium facienti terribiliter ore adaperto minaretur, quasi vellet ei plane dehiscere. ab eo tempore casus acerbos imperatrix complures experta fuit et aerumnosissimis cum tentationibus colluctata. lubet autem commemorare quid illi acciderit.

Quidam fortunae tenuis imperatori Theodosio, Eudociae marito, pomum eximiae tam pulchritudinis quam magnitudinis obtulerat. eius ille speciem longe venustissimam, colorem, magnitudinem admiratus, pomum ipsum inusitati cuiusdam muneris loco imperatrici miserat; quae sane

ὅπερ μεγάλων γέγονεν ἀρχὴ πειρατηρίων,
οὐχ ἧττον ἢ τῆς Ἔριδος τῆς φθονερᾶς τὸ μῆλον,
ὅπερ ἐπεισεκώμασεν ἐπὶ κακῷ τοῖς τότε
θύουσι γαμοδαίσια Θέτιδος καὶ Πηλέως.
οἷα καὶ γὰρ συμβέβηκε διὰ τὸ μῆλον τοῦτο!
ἐθαύμασεν ἡ βασιλὶς τὴν ὥραν τῆς ὀπώρας,
B *ὑπερφυὲς ἡγήσατο τὸ χρῆμα τὸ τοῦ μήλου,*
καὶ φιλοτίμως ἔχουσα πρὸς τὸν καλὸν Παυλῖνον
ὡς συναράμενον αὐτῇ πρὸς ὕψος βασιλείας,
τῷ μήλῳ τῷ πικροποιῷ τὸν ἄνδρα δεξιοῦται.
ἐκεῖνος δὲ τῷ βασιλεῖ τὸ δῶρον ἀντιπέμπει,
μὴ κατειδώς, ὡς ἔοικεν, ὅθεν παρεισεφθάρη·
ἔτυχε γὰρ τῷ βασιλεῖ μὴ συμπαρὼν ὁ τάλας
ἡνίκα Θεοδόσιος ἐδέχετο τὸ μῆλον,
Ἅιδου πικράν, ἂν εἴποι τις, ὀπώραν θανασίμην,
ἧς κηπευτὴς ὁ θάνατος καὶ φυτηκόμος Ἅιδης.
ὁρᾷ τὸ μῆλον ὁ κρατῶν, γνωρίζει τὴν ὀπώραν,
κρύπτει τὸ μῆλον παρ' αὐτῷ, σιγῇ παρακατέχει,
C *πυνθάνεται τῆς γαμετῆς ὅπῃ τὸ μῆλον εἴη,*
εἰποῦσαν ὅτι βέβρωκεν ὅρκοις καταλαμβάνει.
ἡ δέ, τῆς τύχης τῆς πικρᾶς, ὡς ἔοικε, σφαλλούσης
ἀντόμνυσι καταφαγεῖν. τίνα τὰ μετὰ ταῦτα;
εἰς ὑπονοίας ὁ κρατῶν οὐκ ἀγαθὰς ἐμπίπτει,
δείκνυσι τὰ κρυπτόμενον, ἐλέγχει ψευδομένην,

2668 *ῥίζα* R 2670 *ἐπεισεκόμισεν* R 2675 *λαμπρὸν* AR
2680 *γὰρ μὴ συμπαρὼν τῷ παλατίῳ τότε* R

res non minus maximorum incommodorum origo exstitit, atque olim pomum illud Eridis invidiae, quod nocendi causa iis obtulit qui Thetidis atque Pelei nuptiis intererant. nam qualia, quaeso, consecuta sunt? imperatrix pulchritudinem fructus admirari, eumque arbitrari naturae modum excedere. et quoniam Paulinum propterea venerabatur quod valde eam iuvisset in consequenda dignitate imperatoria, virum hoc infelici pomo donat. is vero vicissim munus imperatori mittit, ignorans, uti quidem videtur, unde profectus fuisset: non enim affuerat id temporis imperatori miser, quo pomum acceperat, quod nuncupare quis possit letalem Orci fructum, ab ipsa morte Plutoneque consitum. imperator oblatum intueri, mox agnoscere, clam apud se occultare ac retinere, coniugem interrogare ubinam pomum ab se datum haberet: illa respondere manducatum ab se esse. rursus imperator ei deferre iusiurandum: illa per summam infelicitatem sacramento confirmare pomum ab se manducatum esse. quid hinc factum? imperator suspicionibus malis indulgere, pomum absconditum proferre, coniugem mendacii convincere, excande-

θυμοῦται, μαίνεται, μισεῖ στυγεῖ τὴν βασιλίδα.
ἐντεῦθεν ἐπεμόρμυρε τῶν πειρασμῶν τὸ κῦμα
καὶ συμφορᾶς ἡ θάλασσα καὶ τῶν κακῶν ὁ κλύδων·
ἐντεῦθεν ἀνυπόφορον, ἥλιε, πάθος εἶδες.
ὁ μὲν Παυλῖνος θάνατον ἐτρύγησεν ἐκεῖθεν,
καὶ ξίφος αἱματόχαρτον ἐμέθυσε τῷ φόνῳ·
ἡ βασιλὶς τὸ μῖσος δὲ γνοῦσα τοῦ βασιλέως
εἰς πόλιν Ἱερουσαλὴμ ὡς τάχος ἀφικνεῖται,
κἀκεῖσε τὸ λειπόμενον ἀνύσασα τοῦ βίου
τῆς φύσεως τῆς γεηρᾶς ἐκτίννυσι τὸ χρέος. D
Οὗτος ὁ Θεοδόσιος τἆλλα μὲν ἦν ἀστεῖος,
χαρίεις, μεγαλόδωρος, βίβλοις ἀεὶ σχολάζων,
ἀλλὰ τοῖς προτερήμασιν εἶχε συναναβαῖνον
καί τι κακὸν ζιζάνιον οἷα τοῦ βίου κῆρα.
ἂν γάρ τις οἷον δήποτε τούτῳ προσῆξε χάρτην,
ἐν ἐρυθρώοις γράμμασιν αὐτὸν ἐσημειοῦτο,
μὴ συσκοπήσας μὴ μαθὼν οἷα τὰ γεγραμμένα.
οὕτως οὐδὲν ἀκέραιον ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει,
οὐδὲν τῆς λώβης ἀμιγὲς τῆς τῶν ἀποπτωμάτων.
ἡ τοίνυν χαριτόστεπτος καὶ θεία Πουλχερία
πολλὴν ἐδείκνυ τὴν σπουδὴν περὶ τὸν βασιλέα,
ἀπαλλαγῆναι θέλουσα τοῦτον τῆς ἁμαρτάδος·
ὡς δὲ πολλὰς καὶ συνεχεῖς πλέξασα παραινέσεις P 56
καὶ λόγοις συνετίσασα τοῖς σωφρονιστηρίοις

2699 ὡς] τὸ RR 2704 τοῖς] γὰρ A 2707 ἐρυθρόοις βάμμασιν R 2710 τῆς ἀπὸ συμπτωμάτων R 2713 ἁμαρτίας R 2715 συνετίζουσα R

scere, furere, imperatricem odio persequi. atque hinc iam fluctus ille tentationum, mare calamitatum, tempestas malorum exundavit; hinc facinus indignum, sol, conspexisti. nam Paulinus ob hanc causam interfectus est, et imperatrix odio mariti perspecto celeriter Hierosolymam proficiscitur, atque ibi exacto reliquo vitae tempore tandem naturae debitum persolvit.

Erat ceteroqui Theodosius comis, facetus, liberalis, semper lectitandis libris occupatus: verum inter has virtutes etiam mala quaedam herba succrescebat, ut sunt res humanae. nam si quis ei chartam offerret, rubris in ea literis nomen imperatorium subscribebat, non inspectis prius iis quae essent in ea perscripta. nimirum in humana natura nihil est quod omnino sit labis expers et ab omni absurditate alienum. quamobrem divinis exornata dotibus Pulcheria, fratrem ab hoc vitio revocare studens, singulari diligentia imperatorem monebat. postea vero quam variis et continuis admonitionibus usa prudentibusque verbis castigato

πλέον ἐπέραινεν οὐδέν, τεχνᾶταί τι τοιοῦτον,
θηρεύει τε τὸν ἀδελφὸν ἀστείαις ἐπινοίαις.
πλάττεται χάρτην ὡς αὐτοῦ δῆθεν τοῦ βασιλέως
οἰκέτιν χαριζόμενον αὐτῇ τὴν βασιλίδα.
δίδωσι τοῦτον τἀδελφῷ, δεῖται τοῦ βασιλέως
ἐνσημανθῆναι τὴν γραφὴν γράμμασι βασιλείοις.
ὁ μὲν ἐπένευσεν αὐτῇ ταῦτα λιταζομένῃ,
καὶ καλαμὶς ἐν ταῖς χερσὶν εὐθὺς τοῦ βασιλέως,
B καὶ πορφυρόβαπτος γραφὶς τὸν χάρτην ἐπιστοῦτο·
ἡ δὲ τὸ γράμμα σημανθὲν ὡς ἕρμαιον λαβοῦσα,
ὡς δούλην ἀργυρώνητον εἷλκε τὴν βασιλίδα.
τοῦ δὲ περιυβρίζεσθαι φήσαντος ἐπὶ τούτῳ,
ἐκείνη τὸ βασίλειον προὔφερε γραμματεῖον,
κἀκεῖθεν ἔλεγεν αὐτὴν εἰς τοῦτο δικαιοῦσθαι.
συνῆκεν οὖν ὁ βασιλεύς, ᾐδέσθη, κατῃσχύνθη,
ἀπέσχετό τε τοῦ λοιποῦ ταύτης τῆς ἀφροσύνης.
καὶ τοῦτο μὲν εἰς ἀγαθὸν κατέληξε τὸ τέλος,
ὡς ἄρα γε τρισευδαίμον καὶ μέρος εὐποτμίας
εὔνοις ἀνθρώποις συνοικεῖν καὶ καθαρῶς φιλοῦσι
καὶ μὴ καταρυπαίνουσι τὰ τῆς φιλαλληλίας.
Ἔτι σκηπτροκρατοῦντος δὲ τούτου τοῦ βασιλέως,
C ἀφυπνισθέντες ὤφθησαν ἐξ ὕπνου μακρολέκτρου
ἑπτὰ καρτερικώτατοι μάρτυρες νεανίαι.

2720 τούτῳ A 2721 τῇ γραφῇ R 2722 ταῦτα] δῆθεν M
2730 συνῆκε γοῦν AMR

fratre nihil se proficere cerneret, huiusmodi quiddam instituit ac molita est. excogitatis ingeniose rationibus fratrem circumvenit, literas fingit, in quibus perscriptum foret imperatorem Pulcheriae sorori coniugem suam veluti mancipium quoddam donasse. hanc chartam fratri offert, rogat hanc scripturam literis imperatoriis munire ac subsignare velit. imperator precibus sororis annuit, mox calamum prehendit manu, et exaratis purpurei coloris literis chartam confirmat. Pulcheria literas manu fratris subscriptas insignis lucri loco accipit, et imperatricem instar coëmpti pretio mancipii secum abducit. cum Theodosius a sorore iniuria se diceret affici gravissima, literas imperatoris illa vicissim proferre, seque dicere fretam his optimo iure quod faceret facere. tum vero rem imperator intelligere, pudore suffundi, ab eiusmodi stultitia deinceps sibi cavere, factum ipsum denique praeclarum ad finem tendere. nimirum in magna felicitatis parte collocandum est, si quis inter homines benevolos, vitae purae studiosos, amorem mutuum labe nulla contaminantes degat.

Ceterum imperatore Theodosio rerum potiente septem illi iuvenes, martyres tolerantissimi, de somno longissimo experrecti ac vulgo con-

τὴν λύσσαν γὰρ ἐκφεύγοντες τοῦ δυσσεβοῦς Δεκίου,
εἰς σπήλαιον αὐτόροφον ὁμοῦ συνεισελθόντες
τοῖς ὅροις παρακείμενον πόλεως Ἐφεσίων,
βαθὺν καὶ μακροκοίμητον ἦσαν ὑπνοῦντες ὕπνον.
ἀφυπνισθέντες τότε δὲ καὶ τοῖς πιστοῖς γνωσθέντες
καὶ τιμηθέντες παρ' αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλέως
τὸν νήγρετον κατέδαρθον καὶ τελευταῖον ὕπνον.
Σεισμῶν ἀλλεπαλλήλων δὲ γῆν κινούντων ῥιζόθεν
καὶ συσσειόντων τὰς ψυχὰς ἀνθρώπων καὶ δονούντων,
καὶ πλήθους τοῦ φιλευσεβοῦς θεὸν ἱλεουμένου, D
αἴφνης παιδίον ἁρπαγὲν μέχρις αἰθέρος ἄνω
τὸν ὕμνον τὸν τρισάγιον ἤκουσεν ὑπ' ἀγγέλων.
ἔμπαλιν δὲ κατενεχθέν, βαβαὶ φρικτῆς ἰσχύος!
ἐν μέσοις ἐξεβόησε πῶς χρὴ τὸν ὕμνον πλέκειν·
ἦσαν καὶ γὰρ οὐ πρὸ πολλοῦ πρὸς τοῦτον ἐσφαλμένοι.
Οὗτος ὁ Θεοδόσιος παρὰ τοῦ Χρυσαφίου
ἀπατηθεὶς καὶ πικρανθεὶς κατὰ τῆς Πουλχερίας
πολλαῖς πολλάκις πειρασμῶν κατέκνισεν ἀκάνθαις
τὴν πάσαις κατακόσμητον τῶν ἀρετῶν ἰδέαις.
εὐνοῦχος δ' ἦν Χρυσάφιος, ἀλάστωρ, κακοήθης,
ἐξάγιστος καὶ φόνιος καὶ βδελυρὸς τοὺς τρόπους·
οὗ τὴν κακίαν ὁ κρατῶν ὡς ὕστερον ἐπέγνω, P 57
δημεύσας τὸν κατάρατον καὶ πένητα ποιήσας

2749 ἀρπαχθὲν R 2752 λέγειν R 2755 μετὰ A 2759 φθόνιος R

specti sunt. nam ut Decii furorem evitarent, in nativam specum haud procul ab Ephesina urbe sitam sese contulerant, ibique gravi et prolixo somno consopiti quieverant. hoc autem excitati tempore ac fidelibus agniti, simulque tam ab ipsis quam imperatore magno in honore habiti, rursus inexcitabili postremoque sopore correpti fuerunt.

Eodem imperante cum continui terrae motus omnia passim funditus succuterent unaque mortalium animos percellerent, accidit ut religiosa multitudine precibus deum placante puer quidam subito ad ipsum usque caelum abreptus hymnum illum sanctissimum ab angelis concini audiret. deinde relatus in terram (proh vim roburque stupendum) in medio mortalium coetu clarissima voce docuit quo pacto hymnum illum cani oporteat. quippe non ita pridem in eo peccatum fuerat.

Hic Theodosius a Chrysaphio deceptus et adversus Pulcheriam exacerbatus saepenumero multis tentationum spinis ornatam omni virtutis genere mulierem pungebat. erat autem ille Chrysaphius eunuchus, communis hominum pernicies, improbus, impuris sanguinariis exsecrandis moribus; cuius nequitiam ubi deinceps imperator cognovisset, publicatis bonis hominem ad paupertatem redactum aequissima lata sententia solum

ὑπεροψίᾳ χαλεπῇ παρέπεμψεν ἐνδίκως.
ἤδη δὲ χρέος τὸ κοινὸν τοῦ Θεοδοσίου δόντος
καὶ τὴν τοῦ σώματος πηλὸν εἰς γῆν ἀποθεμένου,
κρατήσαντος ἐν ἔτεσι τριάκοντα τρισί τε,
εἰς Πουλχερίαν τὴν καλὴν τὸ κράτος μεταβαίνει,
ἥ τις σοφῶς καὶ συνετῶς ἄγαν βουλευσαμένη
ὡς βασιλέως χρῄζουσι τὰ πράγματα Ῥωμαίων,
μετακαλεῖται τὸν χρηστὸν Μαρκιανὸν αὐτίκα,
ἄνδρα σεμνοῖς ἐμπρέποντα καὶ φιλοθέοις τρόποις,
καὶ καταδήσασα φρικτοῖς καὶ βαρυτάτοις ὅρκοις
B ἀδιαλώβητον αὐτῆς τηρῆσαι τὴν ἁγνείαν,
καὶ συγκατατιθέμενον εὑροῦσα καὶ τὸν ἄνδρα,
τὸ στέφος περιτίθησιν αὐτῷ τῆς βασιλείας,
τὸν δὲ Χρυσάφιον πικρῷ θανάτῳ καθυπάγει.
Πάντως δ' οὐκ ἄκαιρόν ἐστιν, οὐδὲ τῆς τέχνης πόρρω,
εἰπεῖν περὶ Μαρκιανοῦ πόθεν καὶ τίς ὑπῆρχε.
πένης μὲν ἦν καὶ ταπεινός, ἀλλὰ χρηστὸς τοὺς τρόπους·
οὐκ ὢν δὲ γένους εὐκλεοῦς, οὐδὲ τῶν ἐπισήμων,
ταῖς τάξεσι συνείλεκτο ταῖς τῶν στρατευομένων.
ἄρτι δὲ νέφους ἰσχυρᾶς μάχης ἀναρραγέντος
καὶ Πέρσαις τοῖς ὑπέρφροσιν ἐπάγοντος Ῥωμαίους,
νόσῳ ληφθεὶς Μαρκιανὸς θάνατον ἀπειλούσῃ
ἔν τινι κώμῃ τῆς λαμπρᾶς Λυκίων ἐπαρχίας
C κατέμεινε σωματικῆς χάριν νοσοκομίας.
ἔνθα φιλίαν ἐσχηκὼς πρός τινας αὐθομαίμους

2780 συνείλκετο A

vertere iussit. cum autem commune debitum naturae Theodosius persolvisset, iamque pulverem corporis in terram deposuisset, ad egregiam illam Pulcheriam imperium pervenit. ea vero sapienter admodum re deliberata, et animadverso rem Romanam imperatoris egere, mox bonum illum Marcianum arcessit, virum gravibus ac religiosis moribus illustrem, eumque sacramentis horrendis obstrictum, quibus se castitatem Pulcheriae minime contaminaturum polliceretur (in quo sane Marcianum promptum et assentientem repperit), imperatoria corona exornat. Chrysaphium vero peracerba morte de medio tollit.

Atque hoc loco non intempestive fecerimus, si de Marciano memoriae prodiderimus, unde prognatus et quis fuerit. nimirum pauper erat et humili quidem ortus loco, sed indole moribusque bonis praeditus. et quanquam ex celebri et illustri familia non esset, tamen consecutus fuerat ut militum ordinibus adscriberetur. forte accidit ut bello inter Romanos et superbos Persas exorto Marcianus gravi correptus morbo, qui mortem ei minitaretur, quadam in urbe illustris Lyciorum provinciae propter debilitatem corporis subsisteret. ibi amicitia cum fratribus qui-

συνῆν καὶ συνδιέτριβεν ὡς φίλος παρὰ φίλοις,
καὶ τῆς δεούσης παρ' αὐτῶν προνοίας ἠξιοῦτο.
τούτοις πρὸς κυνηγέσιον ποτὲ πορευομένοις
Μαρκιανὸς συνείπετο τῆς θήρας κοινωνήσων.
ὡς οὖν διάβροχοι πολλοῖς γεγόνασιν ἱδρῶσι,
πρὸς λόφους ἀνατρέχοντες δυσβάτους θηροτρόφους
καὶ λόχμας ὑποτρέχοντες καὶ πολυπραγμονοῦντες,
κατακλιθέντες ἐπὶ γῆς νήδυμον ὕπνον ὕπνουν.
ἅτερος δὲ τῶν ἀδελφῶν ἀφυπνισθεὶς ταχέως
ὁρᾷ καταδαρθάνοντα Μαρκιανὸν εἰσέτι
καὶ φέροντα βαθύτατον ὕπνον ἐν τοῖς βλεφάροις,
ὄρνιν δὲ τανυσίπτερον, ὀρνεοκράτην ὄρνιν, D
ἀεροπόρους πτέρυγας ἰδίας ἡπλωκότα
καὶ χαριζόμενον σκιᾶς αὐτῷ ψυχαγωγίαν.
οὕτω τι μέγα καὶ σεπτὸν ἡ βασιλεία χρῆμα,
αὐτοῖς ἀξιοτίμητον τοῖς ζῴοις τοῖς ἀλόγοις·
οὕτως αἰδεσιμώτατος ὀρνέοις σαρκοβόροις
ὁ ταύτην ἀναζώσασθαι θεῷ προωρισμένος.
βλέπει, θαυμάζει τὸ συμβάν, τὸν ἀδελφὸν ἐγείρει,
δείκνυσι τὸ τεράστιον, ἀμφότεροι θαμβοῦνται,
καὶ νήψαντι Μαρκιανῷ μετὰ μικρὸν ἐξ ὕπνου
τὸ σκῆπτρον προαγγέλλουσι τῆς αὐτοκρατορίας,
καὶ σφῶν ἐπιμνησθήσεσθαι λιτάζονται τὸν ἄνδρα.
ὁ δ' ἐπινεύει καὶ χρηστὰ καθυπισχνεῖται τούτοις.
καὶ δὴ χρυσίον ἱκανὸν ἐκείνων δεδωκότων P 58

2804 ἀναζώσεσθαι M 2808 σκηπτροκρατορίας M 2809 λιτάζουσι R

busdam inita familiariter apud eos vivebat, suppeditantes ipsi quae ad vitam sustinendam pertinerent. cum autem aliquando venatum exirent, eisque Marcianus se comitem venationis adiungeret, ac iam propter sudores maderent, dum hinc inde cursu conscendunt difficiles aditu colles, ferarumque lustra curiose pervestigant, evenit tandem ut in terram reclinatis corporibus cum voluptate somnum caperent. tum fratrum alter citius experrectus Marcianum quidem adhuc dormientem conspicit, volucrum vero reginam explicatis alis umbram ei praebentem. adeo magnum et augustum quiddam est imperium, ut ipsa quoque bruta honorem ei deferant: adeo volucres etiam crudivorae venerantur hominem, cui divinitus est concessum ut imperio potiatur. cernens igitur ille quid accideret, obstupescit, fratrem excitat, prodigium ei monstrat: utrique res admirationi est. neque multo post experrecto Marciano imperium pollicentur, simul orantes ut ipsorum aliquando recordaretur. annuit ille precibus, ac vicissim utrique se benefacturum promittit. tandem auro, quan-

ἀπάρας πρὸς τὴν Βύζαντος εὐκλεεστάτην πόλιν
Ἀρδαβουρίῳ πρόσεισι τῷ πολυχρυσοτάτῳ.
ἦν δ' ἄρχων Ἀρδαβούριος ἁπάντων τῶν ταγμάτων,
συστράτηγον τὸν Ἄσπαρα καὶ συστρατάρχην ἔχων,
μεθ' οὗ καὶ συναπέπλευσε κατὰ τοῦ Γιζερίχου.
ἦν δ' ἄρχων ὁ Γιζέριχος Λιβύων Οὐανδήλων,
ᾧ πολεμοῦντος Ἄσπαρος ἐκ γῆς ἀπὸ θαλάττης,
ἐξ ἱπποτῶν ἀπὸ πεζῶν, ἀπὸ θαλασσοπλόων,
καὶ καρτερᾶς τῆς προσβολῆς Λιβύων γενομένης,
καὶ τῆς Ῥωμαίων φάλαγγος ἐπὶ φυγὴν βλεψάσης,
ζωγρεῖται καὶ Μαρκιανὸς σὺν ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις,
B *καθείργνυταί τε σὺν αὐτοῖς ἐν δόμοις Γιζερίχου.*
θελήσας οὖν Γιζέριχος ἰδεῖν τοὺς δορυκτήτους
ἄνωθεν στὰς ἐφ' ὑψηλοῦ τοὺς ἄνδρας ἐπεσκόπει,
καὶ βλέπει πρᾶγμα δύσπιστον, Μαρκιανὸν ὑπνοῦντα
καὶ δυσμηχάνητον αὐτῷ σκιὰν σκευαζομένην
ὑπὸ πτερύγων ἀετοῦ. τοῦτο θαμβεῖται βλέψας,
θεῖόν τινα λογίζεται τὸν ἄνδρα χρηματίζειν
καὶ τῆς ἀρχῆς κατάξιον Ῥωμαίων καὶ τοῦ κράτους.
κτεῖναι μὲν οὖν ἀπάνθρωπον ἄνδρα τοιοῦτον κρίνει,
προβεβλημένον ἄνωθεν εἰς βασιλείας ὕψος
(τὸν γὰρ θεοῦ ταῖς κραταιαῖς φρουρούμενον παλάμαις
τίς ἂν ἰσχύσειε θνητῶν ὀλέσαι πρὸ τῆς ὥρας;
ἂν ἡ θεοῦ μεγαλαλκὴς χείρ σε περιφρουροίη,

2817 *Οὐανδάλων* AM 2820 *κρατερῶς* A, *κρατερᾶς* M *συμπλοκῆς* R 2825 *ἀφ'* R 2827 *σκιαζομένην* R 2834 *βροτῶν* R

tum satis esset ab eis accepto, Byzantium proficiscitur, atque ibi Ardaburium, hominem longe opulentissimum, accedit. erat autem hic Ardaburius omnium copiarum imperator, et in eo munere collegam Asparem habebat; quocum Marcianus militatum abiit adversus Gizerichum Africanorum Vandilorum regem. eum cum Aspar oppugnaret terra et mari peditum equitumque copiis, et accideret quodam tempore ut Afri gravissimo cum impetu hostem invaderent ac Romana phalanx fugae se mandaret, forte Marcianus cum multis aliis vivus in hostium potestatem venit. itaque cum commilitonibus in Gizerichi domum perductus carceri mancipatur. cum autem Gizerichus aliquando captivos spectare vellet, eaque de causa in sublimi regiae parte consisteret, incredibile quiddam cernit, dormientem scilicet Marcianum, cui suis alis umbram aquila suppeditaret. ad eam rem obstupescit, divinum hominem esse Marcianum colligit imperioque Romano dignum. quamobrem immaniter se facturum statuit, si virum talem occideret, cui caelitus imperium destinaretur. nimirum hominem quem robustae dei manus custodiunt, quis mortalium possit ante diem e medio tollere? si fortissima dei manus te protegat, ferrum non

οὐ δειλιάσῃς σίδηρον, οὐ ξίφος ὑποτρέσῃς, C
οὐ πῦρ, οὐ θυμοβάρβαρον, οὐ μιαιφόνον ἦθος)·
μεταστειλάμενος δ' αὐτὸν ὅρκοις καταλαμβάνει,
ἂν τῶν Ῥωμαίων ἄρξειεν, ἂν τεύξοιτο τοῦ κράτους,
μὴ πολεμῆσαι Λίβυσι, μὴ μάχην συγκροτῆσαι.
οὕτω καὶ βάρβαρος ἀνὴρ αἰδεῖται βασιλείαν,
καὶ τοὺς θεόθεν τιμητοὺς καὶ θηριῶδες ἦθος
σεβάζεται, φιλάνθρωπον αὐτοῖς ἐπεντρανίζων.
ἐκεῖθεν οὖν ἀπολυθεὶς ἀπὸ τοῦ Γιζερίχου
πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν αὖθις ἐπανατρέχει,
καὶ γῆθεν μεταλλάξαντος ἤδη Θεοδοσίου
ἄναξ ἀναγορεύεται κρίσει τῆς Πουλχερίας
καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀρχηγὸς καὶ κράτωρ αὐτοκράτωρ.
ἦν δ' ἀγαθὸς καὶ συνετός, ἀστεῖος, φιλοσώφρων,
δένδρον χαριτοφύτευτον, ἄλσος χρηστοτροπίας. D
ἓξ δὲ καλῶς ἐν ἔτεσι τὰ σκῆπτρα διιθύνας,
χοΐ τὸν χοῦν παρέδωκε, τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ.
Ὡς δὴ τὸν χοῦν ἀπῄτησεν ἡ φύσις ἀπὸ τούτου
καὶ μνήματι κατέκλεισε τὸ γηγενὲς σαρκίον,
ἡ σύγκλητος σὺν Ἄσπαρι τῷ τότε πατρικίῳ
εἰς Λέοντα μετάγουσι τὴν σκηπτροκρατορίαν,
τὸν φροντιστὴν καὶ λογιστὴν τῶν Ἄσπαρος πραγμάτων,
καθυποσχόμενον αὐτῷ θατέρου τῶν υἱέων
τῷ στέφει τῷ τοῦ Καίσαρος τὴν κεφαλὴν κοσμῆσαι·

2836 περιτρέσῃς R 2839 τεύξηται R, τεύξεται AM v. 2840 om M 2841 βασιλέα R 2846 καταλλάξαντος R 2848 τῆς A, γῆς RR 2852 παρέθετο RR 2853 δὲ RR, γοῦν A 2858 θάτερον MRR

metues, gladium non formidabis, non ignem, non barbaros et sanguinarios animos. itaque Gizerichus arcessitum ad se Marcianum sacramentis obstringit, quibus se polliceretur, si quidem aliquando Romanum ad imperium perveniret, Afros bello nequaquam vexaturum. sic et barbarus imperium reveretur, indolesque ferina colit homines divinitus ornatos, eosque perhumaniter intuetur. hoc modo dimissus a Gizericho Cpolin revertitur; cumque terras Theodosius reliquisset, de iudicio et sententia Pulcheriae imperator renuntiatur. erat autem vir bonus prudens civilis modestus; adeoque velut arbor ab ipsis Gratiis consita, et virtutum probitatisque quoddam quasi nemus. ubi praeclare sex annos potitus sceptris fuisset, terram terrae, animam domino reddidit.

Posteaquam vivendi finem fecisset, senatus una cum Aspare patricio Leoni tradit imperium, qui Asparis rationes atque negotia procurabat, cum quidem promisisset Aspari se utrumque filium eius Caesaris digni-

οὐδὲ γὰρ ἦν τὸν Ἄσπαρα κράτους ἐπιλαβέσθαι
τῇ λύσσῃ κατεχόμενον Ἀρείου τοῦ βεβήλου.
P 59 οὕτω πολλάκις ταπεινοὺς ἐργάζεται τὸ κέρδος,
οὕτως ἐλπίδες πλάζουσι τὰς τῶν ἀνθρώπων φρένας.
τούτῳ ποτὲ τῷ Λέοντι καλῶς φιλευσεβοῦντι
ἀνὴρ σοφίας θησαυρὸς ὡς Ἕλλην διεβλήθη,
τὴν κλῆσιν Ἰσοκάσιος, κοιαίστωρ τὴν ἀξίαν·
κἀντεῦθεν ἀπογυμνωθεὶς τιμῆς τε καὶ χρημάτων
ἐπάρχῳ τῷ τῆς πόλεως ἐκδίδοται πρὸς κρίσιν.
ὡς οὖν εἰσήγετο γυμνὸς ὡς δοῦλος μαστιγίας,
ὡς χειροδέσμητος λῃστὴς περιηγκωνισμένος,
ὁ δικαστὴς ἀνέκραγεν, ἐπεγγελῶν τῷ πάθει,
“γινώσκεις, Ἰσοκάσιε, πόθεν ἐξεκυλίσθης,
καὶ ποῦ σε νῦν κατήγαγεν ὁ κύβος ὁ τῆς τύχης;”
B ὁ δὲ σὺν παραστήματι καρδίας ἐλευθέρῳ
εὐθήκτους ἐποιήσατο τούτῳ τὰς ἀποκρίσεις.
“οἶδα τὸ πολυπλάνητον τῆς τύχης τῆς ἀστάτου,
καὶ σύνοιδα μηδέν τί με καινὸν καθυποστῆναι·
θνητὴν γὰρ περικείμενος καὶ γηρὰν οὐσίαν
ὑπέπεσον καὶ πάθεσι φύσεως ἀνθρωπίνης.
σὺ δ' ἐπιγνοὺς τὸν κύλινδρον καὶ τὸν τροχὸν τοῦ βίου
ἐξένεγκε τὴν δίκην μοι τοιαύτην κρινομένῳ,
ὁποίαν κρίνων σὺν ἐμοὶ τὴν ψῆφον ἀπεφαίνου.”
ὄχλος οὐκοῦν ὁ παρεστὼς θαυμάσαντες τὸν ἄνδρα,

2860 κράτος R   2864 καλῷ A   2873 κατέστησεν R
2877 μηκέτι με AR   2879 ὑπέπεσα R   2882 ἀπεφήνω A

tate cohonestaturum. quippe fieri nullo modo poterat ut Aspar imperio potiretur, quod exsecrabilis Arii furori addictus esset. sic lucrum nonnunquam homines submissos efficit; sic spes mortalium animos fingunt. apud hunc Leonem, qui de varietate religionis recte sentiebat, quidam aliquando delatus per calumniam fuit quasi ethnicis superstitionibus addictus esset, cum reapse foret doctrinae ac sapientiae quidam quasi thesaurus. erat ei nomen Isocasius, et iam ad honorem quaesturae pervenerat. igitur reus dignitate ac facultatibus spoliatus coram urbano praetore iudicio sistitur; cumque nudus ad illum deduceretur, instar servi verberonis aut latronis colligati, iudex calamitati eius insultans exclamat in haec verba: “iamne agnoscis, Isocasi, unde excideris, et quo te alea fortunae deiecerit?” ad quae ille generoso ac libero prorsus animo respondit “equidem fortunae vagam inconstantiam agnosco, nec mihi quidquam accidere novi fateor. quippe cum mortalis sim, humanae naturae calamitates experior. tu vero defixis in vitae rotam oculis talem fac de me sententiam feras, qualem me collega ferre consuevisti.” ad tam sa-

καὶ τὴν σοφὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ καταπλαγέντες
ὡς φιλελεύθερον ὁμοῦ καὶ πλήρη παρρησίας, C
ἐκεῖθεν ἀφαρπάσαντες αὐταῖς σὺν χειροπέδαις
εἰς τὸν ναὸν τὸν ἱερὸν μετὰ κραυγῆς εὐφήμου
ἀπάγουσιν καὶ τῷ λουτρῷ τῷ θείῳ τελειοῦσιν.
ὡς ἄρα πᾶς τῆς ἀρετῆς τὸ χρῆμα δυσωπεῖται,
ἀλλογενής, ἰθαγενής, Ἕλλην, ἀλλόθρους, Σκύθης·
μόνη γὰρ δύναται κοσμεῖν τοὺς ἐραστὰς καὶ σώζειν.
Ὁ μὲν οὖν Ἰσοκάσιος οὕτω κακῶν ἐρρύσθη·
ὁ δ' Ἄσπαρ ἐφαπτόμενος χλαμύδος βασιλείου
"ὦ βασιλεῦ" ἐπέλεγε μεθ' ὅσης ἀναιδείας,
"οὐ χρὴ τὸν περικείμενον τὴν πορφυρᾶν χλαμύδα
ψευδηγορεῖν καὶ πλάττεσθαι ματαιοκρότους λόγους.
πλήρου μοι τὴν ὑπόσχεσιν ἣν πάλαι καθυπέσχου,
συνθέμενος ἀναγαγεῖν τὸν ἕνα μοι τῶν παίδων
εἰς ὕψος τὸ τοῦ Καίσαρος καὶ τὴν ἐντεῦθεν δόξαν."
πρὸς ὃν ἀνθυπεκρούετο σοφῶς ὁ βασιλεύων
"οὐ χρὴ τὸν περικείμενον τὴν πορφυρᾶν χλαμύδα
παρά τινος κατάρχεσθαι καὶ δοῦλον χρηματίζειν."
Οὗτος ὁ κράτωρ θησαυροὺς εὑρὼν πολυταλάντους,
ὅλας θαλάσσας εἴπῃ τις καὶ ποταμοὺς χρημάτων,
πόλεμον αὐτεπάγγελτον καὶ μάχην φρικαλέαν D
καὶ στόλον μυριόστολον καὶ ποντοπόρον ὄχλον
καὶ σμῆνος ὑγροκέλευθον καὶ πλῆθος θαλασσόπλουν

2886 αὐτὸν MR 2894 ὅλης M vv. 2896-2901 om M
2897 προϋπέσχου R 2904 ἢ AR 2905 δ' ἀντεπάγγελτον A

piens viri responsum, quod ingenuitatis ac libertatis plenum esset, plebs urbana perculsa et stupefacta vinctum adhuc pedicis hominem inde abripiunt, fausta cum acclamatione sacram ad aedem deducunt, divino lavacro initiari curant. nimirum nemini non virtus est venerabilis, sive sit peregrinus sive incola, sive Graecus sive diversae a Graecis linguae, sive Scytha. nam haec sola sui studiosos ornare servareque potest.

Atque hoc modo Isocasius suae saluti consuluit. caeterum Aspar aliquando chlamyde imperatoris prehensa singulari cum impudentia dixit "non decet, imperator, purpura vestitum mentiri ac vana proferre. quamobrem sta promissis, et quod dudum mihi pollicitus es praesta, cum diceres te alterum e filiis meis ad Caesaream dignitatem atque gloriam provecturum." ad quae verba sapienter admodum imperator "non decet" inquit "purpura vestitum cuiusquam imperio servilem in modum subiectum esse."

Cum autem maximos imperator Leo thesauros nactus esset, bellum Africanis indixit, tantumque non infinitam classem adversus eos et Gise-

κατὰ Λιβύων συγκροτεῖ καὶ κατὰ Γιζερίχου,
καὶ στρατηγὸν ἐφίστησι κράτορα τοῦ πολέμου
τὸν ἀδελφὸν τῆς γαμετῆς Βερίνης Βασιλίσκον.
ἡ στολαρχία τοιγαροῦν ἐφόβει καὶ τοὺς πόρρω,
ἐκάλυπτε τὴν θάλασσαν τοῖς λαίφεσι τῶν πλοίων,
ἐστενοχώρει τὴν ὑγρὰν σκάφεσιν ἁλιπλόοις.
ἦσαν τοξόται, πελτασταί, ναυμάχοι, πεζομάχοι,
ὑπὲρ τὴν ἄμμον εἰς πληθύν, τὸ θράσος ὑπὲρ θῆρα.
P 60 ἀλλὰ τυραννικώτατον τὸ σθένος τοῦ χρυσίου,
ἀλλὰ δυναμικώτερον μυρίων στρατευμάτων.
τοῦτο καὶ πόλιν εὔπυργον ἐκ βάθρων ἀνασκάπτει,
τοῦτο καὶ δόμους ὄλλυσι, τοῦτο κἀν τοῖς πολέμοις
ὅλων ἐθνῶν ἀφανισμὸν καινοτομεῖν ἰσχύει,
καὶ πάντα δύναται κυκᾶν καὶ στρέφειν καὶ συγχέειν.
ἄφυκτόν ἐστι βέλεμνον, βάλλει κατὰ καρδίας,
καὶ χειροδέσμη δύσλυτος, ἄρρηκτος ποδακάκη.
δύναται γλῶσσαν ἄφωνον τιθέναι λαλιστάτην
καὶ στόμα τὸ περίτρανον εἰς ἀφωνίαν τρέπειν.
τούτῳ συμμάχῳ χρώμενος Γιζέριχος ὁ Λίβυς
τὸν τηλικοῦτον ἴσχυσε καταποντῶσαι στόλον.
B ὁ Βασιλίσκος γὰρ πολλῷ φαρμακευθεὶς χρυσίῳ
ἔβλεψε πρῶτος εἰς φυγὴν κατὰ τὰς ὑποσχέσεις,
κἀντεῦθεν ἀνετράπησαν τὰ πράγματα Ῥωμαίοις,
καὶ τὸν Ἰνδοὺς φοβήσαντα καὶ τοὺς ἐν Βρεττανίᾳ
καὶ πᾶν ἔθνος καὶ πᾶσαν γῆν στόλον τὸν φρικαλέον

2915 ἡ πληθὺς M 2919 δήμους RR 2930 ἀνετράπετο M 2931 τὸν RR

richum regem misit, praefecto copiis imperatore Basilisco, Verinae coniugis fratre. haec classis etiam longissime dissitis terrori erat, quippe quae navigiis ipsum mare cooperiret artumque redderet. et continebat sagittarios cetratos classiarios milites, pedites arenam multitudine superantes, audacia belluas. verum enimvero violentissima vis auri est, et sexcentis exercitibus potior. aurum enim potest urbem turribus egregie munitam de fundamentis evertere: aurum in bellis nationes integras delere potest et omne malum inferre conturbare subvertere confundere. telum est inevitabile, quod corda petit; indissolubilis est manica, et cippus qui frangi nequit. linguam mutam maxime garrulam efficere potest, ac vicissim os clare loquens mutum reddere. huius ope Gizerichus Libyae rex utens tantam classem demergere ac abolere potuit. quippe multo Basiliscus auro corruptus primus uti convenerat, fugam arripuit; unde factum ut res Romana subverteretur. nimirum classem illam, quae pariter Indos atque Britannos formidine perculerat omnibusque per or-

μόνη χρυσίου στίλβηδὼν ἴσχυσεν ἀφανίσαι
ἄνευ χειρῶν, ἄνευ βελῶν, ἄτερ ὁπλοφορίας.
Καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν Ῥωμαίοις ἐν Λιβύῃ·
ὁ δὲ Ῥωμαίων βασιλεύς, οὗτος αὐτὸς ὁ Λέων,
οὐκ εὐτυχήσας ἄρρενος γόνου πατὴρ γενέσθαι,
τὴν θυγατέρα ζεύγνυσι Ζήνωνι πατρικίῳ,
ἐξ Ἰσαυρίας ἕλκοντι τὰς ῥίζας τὰς τοῦ γένους.
τῇ δὲ παιδὶ τοῦ Λέοντος κλῆσις ἦν Ἀριάδνη.
ἐκ ταύτης δὲ τῷ Ζήνωνι παῖς ἄρρην ἐκυήθη C
Λέων ὀνομαζόμενος, ὁμώνυμος τῷ πάππῳ·
ὅνπερ καὶ προσλαβόμενος ὁ βασιλεὺς καὶ πάππος,
καὶ παριδὼν τὸν Ζήνωνα καὶ φίλτρον θυγατρίου,
χειρίζει τῷ θυγατριδῷ τῆς βασιλείας σκῆπτρα.
δυσεντερίᾳ γὰρ ληφθεὶς οἴχεται σὺν τῇ νόσῳ,
ἔτεσι δέκα πρὸς ὀκτὼ Ῥωμαίων βασιλεύσας.
ἀλλὰ γὰρ οὗτος πρὸς μικρὸν γευσάμενος τοῦ κράτους
γῆθεν ἀπῆλθε τάχιον, Ζήνωνα τὸν πατέρα
καταλιπὼν διάδοχον τῆς αὐτοκρατορίας.
Οὗτος ὁ Ζήνων οὐ καλῶς εἶχε περὶ τὸ σέβας,
καὶ γοῦν πολλὰς καὶ χαλεπὰς ἐπήγαγε κακώσεις
ἅπαντι τῷ πληρώματι τῆς εὐσεβοῦς ἀγέλης.
Τότε πολλὰ ταυτοπαθῆ τόποις ἐν διαφόροις D
συνέπεσε παθήματα πολλοῖς τῶν βασιλέων.
Καβάδης μὲν ἐν Περσικῇ, Νέπως δ' ἐν ἑσπερίοις,
ὁ Ζήνων ἐν Ῥωμαίοις τε πεπτώκασι τοῦ κράτους.

2937 γονῆς M 2945 τῆς] τὰ?

bem terrarum nationibus terrori fuerat, solus auri splendor disperdere et abolere potuit absque manibus absque telis absque armis.

Haec in Libya Romanis accidere. caeterum hic ipse Romanorum imperator Leo, cum tantum felicitatis non fuisset adeptus ut masculae sobolis pater esset, filiam suam, cui nomen erat Adriana, Zenoni patricio, qui generis originem ex Isauria ducebat, in matrimonium collocavit. ex ea Zenoni natus est filius Leo, cognominis avo imperatori. huic nepoti suo, Zenone filiaque praeteritis, avus imperium tradidit. atque inde correptus intestinorum morbo vitam amisit, imperio Romanorum duobus de viginti annis administrato. verum ille perexiguum ad tempus imperio degustato rebus terrenis excessit, et Zenonem patrem in imperio successorem reliquit.

Erat Zenonis in religione parum recta sententia; quamobrem saepe ac graviter universum gregem piorum vexabat.

Id temporis variae calamitates diversis in locis aliquot regibus accidere. Cabades in Persia, Nepos in Occidente, Zeno apud Romanos

ἀλλ' ὁ μὲν Ζήνων ἴσχυσε πάλιν ἐπιλαβέσθαι
τῆς ὑψιβάμονος ἀρχῆς, ἀλλά γε καὶ Καβάδης·
τὸν Νέπωτα δ' οὐκ ἔβλεψεν ἡμέροις ἐν βλεφάροις
τῆς τύχης τὸ παλίντροπον τῆς ἐπιβουλευσάσης.
ὁ γοῦν φιλοχρυσότατος ἐκεῖνος Βασιλίσκος
καὶ κατὰ Ζήνωνος ἰὸν ἐξέχεε κακίας,
καὶ βασιλίσκου γέγονε πικρότερος ἐν ἔργοις,
καὶ προσεταιρισάμενος συμμάχους καὶ προμάχους
ἐπήρχετο τῷ Ζήνωνι πυρὶ θυμοῦ καχλάζων.
P 61 Ζήνων δὲ φόβῳ συσχεθεὶς καὶ σαλευθεὶς τὰς φρένας
σὺν Ἀριάδνῃ γαμετῇ φεύγει πρὸς Ἰσαυρίαν·
περὶ ψυχῆς γὰρ ἔτρεχεν, ἀλλ' οὐ περὶ χρημάτων.
ὡς ἄρα τιμιώτερον ψυχῆς οὐδὲν ἀνθρώποις,
οὐ κράτος τὸ βασίλειον, οὐ θάλασσαι χρημάτων.
ἀπονητὶ γοῦν εἰσελθὼν (οὐδεὶς γὰρ ἦν κωλύων)
τὸ στέφος περιτίθεται καὶ κράτωρ χρηματίζει.
ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀνέχονται τὰ πράγματα πολλάκις
συμπαραμένειν εἰς πολὺ τοῖς θέλουσιν ἁρπάζειν,
ἀλλὰ μεθίστανται ταχὺ καὶ φεύγουσιν ἐκ τούτων,
B ὥσπερ ἀναγνωρίζοντα σὺν χρόνῳ τοὺς δεσπότας.
ἐπὶ δυσὶ γὰρ ἔτεσι καὶ μόνοις αὐταρχήσας
ὁ Βασιλίσκος ὁ δεινός, Ζήνωνος ἐπελθόντος
καὶ πάντας δελεάσαντος ἐλπίσι φιλοτίμοις,
καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν στρατηγὸν (Ἁρμάτιος ἦν οὗτος,

2965 ὑπερμάχους AR 2969 ἔτρεμεν AR 2970 οὐδὲν ψυχῆς R 2971 θάλασσα M 2974 ἀνέχεται R 2981 δ' ἦν R

imperiis spoliati deiectique sunt. ac Zeno quidem recuperare potuit amissum imperium, similiterque Cabades: verum insidiatricis fortunae vicissitudo Nepotem benignis oculis non respexit. igitur opulentissimus ille Basiliscus contra Zenonem venenum improbitatis evomuit, ac reapse basilisco se acerbiorem declaravit. quippe adiunctis sibi pugnacibus sociis, magno cum animi furore Zenonem invasit. ille vero metu correptus et mente perturbata cum Ariadna coniuge in Isauriam fugit. etenim de vita, non opibus laborandum sibi putabat. nimirum nihil est maioris apud homines pretii quam vita: non regia potestas, non maria quaedam divitiarum et opum. hoc modo citra laborem Basiliscus urbem ingressus, quod esset nemo qui vetaret, imposita capiti corona imperator renuntiatur. enimvero accidere plerumque solet ut imperia non diu maneant apud illos qui ea rapuerunt, sed avolent cito quasique aufugiant, tanquam si paulatim dominos incipiant agnoscere. sic ubi solum biennium rebus praefuisset atrox ille Basiliscus, Zenone revertente grataque spe cunctos inescante, praesertim ducem copiarum Basilisci Harmatium, cuius filium

οὗ τὸν υἱὸν ἐπώμοσε Καίσαρος στέφει στέψαι),
πάντοθεν ἀπορούμενος, οὐκ ἔχων ὅτι δράσει,
σὺν Ζηνωνίδι γυναικὶ θείῳ ναῷ προστρέχει.
οὕσπερ ἐκεῖθεν ἐξελὼν ὁ βασιλεὺς ὁ Ζήνων,
προκαταδήσας ἑαυτὸν ὅρκοις φρικωδεστάτοις
ὡς οὐκ ἐπάξει φόνιον ξίφος τοῖς σφῶν τραχήλοις,
ὑπερορίους τίθησιν ἐν ὀχυρῷ φρουρίῳ, C
ἔνθα συγκλείσας ἔν τινι πυργίσκῳ στερεμνίῳ,
καὶ λίθοις εὐμεγέθεσι τὴν εἴσοδον προσχώσας,
λιμῷ καὶ δίψει τοὺς κακοὺς κακῶς ἐξαφανίζει.
καλῶς δὲ κρατυνόμενος αὐτῷ τὴν βασιλείαν
τὸν μὲν Ἁρμάτιον οἰκτρῷ θανάτῳ παραπέμπει,
προδότην δολομήχανον φανέντα τῷ δεσπότῃ,
πληροῖ δὲ τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ τὸν ἐκείνου παῖδα
κατακοσμεῖ τῷ Καίσαρος ὀλβιωτάτῳ στέφει.
μετ' οὐ πολὺ κἀκείνου δὲ τὰς τρίχας ἀποκείρας
ἐφίστησι Κυζικηνοῖς ἀρχιερέα βίᾳ.
Τούτῳ ποτὲ τῷ βασιλεῖ προεῖπεν ἀστρολέσχης
ὡς τελευτᾷ μετὰ βραχύ, καί σου τὴν βασιλείαν
λήψεται καὶ τὴν σύνοικον ἀνὴρ ἐκ τῆς συγκλήτου. D
τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἀπώλεσε τοὺς πλείους
τῶν τῆς συγκλήτου, τοὺς λαμπροὺς καὶ τοὺς εὐτυχεστέρους.
ἀλλὰ τὴν ἄμαχον ἰσχὺν τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας
οὐδεὶς ἰσχύσει γηγενὴς ἄπρακτον ἀπελέγξαι.

2983 δρᾶσαι R 2986 καὶ καταδήσας A 2987 τοῖς σφῶν] ἑοῖς A 2993 οἰκτρῶς θανάτῳ καθυπάγει A 3004 τὴν οὖν ἀμήχανον R 3005 γηγενῶν HR

se corona Caesarea velle redimere iurabat, undique destitutus et quid ageret ignorans, una cum uxore Zenonide divinam ad aedem confugit. inde avulsi a Zenone, qui maxime horribilibus sacramentis se obstrinxerat, et pollicitus fuerat nequaquam se gladio cervices eorum recisurum, in munitum quoddam castellum relegantur. deinde firmam in turrim occlusi, adituque saxis ingentibus obsepto, fame ac siti homines mali male pereunt. secundum haec Zeno praeclare confirmato imperio morte quidem multat Harmatium, qui fraudulentum se proditorem heri sui declarasset: simul autem promisso satisfacit, eiusque filium Caesarem renuntiat. verum non multo post resectis eius crinibus illum per vim Cyzicenorum pontificem facit.

Huic imperatori praedixit aliquando quidam astrologus futurum ut ipse paulo post vita decederet, et coniugem eius una cum imperio vir quidam senatorii ordinis acciperet. hoc intellecto complures imperator senatores, praesertim illustres et opulentos, e medio sustulit. verum inexpugnabilem divinae providentiae vim nemo mortalium unquam coar-

Ζήνων μὲν γὰρ ἐν ἔτεσι δέκα τῆς βασιλείας
πρὸς ἄλλοις ἓξ ἐκράτησεν, εἶθ' ἡρπάγη θανάτῳ.
ὡς γὰρ ὁ Ζήνων ἔλιπε τὸν βίον καὶ τὸ στέφος,
εἰς Ἀναστάσιον φοιτᾷ τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος,
ὃς δίκορος ἐλέγετο· τὴν γὰρ ἑτέραν κόρην
ἔτυχεν ἔχων μέλαιναν, γλαυκόχροον δὲ τὴν ἄλλην.
P 62 ὃς Ἀριάδνῃ συζυγεὶς τῇ πρώην βασιλίδι,
καὶ δόξας ἐννομώτατος εἶναι περὶ τὸ σέβας,
μετὰ μικρὸν ἀνέρρηξε τὸν τῆς κακίας τόκον
καὶ πᾶσαν κακοήθειαν ἐξήνεγκεν εἰς μέσον·
ἦν γὰρ ἀρχῆθεν σπέρματα κατὰ καρδίας ἔχων
τῆς Εὐτύχους αἱρέσεως τοῦ τρισαλιτηρίου.
ἐντεῦθεν λαῖλαψ ζοφερὰ καὶ καταιγὶς ἀγρία
καὶ κλύδωνες βαρύθροοι καὶ ζάλαι καὶ χειμῶνες
τὸ σκάφος συνεδόνησαν τὸ τῆς ὀρθοδοξίας.
ἐντεῦθεν οἱ φιλευσεβεῖς ἀρχιερεῖς ἐκ θρόνων
ἰδίων ἀπηλαύνοντο δίκην λῃστῶν κακούργων.
ἐντεῦθεν ἦσαν συνεχεῖς ὀλολυγμοὶ καὶ θρῆνοι,
πάντῃ βοαὶ καὶ στεναγμοί, πάντῃ στερνοκτυπίαι.
B τὸ πλῆθος δὲ τῶν εὐσεβῶν τόσην κακίαν βλέπον
ἐνύβριζον τῷ κράτορι καὶ διελοιδοροῦντο.
οὕτως οὐκ οἶδεν εὐσεβὴς αἰδεῖσθαι βασιλέας,
ὅτε πρὸς τὴν εὐσέβειαν κίνδυνος ἀνατρέχει,
οὐδὲ λαμβάνει πρόσωπον, οὐδὲ δυνάστας τρέμει.
ὁ τοίνυν Ἀναστάσιος προθυμηθεὶς προσθεῖναι

3008 γοῦν? 3015 ἐξήγαγεν R 3026 Καίσαρι R

guere ceu vanam et inefficacem poterit. quippe cum Zeno sedecim annos regnasset, moritur. cum autem vitam cum corona reliquisset, imperium Romanum ad Anastasium pervenit, cognomento dicorum: nam e pupulis oculorum unam quidem nigram, alteram vero albam habebat. hic cum Ariadna nuper imperatrice matrimonium contraxit, et visus initio rectam de veritate religionis sententiam fovere, non multo post improbitatis fetum in lucem edidit, omnemque nequitiam suam in medium protulit. quippe latebant in eius animo semina sectae Eutychis illius perniciosissimi. hinc ergo caliginosa tempestas et immanis procella rectae doctrinae navim succussit; hinc pii pontifices suis ex thronis instar maleficorum latronum expellebantur; hinc secuti ululatus et continuae lamentationes: ubique quiritationes, gemitus, planctus. piorum vero coetus cum tantam improbitatem cerneret, imperatorem contumeliis affectum insectabatur. nequit enim vir pius imperatorem revereri, cum ipsa religionis pietas in discrimen adducitur: personas non respicit, nec potentia subnixos formidat. igitur Anastasius venenum impietatis apponere

τῆς δυσσεβείας τὸν ἰὸν ὕμνῳ τῷ τρισαγίῳ,
καὶ πᾶν τὸ πλῆθος κατιδὼν εὐθὺς ἀφηνιάσαν
καὶ λιθασμοῖς ἐκ τοῦ ναοῦ τὸν ἔπαρχον ἐλάσαν
καὶ πυρπολῆσαν δυσσεβῶν οἰκίας μεγιστάνων
καὶ κατασφάξαν τοὺς πολλοὺς ὑπασπιστὰς τῆς πλάνης,
ἑκὼν ἀέκων ἔληξε τῆς ῥύμης καὶ τῆς τόλμης,
ὡς ἵππος τις σκληρόστομος ἀσθμαίνων ὑπὸ θράσους
καὶ δαμασθείς, ἂν χαλινοῦ γεύσηται βαρυτέρου. C
Οὗτος καθεύδων ἔδοξεν ἰδεῖν κατὰ τοὺς ὕπνους
ἄνδρα φρικώδη φέροντα χάρτην ἐν ταῖς παλάμαις,
καὶ τοῦτον ἀναπτύξαντα καὶ τὴν Ἀναστασίου
κλῆσιν εὑρόντα πρὸς αὐτὸν φάναι σὺν αὐστηρίᾳ
"τὴν μὲν εὐσέβειαν θεὸς ἰδὼν τὴν Ἐζεκίου
ἐπεφιλοτιμήσατο ζωὴν χρονιωτέραν
καὶ λύτρωσιν ἐκ τῶν ἐχθρῶν καὶ πλατυσμὸν τοῦ βίου·
σὴν δὲ κακίαν μυσαχθεὶς καὶ βεβηλοτροπίαν,
ἐκκόπτων ὑπεξέκοψε τὸν δρόμον τῆς ζωῆς σου,
καὶ χρόνους ἐκολόβωσε τέσσαρας πρὸς τοῖς δέκα."
καὶ ταῦτ' εἰπὼν ἀπήλειψε τούτους ἀπὸ τοῦ χάρτου.
μάστιγι γοῦν ὁ βασιλεὺς βληθεὶς ὀλεθροφόρῳ D
καὶ κεραυνόβλητος φανεὶς μετήλλαξε τὸν βίον,
ἔτεσι πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἑπτὰ σκηπτροκρατήσας.
τῷ τάφῳ δὲ κατακλεισθεὶς μετὰ τινὰς ἡμέρας
ὀλολυγὴν ἀνέπεμψεν κάτωθεν ἐκ τοῦ τάφου
καὶ στεναγμὸν περίπικρον ἐκ συνοχῆς καρδίας,

3047 *χρόνον* RR 3054 *ἀνέπεμπε* M 3055 *ἐκ μέσης τῆς* R

volens hymno sanctissimo, posteaquam vidit universam multitudinem mox imperium detrectare, cum quidem lapidibus e templo praetorem exegisset, impiorum procerum aedibus ignem iniecisset, complures erroris propugnatores interfecisset, volens nolens de impetu audaciaque remisit, non aliter atque duri oris equus, anhelans prae ferocia, si frenum durius sentiat, perdomatur.

Visus est autem aliquando per quietem videre virum aspectu perquam horribili, qui chartam manibus teneret, eaque aperta et Anastasii nomine invento severe ipsum verbis huiusmodi compellaret: "deus Ezeciae quidem pietate conspecta, vitam ei longiorem concessit, promissa insuper ex hostibus liberatione: tuam vero nequitiam et profanitatem abominatus, certo vitae tuae tempus praecidit, quattuordecim annos sustulit." his dictis annos illos quattuordecim ex charta delevit. quapropter exitiali plaga percussus imperator et fulmine tactus vivendi finem fecit, annis in imperio 27 exactis. cumque iam conclusus esset in sepulcro, post dies aliquot de ipsa terra et sepulcro eiulatum et lamentationes acerbas ex anxietate cordis emittebat, quibus commiserationem

ἔλεον ἐκκαλούμενος ἀπὸ τῶν φυλασσόντων,
καὶ λιταζόμενος αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἀναχθῆναι.
τῶν δὲ φησάντων ἕτερον κράτορα χρηματίζειν,
ἐκεῖνος ἀνθυπήνεγκεν "οὐδείς μοι τούτου λόγος·
μόνον ἐξανοιγήτω μοι τὸ κατηφὲς μνημεῖον,
ὡς τὴν γλυκεῖαν ἴδοιμι λαμπάδα τοῦ φωσφόρου."
P 63 ἀλλ' ἦν οὐδεὶς ὁ συμπαθῶν οὐδ' ἐποικτείρων τοῦτον·
τοῖς γὰρ κακοῖς κἂν τελευτῇ πάντες ἐπεγκοτοῦσι.
συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸν τάφον ἀνοιγῆναι
καὶ τὸν νεκρὸν τὸν δυστυχῆ πᾶσιν ἐκκαλυφθῆναι,
ἐλεεινόν τι θέαμα, κατάξιον δακρύων·
εὑρέθη γὰρ καταφαγὼν τοὺς τῶν ποδῶν σανδάλους
καὶ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ καθάπερ ἀλλοτρίους.
τινὲς δὲ Ζήνωνί φασι συμβῆναι τὰ τοιαῦτα·
πολλάκις γὰρ νοσήματι συνείχετο κατόχῳ,
καὶ θνήσκειν νομιζόμενος αὖθις ἦν ἐν τοῖς ζῶσιν.
Ἀλλ' οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ πρόσεστι τοῖς ἀνθρώποις,
ἀλλὰ συγκίρναταί ποτε καὶ βέλτιστα κακίστοις.
B βέβηλος γὰρ καὶ δυσσεβὴς οὗτος φανεὶς ὁ κράτωρ
ὅμως ἐξώρυξε φυτὸν γῆς πάσης Ῥωμαΐδος,
οὗ καὶ καρποὶ πικράζοντες καὶ θάνατος ἡ ῥίζα·
ὡς εἴγε μὴ τὸ πρόσκομμα τὸ περὶ τὴν θρησκείαν
ὥσπερ παχὺ καὶ θολερὸν ἀντεπεσκότει νέφος,
τοῦτο καὶ μόνον τὸ καλὸν ἴσχυσεν ἂν συγκρύψαι
τὰς ὅλας ῥυπαρότητας καὶ τὰς ἀκαθαρσίας

3057 ἐξαχθῆναι ARR 3059 ἀντεπήνεγκεν R 3062 τούτοις A
3073 συγκρίνονται M βέλτιστα τοῖς A 3075 τῆς A 3080 ἄγαν R

custodum implorabat., utque se de sepulcro educerent obsecrabat. illis respondentibus alium nunc imperatorem rerum potiri, vicissim subiiciebat "nihil hoc ad me pertinet, modo mihi triste sepulcrum hoc aperiatur, ut dulcem solis luciferi lampadem aspiciam." verum nullus erat qui eius commiseratione tangeretur. quippe malis etiam in morte homines universi succensent. non multo post accidit ut sepulcrum aperiretur et infelix cadaver omnibus ostenderetur, spectaculum sane miserum et lacrimis dignum: inventus est enim pedum suorum digitos una cum lacertis devorasse. sunt tamen nonnulli qui haec Zenoni accidisse tradant: nam illum aiunt frequenter morbo comitiali laborasse, ac mortuum aliquoties creditum rursus revixisse.

At enim non omnia in hominibus mala sunt, sed pessimis interdum optima quaedam miscentur. quippe tametsi Anastasius imperator se profanum et impium hominem declaraverit, tamen plantam quandam ex universa dicione Romana exstirpavit, cuius tam amari fructus erant et radix letifera, ut si quidem religionis offendiculum instar crassae nubis eius

καὶ πάντας τοὺς τραυματισμοὺς τοὺς ἰχωρωδεστάτους
καθάπερ ἀλεξίκακον φάρμακον ὑγιάσαι.
ἦν δὲ τὸ περικόσμημα τοῦ παρανομωτάτου
ἡ πρόρριζος ἀναίρεσις εἰσπράξεως κιβδήλου,
ἣ λέγεται χρυσάργυρον ἀνδράσι φορολόγοις.
τί δὲ καὶ ποῖον τὸ λεχθέν, ὁ λόγος ἱστορήσει.
ἅπας ἀνήρ τε καὶ γυνή, παῖς κόρη τε καὶ βρέφος, C
προσαίτης, ἀπελεύθερος, οἰκέτης, οὐκ οἰκέτης,
ὑπὲρ σκυβάλου κοπρηροῦ καὶ δυσοσμίας οὔρου
ἓν ἐξ ἀργύρου νόμισμα παρεῖχε τῷ ταμείῳ.
τουτὶ δὲ καὶ τοῖς κτήνεσιν ἐπέκειτο τὸ βάρος·
βουσὶ γὰρ ἡμιόνοις τε, καὶ μέντοι καὶ τοῖς ἵπποις.
ὑπὲρ ἑκάστου δὲ κυνός, ὑπὲρ τῶν ὀναρίων
ἓξ φόλλεις κατεβάλλετο τοῦ κτήνους ὁ δεσπόζων.
ὁ τοίνυν Ἀναστάσιος δυσωπηθεὶς ἐντεύξεις
ἀνδρῶν μονήρη καὶ σεμνὸν μετερχομένων βίον,
τοσοῦτον ἄχθος ἤλασε καὶ τηλικοῦτον μύσος,
προθέλυμνον τὸ βλάστημα τὸ τῆς αἰσχροκερδείας
ἐξανασπάσας καὶ πυρὶ δοὺς ἀφανιστηρίῳ.
Ἐπεὶ γοῦν Ἀναστάσιος ᾤχετο κακιγκάκως, D
ἀναιμωτὶ χειρίζεται τοὺς οἴακας τοῦ κράτους
καὶ σκῆπτρον τὸ βασίλειον ὁ πρῶτος Ἰουστῖνος·
λαβὼν γάρ, ὥς φασι, πολὺν χρυσὸν ἐξ Ἀμαντίου
(ὑπῆρχε δὲ πραιπόσιτος Ἀμάντιος ἐκεῖνος)

3081 *ἰχωροδεστέρους* R 3082 *ἡμερῶσαι* M, *θεραπεῦσαι* R 3092 *γάρ*] *τοῖς* MRR 3093 *καὶ ὑπὲρ ὀναρίων* AR 3097 *μῖσος* RR 3102 *ὁ νέος ὁ Ἰουστῖνος* M

luminibus non offecisset, hoc unum facinus praeclarum omnes ipsius sordes et impuritates abolere potuerit, omniaque viri saniosa vulnera tanquam praesens remedium sanare. nimirum ornabat improbissimum hominem abolitio perpetua cuiusdam exactionis fraudulentae, quam publicani chrysargyrum (quasi dicas aurargentum) nuncupabant. quid autem et quale fuerit illud, lubet exponere. omnes viri, mulieres, puellae, pueri, infantes, mendici, liberti, servi, liberi, nomine stercoris et urinae fisco nummum argenteum pendebant. idem onus etiam iumentis impositum erat, bobus scilicet, mulis et equis. pro quolibet autem cane ac asino sex folles numerabat is qui canis asinive dominus esset. Anastasius ergo reveritus intercessiones atque preces nonnullorum solitariam religiosamque vitam agentium tantum onus et piaculum abolevit, germine turpis lucri radicitus evulso et igni tradito.

Postea vero quam malus Anastasius mala morte periisset, citra sanguinem potitus imperio primus huiusce nominis Iustinus. quippe cum ab Amantio praeposito magnas pecuniae summas accepisset, easque iussus

καὶ κελευσθεὶς τοῖς τάγμασι τοῦτον κατακενῶσαι,
ὡς ἂν περιποιήσαιντο τὸ κράτος Θεοκρίτῳ
τῷ κοινωνοῦντι τῶν αὐτῶν αἱμάτων Ἀμαντίῳ,
ἐκ τῶν ὀθνείων ἑαυτῷ κτᾶται τὴν βασιλείαν,
πριάμενος, τὸ κέρδιστον, χρήμασιν ἀλλοτρίοις.
οὕτω πᾶσιν ἐπέραστος ἡ σκηπτροκρατορία,
κἀνταῦθα μόνον ἀδικεῖν οὐκ ἄν τις κατοκνήσει,
κἂν ἐν τοῖς ἄλλοις δίκαιος εὑρίσκοιτο καὶ σώφρων.
P 64 ἦν δ' εὐσεβὴς καὶ νουνεχὴς ὁ γέρων Ἰουστῖνος,
τῷ ζήλῳ δὲ πυρούμενος τῆς εὐσεβοῦς θρησκείας
τοῖς Μανιχαίοις ἄσπονδον πόλεμον ἐξανῆψε
καὶ διωγμὸν βαρύτερον τῶν μνημονευομένων
τοῖς συντηροῦσι τοὺς σαθροὺς λήρους τοῦ Νεστορίου.
τῆς βασιλείας τοιγαροῦν κρατεῖ χρόνους ἐννέα.
Ὡς δὲ καὶ τοῦτον φέροντα πάχος θνητοῦ σαρκίου
ἐχρῆν τὸ χρέος τῆς θνητῆς φύσεως ἀποδοῦναι,
πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν τὸ κράτος μεταβαίνει,
τὸν τοῦ ναοῦ δομήτορα τούτου τοῦ τρισμεγίστου,
τὸν μεγαλοπρεπέστερον ἀνάκτων τῶν προτέρων,
ὃς ἀδελφόπαις γνήσιος ὑπῆρχεν Ἰουστίνου.
B οὗτος δ' εὐθὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῆς αὐτοκρατορίας
πόλεμον συνεκρότησε κατὰ τῶν Οὐανδήλων
καὶ τοῦ ῥηγὸς Γελίμερος ὡς τυραννικωτάτου.
φιλίαν γάρ τοι καθαρὰν καὶ πρὸ τῆς βασιλείας

3109 κοιούμενος R   πράγμασιν A   3111 οὐδείς τι M   3112 εὑρίσκεται R, εὑρίσκετο M   3114 εὐσεβῶν A   3116 βαρύτατον A   3117 σεβομένοις A   σαπροὺς RR, λυπροὺς M   3121 καὶ πρὸς M   3126 3129 3147 Βανδήλων RR

esset in militum ordines erogare, ut Theocrito imperium occuparent, qui Amantii consanguineus erat, alienis opibus sibimet imperium acquisivit, rem longe fructuosissimam aere alieno mercatus. sic nimirum omnes imperium affectant, nec quisquam est qui hic iniustus esse vereatur, quamvis in rebus aliis se iustum ac moderatum declaret. erat autem Iustinus hic senior tum pius tum prudens; et religiosae pietatis zelo flagrans perpetuum cum Manichaeis bellum gerebat. idem gravissimam omnium, quae literarum quidem monumentis proditae sint, persecutionem adversus illos instituit qui putida Nestorii deliria sectabantur. hoc modo novem annis imperio potitur.

Cum autem et ipsi debitum naturae persolvendum esset, ad Iustinianum, supra imperatores priores magnificum, imperium pervenit; qui templum illud longe maximum condidit. natus erat ex Iustini sorore, statimque sub initium imperii bellum adversus Vandilos et regem eorum Gelimerem, longe crudelissimum, movit. nam cum magno, eoque can-

πρὸς τὸν Ἰνδέριχον πλουτῶν τῶν Οὐανδήλων ῥῆγα,
καὶ γράμματα δεξάμενος ὡς ὁ σκαιὸς Γελίμερ
ἐπανασταίη κατ᾽ αὐτοῦ καὶ κατακλείσας ἔχοι
αὐτόν τε τὸν Ἰνδέριχον καὶ γαμετὴν καὶ τέκνα,
καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφέλοιτο σύμπασαν Ἰνδερίχου,
ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεύς, πληγείς τε τὴν καρδίαν
καὶ μέγα παθηνάμενος ὑπὲρ τοῦ δυσπραγοῦντος,
στόλον κατὰ Γελίμερος μυρίανδρον ἐκπέμπει,
στολάρχην δὲ καθίστησι καὶ στρατηγὸν τῆς μάχης C
τὸν μέγαν Βελισάριον, τὴν τῶν Ῥωμαίων χεῖρα,
τὸν πάντας ἀποκρύψαντα στρατάρχας φαλαγγάρχας
ἐπὶ στερρότητι φρενῶν, ἐπ᾽ ἀριστοβουλίαις·
ὃς συλλεξάμενος πληθὺν ναυμάχων πεζομάχων,
ψιλούς, ἐνόπλους, πελταστάς, ἱππότας, σφενδονήτας,
ἐθέλοντας καὶ σπεύδοντας αὐτοῦ προκινδυνεύειν,
καὶ βίας ἀπεχόμενος ἀδίκων ἁρπαγμάτων,
καὶ πάντας ἔχεσθαι ποιῶν τῆς δικαιοπραγίας,
πᾶσαν κατετροπώσατο Λιβύων φυλαρχίαν,
καὶ τράχηλον τὸν ἄκαμπτον ἔκλινεν Οὐανδήλων,
αὐτῶν αὐτῷ τῶν δυσμενῶν Λιβύων προσχωρούντων
καὶ σπουδαζόντων ἄρχεσθαι παρὰ Βελιζαρίου. D
οὕτω τοι πρᾶγμα δύσμαχον ἡ δικαιοπραγία,
καὶ φίλους οἶδε καθιστᾶν τοὺς πρώην μισουμένους,
ἐφέλκεταί τε τοὺς ἐχθροὺς ὡς σίδηρον μαγνῆτις.

3131 ἐπαναστήσας AM καταστήσας RR 3135 καθαινόμενος R 3137 τε ARR 3150 τι AR σύμμαχον R ἡ δυσπραγία πέλει M

dido, amore Vandilorum regem Hinderichum etiam antea complecteretur, cum imperium nactus fuisset, ac iam literis certior factus esset improbum Gelimerem seditione mota Hinderichum cum uxore ac liberis inclusum loco quodam habere ac regnum ei totum ademisse, perturbatus animo, vehementerque casu amici adverso commotus, classem infinitis instructam copiis contra Gelimerem misit, eique ceu belli ducem praefecit magnum illum Belisarium, ipsam Romanorum manum; qui omnes imperatores copiarumque duces animi constantia et praeclarissimis consiliis superavit. Belisarius accepto imperio cum classiarios, pedites levis et gravis armaturae milites, cetratos, equites, funditores, qui pro eo lubenter se periclitaturos profiterentur, collegisset, simul ab iniustarum direptionum vi prorsus abstineret, omnesque consuefecisset ut aequi observantes essent, Libyam universam occupavit, et cervices Vandilorum, quae hactenus flecti nequiverant, inflexit, ipsismet Afris ad eum deficientibus, et operam dantibus ut a Belisario regerentur. nimirum invicta res est iustitia, quae prius infestos potest amicos reddere, ac ho-

δεῖγμα χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τρόπου φιλανθρώπου.
ἥρπασέ τις τῶν τοῦ στρατοῦ κατοικιδίαν ὄρνιν·
ἤγειρε θροῦν ὁ μὴ καλῶς ἀφαιρεθεὶς τὴν ὄρνιν.
ἤκουσε Βελισάριος, ἠχθέσθη τῷ συμβάντι,
ἀνεῦρε τὸν φιλάρπαγα. τῷ ζήλῳ δ' ὑπερζέσας
δεινὸν εἰσπράττεται ποινὴν ὑπὲρ μικροῦ μεγάλην·
κελεύει γὰρ τὸν ἄθλιον ἀνασκολοπισθῆναι
καὶ ταύτην δίκην ὑποσχεῖν τῆς φιλαδίκου γνώμης.
P 65 εἰ γὰρ καὶ προσεφέρετο τοῖς ὄχλοις φιλανθρώπως
καὶ μέλιτι γλυκάζοντι τοὺς λόγους συνεκίρνα,
ἀλλ' ᾔδει καὶ πικράζοντα ποτὲ παραμιγνύειν
κατὰ δοκίμους ἰατροὺς καὶ πολυπειροτέρους.
ἐντεῦθεν τῇ μὲν στρατιᾷ φόβος ἐπῆλθε μέγας,
καὶ δέος ἐκρυστάλλωσε τοῦ πλήθους τὰς καρδίας·
ἐκ δὲ Λιβύων τῶν ἐχθρῶν ἀγάπη προσετέθη,
καὶ πάντες ἴσα καὶ θεὸν τὸν στρατηγὸν εὐφήμουν.
ἐντεῦθεν ὑπερίσχυσε τῶν ἐρυμνῶν φρουρίων
καὶ πάσης πόλεως λαμπρᾶς εὐπύργου στερροτείχου.
αὐτό τε τὸ τρισεύδαιμον Καρχηδονίων ἄστυ
τὰς πύλας ἀνεπέτασεν· ἅπαντες γὰρ ἐκθύμως
ἐφίλουν Βελισάριον οἷα πατέρα παῖδες.
B εὑρὼν δὲ τὰ βασίλεια Γελίμερος ἐκεῖσε
πλούτου θαλάσσας ἤντλησε καὶ ποταμοὺς χρημάτων,

3154 ἐξήρπασε R 3158 δεινὴν AMR 3163 εἶδε R 3166 τὴν καρδίαν R 3168 θεῷ AM 3170 στερροπύργου AR

stes perinde attrahit ut magnes ferrum. exemplum bonitatis et humanitatis eius erga subditos hoc esse potest. quidam miles avem domesticam rapuerat. ea qui per iniuriam spoliatus erat, clamorem tumultuarium tollit. quo quidem Belisarius audito factum illud molesto tulit animo: militem rapinis deditum perquirendo repperit; ardentius excandescens poenam pro delicto non magno atrocem et gravem in eum statuit: quippe miserum in crucem agi iussit, atque hoc supplicii genus propter animum iniuriae cupidum perpeti. quamvis enim a natura sic comparatus erat ut perhumaniter cum hominibus ageret dulcique melle verba sua temperaret, tamen idem norat experientes et claros in arte sua medicos solere nonnunquam amara miscere. atque hoc facto consecutus est ut ingens quidam pavor exercitum invaderet militumque corda metus constringeret: Libyca vero natio, Romanis infesta, Belisarium amare occiperet, ac ducem hunc instar alicuius dei laudibus vulgo prosequeretur. hinc castellis munitissimis et omnibus claris urbibus potitus est. tunc et urbs opulenta Carthaginiensium portas aperuit: omnes enim toto pectore Belisarium, ceu patrem liberi, diligebant. cum autem in regia Gelimeris Carthaginiensi maximas opes atque pecunias repperisset, haec ipsa

καὶ τῷ στρατῷ διένειμε τὰ σκῦλα φιλοτίμως.
αὐτῷ δὲ τῷ Γελίμερι συμμίξας πλεονάκις,
καὶ λυθροφύρτους θέμενος Λιβύης πεδιάδας,
καὶ πᾶσαν αἱματόβαπτον ῥομφαίαν ἀναδείξας,
καὶ τῶν βαρβάρων τοῖς νεκροῖς τὴν γῆν κατακαλύψας,
φανεῖσαν σωματόστρωτον ἐκ τῶν ἀναιρουμένων,
μετὰ πολλὰς τὰς συμβολὰς καὶ τὰς ἀνδροκτασίας,
μετὰ πολλὰς τὰς συμπλοκὰς καὶ τὰς ἱππομαχίας
καὶ τῶν δοράτων τὸν θραυσμὸν καὶ συντριβὴν ἀσπίδων,
τέλος αὐτὸν Γελίμερα καὶ γαμετὴν καὶ παῖδας
ἐλεεινοῖς ἐν σχήμασι λαβὼν δορυαλώτους
ἐκεῖθεν μυριόνικος ἀνέζευξε στρατάρχης, C
στρατάρχης ἀριστόνικος, νίκαις πολλαῖς ἐμπρέπων·
ὃν ἀμειβόμενος καλῶς Αὐσονοκράτωρ κράτωρ
ἰδίοις ἐν νομίσμασι χρυσέοις ἀργυρέοις
ὁπλίτην ἐνεχάραξε ῥομφαίαν ἐσπασμένον,
καὶ θρίαμβον ἡτοίμασε τῷ τρισαριστεργάτῃ,
ἐν ᾧ προπορευόμενος ἦν αὐτοῦ καὶ Γελίμερ.
ἔφριξε τούτου τὴν αἰχμὴν Χοσρόης ὁ Περσάρχης
καὶ τὸ μεγαλεπήβολον καὶ τὰς ἀνδρώδεις φρένας·
καὶ τούτῳ γὰρ συνέμιξεν ἰσχυρομάχους μάχας,
καὶ τόσον κατεπτόησεν ὡς θέλειν τὸν Χοσρόην
εἰρήνην ἀνταλλάξασθαι πολέμων ἀνδροφθόρων.
καὶ Ῥώμην τὴν πρωτόπολιν, τὴν παλαιτέραν Ῥώμην, D
Ῥωμαίοις ἀνεσώσατο Γότθων χερσὶν ἁλοῦσαν·

3179 αἵματι βαπτὴν R 3181 πτωματόστρωτον RR 3185 τέκνα R 3187 ἀνέταξε M 3189 κράτους ARR 3194 ἰσχὺν R 3197 ὅσον θέλειν Χοσρόην M 3198 ἀνδροφόνων A 3199 παλαιτάτην M

spolia perquam liberaliter in militem distribuit. cumque saepius acie congressus esset adversus Gelimerem, Libyae campos sanguine tinxisset, gladios suorum cruentasset, hostium cadaveribus terram cooperuisset, tandem post multa praelia, caedes, invasiones hostiles, pugnas equestres, hastarum infractiones, scutorum collisiones, ipso Gelimere cum uxore ac liberis habitu miserabili captis, ex Africa victoriis infinitis potitus dux optimus solvit. Iustinianus autem Romanorum imperator vicem ei rerum praeclare gestarum referens, tam aureis quam argenteis in numis armatum cum gladio evaginato sculpi curavit, et triumphum decrevit, in quo Gelimer ante ipsum incedebat. eiusdem impetum virilesque animos Chosroes quoque Persarum princeps extimuit. nam cum hoc etiam praeliis acerrimis congressus tantopere terruit hostem, ut Chosroes pacem quam bellum mallet. idem Romam urbium principem, Romam dico veterem, Romanis recuperavit, cum a Gotthis capta foret: quorum etiam

ὧν καὶ τὸν ῥῆγα τὸν πολύν, τὸν μέγαν, τὸν φρικώδη,
ζωγρήσας σιδηρόδετον ἔσχεν ἐν χειροπέδαις.
αὐτὸν δὲ τὸν αὐτάνακτα μέλλοντα κινδυνεύειν
καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀρχὴν ἀθλίως ζημιοῦσθαι
μέσων ἀφήρπασε χειρῶν τοῦ στασιώδους ὄχλου.
τὸ γὰρ δημοτικώτερον τοῦ πλήθους στασιάσαν,
ἡνίκα συζευγνύουσιν ἵππους ἁρματοστρόφοι
καὶ δρόμους ἐρεθίζουσι πρὸς ἁμιλλητηρίους,
βοὰς ἀφῆκε κατ' αὐτοῦ δυσφήμους τοῦ κρατοῦντος
καὶ φλήναφον ἀπέπτυσεν ἀπεραντολεσχίαν.
κακοῖς κακὰ δὲ προστιθὲν ἐλάττοσι τὰ μείζω
P 66 καὶ κράτορα προβάλλεται, δείκνυσιν αὐσονάρχην
πατρίκιον Ὑπάτιον, ἄνδρα τῶν ἐπισήμων,
Ἀναστασίῳ προσγενῆ τῷ βεβασιλευκότι.
ἐνταῦθα Βελισάριος πιμπρᾶται τὴν καρδίαν
ἀνδρίζεταί τε κραταιῶς καὶ σπᾶται τὴν ῥομφαίαν,
καὶ δορυφόροις σὺν πολλοῖς ἀλκίμοις ὑπερθύμοις
καὶ τῷ Ναρσῇ τῷ δεξιῷ καὶ στρατηγικωτάτῳ
ὡς λέων θρασυκάρδιος εἰσέπεσεν εἰς μέσους,
καὶ τοῦ μωραίνοντος λαοῦ συνέκοψε τὸ σμῆνος
ὡς Μωϋσῆς τὸν Μαδιάμ, ὡς Ἰησοῦς Χετταίους.
ἐμέθυσε τοῖς αἵμασι τὴν ἑαυτοῦ ῥομφαίαν,
καὶ μετετράπη τὸ τερπνὸν εἰς λύπης ἀμετρίαν,
B ἡμέρα πανηγύρεως ἡμέραν εἰς πενθίμην·

3201 ὃς RR 3202 εἶχεν R 3205 μέσον MRR 3209 ἀφῆκαν R 3210 ὁ δῆμος τὸν κρατοῦντα R 3214 τῷ προβεβασιλευκότι R 3215 πίμπραται ARR 3218 καὶ] τῷ R 3219 ἐπέπεσεν εἰς μέσον A 3220 συνέτριψε M 3221 ὡς ὁ Μωσῆς AM

regem potentissimum maximeque terribilem vivum in potestatem redegit ac pedicis constrinxit. ipsum imperatorem denique, de vita et imperio misere periclitantem, de seditiosae plebis manibus eripuit. quippe faex plebis curulium ludorum certaminumque tempore vocibus indignis imperatorem exagitabat, et immoderata garrulitate nugas ei quasdam obiiciebat. tandem minora mala maioribus cumulans Hypatium patricium, virum illustrem, eius Anastasii propinquum qui non ita pridem regnaverat, imperatorem salutabat. hic vero Belisarius excandescere, se ipse cohortari ad fortitudinem, nudato gladio, cum satellitibus et eximio viro Narse leonis in morem proruere mediam in hominum turbam, stultique populi examen non aliter dissipare ac Moses Madianitas, Chettaeos Iesus prostravit. cum denique gladium sanguine satis inebriasset, deprehensum est hominum ad triginta milia cecidisse; quo facto iucunda hilaritas in

τῶν γὰρ πεσόντων ἡ πληθὺς εὑρέθη ποσουμένη
εἰς πέντε πρὸς τριάκοντα χιλιανδρίας ὅλας.
τὸ μὲν οὖν πλῆθος σνσταλὲν ἀπέστη τῆς μανίας,
ὁ δὲ κρατῶν ἐξέφυγε τοὺς ἐν ποσὶ κινδύνους.
Ἦν τοῦτο τὸ στρατήγημα λαμπρότερον τῶν πρώην,
καὶ μέγας Βελισάριος ἦν ἐπὶ στρατηγίαις·
ἀλλὰ γὰρ ταῦτ' οὐκ ἤρεσκε τῷ φθόνῳ τῷ κακίστῳ.
ἔνθεν πικρὸν ἐνέβλεψε τοῦ στρατηγοῦ τῷ κλέει,
καὶ πάσαις ἤλασεν ὁρμαῖς κατὰ τῆς τούτου δόξης·
ὁ φθόνος γάρ, ὡς λέγουσιν, οὐκ οἶδε τὸ συμφέρον.
ἐντεῦθεν ὁ πολύολβος, ὁ μέγας, ὁ στρατάρχης
ὁ τὸν Χοσρόην ἐκφοβῶν τὸν φοβερὸν Περσάρχην, C
ὁ βασιλεῖς ὑπαγαγὼν ὑπὸ ζυγὸν δουλείας,
ὁ σπάθῃ χειρωσάμενος τόσα Λιβύων ἔθνη,
ὁ πολεμόκλονος, ὁ πρὶν ἐν μάχαις θυμολέων,
φθόνῳ καταστρατηγηθεὶς τῷ χαλεπῷ θηρίῳ
ἄτερ στρατοῦ καὶ μαχητῶν καὶ φαρετροφορίας,
πέπτωκε πτῶμα δύστλητον, ἐπάξιον δακρύων.
γέγονε φεῦ ἐλεεινός, γυμνότερος ὑπέρου·
ἔπιε φεῦ τῶν συμφορῶν ὑπερχειλῆ τὸν σκύφον·
ἐγύμνωτο τῶν ἑαυτοῦ καθάπερ φυγὰς δοῦλος·
ἐκάθητο τὸν δήμιον, ὢ πάθους! περιμένων,
πότε τῷ ξίφει τὸν αὐτοῦ τράχηλον ἀποκόψει.

3236 φοβερὸν] θαυμαστὸν R 3237 καὶ MR 3242 δύσκλη-
κτον R, χαλεπὸν R 3243 ὁ πρὶν ἐν στρατηγίαις R

maerorem maximum et festus celebrisque dies in lugubrem conversus fuit. ita fractis animis a furore suo plebs destitit, et imperator e periculis, quae tantum non ante pedes erant, evasit.

Hoc facinus imperatorium pristinis illis erat illustrius, et ubique Belisarius ob rei militaris peritiam ceu magnus celebrabatur. sed enim haec invidiae sceleratissimae non placebant. quapropter honestissimam ducis famam parum aequis oculis intuebatur, et toto impetu gloriam eius oppugnabat. nam vulgo quod dicitur, quid utile sit, ignorat invidia. quamobrem ab eo tempore vir fortunatus, magnus copiarum ductor, qui formidabilem Persarum principem Chosroem exterruerat, qui reges servitutis iugo subiecerat, qui gladio tot Libyae nationes domuerat, vir denique mavortius et in praeliis animo leonino praeditus, immanis belluae, nimirum invidiae, dolis circumventus, absque milite, pugnatoribus, pharetratorum turba, ruinam indignam et lacrimis deplorandam ruit; factus est heu miser pistillo nudior; scyphum calamitatum largiter hausit; ceu fugitivum quoddam mancipium rebus suis universis est spoliatus; eo denique loci redactus est ut (heu sortem acerbam) carnificem exspectaret, quando cervices ei gladio resecturus esset. o invidia, bellua nocens,

φθόνε, θηρίον χαλεπόν, ληστά, φονεῦ, διῶκτα,
D *σκορπίε μυριόκεντρε, τίγρις ἀνθρωποβόρε,*
δράκαινα φαρμακεύτρια, βοτάνη θανασίμη,
βέλος ἀσίδηρον, αἰχμὴ πασῶν τμητικωτέρα,
οἷα ποιεῖς καὶ κακουργεῖς, οἷα δεινὰ τυρεύεις!
ὑπερνικᾷ τὸ πάθος με, συγχέει με τὸ πένθος,
καὶ προκαλεῖται δάκρυον ἐκ τῶν ἐμῶν ὀμμάτων.
ἕως καὶ πότε, λυμεών, οὕτως ἐπερισχύσεις;
μέχρι καὶ τίνος, κάκιστε, τὸν βίον συγκυκήσεις,
τύραννε κακομήχανε, φόνιε, παντορέκτα.
κἀγὼ γάρ, ὡς οὐκ ὤφελον, σαῖς ἐμπεσὼν παλάμαις
καὶ πειραθεὶς σου τῶν βελῶν κεῖμαι μικρὸν ἐμπνέων.
P 67 *Καὶ ταῦτα μὲν ἐλέχθησαν ἡμῖν ἐν παρεκβάσει·*
ἡ γὰρ πικρία τῆς ψυχῆς λαλεῖν καταναγκάζει.
ὁ βασιλεὺς δὲ ζηλωτὴς ὑπάρχων εὐσεβείας
πόλεμον ἀνερρίπισε κατὰ τῶν δυσσεβούντων,
καὶ πλέον τῶν ἑλληνιστῶν τῆς βωμολόχου πλάνης,
κἂν ὕστερον ἀπατηθεὶς ὑπό τινων βεβήλων,
τῇ τῶν ἀφθαρτοδοκητῶν ἑάλω δυσσεβείᾳ.
Οὗτος ναὸν ἐδείματο τὸν φεραυγῆ τὸν μέγαν,
τὸ τοῦ θεοῦ μου τέμενος, τὸν οὐρανὸν τὸν κάτω,
ὃν οἶμαι καὶ τὰ σεραφὶμ αἰδούμενα θαυμάζει.
ἂν γὰρ θεὸς καταξιοῖ μένειν ἐν χειροκμήτοις,

3254 *προσκαλεῖται* R 3259 *πειραθεὶς τῶν σῶν βελῶν κεῖμαι μικρὸν* M 3260 *παραβάσει* A 3263 *δυσφημούντων* M 3267 *ἀνήγειρε* R 3268 *κάτω*] *μέγαν* ARR

latrocinatrix, caedibus et persecutionibus gaudens, scorpie stimulis infinitis praedite, tigris homines devorans, dracaena, venefica, letalis herba, telum ferri expers, cuspis acutissima, qualia designas et improbe committis! quas calamitates et quae mala struis! vincit me dolor, conturbat luctus, et lacrimas exprimit. quousque, perditrix, tantum virium habebis? quousque, sceleratissima, vitam humanam perturbabis? o tyranne mala machinans, sanguinarie, cuncta appetens. etiam ipse, quod nunquam factum oportuit, tuas in manus incidi, tuaque tela expertus iaceo, parumper adhuc spirans.

Et hactenus haec, tanquam in digressione ab instituto, dicta sunto: nam animi dolentis acerbitas, ut haec proferrem, coëgit. caeterum imperator laudabili pietate praeditus, contra impie sentientes ac praesertim adversus scurrilem ethnicorum errorem bellum commovit, quanquam ad extremum a profanis quibusdam hominibus deceptus in eorum prolapsus est impietatem, qui opinionem de incorruptibili probant.

Templum illud splendidissimum et amplissimum condidit, delubrum dei mei, caelum terrestre, quod ipsos etiam Seraphos cum veneratione

ἐν τούτῳ πάντως κατοικεῖ· καὶ ποῦ γὰρ ἀλλαχόθι;
ἂν οὖν τις παρεικάσειε σφαίρᾳ μὲν οὐρανίᾳ
πόλιν τὴν ὀλβιόπολιν, τὴν Κωνσταντίνου πόλιν, B
τοὺς δὲ ναοὺς τοὺς ἱεροὺς ἀστέρων φεραυγέσιν,
οὐκ οἶμαι τοῦ καθήκοντος οὗτος ἀποσφαλεῖται.
πάντες μὲν οὖν ἐκλάμπουσιν ἀφθόνοις φρυκτωρίαις,
καὶ στίλβουσι ταῖς χάρισι καὶ κτίσιν δᾳδουχοῦσι,
καὶ χρηματίζουσι φαιδροὶ τοῖς ἐπὶ γῆς ἀστέρες·
ἠέλιος δ' ἀνόρουσε λίμνης περικαλλέος,
καὶ πάντων ἀπεκρύβησαν ἀστέρων αἱ λαμπάδες.
ὑπερεκλάμπει γὰρ φαιδρῶς, ὡς ἐν μικροῖς ἀστρίοις,
τοῖς ἱεροῖς τεμένεσιν ἄλλος ἥλιος γίγας,
ὁ θεοδόμητος ναός, τὸ κάλλος γῆς ἁπάσης. C
Τούτῳ συνῆν τῷ βασιλεῖ σύζυγος Θεοδώρα,
ταυτόζηλος, ταυτότροπος, μεγαλοπρεπεστάτη.
αὕτη ναὸν ἀνήγειρεν ἀπὸ ῥιζῶν ἐσχάτων
τοῖς τοῦ κυρίου μαθηταῖς, μετὰ τὸν πρῶτον πρῶτον,
γλαυκόφωτον ἂν εἴποι τις ἐν τοῖς ναοῖς σελήνην,
εἰς κάλλος δευτερεύοντα τοῦ λαμπραυγοῦς ἡλίου.
Ἀλλὰ τοιαύτας χάριτας τῷ βασιλεῖ πλουτοῦντι
οὐκ ἦν θυγάτηρ, οὐχ υἱός, οὐ διαδοχὴ γένους.

3271 *ἀλλαχόθεν* AR v. 3272 om M 3274 *ἀστέρας φεραυγοῦντας* M 3278 *τῶν ἐπὶ γῆς ἀστέρων* RR 3280 *ὑπεκρύβησαν* R 3282 *μέγας* R 3283 *θεόδμητος* R *τὸ — ἁπάσης*] *ἄλλος ἥλιος κάτω, ὁ δεύτερος παράδεισος, τὸ — ἁπάσης* R 3285 *ταυτότροπος ταυτόζηλος* RR 3286 *τειχῶν* R 3291 *εἰς διαδοχὴν* RR *τοῦ γένους* R

admirari arbitror. nam si deus commorari dignatur in iis quae hominum manus perpolierunt, omnino hic, nec usquam alibi, habitat. quodsi etiam lubeat alicui beatam urbem Cpolitanam cum globo caelesti comparare ac sacrosanctas eius aedes cum lucidis sideribus, non prorsus, opinor, abs re fecerit. ac splendent omnia quidem huius urbis templa perpetuis quasi luminibus, suisque gratiis coruscant, ipsam rerum creaturam collustrantia tanquam lucida mortalium sidera: verum ubi sol exoritur, aliorum omnium faces occultantur. etenim inter haec quoque minora sidera, quae sacra sunt delubra, fanum illud divinitus exstructum, terrae totius ornamentum, veluti sol alter caelestisque gigas insigniter fulget.

Erat Iustiniano Theodora matrimonio iuncta, iisdem addicta cum marito studiis et eisdem praedita moribus, nimirum magnificentissima. haec a fundamentis templum discipulis Christi condidit, post primum illud facile principem sibi locum vindicans. appellare quis illud non inepte possit inter alia templa caeruleo splendentem lumine lunam; quod secundum solem pulchritudine sua secundas ferat.

Qui talibus abundabat dotibus imperator, nullam sobolem masculam, nullam femineam, quae ipsi succederet, habebat. quapropter moriturus

ἔνθεν τοι μέλλων τελευτᾶν καὶ γῆθεν μεταβαίνειν
ἐπὶ τὸν ἀδελφόπαιδα βλέπει τὸν Ἰουστῖνον,
καὶ τοῦτον αὐσονάνακτα καὶ κράτορα δεικνύει,
ἰθύνας τὸ καλλίπρωρον τῆς βασιλείας σκάφος
D ἐν ἔτεσι τριάκοντα πρὸς ἐννεάδι μιᾷ.
Ἦν δὲ χρηστὸς καὶ δίκαιος ὁ νέος Ἰουστῖνος,
καὶ τὸ φιλάδικον μισῶν καὶ τὴν κακοτροπίαν,
φιλόκαλος, φιλόκοσμος, λαμπρόψυχος, ἀστεῖος,
χρημάτων καταφρονητής, στυγῶν σμικρολογίαν.
δεῖγμα λαμπρότητος αὐτοῦ καὶ μεγαλοπρεπείας
ὁ χρυσεύς τε καὶ τερπνὸς ἐν ἀνακτόροις οἶκος,
ὃς ἔτι τοῦ δομήτορος τὴν κλῆσιν περισώζει,
χαρίτων στίλβων καλλοναῖς καὶ πυραυγίζων πάντῃ.
Ἦν μὲν οὖν οὕτω κόσμιος ὁ βασιλεὺς καὶ πρᾶος
καὶ μισοπόνηρον αὐχῶν τὴν γνώμην καὶ δικαίαν·
P 68 ἀλλὰ γὰρ τὸ πολύπονον αὐτοῦ τῆς διαρτίας
καὶ τὸ συχνάκις βάλλεσθαι νόσοις ἀλλεπαλλήλοις
τὴν πρόθεσιν ἐξέκοπτε τῆς δικαιοπραγίας.
οὐ γὰρ προῄει συνεχῶς ἀπὸ τῶν βασιλείων,
ὡς εἶναι τοῖς ἐθέλουσιν αὐτῷ προσομιλῆσαι
καὶ φιλαδίκων κατειπεῖν ἀνθρώπων ἁρπακτήρων,
ἀλλ᾽ εἶχε τοῦτον νοσερὸν ἡ κλίνη καὶ τὸ δῶμα
ὥσπερ τι δένδρον εὐγενὲς βρῖθον καρποῖς ὡραίοις
καὶ πᾶσι προϊσχόμενον πλουσίαν τὴν ὀπώραν,
χειμῶνι δὲ καὶ κρυερῷ πηγνύμενον ἀέρι

3299 φιλόκομος AR 3300 μακρολογίαν R 3302 λαμπρὸς R 3303 ἄρτι R v. 3313 add RR

et terris excessurus, in natum ex sorore Iustinum coniectis oculis, eum imperatorem designat.

Erat autem Iustinus hic iunior vir bonus, iustus, iniquitati et sceleribus infensus, honesti modestiaeque studiosus, munificus, facetus, contemptor pecuniarum, ab illiberalitate ac sordibus alienus. quam splendidus ac magnificus fuerit, indicio est aurea domus in regia, gratiarum elegantia fulgens et omni ex parte quasi radians.

Erat ergo Iustinus imperator, ceu dictum est, moderatus, mitis, animo ab improbitate alieno et iusto. verum quia laboribus curandae valetudinis obrueretur et continuis cum morbis conflictaretur, propositum animi eius in exsequenda iustitia non parum impediebatur. nam e regia raro prodibat, ut illis qui conventum vellent, eius adeundi hominesque rapaces et iniustos deferendi facultas non esset. nimirum domus et lectulus morbidum detinebant, arbori praeclarae similem, quae pulchris onusta fructibus autumnum uberem pollicetur: verum deinde per tempestatem et aëra frigidum laesa, quo minus illos fructus suos perco-

καὶ παρεμποδιζόμενον εἰς τὸ πεπᾶναι ταύτην.
ἐντεῦθεν οἱ σπουδάζοντες ἐκ φιλαδίκου γνώμης
τοῖς ἀλλοτρίοις ἐντρυφᾶν καὶ τὰς οὐσίας αὔξειν,
κατὰ πολὺν τοῦ θέλοντος κωλύειν ἐρημίαν B
λίχνοις ἐπεντρανίζοντες ταῖς κόραις τοῖς ὀθνείοις
ἐλῄστευον διήρπαζον ἐσύλουν τὰ τῶν πέλας,
καὶ φύρσις ἦν ἁπανταχοῦ καὶ στόνος οἰμωγμάτων,
ὀλοφυρμοὶ καὶ στεναγμοί, θρῆνοι, στερνοκτυπίαι.
πόλις δ' ὁμοῦ μὲν ἔγεμε συχνῶν θυμιαμάτων,
ὁμοῦ δ' ὑπερπεπλήρωτο παιάνων καὶ δακρύων.
ταῦθ' ὁ κρατῶν ὡς ἤκουσε, τὴν μὲν ψυχὴν ἐπλήγη,
οὐκ ἔχων δ' ὅτι δράσειεν (ἔσφιγγον γὰρ αἱ νόσοι)
ἐν ἀπειλαῖς ἐπτόησε μόναις τοὺς κακοσχόλους,
ὥσπερ εἰ θὴρ ὑπέρακμος ἔξωρος καὶ τριγέρων C
βλέπει τοὺς σκύμνους τοὺς αὐτοῦ πικρῶς ἁρπαζομένους,
καὶ μηδαμόθεν ἄλλοθεν σθένων αὐτοῖς ἀμῦναι
φρικώδεις πέμπει βρυχηθμοὺς ἀπὸ καρδίας μέσης.
ἀλλ' οὐκ ἐπέρανεν οὐδὲν ὁ βασιλεὺς ἐν τούτοις·
ἡ γάρ τοι φιλοχρήματος καὶ ῥυπαρὰ καρδία
οὐ δυσωπεῖται τοὺς θεσμοὺς τοὺς τῆς φιλαλληλίας,
οὐ φρίσσει βλέφαρον θεοῦ, κράτορας οὐκ αἰδεῖται,
οὐ κατοικτείρει συνοχήν, οὐ συντριβὴν καρδίας.
Ὡς οὖν τὸ μὲν κακεντρεχὲς κατίσχυεν εἰς πλέον
καὶ πανταχοῦ τὰς στυγητὰς ἐξέτεινε πλεκτάνας,

3318 φιλοδίκου A 3321 ταῖς] ἐν ARR ὀχνίοις R 3330 ὥσπερ ἂν R 3331 βλέπων R αὐτῷ R 3333 μυκηθμοὺς MR 3334 ἐπέραινεν A εἰς τοῦτο R

quat et ad maturitatem perducat, impeditur. hinc usu veniebat ut quibus est studio per iniuriam bonis alienis frui suasque facultates inde collocupletare, propter magnam eorum raritatem ac solitudinem qui talia prohiberent, avaris oculis in aliena coniectis proximorum bona depraedarentur, raperent, agerent. ubique confusio, gemitus, eiulatus, lamentationes, planctus erant: urbs pariter frequentes habebat suffitus, et inter paeanes lacrimae non deerant. haec cum accepisset imperator, animo quidem ille perturbabatur, verum efficere propterea nihil valens, quod a morbis domi constringeretur, improbos homines minis tantummodo terrebat, non aliter atque bellua provectioris aetatis et iam senio confecta, si catulos suos rapi videat nec ullo modo subvenire ipsis possit, de medio pectore rugitus horrendos edit. nihil autem comminando imperator proficiebat. quippe avarus et sordidus animus leges amoris mutui non reveretur, oculos dei non metuit, imperatoris verecundia nulla ducitur, coartationem et compressionem afflicti cordis non miseratur. cum igitur improbitas et versuta in circumscribendis aliis sollertia magis magisque vi-

D καὶ πάντας ἐπεβόσκετο τὸ τῆς κακίας στόμα,
ὁ δὲ κρατῶν ἀνῴμωζεν ἤσχαλλεν ἐδυσφόρει,
τὶς τῶν ἐν τέλει παρελθὼν εἰς μέσους μετὰ θάρρους
"ὦ βασιλεῦ" ἀνέκραγεν, "εἰ θελητόν ἐστί σοι
ἐκ τῶν χειρῶν τῶν πονηρῶν ῥύεσθαι τοὺς ἰδίους,
ἐμοὶ τῆς ἐκδικήσεως ἐγχείρισαι τὸ ξίφος.
κἂν μὲν ἐκτέμω κεφαλὰς τὰς τῆς πλεονεξίας
καὶ τρόπου τοῦ φιλάρπαγος ὡς Ἡρακλῆς τῆς ὕδρας,
χάρις μοι κείσεται πρὸς σοῦ καὶ πρὸς τῶν ὑπηκόων·
εἰ δ' οὔ, μὴ φείσῃ, βασιλεῦ, ἀλλ' ὡς αἰσχύναντί σε
πελέκει μοι τὸν τράχηλον ἀπόκοψον ἐνδίκως."
P 69 ἤκουσε ταῦθ' ὁ βασιλεύς, ἐπένευσεν αὐτίκα,
ἐπῄνεσε τὸν ἄνθρωπον τῆς φιλανθρώπου γνώμης,
ἀρχὴν τὴν ἀνυπεύθυνον δίδωσι τῷ γενναίῳ
(ἔπαρχον ἡ συνήθεια λέγει τὸν ταύτην σχόντα,)
καὶ πᾶσι τρόποις παραινεῖ φροντίζειν τοῦ δικαίου.
ὁ μὲν οὖν ἀνεζώσατο τοιαύτην δυναστείαν,
καὶ ζήλου πλείονος πλησθεὶς εἴχετο τῶν πρακτέων·
συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ γενέσθαι τι τοιοῦτον,
λόγου καὶ μνήμης ἄξιον καὶ πρέπον ἱστορεῖσθαι.
γυνὴ προσῆλθε πενιχρά, χηρείαν ἀνατλᾶσα,
μετ' οἰμωγῆς, μετὰ βοῆς, μετὰ περιπαθείας,
B καταβοῶσα τῶν λαμπρῶν τινὸς καὶ περιδόξων,

3343 προσελθὼν M μέσον R κατεθάρρη A 3347 ἐκτέμνω RR 3350 αἰσχύναντά MR 3351 μου MR v. 3355 om M 3358 πραγμάτων RR, πρακτόρων M 3361 ἀνατλῶσα R

res et incrementum sumeret, ubique dignos odio laqueos tenderet, os denique mali huius cunctos cum depasceretur, atque interim deploraret eam miseriam imperator gravissimeque ferret, quidam e proceribus in medium cum singulari confidentia progressus exclamat "si tuos cupis, imperator, ex improborum manibus liberare, mihi vindicem gladium tradito. quodsi avaritiae capita hominumque rapacium artes ita resecuero quemadmodum Hercules Hydrae capita praecidit, erit quod tu subditique tui debere se mihi profiteantur. sin hoc non praestitero, ne mihi peperceris, imperator, sed ut hominem qui labem ac maculam tibi adsperserit, optimo iure securi percutito." imperator his auditis annuit, et egregia viri voluntate collaudata magistratum ei tribuit imperio neminis obnoxium, quem praefectum urbi dicunt: simul hortatur ut omnibus modis aequi iustique curam habeat. ille potestatem accipit, et maiorem in modum zelo quodam accensus negotia sibi commissa procurabat. non multum intercessit temporis, cum huiusmodi quiddam accidit, dignum quod memoriae prodatur et historiarum monumentis inscribatur. accessit ad praefectum vidua mulier, paupercula, cum eiulatu clamore quirita-

πρὸς γένους ὄντος βασιλεῖ, μαγίστρου τὴν ἀξίαν,
καὶ τὸν φιλάδικον αὐτοῦ τρόπον αἰτιωμένη
ὡς τὴν οὐσίαν τὴν αὐτῆς πᾶσαν διηρπακότος.
ἤκουσε ταῦθ᾽ ὁ ζηλωτὴς ἐκεῖνος τοῦ δικαίου,
προσέσχε τοῖς οἰμώγμασιν, ᾤκτειρε τὴν γυναῖκα,
πέμπει μετακαλούμενος τὸν μάγιστρον εἰς κρίσιν.
ὁ μάγιστρος οὐ πείθεται, καταφρονεῖ τῆς δίκης,
καταγελᾷ τοῦ δικαστοῦ, τὴν κρίσιν μυκτηρίζει.
καὶ δεῖπνον ἁβροτράπεζον τελοῦντος τοῦ κρατοῦντος
συμποσιάζων μετ᾽ αὐτοῦ σὺν ἄλλοις ἀφικνεῖται.
τὸ μετὰ τοῦτο τί καὶ πῶς; ὁ δικαστὴς θυμοῦται,
φοιτᾷ πρὸς τὰ βασίλεια, φαίνεται τῷ κρατοῦντι,
βλέπει λιπαροτράπεζαν ἐν μέσῳ πανδαισίαν, C
ὁρᾷ συνανακείμενον μετὰ τῶν δαιτυμόνων
ἐκεῖνον τὸν ἀπόζοντα πλεονεξίας μύσους.
ὡς εἶδεν, ἀναφλέγεται τῷ ζήλῳ τὴν καρδίαν,
καὶ παρρησιασάμενος φησὶ πρὸς Ἰουστῖνον
"εἰ μὲν ἐμμένεις, βασιλεῦ, τοῖς προτεθεσπισμένοις
καὶ βούλει τοὺς φιλάρπαγας ὑπάγεσθαι ταῖς δίκαις,
κἀγώ σοι πρόθυμος ποιεῖν τὰ προϋπεσχημένα·
εἰ δέ σοί τις μεταμέλος ὧν ἔπραξας ἐπῆλθε,
ἐμοὶ τὴν ἔπαρχον ἀρχὴν ταύτην παρεσχηκότι,
ἰδού σοι πάρεστιν αὐτὴν πάλιν ἀπολαμβάνειν.

3364 μαΐστρου A   3369 μάϊστρον A   3378 μίσους RR

tione viri cuiusdam illustris et clari, qui dignitate magister, consanguinitate imperatori iunctus esset, nomen deferens, deque illius iniuria querens, quod facultates ei suas omnes eripuisset. audit haec aemulator ille iuris et aequi, viduae querelis animum advertit, commiseratione tangitur, mittit qui magistrum in iudicio comparere iubeant. magister non obtemperare, actionem floccifacere, iudicem per ludibrium irridere, sannis iudicium ipsum exagitare. quia denique prandium imperator lautum praebiturus invitatis nonnullis erat, ei convivio cum aliis interfuturus abit. quid hinc factum? ira iudex accenditur, in regiam se confert, imperatori conspiciendum offert, quem opimo in convivio sedentem videbat: inter alios invitatos etiam rapacem illum accumbentem cernit. eo conspecto singulari fervore cordis inflammatur, et ore liberrimo Iustinum hisce verbis alloquitur "si perstas, imperator, in iis quae semel abs te decreta sancitaque sunt et homines rapaces multari vis, equidem paratus sum atque cupidus ut id praestem quod dudum me praestiturum pollicebat. sin te, qui praefecti munus mihi mandasti, ante actorum paenitet: en facultatem habes eius mihi vicissim auferendi. nam equidem culpa vacare volo, cum tu piaculares et improbos homines amicos facias, iti-

ἐγὼ γὰρ ἀναιτίατος σοῦ ποιουμένου φίλους
D τοὺς ἐξαγίστους καὶ σκαιοὺς καὶ τοὺς ὑπομοχθήρους,
καὶ συμπαραλαμβάνοντος συμπότας ὁμοδείπνους
ἀνθρώπους κακογνώμονας καὶ κακεντρεχεστάτους."
πρὸς ταῦθ' ὁ γαληνότατος καὶ πρᾶος Ἰουστῖνος
περιπαθές τι καὶ βαρὺ καὶ βύθιον οἰμώξας
"εἰ μὲν ἐγώ" φησιν "αὐτὸς ἄδικον εἴργασμαί τι,
αὐτίκα με κατάρραξον τοῦ βασιλείου θρόνου·
εἰ δέ τίς μοι τῶν συμποτῶν καὶ συνανακειμένων,
τοῦτό σοι πάρεστι ποιεῖν ὃ πάλαι διεσκέψω."
βαβαὶ τῆς γαληνότητος καὶ τῆς χρηστότητός σου,
αὐτοκρατόρων ἄριστε, δικαιοφύλαξ πρᾶε.
εἴρηκε μὲν ὁ βασιλεύς, ὁ μάγιστρος δ' αὐτίκα
ἀναρπαγεὶς πρὸς τοῦ κριτοῦ σὺν ἑλκυσμοῖς βιαίοις
ἐκ συμποσίου καὶ τρυφῆς, ἐκ μέσων ὁμοδείπνων,
P 70 ἐκ τραπεζῶν πολυτελῶν καὶ μεγαλοδαπάνων,
ἤγετο πρὸς κριτήριον δίκας ὑφέξειν μέλλων.
ἐστάθη πρὸ τοῦ βήματος τρέμων πεφοβημένος
ὁ πρὶν ὑπεραιρόμενος, ὁ σοβαρός, ὁ γαῦρος.
καὶ πάλιν τὸ μὲν γύναιον ὡς πρώην κατηγόρει
καὶ προύφερε τὴν ἁρπαγήν, ἤλεγχε τὴν κακίαν·
ὁ δὲ πεφίμωτο καὶ βοῦν ἐπὶ τῆς γλώττης εἶχεν,
ὁ πρὶν σοβαροπρόσωπος, ὁ πρώην φρυακτίας.
οὕτως ἀπαρρησίαστον κακομηχάνου στόμα.
ὡς οὖν ζητήσας ἀκριβῶς καὶ πολυπραγμονήσας

3392 **βαθὺ** MR 3395 **καὶ] τῶν** M v. 3399 om M
3400 **συνελκυσμοῖς** A 3401 **καὶ μέσον** M 3403 **ἦγαγε** M
3404 **ὅλος** R 3405 **καὶ σοβαρὸς καὶ** M

demque perversos et ad nocendum ingeniosissimos, conviviis mensisque tuis adhibeas." ad ea placidissimus ille mitisque Iustinus, dolenter ex imo pectore ducto suspirio, "si me ipsum" ait "insolenter aliquid designasse constat, mox imperatorio me throno detrahito. sin aliquis convivarum, qui mecum hic accumbunt, iniurius in quemquam fuit, licet mox facias quod dudum tuo cum animo constituisti." papae, quanta fuit haec in te animi serenitas atque bonitas, imperatorum optime, iuris et aequi mitissime custos. vix imperator haec prolocutus fuerat, cum magister ille per vim a iudice de convivarum coetu mensisque sumptuosis abreptus ad tribunal deducitur, illatae poenas iniuriae luiturus. stabat ante tribunal tremens ac territus, qui non ita pridem elato animo superbiebat. mulier rursus accusationem suam instituebat, quae per rapinam amisisset indicabat, facinoris hominem convincebat. ille contra, ferox antehac et insolens, mutus illic stabat, et in lingua, quod aiunt, bovem habebat. ita nimirum os hominis malefici libertate loquendi destituitur.

ὁ μεγαλόνους δικαστὴς καὶ τοῦ δικαίου φύλαξ
εὗρε παθοῦσαν συμφορὰς βαρυσυμφορωτάτας
τὴν προσελθοῦσαν ὡς χερσὶν ἀδίκοις λῃστευθεῖσαν, B
ὠμοῖς βουνεύροις τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον καταικίζει
καὶ ταῖς χαλάζαις τῶν πυκνῶν μαστίγων μωλωπίζει,
καὶ πᾶν τὸ σῶμα ταῖς πληγαῖς κατάστικτον δεικνύει,
εἶτα ψιλοῖ τὸ γένειον ἕως ἐπιδερμίδος,
κείρει καὶ τρίχας κεφαλῆς, τὸ πρόσωπον αἰσχύνει,
παλιμπετῆ παλίνστροφον ἐπιβιβάζει κτήνους,
δημοσιεύει τὸ κακὸν ἐν μέσοις λεωφόροις,
καὶ θριαμβεύει δυσκλεῶς τοῦτον καὶ στηλιτεύει,
καὶ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ δεσπότην καθιστάνει
τὴν ὑπ' αὐτοῦ πολλὰ δεινὰ τλᾶσαν καὶ πικρανθεῖσαν. C
οὕτως οὐδὲν ἐφάμιλλον φιλελευθέρῳ γνώμῃ·
οὕτως ἀφιλοχρήματος καὶ μὴ δεδουλωμένος
εὐπαρρησίαστος ἀνὴρ οὐ πρόσωπα λαμβάνει,
οὐ δειλιᾷ τοὺς ὑψηλούς, οὐδένα καταπτήσσει,
πτηνός, ἂν εἴπῃς, ἀετός, εὔπτερος, ὑψιβάμων,
ὑπ' οὐδενὸς κρατούμενος τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων.
ἂν ἔχῃς γνώμην καθαρὰν κερδῶν ὑψηλοτέραν,
ἂν μὴ ῥυπαίνῃς τὴν ψυχὴν λημμάτων κιβδηλίαις,
οὐ πτοηθήσῃ βασιλεῖς, οὐκ αἰσχυνθήσῃ δῆμον,
οὐ πτήξεις ὑπερέχοντας, οὐ μεγαλοδυνάμους.

3413 φοροῦσαν M 3414 ὡς] ἐν R, καὶ R 3415 δεινὸν R ἐκ. κατ.] κατ. τὴν σάρκα M 3418 ξυρεῖ R 3425 φιλελευθέρου γνώμης RR 3432 χρημάτων βδελυρίᾳ R, λημμάτων κιβδηλίᾳ R

cum ergo prudentissimus iudex et aequi iustique custos, re accurate curioseque pervestigata, mulierculam indigna passam suisque facultatibus iniuste spoliatam deprehendisset, crudis boum nervis illustrem illum virum per contumeliam caedi iubet, ac tantopere flagellari, dum corpore toto plagarum cicatrices exstarent. deinde mentum ei denudat ad cutem usque, ac rasis capitis crinibus vultuque deturpato inversum asino imponit, facinus mediis in plateis proclamat, hominem per summam ignominiam circumvehi velut in triumpho et affici contumelia iubet. tandem facultates eius mulieri attribuit, quae oppressa per ipsum acerbeque tractata fuerat. sic nihil ad animum libertatis studiosum comparari potest: sic homo alienus ab avaritia, nec ulli rei mancipatus sed ingenuus, neminis personam acceptat; non excelso conspicuos loco metuit, neminem formidat: dixeris eum esse volucrem, aquilam celerem, sublimia petentem, nullis rebus terrenis addictam. si puram habeas mentem et lucris superiorem, si donorum captione animum non sordidaveris, reges non formidabis, plebem non revereberis, non eximios et magna praeditos potentia metues.

Ἀλλ' ἐπαναχαμπτέον μοι πρὸς τὰ τῆς ἱστορίας.
τοῦτο πολλοὺς ἐφόβησε, τοῦτο πολλοὺς ἐπέσχεν·
ἐντεῦθεν συνεστάλησαν πολλοὶ τῆς ἀδικίας
D τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν ὁρμὴν τὴν εἰς πλεονεξίαν·
τὸ δυσπαράκλητον καὶ γὰρ καὶ φοβερὸν εἰς κρίσεις
τοῦ δικαστοῦ κατέσεισεν ἁπάντων τὰς καρδίας.
ἔνθεν γαλήνη πανταχοῦ τῆς δικαιοπραγίας
ἀντὶ χειμῶνος καὶ στυγνῆς θυέλλης ἐφηπλώθη.
ἀντὶ κυμάτων καὶ βρασμῶν ἐγέλασεν εὐδία,
καὶ πέλαγος ἀτάραχον ἐπλέετο τοῦ βίου·
πνεῦμα θεοῦ γὰρ ἄντικρυς ἐπέπνεεν ἡδύπνουν,
καὶ κατεσίγαζε δεινὰς καὶ πολυρρόθους ζάλας.
Τούτῳ συνῆν τῷ βασιλεῖ καὶ σύζυγος Σοφία,
ἀνδρεία, μεγαλόψυχος, μεγαλοδωροτάτη.
ἥτις μαθοῦσα τὸ κοινὸν κόπτεσθαι καὶ στυγνάζειν
ὡς χρέεσι βαρούμενον οἷα δεσμοῖς ἀφύκτοις,
P 71 συναγαγοῦσα τῶν χρεῶν πάντα τὰ γραμματεῖα
αὐτὰ μὲν ἐπυρπόλησε, τοῖς δὲ χρεωφειλέταις
ἀπέδωκε τὰ δάνεια χρημάτων ἐξ οἰκείων.
ὅσοις δ' ἑτέροις ἀγαθοῖς καὶ μεγαλοδωρίαις
ὁ βασιλεὺς ἡ βασιλὶς ἐπίαναν τὰς πόλεις,
ἅπασι πάρεστι μαθεῖν ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων·
καὶ γάρ τοι καὶ μικρότατον γεῦμα τὸν ὅλον πίθον

v. 3437 om M 3438 τῆς πλεονεξίας AR 3446 πολυρρόους R 3457 πίθον ὅλον R

Sed enim ad historiae seriem mihi revertendum est. hoc factum multis terrori fuit et multos in officio continuit. ex eo tempore ab inferendis iniuriis alienisque concupiscendis plerique semet abstinebant: quippe iudicis animus inexorabilis et in iudicando severus mentes omnium perculerat. hinc pro tempestate ac tristi procella succedebat ubique serenitas observationis iusti et aequi: hinc fluctuum et marini cuiusdam velut aestus loco tranquillitas iucunde velut arridebat, vitaeque pelagus citra perturbationem ullam navigabatur. quippe divini cuiusdam gratique venti aura spirabat.

Uxorem imperator hic Sophiam habebat, feminam virilem, magnanimam, munificentissimam; quae cum homines vulgo magno in maerore degere cognovisset, quod aere alieno ceu vinculis inextricabilibus gravarentur, omnibus obaeratorum tabulis collectis, eas ipsas quidem concremavit, at creditoribus quae deberentur ex suo numerari curavit. de quibus hactenus breviter commemoratis intelligere licet quantis ceteroquin etiam bonis quantaque liberalitate tam imperator hic quam imperatrix totas urbes foverint. quippe gustus etiam perexiguus dolii totius,

καὶ πέπλον τὸ εὐύφαντον τὸ κράσπεδον γνωρίζει,
καὶ λέων ὁ μεγάθυμος δῆλος ἐκ τῶν ὀνύχων.
Ἐπεὶ δ' οὐκ ἦν θυγάτριον ἀλλ' οὐδ' υἱὸς ἐκείνοις,
ὁ βασιλεὺς Τιβέριον εἰσποίητον ὡς παῖδα
ἐπιλεξάμενος δεινὸν ἐν στρατηγίαις ὄντα
πρῶτα μὲν τῷ τοῦ Καίσαρος κατακοσμεῖ στεφάνῳ, B
μετὰ βραχὺ δὲ πρὸς ταὐτὸ συναγαγὼν τὸν ὄχλον,
τοὺς ἱερεῖς, τὴν σύγκλητον, ἅπαντας τοὺς ἐν τέλει,
καὶ παραινέσεσι πολλαῖς ἐνθέοις καταρτίσας,
τὰ σκῆπτρα παραδίδωσι τῆς αὐτοκρατορίας,
ἔτι καὶ ζῶν καὶ περιὼν καὶ μὴ τὰ λοῖσθα πνέων,
ἔτεσι δέκα πρὸς τρισὶ μῆνας σκηπτροκρατήσας.
ἀλλὰ γὰρ ὕπνωσε μικρὸν ἐπιβιοὺς τὸν ὕπνον
τὸν νήγρετον καὶ πάγκοινον, τὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου,
καὶ λίθος κατεκάλυψε τὸν τηλικοῦτον ἄνδρα·
οὐ γὰρ καλὸν, οὐκ ἔμπικρον ἡ φύσις δυσωπεῖται,
ὁμοῦ δὲ φύρδην ἅπαντας τίθησι τυμβοχώστους.
Ὡς ἤδη δὲ Τιβέριος παρῆλθεν εἰς τὸ κράτος,
ἐκ πρώτης, ὥς φασί, γραμμῆς ἔδειξε τὰς ἐλπίδας C
μὴ ψευσαμένας ἐπ' αὐτῷ τοῦ προχειρισαμένου.
τὴν μὲν γὰρ μεγαλόδωρον βασίλισσαν Σοφίαν
μυρίαις ἀντημείψατο ταῖς ἀγαθοεργίαις,
τοῖς δ' ὑπηκόοις ὀχετοὺς ἔβλυσεν εὐποιίας

3461 εἰς R 3465 τὴν σύγκλητον τοὺς ἱερεῖς RR 3469 τρισὶν αὐτὸς σκ. R. om versum R 3471 καὶ] τὸν M 3477 ἐν R 3480 εὐκοτίας M

et contexti egregie pepli documentum fimbria praebet, ut leo magnanimus ex unguibus agnoscitur.

Cum autem nullum neque filium neque filiam haberent, Tiberium imperator, hominem in re militari praestantem, adoptatum filii loco, Caesaris primum corona exornat; neque multo post coactis in unum plebe senatu sacerdotibus, universis proceribus, cum multis et divinis omnes cohortationibus instruxisset, eidem imperii sceptra vivus et superstes adhuc nec halitum extremum ducens tradidit. sed enim exiguum ad tempus vita deinceps fruens somno mortis inexcitabili et omnibus communi sopitus est, ac sub exiguum saxum talis tantusque vir conditus. quippe nec formoso nec experienti natura parcit, sed omnes citra discrimen in sepulcra coniicit.

Posteaquam imperium Tiberius occepisset, statim prima, quod dicitur, linea demonstravit minime vanam fuisse spem eius a quo adoptatus et praefectus rebus fuisset. nam munificae imperatrici Sophiae beneficiis infinitis vicem rependit, et directis in subditos benignitatis rivis au-

καὶ φλέβας ἀνεστόμωσε χρυσίτιδας ἀφθόνους.
ἐπὶ παραμυθίᾳ δὲ τῶν νόσοις παλαιόντων
καὶ τῶν καμνόντων τῷ λυγρῷ καὶ πολυπόνῳ γήρᾳ
οἴκους ἀνήγειρε πολλοὺς καὶ πενητοτροφεῖα.
καὶ πρῶτος κατεβάλετο τὰς ῥίζας τοῦ τεμένους
τῶν τεσσαράκοντα Χριστοῦ μαρτύρων καλλινίκων.
ἐπὶ δυσὶ σαλεύων δὲ τὸν βίον θυγατράσι
τούτων μιᾷ συζεύγνυσι Μαυρίκιον εἰς γάμον,
D ἄνδρα δραστηριώτατον, τὸ γένος Καππαδόκην,
καὶ μέλλων γαμοδαίσια τῆς νύμφης ἑορτάζειν
ἀναγορεύει Καίσαρα τὸν τῆς παιδὸς νυμφίον.
καὶ μετ' ὀλίγον τελευτᾷ πρὸ χρόνου, πρὸ τῆς ὥρας,
μὴ γήρως ἐφαψάμενος, μὴ κατιδὼν τὸν στάχυν
τῆς ἡλικίας ὥριμον καὶ χρῄζοντα δρεπάνου,
ἰθύνας τὸ βασίλειον τέσσαρσι χρόνοις κράτος.
εὐθὺς δ' ἐπιλαμβάνεται Μαυρίκιος τῶν σκήπτρων,
τοῦ Τιβερίου κρίναντος τὸν ἄνδρα βασιλεύειν.
Οὗτος γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ τὸν Φιλίππικον ἔσχεν,
ἄνδρα γενναῖον, εὔτολμον, μέγαν ἐν στρατηγίαις,
καὶ πλούτῳ περιβρίθοντα καὶ λάμποντα συνέσει,
ἄρτι λιπόντα τὴν λαμπρὰν Ῥώμην τὴν πρεσβυτέραν
P 72 καὶ πρὸς Κωνσταντινούπολιν μετακεχωρηκότα.
τοῦτον λαμπρὸν γενόμενον ἐπὶ τροπαιουχίᾳ
καὶ παραλύσαντα Περσῶν τὸ φρύαγμα τὸ γαῦρον
καὶ καταγωνισάμενον ἐν μάχαις φρικαλέαις
ὑπώπτευε Μαυρίκιος ὡς δὴ βασιλειῶντα

3483 βίῳ A 3484 πενητοτροφίας A 3485 πρῶτα R
3489 Καππαδόκα M 3493 γῆρας AR, γήρους M

reas venas affatim aperuit. praeterea fovendis et alendis aegrotis, senio confectis, pauperibus complures domos exstruxit et destinavit. primus etiam templi 40 Christi testium, praeclara victoria potitorum, fundamenta iecit. cum autem filias tantum duas haberet, earum alteri Mauricium matrimonio iungit, virum ad res gerendas acerrimum, natione Cappadocem; cumque nuptias puellae celebraturus esset, sponsum eius Caesarem renuntiat. neque multo post morte immatura exstinctus est, administrato quattuor annis imperio. eo mortuo Mauricius imperium occipit, quem virum Tiberius dignum iudicaverat, qui regnaret.

Habebat Mauricius affinem Philippicum, suae videlicet sororis maritum, virum generosum, audacem, in ductitandis copiis magnum, opibus locupletem, illustrem prudentia; qui non ita dudum relicta Roma veteri Cpolin commigraverat. hunc victoriis claratum Persicaeque superbiae domitorem suspectum Mauricius habebat tanquam imperii rapiendi cupi-

καὶ παραρπάζειν θέλοντα τὴν αὐτοκρατορίαν.
ἦν δὲ παραίτιον αὐτῷ ταύτης τῆς ὑποψίας,
ὅτι τινὲς τῶν περιττῶν καὶ τῶν προφοιβαζόντων
τῷ Μαυρικίῳ προύφερον ὕθλους τινὰς γραώδεις,
ὡς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεθῆναι μέλλοι
πρός τινος ἔχοντος τὸ φῖ στοιχεῖον ἐν τῇ κλήσει.
ἐντεῦθεν ὁ περίλαμπρος, ὁ μέγας ἐν ταῖς μάχαις
τοῦ φθόνου φεῦ ἀποληφθεὶς ἐν μέσοις ἀρκυστάτοις B
μεταμφιέννυται στυγνὴν ἀντὶ λαμπρᾶς ἐσθῆτα,
καὶ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς σίδηρος κατορχεῖται
τοῦ πολυόλβου, τοῦ κλεινοῦ, τοῦ καρτεροκαρδίου.
Ἀλλ' ἦσαν ἄρα γηγενῶν ἐπισφαλεῖς αἱ φρένες,
καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα τυφλαὶ τῶν λογισμῶν αἱ κόραι.
εἰς τί μὲν οὖν κατήντησε καὶ τέλος οἷον ἔσχε
τὸ φοίβασμα καὶ κόμψευμα τῶν τερατολογούντων,
τοῖς ἐφεξῆς γνωσθήσεται καὶ τοῖς ῥηθησομένοις·
ὁ δὲ χαγάνος προσβαλὼν Ῥωμαίων τοῖς φρουρίοις
(ἦν δ' ὁ χαγάνος βασιλεὺς Σκυθῶν τῶν προσαρκτίων)
καὶ πόλεις χειρωσάμενος εὐπύργους ἐξ ἐφόδου,
καὶ πᾶσαν Ἰστρογείτονα χώραν ληλατήσας,
καὶ δείξας αἱματόφυρτα τοῦ ποταμοῦ τὰ ῥεῖθρα, C
καὶ ξίφος πᾶν καὶ δόρυ πᾶν τοῖς φόνοις καταλούσας,
τέλος πολὺ συναγαγὼν δορυαλώτων σμῆνος,
εἰς δώδεκα ποσούμενον χιλιανδρίας ὅλας,
πέμπει πρὸς τὸν Μαυρίκιον τὸν κράτορα Ῥωμαίων,

3522 ῥηθήσεται καὶ τοῖς λεχθησομένοις R 3524 πρὸς ἀρκτώων R
3530 ὅλας χιλιανδρίας AMR

dum. et erat obiter quaedam suspicionis huius causa, quod curiosi quidam homines et divinandi periti Mauricio nugas aniles proposuerant, futurum scilicet ut vita pariter imperioque spoliaretur a quodam cuius a Φ litera nomen occiperet. hinc factum ut Philippicus ille clarissimus et magnus in praeliis, medias in casses invidiae delatus, cum veste splendida tristem commutaret capitisque crines amitteret.

Enimvero fallebantur mortalium animi, et oculi ratiocinationum in rebus futuris alucinabantur. vaticinii quidem huius quis fuerit exitus, deinceps a nobis exponetur. ceterum chaganus, Scytharum septentrionalium rex, cum Romanorum castella invasisset, impetu primo quasdam munitas urbes cepisset, omnem Istro vicinam regionem populatus fuisset, amnis ipsius flumina sanguine interfectorum tinxisset, suorum enses et hastas cruore abluisset, tandem magna captivorum multitudine coacta, quae virorum ad duodecim milia contineret, ad Mauricium Romanorum

παρακαλῶν λυτρώσασθαι τοὺς ᾐχμαλωτισμένους
καὶ χρήμασιν ἀλλάξασθαι τὸ πλῆθος τοσαρίθμοις.
ἀλλ' οὐ κατέκαμψεν αὐτοῦ τὴν σκληρογνωμοσύνην
οὐ Σκυθικῆς ὠμότητος ἀπόνοια καὶ λύσσα,
οὐκ ἀγριόθυμος ὁρμὴ χαγάνου τοῦ βαρβάρου,
οὐ πένθος, οὐκ ὀλοφυρμός, οὐ δάκρυ τῶν ἁλόντων·
δεσμὸν γὰρ εἶχεν ἀρραγῆ τὴν φιλοχρηματίαν.
καὶ πάλιν ὁ τριβάρβαρος ἐκεῖνος ὁ χαγάνος
D ἐκπέμπει πρὸς Μαυρίκιον μετριωτέρους λόγους
καθυφιεὶς καὶ τὸ ποσὸν κατάγων τῶν χρημάτων.
ὡς δ' ἦν ἀσπὶς ὁ βασιλεὺς τὰς ἀκοὰς συμβύων
οὐδ' ἀνεχόμενος φωνῆς ἀΐειν ἐπᾳδόντων,
θυμοῦται φεῦ ὡς πάρδαλις, ὡς τίγρις ὁ χαγάνος,
καταψηφίζεται πικρὸν τοσαυτανδρίας πότμον,
θερίζει φεῦ τοῖς ξίφεσι τὸ πλῆθος τὸ τοσοῦτον,
καὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τοῖς πτώμασι καλύπτει·
τὰς πεδιάδας τὰς ἐκεῖ δείκνυσι λυθροφύρτους,
καταστορέσας ὡς κορμοὺς πεύκης νεκρῶν σωρείαν.
Χρυσὲ διῶκτα, τύραννε, παντόλμε, δολοπλόκε,
πάντων κακῶν ἀκρόπολις, φρούριον ἀπωλείας,
ἑλέπολις, ῥιψέπαλξις, σπαράκτρια τειχέων,
P 73 πόλεων τειχοσείστρια, τινάκτρια δωμάτων,

3532 παρακινῶν AM 3533 ἰσαρίθμοις R 3535 ἀπήνεια R
3536 ἀρχὴ A 3537 δάκρυον ἀλόντων A 3543 φωνὰς R
ᾀδόντων ἐκαΐειν R 3546 σμῆνος M 3547 αἵμασι M
3548 τὰς π.] καὶ π. M 3549 κατασωρεύσας R, ἐγκαταστρώσας R 3551 φρ. ἀπ.] πάντων κακῶν ἡ ῥίζα M

imperatorem mittit, utque captivos redimat hortatur. verum neque Scythicae crudelitatis extremus furor, neque barbari regis immanitas, neque luctus eiulationes lacrimae captivorum flectere durum imperatoris animum poterant, qui ab avaritia totus erat occupatus. rursus ergo barbarissimus ille chaganus, suis ad Mauricium missis, moderatius et aequius agi cum eo iubet, magna de pretio summa deducta. cum autem imperator aspidem imitans aures obturaret nec vocem excantantium admittere vellet, excandescit (proh dolor) chaganus pantherae ac tigridis instar, morti tot homines addicit, tantam (heu) multitudinem gladiis interficit, totam regionis superficiem cadaveribus mortuorum operit, campos omnes sanguine cruentat, acervis hominum interfectorum ad pinei stipitis altitudinem constratos.

O aurum, tyranne crudelis, hominum persecutor, audacissime, fraudulente, arx malorum omnium, omnium malorum radix, castellum perniciei, vastator urbium, propugnaculorum eversor, murorum dilacerator, oppidorum oppugnator, aedium succussor, qualibus malis mortales dive-

οἵοις κακοῖς τοὺς γηγενεῖς κρεωκοπεῖς καὶ τρύχεις!
οὐδὲν ἀνθαμιλλᾶταί σοι πραγμάτων τῶν ἐν βίῳ,
οὐδὲν ἀντιφερίζει σοι πάντων τῶν ἐπιγείων.
μαλάσσεις τὸν ἀμάλακτον, τὸν μαλακὸν σκληρύνεις·
γλῶσσαν ἀνοίγεις ἄφωνον, λάλον ἐπιστομίζεις·
ποιεῖς βραδὺν τὸν δρομικόν, πτηνόπουν τὸν ἀργόπουν.
πειράζεις μὲν καὶ θελγητρὸν ἐπάγεις ταῖς καρδίαις,
καὶ γοητεύεις ἴυγξιν ἀφύκτοις τὰς αἰσθήσεις,
ἀλλά σου τὸ καλλίχροον ὡς ἔχιδνα φαρμάσσει.
θεσμοὺς καὶ νόμους συμπατεῖς καὶ τὴν αἰδῶ διώκεις. B
τυμβωρυχεῖς, τοιχωρυχεῖς, ἀπεμπολεῖς, προδίδως.
λῆρος τὸ κομψευόμενον, ὡς ἔοικε, καὶ μῦθος,
ὡς ἄρα τὸν ἀδάμαντα μόνον αἷμα μαλθάσσει·
τί γάρ σου δραστικώτερον καὶ λίθους ἁπαλύνειν;
τί δὲ τὴν ὑπερίσχυρον ἰσχύν σου διαφεύγει;
Ὧδε μὲν ταῦτα στήτω μοι, τὰ δ' ἐφεξῆς ὁποῖα;
τὸν φόνον τὸν μυρίανδρον ὁ βασιλεὺς μανθάνει,
καταγινώσκει τῆς αὐτοῦ φαυλῆς σμικρολογίας,
λογίζεται τὴν συμφοράν, τὸ πάθος ἀναστένει,
καὶ μεταμέλῳ τὴν ψυχὴν πλήττεται βαρυτάτῳ.
ἐντεῦθεν δάκρυον αὐτῷ συχνὸν ἐκ τῶν ὀμμάτων
καὶ στεναγμοὶ βαρύστονοι καρδίας ἀπὸ μέσης,
καὶ πάταγος βαρύδουπος τὰ στέρνα μωλωπίζων, C

3554 κακοκοιεῖς A 3556 ἀντισφαιρίζει AM 3557 μαλθάσσεις MRR 3567 ἁπαλύνεις R 3571 μικρολογίας R 3575 ἐκ μέσης τῆς καρδίας R

xas! nulla res in hominum vita tecum in certamen descendere potest: nulla res terrena tecum potest in comparationem venire. durum emollis, mollem induras: linguam mutam solvis, loquacem comprimis: currendo valentem tardum efficis, ac vicissim de tardo volucrem. corda inflammas et voluptate quadam demulces, sensus illecebris inevitabilibus ceu praestigiis quibusdam excantas, cum interim venustas illa tua non minus veneno suo quam vipera noceat. leges et iura proculcas, verecundiam et pudorem abigis, sepulchra violas, parietes perforas, nihil non habes venale, nihil non prodis. nimirum frivolum quiddam est ac fabula mera, vulgo quod dicitur, adamantem solum sanguine molliri. quid enim esse te possit efficacius, etiam in saxis emolliendis?

Enimvero de hoc satis. quid deinceps subsecutum? imperator de immensis illis hominum caedibus cognoscit, avaritiam ipse suam damnat, calamitatem acceptam expendit, miseriam tantam deplorat: animus paenitudine gravissima percellitur. hinc crebrae in oculis lacrimae, gemitus ex intimo corde ducti, graves et cum vibicibus coniunctae pectoris ver-

ὀλολυγμοὶ καὶ βρυχηθμοὶ καὶ πρὸς θεὸν ἐντεύξεις
μὴ πρὸς τὸ μέλλον τὰς ποινὰς αὐτῷ θησαυρισθῆναι,
ἐνταῦθα δὲ τοῦ πταίσματος τὰς δίκας εἰσπραχθῆναι.
κάμπτεται τούτοις ὁ θεὸς τοῖς γόοις, ἐπικλᾶται,
οἰκτείρει λιταζόμενον ἐκθύμως τὸν κρατοῦντα,
καὶ πρὸς τὴν αἴτησιν αὐτοῦ ταχέως ἐπινεύει,
σὺν ἀναρίθμοις δὲ στρατοῖς ὀπτάνεται κατ' ὄναρ,
καὶ τῷ Φωκᾷ τῷ φονικῷ κελεύει παραδοῦναι.
ἦν ταῦτα, καὶ μετὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου
ὁ κάκιστος ἐφίσταται Φωκᾶς τοῖς βασιλείοις,
ἐξαιτησόμενός τινα παρὰ τοῦ βασιλέως·
D καὶ μαστιχθεὶς καὶ διωχθεὶς ἐφ' οἷς ἀπεφλυάρει
ἀνθυποστρέφει, φαίνεται λοχάρχαις φαλαγγάρχαις
πνέων μανίας καὶ θυμοῦ, καὶ λόγους ἀποπτύων
φληνάφους, ἀποπέμποντας ὀσμὴν ἀπαιδευσίας,
καὶ λύσσαν ἐρευγόμενος κυνὸς ὑλακομώρου.
δεινοπαθεῖ τὸ στράτευμα ψευσθὲν τῶν ἠλπισμένων,
καὶ συνελθόντες εἰς ταὐτὸ στρατάρχαι κλιματάρχαι
κράτορα φεῦ τὸν λυσσητὴν Κέρβερον καθιστῶσιν,
ἄνδρα λῃστήν, βαρύθυμον, φόνιον, ὁρμητίαν.
'Ὡς δ' ἔμαθε Μαυρίκιος καὶ τὴν ἀποστασίαν
καὶ τὸν ἀλάστορα Φωκᾶν κρατοῦντα φεῦ Ῥωμαίων,

3579 πτώματος AM 3586 τὴν βασιλίδα R, τοῖς στρατιώταις A 3587 ἐξαιτησάμενος R 3591 ἀπὸ καρδίας R 3595 λυσσηρὸν R, μισητὸν R 3598 Φωκᾶν κρατοῦντα τῶν Ῥωμαίων R

berationes, ululatus, rugitus, ad deum supplicationes, ne ad vitam secuturam supplicia cumularet, sed hic lapsus sui poenas exigeret. hisce lamentis deus flectitur, imperatoris toto pectore supplicantis commiseratione tangitur, precibus ipsius annuit. sed tamen inter innumerabiles copias Mauricio se per quietem spectandum exhibet, eumque sanguinario Phocae tradi iubet. non magno temporis interiecto spatio sceleratissimus ille Phocas e castris advenit, quaedam ab imperatore commilitonibus suis exoratus. cumque flagris caesus et eiectus e regia foret ob ea quae importune deblaterasset, in castra revertitur, cohortium phalangumque ductores adit, meram spirans insaniam, plena iracundiae verba exspuens, quaeque meram stoliditatem et imperitiam redolerent, latrantis denique canis in morem nil nisi rabiem eructans. quin etiam miseriam exercitus amplificat, spe sua frustrati. quapropter in unum coacti copiarum et provinciarum duces furiosum hunc Cerberum (proh impium facinus) imperatorem declarant, sceleratum inquam latronem, iracundum, sanguinarium, quaevis ad flagitia promptum.

Mauricius ubi de militum defectione certior factus esset ac pestem illam communem Phocam imperatorem renuntiatum esse didicisset, cona-

ὥρμησε μὲν διὰ φυγῆς κλέψαι τὴν σωτηρίαν, P 74
ἀλύξαι δ' οὐκ ἐξίσχυσε τὰς πανσθενεῖς παλάμας·
τὸν γὰρ κρατῆρα τῆς ὀργῆς καὶ τῆς δικαίας ψήφου
ἔμελλεν ἄκρατον πιεῖν ἄχρι καὶ τοῦ τρυγίου.
τοίνυν ἁλίσκεται φυγὼν ἅμα τῇ βασιλίδι
καὶ τοῖς φυεῖσιν ἀπ' αὐτοῦ πορφυροφύτοις κλάδοις.
ὁ δὲ θεομισέστατος ἀνθρωποφόντης δράκων
πάντας ὁμοῦ συναγαγὼν ἐπ' ὄψει Μαυρικίου
καρατομεῖ θηριωδῶς τὰ πρῶτα μὲν τοὺς παῖδας
τοὺς ἐν ἀκμῇ, τοὺς νεογνούς, εἶτα τὴν βασιλίδα,
καὶ μετ' αὐτοὺς Μαυρίκιον (τῆς ἀνοχῆς σου, λόγε!)
χρόνοις ἐφ' ὅλοις εἴκοσι κρατήσαντα Ῥωμαίων.
Εἰς τοῦτο μὲν ἀπέβησαν αἱ φλήναφοι τερθρεῖαι B
καὶ τὰ χρησμοδοτήματα τῶν περισσολογούντων·
ὡς δ' ἐπελάβετο Φωκᾶς τοῦ κράτους καὶ τῶν σκήπτρων,
εὐθὺς ἐκ πρώτης, ὥς φασι, βαλβῖδος παρεγύμνου
τὸν θῆρα τὸν πικρόθυμον τὸν ἔνδον κεκρυμμένον·
ἦν γὰρ τοὺς τρόπους φονικός, ὑγρόβιος, λυσσώδης,
ἀκρατοπότης, πάροινος, ἀκρόχολος, οἰνόφλυξ.
ἐντεῦθεν αἵματα ῥοφεῖν ὥσπερ βαρύφρων λέων
καὶ σάρκας βρωματίζεσθαι ῥυηφενῶν ἀνθρώπων
πόσιν ἐνόμιζε τερπνήν, νέκταρος γλυκυτέραν.

3599 *διαφυγεῖν* M   3602 *μέχρι* A   3605 *θεομισότατος ἀνθρωποφάγος* R   v. 3610 om RR, suffecto alter epigrammate illo A. P. 2 p. 792 n. 102. qui habent, post 3612 habent. transposuit Meursius.   3612 *περισσοσοφούντων* RR   3615 *κεκλεισμένον* A   3616 *τὸν τρόπον* M   3618 *αἱματοροφεῖν* A, *αἷματα ῥοφᾶν* RR

batur ille quidem fuga saluti suae consulere, verum de manibus illis omnipotentibus elabi nullo modo poterat: nam decretum erat ut irae iustique iudicii craterem ad ipsas usque faeces exhauriret. quapropter in fuga cum imperatrice ac natis in imperio liberis capitur. deinde invisissimus ille deo cruentusque draco, cunctis in conspectu Mauricii collectis, primo quidem liberis tam adultis quam iunioribus capita praecidi iubet, hinc imperatricem, ad extremum Mauricium interficit. o quanta patientia tua est, fili dei sermo.

Atque hic fuit exitus illarum praestigiarum et vaticiniorum, quae ab hominibus curiosas nimium artes tractantibus profecta fuerant. posteaquam Phocas imperium occupasset, a primis, quod aiunt, carceribus belluam acerbam intra ipsum abditam ostentabat. nam moribus et indole sanguinaria praeditus erat, humida vita gaudens, furiosus, temulentus, in vino immodestus, iracundus, ebriosus. hinc fiebat ut in morem feri leonis sanguinem sorberet, ac opulentorum hominum carnibus vesci pro suavi potione duceret ipsoque nectare dulciori. Narsem illum copiarum

C οὗτος Ναρσῆν τὸν στρατηγόν, τὸ τῶν Ῥωμαίων θαῦμα,
πυρὸς τροφὴν πεποίηκε, καὶ τὸ τῆς παροιμίας,
νεᾶνιν καλλιπρόσωπον ἐστέρησεν ὀμμάτων,
τηλίκον ἄνδρα στρατηγὸν Ῥωμαίους ζημιώσας,
καὶ μέρος καίριον τεμὼν ἐκ τῆς ὁλομελείας
τὸ κάλλιστον ὁ κάκιστος ἠνθράκωσε καμίνῳ,
τὸν καὶ ζωῆς ἐπάξιον, εἰ δυνατόν, ἀλήθου
ὁ τρισμυρίων ἄξιος πότμων πικροθανάτων.
ἀλλὰ γὰρ ἤλγησεν ἡ γῆ λιμναζομένη φόνοις,
καὶ λυθροστάλακτος αὐτῷ καθ᾽ ὥραν γινομένη
βοὰς ἐξέρρηξεν οἰκτρὰς ἐκ στόματος ἀλάλου,
καὶ τῆς τιγροπαρδάλεως κατεῖπε τῆς λυσσώδους.
ἤνοιξε βλέφαρα θεός, ἔβλεψε τὴν κακίαν,
D καὶ κατοικτείρας τὰς σφαγὰς τῶν κρεανομουμένων.
τὴν δίκην ἐψηφίσατο τὴν τῆς ταυτοπαθείας.
τῶν γὰρ ἐν τέλει καὶ λαμπρῶν τινὲς καὶ τῆς συγκλήτου,
ὡς ἄρνας βλέποντες πικρῶς ἀνθρώπους θυομένους,
δημευομένους ἀπηνῶς, οἰκτρῶς σπαρασσομένους,
καὶ πῦρ ὑφέρπον πανταχοῦ καὶ φλόγας ἐριβρόμους
ἀποτεφρούσας τὰ λαμπρὰ τῶν οἰκοδομημάτων,
καὶ θῆρα τὸν ὠμόθυμον πίνοντα μὲν τοὺς φόνους,
ὅμως μὴ κορεννύμενον ἀλλὰ διψῶντα πλέον,

3627 καὶ τὸν A ἀλέθου M, consentientibus, ut videtur, libris. an ἀλύτου? quod est v. 4434. 3630 αὐτῇ RR 3631 πικρὰς R 3634 κατοικτείρων MR 3636 καὶ τῆς] ἐκ τῆς RR 3639 φλόγα ὑφουμένην M

ducem, qui miraculum Romanorum erat, igni concremavit; atque hoc facto iuvenculam, ceu dici proverbio solet, eleganti vultu praeditam oculis privavit. proh qualem hoc viro extincto ducem Romanis ademit! nimirum e tota membrorum serie membrum longe utilissimum exsecuit, ac vir sceleratissimus optimum, infinitas acerbissimasque mortes commeritus perpetua, si fieri posset, vita dignum in carbones ac favillam redegit. enimvero tellus ipsa caedibus restagnans maerebat, et sanguinis stillicidio conspersa singulis horis, hominem intuita, voces plane miserabiles ex ore muto proferebat, et tigropardalim furentem accusabat. quapropter oculos deus aperuit, et hominis improbitate perspecta, miseratus eorum mactationes qui dilaniabantur, tale supplicium ei destinavit, ut quae ipse designasset, ea vicissim ab aliis perpeteretur. itaque proceres et illustres ac senatorii quidam ordinis viri, cum homines agnorum instar miserrime iugulari, proscribi crudeliter, miserandum in modum lacerari cernerent, ignemque hunc adeo cum flammis illustres domos in cineres redigentibus latissime serpere, immanem denique belluam caedibus quidem crudeliter pasci, non tamen exsatiari sed magis etiam sitire, de

ἀγωνιῶσιν ὑπὲρ σφῶν, κινδύνους ὑφορῶνται,
τῷ στρατηγῷ τῆς Ἀφρικῆς γράφουσιν Ἡρακλείῳ P 75
στόλον κροτῆσαι δύσμαχον σκαφῶν θαλασσοπλόων,
καὶ προβαλέσθαι στρατηγὸν ναύαρχον καὶ στολάρχην
τὸν παῖδα τὸν Ἡράκλειον κατὰ τοῦ παρανόμου.
ἤκουσε ταῦθ' Ἡράκλειος, εἰς μάχην ἠρεθίσθη,
καὶ στόλος ὑγροκέλευθος τὴν θάλασσαν ἐπλήρου,
καὶ πλοῦς ἐγίνετο ταχὺς ἐπὶ τὴν Βυζαντίδα.
μανθάνει ταῦτα καὶ Φωκᾶς, στρατὸν ἀντεφοπλίζει,
καὶ στόλον ἀνεμόπτερον ἀντίπλουν ἑτοιμάζει.
ἀλλ' ἐπολέμει καὶ θεὸς καὶ πόντος τῷ τυράννῳ,
καὶ συμβαλὼν ὁ κάκιστος ἡττᾶται κατὰ κράτος,
αἰσχύνεται, διώκεται, ζωγρεῖται τελευταῖον. B
ὃν καὶ λαβὼν Ἡράκλειος ἐνδίκως κατασφάττει,
ὀνειδισμοῦ τοῖς βέλεσι πρότερον κατατρώσας.
οὕτω ψυχὴν τὴν φονικὴν ἐξέρρηξε βιαίως
ἡ βούβρωστις ἡ κοσμική, φάρυγξ ἡ παντοφάγος,
ὁ τοῦ θανάτου πρόσπολος, ὁ φίλος Ἐρινύων,
ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ὀκτὼ βιαίως τυραννήσας,
καὶ γέγονε βρωματισμὸς ὀρνέων σαρκοβόρων.
εὐθὺς δὲ προσεγέλασε τὸ κράτος Ἡρακλείῳ.
Τούτῳ πατρὶς Καππαδοκῶν ἡ τρισευδαίμων χώρα,
καὶ γένος τῶν ἐπιφανῶν καὶ τῶν κομώντων πλούτῳ.

3643 ὑφορῶντες R 3645 θαλασσοπλοίων RR 3646 σχολάρχην AM 3648 πρὸς R 3652 ἀνεμόστολον R 3653 πάντως M, στόλος R 3661 ἐν RR βιώσας AM v. 3662 om RR

semet ipsis angi occipiunt, imminentia pericula formidant, Heraclio duci Africae per literas significant, classem validam instrueret, eique filium Heraclium contra sceleratum imperatorem praeficeret. his cognitis Heraclius ad bellum sese comparat. iamque classis occupato mari recta celeriterque Byzantium contendebat. eo motu Phocas intellecto vicissim et ipse militum copias instruit, hostibusque velocissimam classem opponendam comparat. verum ipse deus et ipsum mare bellum adversus tyrannum gerebant. cumque facinorosissimus homo manum cum hoste conseruisset, acerrimo praelio vincitur, pudore afficitur, persequentibus adversariis tandem vivus capitur. oblatus Heraclio aequissimo iure trucidatur, cum prius variis probris affectus fuisset. sic violenta morte cruentam animam efflavit illa totum mundum absorbere conata voracitas, gula cuncta glutiens, minister mortis, amicus dirarum, cum tyrannidem totis annis octo per vim obtinuisset.

Mox autem Heraclius rerum potiri coepit, cui patria quidem erat Cappadocum illa felicissima regio, generis autem origo ab illustribus

ἦν δὲ στρατηγικώτατος, ἄλκιμος, θυμολέων,
ὁπλίτης καρτερώτατος, ὀξύχειρ, βριαρόχειρ.
υἱὸν δὲ σχὼν οὐκ ἀγενῆ τοὔνομα Κωνσταντῖνον,
C *ἐπείπερ ἡ βασίλισσα κατέλυσε τὸν βίον,*
Μαρτίναν προσηρμόσατο πρὸς λέχους κοινωνίαν·
ἦν δὲ Μαρτίνα βασιλεῖ μητρόθεν ἀδελφόπαις,
ἐξ ἧς υἱὸς Ἡρακλωνᾶς γέγονεν Ἡρακλείῳ.
ὃς ὕστερον ἀπατηθεὶς ἀνθρώποις κακοτρόποις
τοῖς δόγμασιν ὑπέκυψε καὶ ταῖς φρενοβλαβείαις
τῶν ἐν Χριστῷ τὴν θέλησιν μίαν φλυαρησάντων.
Τότε Χοσρόης ὁ Περσῶν ὑπέραυχος δυνάστης,
τὴν πᾶσαν ληϊσάμενος Ἀσίαν καὶ σκυλεύσας,
ἕως αὐτῆς τῆς εὐκλεοῦς ἤλασε Βυζαντίδος,
ὑπέροφρυ τὸ στράτευμα καὶ σοβαρόφρον ἄγων,
κατάφρακτον τοῖς θώραξι, βρέμον ἐν τοξουλκίαις,
δορατοφόρους αἰχμητάς, δυσμάχους λογχοφόρους,
D *καὶ γένος πᾶν ἀρεϊκὸν ἐκ Μήδων, ἐκ Χαλδαίων,*
ἐξ Ἀσσυρίων, ἐκ Περσῶν, Βακτρίους, Παρθυαίους,
χρυσεοπήληκας, ἁβρούς, πάντας φαρετροφόρους,
μυκτηροκόμποις βρέμοντας ἵπποις χρυσοφαλάροις.
ὡς οὖν ἑώρα βασιλεὺς ἀμήχανον συμμῖξαι
Χοσρόου τοῖς στρατεύμασιν (ὑπὲρ γὰρ ψάμμον ἦσαν),
βουλεύεταί τι δραστικὸν καὶ πλῆρες ἀγχινοίας.

3669 *κατέλιπε* M 3670 *γάμου* R 3676 *ὑπέρμαχος* R
3678 *βασιλίδος* R 3682 *καὶ Μήδων καὶ* R 3686 *ἀμηχανῶν* M

viris amplaque fortuna florentibus. rei militaris peritissimus erat, fortis, leonino praeditus animo, laborum tolerantissimus, manu promptus, robustus. Constantinum filium minime degenerem ex coniuge prima suscepit, qua rebus humanis exempta Martinam ad vitae societatem adscivit. erat haec imperatori ex avunculo consobrina, de qua natus est ei filius Heraclonas. Heraclius ipse deinceps ab hominibus improbis circumventus eorum decretis et erroribus assensus est, qui unam in Christo voluntatem esse nugati sunt.

Id temporis Chosroës arrogantissimus rex Persarum, Asia tota direpta spoliataque, pervenit ad ipsum usque Byzantium, copias sane superbas et insolentes secum ducens, nimirum loricatos, sagittarios, hastatos aliosque pugnandi peritos, de quavis natione bellicosa collectos, de Medis, Chaldaeis, Assyriis, Persis, Bactrianis, Parthis; qui omnes galeis utebantur aureis, eleganter instructi, pharetris muniti, generosis equis insidentes, quos aureae phalerae contegebant. cum ergo videret imperator fieri nullo modo posse ut praelium cum exercitibus Chosrois committeretur, qui tantum non arenam multitudine superabant, consilium efficax et sagacitatis plenum capit. virgini quidem dei matri Byzanti-

τῇ κόρῃ τῇ θεόπαιδι τὴν πόλιν ἐπιτρέπει
καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν λαόν, αὐτὸς δ' ἐντεῦθεν ἄρας
καὶ συλλεξάμενος στρατὸν ἐκ γῆς ἀπὸ θαλάσσης,
ψιλοὺς ἐνόπλους ἱππαστὰς ὁπλίτας σακεσφόρους,
εἰς γῆν εἰσβάλλει Περσικήν, προσβάλλει καὶ φρουρίοις
καρτεροτείχοις ἐρυμνοῖς εὐπύργοις στερροπύργοις,
φθείρει πορθεῖ ληλατεῖ πᾶσαν τὴν ὑπὸ Πέρσας, P 76
ἄγαν σοφῶς τεχνώμενος μεθέλκειν Βυζαντόθεν
κἀντεῦθεν ἀντιπερισπᾶν Χοσρόου τὰς δυνάμεις.
πόλεων γοῦν τῶν Περσικῶν ἐκείροντο τὰ κάλλη,
ἀγροὶ πυρὸς ἐγίνοντο δαπάνη πολυξύλου,
ἠνδραποδίζοντο πικρῶς ὑπέρακμοι πρωθῆβαι,
γυναῖκες καλλιπλόκαμοι, κορίσκαι, γηραλέαι,
καὶ παῖδες ὑπαγκάλιοι, γαλακτοφάγα βρέφη.
ἐλούετο τοῖς αἵμασιν ἡ τῶν Ῥωμαίων σπάθη,
ἡρπάζοντο βοσκήματα, μητέρες ἠτεκνοῦντο,
καὶ στόνος κατελάμβανε τὴν Περσικὴν καὶ γόος·
πτηνὴ γὰρ ἐκδικήσεως ἐπέτρεχε ῥομφαία,
καὶ πάσας κατεβόσκετο σπάθη θυμοῦ τὰς πόλεις.
ἀκούει ταῦθ' ὁ βασιλεὺς Περσῶν ὁ φρυακτίας, B
καὶ τὰ γινόμενα μαθὼν ἀπαίρει Βυζαντόθεν.
προῆγε μὲν Ἡράκλειος εἰς μέσην τὴν Περσίδα,
ὁ δὲ Περσάρχης πρὸς αὐτὸν ἤλαυνεν ὀπισθόπους.
καὶ γενομένης ὑπ' ἀμφοῖν καρτερομάχου μάχης
καὶ προσβαλόντων φρικωδῶς ἀλλήλοις τῶν ταγμάτων

v. 3691 om M   3692 ἱππευτὰς AR   3699 ἐγένοντο A   3702 γαλακτοτρόφα M   3707 ἐπεβόσκετο R   3709 γενόμενα RR

nam urbem cum filio populoque committit: ipse vero ab urbe profectus, coactisque copiis tam mari quam terra, levis et gravis armaturae militibus, equitibus, statariis, scutatis, ad Persicos fines contendit, castellis munitis copias adhibet, urbes evertit, universam Persarum dicionem diripit, perquam sapienter hostem a Byzantio cogitans abstrahere et copias eius a se in vicem divellere. itaque Persicarum urbium segetes demetebantur, igne vastabantur agri, peracerbe rapiebantur in servitutem aetate provectiores, ancillae, mulieres formosae, puellae, vetulae, infantes qui ulnis gestabantur et adhuc lactebant; gladii Romanorum in sanguine abluebantur, diripiebantur pecudes, matres liberis orbabantur: totam denique Persiam lamentationes et ploratus occupabant. quippe volucris gladius ultionis advenerat, et iracundus ensis urbes universas depascebatur. audit haec superbus ille rex Persarum: mox obsidionem Byzantii solvit. interea mediam in Persidem suis cum copiis Heraclius penetrat. eum a tergo consectabatur Persarum princeps. cumque praelium acre commissum inter utrosque foret, immensa quidem utrinque

νεκροὶ μὲν ἑκατέρωθεν ἐγένοντο μυρίοι,
πλὴν ὅμως καθυπέρτερα τὰ τῶν Ῥωμαίων ἦσαν.
ἔβλεψε τότε καὶ Περσὶς ἐκ Βυζαντίου σπάθην
θεριστικὴν ἀμφίστομον, δρεπάνην πετομένην
καὶ πόλεις ἀφανίζουσαν καὶ τοὺς ἀγροὺς πορθοῦσαν.
C καὶ πάλιν ἄλλο συνετὸν ὁ βασιλεὺς τεχνᾶται·
ἦν γὰρ ἐμπειροπόλεμος εὐμήχανος στρατάρχης.
μικρὸν ὑπολειπόμενος τὸν δρόμον ὑποτέμνει,
καὶ Περσικοῦ στρατεύματος σὺν ἅμα τῷ Χοσρόῃ
ὑπερδραμόντος καὶ στρατὸν Ῥωμαίων παρελθόντος
αὐτὸς ἐκείνοις φεύγουσιν εἵπετο κατὰ νώτου,
καὶ μυριάκις συμπλακεὶς ἀντινωπίοις μάχαις
καὶ τοῖς ὀστοῖς τοῖς τῶν Περσῶν τὰ ξίφη διαθρύψας
τὸν βάρβαρον οὐκ ἔληγε διώκων καὶ συμπνίγων,
ἕως αὐτοῦ τὸ προσγενὲς καὶ τῶν Περσῶν οἱ κρείττους
καὶ πᾶν αὐτοῦ τὸ φίλιον καὶ πάντες φαλαγγάρχαι
καὶ παῖς αὐτοῦ πρωτόσπορος πρωτόφυτος Σιρόεις
τὸν ἐναγῆ καὶ βδελυρὸν Χοσρόην μυσαχθέντες
D δεσμῷ στερρῷ συσφίγγουσι πολυχανδὲς ὡς κῆτος,
ὡς λέοντα βαρύθυμον, ὡς πάρδαλιν ἀγρίαν,
καὶ τῷ λιμῷ πιέζουσι καὶ τέλος θανατοῦσιν.
ἐν ἑξαμέτρῳ τοιγαροῦν ἡλίου περιδρόμῳ
τὴν Περσικὴν καὶ Μηδικὴν Ἡράκλειος ἐκτρίψας
καλλίνικος ἀνέζευξεν ἐπὶ τὴν βασιλίδα.

8714 ἐγίνοντο RR 3717 ἀμφίτομον A 3727 ἔληξε R
8730 αὐτῷ R 8732 πολυχανὲς A 8736 συντρίψας R
8737 Βυζαντίδα MRR

multitudo mortalium cecidit, victoria tamen penes Romanos stetit. vidit id temporis etiam Persarum regio Byzantium gladium secandi non ignarum, ancipitem, falci volanti consimilem, urbes abolentem, agros vastantem. rursus imperator aliud quiddam prudenter molitur, quippe gerendi belli peritus et dux copiarum industrius ac ingeniosus. progressionis impetu nonnihil remisso a tergo manebat; cumque Persicus exercitus una cum Chosroë pleno cursu Romanorum copias praeteriisset, ipse fugientes a tergo consectabatur, et praeliis adversis hostem saepissime adortus magnaque multitudine caesa regem barbarum persequi ac premere non desinebat, donec tandem eius consanguinei, Persarum optimates, amici regii, copiarum duces universi, cum primogenito filio Siroë, detestandum illum et exsecrabilem Chosroem abominati in vincula coniicerent ceu cetum quendam capacissimum, ceu leonem iracundum, ceu pantheram immanem; ubi fame pressus vivendi finem fecit. itaque sexennio toto in exscindendis Persarum Medorumque regionibus exacto victoriosus imperator Byzantium reversus est.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐνιαυτοῖς ἀπέβησαν ὑστέροις·
ἀλλ' ἔτι διατρίβοντος ἐν Πέρσαις Ἡρακλείου,
τοῦ δὲ Περσῶν στρατεύματος ἀντιπολιορκοῦντος
καὶ χαίνοντος καταπιεῖν τὴν πόλιν τὴν ὀλβίαν,
ἄλλος τραχὺς βαρύβρομος μυριοκύμων κλύδων
ἀντεπηγέρθη, φοβερὸν βρυχόμενος ὡς λέων,
καὶ κατακλύζειν ἀπειλῶν τὴν τηλικαύτην σκάφην.
ταῖς Περσικαῖς γὰρ Σκυθικαὶ δυνάμεις συνδραμοῦσαι P 77
καὶ φάλαγγες ἰσόψαμμοι θηριωδῶν Ἀβάρων,
ὡς χείμαρροι βαρύδουποι σὺν ψόφοις συρραγεῖσαι,
καθάπερ εἰς μισγάγκειαν τὴν πόλιν ἐπερρόθουν.
οἱ Πέρσαι τὰς παρεμβολὰς εἶχον ἀντενωπίους
(καὶ μέχρι γὰρ Δαμάλεως καὶ τῶν Καλχηδονίων
αἱ σφῶν δυνάμεις κέχυντο βαρύθρουν λαλαγοῦσαι),
Ἄβαρες πρὸς τοῖς τείχεσιν ἐφήδρευον καὶ Σκύθαι,
καὶ πᾶν δεινὸν καὶ πᾶν στυγνὸν ἐφαίνετο προὔμμάτων.
ἐκεῖθεν ἦχει φοβερὸν ἡ Σκυθοτρόφος Σκύλλα, B
ἐντεῦθεν τῆς Χαρύβδεως ἠνοίγετο τὸ στόμα,
καὶ μέσον ἐχειμάζετο τῆς πόλεως τὸ σκάφος,
καὶ πανταχόθεν κίνδυνος καὶ πανταχόθεν σάλος.
ὁ δὲ καιρός, ὡς ἔοικε, φιλονεικῶν ὁ τότε
ἄλλο μηδὲν παραλιπεῖν μεῖζον κακὸν ἀνθρώποις,

3741 *χαίροντος* R 3742 *ταχὺς* A *βαρύστονος* R, *βαρύθυμος* M *βιαιοκύμων* A 3747 *χειμῶνος* R 3748 *ἐς σμιγάγκειαν* A 3750 *Χαλκηδονίων* A 3753 *πραγμάτων* R

Sed haec annis sequentibus acciderunt. cum autem Heraclius adhuc in Persia commoraretur et Persarum exercitus urbem Byzantinam sic obsideret ut ei devorandae prorsus inhiaret, alia quaedam gravis tempestas excita est, quae et ipsa navem illam se demersuram minitaretur. etenim ad exercitus Persicos etiam copiae Scytharum accedentes arenisque pares immanissimorum Avarum phalanges, torrentium in morem eruptione simul facta, versus urbem, ceu cavam quandam vallem, ingenti cum strepitu ferebantur. Persae castra metabantur ex adverso urbis, ad Damalim ac Chalcedonem usque diffusis eorum agminibus, quae quidem sonum horrendum edebant: Avares et Scythae sub ipsis moenibus haerebant. nulla non tristis et horrenda sese facies oculis ostentabat. ab una parte terribiliter Scythica Scylla strepebat, ab altera Charybdis os patulum conspiciebatur: in harum medio scapha urbis magna tempestate iactabatur, cui nulla non ex parte periculum procellis imminebat. cum denique tempus illud, uti quidem videtur, in hoc tota virium contentione incumberet, ne quod aliud malum apud homines calamitate illius aetatis maius exstaret, cunctas etiam Tauro vicinas natio-

καὶ πᾶσαν περιταύριον ἤγειρεν ἐθναρχίαν·
ἀκρίδα μυριόπτερον εἴποι τις ἂν εὐστόχως.
καὶ γάρ τοι συμπηξάμενοι θαλαττοπόρα σκάφη
Ταυροσκυθῶν οἱ φύλαρχοι τῶν ἀγριοκαρδίων,
καὶ πλῆθος ἀπειράριθμον τοῖς σκάφεσιν ἐνθέντες,
ἐπῄεσαν καλύπτοντες τὰ νῶτα τῆς θαλάσσης
τοῖς λεμβαδίοις τοῖς πυκνοῖς, τοῖς αὐτοξύλοις πλόοις.
C οὕτως αἱμάστιγες πολλαὶ μυριαχόθεν ἦσαν
καὶ πάντοθεν τὰ πράγματα στενὰ τῇ βασιλίδι.
ἦν ὁ μὲν Πέρσης ὡς πικρὸς σκορπίος κεντροφόρος,
ὡς δ' ἔχιδνα φαρμάκτρια Σκυθῶν θυμοτολμία,
ἀκρὶς ὁ Ταυροσκύθης δὲ πεζόπτερος πτηνόπους.
τόσοις κακοῖς ἐπάλαιε τὸ Βυζαντίων ἄστυ,
πάντοθεν δ' ἦν ἀμήχανα τὰ τῆς ἐπικουρίας.
ἀλλ' ὑπερήσπιζεν αὐτοῦ μεγασθενὴς βραχίων,
ἀλλ' ἦν ὑπέρμαχος αὐτοῦ παλάμη κραταιόχειρ.
καὶ τοίνυν ἐξεφύσησεν ἄνεμος ἀγριόπνους,
καὶ κλύδωνας ἐξήγειρε καὶ στρόφους πολυστρόφους,
καὶ πᾶσαν κατεπόντωσεν ἄπλετον στολαρχίαν.
ἔδυσαν ὡς ἡ μόλιβδος εἰς ἅλμην θαλαττίαν
D οἱ κούφως ἐπιπλέοντες ὑγροκελεύθους πόρους,
ὡς πρὶν σοβαροπρόσωποι τοῦ Φαραὼ τριστάται.
ἐντεῦθεν ἐξεχύθησαν οἱ πρὶν πεφοβημένοι
Ῥωμαῖοι καὶ τοῖς τείχεσιν αὐτοὺς συγκεκλεικότες.

3760 ἐπιταύριον R, περιταύρειαν A   3766 καραβίοις R πυκνοῖς καὶ αὐτ. R   3769 μὲν ὁ R   3770 φαρμακεύτρια R 3778 κατεπόντισεν R   3782 ἐξεχέθησαν A

nes concitavit, quas locustarum infinitati non abs re quis comparaverit. etenim Tauroscytharum immanium principes compactis scaphis et innumerabili multitudine in eas imposita, lintribus ex uno ligno factis universum mare cooperibant. hoc modo plagae variae de plurimis locis existebant, et ab omni parte res urbis imperatricis in angustum cogebantur. Persa consimilis erat pungenti scorpio, Scytharum ferox natio virulentae viperae, Tauroscytharum gens locustae, quae et pedes incedit et volat. tot et talibus aerumnis urbs laborabat, et in his omnibus malis auxilii nihil apparebat. sed enim propugnabat eam manus potentissima, robustumque brachium illam defendebat. itaque ventus ingens commotus tempestas et aquarum vertices excitavit, totamque classem illam immensam adobruit. videre tum erat instar plumbi sub aquas marinas demergi eos qui antea levi motu semitas illas humidas navigiis peragrabant, non aliter atque olim superbi Pharaonis satellitibus accidit. hinc iam Romani, prius terrore nimio perculsi, extra urbem semet

ὡς σελευκίδες ὤφθησαν ταῖς πτερωταῖς ἀκρίσιν,
ὡς ἴβεις δὲ πτερόεσσαι τοῖς ὄφεσιν ὑπῆρξαν.
καὶ μέλος ἐπινίκιον ἠλάλαξαν ὑμνοῦντες
καὶ τὰς ᾠδὰς τῇ στρατηγῷ θύοντες καταλλήλους.
οὕτως οὐ γίγας σώζεται τῷ πλήθει τῆς ἰσχύος,
οὐδὲ δυνάστης ἐν χερσὶ στρατοῦ πολυδυνάμου·
ἂν γὰρ θεὸς μὴ πήξειε τῶν οἴκων τοὺς θεμέθλους,
ἂν μὴ θριγγίῳ κραταιῷ τοὺς δόμους περιβάλλει,
καὶ τὰ τῆς τέχνης ἄχρηστα καὶ τὰ τοῦ κόπου κόποι.
Εἰς τοῦτο μὲν ἀπέβησαν τὰ πράγματα Ῥωμαίοις· P 78
τριάκοντα δ' ἐν ἔτεσιν Ἡράκλειος κρατήσας
φάος ἐξέλιπεν ὁμοῦ καὶ στέφος καὶ τὸν βίον.
ἐπεὶ δὲ τὸν Ἡράκλειον ἠνάγκασεν ἡ φύσις
δοῦναι τὸν χοῦν τοῦ σώματος τῇ γῇ τῇ δανεισάσῃ,
ὁ παῖς αὐτοῦ χειρίζεται τὰ σκῆπτρα Κωνσταντῖνος,
ὃς πρὸς μικρόν τι γνωρισθεὶς μόναρχος αὐτοκράτωρ
καὶ τῆς ἀρχῆς γευσάμενος πρὸς ἓν ἔτος τοῦ στέφους
ἀνθυπεκρύβη τάχιον, ἐξέλιπε πρὸ χρόνου,
μηδέν τι μνήμης ἄξιον φθεγξάμενος ἢ δράσας,
τῆς μητρυιᾶς, ὡς λέγουσι, Μαρτίνης καὶ τοῦ Πύρρου
συγκερασάντων φάρμακον αὐτῷ θανατηφόρον.
ὁ Πύρρος δ' ἦν ἀρχιερεὺς τότε τῆς Βυζαντίδος, B
λοιμὸς ἀνὴρ καὶ δυσσεβὴς καὶ φαρμακὸς καὶ γόης.

3784 *τοῖς πτερωτοῖς* A 3785 *πτερώωσαι* R 3792 *ἄριστα* R 3797 *τῇ]* *καὶ* ARR 3801 *αὐθ' ἀπεκρύβη* M 3805 *οὗτος* MR *ὁ Βυζαντίου* AR

effundebant, et intra muros quosdam conclusis hostibus ita tractabant natos in rupibus barbaros, ut locustas Seleucides solent, ut ibes illae volatiles agere cum serpentibus consuevere. simul triumphale carmen cum hymnis concinebant, et convenientes odas divae ductrici velut immolabant. ita gigas immenso robore salutem suam non tuetur, nec princeps potentis populi viribus se defendit. nam si deus aedium fundamenta non iecerit, si valido septo domos non obduxerit, omnes artis machinationes atque labores inutiles sunt.

Atque hunc sane Romani tam felicem obsidionis eventum habuere. secundum haec Heraclius annis 30 imperio administrato vitam cum corona reliquit. coacto autem a natura Heraclio ut corporis pulverem terrae, quae mutuum dederat, restitueret, Constantinus eius filius imperium accepit, et exiguum ad tempus eo potitus mortem immaturam obiit, nullo neque verbo neque facto memorabili ad posteros transmisso. perhibent autem venenum ei propinatum fuisse a Martina noverca et Pyrrho Byzantino pontifice, qui pestilens erat homo et impius, veneficus, praestigiator.

Ὡς οὖν ἀπέλιπε ζωὴν τὴν κάτω Κωνσταντῖνος,
Μαρτίνα παρεισφθείρεται τῇ σκηπτροκρατορίᾳ,
καὶ μετ' αὐτῆς Ἡρακλωνᾶς ὁ παῖς, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον·
μηδὲ γὰρ φθάσαντες σχεδὸν τῷ κράτει προσλαλῆσαι
τῆς θείας ἐκδικήσεως ἐκπίνουσι τὸν σκύφον,
ἄλλο μηδὲν κερδάναντες ἢ τὰ κακοὶ φανῆναι.
ῥῖνα μὲν οὖν Ἡρακλωνᾶς, ἡ δὲ Μαρτίνα γλῶτταν
ζημιωθέντες ἤχθησαν εἰς τὴν ὑπερορίαν,
καὶ μετ' αὐτοὺς πιστεύεται Κώνστας τὴν βασιλείαν,
ὁ Κωνσταντίνῳ γεννηθεὶς τῷ πρὸ μικροῦ κρατοῦντι·
ὃς ῥίζας τρέφων πονηρὰς ἀρχῆθεν ἐν καρδίᾳ
C τῆς δυσσεβοῦς αἱρέσεως ἢ μᾶλλον ἀπονοίας
τῶν διδασκόντων ἐν Χριστῷ θέλησιν μίαν λέγειν,
ἤνεγκε τότε καὶ καρπούς, ἀλλὰ καρποὺς πικρίας,
ἐξ ὧν πολλοὶ μὲν ἔφαγον πλὴν ὅσον ἐπιγνῶναι
οἷον τὸ στῦφον οἱ καρποὶ καὶ τὸ πικρὸν αὐχοῦσι,
Μάξιμος δ' ὁ καλλίγλωττος, σάλπιγξ ἡ χρυσοσάλπιγξ,
ὁ Νεῖλος ὁ χρυσόρειθρος ὁ τῆς ὀρθοδοξίας,
ἕως ἐσχάτης πλησμονῆς μετέσχε τῆς πικρίας·
τὴν χεῖρα γὰρ τὴν δεξιὰν ἐξεθερίσθη ξίφει,
καὶ γλῶσσαν μελιτόεσσαν οἴμοι προσαφῃρέθη,
τὴν νέκταρος πηγάζουσαν ἐνθέου τὰς συρμάδας.
Οὗτος ὁ Κώνστας ὁ σκαιὸς ἀειφυγίᾳ θλίβει
D Μαρτῖνον τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης·

3808 παρεισφέρεται R 3816 πρὸς μικρὸν A 3819 θέλησιν ἐν Χριστῷ M μόνην A 3820 καρπὸν ἀλλὰ καρπὸν MR 3821 πλὴν] ἀλλ' A 3823 καλόγλωττος M 3825 ἐσχάτου RR

Cum ergo vitam hanc terrenam Constantinus reliquisset, Martina imperium ad se astu traducit et ad Heraclonam filium: sed eo non diu frui potuit. nam cum vix illud a limine quasi salutare potuissent, divinae vindictae poculum hausere, nihil aliud lucri ex imperio nacti quam quod improbos se declaraverint. itaque naribus Heraclonas amissis, Martina lingua, solum vertere iussi sunt. post eos imperium Constanti redditur, eius Constantini filio qui non ita pridem regnaverat. hic inde ab initio radices in corde malas fovens illius impiae sectae, vel furoris potius eorum qui unicam in Christo voluntatem agnoscere iubent, fructus sane impietatis tulit, sed admodum amaros; quos fuere quidem qui degustarent, sed aliud nihil inde consecuti quam quod eorum acerbitatem agnoscerent. atque huius amaritudinis ad extremam usque satietatem particeps factus est eloquentissimus ille Maximus, aurea illa tuba, Nilus quasi quidam doctrinae veritatis aurifluus. quippe manus ei dextra praecisa fuit, et mellea lingua, divini rivos nectaris effundens, simul adempta.

Idem Constans, vir nequam, exsilio perpetuo Martinum Romae ve-

πάπαν αὐτὸν ἀποκαλεῖν οἶδε Ῥωμαίων γλῶσσα.
καὶ Κάϊν μιμησάμενος ἐπ' ἀδελφοκτονίᾳ,
καὶ κτείνας Θεοδόσιον τὸν ἐκ μιᾶς ἀρούρης
καὶ τῶν σπερμάτων τῶν αὐτῶν αὐτῷ βεβλαστηκότα,
εἰς Σικελίαν ἀποπλεῖ τὴν πολυφορωτάτην,
τὴν πόλιν τὴν βασίλειον ἀποκοσμῆσαι θέλων
καὶ τὴν ἀρχὴν χαρίσασθαι τῇ τριπεμπέλῳ Ῥώμῃ,
ὡς εἴ τις ἁβροστόλιστον ἀποκοσμήσει νύμφην
καὶ γραῦν τινὰ τρικόρωνον ὡς κόρην ὡραΐσει.
ἀλλὰ τὰ διαβούλια μάταια τῶν ἀνθρώπων,
ἂν μὴ συμπράττῃ καὶ θεός, ἂν μὴ συνεπινεύσῃ·
θερμοῖς γὰρ ὕδασιν αὐτοῦ ψυχαγωγῶν τὴν σάρκα
ψυχρὸν ἐκεῖ κυλίκιον ἐξέπιε θανάτου, P 79
ἔτεσιν εἴκοσι λαχὼν πρὸς τοὺς ἑπτὰ τοῦ κράτους.
Καὶ τυραννεῖ Μιζίζιος, ἀνὴρ ἐκ Σικελίας,
ἀνὴρ χαριτοβλέφαρος, ἀστεῖος τῷ προσώπῳ.
πλὴν ὅμως οὐκ ἐπὶ μακρὸν ἀπήλαυσε τῆς τύχης,
ἀλλ' ἀπεψύγη τάχιον, ἀλλὰ φανεὶς ἐκρύβη,
ὥσπερ ἂν ῥόδον ἐκφυῇ καὶ παραντίκα ῥεύσῃ.
ὁ γάρ τοι παῖς τοῦ Κώνσταντος ἄρτι λαβὼν τὰ σκῆπτρα
(τοὔνομα δὲ τῷ βασιλεῖ βρεφόθεν Κωνσταντῖνος)
στόλῳ βαρεῖ τὴν Σικελῶν καταλαμβάνει νῆσον,
καὶ πάντας τοὺς αὐτόχειρας καὶ τοὺς ὀλεθρεργάτας

3833 μικρᾶς M 3834 μετεσχηκότα M 3836 βασίλισσαν R 3837 τριπεμπόλῳ R 3838 ἀβροστόλιον R 3840 τὰ] γὰρ τὰ R 3841 συνωπινεύει ARR. num Latine? 3847 μακρὰν A τοῦ κράτους R 3848 ἀπεψύχη M 3849 ἐκφυὲν R ῥεύσει RR 3852 χώραν R 3853 ὀλεθροργάτας R. an ὀλεθρουργάτας?

teris antistitem, quem Romani papam appellare consueverunt, multavit. praeterea Caini fratricidium imitatus Theodosium parentibus iisdem cum ipso natum interfecit. hinc in Siciliam fertilem cum classe profectus, urbem imperatricem ornamento suo spoliare volens, Romae vetulae conatus est imperium restituere, non aliter ac si quis egregie vestitam puellam ornatu suo denudet, ac vetulam trium cornicum aetatem habentem ceu puellam iuvenculam exornet. sed enim vana sunt hominum consilia, ni deus annuat et iuvet. quippe dum calidis aquis imperator voluptatis causa semet oblectat, frigidum mortis poculum exhaurit.

Eo mortuo tyrannidem Mizizius, natione Siculus, usurpat, vir amabili quidem gratoque vultu, sed qui hac fortuna non diu frui potuit. quippe celeriter extinctus est, instar rosae, quae vix nata continuo marcescit. etenim Constantis filius Constantinus ingenti classe Siciliam occupavit, et omnes interfectores patris imperatoris iugulavit, quos inter

τοὺς βασιλέως καὶ πατρὸς ἐνδίκως ἀποσφάττει,
καὶ σὺν αὐτοῖς Μιζίζιον τὸν τετυραννηκότα.
B τοῦτον τὸν αὐτοκράτορα λαὸς ὁ συρφετώδης
καὶ τὸ τοῦ δήμου συμμιγὲς ἐκάλουν Πωγωνᾶτον,
ὅτι, φασίν, ἐκναυστολῶν κατὰ τοῦ Μιζιζίου
μεῖραξ τρυφεροπρόσωπος ἀνίουλος ἀπώγων
ἐκεῖθεν ἀνθυπέστρεψεν ἀνὴρ τελειοπώγων.
οὗτος ἀθροίσας σύλλογον ἀνδρῶν θεοφορήτων
τὴν πατρικὴν ἀσέβειαν ἀνέσπασε ῥιζόθεν,
τοῖς φυτουργοῖς τῶν εὐσεβῶν καταρτισθεὶς δογμάτων.
ἴθυνεν οὖν ἐν ἔτεσι δεκαεπτὰ τὸ κράτος.
ὡς δὲ καὶ θνήσκειν ἔμελλε καὶ καταντᾶν εἰς κόνιν,
υἱὸν Ἰουστινιανὸν δείκνυσι βασιλέα
καὶ κράτορα καθίστησιν αὔταρχον γῆς Ῥωμαίων·
C ὃς ἀπὸ βάθρων ἤγειρεν, ἀπὸ ῥιζῶν ἐσχάτων
τὸν μέγαν οἶκον τὸν λαμπρὸν τὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις,
χρυσέων πυραυγήμασι ψηφίδων καταυγάσας
τοὺς τοίχους, καὶ τὸ δάπεδον μαρμάροις καλλιχρόοις,
ὃς ἔτι τοῦ δομήτορος τὴν κλῆσιν διασώζει.
Ὁ βασιλεὺς δὲ μισηθεὶς ἄρχουσιν, ἰδιώταις,
τοῖς ὄχλοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ, τοῖς ἐν τοῖς ἀνακτόροις,
ὡς σκληρογνώμων, ὡς σκαιός, ὡς ἐντρυφῶν τοῖς φόνοις,
καὶ πλέον ὡς αὐθέκαστος ἐξ αὐταρέσκου γνώμης
(ἦν γὰρ καὶ δοκησίσοφος καὶ πλήρης ἀπονοίας,

3861 σύνοδον M 3862 δυσσέβειαν M 3864 ἴθυνε μὲν AM 3867 τῆς R 3870 καταυγήσας M 3871 τὸ τεῖχος A πολυχρόοις R 3874 καὶ τοῖς ἐν ἀνακτόροις M

et Mizizius fuit, qui tyrannidem arripuerat. hunc imperatorem Constantinum vulgus hominum Pogonatum, hoc est barbatum, appellabat, quod, uti de literatum monumentis accepimus, expeditionem illam maritimam contra Mizizium suscipiens adolescens admodum, facie delicata, nihil habens lanuginis aut barbae, cum integra virilique barba de Sicilia reversus fuisset. synodo virorum divinitus gubernatorum coacta, paternam impietatem radicitus exstirpavit, a piorum dogmatum plantatoribus in viam revocatus. imperavit autem annos septemdecim. moriturus et in pulverem rediturus Iustinianum filium imperatorem renuntiavit, qui magnam illam splendidamque domum in regia de fundamentis exstruxit et aureis calculis distinxit, parietibus et pavimento de marmore confectis. domus ipsa nomen conditoris etiam nunc retinet.

Ceterum Iustinianus imperator invisus erat proceribus, privatis, vulgo, tam in foro quam in aula degentibus, tanquam durus, ferox, cae-

κἂν ταῖς βουλαῖς οὐ κοινωνόν, οὐ συνεργάτην εἶχε,
πᾶσαν πλουτεῖν οἰόμενος τὴν ἐν ἀνθρώποις γνῶσιν),
ἐντεῦθεν τοίνυν μισηθεὶς ἀξίαν τῆς κακίας
τὴν ἔκπτωσιν ἐφεύρατο τὴν ἐκ τῆς σκηπτουχίας.
καὶ γὰρ ἀνήρ τις εὐγενὴς τῶν ἀπὸ τῆς συγκλήτου, D
πατρίκιος ἀξίωμα, Λεόντιος τὴν κλῆσιν,
εὑρὼν καὶ συναιρόμενον καὶ συμφρονοῦν τὸ πλῆθος
(πρὸς γὰρ Ἰουστινιανὸν ἔτρεφον πάντες μῖσος)
ἐφίσταται τῷ βασιλεῖ μετὰ τῶν συμμαχούντων,
ὅτε τὸ καλλιβλέφαρον ὄμμα καὶ φωτοφόρον
ἔμυε δῦναν κατὰ γῆς καὶ πᾶν ἦν ἐν δεμνίοις,
καὶ χειρωσάμενος αὐτὸν ὡς ἐν δικτύῳ θῆρα
ἐκπέμπει διαπόντιον εἰς τὴν Χερσῶνα πόλιν,
τὴν ῥῖνα πρότερον τεμὼν καὶ πρόσωπον αἰσχύνας.
ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐκάμμυε τὸ βλέφαρον τῆς δίκης,
ἀλλ' ἐπεντράνισεν ὀρθῶς, καὶ τὸν ἐπαναστάντα
τοῖς ἴσοις ἀντημείψατο καὶ ταυτομέτροις μέτροις. P 80
λῃστῶν ληϊζομένων γὰρ Ἀφρικανῶν τοὺς ὅρους
(Ἄρραβες ἦσαν οἱ λῃσταὶ κἀκ τῶν ἀπὸ τῆς Ἄγαρ)
καὶ πᾶσαν τὴν παράλιον κακούντων καὶ κειρόντων,
ὁ βασιλεὺς ὑπερπαθῶν στόλον βαρὺν ἀρτύει,
καὶ πέμπει κατὰ τῶν λῃστῶν τούτων τῶν ὑγροπόρων·
οἷς καὶ συμμίξασαι στερρῶς αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις
ἐκείνους μὲν μετὰ θυμοῦ καὶ τόλμης ἐπιόντας

3878 καὶ ταῖς βουλαῖς οὐ συνεργὸν οὐ κοινωνὸν ἀπεῖχε R 3879 τῶν ἀνθρώπων R 3882 τῶν] ὧν R 3884 συναράμενον M 3887 φωτοτρόφον MR 3888 καῖς ARR 3896 ἄγρας M

dibus gaudens, ac praesertim quod ipse sibi nimium placeret nimiumque tribueret. erat enim opinione sua sapiens, reapse autem demens; nec consiliis socium nec adiutorem quemquam adhibebat, quod existimaret se cognitionem rerum omnium, quae in homines cadere possit, habere. quapropter exosus universis praemium improbitatis repperit, imperii nimirum amissionem. etenim vir quidam nobilis, senator, patricius dignitate, cui nomen Leontius, cum plebem sibi adiumento auxilioque praesto fore cerneret, universis odio Iustinianum imperatorem persequentibus, suis cum sociis eum noctu aggreditur, quasique bestiam cinctam indagine capiens, praecisis naribus vultuque deturpato Chersonem deportari curat. verum oculus iustitiae minime clausus mansit, sed recte seditionis auctorem intuitus pari mensura vicem ei rettulit. cum enim Africae fines a praedonibus quibusdam diriperentur, qui Arabes erant, ex Agarenorum gente, iamque regionem maritimam universam vexarent ac popularentur, suorum commiseratione motus imperator classem magnam

καθάπερ κάπρους ἀφριστὰς ἀπήλασαν ἐκεῖθεν,
Ῥωμαίοις δ' ἀνεσώσαντο τὰ τῶν Καρχηδονίων.
ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἠρέμησαν οἱ παλαμναῖοι θῆρες,
πάλιν δ' ἀντεπεστράτευσαν μυριοστόλῳ στόλῳ,
καὶ πλείονι συμμίξαντες Ῥωμαίοις στολαρχίᾳ
B *ἐτρέψαντό τε πρὸς φυγὴν ναυάρχους ναυσιπλόους,*
καὶ τὴν ὀλβιοδαίμονα πόλιν Καρχηδονίων
ἑλόντες καὶ σκυλεύσαντες καὶ κατηδαφικότες
τὸν χρύσεον ἐξέκοψαν βόστρυχον τῆς Λιβύης.
ὄχλος οὐκοῦν ὁ ναυτικὸς καὶ πάντες οἱ στολάρχαι
τὴν ἐκ τῆς ἥττης ἔμπικρον οὐ φέροντες αἰσχύνην,
ἰώμενοί τε τὸ κακὸν ἄλλῳ κακῷ μεγάλῳ,
ὠδίνουσί τε σπέρματα τὰ τῆς ἀποστασίας
καὶ Κρήτῃ προσορμίζονται τῇ τρισμεγίστῃ νήσῳ,
ἀλλήλοις τε συνθέμενοι καὶ συνομωμοκότες
ἐνταῦθα τῆς θρασύτητος ἐκρήσσουσι τὸ βάρος,
καὶ σφῶν ἐπιλεξάμενοι συναποστάτην ἕνα,
C *λεγόμενον Ἀψίμαρον, κράτορα καθιστῶσιν,*
ὃς σὺν αὐτοῖς καὶ μετ' αὐτῶν τὴν πόλιν περισφίγξας
καὶ προδοτῶν ἐπιτυχὼν κρατεῖ τῆς Βυζαντίδος.
καὶ πρῶτα μὲν Τιβέριον αὐτὸν μετονομάζει,
ἔπειτα καὶ Λεόντιον ἐξενεγκὼν εἰς μέσον
καὶ τῇ τομῇ τῇ τῆς ῥινὸς τὴν κόλασιν μετρήσας

3903 *ἂν ἐσώσατο* M 3905 *ἀντεπεστράτησαν* ARR, *ἂν ἐπεστράτευσαν* M 3906 *Ῥωμαίων* MR 3915 *τρισμεγίστῳ* MR 3917 *βαρύτητος ἐκρύσσουσι* A 3918 *ἀπολεξάμενοι τῶν ἀποστάτων* M

instruit, et adversus praedones maritimos ablegat. cum eis nauticae Romanorum copiae manu conserta, quanquam insigni cum ferocia praelium capesserent, spumantium aprorum in morem, tamen inde tandem hostes pepulerunt urbemque Carthaginiensium Romanis conservarunt. at vero immanes illae belluae nequicquam poterant quiescere, sed immensa classe comparata bellum instaurabant, Romanosque maiori navium adorti numero in fugam coniecerunt tam navium praefectos quam classiarios milites, simul florentem opibus Carthaginiensium urbem ceperunt, eaque direpta et solo aequata cincinnum aureum Libyae totius exciderunt. igitur nautica multitudo classisque duces ignominiam cladis acceptae non ferentes, malum malo maiori sanantes, defectionem ab imperatore moliuntur et maximam ad insulam Cretensem naves appellunt. hic coniuratione facta suam audaciam produnt, unumque de sociis defectionis imperatorem declarant, cui nomen erat Apsimarus. is adiutus ipsorum opera cingit urbem obsidione, proditoresque nactus Byzantium occupat. hic primo se Tiberium nuncupat, deinde Leontium pro-

φρουρᾷ καθείργνυσιν αὐτὸν ἀφύκτῳ πικροφρούρῳ,
ἔτεσι μόνοις ἐν τρισὶ κρατήσαντα Ῥωμαίους.
Εἶχε μὲν οὖν Ἀψίμαρος τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος,
καὶ πνεύμασιν ἐφέρετο τύχης ἁπαλοπνόοις.
ἓν μόνον ἔθραττεν αὐτόν, ἓν μόνον ἐθορύβει,
μὴ πρὸς Ἰουστινιανὸν πάλιν τὰ σκῆπτρα φθάσῃ,
καὶ πάλιν ἀναπόμπιμος γένηται πρὸς τὸ στέφος D
ὁ πρὶν αὐτὸ ζημιωθεὶς καὶ σὺν αὐτῷ τὴν ῥῖνα.
ὡς θῆρα γοῦν ὑγρόχειρον ὑπώπτευε τὸν ἄνδρα,
καὶ μᾶλλον τοὺς προφοιβασμοὺς ἀκούων καὶ προρρήσεις
καὶ τὰ κομπολογήματα τῶν ἀστερολεσχούντων.
ἐκίνει τοίνυν μηχανάς, ὤρυττεν ἐπινοίας,
ὡς ἂν αὐτοῦ κωλύσειε τὰς πρὸς τὸ κρεῖττον τύχας.
μαθὼν γοῦν ὡς ἡρμόσατο τὴν αὐθομαιμονοῦσαν
τῷ τῶν Χαζάρων ἄρχοντι χαγάνῳ Θεοδώραν,
καὶ παρ' αὐτῷ καὶ μετ' αὐτοῦ σκηνοῖτο καὶ διάγοι,
πρεσβείαν πέμπει τῷ δεινῷ βαρβάρῳ τῷ χαγάνῳ,
χρημάτων ὑπισχνούμενος ὅλας αὐτῷ θαλάσσας,
ἂν τὸν Ἰουστινιανὸν δήσας δεσμοῖς ἀρρήκτοις P 81
ἀπεμπολήσειεν αὐτῷ τρίδουλον ὡς οἰκέτην,
ἤγουν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν ἐκπέμψῃ.
ἀκούει ταῦθ' ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ὁ χαγάνος,
τῷ τῶν χρημάτων ἔρωτι πυροῦται τὴν καρδίαν
(καὶ τί γὰρ ἢ τριβάρβαρος χαγάνος σκυθογνώμων;),

3925 καθίστησιν M πικροφόρῳ M v. 3926 om RR 3928 ἁπαλοπλόοις AM 3930 πρὸς τὸν Ἰουστ. AM 3931 μὴ MR ἀποπόμβιος R 3933 ἐκώπτευε A 3938 οὖν R 3940 μετ' αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ R 3944 αὐτὸν AM 3947 χρησίμων R 3948 ἢ] ὁ M

ductum in medium naribus mutilat et firmam in custodiam concludit, cum is tribus tantum annis imperio potitus fuisset. itaque regnabat Apsimarus, et fortuna prospera fruebatur. unicum erat quod hominem perturbaret, nimirum ne rursum Iustinianus ad imperium arcesseretur, qui eo nuper una cum naribus fuerat spoliatus. immo divinationes et oracula quaedam et astrologorum festivas praedictiones audiens virum istum ceu belluam ancipitem suspectum habebat. quapropter molitiones instituit et consilia quaerit, quibus occasiones ad fortunam prosperiorem ei praecideret. certior ergo factus Iustinianum Theodoram sororem suam germanam chagano Chazarorum principi matrimonio iunxisse, iamque cum illo familiariter degere, legatos ad barbarum, saevum alioquin hominem, mittit, immensasque pecunias ei pollicetur, si Iustinianum vinculis iniectis sibi mancipii in morem venderet, aut eius saltem caput a cervicibus recisum mitteret. his auditis animus barbari cupiditate pecuniarum inflammatur, et ut Scythica praeditus indole, consilium capit inhu-

ἀπάνθρωπον βουλεύεται βουλὴν καὶ θηριώδη
εἰς προσγενῆ καὶ τὸ μηδὲν αὐτὸν ἠδικηκότα,
καὶ τῷ ζητοῦντι μελετᾷ τὸν δυστυχῆ προέσθαι.
χρυσὲ προδότα, πάντολμε, δύστροπε, κακεργάτα,
καὶ φίλων ἀπεμπολητὰ καὶ γένους ἀναιρέτα,
τί τοῦτο; πῶς παλιμπετεῖς καὶ παλιμβόλους τίθῃς;
B πῶς δὲ πρὸς ἀλλοπρόσαλλον γνώμην μεταβιβάζεις
τοὺς ἀποικίλους τοὺς ἁπλοῦς ὑπὸ θεοῦ πλασθέντας;
ἀλλὰ τὸ μέλλον, ὥς φασι, καὶ τὸ κεκυρωμένον
οὐ τεῖχος σχίσει σιδηροῦν, οὐ τοῦ πυρὸς ἡ γνάθος.
ὁ γὰρ Ἰουστινιανὸς τοὺς δόλους τοῦ χαγάνου
καὶ τὰς βουλὰς ἀναμαθὼν ἐκεῖθεν δραπετεύει,
καὶ προσεταιρισάμενος ἁδραῖς ἐπαγγελίαις
τὸν Τέρβελιν τὸν ἄρχοντα τοῦ τῶν Βουλγάρων ἔθνους
καταλαμβάνει σὺν αὐτῷ τὴν Βυζαντίδα χθόνα,
Βουλγάρων ἐπαγόμενος μυρίους λεγεῶνας.
ὀλίγοις δὲ τῶν ἀμφ᾽ αὐτὸν τὸ βούλευμα πιστεύσας
καὶ σὺν αὐτοῖς ὑποδραμὼν σωλῆνας ὑδρορρόους
τὴν εἰς τὴν πόλιν πάροδον ἐντέχνως ὑποκλέπτει,
καὶ δεύτερον ἀρχηγετεῖ καὶ ζώννυται τὸ κράτος.
C τὰς δ᾽ ἐπὶ τούτοις συμφορὰς τίς παραστήσει λόγος;
τῷ μὲν Βουλγάρων ἄρχοντι πληροῖ τὰς ὑποσχέσεις
καὶ δωρεαῖς ἀμείβεται πολλῷ δαψιλεστέραις,
πυρὶ δὲ δίδωσι συχνοὺς τῶν περιλάμπρων οἴκους,

3950 τὸν A 3955 πρὸς ἄλλο πρόσωπον M 3956 ἀπὸ RR 3958 κλύσει R 3963 Βυζαντίδος R, βασιλίδος R 3965 ὑφ᾽ αὐτῷ R βούλημα ARR 3972 οἴκων ARR

manum ac belluinum contra suum affinem, a quo laesus nunquam fuerat, meditans ipse secum quo pacto miserum Apsimaro quaerenti proderet. o aurum, proditor, tyranne perverse, malefice amicorum venditor, proprii generis interfector, quid hoc est rei? cur tecum ipse mutato consilio pugnas? cur inconstantes facis? cur in aliam faciem mutas eorum mentes qui simplices et varietatis expertes a deo creati sunt? sed enim id quod futurum est, semel divinitus decretum, nec murus, ut aiunt, ferreus, nec ignis impedire poterit. Iustinianus enim chagani fraudibus et consiliis perspectis fuga saluti consulit, adiunctoque sibi promissis amplissimis Terberi Bulgarorum principe cum illo Byzantium tendit, ductis eo Bulgarorum immensis legionibus. deinde perpaucis suorum consilio suo credito, cum iisdem canales aquaeductuum ingressus furtim et solerter aditum in urbem sibi parat; quo facto iterum coepit imperare. consecutas vero deinceps calamitates quae possit oratio satis exprimere? quae Bulgarorum principi promissa fuerant, praestat: amplissimis ei mu-

καὶ διαρπάζει χρήματα, καὶ δίκην βοσκημάτων
τῶν μεγιστάνων πλείονας οἴκτιστα καταθύει.
καὶ δὴ καὶ τὸν Λεόντιον κτείνει σὺν Ἀψιμάρῳ
οἷα λῃστὰς καὶ συλευτὰς αὐτοῦ τῆς σκηπτουχίας.
οὕτω κακοὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπόκεινται τῆς δίκης·
κἂν παραυτίκα φύγωσι τὰ τῆς ποινηλασίας,
ἀλλ᾽ ὕστερον ὑπέχουσι μείζονας τὰς κολάσεις.
οὐ μόνοις δὲ τοῖς ἀρχηγοῖς τούτοις τῆς τυραννίδος
ἐπέσεισε τὸν σίδηρον ἐκδικητὴν ὧν ἔτλη, D
ἀλλά γε καὶ Καλλίνικον αἰκίσας καὶ χλευάσας,
τὸν ἀρχιερατεύοντα ταύτης τῆς βασιλίδος,
καὶ παιδαρίων θέμενος ὕβριν μωρονηπίων,
τέλος ἀπέσβεσεν αὐτοῦ τοῦ σώματος τοὺς λύχνους·
ἦν γάρ τοι καὶ συναίτιος καὶ ῥέκτης καὶ συνίστωρ
τῶν εἰς Ἰουστινιανὸν ποτὲ τετολμημένων.
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ νοῦν βαλλόμενος ὁ κράτωρ
ὅσας ἐκέρασαν αὐτῷ κύλικας πικροπότους
οἱ τῶν ὁρίων κάτοικοι τῆς Ποντικῆς Χερσῶνος,
ὅτε διῆγε παρ᾽ αὐτοῖς ἀπελαθεὶς τοῦ κράτους,
ποτὲ μὲν ἀποσκώπτοντες, ποτὲ δὲ δυσφημοῦντες
καὶ βέλεσιν ὀνειδισμῶν κεντοῦντες κακογλώσσων,
ποτὲ βυσσοδομεύοντες βουλὰς κακομηχάνους, P 82
ὡς ἢ τοῖς σπλάγχνοις τοῖς αὐτοῦ βάψαιεν τὰς μαχαίρας
ἢ καὶ δεσμώτην ἄθλιον πέμψειαν Ἀψιμάρῳ, —

8976 *συληστὰς* ARR 3979 *δικάσεις* M 3980 *τῆς τυραννίδος τούτου* M 3986 *τι καὶ συνέστιος* A

neribus vicem refert. deinde complures domos illustres igni concremat, facultates diripit, instar pecudum potiorem magnatum partem miserrime trucidat, interfectis etiam Leontio et Apsimaro tanquam latronibus et imperii raptoribus. sic mali oculis iustitiae sunt expositi, et quamvis aliquandiu poenas effugiant, tandem tamen supplicia maiora luunt. neque tantum Iustinianus hos tyrannidis usurpatores principes gladio percussit ultore miseriarum suarum: verum etiam Callinico patriarchae contumeliis et ludibriis affecto ac puerorum iniuriae exposito demum oculos eruit, quod adiutor et conscius eorum fuisset quae designata in Iustinianum erant. praeterea revocans ad animum imperator quam acerbe tractatus fuisset a Ponticae Chersonis incolis, cum imperio deiectus apud illos viveret (nam modo dicteriis in eum illudebant, modo mala imprecabantur, modo contumeliis improbarum linguarum pungebant, modo consilia subdola magno silentio tractabant, quando tandem gladios in ipsius visceribus tincturi essent vel infelicem comprehensum Apsimaro

ταῦτ' οὖν Ἰουστινιανὸς τοῖς λογισμοῖς ἐγγράφων,
καὶ καθ' αὑτὸν ἀνατυπῶν καὶ ζωγραφῶν τοὺς τύπους,
καὶ πικραινόμενος αὐτοῖς οἷα βαρβαροτρόποις
πέμπει στρατὸν ναυσίπλοον, κελεύων ἀποσφάττειν
ἅπαν τὸ γένος ἡβηδὸν τῶν προλελυπηκότων,
καὶ φείδεσθαι μὴ γυναικῶν, μὴ τῶν ὑποτιτθίων,
μὴ γηραιῶν, μὴ νεαρῶν, μὴ πρεσβυγενεστέρων·
οὕτω βαρὺς ἐκάχλαζεν ὁ κατ' ἐκείνων χόλος.
ἦν γοῦν ἀξιοπένθητον Χερσωνιτῶν τὸ πάθος,
καὶ συγκινοῦν εἰς οἰμωγὰς τοὺς φιλανθρωποτέρους,
B ὑπερενίκα Βηθλεὲμ τοὺς πολυστόνους πόνους
καὶ στοναχὰς βαρυαλγεῖς, βοὰς πολυστενάχους.
ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ βρεφικὴ καὶ μόνη νηπιότης
ταῖς φονευτρίαις εἰς σφαγὴν ὑπέκειτο παλάμαις·
ἐνταῦθα δὲ τριπέμπελοι, πρωθῆβαι, νεανίαι,
γυναῖκες ἁπαλόχροοι, κορίσκαι, μειρακίσκοι,
φύρδην κατεμελίζοντο καθάπερ ἐν μακέλλῳ.
ὀλολυγὴ δὲ πανταχοῦ καὶ γόος ὀξυβόας.
καὶ λόφοι μὲν ἀντίδουπα τοῖς θρηνηταῖς ἀντήχουν,
ἀκταὶ δὲ κυματόκλυστοι δεινὸν ἀντεπερρόθουν.
οὕτω μὲν οὖν εἰς Σκυθικήν, ὅ φασιν, ἐρημίαν
Χερσὼν ἡ πολυάνθρωπος αἴφνης μετεποιήθη,
C καὶ γέγονε πολυχανδὴς Ἅιδου γαστὴρ πανδόχου
καὶ τάφος μυριόνεκρος καὶ τοῦ θανάτου πύλη.

3998 ἀνασκοπῶν AR τρόπους RR 4001 ὁμαδὸν M 4002 καὶ] μὴ M 4005 πένθος R 4007 ὑπερνικᾷ καὶ A στόνους AMR 4015 ἀντίδουποι A ἀπήχουν M 4018 μετεπτοήθη M

missuri, secum dispicientes) haec igitur cogitationibus suis Iustinianus inscribens, et per ea tanquam barbarorum moribus consentanea vehementer exacerbatus, copias navales ablegat interfectum quidquid istic ubi laesus fuerat, aetatis adultae hominum esset, praecipiens inter alia ne vel mulierculis vel lactentibus pueris vel senibus vel iuvenibus parcerent. tam gravi adversus eos iracundia flagrabat. haec Chersonitarum calamitas digna erat quae deploraretur; adeoque paulo humaniores ad lamentandum commovebat. quippe miserias Bethlehemae clamoresque tristissimos superabat. istic enim sola infantilis aetas interficiebatur, hic decrepiti, adolescentes, mulieres, puellae tenerae, pueri citra discrimen velut in macello membratim dilaniabantur. continuo tollebantur eiulatus et clamores acres ab omni parte, tam collibus quam litoribus ad lamentantium voces respondentibus. hoc modo populosa Cherson in Scythicam quod proverbio dicitur, solitudinem subito commutata redactaque fuit, infinita multitudine perempta. cum autem accepisset im-

ὁ βασιλεὺς δ' ἀκηκοὼς ὅτι τῶν βρεφυλλίων
τῶν τρυφερῶν καὶ νεογνῶν οἶκτος ἐγένετό τις,
φλεγμαίνει πλέον τῷ θυμῷ, καίεται τῇ μανίᾳ.
κότος οὐκοῦν βαρύμηνις κατὰ τῶν φεισαμένων,
καὶ τιμωρίας κατ' αὐτῶν ἀπόφασις αὐτίκα.
καὶ πάλιν ἦν ναυστόλησις ἀκάτων γοργοπλόων,
καὶ στράτευμα μυρίανδρον ὥσπερ εἰς πολεμίαν,
καὶ σὺν αὐτῷ Φιλιππικός, ὃν ἔλεγον Βαρδάνην,
ἀρχηγετήσων τοῦ στρατοῦ καὶ τὸν λαὸν κοσμήσων,
ὡς ἂν συνεκκεντήσωσι ῥομφαίαις καὶ τὰ βρέφη,
κἂν ἄρτι πρώτως βλέποιεν τὸ κάλλος τῆς ἡμέρας,
κἂν γάλακτος ποτίζοιντο σφριγάδας βρεφοτρόφους, D
καὶ ταῖς βουσὶ πολεύσωσι πάσας τὰς λεωφόρους,
καὶ περιαυλακίσωσιν αὐτῶν τὰς πεδιάδας,
καὶ θήσωσιν εἰς ἔρημον τὴν πρὶν εὐθηνουμένην,
τὰς ἀγυιὰς εἰς ἄρουραν στάχυσι βριθομένην,
τὴν πόλιν πολυάνδριον, ἀφανισμοῦ πεδίον.
τοῦτο κακῶν παραίτιον γέγονε τῷ κρατοῦντι,
καὶ πάλιν πειρατήρια, καὶ πάλιν τρικυμίαι
καὶ κλύδωνες ἐπάφλασαν ἀγριοπνόου βίας.
ἡ γὰρ στρατεύσιμος ἰσχὺς ἡ νεναυστοληκυῖα
τὴν γνώμην τὴν ἀπάνθρωπον ἐκείνου μυσαχθεῖσα
ὡς τίγριν ἀγριόθυμον, ὡς λύκον αἱμοβόρον,
εὑροῦσα καὶ Χερσωνιτῶν τοὺς ὑπολελειμμένους

4025 δεινὰς ἐπινοεῖται RR 4029 λαοῦ καὶ τὸν στρατὸν R 4030 ῥομφαίαν RR 4031 πρῶτον MR 4033 τοῖς ARR πολεύσουσι RR 4034 περιαυλακίσουσιν R 4035 θήσουσιν RR 4037 καὶ πόλιν τὴν πολύανδρον M 4038 κακοῦ R γίνεται M 4042 ἐκείνην R

perator aliquam fuisse rationem habitam ex commiseratione tenerorum infantum, maiorem in modum exarsit iracundia furoreque percitus est. quapropter iis graviter succensebat qui pepercerant; adeoque poenas in hos graves cogitatione concipiebat. rursus ergo classis ablegatur una cum immensis copiis velut in hosticum solum; quibus et Philippicus cognomento Bardanes intererat, ut classi militibusque praeesset ac omnino gladiis infantes quoque necari curaret, etiamsi recens in lucem editi forent, etiamsi lacte adhuc alerentur; ut bubus denique vias publicas omnes inverti iuberet et campos undique sulcari, quo fortunata prius urbs in solitudinem redigeretur, eius vici converterentur in arva, populosum denique oppidum campus desolationis fieret. hoc institutum animi magnorum imperatori malorum origo fuit: rursus enim in pericula gravissimosque fluctus incidit. quippe milites tam immane decretum eius abominati, ac praesertim ubi superstites e Chersonitis instar tigridis

P 83 ἀφηνιάσαντας αὐτοῦ καὶ βλέψαντας εἰς στάσιν,
ὡς λῆρον μὲν λογίζονται τὰ διατεταγμένα
(κηλῖσι γὰρ οὐκ ἤθελον καταχρανθῆναι τόσαις),
ἄνακτα δὲ καὶ κράτορα Φιλιππικὸν ποιοῦσι,
καὶ στέφος περιβάλλουσι τῆς σκηπτροκρατορίας.
Ὁ γοῦν Ἰουστινιανὸς ἐκταραχθεὶς τῷ φόβῳ,
καὶ τὴν βραδύπλοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀργοπορίαν
εἰς οἰωνὸν ἀπαίσιον θέμενος ὡς ἀγχίνους,
αὐτὸς αὐτῷ χερσοπορεῖ μέχρι καὶ τῆς Σινώπης,
στρατὸν συνεπαγόμενος ὁπλίτην πεζοπόρον,
ὡς μὴ νεωτερίσαιεν οἱ προεκπεπλευκότες.
καὶ βλέψας ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἀκάτους λαιφοπτέρους
καὶ σκάφη πελαγόπλοα, τριήρεις ὑγροπόρους,
B ταχυπλοούσας καὶ φοροῖς πνεύμασι φερομένας,
δονεῖται μὲν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὴν ψυχὴν σοβεῖται,
καὶ παλιμπόρευτος εὐθὺς ἀνθυποστρέφειν τρέχει,
ἵππων ὠκέων ἐπιβὰς πτηνῶν ἀελλοπόδων,
εἰ δυνατόν, καὶ πτερωτὸς εὐχόμενος γενέσθαι.
ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ φορὸν τῆς γοργοπλόου τύχης
ταχυναυτεῖν ἐποίησε τὰς ποντοπλόους σκάφας.
στόλῳ μὲν οὖν Φιλιππικὸς χρώμενος ὠκυπτέρῳ
προφθάνει τὴν βασίλισσαν πόλιν καταταχήσας,
καὶ κατασχὼν καὶ παρελθὼν ἔσω τῶν βασιλείων
τὸ στέφος περιτίθεται τῆς αὐτοκρατορίας.

4045 ἀφηνιάσαντες AR αὐτοὺς R βλέψαντες AR 4046 νομίζονται ARR 4049 αὐτοκρατορίας R 4053 χωρωπορεῖ A 4054 συναγαγόμενος M 4058 ταχ. φοβεροῖς M 4060 σπεύδει R 4062 πτερωτοὺς M 4063 πνευματοφόρον M 4066 καταταχύνας RR v. 4067 om M εἰσελθὼν εἰς R v. 4068 om RR

aut lupi animatos reperirent, excusso Iustiniani freno et seditione concitata, primum imperata flocci faciunt, tam foeda se labe polluere nolentes, deinde Philippicum imperatorem creant.

Quapropter metu Iustinianus exterritus, qui solerti nimirum ingenio praeditus tarditatem suorum in navigando mali ominis duceret, ipse cum pedestribus copiis terra Sinopen usque progreditur, ne classiarii milites ablegati dudum rebus novis studerent. hic ubi naves onerarias, scaphas, triremes, veloci cursu ventoque prospero ferri conspexit, mirifice perturbatus animo celerrimum ad reditum sese parat, conscensis equis citissimis, exoptans, si fieri potuisset, etiam alatus esse. sed ventus secundus adiuvante fortuna Philippicum ad urbem imperatricem citius detulit; qui ea potitus et regiam ingressus est, sumpta corona imperatoria. at imperator ille cui praecisae nares erant, serius ad urbem delatus ob

ὁ δέ γε ῥινολώβητος αὐτάναξ ὑστερήσας
οἷα τριβόμενος ὁδοῖς δυσβάτοις δυσεξόδοις
καὶ τόποις φαραγγώδεσι καὶ λόφοις ἀποκρήμνοις,
ἀντιστρατοπεδεύεται πρὸς ὄρεσι γηλόφοις, C
ἅπερ κατὰ συνήθειαν φαμὲν τοῦ Δαματρύος.
καὶ τοίνυν ὁ Φιλιππικὸς ἐκπέμπει ταγματάρχας
αὐτῷ πολεμησείοντας ἀντενωπίοις μάχαις·
οἳ βλέψαντες τὴν λεοντῆν, τὴν ἐκ τῶν στρατευμάτων
ἰσχύν, μὴ φθάνουσαν εἰς πᾶν τὸ σῶμα τοῦ πολέμου,
ἀλωπεκῆν προσέρραψαν τὴν ἐκ δολιευμάτων,
καὶ τὸν λαὸν τὸν σὺν αὐτῷ θηλύναντες ἐλπίσι
ζωγροῦσι τὸν τρισάθλιον. τὰ δ' ἐπὶ τούτοις οἷα;
λαιμοτομοῦσιν ὥσπερ βοῦν ἄφωνον ἐπὶ φάτνης,
καὶ τοῦ θυμοῦ τὸν καχλασμὸν καὶ τῆς ὀργῆς τὴν ῥύμην
ὅλην κενοῦσι κατ' αὐτοῦ κύκλῳ περιλαβόντες,
ὥσπερ λέων, ἂν εἴποι τις, μάρψας νεβρὸν ἐλάφου. D
τὸν παῖδα δὲ Τιβέριον αὐτοῦ καταλαβόντες
προσπεφευγότα τῷ ναῷ τῆς μητρανάνδρου κόρης,
ἀπέσπασάν τε τοῦ νεὼ (φεῦ τοῦ φρικωδεστάτου!
ὑπῆρχε δὲ Τιβέριος εἰσέτι παιδαρίσκος)
καὶ τῇ φλιᾷ προσέρρηξαν ἐπ' ἴσης σκυλακίῳ,
καὶ τὰς ῥαφὰς τῆς κεφαλῆς ἠλόησαν ὡς σῖτον.
ἔρρει δ' ἐγκέφαλος χαμαί, πρᾶγμα δύστλητον ὄψει,
καὶ δάπεδον ἐπάλασσεν ὡς ὕδωρ ἀπορρέων.

4070 διατριβόμενος M 4073 δαματρίου A, δαματρύου R 4077 τὸ τοῦ πολέμου σῶμα M 4079 ἐλπίδι M h. v. desinit R minor 4081 ἄστομον οἷα θῆρες R 4084 ὥσπερ om AR τις πεινῶν μ. AR νευρῶν R, νεκρὸν M 4087 ἀποσπάσαντες M 4089 προσέρριψαν R 4091 χαμαί] αὐτοῦ R

itinerum difficultatem, quae convalles et praecipites passim colles habebant, ad montes acclives castra metatur, quos vulgo Damatryanos appellare consuevimus. e diverso Philippicus duces suos extra urbem progredi iubet, cum hoste manum conserturos; qui animadverso robur copiarum suarum, instar leoninae pellis, universum belli huius corpus tegere non posse, de pelle vulpina nonnihil assuunt, animisque populi, qui Iustinianum sequebatur, spe promissorum emollitis miserrimum hominem vivum capiunt. quid inde factum? iugulum ei tanquam bovi in praesepio praecidunt, et omnem irae libidinem in eo necando alter post alterum explent, non aliter ac esuriens leo prehensis hinnulis facere solet. filium autem ipsius Tiberium, qui ad virginis absque viro matris factae templum confugerat, ex aede (proh facinus) abreptum sacra, tenerum adhuc puellum, catelli in morem valvarum postibus alliserunt; cuius capite contuso cerebrum ad terram profluebat, spectaculo sane in-

οὕτω καλῶς καὶ συνετῶς τοῖς παλαιοῖς ἐρρέθη
"μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτριον, καλὸν ἡ συμμετρία."
ὁ γὰρ Ἰουστινιανὸς τὰς τοῦ θυμοῦ καμίνους
P 84 ἐκκαύσας ἑπταπλάσιον κατὰ τῶν ἐν Χερσῶνι,
μίσους ἐξῆψε καθ' αὑτοῦ φλόγα τοῖς ὑπὸ χεῖρα·
μισεῖ, φασί, γὰρ καὶ θεὸς τὰς ἄγαν προθυμίας.
ἑπτὰ μὲν οὖν Ἀψίμαρος κρατεῖ μέσον ἐν χρόνοις,
ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς δέκα σὺν ἓξ ἑτέροις.
Φιλιππικὸς δ' ὁ βασιλεὺς τρέφων κατὰ καρδίας
δυσσέβειαν καὶ σπέρματα παντοδαπῆς κακίας
τὰς κόρας οὐκ ἐλάνθανε θεοῦ τὰς πανοπτρίας.
ἔνθεν τοι καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκκεντηθεὶς τὰ κύκλα
ἄλλος Οἰδίπους δύστηνος ἦν, σκοτεινὰ βακτρεύων
καὶ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀρχῆς τὴν στέρησιν οἰμώζων,
βραχύ τι καὶ μικρόχρονον ἐπιβιοὺς τῷ κράτει·
δυσὶ γὰρ μόνοις ἔτεσιν ἐγεύσατο τοῦ στέφους.
Φιλιππικοῦ δὲ δυστυχῶς οὕτως ἐκπεπτωκότος
ἡ σύγκλητος Ἀρτέμιον ἵστησιν Αὐσονάρχην,
κλῆσιν δευτέραν ἔχοντα κατὰ διωνυμίαν·
B κἀντεῦθεν Ἀναστάσιον Ἀρτέμιον ἐκάλουν.
ἦν δὲ βριθὺς καὶ δραστικός, βίβλοις ἐντεθραμμένος,
ἀνάκτων ὑπογραμματεύς, ὃν φασιν ἀσηκρῆτις.
καὶ τοίνυν δραστικώτερον ἁπτόμενος τοῦ κράτους

4093 οὕτω] ἅτε R 4095 γοῦν R vv. 4099-4100 om R
vv. 4103-4105 om M 4106 αὐγῆς M v. 4107 om M v. 4108 om R
4113 καὶ βίβλοις τεθραμμένος MR 4114 ὃ A ἀσηκρήτην M

gratissimo, ac velut aqua destillans pavimentum conspurcabat. iccirco praeclare sapienterque dixerunt homines illi prisci "nihil ultra modum, praeclara res et mediocritas." quippe cum Iustinianus iracundiam suam adversus Chersonitas septies exsatiasset, suorum contra se subditorum odia concitavit. nimirum id quoque recte perhibetur, deum ipsum cupiditatibus nimiis infestum esse. ceterum Apsimarus septem annis intermediis regnavit, Iustinianus autem aliis sedecim annis.

Imperator porro Philippicus impietatem, et omnis generis nequitiae semina sub corde nutriens oculos dei cuncta spectantes latere non potuit. ideoque miser orbibus oculorum erutis, velut alter Oedipus in caecitate furebat, et tam visus amissionem quam imperii deplorabat, ad tempus exiguum sane superstes, ex quo deiectus imperio fuerat: quippe duobus tantum annis regni gustum percepit.

Post Philippici casum infelicem senatus Artemium, cognomento Anastasium, Romano imperio praeficit. erat enim vir gravis, rebus gerendis idoneus, disciplinis innutritus, imperatorum scriba, quem a secretis sive secretarium nuncupant. imperio potitus severum se praebuit in ul-

ἐκδικητὴς Φιλιππικοῦ καὶ τιμωρὸς ἐφάνη,
τοὺς ἀσβολώσαντας αὐτοῦ τὰ βλέφαρα κολάσας.
Ἀγαρηνοὺς δὲ πειρατὰς μαθὼν ναυστολουμένους,
θηρία τὰ χερσόϋγρα, τὰς τῆς θαλάσσης ἄρκτους,
τριήρεις συμπηξάμενος καὶ σκάφας γοργοπλόους
ἐκπέμπει τοὺς συνάψοντας μάχην τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ.
οἳ μέχρι πρὸς Ἑλλήσποντον εὐθέως πεπλευκότες
(εὐθυδρομοῦντες ἦσαν γὰρ πνοαῖς ἁπαλοπνόοις)
ἐκεῖσε στασιάζουσι· κατὰ γὰρ τὸν εἰπόντα
ἀπαιδευσία ναυτικὴ πυρὸς δραστικωτέρα. C
καὶ πρῶτα μὲν ἐν ξίφεσι κεντοῦσι τὸν στολάρχην,
ἔπειτα Θεοδόσιον ἐκεῖ φορολογοῦντα
ἁρπάσαντες ἀέκοντα κράτορα καθιστῶσι
καὶ τοῖς συμβόλοις τῆς ἀρχῆς λαμπρῶς κατακοσμοῦσιν,
ἄνθρωπον ἁπαλόψυχον, νωθρὸν περὶ τὰς πράξεις,
ἄτολμον, μικροκάρδιον, ἀνάξιον τῶν σκήπτρων.
καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ βοαῖς ὑμνητηρίοις
χωροῦσι παλιμπόρευτοι πρὸς τὴν ὀλβίαν πόλιν.
ὁ βασιλεὺς δ' Ἀρτέμιος (ἤγγελτο γὰρ ἡ στάσις)
τῇ μὲν ὀλβιοδαίμονι καὶ βασιλίδι πόλει
στόλον ἐφίστησι φρουρὸν καὶ καρτεροὺς ναυάρχους,
αὐτὸς δὲ βουλευσάμενος, ὡς ᾤετο, κρειττόνως D
ἀπαίρει μὲν τῆς Βύζαντος, τὴν Βιθυνῶν δὲ φθάσας
τοῖς Νικαέων τείχεσιν αὐτὸν ἐγκατακλείει

4119 τοὺς R 4120 πρωτοπλόους AR 4123 οὐριοδρόμοις R 4130 ἐπὶ A, κατὰ M 4132 ὑμνητηρίαις R 4139 αὐτοὺς M

ciscenda Philippici calamitate, supplicio de iis sumpto qui oculis illum spoliarant. deinde cognito piratas Agarenos, ancipites belluas, ursos marinos, hinc inde classibus vagari, triremibus scaphisque conditis mittit qui praelio cum Agarenis congrediantur. posteaquam ii recta contendissent ad Hellespontum, usi navigatione prospera, seditionem ibi concitant. quippe non imprudenter a quodam dictum est "insolentia nautica igni violentior est." primum autem gladiis ducem classis confodiunt, deinde Theodosium, exactorem tributorum in iis locis, invitum abripientes imperatorem creant et splendide signis imperii exornant, hominem mollis animi, ad res gerendas ignavum, pavidum, pusillanimum, indignum fascibus. post haec itinere converso ad urbem una cum Theodosio non sine hymnis pergunt, quibus eum concelebrabant. Artemius autem imperator, accepto seditionis nuntio, Cpolin classe ac fortibus navarchis munit, ipse melius, uti quidem existimabat, consilium secutus urbe relicta Bithyniam petit, et se Nicaeae moenibus includit, quae carnificum

ὡς δῆθεν οὐχ ὑπείκουσι χερσὶ κριοκοπούσαις·
ἡ γάρ τοι περιπέτεια τῆς παλιντρόπου τύχης
ἐξέκρουσεν ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοὸς ἐκείνου
τὸ "πόλιν τὴν στερρόπυργον ἂν μὴ θεὸς φυλάξῃ,
εἰς μάτην ἐκοπίασεν ὁ ταύτης τειχοφύλαξ."
χρόνον μὲν οὖν ἐπὶ βραχὺν οἱ σὺν Θεοδοσίῳ
τὸ θελητὸν οὐκ ἤνυον, οἷα πυργοφυλάκων
ἀμυνομένων καρτερῶς καὶ τούτους ἀπειργόντων·
ἐπεὶ δ' ἀπεῖπον ἐκ πολλοῦ καὶ συνεχοῦς καμάτου,
μεθύουσι τοὺς φύλακας ἐλπίδων τοῖς κρατῆρσι,
P 85 καὶ τὸν χρυσὸν ἑλέπολιν ἄμαχον προσλαβόντες
ὑπέρτεροί τε γίνονται τῶν ἐναντιουμένων,
καὶ νύκτωρ ἔνδον τῶν πυλῶν ὡς θῆρες εἰσδραμόντες
ἐλάφυξαν τὰ χρήματα πάσης λαμπρᾶς οἰκίας,
καὶ τοὺς κατοίκους ἔδειξαν πένητας ἐξ ὀλβίων,
ἐκ πολυχρύσων πενιχρούς, γυμνοὺς ἐξ εὐπαρύφων,
τὸ κράτος δ' ἐκρατύναντο στερρῶς Θεοδοσίῳ.
ὃς ὅρκους φρίκης γέμοντας ἐκπέμψας Ἀρτεμίῳ
πάθους παντὸς ἀπείρατον αὐτὸν διατηρήσειν,
ἂν πρότερον ἐκθερισθῇ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας,
τὴν κόλασιν ἐπιμετρεῖ μέχρις ὑπερορίας.
B ἀλλὰ καὶ τοῦτον πρὸς μικρὸν γευσάμενον τοῦ κράτους
τὸ κλέος τὸ βασίλειον θᾶττον ἀπολιμπάνει,

4140 ὑπήκουσι M κρεοκοπούσαις R, χρεωκοπτούσαις M 4141 παλινστρόφου A 4152 εἰσελθόντες A, εἰσδραμοῦντες R, ἐνδραμοῦντες M 4158 ἀπείραντον R 4162 κράτος M

manibus minime cessura sperabat. etenim propter subitam fortunae mutationem de potestate animi et mentis exiverat. ni deus munitam turribus firmis civitatem custodiat, frustra custos murorum eius laborat. igitur aliquandiu Theodosiani milites parum proficiebant in obsidione, turrium propugnatoribus se fortiter defendentibus et hostem reiicientibus: at posteaquam ii longo continuoque labore fatigabantur, Theodosiani custodes et praesidiarios Nicaeae promissorum poculis inebriant, et aurum, subversorem scilicet urbium inexpugnabilem, in auxilium arcessentes, adversariis superiores evadunt. hoc modo noctu intra portas admissi, ferarum in morem cunctas aedes splendidas spoliant, possessoribus earum ad summam paupertatem redactis. occupata Nicaea imperium Theodosio stabiliunt, qui religiosissimis et horrendis maxime sacramentis Artemio nuntiatis, quibus se pollicebatur eum ab omni iniuria servaturum immunem, modo crines raderet, poenam hanc adiecto exsilio cumulavit. enimvero ne Theodosius quidem imperii gloria voluptateque

ἐπὶ δυσὶν αὐτάνακτα χρόνοις ἀναδειχθέντα.
ὁ γάρ τοι θηριώνυμος ἐξ Ἰσαυρίας Λέων,
ὁ καὶ ψυχὴν καὶ τοὔνομα καὶ τρόπους θηριώδης,
τὴν τῆς πατρικιότητος καταπλουτῶν ἀξίαν
καὶ στρατηγῶν καὶ στραταρχῶν ταγμάτων τῶν ἑῴων,
ἀποστασίαν μελετᾷ κατὰ Θεοδοσίου,
συμπράκτορα συντυρευτὴν τῶν δολοπλοκημάτων
ἐφευρηκὼς Ἀρτάβασδον, ἄνδρα τῶν περιδόξων,
ᾧ καὶ συνῆψε τὴν αὐτοῦ πρὸς γάμον θυγατέρα,
ὅταν εἰσώρουσεν ὁ θὴρ εἰς τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα,
ταύτην διδοὺς ἀνταμοιβὴν τῷ συνεργῷ τοῦ κράτους.
ὁ δ' ἄναξ Θεοδόσιος τοῦ Λέοντος τὸ θράσος
καὶ τὴν θηριογνώμονα καρδίαν ὑποπτήξας C
παραχωρεῖ τῷ δυσμενεῖ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ στέφους,
ἑκὼν ἄκων ὑπεκστὰς ἄτερ ὅπλων καὶ μάχης,
καὶ μέλαιναν ἀμπίσχεται στολὴν ἀντὶ πορφύρας,
μόνα τὰ χείλη μέλιτι τῷ τῆς ἀρχῆς διάνας,
αὐτὴν τὴν ὑπερώαν δὲ μὴ δυνηθεὶς γλυκᾶναι,
ἔτεσι μόνοις ἐν δυσὶ γευσάμενος τοῦ κράτους.
Ὡς οὖν ἐπὶ τὸν Λέοντα τὸν κάκιστον μετέβη
τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα, βαβαὶ θεοῦ κριμάτων!
ἐντεῦθεν ἐπεκύμαινε κατὰ τῆς ἐκκλησίας
κλύδων βαρὺς ἐκ λαίλαπος δεινῆς ἀγριοπνόου,
καὶ πάλιν νέφος τετρυγὸς ὀλεθροφόρον βίας,
καὶ πάλιν νέφος ζοφερὸν ἐγκυμονοῦν ὡς πνεῦμα

v. 4163 om R, post 4160 ponunt AM 4165 ὃς R τρόπον A 4169 συντηρευτὴν M δολοπλοκευμάτων M 4172 εἰσέφρισεν R, ἐσύρησεν A v. 4181 om R 4182 γ' οὖν AM 4186 ὀλεθροφθόρον M

diu frui potuit. nam oriundus ex Isauria Leo, belluae cognomentum ferens et animo pariter, nomineque ac moribus belluinus, patriciatus dignitatem adeptus et Orientis exercituum imperator, adversus Theodosium seditionem moliri coepit, reperto in fraudibus nectendis adiutore, viro quodam illustri nomine Artabasdo, cui deinceps filiam operae navatae praemium matrimonio iunxit, ubi scilicet in Romanorum imperium bellua iam invasisset. Theodosius autem imperator Leonis audaciam feritatemque veritus, volens nolens, citra pugnam et arma imperio cedit, proque purpura imperatoria nigram vestem induit, cum labra tantum imperii melle madefecisset, palatum vero eius dulcedine perluere non potuisset, quod nimirum biennio solum degustasset.

Rebus Romanis igitur ad sceleratissimum Leonem delatis (proh qualia sunt dei iudicia!) gravis tempestas ecclesiam excepit, magnis cum

D φόνους ἀνθρώπων καὶ φθοράς, ἀντὶ τῶν ὄμβρων αἷμα.
ὁ γάρ τοι τρισκατάρατος οὗτος αὐτάναξ Λέων
ὤδινε μέν, ὡς ἔοικεν, ἐκτόπους ἐπινοίας
κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ τιμίων μορφωμάτων,
εἰς φῶς δ' οὐκ ἔχων ἐνεγκεῖν τὸν τῆς κακίας τόκον
(τὸ γὰρ ἀπαρρησίαστον ἠνάγκαζεν ἐπέχειν),
ὡς ὕστερον ἐδράξατο καιροῦ καὶ παρρησίας,
ἐξέρρηξε τὸν τοκετόν· ἡ γὰρ νηδὺς ἐρράγη,
καὶ γόνος ἐχιδνότοκος ἐξέθορεν ἐκεῖθεν.
Ἐστὶ δ' οὐκ ἄκαιρον εἰπεῖν τίς καὶ πόθεν καὶ ποίας
ἐκ ῥίζης ἀνεβλάστησεν ὁ βδελυγμίας Λέων.
ἐκ μὲν Ἰσαύρων τὴν σειρὰν εἷλκε τῆς γεναρχίας,
χειροβιώτων καὶ λυπρῶν τυχὼν τῶν γεννητόρων
P 86 καὶ παλαιόντων τοῦ λιμοῦ ταῖς φθαρτικαῖς πυράγραις·
τὰς ἀτελεῖς δὲ παρελθὼν καὶ πρώτας ἡλικίας
μετῄει παλιγκάπηλον ἐμπορικόν τε βίον.
ὡς οὖν ποτὲ παρώδευε τοῖς ἐμπεπορευμένοις
ῥαμνοφαγοῦν ὀνάριον κατάφορτον ἐλαύνων,
ζειᾶς μηδέποτε πλησθὲν μηδὲ κριθοφαγῆσαν,
οὕτω συμβὰν συνέκυρσεν ἐμπόροις Ἰουδαίοις,
καὶ κοινωνήσας τῆς ὁδοῦ τοῖς σκολιοῖς ἐκείνοις
καὶ συναναπαυσάμενος ὕπνωσεν ἐκ καμάτου.
οἱ τοίνυν ὀφιότροποι θεομισεῖς Ἑβραῖοι
καθ' ἑαυτοὺς σκεψάμενοι καὶ συννενοηκότες

4188 καὶ σφαγὰς R   4199 ἀρχὴν A   4200 χειροβιούντων R
4201 τοῦ φθαρτικοῦ πυράγρᾳ R   4204 τοὺς ἐμπεπορευμένους M
v. 4206 om R   4208 τῆς σκολιῆς A

hominum caedibus coniuncta. nam exsecrabilis Leo imperator parturiebat ille quidem, ceu consentaneum est, absurda novaque consilia contra Christum et venerabiles eius imagines: sed fetum improbitatis suae in lucem proferre nullo modo poterat. quippe timidus animus eum ab instituto suo revocabat. tandem vero capta opportunitate sumptaque audacia fetum edidit: alvus enim rupta est, et viperae soboles in lucem prodiit.

Minime vero fuerit alienum ab instituto nostro, si explicaverimus, unde, quis et quali stirpe procreatus abominabilis hic Leo fuerit. habebat generis originem ex Isauria, parentibus fortunae tenuis et manuum suarum labore victitantibus natus. exacta prima aetate mercaturae operam dabat, et pretio coëmpta rursum lucri causa vendebat. forte accidit aliquando ut cum aliis negotiatoribus iter faciens et asinum prae se mercibus onustum agens in mercatores Iudaeos incideret; quibuscum iter suum persecutus et fatigatione tandem consopitus sese quieti dedit. Hebraei re inter se communicata et diligenter considerata imperium Leoni vaticinabantur, vel qua-

προεῖπον τούτῳ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἡγεμονίαν, B
εἴτ' οὖν ἀπὸ μαθήσεως εἴτ' ἐκ κακοτεχνίας
ἢ τεκμηρίων ἔκ τινων τὸ πρᾶγμα συμβαλόντες.
καὶ τῆς προρρήσεως αὐτῶν ᾔτουν ἀντιμισθίαν,
ὁποίαν ἂν αἰτήσαιεν σχόντος τὴν κρατορίαν.
ἤκουσε ταῦθ' ὁ πάντολμος, κατένευσεν αὐτίκα
ἐπ' ἀπωλείᾳ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης.
τοῖς γοῦν χωράρχαις γνωρισθεὶς καὶ τοῖς κλιματαρχοῦσι,
καὶ τὸ τολμηροκάρδιον κατὰ μικρὸν ἐκφήνας,
πατρίκιος καθίσταται καὶ μέγας ταγματάρχης
καὶ τελευταῖον βασιλεύς. οὐ σὺ στενάζεις, δίκη;
ἔμαθον τὴν ἀνάρρησιν οἱ δυσσεβεῖς Ἑβραῖοι
οἱ προφοιβάσαντες αὐτῷ τὴν αὐτοκρατορίαν·
ἀπτέροις φθάσαντες ποσὶ φανῆναι τῷ τυράννῳ C
καὶ τὰ τῆς ὑποσχέσεως ζητοῦσι τελεσθῆναι.
πλὴν οὐ χρυσὸν οὐκ ἄργυρον αἰτοῦσιν, οὐδὲ λίθους,
οὐκ ἄλλο τι τῶν ταπεινῶν καὶ τῶν κοσμικωτέρων,
ἀλλὰ καθαίρεσιν σεπτῶν εἰκονογραφημάτων,
ἀλλὰ κατάλυσιν στηλῶν θείων ἀξιοσέπτων,
αὐτόχρημα καταστροφὴν τῆς δυσσεβοῦς θρησκείας
τοὺς πύργους ἀνατρέπουσαν αὐτῆς ἀπὸ κρηπίδων.
πείθεται τούτοις ὁ σκαιὸς κακοῦργος τοῖς κακούργοις,
ὁ τῆς ἐχίδνης τοκετὸς τοῖς τῆς ἀσπίδος γόνοις,
καὶ μετακαλεσάμενος τὸν ἱεροθυτοῦντα

4214 τὴν τύχην ἐγνωκότες M 4217 ἐπένευσεν M 4218 ἀρχῆς A τῶν AM 4219 ταγματαρχοῦσι M 4223 ἐκεῖνοι A 4225 φθάνουσι AM φαίνονται AM 4231 κατασκευὴν τῆς εὐσεβοῦς R 4232 αὐτοὺς M 4235 τοὺς ἱεροθυτοῦντας R

dam ex disciplina vel arte improba vel certis indiciis id quod futurum esset coniectantes. simul ab eo pro hac praedictione remunerationem contingere sibi petebant, qualem scilicet postulaturi essent ubi iam ad imperium ipse pervenisset. his auditis vir ferocissimus suae cum animae felicitatisque Romanorum detrimento annuit. hinc audaciam suam paulatim probans, ubi regionum praefectis innotuisset, patricius, copiarum ductor et (nonne hic mecum gemitus coniungis tuos, o iustitia?) demum imperator creatur. Hebraei Leonis renuntiatione cognita mox ad imperatorem advolant, et ut promisso satisfaciat orant. non tamen illi vel aurum vel argentum vel gemmas petebant, sed sanctarum imaginum picturarum statuarum veneratione dignarum abolitionem, hoc est ipsam religiosi cultus eversionem, cuius turres atque munitiones hoc facto de fundamento subrui oportebat. imperator pravus pravis, viperae soboles aspidis fetibus assentitur; et arcessito sacrorum antistite, qui tum tem-

(ἦν δὲ προστάτης Γερμανὸς τότε τῆς εὐσεβείας)
καὶ κοινωσάμενος αὐτῷ τὰ τῆς κακοτροπίας
D αὐτὸν μὲν μὴ πειθόμενον αὐτοῦ τῇ δυσσεβείᾳ,
μᾶλλον μὲν οὖν ἐλέγχοντα τὴν τόλμαν καὶ τὴν λύσσαν,
τῆς ἐκκλησίας ἔξωθεῖ, φεῦ τὸν ποιμένα λύκος,
ὁ Κέρβερος ὁ λυσσητὴρ τὸν πρᾶον ἀγελάρχην.
εὐθὺς δὲ προσλαβόμενος προβατοφθόρους λύκους
σπαράσσει φεῦ τὸ ποίμνιον, καὶ καθαιρεῖ τοὺς τύπους
τοὺς τῆς παρθενομήτορος καὶ τῶν Χριστοῦ μαρτύρων,
ἀπαγλαΐζει τοὺς ναούς, ἀποκοσμεῖ τεμένη,
ὀρφναίαν σκοτεινότητα τούτοις κατασκεδάζει,
καὶ καταχέει σκυθρωπὴν ἡμέραν μελαντάτην.
ὅσον μὲν οὖν κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ μαρτύρων
ἰὸν ἀπήμεσε πικρὸν χυμόν τε σιελώδη,
ἐξ ὧν ἀναβεβλάστηκε βοτάνη θανασίμη,
P 87 ὁπόσαις τε τοὺς ἄζυγα μετερχομένους βίον
κακώσεσιν ἐξέθλιψεν ἄλλος φανεὶς Βαλτάσαρ,
βίβλοι καὶ λόγοι φέρουσιν ἀνθρώπων παλαιτέρων·
ἐγὼ δ' ἀπολεξάμενος ἓν ἀπὸ πάντων τούτων
τὸν Πέρσην ἐκ τοῦ κάνδυος καὶ τοῦ στρεπτοῦ γνωρίσω
καὶ κόρακα τὸν κρωκτικὸν ἐκ τῆς μελαντηρίας.
Τοῦ τεμενίσματος ἐγγὺς τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας
οἶκος λαμπρὸς δεδόμητο τοῖς πάλαι βασιλεῦσι,
κῆπος ἂν εἴπῃ τις ἁβρὸς βιβλιοφόρων δένδρων,

4238 δὲ A αὐτῷ τῆς δυσσεβείας R 4241 λυσσητῆς AM 4244 αὐτοῦ M 4246 τούτων M 4249 χυμῶνα R συαλώδη A, συελώδη MR 4256 βρωτικὸν M, καρτερὸν A 4259 λαμπρος M

poris erat Germanus, de perverso dogmate cum eo communicat. cum ille non tantum non assentiretur ipsius impietati, sed etiam imperatoris audaciam ac furorem reprehenderet, heu pastorem lupus, heu furens Cerberus mitem gregis ducem ecclesia pellit et exturbat. deinde adiunctis sibi corruptoribus ovium lupis, gregem (heu) dilaniat, virginis matris et Christi testium simulacra tollit, decus suum templis adimit, ornamenta delubris aufert, caliginem eis offundit, diem tristem ac nigerrimum inducit. et quantum quidem veneni ac furoris plenae salivae adversus Christum eiusque testes eructaverit, unde letalis enata est herba, quantis vexationibus, velut alter quidam Baltasarus, afflixerit eos qui expertem coniugii vitam in solitudine degebant, libri commentariique veterum satis declarant. ego de omnibus unica re tantum selecta, Persam ex candye ac torque, crocitantem corvum ex nigredine commonstrabo.

Non procul a divinae Sapientiae fano splendida domus a priscis imperatoribus erat exstructa, quam nuncupare licuisset amaenum hortum

ἄλσος ἀγλαοφύτευτον παντοδαπῆς σοφίας·
βίβλοι γὰρ ἦσαν ἐν αὐτῷ προτεθησαυρισμέναι
εἰς τρισμυρίας φθάνουσαι πρὸς ἄλλαις τρισχιλίαις
εἰς τρισχιλίους φθάνουσα πρὸς ταῖς πεντακοσίαις. B
τὸν τηλικοῦτον κῆπον δὲ καὶ τὸ τοσοῦτον ἄλσος
θεῖος ἀνὴρ πεπίστευτο, προέχων ἐν σοφίᾳ
καὶ πλέον πάντων ταῖς αὐγαῖς τῆς γνώσεως ἐκλάμπων,
ἄλλος, ἂν εἴποι τις, Ἀδὰμ ἔνθεος δενδροκόμος,
τοῖς τῆς Ἐδὲμ ἐπεντρυφῶν καλλιβλαστήτοις κλάδοις,
καὶ φυτευμάτων γεωργὸς τῶν μὴ μαραινομένων.
τούτῳ συνῆσαν ἕτεροι καὶ συνδιῆγον ἄνδρες,
καθάπερ ὑποστράτηγοι γενναίῳ στρατηγέτῃ,
ἀστέρες ἀντικρὺς φαιδροὶ καὶ τῆς νυκτὸς δᾳδοῦχοι.
ἐπλήρουν δὲ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ζῳοφόρου κύκλου.
ἄμισθοι δ' ἦσαν παιδευταὶ τοῖς ἐρασταῖς τοῦ λόγου·
ἀφῄρουν γὰρ τὸ κάλυμμα τῆς σκοτεινολογίας, C
ὁπόση τῆς Ἑλληνικῆς τερθρείας καὶ σαπρίας,
ὁπόση τε τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεροπρεπεστάτης.
αὐτὸς δ' ἐν πᾶσιν ἔστιλβεν ἥλιος ὥσπερ γίγας.
τοσοῦτον δ' ἦν τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς ἐκείνοις
ὡς μηδ' αὐτοῖς τοῖς ἄναξι καινοτομεῖν ἐξεῖναι
ἢ πράττειν τι καινοπρεπὲς καὶ πέρα τοῦ συνήθους,
ἂν μὴ μετέσχον τῆς βουλῆς ἐκεῖνοι καὶ τῆς γνώμης.
τοιούτους οὖν σεμνοπρεπεῖς ὄντας καὶ σεμνοβίους

4265 προΐστατο M 4268 δένδροις MR 4271 γενναῖοι M
4281 καὶ] ἢ M πέραν R, παρὰ A

arboribus libros ferentibus plenum, adeoque lucum pulcherrimis omnigenae doctrinae sapientiaeque plantis consitum. nam erat in ea congestus librorum thesaurus, quorum numerus tricena et tria milia complectebatur. talis hortus tantusque lucus divini cuiusdam hominis curae fideique commendatus erat, qui doctrina praestabat et supra ceteros omnes radiis scientiae collucebat: non inepte dixeris alium quendam Adamum fuisse, divinum curatorem arborum, de pulchris Edenis arboribus delicias capientem, eiusque plantarum non marcescentium agricolam. vivebant cum hoc et alii, tanquam secundarum partium duces, ab illo imperatore primi, luculenta reapse sidera noctisque collustratores. hi tot numero quot circuli Zodiaci signa sunt, absque mercede literarum et doctrinae cupidos instruebant, et caliginis velum tam in putri praestigiisque referta Graecorum quam religiosissima nostra disciplina suis auditoribus adimebant, uno illo, de quo diximus, inter omnes solis instar lucente. tanta vero in opinione virtutis erant, ut ne ipsi quidem imperatores novi quiddam et inusitati agendum sibi putarent illis in consilium non adhibitis. tales ergo viros, auctoritate singulari et innocentia vitae conspicuos, vario-

καὶ χύσει πελαγίζοντας παντοδαπῶν χαρίτων
ἐντὸς ἀρκύων συλλαβεῖν ὁ βασιλεὺς ἐδίψα,
καὶ σχεῖν κἀκείνους κοινωνοὺς τῆς λύσσης τῆς δυσθέου.
ὡς δὲ κινήσας μηχανὰς ἁπάσας ἀπεκρούσθη
D *(οὐ γὰρ φοβῶν οὐκ ἀπειλῶν ἴσχυσε τούτους πεῖσαι,*
καὶ τῷ χρυσῷ χρησάμενος, συμμάχῳ δυσμαχήτῳ,
ἔγνω διώκων ἀετὸν ἢ βάλλων εἰς ἀστέρας),
τὸ τελευταῖον ἀπογνούς, ἀλλὰ γὰρ πῶς ἐξείπω;
βουλὴν βουλεύεται σκαιὰν ἔκτοπον ἀνοσίαν,
ἣν οὐδὲ Σκύθης ἄγριος, ἀλλ' οὐδὲ Μασσαγέτης.
ὕλης σωρεύει φορυτὸν κύκλῳ περὶ τὸν οἶκον,
ὕλην ξηράν, εὐέξαπτον, δᾳδῖτιν, φρυγανῖτιν,
καὶ πῦρ ὑφάπτει λιπαρόν, καὶ καταφλέγει πάντας
τοὺς ἄνδρας φεῦ τοὺς ἱεροὺς καὶ σὺν αὐτοῖς τὰς βίβλους.
αἲ αἲ μισόκαλος ψυχή! φεῦ γνώμη θηριώδης!
ἐκ τῶν ὀνύχων ὁ δεινὸς πάντως ἐγνώσθη Λέων.
P 88 *ἦσαν ἐκεῖ τὰ κάλλιστα πάντων τῶν παιδευμάτων,*
καὶ τόμος εἷς ἐξαίσιος ἐκ δράκοντος ἐντέρου,
τὰς δέλτους τὰς Ὁμηρικὰς φέρων ἐγγεγραμμένας,
τὴν Ἰλιάδα τέ φημι καὶ τὰ τῆς Ὀδυσσείας.
Ὡς δ' ἐπὶ χρόνους εἴκοσι τοῦ κράτους ἀπολαύσας
ὁ θὴρ ὁ κακομήχανος, ὁ κρεωβόρος Λέων
σὺν ἄλλοις πέντε δυσσεβῶς, ἢ μᾶλλον τυραννήσας,
(τὰ γὰρ κακὰ μακρόβια καὶ μόλις ἀπορρέει)

4284 *χρήσει* M 4287 *ἀνεκρούσθη* A 4290 *ἀέρα* A 4298 *γνώμης θηριώδους* A 4304 *χρόνοις ἱκανοῖς* A v. 4305 om M

rumque donorum ubere copia praestantes, imperator intra sua retia comprehendere suique furoris impii participes efficere multum sitiebat. cum autem cunctis molitionibus adhibitis elideretur (nec enim vel metu vel minis eos in sententiam suam pertrahere poterat, cumque etiam auro uteretur, ceteroquin inexpugnabili socio, tamen aquilam se persequi vel sidera iactu contingere velle deprehendebat), tandem re desperata (quinam haec, obsecro, exponam?) consilium saevum absurdum impium capit, quod ne Scytha quidem immanis vel Massagetes cepisset. materiem siccam et concremabilem ex aridis fascibus coacervat, eaque succensa cunctos exurit, homines inquam illos (heu) religiosos cum ipsis libris. proh infestum virtuti animum, proh mentem belluinam! nimirum ex unguibus saevus ille leo iam agnitus est. pulcherrima quaeque de disciplinis omnibus istic asservabantur, et inter alia volumen exstabat admirabile, confectum de draconis intestino, cui erant inscripti libri Homerici, tam Ilias tota quam Ulissea.

Posteaquam solers in designandis malis bellua carnivorusque Leo, satis longo tempore percepto imperii fructu, iam sub terram condendus

ἔμελλε τάφῳ κρύπτεσθαι καὶ γῇ τῇ πανδοδόχῳ,
ἐλπίδες μὲν οὐκ ἀγεννεῖς ὑπέσαινον τοὺς τότε
τὸν τῆς ἀρχῆς διάδοχον ἐπιεικῆ φανῆναι
καὶ γνώμῃ μετριώτερον καὶ μὴ μιαιφονοῦντα.
ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ Εὔριπος, ὡς ἔοικεν, ἡ φύσις
εἰς τοὺς ἰδίους ἀγωγοὺς ἀνθυποστρέφειν χαίρει·
καὶ γὰρ ὑπνοῦντος Λέοντος ἀγκάλαις ἐνταφίοις B
ἡ πάρδαλις ἐξέθορε πολλῷ θυμικωτέρα,
καὶ καλυφθείσης ἐπὶ γῆς τῆς ῥίζης τῆς δυσχύμου
πολλῷ πικροκαρπότερος κλάδος ὑπανεφύη,
ὁ μυσαροκοπρώνυμος ἐκεῖνος Κωνσταντῖνος,
ἐκ τῆς ἀσπίδος ἔχιδνα, προσφόρως ἄν τις εἴποι,
ἐξ ἐλλεβόρου κώνειον, ἀπὸ σκορπίου δράκων,
ἄλλος Βαλτάσαρ ἀναιδὴς ἐκ Ναβουχοδονόσορ.
Κατῆρξε γοῦν ὁ βδελυρὸς αἱματοπότης λύκος,
ὦ πάντα βλέπων ἥλιε, καὶ βασιλεῖς καὶ νόμοι!
ἄνθρωπος γόης, φαρμακός, ζωοσφαγίαις χαίρων
καὶ τελεταῖς ταῖς μυσαραῖς τῆς ἡπατοσκοπίας,
ἄντικρυς τελματόβιος βορβοροφάγος χοῖρος. C
οὗτος ὁ δοῦλος τῆς γαστρὸς καὶ τῆς ἀκολασίας
τί μὲν οὐκ ἐπενόησε τῶν θλίβειν δυναμένων,
τί δὲ παρ᾽ ἄλλων εὑρεθὲν αὔξειν οὐκ ἐπεχείρει;
νύμφην τὴν χρυσοκόσμητον καὶ τρυφερευομένην,

4309 *ἐπέσαινον* M 4311 *μιαιφονῶντα* A 4314 *γοῦν* AR 4316 *δυσμάχου* AM 4318 *μυσαρὸς κοπρώνυμος* A 4323 *οἱ νόμοι?* 4328 *θλίψειν* R 4330 *καὶ*] *τὴν* R

esset, spes non mediocres eius aetatis homines concipiebant, futurum ut imperii successor aequum se subditis praeberet, animi moderatioris esset, a caedibus abstineret. verum natura in morem Euripi, ceu videtur, intra suos alveos reverti perlubenter solet. etenim leone sub terra consopito pardalis prosiliit multo iracundior, et radice mali succi sub terra condita longe acerbiorem fructum ferens ramus enatus est, nimirum Constantinus ille, cui foedum et abominabile cognomen a stercore datum fuit, quem non inconvenienter prognatam ex aspide viperam, ex elleboro cicutam, ex scorpio draconem, ex Nabuchodonosore Baltasarum quis appellaverit.

Hic ergo detestabilis et sanguinarius lupus imperio potitus est, hic, inquam (o sol cunctorum inspector, o imperatores, o leges!) praestigiator, veneficus, animalium mactationibus et exsecrabilibus illis sacris extispicinae deditus, in coeno plane degens porcus stercore vescens. quidnam illud ventris ac gulae mancipium non excogitabat ad divexandos homines? quid ab aliis inventum augere non conabatur? nympham illam

ἥνπερ ἡρμόσατο Χριστὸς ὁ καθαρὸς νυμφίος,
αἴφνης ἁρπάσας ἀπ᾽ αὐτῶν φεῦ τῶν παστοπηγίων
χήραν ῥυσσὴν ἀπέδειξε καὶ μελανειμονοῦσαν.
τὴν ἄμπελον τὴν βρύουσαν βοτρύων καλλιράγων
κάπρος ποθὲν ἀπὸ δρυμοῦ πηδήσας χαυλιόδους
αὐτόρριζον ἐξώρυξεν, ἐλήστευσε τὸ κάλλος,
ἐξέκοψεν ἐκ τῶν ναῶν τὰς ἱερὰς μορφώσεις,
ἀντενεχάραξε δ᾽ αὐτοῖς χρώμασι καὶ ψηφῖσιν
τὰ φίλα κυνηγέσια καὶ τὰς ἱππηλασίας.
D οὐ ταῦτα δὲ τετόλμητο μόνα τῷ καταράτῳ,
ἀλλὰ καὶ τοὺς μονάζοντας ὡς κύων ἀνιχνεύων
ὡς ἄρνας φεῦ κατέθυεν ἐθελοσφαγουμένους.
ἐξεκενοῦντο τοιγαροῦν οἶκοι μελενδυτούντων,
σεμνείων ἦν κατασκαφὴ καθάπερ ληστηρίων.
ἐστενοχώρηντο φρουραὶ τοῖς ἐγκαθειργνυμένοις,
καὶ πάντοθεν ἠλαύνετο τὸ μέλαν ὥσπερ μύσος.
Τοιαῦτα τοίνυν καθορῶν Ἀρτάβασδος ἐκεῖνος,
ὃν φθάσας προεγνώρισεν ὁ δρόμος ὁ τοῦ λόγου
εἰς γάμον ἁρμοσάμενον τοῦ Λέοντος τὴν παῖδα,
καὶ τὴν ἀγριοβάρβαρον μισήσας τυραννίδα,
συνάπτει πόλεμον αὐτῷ, δείκνυσι φυγαδίαν,
P 89 καὶ κράτωρ ἀναδείκνυται Ῥωμαίων γῆς αὐτάναξ.
καὶ πάλιν ἀπαστράπτουσιν ἀκτῖνες εὐσεβείας

4334 γέμουσαν AM 4336 ἐξώρυξεν] ἐξέκοψεν A 4337 ἐξώρυγεν A 4338 ἀνταπεχάραξε A 4340 τετόλμηται M 4341 καὶ] γὰρ M 4342 κατήσθιεν R 4343 μελενδυτοῦντες A 4344 καταστροφὴ R 4346 μῖσος R 4350 μυώσας A, αἰτήσας M

exornatam auro et delicatam, quam sibi Christus, sponsus ille purus et castus, despondit, ab ipsis (heu) thalamis abreptam viduavit, rugis deturpavit, vestibus nigris operuit. consimiliter vitem pulcherrimis uvis refertam ceu prosiliens aper alicunde quapiam e silva radicitus effodit, eiusque venustatem depraedatus est. sacras e templis imagines excidit, earumque loco pingi sculpique curavit praeclaras scilicet venationes et equestres ludos. nec contentus hisce facinoribus vir exsecrabilis, etiam canis in morem pervestigans solitariae vitae deditos, tanquam agnos minime repugnantes iugulabat. monasteria veluti conventicula latronum evertebat: carceres ob inclusorum monachorum multitudinem prorsus arti erant; ubique niger vestitus ceu piaculum quoddam expellebatur.

Quae cum Artabasdus ille, quem iam ante diximus uxorem duxisse Leonis filiam, aspiceret, tyramidem immaniter barbaram perosus bellum Constantino facit, quo fuga sibi consulente Romanorum imperator renuntiatur. tum vero pietatis radii de integro fulgere, venerabiles

καὶ πάλιν πυριμάρμαροι χαρίτων στιλβηδόνες,
καὶ πάλιν ἀνατέταλκε τῆς πίστεως ὁ λόγος.
ἀναστηλοῦνται τὰ σεπτά, λάμπουσιν αἱ μορφώσεις
αἱ τῶν μαρτύρων καὶ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτὸν τεξάσης.
Ἀλλὰ γὰρ ἐξῃτήσατο καὶ πάλιν ὁ Βελίαρ
τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐκλεκτὸν ὡς σῖτον σινιάσαι
(οὔπω καὶ γάρ, ὡς ἔοικεν, ἀρκούντως ἐκολάσθη),
καὶ πάλιν ἐπεστράτευσε τοὺς εὐσεβεῖς ἐκθλίψων
ὡς Ἰσραὴλ Χουσαρσαθὲμ ὁ Σύρων σατραπάρχης.
τί δὲ καὶ ποῖον τὸ συμβάν, ὁ λόγος ἱστορήσει. B
Οὐ στέγει τὴν ἀπόπτωσιν τὴν τῆς ἀρχῆς ὁ δράκων.
βαρυθυμεῖ, παθαίνεται, κοινοῦται τοῖς στρατάρχαις,
προσφέρεται κολακικῶς, ἐλπίσιν ἐκθερμαίνει,
εἰς ἑαυτὸν ἐφέλκεται χωράρχας κλιματάρχας,
καὶ δύναμιν κτησάμενος βαρεῖαν στρατευμάτων
μάχην συνάπτει καρτεράν, ἡττᾷ τοὺς ἀντιμάχους,
τροποῦται τὸν Ἀρτάβασδον, νικᾷ, χειροῦται ζῶντα,
καὶ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τοῦ θυμοῦ τὴν ἀλκὴν
τοῦ δυστυχοῦς καὶ τλῃπαθοῦς ἄκρατον καταχέει,
καὶ τῶν ὀμμάτων σβέννυσι τὰς φεραυγεῖς λαμπάδας.
καὶ πάλιν ὁ μισόθεος φορεῖ τὴν ἁλουργίδα,
πάλιν ὁ θὴρ σκηπτροκρατεῖ, πάλιν Ῥωμαίων ἄρχει, C
καὶ γίνεται πικρότερος καὶ Ναβουχοδονόσορ.
τί τοῦτο τὸ παλίνστροφον, ἄστατε τροχὲ βίου;

v. 4355 om R 4357 *καὶ τῶν μ. τοῦ* R 4359 *ἀνιάσαι* A 4361 *ἐκθλίψας* M, *κολάσων* A 4366 *ἐκθερμαίνων* A 4367 *πρὸς* M 4377 *παλίντροπον* A, *παλίντροχον* R *κύβε* A

imagines suum in locum reponi, virginis matris et Christi testium imagines splendorem pristinum recuperare.

Sed enim rursus Belial electum Israelem instar frumenti expetivit cribrare: nondum enim, ceu credere par est, satis afflictionum et poenarum habebat. quapropter expeditionem novam instituit ad premendos homines religiosos, perinde ac Syrus ille satrapa Chusarsathemus olim Israelicos vexabat. quid autem acciderit, narratione sequenti declarabitur.

Aequo ferre animo amissionem imperii nequaquam ille draco poterat. quamobrem dolenter sortem suam copiarum ducibus exponit, adulatorie cum eis agit, spe promissorum inflammat, provinciarum praesides suas ad partes traducit, exercitu maximo coacto pugnam cum adversariis conserit, victoria potitur, Artabasdum vivum capit, iram in eum suam universam evomit, et oculis infelicem spoliat. rursus igitur infestus ille deo purpuram gestat, et ipso iam Nabuchodonosore fit truculentior. quaenam haec vicissitudo est, o instabilis vitae rota! rosa vix

τὸ ῥόδον μόλις ἐξανθεῖ, τάχιον δ' ὑπορρέει,
ἡ κεντροφόρος ῥάμνος δὲ μέχρι πολλοῦ νεάζει.
ὁ Τίτος μόνον ἔβλεψε τοῦ κράτους τὸν λειμῶνα,
καὶ τάχιον ἀνήρπαστο μὴ μετασχὼν ὀπώρας·
οὗτος δ' ὁ μυσαρώνυμος, τὸ σκύβαλον τοῦ γένους,
ἐγένετο μακρόβιος, ὢ τύχης ἀνωμάλου!
καὶ τὴν ὀπώραν τῆς ἀρχῆς ἐτρύγησεν εἰς κόρον.
οὗτος ὁ τρισεξάγιστος ἐξήγαγε τοῦ βίου
τὸν Στέφανον τὸν ἱερόν, τῶν μοναστῶν τὸ στέφος·
ἦν γὰρ στερρὸς ὑπέρμαχος τῶν ἱερῶν εἰκόνων,
D καὶ τὸ θηρίον τὸ δεινὸν εὐστόχως διαπείρων
καὶ βάλλων καταχάρδια βελέμνοις τῶν ἐλέγχων.
ὀστᾶ τῆς καλλινίκου δὲ μάρτυρος Εὐφημίας
βοῶν ὀστέοις καὶ κυνῶν ὁ βέβηλος συμμίξας
γνάθοις πυρὸς παρέδωκε. ποῦ κεραυνοῦ τὸ βέλος;
τριάκοντα δ' ἐν ἔτεσι πρὸς τέσσαρσι κρατήσας
ταῖς Ἅιδου παραπέμπεται κολάσεσιν ἐνδίκως.
'Επεὶ δ' ἐξέρρηξέ ποτε ψυχὴν τὴν μιαιφόνον,
Λέων ὁ παῖς τοῦ βδελυροῦ χειρίζεται τὰ σκῆπτρα.
ἀλλὰ καὶ Λέων τάχιον γῆθεν μεταναστεύει,
τῆς βασιλείας ἔτεσι μόνοις πέντε κατάρξας,
Εἰρήνην τὴν ὁμόζυγον καὶ τὸν ἐκ ταύτης παῖδα
τὸν Κωνσταντῖνον κράτορας λιπὼν ἐννομωτάτους.

4378 τάχιον ἀπορρέει M 4379 ὁ M ῥάβδος R 4383 αἴ AR v. 4385—6 om R 4397 μεταναστεύσας M v. 4398 om R 4399 ὁμόζυγα A

florem nacta celeriter marcescit: at spinosa rhamnus longum ad temporis intervallum viget. Titus imperii campum inspexit modo, et aequo citius abreptus particeps autumni fructuumque fieri non potuit: at impurissimus iste, humani generis excrementum, longaevam nactus est vitam (o fortunam inaequalem), imperiique fructum ad satietatem usque decerpsit. interfecit etiam scelestissimus homo sanctum illum virum Stephanum, monachorum decus, quod sacrarum imaginum propugnator constans esset, ac saevam belluam feliciter configeret, eiusque viscera sagittis argumentorum vulneraret. denique telum fulminis ossa victricis illius testis Euphemiae, boum ossibus canumque permista, concremavit. in hunc modum annis ubi triginta quattuor regnasset, ad Orci supplicia iusto iudicio detrusus est.

Cum tandem inquinatam caedibus animam exspirasset, Leo filius eius impurus sceptra consequitur: sed tamen et ipse terras cito relinquit, post annum imperii quintum, Irene coniuge Constantinoque filio, quem ex ea susceperat, successoribus in imperio longe optimis designa-

οὗτοι καὶ γὰρ ἀθροίσαντες ἄνδρας θεοφορήτους P 90
τὴν ἄκανθαν αὐτόρριζον τῆς εἰκονομαχίας
ἀνέσπασαν τὴν κνίσασαν τὰς εὐσεβεῖς καρδίας,
καὶ ταῖς ἀρούραις τῶν ψυχῶν ταῖς ὑλομανησάσαις
τὸν σπόρον κατεβάλλοντο τὸν τῆς ὀρθοδοξίας.
ἄμφω μὲν οὖν ἐφ' ἱκανὸν παῖς τε καὶ μήτηρ ἦρχον,
καὶ μήτηρ ἦν, τὸ τοῦ Δαβίδ, ἐπὶ παιδὶ τρυφῶσα.
ἐπεὶ δ' ὁ παῖς ὁ βασιλεὺς λοιπὸν ἡλικιοῦτο
καὶ μεῖραξ ἦν καλλιφυής, κροτάφους ἰουλίζων
(καὶ γὰρ παιδίσκος ἁπαλὸς λέλειπτο τῷ τεκόντι),
παρεισφθαρέντων εἰς αὐτὸν τῶν πονηροκολάκων
καὶ δαπανώντων τὴν αὐτοῦ καρδίαν κολακείαις
ὡς δένδρα τὰ γλυκύχυμα σκώληκες ξυλοφάγοι,
ὑπερφρονεῖ μεγαλαυχεῖ κατὰ τῆς βασιλίδος, B
αὐτός τε μόνος ἐπαρκεῖν τοῖς πράγμασι νομίσας
τῶν ἀνακτόρων ἔκπτωτον ποιεῖται τὴν μητέρα
καὶ σὺν αὐτῇ τὴν κοσμικὴν εἰρήνην κουροτρόφον.
ἐντεῦθεν ἐκκυλίεται πρὸς ἀθεσμοπραγίας,
καὶ κείρει μὲν τὴν σύνοικον τὴν σωφρονικωτάτην,
ἄλλης δὲ μῖξιν γυναικὸς τοῖς λέκτροις ἐπεισάγει.
καὶ γὰρ ῥανὶς ἐνδελεχὴς πέτραν σκληρὰν κοιλαίνει,
καὶ κάμπαι τὰς δενδρίτιδας φυλλάδας ἀναλοῦσι,
καὶ κόλακες ἐσθίουσιν ἀνθρώπους μικροσπλάγχνους.

4405 τῆς εἰκονομανίας M 4407 ἐπὶ παιδὶ τὸ τοῦ Δαβίδ R
4411 πονηροκαρδίων R

tis. nam hi religiosorum et gubernatorum divinitus hominum coetu coacto spinas oppugnationis imaginum, quae pias mentes iamdudum punxerant, radicitus evulserunt, et in arvis animorum luxuriantibus rectae veritatis doctrinae semina conseverunt. administrabant autem coniunctis operis imperium tam mater quam filius satis longo tempore, cum quidem mater, uti Davides loquitur, ex filio voluptatem caperet. sed ubi filius imperator adolevisset iamque lanugo malas eius vestire coepisset, amisso prima in pueritia patre, sceleratis quibusdam assentatoribus in eius amicitiam se insinuantibus et adulando cor adolescentis exedentibus, quemadmodum tineae dulcis arbores succi corrodere solent, non solum matrem imperatricem iactabundus prae se contemnebat, verum etiam rerum se gubernationi iam idoneum satis arbitratus, ex regia matrem Irenen (hoc est pacem) una cum pace mundi totius eiiciebat. deinde ad nefanda quaedam facinora exorbitat. coniugi modestissimae pudicissimaeque capillos radit, et a priori matrimonio secundas ad nuptias transit. nimirum gutta continuo stillans durum etiam saxum excavat; et arborum folia erucae absumunt; et assentatores ad extremum

ἀλλ᾿ ἔνηψεν ὀψέ ποτε τῆς ἄκρας φιλαυτίας,
συνῆκεν ὡς συνείληπται μέσος κακοῖς ἐσχάτοις,
C καὶ πάλιν τὴν βασίλισσαν ἐκλιπαρεῖ μητέρα
ἰθύνειν τὸ καλλίπρωρον τῆς βασιλείας σκάφος.
κάμπτεται λόγοις τοῦ παιδὸς ἡ βασιλὶς Εἰρήνη,
καὶ πάλιν ἦν σὺν τῷ παιδί, καὶ σὺν αὐτῷ διεῖπε
τὸ κράτος καὶ τὰ πράγματα καὶ τὴν Ῥωμαίων τύχην·
ἦν γὰρ καὶ φύσει φίλαρχος καὶ τοῦ κρατεῖν διψῶσα.
ἀλλ᾿ ὁ λαλήσας ψίθυρα ταῖς ἀκοαῖς τῆς Εὔας,
καὶ τῆς κακίας τὸν ἰὸν εἰς τὴν ψυχὴν ἐμέσας,
καὶ πείσας ἀπογεύσασθαι ξύλου τοῦ καλλικάρπου,
καὶ θάνατον ἐπενεγκὼν ἀντὶ ζωῆς ἀλύτου,
καὶ τὸ τερπνὸν μεταβαλὼν εἰς ἄκρατον πικρίαν
καὶ τὸ γλυκάζον εἰς χολήν, τὸ θέλγον εἰς ὀδύνην,
κἀντεῦθεν τὴν τριτάλαιναν εἰς πέλαγος ποντώσας
D καὶ πειρασμῶν εἰς θάλασσαν καὶ συμφορῶν εἰς κῦμα,
οὗτος καὶ τότ᾿ ἐπίβουλος καὶ σύμβουλος Εἰρήνῃ
τῇ βασιλίδι γεγονώς, καὶ θέλξας τὴν καρδίαν
τῆς μοναρχίας ἔρωτι καὶ μονοκρατορίας,
πείθει κατὰ τοῦ μείρακος τούτου τοῦ βασιλέως
βουλὴν βουλεύσασθαι σκαιάν, φεῦ, ἀπανθρωποτάτην,
ἣν οὐδὲ τιγροπάρδαλις, οὐ λέων βρυχητίας,
οὐκ ἄρκτος ἀγριόθυμος, οὐ δράκων ὠμοφάγος.
ὁρῶσα γάρ τοι τὸν υἱὸν ἀσέμνως τε βιοῦντα
καὶ πᾶσι προσφερόμενον κατὰ τὸ βουλητέον,

4425 μέσοις MR   4441 γέγονε M   4445 καὶ R

homines pusillis praeditos animis exedunt. vicissim tamen ex hoc amore sui nimio resipiscit, extremis se malis inclusum teneri deprehendit, matrem imperatricem exorat ut ad gubernationem se rursus accingat. Irene filii verbis flectitur, ad eum revertitur, oneris in gubernatione partem in se transfert, quod etiam a natura sic comparata foret ut imperium affectaret ac mirifice dominari cuperet. verum is qui susurros in aures Evae ingessit, mali venenum in eius animum evomuit, ut ligni pulcherrimi fructum gustaret persuasit, mortem pro aeterna vita substituit, voluptatem cum amariore mero commutavit, cum bile dulcedinem, cum dolore delectationem, quique deinceps Evam illam miserrimam in mare tentationum calamitatumque demersit, is igitur etiam hoc tempore non tam consiliarius quam insidiator Irenae factus, ubi cor eius demulsisset amore dominatus, quo sola frueretur, denique persuadet ut adversus imperatorem adolescentem crudele consilium et heu longe immanissimum iniret, quod ne tigropardalis quidem, nec rugiens leo, nec iracundus ursus, nec crudivorus draco caperet. cum enim filium quodam modo

αὐτὴν δὲ διαπράττεσθαι μηδέν τι δυναμένην, P 91
Πάτροκλον δῆθεν πρόφασιν εὔλογον εὑραμένη,
ὡς οὐ καλῶς ὁ βασιλεὺς ἀλλὰ καὶ παρανόμως
τὰς κόρας ἀπησβόλωσεν αὐτοῦ τῶν πατραδέλφων,
κοινοῦται φεῦ τοῖς ἀμφ' αὐτὴν τὴν θηριώδη γνώμην,
εὑρίσκει πάντας εὐπειθεῖς, ἀνήκοον οὐδένα·
καὶ τί γὰρ ἂν οὐκ ἔδρασαν οἱ θαλαμηπολοῦντες
εὐνοῦχοι ῥυπαρόψυχοι, πάντων κακῶν ἐργάται;
τυρεύει τὴν ἐπιβουλὴν φεῦ κατὰ τοῦ φιλτάτου,
τοὺς τρόπους ὑποτίθεται. τί δὴ τὸ μετὰ ταῦτα;
ὕπνωττε μὲν ὁ βασιλεύς, ἀλλ' ὕπνον σκοτοδότην,
ὕπνον μεθ' ὃν οὐκ ἔμελλε κάλλος ἡλίου βλέπειν·
οἱ δ' εἰσπηδῶσι κόρακες ὥσπερ ὀφθαλμορύκται, B
καὶ τῶν ὀμμάτων φεῦ αὐτοῦ τὸ σέλας ἀμαυροῦσι.
καὶ γλῆναι μὲν κατέρρεον ἐκ τῶν αὐτοῦ βλεφάρων,
καὶ σταλαγμὸς αἱματηρὸς ἐμόλυνε τοὺς πέπλους,
καὶ χάλαζα κατέβαινεν ἐκ φόνου σφαιρουμένη·
αὐτὸς δ' ὁ τληπαθέστατος ἔκειτο σφακελίζων,
θέαμα φεῦ ἐλεεινόν, πεῖθον πενθεῖν καὶ λίθους,
ἐκεῖ τὰς ὄψεις ἐκκοπείς, ἐκεῖ σβεσθεὶς τὰς κόρας,
ὅπου τὸ πρῶτον ἔβλεψεν ἡλίου τὰς λαμπάδας·
Πορφύραν ὀνομάζουσιν ἐκεῖνον τὸν οἰκίσκον.
τίς τηλικαύτην ἤκουσε βαρύθυμον μανίαν,

4450 ὃ φασιν A   4471 ἔβλεψε A

vitam indecoram agere proque animi sui arbitratu cuncta gerere videret, ipsa parum admodum efficere valente, reperta scilicet opportuna, ceu dici solet, occasione, quae speciem aliquam aequitatis et rationis haberet, quasi praeter ius atque fas imperator suis patruis oculos eruisset, cum suis immane consilium communicat, et quidem omnes obtemperandi cupidos reperit, adversantem neminem. quid enim cubiculorum custodes eunuchi, foedis animis praediti, cunctorum malorum perpetratores, non facerent? igitur insidias filio carissimo per speciem, quasi male se gereret, struit; quem conatum huiusmodi quaedam consecuta sunt. forte somnum capiebat imperator, peracerbum ipsi profecto, post quem non iam solis pulchritudinem amplius visurus esset. tum illi corvorum in morem, oculos eruentium, imperatoris in conclave irrumpunt, et lumen oculorum eius (proh foedum facinus!) exstinguunt. mox pupillae oculorum delabi, stillae sanguineae peplos inquinare, cruor in morem grandinis conglobari, imperator ipse calamitosissimus ad terram proiectus animo deficere, spectaculum (heu) miserabile, quod ipsis lapidibus dolorem excuteret. et quidem eo ipso in loco visum oculis effossis amisit, quo in loco primum omnium radios solis aspexerat. solent autem domum illam nuncupare Porphyram, hoc est purpuram. quis unquam tantum furorem fando audivit, quem mater in filium evomuerit?

μητρὸς μανίαν εἰς υἱόν; αἲ πάθους φιλαρχίας!
C οὐ πάρδαλις ἐκμαίνεται κατὰ τῶν σκύμνων οὕτως·
οὐχ οὕτως ἀγριαίνεται κατὰ τῶν σκυλακίων
οὐ τίγρις, οὐδὲ κάρχαρος οὐδὲ λυσσώδης κύων.
Μήδειαν μόνην λέγουσιν τέκνοις ἐπιβουλεῦσαι,
καὶ ταύτην ἀπὸ Σκυθικῆς ἀγριογνωμοσύνης.
μόνον ἀκούω τὸν ἰχθὺν τὸν πελαγίτην θύννον
πεινάσαντα καταρροφεῖν τὸν γόνον τὸν οἰκεῖον,
ἄλλο δ' οὐδὲν οὐκ ἔνυγρον, ἀλλ' οὐδὲ χερσοπόρον·
αἱ γὰρ Εἰλείθυιαι δειναὶ μητέρας δυσωποῦσι.
ἔσβη τὰ σελαγίσματα τότε τὰ τοῦ φωσφόρου,
φῶς οὐκ ἐδίδου λαμπραυγὲς παντοφανὴς ὁ λύχνος,
ἐπέμυε τὸ βλέφαρον ἡ φωτοφόρος κόρη,
D ζόφος δ' ἐφήπλωτο βαθὺς ἐπὶ συχναῖς ἡμέραις·
καὶ τὰ στοιχεῖα γὰρ αὐτὰ τὴν συμφορὰν ἐπένθουν.
αἲ πάθος ἐλεούμενον οἰκτρῶς καὶ τοῖς ἀψύχοις!
οὕτω δὲ τοῦτο δράσασα τὸ πάντολμον ἐκείνη
ἀρχηγετεῖ καὶ μοναρχεῖ (τοῦτο καὶ γὰρ ἐπόθει)
καὶ μόνη περιζώννυται τὴν αὐτοκρατορίαν.
Τότε καὶ Ῥώμῃ τῇ λαμπρᾷ, τῇ γηραλέᾳ Ῥώμῃ,
λόγου καὶ μνήμης ἄξιον πρᾶγμά τι συνηνέχθη.
ἦν ἁγιστεύων ἐν αὐτῇ τὰς ἱερὰς θυσίας
τῶν ἄλλων τε πρωτόαρχος ἱεροπόλων Λέων·
πάπας κατονομάζεται τῇ τῶν Ῥωμαίων γλώσσῃ.

4472 πάθος AR 4480 οὐκ] οὐδ' AM 4484 ἀπέμυε R φωτοτρόφος A 4487 οἰκτρὸν AR versibus 4491—4527 usus est P. Pithoeus Annal. et hist. Franc. scriptor. coaetan. p. 290—1 ed. Francofurt. 4495 γλώττῃ R

hei dominandi libidinem! non sic pardalis suos adversus catulos furit, non ita saevit in sobolem tigris, non aper, non canis furiosus. solam Medeam suis liberis insidiatam perhibent, et quidem ex immanitate Scythica. solum thynnum audio, piscem marinum, si esuriat, sobolem propriam deglutire; nec ullum aliud animal esse, vel aquatile vel terrestre, quod eiusmodi quiddam perpetret. quippe parturigines ipsae ad efficiendam in matribus reverentiam erga sobolem efficacitatem singularem habent. tunc et solis splendor extinctus est et luna defecit, et compluribus diebus ingens caligo fuit: nimirum ipsa elementa Constantini calamitatem deplorabant. heu facinus inanimis etiam rebus miserabile! tam atroci flagitio designato sola deinceps Irena regnat: quod unum sane quaesiverat, sola sibi usurpat imperium.

Id temporis etiam illustrissimae Romae veteri quiddam accidit, dignum quod literarum monumentis memoriae prodatur. erat in ea sacrorum antistes Leo, reliquorum sacerdotum primas, quem Romana lingua

τούτῳ πικρῶς βασκήναντες ἄνδρες τινὲς ἐκ Ῥώμης P 92
οἱ προσγενεῖς Ἀδριανῷ τῷ πρὸ βραχέος πάπᾳ,
καὶ στάσεως κλυδώνιον κυμάναντες βαρύθρουν,
τοῦ θρόνου καὶ τῆς πόλεως ἐλαύνουσι φυγάδα.
ὁ δὲ σημάνας ἐν γραφῇ ταῦτα τῇ βασιλίδι
ἐπικουρίας τε τυχεῖν ἐκ ταύτης ἱκετεύσας,
ὡς ἔγνω πάντα μάταια τεχνώμενος καὶ πράττων
καὶ γράφειν τὸ λεγόμενον ἐπιχειρῶν εἰς ὕδωρ,
καὶ πανταχόθεν ἀπογνοὺς προσφεύγει τῷ Καρούλῳ
(ἦν δὲ τῶν Φράγγων φύλαρχος ὁ Κάρουλος ἐκεῖνος·
ῥῆγας τοὺς σφῶν κατάρχοντας οἴδασι Φράγγοι λέγειν)
καὶ δεῖται τούτου τῆς χειρὸς ὡς μεγαλοδυνάμου, B
ὡς ἐπαρκέσειεν αὐτῷ κατὰ τῶν ἀδικούντων.
δέχεται τοῦτον Κάρουλος (ἦν γὰρ παπποπατρόθεν
ὑπὸ Χριστοῦ καλούμενος καὶ σέβων Χριστοῦ νόμους),
αἰδεῖται λιταζόμενον τὸν ἱεροθυτοῦντα,
δίδωσι τούτῳ σύμμαχον μεγασθενῆ παλάμην,
καὶ πάλιν ἐγκαθίστησι τῇ πόλει καὶ τῷ θρόνῳ.
ἐντεῦθεν ἀμειβόμενος τὸν Κάρουλον ὁ Λέων
ἀναγορεύει κράτορα τῆς παλαιτέρας Ῥώμης,
καὶ στέφος περιτίθησιν ὡς οἱ Ῥωμαίων νόμοι.
οὐ μὴν ἀλλὰ χρησάμενος καὶ νόμοις Ἰουδαίων
ἐκ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐλαίῳ τοῦτον χρίει,
οὐκ οἶδα τίσι λογισμοῖς ἢ ποίαις ἐπινοίαις. C
οὕτως ὁ πρώην σύνδεσμος τῶν πόλεων ἐρράγη·

4507 ὡς] τῆς A 4509 τοῦτο A 4510 ἀπὸ AR 4520 πρῶτος R

papam vocant. huic cum acerbe Romani quidam, propinqui Adriani eius, qui non ita pridem papa fuerat, inviderent, seditione concitata non throno tantum hominem deiiciunt, sed etiam ab urbe pulsum cogunt solum vertere. tum ille re tota mox Cpoli nuntiata opem sibi ferri postulat, ubi frustra se omnia moliri et agere animadvertit, et in aqua, ceu proverbio dicitur, literas exarare, re ab omni parte desperata ad Carulum confugit. erat is Francorum nationis princeps, quem lingua sua Franci regem nuncupare consueverunt. huius manum potentissimam implorat, ut auxilium sibi ferret adversus eos qui laeserant. Carulus Leonem benigne accipit, ut qui ab avis et atavis usque Christianus esset Christique leges coleret: sacerdotem supplicem reveretur, auxiliarem ei manum porrigit, solio pariter et urbi restituit. tum vero vicem Carulo referens Leo Romae veteris eum imperatorem renuntiat, neque tantum corona caput eius more Romano cingit, verum etiam legibus Iudaeorum usus a capite ad pedes oleo totum perungit. quod sane posterius quibus ex causis ac rationibus factum fuerit, equidem scire nequeo. sic pristinum

οὕτω μητρὸς καὶ θυγατρὸς μέσον ἐπέπτη σπάθη,
διχάζουσα καὶ τέμνουσα μετὰ θυμοῦ ῥομφαίας
νεᾶνιν τὴν εὐπρόσωπον, τὴν νεωτέραν Ῥώμην,
ἐκ τῆς ῥυσσῆς καὶ παλαιᾶς καὶ τριπεμπέλου Ῥώμης.
Καὶ ταῦτα μὲν τετύχηκε τοιουτοτρόπου τέλους·
ἡ βασιλὶς Εἰρήνη δὲ πολλὰ προθυμουμένη
μανίαν τὴν τριβάρβαρον ἐκείνην ἀφανίσαι
καὶ μύσος ὅπερ δέδρακεν εἰς τὸν υἱὸν ἐκπλῦναι,
χρημάτων ὅλους θησαυροὺς ἐκένωσε τῇ πόλει,
καὶ τὸν χειμῶνα τῶν χρειῶν ἔτρεψεν εἰς εὐδίαν,
ἔαρ χρυσοῦν ἐκχέασα τῆς μεγαλοδωρίας.
D *πλὴν ἀλλ' ὁ βλέπων τὰ κρυπτὰ καὶ συνιεὶς εἰς πάντα,*
ὁ παντεπόπτης ὀφθαλμός, ὁ τὰς καρδίας κρίνων
προσέσχεν, εἶδεν, ἔβλεψεν, ἐζήλωσεν, ἠχθέσθη,
καὶ πρὸς βραχὺ τῆς ἡδονῆς τοῦ κράτους γευσαμένῃ
ἀψινθιάζοντα πικρὸν ἐκέρασε κρατῆρα,
καὶ τὸν τρυγίαν τῆς ὀργῆς τῇ παρανομησάσῃ.
ἐπαναστάντος γὰρ αὐτῇ τινὸς τῶν τῆς συγκλήτου,
τῶν περιλάμπρων καὶ γνωστῶν, τοὔνομα Νικηφόρου,
ἐκβάλλεται τοῦ τῆς ἀρχῆς ἀγλαοδένδρου κήπου,
ἀντὶ τρυφῆς καρπίζεται δακνοκαρδίους πόνους,
πόνους οὐ πόνους τοκετοῦ, τῶν συμφορῶν δὲ κέντρα,
ἅλμην τε πίνει θλίψεως ὡς πένησσα χερνῆτις.

4530 ἄδειαν A

illud harum urbium vinculum ruptum fuit, sic matrem a filia gladius divisit ac resecuit, Romam dico recentiorem, formosam illam iuvenculam, ab altera rugosa planeque vetusta.

Ceterum imperatrix Irena, cum magno studio furorem illum barbarissimum et ingens piaculum, quod in filium commiserat, eluere delereque cuperet, totos pecuniarum thesauros in urbis usum exhauriebat, et vexantem obaeratos tempestatem in serenitatem commutabat, munificentia sua quoddam velut aureum ver effundens. verum oculus ille qui occulta perspicit, omnia intelligit, corda iudicat, ad Irenam se convertit, eam adspexit, fervore quodam accensus est, graviter molesteque facinus eius tulit; cumque perexiguum ad tempus imperii voluptatem illa degustasset, amarum flagitio pollutae craterem, suae videlicet irae faeces miscuit. quippe concitata seditione per quendam ordinis senatorii virum illustrem et clarum, cui nomen Nicephorus, imperio deiecta est, pro voluptate molestias cor exedentes consecuta, molestias inquam non tam appellandas molestias quam calamitatum filii stimulos. quare deinceps mare afflictionum hauriebat, tanquam paupercula mulier et nendo victum quaerens. eiusmodi efficere vitae mortalis inconstantia consuevit, et hoc modo deus

τοιαῦτα τὸ παλίνστροφον ἐργάζεται τοῦ βίου·
οὕτως ἀνταποδίδωσι θεὸς τοῖς ἀδικοῦσι. P 93
μόνη μὲν οὖν τετύχηκεν ἐπὶ μικρὸν τοῦ κράτους,
σὺν Κωνσταντίνῳ δὲ υἱῷ χρόνοις ἑπτὰ πρὸς δέκα.
Τοῦ κράτους τοίνυν ὁ τροχὸς ἐξ ἄλλων εἰς ἑτέρους
κυλινδηθεὶς καὶ συστραφεὶς ἐν δρόμοις ἀνωμάλοις
φθάνει ποτὲ μετέωρον ἄρας καὶ Νικηφόρον,
ἄνθρωπον φονικώτατον, δύστροπον, κακοήθη,
δοῦλον χρυσοῦ χρυσομανῆ, κίμβικα σμικρολόγον,
ἄντικρυς Μίδαν τὸν ποτὲ κατάρξαντα Φρυγίας,
ὃς τὰς ἀρχὰς τῶν πόλεων ὠνίους ἐποιεῖτο,
οὐκ ἀριστίνδην τὰς τιμὰς ἀλλὰ πλουτίνδην νέμων.
εἶχε χρυσὸν ἐν χείλεσι, βοῦν ἐπὶ γλώττης εἶχε,
χρυσὸν ἐπιτραπέζιον, χρυσὸν ὠνειροπόλει. B
καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις σκυθρωπὸς καὶ κατηφὴς ἐῴκει,
ἂν δὲ χρυσοῦ τις ἔφερεν ὁλκὴν ἐπικολπίαν,
τότε δὴ τότε προσηνὲς τὸ βλέφαρον ἐδείκνυ,
καὶ σκυθρωπότητος ἀχλὺς οὐκ ἦν ἐν τοῖς προσώποις.
ἐντεῦθεν πάσας μηχανὰς ὑπώρυττε καὶ τρόπους,
καὶ πάντας ὑπεβόθρευεν εὑρεσικάκους δόλους,
ὡς εἴ που παρευρίσκοιτο χρυσίον κενωθείη
καὶ πρὸς αὐτὸν μετενεχθῇ. τῆς φιλοχρηματίας!
οὗτος ἐπέθηκε βαρὺ τοῖς Βυζαντίοις ἄχθος,

v. 4544 om M vv. 4546—47 om R μακρὸν M 4549 κυλινδρηθεὶς R 4552 κυμβικοσμικρολόγον M 4557 χρυσὸς ἐπιτραπέζιος A 4561 τῷ προσώπῳ R 4563 ὑπετρόπευεν M 4564 παρευρίσκεται R, παρευρίσκετο M 4565 τὸν φιλοχρηματίαν M 4566 οὕτως A

iniuriarum auctoribus mercedem tribuit. contigit autem ipsi longo tempore, tam soli quam cum filio Constantino, imperio frui, nimirum ad 17 annos.

Igitur imperii rota cum ab aliis ad alios volutata conversaque foret inaequalibus sane cursibus, nunc tandem Nicephorum in sublime sustulit, hominem sanguinarium, moribus perversis, improbum, auri mancipium sordidum, Midae Phrygum quondam regi per omnia similem. magistratus urbium venales habebat, neque dignitates ex virtutis sed opum respectu conferebat. aurum habebat in labris, bovem in lingua gerebat; de auro loquebatur in mensa, per quietem aurum somniabat. et erat erga ceteros quidem severo tristique vultu: verum si quis auri pondus sinu ferret, eum blande intuebatur, nec ullum tristitiae vestigium in vultu restare patiebatur. hinc fiebat ut quidvis auri conquirendi causa moliretur, eoque nomine fraudes astutissimas universis clanculum strueret. Byzantiis

οὐ κοῦφον οὐδ' εὐάγκαλον, οὐδ' ἐλαφρὸν βαστάσαι,
ἀνανεώσεως τειχῶν χάριν τῶν γηρασάντων,
C ὃ λέγουσι δικέρατον οἱ τούτου τελωνάρχαι.
σφίγγων δὲ πάντα ταῖς κλεισί, καὶ θύραζε μὴ φέρων
οὐκ ἄργυρον οὐδὲ χρυσόν, οὐκ εὐυφάντους πέπλους,
καὶ τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐν μύθοις Αἰσωπείοις,
πλεῖστα μὲν ἴχνια δεικνὺς χρημάτων εἰσιόντων,
ἐξερχομένων δ' οὐδαμῶς οὐδ' ἀποκενουμένων,
ἐστέρησε καὶ τὸν στρατὸν τῶν ἐποφειλομένων.
ἐντεῦθε θροῦς δυσκέλαδος καὶ στάσις ὀλεθρία
καὶ λαλαγὴ κακόχαρτος καὶ δυσφημοῦσαι γλῶσσαι.
καὶ συνδραμόντες εἰς ταὐτὸ μετὰ κραυγῆς ἀσήμου
αὐτάνακτα Βαρδάνιον τὸν τότε στραταρχοῦντα
γενέσθαι καθικέτευον, προσφέροντες καὶ βίαν.
ὁ δ' οὐ γινώσκων τὴν ῥοπὴν τῆς ταλαντούχου τύχης,
D καὶ τὴν ἀμφίρροπον αὐτῆς θέλησιν ὑποτρέσας,
ἀνθρώπῳ θείῳ προσφοιτᾷ καὶ θεοφορουμένῳ
καὶ ταῖς τοῦ πνεύματος αὐγαῖς πλουσίαις πυρσουμένῳ,
ἐκφαίνει τὸ κρυπτόμενον, ἅπαντα καταλέγει,
τὴν στάσιν καὶ τὸν τάραχον καὶ τοῦ λαοῦ τὴν βίαν.
ἀκούει ταῦθ' ὁ πολιὸς τὰς φρένας καὶ τὰς τρίχας,
ὁ κύκνος ὁ τοῦ πνεύματος, ὁ κελαδῶν τὰ θεῖα·
ἀπαγορεύει, νουθετεῖ μηδὲν νεωτερίζειν,
"μὴ καὶ τὰς κόρας κεντηθῇς" φησὶ "τὰς τῶν ὀμμάτων,
καὶ πάντα προσαποβάλῃς, πάντα προσαπολέσῃς."

4575 ὑστέρησε M 4577 δυσφημοῦσα γλῶσσα M 4579 στρατηγοῦντα M 4581 οὐ? 4584 καὶ] ἐν M

onus gravissimum imposuit, veterum murorum reficiendorum causa, quod tributorum exactores diceratum vocant. cumque clavibus occluderet omnia, nec foras quidquam prodire sineret vel argenti vel auri, textarum vestium, et plurima quidem, velut est in Aesopicis fabulis, vestigia pecuniarum introeuntium apparerent, exeuntium vero et expensarum nulla, milites etiam debitis stipendiis spoliabat; quo facto murmur infaustum, noxia seditio, voces insolentes, linguae maledicae passim excitabantur. adeoque concursu facto cum clamore inarticulato Bardanium milites, qui copiarum id temporis dux erat, ut imperium ab se oblatum acciperet, non tantum precibus sed etiam vi adhibita cogebant. at ille non agnoscens initium hoc adversissimae fortunae, et tamen voluntatem eius instabilem reveritus, divinum quemdam ad hominem sese confert, arcanum sui cordis aperit, indicat omnia, seditionem, tumultum militarem, vim populi, quam sibi adhibeat. audit haec cantus ille tam capillis quam animo cygnus spiritualis, divina carmina concinens: ne militibus obtemperet edicit, a rebus ut novis abstineat hortatur, ne forte iacturam oculorum fa-

βλέπει βαρυθυμήσαντα Βαρδάνιον ὁ γέρων,
βλέπει τοὺς ἕλκοντας αὐτοῦ τὸν ἵππον τῷ ῥυτῆρι,
καὶ μετακαλεσάμενος αὖθις τὸν στρατηγέτην
"σὺ μέν, λαμπρότατε" φησι, "τρισμέγιστε στρατάρχα,
οὐκ ἐπιτεύξῃ τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ μυρία κάμῃς· P 94
τῶν ταττομένων δέ τινες ὑπὸ τὴν σὴν παλάμην
τὴν ζώνην ἀναζώσονται τὴν τῆς ἡγεμονίας.
ὁρᾷς τοὺς σοὺς ὑπασπιστὰς ἐκείνους τοὺς τρεῖς ἄνδρας;
Λέων Θωμᾶς καὶ Μιχαὴλ αἱ κλήσεις τοῖς ἀνδράσι.
τούτων ὁ Λέων τῶν ἀνδρῶν πρῶτος ἀρχηγετήσει,
καὶ μετ' αὐτὸν τῷ Μιχαὴλ τὸ κράτος προσφοιτήσει.
ὁ δὲ Θωμᾶς ὁ τρίτατος σφαδάσει μὲν ἐκθύμως
καὶ βασιλείας ὄνομα πρὸς ἑαυτὸν ἑλκύσει,
πλὴν οὐκ εἰς τέλος ἐνεγκεῖν τὸ θελητὸν ἰσχύσει,
τῶν ὀφθαλμῶν δὲ τὰς αὐγὰς ἀπεσβεσμένας ἕξει."
Καὶ ταῦτα μὲν ἀπέβησαν ἐν χρόνοις τοῖς ἰδίοις, B
ὡς ἡ πνευματοκίνητος ἐθεσπιῴδει σάλπιγξ.
ὁ δὲ σμικρολογώτατος αὐτάναξ Νικηφόρος
Βουλγάροις ἰστρογείτοσι μάχην στερρὰν συνάψας
ἔργον μαχαίρας γίνεται, βρωματισμὸς ῥομφαίας,
τῷ Σταυρακίῳ τῷ παιδὶ καταλιπὼν τὰ σκῆπτρα.
ἀλλὰ γὰρ καὶ Σταυράκιος τάχιον ἀποφθίνει
ἐν ταύτῃ δορατότρωτος ἀναφανεὶς τῇ μάχῃ
καταβελής τε γεγονώς, ἔξαιμος, τραυματίας.
τῷ Μιχαὴλ δὲ προσγελᾷ τῷ Ῥαγγαβὲ τὸ κράτος,

4595 καὶ μέγιστε R 4596 κἂν καὶ A 4698 ἀναζ. τῆς αὐτοκρατορίας A 4604 τοὔνομα A

ciat. his dictis Bardanium senex perturbatum animo videt, simulque conspicit eos qui equum eius freno ducebant. quapropter revocato duce "tu quidem" ait, "illustrissime potentissimeque dux, imperium non consequeris, etiamsi labores infinitos suscipias. at subditi quidam tui eo potientur. vides hic tres illos tuos satellites, Leonem Thomam et Michaelum. ex his primus Leo principatum adipiscetur. et post ipsum imperium perveniet ad Michaelum. tertius Thomas toto quidem is pectore discruciabitur, et imperatorum nomen ad se pertrahet: verum obtinere tandem id quod affectabit nullo modo poterit, sed in hoc conatu oculos amittet."

Atque haec deinceps ita suis temporibus evenere, quemadmodum vir ille sacro afflatus spiritu praedixerat. ceterum sordidissimus imperator Nicephorus gravi praelio contra Bulgaros Istro vicinos inito caesus est; filioque Stauracio possessionem imperii reliquit. verum et Stauracius in eo praelio vulneratus hasta, nimia vi sanguinis profusa, celeriter exstinctus est. quapropter imperium Michaëlo Rangabae delatum fuit, quocum

τῆς Νικηφόρου θυγατρὸς γαμέτη Προκοπίας.
ἔβλεψε τότε Βυζαντὶς ἡμέραν ἐλευθέραν,
ἄτερ αἱμάτων καὶ σφαγῶν, βιαίων ἁρπαγμάτων,
C ἀσκότωτον, ἀθόλωτον, οὐκ ἐξαμαυρουμένην
ἀνδροκτασίας ζοφερῷ καὶ ταραχώδει νέφει.
ἔβλεψε τότε Βυζαντὶς ἡλίους εὐποιίας
καὶ στιλβηδόνας ἀγαθῶν καὶ δωρεῶν ἀκτῖνας.
ἦν γὰρ καλοῖς ὁ Μιχαὴλ παντοίοις ἀπαστράπτων,
καὶ φιλελεύθερος ἀνὴρ καὶ γαληνὸς καὶ πρᾶος,
οὐχ αἵμασι τερπόμενος, οὐκ ἐπιχαίρων φόνοις,
ἀλλ' ἄλσος θεοφύτευτον, ἀλλὰ λειμὼν χαρίτων,
παράδεισος κηπεύσιμος νάμασι θεοβρύτοις.
Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔρρευσε τὸ ῥόδον πρὸ τῆς ὥρας,
ὡς ἄγρωστις δροσότροφος ἐψύγη καὶ παρῆλθεν,
ὡς ἄνθος, ὅ φασι, λοχρόν, ὡσεὶ καπνός, ὡς ὄναρ,
ἀνθῆσαν ἐπὶ τέσσαρσιν χρόνοις μῆνας ἐννέα,
D ἀνέβη δ' ἄχερδος πυκναῖς φρίσσουσα ταῖς ἀκάνθαις
καὶ ῥάμνος ἀγριόκεντρος αἱμάσσουσα καρδίας.
ὁ Λέων ὁ δυσώνυμος ἐπιπηδᾷ τῷ κράτει,
ὁ κρεωβόρος ὁ δεινὸς τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων.
ὁ τοίνυν κράτωρ Μιχαὴλ τὴν τόλμαν τοῦ τυράννου
καὶ τὴν ὁρμὴν ἀναμαθὼν καὶ τὴν ἀποστασίαν
αὐτὸς ἑκὼν ἐξίσταται τοῦ πολυζήλου θρόνου,
πληρῶν κἂν τούτῳ τοῦ Χριστοῦ τοὺς νόμους τοὺς ἐνθέους,

4617 γαμετῆς AM 4621 φοβερᾶς R 4626 αἵματι M
4630 δροσόπωρος R 4631 λευκὸν M v. 4632 om R

Procopia Nicephori filia nupta erat. diem id temporis liberum urbs Cpolitana vidit, et immunem a caedibus iugulationibus direptionibus violentis, expertem malorum et turbarum: vidit et solem urbs Cpolitana beneficum et bonorum scintillas et radios munerum. nam Michaelus omnigenis virtutibus collucebat, vir libertatis amans, placidus, mitis, non caedibus et sanguinis profusione gaudens, sed lucus quasi quidam divinitus consitus, gratiarum campus, paradisus rivis caelitus manantibus irriguus.

Enimvero haec etiam rosa plane ante tempus emarcuit, inque morem graminis a rore nutriti contabuit atque periit, cum ad annos quattuor et novem menses floruisset. eius in locum acherdus enata est, frequentibus horrens spinis, et rhamnus asperrime corda pungens atque vulnerans. nam infausti nominis Leo prosiliit ad imperium, fera carnivora, Christi ovibus immitis. at Michaelus quidem imperator, audita tyranni ferocia impetu defectione, suamet sponte throno imperiali cessit, hoc ipso facto divinis Christi iussis satisfaciens, et erga persecutorem non

καὶ τῷ διώκτῃ πεφηνὼς ἄντικρυς ἄλλος κάστωρ.
λέγουσι γὰρ αἱ παλαιαὶ τῶν ζωογράφων βίβλοι
ὡς ἔστι ζῷον χέρσυδρον κάστωρ ὠνομασμένον,
καὶ τούτου χρησιμεύουσιν οἱ κύλινδροι τοῦ γόνου
πρὸς ἀποσόβησιν οἰκτρῶν παθῶν δυσαπαλλάκτων·
ὅπερ εἰδότες οἱ πολλοὶ τῶν θηροδιωκτούντων P 95
τὸ ζῷον μεταθέουσι δικτύοις λινοπλόκοις,
καὶ τοῖς κυσὶ τοῖς δρομικοῖς χρώμενοι συνεργάταις.
ὁ κάστωρ τοίνυν συνιδὼν τῆς μάχης τὴν αἰτίαν,
καὶ κατιδὼν ὡς ἄφυκτοι τῶν θηρατῶν αἱ πάγαι,
τοὺς σπερμογόνους ἐνδακὼν καὶ παιδουργοὺς κυλίνδρους
χαρίζεται τοῖς θέλουσιν, ὁ δ' ἀποτρέχει φεύγων,
κἀντεῦθεν πάντα περιττά, καὶ δρόμοι καὶ διώξεις,
καὶ τῶν δικτύων αἱ πλοκαὶ καὶ τῶν κυνῶν τὸ τάχος.
οὕτως ἑκὼν καὶ Μιχαὴλ παραχωρεῖ τοῦ στέφους
τῷ θηροτρόπῳ Λέοντι, τῷ δυσωνυμουμένῳ,
ὃς ἦν βλαστὸς κακόβλαστος ἐξ ὅρων Ἀρμενίων.
πάλιν ἀνέζησε πικρὰ ῥίζα τῆς πρὶν ἀκάνθης, B
πάλιν ἐξήνεγκε βλαστοὺς τῶν πρὶν κεντρωδεστέρους
καὶ τὸ χρυσοῦν γεώργιον ἠπείλησε συμπνῖξαι,
καὶ πάλιν τὸ τοῦ δράκοντος οὐραῖον ἐκινήθη.
ἡ βδελυρότης δή φημι τῆς εἰκονομαχίας
ὡς δράκων μέγας ἕρπυσε φρικώδης χασματίας,
ἐρροίζησε καταπιεῖν πάλιν τὴν ἐκκλησίαν
ὡς ὀρταλίχους νεοσσοὺς στρουθίου μικροπτέρου.

4642 ζωϋγρίων R 4643 χέρσυγρον A 4645 οἰκτρῶν] τινῶν A 4646 ἰδόντες A 4655 κράτους A 4659 καρπὸν τῶν πρὶν κεντρωδεστέρων R 4665 σμικροτέρου M

aliter sese gerens atque castor sive fiber facere consuevit. legimus enim in priscis illis monumentis eorum qui de animalibus scripsere, fibrum animal esse quod in utroque vivat elemento, et testes habeat arcendis quibusdam morbis sane gravibus conducibiles. quod cum plerique venatores norint, animal canibus longe velocissimis insectantur. huius pugnae causam cum ipse fiber etiam cognitam habeat, perhibent eum morsu resectos testes abiicere atque ita currentem saluti suae consulere; quo facto venatores feram persequi desinant. sic nimirum Michaelus quoque volens imperium resignavit Leoni, belluinis moribus et indole ferina praedito, qui oriundus erat ex Armenia. tum vero rursum enasci prioris spinae radix acerba, rursum germina proferre, magis pungentia quam priora, aureaeque segeti suffocationem minitari: rursum moveri draconis illa cauda, imaginum inquam oppugnationis abominatio, quae iam instar magni horribilis hiantisque draconis serpebat et cum sibilo stridebat, devoratura rursus ecclesiam velut implumes exiguis alis praeditos

αἱ τῶν ἁγίων καὶ Χριστοῦ μορφώσεις ἠσβολοῦντο,
τιτάνῳ κατεχρίοντο, πυρὶ κατεμπιμπρῶντο,
ἀνηρευνῶντο σπήλαια, καταγωγαὶ σεμνείων
καὶ φροντιστήρια ψυχῶν αἳ κατ' ἀγγέλους ἔζων,
καὶ πᾶς ἠλαύνετο σεπτῶν προσκυνητὴς εἰκόνων.
C ἐπένθει τότε καὶ Σιὼν ἡ τοῦ θεοῦ θυγάτηρ,
καὶ δάκρυον σταλάττουσα πένθους ἐφόρει σάκκον,
ἀντὶ στολῆς δὲ νυμφικῆς χηρείας χιτωνίσκον.
ἐπένθει τότε καὶ χορὸς ἀστέρων οὐρανίων,
καὶ πρὸς τὴν γῆν ἠντράνιζεν ἐν σκοτεινοῖς βλεφάροις.
Οὗτος τὸ γένος Μιχαὴλ φιλονεικῶν ἐκτρῖψαι
τὰ παιδογόνα τοῦ παιδὸς ἐξέτεμε Νικήτα,
μή πως τεκνώσειέ ποτε καὶ τοῦτον ἀμυνεῖται.
ὁ τοίνυν παῖς τοῦ Μιχαὴλ τομίας χρηματίσας
εἰς ὕστερον ἀρχιερεὺς Ῥώμης τῆς νέας ὤφθη,
μετακληθεὶς Ἰγνάτιος ἐν μεταθέσει βίου.
Οὗτος ὁ θὴρ ὁ χαλεπός, ὁ βρυχητίας Λέων,
ἀναπολῶν καθ' ἑαυτὸν τὰς ἱερὰς προρρήσεις
D τοῦ θαυμασίου γέροντος, τοῦ χρυσοπτέρου κύκνου,
καὶ δεδιὼς τὸν Μιχαὴλ ὃς ἦν ἐξ Ἀμορίου,
μὴ πρὸς αὐτὸν ὁ κύλινδρος τοῦ κράτους μεταπέσῃ,
δεσμώτην ἐγκαθείργνυσι φρουρᾷ λαβυρινθώδει,
καὶ κατὰ νοῦν ἐσκέπτετο πῶς ἀναλώσει τοῦτον.

4670 σεμνῶν R 4675 ἠντράνησεν M 4680 ἐς R, ὃς M

passeris pullos. 'Christi et divorum imagines in favillas redigebantur, calce viva perungebantur, igne concremabantur. speluncae perquirebantur, itemque sacrarum aedium hospitia, loca exercitationibus animorum dicata, qui quoquo modo vitam angelicam redolebant. adoratores venerandarum imaginum expellebantur. lugebat hoc tempore Sion, Christi filia, lacrimasque profundens saccum lugubrem gestabat. lugebat hoc tempore siderum caelestium coetus, et tenebricosis palpebris terram aspiciebat.

Ut autem imperator Leo praeter caetera genus etiam Michaeli extingueret, Nicetae Michaeli filio membra destinata procreationi exsecuit, ne liberos gigneret, qui paternam et avitam iniuriam ulciscerentur. hic Michaeli filius, quem castratum fuisse diximus, deinceps novae Romae pontifex factus est, cum vitae genere mutato etiam nomine prisco et Ignatii assumpto.

Secundum haec crudelis ille rugiensque leo, sacras secum ipse praedictiones expendens illius senis admirandi et cygno consimilis, simulque formidans Michaelum oriundum ex Amorio, ne ad ipsum forte imperii rota devolveretur, hominem vinctum in carcerem labyrintho non absimi-

ἀλλ' ἀσθενὴς πᾶς ἄνθρωπος πρὸς τὰς θεοῦ παλάμας·
ἀλλὰ γὰρ μικροδύναμος ἰσχὺς τοῖς γηγενέσιν,
ὁ δὲ θεὸς μεγασθενὴς καὶ μεγαλοβραχίων,
καὶ τίς ἀντιπαλαίσειεν αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ;
ὁ Μιχαὴλ δὲ πεποιθὼς τοῖς θεσπιῳδηθεῖσι
τῷ καλλιγλώττῳ γέροντι, τῷ προφητικωτάτῳ,
ἀνακαλύπτει φανεροῖ γυμνοῖ τὸ κεκρυμμένον. P 96
πρὸς τὸν τῶν οἴκων φύλακα τὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις
(παπίαν λέγομεν αὐτὸν κατὰ Ῥωμαίων γλῶσσαν),
καὶ σὺν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ τὸ δρᾶμα συσκευάζει
καὶ σκύφον τῆς ἐπιβουλῆς ἀρτύει τῷ κρατοῦντι.
καὶ τοίνυν συνεισάγουσι νύκτωρ τοῖς ψαλτῳδοῦσι
θωρακοφόρους αἰχμητὰς ἄνδρας ῥομφαιοφόρους,
οἳ συμπεσόντες τῷ θηρὶ τῷ παλαμναιοτάτῳ
τελοῦντι τὸ λειτούργημα τῶν ὑπορθρίων ὕμνων
τοῖς ξίφεσι συγκόπτουσι καὶ θύουσιν ὡς ἄρνα,
πέντε μησὶ πρὸς τοῖς ἑπτὰ χρόνοις κεκρατηκότα.
καὶ Μιχαὴλ καθίσταται κράτωρ, ἀντὶ δεσμώτου
ἐλεύθερος, ἀπὸ φρουρᾶς αὐτάναξ αὐτοκράτωρ.
Καὶ ταῦτα μέντοι τοιαδί, τὰ δ' ἐφεξῆς ὁποῖα; B
ἐστύγει μὲν καὶ Μιχαὴλ τὰς ἱερὰς εἰκόνας,
ἀλλ' οὐκ ἐνεπικραίνετο τοῖς ταύταις προσκυνοῦσιν,
οὐδὲ τὰς σάρκας τὰς αὐτῶν μάστιξιν ἐχαλάζα.
ἐν οὐκ ὀλίγοις τοιγαροῦν ἀποσφαλεὶς ταῖς μάχαις

4692 τὴν τούτου δυναστείαν M 4696 τῶν ἐν M v. 4698 om M 4700 ψαλμῳδοῦσι A v. 4705 om R 4707 ἀντὶ A 4710 ταύτας M 4711 ἐχαλάζου R

lem concludit, secum praeterea dispiciens quo pacto illum de medio tolleret. verum enimvero imbecillis est omnis homo, si cum dei manibus conferatur: immo perexiguum robur est mortalium, cum deus plurimum possit et lacertos robustissimos habeat. quis est enim, ipsius oppugnare potentiam qui possit? interim Michaelus vaticiniis diserti senis maximique vatum fretus exponit patefacit aperit arcanum ei qui aedium regiae custos erat, lingua Romanorum papias dictus. simul una cum ipso, et per ipsum, rem totam componit, et insidias imperatori struit. noctu ergo cum psalmorum cantoribus armati quidam introducuntur, qui belluam immanissimam hymnorum matutinorum sacrum peragentem aggressi gladiis confodiunt et ut agnum mactant, cum annos in imperio septem et quinque menses exegisset.

Post haec Michaelus ex captivo creatur imperator, libertatem una cum regno consecutus. qualia deinceps acciderint, videamus. oderat etiam Michaelus imagines sacras, sed earum adoratoribus acerbe non succensebat, nec flagris eorum corpora violabat. praeliis aliquot infe-

τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ ἐμπαιγμὸς καὶ χλευασμὸς ἐφάνη,
οἳ τὰς Ῥωμαίων φάλαγγας σπαράσσοντες συχνάκις
καὶ δορυκτήτους ἄγοντες τοὺς τούτων ταγματάρχας
δειλὸν μαλακοκάρδιον ἐκάλουν τὸν κρατοῦντα.
ἐντεῦθεν εἶχε Μιχαὴλ ὀδύνας ἐγκαρδίους
καὶ συμφορὰς θυμοδακεῖς καὶ θλίψεων πικρίας·
τὴν γὰρ δεινὴν καὶ φαυλουργὸν δυσσέβειαν ἐνόσει,
ἀποτειχίζουσαν αὐτὸν ἀπὸ θεοῦ βλεφάρων.
ἀλλεπαλλήλων οὖν κακῶν ἐπεμπιπτόντων τούτῳ
C καὶ δίκην πολυκύμονος θαλάσσης ἐκθροούντων,
δεινότερος ἐπέφλασε μεγαλοκύμων φλοῖσβος,
καὶ τὴν αὐτοῦ συνέσεισε καρδίαν ὡς ὁλκάδα.
ὁ γὰρ Θωμᾶς, οὗ πρότερον ὁ λόγος ἐπεμνήσθη,
ἄνθρωπος πολυμήχανος, ἐμπύριος τὸ θράσος,
στρατεύσιμον συνηθροικὼς ἰσχὺν μυριαχόθεν,
ὁπλίτας αἱματοχαρεῖς, ἀλκίμους, εὐκαρδίους,
φονοεργούς, ἀρεϊκούς, εὐτόλμους, θρασυμάχους,
ἐπιπηδᾷ τῷ Μιχαὴλ μετὰ σφοδρᾶς τῆς ῥύμης
καθάπερ σῦς ἀπὸ δρυμοῦ καὶ λόχμης πολυξύλου
ἢ σκύμνος ὀρεσίτροφος λεαίνης φιλαιμάτου,
καὶ πᾶσαν περιθράκιον περιστοιχήσας πόλιν
D ἐν ναυτικαῖς δυνάμεσι χειρί τε πεζομάχῳ,
καὶ πᾶσαν κάκωσιν αὐταῖς ἐπενεγκὼν βαρεῖαν,
καὶ καταδουλωσάμενος καὶ ῥήξας καὶ σπαράξας,
ἕως αὐτῆς ἐπέδραμε πόλεως τῆς ὀλβίας.

4714 σπαράττοντες R 4722 ἐκκρουόντων R 4726 τῷ θράσει M

liciter commissis coepit Agarenis ridiculus videri, qui Romanorum phalanges saepius perrumpentes, et earum duces captivos abducentes, imperatorem formidolosum et mollis animi virum nuncupabant. ea res Michaelo magnos animi dolores aerumnas afdictionesque peperit. nimirum horrendae sceleratae que impietatis morbo laborabat, qui eum ab oculis dei secludebat. cum igitur aliis post alia malis ille premeretur, maris instar cum strepitu irruentibus, etiam gravior quaedam tempestas incubuit, eiusque cor veluti navim onerariam succussit. Thomas enim ille cuius antea mentionem fecimus, vir industrius et audacia flagrans, copiis undiquaque collectis maximo cum impetu Michaelum invasit instar apri de silva lustrisque suis proruentis vel leonini catuli; cumque urbes universas Thraciae totius tam nauticis copiis quam pedestribus cinxisset, omnibus modis divexasset, in servitutem redegisset, diruisset, lacerasset, ad ipsam usque Cpolin, urbem fortunatam, excurrit. enimvero si deus ille praepotens mortalibus adversetur, omne consilium omnisque conatus

ἀλλ' ἂν θεὸς ὁ πανσθενὴς θνητοῖς ἐναντιῷτο,
ἱστὸς ἀράχνης ἄντικρυς πᾶσα βουλὴ καὶ πρᾶξις.
τὸ θεῖον τοίνυν ὁ Θωμᾶς ὑπερμαχοῦν οὐκ ἔχων
εἰς ψάμμον τῆς ἐπιβουλῆς τοὺς πύργους ᾠκοδόμει,
ἐπ' ἀσθενοῦς ἐπήγνυεν αὐτοῦ τοὺς θεμελίους.
κἀντεῦθεν τὸ κτιζόμενον ῥιζόθεν ἀνετράπη,
καὶ φόνοις χράνας τὰς αὐτοῦ φιλοπολέμους χεῖρας
καὶ δόρυ πᾶν κατάβαπτον τοῖς αἵμασι ποιήσας
τὸ τελευταῖον ζωγρηθεὶς ὀρύττεται τὰς κόρας
καὶ σβέννυται καλλιφεγγεῖς λύχνους τοὺς τῶν ὀμμάτων, P 97
καὶ μετὰ ταῦτα ξίφεσι δεινῶς κρεωκοπεῖται.
Ὁ βασιλεὺς δὲ Μιχαὴλ μέλλων τὸν βίον λείπειν,
ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ὀκτὼ Ῥωμαίων βασιλεύσας,
τῷ Θεοφίλῳ τῷ παιδὶ τὸ σκῆπτρον ἐγχειρίζει·
ὃς ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὴν ἅλμην τὴν τοῦ βίου
κακοτυχῶς καὶ σφαλερῶς ἀλλ' οὐκ εὐδίως πλέων
τοῦτο καὶ μόνον τὸ καλὸν εὕρατο παραδόξως,
τὴν πάνσεμνον ἐν γυναιξὶ καὶ θείαν Θεοδώραν,
ὡς μάργαρον κατάλευκον, ὡς λίθον ἀνθρακίαν.
ταύτην οὖν σχὼν κοινολεχῆ, ταύτην ζυγεὶς εἰς γάμον, B
καὶ παίδων γέγονε πατὴρ εἰς γῆν γονίμην σπείρων,
καὶ πλέον ἐπευτύχησεν Ἀδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου.
τὸν μὲν γὰρ ἡ πλευροφυὴς καὶ πρωτομήτωρ Εὔα
ἐκ τῆς τρυφῆς τῶν τῆς Ἐδὲμ ἐξήγαγε δενδρέων·

v. 4750 om R   4755 πάνσεπτον A   4757 γοῦν M   4758 ὡς εἰς AR   4759 πρωτογόνου AR

reapse nihil est aliud quam aranearum tela. quapropter cum Thomas a numine divino non propugnaretur, insidiarum suarum turres in arenis exstruebat, inque re perimbecilli fundamenta sua collocabat, et iccirco totum aedificium radicitus corruit. nam ubi caedibus manus illas pugnarum avidas inquinasset et hastas sanguine tinxisset, tandem vivus in hostium potestatem pervenit, oculisque spoliatus et postea gladiis sine omni misericordia obtruncatus est.

Michaelus autem excessurus e vita, cum annis octo Romanis praefuisset, Theophilo filio suo imperium tradidit; qui caetera per omnem vitam infelix, unum bonum mirabiliter nactus est, Theodoram coniugem, feminam plane divinam, venerabilem inter mulieres alias, unioni candidissimo et carbunculo persimilem. huic ille matrimonio iunctus non solum liberorum pater ex fecunda coniuge factus est, verum etiam felicitate principem illum hominem Adamum superavit. nam Adamum orta de costa materque princeps hominum Eva voluptate, quam ex arboribus Edenis percipiebat, privavit: haec maritum vitaeque socium ad dexte-

ἡ δὲ τὸν συνοικήσαντα καὶ κοινωνὸν τοῦ βίου
τῆς δεξιᾶς πεποίηκε καὶ σωζομένης μοίρας.
κἀνταῦθα μόνον τῷ Δαβὶδ ἤχησε παρὰ μέλος
ἡ καὶ τοὺς λίθους θέλγουσα καλλιμελὴς κινύρα.
ἡ μὲν γὰρ ἀποφαίνεται θεῷ ψαλαττομένη
"τοὺς μονοτρόπους ὁ θεὸς ἐν οἴκῳ κατοικίζει·"
ἐνταῦθα δὲ συνέδραμε κόπρος εὐώδει μύρῳ
καὶ ῥόδον ἐρυθρόφυλλον ἀχέρδῳ κεντροφόρῳ
C *καὶ χρῶμα χολοβάφινον βάμματι πορφυρέῳ.*
ἡ μὲν γὰρ πάσαις ἀρεταῖς κατάφυτον ἦν ἄλσος
καὶ κῆπος χαριτόβλαστος καὶ δένδρον εὐκοσμίας,
ὁ δὲ χωρίον ἄντικρυς τριβόλων δυσσεβείας
καὶ βάτος ἀκανθοβελὴς καὶ ῥάμνος σπλαγχνοτύπος.
καὶ γὰρ ἀπεχθανόμενος ταῖς ἱερογραφίαις
καὶ τοῖς ἀπεικονίσμασι Χριστοῦ καὶ τῶν μαρτύρων,
τοὺς ἀπονέμοντας αὐτοῖς τὸ κατὰ σχέσιν σέβας
ἀνυποφόροις καὶ δειναῖς στρεβλώσεσιν ἐκάκου.
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκλάμποντας τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ
D *ὑπὲρ ἀστέρων καλλονάς, ὑπὲρ ἡλίου σέλας,*
τὸν ἱερὸν Θεόδωρον, τὸν θεῖον Θεοφάνην,
ἐπιφοραῖς βαρυαλγῶν βασάνων ἐκπιέσας,
καὶ φλοῦν τοῦ σώματος αὐτῶν βυννεύροις ἐκλεπίσας,
ἔστιξε καὶ τὰ μέτωπα μέχρις αὐτῶν ὀφρύων,
καὶ τύπους ἐνεχάραξεν αὐτοῖς ἰαμβοπλόκους.

4764 κατὰ M v. 4766 om M v. 4777 om R 4778 κακώσεσιν ἐστρέβλου A 4782 βασανίσας M v. 4783 om M

tam partem eorum traduxit qui salutem consequuntur. et quidem hic tantum suavis illa cithara Davidis, ipsa quoque saxa demulcens, quiddam absonum cecinit, cum ait deum unius et eiusdem indolis atque morum homines in unum domicilium collocare. nam hic stercus et unguentum fragrans, rosa rubens et acherdus spinosa, tinctura bilis et purpurae coiverunt. Theodora enim lucus erat cunctis virtutibus ornatus, consitus gratiis hortus, arbor omnis elegantiae modestiaeque. Theophilus e diverso ager erat merae impietatis tribulis refertus, rubus asper, laedens viscera rhamnus. nam sacris literis et Christi martyrumque imaginibus infestus, eos omnes intolerantibus et gravissimis tormentis excruciabat qui cultum eis religiose deferrent. praeterea sanctis viris Theodoro ac Theophane, qui tam vita quam doctrina supra siderum pulchritudinem et solis iubar lucebant, tristissimis cruciatibus afflictis et flagris excoriatis, etiam vultus ad ipsa usque supercilia notis deformavit, et versus iambicos ipsis impressit; quas illi notas fronti inustas non aliter gestabant atque coronam unionibus et gemmis exornatam.

Οὗτοι μὲν οὖν τὴν κέντησιν τὴν ἐπιμετώπιαν
ὡς στέφος καταμάργαρον λιθολαμπὲς ἐφόρουν·
ὁ κράτωρ δὲ Θεόφιλος περὶ μὲν τὰς εἰκόνας
καὶ τὰ στηλογραφήματα τῶν ἱερῶν προσώπων
ἄγαν σκαιῶς καὶ πονηρῶς καὶ κακοτρόπως εἶχεν,
τὰ δ' ἄλλα καὶ λαμπρόψυχος ἦν καὶ μεγαλογνώμων
καὶ τοῦ δικαίου φροντιστὴς καὶ τῶν ἐνδίκων νόμων.
σημεῖον ἐναργέστατον τῆς μεγαλοπρεπείας
ὀργάνων φιλοτέχνησις τῶν χρυσιοκροτήτων, P 98
ἐξ ὧν ἀναπεμπόμενον ἐν μηχανῇ τὸ πνεῦμα
τὰς εὐκελάδους καὶ τερπνὰς ἀπήχει μελουργίας
καὶ λιγυρὸν μουσίκευμα γάργαλον ἀπορρέον.
σὺν τούτοις τὰ κατάχρυσα καὶ τηλαυγοῦντα δένδρα,
χρυσίου τῇ χλωρότητι πυρράζοντα μακρόθεν,
ἐν οἷς στρουθία μουσικὰ χρυσότευκτα καθῆστο,
ὡς ἐν πετάλοις πίτυος ἢ πεύκης ἀκροκόμου,
ἐκ μηχανῆς ἐκχέοντα λάλημα μελιτόεν.
οὕτως ἀνθρώπων τεχνουργοὶ πολυμηχάνων χεῖρες
ἀντιφερίζουσι μικροῦ τῇ ψυχωτρίᾳ φύσει.
Εἰ δέ τις ἀκριβέστερον καταμαθεῖν θελήσει B
τὸ μεγαλόψυχον αὐτοῦ καὶ τὴν φιλοκοσμίαν,
εἰς τοὺς θαλασσογείτονας βλεψάτω περιβόλους,
οἳ τὴν λαμπρὰν ἐν πόλεσι περιφρουροῦσι πόλιν.
χειμὼν γὰρ ἄγριός ποτε κατενεχθεὶς βαρύθρους
τὴν ἅλμην ἐκρυστάλλωσεν ἕως ἀπλέτου βάθους

4802 ἐκπέμποντα M   4809 κατασκεθεὶς R. an καταχθεὶς?

Tam impie autem immaniter et maligne imperator Theophilus erga imagines et sacrorum vultuum picturas, in statuis expressas, affectus caetera generosus erat, praeclari iudicii, iuris et aequi sanctarumque legum observantissimus. magnificentiam viri licet ex hoc evidentissimo indicio colligas, quod artem excogitavit condendi organa musica, de quibus machina quadam spiritus emissus iucundos ac suaviter resonantes cantus efficit. adde his arbores illas aureas lateque splendentes, in quibus aviculae musicae ex auro factae considebant tanquam in pinus aut procerae piceae ramis, itidem machinae cuiusdam opera melleum carmen modulantes. nimirum ita mortalium varia excogitantium artificiosae manus parum abest quin ipsa cum natura, res vivas producente, in certamen descendant. quodsi quis accuratius cognoscere cupit Theophili magnificentiam et in rebus ornandis studium, is mihi velim muros illos mari vicinos intueatur.

Accidit enim ipso imperante ut hiems saeva mare cogeret in glaciem ad profunditatem sane immensam, humidumque illud elementum lapidis ad duritiem fluxione prorsus adempta redigeret, frigore nimirum

καὶ τὴν ὑγρὰν ἐλίθωσε πήξας αὐτῆς τὴν φύσιν,
καὶ θάλασσαν ὠστράκωσε δυσάνεμος ψυχρία.
μετὰ μικρὸν δ᾽ αὐγάσασαι θερμότητες ἡλίου
τὸ συνεχὲς διέσπασαν τῆς λιθωθείσης ἅλμης,
κἀντεῦθεν ἀπερράγησαν κρυστάλλων ἀποσπάδες,
καὶ λίθους ἁμαξοπληθεῖς νικῶσαι τῷ μεγέθει.
C εἶπέ τις ἂν ὡς κορυφαὶ βαθυφαράγγων λόφων
ὑψόθεν ἀποσπώμεναι κυλίνδονται σὺν κτύπῳ,
ἢ λίθοι ῥιψεπάλξιδες πέτονται τειχοσεῖσται,
περιρροιζοῦντες τὸν λεπτὸν ἀέρα τῇ κινήσει.
καὶ τοίνυν καταβαίνουσαι πελάγους ἐκ Ποντίου
προσήρασσον τοῖς τείχεσι τοῖς παραιγιαλίοις
καὶ συνεδόνουν τὰ στερρὰ τῶν πυργοδομημάτων.
ὧνπερ ἰδὼν ὁ βασιλεὺς τὰς καταμωλωπίσεις
καὶ τοὺς πυκνοὺς τραυματισμοὺς ἢ μᾶλλον παραλύσεις,
συγκατεσείσθη τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῷ γεγονότι,
καὶ θέλων ἐπιδείξασθαι φιλοτιμίας πλοῦτον
ὡς κάχληκας ἐκένωσεν ἀχρείους τὸ χρυσίον,
D καὶ τὸ σαθρὸν ἐνίσχυσε καὶ τὸ πεσὸν ἐγείρας
τοῖς τείχεσιν ἐπέγραψε τὴν κλῆσιν τὴν ἰδίαν.
  Καὶ ταῦτα μὲν κατάξια γλώσσης ὑμνητηρίας·
ἐγὼ δ᾽ ὑπερεκπλήττομαι τὴν δικαιοπραγίαν
καὶ τὴν ἀπροσωπόληπτον περὶ τὰς κρίσεις γνώμην.
καὶ δὴ παρατιθέσθω μοι δεῖγμα μικρὸν τοῦ τρόπου,
ὡς ἐκ θαλάττης κύαθος, ὡς ἀπὸ πίθου γεῦμα,

4819 πέτανται M

ex acribus ventorum flatibus orto mare totum ceu testaceum efficiente. non multo post, radiorum solarium calores ad saxi formam indurati maris continuitatem solvebant; unde fiebat ut glaciei fragmina reliquo a corpore avellerentur, quae lapides etiam plaustrales magnitudine superabant. non inepte dixerit aliquis vertices quasi quosdam collium, profundis convallibus imminentium, de sublimi avulsos ingenti cum strepitu volutatos fuisse; vel lapides propugnaculorum et murorum subversores ita volasse, ut motu suo strepitum in aëre tenero excitarent. haec ergo fragmina, e medio mari delata, muros litori vicinos feriebant et validas etiam turres succutiebant. imperator moenium turriumque rimis, quae laesae ruptaeque fuerant, conspectis animo commotus est propter id quod accidisset. simul declarare volens magnificentiam suam, aurum ea copia profundit quasi silices inutiles expenderet; atque hoc modo stabilitis iis quae vetustate labascerent, et excitatis quae collapsa fuerant, suum muris nomen inscripsit.

Et haec sane praedicatione digna fuerunt. iustitiam vero Theophili et animum in iudiciis nullam rationem personarum habentem non possum

βραχύ τε σπινθηράκισμα καμίνου πολυξύλου.
γυνὴ προσῆλθε πενιχρὰ τούτῳ τῷ Θεοφίλῳ
καταβοῶσα Πετρωνᾶ τινὸς μεγαλοτίμου·
βίγλας γὰρ ἦν δρουγγάριος, εἴποιεν ἂν Ῥωμαῖοι,
καὶ ῥιζωμάτων τῶν αὐτῶν ἔξέφυ Θεοφίλῳ.
ἐφώνει γοῦν περιπαθῶς καὶ δάκρυον κατῆγεν, P 99
ἀμύντορα τὸν κράτορα γενέσθαι λιπαροῦσα
καὶ τὰς παλάμας ἐπισχεῖν τὰς γιγαντοπαλάμους
τοῦ Πετρωνᾶ, λυττήσαντος ἐκ φιλαδίκου γνώμης
καὶ τὸ λυπρὸν δωμάτιον αὐτῆς ἐπισκοτοῦντος,
ὅπως μὴ φέρειν ἔχουσα τὸ τηλικοῦτον σκότος
ἀνέμων, ὅ φασι, πνοαῖς τὸν οἶκον καταλείπῃ.
ἤκουσε ταῦθ' ὁ βασιλεύς, ἐζήτησε τὸ πρᾶγμα,
ἔγνω τὸ φιλομόχθηρον τοῦ καταβοωμένου.
καὶ τὸν μὲν οἶκον κατασπᾷ μέχρι καὶ θεμελίων
τὸν νύκτα χειροποίητον τῇ γυναικὶ ποιοῦντα,
αὐτὸν δὲ μέσον ἀγαγὼν τῆς λεωφόρου τρίβου
ὠμοῖς βουνεύροις τὰς αὐτοῦ καταμελαίνει σάρκας. B
Τοῦτο μικρὸν τεκμήριον ψυχῆς τῆς Θεοφίλου,
δυνάμενον κατάδηλα καὶ τὰ λοιπὰ ποιῆσαι·
καὶ γὰρ καὶ Βόκχορίς, φασίν, ὁ κράτωρ Αἰγυπτίων
ἀπὸ ψελλίσματος ἑνὸς ἀρτιγενοῦς νηπίου
τὴν παλαιτέραν ἁπασῶν διάλεκτον ἐπέγνω.

4857 *βρεφίου* M 4858 *παλαιώτριαν πασῶν* M

non summopere admirari. ac libet hic ipsius hac in parte indolis indicium quoddam adiicere, quod sit instar hausti de mari cyathi vel gustus e dolio vel exiguae scintillae ignis magni. accedebat aliquando Theophilum paupercula, Petronam magnae dignitatis virum accusans. erat enim is biglae, ceu Romani loquuntur, drungarius, et eodem cum Theophilo genere natus. dolenter illa quiritare, lacrimas fundere, opem imperatoris implorare, giganteas ut manus Petronae coërceret, qui per summam iniuriam in se debaccharetur suaeque domunculae, satis per se tenuis, luminibus officeret, ne tandem nimia cogente caligine domum solam desertamque ventis, quod aiunt, perflandam invita relinqueret. his auditis imperator de re inquirit, accusati nequitiam cognoscit, ac aedes quidem illas, quae lumina domui mulieris obstruebant, ad ipsa usque fundamenta demolitur: Petronam vero publicam in viam deductum flagris caedi iussit.

Hoc tibi argumentum animi huius imperatoris, exiguum quidem illud, esto; de quo tamen aestimare caetera non difficulter possis. nam et Bocchoris, uti perhibent historiarum scriptores, Aegyptiorum rex, de balba quadam infantis voce linguarum omnium antiquissimam agnoscere potuit. iam quod liberalem eius animum attinet in contemnendis

τὸ δ' ἐλευθεροκάρδιον πρὸς τὰς αἰσχροκερδείας
καὶ τὸ μὴ βούλεσθαι χρυσὸν ἔχειν ἐκ καπηλείας
ἰσχύσουσι πιστώσασθαι τὰ μέλλοντα ῥηθῆναι.
Ἔτυχεν ἄνωθεν ἑστὼς τῶν βασιλείων οἴκων,
ἔνθα γλυφεῖσα δεξιῶς μάρμαρος χιονόχρους
βοῦν μεγαλόπλευρον τυποῖ, καὶ λέοντα μορφάζει
ἐπιπηδῶντα τῇ βοῒ καὶ πίνοντα τοῦ φόνου·
C καὶ γέγονε τὰ γλύμματα ταῦτα τῷ τόπῳ κλῆσις.
ἐνταῦθα γοῦν ὁ βασιλεὺς ἑστὼς καὶ τῇ θαλάσσῃ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπαφιεὶς (γαλήνη γὰρ ἐγέλα)
καὶ ταῖς ἐκεῖθεν χάρισι ψυχαγωγῶν τὰς ὄψεις
πλοῖον ὁρᾷ κατάφορτον τῇ χέρσῳ πλησιάζον.
ἐπέπνει μὲν ὁ ζέφυρος πνοαῖς ἁπαλοπνόοις,
ἐτέτατο τὰ λαίφη δὲ κολπούμενα τῷ πνεύματι,
καὶ πρὸς λιμένας ἤπειγον τὸ σκάφος εὐγαλήνους.
εἴκασε δ' ἄν τις καὶ μακρὰν ἀφεστηκὼς τῆς ἅλμης
τοῦ πλοίου τὸ κατάφορτον τοῦ προσορμιζομένου·
ἐπὶ γὰρ τρίτον τῆς νηὸς τῆς φορτηγοῦ ζωστῆρα
τὴν θάλασσαν ἀνέθλιβε τῶν ἀγωγίμων βάρος.
ὡς ἔβλεψεν, ἐπύθετο τίς καὶ τίνος ἡ σκάφη.
D "τῆς βασιλίδος" ἤκουσεν "ἡ ναῦς καὶ τὰ φορτία."
καὶ λύπην μὲν δακέθυμον ἔσχε κατὰ καρδίας,
μεταστειλάμενος δ' αὐτὴν καὶ γνοὺς περὶ τοῦ πλοίου
"αἲ αἲ βασίλισσα" φησίν, "εἰς οἷον φθάνω βίον;
οἵαν ἀνθ' οἵας εὐτυχοῦς ἀντηλλαξάμην τύχην!

4861 ἰσχύουσι AM 4863 γλυφεῖσαν AR 4872 ἐπέπτατο AR
4873 εὐγαλήνας A 4878 τινων M 4879 τὸ φορτίον M
4883 τύχης A

turpibus lucris, et quod aurum corradere institorio quodam quaestu noluerit, ex iis quae commemoraturi sumus colligi satis liquido poterit.

Forte stabat imperator sublimi loco in regia, ubi nivei coloris marmor ingeniose sculptum vaccam ingentium laterum repraesentat, et leonem in vaccam insilientem eamque cupide necantem; ex qua sculptura nomen loco datum est. hic ergo stans imperator et oculos in mare dirigens, quod caelum sudum esset ipseque maris intuitu sese recreare vellet, navim mercibus oneratam appellere videt, molli vento australi flante ac navigium plenis velis tranquillum in portum deferente. poterat autem aliquis etiam longo ex intervallo existimare navim appellentem ingens onus vehere: nam mercium pondus ita navim deprimebat ut e mari tertium modo cingulum exstaret. hac imperator navi conspecta, quaenam et cuius esset, interrogat. ubi tam navim quam merces imperatricis esset cognovit, animi dolore compresso et arcessita coniuge "heu mea" inquit "imperatrix, quo res meae redactae sunt! heu qua-

φορτίων ἀπεμπολητὴς ὁ τῶν Ῥωμαίων κράτωρ
καὶ κάπηλος γεγένημαι φεῦ τῶν ἐμπόρων χείρων."
καὶ ταῦτ' εἰπὼν ἐκέλευσε γνάθοις πυρὸς παμφάγου
τὴν ναῦν τὴν μυριόφορτον αὐτόφορτον βρωθῆναι.
Οὗτος αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Μεθόδιον τὸν πάνυ
θέμενος ὑπερόριον ἔν τινι νησιδίῳ
εἰς σπήλαιον κατέκλεισεν ὡς εἰς μνημεῖον νέκυν,
ὡς ἐν ὀστράκῳ μάργαρον, ὡς ἐν ἀκάνθῃ ῥόδον,
καὶ σὺν αὐτῷ καὶ μετ' αὐτοῦ δύο λῃστὰς κακούργους. P 100
τούτων θατέρου τῶν λῃστῶν τὸν βίον ἐκλιπόντος
καὶ ῥεύσαντος ἐκ φυσικῆς ἀφύκτου κατ' ἀνάγκης
τὴν δύσοσμον ἀποφορὰν καὶ τὴν ἐκεῖθεν λύμην
ὁ καρτερόνους ἀθλητὴς ἐκεῖνος ἐκαρτέρει,
ἣν οὐδ' αὐτὸς ἂν ἴσχυσεν ὑπενεγκεῖν ἀδάμας.
ὁ δ' ἕτερος ἀπολυθεὶς οὐκ ἤθελεν ἐκβῆναι,
ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ζοφερῷ σπηλαίῳ καταμείνας
καὶ ζηλωτὴς γενόμενος ἐνθέου πολιτείας
ὡς ἥλιος ἀπέστραψεν ἀκτῖνας σεμνοῦ βίου.
ἔτι δ' ἐμφρούρου μένοντος τοῦ θείου Μεθοδίου
οἱ κεντηθέντες τὰ σεπτὰ πρόσωπα θεηγόροι,
ὧνπερ καὶ μνήμην ἔθετο φθάσας ὁ λόγος ἤδη, B
βιαίως ἐλαυνόμενοι πρὸς τὴν ὑπερορίαν,
ἄνδρα τινὰ σαγηνευτὴν ἰχθυοθήραν ἄγραν
εὑρόντες δικτυεύοντα γράφουσι τῷ δικαίῳ
ὀλιγοσύλλαβον γραφὴν ἐν ἰαμβείῳ μέτρῳ,

4894 ῥεύσαντα μὲν φυσικὰ M   4903 μέτωπα AH

lem fortunam cum opulentissima commutavi! nimirum iam Romanorum imperator merces venales habeo, et ipsemet (heu) institor factus sum, negotiatoribus etiam inferior." his dictis navim una cum mercibus, quarum immensa erat copia, concremari iussit.

Idem Theophilus imperator virum praestantissimum Methodium quandam in insulam relegatum speluncae cadaveris instar inclusit, tanquam unionem in concham, rosam inter spinas. praeterea duos ei latrones adiunxit, quorum altero extincto et iam marcescente naturali quadam necessitate, foedum illum odorem et pestiferum aërem tolerantissimus athletes animo tulit aequissimo, quem ne adamas quidem sustinere potuisset. alter libertate donatus exire noluit, sed intra speluncam illam caliginosam manens divinaeque vivendi rationis aemulator factus solis instar vitae religiosae radios sparsit. dum adhuc Methodius in hoc carcere detinetur, homines illi rerum divinarum periti quos notis in vultu foedatos fuisse diximus, per vim solum vertere coacti, piscatore

ἣν οὐ καλὸν νενομικὼς κατά τι παραφθεῖραι
αὐτοὺς ἐκείνους τῇ γραφῇ δίδωμι τοὺς ἰάμβους.
"τῷ ζῶντι νεκρῷ καὶ νεκρῷ ζωηφόρῳ,
ναίοντι τὴν γῆν καὶ πατοῦντι τὸν πόλον,
γραπτοὶ γράφουσι δέσμιοι τῷ δεσμίῳ."
πρὸς οὓς αὐτὸς ἀντιγραφὴν ἀντιχαράξας γράφει
"τοὺς ταῖς βίβλοισιν οὐρανῶν κλησιγράφους
καὶ πρὸς μέτωπα σωφρόνως ἐστιγμένους
προσεῖπεν ὁ ζώθαπτος ὡς συνδεσμίους."
καὶ ταῦτα μὲν τὰ χρύσεα τῶν καλλιγλώττων ἔπη,
C ἄντικρυς θείου νέκταρος σταλάττοντα συρμάδας·
ὁ δὲ καλὸς ἀγωνιστὴς Μεθόδιος ὁ πάνυ
ἐγκαρτερήσας τῇ πικρᾷ καὶ κακοφρούρῳ στέγῃ,
καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκκρουσθεὶς καὶ συνθλασθεὶς τὰς γνάθους,
καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐνεγκὼν κολάσεων ἰδέαν,
δι' ὧν αὐτὸν οἱ δυσσεβεῖς ἔπληττον ἀπανθρώπως
ὡς ἄκμονα σιδήρεον χαλκεῖς σφυροκτυποῦντες,
τέλος καθάπερ ἥλιος ἡμεραυγής, ὡς λύχνος,
ἐξέκυψεν ὥς ἔκ τινος ὁρίζοντος ἐκεῖθεν,
θελήσαντος, ὡς ἔοικε, τοῦ βλέποντος ἀβύσσους
καὶ Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ ὕπερθεν καθημένου
ὡς πόλιν ὀχυρόπυργον τοῦτον ἐφ' ὄρους στῆσαι,
D ὡς μὴ τοσαύτην ἀρετὴν ὡς ἐν μοδίῳ λύχνον
τῷ στυγερῷ καὶ ζοφερῷ καλύπτεσθαι σπηλαίῳ.

vv. 4909-10 om M

quodam reperto literas viro iusto perbreves versu iambico scripsere; quas ab interitu vindicandas ratus hoc loco subiicere volui.

vivo perempto vivificoque mortuo,
terram incolenti ac pariter calcanti polum,
scripsere vincto vincti et inscripti notis.

eis ille respondens, in haec verba rescripsit:

libris vicissim descriptos caelestibus,
faciesque non sine laude compunctos notis,
secum salutat vinctos vivus obrutus.

hi disertorum hominum versus aurei reapse divinum quendam nectaris succum stillant. caeterum praeclarus pugil Methodius, cum toleranter in illo tristi carcere sese gessisset, dentes amisisset, maxillas contusas haberet, omnique genere suppliciorum excruciatus ab impiis hominibus per summam inhumanitatem non aliter esset atque ferream incudem malleis excusores contundunt, ad extremum inde prodiit, ortus diurni solis instar, volente scilicet, ut credi par est, deo, qui abyssos perspicit et Cherubis ac Seraphis insidet, insignem hunc virum ceu munitam urbem in monte sublimi collocare, ne tanta virtus, veluti lucerna

ὁ κράτωρ γὰρ Θεόφιλος βίβλοις ἀεὶ σχολάζων
καὶ σίμβλα τὰ τῆς γνώσεως κηροπλαστῶν ἐντεῦθεν
ὡς μέλισσα φιλόπονος ἀνθῶν ἐκ λειμωνίων,
λαβυρινθώδεσί τισι καὶ γρίφοις ἐντυγχάνει.
ὧν ἐκλεπίσαι τὸ σκληρὸν καὶ τὸ στυγνὸν φωτίσαι
οὐδεὶς ὀρθῶς δεδύνητο, καίτοι μυρίων ὄντων
τῶν φήμην μεγαλώνυμον ἐχόντων ἐπὶ γνώσει.
μεγάλως οὖν τῷ βασιλεῖ τότε βαρυθυμοῦντι
εἷς τῶν προκοίτων πρόσεισι καὶ θαλαμηπολούντων,
καὶ τὸν Μεθόδιον ὑμνεῖ, καὶ πάντα καταλέγει,
τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ, τὸ πόριμον, τὴν γνῶσιν
καὶ τὴν οὐρανοβάμονα σύνεσιν καὶ σοφίαν, P 101
εἴτε θεόθεν κινηθείς, εἴτε καὶ φίλτρον τρέφων
πρὸς τὸν αἰθέριον τῷ νῷ καὶ θεοφόρον ἄνδρα.
ἀκούει ταῦθ' ὁ βασιλεύς, μετάπεμπτον ποιεῖται
τὸν ἱερὸν Μεθόδιον, ἐξάγει τοῦ σπηλαίου
ὡς ἀπὸ κόχλου μάργαρον, ὡς ἀπὸ νέφους ἄστρον
ἀκτῖνας ἀποστίλβοντα φαιδρὰς πυριμαργάρους
καὶ ζόφον ἀπελαύνοντα καὶ σκοτασμὸν ἀγνοίας.
τῆς γλώσσης οὖν Θεόφιλος γευσάμενος τῆς τούτου
ἐγκατοικίζει τὸν καλὸν καλῶς ἐν βασιλείοις
ὡς χρῆμα πολυτίμητον ἐν θησαυροῖς ἀσύλοις,
ὡς λίθον μέγαν στίλβοντα πυρράκην φωτοβρύτην.

4937 στεγνὸν? 4939 ἐν σοφίᾳ A 4952 γευσάμενος Θεόφιλος AM

sub modio, tristi caliginosoque specu abdita lateret. accidit enim ut Theophilus imperator lectitandis libris semper occupatus, unde alveolos scientiae fingebat quemadmodum apis sedula de pratorum floribus, in griphos et labyrinthis consimilia quaedam incideret, ita ut dura istaec quasi decorticare ac obscura illustrare nemo recte posset, tametsi vel sexcenti apud ipsum essent doctrinae famae celebres. cum igitur imperatori permolesta haec res accideret et animum eius angeret, quidam ex proceribus et cubiculariis accedens Methodium praedicat, indicatis dotibus, doctrinae magnitudine, scientiae copia expedita et abundanti, prudentia sapientiaque vertice suo caelum ipsum attingente, sive divinitus, ut hoc faceret, commotus, sive clandestinum amorem alens erga virum mente caelestem et numine divino plenum. haec imperator audiens Methodium de specu eductum, ceu unionem e concha, sidus e nube virum clarissimis radiis refulgentem et tenebras atque caliginem ignorantiae discutientem, ad sese revocat et invitat. cumque gustum linguae Methodii percepisset, homini praeclaro in regia domicilium assignat, tanquam magni rem pretii gemmamque splendidam rutilantem lucidam in thesau-

B κἀκεῖ παρακαθήμενος τῷ χρυσορρόῳ Νείλῳ
ἤντλει τὴν πόσιν δαψιλῆ τῶν γλυκυχύμων ῥεέθρων.
Περᾶν δὲ μέλλων ποταμὸν τὸν τῆς ῥευστῆς οὐσίας,
ὃν πάντα περικείμενον πάχος θνητοῦ σαρκίου
ἀμήχανον μὴ διελθεῖν (ἐπείγει γὰρ ἡ φύσις,
ἡ ταχουργὸς πορθμεύτρια, τὸ χρέος ἀπαιτοῦσα),
ἔτος ἤδη δωδέκατον τῆς βασιλείας ἄγων,
τῷ στέφει μὲν τὸν Μιχαὴλ κατακοσμεῖ τὸν παῖδα,
ἔτι παιδίσκον ἁπαλὸν ὄντα τὴν ἡλικίαν,
τὸ νεαρὸν δὲ τοῦ παιδὸς ὡς θέμις ὑποπτεύων
συγκοινωνεῖν ἐκέλευσεν τούτῳ καὶ τὴν μητέρα,
τοῦ κράτους ὡς φροντίστριαν αὐτῷ γενησομένην.
ἣ μέχρι τότε νύκτερον ἔχουσα μαθητείαν
C καὶ σέβουσα τὰς ἱερὰς μορφὰς ἐν παραβύστῳ,
Νικόδημος, ἂν εἴποι τις, ἀκάρδιος δειλόνους,
τότε τορὸν ἐβόησε καὶ μετὰ παρρησίας,
καὶ σάλπιγξ ἐχρημάτισεν εὔσημος χρυσοσάλπιγξ,
ἢ μᾶλλον καλλικέλαδος νεοττοτρόφος ὄρνις,
στρουθοὺς ἐπισυνάγουσα πάντοθεν τοὺς ἀπτέρους,
περικρυβέντας μέχρις ἂν ὁ θηρευτὴς παρέλθῃ,
καὶ σπέρματα τρισευγενῆ σχοῦσα κατὰ καρδίας,
ὡς ἄρουρά τις εὔκαρπος, αὖλαξ λιπαροβῶλαξ,
χειμῶνος μὲν πιέζοντος οὐκ ἀνεδίδου βλάστην,
ὡς δὲ παρῆλθε τὸ πικρὸν τῆς χειμερίας ὥρας

4959 κάθος A v. 4962 om R 4964 τῇ ἡλικίᾳ A 4966 αὐτῷ M 4967 σκάφους A αὐτοῦ R

ris inviolabilibus et inaccessis collocans; atque hic frequenter assidens Nilo illi aurifluo, de dulcissimis aquis largiter hauriebat.

Cum autem traiecturus esset amnem essentiae interitui obnoxiae, quem omnes crasso corpore circumdatos permeare necesse est, ita nimirum iubente natura, quae velox est traiectrix et abs quovis debitum exigit, annum iam duodecimum imperans, Michaelum filium admodum puerum adhuc imperiali corona redimit. quia vero non abs re tenera istaec aetas patri suspecta erat, matrem imperii consortem facit, ut quae filio curatricis loco futura esset. ea superiori tempore tanquam nocturna discipula, Nicodemo illi timido similis, sacras imagines occulte venerabatur. nunc autem alta voce ac libere profitebatur id quod sentiebat, eratque tuba clara: vel potius ut avicula canora, pullorum altrix, implumes ex locis omnibus volucres cogebat, quotquot abdiderant sese donec auceps praeteriret. et quamvis semina praestantissima sub corde tegeret, ut agellus ferax, ut pinguis sulcus, hieme tamen saeviente germen nullum protruserat. nunc autem elapso longe acerbissi-

τὸ δ' ἔαρ ὑπεγέλασε καὶ τὸ στυγνὸν ἐλύθη,
τότε δὴ τότε καὶ βλαστὸν ἐξήνεγκε πολύχουν
καὶ λήϊον πολύσταχυ, καὶ πλῆρες εὐκαρπίας, D
ὡς αὔραις κυμαινόμενον εὐπνόοις ζεφυρίαις,
τοῦ πνεύματος ταῖς χάρισι τοῦ πάντα τελειοῦντος.
ἀγχιθεάζοντας οὐκοῦν ἄνδρας συναγαγοῦσα,
δικελλευτάς, ἂν εἴποι τις, φιλοεργοὺς δοκίμους,
τὴν ἄκανθαν ἀνέσπασε τῆς εἰκονομαχίας.
ἐνθέρμως δ' ἱκετεύσασα τοὺς θεσπεσίους ἄνδρας
ὑπὲρ τοῦ συζυγήσαντος λιτάσασθαι τὸ θεῖον,
καὶ πείσασα καὶ πίστωσιν τελείαν δεξαμένη
ὡς τῶν βασάνων τῶν ἐκεῖ Θεόφιλος ἐρρύσθη,
ὁμόδειπνος ἐγένετο τοῖς ἱεροῖς ἀνδράσιν
ἁβρὰν λιπαροτράπεζαν ἑστίασιν τελοῦσα.
συνῆν δ' αὐτοῖς ὁ χρύσεος τὴν γλῶσσαν Θεοφάνης,
ὁ τὴν πικρὰν ὑπενεγκὼν στίξιν ἐν τῷ μετώπῳ, P 102
τῆς Νικαίων πόλεως ὢν ἀρχιθύτης τότε.
ὡς τοίνυν ἐνητένιζεν ἡ Θεοδώρα τούτῳ
καὶ τὸ καρτεροκάρδιον ἐῴκει θαμβουμένη,
συνεὶς ἐκεῖνος ἔφησε σκληρῶς καὶ πικροθύμως
"ὁρᾷς τὴν προμετώπειον, ἄνασσα, ταύτην στίξιν;
ἕνεκα ταύτης πρὸς τὸν σὸν δικάσομαι γαμέτην,
ὅπου κριτὴς ὁ πάγκοινος ἀδέκαστα δικάζει,

4981 ἐπήνεγκε A 4986 δικελλευτοὺς AR 4987 εἰκονομανίας AR 4988 ἱκετεύουσα R 4992 ἐγίνετο AR 4995 προσώπῳ M 4996 ἀρχιποίμην AR 4999 πικρῶς M 5002 ἀδέκαστα δικαιώσει M, ἀδέκαστος δικάζει A

me illo hiberno tempore, ac vere suaviter ridente pristinamque tristitiam dissipante, multipliciter pullulabat et segetem copiosam ferebat, velut ager excitatus a favoniis et eius spiritus gratia qui omnia perficit. quamobrem coactis hominibus acceptis deo, quos non inepte dixeris industrios soli fossores, spinas oppugnationis imaginum prorsus evulsit. cumque divinos homines ardenter obsecrasset ut preces ad deum pro marito defuncto funderent, idque persuasisset eis, et plane iam certior esset facta Theophilum alterius vitae suppliciis liberatum esse, forte cum sanctis illis hominibus instructo valde opimo convivio prandebat. intererat huic praeter alios etiam aurea lingua praeditus ille Theophanes, cuius faciei notae non sine dolore magno inustae fuerant. erat autem hoc tempore princeps urbis Nicaenae pastor. eum Theodora cum oculis defixis intueretur ac viri tolerantiam admirari videretur, re Theophanes intellecta cum asperis durisque verbis "vides" inquit, "o imperatrix, inustas hasce fronti meae notas? earum causa illo in iudicio contra maritum tuum experiar, ubi iudex universalis integerrime iudicat,

οὐδὲ λαμβάνει πρόσωπον, οὐδὲ δωρολημπτεῖται,
οὐδὲ τὴν περιπόρφυρον χλαμύδα δυσωπεῖται."
πρὸς ταῦθ' ἡ περιλάλητος ἐν γυναιξὶν ἐκείνη
περιπαθὲς οἰμώξασα καὶ μέσης ἐκ καρδίας,
καὶ δακρυσίστακτον αὐτῆς τὸ πρόσωπον θεμένη,
B ὡς κρήνη τις μελάνυδρος ὑψόθεν κατὰ πέτρας
τὸν ῥοῦν διακρουνίζουσα φλεβῶν ἐκ ναματίων,
φωνὴν ἐξέρρηξεν οἰκτράν, δεῖγμα τῆς ἔνδον ζάλης.
"τοιαῦτά μοι, θαυμάσιε, περὶ τοῦ βασιλέως
καὶ σὺ καὶ σύμπας ὁ χορὸς οὕτως κατεπηγγέλλου;"
ἐνταῦθ' ὁ μελιχρόγλωττος Μεθόδιος ὁ θεῖος,
ἀγελαρχῶν τῆς ἱερᾶς ποίμνης τῆς νέας Ῥώμης,
ἐπιρραπίζει τὸ πολὺ τῆς τόλμης Θεοφάνους,
παραμυθεῖται τὴν καλὴν ἐκείνην βασιλίδα,
τοὺς τῶν δακρύων ὀχετοὺς εὐτέχνως ἀνακόπτει,
κατασιγάζει τὸν βαρὺν κλύδωνα τῆς καρδίας,
λόγους ψυχῆς μαλακτικοὺς ὡς ἔλαιον σταλάξας.
Μέχρις μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἦν ἔτι παιδαρίσκος,
C αὐτῷ συνῆν ἡ βασιλὶς καὶ μήτηρ Θεοδώρα
καὶ πάντ' ἐποίει δεξιῶς, ἰθύνουσα κοσμίως
τὴν ναῦν τὴν μεγαλόφορτον τῆς σκηπτροκρατορίας.
ἐπεὶ δ' εἰς ἥβην ἤλασεν ὁ Μιχαὴλ ἀκμαίαν
καὶ μόνος ἐπεδράττετο πραγμάτων τηλικούτων,
ἔργοις τὸ μυθευόμενον ἔδειξεν ἀληθεύειν·
ὡς ἄλλος γὰρ αὐτόχρημα Φαέθων νηπιάζων

5003 δωροδοκεῖται R   5006 περικαθῶς M   5009 ἐκ] τῶν AR
5011 οὐ ταῦτά M   5014 νεαρᾶς A   5017 ἀνακόψας M

nec vel personam cuiusquam respicit vel muneribus corrupisse patitur vel purpuream chlamydem reveretur." ad ea verba laudatissima imperatrix eiulatu ex intimo corde sublato vocem hanc miserabilem edidit, interni doloris testem, "haeccine mihi, vir admirande, tuque totusque coetus hic de imperatore meo mihi polliciti estis?" ibi divinus et ore melleo praeditus ille Methodius, qui tunc apud Romam novam sacri gregis pastor erat, nimia Theophanis audacia ferociaque reprehensa praeclaram imperatricem consolatur, arte rivos lacrimarum obstruit, gravem cordis tempestatem sedat, emollientibus animum verbis tanquam oleo quodam instillatis.

Caeterum quamdiu puer erat imperator, matrem Theodoram secum habebat, quae omnia dextre gerebat imperiumque praeclare administrabat. verum ubi Michaelus maturam ad aetatem pervenit, iamque solus amplitudinem negotiorum imperii procurare coepit, reapse verum illud probavit esse quod est in fabulis. quippe mox ut alter quidam iuvenis

ἐφ' ἅρματος ἡνιοχῶν εὐΐππου πυριτρόχου,
καὶ τὴν Ῥωμαίων ἅπασαν ὤλεσε χωραρχίαν,
αὐτός τε παππoπατρικῆς ἀρχῆς ἐξεδιφρίσθη,
καὶ κύμβαχος κατέπεσεν ἐπὶ βρεχμὸν καὶ νῶτα.
ἀπέβη γὰρ ὑγρόβιος ἄντικρυς ἄλλος Νέρων,
πάροινος, μαλακόψυχος, μάχλος, ἀκρατοπότης,
ὅλας χρημάτων ἐπαντλῶν ἀβύσσους τοῖς συμπαίκταις, D.
γελοιασταῖς καὶ ῥυπαροῖς ἁρματοστρόφοις, μίμοις,
ἅμα πρωῒ διώκουσι τὰς ἀκρατοποσίας,
καὶ βίον τρυφερόβιον βιοῦσι Συβαρίτην,
λιχνευομένοις εἰς τρυφὰς εὐόψων ἐδεσμάτων,
καὶ συνδιημερεύουσι γυναίοις ἀκολάστοις,
καὶ πίνουσι καὶ παίζουσι καὶ γυναικομανοῦσιν
ὡς πρὶν ὁ Σαρδανάπαλος ὁ Νίνου βασιλεύσας.
τοιούτοις δή τισι συνὼν διεφθαρμένοις, πόταις
ἀρρητουργοῖς καὶ φαυλουργοῖς, κακίας τελετάρχαις,
ὁμόστολος ἐγίνετο Μαινάδων θυρσοφόρων,
καὶ ταῖς Διονυσιακαῖς βακχείαις ἐνετρύφα.
ἐντεῦθεν πότοι καὶ χοροὶ καὶ μέθαι καὶ κρατῆρες, P 103
ἀσέμνων τε καὶ πορνικῶν ᾀσμάτων ἀπηχήσεις,
καὶ λυγισμοὶ γελωτουργοὶ καὶ πᾶσα ῥυπαρότης.
μῦθοι μὲν οὖν Ἀκταίωνα φασὶ τὸν θηροφόντην
ὡς κύνες διεσπάσαντο λυττήσαντες ὡς θῆρα·

5028 περιτρόχου M 5032 ἐπέβη AM 5034 ἀβύσσους ἐξαντλῶν χρημάτων R 5038 εὐέψων A v. 5039 om M 5047 ἐπιχήσεις A 5048 λιγυσμοὶ AR, λογισμοὶ M

Phaëthon, curru conscenso, totum Romanorum imperium perdidit, et ipse de avito patritoque regno veluti curru quodam est deturbatus et excussus, non pronus tantum cadens sed etiam dorsum laedens. quippe luxuriosae humidaeque vitae se dedidit velut alter Nero, immodestus in vino, animo effeminato, impudicus, temulentus, totas pecuniarum abyssos in collusores exhauriens, qui erant scurrae impuri, curruum agitatores, mimi, a primo diluculo temulentiae dediti, delicias ciborum et suavium opsoniorum avide quaerentes, totos dies apud inverecundas mulierculas exigentes, potores, ludiones, libidinum flammis furentes; qualis scilicet olim erat ille Sardanapalus, rex Ninevitarum. eiusmodi hominum consuetudine utens, temulentia nimirum perditorum, infanda et turpissima quaeque perpetrantium, vitam plane Sybariticam degentium, etiam Maenadas illas thyrsigeras comitabatur et orgia Baechi celebrabat. hinc compotationes, saltationes, ebrietates, crateres, inhonestorum ac meretriciorum carminum cantiones, directae tantum ad excitandos risus cogitationes, omnis impuritas denique. tradunt fabulae ferarum interfectorem illum Actaeonem a correptis furore canibus ceu feram dilacera-

κόλακες δὲ τὸν Μιχαὴλ περιεστοιχηκότες,
ἐξυρισμένοι πώγωνας, ἐψιμμυθιωμένοι,
εἰς ποῖον βάραθρον αὐτὸν κακίας οὐκ ἐρρίπτουν;
ἐντεῦθεν ὁ περίοπτος, ὁ τῶν Ῥωμαίων κράτωρ,
αὐτὸς αὐτὸν ἐπέβαινεν ἁρμάτων χρυσαντύγων,
τετρώροις ἐπεκάθητο καὶ δίφροις χρυσοδίφροις.
καὶ θησαυροὶ μὲν πάντοθεν χρημάτων ἀπηντλοῦντο
B καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐν στενῷ πράγματα καθειστήκει,
κόλακες δὲ καὶ χρήμασιν ἀφθόνοις ἐνευπάθουν
καὶ χιτωνίσκοις τρυφεροῖς καὶ πέπλοις χρυσοπάστοις.
οὕτως ὑγρῶς καὶ μαλακῶς ὁ Μιχαὴλ ἐβίου.
πολλάκις δὲ μηδέ τινος κατεπειγούσης χρείας
ἄτερ φυλάκων καὶ φρουρᾶς, ἄτερ δορυφορούντων
μόνος αὐτὸς παρώδευεν ἐν μέσαις ταῖς τριόδοις,
ἀσέμνως θεατρομανῶν, χαίρων ἱππηλασίαις.
ἐγίνετό τε καὶ πατὴρ παιδίων κατὰ πνεῦμα,
τῶν μίμων τὰ βρεφύλλια καὶ τῶν ἁρματοστρόφων
οἷα πατὴρ φιλόστοργος φέρων ἐν ταῖς ἀγκάλαις
ἐκ τοῦ λουτροῦ προκύπτοντα τῆς θεογενεσίας.
C ἐντεῦθεν (οὐκ ἐξήρκουν γὰρ αἱ φλέβες τοῦ χρυσίου
ἐπὶ τοσούτους ἀγωγοὺς κενούμεναι κοπρώδεις)
αἱ χρυσοσκεύαστοι στολαὶ τῶν πάλαι βασιλέων
καὶ δένδρα τὰ κατάχρυσα, στρουθία τε τὰ λάλα,
καὶ λέοντες σφυρήλατοι χρυσοῦ πεποιημένοι,
καὶ πᾶν ἁπλῶς βασίλειον λάμπον ἐν ἀνακτόροις,

5060 χιτωνίοις AM   χρυσοπλάστοις M   5062 βίας R

tum esse. at vero assentatores barbas rasi et cerussa fucati cum Michaelum circumstipassent et indagine quasi cinxissent, in quod barathrum, quam vitiorum voraginem eum non coniecerunt! hinc fiebat ut spectabilis ille Romanorum imperator ipse currus aureos conscenderet ac quadrigis insideret. pecuniarum thesauri undique prorsus exhauriebantur, resque Romanorum in angustum cogebantur. interim adulatores in maxima pecuniarum abundantia iucunde vivebant, amicti tunicis delicatis et peplis auro intertextis. adeo temulentam mollemque vitam Michaelus agebat. nonnunquam nulla necessitate cogente solus absque satellitum corporisque custodum comitatu mediis in triviis obambulabat, indecore ac furenter adamans spectacula, deque agitationibus equorum voluptatem capiens. etiam spiritualium liberorum pater fiebat, infantes mimorum et aurigarum ceu benignus pater in ulnis gestans, e lavacro divinae regenerationis susceptos. itaque auri venae nullae sufficiebant, cum in tot stercoreos canales exhaurirentur. vestes ex auro factae priscis ab imperatoribus, arbores aureae, canorae aviculae, solide ex auro fabrefacti leones, omnia denique ornamenta imperatoria, quae in

ἅπερ τὸ πρὶν Θεόφιλος εἴργαστο φιλοτίμως
εἰς λάλημα περίλαμπρον ἐσόμενα Ῥωμαίοις,
χωνείᾳ παρεδίδοντο, κακῶς ἐξεκενοῦντο
εἰς μυσαροὺς καὶ βδελυροὺς σωλῆνας πολυτρήτους.
οὐ ταῦτα δ' ὁ χοιρόβιος τετόλμηκε καὶ μόνα,
ἀλλ' ἐπὶ χείρονα ζωὴν προκόπτων ὁσημέραι
ἐλύττησεν ὁ κάκιστος κατὰ τῶν μυστηρίων
τῶν ἱερῶν καὶ Σεραφὶμ αὐτοῖς ἀξιοσέπτων,
καὶ σίνηπι δριμύχυμον ἐγχέων εἰς κρατῆρα D
τὴν ἁγιστείαν τὴν φρικτὴν δῆθεν ἐτελετάρχει,
παίζων, φασίν, ἐν οὐ παικτοῖς, γελῶν ἐν ἀγελάστοις.
Οὕτω βιοῦντα Μιχαὴλ ἡ μήτηρ καθορῶσα
καὶ παίγνιον γινόμενον τὸν κράτορα Ῥωμαίων
τὰ σπλάγχνα συνεστρέφετο, ψυχὴν συνεδονεῖτο,
καὶ λόγοις ἐσωφρόνιζεν ἐρρύθμιζε παρῄνει,
βδελυροτήτων αἰσχρουργῶν ἀπάγειν ἐπειρᾶτο.
ἀλλ' ἦν τὸ δὴ λεγόμενον νεκρῷ προσομιλοῦσα,
παρὰ κωφῷ ψαλάττουσα τοὺς παραινετηρίους.
ἦν δὲ μητράδελφος αὐτῷ Βάρδας ὠνομασμένος,
ἄνθρωπος κακομήχανος, ἄγων καὶ στρέφων πάντα,
ὃς ὑπελθὼν τὸν Μιχαὴλ ὡς σκώληξ γλυκὺ ξύλον, P 104
καταφαγών τε τὴν αὐτοῦ καρδίαν καὶ συσσήψας,
πείθει τὴν μὲν βασίλισσαν ἐλάσαι Θεοδώραν
καὶ τὴν τεκοῦσαν ἔκπτωτον θέσθαι τῶν βασιλείων,
στεφάνῳ δὲ τοῦ Καίσαρος αὐτὸν καταγλαΐσαι.

5086 φησὶν AM   5088 γενόμενον AR   5089 ψυχὴ M
5096 τῷ βασιλεῖ M   γλυκυξύλῳ M

aula splendebant et a Theophilo magnifice fuerant ad celebrationem Romani nominis confecta, fornaci conflatoriae tradebantur et scelerate in exsecrabiles quosdam quasi tubos evacuabantur. neque tantum haec ausus est imitator ille vitae porcinae designare, sed etiam quotidie profectus in turpitudine quosdam faciens adversus sacrosancta mysteria, Seraphis ipsis venerabilia, vir nequissimus debacchabatur. quippe acrem sinapi succum in craterem fundens sacrum illud formidabile repraesentabat, ludens, ut dici solet, in iis quae ludum iocumque non admittunt, et ridens in minime ridiculis.

Ita viventem Michaelum mater videns, et imperatorem Romanum factum esse ludicrum, totis visceribus et animo commovebatur, eumque verbis castigabat corrigebat exhortabatur. sed quod proverbio dicitur, cum mortuo colloquebatur et admonitiones apud surdum cantillabat. erat Michaelo Bardas avunculus qui occupato Michaeli animo, non aliter atque vermis in dulce lignum irrepit, homo scilicet fraudulentus, sursum deorsum cuncta volvebat et iam Michaeli cor exederat. hic tandem ei persuadet ut imperatricem Theodoram ex aula eiiceret ac se Caesarem

ἔρημον οὖν παραλαβὼν τὸν ἄθλιον ἐκεῖνον
καὶ τὸ περιφερόμενον ἐκκόψαντα τὴν χεῖρα
τὴν δεξιὰν ἀριστερᾷ κατὰ τοὺς μαινομένους,
μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἀπάλαμνον ἄχειρα γεγονότα,
ἢ κατὰ τὸ μυθούργημα τῆς Αἰσωπείας λύρας
προβάτιον εἰς ἄνοιαν αὐτόχρημα φανέντα
καὶ κύνας ἀπελάσαντα τῇ συμβουλῇ τοῦ λύκου,
τὸ κράτος ἐκ τοῦ κράτορος εἰς ἑαυτὸν μεθεῖλκε
B καὶ πᾶν ἐποίει βουλητὸν ἄντικρυς ὡς αὐτάναξ.
οὐ μὴν ἀλλ' ἐκκεκύλιστο καὶ πρὸς παρανομίαν
οἵαν οὐ Σκύθης δέδρακεν, οὐ Πέρσης, οὐ Σαρμάτης,
υἱοῦ γνησίου γαμετῇ, φεῦ ἀκολάστου γνώμης!
μιγνύμενος ἀναφανδὸν ὡς ἑαυτοῦ συλλέκτρῳ.
ἤκουσε τοῦτο τὸ δεινὸν Ἰγνάτιος ὁ μέγας,
ὁ τηνικαῦτα κυβερνῶν τὴν βασιλίδα πόλιν·
ἦν γὰρ περιλαλούμενον ἐν ἀγυιαῖς, ἐν οἴκοις,
καὶ πάντων περιέτρεχε τὰς ἀκοὰς τὸ μύσος.
καὶ τοίνυν ἐσωφρόνιζε τὸν Καίσαρα τὸν Βάρδαν
λόγοις, φοβήτροις, ἀπειλαῖς τῶν μελλουσῶν βασάνων,
ἐπέπληττε, κατήρτιζεν, ἤλεγχεν, ἐνουθέτει,
C πᾶσαν ἐκίνει μηχανὴν εἰς ἐκκοπὴν τοῦ πάθους.
ἀλλ' ἦν ἐν πᾶσιν ἀληθὴς ἡ Σολομῶντος λύρα,
ἐλέγχειν ἀποτρέπουσα τοὺς κακογνωμονοῦντας·

v. 5108 om M 5109 θελητὸν R 5110 ἐκεκύλιστο AM
5115 Ῥώμην AR 5318 γέροντα M 5122 ἐν πνεύματ' A
5123 κακομηχανοῦντας A

crearet. hoc modo miserum illum solum desertumque nactus, quique, ceu vulgo dici consuevit, hominum furiosorum more sinistra dexteram manum absciderat, vel potius plane iam manibus spoliatum, aut secundum Aesopicam illam fabulam ovi dementi consimilem factum, de lupi consilio pulsis canibus, imperium ab imperatore ad se transferebat, omniaque pro arbitratu animi sui gerebat ut imperator. quin etiam in flagitium ingens provolvebatur, quale nec Scytha quispiam nec Persa nec Sarmata designaret. nam cum filii coniuge (proh foedam lasciviam) non aliter consuescebat atque si tori legitimi consors esset. hoc terribile facinus ubi magnus Ignatius ille comperit, qui eo tempore novam Romam gubernabat (erat enim omnium in ore piaculum istud, passimque per compita et aedes iactabatur), Bardam Caesarem verbis castigabat metum incutientibus, adiectis secuturae vitae suppliciorum minis, terrebat hominem, in viam revocabat, reprehendebat, admonebat, omnem machinam adhibebat ut malum illud exscinderet. sed enim verum erat omnino verbum illud Solomonis, qui vetat improbos taxari et reprehen-

ἔλεγχοι γὰρ ὡς μώλωπες εἰσὶ τοῖς ἀσεβέσι,
καὶ πλήττουσιν ὡς βέλεμνα τὰς φαυλουργοὺς καρδίας.
ὁ Καῖσαρ γὰρ ἐκπικρανθεὶς τοῖς ὀνειδιστηρίοις
Ῥήμασιν οἷς ἐπέπληκτο παρὰ τοῦ θεοφόρου,
οὐ μόνον οὐκ ἐφρόντιζε τῶν παραινετηρίων,
ἀλλὰ καὶ κότον ἔτρεφε κατὰ τοῦ παραινοῦντος,
ὅμοιον δρῶν ὡς εἴ τινες ἰχώρων πεπλησμένοι
νοσοκομοῖντο πρός τινος, οἱ δ' ἀποδυσπετοῖεν
καὶ μᾶλλον ἀγριαίνοιντο πρὸς τὸν εὐεργετοῦντα.
ἔνθεν τοι Βάρδας προσελθών ποτε τοῖς μυστηρίοις
καὶ μὴ τυχὼν τῆς δωρεᾶς ἐκείνης τῆς ἐνθέου D
(οὐ γὰρ πιστεύεται σαπρὸν ἄγγος εὔοσμα μύρα)
καὶ πρὸς θυμὸν ἐκπυρωθεὶς ὡς λέων ἐριβρύχης,
ὡς πάρδαλις ἐφάλλεται ῥαγδαῖα τῷ δικαίῳ,
καὶ ῥήγνυσι καὶ κατασπᾷ τῆς πηδαλιουχίας,
ἀντεφιστᾷ δὲ Φώτιον, φεῦ ἀντὶ τίνος ποῖον!
ἐντεῦθεν ἐπεπάφλασεν ἅλμη πειρατηρίων
τὸν ἱερὸν Ἰγνάτιον ποντοῦν φιλονεικοῦσα.
ὁ Καῖσαρ γὰρ ἐφύσησε βορρᾶς ὡς βαρυβόας,
ὡς εὐροκλύδων ἄγριος, ὡς δύσπνους ἀπαρκτίας,
καὶ λαῖλαπες ἠγέρθησαν βαρύθροοι καὶ ζάλαι.
ἀλλὰ γὰρ τίς δυνήσεται τὰ πάθη τραγῳδῆσαι
ὅσοις αὐτὸν ὑπέβαλον Φώτιός τε καὶ Βάρδας,
ὡς ἂν ὑποσημήνηται γραφὰς ἰδιογράφους P 105

5125 ἀσεβεῖς M 5143 ἐρικλύδων M 5144 βαρύθυμοι M

di: nam reprehensiones sunt hominibus impiis flagrorum instar, et corda perversa veluti sagittae feriunt. nimirum obiurgationibus hisce Bardas Caesar exacerbatus non modo nihili fecit eas exhortationes, verum etiam conceptam adversus monentem iracundiam et indignationem alebat, non aliter agens atque si saniosos aliquo curare volente illi non tantum aufugiant, sed etiam erga bene facientem excandescant. cum igitur aliquando Bardas accederet ad mysteria nec divinum illud munus a patriarcha consequeretur (non enim unguenta fragrantia vasi putido committuntur), inflammatus iracundia leonis in morem rugit, ceu violenta pardalis in hominem iustum insilit, lacerat, a clavo summovet. eius in locum Photium substituit, proh qualem pro quali viro! ex eo tempore miseriarum aestus Ignatium iactabat et demergere virum conabatur. Caesar auras afflabat tanquam graviter spirans aquilo vel saevus ille tempestatesque ciens subsolanus; quo flante procellae graves concitabantur. quis ea mala satis exponere possit, quibus Ignatium Photius et Bardas excruciabant? nimirum ut propriae manus subscriptione testaretur amictum se sacrum

ὡς θέλων ἀποδύσασθαι τὴν ἱερὰν ἐρέαν.
ἀπορριζοῦσι μὲν αὐτοῦ τὴν ὀδοντοφυΐαν,
τὰς γνάθους φεῦ συντρίβουσι, τὰς σιαγόνας θλῶσι.
καθάπερ δὲ χαιρομυσῆ λῄσταρχον κακεργάτην
γυμνὸν δεσμώτην, ἥλιε καὶ γῆ! προσεφαπλοῦσι
ψυχρῷ μαρμάρῳ, λάρνακι δυσώδει κοπροφύρτῳ,
φερούσῃ τὸν κατάπτυστον νεκρὸν τοῦ Κοπρωνύμου.
ἀλλ᾽ οὐκ εἰς τέλος ἔλαθεν ἡ πάντολμος παλάμη,
ὁ τυρευτὴς δὲ τῶν κακῶν ἀπέτισε τὴν δίκην,
καὶ τῶν δεινῶν ὁ σκευαστὴς ἔπιε σκύφον θυμοῦ.
Βάρδας μὲν οὖν τῷ βασιλεῖ βόθρον ὀρύσσων φόνου
B αὐτὸς ἐκεῖνος εἰς αὐτὸν ἐνδίκως κατερράγη,
ὁ δὲ κακοῦργος Φώτιος ἐκβάλλεται τοῦ θρόνου.
οὕτως οὐδὲν τὰ βλέφαρα θεοῦ διαδιδράσκει,
οὕτως ἀνταποδίδωσι θεὸς ὑπερηφάνοις,
ἡ λύρα ψάλλει τοῦ Δαβὶδ ἡ καλλιμελεστάτη.
Ὁ βασιλεὺς δὲ Μιχαὴλ διφρηλασίαις χαίρων
καὶ δαιμονίως ἐντρυφῶν ταῖς φίλαις ἱππασίαις
συνῆν καὶ συνδιέτριβε τοῖς θεατρομανοῦσιν,
αὐτὸς αὐτὸς ἀναπληρῶν τὴν ἁρματηστροφίαν.
καὶ δή ποτε τὸ τέτρωρον εὖ χαλινοστροφήσας
καὶ πρός τινος ἀνυμνηθεὶς τοὔνομα Βασιλίσκου
C ἀμείβεται τὸν ὑμνητὴν οὐ λίθοις, οὐ χρυσίῳ,

5148 ἀποτίθεσθαι AR 5157 θυμοῦ τὸν σκύφον πίνει M 5158 γὰρ R v. 5161 om R 5165 δαιμονίοις M, δαιμονίαις AR καὶ ταῖς φιλιππασίαις M 5167 alterum αὐτὸς om M ἁρματοδρομίαν AR 5169 ἀναμνησθεὶς M

sponte sua deponere, dentes homini radicitus excutiunt, genas contundunt, maxillas frangunt; ceu piacularibus flagitiis gaudentem latronum ducem, maleficum, nudum et vinctum (o sol, o terra!) in frigidum sepulcrum marmoreum, foetens, pollutum stercore, quo abominabile cadaver imperatoris Copronymi continebatur, extensum toto corpore deponunt. sed haec audens quidvis manus perpetuo deum latere non potuit. quippe malorum machinator poenas luit, et auctor aerumnarum Ignatii scyphum iracundiae divinae hausit. Bardas enim foveam caedis imperatori fodiens ipse in illam iusto iudicio praeceps corruit: sceleratus autem Photius ille solio patriarchico deturbatus est. sic nihil omnino divinos oculos fugit: sic deus superbis mercedem suam tribuit, quemadmodum elegantissima Davidis lyra canit.

Ceterum Michaelus imperator ex aurigationibus voluptatem capiens saltem apud illos degebat qui spectaculis ad insaniam usque semet oblectabant, et ipse curule certamen peragebat. cum aliquando quadrigam sollerter admodum converteret, hoc nomine laudatus a quodam Basilisco praedicatorem illum suum non auro, nec gemmis donabat, sed impera-

αὐτὸ δὲ τὸ βασίλειον ὕψος φιλοτιμεῖται.
ὅπερ ἰδὼν Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ὁ μέγας,
ὁ παρ' αὐτοῦ τοῦ Μιχαὴλ κράτωρ προβεβλημένος,
καὶ τὸ παλίμβολον αὐτοῦ τῆς γνώμης ὑποτρέσας,
δεῖν ἔγνω προκαταλαβεῖν καὶ προκαταταχῆσαι.
ἔνθεν τοι φόνου κίρνησι τῷ Μιχαὴλ κρατῆρα,
ἔτεσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι δέκα κεκρατηκότι,
καὶ μονοκράτωρ γίνεται καὶ κράτωρ σκηπτροκράτωρ.
οὐ γὰρ θυγάτηρ οὐχ υἱὸς τῷ Μιχαὴλ ἐτέχθη·
τὸ σπέρμα γάρ, φασὶ σοφοί, τὸ τῶν εὐκαταφόρων
εἰς Ἀφροδίτης ὄργια τὸ γόνιμον οὐκ ἔχει.
Τοῦτόν φασιν τὴν ἄνασσάν ποτε θεασαμένην, D
τὴν καὶ ψυχῇ βασίλισσαν καὶ τύχῃ Θεοδώραν,
τοιαῦτ' εἰπεῖν πρὸς Μιχαὴλ "ὦ βασιλεῦ καὶ τέκνον,
ὁρᾷς τὸν ἄνδρα τὸν πολὺν τοῦτον καὶ ῥωμαλέον,
τὸν παρά σου τιμώμενον καὶ συνδιάγοντά σοι;
οὗτος τὸ γένος φεῦ ἡμῶν ὡς δράκων ἐκροφήσει
καὶ προνομεύσει καὶ κτενεῖ καὶ παντελῶς ἐκτρίψει
καθάπερ ὄρνιθος οἰκτροῦ νηπίους ὀρταλίχους."
Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον εἰπεῖν τὰ περὶ Βασιλείου,
ὅθεν καὶ τίνων ἔβλαστε, τίνες αὐτῷ γενάρχαι.
κώμης μὲν οὖν ἐξώρμητο λυπρᾶς, προσγειτονούσης
τῇ πρωτοπόλει τῇ λαμπρᾷ τῶν Μακεδόνων πόλει,

v. 5177 om R 5179 βασιλεῖ M 5181 ἔχων A 5185 καὶ] τὸν AR 5186 καὶ] τὸν AR

toriam ei sublimitatem largiebatur. id ubi videret magnus ille Basilius Macedo, qui iam renuntiatus a Michaelo fuerat imperator, inconstantiam hominis veritus antevertendum celeriter eius conatum statuit. quapropter craterem letiferum Michaelo miscet, regno per 14 annos potito, ac imperium occupat. quippe Michaelus neque masculam neque femineam sobolem habebat, quod de sententia doctorum hominum semen proclivium in Venerem minime fecundum sit nec ad procreationem aptum.

Memoriae proditum est imperatricem Theodoram, vere animo iudicioque regiam feminam, cum intuita Basilium aliquando esset, huiusmodi verbis Michaelum filium compellasse "videsne virum hunc, imperator et fili, praeclarum atque robustum, quem honore tu afficis, et perpetuo tecum est? hic familiam (heu) nostram draconis in morem absorpturus est, vastaturus, interfecturus, omnino exstirpaturus, tanquam implumes infelicis gallinae pullos."

Enimvero pretium operae fuerit de Basilio pleraque recensere, unde pregnatus et ex quibus fuerit, quosve generis auctores habuerit. ortus igitur est ex tenui pago vicino principi clarissimaeque Macedonum

P 106 ἣν ἐξ Ὀρέστου φέρουσαν πρὶν τὴν ἐπωνυμίαν
Ἀδριανὸς δειμάμενος ὁ τῶν Ῥωμαίων κράτωρ
τὴν κλῆσιν ἐχαρίσατο τῇ πόλει τὴν ἰδίαν.
οἱ δὲ γονεῖς καὶ φυτουργοὶ τοῦ καλλικλάδου δένδρου
οὐ πολυτάλαντοί τινες, ῥυηφενεῖς οὐκ ἦσαν,
οὐδὲ προβατοθρέμμονες, οὐ πλέθρα γῆς αὐχοῦντες,
ἀλλ' αὐτουργοὶ καὶ πένητες καὶ τῶν χειροβιώτων.
ὧν ἐκλιπόντων τὴν ζωὴν καὶ γῆθεν μεταστάντων,
καὶ τοῦ Βουλγάρων ἄρχοντος τοῦ τηνικαῦτα Κρούμου
ἐπιδραμόντος σύμπασαν τὴν ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους
καὶ σκύλων ὑποπλήσαντος αὐτοῦ τὴν στραταρχίαν
καὶ σύμπαν νεοτήσιον ἄνθος ἠφανικότος,
B θεμένου δὲ καὶ πλείονας ἐν ἀνδραπόδων μοίρᾳ,
ἑάλω καὶ Βασίλειος Βουλγάρων ταῖς παλάμαις
ὥσπερ στρουθὸς καλλίπτερος πικρῷ δικτυοθήρᾳ.
τὰς παλαμναίας δὲ φυγὼν βροχίδας τῶν Βουλγάρων
ἐπέστη πτερυξάμενος αὖθις Ῥωμαίων ὅροις,
καὶ πρὸς λατρείαν ἑαυτὸν ὡς πένης ἐκμισθώσας,
καὶ τληπαθήσας καὶ πολλοὺς καμάτους ἀεθλεύσας,
καὶ γνοὺς ὡς εἰς ἀκάρπωτον γῆν τὰ τοῦ πόνου σπείρει,
ἀφίσταται τῶν προσγενῶν καὶ τῆς ἐνεγκαμένης,
καὶ πάντα λογισάμενος τἆλλα μικρὰ καὶ φαῦλα
ὡς πρὸς σκοπὸν ἐφέρετο τὴν Βυζαντίδα πόλιν.
ὡς δὲ τῶν πύργων γέγονεν ἐντὸς τῶν καλλιπύργων,
ἐνταῦθα τὴν εὐμήχανον βουλὴν θεωρητέον,

5198 οὐ ῥυηφενεῖς ἦσαν R   5201 ἐκλειπόντων vulgo

urbi, quam prius ab Oreste cognominatam deinceps imperator Romanorum Adrianus ab se instauratam de suo nomine nuncupavit. parentes autem eius nec opulenti erant nec divitiis abundantes, sed plane inopes laboreque manuum suarum victum quaerentes; quibus vita functis, et Bulgarorum principe Crumo dicionem omnem Romanam cum copiis percurrente suosque milites opimis spoliis collocupletante, et exstincto omni iuventutis flore multisque in captivitatem redactis, Basilius etiam captus est a Bulgaris tanquam avicula quaedam praedita venustis alis ab aucupe diro. cum autem e saevis Bulgarorum laqueis evasisset, intra fines Romanorum reversus ceu pauper operas alias suas pro mercede locabat, in quo vitae genere varias aerumnas pertulit et labores magnos exantlavit. tandem animadverso se suos hosce labores in sterile solum spargere, propinquis suis relictis e patria discedit, et cetera omnia pro nihilo ducens recta Byzantium contendit. cum autem urbem pulchras turres habentem ingressus fuit, hic mihi consilium artificiosissimum vide,

ὅπως προκαταβάλλεται τὰς ῥίζας τῶν πραγμάτων, C
καὶ πῶς αἰδέσιμον αὐτῇ τὸ βασιλείας χρῆμα.
ὕπνωττε μὲν Βασίλειος οὕτως ἀτημελήτως,
διερρωγόσι ῥάκεσιν ἐγκεκορδυλημένος,
οὐκ ἄργυρον οὐδὲ χρυσὸν οἴκοθεν ἐπηγμένος,
εἰς μόνας δὲ τὰς ἑαυτοῦ παλάμας ἀποβλέπων,
καὶ ταύτας φέρων ἀφορμὴν τοῦ πολυστόνου βίου.
ὕπνωττεν οὖν ἐπί τινος λιθοπλινθίνης κλίνης
ἀγχιθυρούσης τῷ ναῷ τοῦ θείου Διομήδους.
ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ὄνειρος λευκόπτερος ἐπέπτη·
τὸν νεωκόρον τὸν ἐκεῖ τάχιον ἀφυπνίζει
προτρέπει τε συναγαγεῖν ἔνδον τὸν βασιλέα.
ἀποπηδᾷ τῆς ἑαυτοῦ κλίνης ὁ νεωκόρος,
ἐπὶ τὸ προτεμένισμα συντόμως βηματίζει, D
καταδαρθάνοντα λιτῶς Βασίλειον εὑρίσκει,
χαμεύνην, ἀνιπτόποδα, λυπρόν, ῥακιοφόρον·
πλάνην νομίζει τὸ φανέν, ἐκεῖθεν ἀποτρέχει.
καὶ πάλιν ὕπνος ἔπιπτεν ἐν τοῖς αὐτοῦ βλεφάροις,
καὶ πάλιν ὄνειρος ὁ πρίν, καὶ τοῦτο μέχρι τρίτου.
συνῆκε κατεφώρασε μόλις ὁ νεωκόρος·
ποιεῖται τὸν Βασίλειον ἐφέστιον αὐτίκα,
καὶ θεραπείας ἀξιοῖ τοῦτον τῆς προσηκούσης.
ἦν δ' ὁ Βασίλειος καλός, γενναῖος, γιγαντόχειρ,
εὐπάλαμος, εὐρύστερνος ἥρως, στερροβραχίων.
ἐντεῦθεν οὖν κατὰ βραχὺ τὸ σθεναρὸν γνωρίσας

5220 βασίλειον M   v. 5223 om R   5235 ἀνατρέχει M
5237 τοῦτον M   5239 ὑφέστιον AR

quo pacto radices rerum multo ante iecerit, et quam veneranda res sit imperium. forte cubabat alicubi consopitus Basilius, non refecto corpore, laceris pannis obsitus, capite convoluto et tecto. cubabat autem in pavimento quodam latericio, vicino divini Diomedis aedi. secundum haec somnium aedituo felix offertur, eumque similiter quiescentem excitat, et imperatorem intro iubet deducere. tum de lectulo suo desilit aedituus, et ad fani vestibulum recta descendit: Basilium tenuiter istic dormientem invenit, humi stratum, pedibus illotis, vestibus sordidis et pannosis obsitum. itaque pro quodam errore visum hoc oblatum sibi ducit, et inde discedit. rursusque obdormiscenti prius illud visum se offert, idque vice tertia. vix tandem aedituus rem intelligere coepit, et Basilium suas in aedes deducit et conveniente cura reficit. erat autem Basilius facie admodum venusta, generosus inprimis, manibus giganteis, pectore lato, robustis lacertis praeditus. itaque ex eo tempore paulatim

ἅπασιν ἐπὶ στόματος ἔκειτο μεγιστᾶσι.
P 107 καί τι μακρὰ καὶ περιττά; τῷ Μιχαὴλ ἐγνώσθη,
καὶ πρῶτα μέντοι φροντιστὴς τετίμητο τῶν ἵππων,
ἔπειτα καὶ παράκοιτος, πρᾶγμα Ῥωμαίοις μέγα,
καὶ τελευταῖον βασιλεὺς καὶ σὺν αὐτῷ διεῖπε.
τοῦ δὲ κρατοῦντος καταγνοὺς ὡς πότου καὶ μεθύσου
καὶ κώμοις ἐπιχαίροντος καὶ θεατρομανοῦντος,
κατὰ τῶν σπλάγχνων τῶν αὐτοῦ διήλασε τὸ ξίφος,
καὶ τὰ τοῦ κράτους ἥρπασε πρὸ χρόνου, πρὸ τῆς ὥρας.
Οὗτος εὐθὺς τὸν Φώτιον ὠθεῖ τῆς ἐκκλησίας,
καὶ πάλιν ἀποδίδωσι τὸν θρόνον Ἰγνατίῳ.
θελήσας δὲ καὶ τῷ κοινῷ χρήματα διαδοῦναι
καὶ διερευνησάμενος οἴκους χρυσιοφρουρούς,
οἵ τινες πρὶν συνέσφιγγον τὰς τῶν χρημάτων λίμνας,
B καὶ βλέψας πάντας αὐχμηροὺς μηδ' ἄντλον εὐτυχοῦντας,
ἤλγει, βαρέως ἔφερεν, ἤλυεν, ἠδημόνει,
οὐκ εἶχεν ὅ τι γένοιτο, πάντοθεν ἠπορεῖτο·
ὁ βασιλεὺς γὰρ ἀπορῶν ὄλβου πολυταλάντου
ἄντικρύς ἐστιν ἀετὸς παλαιγενὴς τριγέρων,
ἀφῃρημένος τὰ πτερά, τοὺς ὄνυχας, τὸ ῥάμφος.
ἐντεῦθεν ὁ Βασίλειος ἤσχαλλεν, ἠδημόνει.
ὁ κράτωρ γάρ τοι Μιχαὴλ πάντα κατακενώσας
καὶ μίμοις χαρισάμενος συμπαίκταις καὶ συμπόταις,
οὐ μόνον γρῦπας δέδωκε χωνείᾳ καταχρύσους,

5244 στόμασιν A   5245 μικρὰ M   5248 διῆγε M   5256 χρυσιοφόρους AM   5258 ἄντλων R   5259 ἐμηχάνει AR   5262 παλαίτερος M

robur suum manifestum faciens in ore magnatibus universis erat. quid multis et supervacaneis verbis opus est? etiam Michaelo innotuit, ac primo quidem curatoris equorum dignitate cohonestatur; deinde fit accubitor, quae dignitas apud Romanos ingens est; tandem creatur imperator, ex quo iam tempore semper eodem in contubernio cum Michaelo degebat. cumque damnasset eum ceu vinosum ac temulentum, gladio viscera traiecit, et ante tempus imperium rapuit.

Initio Photium ecclesia pellit, et Ignatio thronum restituit. cumque liberalis in cives pecuniis erogandis esse vellet, perquisitis aerariis, quae prius ingentes pecuniarum copias continebant, cum omnia squalere cerneret nec hauriri quidquam ex eis posse, dolebat, rem graviter ferebat, inops consilii haesitabat, quid futurum esset ignorabat, undique coartabatur: nam egens imperator et magnis ab opibus destitutus reapse nihil est aliud quam aquila senio confecta, spoliata pariter alis unguibus et rostro. nimirum Michaelus imperator exhaustis omnibus, et in mimos collusores compotores profusis, non grypes tantum aureos conflaverat,

ἀλλὰ καὶ τὴν καλλίπρεμνον πλάτανον τὴν χρυσέαν,
ἐφ' ἧς καθῆστο χρύσεα παντοδαπὰ στρουθία, C
καὶ μέλος ἐτιτύβιζεν ὡς ἀπὸ ζώσης γλώσσης,
καὶ τοῖς ἀκούουσιν αὐτῶν ἔκπληξιν ἐνεποίει,
ἐκθαμβουμένοις τὸ καινὸν τῆς μηχανῆς ἐκείνης.
ὃ δὲ καὶ πένθους ἄξιον καὶ θρήνων καὶ δακρύων,
λέξων ὁ λόγος ἔρχεται καὶ βαρυστοναχήσων.
ὁ μυριομαθέστατος ἐν φιλοσόφοις Λέων
τῷ φιλοκάλῳ βασιλεῖ τῷ Μιχαὴλ γενέτῃ
ἐξαίσιον εἰργάσατο σκεῦος ὡρονομίου,
δι' οὗ παρεῖχε καθορᾶν τῷ βασιλεῖ καθ' ὥραν,
ἐν μέσοις διατρίβοντι τοῖς βασιλείοις οἴκοις,
εἴ που τολμᾶταί τι καινὸν ἐν Ἄραψιν, ἐν Σύροις.
τελοῦντι γοῦν τῷ Μιχαὴλ ποτὲ διφρηλασίας D
Σύρων στρατὸς ἐξορμηθεὶς πρός τινος ἐμηνύθη
μετὰ βαρείας καὶ σφοδρᾶς καὶ βριαρᾶς τῆς ῥύμης.
ὅπερ ἀκούσας Μιχαήλ, καὶ δείσας μὴ τὸ πλῆθος
τοῖς ἀκουσθεῖσι ταραχθὲν τὸ θέατρον ἐκλείπῃ,
αὐτίκα τὸ μηχάνημα κελεύει συντριβῆναι.
φεῦ τῆς σκαιότητος αὐτοῦ! φεῦ τῆς φρενοβλαβείας!
φεῦ φεῦ, ὁποῖον θησαυρὸν ἠφάνισε Ῥωμαίων
ἄνθρωπος ῥυπαρόβιος, πότης βοσκηματώδης.
Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκούντως μοι τεθρήνηται τῷ λόγῳ·
ὁ κράτωρ δὲ Βασίλειος ἤδη κατανοήσας
εἰς γόνυ φεῦ ὀκλάσασαν τὴν τῶν Ῥωμαίων τύχην

5270 γλώσσης ζώσης R 5275 βασιλεῦσι M 5280 ξένον R Σκύθαις M 5283 κρυερᾶς M

verum etiam platanum illam, in qua omnis generis aviculae considebant et non aliter cantillabant atque si linguas vivas haberent, auditoribus ad earum voces obstupescentibus machinamque novam et inusitatam admirantibus. lubet etiam aliud quiddam lacrimis et lamentatione dignum exponere. princeps ille philosophorum et infinitis eruditus disciplinis Leo Theophilo imperatori, Michaeli patri, plane inusitatum confecerat instrumentum horologii, per quod imperatori agenti in regia singulis horis spectandum exhibebat quidquid novi vel apud Arabes vel apud Syros tentatur. forte Michaelo curules ludos peragenti significatum est a quodam Syrorum copias domo profectas esse cum impetu gravi atque vehemente. qua re Michaelus audita, veritus ne multitudo perturbata hoc nuntio theatrum desereret, mox ipsam machinam confringi iussit. heu quanta fuit haec imperitia quantaque dementia! proh qualem Romanis thesaurum perdidit impurus homo, bibax, pecuinus!

Et haec quidem satis iam deplorata sunto. ceterum Basilius imperator, animadverso fortunam Romanam (heu) pervolutam in genua laba-

καὶ κινδυνεύουσαν πεσεῖν ἀθλίως ἐπὶ στόμα,
P 108 μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἐκλείπουσαν καὶ πνέουσαν τὰ λοῖσθα,
δεῖν ἔγνω τὴν βασίλειον ἀναλαβεῖν σοφίαν
καὶ σῶσαι τὴν παρὰ μικρὸν νεκράν τε καὶ τυμβήρη.
ἐντεῦθεν κάματοι πυκνοὶ καὶ μέριμναι καὶ μόχθοι,
καὶ θώραξ περιστέρνιος καὶ σιδηροφορία,
καὶ πόλεμοι φιλαίματοι καὶ συνεχεῖς φροντίδες,
καὶ βίος ὑπασπίδιος καὶ κόρυθες καὶ λόγχαι,
καὶ βλέφαρον ὠμόϋπνον σπῶν οὐκ εἰς κόρον ὕπνον.
ἐντεῦθεν ἀνεσώσατο τὰ πράγματα Ῥωμαίοις,
καὶ τύχην τὴν γηράσασαν τὴν ἐκρυτιδωθεῖσαν
καλὴν τρυφεροπάρειον εἰργάσατο κορίσκην.
ἔγνωσαν τότε βάρβαροι θῆρα τὸν πρὶν ὑπνοῦντα
B γενναίως ἀνεγρόμενον κατὰ τῶν ἀδικούντων,
καὶ πάντες ὑποτρέσαντες ἔδυσαν εἰς τὰς λόχμας,
καὶ πάλιν ὑπερίσχυσεν ἡ τῶν Ῥωμαίων ῥάβδος.
Ἐπεὶ δὲ κλύδωνας φυγὼν Ἰγνάτιος τοῦ βίου
τοῖς εὐγαλήνοις οὐρανοῦ προσώκειλε λιμέσιν,
ὁ βαθυγνώμων Φώτιος, ἀεὶ διψῶν τοῦ θρόνου
καὶ σπεύδων ἐπιτεύξασθαι πάλιν τῆς ἐκκλησίας,
τοιόνδε τι βαθύτροπον καὶ σκολιὸν τεχνᾶται.
τῶν ὀνομάτων τὰς ἀρχὰς ἀπολαμβάνει μόνας
τοῦ βασιλέως, τῶν υἱῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς Αὐγούστης,
καὶ τὸ βεκλὰς συντίθησι, καὶ τοῦτο σαφηνίσας,

5296 μικρῷ A 5300 ἐπασπίδιος AM 5306 ἐγειρόμενον M 5307 εἰς τὰς τρώγλας A, ὀπὰς τρώγλων M 5310 λειμῶσιν R 5312 ἐπισπάσασθαι A

scere, iamque illo in periculo versari ut in os misere collaberetur, vel rectius ut loquar, animo quasi defectam spiritus extremos ducere, regia sibi utendum sapientia statuit, et eius saluti consulendum quae tantum non esset mortua iamque sepulcro condenda. quapropter ex eo tempore nil nisi perpetui labores, sollicitudines, molestiae, thoraces circa pectus, arma ferrea, bella cruenta, galeae, hastae, oculi ad satietatem somno minime recreati. atque hoc modo rem Romanam restituit, et fortunam imperii iam senescentem ac rugas contrahentem rursus instar puellae vegetam et venustam effecit. agnovere tum barbari feram, quae prius sopita strenue nunc adversus iniuriarum auctores evigilarat. iccirco territi latebras subiere, potentia Romana rursus invalescente.

Cum autem liberatus vitae procellis Ignatius ad placidos iam caeli portus appulisset, astutus ille Photius, nunquam non throni cupidus, in hoc totus incumbens ut ecclesia rursum potiretur, huiusmodi quiddam sane versutum ac pravum molitur. solas primas literas nominum imperatoris, liberorum eius et Augustae sumit, atque inde Beclas componit,

τοῖς τότε σοφιστεύουσι πράγματα προξενῆσαι,
ἔδοξεν εἶναι βασιλεῖ μέγας ἐπὶ σοφίᾳ,
καὶ πάλιν τὸν πολύζηλον κατακληροῦται θρόνον. C
Ἀλλ' ἄρα νοῦς ἀκροσφαλὴς πᾶσι τοῖς γηγενέσι,
καὶ κῆρες σύμφυτοί τινες σύνεισι τοῖς ἀνθρώποις.
ὁ γὰρ πολὺς τὴν σύνεσιν οὗτος ἐν βασιλεῦσιν
ὑπό τινων ἀναπεισθεὶς ἀνδρῶν ὀφιοτρόπων,
οἳ δόλους ὑπορράπτουσι καὶ μηχανοπλοκοῦσι
καὶ φίλτατα διχάζουσιν ἀπὸ πατέρων τέκνα,
ἀπὸ μητρὸς θυγάτριον, ἀπὸ νυμφίου νύμφην,
οἷος ὁ Σανταβαρηνὸς ἐκεῖνος ὁ δυσδαίμων,
καθείργνυσι τὸν Λέοντα τὸν παῖδα τὸν οἰκεῖον
ὡς δῆθεν κατὰ τοῦ πατρὸς βρόχους ἱστάντα φόνου,
ἄνδρα φιλοσοφώτατον, γνώσεως πάσης πλήρη
καὶ πᾶσι τοῖς μαθήμασιν ἐμπαιδοτριβηθέντα,
ὃν συμφορῶν ἡ κάμινος καὶ τῶν κακῶν χωνεία D
χρυσὸν ἀπέδειξεν μηδὲν ὑπόχαλκον ἠχοῦντα.
ἐνταῦθα γόοι καὶ κλαυθμοὶ μητρὸς ποτνιωμένης
καὶ δεομένης τοῦ πατρὸς ὑπὲρ υἱοῦ δυστήνου·
ἀλλ' ἦν ἐκεῖνος ἄτεγκτος ἀμάλακτος ὡς πέτρα,
καὶ πρὸς στοργὴν τὴν φυσικὴν ἄλλος σκληρὸς Ἀδάμας.
ἦσαν ἐκεῖ θρηνήτριαι καὶ μονῳδοὶ γυναῖκες
πικρῶς ἀνακλαιόμεναι τὴν συμφορὰν ἐκείνην.

5317 προξενήσας M 5319 ἀπολαμβάνει M 5323 ἐναπεισθεὶς M ὀφεοτρόπων AR 5332 συμφοραῖς AM καθῶν M

eoque declarato, cum eius aetatis hominibus literatis negotii non parum exhibuisset, visus est imperatori vir esse magnae doctrinae ac sapientiae; ideoque solium ei patriarchicum redditur.

Sed enim mortalium mentes plurimum errant, et naturalia fata quaedam homines comitantur. nam imperator hic ceteroqui prudentissimus a vafris quibusdam hominibus persuasus, qui fraudes nectunt et machinationes struunt carissimosque liberos a parentibus disiungunt, a matre filiam, sponsum a sponsa, quorum erat e numero infelix ille Santabarenus, Leonem filium suum in carcerem compingit, quasi qui mortis laqueos patri texeret, cum is revera doctrinae studiosissimus esset, omni scientia copiose instructus, omnibus disciplinis a puero excultus. atque haec sane calamitatum fornax et malorum conflatorium Leonem probarunt auro similem esse, cui nihil aeris subesset. hinc orti ploratus et eiulationes matris sortem filii lamentantis et apud patrem pro eo deprecantis. sed erat durus, et instar saxi molliri non poterat: immo aeque parum ac adamas ab amore naturali erga filium flectebatur. adhibebantur mulierculae lamentatrices, quae praeficarum in morem naenias quasdam

οἶκος ἐκεῖνος πένθους ἦν καὶ στεναγμάτων οἶκος.
ἦν καὶ στρουθίον μουσικὸν ἐκεῖ κατὰ τὸν οἶκον,
ἔνθα πικρὸς ὀλοφυρμὸς καὶ γόος ἐξηχεῖτο,
ὅπερ ἀκοῦον συνεχῶς φωνῶν θρηνητηρίων
P 109 καὶ τὰς βοὰς ἐκδιδαχθὲν τὰς γοερὰς ἐκείνας
συνανωλόλυζεν αὐταῖς περὶ τοῦ νεανίου
καὶ προὔφερε τὸν Λέοντα καὶ συνθρηνεῖν ἐῴκει.
τούτου ποτὲ Βασίλειος ἀκούσας τοῦ στρουθίου
λαλοῦντος καὶ τὸν Λέοντα φέροντος ἀνὰ στόμα,
καὶ τοὺς παρόντας ἔνθερμον στάξαντας βλέψας δάκρυ
(ἦν δὲ λιπαροτράπεζον εὔοψον δεῖπνον τότε),
ἐνδίδωσι, μαλάσσεται τῆς σκληρογνωμοσύνης,
αἰδούμενος, ὡς ἔοικε, μή πως περὶ τὴν φύσιν
ἀσυμπαθέστερος αὐτοῦ φαίνοιτο τοῦ στρουθίου.
ἐξάγει τοίνυν τῆς εἱρκτῆς, καὶ πατρικὸν προσβλέπει.
B καὶ τοίνυν ἔτεσιν ὀκτὼ Ῥωμαίων βασιλεύσας,
καὶ μέλλων ἤδη τελευτᾶν καὶ καταντᾶν εἰς τύμβον,
εἰς τοῦτον τὸ βασίλειον κράτος μεταβιβάζει.
Τούτῳ ποτὲ τῷ βασιλεῖ πρόοδον ποιουμένῳ
κἀν τῷ ναῷ τοῦ μάρτυρος Μωκίου γενομένῳ
ἐπιπηδᾷ τις ἄγριος κατὰ τοὺς δαιμονῶντας,
ἄνθρωπος ἀστατούμενος τὸ σχῆμα καὶ τὸ βλέμμα,
καὶ ῥάβδῳ κατὰ κεφαλῆς πλήττει πληγὴν καιρίαν.
καὶ συλληφθεὶς καὶ βιασθεὶς εἰπεῖν τοὺς συνειδότας
οὐκ εἶχεν ὅ τι φθέγξαιτο· πάθει καὶ γὰρ ὠχλεῖτο.

5348 ἐπὶ R   5349 βλέπειν R   5352 παρὰ M   v. 5355 om R

lugubriter accinerent et calamitatem Leonis acerbe deplorarent. domus universa nihil erat aliud quam luctus. aderat et canora quaedam avicula, quae frequenter voces illas lamentabiles audiens et eas edocta cum mulierculis adolescentem, expresso Leonis nomine, deplorabat. hanc aviculam cum aliquando Basilius loquentem audiret ac in ore nomen Leonis ferentem, simulque videret eos qui aderant lacrimas profundere, illico de ira nonnihil remittit, durum animum emolliri patitur, reveritus, uti quidem apparet, ne forte natura magis expers esse commiserationis quam avicula videretur. quapropter e carcere filium educit et paterno mitique vultu aspicit. moriturus autem hunc ipsum imperio praeficit.

Cum Leo quodam tempore processum institueret iamque pervenisset ad Mocii martyris aedem, vir quidam immanis, iis similis qui malis a geniis agitantur, tam gestibus quam vultu inconstans, in imperatorem prosiliens clava in caput eius impacta letale vulnus inflixit. comprehensus autem coactusque tormentis ad indicationem eorum quos facinoris conscios haberet, nihil dicere poterat, morbo graviter hominem vexante.

ἄνθρωπος δέ τις ἱερὸς πνεύματι θείῳ λάμπων
καὶ χάρισι κατάκομος (ὄνομα τούτῳ Μάρκος),
ἰδὼν βαρυθυμήσαντα δεινῶς τὸν βασιλέα C
καί τι καὶ πείσεσθαι δεινὸν ἐντεῦθεν οἠθέντα,
φάρμακον ἀκεσώδυνον τοὺς λόγους ἐπιπάττων
προφητικῶς ἀνέκραγε στόματι καλλιγλώττῳ
"ὦ βασιλεῦ, μηδέπω μοι τὴν τελευτὴν προσδόκα,
μηδέ σοι καταθύμιος ὁ θάνατος γινέσθω·
δέκα καὶ γὰρ ἐνιαυτοὶ ζωῆς καὶ βασιλείας
παρὰ τῆς ἄνωθεν χειρὸς πεφιλοτίμηνταί σοι."
ὁ μὲν εἰπὼν ἐσίγησεν, ὁ βασιλεὺς δ' εὐθέως
καὶ τῆς πληγῆς ἐρράϊσε καὶ τῆς βαρυθυμίας.
ἡ δὲ τοῦ Μάρκου πρόρρησις γέγονεν οὐκ εἰς μάτην.
Οὗτος ἀλόχοις τέσσαρσιν ὁ Λέων συνεζύγη,
οὐχ ἡδονῇ νικώμενος, ἀλλὰ διψῶν τεκνῶσαι
καὶ παῖδας βλέψαι τῆς αὐτοῦ βλαστήσαντας ὀσφύος.
ἐκ τῆς τετάρτης τοιγαροῦν καὶ τελευταίας κύει D
παῖδα πορφυροβλάστητον τοὔνομα Κωνσταντῖνον.
ἀλλὰ γὰρ ἀτοπώτατον τοῖς τοῦ θεοῦ προσπόλοις
ἐδόκει τὸ γινόμενον παρὰ τοῦ βασιλέως,
τὸν γάμον ἐπεισαγαγεῖν τέταρτον, καὶ μολῦναι
τὴν ἄφθαρτον καὶ καθαρὰν νύμφην τὴν ἐκκλησίαν.
καὶ τοίνυν ὁ Νικόλαος, πρῶτος ὢν ἀρχιποιμὴν

5368 κακὸν R 5371 κεφαλὴν R 5378 οὔτ' ἀλόγως. σὺν τέσσαρσιν ἀλόχοις M 5379 ἡδονῆς MR 5385 γὰρ ἐπιγαμεῖν M 5386 καὶ] τὴν A

hic cum vir quidam sanctus, quique divino spiritu futura prospiceret ac variis donis ornatus esset, nomine Marcus, imperatorem gravi dolore correptum cerneret, existimantem aliquid amplius mali consecuturum, verbis medicinam ei faciens, tanquam mitigante dolorem pharmaco, vaticinium huiusmodi edidit: "noli, quaeso, imperator, appetiisse tibi vitae finem arbitrari, nec animum tuum cogitatio de morte subeat. nam tibi tam vitae quam imperii decem adhuc anni caelesti a manu concessi sunt." haec ille fatus obticuit. neque multo post imperator et animi dolore liberatus est et ex vulnere convaluit. Marci quidem vaticinium minime fuisse vanum eventus comprobavit.

Fuere Leoni uxores omnino quattuor, quas ordine duxit, non a libidine victus, sed ingenti procreandae sobolis desiderio, quo liberos ex se natos conspiceret. tandem ex quarta et ultima filium purpurigenam genuit, cui nomen Constantini datum. sed enim hoc Leonis factum dei ministris absurdissimum videbatur, progredi videlicet imperatorem quartas ad nuptias, et incorruptam puramque Christi sponsam ecclesiam polluere. quamobrem pastorum princeps Nicolaus os aperit, libertatem lo-

καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν διέπων τηνικαῦτα,
λαλεῖ, παρρησιάζεται, πληροῖ τὸ τοῦ προφήτου,
λαλῶν θεοῦ μαρτύριον ἔναντι βασιλέων,
καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἀπειλὰς οὐ πτήσσων οὐδὲ τρέμων.
P 110 οὕτως ὁ φόβος τοῦ θεοῦ βάλλει μακρὰν τὸν φόβον
τὸν ἐξ ἀνθρώπων δυνατῶν καὶ τὸν ἐκ τῶν κρατούντων.
ἐντεῦθεν ἐκδιώκεται τῆς ποίμνης καὶ τοῦ θρόνου,
καὶ δὴ καὶ κατακρίνεται τὰ τῆς ὑπερορίας.
ἕτερος δ' ἀντεισάγεται, πολὺς ἀνὴρ τὰ θεῖα,
ὃς ἐξ ὀνύχων ἁπαλῶν κἀκ πρώτης ἡλικίας
ζυγὸν τὸν θεῖον ὑπελθὼν τὸν τοῦ μονήρους βίου
οἴκησιν ἔσχεν Ὄλυμπον τὸν κατὰ τὴν Μυσίαν,
καὶ χάρισιν ἐξέλαμψε τὸ μέλλον προδηλούσαις,
οὗτος θεοῦ κελεύσαντος ἑνοῖ τὴν ἐκκλησίαν,
κατασχισθεῖσαν εἰς πολλὰς τομὰς καὶ διαιρέσεις
ἐπὶ παρανομήματι τῷ τῆς τετραγαμίας.
B Ὁ δὲ φιλοσοφώτατος ἐν βασιλεῦσι Λέων
περιπεσὼν ταῖς φυσικαῖς τοῦ σώματος ἀνάγκαις
καὶ νόσῳ χειμαζόμενος κίνδυνον ἀπειλούσῃ,
ἤδη πρὸς ἔτος εἰκοστὸν σὺν ἕκτῳ διιθύνας
τὸ κράτος τὸ βασίλειον καὶ τὴν Ῥωμαίων τύχην,
καὶ συνιδὼν τὸν θάνατον καὶ τὴν τοῦ σκήνους λύσιν,
κράτορας ἀναδείκνυσιν αὐτάνακτας αὐτάρχους
Ἀλέξανδρον τὸν ἀδελφὸν καὶ παῖδα Κωνσταντῖνον,
τοῦτο καὶ μόνον προειπὼν πνοαῖς ἐν ταῖς ἐσχάταις

5393 δυναστῶν MR 5406 ἐπαγούσῃ M vv. 5407—8 om R
5410 ἀναδείκνυται M κρατάρχους M

quendi usurpat, vatis verbum implet, dei testimonium coram regibus exponens nec minas ullas eo nomine reformidans. sic dei metus longe timorem abigit a viris potentia praeditis et rerum potientibus incussum. itaque Nicolaus grege suo et cathedra pellitur et solum vertere iubetur: substituitur autem ipsius loco quidam alius, sacrarum rerum longe peritissimus, qui a teneris unguiculis et aetate prima solitariam in Olympo Mysiae monte vitam egerat et dono vaticinandi praeditus erat. hic de mandato divino ecclesiam ad unitatem reduxit, multipliciterque distractam ac in partes divisam propter delictum Leonis quartas ad nuptias progressi.

Cum autem Leo doctissimus inter imperatores morbo correptus periculum vitae minitante, administrato iam per viginti sex annos Romanorum imperio, mortem imminere sibi animadverteret, Alexandrum fratrem et Constantinum filium imperatores creat, hoc solo in extremis re-

"βλέπω καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ὡς κακοδότην χρόνον
κατὰ τρισκαίδεκα μηνῶν," ἄντικρυς τοῦτο λέγων,
ὅτι τοσοῦτον ἔσσεται τὸ κράτος Ἀλεξάνδρου.
Καὶ γοῦν οὐ διαπέπτωκεν ὁ λόγος, οὐδ' ἐσφάλη.
ὁ γὰρ Ἀλέξανδρος τρυφαῖς ἐσχολακὼς καὶ πότοις C
καὶ μόνον τὸν γαργαλισμὸν τοῦ σώματος φροντίσας,
ἄλλο δ' οὐδὲν κατάξιον τοῦ τηλικούτου κράτους
οὐ δράσας, οὐ φθεγξάμενος, οὐ σχὼν κατὰ καρδίαν,
ὡς ἄνθος ἔρρευσεν ὑγρὸν ἐκμαρανθὲν ἡλίῳ,
καὶ τάχιον ἐξέλιπε νόσοις ταχεὶς φθινάσι.
καὶ Κωνσταντῖνος γίνεται μόναρχος μονοκράτωρ,
ἔτι παιδίσκος ἁπαλὸς καὶ τρυφερὸς ὑπάρχων
καὶ βασιλείας κυβερνᾶν τὸ σκάφος οὔπω σθένων·
τῆς γὰρ ἡλικιώσεως ἕβδομον ἦγεν ἔτος.
ὃ καὶ πολλῶν παραίτιον γέγονε κακοτήτων,
καὶ θλίψεων ἐπότισεν ἅλμην τὸν βασιλέα,
εἰ καὶ τὸ τέλος αἴσιον τῶν πειρασμῶν ἀπέβη.
ὥσπερ γὰρ νεομόσχευτον ἀρτίφυτον δενδρίον, D
μήτε χειμῶνα κρυερὸν ὑπενεγκεῖν ἰσχύον
μήτε πνευμάτων προσβολὰς ἀγρίων δυσανέμων
μήτε ῥαγδαίους ὑετοὺς μήτε καυσώδη θάλψιν,
μὴ χαλαζῶν σφαιρώματα μηδὲ κρυστάλλου πῆξιν,
πνοαί ποθεν βαρυηχεῖς τινὲς ἐκφυσηθεῖσαι
ἢ χαλαζῶν πετρώματα νεφόθεν διασκευθέντα

5414 μετὰ M   5415 ἔσεσθαι M   5416 οὐδὲ σφάλλει M   5417 ἠσχοληκὼς M   5419 βασιλείου M   5420 καρδίας AR   5421 οἰκτρὸν M   5425 οὔπω τὸ σκάφος AM   5427 γίνεται M   5431 χειμῶνος M   5434 μήτε MR   5336 ποθὲν ἐκδιασκευθέντα R

spirationibus iamque eo animam agente pronuntiato, "Alexandrum etiam (proh parcum malignumque tempus) post tredecim menses exactos video." Volebat autem significare regnum Alexandri tantillum temporis duraturum; quae sane Leonis vox minime vana aut fallax fuit. nam Alexander voluptatibus avocatus et compotationibus nimium indulgens et corporis tantum titillationibus deditus, nec ulla re tanto imperio digna vel opere vel verbis perfecta vel animo denique concepta, ceu flos solis efficacitate marcescens exstinctus est et a morbis celeriter absumptus. itaque solus mortuo Leone imperium Constantinus obtinuit, aetatis adhuc tenerae puer, qui imperii gubernationi parum aptus esset, annis immaturus, annos scilicet id temporis septem modo natus; quae res multis etiam malis occasionem praebuit mirificeque imperatorem afflixit, tamen etsi felicem exitum procedente tempore habuerit. quemadmodum enim arbor recens plantata, quae propter teneras adhuc radices frigi-

χειμάζουσι καὶ κάμπτουσι καὶ κλίνουσιν εἰς γόνυ,
καὶ καταμωλωπίζουσιν αὐτοῦ τὴν τρυφερίαν,
καὶ πάντοθεν προσβάλλουσιν ὡς ἐν πολιορκίᾳ,
φιλονεικοῦσαι τὸ φυτὸν προθέλυμνον ἐκτρῖψαι.
ἂν δὲ τὰς ζάλας δυνηθῇ φυγεῖν τὰς κακοπνόους
καὶ τὸν χειμῶνα τὸν βαρὺν καὶ τὴν ἐκεῖθεν βίαν,
P 111 γίνεται δοκιμώτερον ἅτε πολλὰ παλαῖσαν
καὶ χειμασθὲν πικροποιοῖς καὶ κακοτρίαις ὥραις·
φυτὸν γὰρ ἀνεμοτρεφὲς καὶ γυμνασθὲν ἀνέμοις
πολύ τι τὸ στερέμνιον, ὥς φασί, φύσει φέρει.
οὕτω κἀκεῖνος ὁ βραχὺς τὴν ἡλικίαν ἄναξ,
ὁ παῖς ὁ πορφυρόφυτος Λέοντος Κωνσταντῖνος
μόλις ποτὲ μετὰ μακροὺς ἡλίου περιδρόμους
τῶν συμφορῶν ἀποφυγὼν τὰς ἀλλεπαλληλίας
καὶ πειρασμῶν ἐπαγωγὰς καὶ θλίψεις δακεθύμους,
σύνεσιν ἐκαρπώσατο πολλῷ παγιωτέραν,
ὥσπερ ναυβάτης κυκηθεὶς πολυκυμίας ζάλαις
καὶ μόλις εἰς εὐγάληνον λιμένα καταντήσας.
πρῶτα μὲν γὰρ ὁ καρτερὸς ἐκεῖνος Κωνσταντῖνος,
B ὃν σχεῖν γενέτην λέγουσιν Ἀνδρόνικον τὸν Δοῦκαν,
χεῖρα πολλὴν συναγαγὼν εὔοπλον ἐσταλμένην
ἀθρόον ἐπιτίθεται τῷ πορφυροβλαστήτῳ,
τῆς νηπιότητος αὐτοῦ πάντως καταφρονήσας.
ἀλλὰ ψευδής, ὡς ὁ Δαβὶδ ψάλλει, πρὸς σωτηρίαν
ἵππος ὑψαύχην εὔσκαρθμος πτηνόπους φρυακτίας.

5440 τῷ φυτῷ A 5445 αὐτὸ M 5449 μικροὺς R 5450 ὑπενεγκὼν M 5453 κυκωθεὶς R πολυκυμίαις MR 5461 φρυγματίας AM

dam hiemem perferre nondum potest, neque ventorum saevissimos impetus neque imbres vehementiores nec aestus fervidos nec grandinem tempestatesque volantes tolerare, si ab ortis aliunde ventis aut grandine vexata nihilominus vim eorum graviorem effugiat et evadat illaesa, multo fit exploratior, cum arbor a ventis et sole exercita plurimum a natura roboris habere perhibeatur: sic etiam Constantinus hic, Leonis filius, in prima pueritia consecutus imperium, posteaquam vix multis elapsis annis de continuis calamitatibus aerumnis afflictionibus evasisset, prudentiam longe solidiorem ceu fructum quendam nactus est, instar nautae gravibus procellis iactati et vix tandem tranquillum in portum delati. nam primum fortissimus ille Constantinus, quem natum aiunt Andronico Duca patre, magna manu coacta praeclare armatorum hominum imperatorem subito invasit, puerili nimirum eius aetate contempta. verum enimvero fallax res est, uti Davides canit, ad salutem equus ferox, agilis, volucer, fremens. quippe Constantinus etiam de sella eque-

κἀκεῖνος οὖν ἐκσφαιρισθεὶς τῆς ἕδρας τῆς ἱππείας
πίπτει πρὸς γῆν κατενεχθείς, καὶ παρευθὺ τὸ ξίφος
γεύεται τούτου τῶν σαρκῶν καὶ βάπτεται τῷ φόνῳ.
ἄρτι δὲ τούτου τοῦ δεινοῦ χειμῶνος παρελθόντος
ἕτερος ἐπεγείρεται βαρύτερος ἐκείνου,
πολλῷ τοῦ πρὶν πικρότερος καὶ τῆς προτέρας ζάλης.
ὁ γὰρ Φωκᾶς ὁ μάγιστρος (ὄνομα τούτῳ Λέων), C
ἀνὴρ μεγέθει σώματος καὶ ῥώμῃ διαπρέπων
καὶ πᾶσαν τότε πιστευθεὶς Ῥωμαίων στρατάρχίαν,
ἰδὼν προσλαμβανόμενον παρὰ τοῦ βασιλέως
τὸν γέροντα τὸν Ῥωμανὸν τὸν ἀπὸ τῆς Λακάπης,
τοῦ ναυτικοῦ δρουγγάριον ὄντα τὸ τηνικαῦτα,
καὶ πάλαι μὲν τὴν ἔκφυλον ὠδίνων τυραννίδα
καὶ σκευωρῶν καθ' ἑαυτὸν τὰ τῆς ἀποστασίας,
ὅμως ἐπέχων τὴν ὁρμὴν (οὐ γὰρ καιρὸς ἐκάλει),
τότε καιροῦ δραξάμενος, ὡς ᾤετο, προσφόρου
ἐξέρρηξε τοῦ τοκετοῦ τὸ βάρος τοῦ δυστόκου
κἀκ τῆς γαστρὸς τὴν ἔχιδναν ἐξήνεγκεν εἰς φάος,
καὶ τρέφων πάλαι παρ' αὐτῷ σπινθῆρα δυσμενείας
τότε πυρὰν ἐξέκαυσε καμίνου πυριβρόμου.
καὶ τοίνυν προσποιούμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως D
πάντα σπουδάζειν καὶ ποιεῖν καὶ συμφερόντως τούτῳ
ὡς δὴ παρὰ τοῦ Ῥωμανοῦ καταστρατηγηθέντι
ὁπλίζεται μετὰ στρατοῦ ῥυέντος πολλαχόθεν,
ἐκ Λυκαόνων, ἐκ Θρακῶν, ἐκ Κόλχων, ἐξ Ἰβήρων,

5462 γὰρ M 5466 ὑπαγείρεται M 5468 μαΐστρος A τούτου A 5475 σκαιωρῶν A 5479 ἐξήγαγεν A 5484 καταστρατηγητοῦντος M 5485 πανταχόθεν M

stri excussus in terram praeceps corruit, et gladio protinus confossus est. ubi vix gravis illa tempestas praeteriisset, alia longe gravior exorta fuit. etenim Leo Phocas, dignitate magister, vir proceritate corporis ac robore insignis, cui Romani exercitus omnes erant crediti, cum receptum ab imperatore videret Romanum Lacapenum seniorem, rei navalis drungarium, iam olim tyrannidem parturiens, impetuque propterea represso quod needum se offerret occasio, tum demum opportunitatem nactus, uti quidem arbitrabatur, commodam fetum illum suum in lucem edidit et viperam enixus est; quique iamdiu scintillam animi male affecti apud se nutrierat, tunc rogum accendit camini igne stridentis. etenim prae se ferens omnia nomine imperatoris ab se suscipi et eius ad utilitatem referri, qui a Romano artificiose ac astute circumscriptus esset, copias undique coegit et instruxit, Lycaonia, Thracia, Colchide, Iberia,

ἐκ Παμφυλίων, ἐκ Μυσῶν, ἐκ Σύρων, ἐκ Κιλίκων,
καὶ φάλαγγας συνηθροικὼς ὡσεὶ θαλάσσης ψάμμον,
ἄνδρας γενναίους μαχητάς, πάντας ἀγκυλοτόξους,
πῦρ ἐν πολέμοις πνέοντας, ἄνδρας ἀγχεσιμάχους,
καταστρατοπεδεύεται παρὰ τῇ Χρυσοπόλει,
τῆς Βυζαντίων πόλεως κατέναντι κειμένῃ,
ἣν οὐρανόπολιν εἰπὼν οὐκ ἄν τις διαμάρτῃ.
P 112 καὶ πίμπλησιν ἀρεϊκῶν ἀνδρῶν τὰς πεδιάδας,
καὶ πᾶσαν γῆν κατάχαλκον. ἀπήστραπτον αἱ λόγχαι,
ἀνέλαμπον αἱ κόρυθες, ἀσπίδες ἐπατάγουν,
ἀὴρ ἐπυραυγίζετο ταῖς ἐπιδορατίσιν.
ἦσαν ἐκεῖ χρυσάσπιδες, ἦσαν φαρετροφόροι,
εὔιπποι, χαλκοχίτωνες, πάντες σιδηροφόροι.
ἔφριξαν ἂν καὶ γίγαντες παρεμβολὴν τοιαύτην.
αὐτὸς μὲν οὖν βασιλειῶν καὶ κατὰ τοῦ κρατοῦντος
πάντα τυρεύων καὶ ποιῶν οὐκ ἔλαθεν εἰς τέλος·
τότε δὲ τέως πρόφασιν τὸν Ῥωμανὸν εὑρίσκων
προσεποιεῖτο κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ῥωμανοῦ στρατεύειν
καὶ τηλικαύτην συγκινεῖν φάλαγγα στρατευσίμην,
B προσράπτων τὴν ἀλωπεκῆν ἄγαν κακομηχάνως·
οὐ πάντῃ γὰρ τὴν λεοντῆν εἶχεν ἐφικνουμένην.
ὁ γέρων γὰρ ὁ Ῥωμανὸς τοῦ ναυτικοῦ κατάρχων
κἀκεῖθεν περικείμενος ἰσχὺν οὐ τὴν τυχοῦσαν,
ἰδὼν περιφερόμενον τῇδε κἀκεῖ τὸ κράτος

5488 ὅσαν M 5489 γ. ὁπλίτας ἄνδρας ἀγκ. A 5492 Βυζαντίδος M κειμένης M 5493 εἰπεῖν A 5495 καταχαλκοῖ? 5496 ὑπέλαμπον M 5505 τηλικαῦτα M 5509 κἀντεῦθεν M

Pamphylia, Mysia, Syria, Cilicia, numero maris arenas aequante, quo continebantur milites egregie strenui, armati praeclare, ignem in praeliis spirantes, viros pugna stataria praestantes. hinc ad Chrysopolim castra metatur, sitam e regione Cpolis (quanquam non peccaverit qui urbem illam Uranopolim, hoc est urbem caelestem, cognominaverit), et campos viris bellicosis replet. totum eius regionis solum ex hastarum aere fulgebat, galeae resplendebant, scuta sonum efficiebant, aër ab hastarum cuspidibus coruscabat. aderant milites scutati, aderant sagittarii, equites, loricati, universis ferrum gestantibus. vel ipsis gigantibus eiusmodi castra formidini fuissent. Leonem autem cupidum regni contra imperatorem omnia fuisse molitum obscurum esse demum haud potuit. id quidem temporis Romanum occasionis loco nactus adversus eum se bellum gerere simulabat, et copiis amplissimis instructus nefarie vulpinam assuebat, leonina pelle non prorsus ad omnia se extendente. quippe Romanus senior, classis praefectus ideoque non exigua potestate

καὶ κυμαινόμενον δεινῶς ὡς ναῦν ἀστατουμένην,
ἣν ἄελλαι χειμέριοι στρέφουσι καὶ δονοῦσι
καὶ καταιγίδες ἄγριοι καὶ στρόφοι πνευματώδεις,
καὶ τὰ Ῥωμαίων πίπτοντα φύρδην καὶ κακοπότμως
ἅτε χειρὶ κρατούμενα παιδίου νηπιάχου,
τοῦ κράτορος ὑπέρχεται προσπόλους καὶ προκοίτους,
οἵπερ καὶ μᾶλλον εὐνοεῖν ἐδόκουν τῷ κρατοῦντι,
καὶ κοινωσάμενος αὐτοῖς βουλὰς κρυφιωτέρας
καὶ συσκεψάμενος αὐτοῖς καὶ συνδολοπλοκήσας C
καὶ μηχανὰς παντοδαπὰς πορφύρων βαθυβούλους
ἐσχηματίζετο τολμᾶν βιαίαν τυραννίδα
καὶ πᾶσαν φέρειν καὶ πτεροῦν πρὸς τοῦτο στολαρχίαν,
ὡς θροῦν ἐντεῦθεν ἄγριον κακόθρουν κυματίαν
ἐπικτυπεῖν καὶ σμαραγεῖν κατὰ τῶν βασιλείων,
καὶ πάντας κατασείεσθαι τῷ κλύδωνι τοῦ δέους,
ἕως ἡ πάντα στρέφουσα παλίπνοια τοῦ βίου
προσώκειλε τὸν Ῥωμανὸν αὐλαῖς ταῖς τῶν ἀνάκτων
ὡς ἐν ἀγκάλαις γαληναῖς ὅρμων ἀλεξανέμων.
τοῖς πρωτοβούλοις γὰρ πεισθεὶς ἢ μᾶλλον ἐπιβούλοις
ὁ βασιλεὺς τὸν Ῥωμανὸν ὡς φίλον οἰκειοῦται
καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς φύλακα καθιστάνει,
εἴποι τις ἂν οὐκ ἀφυῶς, ἀλλ' οὐδ' ἀχαριτώτως,
τροχίλον ὁ κροκόδειλος, ἡ πίννα τὸν καρκίνον. D
ὁ τοίνυν Λέων ὁ Φωκᾶς, οὗ πρότερον ἐμνήσθην,

5512 χειμέριαι R 5520 κορφύρας R 5521 βιαίως A
5524 ἐπικύπτειν M ἐπὶ AM 5526 παλίνπλοια R, παλίπνοια M
5532 ἀφυῶς οὐδ' ἂν M

praeditus, animadverso imperii statum hinc et illinc fluctuare ceu navim quam hibernae tempestates gravissimae succutiunt, adeoque res Romanas collabi misere uti quae in tenerae admodum aetatis manu sitae forent, in amicitiam eorum imperatoris ministrorum et cubiculariorum se insinuat, qui praecipua complecti benevolentia imperatorem viderentur. cum his communicatis occultis consiliis, reque deliberata et fraudulenter instructa, tyrannidem aperta vi moliri se simulabat et ad invasionem eius classem universam adducere. quo factum est ut rumor dirus in aulam deferretur et universi gravissimo terrore percellerentur, donec tandem rerum humanarum vicissitudo, quae omnia solet immutare, Romanum ad aulam imperatoris traduxit velut ad tranquillum quendam portum. nam imperator a praecipuis consiliariis suis vel potius insidiatoribus persuasus Romanum tanquam amicum suum ad familiaritatem admittit, eumque tam vitae quam imperii sui custodem ac defensorem renuntiat, crocodilus scilicet trochilum, pinna cancrum: nam ita non inepte nec ineleganter quis de hoc facto pronuntiaverit. itaque Leo Phocas,

τὸν Ῥωμανὸν κατάρχοντα μαθὼν τοῦ βασιλέως
καὶ φέροντα καὶ στρέφοντα πρὸς τὸ δοκοῦν ὡς δοῦλον
τὸν ἄνακτα τὸν ἁπαλὸν ὄρπηκα τῆς πορφύρας,
ἐσκήπτετο παθαίνεσθαι ῥῆθεν ὑπὲρ ἐκείνου
καὶ τὸν στρατὸν εἰς ἄμυναν ἄγειν εὐνοίας νόμῳ,
τὸ δ' ἀληθὲς εἰς ἑαυτὸν ἐφείλκετο τὸ κράτος.
ἀλλ' ὁ δρασσόμενος σοφοὺς ἐπὶ ταῖς πανουργίαις
καὶ στρέφων διαβούλια καὶ τὰ κρυπτὰ γινώσκων
τὰς μηχανὰς τοῦ Λέοντος εἰς τοὐναντίον τρέπει,
καὶ λύκος μάτην ἐγχανὼν ὁ Λέων ἐγνωρίσθη.
P 113 *ταῖς γὰρ βουλαῖς τοῦ Ῥωμανοῦ πειθόμενος ὁ κράτωρ*
γραφὴν ἐρυθροσήμαντον πρὸς τὸν στρατὸν ἐκπέμπει,
κατηγοροῦσαν τῷ Φωκᾷ πρόδηλον τυραννίδα,
τῷ Ῥωμανῷ δὲ τἀγαθὰ προσεπιμαρτυροῦσαν.
ἐντεῦθεν φύρσις τῷ στρατῷ κακόχαρτος καὶ ζάλη,
καὶ κολοιὸς ξενόπτερος ἦν ὁ Φωκᾶς ὁ Λέων·
τὴν γὰρ γραφὴν τοῦ κράτορος, οἶμαι, δυσωπηθέντες
ἔφυγον πάντες, ἔρημον τὸν ἄθλιον λιπόντες.
ζωγρεῖται τοίνυν ὁ Φωκᾶς καὶ σβέννυται τὰς κόρας
καὶ λύχνους τοὺς τῶν ὀφθαλμῶν τυφλότητι ζοφοῦται,
καὶ πάλιν ἦν ὁ Ῥωμανὸς ἄγων καὶ φέρων πάντα.
B *Πλὴν ἀλλ' ὡς μήτηρ πιστευθεὶς τὴν φυλακὴν τοῦ νέου*
αἴφνης ἐφάνη μητρυιὰ δύσνους ἀντ' εὐνοούσης,
καὶ τοῦτο τὸ λεγόμενον, ἀποσοβῶν τοὺς λύκους,
ἵνα τὸ πρόβατον αὐτὸς σπαράττοι καὶ θοινῷτο.

5535 *βλέπων* M 5540 *ἐφ'* M

cuius mentionem modo faciebamus, intellecto imperatorem a Romano regi ceu mancipium quoddam, prae se ferebat quasi eam rem moleste ferret animoque benevolo copias eius defendendi causa secum adduceret, cum reapse imperium sibi quaereret. sed enim is qui callidos in versutia sua capit et consilia invertit secretaque cognoscit, molitiones Leonis in contraria vertit, ideoque Leo frustra rem aggressus hianti lupo similis factus est. nam Romani consiliis obtemperans imperator literas rubrica subscriptas ad exercitum mittit, quibus apertam Phocae tyrannidem accusabat et egregium Romano testimonium perhibebat. tum vero magna inter milites oriri perturbatio, et Leo Phocas mox graculus ille plumis alienis ornatus fieri. quippe universi literas imperatorias, ut arbitror, reveriti misero Phoca deserto aufugiebant. venit ergo vivus in hostium potestatem, et oculis spoliatur.

Ex eo tempore cuncta per Romanum administrari, qui recepta in se iuvenis custodia, tanquam si mater eius esset, subito se novercam hostilem probabat; et quod proverbio dici consuevit, lupos terrebat et abigebat, ut ovem ipse dilaniaret ac devoraret. imperator enim ratus

ὁ μὲν γὰρ ἄναξ Ῥωμανὸν εὔνουν νομίσας εἶναι
καὶ κηδεμόνα τῆς ζωῆς καὶ τηρητὴν τοῦ κράτους
πρῶτα μὲν μάγιστρον τιμᾷ, μέγαν ἑταιρειάρχην,
εἶτα τῇ δόξῃ προστιθεὶς ἄλλην μείζονα δόξαν
καὶ πρὸς ἀκρώρειαν ὑψῶν ἐκ τῶν χθαμαλωτέρων
πατέρα καὶ προφύλακα ποιεῖ τῆς βασιλείας.
καὶ πλέον ἐφελκόμενος τὸν Ῥωμανὸν εἰς φίλτρον
ἐχέγγυα προγάμια νέμει τῇ τούτου κόρῃ.
ἤδη δὲ γαμοδαίσια μέλλων τῆς νύμφης θύειν,
καὶ τὸν γυναικοπάτορα κράτορος στέφει στέφει. C
ταῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς εἰς Ῥωμανὸν ἐποίει,
ἐκεῖνον ἐφελκόμενος, ὡς ᾤετο, πρὸς φίλτρον.
ὁ δὲ βαθύνους Ῥωμανὸς πολλὰ βυσσοδομεύσας
καὶ κρατυνάμενος αὐτῷ πάντοθεν τὰ τοῦ κράτους,
ὡς βασιλεῖ ὡς ἄνακτι ζεύξας τὴν θυγατέρα,
ἐκ τοῦ τετρώρου τῆς ἀρχῆς φεῦ τῆς παπποπατρῴας
τὸν πορφυρόβλαστον γαμβρὸν κύμβαχον ἐκδιφρίζει,
καὶ μόνον χαρισάμενος ὄνομα βασιλείας
τῷ δυστυχεῖ καὶ δυστυχῶς αὐτὸν προσλαβομένῳ
αὐτὸς ἐπιλαμβάνεται τῆς ἡνιοστροφίας,
καὶ βασιλεὺς ὁ Ῥωμανὸς κἀν ταῖς ἁπάντων γλώσσαις,
ὁ Κωνσταντῖνος δ' οὐδαμοῦ· τύχη γὰρ ἐνεκότει. D
καὶ κατεκάλυπτεν αὐτὸν ὥσπερ ἀστέρα νέφος.
ναὶ μὴν εἰς κόρον μετασχὼν τοιαύτης ἀμβροσίας
οὐ μέχρι τούτων ἔστησε τὸ λαιμαργὸν τῆς γνώμης,

5562 μαΐστρον A 5569 στέφος στέφει A 5574 βασιλεὺς AR
5579 τὰς A

cupere sibi Romanum quam honestissime, adeoque virum illum imperii sui patronum et conservatorem esse, primo magistrum creat et magnum societatis praesidem. deinde huic dignitati maiorem aliam adiiciens, deque humili condicione Romanum ad verticem rerum evehens, patrem et custodem imperatoris nuncupat. denique artiori amoris vinculo sibi hominem adiungens sponsalia cum eius filia contrahit; iamque nuptias celebraturus socerum imperatoria corona redimit. haec imperatoris erant in Romanum beneficia, quibus eum se putabat ad amorem sui excitaturum. at occulto praeditus animo Romanus, multa suo corde tegens et ab omni parte sibimet imperium stabiliens, ut qui iam imperator esset ac imperatoris socer, natum in purpura generum tandem avito patritoque imperio deiicit, et solo imperatoris illi nomine relicto gubernationem universam in se transfert. itaque Romanus imperator omnibus erat in ore, Constantinus nemini; cui scilicet adversaretur fortuna, quemque non aliter obscuraret atque nubes stellam occulere solet. quin etiam Romanus hac ambrosia fruens ad satietatem usque nequaquam hic animi sui libidini

ἀλλ' ὅλον τὸν ἀλλότριον ἄρτον κακῶς ἁρπάσας
ἐψώμισε τοὺς ἑαυτοῦ, τὸν ἔχοντα τὸν ἄρτον
καταλιπὼν λιμώττοντα· τοὺς γὰρ ἰδίους παῖδας
καὶ Χριστοφόρου τὸν υἱὸν παιδὸς τοῦ πρωτοσπόρου
κράτορας ἀνεκήρυξεν ἄνακτας αὐσονάρχας.
τὸ δέ γε θυμαλγέστερον καὶ μεῖζον εἰς πικρίαν
καὶ τῶν ὀστῶν ἁπτόμενον αὐτῶν καὶ τῆς καρδίας,
ἐπίπροσθεν ἐτίθετο πάντας τοῦ Κωνσταντίνου
ἐν ταῖς ἀνακηρύξεσιν, ἐν γράμμασιν, ἐν θρόνοις.
P 114 ἦν οὖν μυριοκέφαλος ἐν βασιλείοις ὕδρα,
καὶ λήϊον ἀνέβαινεν ἄντικρυς βασιλέων,
ὡς τοὺς σπαρτοὺς τοὺς γηγενεῖς ὁ μῦθος ἀναπλάττει,
πλασθέντας ἀπὸ δράκοντος ἄνδρας ὀδοντοφύτους,
καὶ μέσον ἦν ὁ τληπαθὴς τῆς ἁλουργίδος στάχυς
ὡς ῥόδον συμπνιγόμενον ἀκάνθαις ὀξυκέντροις.
Ἀλλ' ὅτε πάνθ' ὁ Ῥωμανὸς ἔφθη κατοχυρώσας
καὶ τεῖχος Σεμιράμιδος ἄντικρυς κρηπιδώσας
ἢ πύργον γιγαντόκτιστον χαλάνης ἀσφαλτώσας,
τότε πεσὼν ἐπὶ βρεχμὸν καὶ νῶτα κατεάγη
καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκκυλισθεὶς τάλας ἐταρταρώθη.
ὁ γὰρ πορφυροφύτευτος αὐτάναξ Κωνσταντῖνος
ἤδη σφριγώσης ἐπιβὰς ἀνδρώδους ἡλικίας,
B ὅτε πυρσὸς φρονήσεως ἀνθρώποις ἐπιλάμπει,

5589 αὐσονάρχους A 5597 βλαστόντας R 5600 εἶχε AR καταχειρώσας A 5602 γιγαντόχαρτον M 5604 ἐταντα-λώθη AR 5605 πορφυροβλάστητος M

modum statuere volebat, sed alieno pane toto quasi praerepto suos pa scebat, esurire cogens illum ad quem is reapse pertinebat. filios enim suos, et cum eis Christophorum ex primogenito nepotem, imperatores renuntiavit; quodque dolorem gignere maiorem posset ipsumque cor et ossa penetrare, tam in praeconiis publicis quam literis et consessibus omnes ante Constantinum collocabat. quo fiebat ut hydra multorum capitum esset in regia, quasique seges imperatorum haud aliter enasceretur atque olim satos illos terrigenas provenisse fabulae perhibent, hominibus ex draconis dentibus, qui sparsi fuerant in terram, ortis. misera vero purpureae spica in horum medio premebatur, quemadmodum a spinis rosam suffocari videmus.

Cum autem omnia Romanus iam satis se muniisse crederet, ac aedificii Semiramidis fundamenta iecisse, vel quandam quasi Chalanes turrim a gigantibus exstructam ex asphalto condidisse, collapsus in occiput etiam tergum fregit, imperioque deiectus miser in praeceps corruit. quippe Constantinus ubi virilem aetatem attigisset, qua prudentiae fax

προβόλους προσλαβόμενος ἄνδρας ἀγαθοτρόπους
ὡς Ἡρακλῆς Ἰόλεων, ὡς ὁ Θησεὺς Πειρίθουν,
τὰς ὀφιώδεις κεφαλὰς τῆς ὕδρας ἐκθερίζει
καὶ πρὸς ἀλλήλων τοὺς σπαρτοὺς πεσεῖν παρασκευάζει,
τὸ δὲ παχὺ καὶ θολερὸν ἀπορραπίσας νέφος
καθαρωτέρας τῆς ἀρχῆς ἀκτῖνας ἀποστίλβει.
πρῶτα μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς ἤδη πρὸς γῆρας φθάσας,
ἤδη τριγέρων γεγονὼς κατὰ τοὺς μακρογήρως,
καὶ πλεῖστον μὲν διηνυκὼς ἐπὶ τῷ κράτει χρόνον
καὶ πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι χρόνους σκηπτροκρατήσας,
πάντας δὲ πλήσας δωρεῶν καὶ πάντας εὖ ποιήσας, C
ὑπὸ τῶν παίδων ἑαυτοῦ ῥιπτάζεται τοῦ θρόνου
καὶ τρίχας ἀποκείρεται τὰς πρὶν στεφοκοσμήτους,
εἴποι τις ἄν, ὑπὸ Διὸς πρεσβυγενὴς ὁ Κρόνος.
εἶτα τοὺς παῖδας Ῥωμανοῦ τοὺς κακεντρεχεστάτους
ὁ πορφυρόρρηξ συλλαβών, ὁ κράτωρ Κωνσταντῖνος,
ἐξοστρακίζει θέμενος ἀθρόον νησιώτας.
καὶ τότε πρῶτον ἔβλεψε τὴν γραῦν τὴν βασιλείαν
ὡς κόρην χρυσοσπάταλον, ὡς μαργαροφοροῦσαν,
ὡς ἁβροχίτωνα στιλπνήν, ὡς τρυφερευομένην,
καὶ προσγελῶσαν καπυρὸν καὶ προσλαλοῦσαν τούτῳ,
καὶ συνιοῦσαν νυμφικῶς ἐπὶ παιδογονίᾳ.
Οὗτος τὸν Βάρδαν τὸν Φωκᾶν στρατάρχην καθιστάνει,
ὃν τῶν σχολῶν δομέστικον εἴποιεν ἂν Ῥωμαῖοι, D
ταμίαν δὲ Βασίλειον, ἕνα τῶν ἀποκόπων,

v. 5611 om R 5613 ὁ αὐτὸς M v. 5617 om R
5624 ἀθρόως M 5627 τερπνὴν AM 5629 παιδικῶς R

in homine collucere solet, viris bonis in consilium adhibitis, uti nimirum Hercules Iolaum, Theseus sibi Pirithoum adiunxit, serpentina hydrae capita resecuit, et satis illis terrigenis inter se commissis effecit ut alter alteri mutuum exitium afferret. deinde densa et caliginosa nube pulsa radios imperii puriores emittit. primum igitur Romanus, iam senio confectus, longo tempore potitus imperio, totis nimirum 25 annis, omnibus sibi per munera beneficiaque devinctis, a suismet filiis raditur et throno deiicitur, non aliter atque priscus ille Saturnus a Iove regno spoliatus fuisse fertur. quo facto Constantinus imperator natus in purpura filios Romani longe nequissimos comprehendit et quandam in insulam relegavit. atque hoc primum tempore vidit imperium, anui simile, tanquam puellam auro luxuriantem et uniones gestantem, eleganti vestitu fulgere, sibique tum arridere tum familiariter adesse.

Bardam Phocam exercitibus praeficiebat, creatum scholarum, ut Romani loquuntur, domesticum: Basilium vero eunuchum, qui Lacapeni filius

φύντα τῷ Λακαπηνῷ σκοτίων ἐκ σπερμάτων
παράκοιτον καὶ φύλακα τῆς βασιλείου κλίνης.
ἐπεὶ δ' ὁ Βάρδας ἔσβεστο τὴν πρὸς τὰς μάχας θέρμην
καὶ τὴν ὀξύρροπον ὁρμὴν (ἔψυχε γὰρ τὸ γῆρας),
εἰς Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν τὴν στρατarχίαν τρέπει,
εἴποι τις ἄν, ἐκ λέοντος εἰς τὸν ἐκείνου σκύμνον.
υἱὸν δ' ἰδεῖν εὐτυχηκὼς ἰδίας ἐξ ὀσφύος,
ὃς ἐξ Ἑλένης Ῥωμανοῦ τῆς θυγατρὸς ἐξέφυ,
κατονομάζει Ῥωμανόν. ἐλάσαντα δ' εἰς ἥβην
καὶ γαμετῇ συζεύγνυσι, καὶ βλέψας υἱοῦ γόνον
Βασίλειον τὸν μέγιστον ἐπὶ τροπαιουχίαις,
P 115 καὶ βρέφος ἐπαγκάλιον βαστάσας τὸν τοσοῦτον,
καὶ πέντε χρόνους μετασχὼν τοῦ κράτους ἀθολώτου,
καὶ μέλλων ἀπολύεσθαι τῶν φυσικῶν συνδέσμων,
αὐτάνακτα καθίστησι τὸν Ῥωμανὸν τὸν παῖδα.
Ἀλλ' οὗτος ἅπασαν ἰσχύν, ἅπασαν δυναστείαν
κακοῖς καὶ μικρογνώμοσιν εὐνούχοις ἐπιτρέψας,
θήρας αὐτὸς ἐφρόντιζε καὶ κυνηγετημάτων
καὶ δαιμονίως ἔχασκε πρὸς τὰς κυνοδρομίας.
τότε τὴν Κρήτην δυσμενῶν Ἀρράβων κατασχόντων
καὶ κραταιὸν κρησφύγετον θεμένων τὰ τῆς νήσου
καὶ κακουργούντων τὴν ὑγρὰν καὶ πάντα λῃστευόντων,
ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς (ἦν γὰρ ὀξὺς ἐν μάχαις
B καὶ τὴν ὁρμὴν ἐμπύριος καὶ δραστικὸς τὰς χεῖρας)
στολάρχης ἀναδείκνυται, πιστεύεται τὴν μάχην,

5633 κρυφίων A 5636 ἔψυξε A 5644 ὑπαγκάλιον AR τὸ τοιοῦτον M v. 5645 om R 5649 ἀνθρώποις M

naturalis erat, accubitorem fecit et imperatorii lecti custodem. exstincto autem propter senectam in Barda fervore quem praelia poscunt, et impetu celeri ad res gerendas, in Nicephorum Phocam copiarum gubernationem transtulit, hoc est a leone in eius catulum. nactus eam felicitatem ut filium ex se atque Helena Romani filia natum videret, eum ipsum Romanum appellavit. ubi iam adolevisset ac pubes factus esset, uxorem ei dedit; ex quo filii coniugio nepotem vidit Basilium, principem longe victoriosissimum. tandem exactis in imperio quinque annis absque socio et perturbatione, vitae finem facturus Romanum filium imperatorem renuntiat.

Is vero potestatem universam malis et imbellibus eunuchis tradens capiendis fetis et venando miserandus occupabatur. hoc imperante Cretam insulam Arabes ceperunt, et receptaculo in ea firmo collocato mare passim infestum praedis agendis reddebant. quapropter Nicephorus Phocas, vir acer in bello et tam animo quam manu promptus, classis imperator et belli dux constituitur; qui mox navibus universum mare com-

πληροῖ τὴν θάλασσαν σκαφῶν εὐστόλων καλλιπρώρων,
κατὰ θηρίων στέλλεται τούτων τῶν ὑγροχέρσων,
μάχην συνάπτει καρτεράν, ἡττᾷ τοὺς ἀντιμάχους,
βυθίζει τὰς πειρατικὰς ἀκάτους τῶν Ἀρράβων,
χειροῦται καὶ τὸν λήσταρχον τὸν πάντολμον ἐκεῖνον,
καὶ τὸν γιγαντοπάλαμον ὡς βρέφος συλλαμβάνει.
ἐκεῖθεν ἀναζεύξας δὲ μετὰ λαμπρῶν τροπαίων
πολυτελέσι καὶ φαιδροῖς θριάμβοις ἐπομπεύθη.
Τότε καὶ πόλιν τὴν καλήν, τὴν πόλιν Ἀντιόχου
τὴν εὐγενῆ, τὴν εὐπρεπῆ, τὴν νυμφοκοσμουμένην
Ἰσμαηλῖται φονικοὶ δορύκτητον λαβόντες C
ὡς τρίδουλον κατῄσχυναν, ὡς τριοδῖτιν πόρνην.
καὶ πάλιν ὁ τρισαριστεὺς σπᾶται Φωκᾶς ῥομφαίαν,
πάλιν κινεῖται κατ' ἐχθρῶν αἱμοχαρῶν ἐκφύλων.
τοὺς ἀλλοφύλους ῥήγνυσι, ὑπερμαχεῖ συμφύλων,
καὶ πάλιν τὴν εὐσχήμονα τὴν εὐχρουστάτην κόρην
ἐπανασώζει τῇ μητρὶ τῇ καλλιτεχνωτάτῃ.
Ἔτι δὲ τότε τοῦ Φωκᾶ τὴν μάχην συγκροτοῦντος
τὸν κράτορα τὸν Ῥωμανὸν θάνατος ἀναρπάζει,
τῇ γαμετῇ Θεοφανοῖ τὸ κράτος λελοιπότα
καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς νεογενέσιν οὖσιν,
κεκρατηκότα ἔτεσι τέσσαρσι πρὸς τοῖς δέκα.
ἀκούει ταῦτα καὶ Φωκᾶς, ἐκεῖθεν ἀποτρέχει
καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν καταταχήσας φθάνει,

5662 χειροῦται τὸν ἀρίσταρχον M 5663 γιγαντοπόλεμον M 5665 λαμπροῖς AM θεάτροις A ἐκπομπεύει A 5666 λαμπρὰν M 5671 καὶ μοχθηρῶν M 5672 ἀλλ' R 5678 αὐτοῦ A v. 5679 om R 5681 καταταχύνας M

plet, et contra belluas pedestres pariter ac marinas ablegatur. pugnam inde cum hoste conserit, eumque magno praelio vincit: piraticas Arabum naves demergit, ipsum principem praedonum, hominem audacissimum et giganteum bellatorem, velut puerum capit. hinc e Creta splendidissimis cum tropaeis solvens triumphos magnificos et laetitiae plenos peragit.

Eodem tempore nobilem ac pulchram urbem in morem puellae ornatam Antiochenam Ismaelitae homicidae ceperunt et in servitutem redegerunt ac velut meretricem in trivio stantem habuerunt. quapropter rursum Phocas ille victoriosissimus hostem movet, alienigenas frangit, pugnat pro suis, rursum honestam et boni coloris puellam matri pulchrorum liberorum parenti, id est Romano imperio Antiochiam, restituit.

Dum istic bellum gerit, Romanus imperator e vivis excessit, uxori Theophanoni et liberis, quos ex ea susceperat, imperio relicto. cuius rei fama Phocas ad se perlata itinere celeri Cpolin proficiscitur, ibique

D καὶ πάλιν ἀναδείκνυται τῆς ἕω ταγματάρχης,
ὅρκοις φρικτοῖς καταδεθεὶς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης
ὡς οὐκ ἐπιβουλεύσειε τοῦ Ῥωμανοῦ τοῖς τέκνοις,
καὶ πάλιν ἀναπόμπιμος γίνεται πρὸς Συρίαν.
ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἠρέμησε τὸ χαλεπὸν θηρίον
ὁ φθόνος, ἡ τῶν γηγενῶν καρδιοφάγος ἄρκτος.
καὶ τοίνυν τις ἀπόκοπος τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις,
ὁ τότε πᾶσαν τὴν ἀρχὴν ἄνω καὶ κάτω στρέφων,
ἀκάνθῃ φθόνου κεντηθεὶς κατὰ τοῦ στρατηλάτου
καὶ τηλικαύτην εὔπνοιαν τύχης οὐ φέρων βλέπειν
τὸν Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν οὐρίως ναυστολοῦσαν,
γραφὰς ἐπὶ τὸν Τζιμισχῆν εὐπτέρους ἐγχαράσσει
(τῷ Τζιμισχῇ δὲ κλῆσις ἦν βρεφόθεν Ἰωάννης)
P 116 ἔργον μαχαίρας τὸν Φωκᾶν θέσθαι παρακινούσας,
αὐτὸν δ' εἰς τὸ Βυζάντιον ἥκειν ἐρεθιζούσας,
ἐσόμενον αὐτάνακτα καὶ κράτορα Ῥωμαίων.
δέχεται τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην Ἰωάννης
ὁ Τζιμισχῆς, ἐπέρχεται τοὺς τῶν γραφέντων τύπους,
καὶ γνώμην μισοπόνηρον αὐχῶν καὶ χρηστοήθη
χειρίζει ταῦτα τῷ Φωκᾷ, τὸ δρᾶμα καταγγέλλει,
μυσάττεται τὸ φονικὸν ἐκείνου τοῦ θλαδίου.
ἦν δὲ καλὸς ὁ Τζιμισχῆς, εὔοπτος, εὔχρους, εὔθριξ,
καρτερικός, ἀνδρόσπλαγχνος, εὐκάρδιος, ἀνδρόνους,
καὶ μαχητὴς ἀπρόσμαχος καὶ βουλευτὴς ὀξύνους,
ἄνθρωπος μεγαλόψυχος, σώφρων, ἀνδρεῖος, πρᾶος,

5683 γε φρικτοῖς αἰδεσθεὶς M 5687 πικρὸς καρδιοφάγος M 5692 ναυστολούσης R 5693 ἐγχαράξας AM 5699 τοῖς M γραμμάτων A τύποις M 5702 πονηρὸν ἐκεῖνο A

rursus exercituum Orientis dux declaratur, sacramentis horribilibus imperatrici pollicitus nunquam se Romani liberis insidiaturum; quo facto suum ad munus sese confert. sed enim quiescere non poterat invidia, bellua ferox, urso consimilis, hominum corda depascenti. nam quidam ex eunuchis aulicis, qui eo tempore res imperii solus arbitratu suo tractabat, adversus Phocam invidiae spina quasi quadam punctus, quod celebritatem nominis eius atque felicitatem aequo animo ferre non posset, literas ad Ioannem cognomento Zimischam penna non exaratas mittit, iisque cohortatur ut interfecto Phoca Byzantium, futurus imperator Romanorum, properaret. hanc epistolam ubi Zimisches accepisset, tanquam infestus improbitati et vir bonus eam Phocae tradit, eunuchi conatum aperit, eiusque sanguinarium animum abominatur. erat autem Zimisches formosus, facie colore capillis venustis: tolerans, misericors, fortis et virilis animi, pugnator inexpugnabilis, copia celeritateque consilii prae-

καὶ δόρυ δολιχόσκιον κραδαίνειν ἠσκημένος B
καὶ τόξου ἕλκειν τὴν νευρὰν ἐπὶ βελῶν γλυφίσιν,
ἀνὴρ ἐλευθερόψυχος, οὐχ ὑποτρέφων κότον,
οὐ τῆς κακίας φωλεὸν τεκταίνων τὴν καρδίαν,
οὐδὲ ζηλῶν τὸ ζάκοτον καμήλου βαρυχόλου.
εἰ χρὴ δ' ὀλίγοις τὰ πολλὰ καὶ τὰ μακρὰ γνωρίσαι,
ἔμψυχος ἦν παράδεισος χαρίτων φυτοτρόφος,
ἄλσος μυρίων ἀγαθῶν κατάφυτον ὀρχάτοις
θεοῦ φυτηκομούμενον παλάμαις αὐξιφύτοις,
πνεύματος κηπευόμενον νάμασι χρυσορείθροις,
ἐν ᾧ περιεχόρευε τῶν ἀρετῶν ὁ κύκλος,
ἀντίφθογγα δ' ὑπέψαλλε χαρίτων ἡ χορεία.
Τοιοῦτος ὢν τὴν ἀρετὴν ὁ Τζιμισχῆς καὶ τόσος,
καὶ τηνικαῦτα τῷ Φωκᾷ λαχὼν συνομαρτῆσαι C
καὶ χρείαν ὑποστράτηγον ἀποπληρῶν ἐκείνῳ
(ἦν δὲ Φωκᾷ καὶ προσγενὴς κἀκ τῶν αὐτῶν αἱμάτων),
ἅμα τὸ γράμμα ταῖς χερσὶν εἶχεν ὑπαναπτύξας,
καὶ καθ' αὐτὸν ἐπέδραμε τὸν νοῦν τῶν ἐγκειμένων,
καὶ πρὸς τὸν πρωτοστράτηγον πάντα διαπορθμεύει,
καὶ "φεῦ" φησίν, "ὦ στρατηγέ, τῆς τῶν Ῥωμαίων τύχης!
ἕως καὶ πότε τῆς ἀρχῆς τὸ σκάφος ἰθυνοῦσιν
εὐνοῦχοι γυναικόψυχοι, πόριμοι πρὸς κακίαν,
πάντων κακῶν ἐφευρεταί, πάντων κακῶν ἐργάται,
ἄνθρωποι μαλακόψυχοι, σκεύη πονηρευμάτων,

5708 τὰς νευρὰς AR ἐπιμελῶν γλυφίσαν M 5709 ὑποστρέφων M 5712 μακρὰ καὶ τὰ πολλὰ R 5714 κατάφρακτον M 5715 φυτοκομούμενον AM αὐξοφύτοις AM 5722 Φωκᾶς M αὐτοῦ M 5723 ἔχων M 5724 καθ' ἑαυτὸν M 5725 ἐναπορθμεύει πάντα M 5727 κράτος AM

pollens, liberalis, castus, mitis, hastarum vibrandarum et arcuum tendendorum peritissimus, ingenuus, alienus ab ira diuturna; ut paucis denique multa et prolixa complectamur, vivus quidam paradisus gratiarum erat, ipsis dei manibus consitus et aureis sancti spiritus rivis irriguus, in quo virtutum coetus universus choreas velut agitabat, Gratiis ex adverso illis cantando quasi responsantibus.

Talis ac tantus vir cum Zimisches foret, Phocam hoc tempore comitari decrevit, legati munus ab eo consecutus. et consanguineus erat Phocae, prognatus eodem genere. posteaquam scriptum eunuchi manibus suis aperuisset ac eo comprehensa percurrisset, omnibus ad copiarum imperatorem renuntiatis "proh miseram" inquit "Romanorum sortem et fortunam, imperator! quousque tandem imperium administrabunt eunuchi muliebres, fecundi ad malitiam, sordidi, facinorum instrumenta,

τῶν ἀθεμίτων ἀγωγοί, σωλῆνες κακουργίας."
ἤκουσε ταῦθ' ὁ στρατηγός, ἤγειρε θυμοῦ φλόγα.
κἀντεῦθεν ὁ κοιμώμενος ὀρεσιβάτης λέων
D *ὑπήνοιξε τὸ βλέφαρον καὶ βρυχηθμὸν ἀφῆκε,*
καὶ φόβος περιέδραμε λόχμας δρυμῶνας ὄρη.
κράτωρ δ' ἀναγορεύεται, φθάνει τὴν Κωνσταντίνου,
ἄνευ κινδύνων εἴσεισι, βλέπεται, βλέπει, τέρπει.
καὶ πᾶν τὸ πλῆθος προχυθέν, ὁπόσον ἐν δημόταις,
ὁπόσον τῇ λαμπρότητι τοῦ γένους ἐκυδροῦτο,
ὁπόσον ἐν ἐργατικοῖς, ὅσον ἐν εὐπαρύφοις,
πρὸ πάντων ἡ βασίλισσα σὺν τοῖς ἱερομύσταις,
ὑπτίαις ὑποδέχονται τὸν ἄνδρα ταῖς παλάμαις.
καὶ ψήφῳ γίνεται κοινῇ κράτωρ ὁ Νικηφόρος·
ἦν γὰρ στρατηγικώτατος, εὔτολμος, βριαρόχειρ,
καμάτοις ἀταπείνωτος, ἄκμων στερρὸς εἰς πόνους.
P 117 *καὶ μίγνυται Θεοφανοῖ τῇ πρῴην βασιλίδι,*
καὶ πρὸς τοὺς παῖδας Ῥωμανοῦ σχέσιν πατρὸς δεικνύει.
Τότε Φωκᾶς τὸ τῆς ψυχῆς ἐγνώρισεν ἀνδρῶδες
καὶ τὸ τολμηροκάρδιον καὶ τὴν πρὸς μάχας θέρμην.
εἶχε μὲν γὰρ παράστημα ψυχῆς εὐγενεστέρας,
καὶ τὸ στερρὸν μὲν καρτερὸν ὑπέφαινεν ἀρχῆθεν,
καὶ τὸν τεχνίτην ἱππαστὴν μακρόθεν παρεγύμνου·
τῆς δὲ τοῦ δρᾶν δυνάμεως κειμένης παρ' ἑτέροις
αὐτὸς τὸ γενναιόθυμον ἔσμυχε κατὰ βάθους,

5731 *πονηρίας* R   5733 *ὀρεσιτρόφος* AR   5738 *ἐκχυθὲν* M
5739 *ἐκεδνοῦτο* M   5741 *ἱεροθύταις* AR

rerum nefariarum tubuli, canales improbitatis?" his auditis animus ducis excandescit, et leo prius quiescens oculos aperit ac rugitum edit, ob quem formido lustra saltus montes est pervagata. mox imperator renuntiatur, Cpolin occupat, urbem absque ullo periculo ingreditur, a civibus conspicitur, conspectu suo omnium omnino animos recreat. simul obviam ei se offert urbana multitudo, necnon patriciorum ordo, praetextati, ex officinis operarii. ante omnes alios imperatrix cum sacerdotibus hominem supinis manibus excipit, iamque decreto communi omnium ordinum Nicephorus imperator creatur. erat enim artis bellicae peritissimus, audax, robustus, aerumnis haud quaquam cedens, incudis in morem labores constanter perferens. secundum haec imperatricem Theophanonem sibi matrimonio copulat, et erga Romani liberos affectionem quandam animi paternam declarat.

Praecipue vero probabat in imperio virilitatem pectoris et in praeliis ardorem. quippe generosi erant in Phoca impetus animi, suaeque constantiae documenta statim ab initio dabat, iamdudum ostendens se ar-

ὡς ὁ δαλὸν ἐν σποδιᾷ σπέρμα πυρὸς φυλάττων.
ὡς δ' ἐπελάβετο καιροῦ καὶ τῆς τοῦ δρᾶν ἰσχύος,
καὶ πάντα στρέφων ὁ τροχὸς τοῦ παλινδρόμου βίου
αὐτὸς αὐτὸν ἐπέστησε τοῖς εὐαρμάτοις δίφροις, B
τότε δὴ τότε καὶ Φωκᾶς ὡσεὶ πρηστὴρ ἐρράγη,
καὶ πάσας περιέδραμε φυλὰς βαρβαροφύλους,
πῦρ ἐμπεσόν, ἂν εἴποι τις, ἐν λόχμῃ πολυξύλῳ
καὶ πνεύμασι σοβούμενον καὶ πανταχοῦ διέρπον
καὶ πᾶν φυτὸν βοσκόμενον καὶ πᾶν χλωρὸν ἐκκαῖον,
ἔτρεσαν Ἄρραβες αὐτόν, ὑπέκυψεν ὁ Σύρος,
ὁ Κίλιξ ἐδραπέτευσεν, ὁ Φοῖνιξ ὑπεστάλη,
καὶ πάλιν ἀπεδίδοντο Ῥωμαίοις τὰ Ῥωμαίων·
οὕτως ἀπρόσμαχος Φωκᾶς ἦν τοῖς ὑπεναντίοις.
ὁ κύκλος γὰρ τῶν ἀρετῶν ἀμφέστεφε τὸν ἄνδρα,
καὶ πᾶν καλὸν ἠγλάϊζε, πᾶν ἀγαθὸν ἐκόσμει,
ἰσχύς, ἀνδρία, φρόνησις, πραότης, σωφροσύνη.
ἀλλὰ γὰρ ἄμωμος οὐδεὶς τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, C
κἂν ἐπὶ τὴν ἀκρώρειαν τῆς ἀρετῆς ἐλάσῃ.
καὶ γοῦν ὁ καλλιστέφανος Φωκᾶς ὁ τηλικοῦτος
ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἔλαμπε καλοῖς τοῖς κατὰ σῶμα,
καὶ τὴν ψυχὴν ὑπέφαινε χάρισι λαμπομένην
ὡς νύμφην ἁβροκόσμητον, ὡς τρυφερόχροον κόρην·
τοσοῦτον γὰρ τοῦ τῆς ψυχῆς ἐπεμελεῖτο κόσμου
ὡς τρύχειν τὸ σωμάτιον ἀκανθοκέντρῳ ῥάκει

5757 χορὸς R 5758 ῥείθροις R 5762 καὶ τὰ δρυμὰ συμφλέγον AR 5764 ὑπέπεσεν M 5773 ὁ καλλ.] καὶ καλλ. AM 5776 καὶ τρ. A

tificem esse peritum agendi equi. sed dum facultas agendi penes alios est, ipse generositatem animi sui corde imo comprimebat, non aliter atque si quis titionem quasi quoddam ignis semen opertum cinere conservet. at ubi opportunitatem et rei gerendae facultatem nactus fuisset, translato in ipsum imperio, presteris in morem cum impetu maximo ferebatur, et barbaras nationes universas circumcursitabat, instar ignis in silvosum quendam saltum delati, qui a vento concitatus omnes depascit arbores et saltus exurit. itaque metuebant eum Arabes, Syrus se summittebat, Cilix fugiebat, Phoenix animum contrahebat: omnes denique restituebant ea quae Romanum ad imperium spectabant. adeo se Phocas adversariis invictum probabat, absoluta virtute praeditus omnibusque dotibus ornatus, robore corporis, animi fortitudine, prudentia, mansuetudine, castitate. sed enim mortalium in terris nemo plane labis expers est, etiamsi quis ad summum virtutis verticem perveniat. nimirum victoriosus ille Nicephorus Phocas ceteris tam corporis quam animi bonis

καὶ τὸν χιτῶνα τὸν σκληρὸν κρύπτειν τῇ πορφυρίδι
καὶ τραπεζῶν ἀπέχεσθαι τῶν τῆς κρεοβορίας.
τὰ μὲν οὖν ἄλλα λύχνος ἦν ἡμεραυγὴς παμφαίνων·
πλὴν ὡς φορῶν τὴν γηγενῆ καὶ χωματίνην σάρκα,
D ἔφερε καὶ σπιλώματα τινῶν προσοχθισμάτων,
ὥσπερ ἐν πέπλῳ καθαρῷ κηλῖδας δυσεκπλύτους.
ὡς γάρ φασιν οἱ γράψαντες πρὸ χρόνων παλαιτέρων,
τὸ κατὰ πνεῦμα συγγενὲς σχὼν πρὸς τὴν βασιλίδα
ὅμως αὐτῇ συμφύρεσθαι καὶ σαρκικῶς ἐτόλμα.
οὗτος ὁ πρῶτος μολυσμός, δεύτερος δ' αὖ ἐκεῖνος·
ἀνάξιον αὐτάνακτος εἶχε τὸ σμικρολόγον,
καὶ τὸ φιλόδωρον αὐτοῦ τῆς γνώμης ἀπεδήμει
ὡς ὀφθαλμὸς ἐκ σώματος κἀκ τερεβίνθου φύλλον.
κἀντεῦθεν ἅπαν τοῦ Φωκᾶ προτέρημα καὶ κάλλος
ἄσχημον κατεφαίνετο, δύσμορφον καθωρᾶτο.
P 118 καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς κόρης ἐκκοπείσης,
ἅπαν τοῦ σκήνους ἀμαυρόν, ἅπαν λυπρὸν τὸ δέμας·
κἀκ τερεβίνθου τρυφερᾶς φυλλάδος ἐκρευσάσης,
οἱ κλῶνες ἀχαρίτωτοι, τὸ στέλεχος ἀχρεῖον.
κείσθω μοι δὲ καὶ γνώρισμα τῆς πτωχογνωμοσύνης.
λιμὸς τὴν γῆν ἐβόσκετο τὴν ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους,
καὶ τῇ πυράγρᾳ τοῦ κακοῦ τὸ πλῆθος ἠναλγοῦτο,

v. 5780 om AM 5781 ὢν M 5788 αὖθις ἄλλος M
5794 ἀποκοπείσης κόρης AR 5797 ἀγροῖον A 5798 δέ μοι M
5799 λιμὸς ἐβόσκετό ποτε AR v. 5800 add R

atque dotibus insigniter lucebat, et usque adeo studiosus erat pulchritudinis internae, ut veste spinarum in morem pungente corpusculum suum affligeret, sub purpura tunicam prorsus asperam tegeret, a carnibus in victu abstineret. denique rebus in aliis erat instar facis clarissime per diem splendentis. verum ut homo, qui terrestrem et corpoream carnem gestaret, quasdam etiam labes habebat, quibus homines offenderentur, ac si maculae vestem mundam foedent, quae difficulter elui possint. nam ut prisci rerum gestarum scriptores tradunt, quamvis imperatrici spirituali cognatione iunctus esset, nihilo tamen minus eam matrimonio quoque carnali ausus est sibi copulare. praeter hanc labem accedebat et alia, prorsus indigna viro principe, nimirum avaritia. quippe aberat omnis liberalitas, velut oculus a corpore, a terebintho folia. per hanc causam virtus omnis atque pulchritudo Phocae plurimum deformabatur. nimirum si absit oculus a corpore, totum hominis tabernaculum caliginosum est; et cum terebinthus foliorum honorem amisit, tum rami gratiae venustatisque nihil habent, tum stipes inutilis est. atque hoc loco lubet indicia quaedam avaritiae Nicephori promere. premebat aliquando fames subiectas Romanis provincias adeo vix ut medimnus aureo num-

καὶ πάντες ἀπωδύροντο τὸ τῆς ἐνδείας βέλος·
χρυσίνου γὰρ ὁ μέδιμνος μόλις ἀπημπολεῖτο.
ἀνέβη ταῦτα πρὸς Φωκᾶν, ὁ δ' ἤλγησεν ἀκούσας,
καὶ τὸ κακὸν ἰάσασθαι δῆθεν παραζηλώσας
τὰς δημοσίας ἀπαντλεῖν κελεύει σιτοθήκας,
καὶ δύο τοῦ νομίσματος σιτοπωλεῖν μεδίμνους.
οὕτω Φωκᾶς μικροπρεπῶς τὸ πρᾶγμα διετίθει, B
καὶ ταῦτα χιλιόσιτα πλουτῶν σιτοδοχεῖα
κατάφορτα τοῖς βάρεσι καὶ σίτοις βεβυσμένα
ἐξ ὧν ἀπεθησαύρισαν αἱ πρὶν εὐετηρίαι,
μὴ τὸν πολὺν Βασίλειον ἐζηλωκὼς ἐν τούτῳ,
τὸν ὄντως βασιλεύτατον, τὸν ἐκ Μακεδονίας,
ὅστις ἰδὼν κατώδυνον τὸ Βυζαντίων πλῆθος
καὶ τὸν λιμὸν παραίτιον εἶναι μαθὼν τοῦ πένθους
ἐντέχνως ἀντετάξατο πάθει τῷ δυσπαλαίστῳ,
ἀντιπαλαμησάμενος γενναίως τῷ γενναίῳ,
καὶ φθείρας θῆρα τὸν βαρὺν πνιγμοῖς βιαιοτέροις·
δώδεκα γὰρ τὸ νόμισμα τὸ χρύσεον μεδίμνων
ἐκέλευσεν ἀντάξιον εἶναι τοῖς σιτωνοῦσι.
Καὶ ταῦτα μὲν ἕκαστος ὡς βούλοιτο λογιζέσθω· C
ὁ δὲ Φωκᾶς ὑποκνισθεὶς ἔκ τινος ὑποψίας
ὡς ἄρα πρὸς τὸν Τζιμισχῆν ἐρωτοδέσμην ἔχοι
ἡ βασιλὶς καὶ γίνοιτο τούτοις τὰ τῶν ἐρώντων,
μαθὼν δὲ καὶ τὸν Τζιμισχῆν θερμῶς βασιλειῶντα,
πάσης ἀρχῆς ἀποστερεῖ τοῦτον καὶ δυναστείας,

5820 ταῦτα μὲν οὖν AR   5823 ἐρώτων vulgo

mo comparari posset. qua de re monitus Phocas dolere se illo nomine significans, et medicinam malo facere studens, horrea publica iubet evacuari duosque medimnos uno aureo vendi. tam sordidum se in frumenti venditione declarabat, cum quidem horrea multa frumento referta passim haberet, in quae superiorum annorum, qui fertiles fuerant, fruges erant repositae, nequaquam insignem illum maximeque regium imperatorem Basilium Macedonem imitatus. nam cum is populum Cpolitanum forte tristem vidisset eiusque maeroris causam famem esse didicisset, huic malo remedium sollerter invenit, gravi violentis quasi pugnis contusa. iussit enim medimnos duodecim ex horreis publicis aureo uno vendi.

Sed enim de his quisque pro animi sui libitu statuat. caeterum Phocas suspicione quadam de imperatrice concepta, quod esset amore Zimischis capta quodque consuetudo quaedam inter eos clandestina intercederet, ac praeterea cognito Zimischem singulari libidine imperii fla-

καὶ καθ᾽ αὑτὸν ὡς θελητὸν διαβιοῦν κελεύει,
ἕτερον ἄχαρι μηδὲν περὶ τὸν ἄνδρα δράσας.
ἀλλ᾽ ἡ βασίλισσα βαρὺ τοῦτο λογισαμένη,
τὸν Τζιμισχῆν μὴ καθορᾶν αὐλαῖς ἐν βασιλείοις,
πείθει Φωκᾶν μετάκλητον πάλιν τὸν ἄνδρα θέσθαι
καὶ πάλιν τὴν λαμπρότητα τὴν πρῴην ἀποδοῦναι.
καὶ τοίνυν καρδιότρωτος ἐπανελθὼν ἐκεῖνος
D καὶ φέρων τραυματίσματα κατὰ ψυχῆς ὕπουλα,
σχήματι μὲν τὸν ἀπαθῆ καὶ μὴ βαρυθυμοῦντα
πανοῦργος ὑπεκρίνετο καὶ φαιδρωπὸς ὡρᾶτο,
ἔσω δ᾽ ἐπόρφυρε δεινὰ καὶ κατὰ βάθους ὤργα
καὶ πάσας ὑπεβόθρευε δολομηχάνους σκέψεις.
ὁ δὲ Φωκᾶς ὁ βασιλεὺς οὐ κατειδὼς τὰς πάγας
καὶ τὰς βροχίδας τῶν βουλῶν τῶν ὑπορυσσομένων
ὡς ἀετὸς ἐφέρετο πτεροῖς αἰθεροπόροις,
καὶ κούφως ἠλαφρίζετο πρὸς ἀρετῆς ἀέρα.
ἐντεῦθεν ἐπὶ στόματος Δαβὶδ ὁ μελιτόεις,
καὶ κοίτασμα σκληρόστρωτον ἀχρείων χαμευνίων·
εὐνὰς μαλακοεύνους δὲ πορφυραντῶν δεμνίων
καὶ μίξεις τὰς σωματικὰς καὶ τὰ περὶ τὰς μίξεις
P 119 οὐδ᾽ ὄναρ ἐφαντάζετο, κατὰ δὲ τὸν εἰπόντα
ὡς ἄστροις ἐτεκμαίρετο πᾶσαν γλυκυθυμίαν.
μακρύνων οὖν ἐμάκρυνεν, ἔφυγε φυγαδεύων,
μονάζον ἐπὶ δώματος ἐγίνετο στρουθίον

5826 βουλητὸν A, δυνατὸν M βιοῦν διακελεύει AM 5830 τὸν θαυμαστὸν M 5838 μὴ κατιδὼν A 5839 δεινῶν M 5841 κουφὸς ἐλαφύνετο M 5843 λιθόστρωτον M 5844 πορφυρωτῶν M 5849 ἐγένετο M

grare, potestatem et magistratum ei abrogat vitamque privatam agere iubet, nihil aliud in eum durius statuens. verum imperatrix graviter molesteque ferens Zimischem ab aula remotum, persuadet Phocae ut hominem revocaret eique dignitatem pristinam restitueret. quapropter ille revertens animo laeso et vulnerato specie quidem tenus se affectionum expertem atque tristem fraudulenter simulabat, sed dira secum ipse mala machinabatur et animo succensebat. hos laqueos et occulta consiliorum retia Phocas non animadvertens instar aquilae per aëra subvolabat et ad virtutem contendebat. nimirum in ore melleos Davidis hymnos habebat, humi duris in stragulis cubabat, lectos purpureos aspernabatur: a re venerea, praesertim superflua, sic semet abstinebat ut ne per somnum quidem de ea quidquam imaginaretur; denique, sicut ille ait, argumenta voluptatum animi velut in caelo capiebat. quamobrem ab hominibus longe se removebat, quasique fuga quadam inita semet domi

καὶ νυκτικόραξ ἄϋπνος ἐπὶ τῶν οἰκοπέδων.
ἀλλ' ἦσαν οὐκ ἀρέσκοντα ταῦτα τῇ βασιλίδι·
ἔχρῃζε γὰρ περιπλοκῶν καὶ σωματομιξίας.
προσλαβομένη τοιγαροῦν τὸν Τζιμισχῆν ἐγκαίρως,
ἅτε κατάδετος αὐτοῦ τῷ φίλτρῳ γενομένη
(ἦν δὲ κἀκεῖνος δυσπαθῶν κατὰ τοῦ βασιλέως),
ἀνάγει τοῦτον σὺν πολλοῖς λάθρᾳ μαχαιροφόροις,
ἐφίστησιν ὡς θηρευτὰς τοῦ λέοντος τῇ κοίτῃ,
καὶ παραδίδωσιν ἐχθροῖς φεῦ τὸν ὁμοζυγοῦντα, B
ὡς τὸν Σαμψὼν ἡ Δαλιδὰς ἡ μιαιφονωτάτη,
ὡς Τύνδαρις τὸν σύλλεκτρον, τὸν μαχητήν, τὸν ἥρω.
τίς σκυμνοτρόφος λέαινα τετόλμηκε τοιοῦτον,
ἢ ποία τιγροπάρδαλις ἢ βαρύθυμος ἄρκτος;
ἢ βούπρηστις ἢ ζύγαινα, τὰ τῆς θαλάσσης ἄχθη;
εἰστρέχουσιν εἰς τὸν Φωκᾶν ἰχνηλατοῦντες κύνες,
εὑρίσκουσιν ἐν ταπεινῷ κείμενον ψιαθίῳ,
καὶ κτείνουσιν ἐμφέροντα τῷ στόματι τὰ θεῖα,
ἔτεσιν ἓξ αὐτάνακτα Ῥωμαίων γεγονότα.
Καὶ τὸ μὲν αἷμα κατὰ γῆς κέχυτο τοῦ δικαίου,
ὡς Ἄβελ πρὶν ἐκ παλαμῶν ἀδελφοκτόνου Κάϊν, C
καὶ πρὸς θεὸν ἀνέπεμπε βοὰς θρηνητηρίους·
ὁ Τζιμισχῆς δ' ἀμφέθετο τῇ κεφαλῇ τὸ στέφος,
καὶ πάλιν Ἄρραβες αὐτὸν ἔβλεψαν στραταρχοῦντα,
καὶ πάλιν Σύροι γεύονται δραστικωτέρας σπάθης,

5850 αγρυπνος R 5854 πόθῳ M 5856 ἐκεῖνει A 5865 χαμευνίῳ AR 5869 ἀδελφοκτόνων A 5871 ἐπέθετο M

continebat, in morem solitarii passeris et insomnis cuiusdam cicumae; quae res atque studia non placebant imperatrici, venereos amplexus requirenti. quapropter opportuno tempore Zimischem sibi adiungens, cuius amore tota flagrabat, graviter imperatori succensentis, clam hominem cum multis armatis in aulam intromittit, et quasi venatores quosdam ad cubiculum leonis deducit, torique consortem (proh facinus improbum) hostibus prodit, ut illa sanguinaria Dalida Samsonem, ut Helena maritum heroem, praeliatorem insignem. quaenam leaena tale quippiam fuit ausa facere? quae tigropardalis? quae ursa? quae buprestis? quae zygaena? nimirum canes illi Phocam indagantes introcurrunt, reperiunt eum cubantem humi tenuiter, divina quaedam verba pronuntiantem interficiunt, sextum iam annum imperantem.

Hoc modo iusti viri sanguis in terram profundebatur, ut Abelus olim a Caino fratricida necatus est, et ad deum querelas lamentabiles emittebat. secundum haec Zimisches coronam imperatoriam sibi vindicat, et rursum copias adversus Arabes educit, rursus ensem Syri effi-

πάλιν Χαβδὰν ὁ φύλαρχος ἔφευγε προτροπάδην.
οὗτος ὁ κράτωρ τοῖς ἐχθροῖς τὸ ξίφος ἐπισείσας
καὶ πᾶν Ῥωμαίοις πρόσοικον βάρβαρον ἐκφοβήσας
τὸ γαῦρον τοῦ φρονήματος ἔπεισεν ἀποθέσθαι,
καὶ στενωθέντας ὑπ' ἐχθρῶν τοὺς τῶν Ῥωμαίων ὅρους
ἐπλάτυνε σχοινίσμασι χωρῶν ἀπειροπλέθρων,
καὶ μέχρι ῥείθρων Τίγρητος ἔπηξε τὰς αὐλαίας.
D ἔφριξαν τούτου τὴν αἰχμὴν Κιλίκων οἱ φρουράρχαι,
ἔτρεσαν τούτου τὴν ἰσχὺν Ἀρράβων οἱ στρατάρχαι.
ὁ Φοῖνιξ ἐδραπέτευσε τὰς ἐμπυρίους χεῖρας,
ὑπόχλωρος ἐγένετο φεύγων τὸ δόρυ Σύρος.
Ἔδεσσα τοῦτον ἔβλεψεν, Εὐφράτου πεδιάδες·
Ῥωμαίων ἵππος ἔπιε ναμάτων τῶν Εὐφράτου,
καὶ φρυαγμάτων ἔπλησε τοῦτον μυκτηροκόμπων.
ἔβλεψε τοῦτον Δάνουβις καὶ Σκύθης ἰστρογείτων
τὰς φάλαγγας συγκόπτοντα, ῥηγνύντα τοὺς Σκυθάρχας,
κτιννύοντα, διώκοντα, τρέποντα τοὺς προμάχους,
ὡς εἴ τις λέων ἐμπεσὼν βουσὶ μεγαλοπλεύροις
θοινῷτο καὶ σπαράγμασι βιαίοις κεραΐζοι.
τότε καὶ ῥεῖθρα ποταμῶν εἰς αἷμα μετετράπη,
καὶ γέγονε λυθρόφυρτος ὁ καλλιχεύμων Ἴστρος.
P 120 Ῥωμαῖοι κατεχόρευον πεδίων παριστρίων,
καρδίας δὲ βαρβαρικὰς τὸ δέος ἐκρυστάλλου.

5874 Φρυγῶν M ἔφυγε R 5878 παρ' M v. 5882 add R 5883 ἐδραπέτευε τὰς ἐμπειρίους M 5886 τοῦ M 5890 προπέμποντα πρ. M 5892 θοινᾷ τε M βιαίαν κεραυίζει M

pacem gustant, rursum Phrygiae gentis princeps fuga sibi consulit. etenim hic imperator gladio contra hostes vibrato, barbarisque finitimis Romanorum imperio territis, omnes ferociam animi superbiamque deponere coëgit, ac plurimum Romanis finibus, qui ab hostibus valde coartati fuerant, adiecit, castris ad Tigrim amnem usque promotis. metuebant robur eius Ciliciae praesidiorum munitionumque principes: manus rei militaris gnaras Phoenicum natio fugiebat: Syri cum pallore bellum reformidabant. conspexit hunc imperatorem Edessa, conspexerunt Euphratis campi, cuius amnis aquas Romanorum equi hauserunt, et ea loca passim suis hinnitibus repleverunt. conspexit eundem Danubius fluvius, conspexerunt Istro vicini Scythae caedentem hostium agmina, duces nationum perrumpentem, occidentem, persequentem, antesignanos in fugam coniicientem, non aliter atque leo delatus in boves eos ipsos mactat atque dilacerat. amnium aquae in sanguinem tunc commutatae fuerunt, ipso etiam Istro cruentato. percurrebant Romani vicinas ei planities, barbarorum animis formidine perculsis.

Τοιοῦτος ἦν ὁ Τζιμισχῆς ποιμὴν θηροδιώκτης,
προφυλακὰς ποιούμενος τῶν ἑαυτοῦ θρεμμάτων,
ἄγρυπνος οὐδὲ βλέφαρα πρὸς ὕπνον καταφέρων,
καὶ σιαγόνας καταθλῶν θηρῶν καρτερονύχων.
ἐν ἀνεσίμοις δὲ καιροῖς πρᾶος ἡδὺς ἀστεῖος,
ὄμμα χαριτοβλέφαρον, βλέμμα σταλάττον τέρψιν,
πρόσωπον ἱλαρώτατον, χεὶρ φιλοδωροτάτη,
καρδία μεγαλόψυχος, μεγαλοπρεπεστάτη,
ἄλλος παράδεισος θεοῦ τέτταρα βλύζων ῥεῖθρα,
δικαιοσύνην, φρόνησιν, ἀνδρίαν, σωφροσύνην,
ὡς εἴγε μὴ τῷ μολυσμῷ τοῦ φόνου κατεχράνθη, B
ἀστὴρ ἂν ἦν αὐτόχρημα φωσφόρος ζῳογόνος.
Ὡς δέ ποτε καὶ Τζιμισχῆν ἀπήγαγε τοῦ βίου
τὸ πάγκοινον ὀφείλημα τῆς φυσικῆς ἀνάγκης
ἔτεσιν ἓξ μετὰ Φωκᾶν κρατήσαντα Ῥωμαίων,
ἐξήνθησε Βασίλειος σὺν ἅμα Κωνσταντίνῳ,
οἱ πορφυρόφυτοι βλαστοὶ τοῦ Ῥωμανοῦ τοῦ πρώην
Ῥωμαίων αὐταρχήσαντος παιδὸς τοῦ Κωνσταντίνου.
οἵτινες τὴν παππόπατρον κρυβεῖσαν βασιλείαν
κἀν τοῖς Φωκᾶ καὶ Τζιμισχῇ διακοπεῖσαν χρόνοις
πάλιν ἐξήνεγκαν εἰς φῶς, πάλιν ἐπισυνῆψαν,
χρυσῆν, ἂν εἴποι τις, σειρὰν ἁλυσιδοῦντες ταύτην. C
τοιοῦτον γὰρ συνέβη τι τοῖς πορφυροβλαστήτοις
ὡς εἴ τι δένδρον μαρανθῇ χειμῶνος ἐπελθόντος,

5905 ῥεῖθρα βλύζων A   5907 συνεχράνθη M   v. 5911 om R
5915 πατρόπαππον AR

Talis nimirum pastor erat Zimisches, qui belluas persequebatur, pro suis pecudibus excubias agebat, nec somnum oculis videbat suis, in hoc incumbens ut immanium ferarum maxillas contunderet. rursus idem pacis tempore mitis suavis urbanus erat. oculos habebat amabiles, vultus meram voluptatem stillabat, facie laetissimus, manu munificentissimus, corde magnanimus et plane magnificentissimus: erat denique paradisus quasi quidam novus, e quo fluvii quattuor promanabant, iustitia, prudentia, fortitudo, temperantia. quodsi Phocae imperatoris caede semet non contaminasset, reapse fuisset instar sideris luciferi.

Posteaquam naturae debitum persolvisset, exactis post Phocam in imperio sex annis, efflorescere ceperunt Basilius et Constantinus purpurigenae, Romani filii, qui pridem rebus praefuerat patre Constantino natus. hi patritum et avitum imperium aliquamdiu prorsus obscuratum, et tam Phocae quam Zimischae annis interruptum, rursus in lucem extulerunt quasique interpolatum continuarunt, aurea catena quadam colligatum. nimirum accidit hisce purpurigenis eiusmodi quiddam ac si ar-

καὶ πάλιν ἐκθηλάσειε καὶ πάλιν ἐξανθήσει
τῆς ἔαρος φαιδρότητος γλύκιον γελασάσης,
ἢ καὶ καθάπερ ἂν ἀστὴρ καλλιφανὴς κρυβείη
καὶ θολωθῇ καὶ καλυφθῇ τῷ πάχει τῷ τοῦ νέφους,
καὶ πάλιν ἀναλάμψειε λυθέντος τοῦ σκοτοῦντος.
Καὶ τοίνυν ὁ πρωτόφυτος τῶν τῆς πορφύρας κλάδων,
ζηλώσας τὸν πρωτόπαππον αὐτοῦ τὸν Μακεδόνα
καὶ τὸν καρτερικώτατον ἥρω τὸν Ἡρακλέα,
τὰς μὲν τρυφὰς ἀπέπτυσε καὶ τὰς ἡδυπαθείας,
καὶ βίον τὸν ἀνέσιμον ἀπέστυξε καὶ χαῦνον,
τὸ δὲ τραχὺ καὶ τὸ σκληρὸν τῶν ἐργομόχθων ὅπλων
D *καὶ θώρακας καὶ κόρυθας καὶ φάσγανα καὶ βέλη*
εἵλετο μᾶλλον νέκταρος γλυκαζουσῶν ψεκάδων.
ἐντεῦθεν τρυφερόπεπλον περιβολὴν ἐστύγει
καὶ τράπεζαν ἁβρόσιτον φλεγμαίνουσαν τοῖς ὄψοις
καὶ κλίνην πορφυρόστρωτον καὶ μαργαροφορίας,
ἀσπίδων δὲ δουπήματα καὶ πάταγον ἁρμάτων
ὑπὲρ ὀργάνων ἴυγγας θελξιμελῶν ἡγεῖτο.
ἐντεῦθεν περισφύρια καὶ σιδηραῖ κνημῖδες
καὶ δόρυ πολεμόχαρτον ἦσαν αὐτῷ στερκτέα.
πλὴν ἀλλ' ἡ τύχη βάσκανον ὄψιν ἐπιβαλοῦσα
ἀντέπιπτεν ἀντέπραττε τῇ τηλικαύτῃ θέρμῃ
καὶ τὸν φλογμὸν ἐμάραινε καὶ τὴν ὁρμὴν ἐπεῖχε.
P 121 *καὶ γὰρ ἀνακινήσασα πρὸς τὴν ἀποστασίαν*

5922 τὴν ἔαρος φαιδρότητα — γελάσασαν M v. 5923 add R 5926 ὁ τῆς π. κλάδος M 5927 τὸν Μακ.] καὶ Μακ. AM 5930 ἐμείωσε M 5931 καὶ τὸν τραχὺν καὶ τὸν σκληρὸν τὸν M 5935 τὰς ὄψεις AR 5937 πέταλον M 5942 τὴν τηλικαύτην γνώμην A 5944 ἀποκινήσαντα M

bor, quae hiberno tempore marcuit, rursum venustate veris periucunde quasi arridente reflorescat, vel pulcherrimi splendoris sidus occultetur a nube, ac rursum dissipata re, quae luminibus eius officiebat, effulgescat. maior autem e fratribus natu Basilius abavum suum Basilium Macedonem laborisque tolerantissimum Herculem imitatus, ac voluptatibus repudiatis otiosam mollemque vitam perosus, asperitatem ac duritiem armorum, loricas, galeas, enses, tela cuivis nectari praeferebat. hoc studio ductus vestitum mollem, mensas delicatas, lectulos purpura constratos, unionum gestationes oderat: e contrario scutorum collisiones et armorum strepitus maioris quam quorumvis instrumentorum melicis numeris animos oblectantium illecebras aestimabat, adeoque calcaribus et tibialibus ferreis et bellicis hastis gaudebat. veruntamen fortuna invidis eum contuens oculis fervorem hunc impetumque restinxit et inhibuit.

Βάρδαν ἐκεῖνον τὸν σκληρὸν, τὸν μέγαν ἐν ἰσχύϊ,
ἄνδρα πολεμικώτατον, εὔτολμον, φρυακτίαν,
αἱμάτων τε ταυτογενῶν τῷ βασιλεῖ παγέντα,
ἐξήγειρεν ὡς ἕτερον Ἄδερ τὸν παλαμναῖον,
καὶ τὴν ζωὴν ἐκύκησε τοῦ κράτορος ὡς πλοῖον
νέφους ποθὲν ἀπορραγεὶς ἄνεμος θυελλώδης.
ἐπὶ πολὺ δὲ τῷ σκληρῷ τῆς μάχης τριβομένης
καὶ κατεχόντων τὴν ἀρχὴν κινδύνων ἐφεστίων,
Ἀσία μὲν ἠφάνιστο τῇ τῶν Ἀρράβων σπάθῃ
καὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια τοῖς Σύροις ἐστενοῦντο,
οἱ Βούλγαροι δ' ἐπήλαυνον κατὰ τῶν παριστρίων
καὶ Θρᾴκην ἐληΐζοντο τὴν ἀγχιτερμονοῦσαν. B
ἐν μέσοις δ' ἦν ὁ βασιλεὺς ὡς ἐν πελάγει σκάφος,
ὡσεὶ στρουθοῦ νεόττιον ἐν στόματι δρακόντων.
ἀλλ' αἴφνης ἀντεπηύγασεν ἀπὸ χειμῶνος ἔαρ,
ἀντὶ τῆς ζάλης ἔπνευσε τῆς κυματώδους αὔρα
ἡδύπνοος, ἐπάγουσα τοῖς πράγμασιν εὐδίαν.
καὶ Βάρδας μὲν ὑπέκυψε τῇ τοῦ κρατοῦντος ῥάβδῳ,
καὶ πάντες ὑπεστάλησαν λάθρᾳ βασιλειῶντες,
εἶχε δ' εὐθὺς Βασίλειον Ἀρράβων ἐθναρχία
καὶ Φάσιδος τὸ πότιμον ἰβηροτρόφον ῥεῖθρον
καὶ γῆ Φοινίκων βλέψασα ταυτὸν ὡσεὶ πρηστῆρα.
ἔφριξαν τοῦτον Ἴβηρες, ἔπτηξαν Ταυροσκύθαι·
ὁ γαῦρος ἐδραπέτευεν ἐκεῖνος Ἰβηράρχης.
οὕτως ὀξέως ἅπασαν ἐπέδραμεν Ἀσίαν. C

5958 στόμασι A   5959 αὖθις A   ἀντὶ M   5963 σφόδρα M

quippe concitato ad defectionem Barda Duro, magnae potentiae viro, bellicoso, audaci, arrogante, cognato imperatoris, velut alterum quendam Aderum commovit, atque ita vitam imperatoris conturbavit ut ventus procellosus ex nube prorumpens navigium succutere solet. dum hoc bellum diutius durat ac de industria protrahitur a Duro, periculis intestinis imperium exagitantibus, Asia per Arabes vastata est, fines Romani a Syris coartati, vicinae Istro regiones cum Thracia finitima Bulgarorum excursionibus vexata. medius inter hos imperator, tanquam in mari navicula, fluctuabat, aviculae pullo in ore draconum similis. verum mox hiemis loco ver effulsit, et pro tempestate procellosa spirare coepit aura iucunda, tranquillitatem rerum omnium secum ferens. nam Bardas imperatoris se virgae summisit, et omnes clam regnum affectantes se represserunt. ab eo tempore mox imperator Arabum dicionem, Phasidi vicinam terram, Phoenicem presteris in morem invasit; quo factum ut Iberi atque Taurosсythae vehementer expavescerent. ita celeriter uni-

οὐκ ἔδωκεν ἀνάπαυσιν τοῖς ἑαυτοῦ κροτάφοις,
οὐδὲ βλεφάροις νυσταγμόν, οὐδὲ ταῖς κόραις ὕπνον,
ἕως τοὺς λύκους ἤλασε τοὺς προβατοσπαράκτας.
ἐπέγνων τούτου τὴν ἰσχὺν οἱ δυνατοὶ Βουλγάρων·
ἐβάφησαν τοῖς αἵμασιν ἐκείνων πεδιάδες,
κορμοὶ δρυῶν ἐγένοντο τὰ τούτων θνησιμαῖα,
ἕλη συνέστη πολλαχοῦ τοῖς ἐκρυεῖσι φόνοις.
τότε στρατὸς Αὐσονικός, ὁπλίτης, οὐχ ὁπλίτης,
τῆς Θρᾴκης κατεχόρευε βήμασιν ἐλευθέροις·
ἁπανταχῇ γὰρ ἔστρωτο τὰ τῶν Βουλγάρων σκήνη,
οὐχ ἧττον ἢ τὰ πτώματα πάλαι τὰ τῶν Δαρδάνων
Τροίαν σκαμανδρογείτονα κείροντος Ἀχιλλέως.
D *ἐπέσχεν οὖν ὁ βάρβαρος τοῦ θράσους πρὸς ὀλίγον·*
τὴν γὰρ στρατεύσιμον ἀκμὴν εἶδεν ἐρημωθεῖσαν.
καὶ πάλιν ἀνηλάλαξε κραυγὰς ἐνυαλίους,
καὶ πάλιν θροῦν ἐσάλπισε σημάντορα τῆς μάχης,
καὶ πάλιν ὁ Βασίλειος ἀμφέθετο τὸ ξίφος
καὶ πάγχαλκον ἐδούπησε βαρύκτυπον ἀσπίδα,
καθάπερ πολεμόκλονος τειχεσιπλήτης Ἄρης,
καὶ πᾶν εὐθὺς κατάχαλκον ἐγίνετο πεδίον.
οὐδὲ γὰρ ἐνηυλίζετο θαλάμοις βασιλείοις,
ὡς τρυφερὸν κοράσιον ὄψεις ἀρρένων φεύγων,
ἀλλ' ἔτεγγον ἑωθιναὶ τούτου βοστρύχους δρόσοι,
οὓς πάλαι ἐκηπεύσαντο τὰ τῆς πορφύρας μύρα.

5971 *κροτάφοις* M 5976 *ὕλη* M 5979 *ἔστρωντο* A 5980 *παλαιὰ* M 5981 *κείραντος* M 5982 *δάρδανος* R *το θράσος* A *ἐπ'* M 5983 *ἰσχὺν* M 5985 *ἐσάλπιξε* A 5989 *ἐγένετο* M 5993 *πόλλ' ἐκήπευσάν ποτε* AR

versam Asiam percurrit, neque suis oculis quietem somnumve concessit ullum, donec laceratores ovium lupos exterminasset. senserunt et Bulgarorum optimates potentiam ipsius, campis eorum sanguine tinctis, et cadaveribus passim quercinorum truncorum more sparsis quasique silvam quandam efficientibus. milites Romani tam gravis quam levis armaturae per Thraciam liberrime tum vagabantur, examinatim prostratis non minus ubique Bulgaris atque olim Troiani passim caesi iacebant, Achille ipsos trucidante. quapropter de ferocia sua nonnihil remisit barbarus, qui suorum militum robur extinctum cerneret. at eodem mox clamores bellicos edente classicumque tollente, Basilius quoque gladio se accingebat, aheneumque scutum instar Martis bellici tumultus pleni et murorum expugnatoris quatiebat, campis armatorum multitudine completis. non enim solebat regiis in thalamis cubare, more delicatae ac tenerae puellae, quae virorum conspectum fugit: sed matutini rores cincinnos ipsius plerumque madefaciebant, qui olim unguentis imperatoriis perfundeban-

καὶ πάλιν μάχαι δύσμαχοι, πάλιν ἀνδροκτασίαι,
καὶ θράσος θυμοβάρβαρον ὁ βάρβαρος ἐδείκνυ, P 123
ὡς κάπρος δόρατος αἰχμὴν ὠθῶν ἐν τοῖς ἐγκάτοις.
ὥπλιστο μὲν τὸ στράτευμα μερῶν ἐξ ἑκατέρων,
καὶ πάντες ἦσαν πνέοντες μένος θυμοῦ καὶ μάχης,
πάντες σιδηροχίτωνες, χαλκάσπιδες, λογχῖται·
μελίας ἐπεφέροντο πάντες χαλκοβαρείας.
ἡ σάλπιγξ ἐνυάλιον καὶ μάχιμον ὑπήχει,
καὶ πόλεμος φθισίμβροτος ἔφριξε ταῖς ἐγχείαις,
καὶ θροῦς καὶ παρακελευσμὸς ἀμφοῖν τοῖν στρατευμάτοιν.
ὡς δ' εἰς ταυτὸ συνῄεσαν Βούλγαροι καὶ Ῥωμαῖοι,
συνέπεσον ὡς λέοντες, ὥσπερ ἀφρισταὶ κάπροι,
καὶ ξίφος πᾶν ἐμαίνετο, καὶ χεῖρες οὐκ ἠρέμουν,
παλάμαι δ' ἐπαλάσσοντο τοῖς τῶν πιπτόντων λύθροις, B
καὶ τῶν ἀσπίδων ὁ θλασμὸς καὶ τῶν δοράτων θραῦσις
τὸν πάταγον ἀνέπεμπεν βαρύθρουν ἀγριόθρουν.
καὶ βασιλεὺς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὡς ἱέραξ ὠκυπέτης
παρεπορεύετο κινῶν κατὰ τῶν βαρυφρόνων.
τέλος Βουλγάρων ὁ στρατὸς ᾤχετο κλίνας νῶτα,
αἱ δὲ Ῥωμαίων φάλαγγες εἵποντο κατὰ νώτου,
κτιννῦσαι τὸν ὑπίστατον, πίπτοντας συμπατοῦσαι, *
διώκουσαι τὸν φύλαρχον, ἵππους νευροκοποῦσαι,
καὶ τὰς σκηνὰς ἁρπάζουσαι καὶ σκύλοις ἐντρυφῶσαι.

6001 ἐπήχει A, ἀπήχει M   6005 ὡς ἀφρισταί τε M   6008 θραυσμὸς M   θλάσεις M   6009 ἀπέπεμπον AM   6016 ἁρπάσασαι σκύλοις ἐπεντρ. M

tur. rursus ergo pugnae ancipites atque caedes occipiebantur, et barbari animi ferociam barbarus ostentabat instar apri, qui hastae cuspidem sua intra viscera furens adigit. iam ab utraque parte milites ad praelium armari; omnes iram pugnamque spirare, omnes loricis ferreis, scutis aereis, hastis gravibus sese munire; tuba mavortium ac bellicum quiddam sonare; hastae densari ac inhorrescere; clamores tolli; cuncta in utroque exercitu apparari. cum ad manus ventum esset, leonum et spumantium aprorum more concurrebant: enses furebant; manus haud cessabant, sed cadentium cruore polluebantur; scuta cum hastis comminuebantur terribilemque strepitum excitabant. interim suos imperator obire tanquam celeriter volans accipiter; et adversus hostes irritare. tandem Bulgarorum copiis terga dantibus Romani fugientes persequi, postremum quemque caedere, cadentem pedibus proculcare, principem gentis indagare, nervos equorum incidere, castra hostium diripere, spoliis opimis potiri.

Οὕτως ὁ κράτωρ φρύαγμα παρέλυσε Βουλγάρων
καὶ τὴν ὀφρὺν κατέσπασε τὴν ὑπερεπηρμένην.
C οὕτως τοὺς κύνας ἤλασε τοὺς κηρεσιφορήτους
ἐκ μανδρευμάτων τῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἀγελαρχίας.
οὕτως οἰκτροὺς τοὺς σοβαρούς, οὕτω δειλοὺς τοὺς γαύρου
πόνοις συχνοῖς εἰργάσατο, δούλους ἀντ' ἐλευθέρων.
Ἐπεὶ δ' οὐ φείδεταί τινος Ἅιδης ὁ παντοφάγος,
συνέσχον καὶ Βασίλειον αἱ μύλαι τοῦ θανάτου,
καὶ τὸν Ῥωμαίων ἑδρασμὸν ἠλόησαν ὡς σῖτον,
πλὴν ἐν βαθεῖ καὶ λιπαρῷ καὶ μακροχρόνῳ γήρᾳ,
ἐν ἔτεσι πεντήκοντα κρατήσαντα Ῥωμαίων.
ἡ δὲ βασίλειος ἰσχὺς καὶ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα
πρὸς τὸν αὐθόμαιμον αὐτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον τρέχει.
ἀλλ' ἦν ἐπαληθεύουσα πάντως ἡ παροιμία·
ποδονιπτὴρ καὶ κύπελλον ἐκ τῶν αὐτῶν χωμάτων,
D ζωμήρυστρον καὶ σαρωτρὸν ἐκ τῆς αὐτῆς ξυλείας.
οἱ βίοι γὰρ τοῖν ἀδελφοῖν ἦσαν ἐκ διαμέτρου
ἀλλήλων παραλλάττοντες ἀπειρομέτροις μέτροις,
ὅσον ὁ μὲν Βασίλειος τὰς ἡδονὰς φαυλίσας
μελέτην τῶν πολεμικῶν ἐτίθετο τὸν βίον,
ἄνδρας ἀεὶ φυλοκρινῶν εὐίππους ὁπλοφόρους
καὶ τοὺς χαλκεοθώρακας καὶ πολεμοστολίστους,
ὁ Κωνσταντῖνος δ' ἔμπαλιν· οὐδὲ γὰρ φέρων βλέπειν
κνημίδων περισφύρια καὶ σιδηροῦς χιτῶνας,

6021 ταύρους M 6026 μακρῷ M βαθυχρόνῳ M v. 6027 om R 6029 τρέχει M 6032 ζωμήρυσις R 6037 πολυκρινῶν M 6038 χαλκοθωράκους τε M

Sic Bulgarorum fastum imperator coërcuit et supercilium illud elatum depressit; sic agitatos fato quodam canes suis a caulis et gregibus abegit; sic superbos miseros, sic feroces timidos, sic ex liberis servos per varias aerumnas effecit.

Sed quando nemini parcit Orcus, etiam Basilius ad mortis delatus est portas, quae fulcrum illud Romanorum instar frumenti triturarunt. accidit tamen hoc illi matura provectaque iam aetate, cum imperio quinquaginta totis annis praefuisset. post eum regia potestas ad fratrem ipsius Constantinum devenit. sed verum erat in hoc omnino verbum illud vulgo iactatum "ex eadem argilla pelluvium et poculum, ex eodem ligno vas coquinarium et scopae." nam horum fratrum vitae modis infinitis et ex diametro pugnabant. Basilius spretis voluptatibus omnem vitam in rerum bellicarum exercitatione consumebat, viros equestres, armatos, loricatos, ad bellum comparatos magni semper faciens: ex diverso Constantinus tibialium calcaria cum tunicis ferreis ne adspicere

οὐ δοῦπον ἁρματόκτυπον ἀκούειν κἂν ἐν ὕπνοις,
οὐδὲ τῆς σάλπιγγος βοὰς τῆς πολεμιστηρίας,
οὐ λαλαγὰς ἀρεϊκάς, οὐ κέλαδον κακόθρουν,
τρυφαῖς ἐσχόλαζεν ἀεὶ καὶ λιπαραῖς τραπέζαις, P 123
καὶ γυναιξὶν ἐπέχαιρεν ἀσέμνοις ὀρχηστρίσι,
φιλαύλοις φιλοπαίγμοσι φιλοκιθαριστρίαις,
καὶ ταῦτα παλαιόχρονος πέμπελος ὢν τριγέρων.
ψυχὴν δὲ δειλοκάρδιον καὶ τρομαλέαν ἔχων
ἀπὸ ψιλῆς διαβολῆς τοὺς πλείους ἀπετύφλου,
ὡς δῆθεν ὑπορύττοντας δόλους ἀποστασίας.
ἐπὶ δυσὶ τὸν βίον δὲ σαλεύων θυγατράσι,
καὶ πρός τινων ἐκδιδαχθεὶς ὡς μετ᾽ αὐτὸν τὸ κράτος
εἰς Ῥωμανὸν φοιτήσειεν, ἕνα τῶν τῆς συγκλήτου,
ἐπίκλην Ἀργυρόπουλον, βιάζεται τὸν ἄνδρα
τὴν ἄλοχον καὶ γαμετὴν τὴν πρὶν ἀποβαλέσθαι
καὶ συζυγῆναι τῇ Ζωῇ τῇ πορφυροβλαστήτῳ. B
καὶ ταῦτα διαθέμενος μεθίσταται τοῦ βίου,
βραχὺ τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς παραπολαύσας,
καὶ χρόνους δύο μόναρχος δειχθεὶς αὐσονοκράτωρ.
Καὶ Ῥωμανὸς ἐγκάθηται τοῖς βασιλείοις θρόνοις,
ἀνὴρ σοφός, θεοσεβής, ἐμμελετῶν τοῖς θείοις
καὶ βίβλοις χαίρων τὰ πολλὰ καὶ στάσεσι παννύχοις·
ὃς ἄγαν μεγαλοπρεπῶς τῇ θεοτόκῳ κόρῃ

6042 τὰς R πολεμιστηρίου M 6043 θόρυβον M 6046 καὶ φαύλοις M 6049 ἄνδρας M 6055 αὐτὴν M 6061 θεοφιλὴς M τὰ θεῖα M

quidem sustinebat, curruum strepitus ne per somnum quidem audire, bellicae tubae clangores, voces et tumultus Martios ferre non poterat, voluptatibus lautisque mensis perpetuo deditus, ac delectationem capiens ex consuetudine impudicarum mulierculartum, saltatricum, tibicinarum, ridicularum, citharistriarum, tametsi iam decrepitus senex foret. idem formidoloso corde praeditus nuda et levi plerumque calumnia perpellebatur ut complures oculis spoliaret tanquam fraudes defectionis occulte struentes. cum filias tantum duas haberet deque illis sollicitus esset, ac monitus a quibusdam foret imperio post ipsum quendam ordinis senatorii virum, cui nomen esset Romanus, cognomentum Argyropulus, potiturum, vi hominem adegit ut uxore prima repudiata Zoen filiam suam in purpura natam matrimonio sibi iungeret. atque his ita constitutis et ordinatis vitam cum morte commutavit, cum perpusillo tempore, solo nimirum biennio, rebus praefuisset.

Inde Romanus in solio regio collocatur, vir sapiens, religiosus, divinas res studiose pervestigans, libris plerumque se oblectans, et noctur-

ἀνεδομήσατο μονὴν ἣ Περίβλεπτος κλῆσις.
καὶ τοίνυν ἡ βασίλισσα νεότητι σφριγῶσα
καὶ σφαδασμοῖς σωματικοῖς περιθερμαινομένη,
καὶ βλέπουσα τὸν Ῥωμανὸν καθ' ἑαυτὸν βιοῦντα
C καὶ μηδὲ μιμνησκόμενον ὡς δέδεται γυναίῳ
καὶ συνοικοίη γυναικί, καὶ ταῦτα νεαζούσῃ,
φαύλαις τισὶ καὶ σοβαραῖς ἐννοίαις ἐσοβεῖτο.
ἦν δέ τις καλοπρόσωπος εὔοπτος νεανίας·
ὄνομα τούτῳ Μιχαήλ, γένος ἐκ Παφλαγόνων.
ἐκείνῳ δὴ τῷ Μιχαὴλ τῷ χαριτοβλεφάρῳ,
τῶν ἀνακτόρων ταῖς αὐλαῖς ἐμπεριστρεφομένῳ,
ἡ βασιλὶς ἐρωτικὸν ἐπιβαλοῦσα βλέμμα
καὶ τοῦ προσώπου τὰς αὐγὰς ἰδοῦσα καὶ τὸ κάλλος
(ἦν γὰρ τρυφεροπάρειος, εὐχρούστατος, χαρίεις,
κατάλευκος, ἐξέρυθρος, ἔρωτος στάζων δρόσους)
ἐρωτικῶς ἐμίγνυτο, καὶ συνεχῶς ἐτρύγα
ἐκ τῶν προσώπων Μιχαὴλ τὰ τῶν χαρίτων ῥόδα.
D καὶ δή ποτε τῷ Ῥωμανῷ τῷ βασιλεῖ τὴν σάρκα
ψυχαγωγοῦντι τοῖς λουτροῖς καὶ παραμυθουμένῳ
ἄνδρες τινὲς χαιρομυσεῖς φονίως ἐμπεσόντες
ἀπάγχουσιν ὡς δράκοντες ἐμφύντες τῷ τραχήλῳ,
οὐκ οἶδα πῶς εἰς τὸ κακὸν ἢ πόθεν προαχθέντες,
εἴθ', ὥς φασι, καὶ τῆς Ζωῆς εἰς τοῦτο συμπραττούσης,
ἢ συνειδυίας μηδαμῶς (οὐδὲ γὰρ ἔχω λέγειν),

6070 μοχθηροῖς R   6083 χερομισεῖς MR, χαιρομισεῖς A
6086 συννευσάσης R

nis stationibus. virgini deiparae delubrum magnificentissimum exstruxit, quod Periblepthae sive spectatissimae templum nuncupant. caeterum imperatrix aetate vigens et tentationibus corporeis incalescens, ac Romanum interea videns suis intentum rebus vivere, qui mulieri se iunctum non recordaretur, et quidem iuveni, pravis et improbis quibusdam cogitationibus mire discruciabatur. erat autem quidam adolescens forma venusta et elegante, nomine Michaelus, patria Paphlago, in quem versantem in aula coniectis imperatrix oculis, animadversoque vultus splendore ac gratia (genas enim delicatulas et teneras habebat, colore praeditus optimo, venustus, cute candida, rubicundus, meros amoris rores stillans) non solum exardescebat, verum etiam cum eo consuetudinem habebat, et oculos suos frequente Michaeli contuitu pascere solebat. tandem aliquando Romanum imperatorem balneis se recreantem ac foventem adorti viri quidam facinorosi, draconum ritu collum eius constringentes, suffocarunt, incertum quo pacto et per quos ad hoc scelus impulsi, vel annuente, ceu vulgo perhibent, Zoe, vel prorsus ignara:

ἔτη δὲ πέντε ἥμισυ κρατήσαντα Ῥωμαίων.
τοιούτῳ τρόπῳ τῆς ἀρχῆς μεθίσταται καὶ βίου.
Τοῦ Ῥωμανοῦ δὲ τὴν ζωὴν τὴν κάτω λελοιπότος
ὁ Μιχαὴλ ἀρχηγετεῖ καὶ δράττεται τῶν σκήπτρων,
ὁ πρὸ βραχέος ἀφανής, ὁ ταπεινὸς τῷ γένει,
τοῦτον μισθὸν εὑράμενος τῶν μοιχιδίων λέκτρων.
ἦν δὲ καλὸς ὁ Μιχαὴλ οὐ μόνον τῷ προσώπῳ, P 124
ἀλλ' ἔλαμπε καὶ χάρισιν ἃς ἀρεταὶ γεννῶσι,
αἳ τῆς ψυχῆς στολίστριαι καὶ τοῦ νοὸς λαμπάδες.
συνίει γὰρ ὡς συνετὸς καὶ καθ' αὑτὸν ἐσκόπει
ἐξ οἵας ταπεινότητος ἔπτη πρὸς βασιλείαν,
ἐξ οἵας τῆς φαυλότητος εἰς οἷον ὕψος ἤρθη.
ἐντεῦθεν ἦν εὐέντευκτος, ἄτυφος, μετριόφρων,
καμπτόμενος εἰς ἔλεον, οἰκτείρων δυσπραγοῦντας,
ψυχαγωγῶν τοὺς ἐνδεεῖς, ὀλβίζων τοὺς ἀπόρους,
καὶ τοὺς ψυγέντας τῷ κακῷ τῷ τῆς ἀχρηματίας
ἀναζωῶν καὶ ζωπυρῶν καὶ συντηρῶν καὶ θάλπων,
καὶ χρυσορείθροις νάμασιν ἀρδεύων τοὺς διψῶντας.
οὐδεὶς αὐτὸν θεώμενος ἀπῄει δακρυχέων, B
οὐδεὶς δὲ λιταζόμενος ᾤχετο σχετλιάζων.
ἀλλὰ γὰρ ἐσπαράττετο νόσῳ δυσφορωτάτῃ,
ὡς ὁ Σαοὺλ τῷ πονηρῷ πνιγμῷ τοῦ δαιμονίου,
καὶ τὴν ζωὴν κατώδυνον εἶχε καὶ κινδυνώδη,
εἴτ' οὖν ὑλαίων ἐκ βρασμῶν θολούμενος καὶ πίπτων,

v. 6088 om R 6092 *καὶ τ.* M v. 6099 om R 6106 *ἀπῄει — λιταζόμενος* om M

nihil enim hic quod dicam habeo. sic ille vitam et imperium reliquit, annis eo quinque cum sex mensibus potitus.

Extincto Romano Michaelus imperare occepit, paulo ante obscurus ob generis humilitatem, mercedem hanc furtivae consuetudinis nactus. erat autem Michaelus non forma solum praestante, verum etiam virtutum donis fulgebat, quae animi sunt exornatrices ac mentis faces. nam uti vir prudens intelligebat ac secum ipse considerabat ex quam humili sorte maximam ad sublimitatem pervenisset. propterea facilis ad eum patebat aditus, hominem fastus expertem, modestum, ad misericordiam proclivem, miserantem calamitosos, egenos sublevantem, pauperes beantem, ab inopiae gelu laesos vicissim quasi calefacientem et foventem, sitientes aureo potu rigantem. nemo in conspectum eius admissus lacrimans abibat: nemo petens aliquid aegro discedebat animo. sed enim gravissimo quodam morbo laborabat, ut Saulus olim, a genio malo vexatus; quo fiebat ut vitam calamitosam et periculis obnoxiam ageret, vel cor-

εἴτε βιαίῳ κολαστῇ δαίμονι προσπαλαίων.
πολλάκις γάρ τοι κατὰ γῆς ἄφωνος ἐρριπτεῖτο,
ἀφρὸν ἐμῶν τοῦ στόματος, σίελον ἀποβλύζων,
τὰ χείλη μελαινόμενος, τὰς κόρας διαστρέφων,
φθογγὰς προπέμπων δυσηχεῖς ἀσήμους προβατώδεις,
κἂν μή τινες ἐντύχοιεν ἀρήγοντες τῷ πάθει,
τειχοκρουστῶν τὴν κεφαλὴν καθάπερ ἀλλοτρίαν.
C ἀπὸ τοιούτου πτώματος πολλάκις ἀνασφήλας
θερμότερος ἐγίνετο τῆς ἀρετῆς ἐργάτης,
καὶ πλέον ἐπεμέλετο τῆς ἔνδον εὐεξίας,
καὶ τὴν μονάστριαν ζωὴν μᾶλλον ὑπερεδίψα.
ἦσαν δ' αὐτῷ ταυτόαιμοι κἀκ τῶν αὐτῶν σπερμάτων
ἄνδρες φαυλότροποί τινες, κηφῆνες ἁρπακτῆρες,
ἄνθρωποι δυσανάγωγοι, κτηνώδεις, κακοήθεις,
καὶ τί γὰρ οἱ βουθρέμμονες, χοιρόβιοι, βουζύγαι,
ἄνδρες προβατοθρέμμονες, ἀπόζοντες τοῦ γράσου,
καὶ πρινοκάρπων φροντισταὶ καὶ τῶν δρυοβαλάνων;
τοιούτων οὖν τῶν ἀδελφῶν ὄντων τοῦ βασιλέως
κἀν τοῖς κακοῖς ἐπρώτευεν ὁ καὶ τῷ γένει πρῶτος,
D ἐκτετμημένος πρὸ μακροῦ τοὺς παιδουργοὺς κυλίνδρους,
ἄνθρωπος κακουργότροπος, σκαιός, ῥυπαρογνώμων,
ὃς σχὼν τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γηροκομουμένων
καὶ τἆλλα πάντα τῆς ἀρχῆς ἦγεν ἄνω καὶ κάτω
καὶ τοῦ κρατοῦντος ἄντικρυς ὢπτο λεοντοκόμος.

6114 συέλες AR ἀκολύζων M 6116 δυστυχεῖς M 6117 ἀρήξοντες R 6120 ἐγένετο M 6123 αἱμάτων M 6124 φαυλότατοί M 6126 οἱ] οὐ; βουζύγοι M 6132 κακεργότατος A

poris succussionibus hominem perturbantibus et prosternentibus, vel gravi scelerum vindice genio cum ipso colluctante. quippe frequenter amissa voce humi collabebatur, ore spumam salivamque copiosam reiiciens, et labris nigricantibus, oculis distortis sonos quosdam horribiles obscuros ac brutos emittens. quodsi aliqui opem laboranti non ferrent, caput suum tanquam alienum parietibus allidebat. quoties malum nonnihil remittebat, longe acrius et ardentius virtuti studebat, internamque valetudinem curabat, solitariae vitae cupidissimus. habebat autem fratres viros improbos, fucos rapaces, intractabiles, belluinos, insolentes; qui apud porcos aetatem exegerant et bubulci opilionesque fuerant, hircum redolentes, glandium et aliorum silvestrium fructuum collectores. et horum princeps sceleribus erat is qui etiam aetate reliquos antecedebat, iamdudum castratus, vir moribus nequissimis, ferox, sordidus, praefectus iis aedibus in quibus senio confecti curabantur; qui sane imperii negotia sursum deorsum volutabat, et imperatorem ita tractabat ut bel-

οὗτος οὖν πείθει Μιχαὴλ εἰσποίητον γενέσθαι
υἱὸν τὸν ἀδελφόπαιδα Ζωῇ τῇ βασιλίσσῃ.
ἦν ταῦτα καὶ τοιαῦτα μέν, τὰ δ' ἐφεξῆς ὁποῖα;
ὁ βασιλεὺς τὸν Μιχαὴλ (οὕτω γὰρ ἐκαλεῖτο)
τῇ γαμετῇ παιδοθετεῖ, καὶ Καίσαρος στεφάνῳ
τὸν κτηνωδέστατον κοσμεῖ, τὸν ἄντικρυς χοιρόνουν.
αὐτὸς δὲ συμπνιγόμενος τῷ πάθει τῷ συμφύτῳ
καταστολὴν ἐνδύεται κρείττονα πορφυρίδος,
τοῦ πνεύματος τῷ μέλανι τοὺς πέπλους μεταβάψας, P 125
καὶ τῇ γαλήνῃ προσδραμὼν ἐκ πολυσάλου βίου,
ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ἑπτὰ τῆς βασιλείας ἄρξας.
Ἐντεῦθεν ἡ βασίλισσα φροντίζει τῶν τοῦ κράτους,
καὶ τὸν ἀνδραδελφόπαιδα τὸν Μιχαὴλ ἐκεῖνον
τοῖς τῶν ἀνάκτων οὐ καλῶς κατακοσμεῖ συμβόλοις,
ἄνθρωπον κακοδαίμονα, χοιρώδη, προβατόνουν,
καὶ φύσει μὲν εἰσφέροντα σκαιότητας συμφύτους,
τῆς δὲ νεότητος αὐτὸν εἰς πλέον ἐκτρεπούσης
ἀποπτυστῆρα χαλινοῦ πῶλον παραζηλοῦντα, B
καὶ πολλὰ σκιρτήματα καὶ λακτισμοὺς ἀτάκτους
ἀντιφιλοτιμούμενον τῇ θηλασάσῃ θρέπτρα
μετὰ τὸ σπάσαι τῆς θηλῆς καὶ τῆς τροφῆς εἰς κόρον.
κἀνταῦθα μόνον ἡ Ζωή, τὸ τῆς πορφύρας ἔρνος,
ἠγνόησεν ἀγνόημα θλίψεις πολλὰς κεράσαν,
ὅτι τὸν ὄφιν ἔθαλπεν ἐγγάστριον τιθεῖσα

6138 ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα AR 6143 κρείττονος M v. 6146 om R 6147 τὰ M 6150 κακομήχανον R χειρόνουν M 6151 συμφύλους A 6152 αὐτοῦ A 6156 τῆς τροφῆς καὶ τῆς θηλῆς R

luas suas leonum curatores solent. hic etiam auctor fuit ut Michaelus quidam, imperatoris ex sorore nepos, ab imperatrice Zoa adoptaretur. igitur imperator hunc quidem adoptandum dat coniugi, et hominem plane brutum ac porco similem Caesaris corona cingit: ipse vero morbo consueto pressus indumentum purpura melius, vestitum scilicet nigrum ac spiritualem, pro turbulenta vita tranquillitatem amplexus, sumit, cum in imperio septem annos exegisset.

Secundum haec gubernationis curam in se transfert imperatrix, et mariti sui nepotem ex sorore Michaelum non recte signis imperatoriis exornat, hominem diabolicum, belluinum, a natura proclivem ad quaevis facinora, et ob iuventutis insolentiam pullo consimilem frenum respuenti, et insultus ac recalcitrationes petulantes ei pro nutricationis praemio reddenti quae ipsum velut uberibus suis aluerat, posteaquam scilicet mammam eius suxisset et ad satietatem ab ea pastus fuisset. atque hac quidem in parte nata in purpura Zoe commisit ex ignoratione

καὶ βασιλείας τὸν μαστὸν τῷ δράκοντι παρεῖχεν.
ἐπεὶ γὰρ ἐπελάβετο πραγμάτων τηλικούτων
ἄνθρωπος νέος, ἄβουλος, ἀγέρωχος, αὐθάδης,
ὡς οἶνος νεοπάτητος ὑβρίζων καὶ καχλάζων,
τῆς τύχης τὴν εὐμένειαν οὐκ ἴσχυσε βαστάσαι,
κἀντεῦθεν εἰς βαθύκρημνον ἐξεκυλίσθη χάος·
μόλιβδος γὰρ βαρύφορτος, φασίν, εὐημερία,
κἂν οὐκ ἐντύχῃ κραταιῷ τῷ φέροντι τὸ βάρος,
C κύμβαχον ῥίπτει κατὰ γῆς ἐκεῖνον καὶ συμπνίγει.
καὶ πρῶτα μὲν τοὺς τῆς ἀρχῆς προάρχους καὶ προβούλους
βαρβαρικῶς ἐκόλαζε τὰ παιδογόνα τέμνων,
ὥστε πολλοὺς ἀμείψαντας τὴν τῶν ἀρρένων φύσιν
ἡμιανθρώπους γίνεσθαι καὶ μὴ γνωστοὺς τῇ φύσει.
οὕτως εὐθὺς ἀπὸ γραμμῆς πρώτης κακὸς ἐφάνη·
τοὺς γὰρ πονηρογνώμονας καὶ κακεντρεχεστάτους
ἐπὶ μιᾶς, ὡς λέγουσιν, ἡμέρας γνώσεταί τις.
ἔπειτα προσλαβόμενος νηπιοβούλους παῖδας
καὶ πρωτοβούλοις χρώμενος νήπιος τοῖς νηπίοις,
καθάπερ πρὶν ὁ Ῥωβοὰμ ὁ Σολομῶντος γόνος,
τὰς βασιλίσσας ἔξωθεῖ Ζωὴν καὶ Θεοδώραν,
D καὶ νησιώτιδας αὐτὰς θέμενος ἀποκείρει.
ὅπερ δεινοὺς ἐξήγειρε φλοίσβους τῷ ταλαιπώρῳ,
ὡς ἄνεμος ἐπιπεσὼν θαλάσσῃ σκαφηπλόῳ

6160 μαζὸν M 6163 ἐμβρύζων καὶ κοχλάζων M 6166 βαθύφορτος R 6168 συντρίβει AM 6169 πρῶτα μὲν οὖν AR 6170 ἐκόλασε M 6171 ἀλλάξαντας M 6172 τὴν φύσιν A 6175 ἀπὸ A 6182 σκαφοπλόφ R, σκαφοπλώτῳ A

quiddam quod aerumnarum ei variarum origo fuit; quae nimirum serpentem in sinu suo foverit et imperii mammam draconi praebuerit. etenim posteaquam tantarum rerum administrationem aggressus est homo iuvenis, expers consilii, ferox, contumax, musti recentis in morem fervens et ebulliens, fortunae propitiae benignitatem ferre non potuit, ideoque confusum ac profundum in praecipitium prolapsus est. nam prosperitas est, ut aiunt, consimile quiddam gravi plumbo; et si hominem robustum non nanciscatur, qui oneri ferendo par sit, pronum in terram praecipitat et proterit. primum igitur Michaelus imperii proceres et consiliarios principes barbaricum in morem genitalibus exsectis multavit, quo facto a prima quasi linea se improbum declaravit: quippe sceleratos homines et ad malitiam sollertes vel uno quis die, ceu dici consuevit, agnoverit. deinde iuvenibus puerilia consilia suggerentibus adiunctis sibi ac primorum in consiliariorum numerum relatis, perinde ac Roboamus olim Solomonis filius sese gerebat, Zoen et Theodoram reginas eiecit et rasas quandam in insulam relegavit. ea res gravissimas misero turbas dedit,

καὶ κάτωθεν ἀπὸ μοχλῶν αὐτὴν ἀναμοχλεύσας.
τότε παρῆν κατανοεῖν ἐξ ἐναργῶν πραγμάτων
ὁποῖον πλήθους εὔνοια περὶ τὸν εὐεργέτην,
καὶ πόσα σθένει κοίρανος ἄρχων στρατάρχης κράτωρ
πατρὸς στοργὴν καταπλουτῶν περὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα
καὶ παρ' αὐτῶν φιλούμενος καθάπερ ὑπὸ τέκνων.
ἐπεὶ γὰρ ἠρωτίσατο τὸ πλῆθος τὰ τοιαῦτα,
ὡς τὰς ἀνάσσας ὁ κρατῶν ὑπερορίους θείη,
ὡς τρίχας σφῶν ἀεκουσῶν ἀποθερίσοι βίᾳ, P 126
ὡς τὰς ἐσθῆτας τὰς αὐτῶν εἰς μέλαν μεταχρώσει,
θυμοῦ καχλάζει τῇ πυρᾷ, λίθους εὐθὺς ἁρπάζει,
ξύλα καὶ πᾶν τὸ προστυχόν, βώλους, κορύνας, ξίφη.
ὥπλιστο καὶ τὰ γύναια κερκίσιν ὥσπερ λόγχαις,
καὶ σὺν κραυγῇ καὶ λαλαγῇ πρὸς τὸν κρατοῦντα τρέχει,
τὰς βασιλίσσας ἐκζητοῦν ὅλαις χερσὶ καὶ γνώμαις,
καὶ βλασφημοῦν τὸν Μιχαὴλ βοαῖς ἀγριοθρόοις.
τότε δὴ τότε τρομερὰ λαγίνα καθωρᾶτο
δράκων ὁ πρὶν βλοσυρωπός, ὁ λέων χαμαιλέων.
τοῦ θράσους καθυφίησι καὶ τῆς ἀλαζονείας,
καὶ γοργοπλόοις σκάφεσιν ἄγει τὰς βασιλίσσας,
καὶ πάλιν ἀποδίδωσιν αὐταῖς τὴν κρατορίαν B
τὴν ἐκ προγόνων προσγενῆ, τὴν ἐκ τῶν ἐπιπάππων.
πλὴν ἀλλὰ πάλιν ἡ πυρὰ τῆς στάσεως ἀνῆπτο,
πάλιν ἀνερριπίζετο κατὰ τοῦ καταπτύστου.

6185 ὁποῖα M ἀρχηγέτην MR 6186 πόσῳ M κρατάρχης R, στρατάρχων M 6187 καταπατῶν R ὑποχειρους R 6190 θύει R 6191 ἀποθερίσας M 6193 λαμβάνει M 6198 φωναῖς AM 6199 λαγωὸς M

non aliter atque si ventus in mare incumbens totum ab imo commoveat. animadvertere tum erat ex certis rerum argumentis quanta res sit benevolentia plebis erga principem, et quantae sint eius vel regis vel magistratus vel bellici ducis vires, qui animo erga subditos paterno affectus est et vicissim ab eis tanquam liberis suis diligitur. posteaquam enim auditione populus ea quae gesta fuissent accepisset, nimirum reginas ab imperatore solum vertere iussas, invite rasas, nigris vestibus indutas, ingenti furore percitus mox lapides, ligna, quasvis res semet offerentes, glebas, clavas, gladios corripit, ipsis etiam mulierculis radios hastarum armorumque loco usurpantibus. deinde magno cum clamore ad imperatorem currunt, manibus et animis reginas ab eo repetentes, et ipsum Michaelum vocibus immanissimis conviciando proscindentes. ille vero prius draconi terribili et leoni similis, nunc instar leporis feminae vel chamaeleontis formidolosus conspici, de ferocia remittere, celeribus navigiis reginas adducere, gubernationem et imperium eius avitum patrium-

καὶ τοίνυν ἄφυκτον ἰδὼν ὁ κάκιστος τὴν βίαν,
καὶ πάντοθεν κυκλούμενος ὡς ἄρκτος ὑπ᾽ ἀρκύων,
πειρᾶται τάχα τὴν ζωὴν κλέψαι ποσὶ φυγάσι,
καὶ δραπετεύει λαγωός, εἴποι τις ἄν, εἰς πέτραν,
καὶ τράπεζαν τὴν μυστικὴν καταφυγὴν ποιεῖται.
ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐκκαυθὲν καθάπαξ εἰς μανίαν
αὐτὸ τὸ πῦρ, ὡς ἔοικεν, ὑπερνικᾷ τὸ βρέμον·
ἔνδον καὶ γὰρ τῶν ἱερῶν ἀδύτων εἰσδραμόντες
C ἐκεῖθεν ἀφαρπάζουσι τὸν τάλανα βοῶντα
σὺν στεναγμοῖς καρδιακοῖς, σὺν δάκρυσιν ἐνθέρμοις,
καὶ κόρας ἐξορύττουσιν αὐτοῦ ταῖς μαχαιρίσι.
καὶ σὺν αὐτῷ τὸν δυσσεβῆ πατράδελφον τυφλοῦσι,
ἄνθρωπον δύστροπον, σκαιόν, κάκιστον, παντορέκτην,
μῆνας οὐ πλέον τέσσαρας γευσάμενον τοῦ κράτους.
καὶ πάλιν αἱ βασίλισσαι τὸ στέφος ἀναδοῦνται,
καὶ πάλιν τὴν πατρόπαππον ἀρχὴν κατακληροῦνται.
τῆς ζάλης δὲ τῶν πειρασμῶν ἀπελασθείσης πόρρω,
ἔπνευσε ζέφυρος ἡδύς, ἐγέλασεν εὐδία.
Ἀλλ᾽ ἡ βασίλισσα Ζωὴ τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος
κράτορος ἀρρενόφρονος χρῄζειν διεγνωκυῖα,
καὶ παίδων δὲ διαδοχῆς καὶ τοκετοῦ διψῶσα
D καὶ γλιχομένη τεκνουργὸς ἀκοῦσαι παιδομήτωρ
(ὑπὸ δυοῖν γὰρ κοπετοῖν ὡς δένδρον ποτισθεῖσα

6208 ἄρκος M 6209 κλέψαιτο τῇ φυγάδι M 6210 ἐν πέτρᾳ A 6212 πολλάκις M v. 6220 om R 6221 κράτος M 6223 γὰρ AR ἀπελαθείσης A 6227 τε M 6229 ἀπὸ R τοκετῶν R, κηπευτῶν A

que restituere. nihilominus de integro fax seditionis accensa fuit adversus hominem abominandum. quapropter inevitabili vi perspecta, cum instar ursi a canibus cincti se undique circumdatum cerneret, vitam fuga conservare nititur, et quod vulgo dici consuevit, lepus ad rupem sese proripit, ad mensam mysticam perfugii loco tendens. verum populus saepenumero ad furorem usque accensus ignem ipsum vincere solet. nam cum intra ipsa adyta sacra cursu perrupissent, inde miserum avellunt, et clamanti gementi lacrimanti oculos novaculis eruunt, eadem poena etiam patruo ipsius irrogata, qui vir erat moribus improbis, nequam, sceleratus, omnium appetens. imperii gustum non ultra 4 menses percepit. secundum haec rursus imperatrices administrationem rerum in sese recipiunt, et traditum a maioribus imperium usurpant. quare procul expulsa vexationum tempestate, iam dulcis favonius spirabat, et serenitas quaedam suaviter arridebat.

Caeterum regina Zoe cum statuisset imperium Romanum virilis imperatoris opera indigere, simulque successores ex se natos consequi cu-

ἄχλοος ἐκινδύνευεν, ἄφιλος, αὗος μένειν),
ἄνδρα τινὰ χαρίεντα τοὔνομα Κωνσταντῖνον
Λεσβόθεν μεταπέμπεται σκάφεσι λαιφοπτέροις,
ὃν Μονομάχον ἔλεγον ἐκ πατρεπωνυμίας.
καὶ γὰρ καταδεδίκαστο ταύτην οἰκεῖν τὴν νῆσον
ὑπὸ τοῦ πρώτου Μιχαὴλ τοῦ βεβασιλευκότος,
κατ᾽ ἄλλους μὲν ὡς τὴν ἀρχὴν πειρώμενος ἁρπάζειν
(ἄνδιχα γὰρ ἐκράτησαν αἱ περὶ τούτου φῆμαι),
ὡς ἄλλοι δέ τινές φασιν, οἷς ἀψευδὴς ἡ γλῶσσα,
ὡς συμφθαρεὶς ἐρωτικῶς Ζωῇ τῇ βασιλίσσῃ.
τὴν Λέσβον οὖν κατακριθεὶς οἰκεῖν ὁ Κωνσταντῖνος,
καὶ κινδυνεύσας παρ᾽ οὐδὲν σβεσθῆναι καὶ τὰς κόρας, P 127
αἴφνης πεσόντος ἔμπαλιν τοῦ κύβου τοῦ τῆς τύχης
καὶ τῶν ὀστράκων τῶν αὐτῆς ἄλλως μεταρριφέντων
αὐτάναξ ἀναδείκνυται, δεσπότης ὁ πρὶν δοῦλος,
αὔταρχος ὁ κατάκριτος καὶ κράτωρ ὁ δεσμώτης,
καὶ τὴν βασίλισσαν Ζωὴν νυμφεύεται πρὸς γάμον.
οὕτως ἀστάθμητός ἐστι τῶν γηγενῶν ὁ βίος·
οὕτω πραγμάτων ὁ τροχὸς ἄνω καὶ κάτω τρέχων
κυλίνδει πάντα τὰ θνητὰ καὶ φύρδην μετατρέπει.
αἱ φῆμαι δὲ μορφάζουσι τοῦτον τὸν Μονομάχον
τῶν μὲν μαχίμων ἀδαῆ καὶ τῆς ὁπλοφορίας,
τὰ δ᾽ ἄλλα μεγαλοπρεπῆ, φιλόδωρον, ἀστεῖον,

6240 οὗτος AR 6243 μεταρριφθέντων M 6244 ἀποδείκνυται R 6248 τρέχει M 6249 δεινὰ M

peret (quippe tametsi cuiusdam arboris instar a duobus hortulanis rigata fuerat, tamen periculum erat ne absque germinibus et foliis arida maneret), elegantem quendam virum, cui Constantino nomen esset, Duellatori cognomentum paternum, e Lesbo celeribus navigiis arcessivit. nam relegatus in hanc insulam fuerat a Michaelo, qui non ita pridem regnaverat, propter imperii cupiditatem, quod ad se rapere conatus fuerat, uti nonnulli tradunt (diversi enim hac de re rumores emanarunt), affirmantibus aliis, quorum aliena putatur a mendaciis lingua, propter occultam cum imperatrice Zoe consuetudinem exulatum abire iussum in eam quam diximus insulam, cum parum abfuisset quin oculos etiam amitteret. nunc autem contrariam in partem lapsa fortunae tessera, et aliter conversis quasi testis illius, imperator et rerum dominus renuntiatus est, qui antea condicione servus erat et exilio multatus et in custodiam datus. neque multo post Zoen imperatricem matrimonio sibi iunxit. ita nimirum versatur in incerto vita mortalium: ita rerum humanarum rota sursum deorsumque currens omnia volutat, et confuse invertit. accepimus autem fama Duellatorem hunc rerum quidem militarium fuisse pror-

λαμπρόψυχον, φιλόκοσμον, ἐπιεικῆ τοὺς τρόπους,
B φιλοδωρίας θάλασσαν, λίμνην ποτιμωτάτην,
ἐξ ὧν ἀπήλαυσαν πολλοὶ χευμάτων καλλιρροούνων,
ἐξ ὧν ἀπήντλησαν πολλοὶ νάματα ζωοτρόφα·
τὰς φλέβας γὰρ ἁπανταχῇ διακρουνίσας ὤφθη,
χρυσεοδίνης Πακτωλός, Νεῖλος ἀργυροχεύμων.
ἐπέγνων τούτου καὶ λαοὶ παλάμας φιλοδώρους,
ἐπέγνων τούτου καὶ ναοὶ τὰς φιλοκόσμους χεῖρας.
οἱ πένητες ἐξέπιον ἤντλησαν, ἀλλ' εἰς κόρον·
πᾶν τέμενος ἀπήλαυσεν ἀρδείας χρυσορείθρου.
οὕτω κοινὸς ἦν ποταμός, ἁπανταχοῦ λιμνάζων·
ἐκένου γὰρ τῶν δωρεῶν ἀφθονοχύτους χύσεις
ὡς εἰς ἀτρήτους ἀγωγοὺς τοὺς καταπονουμένους.
C καὶ Ξέρξης μὲν ὁ σοβαρὸς ἐκεῖνος ὁ Περσάρχης
ὑπὸ καλὴν πλατάνιστον ἀνακλιθεὶς ἐν θέρει
κόσμοις ἀψύχοις τὸ φυτὸν ἀντεφιλοτιμεῖτο·
τοῦ δὲ καὶ πέτραι καὶ φυτὰ καὶ νῆσοι καὶ λειμῶνες
χάρισιν ἐπιάνθησαν εὐδρόσοις ἀειρύτοις.
οὕτω μεγάλην τὴν ψυχήν, οὕτω πλουσίαν εἶχε.
κἂν γνῶναι θέλῃ τις αὐτοῦ τὰ τῆς λαμπροψυχίας,
ἡ λαμπροδόμητος μονὴ πιστώσεται τὸ πρᾶγμα,
ἣν ἐκ θεμέθλων ἤγειρεν, ἀπὸ ῥιζῶν ἐσχάτων
τῷ θείῳ χριστομάρτυρι τῷ τροπαιοφοροῦντι.
ἀλλὰ γὰρ οὕτω τοῖς καλοῖς θάλλων ὑπὲρ τὰς κέδρους,

6257 τὸ βλέμμα A 6262 χρυσορρύτου AR 6263 ἀπανταχῇ A 6264 ἐκεῖνον M 6266 καὶ] ὁ M 6267 καλὸν A 6269 λιμένες AR 6274 ἀπὸ βάθρων R τῶν πρώτων A 6276 καὶ M λάμπων M

sus imperitum, caeteroqui vero magnificum, liberalem, urbanum, magnanimum, moderationis et aequitatis studiosum, ac praesertim ita munificum ut esse liberalitatis quoddam quasi mare videretur, cuius fructu multis frui contingit, emittentis quasdam quasi venas et scaturientis in morem auriferi Pactoli Niliqne argentiflui. quippe munificas ipsius manus expertae sunt nationes integrae, templa, pauperes. erat enim fluvius ubique semet effundens, et munera copiosissime distribuebat in aerumnosos tanquam in tubulos et canales haud perfossos. superbus quidem ille Xerxes, Persarum rex, cum aestivo tempore sub platano pulcherrima recubuisset, arborem ornamentis inanimis vicissim cohonestavit: at huius imperatoris beneficiis continuis scopuli arbores insulae prata rigata sunt. tam magnum animum tamque locupletem habebat. quodsi quis eius magnificentiae cupit argumentum habere, fidem illi faciet domus illa splendidissime constructa de fundamento in honorem victoriosi testis Christi Gregorii. sed enim qui adeo fulgebat bonis

οὕτω κομῶν ταῖς ἀρεταῖς ἀείφυλλος ὡς φοῖνιξ,
ἄγαν πονηρῶς τῆς σαρκὸς εἶχε τῆς χωματίνης, D
ποδάγρας ταῖς βαρύτησιν ἐσφίγγετο τοὺς πόδας
ὡς ποδοκάκαις ἰσχυραῖς, ὥσπερ ἀλυκτοπέδαις.
καὶ τοίνυν διημέρευεν ἐν μαλακοῖς δεμνίοις
παραμυθούμενος αὐτῷ τοὺς κατακάπους πόδας.
ἐντεῦθεν ἀνερράγησαν αὐτῷ πολυκυμίαι
καὶ συμφορῶν καὶ πειρασμῶν ἄνεμοι κυματίαι.
ἤκουσται πάντως ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Μανιάκης,
ἀνὴρ γιγαντοπάλαμος, ὀξύχειρ, ἀνδροφόντης,
θρασύσπλαγχνος, εὐκάρδιος, πνέων ὀργῆς ἐκθύμου.
ἐκεῖνος τοίνυν ἠθροικὼς ἄνδρας ἀγχεσιμάχους,
κορυνοφόρους, αἰχμητάς, ἄνδρας γιγαντοσώμους,
εὐαύξητον ἀναδρομὴν φέροντας τῶν σωμάτων,
ὑπὲρ πλατάνων ὑδρηλῶν μῆκος ὠργυιωμένους,
ὡς νέφος ὑπὲρ κεφαλῆς ἔστη τοῦ βασιλέως P 128
παχύ, ζοφῶδες, θολερόν, μελάντερον καὶ πίσσης,
ὄμβρους ῥαγδαίους ἀπειλῶν, οὐχ ὑδατίους ὄμβρους,
ἀλλὰ ῥοὰς αἱματηράς, ἀλλὰ φονίους χύσεις.
κατέλαβε τὰ φρούρια, κατέλαβε τὰς πόλεις.
ἐπήει βρέμων τῷ θυμῷ, φυσῶν ὑπὲρ Κενταύρους,
ὡς Καπανεὺς μεγαλαυχῶν, κομπάζων ὡς Ἀνταῖος.
καὶ τίς ἂν ἤλπισε φυγεῖν ἀπὸ κακοῦ τοσούτου;
ἀλλ' ὁ περιφρουρούμενος ταῖς τοῦ θεοῦ παλάμαις
οὐ δειλιάσει γίγαντας, οὐ θῆρας ὑποτρέσει,

6282 αὐτοῦ M 6285 πάντα M 6286 γιγαντοπόλεμος M
6287 εὐκάρδιον ζέων ὁρμῆς M 6289 θωρακοφόρους M
6291 δρυϊνῶν M 6294 ὑδατίνους R 6297 ἀπήει A, ἐπτόει M
6300 δορυφορούμενος AR

supra cedros, et qui virtutibus florebat tanquam omnibus durans aetatibus phoenix, corpore admodum erat languido et affecto: nam podagra laborabat, constrictis quasi per compedes quosdam pedibus. quamobrem in lecto decumbere coactus aegros et discruciatos pedes curabat. hinc tot in ipsum tempestates et aerumnae sunt concitatae. notus est acerrimus ille Maniaces, giganteum in morem bellicosus, manu promptus, caedibus gaudens, audax, fortis, animoso cordis impetu fervidus. is igitur cum egregias militum fortissimorum copias coegisset, quasi nubes quaedam horrida caput imperatoris operuit, quae pluvias vehementes, non aquosas sed fluxus sanguinis minaretur. hinc castellis et oppidis captis ita fervens progrediebatur, Centauros insolentia superans, ut Capaneus magnifice se efferens, ut Antaeus cum fastu se ostentans. et quis eiusmodi se malum evitaturum sperasset? enimvero quisquis dei manibus custoditur, gigantes non formidabit, belluas non metuet, non fer-

οὐδὲ τρομάσει σίδηρον οὐδὲ καμίνου στόμα·
φέρει γὰρ σύμμαχον θεὸν ὑπὲρ παντάρβην λίθον,
B ὑπὲρ τὸν περὶ Τίγρητα θηροδιώκτην Μίδαν.
ἐντεῦθεν ἥλιος φαιδρὰς ἀνέτειλεν ἀκτῖνας,
ἔλυσε τὴν σκοτόμαιναν, ἀπήλασε τὸ νέφος.
ἔβλεψαν φῶς ἐλεύθερον ὁ βασιλεὺς αἱ πόλεις,
ἐγένετο πλευρότρωτον τὸ δυσμενὲς θηρίον,
καὶ πάντες ἤλυξαν αὐτοῦ τὰς ὠμοφάγους γνάθους.
καὶ πάλιν ὁ Τορνίκιος ἄλλο κακὸν ἀνέφυ,
ἄλλο θηρίον Δανιὴλ ὃ προκατεῖδε πάλαι,
πατοῦν τὰ πάντα καὶ λικμοῦν καὶ τοῖς ποσὶ συντρῖβον
καὶ τὰ καταλειπόμενα συνθλάττον τοῖς ὀδοῦσι.
ἀλλὰ καὶ τοῦτον τάχιον ἀνήρπασεν ἡ δίκη,
ἀφύκτοις βέλεσιν αὐτοῦ κατατοξευσαμένη
καὶ τὸ θηρίον πλήξασα πληγὰς περιστερνίους.
C καὶ τότε περιέλαβε τὸν κράτορα γαλήνη
ἀτάραχος, οὐκ ἔχουσα κατάλειμμα χειμῶνος.
ὡς δὲ κατήπειγον αὐτὸν αἱ παλαμναῖοι νόσοι
καὶ τὸν πηλὸν τοῦ σώματος ἡ φύσις ἐπεζήτει,
τὰ κατὰ γνώμην θέμενος μεθίσταται τοῦ βίου
ἔτεσι δυοκαίδεκα τὸ κράτος διθύνας.
Ὡς δὲ κατέλιπε ζωὴν τὴν κάτω Κωνσταντῖνος,
πρὸς τὴν πορφυροβλάστητον εὐθέως Θεοδώραν,
τὴν τῆς Ζωῆς ταυτόσπορον, τὸ κράτος μεταβαίνει

6302 τρομήσει M 6307 ἔβλεψε R φῶς ἀνέσπερον M, γῆν ἀννέφελον A 6310 ἐξέφυ A 6313 συντρίβον AM 6314 ἀφήρπασεν M 6315 αὐτοὺς M 6316 πληγαῖς περιστερνίοις M vv. 6321—23 om R 6325 αὐτόσπορον M

rum, non os ardentis camini timebit. magis enim habet opitulatorem deum quam Pantarbes lapis vel ferarum ad Tigridem persecutor ille Midas. post hasce turbas laetos sol vicissim radios emisit et illunem illam noctem atque nubem dissipavit, ut iam et imperator et urbes lucem caliginis expertem cernerent. quippe immanis illa bellua caesa est, et universi crudeles ipsius maxillas evitarunt. rursus autem aliud malum enatum est, nimirum Tornicius, alia bestia, quam olim conspexit Danielus, omnia proculcantem, comminuentem, pedibus atterentem et reliquias dentibus confringentem. verum hunc quoque vindicta citius telis suis inevitabilibus confixum abripuit. quo facto tranquillitatem nactus est imperator solidam et omnis tempestatis expertem. tandem gravibus morbis confectus, natura debitum suum exigente, rebusque suis ex animi sui sententia constitutis atque ordinatis, vitam cum morte commutavit, imperio duodecim annis administrato.

Constantino mortuo ad Theodoram Zoes germanam sororem, quae

(ἡ γὰρ βασίλισσα Ζωὴ πάλαι προετεθνήκει),
ἣ τῷ τοῦ κράτους πρὸς μικρὸν ἐπαναβᾶσα δίφρῳ,
καὶ μῆνας δέκα τῆς ἀρχῆς σὺν δύο βασιλεύσασα,
καὶ τὴν ἀνάλυσιν αὐτῆς γνοῦσα τὴν ἐκ τοῦ σκήνους
(ἦν δ', ὥς φασιν, ἀπείρατος σώματος ῥυπαρίας) D
ἄνδρα τινὰ μακρόβιον πέμπελον τρομαλέον
ἐπιβιβάζει διφρευτὴν ἅρματι τηλικούτῳ.
καὶ τούτῳ κλῆσις Μιχαήλ, ὃς κατὰ μὲν τὸν χρόνον
ἀμετροβίοις ἤριζε κορώναις μακρογήρως,
ὁποίους ἤδη φθάσαντας ἐπὶ δυσμὰς τοῦ βίου
ἐκ τῆς λατρείας ἑαυτοῦ πόλεμος ἀπολύει,
τὰ δ' ἄλλα καὶ σεμνότροπος καὶ βέλτιστος ἐδόκει.
ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐξίσχυσε τὰς τῆς καρδίας βλάστας
εἰς φῶς προάγειν καὶ δηλοῦν τὸν κατὰ βάθους στάχυν·
καὶ γὰρ ἐσφετερίζοντο πᾶσαν τὴν δυναστείαν
οἱ Θεοδώρας πρόσπολοι τῆς πορφυροβλαστήτου,
καταφρονοῦντες Μιχαὴλ ἄντικρυς ὡς ἀνίκμου
κράμβης ἀφύλλου γηραιᾶς, ἤδη διερρευκυίας, P 129
ὅτι καὶ κατεδέδετο φρικώδεσιν ὁρκίοις
πάντων αὐτοῖς ἐξίστασθαι καὶ λόγων καὶ πραγμάτων.
ἦν οὖν αὐτὸς ὡσεὶ σκιά, καὶ λόγοις μόνοις κράτωρ,
τὰ δ' ἄλλα πάντα ταῖς χερσὶν ἐκείνων διῳκεῖτο
οὓς παιδοκόμους Μιχαὴλ ἔλιπε Θεοδώρα
καὶ φύλακας καὶ φροντιστὰς καὶ τῆς ἀρχῆς πατέρας·

v. 6328 om R 6330 σωμάτων AR 6334 μακρογήροις A 6335 ἡλίου A 6338 ἐξίσχυε R 6343 γεηρᾶς M ἐρρυηκυίας A 6345 αὐτῶν AM 6346 μονοκράτωρ M 6348 λέλοιπε A

dudum obierat, imperium rediit. non diu rebus praefuit, duodecim videlicet mensibus; cumque se migraturam e mortali corpore deprehenderet, etiamnum virgo, ceu perhibetur, virum quendam aetate provecta senemque prorsus capularem in locum suum substituit. ei nomen erat Michaelo, prorsus decrepito, cum cornicibus annositate certanti, consecutoque rude donandam aetatem; qui tamen alioqui gravis et optimus esse videretur. sed enim cordis sui quasi germina producere in lucem et spicam in imo latentem extrudere non poterat: quippe famuli Theodorae potestatem universam usurpabant, contempto Michaelo veluti succi experte brassica, foliis nudata, iam putrescente. praeterea terribilibus sacramentis se obligaverat, pollicitus se cessurum ipsis quibusvis in rebus. quapropter umbra tenus et verbo tantum imperator erat: caetera per eos administrabantur quos diximus Theodoram Michaelo reliquisse tanquam pueri curatores, custodes, patres. bis enim pueri senes, ut

δὶς παῖδες γὰρ οἱ γέροντες κατὰ τὴν παροιμίαν.
ἐντεῦθεν οἱ προσαίνοντες καὶ προσιόντες τούτοις
καὶ πανταχῇ τοῦ νεύματος αὐτῶν ἐξηρτημένοι
ἠρύοντο λιμνάσματα τῶν εὐεργετημάτων.
ἄνθρωποι δὲ στρατηγικοί, πολέμων εὖ εἰδότες
καὶ ῥιζωμάτων εὐκλεῶν φύντες καὶ καλλικλάδων,
B οἷς εὐπατρίδαι πρόγονοι καὶ γένος ἐξ ἡρώων,
— ὡς ἄγγος τι κεραμεοῦν ἄτιμον ἐρριπτοῦντο.
πιστοῦται τὸ λεγόμενον ὁ Κομνηνὸς ἐκεῖνος,
ᾧ κλῆσις Ἰσαάκιος, ὃς ἐπ' ἀριστουργίαις
ὀνόματος ἠξίωτο καὶ φήμης περιτράνου·
εἶχε γὰρ χεῖρας ἀγαθὰς περὶ πολέμων ἔργα,
καὶ τοὺς δακτύλους εὐφυῶς ἤσκητο πρὸς τὰς μάχας.
ὃς προσελθὼν τῷ Μιχαήλ, καὶ τοὺς καρποὺς τῶν πόνων
δαψιλεστέρους παρ' αὐτοῦ δρέψασθαι προσδοκήσας,
καὶ τῶν ἐλπίδων μὴ τυχὼν καὶ μὴ τρυγήσας ῥόδα,
ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὕβρεων εὑράμενος ἀκάνθας
C πρὸς τῶν κακίστων κηπευτῶν τοῦ τῆς ἀρχῆς λειμῶνος,
περιαλγὴς γενόμενος βλέπει πρὸς τυραννίδα,
καὶ προσεταιρισάμενος τὸν Δοῦκαν Κωνσταντῖνον
καὶ πλείους ἄλλους τῶν πολλῷ πλούτῳ περιβριθόντων
καὶ τῶν τοῦ γένους τὰς ἀρχὰς λαμπρὰς ἠυτυχηκότων,
καὶ συλλεξάμενος στρατὸν Ἀσίηθεν ὁπλίτην,
ἀντέπεισι τῷ βασιλεῖ τοῦ θρόνου κατασπάσων.

6352 καντακοῦ M 6353 λιμνάσματα τῶν ἐνεργετημάτων M
6357 κεράμιον M 6363 τῶν καρπῶν τοὺς πόνους AR 6366 ὕβρεως A
6368 οὐκ ἐνεγκὼν τὴν ὕβριν R 6371 τὸν — ευτυχηκότα M
6372 ἀσίαθεν R

est in proverbio. hinc usu veniebat ut quicunque palpos istis obtrudebant, frequenter adibant, in omnibus eorum nutui parebant, beneficiis multiplicibus afficerentur. e diverso viri militares, rerum bellicarum periti, familiis illustribus prognati, nobilibus et heroicis orti parentibus, tanquam vas aliquod fictile nullius pretii reiiciebantur. eius rei certum praebet argumentum Isaacius ille Comnenus, qui ex praeclarissimis facinoribus nomen atque famam celeberrimam consecutus erat, vir manu promptus et bellicis in rebus exercitatus. is Michaelo convento, cum fructus laborum uberes se percepturum existimasset, spe sua frustratus, ac non tantum non decerptis rosis, verum etiam a pessimis illis imperii gubernatoribus spinis iniuriarum punctus, immenso dolore percitus ad tyrannidem spectare coepit. cumque Constantinum Ducam et multos alios opulentissimos ac nobilissimos homines societate sibi devinxisset ac militum copias ex Asia collegisset, recta imperatorem invasit, solio

ἤκουσε ταῦτα Μιχαὴλ ὁ τρομερὸς ὁ γέρων,
καὶ κρίνας μᾶλλον ἑαυτὸν ἄξιον ἀφανείας
ὡς ἤδη τυμβογέροντα καὶ κατασεσηπότα,
ἕτοιμος ἦν ἐξίστασθαι τῷ Κομνηνῷ τοῦ κράτους.
ἀλλ' οἱ τὸ σκάφος τῆς ἀρχῆς ἰθύνειν κληρωθέντες,
μὴ σώζειν τοῦτο θέλοντες ἀλλὰ καὶ καταδύειν
καὶ κλύζειν τὸν ταλάντατον κύμασι βαρυβρόμοις,
εἰς μάχην καὶ μὴ θέλοντα τὸν γέροντα κινοῦσι D
καὶ τὸν μικροῦ τυμβόχωστον εἰς ἀντιπαρατάξεις.
[ἕτεροι δ' αὖθις λέγουσιν ὡς οἱ Ῥωμαίων κρείττους,
ἀρχιθυτῶν οἱ προύχοντες, λογάδες τῆς συγκλήτου,
αὐτὸν μετεκαλέσαντο παρέξοντες τὸ στέφος.
ἦν γὰρ ἀνὴρ στρατηγικὸς καὶ κυβερνᾶν ἰσχύων
τὴν ἱερὰν καὶ σωστικὴν τῆς βασιλείας σκάφην,
ἀνὴρ ἀγχίνους, δεξιὸς πρὸς ἔργα καὶ πρὸς μάχας,
καὶ μηδενὸς λειπόμενος τῶν πρώην βασιλέων.
εἴσεισιν οὖν ὁ Κομνηνὸς τὴν βασιλίδα πόλιν.]
ἐντεῦθεν μάχη σύμφυλος, καὶ δεξιαὶ Ῥωμαίων
κατὰ Ῥωμαίων τὰς αἰχμὰς θήγουσαι καὶ τὰς λόγχας
καὶ καταπαλασσόμεναι φόνοις τοῖς ὁμογνίοις·
καὶ δρέπανον ἐπέτετο διχάζον ὁμοφύλους
καὶ κατ' ἀλλήλων συγκινοῦν ὥσπερ ἐν σκοτομήνῃ
καὶ παῖδας ταυτοπάτορας ἀλλήλοις ἀγριαῖνον.

6374 ταῦθ' ὁ AM 6376 μᾶλλον καὶ σεσηπότα M 6379 τοῦτον M 6382 τὸν] πρὸ M vv. 6383—6390 add R 6394 ἐφέρετο M 6395 σκότει βέλη R

eum deiecturus. eius rei fama trepidus ille senex Michaelus ad se perlata, statutoque potius esse ut obscurus ageret in aetate tumulo vicina, paratus erat imperio cedere idque Comneno permittere. verum ii quos diximus, administratores imperii, non solum non capientes publicae rei saluti consulere, sed potius eam longe afflictissimam gravissimis fluctibus demergere ac obruere cogitantes, repugnantem ac tantum non plane sepultum ad bellum gerendum et opponendam hosti aciem incitabant. [alii autem dicunt Romanorum optimates, pontificum praesules, principes senatus, advocasse eum, cui coronam tribuerent: erat enim vir ducendo exercitui aptus et qui gubernare valeret sacram illam et salutarem imperii navim, vir praesenti consilio, dexter ad opera et pugnas, nemini secundus regum antiquorum. intrat igitur Comnenus urbem regalem.] hinc intestino exorto dissidio manus et hastas Romani cum Romanis conseruerunt sanguineque cognato polluerunt, divisi et commoti adversus se in vicem, veluti per noctem lunae expertem, fratribus in

γίνεται γοῦν ὑπέρτερος ὁ Κομνηνὸς τῇ μάχῃ,
καὶ Μιχαὴλ καθίσταται τοῦ κράτους καὶ μὴ θέλων,
ἐνιαυτοῦ περίμετρον ἑνὸς σκηπτροκρατήσας.
P 130 καὶ πόλιν τὴν πρωτόπολιν φθάσας ἀπτέρῳ τάχει,
καὶ στέφος περιθέμενος κρατόρων αὐτανάκτων
ἐφήπτετο τῶν τῆς ἀρχῆς πραγμάτων αὐθεκάστως,
καὶ πᾶσι προσεφέρετο κατὰ τὸ μεγαλεῖον,
καὶ τοῖς ἀγχοῦ καὶ τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐν ἐξουσίαις.
καὶ τὴν ἁλμοποτίστριαν, τὴν φαύλην κολακείαν,
καὶ τοὺς αὐτῆς ναυτιασμοὺς ἀπὸ ψυχῆς ἐστύγει.
κἀντεῦθεν φορτικώτερος τοῖς πλείοσιν ἐδόκει,
καὶ πλείω τοῦ καθήκοντος φέρων ἀγερωχίαν.
πλὴν ἀπολαύσας τῆς ἀρχῆς οὐκ ἐν μακροῖς ἡλίοις,
ἀλλὰ τὸ δὴ λεγόμενον ὡς ἄγρωστις ἀνθήσας,
καὶ μετ' ὀλίγον μαρανθεὶς ὑπὸ φθινάδων νόσων, —
ἐπὶ δυσὶ γὰρ ἔτεσι τοῦ κράτους ἀπολαύσας
B τὸν Δοῦκαν μὲν κατακοσμεῖ τοῦ κράτους τοῖς συμβόλοις
ὡς ὑπανοίξαντα πολλὰς αὐτῷ χρηματοθήκας
καὶ συναντιλαβόμενον τῆς πρώην τυραννίδος,
αὐτὸς δὲ τὸ τραχύβιον τοῦ κατὰ θεὸν βίου
ἑλόμενος ἀμφέθετο χιτῶνας μελαγχρόους,
καὶ δαπανήσας ἑαυτὸν ἔργοις μακροκαμάτοις
πολυζηλώτῳ τέρματι τὸν βίον καταλύει·
διὸ καὶ εὕρηκε ζωὴν ἥνπερ καὶ ἐπεπόθει.

6397 οὖν M vv. 6398—99 om R ἀφίσταται? 6400 αὐτὸς δὲ M 6405 ἀλκοποτίστριαν M καὶ AR 6410 δὲ φθεγγόμενον M v. 6412 om R 6416 κατὰ θεὸν τοῦ R 6417 μελαγχρώτους M 6419 πολυζήλῳ τῷ A v. 6420 om R

fratres exacerbatis. tandem Comnenus praelio superior evasit et Michaelus invitus amisit imperium, quod annum unum obtinuerat.

Itaque Comnenus celeriter occupata urbe principe ac imperatoria corona sumpta rem publicam arbitratu suo administrare coepit, seque pro maiestate erga quosvis, propinquos, remotos, cum potestate rebus praefectos, gerere, toto pectore adulationibus infestus. eam ob rem gravior aliquanto nonnullis et ferocior quam par esset videbatur. ubi non longo tempore, nimirum biennio, potitus imperio fuisset, ac uti proverbio dicitur, instar graminis floruisset, pauloque post ex diris morbis emarcuisset, Ducam quendam insignibus exornat imperii, qui suos ei thesauros aperuisset ac invadendae tyrannidis conatum adiuvisset: ipse vero vitam asperam et deo placentem amplexus vestitum nigrum induit, et variis diuturnisque laboribus exhaustus sane quam laudabili fine vitam in terris suam clausit. itaque vitam quam optarat invenit.

Ὁ Δοῦκας δὲ παραλαβὼν τοῦ κράτους τὰς ἡνίας
τὸ τέτρωρον τὸ χρύσειον ἴθυνεν ἀγχωμάλως,
καὶ χρώμενος βηματισμοῖς σχολαίοις βραδυπόροις,
μήτ᾽ αὖθις ἅπαν ἐνδιδοὺς καὶ παραβόλως θέων, C
ἀλλὰ καὶ θράσους τὸν βρασμὸν ὥσπερ ἀνασειράζων
καὶ φεύγων τὸ κατὰ κρημνῶν ἐλαύνειν ἀπροόπτως
καὶ τοὺς τῶν ἁμαξοτροχῶν κινδύνους ὑπεκκλίνων.
ἐν ἑπταρίθμοις δὲ παισὶ τὸν οἶκον ὑπερείσας
ὥσπερ ἐν κίοσιν ἑπτὰ παγίως ἀραρόσι,
καὶ μέλλων ἀπανίστασθαι τοῦ βίου καὶ τῶν βίου,
κλόνον ἀπειρομέριμνον εἶχε κατὰ καρδίας
καὶ κλύδωσιν ἐφέρετο φροντίδων ἐπαλλήλων.
ἔστεργε τὴν βασίλισσαν, ἤθελε ταύτην μένειν
τῶν παίδων τε φροντίστριαν καὶ τῆς ἀρχῆς μερῖτιν,
ὑπώπτευε τὸ τρυφερὸν πάλιν τῆς ἡλικίας·
τοῖς γὰρ βρασμοῖς καὶ σφαδασμοῖς τοῖς τῆς σαρκὸς ἐσφρίγα. D
ὑπώπτευε μὴ δεύτερον πρὸς λέχος ἀνακλίνῃ,
μὴ πάλιν μήτηρ γένηται παίδων ἀλλοβλαστήτων,
κἀντεῦθεν οἱ μὲν ἐξ αὐτοῦ φυέντες μαρανθεῖεν,
πρὸς δὲ τοὺς ἑτεροθαλεῖς τὸ κράτος μεταβαίῃ.
τοιαύταις κυματούμενος τῶν λογισμῶν ταῖς ζάλαις
μετάγειν τὴν βασίλισσαν ἐκεῖθεν ἐπειρᾶτο
καὶ τοῖς παισὶ καταλιπεῖν ἐλεύθερον τὸ κράτος,
ἄλλους αὐτοῖς διοικητὰς θέμενος ὡς νηπίοις.

6422 ἤγγικεν ἀγχιμόλως M 6423 ἱματισμοῖς σχολίοις M 6426 κρημνὸν AR 6428 θρόνον ἐπερείσας M vv. 6435—36 om R 6438 μὴ] καὶ M 6440 μεταβαίνῃ M

Post eum Ducas accepto imperio tanta id aequabilitate moderatus est, ut neque necessarium in rebus gerendis impetum prorsus inhiberet, sed gradatim ac pedetentim progrederetur, neque praeceps rueret, sed audacem iracundiam catena quasi quadam constringeret, necopinatis praecipitiis et periculis evitatis. cum domum suam septem liberis ceu columnis fulciisset, iamque vitam et res humanas relicturus esset, infinitis et continuis curis animum discruciabatur. amabat imperatricem, et volebat quidem illam manere liberum suorum curatricem regnique participem: sed vicissim delicatam et teneram eius aetatem suspectam habebat, futurumque metuebat ut illa secundas ad nuptias transiret (nec enim flammarum et tentationum carnis expers erat) ac post obitum suum ex alio liberos gigneret; unde forsan consequeretur ut ex se nati velut evanescerent, imperio ad illos alteros transeunte. huiusmodi cogitationum fluctibus agitatus imperatricem ab hoc instituto revocare conabatur et liberum suis imperium relinquere, tutoribus eis et curatoribus aliis tan-

ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔοικε πάντων ὑπερισχύειν,
καταχαυχᾶσθαι λογισμῶν, ὑπερνικᾶν καρδίας.
καὶ τοίνυν ἡ βασίλισσα τούτων ἐπαισθομένη
καὶ πᾶν τὸ διαβούλιον μαθοῦσα τοῦ συλλέκτρου
P 131 ὅρκοις αὐτὴν φρικώδεσιν οἷα δεσμοῖς συσσφίγγει
μηκέτι παστοπήγια στῆσαι δευτέρου γάμου,
ἄλλους μηκέτι γνώσεσθαι θαλάμους γαμηλίους,
ἀλλὰ τοῖς τέκνοις τοῖς αὐτοῦ τὸ κράτος συντηρῆσαι.
Ὁ μὲν οὖν Δοῦκας τοῖς θεσμοῖς τοῖς φυσικοῖς ὑπήχθη
καὶ τὸ θνητὸν καὶ γηγενὲς ἀπεφορτίσθη βάρος
ἐν ἑπταρίθμοις ἔτεσι Ῥωμαίων βασιλεύσας·
ἡ δ' Εὐδοκία σύμπλοος ἐγίνετο τοῖς τέκνοις
ναυβάτις χρηματίζουσα τοῦ καλλιπρώρου σκάφους.
ἀλλ' αἴφνης ἀγριάνασαι σαρκὸς αἱ καταιγίδες
ἐξήγειραν δυστάραχον ἄνεμον κυματίαν,
ἐπήγαγον ναυτιασμοὺς ἐμέτους σκοτοδίνας,
B ἠπείλησαν τοὺς πλέοντας θέσθαι κυματοκλύστους·
πέλαγος γὰρ δυσχείμερον ὑπήνοιγε τὸ στόμα.
τί δὲ καὶ ποῖον τὸ συμβάν; ἄγε μοι, λόγε, φθέγγου,
μὴ παρὰ μέλος τὴν νευρὰν τὴν μουσικὴν ψαλάττων.
Ἦν Ῥωμανός τις στράταρχος, ἐπίκλην Διογένης,
ἐπίχαρις, εὐπρόσωπος, τὸ γένος Καππαδόκης,
εὖ ἔχων κάλλους σώματος, εὖ δὲ καὶ βραχιόνων,
εἶδος πλουτῶν ἐράσμιον, ἄξιον τυραννίδος.
οὗτος ἰδὼν τὰ πράγματα καὶ τὴν ἰσχὺν Ῥωμαίων

6446 καὶ θυμῶν R 6453 δεσμοῖς AM v. 6455 om R
6458 ἀγριαίνουσαι M 6460 σκοτοδίνους MR

quam impuberibus constitutis. sed enim quod futurum est, quavis re potius et valentius esse ac mortalium ratiocinationes et corda vincere videtur. quippe cum haec imperatrix odoraretur et totum mariti consilium animadvertisset, se ipsa terribilibus sacramentis quasi quibusdam vinculis adstrinxit et obligavit, pollicita nunquam se ad alteras nuptias progressuram, sed liberis communibus imperium conservaturam.

Secundum haec Ducas in fata concessit, et terrenam mortalemque molem deposuit, imperio septem annis administrato. successit ei coniux Eudocia cum liberis, in qua statim ab illius obitu saevientes carnis libidines procellam quasi quandam excitarunt. quid autem rei acciderit, indicare vera narratione libet.

Erat dux quidam copiarum, Romanus, cognomento Diogenes, natione Cappadox, vultu venusto, pulchro corpore, lacertis robustis, forma corporis amplissima pulcherrimaque ac regno digna. hic cum rem

ἐπὶ γυναίῳ κείμενα, καὶ ταῦτα φυσιῶντι,
ἐπὶ παισί τε τρυφεροῖς καὶ νηπιοδυνάμοις.
ὡς δράκων ἐπεσύριζε στρουθίοις ἀπτερώτοις,
καταπιεῖν μεγαλαυχῶν στόμασιν ὀστοφάγοις
αὐτὴν τὴν στρουθομήτορα μετὰ τῶν ὀρταλίχων, C
νήπιος, οὐδ' ἐγίνωσκεν ὡς λύγος ἴξοφόρος
εἰς γῆν ῥιπτεῖ τὸν ἀετὸν τὸν ἀεροβατοῦντα
καὶ στάλικες ἀγρεύουσι λινόπλοκοι τὰς ἄρκτους.
περινοστήσας τοιγαροῦν πόλεις περιθρακίας
ἤθροισε σμῆνος στρατιᾶς, ἐφώρμησεν, ἀντῆρεν,
ἐνύβριζε τοῖς κηπευταῖς καὶ τοῖς ἀμπελοκόμοις,
διαρπαγὴν ἐτίθετο τὰ τῶν γαιομαχούντων.
ὀλίγον τι τὸ μεταξύ, καὶ βοῦς ὁ μυκητίας,
ὁ βοῦς ὁ μεγαλόστερνος ἑάλω κυναρίοις.
ἤχθη κολασθησόμενος, τόλμης ὑφέξων δίκας.
εἶδεν αὐτὸν ἡ βασιλίς, τὸ κάλλος κατεπλάγη,
καρδίαν ἐρωτότρωτον ἔσχεν ἀπὸ τῆς θέας,
καὶ παρ' οὐδὲν τὸ τόλμημα τοῦ Ῥωμανοῦ θεμένη D
κἀκείνους ἀθετήσασα τοὺς φρικαλέους ὅρκους
ἐρωτικῶς συμπλέκεται, μίγνυται τῷ δεσμώτῃ,
ἀντὶ φρουρᾶς ἀνοίγνυσι θαλάμους νυμφιδίους,
ἀντὶ κλοιῶν χαρίζεται πέπλους καταμαργάρους,
καὶ λέχος τὸ βασίλειον ἀντὶ χαμαιστρωσίας,
καὶ κράτορα καθίστησι θανάτου ῥυσαμένη

6472 ἐπεσύριξε MR 6475 ὀξοφόρος A 6476 αἰθροβατοῦντα AR 6478 θρακίους M 6479 μελισσῶν M 6486 εἶχεν A βίας M

publicam administrari cerneret a muliercula fuco pingente faciem suam et teneris et imbellibus pueris, draconis in morem sibilo contra passerculos implumes edito matrem una cum pullis devoraturum se minabatur, ignorans homo stolidus sagitta etiam aquilam aëra permeantem in terram deiici, et furculis per lineas plagas connexis ursos capi. cum ergo Thraciae vicinas urbes obisset, quodam velut apum examine collecto progredi coepit et seditionem concitare, hortorum vinearumque cultores laedere, praedae subiicere, quotquot armati semet opponerent. non multum intercessit temporis, cum bos ille mugiens et ingentis pectoris a canibus capitur et ad luendas facinoris poenas abducitur. ad eius conspecti pulchritudinem imperatrix obstupuit, amore capta est, perpetratum a Romano facinus pro nihilo duxit, sacramentis illis horrendis plane spretis in amplexus captivi ruit, pro carcere sponsalem ei thalamum aperit, pro numellis vestes unionibus ornatas largitur, pro toro ex agrestibus frondibus humi parato lectum regium praebet, imperatorem denique renun-

τὸν Ἅιδου κινδυνεύοντα περιπεσεῖσθαι γνάθοις.
τοιαῦτά σου τὰ παίγνια, παῖκτα τροχὲ τοῦ βίου.
Ὡς δὲ παρῆλθε Ῥωμανὸς εἰς τηλικοῦτον ὄγκον,
ἀπὸ βαλβῖδος ἔδειξεν, ἀπὸ πρωτοδρομίας,
οἵας ἀρρενωπότητος θέρμην ἐν στέρνοις εἶχεν.
οὐ γὰρ τρυφαῖς ἐπέχανε ταῖς σωματικωτέραις,
P 132 οὐδὲ θελχθεὶς τῷ χρυσαυγεῖ περιπορφύρῳ φάρει
σκώληκος ἔζη βιοτὴν ἀθλίου γαιοφάγου,
σκότιος, ἐγκρυπτόμενος θαλάμοις βασιλείοις,
καὶ φεύγων οἷον τοὺς ἐχθροὺς καὶ μάχας ἀλυσκάζων,
καὶ τοῖς κακοῖς καὶ φαυλουργοῖς οὐκ ἐπισείων σπάθην·
ἀλλὰ θυμὸν ἀναλαβὼν κατὰ τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ
καὶ τὴν τοῦ ζήλου κατ' αὐτῶν σπασάμενος ῥομφαίαν,
καὶ γῆν τοῖς τούτων πτώμασιν ὡς δράγμασι καλύψας,
καὶ τοῖς ῥυεῖσιν αἵμασι θαλάσσας σχεδιάσας,
ἔδειξεν οἵαν Αὔσονες τρέφουσιν εὐανδρίαν,
ὁποίους τοὺς βραχίονας ἔχουσιν ἐν πολέμοις.
B κἂν μὴ τοῦ φθόνου τὸ δεινὸν ἀπεῖρξε τὸν γενναῖον,
ἂν μὴ κακίας ἔχιδνα κατέφαγε τὸν ἄνδρα,
οὐδ' ἂν πυρφόρος ἔφυγε τὴν μάχαιραν τῆς δίκης.
ἀλλ' ἡ κακίας ἄκανθα καὶ τὸ τοῦ φθόνου πλῆκτρον
κατεμωλώπισαν αὐτὸν ὑπὲρ σκορπίων κέντρα,
καὶ κόρας ἐξεκέντησαν αὐτοῦ τὰς τῶν ὀμμάτων.
ἦν μὲν γὰρ φύσει Ῥωμανὸς αὐθέκαστος, αὐθάδης,

6495 σοι M 6500 πυραυγεῖ M 6507 δράμασι M 6512 ἀλλ' ἡ R 6515 σκορπίου κέντρον M

tiat eum qui iamiam Orco tradendus fuerat. hi tui sunt, o vitae rota, lusus.

At Romanus ubi tantum ad fastigium rerum praeter spem venisset, ab ipso limine primoque cursu ostendit quam virilis animi foret. non enim corporeis voluptatibus inhiabat, non aurea purpureaque veste delectatus, instar miselli vermis e terra pastum quaerentis, vivebat obscurus, regiis in cubiculis abditus, hostes fugiens, praelia detrectans, adversus improbos et nefaria designantes gladium non vibrans. excitato adversus Agarenos animo, vindice gladio in eos stricto, terra cadaveribus ipsorum veluti manipulis constrata, undis eorum sanguine tinctis, quae Romanorum fortitudo ac virtus foret et quos lacertos in praeliis haberent ostendit. quodsi strenuum magnanimumque virum invidiae malum non impediisset nec improbitatis vipera momordisset, ne calonum quidem quispiam gladium eius ultorem evasisset. sed enim malitiae spina et invidiae stimulus eum punxerunt acrius quam quisquam scorpius, ipsis etiam oculis erutis. erat enim alias Romanus a natura fe-

ὑπέροφρυς, φιλότυφος, φίλαυτος, αὐτογνώμων·
τότε δὲ πλέον φυσηθεὶς ἀπὸ τῆς ἁλουργίδος
καὶ μείζω τῦφον προσλαβὼν ἅτε Ῥωμαίων ἄναξ,
ναὶ μὴν καὶ προσκτησάμενος γνώμην ἀστατουμένην
καὶ τρόπον ἀλλοπρόσαλλον, καὶ πάντας ὑποπτεύων
καὶ πάντας ὑφορώμενος, οἰκείους, οὐκ οἰκείους,
ὡς ἐπιβούλους, ὡς αὐτοῦ πτέρναν ἐπιτηροῦντας, C
βαρὺς ἐδόκει καὶ πικρὸς οὐ τοῖς ἐν τέλει μόνον
ἀλλ' ἤδη καὶ τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς τοῦ Δούκα τέκνοις.
ἐντεῦθεν λόγοι ψίθυροι καὶ συσκευαὶ καὶ δόλοι,
ἐντεῦθεν μῖσος ἔκφυλον καὶ θήρατρα καὶ πάγαι.
καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐσκέπτοντο τὸν κράτορα προδοῦναι
ἄπονον ἀπραγμάτευτον θήραν ἑτοιμοτάτην.
ἐκίρνα δὲ τὸ κέρασμα τοῦτο τῆς προδοσίας
ὁ Καῖσαρ ὁ ταυτόσπορος τοῦ Δούκα Κωνσταντῖνος·
τούτου γὰρ παῖς Ἀνδρόνικος ἦν τότε στρατιάρχης.
κοινοῦται γοῦν τοῖς στρατηγοῖς καὶ τῷ παιδὶ τὸ σκέμμα,
καὶ δίκτυον ἐπλέκετο κινδύνου τῷ δειλαίῳ,
καὶ στόλισμα μελάμπεπλον ὑφαίνετο θανάτου.
εἶχε μὲν οὖν τὸν Ῥωμανὸν περαία Βυζαντίου D
θηροκτονεῖν ὁρμώμενον καὶ κατατρέχειν λύκων
ἐπιπηδώντων ἱεραῖς προβατοφρούροις μάνδραις.
πτηνὴ δὲ πέλειά ποθεν ἐπιπτερυξαμένη

6519 ὑπὸ A v. 6523 om M 6526 ἀλλά γε M 6529 ἐσκέπτετο R 6532 αὐτόσπορος M 6536 στολισμὸν M 6538 λύκους M 6539 ἐπιπηδῶντας M 6540 πελειὰς M ποτε A

rox, contumax, superciliosus, fastuosus, amans sui, iudicii proprii tenax; et hoc tempore magis etiam purpurae causa inflatus erat, quodque imperator Romanorum esset, animos maiores sumpserat. praeterea quaedam accesserat mentis inconstantia, mores variabiles, erga quosvis tam familiares quam alienos et extraneos diffidentia suspicax, quasi omnes ipsi insidiarentur. has ob causas gravis et acerbus esse videbatur non optimatibus modo sed etiam coniugi Ducaeque liberis. hinc secuti clandestini susurri, molitiones, doli, suorum odia, casses, laquei meditantium quo pacto citra laborem omnem et periculum imperatorem hostibus proderent. eius proditionis poculum Caesar Constantini Ducae frater, cuius filius Andronicus id temporis exercituum dux erat, miscebat. igitur cum filio ceterisque copiarum ducibus consilium suum communicat, quo periculosum rete misero nectebatur et vestis letifera texebatur. iam Diogenes in adversum Byzantio litus traiecerat, totis viribus invasurus et mactaturus lupos in sacrarum et Christianarum ovium caulas prosilientes ac grassantes, cum columba quaedam alicunde advolans pla-

ἐφίζησε τοῖς γόνασιν ἐν πετασμοῖς ἀψόφοις,
οὐχ οἷα πρὶν τῆς κιβωτοῦ προσπτᾶσα τῷ στεγάστρῳ
καὶ λύσιν ἀπαγγέλλουσα καταφορᾶς ὑδάτων,
καὶ δένδρου φύλλον φέρουσα, καὶ παραμυθουμένη
Νῶε τὸν κιβωτόκρυπτον, τὸν δεύτερον γενάρχην,
ἀλλ' οἰωνὸς ἀπαίσιος, ἀλλὰ κακῶν σημάντωρ,
δυσάγγελος φοιβάστρια, κακόμαντις προφῆτις.
ὁ μὲν οὖν κράτωρ τὸ πτηνὸν πέμπει τῇ βασιλίδι,
εὐάγγελον προσήμαντρον ὑποτοπήσας τοῦτο.
P 133 ὧν γάρ τις γλίχεται τυχεῖν, ἐκεῖνα καὶ δοξάζει·
καὶ ταῦτα πᾶσι κατὰ νοῦν, ὅσα καὶ κατὰ γνώμην.
ἀλλ' ἄρα δυσποτμότερον οὐδέν ἐστιν ἀνθρώπου
ἔχοντος τοὺς ἐχθραίνοντας οἰκείους ταυτοστέγους.
ἂν ἔνδον ἔχῃς τοὺς ἐχθρούς, ἂν ἐφεστίους τρέφῃς,
οὐ ῥύσονταί κινδύνων σε τὰ Βαβυλῶνος τείχη,
οὐ πύργοι Σεμιράμιδος, οὐ πυραμίδων πάχος.
ἂν τὴν προδότριαν ψυχὴν σύνοικον δυστυχήσῃς,
ἂν συνοικοίης μετ' αὐτῆς ἐν ἀρραγεῖ φρουρίῳ,
ἁλώσιμον τὸ φρούριον, ἀφύλακτος ἡ πόλις.
Ἀλλὰ διηγητέον μοι τὰ περὶ Διογένους.
B βαρὺς μὲν ἑκατέρωθεν πόλεμος ἀνερράγη
μέσον Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, ἄγριος θροῦς ἀνέβη.
μέγας ἐφώπλιζε θυμὸς ἄμφω τὰς στρατυρχίας,

6541 πετρασμοῖς M 6542 οἷον R, ὥσπερ M 6548 δεινὸν M 6549 ὑποτοπάσας R 6551 πάσχει R, μάσσῃ A 6553 αὐτοστέγους R 6557 δύσφρονον R 6558 αὐτῶν M 6559 εὐάλωτος R 6561 πόλεμος τότε σοβαρὸς ἑκατέρωθεν ἐρράγη M 6563 μέλας R

cido alarum motu ad ipsius genua sese demisit, non qualis ad arcae tectum quondam convolans finem appetiisse diluvii nuntiabat et allato oleae ramo abditum in arca Noam, alterum humani generis auctorem, solabatur, sed augurium prorsus infaustum, malorum indicatrix, nuntia sinistra, vates adversi casus infelix. eam alitem imperator ratus augurium laetum esse ad imperatricem mittit. nam quae sibi evenire quisque desiderat, iis se potiturum opinatur; adeoque cuncti mente concipiunt ea quae voluntate appetunt. sed enim eo nihil est aerumnosius homine qui hostes domesticos et eiusdem tecti participes habet. si domi adversarios alas, non te periculis eripere muri Babylonii queant, non Semiramidis turres, non pyramidum crassities. si proditor animus magno cum malo tuo tecum vivat, etiamsi cum illo degas in castello quopiam inexpugnabili, nihilo tamen minus et munimentum illud occupabitur et urbs quantumvis instructa defendi non poterit.

Nunc Diogenis casus narratione conplectamur. grave ac ingens praelium utrinque movebatur, nimirum inter Romanos et Persas: duces

καὶ πάντη περιέτρεχεν ἀνδροδιώκτης Ἄρης,
τοῖς αἵμασι κατάβαπτος, φονολουτῶν τὰς χεῖρας,
ὅλας θαλάσσας ἐκροφεῖν γλιχόμενος αἱμάτων.
ὁ βασιλεὺς δ' ἐπέτετο πλευροκοπῶν, διώκων
καὶ δορατείοις νύγμασι χέων ἐχθρῶν χολάδας,
στρουθιοφόντης, εἴποι τις, ἱέραξ ὠκυπέτης,
στρουθοῖς ἁπαλοπτέρυξιν ἐπιρροιζῶν τὰ πτίλα.
πρηστὴρ ἐδόκει τοῖς ἐχθροῖς, ἔμπυρος καταβάτης,
ὑψόθεν ἀποδισκευθείς, ἀπορραγεὶς ἐκ νέφους.
ἐγένοντο κατάλουτοι λύθροις αὐτῷ παλάμαι,
φονοσταγὴς ἡ δεξιά, φονόφυρτος ἡ σπάθη. C
ἐξέρυθρον ἱμάτιον ἐφόρεσεν ἐκ φόνων,
ὡς εἴ τις λέων ἐντυχὼν δειλοκαρδίῳ ζῴῳ
ῥήξει πλευρὰν τοῖς ὄνυξι καὶ λάψει τῶν ἐγκάτων
καὶ δείξει ἐγκατάβαπτα τοῖς αἵμασι τὰ χείλη.
ὑπὲρ αὐτὸν Βριάρεων ἔδειξεν ἑκατόγχειρ,
ὑπὲρ αὐτὸν Ἐγκέλαδον, ὑπὲρ Τυφῶνος θράσος,
φόνιος, ὀμβριμόεργος, ἀκάμας ὡς ἀδάμας.
Ἦν ταῦτα, καὶ προσέβλεψεν ἡ νίκη τοὺς Ῥωμαίους,
καὶ χαροπὸν ἐγέλασε, σὺν χρόνῳ τούτους γνοῦσα.
ἀλλὰ γὰρ ἡ τριβάρβαρος ἐκείνη βασκανία

6464 πάντα M 6565 κατάλουτος M 6566 βουλόμενος M 6567 ἐπέπετο M 6568 δόρατος τοῖς M αὐτῶν χάλαζαν M 6573 αὐτοῦ AR 6577 πλευρὰ R λαύσει R, θλάσει M, χρήσει R 6578 δείξειεν κατάβαπτα AM 6579 οὐδεὶς αὐτῶν M 6580 σειρὰν ἐγκελάδου M 6582 τοῖς Ῥωμαίοις AR 6583 τοῦτο M

utrinque magna ira concitati proruebant; Mars hominum pernicies circumcursitabat undique, cruore respersus et in eo manus abluens, cum quidem integra sanguinis maria cuperet exsorbere. in hoc rerum statu hostes imperator invadebat, latera caedens, persequens, hastarum ictibus eorum viscera passim effundens: dixisset aliquis velocem accipitrem et vitae avicularum infestum pullos teneris alis praeditos magno cum alarum strepitu involare. nimirum ardentis presteris in morem, ex aëre nubeque delapsi, in hostes videbatur irruere. manus sanguine tinctas habebat; dextra et gladius caedes stillabant; vestes cruore caesorum respersas et rubentes gestabat, perinde ac si leo quispiam timidum nactus animal eius latera discerpat unguibus et sanguinem promanantem hauriat indeque cruentata labra ostentet. non centimanus ille Briareus huiusmodi facinora designavit, Sirenum cantus superantia et Typhonis audaciam. nimirum caedes imperator caedibus cumulabat, fortia facta patrabat, indefessus adamantis in morem erat.

Dum haec ita gererentur, ad Romanos victoria post tempus haud exiguum pugnatae iam pugnae spectabat, eisque laeto et hilari vultu arridebat, cum ecce barbarissimus ille livor et scelerata improbitas et

καὶ τῆς κακίας τὸ στυγνὸν καὶ τὸ τοῦ φθόνου νέφος
D τοιαύτην λαμπροστόλιστον ἠμαύρωσεν ἡμέραν.
ὡς γὰρ ὁ Καῖσαρ τοῦ δρασμοῦ καὶ τῆς φυγῆς κατῆρξεν,
ᾤχοντο πάντες ἐκποδών, τὸν κράτορα λιπόντες.
καὶ βασιλεὺς ὡς κολοιὸς ἦν ἀπεψιλωμένος,
καὶ τῇδε περιέβλεπε κἀκεῖ περιεσκόπει,
καὶ μόνον ἔβλεπεν αὐτὸν ἐν βρόχοις δυσεκβάτοις.
ἐντεῦθεν ἐπεπήδησαν πρωτόαρχοι βαρβάρων,
συντρέχοντες προτρέχοντες, ἐρίζοντες ἀλλήλοις
τίς ἂν συλλάβοι Ῥωμανὸν ζῶντα. καὶ τελευταῖον
ζωγρεῖται φεῦ ὁ βασιλεὺς βαρβαρικαῖς παλάμαις,
ὁ λέων θήρα γίνεται πανθήρων λυσσητήρων,
ταῖς νυκτερίσιν ἀετὸς κρατεῖται χρυσοπτέρυξ.
P 134 τὸ μετὰ ταῦτα τί καὶ πῶς καὶ μέχρι τοῦ προῆλθεν;
ὁ βάρβαρος ὁ φύλαρχος ἐκεῖνος ὁ ζωγρήσας
τὴν βαρβαρόθυμον ψυχὴν ἀέλπτως ἡμεροῦται,
βλέπει φιλανθρωπότερον περὶ τὸν βασιλέα·
οἰκτείρει γὰρ καὶ βάρβαρος ἄνακτα δυσπραγοῦντα.
ἐλέγχει τοὺς ταυτογενεῖς τῷ βασιλεῖ προδότας
Ῥωμαίους ὁ τριβάρβαρος, ἀλλόφυλος συμφύλους·
γίνεται προμηθέστερος αὐτῷ καὶ τῶν οἰκείων,
καὶ κηδεμονικώτερος αὐτῶν τῶν ὁμογνίων.
σπένδεται, καταλλάττεται, σύμμαχον νέμει χεῖρα,

6590 τῇδε καὶ περίβλεπτος M 6593 προστρέχοντες M 6598 τοῦ] ποῦ M 6602 δὲ M 6603 γὰρ αὐτογενεῖς M 6606 αὐτὸς M

nubes quasi quaedam invidiae diem tam splendidum deturpat et obscurat. nam ubi Caesar primus initium fugae fecisset, universi relicto imperatore semet in pedes coniiciebant. hoc modo imperator denudato graculo consimilis factus hac illac circumspectabat, seque solum intra laqueos inextricabiles delatum videbat. secundum haec praecipui barbarorum proceres in eum ferociter irruunt, una currentes, alter alterum antevertentes, inter se decertantes quisnam ex omnibus Diogenem vivum suam in potestatem redigeret. ad extremum (heu) barbarorum in manus imperator venit; leo furentium pantherarum praeda fit; auratas alas habens aquila capitur a noctuis. quid deinceps evenit? quo pacto res gesta? quem exitum habuit? barbarus ille gentis princeps, qui Diogenem vivum ceperat, praeter omnium spem animum insolentem ac barbarum cum miti commutat, et imperatorem perhumaniter intuetur. quippe hominis etiam barbari mens erga regem adversis iactatum casibus commiseratione tangitur. itaque vir ceteroqui terbarbarus cognatos imperatoris et Romanos, extraneus cives et gentiles proditionis coarguit; maiorem eius curandi fovendique causa sollicitudinem suscipit quam ipsimet familiares et propinqui; foedus cum eo ferit, gratiam mutuam conciliat,

ἀνακτησόμενον αὐτῷ πέμπει τὴν κρατορίαν.
ἤλυξεν οὖν ὁ Ῥωμανὸς ὡς θὴρ ἐκ γαλεάγρας, B
ὡς ἐκ βροχίδων ἀετός, ὡς ἔλλοψ ἀπ' ἀγκίστρου,
καὶ πάλιν ἦν ἐπίσιμος ἀρθῆναι πρὸς τὸ κράτος.
ἀλλὰ συνέχεεν αὐτῷ καὶ τὰς ἐλπίδας φθόνος·
γράμματα γὰρ κατάπτερα πάντῃ περιεφοίτων
πάσας ἀποτειχίζοντα τῷ Ῥωμανῷ τὰς πόλεις.
ἐντεῦθεν ὁ ταλαίπωρος ἔρημος περιήει,
ἄφιλος, ἀβοήθητος, ἄλλος Βελλεροφόντης,
τοῦ κράτους ἀποσφαιρισθεὶς ὥσπερ ἀπὸ Πηγάσου,
ἔτεσι μόνοις ἐν τρισὶ τοῦ κράτους ἀπολαύσας.
Ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ἡ πυρὰ τοῦ φθόνου κατεσβέσθη·
ὁ γάρ τοι Δοῦκας Μιχαὴλ ὁ παῖς τοῦ Κωνσταντίνου
πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπαναβὰς ἤδη τῶν νεανίσκων C
καὶ χνοῦν ἐπαγγελλόμενος ἰούλου τοῖς κροτάφοις,
τῷ Καίσαρι χρησάμενος τῷ θείῳ συνερίθῳ
καὶ τοῖς ὑπερισχύουσι καὶ τοῖς ἐν στρατραρχίαις,
ἐγκαθιζάνει μὲν εὐθὺς τοῖς θρόνοις τοῖς πατρῴοις,
καὶ τὴν τεκοῦσαν στένουσαν πολλὰ καὶ γοωμένην
τῶν περιβόλων τῆς ἀρχῆς ἄκουσαν ἀπελαύνει
καὶ τίθησι μονάστριαν, καὶ κείρει τοὺς πλοκάμους
οὓς χάριτες ἐμόσχευόν ποτε μυραλοιφίαις,
καὶ σκοτεινόπεπλον τὴν πρὶν χρυσόπεπλον δεικνύει.

6609 γοῦν M 6611 ἐπίδοξος? 6615 περιέστη M 6617 ἀποσφετερισθεὶς M v. 6618 om R 6622 ἐπαγγειλάμενος M 6623 συναρίθμῳ M 6624 στρατραρχίᾳ R 6630 λαμπρόπεπλον M

manus auxiliares porrigit, cum suis ad recuperandum imperium ablegat. hoc pacto Romanus belluae alicuius in morem e carceribus ut e laqueis aquila evasit, ut acipenser hamo semet expedivit, rursus imperii fastigio se potiturum sperans. verum has quoque spes irritas ei fecit invidia. nam literae celerrimis nuntiis ad quasvis regiones erant missae, quibus denuntiabatur ut Romanus universis urbibus excluderetur. hinc factum ut miser ille desertus ac solus obvagaretur, ab amicis destitutus, egens opis et auxilii, novus quasi quidam Bellerophontes, sic nimirum imperio deiectus et excussus ut ille Pegaso, cum eo tribus tantum annis frui contigisset.

Verum ne sic quidem invidiae flamma potuit extingui. nam Michaelus Ducas, Constantini filius, qui iam adolevisset ac primam barbae lanuginem in malis ostentaret, opera patrui Caesaris usus, itemque reliquorum procerum et ducum militarium, paterno se in solio collocavit, et matrem gravissime plorantem suasque vices deflentem et reluctantem augustis aedibus expulit, vitaeque solitariae tonsis capillis, quos antea Charites ipsae unguentis delibutos irrigarant, et aureo vestitu cum nigro

μαθὼν δὲ καὶ τὸν Ῥωμανὸν πάλιν βασιλειῶντα,
καὶ πάλιν ἧς ἐκπέπτωκεν ἀρχῆς ὀρεκτιῶντα,
D καὶ μάχιμον ἐγείροντα κεντρίον ὡς σκορπίον
πέμπει τοὺς πολεμήσοντας καὶ τοὺς συλληψομένους.
καὶ πάλιν φεῦ ὁ δυστυχὴς θηράτροις περιπίπτει,
ζωγρεῖται καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τοὺς κύκλους ἀσβολοῦται,
ἐν λυπρογαίῳ καὶ σκληρῷ ῥιπτεῖται νησιδίῳ.
Ἀπαλλαγεὶς δὲ Μιχαὴλ τῶν παρεστώτων φόβων,
ἀχείμαστόν τε τῆς ἀρχῆς παραλαβὼν τὸ σκάφος,
θορύβους μὲν ἀρεϊκοὺς καὶ θωρακοφορίας
καὶ θροῦν τὸν ἐνυάλιον καὶ μόχθους καὶ κινδύνους
οὐδ' ὄναρ ἐφαντάζετο, σχολάζων δὲ ταῖς βίβλοις
νύκτας ἀΰπνους ἴαυεν, ἄλλος ἦν Δημοσθένης
P 135 ἢ Δίδυμος χαλκέντερος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος,
ὃν οὕτως ἐπωνόμασαν ὡς ἐν τῷ χαίρειν λόγοις
ἀπόσιτον γενόμενον ἡμέρας ἐπὶ πλείους.
ἐντεῦθεν ἀνερράγησαν ἐπίρροιαι βαρβάρων,
καὶ πάλιν ἐφυσήθησαν λαίλαπες πανταχόθεν,
καὶ φλοίσβους ἀνωρύοντο καὶ παφλασμοὺς ἐποίουν·
οὐ γὰρ παρῆν ὁ ναύαρχος ὁ ταύτας ἀλεξήσων,
καὶ γῆθεν ἀνεφύησαν βλαστήσεις ἀχερδώδεις.
ὁ γὰρ τῆς χώρας γεωργὸς ἔζη κοχλίου βίον,

v. 6634 om R 6637 ῥίπτεται M 6639 κράτος M 6650 ναύαρχος ταύτας ἀπαλεξήσων AR

commutato addixit. praeterea comperto Romanum de integro regnum affectare, deque imperii, quo semel excidisset, recuperatione cogitare, ac pugnacem illum stimulum in morem scorpii rursus erigere, misit qui bellum ei facerent hominemque comprehenderent. hoc modo miserrimus iterum in laqueos incidit, vivus capitur, oculis spoliatur, in sterilem ac duram insulam deportatur.

Ceterum Michaelus terroribus et periculis liberatus praesentibus, imperioque iam tranquillo potitus, bellicos tumultus, armorum gestationes, classica militaria; labores, pericula, ne per somnum quidem imaginabatur aut tractabat, sed libris incumbens totas noctes insomnes exigebat. alius scilicet Demosthenes quidam erat, aliusve Didymus Alexandrinus, cognomento Chalcenterus, sic aheneis ab intestinis nuncupatus, propterea quod mirificam e literarum studiis voluptatem capiens in multos dies cibis caruerit. eam ob rem accidit ut barbari passim irruerent, ac undique rursum procellae se commoverent gravesque turbas et strepitus excitarent. nec enim praefectus aliquis navium ad manum erat, qui in hisce tempestatibus suorum saluti consuleret easque compesceret. itidem e terra germina quaedam herbaeque malae proveniebant, quod cultor agri testudinis vitam ageret, raro in publicum prodiret, mox se

ὀλίγα προερχόμενος καὶ πάλιν ὑποφεύγων B
καὶ πάλιν ἐλυτρούμενος τοῖς δόμοις ὡς ὀστράκοις,
ἢ μᾶλλον ὡς βυθότροφος πίννα χωματοφάγος,
δεόμενος τοῦ νύξοντος εἰς βασιλείους πράξεις
καὶ χρῄζων ὑπομνήσοντος ὅτι Ῥωμαίων ἄρχει.
ἐντεῦθεν πάλιν εἵρπυσαν δράκοντες χασματίαι,
καὶ πᾶν Ῥωμαίων ὅριον ἐρρόφουν ὡς νοσσίον.
ἦν οὖν βαρὺς σχετλιασμὸς κατὰ τοῦ βασιλέως,
καὶ πάντες ἐπαθαίνοντο βλέποντες τὰ Ῥωμαίων
οὐκ ἐπὶ γόνυ κείμενα μόνον οὐδ' ἐπὶ στόμα,
ἀλλ' ἤδη διαρρεύσαντα καὶ καταμαρανθέντα.
εἷς δέ τις μεγαλογενὴς καὶ τῶν ἐκ πρώτης ῥίζης,
γεραίτερος μακρόβιος, Πύλιος ἄλλος Νέστωρ
(Βοτανειάτην ἔλεγον ἐκεῖνον Νικηφόρον), C
ἐμπειροπόλεμος ἀνήρ, καταβελὴς τὰς σάρκας
ἅτε πολλαῖς ἐνηθληκὼς μάχαις ἐξέτι βρέφους
καὶ γεγονὼς ἀρεϊκῶν μεστὸς Ὀλυμπιάδων,
χεῖρα προσεταιρίζεται μυρίαν συμμαχίδα,
καταλαμβάνει Νίκαιαν, πέμπει πρὸς τὸν κρατοῦντα
γράμμα παραινετήριον δῆθεν, αὐτὸν συμπεῖθον
ἀναιμωτὶ τῷ γέροντι τῶν σκήπτρων ὑπεκστῆναι,
αὐτὸν δ' ὡς ἀπειρόμαχον ζῆν ἐν ἀπραγμοσύνῃ.
καὶ τί πολλὰ καὶ περιττά; φθάνει τὴν βασιλίδα,

6653 προσερχόμενος M 6659 ἐξόφουν R v. 6665 om M 6667 καταμελὴς AM 6670 χεῖραν M κυρίαν M 6672 προσαινετήριον M 6675 Βυζαντίδα AR

vicissim ex hominum conspectu subduceret, domi tanquam intra testas occultatus lateret, prorsus uti pinna degens in fundo, hominis egens opera pungendo ad negotiorum imperii procurationem exstimulantis, et in memoriam ei revocantis quod Romanis cum potestate praeesset. hinc rursum dracones hiantes prodiere, qui fines Romanorum ceu volucris pullum deglutiebant. erant ergo querelae graves de imperatore, cunctis cum dolore videntibus res Romanas non tantum in genua vel ipsum in os collapsas, verum etiam plane diffluentes ac marcescentes. tandem magno quidam principeque loco natus, iam provecta aetate, Nestori Pylio aequalis, cui nomen erat Nicephorus Botaniates, vir bellicis in rebus experientissimus, toto passim corpore cicatrices ferens, uti qui a puero multis in praeliis fortiter cum hoste pugnasset, iamque Mavortias olympiades complures attigisset, hic ergo tandem manum sibi quandam opitulatricem adiungens Nicaeam occupat, et literis ad imperatorem perscriptis hortatur ut volens imperio sibi cederet absque sanguinis effusione, ac vitam ipse bellorum praeliorumque rudis quietam et a negotiis immunem ageret. quid multis rem commemorem? Byzantinam urbem Botaniates occupat, et purpura quidem ipse auro intertexta et distincta

καὶ πορφυρίδι μὲν αὐτὸς κοσμεῖται χρυσοπάστῳ,
ὁ πρὶν δὲ κράτωρ Μιχαὴλ γίνεται μελαμφόρος,
ἔτεσιν ἓξ γευσάμενος τοῦ βασιλείου κράτους.
D ἀλλὰ γὰρ ἐκλαθόμενος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ γήρως
ὁ γέρων ὁ παλαιγενὴς οὗτος ὁ Νικηφόρος
τῇ γαμετῇ τοῦ Μιχαὴλ ζεύγνυται νόμῳ γάμου,
καὶ ταῦτα γέρων τρυφερᾷ, πέμπελος νεαζούσῃ·
αὐτὸν δὲ βαρυνόμενον καὶ δυσανασχετοῦντα
τῆς Ἐφεσίων πόλεως ποιμένα καθιστάνει.
καμάτων δ' ἀπεχόμενος τῶν κατὰ τοὺς πολέμους
ἐκάθητο χρυσοφορῶν, κοσμούμενος ἀμφίοις
ἀκτῖνας ἀπαυγάζουσι πυρράζοντος χρυσίου,
λουτροῖς καὶ πότοις καὶ τρυφαῖς εὐδαῖμον γῆρας βόσκων,
χρυσόπτερος, ἂν εἴποι τις, κύκνος ἀγαλματίας,
P 136 ὁπότε δύνειν ἔμελλε καὶ κρύπτεσθαι τῷ τάφῳ,
ἀρχόμενος ἡδύνεσθαι κεὐφραίνεσθαι τῷ βίῳ,
τριγέρων ἁπαλόβιος, σπάταλος, τρυφητίας.
καὶ τὰ μὲν πράγματα χερσὶν ἐπίστευεν ἀνθρώπων
βαρβαριζόντων τὴν φωνὴν μηδ' ὀρθορρημονούντων,
κρατῆρα πανημέριον ἱστάντων καὶ πινόντων,
οἷς ἦν τὸ γένος τρίδουλον, καὶ πάπποι καὶ πατέρες
τριβάρβαροι, καὶ τὴν ψυχὴν βάρβαροι καὶ τὴν γνώμην,
καὶ σκυθογλώσσους λαλιὰς δυσφράστως λαλαγοῦντες,

v. 6678 om R 6679 γήρους AM 6685 ἀποσχόμενος M, ἀφιστάμενος R v. 6690 om M 6695 κράτορα et ἐσθόντων M 6698 δυσφράστους AR

exornatur, Michaelus autem, non ita pridem imperator, in monasterium detrusus vestitu nigro induitur, cum ei sex annis imperio regio frui contigisset. sed enim Botaniates ille multo senio gravis, non sui tantum verum etiam provectae aetatis oblitus, antecessoris Michaeli coniugem legitimo sibi matrimonio copulat, senex mulierem teneram et delicatam, capularis et funeri destinatus vegetam atque iuvenem. cumque sortem suam aegre molesteque ferret ac deploraret Michaelus, Ephesinae urbis pastor ab imperatore constitutus est. secundum haec Nicephorus omissis laboribus bellicis auro gravis sedebat, ornatus vestimentis quae aureos quasi quosdam rutilantesque radios de se spargebant, felicem beatamque senectam lavacris et conviviis et voluptatibus fovens. non abs re quis dixerit eum fuisse consimilem cygno alis aureis exornato et affabre pictum referenti, qui iam moriturus et obruendus sepulcro hilaritati sese dat, vitae studio tenetur. quippe senecio delicatae vitae semet addicebat, luxui deditus ac plane voluptarius. interim publicorum negotiorum procurationem committebat hominibus linguas barbaras usurpantibus, recte loqui nescientibus, totos dies in crapula et ebrietate conterentibus; quorum et familiae et parentes et avi maxime serviles erant,

ὡς εἴ τις μεγαλόφορτον πιστεύσειε φορτίδα
ἀνεπιστήμοσι σκαιοῖς ἀχρείοις κυβερνήταις.
αὐτὸς δ' ἐπιπορπούμενος χρυσεοστίλβους πέπλους B
καὶ βύσσινα χρυσοῦφῆ μαργαροφόρα φάρη,
καὶ βάμματι πορφυρανθεῖ λάμποντα καὶ χρυσίῳ,
καὶ χρώμενος ἐξ ἀμοιβῆς ἀμφίοις ἐπαλλήλοις,
ἐφ' ὑψηλῶν ἐκάθητο θρόνων ἀργυροήλων,
κοσμῶν τοῖς ἀξιώμασι πάντας τοὺς προσιόντας,
χαλκεῖς, δρυτόμους, σκαφευτάς, ἐμπόρους, γαιομάχους,
κρηπιδοπώλας, σχοινουργούς, κναφεῖς, ἀμπελεργάτας,
καὶ χυδαιῶν τὰ τίμια, καὶ τὰ λαμπρὰ ῥυπαίνων,
καὶ τηλικαύτην εὔκλειαν κατάγων εἰς βαναύσους,
ἣν ἔπαθλον ἐδίδοσαν οἱ κράτορες οἱ πρώην
ἀνδραγαθίας καὶ χειρῶν κατορθουσῶν μεγάλα, C
καὶ ταῦτα τοῖς ἐξ αἵματος καὶ γένους λαμπροσπόρου.
τοιούτοις ἔργοις ἔχαιρε, τοιούτοις ἐπηγρύπνει.
κἂν μή τινες αἰτήσαιεν ἀξιωμάτων ὕψη,
δεινοπαθῶν ἐφαίνετο καὶ κρίνων ζημιοῦσθαι.
τὰ δ' ἄλλα πάντα πάρεργα καὶ τὸ μηδὲν ἡγεῖτο,
κἂν τὰ Ῥωμαίων ὅρια στενοῖντο τοῖς βαρβάροις,

6701 ἐπιτερπόμενος χρυσεοστίλπνοις πέπλοις M 6702 βυσσίνῳ χρυσοῦφεῖ μαργαροφόρῳ φάρει M 6703 λάμποντι M 6705 ἀργυροῦλων R 6707 δ' εὐστόμους R 6708 κρηπιδοπώλους AM 6710 εὔνοιαν M 6717 ἡγεῖται M 6718 στενόντων τῶν βαρβάρων M

tam animo quam iudicio barbarissimi, linguis Scythicis, intellectu pronuntiatuque difficilibus garrientes. quibus sane rem publicam administrandam credens non aliter agebat ac si quis ingentem navim onerariam gubernatoribus imperitis, ineptis, nullius usui committat. ipse vero, ceu dictum modo, delectationem capiens ex fulgentibus auro vestibus deque bysso confectis et propter unionum copiam gravibus ac purpureo colore tinctis palliis, quibus per vices aliis atque aliis utebatur, sublimibus et argenteis in soliis considebat, quosvis accedentes praefecturis et officiis publicis ornans, nimirum excusores, materiarios, fossores, mercatores, agricolas, crepidarios, funarios, fullones, vinitores, vulgo prostituens et foede polluens res veneratione dignas et splendidas, eamque benevolentiam erga sordidos opifices declarans quam superiorum aetatum imperatores impertiri solebant quasi praemium fortitudinis et rerum praeclare gestarum, non quibusvis sed claro tantum sanguine prognatis. huiusmodi ergo rebus occupabatur planeque intentus erat. quodsi nulli ventitarent qui dignitates amplissimas peterent, cum indicatione magni doloris damnum quasi quoddam facere se putabat. cetera velut accessoria proque nihilo ducebat, sive fines imperii Romani a barbaris artiores redderen-

κἂν ἑλεπόλεσι πολλαὶ πόλεις κριοκοποῖντο.
οὕτως ἐν ἔτεσι τρισὶ τοῦ κράτους ἀπολαύσας
βίον λοιπὸν μεθίσταται τοῦ βασιλείου κράτους.
Ἀλλὰ λοιπὸν εἰς σιωπῆς ὅρμον ὁ λόγος στήτω·
πελάγους γὰρ Ἀτλαντικοῦ χύσις ἀνέρρωγέ μοι,
D ἀριστουργήματα λαμπρὰ γενναίων βασιλέων,
ἀνδρῶν ἡρώων εὐγενῶν ἀλκίμων μεγαθύμων,
ὧν οὐδὲ γλώσσῃ δυνατὸν τοὺς βίους διαπλεῦσαι
ἤδη λοιπὸν ἐκκύπτουσι τρισαριστεῖς σπηπτοῦχοι
Κομνηνιάδαι κράτορες μεγαλουργοὶ γεννάδαι,
θαλάσσας πελαγίζοντες τῶν τροπαιουχημάτων,
ἃς οὐδ᾽ αὐτὸς ἂν Ἡρακλῆς ὁ καρτερὸς περάσοι.
καὶ τοίνυν ἀναψώμεθα κάλων πρυμνίτην ὧδε,
τοῦ πλοῦ τὴν κώπην σχάσαντες καὶ στείλαντες τὰ λαίφη·
οὐ γὰρ περάσιμά φασι τὰ τῶν Γαδείρων πέρα.

6719 κρεοκοπούντων M vv. 6720—21 om R 6723 ἀντλατικὴ M 6727 ἐγκύπτουσι M, ἐκπίπτουσι R 6728 γεννάδες M 6729 θαλάσσαις A 6730 ἂν] ὁ M περάσῃ M 6731 προμνήτην M, προμνίτην AR 6733 notum proverbium hoc ex Pindaro desumptum. utitur etiam Basilius in epistola ad Postumianum: τὸ δὲ πρόσθε Γαδείρων μὴ περατὸν εἶναι ἀνθρώποις. et Basilacas in monodia de morte fratris: μέχρι καὶ εἰς ὠκεανὸν ἑσπέριον ἐξέτεινας τὸν ἀπόδημον· τὸ δὲ πέραν Γαδείρων οὐ περατόν. Meursius. post v. 6733 AR:

Δέχνυσο τοῖον δῶρον ἀφ᾽ ἡμετέροιο πόνοιο,
ὀλβιόδωρε ἄνασσα, κυδίστη, ἀριστοτόκεια,
νυὲ χαριτοπρόσωπε μεγασθενέων βασιλήων
ἣν πλέον ἀπαστράπτουσαν ἐϋβλεφάροιο σελήνης
εἰς γάμον ὄλβιον ἤρατο νυμφιδίοις ἐπὶ λέκτροις
πορφυρόπαις γόνος Αὐσονάνακτος καρτεροθύμου,
Ἀνδρόνικος μεγάθυμος, ἐϋμμελίης πολεμιστής,
ᾧ γέρα πρῶτα σεβαστοκρατορίης νεῖμ᾽ ὁ φυτεύσας.
εἰς τοίνυν λυκάβαντας ἀπειρεσίους ἐλάσειας.

deinde R:

ἀλλ᾽ ὦ Μανασσῆ θελξικάρδιον στόμα,
Ὀρφεὺς νεαρὲ τοῦ παλαιοῦ βελτίων,

tur, sive bellicis machinis urbes oppugnatae diriperentur. hoc modo tribus annis imperio potitus vitam cum regno reliquit.

Enimvero deinceps oratio nostra in silentii portum sese conferat. nam mare quasi quoddam mihi praeclarorum facinorum rerumque fortiter gestarum a generosis imperatoribus aperitur, a viris inquam heroicis, generis nobilitate praestantibus, strenuis, magnanimis; quorum semitas ne linguae quidem quasi navigio permeare licet. quippe secundum haec spectandos sese praebent imperatores fortissimi Comneniadae, qui traiecere veluti quaedam integra victoriarum et tropaeorum maria, quae vix acer ille Hercules emetiri potuisset. quapropter hic sane rudentem, remis inhibitis velisque collectis, alligemus. nam quae ultra Gades sita sunt, uti proverbio dici consuevit, transfretando non fas est adire.

τὴν γλυκερὰν ψάλαξον αὖθις κιθάραν,
καὶ σὴν πρόσοψιν ὑπόδειξον τοῖς φίλοις,
καὶ προσλαλήσεις τοῖς μαθηταῖς ὡς πάλιν.

postreme codex quidam Labbeanus:

βίβλος πέφυκα πρὸς λόγους γηροτρόφος,
γηρῶσα τῷ νῷ καὶ νεάζουσα πάλιν,
τῶν γραμμάτων καίνισμα ἐκ πολλαχόθεν.
τοίνυν πρὸ ἔνδον εἰσφέρω τῶν ἐγκάτων
βίους ἀνάκτων τῆς νέας Ῥωμαΐδος,
Ῥώμης παλαιτάτης τε καὶ τριπεμπέλου
πολλῶν τε πάντων τῶν βεβασιλευκότων
Πέρσαις τε Χαλδαίοις τε καὶ Ἀσσυρίοις·
πόνημα καὶ γὰρ πανσόφου Κωνσταντίνου
πέλω Μανασσῆ τοῦ γραμματικωτάτου.

INDEX GRAMMATICUS.

παντομήτωρ 282.
παντοστεγής 40.
παντόστικτος 253.
παντοτέκτων 50.
παντόχυτος 43.
πάπας 3831, 4495, 4497.
πάππας 3831: papa, episcopus urbis, episcopus urbis. Concilium Constantinopolit. sub Menna: τῷ ἐν ἁγίοις πάπᾳ Ἀγαπητῷ. in synodo Carthaginiensi exstat epistola concilii Africani ad papam Celestinum urbis episcopum: Graecus interpres πρὸς Κελεστῖνον τὸν πάπαν. vide Glossar. ad Cedr. et Nicetam. Fabr.
παπίας 4697: vide Glossarium ad Cedr. et ad Anastasii historiam Ecclesiasticam in ea dictione. Fabr.
παπποπατρικός 5030.
παπποπατρόθεν 4509.
παππόπατρος 5915.
παπποπατρῷος 5575.
παράκοιτος 5884: accubitor et custos regii cubiculi. Michael Glycas p. 294: τῶν ἵππων φροντιστὴς καθίσταται, μετὰ ταῦτα παράκοιτος: qui alias παρακοιμώμενος dictus. idem Glycas p. 299: ὁ δὲ πατρίκιος Σαμωνᾶς προεβλήθη παρακοιμώμενος. qua dignitate ornati viri principes. Cantacuzenus 1 2: πλὴν ἑνὸς μόνου τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἀνδρονίκου τῇ τοῦ παρακοιμωμένου τετιμημένου ἀξίᾳ. lege παρ' Ἀνδρονίκου. sub cuius dispositione erant πρόκοιτοι, de quibus Nicetas p. 207 a: καὶ τοὺς προκοίτους καὶ προφύλακας. Ioannes tamen Antiochenus in chronicis nondum in lucem editis τοῦ Ἀρκαδίου πρόκοιτον vocat, quem alii πραιπόσιτον, ut Philostorgius 2 3, id est praepositum sacri cubiculi, alii sacri palatii cubicularium vocant, Marcellinus Comes in Chron. nisi forte legendum sit παράκοιτον. πρόκοιτοι autem ante sacrum cubiculum et fores excubabant; et ob id κοιτωνῖται dicti. purius autem σωματοφύλακας dici scribit Galenus περὶ τοῦ προγινώσκειν: ἄνθρωπόν τινα χαριλαμποῦς τοῦ κοιτωνίτου μέν, ὡς ἅπαντες οἱ νῦν Ἕλληνες ὀνομάζουσι, σωματοφύλακος δέ, ὡς οἱ περιέργως ἀττικίζοντες. quoniam autem inter eos quidam per vices septimanatim cubiculum imperatoris custodiebant, ideo ἑβδομάριοι dicti. Leo Grammaticus: ἐποίησεν ἑβδομάριον. Codinus in Originibus Cpolitanis: τοῖς ἑβδομαρίοις ἢ κοιτωνίταις αὐτοῦ. Fabr.
παρθενομήτωρ 4243.
παστοπήγιον 4332, 6450.
πατήρ 5565: imperii pater et custos, qui et βασιλεοπάτωρ dictus. Leo Grammaticus: ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ βασιλεοπάτορος κωλυόμενος, προσπαθοῦντος Μουσικῷ, πάντα ὡς λῆρον ἤκουεν. Cedrenus p. 617: τὸν Ῥωμανὸν βασιλεοπάτορα προβαλλόμενος. Michael Glycas p. 300: τὸν Ῥωμανὸν διὰ χρυσοβούλλου φύλακα ἑαυτοῦ, καὶ ἀντὶ πατρὸς ἐκεῖνον ἑαυτῷ καθίστησι. Fabr.
πατρεπωνυμία 6233.
πατρίκιος 3213: patricius. Marinus in vita Procli: Μάρκελλα μήτηρ πατρικίῳ κατὰ νόμον συναρμοσθεῖσα. Ducas c. 22: ὁ τούτου πατὴρ νοσηλευθεὶς προσκαλεῖται τὸν πρῶτον τῶν μεγιστάνων αὐτῷ, ὃν καὶ βεζύρην καὶ πάσσαν κατὰ τὴν αὐτῶν καλοῦσι φωνήν, ὃν οἱ Ῥωμαῖοι πατρίκιον καὶ μεσάζοντα λέγουσι. et ibidem: καὶ Ἰπραΐμ τῶν πατρικίων ἢ Βεζυρήδων. comparat igitur patricium cum eo qui a Turcis *visir* et *bassa* dicitur. hinc πρωτοπατρίκιος, qui primum locum inter patricios obtinebat. Theophanes in Iustiniano iuniore: ὁ πρωτοπατρίκιος καὶ κόμης ὀψικίου. Malchus in Excerptis de Legationibus p. 92 c. ed. Reg. vide ad Cedr. Fabr.
πατρικιότης 4166: patriciatus dignitas. Priscus Rhetor in Excerptis de Legationibus p. 43 d: πρὸς δὲ τῇ ὑπατικῇ ἀξίᾳ καὶ τῆς πατρικιότητος τυχών. Novella 38 Theophilus § 4. quib. mod. ius potest. solv. vide ad Cedr. Fabr.
Πάτροκλον 4450: Excusatio. vide Gloss. ad Nicetam. Fabr.
πατρόπαππος 5915.
παχύφυλλος 530.
πεζόπτερος 5771.
πελαγόπλοος 4051.
πελαγοῦσθαι 418.
πέμπελος 6047, 6331, 6682.

INDEX HISTORICUS.

GEORGII ACROPOLITAE

A N N A L E S.

RECOGNOVIT

IMMANUEL BEKKERUS.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXXVI.

IMMANUELIS BEKKERI

PRAEFATIO.

Georgius Acropolita rerum sua aetate gestarum commentarios reliquit duos, qui cum plerumque ad verbum conveniant, eo differunt quod alter quae ad rem publicam pertineant tradit, alter scriptoris vitam inserit. illum Theodorus Dousa edidit, hunc Leo Allatius: utrumque iuxta ponit editio Parisiensis, malo, si quid video, exemplo: cur enim eadem bis ingerantur? equidem Allatianum libellum (A) cum Dousano (D) ita contuli ut diversam huius lectionem, quae quidem verbis aut singulis aut paucis contineretur, tanquam e codice minus integro excerperem aut, si possem, ad emendationem converterem. sic scriptoris tertia ferme parte compendi facta, commentatorum quoque depascendam ratus luxuriam et Allatii de Georgiis eorum-

que scriptis diatribam reccidi, receptam praesertim a Fabricio (Bibl. Gr. t. 10 ed. antiq., t. 12 ed. Harles.), et Melchioris Incoferi de immunitate rerum sacrarum sententiam (p. 206—215 ed. Paris.) omisi, et passim locos bene multos delevi scriptorum tum aut ineditorum aut rariorum, nunc aditu tam facilium ut sufficere videretur, loci illi ubi reperiantur, verbo monere.

Scrib. Berolini cal. Iun. a. 1836.

THEODORI DOUSAE PRAEFATIO.

Quod de Africa olim, mallem hodie de Graecia diceretur, ut ea scilicet nobis aliquid novi subinde suppeditaret pareretque. quod quidem te iuxta mecum optare, qui tuus est erga litteras amor, lector candide, certo certius. eccum igitur tibi sub hoc omine votoque historicum mediae aetatis Graecum, nunquam ante hac editum, ex mea bibliotheca postliminio eductum. repertum olim in Galata (Pera vulgo) redemptumque a Georgio Cantacuzeno, ex cuius libro apographum transcriptum fuit manu Theodosii Zygomalae Nauplii ex petitione domini Georgii fratris mei P. M., qui auctorem illum inter alios Cpoli superioribus annis attulit. hic cum a me exercitii gratia pro meis viribus Latine translatus esset, vix tamen videbatur idoneus qui per virorum ora oculosque volitaret. versio rudis erat et nondum recognita; exemplar (quo unico usi sumus) ita corruptum, tot lacunis et maculis oppletum, tam denique ab omni parte culpa amanuensis (qui et ipse corrupto exemplari usus erat) vitiosum, ut nihil minus quam historia aliqua inde elici posse videretur. non mentior, lector: ad singula propemodum verba subsistendum mihi fuit et divinandum. quid quaeris amplius? fregi glaciem, quoad potui, auctorem lacerum mutilumque seposui,

ut meliori tempori reservaretur. sed cum I. Meursius et P. Scriverius, geminum et incomparabile seculi nostri eruditorum iubar, operam suam in hoc auctore liberaliter offerentes non esse procrastinandum dictitarent, accidit nescio quo modo ut hic liber una cum versione mea et notis nonnullis, e manibus mihi praereptus, quasi abortivus partus ante tempus nasceretur, ita tamen ut iidem illi quos dixi auctori huic corrigendo non parum lucis dederint, difficultates plurimas et inextricabiles errores explicuerint. tu interim, amice lector, tantis difficultatibus consideratis, hunc laborem meum studiumque promovendae rei historicae ex aequitate metire, et hac ipsa diligentiam meam compensa, aequi bonique consulens primam hanc Georgii Logothetae editionem: in magnis enim voluisse sat est: recogniturus eundem, si deo placet, aliquando, et luculentiorem, si vita supersit, producturus. interim esto contentus hoc Catone, et vale.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ.

Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ πρὸ ἡμῶν οἱ συγγραψάμενοι διωρίσαντο, καὶ ἅπερ ἂν ἐκείνοις ἐπῆλθεν εἰπεῖν, ταῦτ' ἂν καὶ ἡμεῖς ἐρεῖν ἔχομεν· τί γὰρ ἂν καὶ εὕροιμεν καινότερον νόημα τοσούτων ἱστορησάντων καὶ σύμπαν καλὸν τῆς ἱστορίας ἀποφηναμένων ἐν τοῖς σφετέροις συγγράμμασιν; τάχα δέ, ὃ πλέον ἐκείνων ἐν τοῖς P 1

inscr. *Πόνημα χρονικὸν ἡμιτελές* D. *ἡ παροῦσα χρονικὴ συγγραφὴ τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Ἀκροπολίτου ἐστίν, ὃς ἔκτισε καὶ τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως. περιέχει δὲ τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄχρι τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου* A. prooemium tale habet D: *Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν συγγραψάμενοι διωρίσαντο, καὶ ἅπερ αὐτοὶ ἐκεῖνοι εἶχον ἂν εἰπεῖν ἀπὸ τῶν πραχθέντων ἀναμαθόντες, ταῦτα ἡμεῖς νῦν προϊόντες ἐροῦμεν, τῶν ἱστορίαν συγγραψαμένων ὡς ἐνὸν τὸν στῦλον (τοῦ στύλου?) ἐχόμενοι,*

GEORGII ACROPOLITAE

MAGNI LOGOTHETAE

ANNALES,

LEONE ALLATIO INTERPRETE.

Historiae commoda, qui res gestas ante nos scripsere, oratione complexi sunt; alia nos ab illis quae ipsis in mentem venere non suggesserimus: quid enim post tot scriptores, qui totum quod in historia est bonum monumentis editis demandarunt, inauditum aut cuiquam novum afferemus? verum quod

' νῦν προκειμένοις ἡμῖν λέξειν ἄξιον, τοῦτό γε ἂν τῆς ἡμετέρας
P 2 συγγραφῆς προβαλούμεθα. τὸ δέ ἐστιν ὅτι καινοτέρων ἡμῖν προ-
κειμένων πραγμάτων, ἃ μήπω τις γραφῇ παραδέδωκε, καινότερον
συμβαίνει εἶναι καὶ τὸ ὠφέλιμον, ἐκείνων ἐν γνώσει τῶν ἀνθρώ-
πων γεγενημένων ἅπερ ὁ χύδην ῥέων λόγος οὐκ ἀληθῶς ἀποφαί-
νεται. οἱ μὲν οὖν τὰ καθ' ἡμᾶς ἱστορικῶς συγγραψάμενοι ἄλλην
ἄλλος πεποίηνται τὴν ἀρχήν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ κό-
σμου γενέσεως ἤρξαντο, οἱ δὲ ἐξ ἀξιολόγου τινὸς ἀρχῆς, ἢ Περ-
σῶν ἢ Ἑλλήνων ἢ Ῥωμαίων ἢ ἄλλου οὑτινοσοῦν τῶν ἐθνῶν, ἕκα-
στος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν τὸ οἰκεῖον καταρτιζόμενος σύγ-
γραμμα. καὶ ἡμῖν οὐχ ἥκιστα οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς τελε-
B σθήσεται. τὰ μὲν γὰρ ἀπ' ἀρχῆς γεγενημένα τῆς τοῦ κόσμου
γενέσεως πολλοῖς τε καὶ πολλάκις ἐξιστορήθη, οὐ χρὴ δὲ λέγειν
καὶ ὡς πρὸς ἀλλήλους οἱ πλείους ἠναντιοφώνησαν τὰ τῶν βασι-
λέων συγγράφοντες, ἀλλοιώσεις τε χωρῶν καὶ πόλεων στάσεις καὶ

καθὰ μιμηταὶ τοῦ καλοῦ τῆς ἱστορίας ἐθέλοντες ἐπακούειν. καινοτέρων τοίνυν προκειμένων πραχθέντων πραγμάτων καὶ μήπω ἔτι οὐδενὶ συγγραφῇ παραδεδομένων καινότερον συμβαίνει πως γενέσθαι καὶ τὸ ὠφέλιμον· ἐκεῖνα γὰρ νῦν διηγησόμεθα ἃ χύδην καὶ πολυτρόπως πολλοὶ ἐσημείωσαν, ἐκλεξάμενοι καὶ ἀναμαθόντες τὴν ἀλήθειαν τῶν πεπραγμένων. οἱ μὲν οὖν τῶν συγγραφέων αὐτῶν ἄλλην ἄλλος πεποίηται τὴν ἀρχήν, ἢ ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῦ παντὸς ἀρξάμενοι, ἢ ἀπὸ ἀξιολόγου ἀρχῆς, ὡς Περσῶν Ἑλλήνων Ῥωμαίων ἢ καὶ ἄλλων, ἕκαστος πρὸς τὸν σκοπὸν ἑαυτοῦ τὸ οἰκεῖον ἐξυφαινόμενος σύγγραμμα. ἡμῖν δ' οὐχ οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς ἡμῶν ἔσται, τοῦτο μὲν ὡς πολλοῖς συγγεγραμμένα, τοῦτο δὲ ὅτι καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀντιλεγόμενα, μὴ καὶ ἡμεῖς ἀντιμάχης τυχόντες τὴν ἀλήθειαν ἀδικήσωμεν, ὡς οἱ παραχαράκται ἢ οἱ τὰ βασιλικὰ κέρματα λυμαινόμενοι. οὔτε γοῦν ἀφανῆ τινὰ καὶ πολυχρόνια ἀσάφειαν ἔχοντα συγγράφειν ἐπιχειρήσομεν, οὔτε πρὸς χάριν ἢ ἀπέχθειαν ἢ φθόνον, ἢ ἄλλων (ἄλλο τι?) τῶν συσκιαζόντων τὴν ἀλήθειαν καὶ πιθανῶς ἢ καὶ διαλεκτικῶς ἄλλα ἀντ' ἄλλων αναπλαττόντων, ἢ καὶ τὰ μὴ ὑπάρξαντα θαυμαστὰ μὲν ἀλλ' οὐ πιστὰ τῇ φύσει ἀναπλαττόντων, ἢ καὶ τὰ μικρὰ μεγαλυνόντων ἢ καὶ τὰ μεγάλα σμικρυνόντων τῇ πανδήμῳ ῥητορικῇ, ἀλλὰ φιλαλήθως τὰ ἐμφανῆ καὶ ἐπὶ τοῖς χρό-

in re proposita dictu dignum a nobis censetur, id scriptioni nostrae praeponemus, rebus scilicet novis obiectis nullique scriptorum enarratis novam quoque utilitatem nobis accedere, cum ea in cognitionem hominum veniant, quorum fluxo et popularis strepitus diffuso rumore veritati non recte consulitur. qui itaque res nostras historia prosecuti sunt, alio atque alio initio facto rem inchoarunt: ex his enim nonnulli ab orbe ipso condito, alii a praeclaro quopiam sive Persarum sive Graecorum sive Romanorum sive alterius nationis imperio exorsi, ad exitum sibi propositum scriptionem propriam direxerunt. nos etiam nihilominus narrationem nostram prosequemur. res quippe actas earumque cursum ab orbe condito multi ac saepe pertractarunt. neque hic operae pretium erit disserere quantum illi in rerum gestarum serie, regionum excidiis, urbium seditionibus, bellis commissis, ca-

πολέμων συρρήξεις καὶ ἀνδραποδισμοὺς καὶ νίκας καὶ ἥττας καὶ ὅσα τοιαῦτα συμβαίνει τοῖς καθ' ἡμᾶς. πολυσχιδῶν γὰρ τουτωνὶ τελούντων καὶ μηδὲ παρ' αὐτῶν ἴσως τῶν ἐνεργούντων γινωσκομένων, σχολῇ γ' ἂν τοῖς ἐξιστοροῦσι τοῦ ἀληθοῦς παντάπασι γενήσεται ἡ ἐπίτευξις. ἐκ τοῦ μᾶλλον δὲ καὶ ὅσα τῇ κοινῇ φήμῃ γνωρίζεται, ταῦτα τὸν ἐξιστοροῦντα παραλήψεσθαι δέον, εἰ μὴ ἀδικεῖν οὗτος ἐθελήσειε τὴν ἀλήθειαν ὡς οἱ τοὺς ὀβολοὺς κερματίοις ἐλλυμαινόμενοι ἢ καὶ παραχαράττειν βουλόμενοι. οὔτε C γοῦν πρὸς χάριν οὔτε πρὸς φθόνον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς μῖσος ἢ καὶ πρὸς εὔνοιαν συγγράφειν χρεών ἐστι τὸν συγγράφοντα, ἀλλ' ἱστορίας μόνον χάριν καὶ τοῦ μὴ λήθης βυθῷ, ἣν ὁ χρόνος οἶδε γεννᾶν, παραδοθῆναι τὰ ὑπό τινων γεγενημένα, εἴτ' ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα τυγχάνοιεν. ἀρχὴ δὲ ἡμῖν γενέσθω ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσις, οὕτω τοι περιφανὴς καὶ γνώριμος οὖσα σύμπασιν ὡς μηδὲ ἓν εἶναι τῶν ἐθνῶν ὃ μὴ ταύτην ἐγνώρισεν.

νοις εἰπεῖν ἡμῶν πεπραγμένα, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν ἀπὸ τῶν ἀκριβῶς εἰδότων ἠκούσαμεν καὶ πεπληροφορήμεθα, ἄλλα δὲ καὶ ἀπὸ σημειωμάτων τῶν σπουδαιοτέρων, ἄλλα δὲ καὶ εἴδομεν καὶ ἐνωτίσθημεν, νέα εἰπεῖν καὶ πρόσφατα, ἐν οἷς ἀλήθεια γυμνῶς ἀναγράφεται, ὡς ἐπὶ στήλης ὁ ἀνδριὰς καὶ τὰ βασιλικὰ ἀπεικονίσματα τῆς μνήμης χάριν ἐπὶ στηλῶν ἢ ζωγραφούμενα ἢ πλαττόμενα ἢ ἐγγλυφόμενα, ἀνά τε τοὺς πολυανδρείους τόπους καὶ φόρους καὶ συνελεύσεις τετεχνουργημένα ἀνεστηλωμένα τε καὶ ἰσχυρῶς ἐνιδρυμένα. ἀρχὴ δὲ ἡμῖν γενέσθω τοῦ παρόντος συγγράμματος τῆς ἱστορίας ἅλωσις Λατίνων ἡ τῆς πασῶν μὲν πόλεων εὐτυχεστάτης, προκαθημένης καὶ βασιλίδος, τῆς Κωνσταντίνου, τοῦ Βύζαντος ποτέ, νῦν δὲ δυστυχεστάτης, ὡς ἐμφυλίοις κακοῖς ἐντυχούσης καὶ πράγμασι γειτονικοῖς καθὰ εἰπεῖν κυκλομερῶς καὶ ἁπανταχόθεν πολιορκηθείσης, ἵνα τὴν ταύτης κάραν εἴπω τὴν κομόεσσαν καὶ χαρίτων συρμάδας τὰς παντοίας κλινοῦσι, καὶ διαμεριοῦνται τὸν ταύτης πλουτισμόν. ἣν δὲ (δὴ?) ἅλωσιν δουπήσασαν ταραχαῖς πολέμοις ἀνδροκτασίαις αἰχμαλωσίαις, καὶ ἐνωτισθεῖσαν ἁπανταχοῦ ἔθνεσιν ἅπασι καὶ σύμπασι φάναι, φήμη, ὡς θεά τις καθ' Ὅμηρον καὶ αὐτή, καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους ἐρωτήματα τὰ συνήθη ἀνθρώπων καὶ διηγήματα ἐποίησε γνώριμον καὶ διάδηλον.

ptivitatibus, victoriis, cladibus et huiuscemodi generis aliis asserendis inter se dissentiant: cum enim varia sint ac multiplicia, adeo ut neque victoribus ipsis, ut ipse suspicor, innotescant, qui id fieri potest ut incorruptam fidem nudamque veritatem ab historicis expectemus? immo scriptori quae fama plurimorum celebrantur assumenda sunt, ni veritatem, quemadmodum qui obolos frustulis depravant aut adulterant, contaminare velit. non itaque gratia aut invidentia, non amore aut odio, sed cognitionis tantum causa, ut ne quae a nonnullis gesta sunt, sive illa prava sive bona, memoria hominum dilapsa oblivione, quae tempore irrepit, obruantur, scribenda historia est. narrationis nobis principium sit Cpolis expugnatio, urbis sane conspicuae omnibusque notae, et cuius nomen in humano genere nemo est qui non teneat.

2. *Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀδελφοῦ τελοῦντος τοῦ προβεβασιλευκότος Ἰσαακίου, Ἀγγέλων καὶ ἀμφοῖν ὀνομαζομένων, τά* D *τε τῶν Ῥωμαίων τότε διιθύνοντος σκῆπτρα, οἱ ἐξ Ἰταλίας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεστράτευσαν. ἡ δὲ αἰτία τοιάδε. κατέβαλε μὲν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον ὁ προειρημένος Ἀλέξιος καὶ οἱ τὰς ὄψεις ἐπήρωσε, καὶ ἦν τὸ ἀπὸ τοῦδε τῆς τῶν Ῥωμαίων κρατήσας ἀρχῆς· ὑπῆρχε δὲ τῷ Ἰσαακίῳ υἱὸς ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς γεννηθείς, τὸν μείρακα ἤδη ἀμείβων, ὃς δυσανασχετήσας τῇ τοῦ πατρὸς παροινίᾳ τήν φυγήν τε μηχανησάμενος ἐπὶ τὴν Ῥώμην χωρεῖ καὶ τῷ ταύτης ἀρχιερεῖ ἑαυτὸν πρόσρίπτει, λιπαρῶς τε τούτῳ προσκείμενος τὴν πατρικὴν ἐκδίκησιν ἐπεζήτει. ἐπεὶ δὲ τῷ τότε τύχοι πλήθη πολλὰ εἰς ἓν συναχθῆναι τῶν Ἰταλῶν, οἱ μὲν ἐξ αὐτῆς Ἰταλίας οἱ δὲ ἐκ τῆς τῶν* P 3 *Φράγκων ἀρχῆς, ἐκ δ' Ἑνετῶν ἕτεροι καὶ ἐξ ἄλλων ἄλλοι, καὶ ἡ πρόφασις εἰς ἐλευθερίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπελθεῖν, ὅπου ὁ κυριακὸς τυγχάνει τάφος, ἣν δὲ ὁ τούτους συναθροίσας ὁ ἀρχιερατικῶς τῆς πρεσβυτέρας προϊστάμενος Ῥώμης, ὅν, ὡς προειρήκειν, ὑπὲρ τῆς πατρικῆς ἀρχῆς ὁ τοῦ Ἰσαακίου ἐξελιπάρει υἱός, ταῖς παρακλήσεσι τοῦ παιδὸς δυσωπηθεὶς ὁ πάπας, μάλιστα δὲ ταῖς ὑποσχέσεσιν (ἐτύγχανον γὰρ ἁδραί), παραδίδωσι τὸν παῖδα τοῖς ἡγεμόσι τῶν στρατευμάτων, ὡς ἂν αὐτὸν τῆς προκειμένης ἐκνεύ-*

1 *τοῦ Κομνηνοῦ — τά τε*] *τοῦ Ἀγγέλου τὰ* D 5 *ὁ προειρημένος Ἀλέξιος* om D 6 *καὶ ἦν — ἀρχῆς* om D 7 *ἐκ — ἀμείβων* om D 10 *περὶ* vulgo 11 *προσρίπτει, πατρικὴν ἐκδίκησιν ἐπιζητῶν*, omissis reliquis, D 13 *τῶν Ἰταλῶν* om D, *εἰς Ἰταλίαν* interpres 14 *ἕτεροι* add D 16 *συναθροίσας* — 19 *μάλιστα*] *ἀθροίσας ὁ πάπας, ὃς ταῖς παρακλήσεσι τοῦ παιδὸς καταδυσωπηθείς, μᾶλλον* D.

2. Alexio Comneno, Isaacii, qui ante imperium rexerat, fratre, (utrique Angelo nomen fuit) Romani imperii sceptra tenente, Itali Cpolim ducto agmine invaserunt. expeditionis causa haec fuit. Alexius Isaacium fratrem imperio spoliatum obcaecat, indeque Romanorum dominatum occupat: sed Isaacii filius e priore illi uxore susceptus, tum primum e pueris excedens, facinus patratum in parentem aegre ferens, fugam meditatus Romam appulit, et ad pedes pontificis provolutus impenseque exorans acrius ad ulciscendas paternas iniurias incumbebat. sors tunc tulerat ut complures in Italiam, non ex Italia modo sed ex dicione Gallica, aliique ex aliis locis (nec deerant Veneti) in unum convenirent, eo nomine ut Hierusalem, ubi dominicum erat sepulcrum, suo accessu in libertatem vindicarent. eos in eundem locum coëgerat, qui tunc tanquam summus sacerdos seniori Romae praeerat; quem, uti dixeram, pro paterno imperio recuperando Isaacii filius supplici oratione exorabat. adolescentis precibus, imo promissorum (neque enim exigua pollicitus fuerat) expectatione motus copiarum ducibus iuvenem committit, ut

σαντες τῷ πατρικῷ ἐγκαταστήσαιεν θρόνῳ, ἀναλώματά τε παρ' αὐτοῦ λάβοιεν ὁπόσα ἂν καθ' ὁδὸν ἀναλώσαιεν καὶ ὁπόσα περὶ τὴν Κωνσταντίνου βραδύναντες. ἀνήχθησαν οὖν οὗτοι τριήρεσί τε καὶ ναυσὶ κοίλαις. ἐπεὶ δὲ τῇ Κωνσταντίνου προσώκειλαν εὐτυχῶς ἐν πνεύμασι φοροῖς πεποιημένοι τὴν ἄνοδον, γνωρίζουσι B τοῖς ἐκεῖ τὸν παῖδα, τὴν ἀδικίαν, τὰ διὰ ταῦτα τοῦ Ῥώμης ἐντάλματα. μέχρι μὲν οὖν τινὸς λόγοι τε ἐξ ἀμφοτέρων ἐγεγόνεισαν τῶν μερῶν καὶ μάχαι κατὰ χερσὸν ἰσχυραί, ξυμβάσεις τε ἐκ πρεσβειῶν οὐδ' ὅλως συνέβαινον. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τοῖς τοιούτοις ἀπώκνησε πράγμασι, μάλιστα δέ γε ἀπείρηκε τοῖς ἐντὸς εἰς σύγχυσιν ἀποβλέπουσι καὶ νοσοῦσι τὸ ἄστατον, τὰ πάντα χαίρειν ἐάσας φυγῇ ἐχρήσατο ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, τοῦτο δὴ προσειπών, ὡς οἱ ἀκηκοότες ἔφασκον, τὸ "Δαβὶδ φυγὼν ἐσώθη," προσεπαγόμενός τε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ χρήματα τοῦ βασιλικοῦ C ταμιείου ἱκανά. (3) ἐπεὶ γοῦν οὗτος ἐξῄει τῆς Κωνσταντίνου, πρεσβεύουσι πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς οἱ οἰκήτορες, ὡς ἂν ὁ τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος, δι' ὃν, ὡς ἐδόκει, τὸ μάχιμον ἦν, ἐντὸς εἰσαχθείη καὶ βασιλεὺς ἀναγορευθείη. εἰσάγεται γοῦν εἰς τὴν πόλιν ὁ παῖς ἐπὶ ταῖς προτέραις συνθήκαις, αἷς ὑπέσχετο τοῖς ἀναβιβάσασιν αὐτὸν Ἰταλοῖς, καὶ βασιλεὺς παρὰ παντὸς ἀναγορεύεται τοῦ λαοῦ.

1 καταστήσαιεν D 4 τε om D εὐτυχῶς — ἄνοδον post κοίλαις ponit A, πεποιημένοι τὴν ἄνοδον om D 6 ἐκεῖσε D 7 ἐξ ἀμφοτέρων post μάχαι, omissis τῶν μερῶν et κατὰ — συνέβαινον, D 10 γε om D 12 ἑκὼν — θυμῷ om D δὴ et 13 ὡς — τὸ et 14 προσεπαγόμενός — Κωνσταντίνου om D 16 Ἰσαακίου υἱὸς Ἀλέξιος D 17 δι' — ἦν om D 18 ὁ παῖς et 19 προτέραις om D.

eum de via decedentes paterno solio restituerent, sumptus sive in itinere sive apud Byzantios mora impensos ab ipso susciperent. triremibus itaque et navibus conscensis, secundissime rapacibus ventis acti Cpolim perveniunt: ibi manifestant adolescentem, patrata scelera, unde enata iussa pontificis ante oculos omnium proponunt. congressi sunt per breve tempus; colloquia inter ambas partes processerunt; praeliis nec contemnendis ad urbem decernunt. sed legationibus irritis gravius dissident. his imperator Alexius animum despondens, quin imo tractationibus civium confusis illis quidem ac lubricis diffidens, contemptis neglectisque omnibus fugam arripuit, sponte quidem, sed illubenti animo, cum illud enuntiasset, ut auriti testes referunt, "David fuga salutem sibi peperit", una secum et uxore et ingenti pecuniarum vi ex imperatorio aerario avecta. (3) eo itaque Cpoli egresso legationem cives ad Italos mittunt, ut Isaacii filius Alexius, cuius causa, ut videbatur, ad arma profectum erat, invectus imperator acclamaretur. quare adolescens, quibus se devinxerat deducentibus Italis, condicionibus introducitur, et uno omnium ore imperator

ἦσαν οὖν τὸ ἀπὸ τοῦδε οἵ τε πολῖται οἵ τε Ἰταλοὶ τῷ δοκεῖν εἰρηνεύοντες, τῶν μὲν Ἰταλῶν ἀπαιτούντων τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰ ἀναλώματα, τῶν δὲ οἰκητόρων τῆς πόλεως ὑπὲρ ἀριθμὸν ἡγουμέ- D νων τὸ χρῆμα, καὶ διισχυριζομένων ὡς οὐκ ἂν ἔχοιεν τοσαῦτα τοῖς Ἰταλοῖς ἐπιδοῦναι. συνέβη δὲ τῷ τότε καὶ γογγυσμὸν ἐν τῇ πόλει τούτου χάριν γενέσθαι· ὁ γὰρ πατὴρ Ἀλεξίου ὁ Ἄγγελος Ἰσαάκιος (ἔτι γὰρ περιῆν τῷ βίῳ, κἂν ἀπῆρε μετὰ μικρόν) μήπω ἁλούσης τῆς Κωνσταντίνου γνώμην δέδωκεν ὡς τῶν ἱερῶν κειμηλίων συνάθροισιν γεγονέναι τὰ πρῶτα, ἐκεῖθέν τε ἄρξασθαι τοῦ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς χρέους, τὸ δὲ ἐλλεῖπον ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμιείων δοθῆναι καὶ τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς ἀμφισβητήσεως οὔσης καὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀφικνουμένων τῶν πρέσβεων, φονεύεται ὁ παῖς τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος P 4 παρ' Ἀλεξίου τοῦ Δούκα, ὃν πρωτοβεστιάριον οὗτος τετίμηκεν, οἱ δὲ τῆς πόλεως εἴς τι τῶν αὐτοῦ ἐπιμεμφόμενοι Μούρτζουφλον ἐκάλουν. ἀνηγορεύθη γοῦν παρὰ τῶν πολιτῶν ὁ ῥηθεὶς Ἀλέξιος Μούρτζουφλος βασιλεύς. τοῦ τοιούτου γοῦν χάριν ἐπὶ πλέον μανέντες οἱ Ἰταλοὶ ἄσπονδον τὴν ἔχθραν κατὰ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐποίησαν. συνέβη δὲ καὶ ἕτερόν τι γενέσθαι τοῖς πολίταις βούλευμα ἐπαίνου ἄξιον. τοὺς γὰρ Λατίνους, οὓς οἰκήτορας εἶχεν ἡ Κωνσταντίνου, οἱ προύχοντες καὶ τῶν ἐν τέλει συνεβουλεύσαντο ἀποπέμψαι τῆς πόλεως, ὡς μὴ ἐπιβούλους αὐτοὺς

1 ἦσαν — εἰρηνεύοντες om D 2 τὰς ὑποσχέσεις ἀπαιτούντων D 3 an ὑπεράριθμον? 6 τούτου χάριν post καὶ D 7 ἔτι — μικρὸν om D 10 τοὺς om D 12 πρέσβεων ἀφικνουμένων D 16 οὖν D 17 τοῦ τοιούτου] τούτου D 19 πεποιήκασι D 21 Κωνσταντινούπολις D.

salutatur. erant interim cives cum Italis imagine tantum pacis et amicitiae specie concordes, cum Itali promissa impensasque acrius reposcerent, cives earum summam subducta ratione immanem esse existimarent, minimeque se eam persolvere posse contenderent. interea novae turbae Byzantii concitae sunt. pater enim Alexii Angelus Isaacius, licet ex urbe declinasset, adhuc in vivis, paululum antequam Byzantium caperetur, sententiam tulerat ut ex donariis sacris in unum collectis divenditisque Italis debitum primum reponeretur; si quod deesset, ex aerario, civiumque facultatibus persolveretur. dum inter se dissident et hinc illincque legati mittuntur, filius Isaacii Alexius ab Alexio Duca, ab hoc eodem Isaacii filio protovestiarii dignitate insignito, et a civibus, nescio quid illi vitio vertentibus, Murtzuphlo dicto, obtruncatur. Murtzuphlus postea imperator non dissentiente populo eligitur. hinc magis ac magis Itali in furorem acti graves ac sempiternas inimicitias in Byzantinos susceperunt. per idem tempus laudabili consilio a civibus deliberatum est: nam qui praeerant et dignitatibus praefulgebant, decrevere ut Latini, qui Cpoli veluti accolae sedem posuerant, urbe

ἐντὸς ἔχοιεν. οἱ δὲ αὐτόμολοι πρὸς τοὺς πολεμίους χωροῦσι χιλιοστύες πολλαί, ὅρκοις ἀρρήκτοις τὸ πρῶτον τοὺς πολίτας πληροφο- B ροῦντες μὴ ἄν ποτε μελετῆσαι κατ᾽ αὐτῶν προδοσίαν, συναποθανεῖν δὲ, εἰ συμβαίη αὐτοῖς ὡς ἰθαγενεῖς καὶ αὐτόχθονας. καίτοι καὶ γυναῖκάς τε καὶ παιδία διδόντες ἐν ἀσφαλεστέροις ταῦτα τόποις ἀπαγαγεῖν οὐκ ἔπεισαν. ἐξελθόντες δὲ πολλὰ τοῖς ἐναντίοις συνήραντο ἅτε πλῆθος πολὺ ὄντες καὶ εἰδήμονες τῶν πραγμάτων.

4. Τεσσαράκοντα γοῦν παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἑάλω παρὰ τούτων ἡ Κωνσταντίνου, ἔτους μὲν ὄντος ἀπὸ γενέσεως κόσμου ͵ςψια΄, ιβ΄ τοῦ Ἀπριλίου ἄγοντος· τῷ γὰρ ι΄ ἔτει Μαΐου ὄντος τῇ πόλει προσώρμησαν, ἐν ἕνδεκα δὲ μησὶ συνέβη γενέσθαι τὴν πόρθησιν. καὶ ἡ μεγίστη καὶ περιφανεστάτη πόλις ἑάλω, ἑνός, ὥς φασιν, ἢ καὶ δύο ἐπιπηδησάντων πρῶτον τῷ τείχει ἀπὸ κλίμακος εἰς ἱστὸν κειμένης μεγίστης κοίλης νηός. ὅσα μὲν οὖν συν- C έβη τῇ πόλει, μακροτέρων ἂν εἴη ταῦτα λόγων καὶ οὐ πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν· πάντως δὲ νοεῖν ἔξεστι πᾶσιν ὁπόσα ταῖς αἰχμαλωτιζομέναις πόλεσιν ἐπιπέπτωκε πάθη, φόνοι ἀνδρῶν, γυναικῶν ἀνδραποδισμοί, σκυλεύσεις, οἰκιῶν κατασκάψεις, τἄλλά τε πάντα ὁπόσα μαχαίρας ἔργον καθέστηκεν. ἐπεὶ γοῦν ἐγκρατεῖς γεγόνασι τῆς πόλεως οἱ Ἰταλοί, ὡς ἐξ ὑπερδεξίων ὁρμώμενοι τὴν

1 οἱ — τὸ] καὶ τὸ D 2 πληροφοροῦντας D 4 συμβῇ D 5 τε om D διδόντες et ταῦτα om D 8 παρῆλθον γοῦν D 9 Κωνσταντινούπολις D ἔτους — ͵ςψιά om D 10 ἄγοντος τοῦ Ἀπριλλίου D 12 καὶ περιφανεστάτη om D 13 πρῶτον add D 15 ταῦτα om D 20 τῆς πόλεως γεγόνασιν D post Ἰταλοί D διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὡς ἦσαν οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδές ποτε καὶ συνᾴδει καὶ πᾶσα ἡ θεία γραφή,

pellerentur, ne Byzantini internis insidiis appeterentur. illorum multa milia in hostes transfugiunt, licet prius fidem suam solemni iureiurando obligarent nunquam se in cives proditionem meditaturos, commorituros potius, si opus fuerit, veluti domesticos et indigenas: imo cum uxores ac filios traderent, ut securioribus locis custodirentur, non suasere. hi urbe egressi, multi nimium rerumque periti, re et opera et consilio quam plurimum hostes iuverunt.

4. Post quadraginta itaque dies exactos Cpolis ab istis expugnatur anno ab orbe condito 6711, duodecimo mensis Aprilis. decimo namque anno mense Maio ad urbem applicant, et mense undecimo diripiunt. sicque maxima urbium ac celeberrima capta est, uno aut altero, ut rumor increbuit, e scala malo navis maximae adnexa in muros insilientibus. quae vero mala urbs subiit, prolixiorem poscunt orationem longeque sunt ab hoc argumento. ad ea porro quisque animum defixerit, quae in excidio ac direptione urbium accidunt, caedes hominum, mulierum captivitates, praedas, domorum effossiones, cetera omnia, quibus gladii scelere ac facinore in hostes desaeviunt. Itali devicta urbe, veluti e loco superiori impetu facto, occi-

τε δυσμὴν πᾶσαν κατέδραμον, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς ἑῴας μέρος οὐκ ἔλαττον. πρῶτα μὲν οὖν χειροῦνται τὰ τῆς δυσμῆς, πάντων ὑποφευγόντων αὐτοὺς ὡς ὑπό τινος θεηλάτου ἐλαυνομένων πληγῆς.

5. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἀλέξιος ὁ Ἄγγελος, ὃν ἀποδρᾶ-
D ναι ὁ λόγος εἰρήκει τῆς Κωνσταντίνου, ἐπὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀφικόμενος καὶ μὴ πρὸς τῶν οἰκητόρων δεχθεὶς ἐπὶ τὴν Μοσυνούπολιν ἀφικνεῖται, κἀκεῖσε τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. Ἀλέξιος δὲ ὁ Δούκας, ὃς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαακίου ἀπέκτεινε, βουλόμενος ἐκ κήδους αὐτῷ προσαρμόσασθαι ἅμα τε τὸν τοῦ Ἰσαακίου υἱὸν πεφόνευκε καὶ ἅμα τὴν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου θυγατέρα Εὐδοκίαν προσηγάγετο εἰς γυναῖκα, ὑστάτην οὖσαν τῶν θυγατέρων ἐκείνου. τρεῖς γὰρ ὑπῆρχον αὐτῷ, καὶ ἡ μὲν πρώτη Εἰρήνη κατωνομάζετο, ἣν καὶ ἀνδρὶ συνέζευξεν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ὃν καὶ δεσπότην
P 5 τετίμηκεν· ἀλλὰ προῴχετο οὗτος τῆς Κωνσταντίνου ἁλώσεως. ἡ δὲ δευτέρα ἐκαλεῖτο Ἄννα, εἰς ἣν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐπεγάμβρευσεν. ἡ δὲ τρίτη Εὐδοκία κατωνομάζετο, ἣν πρὸ καιροῦ ὁ πατὴρ αὐτῆς τῷ κράλῃ Σερβίας συνέζευξεν. ἐπί τινι δὲ πάθει, ὡς ἔφασκον, ταύτην οὗτος φωράσας ἐπὶ τὸν πατέρα πάλιν ἐκπέμπει, καὶ ἔμενεν οὕτως. ταύτην εἰλήφει ὁ εἰρημένος Δούκας Ἀλέξιος, τὴν οἰκείαν καταλιπὼν γαμετήν. ὡς γοῦν παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἑάλω ἡ Κωνσταντίνου, ἀπέδρα καὶ οὗτος ἐκεῖθεν, ἐπιφερόμενος καὶ τὴν σύζυγον Εὐδοκίαν. μαθὼν δὲ ὡς ἐν Μοσυνουπόλει

3 ὡς om D 6 Κωνσταντινουπόλεως D 6 et 7 περὶ vulgo 8 τὰς om D 12 εἰς γυναῖκα προσηγάγετο D 15 ἁλώσεως] πόλεως D 17 κατωνομάζετο om D 19 ταύτην ante ὡς D οὗτος om D 20 ἔμενεν] ἦν D 21 Ἀλέξιος] ὁ Μούρτζουφλος D 22 Κωνσταντινούπολις D.

dentis oram omnem et orientis partem non minimam excurrere. primum occidentis partes, fugientibus omnibus tanquam ira caelitum invectum malum eos abigeret, in deditionem subigunt.

5. Imperator Alexius Angelus, quem antea Cpoli declinasse commemoraveram, Philippopolim veniens nec ab accolis exceptus Mosynupolim confugit, ubi moras trahebat. at Ducas Alexius, qui filium Isaacii peremerat, illius affinitatem ambiens, statim atque Alexium iugulavit, imperatoris Alexii filiam Eudociam, filiarum illius postremam, sibi in matrimonio iunxit. tres etenim filias susceperat, quarum prima Irene Palaeologo, qui despotae dignitate honestatus ante direptionem urbis vitam finierat, collocatur; secunda Anna Theodoro Lascari desponsa; Eudociam tertiam impuberem adhuc nec maturam viro crali Serviae nuptam dederat, quam ille, ut aiebat, nescio in quo deprehensam patri remisit, cum quo aetatem degebat. eam Ducas Alexius, exclusa propria, uxorem duxit. sed potitis Italis Byzantio inde secum inter alia uxorem deferens excessit, certiorque factus Mosynu-

τὰς διατριβὰς ποιεῖται ὁ πενθερὸς αὐτοῦ βασιλεὺς Ἀλέξιος, θαρροῦντως πρὸς αὐτὸν ἀπήει. ὁ δὲ τοῦτον πολλῶν τε ἄλλων χάριν καὶ οὐδὲν ἧττον τῆς θυγατρὸς ἐμυσάττετο. κηδεστείας οὖν ὑπο- B δὺς προσωπεῖον ὑποδέχεται τὸν Ἀλέξιον, λουτρόν τε εὐτρεπίσας ἅμα τῇ θυγατρὶ λουθῆναι τοῦτον προστέταχεν. ἐντὸς οὖν τοῦ λουτῆρος γενομένου τοῦ Ἀλεξίου ἐπεισπίπτουσιν ἀθρόως αὐτῷ οἱ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ὑπηρέται, κἀκεῖσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐξορύττουσιν. ἔφασκον δὲ οἱ ξυντυχόντες ὡς ἡ θυγάτηρ ἑστῶσα παρὰ τὴν θύραν τοῦ λουτροῦ τὸν πατέρα ὕβρεσιν ἔπλυνε, κἀκεῖνος ταύτην τῆς ἀναιδείας καὶ τῆς ἀσελγοῦς ἀγαπήσεως ἐλοιδόρει. τυφλὸς οὖν γεγονὼς ὁ δηλωθεὶς Δούκας Ἀλέξιος περὶ τὰ τῆς Μοσυνουπόλεως ἐπλανᾶτο μέρη, ἀλήτης διερχόμενος τὰ ἐκεῖσε. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἀπάρας ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Θεσσαλονί- C κης ἐχώρει. ἐπεὶ δὲ ἐξώρμησαν τῆς Κωνσταντίνου οἱ Ἰταλοὶ καὶ ἀπῆλθον περὶ τὴν Μοσυνούπολιν, εὑρόντες ἐκεῖσε τὸν Μούρτζουφλον εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀπήγαγον, τοῦ δὲ δηλωθέντος αὐτοῦ μιάσματος ἀμυνόμενοι, ὅπερ εἰς τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ βασιλέως εἰργάσατο, κρημνώδει θανάτῳ τοῦτον καταδικάζουσιν· εἰς γὰρ τὸν μέγιστον ἀνάξαντες κίονα, οὗ Ταῦρος ἡ κλῆσις, κάτω βάλλουσι. καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ τέλος αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀφίκετο.

4 καὶ λουτρὸν εὐτρ. D 5 γενομένου τοῦ λουτῆρος οἱ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ἐπεισπίπτουσιν αὐτῷ ὑπηρέται D 7 αὐτοῦ add D 11 δηλωθεὶς om D 13 περὶ vulgo 16 Κωνσταντινούπολιν D δηλωθέντος αὐτοῦ om D 17 ὃ εἰς τὸν Ἰσαακίου πεποίηκεν υἱὸν D 18 κρημν. — ἀφίκετο] ἐκ Ταύρου κρημνίζουσι τοῦ κίονος D.

poli imperatorem Alexium socerum immorari alacri ad eum animo festinat; qui multis aliis titulis, sed filiae potissimum causa ab eodem abhorrebat: affinis nihilominus personam induens Alexium excipit, praeparatoque lavacro ut una cum filia lavaret iussit, balneumque ingressum Alexium imperatoris Alexii administri impetu facto invadunt et luminibus spoliant. traditum est ab oculatis testibus filiam ad balnei fores stantem patrem iniuriis lacessere, contra eam a patre pro impudico atque flagitioso amore proscindi. obcaecatus itaque Ducas Alexius apud Mosynupolim et loca vicina palans vagusque oberrabat; et imperator Alexius inde deflectens Thessalonicam contendit. Itali vero Cpoli excedentes, circaque Mosynupolim immorantes, compertum Alexium Murtzuphlum Cpolim avexere, scelusque quod in imperatoris Isaacii filium ediderat ulciscentes auctores fuere ut praeceps adigeretur: namque in columnam maximam, cui Tauro nomen est, sublatum egere praecipitem. et hic finis vitae illius fuit. sed imperator Alexius Thessalonicam venit.

6. Τῆς οὖν πόλεως κυριεύσαντες οἱ Ἰταλοὶ ἄδειαν δεδώκασι τοῖς ταύτης οἰκήτορσι τοὺς θέλοντας μένειν τε καὶ ὑπὸ χεῖρα εἶναι αὐτῶν, τοὺς δὲ μὴ ἀκωλύτως ἀπέρχεσθαι ὅπῃ ἂν βούλοιντο.
D ἐξήρχοντο τοίνυν οἱ μὲν φανερῶς οἱ δὲ καὶ κρύφα, ὅσοι τῶν περιφανεστέρων ἐτύγχανον. ὁ μὲν οὖν Λάσκαρις Θεόδωρος προεξελθεῖν πέφθακεν ἅμα τῇ γαμετῇ Ἄννῃ, ὃν γαμβρὸν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τελεῖν, καὶ δεσπότην ὑπ᾽ ἐκείνου τετιμημένον. ἀπελθὼν οὖν οὗτος μετὰ τῆς σφετέρας γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων (ὑπῆρχον γὰρ αὐτῷ θυγάτρια τρία, ὧν ἡ μὲν πρώτη Εἰρήνη ἡ δὲ δευτέρα Μαρία ἡ δὲ τρίτη Εὐδοκία κατωνομάζοντο) καὶ ἐπὶ τὴν Νίκαιαν πόλιν γενόμενος παρεκάλει τοὺς Νικαεῖς ἔσω τοῦτον τῆς πόλεως δέξασθαι καὶ ὡς κυρίῳ προσανέχειν αὐτῷ. οἱ δὲ οὐκ ἐδέχοντο. λιπαρῶς γοῦν ὁ Λάσκαρις τούτοις προσκείμενος, καὶ κἂν τὴν γυναῖκα μόνην δέξασθαι ἐκδυσωπῶν, μόλις ἐς τοῦτο πειθηνίους ἐγνώρισεν. ἀφεὶς
P 6 οὖν τὴν γυναῖκα οὑτοσὶ κατὰ Νίκαιαν διήρχετο τὰ πέριξ Προύσης τε καὶ τὰ περὶ αὐτήν, ὅπως τε ὑπὸ χεῖρα ταῦτα ποιήσαιτο καὶ ὡς βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ πενθεροῦ Ἀλεξίου τούτων κατάρξειεν. οὗ δὴ καὶ τετύχηκε· καὶ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐπὶ τὸν Περσάρχην ἀφίκετο συνήθη τούτῳ τελοῦντα, καὶ συμμαχίαν προσείληφε, καὶ τὰ πρὸς σκοπὸν διεπράξατο. δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν,

1 Μοσυνουπόλεως D 3 μὴ add D ὅπου D 5 μὲν οὖν] δὲ D ἅμα τῇ γαμετῇ Ἄννῃ προεξελθεῖν πέφθακεν τῆς Κωνσταντίνου, δεσπότης ὑπ᾽ ἐκείνου τετιμημένος D 8 ἀπελθὼν τοίνυν μετὰ καὶ τῶν θυγατρίων Εἰρήνης Μαρίας καὶ Εὐδοκίας εἰς Νίκαιαν παρεκάλει τοὺς Νικαεῖς εἴσω τῆς πόλεως δέξασθαι τοῦτον. οἱ δὲ οὐκ ἐδέχοντο. ὁ δὲ καὶ κἂν τὴν γυναῖκα δέξασθαι δυσωπῶν μόλις ἔπεισεν D 11 περὶ vulgo 16 οὑτοσὶ κατὰ Νίκαιαν om D Προῦσάν D 17 ὅπως τε] τε om D 19 περὶ vulgo.

6. Itali urbe potiti civibus potestatem fecere ut qui vellent manerent ac subditicii essent, qui nollent, libere quo vellent proficiscerentur; iamque qui ante alios eminebant, hi clam alii palam, sese surripiebant. Theodorus Lascaris, quem imperatoris Alexii generum fuisse ab eodemque despotam declaratum supra oratio nostra narraverat, una cum uxore Anna et filiis (tres namque filiae illi erant, prima Irene, altera Maria, tertia Eudocia) ante direptionem abscedens et circa Nicaeam profectus, Nicaenos exorabat ut semet intus reciperent sibique veluti domino obtemperarent. cum non proficeret, acrius incumbens, et vel uxorem solum admitterent impense deprecans, vix tandem obtinuit. quare Nicaeae uxore relicta circa Prusam loca omnia excurrebat, eo animo ut illa sibi subiiceret et pro socero Alexio ipse veluti imperator res ageret ac ministraret. nec spes eum fefellit: nam interim ad Persarum principem sibi amicitia devinctum profectus atque auxiliaribus copiis auctus, quae iamdiu animo conceperat, per-

καὶ ὡς δεσπότου παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάριος, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νίκαιαν ἀπό τε περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς ἐκκλησίας, σκέψις τούτων ἐγένετο ὅπως βασιλεὺς B φημισθείη ὁ δεσπότης Θεόδωρος. πατριάρχου δὲ μὴ παρόντος ἐκεῖσε, — ὁ γὰρ Καματηρὸς Ἰωάννης, ὃς τὸν πατριαρχικὸν ἐκόσμει θρόνον ἡνίκα τῆς Κωνσταντίνου ἐκράτησαν Ἰταλοί, περὶ τὸ Διδυμότοιχον ἀπῆρε κἀκεῖσε τὰς διατριβὰς ἐπεποίητο, καὶ διαμηνυθεὶς παρά τε τοῦ Λασκάριος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπηνήνατο τὴν πρὸς αὐτοὺς ἄφιξιν, ἔγγραφον τὴν παραίτησιν ποιησάμενος. ψηφίζεται γοῦν πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρειανός, λόγιος τυγχάνων καὶ πάσης γραφῆς ἔμπειρος τῆς τε ἡμετέρας καὶ τῆς θύραθεν, ὃς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τῷ βασιλικῷ διαδήματι ἐταινίωσεν. (7) ἐντεῦθεν βασιλεὺς ὁ Λάσκαρις ἀναγορευθεὶς συν- C τονώτερον ἐφήψατο τῶν πραγμάτων, μάχαις δὲ προσέκυρσεν οὐκ ὀλίγαις καὶ χαλεπαῖς. οἵ τε γὰρ Ἰταλοὶ κατὰ τὴν ἑῴαν τὸν πόρον πεποιηκότες τὰ πλείω ταύτης ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο· τό τε γὰρ ἅπαν θέμα Ὀψικίου καὶ Αἰγαίου καὶ αὐτὸ δὴ τὸ Ἀτραμύτιον τῶν Ἰταλῶν ἐγεγόνει, Βάρις τε καὶ Αὐλωνία Ποιμανηνόν τε καὶ Λεντιανὰ μέχρι τοῦ Λοπαδίου αὐτοῦ δεσπότας ἐγίνωσκον Ἰταλούς, ἀλλά γε δὴ καὶ τῆς Βιθυνίας πάντα μέχρι καὶ Νικομηδείας αὐτῆς. ἐντεῦθεν ἐστενοῦτο πολὺ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ πρὸς τῶν Ῥωμαίων κατεβιάζετο. ἐν γὰρ τῇ συγχύσει

1 φημιζομένου παρὰ πᾶσιν τοῦ Λασκάρεως D 2 τε add D 3 τούτοις D 7 ἐποιεῖτο D 8 παρὰ τοῦ Λασκάρεως D 11 γραφῆς πάσης D τῆς ante θύρ. add D 12 τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι ταινιοῖ D 14 προσέκρουσεν A 20 Θινίας D 22 τῶν om D.

fecit. duobus itaque annis integris cum omnibus uti despota Lascaris agnosceretur, conventusque ex viris celeberrimis ac ecclesiae primatibus Nicaeam concurrentibus haberetur, illud inter eos agitatum est, qua ratione Theodorus ad illa usque tempora despota imperator acclamaretur. patriarcha non aderat: Ioannes quippe Camaterus, qui patriarchale solium Italis Byzantium expugnantibus honestabat, Didymotoechum abierat ibique commorabatur: accersitus a Lascari aliisque scripto etiam patriarchatui renuntians noluit accedere. ideo in eius locum Michael Auctorianus sufficitur, vir disertus literarumque non nostrarum solum sed exterarum etiam peritissimus. is despotam Theodorum imperatorio diademate coronavit. (7) hinc imperator Lascaris renuntiatus impensius ad res gerendas accingitur, bellisque se plurimis iisque ingentibus exercuit. Itali namque in orientem praetergressi potissimam illius partem debellaverunt, thema siquidem Opsicii et Aegaei necnon Atramyttium ipsum Italis cesserat. Baris item et Aulonia, Poemanenum, Lentiana ad Lopadium, et Bithyniae omnia ad Nicomediam Italorum imperium subierunt. quare imperator Theodorus in summas angustias adductus est. nec minus a Graecis ipsis urgebatur. enimvero in per-

τῆς Κωνσταντίνου ἁλώσεως ἄλλοθεν ἄλλος ἡγεμόνες εἶναι τυχόντες ἢ καὶ οἱ τῶν ἄλλων προύχοντες ὡς οἰκείαν ἀρχὴν τὴν ὑφ' D ἑαυτοὺς ἐποιοῦντο χώραν, ἢ ἐξ αὐτῶν εἰς τοῦτο ὁρμήσαντες ἢ καὶ παρὰ τῶν οἰκητόρων μετακληθέντες εἰς τὴν τῆς χώρας δεφένδευσιν. αὐτίκα Θεόδωρός τε, ὃν καὶ Μωροθεόδωρον ἐπεκάλουν, ἄρχων ἦν τῆς Φιλαδέλφου πόλεως, ἕτερος δὲ Σάββας τοὐπίκλην τοῦ ἄστεως ἐδέσποζε τοῦ Σαμψὼν μετὰ καὶ τῶν πλησίον τυγχανόντων αὐτῷ. Παφλαγονίας δὲ πάσης ἐγκρατὴς ἦν Δαβίδ, ἀδελφὸς ὢν Ἀλεξίου τοῦ τῆς Τραπεζοῦντος κρατήσαντος, ὃς καὶ μέγας ὠνομάζετο Κομνηνός, οἳ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ὑπῆρχον ἔγγονοι, Μανουὴλ τῷ τούτου τεχθέντες υἱῷ. διὰ ταῦτα ἐν πολλῇ P 7 στενοχωρίᾳ τὰ πράγματα ὑπῆρξε τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ. ἀλλὰ τὸν μὲν Μωροθεόδωρον καὶ τὸν Σάββαν εὐχερῶς μετῆλθεν, κἀντεῦθεν ἐδέσποζεν ἀδεῶς Κελβιανοῦ τε παντός, Μαιάνδρου Φιλαδελφείας καὶ Νεοκάστρων.

8. Ἀλλ' ἐνταῦθά μοι ὁ λόγος ἀναμεινάτω· ἱστορῆσαι γὰρ βούλεται τὰ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ συμβάντα, ἤδη δὲ καὶ τἆλλα τὰ ἐπὶ τῇ ἑσπέρᾳ γενέσθαι φθάσαντα. ἀφίκετο μέν, ὡς εἰρήκειν, εἰς Θεσσαλονίκην ὁ εἰρημένος βασιλεὺς Ἀλέξιος, καὶ ὑπεδέχθη παρὰ τῆς αὐτοῦ νύμφης, ἣ ἐξ Οὔγγρων μὲν ὥρμητο, ἐπεγαμβρεύθη δὲ τῷ βασιλεῖ Ἰσαακίῳ μετὰ τὴν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τελευτήν, ἣν καὶ ὡραίαν πάνυ τῷ εἴδει οἱ κατιδόντες ἔφασκον

2 οἱ om D 5 τε om D 11 Μανουὴλ] μετὰ A διὰ — 12 Θεοδώρῳ om D 17 ἤδη — φθάσαντα om D 18 μέν] μὲν οὖν D 19 ὁ — Ἀλέξιος om D.

turbatione ac confusione Cpolitanae direptionis hinc inde alius atque alius cum exercitus ducerent, sive etiam qui aliis praestarent, partem quam ipsi moderabantur, sive id ex semetipsis tentantes, sive ab accolis in locorum propugnationem accersiti, veluti dominatum proprium occupabant. sic Theodorus cognomento Morotheodorus Philadelphiam dominatui suo subiecit. alius item cognomento Sabbas Sampsonis urbem cum his quae adiacebant tenuit. Paphlagoniam universam David Alexii Trapezuntis domini frater, qui et magnus Comnenus vocabatur, imperatoris Andronici nepos uterque ab illius filio prognatus, obtinuit. propterea in maximis turbinibus ac fluctibus res imperatoris Theodori nutabant, qui primum quidem Morotheodorum et Sabbam facile oppressit, ideoque tuto et sine motu totius Celtiani Maeandri Philadelphiae et Neocastrorum dominationem tenebat.

8. Sed hic paululum coercenda oratio est: namque mihi in animo est, quae imperatori Alexio contigere, necnon gesta in occidente reliqua recensere. appulerat imperator Alexius, uti supra memoravi, Thessalonicam, exceptusque est a nuru, genere quidem Ungara, sed imperatori Isaacio post uxoris obitum desponsata, muliere specie nimium egregia ac decora, ut

εἶναι. τῶν γοῦν Ἰταλῶν εἰς πολυμέρειαν τὰ τῆς Ῥωμαΐδος κληρωσαμένων, καὶ τοῦ μὲν ἐκ Φλάντρας ὡρμημένου Βαλδουΐνου B *βασιλέως ἀναγορευθέντος, τοῦ δὲ δουκὸς Βενετίας, ὃς καὶ αὐτοπροσώπως συνῆν, μερίδα οὐ σμικρὰν ἐσχηκότος καὶ δεσποτικῷ ἀξιώματι τιμηθέντος, ἔχειν τε ἐξ ὅλου, πρὸς τὸ ὅλον ὃ τὸ τῶν Φράγκων ἐκτήσατο γένος, τὸ τέταρτον καὶ τοῦ τετάρτου τὸ ἥμισυ, ἐπειδὴ καὶ ὁ μαρκέσιος ἀξιόλογον μοῖραν τῇ συμμαχίᾳ ἦν ἐνεγκάμενος, ῥὴξ Θεσσαλονίκης παρὰ τοῦ Φλάντρα τετίμητο, προσλαβόμενος καὶ γυναῖκα τὴν δηλωθεῖσαν Μαρίαν τὴν ἐξ Οὐγγρίας πρότερον προσηρμοσμένην Ἰσαακίῳ τῷ βασιλεῖ. ὑπὸ ταύ-* C *της, ὡς ἔφην, ὁ βασιλεὺς ὑπεδέχθη Ἀλέξιος. μετὰ μικρὸν δὲ φωραθεὶς τὰ ἐκεῖσε νεωτερίζεσθαι ἀπεδιώχθη συνάμα τῇ γυναικὶ καὶ τῇ θυγατρὶ Εὐδοκίᾳ, ἣν καὶ ἐς Κόρινθον ἀφικόμενος τῷ ἐκεῖσε τῆς χώρας κατάρχοντι συνεζεύξατο Σγουρῷ· ἦν γὰρ καὶ ὁ Σγουρὸς οὗτος μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντίνου ἅλωσιν νεωτερίσας καθ' ἑαυτόν, καὶ Κορίνθου ἄρχων καὶ τῶν περὶ ταύτην χωρῶν, ὡς καὶ ἑτέρων ἕτεροι. μικρὸν δὲ καὶ τοῖς ἐκεῖσε προσδιατρίψας, γνοὺς παρά τινων ὡς ἁλίσκεσθαι μέλλει, ἀπέδρα. ἐκ Λογγιβαρδίας δέ τισι ξυντυχὼν ἁλίσκεται, πρὸς τὸν πρωτεξάδελφον αὐτοῦ Μιχαὴλ τὰς κινήσεις ποιούμενος· ἦν γὰρ οὗτος τότε μέρους τινὸς τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου κρατήσας καὶ πολλὰ τοῖς πρὸς τὰ ἐκεῖσε* D

1 *γοῦν*] *δ'* D 2 *Φλάνδρας* D 3 *αὐτοπρόσωπος* D 4 *μικρὰν* D 5 *τε*] *τὰ* A 7 *τῆς συμμαχίας* D 8 *ῥὴξ τῆς Θ.* D *Φλάνδρα* D 9 *τὴν ἐξ — βασιλεῖ* om D 11 *ὡς ἔφην ὁ βασιλεὺς* om D 12 *τὰ*] *τοῖς* D 13 *τῷ Σγουρῷ συνέζευξε. μικρὸν δὲ τοῖς*, omissis reliquis, D 17 *ἐκεῖ συνδιατρίψας* D 20 *κἀκεῖνος τῷ τότε* D 21 *κρατήσας Ἠπείρου* D *τοῖς — ἀφιγμένοις* post *πράγματα* D.

qui illam viderant fassi sunt. ab Italis itaque Romana dicione in plurimas partes ac homines divisa, Balduinus Flander imperator eligitur, dux Venetiarum, cum ipse praesens adesset, despotae dignitate insignitur et non perexiguam rerum accipit partem, ut scilicet rerum omnium quae Franci obtinuissent quartam ipse partem quartaeque mediam haberet. cum vero et marchio non parum in suppetiis afferendis adiuvisset, a Flandro rex Thessalonicae fit, et sibi Mariam Ungaram prius, ut iam diximus, imperatori Isaacio desponsatam matrimonio iungit. ab hac Alexius imperator excipitur, nec multo post novis rebus inhiare deprehensus urbe pellitur una cum uxore Eudociaque filia, quam Corinthum veniens Sguro illius regionis dynastae in matrimonium copulat. Sgurus etenim post Byzantinum excidium solus rebellione facta Corintho et locis adiacentibus imperavit, quemadmodum alii aliis. paululum autem ibidem commoratus, cum a nonnullis insidias sibi parari audisset, sese subterduxit, et parvae Longobardorum manui impingens, dum ad consobrinum Michaelem contendit, capitur. Michael quippe parti veteris Epiri tunc temporis dominabatur, Italis circa ea loca excurren-

μέρη ἀφιγμένοις Ἰταλοῖς παρέχων πράγματα. καὶ ἦν οὗτος δυναστεύων τῆς τοιαύτης χώρας· Ἰωαννίνων γὰρ ἦρχε καὶ Ἄρτης καὶ μέχρι Ναυπάκτου. ὡς γοῦν ἑάλω παρὰ τῶν Λογγιβάρδων ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, καὶ ἀπεμπολεῖται παρ᾽ αὐτῶν συνάμα τῇ γυναικί. μικρὸν δὲ μετὰ τοῦ Μιχαὴλ προσκαρτερήσας βούλεται πρὸς τὸν τοῦ Ἰκονίου σουλτάνον ἀπελθεῖν, ὃν Ἰαθατίνην ὠνόμαζον. ἦν γὰρ τούτῳ συνήθης· ὁ γὰρ εἰρημένος Ἰαθατίνης τὰς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ χεῖρας ἀποδρὰς Ἀζατίνου κατάρχοντος τῷ τότε τῶν Μουσουλμάνων, φυγὰς παρὰ τὴν Κωνσταντίνου ᾤχετο, καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποδέδεκται Ἀλεξίῳ, βαπτίζεταί τε παρ᾽ αὐτοῦ καὶ υἱοθετεῖται. ὃς καὶ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ συναπέδρα ἀποδράντι P 8 τῆς Κωνσταντίνου. ἀλλ᾽ οὔπω συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἀφικνεῖται πρὸς αὐτὸν ἀνὴρ κρύφα μηνύων αὐτῷ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μόρον· ὃς καὶ ῥάκεσι πενιχροῖς ἐσταλμένος μετ᾽ αὐτοῦ ἀφικνεῖται, καὶ τοῖς αὐτοῦ καταστὰς γνώριμος Περσάρχης ἐπιφημίζεται. οὗτος καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ ἔν τισι καιροῖς στενοχωρηθέντι χρήσιμος ἀνεφάνη, συμμαχίαν δοὺς καὶ τὰ εἰς εἰρήνην σπεισάμενος· ὡς ἀδελφὴν γὰρ τὴν βασιλίδα Ἄνναν ὠνόμαζεν. (9) πρὸς τοῦτον ἡ πᾶσα σπουδὴ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ἀφικέσθαι προσῆν· ἐδυσανασχέτει γὰρ ἐλθεῖν παρὰ τὸν βασιλέα καὶ γαμβρὸν Θεόδωρον. ἐφοδίοις γοῦν ἀπάρας τῆς τοῦ Μιχαὴλ γῆς

1 οὕτως D 3 τῶν om D 4 καὶ — 5 προσκαρτερήσας add D 5 βουλεύεται πρὸς τὸν Ἰκονίου Σουλτὰν D 8 Ἀζατίνου add D 9 φυγὰς — υἱοθ.] ἐς Ἀλέξιον ἧκε τοῦτον καὶ παρ᾽ αὐτοῦ υἱοθ. D 11 Ἀλεξίῳ] τούτῳ D ἀποδράντι τῆς Κωνσταντίνου om D 12 οὐ D 13 ἀνὴρ τὸν ἀδελφοῦ αὐτοῦ μόρον μηνύων αὐτῷ κρύφα D 16 οὗτος] ὃς D ἔν — στενοχωρηθέντι om D 17 καὶ — σπεισάμενος om D 19 πρὸς — Θεόδωρον om D 20 παρὰ] περὶ vulgo 21 γοῦν om D.

tibus molestus operosusque. hic, inquam, usquequaque Michael dominabatur, cum Ioanninis et Artae usque ad Naupactum imperaret. captus itaque a Longobardis imperator Alexius pretioque redemptus, una cum coniuge ad sultanum Iconii Iathatinem sibi familiaritate notum proficisci deliberat: namque Iathatines e fratris tunc Musulmanarum rerum moderatoris manibus fugiens profugus Cpolim appellit, exceptusque ab imperatore Alexio sacro initiatur lavacro filiusque adoptatur. hic cum imperatore Alexio Cpoli fugiente una aufugit. nec multo post vir quidam clam ad ipsum proficiscens fratris obitum nuntiat; qui vili in veste ac squallente cum nuntio iter ingreditur, et a suis cognitus Persarum principatui praeest, Theodoro imperatori belli discriminibus saepe afflicto debilitatoque non modo auxiliaribus copiis sed foedere etiam pacto (Annam enim imperatricem sororem compellabat) apprime proficuus. (9) ad hunc ut accederet sua studia convertit omnia Alexius imperator: ad imperatorem enim et generum Theodorum moleste accedebat. commeatus itaque subvehens e dicione Michaelis solvit, et

καὶ φορῷ χρησάμενος πνεύματι τῇ τῆς Ἀττάλου προσώρμισεν. B ἀσμενέστατα γοῦν παρὰ τοῦ σουλτὰν προσδέδεκται. ὁ βασιλεὺς δὲ Θεόδωρος διῆγεν ἐν τῇ Νικαίᾳ, καὶ πρεσβεία πρὸς τοῦ σουλτὰν παρ᾽ αὐτὸν ἀφικνεῖται τὴν τοῦ βασιλέως καὶ πενθεροῦ γνωρίζουσα ἄφιξιν, καὶ ὡς ἄδικος εἴη ξενικῆς ἐπειλημμένος ἀρχῆς. ἐταράχθη γοῦν ἐπὶ τοῖς λόγοις ὁ βασιλεύς, καὶ δέος αὐτῷ ἐπεισῄει οὐχὶ σμικρόν· ὁ μὲν γὰρ σουλτὰν πρόφασιν εἶχε τὸν βασιλέα Ἀλέξιον, τῇ δὲ ἀληθείᾳ σκοπὸς ἦν αὐτῷ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων καταδραμεῖν καὶ καταληΐσασθαι ἢ καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιήσασθαι, καὶ ἦν ἐπὶ ξυροῦ, ὅ φασι, τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ τὰ πράγματα. συναγαγὼν οὖν τοὺς αὐτοῦ ἐπειρᾶτο τούτων, εἴτε αὐτῷ προσανέχοντες ἂν εἶεν εἴτε τῷ πενθερῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ. C οἱ δὲ πανσυδὶ μιᾷ φωνῇ, ὡς ἐκ γνώμης μιᾶς, ἢ συζῆν αὐτῷ ἢ συναπολέσθαι εἰρήκεισαν. θαρσαλέος γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῖς τῶν ὑπὸ χεῖρα λόγοις γενόμενος τῆς Νικαίας ἐξῄει, ἔχων καὶ τὸν τοῦ σουλτὰν πρέσβιν μεθ᾽ ἑαυτοῦ. ταχύτερον δὲ τῷ δρόμῳ χρησάμενος ἀφικνεῖται τῇ Φιλαδέλφου. ὁ δὲ σουλτὰν ἐπάρας μεθ᾽ ἑαυτοῦ καὶ ὃν ὡς δέλεαρ ἐπεφέρετο βασιλέα Ἀλέξιον, τὴν ἔφοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ πεποίηται· πόλις δὲ αὕτη χώρας προκαθημένη Μαιάνδρου. κρατεῖν δέ οἱ ταύτης ἦν ὁ σκοπός. διὰ ταῦτα καὶ ἑλεπόλεις ἐστήσατο καὶ ἐπόρθει τὴν πόλιν. καὶ ἦν γε αὕτη ἐν χρῷ

2 οὖν D 3 πρὸς τοῦ σουλτὰν om D 6 καὶ — σμικρόν om D 7 τὸν βασιλέα om D 8 τῇ — τὴν] σκοπὸς δ᾽ ἦν αὐτῷ τὴν τῶν D 9 καὶ κατ. — ποιήσασθαι om D 10 ὅ om D τῷ βασ. Θ.] τούτῳ D 11 γοῦν D 12 ἂν om D αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ om D 13 μιᾷ — μιᾶς om D 14 οὖν D ὁ — γενόμενος om D, qui θαρσαλέως 15 τοὺς τοῦ Σουλτᾶν πρέσβεις, omissis μεθ᾽ ἑαυτοῦ, D 17 ἀφίκετο εἰς Φιλαδέλφου D 20 κρατῆσαι D.

ventis operam dantibus ad Attali urbem descendit, et quam cupidissime a sultano excipitur. interim Nicaeae Theodoro imperatori degenti a sultano legatio mittitur, quae et imperatoris et soceri nuntiaret adventum, et quam iniustus esset alieni principatus occupator. conturbatus animo imperator nimis male timuit totus. sultanus enim specie propugnandi Alexii, re autem ipsa Romanos agros omnes excurrere populabundus et dicioni Persicae addere animum induxerat. erantque res Theodori in angusto oppido coactae, et ut aiunt in acie novaculae. quare convocatis suis omnibus explorabat, in suamne an in soceri imperatoris Alexii partem abituri essent? illi omnes uno ore veluti ex tessera inclamare, aut una cum eo se vivere aut una mori velle. recollecto igitur animo subditorum vocibus imperator Nicaea exit, secum legatum sultani convehens, ocyusque approperans Philadelphiam occupat. sultanus cum imperatore Alexio, quem veluti Romanorum escam secum conducebat, in Antiochiam irrupit. est ea civitas Maeandro adiacens, illiusque potiundae propositum erat. hinc machinis adactis urbem premebat,

D τοῦ ἁλῶναι. ὃ δὴ καὶ δεδιὼς ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος (ἦν γὰρ καὶ ἀληθὲς ὡς εἰ ταύτης ἐκράτησεν ὁ σουλτάν, οὐδὲν ἂν ἦν αὐτῷ ἐμποδὼν τοῦ μὴ πᾶσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων χειρώσασθαι) καὶ οἷον ἐπὶ κύβου τὸν πόλεμον θείς, ἢ μᾶλλον ἀληθῶς εἰπεῖν ἐπὶ τῷ δεσπότῃ θαρρήσας Χριστῷ, οὗ τὴν κλῆσιν ὡς σύσσημόν τι ἢ σφραγῖδα οἱ εὐσεβεῖς ἐπιφέρομεν, ἐπισπεύδει τὸν δρόμον, παραγγείλας μηδένα ἢ σκευὴν φέρειν ἢ ἄχθος ἢ ἕτερόν τι τῶν οὐ λυσιτελούντων ἐν τῷ πολέμῳ, ἄνευ μέντοι τῶν ἀναγκαίων, τροφῆς μικρᾶς καὶ ἐνδύματος. ἦν δὲ ἅπαν αὐτῷ τὸ στράτευμα εἰς δισχιλίους ἠριθμημένον, ὧν ὀκτακόσιοι μὲν Ἰταλοί, ἄνδρες γενναῖοι καὶ τὴν χεῖρα
P 9 σθεναροί, ὡς ὁ καιρὸς ἔδειξε, Ῥωμαῖοι δὲ οἱ λοιποὶ ἐτύγχανον. (10) ἐγγύς που γοῦν γενόμενος τῆς Ἀντιοχείας ὁ βασιλεὺς ἀφίησι τὸν πρέσβιν Πέρσην παρὰ τὸν σφέτερον ἀφικέσθαι δεσπότην· καὶ ὃς ἀπῆλθε καὶ μηνύει τῷ σουλτὰν τὴν τοῦ βασιλέως ἔφοδον, δύσπιστον ἐκείνῳ πάνυ τυγχάνουσαν. ὅρκοις γοῦν ἐβεβαίου ὁ πρέσβις ὡς ἐγγὺς ὁ βασιλεὺς πάρεστιν. ταῦτα οὖν ἀκηκοὼς ὁ σουλτάν, ὡς εἶχε τάχους, τὰς δυνάμεις συνάγει καὶ παρατάττεται πρὸς τὸν πόλεμον. ἐμπίπτουσι γοῦν ταῖς τοῦ σουλτὰν πρῶτον δυνάμεσιν Ἰταλοί. ἀλλ' ἦν τὸ τῶν Μουσουλμάνων πλῆθος πολύ.
B ἔργα δὲ κρατερᾶς χειρὸς ἐνδειξάμενοι καὶ γενναιοτέρας ψυχῆς σχεδὸν πίπτουσι πάντες, ἀπειροπλασίους ξίφους ἔργον ποιήσαντες. τῶν γοῦν Ἰταλῶν οἱ Μουσουλμάνοι περιγενόμενοι ῥᾷον καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκράτουν δυνάμεων· καὶ οἱ μὲν προτροπάδην

3 τὴν Ῥωμαίαν D 7 σκηνὴν D.

et tantum non ceperat. quod pertimescens Theodorus (neque enim dubium erat quin ea subacta sultano nullum in posterum impedimentum foret, quo minus Romani imperii reliquum debellaret) et veluti in cubo belli exitu posito, sive ut verius dicam, Christi domini, cuius nomen veluti tesseram et signum pii nos circumferimus, praesidio nisus, propere celerat, prius commisso, ne quis attegias aut sarcinas vel quid simile praelio inutile prae necessariis tenui victu vestituque deferrent. exercitus bina milia hominum non excedebat, quorum octingenti Itali, viri strenui et manu fortes, ut occasio palam fecit, reliqui Romani fuere. (10) prope itaque Antiochiam factus imperator Persam legatum, ut remearet ad dominum, dimittit. ille sultano nuntiat imperatoris accessum, creditu omnino difficilem, adeo ut imperatorem iam adesse iureiurando confirmare necesse fuerit legatum. his auditis sultanus quam celerrime collectis copiis in aciem militem excit. primum Itali sultani ordines nimium multos adoriuntur, ac manus validae viriliorisque animi facinoribus effectis fere omnes occumbunt, cum multo plures ac multo numerosiores obtruncassent. exsuperatis a Musulmano Italis nullo negotio Romanorum exercitus fusus est, cuius potior pars fugiens terga ver-

ἔφευγον, ὀλίγοι δὲ ἐκαρτέρουν τὸ τέλος τῆς μάχης ἀποσκοπούμενοι. τῆς μάχης οὖν ἐγκρατὴς γενόμενος ὁ σουλτὰν ἐζήτει τὸν βασιλέα, καὶ δείκνυσί τις τοῦτον αὐτῷ ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενον. ὡς εἶχε γοῦν τάχους, πρὸς τὸν βασιλέα ὁρμᾷ, τῇ τοῦ σώματος ἰσχύϊ θαρρῶν ἐπ' αὐτῷ. ἔγνωσαν οὖν ἑκατέρους ἑκάτεροι. καὶ ὁ μὲν σουλτὰν κορύνῃ κατὰ κεφαλῆς πλήττει τὸν βασιλέα, καὶ πίπτει C τοῦ ἵππου· ἦν γὰρ τῇ βολῇ σκοτοδινιάσας. συνεμποδίσθη γάρ, ὥς φασι, τῇ βολῇ καὶ ὁ ἵππος, οὐκ οἶδ' εἰ καὶ τούτου δευτέραν παρὰ τοῦ σουλτὰν λαβόντος πληγήν. ἔξω δ' οὖν τοῦ ἵππου ὁ βασιλεὺς γενόμενος καὶ οἷον ῥωσθεὶς ὑπὸ θειοτέρας δυνάμεως, ἐπὶ πόδας σταθεὶς τὴν σπάθην ἐξάγει τοῦ κουλεοῦ, καὶ τοῦ σουλτὰν ἐνθένδε στραφέντος καὶ ὑβριστικῶς ἐπειπόντος "λάβετε τουτονί" πλήττει τοὺς ὀπισθίους πόδας τῆς τοῦ σουλτὰν ἵππου ὁ βασιλεύς· θηλείας δὲ ἐπωχεῖτο καὶ ὑπερμεγέθους. ὡς ἐκ πύργου γοῦν ὁ σουλτὰν καταβάλλεται, καί οἱ αἰφνηδὸν ἡ κεφαλὴ ἀποτέμνεται, μήτε τοῦ βασιλέως γνόντος μήθ' ἑτέρου τῶν συμπαρόντων τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ κεκαρατόμηται. νικᾷ γοῦν ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς D τὸ πλεῖστον ἐξηττημένος· οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν μετὰ μετρίων ἐλλελειμμένος. τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις ἀναψυχῆς ἐγένετο πρόφασις· σπονδὰς γὰρ ἐντεῦθεν ἀρρήκτους οἱ Μουσουλμάνοι μετὰ Ῥωμαίων ἐποίησαν. ἐντεῦθεν τῆς ἐκεῖσε μάχης ἐκεχειρίαν ἔσχεν ὁ βασιλεύς, τοῖς δ' Ἰταλῶν πολέμοις ἐσχόλαζεν. προσελάβετο δὲ καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον ἐν τῇ μάχῃ εὑρὼν καὶ τὰ εἰκότα τιμήσας, ἀπήγαγέ τε εἰς Νίκαιαν, καὶ

5 ἔγνωσαν — ἑκάτεροι om D 7 συνεμπ. γὰρ] συνεμπ. δὲ? 9 γοῦν A 16 συμπαρεστώτων D 19 μυρίων A 23 τὸν βασιλέα Ἀλέξιον om D.

tere, pauci se sistere pugnae exitum expectantes. ubi sultanus pugnam indipiscitur, imperatorem vestigat. haerentem illum, atque attonitum quispiam monstrat. sic celeritate qua poterat, corporis robore fidens in imperatorem rapitur. se cognoscunt invicem, et primus sultanus clava caput imperatoris ferit. ille plaga vertigine correptus equo (quippe equus etiam plaga, nescio an iterata, externitur) decidit; quo deturbatus et divino auxilio veluti fultus, erectus strictoque gladio sultani inde reversi, iniurioseque conclamantis "capite hunc," posteriores equae, qua immani ille vehebatur, pedes caedit, indeque tanquam e turri deiecti sultani caput humeris avellitur: a quonam vero abscissum sit, neque imperator ipse neque ex iis qui aderant quispiam perspexit. potissima itaque sui parte devictus, cum ultra progredi cum milibus haud posset, imperator devicit. hinc relaxatis animis Romani respirarunt. perpetuo namque Musulmani cum Romanis, nunquam rescindendo amicitiae foedere sociati sunt; quo a Persicis pugnis liber imperator Italorum praeliis animum advertebat. comprehendit et socerum Alexium in acie, quem debito honore affectum Nicaeam conduxit, insignibusque imperatoriis

τῶν βασιλικῶν παρασήμων ἐκδύσας ἐν τῇ τοῦ Ὑακίνθου μονῇ διάγειν ἐκέλευσεν, ἔνθα καὶ θνήσκει· ἡ γὰρ σύζυγος αὐτοῦ Εὐφροσύνη ἐν τῇ τῆς Ἄρτης ἐτελεύτησε χώρᾳ, ἔνθα καὶ ὁ νεκρὸς αὐτῆς κατετέθη.

11. Περιεγένετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος καὶ τοῦ τῆς Παφλαγονίας κρατοῦντος Δαυίδ, καὶ Ἡράκλειαν παρεστήσατο καὶ Ἄμαστριν καὶ τὴν πᾶσαν πέριξ χώραν καὶ τὰ πολίχνια. P 10 πάλιν δέ μοι τὰ τῆς ἱστορίας βούλεται τὰ ἐν τῇ ἑσπέρᾳ ξυμβάντα συγγράψασθαι. ἵνα δέ μοι ἡ ἱστορία τοῖς πᾶσιν εὔγνωστος εἴη, δέον ὀλίγ' ἄττα προεξειπεῖν.

Τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου τῆς Κωνσταντίνου κατάρχοντος, καὶ τῆς γαμετῆς θανούσης αὐτοῦ, ἠγάγετο εἰς γυναῖκα τὴν ἣν προειρήκειν, ἐξ Οὐγγρίας ὡρμημένην, θυγατέρα οὖσαν τοῦ τῶν Οὔγγρων ἄρχοντος. ἐπεὶ δὲ ἔμελλε τὸν γάμον ποιεῖν καὶ ὑπῆρχεν οὗτος βασιλικός, ἀξιόλογα ἔδει γενέσθαι τούτου τὰ ἀναλώματα. ἐντεῦθεν ἐξ ἁπάσης τῆς Ῥωμαίων ἐπαρχίας πρόβατά τε καὶ χοῖροι B καὶ βόες συνήγοντο. ἐπεὶ δὲ πλείω τῶν ἄλλων ἡ Βουλγάρων τρέφει ταῦτα, καὶ πλείω παρὰ ταύτης ἀπῃτοῦντο. τὸ δὲ Βουλγάρων φῦλον ἔκσπονδον μὲν τὰ πρῶτα Ῥωμαίοις τελοῦν καὶ πολέμων πολλῶν πρόξενον γεγονὸς αὐτοῖς ἀνδραποδισμῶν τε καὶ ἁλώσεων πόλεων καὶ μυρίων ἄλλων δεινῶν, καὶ ταῦτα ἐν πολλοῖς τοῖς ἔτεσιν, ὕστατα παρὰ τοῦ βασιλέως Βασιλείου χειροῦται, ὃν διὰ ταῦτα Βουλγαροκτόνον ἡ φήμη ἐκάλεσε. μέχρι γοῦν τοῦ βασι-

8 συμβάντα ξυγγράψασθαι D 13 προειρήκειν post ὡρμημένην D θυγατέρα post ἄρχοντος D 15 γενέσθαι καὶ τὰ τούτου D 16 πρόβατα καὶ βόες καὶ χοῖροι D 18 δὲ] γὰρ D 21 τοῖς om D 22 χειροῦνται D 23 μέχρις οὖν D.

spoliatum in Hyacinthi monasterium relegavit, ubi et diem suum obiit. coniux illius Euphrosyne in Arta urbe, in qua et sepulta est, vita excessit.

11. Profligavit deinceps imperator Theodorus et Davidem Paphlagoniae dominum, et in potestatem redegit Heracleam, Amastrim, loca in eis atque oppidula omnia. rursum cursus orationis id postulat ut quae gesta sunt in occidente enarrem: ut vero historia omnibus perspicua sit, pauca quidem praedicenda sunt.

Cum imperator Isaacius rem gereret Cpolitanam, uxore demortua, quam supra diximus, Ungaram Ungarorum principis filiam uxorem duxit. cum appararet nuptias easque regias, magnificis quoque sumptibus decorare decrevit. hinc ex universa Romanorum dicione pecudes sues ac boves congregabantur. sed cum harum rerum Bulgaria omnium feracissima sit, plurima quoque ab ea deposcebantur. Bulgari et antea quidem inimici Romanis, illisque multorum bellorum, captivitatum, excidiorum urbium et aliorum sexcentorum infortuniorum per annos plures causa, tandem ab imperatore Basilio, quem non aliam ob causam Bulgaroctonum dictum fama atque

λέως Ἰσαακίου ὑπόφορον τὸ γένος ἐτέλει Ῥωμαίοις, διὰ δὲ τὴν τοιαύτην πρόφασιν μεμελέτηκεν ἀνταρσίαν, καὶ ἀνίσταταί τις Ἀσὰν τοὔνομα καὶ βασιλεύει τῆς χώρας, ἅπαντα τὰ ἐντὸς τοῦ Αἵμου μέχρι καὶ τοῦ Ἴστρου ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος. ἐκ τού- C
του οὐκ ὀλίγα πράγματα Ῥωμαίοις ξυνέβη· ἔχοντες γὰρ οἱ Βούλγαροι τὸ Σκυθικὸν σύμμαχον πολλὰ ἐποίουν τῇ Ῥωμαίων δεινά. τῷ τοι καὶ ὁ βασιλεὺς ἀγανακτήσας Ἰσαάκιος, τὸ τῶν Ῥωμαίων ἅπαν συναγαγὼν εἰς ἓν στράτευμα, κατ' αὐτῶν ἐχώρει. τὴν γοῦν παράλιον παριὼν καὶ διὰ τῆς Μεσημβρίας πόλεως τὴν δίοδον ποιησάμενος ἔσω τοῦ Αἵμου γίνεται. ὁ δὲ Ἀσὰν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἐντὸς τοῦ πολιχνίου οὗ δὴ τὸ ὄνομα Στρίναβος εἰσέρχεται, ἔνθα καὶ τὰς σκηνὰς ποιησάμενος ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος τοὺς Βουλγάρους ἐπολιόρκει. καταστρατηγεῖται δὲ παρ' αὐτῶν· τῶν τις Βουλγάρων γὰρ προσωπεῖον ὑπεν- D
δὺς φυγάδος ἀφικνεῖται παρὰ τὸν βασιλέα καὶ μηνύει αὐτῷ Σκυθῶν ἔφοδον, ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ λόγῳ θροηθείς, καὶ ταῦτα τὴν ἐπιοῦσαν τὸ πολίχνιον χειρώσασθαι μέλλων, ἀπανίσταται τοῦ τόπου. οὐκ ἐξῆλθεν οὖν τὴν ἣν ἐπῆλθεν ὁδόν, ἀλλ' ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου τὴν ταχυτέραν τάχα διεξιέναι βεβούλευται. ἐπεισπίπτουσιν οὖν αὐτῷ διερχομένῳ οἱ Βούλγαροι ἐπί τινι στενωπῷ γενομένῳ, καὶ καταλύουσι τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στράτευμα, καὶ σκυλεύουσι πᾶσαν τὴν τῆς στρατιᾶς ἀποσκευήν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως αὐτοῦ. πίπτουσι δὲ πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων. οἱ δὲ διασωθέντες μετὰ τοῦ βασιλέως γυμνοί τε ἦσαν καὶ ὀλίγοι

4 *μέχρις τοῦ* D 7 *τῷ τοι*] *τότε* D 8 *εἰς ἓν* om D 14 *γὰρ Βουλγάρων τις* D *ὑπενδυθεὶς* A 18 *εἰσῆλθεν* D *ἀπατηθεὶς* D.

auditione accepimus, debellati ad imperatoris usque Isaacii tempora Romanis tributa pendebant. tum ob ea quae memoravimus rebellionem moliuntur, et ab Asano nescio quo suasore atque impulsore, omnibus quae intra Haemum ad Histrum usque excurrunt in potestatem redactis, regio occupatur. eo res Romana quam maxime afflicta est: Bulgari namque cum Scythae mutuas operas tradidissent, multis malis Romanos vexarunt. propterea indignatus imperator Isaacius in unum collectis copiis adversus eos aciem ducit, et maritima praetergressus atque per Mesembriam civitatem iter faciens Haemum ingreditur. Asanus cum exercitu in oppidulo cui nomen Strinabo immoratur; et imperator Alexius tentoriis fixis Bulgaros obsidet. sed ab illis eluditur. unus enim ex illis transfugam simulans imperatori Scytharum irruptionem denuntiat. imperator conturbatus nuntio, licet die sequenti oppidulum subacturus esset, loco cedit, nec eam quam inierat redit viam, sed delusus a Bulgaro breviorem nec inconsultus aggreditur. progredientem itaque et in angusta semita laborantem Bulgari aggrediuntur, militem fundunt, apparatumque omnem bellicum depraedantur, ipsam etiam imperatoris suppellectilem diripiunt. ex Romanis plures caesi sunt; qui cum imperatore evaserant

πάνυ. ἐντεῦθεν ἐφυσιώθη τὸ τῶν Βουλγάρων φῦλον, λείαν πολλὴν ἐκ τῶν Ῥωμαίων κερδῆσαν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν P 11 παρασήμων τὰ τιμιώτερα. τάς τε γὰρ τοῦ βασιλέως πυραμίδας ἀνελάβοντο καὶ φιάλας τῶν ἐπισήμων καὶ χρῆμα εἰς πλῆθος καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βασιλικὸν σταυρόν· τῶν τινὸς γὰρ αὐτὸν ἱερέων ῥίψαντος μετὰ μικρὸν ἐφεῦρον ἐν τῷ ποταμῷ, ἐκ χρυσοῦ μὲν κατεσκευασμένον, φέροντα δὲ μέσον ἐκ τοῦ ἁγίου ξύλου, ἐν ᾧπερ ὁ δεσπότης προσηλώθη Χριστός, εἰς σταυροῦ σχῆμα τετυπωμένον, θήκας δὲ μικρὰς παμπόλλας ἔχοντα, ἐν οἷς λείψανά τε πρόσεστι τῶν περιφανεστέρων μαρτύρων, τῆς θεομήτορος τὸ γάλα καὶ μέρος τι τῆς ζώνης αὐτῆς καὶ ἄλλα πλεῖστα, ὁπόσα τῶν εὐαγῶν καθειστήκει. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰσαάκιος εἰς τὴν Κωνσταντίνου οἷον φυγὰς ᾤχετο. (12) ἐντεῦθεν οὐκ ὀλίγα πρά-B γματα Ῥωμαίοις ἐκ Βουλγάρων ὑπῆρχεν. ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τυφλωθέντος, καὶ αὐτοῦ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἐπειλημμένου, πόλεμοι πάμπολλοι τοῖς Ῥωμαίοις παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐγένοντο περὶ τὰ μέρη τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Βερόης, ἔνθα καὶ ὁ πρωτοστράτωρ Καμύτζης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἑάλω μαχόμενος, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀσὰν Ἰωάννου τότε κατάρχοντος. ὁ γὰρ δηλωθεὶς Ἀσὰν δύο ἔσχεν ἀδελφούς, ὧν ὁ μὲν Πέτρος ἐκαλεῖτο ὁ δὲ Ἰωάννης· καὶ

2 εἰληφός D 5 δὴ om D 6 ἐν] αὐτὸν ἐν D 7 ἐν — Χριστός om D 9 προσῆσαν λείψανα ἁγίων μαρτύρων, τὸ γάλα τε τῆς θεομήτορος D 11 καὶ ἄλλα — καθειστήκει om D 13 οἷον φυγὰς om D 14 τοῖς ῥωμαίοις A ὑπῆρχεν — 18 Βερόης] καὶ τοῦ Ἀλεξίου βασιλεύσαντος πόλεμοι αὐτῷ ἐκ τούτων πολλοὶ περὶ Βέῤῥοιαν D 19 τῶν om D 20 ὁ γὰρ Ἀσὰν εἶχε δύο ἀδελφούς, Πέτρον καὶ Ἰωάννην D.

pauci admodum fuere et prorsus nudi. hac victoria praeda spoliisque Romanorum Bulgari nimis et insolenter animos sublevarunt: quippe ex ipsis imperatoriis insignibus pretiosiora conquisierant, et praeter ea regias pyramidas, phialas celebres, pecuniae vim immensam, ipsam etiam imperatoriam crucem, quam sacerdos abiecerat, non multo post in flumine offendunt, ex auro compactam, in medio ex sacrosancto ligno, cui Christus dominus affixus pependerat, in modum crucis efformato complectentem, nec non parvas et plurimas thecas habentem, in quibus celebriorum martyrum reliquiae, deiparae lac, zonae eiusdem pars, et reliqua multa, quae sanctis loculis asservantur, continebantur. imperator ergo Isaacius Cpolim fugiens se recepit. (12) hinc detrimentis noxisque non paucis Romanos Bulgari affecerunt. sed et imperatore Isaacio a fratre Alexio obcaecato, eoque Romani imperii habenas moderante, multis praeliis versus Philippopolim Beroëmque, ubi protostrator Camytzes depugnans a Bulgaris captus est, Ioanne Asani fratre tunc dominante, Romanos Bulgari vexarunt. Asanus enim duos habuit fratres: uni nomen fuit Petro, alteri Ioanni. Ioannes penes illum residebat,

τὸν μὲν Ἰωάννην εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, τὸν δὲ Πέτρον τμῆμά τι κόψας τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας ἄρχειν ἐκείνου διεκελεύσατο, ἥ τε μεγάλη Περισθλάβα καὶ ἡ Προβάτους καὶ τὰ περὶ αὐτὰ τῷ Πέτρῳ C παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀσὰν ὡς οἰκεῖος κλῆρος δεδώρητο, ὅθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὰ τοιαῦτα τοῦ Πέτρου ὀνομάζεται χώρα. ἐννέα γοῦν ἐνιαυτοὺς διανύσας ὁ Ἀσὰν βασιλικῶς κατάρχων τοῦ Βουλγαρικοῦ γένους φονεύεται παρὰ τοῦ πρωτεξαδέλφου αὐτοῦ Ἰβαγγοῦ, ὃς καὶ παραυτίκα ἀπέδρα, βασιλεύει δὲ τοῦ γένους ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, μὴ θελησάντων τῶν Βουλγάρων εἰς βασιλείαν τὸν Πέτρον ἀναγαγεῖν· καὶ ὁ τοῦ Ἀσὰν δὲ υἱὸς Ἰωάννης ἔτι ἀφῆλιξ ὑπῆρχεν. (13) οὗτος οὖν ὁ Ἰωάννης βασιλεὺς Βουλγάρων ὀνομασθεὶς πολλῶν τε τοῖς Ῥωμαίοις αἴτιος ἐγεγόνει κακῶν, εὐτυχῶς δὲ καὶ τοῖς Ἰταλοῖς αὐτοῖς. ἦν γὰρ οὗτος βασι- D λεὺς Βουλγάρων, ὁπότε ἡ Κωνσταντίνου ἑάλω. ὡς γοῦν οἱ Ἰταλοὶ πᾶσαν τὴν τῆς Μακεδονίας χώραν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο, βασιλικῶς τοῦ πρώτως ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατάρξαντος Βαλδουΐνου τὰ κατ' αὐτοὺς διευθύνοντος, καὶ πρὸς τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ διεμηνύσαντο ὅπως ὑπ' αὐτοὺς γένηται· ὁ γὰρ βασιλεὺς Βουλγάρων Ἰωάννης προύλαβε χειρώσασθαι τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ἀνδραποδισμὸν μέγαν τῶν Ῥωμαίων ἐκεῖθεν ποιήσασθαι. μὴ βουληθέντων δὲ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν Ἰταλῶν, ἐκστρατεύουσιν οἱ Ἰταλοὶ κατ' αὐτῶν, αὐτοῦ

2 κόψας ἄρχειν τούτου παρῆκεν D ἥ τε — χώρα om D 6 βασ. — γένους om D 7 τοῦ om D 8 Ἰβανοῦ D ὃς — ἀπέδρα om D καὶ βασιλεύει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, ἀφήλικος ὄντος τοῦ τοῦ Ἀσὰν υἱοῦ Ἰωάννου D 11 οὗτος — 13 δὲ] ὃς πολλῶν ἐγεγόνει τοῖς Ῥωμαίοις αἴτιος κακῶν D 16 βασιλέως τοῦ πρώτου D ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει om D 17 διιθύνοντος D 20 μέγαν om D 22 αὐτοῦ — Κωνσταντινουπόλει om D.

Petro partem e dominio avulsam commisit, ut regeret. tum magnam Peristhlabam et Probatum et loca adiacentia frater Asanus Petro, ut iure suo ac nutu gubernaret, elargitur. sic factum est ut ad hunc diem ea loca Petri regio cognominentur. per integros novem annos cum Asanus regie admodum rem Bulgarorum gessisset, a consobrino suo Ivango, qui se postmodum illico in fugam dederat, iugulatur. haeres fuit imperii Ioannes ipsius frater: renuere namque Bulgari Petro provinciam dominandi tradere. (13) Ioannes itaque Asani filius tenera adhuc aetate rex Bulgaris constitutus multa in Romanos mala ingessit, et in Italos etiam ipsos, prospere et fortunate: erat enim, cum Cpolis direpta est, Bulgarorum rex. quando itaque Itali universam Macedoniam subegerunt, res eorum, qui primus Cpoli imperium tenuit, regie administrante Balduino, pro deditione Adrianopolitas sollicitant: namque rex Bulgarorum Ioannes Philippopolim magna Romanorum clade praeda ditatus praeripuerat. cum Italorum iugum Adrianopolitae detrectassent, Itali

τε τοῦ βασιλέως Βαλδουΐνου συνόντος αὐτοῖς καὶ τοῦ τὸν τόπον τοῦ δουκὸς ἐπέχοντος Βενετίας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. εἰς στενοχωρίαν γοῦν οὐ μικρὰν ἐλθόντες οἱ τῆς Ἀδριανοῦ οἰκήτορες
P 12 ἀποστέλλουσι πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην, ἵνα συνάρηται τούτοις καὶ τοῦ ἐπηρμένου κινδύνου ῥύσηται. ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τοῦτο, καὶ Σκύθας μεθ᾽ ἑαυτοῦ προσλαβόμενος, ἐπεὶ φανερῶς οὐκ εἶχε τοῖς Λατίνοις μαχέσασθαι, περιγενέσθαι βεβούλευται μηχαναῖς. καὶ ὁ μὲν ἔκειτο μακράν που τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐκπέμπει δὲ κατὰ τῶν Ἰταλῶν τοὺς Σκύθας τῇ Σκυθικῇ στρατείᾳ χρήσασθαι κατ᾽ αὐτῶν. Ἰταλοῖς μὲν οὖν ἔθος ἐφ᾽ ἵπποις ὑψαύχεσιν ἐποχεῖσθαι καταφράκτοις τε δι᾽ ὅλου εἶναι τοῖς ὅπλοις τοῦ σώματος, κἀντεῦθεν δυσκινήτως κατὰ τῶν ἐναντίων ὁρμῶσι· Σκύθαι δὲ κουφότερον ὡπλισμένοι ἐλευθερώτερον ἐπιπηδῶσι τοῖς ἐναντίοις. οὐ μὴ ξυνιέντες οἱ Ἰταλοὶ παρὰ τῶν
B Σκυθῶν καταστρατηγοῦνται, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Βαλδουΐνον ὑπ᾽ αὐτῶν ἁλῶναι καὶ δέσμιον ἀπαχθῆναι πρὸς τὸν βασιλέα Βουλγάρων Ἰωάννην, οὗπερ, ὥς φασι, καὶ τὴν κεφαλὴν μετὰ τὴν σφαγὴν εἰς κύπελλον χρηματίσαι τῷ βαρβάρῳ, τῶν ἐντὸς ταύτης πάντων κεκαθαρμένην καὶ κόσμῳ περιπυκασθεῖσαν κύκλωθεν. οἱ μὲν οὖν Ἀδριανουπολῖται ἐκ τοῦ παραυτίκα τὸ γεγονὸς οὐκ ἐγνώρισαν· εἰ γὰρ ᾔδεισαν, ἐξῄεσαν ἂν τῆς πόλεως

1 secundum τοῦ vulgo deest 3 οὖν D Ἀδριανοῦ στέλλουσι D 4 τῶν om D 5 καὶ — ῥύσηται om D 7 ἐπεὶ — μαχέσασθαι om D 8 μηχαναῖς Λατίνων περιγενέσθαι σπεύδει D 9 τῇ — αὐτῶν om D 11 ἐποχεῖσθαι ὑψαύχεσιν D τε — τοῖς om D 12 τοῦ — ὁρμῶσι om D 15 ὡς D βασιλέα om D 17 καὶ et 18 μετὰ τὴν σφαγὴν om D 18 τῶν — κεκαθαρμένην om D 19 καὶ om D πυκασθεῖσαν D 21 ἐξῄεσαν — καὶ om D.

In eos copias, quibus Balduinus imperator et vices ducis Venetiarum Byzantii gerens praesto aderant, educunt; quare Adrianopolitae in summas angustias adducti ad regem Bulgarorum Ioannem, ut suppetias ferret et a scopulo in tranquillum deduceret, viros delegant. postulatis ille oblectatus, sociosque sibi Scythas asciscens, cum palam in acie adversus Latinos prodire non posset, ex insidiis eos opprimere statuit. ipse quidem longe Adrianopoli aberat, Scythas vero in Italos mittit, ut Scythico bellandi modo eos aggrederentur. Italis in more est equis ferocitate exultantibus vehi, munirique armis circumquaque toto corpore, ideoque segnes ac tardos in hostes ferri. verum Scythae cum levius armentur, liberius adversarios impetunt. illud ignorantes Itali a Scythis praeter opinionem dolis opprimuntur. Balduinus imperator captus et vinculis gravis ad Bulgarorum regem Ioannem adducitur; illius caput abscissum, sordibusque internis expurgatum et ornamentis undique circumseptum, poculi loco barbaro inservisse fama est. Adrianopolitae non statim rem perceperant: nam urbe egressi castris adsultarent Italo-

καὶ λείαν αὐτῶν ἐπεποιήκεισαν τὰς Ἰταλικὰς σκηνάς. οἱ γοῦν ἀπολειφθέντες Ἰταλοὶ φῶτα λαμπρὰ ἐν ταῖς σφετέραις ἀνάψαντες σκηναῖς, καὶ ὑποψίαν δόντες τοῖς πολίταις ὡς πάρεισι, μέσων νυκτῶν φυγάδες ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου χωροῦσι. C πρωΐας γοῦν γνόντες τοῦτο οἱ τῆς Ἀδριανοῦ οἰκήτορες τὰ ἐλλελειμμένα ταῖς σκηναῖς ἐλῄσαντο. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Βουλγάρων κατὰ τὰ ὑπεσχημένα τοῖς Ἀδριανουπολίταις ἐγκρατὴς γενέσθαι τῆς σφῶν πόλεως ὥρμησεν· οἱ δὲ ἀπηνήναντο τοῦτο. δυσανασχετήσας οὖν ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς τῇ ἀπάτῃ πολιορκῆσαι τούτους ἠθέλησεν. ἀλλ' ἀφυεῖς παντελῶς εἰς πολιορκίαν οἱ Βούλγαροι· οὔτε γὰρ ἑλεπόλεις οἴδασι στῆσαι οὔθ' ἕτερόν τι τῶν δυναμένων πορθῆσαι διανοήσασθαι. ἀπάρας γοῦν ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, μὴ ἔχων τὸ ἐμποδὼν ὡς τῶν Ἰταλῶν αὐτοῦ καταπορθηθέντων τὸ ἔσχατον, ἑτέρου δὲ μὴ ὄντος τοῦ ἀνθισταμένου, πᾶσαν κατατρέχει Μακεδονίαν. D λείαν οὖν παμπόλλην ἐποιήσατο, αὐτάνδρους τὰς πόλεις ἀνδραποδισάμενος καὶ τέλεον κατασκάψας αὐτάς. τὸ δέ οἱ διανόημα ἦν, ὡς μήποτε Ῥωμαίους ἀνάκλησιν σχεῖν, τῶν σφετέρων ἐπιδράξασθαι πόλεων. κατέσκαψε γοῦν ἐκ βάθρων αὐτῶν τὴν Φιλιππούπολιν, θαυμαστὴν ἄγαν οὖσαν, ἥτις παρὰ τῷ Ἕβρῳ κεῖται, εἶτα τὰς ἄλλας πάσας πόλεις, τὴν Ἡράκλειαν, τὸ

1 αὐτῶν ἐπεπ.] ἂν ἐποίησαν D γοῦν] δὲ D 2 λ. ταῖς σκηναῖς ἅψαντες καὶ μέσον νυκτῶν ἄραντες περὶ D 4 περὶ vulgo οὖν D 5 οἰκήτορες om D 6 ἄραντες ἦσαν D κατὰ] Ἰωάννης κατὰ D 8 ὁ — ἀπάτῃ om D 11 τι — πορθῆσαι om D 12 ὁ — ἐμποδὼν om D 13 αὐτοῦ et 14 τὸ — ἀνθισταμένου om D 15 καὶ λείαν πολλὴν ἐλᾷ D 16 ἑλὼν καὶ τέλος D ibid. αὐτάς — ἦν om D 17 τῶν — πόλεων om D 18 γοῦν — 19 τὴν] γὰρ D 19 θαυμαστὴν — κεῖται om D 20 τὰς — τὴν om D τὸ et τὴν om D.

rum ac bona diripuissent. reliquiae Italorum in tentoriis, clarissimis luminibus accensis, quasi adessent, media nocte pedem Cpolim referunt. eo mane cognito ab Adrianopolitanis, quae in tentoriis remanserant, praedatum itum est. rex Bulgarorum Adrianopolitarum promissionibus fretus, urbem sibi subiicere avens iter arripit: illi se dedere recusarunt. sed dolo rex Bulgarorum indignatus ad eos obsidendos animum advertit. verum apparandis obsidionibus Bulgari omnino inepti sunt; neque enim admovendarum machinarum artem callent, neque quippiam aliud capiendis urbibus opportunum moliri possunt. propterea inde discedens, cum nullus illi se opponeret, Italis ab eo penitus debellatis, universam Macedoniam excurrit, praeda ingenti locupletatus, urbes cum ipsis habitatoribus spolians funditusque evertens, eo animo ut si quando Romani infortunio desaeviente respirassent, propria oppida recuperare nequirent. quare e fundamentis sustulit Philippopolim, praeclaram nimium atque egregiam urbem, quae Hebro adiacet, alias deinceps

Πάνιον, τὴν Ῥαιδεστόν, Χαριούπολιν, Τραϊανούπολιν, Μάκρην, Κλαυδιούπολιν, Μοσυνούπολιν, Περιθεώριον καὶ ἄλλας πολλάς, ἃς ἀριθμεῖν οὐ χρεών. τὸν δὲ λαὸν ἀπάρας ἐκεῖθεν περὶ τὰς παραρροίας καθίζει τοῦ Ἴστρου, ἐκ τῶν ἰδίων τῶν ἠνδραποδισμένων κωμῶν καὶ πόλεων τὰς κλήσεις ἐπιθεὶς ταῖς οἰκήσεσιν. ἀντάμυναν οὖν, ὡς ἔφασκεν, ἐποιεῖτο τῶν ὧν εἰργάσατο πρὸς
P 13 Βουλγάρους κακῶν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος, καὶ καλεῖσθαι μὲν ἔλεγεν ἐκεῖνον Βουλγαροκτόνον, Ῥωμαιοκτόνον δὲ ὠνόμαζεν ἑαυτόν. μέχρι γοῦν καταντήσας καὶ αὐτῆς τῆς Θεσσαλονίκης ἐκεῖσε θνήσκει πλευρίτιδι νόσῳ κατασχεθείς, ὡς δέ τινες ἔλεγον ὅτι ἐκ θεομηνίας αὐτῷ ὁ θάνατος γέγονεν· ἔδοξε γὰρ αὐτῷ καθ' ὕπνους ἔνοπλον ἄνδρα ἐπιστῆναι αὐτῷ καὶ δόρατι πλῆξαί οἱ τὴν πλευράν. ἦν γὰρ καὶ ἀληθῶς ὡς οὐδέποτε τῇ Ῥωμαίων τοσαῦτα παρά του ξυνέβη κακά, ὡς καὶ ὄνομα τεθῆναι τούτῳ ἐκ κυνὸς τὴν ἐπίκλησιν ἔχον· Σκυλοϊωάννης καὶ γὰρ ἐπεκλήθη τοῖς πᾶσι. τὸ γὰρ
B τῶν Σκυθῶν γένος ἰδιοποιησάμενος καὶ κοινωνήσας αὐτοῖς συγγενείας καὶ τρόπου μετασχὼν ἐκ φύσεως θηριωδεστέρου, φόνοις ἐνετρύφα Ῥωμαίων. ὡς γοῦν οὑτοσὶ ἐτεθνήκει, ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ παῖς Βορίλας τοὔνομα, τὴν Σκυθίδα θείαν γαμετὴν εἰληφώς, τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων γέγονεν ἐγκρατής. τὸν δὲ τοῦ Ἀσὰν παῖδα Ἰωάννην ἀφήλικα ὄντα ἔτι κρύφα τις λαβών, ὡς

3 πολλάς om D 4 τοῦ Ἴστρου καθίζει D ἰδίων τῶν om D 5 ἐπιθεὶς τὰς κλήσεις D 6 οὖν] μὲν οὖν D 9 καὶ αὐτῆς καταντήσας Θεσσαλονίκης D 13 ἦν — κακά om D 14 τὴν ἐπίκλησιν ἔχον om D 16 τῶν γὰρ Σκυθῶν τὸ D συγγενείας] κοινωνίαν D 17 ἐκ φύσεως om D 19 φρορίλας A 21 Ἰωάννου D ἔτι ὄντα D ὡς εἰρήκειμεν om D.

universas, Heracleiam, Panium, Raedestum, Chariupolim, Traianupolim, Macrem, Claudiupolim, Mosynupolim, Peritheorion, aliasque quamplurimas, quas enumerare operae pretium non est. multitudinem abigens circa Istri fluenta collocat, et ex iam direptis oppidis et urbibus nomina propriis coloniis imponit, damna, ut ipse dictitabat, compensans, quibus imperator Basilius Bulgaros afflixerat, eumque fatebatur dici Bulgaroctonum, se vero Romaeoctonum indigitabat. is usque Thessalonicam perveniens laterali morbo vitam finit, vel ut alii asserebant, ira numinis tristi morte multatus est. somniavit enim ab armato sibi adstante hasta latus confodi: nemo enim, nec mentior, e memoria hominum tot ac iste calamitatibus Romanos afflixit, adeo ut a cane nomen illi impositum sit, et Scylo-Ioannes ab omnibus compellaretur. cum enim Scythas sibi devinxisset affinitate cum illis contracta, et mores sibi vindicaret ob ferociorem naturam immaniores, caedibus Romanorum admodum delectabatur. hoc fatis functo sororis illius filius Phrorilas nomine, Scythide avia in matrimonium ducta, regnum Bulgarorum occupat. filius vero Asani Ioannes clam ereptus, ut diximus, ad Scythas asportatur.

εἰρήκειμεν, ἐπὶ τοὺς Σκύθας κεχώρηκεν. καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ Βουλγάρων· ὁ λόγος δὲ μετὰ ταῦτα τοῖς ἰδίοις ἐξιστορήσει καιροῖς.

14. Ὁ δὲ Μιχαήλ, ὃν ἱστορήσας ὁ λόγος πέφθακε τῆς Ἠπείρου κατάρξαι καί τινος μέρους τῆς χώρας Ῥωμαίων, τρεῖς κασιγνήτους ἐκέκτητο, τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν C Μανουήλ, ὧν ὁ μὲν Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων συνῆν Θεοδώρῳ τῷ Λάσκαρι, ὑπηρετῶν αὐτῷ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ῥωμαίων. διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὸν βασιλέα Θεόδωρον ὁ Μιχαήλ, ἵνα τοῦτον πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψῃ διὰ τὸ μὴ ἔτι ἔχειν παῖδα εἰς ἥβην ἐλθόντα, ἀλλ' οὐδὲ γνήσιον (ὁ γὰρ αὐτῷ γεννηθεὶς Μιχαὴλ ἐκ παλλακῆς ἐκείνῳ γεγένητο, περὶ οὗ ἐροῦμεν ἐν τοῖς μετέπειτα), καὶ τοῦ θανάτου δὲ δεδιέναι τὸ ἄωρον· τοὺς γὰρ λοιποὺς τῶν ἀδελφῶν ἀφυεῖς ἐγίνωσκεν εἰς ἀρχήν. τοῦτον δὲ τὸν Θεόδωρον ὁ βασιλεὺς πέμπει τῷ ἀδελφῷ Μιχαήλ, ὅρκοις πρῶτον ἐμπεδωσάμενος πίστιν δουλείας εἰς τοῦτον φυλάττειν καὶ εἰς τοὺς μετ' D αὐτὸν Ῥωμαίων κατάρξοντας. ὃς καὶ ἀφικόμενος συνῆν τῷ ἀδελφῷ Μιχαήλ. μετ' οὐ πολὺ δὲ φονεύεται παρά του τῶν ὑπηρετῶν ὁ Μιχαὴλ νύκτωρ ἐπὶ τῆς κλίνης συγκαθεύδων τῇ γυναικί· Ῥωμαῖος δὲ ἦν τῷ φονευτῇ τοὔνομα. ἐπιλαμβάνεται γοῦν τῆς ἐξουσίας ἐκείνου ὁ ἀδελφὸς Θεόδωρος, ἔχων καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Κωνσταντῖνον καὶ Μανουήλ. ἄρξαι δὲ βουληθεὶς πάνυ ἐπηύξησε

1 περὶ vulgo   καὶ — καιροῖς om D   3 ὁ Μιχαὴλ δέ, ὃν τῆς Ἠπείρου κατάρξαι εἰρήκαμεν, τρεῖς D   5 τὸν ter om D 7 ὑπηρετῶν — 8 τοῦτο] καὶ D   9 ἔχειν ἔτι παῖδα ἔνηβον D 11 γεγένηται D   περὶ — μετέπειτα om D   12 δὲ om D τοὺς — 14 Μιχαὴλ] καὶ πέμπει τοῦτον τῷ ἀδελφῷ D   16 αὐτοῦ D, omissis Ῥωμαίων κατάρξοντας   18 νύκτωρ — γυναικί om D 21 ἄρξαι — ἐπηύξησε] καὶ ηὔξησε D.

et haec quidem de Bulgaris: reliqua oratio, quibus gesta sunt temporibus, enodabit.

14. Michaeli porro, quem Epiro imperasse et partem aliquam dominii Romani obtinuisse supra enuntiavimus, tres fuere fratres, Constantinus Theodorus et Manuel. Theodorus cum Theodoro Lascari imperatore vivebat, illi, quemadmodum et reliqui Romanorum morigerans atque obsequiosus. propterea Theodorum imperatorem Michael deprecatur ut eum ad se mitteret, quod nullum genuinum filium adultum possideret (quem enim susceperat Michael, ex pellice erat, de quo infra dicemus), et mortem intempestam pertimesceret, et alios fratres ineptos ad dominandum iudicaret. Theodorum imperator fratri Michaeli dimittit, cum prius iusiurandum fidelitatis in semet et in successores suos Romanorum imperatores exegisset. sic dimissus cum fratre Michaele in communitate vitae atque victus erat. non multo post a servo Michael noctu in lectulo una cum uxore cubans (Romaeo nomen erat parricidae) interimitur. quare Theodorus frater in dominatu, secum habens Constantinum et Manuelem fratres, succedit. cum vero ad principatum in-

τὴν αὐτοῦ ἀρχήν· ἔκ τε γὰρ τῶν Ἰταλῶν οὐκ ὀλίγην χώραν ἐκτήσατο, κἀκ τῶν Βουλγάρων πολλήν· τήν τε γὰρ Θεσσαλίαν ὑφ᾽ ἑαυτὸν ἐποιήσατο Ἀχρίδα τε καὶ Πρίλαπον Ἀλβανόν τε καὶ αὐτὸ τὸ Δυρράχιον, ἔνθα καὶ Πέτρον μετὰ μεγίστης στρατιᾶς ἐξ Ἰταλίας ὁρμώμενον καὶ ὡς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν πεποιημένον τὴν διόδον, ἀνηγορευμένον πρὸς τοῦ πάπα καὶ βασιλέα, αὐτοῦ
P 14 που γεγενημένον προχειρωσάμενόν τε καὶ αὐτὸ τὸ Δυρράχιον γενναίως κατετροπώσατο. ὁ μὲν οὖν ῥηθεὶς Πέτρος γαμβρὸς ὑπῆρχεν ἐπ᾽ ἀδελφῇ τοῦ πρώτως βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ Λατίνων μέρους Βαλδουΐνου καὶ τοῦ μετ᾽ αὐτὸν Ἐρρῆ, ἐκαλεῖτο δὲ ἡ αὐτῶν ἀδελφὴ Ἰολέντα, ἐξ ἧς παῖδες τῷ Πέτρῳ γεγένηνται τρεῖς, ὅ τε Φίλιππος, ὁ Ῥομπέρτος καὶ ὁ Βαλδουῖνος, ὧν ὁ μὲν Ῥομπέρτος καὶ ὁ Βαλδουῖνος τῆς Κωνσταντίνου βεβασιλεύκασι, τοῦ πρώτου αὐτῶν ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου τῷ ἀδελφῷ Ῥομπέρτῳ τῆς βασιλείας παραχωρήσαντος. ὑπῆρχον δέ σφισι καὶ ἀδελφαί, ὧν μία Μαρία
B ἦν, ᾗ συνεζύγη ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. ὁ μὲν οὖν δηλωθεὶς Θεόδωρος, καθὼς εἰρήκειν, τὸ οἰκεῖον παραλαβὼν στράτευμα ἀντιτάττεται τῷ Πέτρῳ μικρὸν ὑπερπηδήσαντι τὸ Δυρράχιον καὶ ἐν ταῖς τοῦ Ἀλβανοῦ δυσχωρίαις γεγενημένῳ. νικῶσι γοῦν κατὰ κράτος οἱ τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου τὸ τῶν Λατίνων στράτευμα,

1 προσεκτήσατο γὰρ οὐκ ὀλίγην χώραν ἔκ τε Ἰταλῶν καὶ Βουλγάρων, καὶ τὴν Θεσσαλίαν D 5 ὡς om D 6 διοδεύοντα D καὶ om D βασιλέως A αὐτοῦ — 13 Βαλδουῖνος] καὶ προχειρωσάμενον τὸ Δυρράχιον, ἐκ τοῦ Λατίνων μέρους Βαλδουΐνου καὶ τοῦ μετ᾽ αὐτὸν Ἐρρῆ γενναίως κατετροπώσατο. γαμβρὸς δ᾽ ἦν ὁ Πέτρος Βαλδουΐνου ἐπ᾽ ἀδελφῇ Ἰολέντᾳ, ἐξ ἧς παῖδες αὐτῷ Φίλιππος Ῥομπέρτος καὶ Βαλδουῖνος D 13 ὁ om D 15 δὲ om D ὧν μία et 16 ἦν om D 16 ὁ δὲ τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος τὸ D 19 κατὰ κράτος om D.

cumberet, imperii sui iura nimium extendit: namque ex Italis non parvam, ex Bulgaris vero multam regionem suae dicioni adiecit, sibique Thessaliam Achrida Prilapum Albanum et Dyrrachium ipsum subegit; ubi Petrum cum ingenti militum vi ex Italia venientem, et quasi Cpolim iter intenderet, a summo pontifice electum, declaratumque circa eadem loca imperatorem, Dyrrachio praeoccupato fortiter in fugam vertit. Petrus sororem primi ex Latinis Balduini et successoris illius Erici sibi matrimonio iunxerat. sorori nomen Iolentae fuit, ex qua tres Petrus susceperat filios, Philippum Robertum et Balduinum, quorum Robertus et Balduinus, cum primus eorum frater Philippus Roberto administrandi imperii potestatem fecisset, Cpolis regionem tenuerunt. ex eorum sororibus Maria Theodoro imperatori copulatur. porro, quem supra innuimus, Theodorus, exercitu coacto, Petro paululum Dyrrachium praetergresso et inter Albani angustias adducto sese opponit. ibi Theodori Comneni milites Latinorum copias strenue fundunt, oppressis uni-

ὡς πάντας ἄρδην δεσμώτας ποιῆσαι σὺν πᾶσι σκεύεσι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα Πέτρον ἔργον μαχαίρας γενέσθαι. τοῦτο δὴ τότε μέγα τοῖς Ῥωμαίοις ἐγεγόνει βοήθημα.

15. Ἀλλ' ὁ λόγος μοι καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐφορμᾷ. οὗτος γὰρ ἐκ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς C Ἄννης, ὡς ἔφην, τρεῖς ἐποιήσατο θυγατέρας, Εἰρήνην Μαρίαν καὶ Εὐδοκίαν. τὴν γοῦν Μαρίαν τὴν δευτέραν τῶν αὐτοῦ θυγατέρων τῷ ῥηγὶ Οὐγγρίας διερχομένῳ τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων εἰς κῆδος ἐπὶ τῷ υἱῷ παραδίδωσι, τὴν δὲ πρώτην αὐτοῦ θυγατέρα τὴν Εἰρήνην ἀνδρὶ συζεύγνυσι τῷ Παλαιολόγῳ Ἀνδρονίκῳ, ὃν καὶ δεσπότην τετίμηκε. μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ δεσπότης Παλαιολόγος θνήσκει, καὶ προσλαμβάνεται ὁ βασιλεὺς εἰς γαμβρὸν Ἰωάννην τὸν Δούκαν, οὗ Βατάτζης τὸ ἐπίκλην, καὶ ἐκ Διδυμοτοίχου ἦν ὡρμημένος, τὸ τοῦ πρωτοβεστιαρίτου διενεργῶν D ὀφφίκιον. ἡ μὲν οὖν βασιλὶς Ἄννα ἔφθη πρὸ καιροῦ τελευτῆσαι, ἠγάγετο δὲ ἐξ Ἀρμενίων γυναῖκα ὁ βασιλεύς. δυσαρεστήσας δὲ πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἰδίαν πατρίδα τὴν Κιλικίαν ἐκπέμπει, ἐπιφέρει δὲ αὐτῷ γαμετὴν τὴν τοῦ βασιλεύοντος τῶν Ἰταλῶν ἀδελφήν, ὃς Ῥομπέρτος, ὡς ἔφην, ἐκέκλητο καὶ τὸν θεῖον Ἐρρῆ διεδέξατο. οὗτος καὶ γὰρ ὁ Ἐρρῆς πολλὰ πράγματα παρέσχε Ῥωμαίοις καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ. ἀνδρεῖος γὰρ ὤν, περὶ

3 τοῖς om D 4 Ἀλλ' — 5 γὰρ] ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος Λάσκαρις D 6 ὡς ἔφην om D 7 secundum τὴν et τῶν αὐτοῦ θυγατέρων om D 8 ἐξ D 9 τῷ add D 10 αὐτοῦ — ἀνδρὶ om D 12 post θνήσκει D: ὡς μέν τινες ἔφασκον, ἐξ ἐρωτικῶν διαθέσεων 13 τοῦπίκλην, ἐκ Διδυμοτοίχου δὲ πρωτοβεστιάριον ὄντα D 15 βασίλισσα Ἄννα προτετελευτήκει, ἤγετο D 17 τὴν Κιλικίαν om D 18 βασιλέως Ἰταλῶν Ῥομπέρτου ἀδελφήν. καὶ τὸν θεῖον γὰρ Ἐρρῆν ὁ Ῥόμπερτος διεδέξατο πολλὰ Ῥωμαίους ἡττήσαντα, μάλιστα δὲ ἐξ D.

versis, adeo ut omnes comprehensos vinculis alligarint, impedimenta abripuerint, ipsumque etiam imperatorem Petrum gladio peremerint. hac victoria res Romana haud minimum sublevata est.

15. Verum rursus oratio in Theodorum Lascarim imperatorem deflectit. huic ex Anna uxore, ut dixi, filiae natae sunt tres, Irene Maria et Eudocia. Mariam secundam Ungariae regis Hierosolymis per illius dicionem revertentis filio nuptum dederat, primam Irenem Andronico Palaeologo, quem et despotae dignitate insigniverat, uxorem locarat: nec multo post Palaeologus despota morte obit, et imperator eam Ioanni Ducae, Batatzae cognomine, qui e Didymotoecho ortum duxerat et hinc protovestiarii officium administrabat, despondit. imperatrix Anna antea vitam finierat. hinc ex Armeniis uxorem accipit imperator, cui deinceps subiratus in Ciliciam illius patriam remittit, et cum sorore Italorum principis (Roberto, ut innui, nomen erat, et Erico patruo successerat) nuptias facit. per Ericum res Romana et Theodorus imperator multum detrimenti cepit: cum enim esset fortis et ad

μάχας ὀξύρροπος, καὶ τεταπεινωμένα τὰ τῶν Ῥωμαίων ὁρῶν, καὶ μάλιστα ἐξ ὅτου τὸν σουλτὰν πεφόνευκεν ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος· τότε γὰρ τὸ ἐκ Φράγκων προσὸν αὐτῷ ἀπολώλεκε στράτευμα, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τεθαρρηκὼς ἦν μάχας. οὓς καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐρρῆς ἐδεδίει· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ὀνομαστοὶ ἀπό τε γένους ἀπό τε μὴν τῆς προσούσης ἐκείνοις ἀνδρίας. διὰ ταῦτα, ὥς φασί τινες, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως νίκην ἀκηκοὼς ὁ Ἐρρῆς "νενίκηται" ἔφη "ὁ Λάσκαρις, οὐ νενίκηκεν." ἵνα γοῦν μὴ πολὺν
P 15 κατατείνω λόγον τῆς ἱστορίας, τοῦτ' ἂν μόνον εἰπὼν τὸ πᾶν παραστήσαιμι· μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νυμφαίου τὰς σκηνὰς ὁ Ἐρρῆς ἐπήξατο, κατ' ἐρημίαν πολλήν, οὐδενὸς κωλύοντος. ἐκεῖθέν τε ὑποστρέψας τὸ μὲν τοῖς κρατηθεῖσι κορεσθείς, τὸ δὲ καὶ ἐκεχειρίαν ἐθελήσας λαβεῖν (οὐ γὰρ ἄγαν καρτερικὸν τὸ Λατινικὸν φῦλον ἐν ταῖς μάχαις καθέστηκεν), εἰς ξυμβάσεις ἦλθε μετὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου. καὶ συνεφωνήθη τὰ μὲν τοῦ Κιμινᾶ πάντα (οὕτω γὰρ τὸ ὄρος καλεῖται τὸ ἐγγὺς τῆς Ἀχυράους τυγχάνον) μετὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀχυράους παρὰ τοῦ τῶν Φράγκων γένους δεσπόζεσθαι, τὸν δὲ Κάλαμον (κώμη δέ ἐστιν ὁ Κάλαμος, ἐξ οὗ
B τὸ τῶν Νεοκάστρων ἄρχεται θέμα) μένειν ἄοικον, τὰ δὲ ἐντεῦθεν παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου δεσπόζεσθαι· Νεόκαστρα δὲ ταῦτα ἦν καὶ Κελβιανὸν Χλιαρά τε καὶ Πέργαμος καὶ τὰ πλαγίως ἐγκείμενα, Μαγίδιά τε καὶ Ὀψίκια. ὑπῆρχε δὲ καὶ ἄλλη χώρα τῷ

3 παρὸν D ἐν — 7 τινες] διὸ D 8 ἵνα — 10 παραστήσαιμι] καὶ D 10 τοῦ om D 11 κατ' — κωλύοντος om D 12 τὸ μὲν — καθέστηκεν om D 17 μέρους A 18 κῶμος D 19 τάδ' ἐντεῦθεν τάδε Νεόκαστρα Κελβιανὸν Χλιαρά τε καὶ Πέργαμος καὶ τὰ πλαγίως ἐγκείμενα Μαλδία τε καὶ Ὀφίκια παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου δεσπόζεσθαι. ὑπῆρχε δὲ τούτῳ καὶ ἄλλη χώρα ἡ D.

pugnandum praeceps et audax, videretque Romanos depressos, et potissimum postquam sultanum imperator Theodorus leto dedit: tunc enim Italum militem, quo fultus cum suae nationis hominibus audacter bellum conserebat, et quem imperator Ericus metuebat quod in eo et genere nobiles et irato sibi ingenio viribus valentes conspicerentur, perdidit. praeterea, ut quidam memorant, de imperatoris victoria certior factus "Lascaris" exclamat "victus est, non vicit." sed ne diutius orationem protraham, vel hoc solo res conspicua erit. Nymphaeum usque, cum nullus adversaretur, castra posuit Ericus, indeque rediens, partim praeda parta opimus ac saturus, partim a laboribus feriari optans (neque enim in sustinendis bellorum certaminibus Latina natio perdurat) cum imperatore Theodoro foedus iniit; concordatumque est Cimeni (sic enim mons Achirao adiacens appellatur) universa et ipsam Achiraum a Latinis possideri, Calamum vero (id oppidum est, ex quo Neocastrorum thema initium sumit) inhabitatum deseri; quae sequerentur sub arbitrio esse imperatoris Theodori: ea erant Neocastra, Celbianum, Chliara, Pergamus, et quae a latere erant Magidia et Opsicia. praeter haec alius etiam regionis imperator Theo-

βασιλεῖ Θεοδώρῳ ἡ ἀπὸ τοῦ Λοπαδίου ἀρχομένη, καὶ Προῦσαν περιλαμβάνουσα καὶ Νίκαιαν. καὶ οὕτω μὲν ξυνέβη τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ τὰ πράγματα.

16. *Ὁ δὲ εἰρημένος Ἐρρῆς, εἰ καὶ Φράγκος τὸ γένος ἐτύγχανεν, ἀλλ᾽ οὖν τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἰθαγενέσι τῆς Κωνσταντίνου ἱλαρώτερον προσεφέρετο, καὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς μὲν τοῖς μεγάλοις τούτου συντεταγμένους τοὺς δὲ τοῖς στρατιώταις, τὸ δὲ κοινὸν πλῆθος ὡς οἰκεῖον περιεῖπε λαόν. καὶ γὰρ περιγενόμενος* C *τῶν Ῥωμαϊκῶν ἄστεων Λεντιανῶν τε καὶ Ποιμανηνοῦ, καὶ ἄνδρας τὸν Ἄρην πνέοντας καὶ ἔργα ψυχῆς γενναίας ἐνδειξαμένους ὡς ἕρμαιόν τι ἐδέξατο ἐφευρών. ἐν γὰρ τῷ τῶν Λεντιανῶν ἄστει οὐ μόνον σπάνις ὕδατος τοὺς φυλάττοντας ἐξέκαυσεν, οὐδ᾽ ὅτι ὁ λιμὸς καὶ σκύτη φαγεῖν αὐτοὺς κατηνάγκασεν τὰ ἀπὸ τῶν ἀσπίδων καὶ ἐφεστρίδων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τεῖχος οὐ μικροδιάστατον ταῖς ἑλεπόλεσι καταπεσόν, μετὰ μεγίστης πυρκαϊᾶς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐφύλαττον τοῦτο, ἀμοιβαδὸν τῇ πυρκαϊᾷ προσεπισωρεύοντες ξύλα. κρατηθέντος γοῦν τοῦ ἄστεως οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπολέλυται εἰ μὴ μόνος ὁ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος καὶ ὁ εἰς ἡγεμόνα* D *τοῦ στρατεύματος τεταγμένος Δερμοκαΐτης καὶ ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὅν, ὡς ὁ λόγος πέφθακε δηλῶσαι, καὶ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εἰρήνην γαμβρὸν ὁ βασιλεὺς προσελάβετο. πάντας δὲ τοὺς ἄλλους ὁ Ἐρρῆς συλλεξάμενος καὶ κατὰ ἴλας συντάξας,*

2 *καὶ οὕτω — πράγματα* om D   5 *ἦν* D   *τῆς*] *τοῖς* D   6 *μείζοσιν αὐτοῦ* D   8 *πλῆθος* om D   9 *Ῥωμαϊκῶν*] *λοιπῶν* D   *τε* om D   10 *ἔργα* post *γενναίας* D   12 *φυλάσσοντας* D   13 *αὐτοὺς φαγεῖν* D   *τὰ ἀπὸ τῶν*] *ἀπ᾽* D   14 *μακροδιάστατον* D   17 *ἀπώλετο* D   18 *μόνον* D   20 *ὁ — δηλῶσαι*] *ἔφην* D   21 *αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς προσελάβετο γαμβρόν* D.

dorus dominabatur, quae a Lopadio principium habens Prusam Nicaeamque suo ambitu continet. et sic Theodoro imperatori res cesserant.

16. Sed Ericus licet Italus genere, Romanos tamen et Byzantinos indigenas placidius sedatiusque amplectebatur, et ex illis plures inter primates collocaverat, alios inter militem adnumeraverat, plebem vero veluti proprium populum fovebat. etenim Romanis urbibus Lentianis ac Poemaneno expugnatis, viros in illis Martem spirantes et editis facinoribus singulares praeter spem inventos in lucro deputavit. nam Lentianis non modo custodes aquarum penuria afflixit, verum et famis adeo excruciavit ut scutorum necnon sagulorum pelles comedere compulsi sint. murum etiam machinis admotis solo aequatum, ideoque vaste ac profunde hiantem unus post alium incendio ligna supergerens per quadraginta dies defenderunt. tandem urbe perdomita, nullus ex defensoribus praeter germanum imperatoris fratrem, et qui exercitui praeerat Dermocaitem, et Palaeologum Andronicum, cui Irenem filiam imperator, ut antea diximus, collocaverat, pretio redemptus est. quin omnibus Ericus in unum convocatis et in turmas ac cohortes dissipatis, duci-

καὶ ὁμογενεῖς αὐτοῖς παραδοὺς ἡγεμόνας, ὑπερέχειν δὲ πάντων τὸν Θεοφιλόπουλον Γεώργιον παρασκευάσας, τὴν τῶν ἀνατολικῶν μερῶν φυλακὴν αὐτοῖς ἐνεπίστευσε.

17. Τουτουῒ δὲ τοῦ Ἐρρῆ τῆς Κωνσταντίνου κατάρχοντος ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πάπα πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀρχιερεύς, ὃν καὶ λεγάτον αὐτοί φασι, τοὔνομα Πελάγιος, ἅπαντα τὰ προνόμια τοῦ πάπα φέροντα· ἐρυθροβαφῆ καὶ γὰρ ὑπεδέδετο P 16 πέδιλα, ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ χροιᾶς καὶ τὰ ἐνδύματα εἶχε, καὶ ἡ ἐφεστρὶς δὲ τοῦ ἵππου καὶ τὰ χαλινὰ τῷ τοιούτῳ ἐβάπτοντο χρώματι. ἤθους δὲ τυχὼν ἀγριωτέρου καὶ ἀλαζονείᾳ χρώμενος πολλὰ δεινὰ ἐνεδείξατο ἐπὶ τοῖς τῆς Κωνσταντίνου οἰκήτορσι. καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὔλογος· ἠνάγκαζε καὶ γὰρ τοὺς πάντας τῇ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ὑποκύψαι ὑποταγῇ. ἐντεῦθεν καθείργνυντο μοναχοί, ἱερεῖς ἐδεσμοῦντο καὶ ναὸς ἅπας ἐκέκλειστο. καὶ ἦν ἐν αὐτῷ δυοῖν θάτερον, ἢ ὁμολογῆσαι τὸν πάπαν πρῶτον ἀρχιερέα καὶ τούτου τὴν μνήμην ἐν ἱεροτελεστίαις ποιεῖν, ἢ θάνατον εἶναι τῷ μὴ διαπραξαμένῳ τοῦτο τὸ ἐπιτίμιον. τοῦτο εἰς βαρυθυμίαν ἦγε τοὺς οἰκή- B τορας τῆς Κωνσταντίνου, καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων τοὺς προύχοντας, οἳ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Ἐρρῆν ἀφιγμένοι "ἡμεῖς μὲν" ἔφασαν "ἄλλου γεγονότες γένους, καὶ ἄλλον ἀρχιερέα ἔχοντες, ἑαυτοὺς τῷ κράτει σου ὑπετάξαμεν ὥστε σωματικῶς κατάρχειν ἡμῶν, οὐ μήν γε ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς. σοῦ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ

3 αὐτοῖς φυλακὴν D 4 τουτουῒ δὲ τοῦ] τοῦ δὲ D 5 παρὰ τοῦ πάπα om D βασ. τῶν πόλεων] Κωνσταντίνου D 9 δὲ om D 10 τυχόντος D δεινὰ τοῖς Κωνσταντινουπολίταις παρέσχεν D 14 ἐγκέκλειστο D 16 ποιεῖν] ἐκφωνεῖν D 17 τοῦτο ante τὸ om D 19 τὸν βασιλεύοντα τὸν D 22 καὶ] ἢ D πολέμοις D.

bus ex eodem genere assignatis, omnium principatum Theophilopulo Georgio commisit, et orientalium partium custodiam demandavit.

17. Sub hoc Byzantii imperante ad reginam urbium a summo pontifice praesul (ipsi legatum indigitant) Pelagius nomine papae praerogativas omnes referens ablegatur: namque calceos rubros induebat, neque diversicoloribus indumentis amiciebatur, quinimmo equi sagulum et fraena eodem inficiebantur veneno. et cum moribus esset immanioribus, fastus ac insolentiae plenus, nimium in Byzantinos saeviit. et propositum a ratione aberrare non videbatur: omnes enim, ut veteri Romae colla subiicerent, compellebat. hinc monachi in carcerem impingi, sacerdotes in vincula, et templa omnia occludi, nec praeter haec duo tertium statui: etenim vel papam primum omnium pontificem faterentur, illiusque inter sacrorum solemnia memoriam facerent, vel qui id abnuissent, morte penderent poenam. hoc Byzantii accolae, et inter eos primas obtinentes, angi excruciarique animo et ad Ericum imperatorem profecti "nos" inquiunt "alio genere orti aliumque habentes pontificem nosmet imperio tuo et potestati subiecimus, ita ut in corpora, non in animum et spiritum dominareris. namque in tui defensionem, dum bellum geritur,

ὑπερμαχεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, τῶν δ' ἡμετέρων ἐκστῆναι σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων τῶν ἀδυνάτων πάντη καθέστηκεν. ἢ γοῦν λῦσον ἡμῖν τὰ ἐπελθόντα δεινά, ἢ ἄφες ὡς ἐλευθέρους ἐν τοῖς ἰθαγενέσιν ἀφῖχθαι." ταῦτ' εἶπον, κἀκεῖνος μὴ βουλόμενος ἐν στερήσει γενέσθαι τοσούτων καλῶν κἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ C ἄκοντος τοῦ εἰρημένου λεγάτου τούς τε ναοὺς ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὅσοι ταῖς εἱρκταῖς ἦσαν κατισχημένοι μοναχούς τε καὶ ἱερεῖς ἀπολέλυκε, καὶ τὸν κατασχόντα τότε τὴν Κωνσταντίνου κλύδωνα κατεστόρεσε. πολλοὶ δὲ τῶν μοναχῶν προεξιόντες τῆς Κωνσταντίνου τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ προσῆλθον, καὶ αὐτοῖς προστάξει τούτου μοναὶ πρὸς καταμονὴν ἐπιδέδονται. καὶ πρεσβύτεροι δὲ πρὸς τὴν Νίκαιαν ἀπιόντες οἱ μὲν τῷ πατριαρχικῷ κλήρῳ συγκατελέγησαν, οἱ δὲ θείοις ἐνασμενίσαντες τοῖς σηκοῖς ἐλευθέρως ἐβίωσαν. καὶ οὕτω μὲν ἐγεγόνει ταῦτα παρὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος τῆς Κωνσταντί- D νου Ἐρρῆ.

18. Τούτου δὲ τελευτήσαντος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥομπέρτος μαλακώτερον ἐχρᾶτο τοῖς πράγμασι. τούτου τὴν ἀδελφὴν εἰς γαμετὴν εἰλήφει ὁ βασιλεύς. οὐ πολλοὶ παρῆλθον ἐνιαυτοί, καὶ ἐπεὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλεὺς Ῥομπέρτος οὐκ ἔφθασε συζυγῆναι γυναικί, παράνομόν τι πρᾶγμα βεβούλευται ὁ βασιλεὺς διαπράξασθαι· ἐπὶ γὰρ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Εὐδοκίᾳ προσλαβέσθαι τουτονὶ γαμβρὸν ᾑρετίσατο. ἔνθεν τοι καὶ ἔρις ἐκ τοῦ τότε πατριαρχοῦντος Μανουὴλ τῷ βασιλεῖ ξυμβεβήκει, μηδ' ὅλως τῇ

7 μοναχοί D 8 καὶ τὸν — κατεστόρεσε om D 9 Κωνσταντινουπόλεως D 10 προσίεσαν D πρὸς καταμονὴν om D 11 ἐπεδίδοντο D 13 θείοις ναοῖς ἐνασμ. ἐλευθ. D καὶ — 16 τούτου] τοῦ Ἐρρῆ D.

arma capere necesse est: at nostris ritibus et caeremoniis ut cedamus fieri omnino nequit. aut itaque nos ab urgenti discrimine libera, aut tanquam liberis ad indigenas aditionem dato." sic locuti. ille cum tot probis optimisque viris privari nollet, etiam invito legato templa reseravit, vinculis custodiisque monachos ac sacerdotes liberavit, et tempestatem, qua tunc Byzantium iactabatur, sedavit. multi vero ex monachis, antequam haec gererentur, Cpoli excedentes ad imperatorem Theodorum commigrarunt, quibus illius mandato monasteria ad habitandum assignata sunt. et sacerdotes Nicaeam petentes, partim patriarchali clero adnumerati, partim locis sacris oblectati, libere vitam traduxere. et haec quidem hoc modo ab imperatore Cpolitano Erico gesta sunt.

18. Erico fato functo frater illius Robertus mollius negotiis incumbebat. huius soror imperatori nupserat. paucis elapsis annis cum Cpolitanus imperator Robertus uxori non esset obnoxius, imperator impium facinus patrare sibi in animo proposuit, studens eum Eudociae filiae alligare sibique generum assumere. hinc dissidia inter Manuelem tunc temporis patriarcham

τοιαύτῃ ἀθεσμογαμίᾳ συγκατανεύοντος. ἀλλ' οὐκ ἔφθασεν ὁ
βασιλεὺς τέρματι δοῦναι τὸ θέλημα· μήπω γὰρ στείλας ταύτην
εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς ηὐτρέπιζε, καταλύει τὸν βίον, τὴν
βασιλείαν καταλιπὼν τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ Ἰωάννῃ τῷ Δούκᾳ. οὐ
P 17 γὰρ εἶχεν ἄρρενα παῖδα εἰς ἥβην ἐλθόντα· οὓς γὰρ δύο ἐκ τῆς
βασιλίδος Ἄννης ἐσχήκει ἄρρενας παῖδας, τεθνάναι προύφθα-
σαν, ἐκ δὲ τῆς ἐξ Ἀρμενίων ὡρμημένης ἓν παιδίον ἄρρενα πε-
ποίηκεν, ὅπερ ὀκταετὲς ἦν ἡνίκα ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ
ἐτεθνήκει. διὰ τὸ ἀμοιρεῖν γοῦν αὐτὸν ἄρρενος ἐνήβου γο-
νῆς ὁ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ γαμβρὸς αὐτοῦ τῆς βασιλείας κληρονομεῖ.
ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὁπότε τὸ τέλος ἔσχε
τοῦ βίου, τῶν μὲν τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν ὑπερέκεινα, ἐλάττων
δὲ τῶν πεντήκοντα, βασιλεύσας ἐκ τούτων ἔτη ιη'. ἦν δὲ τὸ σῶμα
μικρός, οὐκ ἄγαν δέ, μελάγχρους ἐφ' ἱκανόν, καθειμένον ἔχων
B τὸ γένειον καὶ περὶ τὸ ἄκρον σχιζόμενον, ἐπ' ὀλίγον ἑτερόφθαλ-
μος, πρὸς τὰς μάχας ὀξύς, θυμοῦ τε καὶ ἀφροδισίων ἡττώμε-
νος, ἐλευθεριώτερος ἐν ταῖς δωρεαῖς· οἷς γὰρ ἂν βούλοιτο, πολὺ
τὸ χρυσίον ἐδίδοτο, ὡς ἐν ἀκαρεῖ τούτους πλουτεῖν. τεταλαιπώ-
ρηκε δὲ πάμπολλα ἐν ταῖς μάχαις ταῖς τε πρὸς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς
Πέρσας. ἀρχὴ γοῦν οὗτος ἐγεγόνει τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ᾧ
καὶ πολλὴν χάριν ὀφλεῖν τοῖς Ῥωμαίοις πάνυ δέον καθέστηκεν.

1 συγκατανεύσαντος D 3 Κωνσταντίνου, ὡς ηὐτρέπισε D 4 τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ post Δούκᾳ D 5 γὰρ ἔνηβον εἶχεν D, non omissis εἰς ἥβην ἐλθόντα. ὃν γὰρ ἐκ D 7 ἄρρενα παῖδα τεθνάναι προὔφθασεν D 9 διὰ γοῦν ἀμοιρεῖν D 10 αὐτοῦ βασιλέα D 11 δὲ ὁ Λάσκαρις μη' ἐτῶν καὶ πρός, ἐλάττων D 13 ἦν δὲ om D τὸ μὲν σῶμα D 18 ὡς — πλουτεῖν om D 19 πάμπαν D τε om D 20 τῶν om D 21 καὶ om D πάνυ om D.

atque imperatorem suborta sunt, cum neutiquam adeo infandis nuptiis consensum ille praestaret. verum imperator, quod optabat, praestare non potuit. nondum enim illa Cpolim transmissa, dum appararent nuptias, vitam finit, generi suo Ioanni Ducae imperio relicto: nullum enim habebat puberem filium, namque bini ex imperatrice Anna suscepti ante obierant, et ex Armenia filius unicus erat octennis, cum pater illius et imperator vita defecit. quod itaque ille masculo filio eoque pubere destitueretur, filiae suae maritus imperii heres fit. imperator Theodorus Lascaris annos quinque et quadraginta et amplius, minor quinquaginta natus excessit e vita, decem et octo regnavit, corpore, sed non nimium, pusillus, moderate nigricante, promissa barba, sed quae in extremis scinderetur, variis, sed parumper, oculis, praeceps in proelia, irae ac Veneris impatiens, in muneribus munificentior: quibus enim illi collubitum erat, ingens auri vis donabatur, ut statim opulenti evaderent. pugnis adversus Italos et Persas quammaxime conflictatus, prima tamen Romanis imperii ipse fundamenta iecit, cui a Romanis quammaxime

κατετέθη δὲ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ Ὑακίνθου μονῇ, ἔνθα καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τέθαπται καὶ ἡ βασιλὶς Ἄννα ἡ τούτου σύζυγος.

19. Καθὼς γοῦν εἰρήκειν, μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἐπι- C
λαμβάνεται τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων Ἰωάννης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου Μανουήλ, ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξατο. μετὰ γὰρ τὴν τελευτὴν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ ὁ Εἰρηνικὸς Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται θρόνῳ, ὃς καὶ Κωπᾶς ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο, μετὰ δὲ ἐνιαυτοὺς ἓξ ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπόντος ὁ μοναχὸς Μάξιμος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ ὑπὸ ταύτης ἀντιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ εἰς ταύτην ἀναβιβάσαν αὐτὸν τὴν περιωπήν. ἐπιβιοὺς δὲ μῆνας ἓξ τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδόκει, ὢν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος. D

20. Ἐπὶ δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὖθις ὁ λόγος ἀναχωρεῖ. ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν δύο ἔσχεν υἱούς, τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. τοῦ γοῦν εἰρημένου Βορίλα βασιλικῶς τῶν Βουλγάρων κατάρχοντος, ὁ τοῦ Ἀσὰν υἱὸς Ἰωάννης φυγαδείᾳ χρησάμενος ἐπὶ τὰ τῶν Ῥώσων χωρεῖ, ἐκεῖσέ τε χρόνον ἐφ᾽ ἱκανὸν διαμείνας, καί τινας τῶν συγκλύδων Ῥώσων σὺν ἑαυ-

4 καθὼς — αὐτοῦ] εἶτα D 5 Ἰωάννης Δοὺξ Βατάτζης γαμβρὸς D 9 ὑπὸ τῶν πολλῶν om D τούτου δὲ μετ᾽ ἐνιαυτοὺς ἓξ ἀπολιπόντος μοναχὸς D 11 καὶ — περιωπήν om D 13 δὲ] δὲ μόνον D 15 ὑπὸ τῶν πολλῶν D 16 καὶ om D χωρεῖ D 18 τοῦ — κατάρχοντος om D 19 τοῦ Ἀσὰν υἱὸς om D 20 περὶ vulgo τῶν om D 21 σὺν] ἐν vulgo.

gratiae habendae sunt. sepultus fuit in Hyacinthi monasterio, ubi et imperator Alexius positus fuerat et imperatrix Anna thalami consors.

19. Quemadmodum ergo dixi, post illius obitum Romani imperii gubernacula Ioannes Ducas gener illius suscipit, a Manuele patriarcha, qui Maximo successerat, coronatus. namque post patriarchae Michaelis excessum Irenicus Theodorus, cui a plerisque Copae nomen inditum fuerat, in patriarcham eligitur; post annos sex eo demortuo Maximus monachus patriarchale solium ascendit, gynaeceio palpans ac supparasitans, et vice versa ex eo assentationes et blanditias aucupans: neque enim aliud eum in tam sublime culmen evexerat. sed post menses sex moritur, et Manuel in patriarchali solio collocatur, vere vir philosophus, ut apparebat, et a multis eo nomine honestatus.

20. Sed ad res Bulgaricas redeamus. primus Bulgarorum rex Asanus duos habuit filios, Ioannem et Alexandrum. itaque Borila, cuius supra mentionem fecimus, regie Bulgaris imperante, Asani filius Ioannes fuga se abripiens in Rusos confugit, ibique per tempus aliquod commoratus, et convenarum Rusorum nonnullis in unum congestis, paternam hereditatem reposcit,

τῷ περιαγαγών, τὴν πατρικὴν ἀνακαλεῖται κληρονομίαν καὶ πολεμεῖ τῷ Βορίλᾳ καὶ νικᾷ τοῦτον καὶ χώρας οὐκ ὀλίγης ἐγκρατὴς γίνεται. ὁ δὲ Βορίλας ἔνδον εἰσέρχεται τοῦ Τρινόβου, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι τειχήρης πολιορκεῖται. ἐπεὶ δὲ ἀπέκαμον οἱ συνόντες αὐτῷ, τῷ Ἀσὰν Ἰωάννῃ προσέρχονται. φεύγων δὲ ἁλίσκεται ὁ Βορίλας καὶ παρὰ τοῦ Ἰωάννου τυφλοῦται, καὶ οὕτως ἐγκρατὴς P 18 τῆς τῶν Βουλγάρων ἁπάσης ὁ Ἰωάννης γεγένηται. καὶ τὰ μὲν ἐν τοῖς Βουλγάροις τοσαῦτα.

21. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Θεόδωρος, ὃν πρὸ μικροῦ ὁ λόγος ἱστόρησεν, μὴ θέλων μένειν ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει ἀλλὰ τὰ τῆς βασιλείας σφετερισάμενος, ἐπειδὴ τῆς Θεσσαλονίκης γέγονεν ἐγκρατὴς πολλήν τε χώραν τῆς Ῥωμαΐδος ἐκ τῆς κεκρατημένης παρὰ τῶν Ἰταλῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, ἔτι δὲ καὶ τῆς παρὰ τῶν Βουλγάρων κεχειρωμένης, πορφυρίδα τε ὑπενδύεται καὶ ἐρυθρὰ περιβάλλεται πέδιλα, ἀντιστάντος αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ στερρότατα τοῦ μητροB πολίτου Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνου τοῦ Μεσοποταμίτου, ὃν καὶ πολλαῖς κακουχίαις καὶ ἐξορίαις διὰ ταῦτα ὑπέβαλε τῶν κανονικῶν ἐθῶν ἀντεχόμενον. ὁ δὲ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος Δημήτριος τὸ βασιλικὸν περιδιδύσκει τοῦτον διάδημα, ὡς ἔφασκεν, αὐτόνομος ὢν καὶ μηδενὶ εὐθύνας ὀφείλων δοῦναι, καὶ διὰ ταῦτα ἐξουσίαν ἔχειν βασιλέας χρίειν οὕς τε ἂν καὶ ὅπου καὶ ὅτε βούλοιτο. βασιλεὺς οὖν ἀναγορευθεὶς ὁ Θεόδωρος βασιλικῶς ἐχρᾶτο

2 ἐγκρατὴς οὐκ ὀλίγης D 4 πολ.] ἔσω πολ. D 6 τῷ Ἰωάννῃ D 7 ἐγένετο D καὶ — τοσαῦτα om D 12 ἐκ τῆς om D 13 τῶν — κεχειρωμένων D 14 ὑποδύεται — ὑποβάλλεται D: malim περιβάλλεται — ὑποδεῖται. 15 τοῦτο D 17 διὰ ταῦτα add D 20 τοῦτο ἔχειν ἐξουσίαν βασιλέα στέφειν D, omissis οὕς — βούλοιτο.

et in Borilam arma suscipit, et vincit, dominusque fit non exiguae regionis. Borilas Trinobum ingressus septem annos obsidionem sustinet; et cum socii defatigati succumberent, ad Asani Ioannem deficiunt. Borilas inde inter fugiendum deprehensus ab Ioanne oculis laeditur, sicque universa dicione Bulgarorum Ioannes potitur. et haec quidem de Bulgaris.

21. Comnenus interim Theodorus, cuius paulo ante meminimus, proprium ordinem indignatus et quae sunt imperii occupans, postquam Thessalonicam in potestatem recepit, non minimam Romanae dicionis partem, ex ea quae suberat Italis et a Bulgaris intercipiebatur, sibi vindicat, purpureaque chlamyde induitur, et rubris calceis convestitur, obluctante illi in hoc quam strenuissime Constantino Mesopotamita metropolita Thessalonicensi, quem diris malis et calamitosis exiliis canonica statuta propugnantem insectatus misere afflixit. sed Bulgariae archiepiscopus Demetrius, tanquam qui, ut ipse fatebatur, sui iuris esset neminique sui facti rationem reddere teneretur, ideoque in eius potestate esse, quoslibet et ubicunque et quandocunque illi libitum fuisset, reges ungere, regio eum diademate coronat. Theodorus ergo imperator acclamatus, uti imperatoribus moris est, res disponebat, despotas,

τοῖς πράγμασι, δεσπότας τε προυβάλλετο καὶ σεβαστοκράτορας μεγάλους τε δομεστίκους καὶ πρωτοβεστιαρίους καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν τάξιν βασιλικήν. ἀφυῶς δὲ ἔχων περὶ τοὺς τῆς βασιλείας C θεσμοὺς Βουλγαρικώτερον ἢ μᾶλλον βαρβαρικώτερον ταῖς ὑποθέσεσι προσεφέρετο, οὐ τάξιν γινώσκων οὐδὲ κατάστασιν οὐδὲ ὅσα ἐν τοῖς βασιλείοις ἀρχαῖα ἔθιμα καθεστήκασιν. οὗτος οὐ μικρῶς τῷ βασιλεῖ ἀντεφέρετο Ἰωάννῃ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἠξίου αὐτὸν τῶν δευτερείων μετέχειν τῆς βασιλείας καὶ τῆς χώρας αὐτοῦ ἐγκρατῆ εἶναι καὶ κατ᾽ οὐδὲν ἄλλο ὑπείκειν αὐτῷ, ὁ δὲ ἀντέβαινε στερεώτερον.

22. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης ἄρτι τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένος, καὶ κομιδῇ ἐν στενῷ οὖσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων τεθεαμένος ἀρχήν, οὐκ ἀνασχόμενος ἐν πολλοστοῖς βασιλεύειν, δύο D παραδραμόντων ἐνιαυτῶν μάχην ποιεῖται μετὰ τῶν Ἰταλῶν. καὶ συνάγεται στράτευμα Λατινικὸν ἀξιόμαχον, οὗ προυμάχοντο οἱ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου αὐτάδελφοι, οἱ σεβαστοκράτορες Ἀλέξιός τε καὶ Ἰσαάκιος· οὗτοι καὶ γὰρ ἅμα τῷ τὸν βασιλέα αὐτῶν ἀδελφὸν θανεῖν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εὐδοκίαν λαβόντες ἀποδρᾶναι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐβουλεύσαντο, ἀλλὰ τοῦ μὲν σκοποῦ αὐτῶν ἥμαρτον, ἐκεῖνοι δὲ δραπέται ᾤχοντο. τῆς μάχης οὖν συρραγείσης ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Ποιμανηνοῦ, ὅπου καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω δυνάμεων ἐγκαθίδρυται Μιχαήλ, νικᾷ

2 τε om D 3 τοῦ βασιλέως D 4 ἢ — ὑποθέσεσι] αὐτοῖς D 5 οὐ — καθεστήκασιν om D 7 οὖν βασιλεὺς] γὰρ D 8 ἐγκρατὴς D 9 καὶ — αὐτῷ om D 13 οὐκ — ἐνιαυτῶν om D 15 οὗ καὶ πρ. D 17 secundum καὶ om D ἀδελφὸν αὐτῶν βασιλέα D 20 αὐτῶν om D.

sebastocratoras, magnos domesticos, protovestiarios creabat, et reliquum universum imperatorium ordinem pro nutu dispensabat. cum vero inepte circa imperatoria iura stultus esset, Bulgarico magis sive potius barbarico more neque ordinem servans neque decorem, et si quae alia sunt in imperatoria aula veneranda decreta negligens, negotiis incumbebat. hic non parum Ioanni imperatori adversabatur. quare eum imperator, ut secundas imperii sibi haberet suoque uteretur dominatu, in nullo sibi obnoxius concedebat. ipse firmius ac validius reluctari.

22. Ioannes ergo imperator tum primum sceptris obtentis, et Romanorum imperium in angustum adductum conspiciens, nec sustinens cum multis aliis imperare, post elapsos duos annos bellum cum Italis suscipit, et exercitum ex Latinis fortissimum atque amplissimum conflat, quem Theodori imperatoris fratres germani sebastocratores Alexius atque Isaacius deducebant. his enim, statim atque imperator eorum frater mortem oppetiit, illius filia Eudocia surrepta Cpolim secedere in animo fuit. sed spe frustrati fugiunt. ergo apud Poemanenum, ubi et coelestium virtutum militiae duci Michaeli

κατὰ κράτος ὁ βασιλεύς, τῶν μὲν πλείστων Ῥωμαίων σχεδὸν ἐξηττημένων τὸ πρῶτον, αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως μετ' ὀλίγων P 19 πάνυ τὴν νίκην πᾶσαν ἐξειργασμένου· αὐτός τε γὰρ δόρατος ἥψατο καὶ πολέμιον ἔβαλε καὶ ἀνδρεῖον ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ τὸ φρόνημα ἐνεδείξατο, οὐδὲ τοῖς πρὸ τοῦ ἀγνοούμενον. ἡ τοιαύτη νίκη εἰς μεγίστην αὔξησιν ἐγεγόνει τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, τῶν Ἰταλῶν δὲ συστολὴν καὶ κατάπτωσιν. τοὺς μὲν γὰρ ζωγρίας τοὺς κρείττους αὐτῶν ἐν τῷ τοιούτῳ πολέμῳ ὁ βασιλεὺς κατέσχεν, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς αὐταδέλφους Λασκάριας, οὓς τυφλοῖ ἐπαιτίους εὑρών· ἄλλοι δὲ ξίφους ἔργον ἐγένοντο· οἱ δὲ μὴ συνόντες τῷ πολέμῳ δειλίᾳ κάτοχοι ἐγεγόνεισαν. καὶ μέρος δὲ τῶν Ἰταλῶν τὸ B Σερρῶν κάστρον τῷ τότε πολιορκοῦν ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου δεσποζόμενον, ἐπεὶ τὴν τῶν οἰκείων τοιαύτην ἐπέγνωκεν ἧτταν, ἀπέδρα ἐλευθέρας τὰς Σέρρας καταλιπών· ἐς μικρὸν γὰρ αὐτῷ κομιδῇ τοῦ ἁλῶναι ἦλθον. ἐντεῦθεν τὰ τῶν Ἰταλῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν διαιρούμενα κατά τε τὴν ἕω καὶ τὴν ἑσπέραν, καὶ ἰσχυροῖς ἀντιπάλοις προσπταίοντα τῷ τε βασιλεῖ Ἰωάννῃ καὶ τῷ Κομνηνῷ Θεοδώρῳ, βασιλεῖ φημιζομένῳ καὶ τουτωΐ, ἀπήρχοντο καταπίπτειν. αὐτίκα γοῦν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπειδὴ τοὺς Ἰταλοὺς ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ καταλελύκει, τὰ ὑπ' ἐκείνων κρατούμενα τῶν Ῥωμαίων ἐπολιόρκει φρούρια, καὶ ἥλισκε ταῦτα μηδενὸς τελοῦντος τοῦ βοηθήσοντος. μέχρι μὲν γάρ τινος οἱ ἐν τοῖς

1 τῶν — 3 γὰρ] ὁ γὰρ βασιλεὺς D 9 Λασκαρίους D ἀποτυφλοῖ ἐν αἰτίαις D 10 οἱ — καὶ om D 11 τῶν om D 12 τῷ τότε om D 13 ὡς ἔγνω τὴν ἧτταν ταύτην D 14 ἐλευθέρας — ἦλθον om D 15 ἔνθεν — 19 καταπίπτειν] ἐστενοῦντο D 19 αὐτίκα γοῦν ὁ] ὁ δὲ D ἐπειδὴ — καταλελύκει om D 21 μηδενὸς — ἀντείχοντο om D.

templum positum est, commisso proelio, vi armisque superat imperator marte ambiguo, primum quidem potiori Romanorum parte debellata, sed imperatore deinceps cum paucis admodum insignem victoriam adepto. ipse etenim hastam contorsit, hostem confodit, et magnas cogitationes in bello, quod et antiquioribus minime ignotum fuerat, commonstravit. victoria haec mirum est quantum res Romanas sublevaverit, Italas imminuerit ac depresserit. Italorum enim praestantissimos quosque viros in eo conflictu cepit, fratres itidem Lascarides, quos criminis convictos luminibus spoliavit. alii gladio internecati sunt; qui vero pugnae non affuere timore perciti haesere. Itali etiam eo temporis Serrarum castellum prementes, ubi suos debellatos esse agnoverunt, Serris liberis derelictis fuga sibi consuluerunt, cum parum abfuisset quin ab ipsis expugnarentur. exinde res Itala hinc atque illinc per Orientem ac Occidentem divulsa, et valentiores nacta adversarios imperatorem Ioannem et Theodorum Comnenum, ipsum etiam imperatorem vocitatum, cadere coeperat. statim itaque Ioannes imperator dicto in loco Italis expugnatis ab illis Romanorum oppida oppressa obsidione tentare, et auxilio

φρουρίοις ἀντείχοντο· ὡς δὲ χρονιωτέρους ἐποίει τὰς πολιορκίας ὁ C βασιλεύς, μάλιστα δὲ καὶ παρακαιρίους (οὐ γὰρ ἐν ἔαρι ἢ θέρει ἢ μετοπώρῳ, ἀλλ᾽ ἐν μέσῳ χειμῶνος τὰς ἐφόδους ἐποιεῖτο), ἑλεπόλεις τε συνίστα καὶ τὰς ἐπάλξεις κατέβαλλεν, ἀποκάμνοντες οἱ ἐντὸς τὰ μὲν προυδίδουν ὅρκοις τὴν ζωὴν ἐξωνούμενοι, ἐκ δὲ τῶν ἔπιπτον μάχῃ καὶ καθείργνυντο ὡς δεσμῶται. ἑάλω γοῦν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ποιμανηνὸν Λεντιανὰ Χαρίορος Βερβενίακον. ὁ γοῦν βασιλεὺς Ἰωάννης παντοίως τοῖς Λατίνοις μαχόμενος τριήρεις τε κατεσκεύασε, καὶ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον ταύτας ἔστησεν D ἐν τόπῳ ὃς Ὁλκὸς ὀνομάζεται, καὶ ἦν πολλὰ παρέχων αὐτοῖς πράγματα, κατὰ δύσιν ὁρμώμενος καὶ λείαν τὰ ἐκείνων ποιούμενος, πορθῶν τε τὸ τῶν Μαδύτων ἄστυ καὶ τὴν Καλλιούπολιν καὶ τὰ παραιγιάλια πάντα τοῖς Ἰταλοῖς ὑπόφορα ὄντα.

23. Ἐν τουτοισὶ δὲ ὄντος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, καὶ ἀκρατῶς μαχομένου τοῖς Ἰταλοῖς κατά τε χέρσον καὶ θάλασσαν, σκευωρεῖται τούτῳ ἐπιβουλή. ὁ δὲ ταύτην συστησάμενος πρωτεξάδελφος ἦν τοῦ βασιλέως ὁ Νεστόγγος Ἀνδρόνικος. οὑτοσὶ δὲ καὶ τὴν τῆς συγγενείας σχέσιν παρ᾽ οὐδὲν θέμενος καὶ τὸν τῆς φιλίας ἀπορρήξας δεσμὸν ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ πρωτεξαδέλφου βασιλέως βεβούλευται, ἔχων συνεργὸν εἰς τοῦτο τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον καὶ ἑτέρους τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγους, τόν τε Φλαμούλιον,

1 ὡς δὲ] ὃς D   ὁ — παρακαιρίους om D   2 γὰρ ἔαρι ἢ θέρει τε ἢ D   6 ὡς δεσμῶται om D   ὑπὸ τοῦ βασιλέως om D   7 Λεντίνα D   8 παντοίως — μαχόμενος om D   9 τε καὶ κατασκευάσας καὶ D   10 ἐν — ὀνομάζεται om D   αὐτοῖς] Λατίνοις D   16 σκαιωρεῖται D   ταῦτα D   17 ἦν om D   οὑτοσὶ — βεβούλευται om D   21 τόν τε — ἀριθμόν om D.

opeque destituta expugnare: paululum enim qui in oppidis erant, obsistere; sed cum diuturnioribus et potissimum intempestivis (neque enim vere aut autumno aut aestate, sed hieme media irruptiones faciebat, admovebat machinas et propugnacula deiiciebat) obsidionibus urgeret, qui in illis erant, defatigati ea, iureiurando vitam redimentes, dedere. plerique etiam ex his pugna periclitantes oppressi, tanquam captivi mancipati. sic ab imperatore Poemanenum, Lentiana, Charioros, Berbeniacum expugnata sunt. Ioannes ergo imperator undique bellum in Latinos commovens triremes compegit, pergitque in Hellespontum, ubi Holco nomen est, quibus molestus erat atque negotiosus in occasum irrepens, fortunas uniuscuiusque et bona depopulans. inter ea et Madytarum urbem et Calliupolim et oram maritimam Italis tributariam depraedatur.

23. Cum haec ageret imperator Ioannes, acribusque Italos praeliis terra marique divexaret, insidiae vitae illius parantur. facinoris auctor erat Nestongus Andronicus imperatoris consobrinus. is artissimae affinitatis coniunctione neglecta spretisque amicitiae iuribus in consobrinum suum imperatorem coniurat, coniurationis consorte fratre Isaacio et non paucis ex proceri-

P 20 ὃν μέγαν ἑταιρειάρχην ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν, τὸν Ταρχανειώτην Συναδηνόν, τὸν ἐπ' ἀδελφῇ τούτου γαμβρὸν Στασηνόν, τὸν Μακρηνὸν καὶ ἄλλους εἰς πλῆθος τὸν ἀριθμόν. ἐγένετο δὲ ἡ ἐπιβουλὴ πολυήμερος. ἐν τῇ Λαμψάκῳ δὲ διάγων ὁ βασιλεὺς μανθάνει ταῦτα. πυρὶ οὖν τὰς τριήρεις καταναλώσας, ἵνα μὴ τοῖς Ἰταλοῖς ὑπὸ χεῖρα γένοιντο, καὶ προυργιαίτερον τὸν ἔσωθεν πόλεμον κρίνας τοῦ ἔξωθεν, ἀπάρας ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἀχυράους ἀφίκετο, κἀκεῖθεν τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπιβουλῆς ἐποιήσατο. καὶ ἦσαν οἱ συνωμόται πάντες ταῖς δίκαις ὑπεύθυνοι. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς B φιλανθρωπότερον τοῖς νόμοις ἐχρήσατο, καὶ τὸν μὲν Νεστόγγον Ἰσαάκιον τυφλώσει καταδικάζει καὶ χειροκοπίᾳ, ὡσαύτως καὶ τὸν Μακρηνόν· ἐξελήλεγκτο γὰρ ὡς πολλάκις ἐφώρμησε, κατὰ νῶτον τυγχάνων τοῦ βασιλέως, ἐφελκύσαι τὴν σπάθην καὶ καταρράξαι καιρίαν. καὶ ἄλλους δέ τινας μικραῖς ποιναῖς καθυπέβαλεν, τοὺς δὲ πλείστους ἀφῆκεν εἰρκταῖς μέχρι τινὸς περικλείσας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν πρωτουργὸν τῆς ἐπιβουλῆς, τὸν καὶ βασιλείας ἐφιέμενον, τὸν Νεστόγγον Ἀνδρόνικον ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Μαγνησίας συνέκλεισεν. τοσοῦτον ἡ τῆς ἀγάπης σχέσις τὸν βασιλέα τοῦ κακο- C ποιῆσαι τοῦτον ἐκώλυσεν. ὃς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέδρα, ὡς μέν τινες ἔφασκον, θελήσει τοῦ βασιλέως ἐλευθεριώτερον βαίνειν τοῦτον παρακελευσαμένου καὶ οἷον κλέψαι τοῦτον τὴν σωτηρίαν βουλευσαμένου. ὃς καὶ νυκτὸς φυγὼν ἐπὶ τὰ τῶν Μουσουλμάνων

4 ὁ βασιλεὺς add D 5 τοῦτο D γοῦν D 7 περὶ vulgo 11 χειροκοπήσει D 15 πλείους D 16 τὸν καὶ] καὶ τῆς D 17 τὸν Νεστόγγον Ἀνδρόνικον om D 18 τοσοῦτον — ἐκώλυσεν om D 19 ὃς καὶ ὕστερον ἀπέδρα περὶ Μουσουλμάνους καὶ ἦν ἐκεῖ μέχρι D 22 περὶ vulgo.

bus. nec deerant sceleris participes Phlamulius magni hetaeriarchae dignitate beneficio imperatoris condecoratus, Synadenus Tarchaniota sororis illius maritus, Stasenus, Macrenus aliique quamplurimi. cum vero per multos dies coniuratio protraheretur, Lampsaci degens imperator conatus conspirantium rescivit, et triremibus ne ab Italis occuparentur concrematis, bello domestico magis quam externo invigilandum ratus, inde digressus Achiraum proficiscitur, ibique quaestionem, ut consortes sceleris indicarentur, habet: et coniurati omnes convicti condemnatique sunt. attamen imperator humaniorem se praebens Nestongum Isaacium lumine et manu mutilat, Macrenum quoque: saepius enim cum a tergo imperatoris esset, et gladium stringere et vulnus infligere letale tentasse deprehensus est. alios itidem mitioribus poenis multavit, plurimos ad tempus detrusit in carceres, et ipsum conspirationis auctorem et imperium affectantem Nestongum Andronicum Magnesiae in arcem relegavit. sic amoris illecebrae ab illis maleficiendo imperatorem abstraxere. Nestongus paulo post aufugit, ut quidam tradunt, annuente imperatore, qui illum liberius vagari posse praeceperat, ut quodam modo salutem suffuratus esse videretur. noctu ille in fugam coniectus Musulmanos convenit, inter

ἐφώρμησε, καὶ διῆγεν ἐκεῖσε μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς προσεκτικώτερον ἐχρᾶτο τοῖς πράγμασι, καὶ τῆς προτέρας ἐλευθεριότητος οὐκ ἀντεποιεῖτο, φύλακάς τε περὶ αὐτὸν ἔστησε καὶ φρουροὺς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τοῖς ἐκείνου προσέχοντας. μάλιστα δὲ περὶ ταῦτα συνέτεινεν ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, ἀρρενωπότερον τὸ ἦθος ἔχουσα καὶ τοῖς πᾶσι βασιλικώτερον ἐν- D
τυγχάνουσα.

Εἰς συνθήκας δὲ θελήσαντες ἐλθεῖν οἱ Ἰταλοὶ ἀπέλυσαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸ τῶν Πηγῶν ἄστυ. καὶ οὕτω δὴ μετ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἰρήνευσεν, πάντων τῶν πρὸς νότον ὑποχωρησάντων αὐτῷ Λατίνων, ἔτι δὲ κρατούντων πρὸς Βορρᾶν τὰ πλησίον ὄντα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῇ τοῦ Νικομήδους πόλει ἐγγίζοντα.

24. Συνέβη δέ τι πρὸ αὐτοῦ καὶ τοιοῦτον. οἱ γὰρ τῆς Ἀδριανουπόλεως οἰκήτορες πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα ἐστείλαντο, ὅπως ἀποστείλῃ πρὸς αὐτοὺς στράτευμα καὶ τῆς Ἰταλῶν ἐλευθερώσῃ χειρός. ὁ δὲ τὸν πρωτοστράτορα Ἰσῆν, στράτευμα δοὺς αὐτῷ, ἐξαπέστειλεν. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Καμύτζης Ἰωάννης. οἳ καὶ διαπεράσαντες τὸν Ἑλλήσποντον καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας διελθόντες εἰς Ἀδριανούπολιν ἀφίκοντο, ἐντὸς δὲ γενόμενοι τῆς πόλεως διῆγον ἐκεῖσε. ἐλπὶς δὴ ἦν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ διὰ ταῦτα καὶ τῶν πέριξ ἐγκρατῆ γενέσθαι. ἀλλ' ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος, P 21

2 καὶ — ἀντεποιεῖτο om D 4 νύκτωρ — προσέχοντας om D 8 δ' ἐθελήσαντες οἱ Ἰταλοὶ συνελθεῖν D 10 Ἰωάννης om D 11 τὰ πρὸς Βορρᾶν τὰ πλησίον τῆς D 13 Συνέβη — γὰρ] οἱ δὲ D 17 πρωτοβεστιάριον D 21 δὲ D 22 καὶ add D ἐγκρατὴς D.

quos ad extremum vitae exitum aetatem duxit. hinc imperator attentius rebus advertere; omnibus ad se adeundi facultatem, qua prius utebantur liberiore, coercere; custodes ac vigiles, qui noctu interdiuque se ac rationes suas defenderent, addere. sed omnium maxime imperatrix Irene, moribus ac ingenio mascula, et cum omnibus magis regie quam par erat conversans, ad conservandum eum incumbere.

Itali interim cum imperatore concordiam confirmare volentes castro Pegarum cessere; sicque cum eis Ioannes imperator pacem composuit, cum ad Austrum omnibus renuntiassent, sed adhuc, quae circa Boream affinia Cpoli erant urbique Nicomediensi proxima, retinerent.

24. Contigit etiam illud prius. Adrianopolitani cives legationem ad imperatorem obeunt, ut exercitu ad eos convecto servitute Italica liberet. ille Isem protostratora cum copiis misit; militiae consors erat Ioannes Camytzes. hi Hellesponto adnavigato per Macedoniam iter facientes Adrianopolim veniunt, urbemque ingressi stativa habuere. certa vero spes imperatori Ioanni inhaeserat reliquorum etiam adiacentium locorum dominatum habiturum. verum Theodorus Comnenus, de quo nos supra diximus, vici-

ὃν φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, τῶν ἐγγὺς πάντων γενόμενος ἐγκρατής, ἄνευ μέντοι τοῦ τῆς Ῥοδόπης ὄρους, ὅπερ καὶ Ἀχριδὼς ὠνόμασται, καὶ τῶν ἐν τούτῳ ἄστεων καὶ τοῦ Μελενίκου· τούτων γὰρ ἦρχεν ὁ Σθλάβος, προσγενὴς ὢν τοῦ βασιλέως Ἀσὰν καὶ δεσπότης τετιμημένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κωνσταντινουπόλεως Ἐρρῆ, οὗ καὶ τὴν θυγατέρα ἐκ παλλακῆς αὐτῷ γεγενημένην ἠγάγετο εἰς γυναῖκα. οὗτος δὴ ὁ Σθλάβος, ἵνα μικρόν τι τὸν εἱρμὸν τοῦ λόγου διέλωμαι, φρούριον τὸν Μελένικον εὑρὼν ὀχυρὸν καὶ σχεδὸν πᾶσιν ἐναντιουμένοις ἀνάλωτον αὐτοκρατὴς ἦν, μηδενὶ τῶν πέριξ ἀρχόντων ὑποπεσών. ἐνίοτε μὲν γὰρ Ἰταλοῖς B ὑπῆρχε σύμμαχος ἐκ κήδους αὐτοῖς συναγόμενος, ἐνίοτε δὲ Βουλγάροις ἐκ συγγενείας ὁμοφρονῶν, ἐνίοτε δὲ τῷ Κομνηνῷ Θεοδώρῳ· καὶ ἦν οὐδέποτέ τινι οὔτε ὑποτασσόμενος οὔτε εἰς ἀληθῆ πίστιν καὶ ὁμοφροσύνην ἐρχόμενος. τούτῳ συνεζύγη μετὰ θάνατον τῆς αὐτοῦ γαμετῆς ἡ τοῦ Πετραλίφα θυγάτηρ τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου, περὶ ἧς παρακατιὼν ὁ λόγος ἐρεῖ. ἄνευ μέντοι, καθὼς εἰρήκειν, τῶν ὑποπιπτουσῶν τῷ τοιούτῳ Σθλάβῳ χωρῶν τὰ πάντα ὑπὸ τὸν Κομνηνὸν ἐγεγόνει Θεόδωρον. ἐπεὶ γοῦν Μοσυνούπολις καὶ Ξάνθεια καὶ ἡ Γρατζιανὰ καὶ αὐτὴ ὑπὸ τοῦτον ἐτέλει, τὸ τῆς Σταγείρας ὑπερβὰς ὄρος, ὃ δὴ C Μάκρην ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί, τὰ ἐκεῖθεν τοῦ Ἕβρου κατέδραμεν, ἄνετα εὑρὼν πάντα καὶ μηδενὶ φρουρίῳ περιφραγνύμενα.

1 ὃν] ὡς D   2 μὲν D   Ἀχρειδὸς D   6 τὴν ἐκ παλλακῆς θυγατέρα ἠγάγετο D   7 δὴ om D   ἵνα — διέλωμαι om D   9 καὶ — ἀνάλωτον om D   αὐτοκρατῶν D   10 μὲν om D   Ἰταλοῖς συνεμάχει, ἐνίοτε Βουλγάροις, ἐνίοτε δὲ καὶ τῷ D   13 καὶ ἦν — ἐρχόμενος om D   16 περὶ — Θεόδωρον om D   19 Γρατζιάνους αὐτὴ D   22 καὶ — τοι om D.

nis omnibus potitus praeter Rhodopes montem, cui et Achrido nomen est, et in eo oppida, et Melenium, quibus Sthlavus Asani regis affinis et ab imperatore Cpolitano Erico, cuius filiam e pellice susceptam sibi matrimonio iunxerat, despotae munere decoratus dominabatur. Sthlavus hic, ut seriem orationis paulum abrumpam, castro Melenico potitus, valido illo quidem et hostibus inexpugnabili, suo ipse iure utebatur, nemini vicinorum principum obnoxius; quandoque enim Italis, affinitate cum eis coactus, auxilio erat, quandoque Bulgaris generis fretus coniunctione, quandoque etiam Theodoro Comneno, nemini unquam se neque subdens, neque pacem conciliatam vere servans, neque assensus sustinens. illi, post elatam uxorem, Petraliphae Theodori Comneni uxoris fratris filia nupserat, de qua infra dicetur. praeter itaque urbes Sthlavo tributarias, reliqua omnia Theodoro Comneno subdebantur. et cum Mosynupolis Xanthia Gratianus sub eo essent, Stagirae monte, quem Macrem vulgus nominat, decurso, Hebri ex ea parte omnia aperta atque incustodita nec castello ullo munita excurrens, et Didymotoe-

ἔνθεν τοι καὶ περὶ Διδυμότοιχον γεγονὼς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ βασιλεὺς ἐπεφημίζετο τούτων. ἀφικόμενος δὲ καὶ ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν εὗρεν ἐντὸς τὸν δηλωθέντα Ἰσῆν τὸν πρωτοστράτορα καὶ τὸν Καμύτζην μετὰ τοῦ στρατεύματος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου. ἀπατηλοῖς δὲ λόγοις τοὺς οἰκήτορας ὑπελθών, ὡς πλουτίσειε τούτους ἄκρως καὶ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων ὑπερυψώσειεν, πείθει τὸ μὲν τοῦ βασιλέως ἐξαγαγεῖν στράτευμα ἔξω, αὐτὸν δὲ εἰσαγαγεῖν. ἐξάγεται οὖν ὁ πρωτοστράτωρ Ἰσῆς καὶ ὁ Καμύτζης μετὰ D τοῦ συνόντος τούτοις στρατεύματος, ἐπὶ ὅρκοις τοῦ μή τινα παθεῖν τούτων δεινόν τι. ἐξελθόντες οὖν ὁ μὲν πρωτοστράτωρ οὐδὲ ὅλως τὸν Κομνηνὸν Θεόδωρον τεθέαται (τοῦτο γὰρ δὴ αὐτοῖς συμπεφώνηται), ὁ δὲ Καμύτζης συντυχὼν αὐτῷ οὐκ ἀπέβη τοῦ ἵππου οὐδὲ ὡς βασιλεῖ προσεκύνησεν. εἰς ὃ βαρυθυμήσας ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος (ἐβούλετο γὰρ ὡς βασιλέα ἐκεῖνον πάντας ἔχειν Ῥωμαίους, ἐπείπερ καὶ ὡς βασιλεὺς ἐφημίζετο) ὕβρεις τε κατέχει τοῦ ἀνδρὸς καὶ μικροῦ ἂν καὶ πληγὰς ἐπέθετο. τοῦτο τῷ Καμύτζῃ ἀφορμὴ ἐγεγόνει πρὸς τὸν βασιλέα τιμῆς· ὡς γὰρ αὖθις τὸν Ἑλλήσποντον διεπέρασαν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο, μέγας ἑταιρειάρχης διὰ ταῦτα ὁ Καμύτζης τετίμηται. ὁ Κομνηνὸς οὖν Θεόδωρος ἐγκρατὴς καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως γεγονὼς πολλὰ

1 περὶ τὸ Διδυμότειχον D 2 Ἀδριανοῦ, καὶ εὑρὼν τὸ στράτευμα τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, καὶ ἀπατηλοῖς λόγοις D 7 στράτευμα, αὐτοῦ δ' D 8 εἰσάγεται D ὁ πρωτ. — στρατεύματος om D 10 τούτων παθεῖν τι δεινόν D 11 τεθέαται ante τὸν D 13 βασιλέα D 14 Θεόδωρος — ἀνδρὸς καὶ om D 16 ἐπέθετο τούτῳ. διὸ ἐτιμήθη παρὰ τοῦ βασιλέως μέγας ἑταιρειάρχης ὁ Καμύτζης D 19 ὁ οὖν Κομνηνὸς γεγονὼς καὶ τῆς Ἀδριανοῦ ἐγκρατὴς D.

chum appellens, non multos post dies rex eorum acclamatur. et Adrianopolim usque perveniens, in ea dictum Isem protostratora et Camytzem cum imperatoriis copiis reperit, et fallacibus ac captiosis sermonibus cives decipiens, opibus nempe fortunis dignitatibus aliisque Romanos caeteros quam maxime sui causa superaturos, persuadet imperatoris militem eiicere, suum admittere. quare protostrator Ises atque Camytzes cum exercitu pelluntur, cum cives se prius iureiurando alligassent nemini damnum illaturos. pulsi, protostrator Comnenum Theodorum ne vidit quidem (namque ita convenerunt), Camytzes cum illi occurrisset, neque equo descendit neque uti decet imperatorem adoravit. quare ira incitatus Theodorus (volebat enim se ab omnibus Romanis imperatorem agnosci, cum et imperator diceretur) gravissimis iniuriis virum cumulat, parumque abfuit quin etiam plagas infligeret. hoc Camytzae, ut ab imperatore honores consequeretur, in causa fuit: nam ut rursum Hellesponto praeterlapso ad imperatorem accessere, magnus hetaeriarcha non aliam ob causam Camytzes efficitur. Comnenus itaque Theodorus Adrianopoli occupata non minimum res Italas turbavit: quae

P 22 *παρέσχε τοῖς Ἰταλοῖς πράγματα. κατέδραμε γὰρ πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνων κρατούμενα, καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Βιζύης γενόμενος τὸ ἔξω κατέσχε τοῦ ἄστεως, καὶ λείαν πολλὴν ἐκεῖθεν ἐποιήσατο, καὶ μέχρι καὶ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντίνου κατήντησε, καὶ πτοίαν πολλὴν τοῖς Λατίνοις ἐνέβαλε. τότε δὴ καὶ ὁ Ἀσὲλ Δεκαέ, ὃς τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λασκάριος συνεζύγη, ὑπό τινος τῶν τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου δόρατι ἐπλήγη τὸν τράχηλον. καὶ ἦν ὡς ἔδοξε τὰ τῆς βολῆς ἐκείνῳ θανάσιμα, ἀλλ' ὑπό του τῶν ἰατρῶν τεθεράπευται. ἦν δὲ τὸ ἀπὸ τοῦδε* B *τραχυτέρα αὐτοῦ ἡ φωνὴ καὶ οὐκ εὐχερῶς οἱ τοῦ τραχήλου στρεφόμενοι σπόνδυλοι.*

25. *Οὕτως οὖν ἐπαυξήσας τοῖς πράγμασιν ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος ἐπειδὴ ὁμορῶν ἐγεγόνει τοῖς Βουλγάροις, εἰς σπονδάς τε συνῆλθε τῷ τῶν Βουλγάρων βασιλεῖ Ἰωάννῃ τῷ Ἀσάν, ὃν φθάσας ὁ λόγος εἴρηκε μετὰ τὸν Βορίλαν βασιλεῦσαι τῆς τῶν Βουλγάρων, καὶ συγγένειαν μετὰ τούτου πεποίηκε προσλαβόμενος ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ τούτου Μανουὴλ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν, ἥτις ἐκ παλλακῆς ἐκείνῳ γεγέννηται. ὁ μὲν οὖν Ἄγγελος Θεόδωρος τὰς μετὰ τοῦ Ἀσὰν Ἰωάννου σπονδὰς διαλύσας, οἷα ἐκεῖνος* C *ἀνὴρ θρασύτερος καὶ ἀτακτότερον φερόμενος οὐ μόνον ἐν βασιλείοις ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς πολιτικοῖς, καὶ θαμὰ παρα-*

3 *καὶ λείαν — ἐποιήσατο* om D 4 *καὶ* post *μέχρι* om D *καὶ — ἐνέβαλε* om D 5 *δὴ* om D 6 *δεκαὲ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λασκάρεως Θεοδώρου σύζυγος* D 7 *τῶν* add D 8 *ἦν* — 9 *τεθεράπευται*] *τεθεράπευτο* D 9 *ἦν δὲ*] *καὶ ἦν* D 10 *καὶ* — 12 *ὁ*] *ὁ δὲ* D 13 *ἐπειδὴ — Βουλγάροις* om D 14 *τε* om D *τῶν* add D *ὃν — πεποίηκε* om D 16 *προσλαβ. — Μανουὴλ* post *Μαρίαν* D 18 *ἥτις — γεγέννηται* om D *ὁ — γειτόνων*] *εἶτα* D 19 *οἷος*? v. index grammat.

enim illi tenebant, omnia adortus et Byzantium ipsam usque profectus, quidquid extra urbem erat, pro arbitrio duxit, et opima praeda auctus ad fores Byziae, ingente Latinis timore iniecto, pervenit. tunc temporis et Aseldecaë, filiae imperatoris Theodori Lascaris maritus, ab iis qui cum Comneno Theodoro erant hasta iugulum feritur, vulnusque letale iudicatum a perito tandem medico sanatur. exhinc postea erat vox asperior, nec colli vertebrae, ut antea, flexu faciles.

25. Sic ergo rebus prospere gestis Theodorus Comnenus, cum suo imperio fines iidem essent ac Bulgaris, foedus cum Bulgarorum rege Ioanne Asano, qui, ut dixi, post Borilam Bulgaris praeerat, init; illiusque filia Maria ex pellice suscepta fratri suo Manueli desponsata affinitate coniungitur. sed enim Angelus Theodorus cum Asano Ioanne condicionibus ac pactionibus perturbatis, cum audacior esset, atque inordinatius non solum in regia sed in aliis negotiis civilibus sese immisceret, saepeque iusiurandum

βαίνων τοὺς ὅρκους καὶ παρασπονδῶν τοῖς ἐν γειτόνων, κατὰ Βουλγάρων χωρεῖ, πολλὴν συναθροίσας τὴν στρατιὰν ἔκ τε Ῥωμαίων συγκεκροτημένην καὶ Ἰταλῶν. παραμείψας οὖν τὴν Ἀδριανοῦ ἐπὶ τὰ ἄνω τοῦ Ἕβρου τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, ζητῶν μετὰ Βουλγάρων συρρῆξαι πόλεμον. ἐζήτει δὲ ἄρα τὸν αὐτοῦ ὄλεθρον. ἐδόκει καὶ γὰρ ὡς οὐδ' ὅλως οἱ Βούλγαροι ὑποπτήξαντες τὴν ὁρμὴν καὶ μόνην τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ὑποσταῖεν. οὐχ οὕτω δὲ καὶ οἱ Βούλγαροι, ἀλλ' ὁ Ἀσὰν Ἰωάννης ταῖς ἐπιορκίαις καὶ ταῖς παρα- D *σπονδήσεσι τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου μᾶλλον τεθαρρηκὼς ἢ ταῖς σφετέραις δυνάμεσιν, ὀλίγον τι συμμαχικὸν ἀπὸ Σκυθῶν εἰληφώς, οὐκ εἰς χιλίους μετρούμενον, θαρραλεώτερον εἰς τὴν μάχην ἐφέρετο, ὥς φασί τινες, καὶ τῇ σημαίᾳ τὸν ἔγγραφον ὅρκον τοῦ Θεοδώρου ἀπαιωρήσας. καὶ δὴ περί που τὸν παρέβριον τόπον (Κλοκοτινίτζαν αὐτὸν ὀνομάζουσι) ξυμβάλλουσι τὰ στρατεύματα, καὶ ὡς ἐν μικρῷ τὸ πᾶν παραστῆσαι, κατὰ κράτος νικᾶται παρὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σκυθῶν ὁ Θεόδωρος, καὶ συλλαμβάνεται μὲν παρὰ τῶν πολεμίων οὗτος, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ τῶν προσγενῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν τέλει τε καὶ λογάδων, καὶ τὰ ἐκείνων πάντα λεία τοῖς Βουλγάροις ἐγένετο. φιλανθρωποτέρως δὲ περὶ τὸ ἁλωθὲν πλῆθος ὁ Ἀσὰν διατεθεὶς τοὺς πλείους τῶν*

2 πολλὴν — Ἰταλῶν om D 4 περὶ vulgo 5 ἐζήτει — ὀλέθρον om D καὶ ἐδόκει ὡς οἱ Βούλγαροι ὑποπτήξαντες οὐδὲ τὴν ὁρμὴν τῆς D 7 οὐχ — Βούλγαροι om D 8 Ἰωάννης om D καὶ ταῖς — 10 δυνάμεσιν] τούτου τεθαρρηκὼς D 10 τι om D ἀπὸ τῶν Σκ. D 11 οὐκ — 12 καὶ] ἐν D 13 τοῦ Θεοδώρου] τούτου D δὴ om D 14 ὃν Κλοκονίτζαν ὀνομ. D 15 ὡς — κράτος om D 16 παρὰ — ὁ] ὁ Ἄγγελος νέος D καὶ συλλ. — 18 προσγενῶν] ὃς συλλαμβάνεται καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν συγγενῶν D 19 ἐγένοντο D 20 περὶ — πλῆθος om D.

negligeret fidemque violaret, in affines Bulgaros pedem movet, et ex Romanis atque Italis ingentem militem exaggerat, et Adrianopolim praetergressus in superiorem partem Hebri agmine ducto cum Bulgaris poscebat, sed exitium sibi quaerens, acie confligere. videbatur enim sibi Bulgaros timore percitos nequaquam vel solum sui exercitus impetum sustinere. at non sic Bulgari, sed Asanus Ioannes perfidia ac foedere ab Angelo Theodoro fracto potius quam propriis viribus fretus, parva sibi auxiliari manu e Scythis conducta, ne numero quidem millenis, confidentius in conflictum agebatur, signo etiam militari, ut a nonnullis memoriae proditum est, iureiurando Theodori scripto appenso. et forte circa locum Hebro proximum, quem Clocotinitzam appellant, milites adversis signis irruunt, et ut verbo singula exprimam, debellatur a Bulgaris et Scythis Theodorus, et ab hostibus una cum eo non pauci illius affines et dignitate conspicui et illustres viri, eorum supellectile a Bulgaris depopulata, capiuntur. Asanus cum multitudine capta humanius se gerens potiorem copiarum partem, et eos

στρατευμάτων, καὶ μάλιστα τοὺς χυδαιοτέρους καὶ σύγκλυδας, ἐλευθεροῖ καὶ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀποπέμπει κώμας τε καὶ πόλεις, τάχα μὲν τὸ φιλάνθρωπον ἐνδεικνύμενος, τάχα δὲ καὶ τὸ συμ-
P 23 φέρον τούτῳ πραγματευόμενος· ἐβούλετο καὶ γὰρ δεσπόσαι τῶν τοιούτων, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἀποσπάσας. οὗ καὶ τετύχηκεν· ἐπεὶ καὶ γὰρ κατ' αὐτῶν κατόπιν ἐχώρει, πάντα ἀναιμωτὶ τούτῳ ὑπέπιπτον, καὶ γίνεται μὲν ὑπ' αὐτὸν ἡ Ἀδριανοῦ, ἐκ τοῦ σχεδὸν δὲ καὶ τὸ Διδυμότοιχον, εἶτα Βολερὸν ἅπαν, Σέρραι Πελαγονία καὶ Πρίλαπος καὶ τὰ πέριξ τούτων. κατέδραμε δὲ καὶ τῆς μεγάλης Βλαχίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἐλβάνου κατακυριεύει, καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ τὰς λείας ποιεῖ. ἐπεὶ δὲ τὸ πολὺ τοῦ βουλεύματος κατειργάσατο καὶ ὡς ἠγάπα τὰ καθ' αὑτὸν διέθετο, εἰς τοὺς οἰκείους ἐπανέζευξε τόπους, τινὰ μὲν τῶν φρουρίων καταλελοιπὼς
B ὑπὸ Ῥωμαίων δεσπόζεσθαι, τὰ πλείω δὲ ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, στρατιώτας ἐν τούτοις τάξας καὶ στρατηγοὺς καὶ τοὺς εἰσπραττομένους τὰ δημόσια φορολογήματα. ἔδοξε γοῦν τοῖς πᾶσι τότε καὶ θαυμαστὸς καὶ μακάριος· οὐ γὰρ ἐχρᾶτο μαχαίραις ἐν τοῖς οἰκείοις, οὐδ' ἐχραίνετο φόνοις Ῥωμαϊκοῖς, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ τῶν Βουλγάρων. ἔνθεν τοι καὶ οὐ μόνον παρὰ Βουλγάρων ἀλλὰ καὶ παρὰ Ῥωμαίων ἐφιλεῖτο καὶ ἑτέρων ἐθνῶν.

1 καὶ μάλιστα — σύγκλυδας om D 2 καὶ πρὸς — πόλεις om D 3 μὲν καὶ τὸ D 4 καὶ om D 5 τῆς — ἀποσπάσας om D 6 καὶ om D κατόπιν om D 9 δὲ om D 10 τοῦ om D 15 στρ.] καὶ στρ. D καὶ τοὺς — φορολογήματα om D 16 οὖν D 17 καὶ θαυμ.] καὶ om D μακαριστός D ἐν τοῖς οἰκείοις om D 18 Ῥωμαϊκοῖς — Βουλγάρων om D 19 οὐ — καὶ om D 20 καὶ ἑτέρων ἐθνῶν om D.

praecipue qui humili loco nati convenerant, liberat inque eorum oppida ac urbes dimittit, seu ex humanitate id gereret, seu ut hac ratione utilia sibi comparans et commodis suis apta disponeret: eorum namque dominium sibi defectionis tempus circumspectans moliebatur. votique compos effectus est: quippe quos ipse persequebatur, Marte incruento colla omnes subdebant. illi etiam se submisit Adrianopolis, non multo post Didymotoechum, Bolerum totum, deinceps Serrae Pelagonia Prilapus et loca contermina. magnam item Blachiam excurrit Elbanumque occupat et usque Illyrium rapinis omnia vastat. cum vero quae sibi animo proposuerat maiori ex parte complesset disposuissetque pro arbitrio, patrias repetiit sedes, et castellis nonnullis in custodiam ac dominium Romanorum relictis, plerisque sibi reservatis, milites in illis ac duces quaestoresque, qui vectigalia et tributa exigerent, constituit; indicatusque est ab omnibus tunc temporis admirabilis et tuto fortunatus; neque enim in domesticos gladio saeviit, neque Romanorum se caedibus polluit, ut qui ante eum Bulgaris dominabantur sueverant. hinc non a Bulgaris modo sed Romanis aliisque gentibus carus ac intimus habebatur.

26. Ἐπεὶ γοῦν, ὡς ὁ λόγος ἱστόρησεν, ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος λάφυρον ἐγεγόνει μετὰ καὶ λοιπῶν προσηκόντων τῷ γένει ἐκκρίτων ἀνδρῶν τῷ Ἀσάν, ἐφρουρεῖτο μὲν παρ' αὐτοῦ, ἐφιλοφρονεῖτο δὲ τὰ πολλά. καὶ τοῦτο ἦν ἐπὶ πολύ· ἐπεὶ δὲ εἰς τὰ οἴκοι νεωτερισμοῖς χρᾶσθαι πεφώραται, ἐκτυφλοῖ αὐτὸν ὁ Ἀσάν. ὁ μὲν οὖν ἀδελφὸς αὐτοῦ Μανουὴλ ὁ Ἄγγελος, ὃς δεσποτικῷ ἀξιώματι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐτετίμητο, φυγῇ χρησάμενος ἡνίκα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπετρέπετο στράτευμα, ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἀπῄει καὶ δεσπότης ὠνομάζετο, ταύτης τε κυριεύων καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ἐρυθροῖς δὲ γράμμασι τὰς αὐτοῦ γραφὰς ἐπεκύρου. πρὸς ὃν καὶ ἀπέσκωψέ τις τῶν πρέσβεων παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀποσταλείς, ὡς εἰς σὲ μᾶλλον ἁρμόσει τὸ εἰς Χριστὸν ψαλτῳδούμενον, σὲ τὸν βασιλέα καὶ δεσπότην. καὶ ἦν μὲν τὸ ἀπὸ τοῦδε ὁ Ἄγγελος Μανουὴλ τῶν ἐναπολειφθεισῶν πρὸς τὰ δυτικὰ μέρη χωρῶν καὶ πόλεων ἐγκρατής, μὴ παρὰ τῶν Βουλγάρων τὸ σύνολον ἐνοχλούμενος, ἐπεὶ τῇ ἐκ παλλακίδος τοῦ Ἀσὰν συνεκοιτάζετο θυγατρί.

27. Ἀλλὰ ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντίνου Λατίνους ἐλθέτω καὶ αὖθις ὁ τῆς ἱστορίας εἱρμός. οἱ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπειδή, ὡς προειρήκαμεν, ὁ Ῥομπέρτος, ὃν ὡς βασιλέα ὁ λόγος ἔχειν τούτους ἱστόρησε, τὸν Εὔριπον καταλαβὼν τετελεύτηκεν, ἐναπελείφθη δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βαλδουῗνος ἔτι ἀφῆλιξ ὤν,

1 Ἐπεὶ — 5 χρᾶσθαι] ἐφρουρεῖτο οὖν ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος παρὰ τοῦ Ἀσὰν φιλοφρόνως. καὶ ἐπεὶ νεωτερίζων D 6 ὁ δὲ ἀδελφὸς τούτου D ὃν καὶ δεσπότην τετίμηκεν D 7 ἡνίκα — στράτευμα om D 9 ὀνομαζόμενος ἐρυθροῖς γράμμασι D 12 σὲ καὶ μᾶλλον τὸ D 13 καὶ ante ἦν add D 18 Ἀλλὰ — 21 ἱστόρησε] ὁ δὲ Ῥομπέρτος ὁ τῆς Κωνσταντίνου βασιλεὺς D 22 ὁ om D.

26. Theodorus Angelus, ut dixi, una cum aliis affinibus et viris illustribus ab Asano spolium factus in custodiam coniicitur; cui Asanus prolixe ac benigne et ad multum tempus favebat. sed cum domi novis rebus inhiare deprehendisset, lumine privat. frater illius Manuel Angelus, despotae dignitate a fratre cohonestatus, fugam meditatus, cum Romanus miles terga verteret, Thessalonicam reversus despota vocabatur, illius et locorum adiacentium dominus, scriptionesque suas purpureis characteribus consignabat. in quem et Ioannis imperatoris legatus non inurbana dicacitate iactavit, in eum scilicet magis aptari posse quod de Christo in Psalmis legitur, "te regem et despotam." et ex eo tempore Angelus Manuel reliquorum in occidentali plaga oppidorum ac urbium dominus habebatur, a Bulgaris nulla molestia lacessitus, dum eius matrimonium cum Asani filia vigeret.

27. Verum in Byzantinos Italos rursus orationis seriem convertamus. Cpolitani, cum, ut ante narravimus, Robertus, quem veluti imperatorem venerabantur, Euripum profectus exspirasset et frater eius Balduinus puer

στέλλουσι πρεσβείαν πρὸς Ἰωάννην τὸν ὀνομαζόμενον Ἱεροσολύμων ῥῆγα, φήμην τε πολλὴν αὐχοῦντα περὶ τὰς στρατιωτικὰς μεθό- P 24 *δους βριαρόν τε χεῖρα καὶ τῷ μεγέθει τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλοντα, ὡς ἄν γε ἀφίκοιτο πρὸς αὐτοὺς καὶ βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως φημισθείη καὶ ἄρξοι ὡς αὐτοκράτωρ τῶν εἰς αὐτήν, ἐπιγαμβρεύσοι δὲ ἑαυτῷ καὶ τὸν ὃν εἶχεν εἰς τὴν κληρονομίαν, ὡς ᾤοντο, Βαλδουῖνον (ὑπῆρχε γὰρ τῷ ῥηγὶ καὶ θυγάτριον), μετὰ δὲ τὴν τοῦ ῥηγὸς ἀποβίωσιν βασιλεύσοι τούτων ὁ Βαλδουῖνος, αὔξην προσδεδεγμένος τῆς ἡλικίας, ἐπεὶ καὶ ὁ ῥὴξ ἔξωρος ἄγαν ἦν, περί που τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη ἢ καὶ πλείω τούτων διαβιώσας. ὡς καὶ αὐτὸς τοῦτον εἶδον, ὑπερεξεπλάγην τὸ τοῦ ἀνδρὸς μῆκος ἐν πάσῃ διαπλάσει τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλοντος πολὺ* B *κατά γε μῆκος καὶ πλάτος. ξυνέθετο γοῦν ὁ ῥὴξ τῇ πρεσβείᾳ, καὶ καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντίνου, τὴν πορείαν διὰ θαλάττης πεποιηκώς· οὐδὲ γὰρ εἶχε λαὸν ἀξιόχρεων, ὡς ἄν γε πεζοπορήσειεν. ἐπεὶ δὲ καταλάβοι τὴν Κωνσταντίνου, οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐξιέναι καὶ μάχης κατάρξαι· καὶ γὰρ ἐπέγνω τὸν βασιλέα Ἰωάννην στρατηγικώτατόν τε ὄντα καὶ ταῖς κατ' ἐχθρῶν μάχαις εὐμεθοδώτατον. ἐμέμφετο γοῦν ἑαυτὸν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ ὅτι*

1 *στέλλει οὖν πρ.* D 2 *ῥῆγα τῶν Ἱεροσολύμων* D, omissis *φήμην — ὑπερβάλλοντα* 4 *γε*] *τε* vulgo *πρὸς αὐτοὺς* om D 5 *καὶ — αὐτήν* om D 6 *ἐπιγαμβρεύσας δὲ τοῦτον αὐτῷ, εἶχε γὰρ θυγάτρια, καὶ ἵνα μετὰ τὴν τούτου ἀποβίωσιν βασιλεύσῃ πάλιν αὐτός. ἦν γὰρ ὁ ῥὴξ οὗτος περί που τὰ ὀγδοήκοντα καὶ πρὸς ἔτη καὶ ὑπερόριος* D 11 *ὡς — πρεσβείᾳ καὶ* om D 14 *κατ. οὖν τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ ῥήξ, καὶ μὴ ἔχων λαὸν ἀξιόμαχον οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐξιέναι, ἐπιγνοὺς τὸν* D 18 *τε* et *καὶ — εὐμεθοδώτατον* om D 19 *δὲ τῆς ἐγχειρήσεως ἑαυτὸν καὶ κακῶς ἔφασκε νοεῖν τοὺς λέγοντας αὐτὸν τῷ βασιλεῖ ἀντιφέρεσθαι. δύο οὖν ἐνιαυτοὺς* D.

adhuc ac impubes remansisset, ad Ioannem Hierosolymorum regem militari prudentia, ut tunc fama ferebat, singularem, manu validum multumque inter suos specie corporis eminentem, legatos destinant, ut ad illos concederet et Cpolis imperator acclamaretur, res in ea uti imperator obtineret, nec non filiam, quam ipse susceperat, Balduino, sicuti ipsi existimabant, imperii heredi, qui tamen post eum aetate iam matura ac integra imperaret, in matrimonium collocaret. aetas regis nimium processerat circa annos octoginta vel ultra nati. quemadmodum et ipse eum vidi, et admiratus sum viri undequaque exactam molem: humanae enim magnitudinis modum longitudine ac latitudine plus nimio excesserat. rex legatis animum advertit, iterque per mare ingressus Cpolim venit: neque enim multitudo, qua sibi tutum iter terrestre faceret, suppetebat. cum Cpolim penetrasset, neque egredi neque primus pugnam tentare audebat: sat enim illi comperta erat Ioannis imperatoris rei militaris summa prudentia et in conflictu cum hostibus ingenium supra caeteros solertissimum. quare semet ipsum aggressionis illius incusabat,

πρώτως τοῦ ἔργου ἐπεβάλετο, καὶ κακῶς ἔφασκεν τοὺς λέγοντας, εἴγε καὶ οὕτως ὑπελάμβανον καὶ οὐκ ἠρέθιζον αὐτὸν διὰ τὸ σφίσι συμφέρον, ὡς καταλάβοι ἂν εἰς χώρους ὧν οὐκ ἐπίσταται ἄρχειν C ὁ ἐπ' αὐτοῖς βασιλεύων· καλῶς γὰρ ἐγνώκει καὶ ἔλεγεν ὡς εἰ δέκα τοσοῦτοι χῶροι τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ πρὸς δεσποτείαν ὑπῆρχον, καλῶς ἠπίστατο τούτων κατάρχειν καὶ βασιλεύειν καὶ διασώζειν ἐκ τῶν ἐχθρῶν. εἴτε γοῦν διὰ ταῦτα, εἴτε καὶ τρυφῆσαι εἰς ἄκρον ἐν τοῖς τῆς Κωνσταντίνου βεβουλημένος καλοῖς, δύο ἐνιαυτοὺς ἐντὸς αὐτῆς διήνυσε. μόγις γοῦν τριήρεις οἰκονομήσας καὶ στράτευμα συναθροίσας, ὅσον εἶχε πρὸς δύναμιν, κατὰ τῆς ἕω ἐχώρησε, καὶ περὶ τὸ τῆς Λαμψάκου ἐλλιμενίζει νεώριον, προσεχῶς τῷ τότε τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκ τῆς κατὰ τοῦ Καίσαρος Γα- D βαλᾶ μάχης ὑποστρέψαντος, ὃν διὰ νεωτερισμὸν ἐμαχέσατο.

28. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς περὶ τὰ τῆς Σταδίας μέρη τὰς σκηνώσεις ποιούμενος τῷ Παλαιολόγῳ Ἀνδρονίκῳ, ὃν μέγαν δομέστικον εἶχε, περὶ οὗ καὶ μικρὸν πρόσθεν εἰρήκειν, τὰ στρατεύματα καὶ τοὺς στρατηγοὺς παραδούς, καὶ ἐπὶ τὴν νῆσον Ῥόδον τριήρεσιν ἱκαναῖς καὶ λοιπαῖς ἐξαποστείλας ναυσίν, εἴ πως βριαρώτερον ἐπιτεθείη τῷ ἀποστάτῃ καὶ καταβλάψειεν οἷς οἶδε λόγοις τῆς στρατηγίας, ἐπειδὴ ταῦτα οὕτω συμβαίη καὶ κατὰ σκοπὸν Ἰωάννῃ τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὸν Καίσαρα γένοιτο, ἀκούσας δὲ καὶ ὡς ὁ ῥὴξ ἐξήει τῆς Κωνσταντίνου καὶ βουλὴν ἔχοι προσοκεῖλαι τῇ

9 μόγις γοῦν] καὶ D 10 συναθροίσας — δύναμιν om D τὴν D 11 τοῦ D 16 περὶ — εἰρήκειν om D 17 καὶ τοὺς στρατηγοὺς om D 18 τριήρεσι καὶ ναυσὶ στείλας D βρ. τὸν ἀποστάτην κατ. D 19 οἷς — p. 50, 4 ἐφέρετο] καὶ ἐπεὶ ταῦτα κατὰ σκοπὸν συνέβη τῷ βασιλεῖ D.

et quod manus operi iniecisset; et male eos asserere contendebat, si ipsi tamen ita sentirent neque ipsum propter propria commoda proritarent, eum ad loca accessurum fuisse, quae dominus illorum ac imperator administrare nesciret: namque apprime callebat, dictoque firmabat, etiamsi decies tot loca ad regendum Ioanni imperatori suppeterent, optime eum illa agere moderari tuerique ab hostibus scire. sive etenim horum causa, sive etiam quod Cpolitanis luxuriari deliciis ac bonis animum implere vellet, duos in ea annos exegit. tandem triremibus apparatis et collectis, uti poterat, copiis, in orientem progreditur et apud Lampsacum portum capit, Ioanne imperatore a bello cum Caesare Gabala, quem propter motam seditionem debellaverat, gesto continenter regresso.

28. Imperator in Stadiae partibus tabernaculis positis, Andronicum Palaeologum magnum domesticum, de quo supra diximus, copiis ac ducibus traditis in insulam Rhodum cum triremibus, quae satis essent, et aliis navibus dimittit, ut validius rebellem invaderet et militiae quas noverat artibus opprimeret. haec cum ita perfecta essent, resque contra Caesarem pro sententia imperatoris Ioannis successisset, nec non relatum illi fuisset regem

Λαμψάκῳ κἀκεῖ ἐξελθεῖν καὶ Ῥωμαίοις πολεμῆσαι μεθ' ὧν ἔτυχε P 25 διάγειν ὁ βασιλεύς (ὀλίγοι δὲ ἦσαν οὗτοι, ἐπεὶ τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς τῇ μάχῃ καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ χειμῶνος τεταλαιπωρηκὸς ἐπὶ τὰ οἴκοι ἐφέρετο), χωρεῖ πρὸς τὴν Λάμψακον, καὶ τοῖς τῆς Σιγρηνῆς μέρεσι τὰς σκηνὰς πήγνυσι.

29. Τότε καὶ αὐτὸς πρὸς τῶν γονέων ἐκ τῆς Κωνσταντίνου ἀπεστάλην τῷ βασιλεῖ ἑκκαιδεκαέτης ὢν καὶ νῦν τῆς ἐγκυκλίου ἀπηλλαγμένος παιδεύσεως, ἣν γραμματικὴν κατονομάζουσιν οἱ πολλοί. ἐβούλετο δέ μοι καὶ ὁ πατὴρ λάθρα τῆς τῶν Λατίνων ἀπολισθῆσαι χειρός· ἰσχυρῶς γὰρ παρ' αὐτῶν ἐκεκράτητο ταῖς τῶν ἀναλωμάτων δαψιλείαις καὶ ταῖς σφῶν δεξιώσεσι, καὶ τὸ πολ- B λὴν ἔχειν περὶ αὐτὸν ὑπηρεσίαν τέκνα τε θεράποντάς τε καὶ θεραπαινίδας οὐκ ὀλίγον ἐποίει τούτῳ τὸ ἐμποδών. ἀλλ' ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν τῷ τότε, καθὼς ἂν ἄρα δυνάμεως σχοίη, εἰ δεήσει, παρακινδυνεῦσαι πρὸς τὴν ἐξέλευσιν καὶ ἀποπλῆσαι τὸ σπουδαζόμενον. διά τοι τοῦτο κἀμὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα προπέπομφε. κεκώλυκε δὲ τοῦτον νόσος βαρεῖα· ἡμιθνὴς γὰρ σχεδὸν καὶ ἡμίξηρος γεγονώς, περὶ δύο που ἔτη τῇ κλίνῃ προσπεπατταλευμένος, ἀπέλιπε τοῦ βίου, αὐτὸς δὲ ἐναπελείφθην τοῖς ἀνακτόροις προμηθείας βασιλικῆς ἀξιούμενος.

C 30. Ὡς γοῦν ἔφημεν, καταλαβὼν ὁ ῥὴξ Ἰωάννης, ὁ καὶ βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως φημιζόμενος, τὴν Λάμψακον περὶ τὸν οὕτω πως ὀνομαζόμενον τόπον Ὁλκὸν τὰς νῆας τούτου καθ-

4 χωρεῖ αὐτὸς πρὸς D καὶ παρὰ τὴν Σιγρινὴν τὰς D 6 Τότε — 21 ἔφημεν om D 21 καταλαβὼν οὖν ὁ ῥὴξ τὴν Λάμψακον, περὶ τὴν Ὁλκὸν τὰς D.

Cpoli egredi eo animo ut Lampsacum appelleret ibique adversus Romanos confligeret, cum his quos secum habebat imperator admodum paucos (potissima namque exercitus pars proelio ac tempestate hiberna afflicta domum remeaverat) Lampsacum petit et apud Sigrenem castra metatur.

29. Tunc temporis et ipse a parentibus undecim annos natus et ex encyclia, quam vulgus grammaticam vocat, literatura instructus ad imperatorem mittor. pater etiam e Latinorum manibus se surripere decreverat, licet ab illis et sumptuosis impensis et officiis et beneficiis, quibus eum prolixe admodum prosequebantur, detineretur, ne leve esset domesticae supellectilis amplitudo, filii famuli famulaeque impedimentum: in ea nihilominus perstabat sententia, si quando facultas esset, etiam vires exerturum et exitum tentaturum et concepta vota obiturum, ideoque me ad imperatorem praemiserat. sed morbus gravis conatus intercepit: namque pene semivivus et media sui parte fere exiccatus, annosque circiter duos lecto detentus, tandem vitam amisit. ipse vero in aula imperatorio sumptu necessariis providebar.

30. Rex enim Ioannes, ut dictum est, qui item Cpolitanus imperator acclamabatur, Lampsacum appulsus in locum Holcum dictum naves suas

ὥρμισεν. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπεὶ μὴ εἶχε μεθ᾽ ἑαυτοῦ στρατὸν ἀξιόμαχον κωλῦσαι τούτῳ τὴν ἔξοδον δι᾽ ἃς εἰρήκειν αἰτίας, μεθόδοις στρατηγικαῖς μεθ᾽ ὧν εἶχεν ὀλίγων τὰς τῶν πολεμίων κινήσεις ἐκώλυεν. ἐξῆλθον γοῦν οἱ Λατῖνοι καὶ ὁ τούτων ῥὴξ Ἰωάννης, καὶ ἐβάδισαν μὲν τόπους τινὰς παραιγιαλίους. οὐδὲ γὰρ ἠδύναντο μακρότερον τῶν νηῶν αὐτῶν ἀποστῆναι· ὁ γὰρ ἀντιστρατηγῶν αὐτοῖς βασιλεὺς ἐπηκολούθει καὶ ὑπῆρχε δεινὸς μετὰ μικρᾶς πάνυ δυνάμεως ἀναχαιτίσαι τοὺς ἐναντίους. ὁ μὲν οὖν D
βασιλεὺς περὶ τὰς τῶν βουνῶν ὑπωρείας ἐποιεῖτο τὰς πορείας, περὶ δὲ τὰς ἠϊόνας οἱ Ἰταλοί. ὀλίγον οὖν χρόνον διαβιβάσαντες ἐν τῇ τοῦ βασιλέως παραιγιαλίῳ χώρᾳ (οὔπω γὰρ παρέδραμον τέτταρες μῆνες) καὶ ὀλίγον τόπον πατήσαντες (ἀπὸ γὰρ τῆς Λαμψάκου μέχρι καὶ τῶν Κεγχριῶν ἀφίκοντο), μικρὸν ἢ μηδὲν λυμήναντες (προύφθασε γὰρ ὁ βασιλεὺς τὰ χρειώδη πάντα τοῖς ὑψηλοτέροις τόποις διασώσασθαι), ἐπὶ τὸ τῶν Πηγῶν ἐχώρησαν ἄστυ, ἓν μόνον φρούριον χειρωσάμενοι, ὃ Κεραμιδὰς ὀνομάζεται, περί που τοὺς βουνοὺς διακείμενον τῆς Κυζίκου. εἶχον δὲ καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν ἑτοίμους εἰς τὴν Κωνσταντίνου παλινοστῆσαι. καὶ ᾤχοντο ἂν αἰσχύνης καὶ ζημίας πεπληρωμένοι, εἰ μὴ τοῦ τῶν Πηγῶν ἄστεως περιεγένοντο τῇ κλοπῇ· ἀνὴρ γάρ τις δεινὸς ἀναρριχᾶσθαι πρὸς ἀκρωνυχίας πετρῶν ὁδὸν ἐφεῦρε, δι᾽ ἧς P 26
ὡπλισμένους Λατίνους εἰς τὴν ἀκρόπολιν νυκτὸς ἀνεβίβασεν, οἳ

1 λαὸν D 2 κωλῦσαι — αἰτίας om D 4 ἐκώλυσεν D οὖν D ὁ ῥὴξ αὐτῶν D 7 καὶ — ἐναντίους om D 12 τέσσαρες D τοῦ D 13 ἄχρις καὶ τῶν Κεγχρέων D 15 περὶ vulgo ἐχώρησεν D 16 χειρωσάμενος D 21 ἀκρονυχίαν D 22 ὡπλ. ἀνθρώπους Λατ. D.

subduxit. Ioannes autem imperator, cum ad resistendum ac descensum impediendum ob iam dictas causas copias non haberet, militaribus artibus cum exiguo milite hostium motus reprimebat. descenderunt Latini et eorum rex Ioannes, perque loca quaedam maritima iter intendebant, cum a navigiis discedere procul non auderent: nam eos adversis copiis imperator sequebatur, ingenio promptus et acer, qui cum parva etiam manu hostium impetus propulsaret. imperator per radices montium, Itali per littora iter habebant. parum itaque in ora maritima imperatori subiecta commorati (neque enim quattuor menses exegerant) nec multo calcato solo, cum a Lampsaco Cenchrias usque ne minimo quidem damno illato processissent (namque imperator eminentioribus locis necessaria quaeque antea conducta in custodiam tradiderat), ad Pegarum oppidum deflexere, unico tantum castello, cui Ceramidae nomen est, circa Cyzici colles sito, devicto. naves vero promptas, quibus se Cpolim reducerent, habebant. et remeassent utique probris ac damnis pleni, ni furto Pegarum oppidum expugnassent. vir enim quidam saxorum praerupta scandere dexter ac solers viam invenit, per quam noctu

καὶ τοῖς φύλαξιν αἴφνης ἐπεισπεσόντες αὐτούς τε ἐφόνευσαν καὶ εἷλον τὸ ἄστυ. τοῦτο πρὸς βραχὺ μὲν εἰς δειλίαν Ῥωμαίους ἐνέβαλε· πλήρης γὰρ ἦν ἡ πόλις ἀνδρῶν καλῶν τε κἀγαθῶν κἀκ τῶν περιφανεστέρων ἐν στρατιώταις. ἀλλ' ἡ τοῦ βασιλέως περὶ τὰ τοιαῦτα οἰκονομία καὶ στρατηγικωτάτη δεινότης τὴν τῶν Ῥωμαίων δειλίαν τότε ἀπετινάξατο, καὶ εἰς πτοίαν μᾶλλον τοὺς B *Λατίνους ἐνέβαλε, καὶ τῆς τε φυσικῆς ῥοπῆς καὶ τῆς ἁλώσεως τῶν κατασχεθέντων γεγενημένης σφίσιν ὁρμῆς ἀνέστειλε. καὶ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, μικρόν, ὡς ἔφημεν, ἢ οὐδὲν εἰργασμένοι.*

31. *Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, οἷα ἐκεῖνος δεινὸς ἐφευρεῖν μεθόδους ἐν περιστάσεσι σῶσαί τε τὸ οἰκεῖον, ὑπὲρ οὗ καὶ πλείονος ἐδεῖτο λόγου, ἀναχαιτίσαι τε καὶ τὸ ὑπεναντίον, ὡς ἂν δι' ἀμφοῖν τὰ οἰκεῖα κρατύνοιτο, εὑρίσκει τρόπον ἀποπληρωτικὸν τοῖν δυοῖν. ἐγεννήθη γὰρ αὐτῷ υἱὸς ἐκ τῆς βασιλίδος Εἰ-* C *ρήνης, ᾧ καὶ κλῆσις τοῦ πάππου καὶ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λασκάριος ἐπετέθειτο· ἑνδέκατον δέ οἱ ἔτος τότε ἠνύετο. καὶ ὁ Ἀσὰν δὲ θυγάτριον ἔσχεν, Ἑλένη αὐτῇ τοὔνομα, παρὰ τῆς ἐξ Οὔγγρων γαμηθείσης αὐτῷ· ἔννατον καὶ ταύτῃ ἔτος ἦν. πρεσβείαν γοῦν στέλλει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Βουλγάρων ἄρχοντα Ἀσάν, καὶ μνηστείας τῶν παίδων μνημονεύει καὶ τῆς ἀμφοῖν ἀγχι-*

3 *κἀκ — στρατιώταις* om D 4 *περὶ — 5 δεινότης*] *στρατηγία* D 5 *τῶν Ῥωμαίων* et *τότε* om D 6 *καὶ εἰς — εἰργασμένοι* om D 7 *τῆς*] *τῆς ἐκ τῆς?* 11 *Ὁ — ἐκεῖνος*] *οὗτος γὰρ οἷα* D *οἷος?* 12 *ὑπὲρ — λόγου* om D 13 *καὶ ἀναχαιτίσαι τὸ* D 16 *κλῆσιν τοῦ πάππου Θεοδώρου ἐπεθέτετο* D 17 *τότε ἔτος διηνύετο* D 18 *δὲ* om D *παρὰ — αὐτῷ* ante *θυγάτριον* D 19 *ἔννατον* — p. 53, 1 *συγκροτήσεως*] *στέλλει οὖν πρὸς τοῦτον ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ μνηστείας τῶν παίδων* D.

in arcem armatos Italos introduxit, qui improvisa irruptione custodibus contrucidatis oppidum occuparunt. hoc Romanis non parum timoris incussit: urbs enim ea viris probis ac bonis et inter milites celebrioribus abundabat. verum imperatoris circa haec prudentia et plusquam militaris calliditas Romanorum quidem metum excussit, Latinis vero maiorem formidinem iniecit, et quos ipsi impetus ex praeda facta sumpsere inhibuit. quare cum parum aut nihil, ut dictum est, profecissent, Cpolim reverterunt.

31. Imperator Ioannes impendentibus periculis et rebus in extremum adductis discrimen succurrere perspicax et acutus, ut suos tueri ac servare posset, quod et magis dignum consideratione erat, et hostes infirmare, et per haec duo propria constabiliret, ut ambo perficeret, modum invenit. ex imperatrice Irene filium susceperat, cui ab imperatore Theodoro Lascari patruo nomen dederat, undecim iam annos eo temporis natum. Asanus item filiolam habuit Helenem nomine, ab Ungara ortam, novennem. imperator ad Asanum Bulgarorum principem oratores mittit, ut sponsaliorum inter

στείας καὶ τοῦ δι' ἀλλήλους συνασπισμοῦ τε καὶ συγκροτήσεως. καὶ δέχεται ὁ Ἀσὰν τὴν πρεσβείαν, καὶ πληροῦνται αἱ συμφωνίαι. καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ ὅρκοι προὔβησαν.

32. Τότε γοῦν καὶ αὐτὸς ἔρωτι τῶν μαθημάτων ἁλοὺς D καὶ τῆς ὑψηλοτέρας τῶν λόγων παιδεύσεως, τοῖς πᾶσι χαίρειν εἰπών, θελήματι τοῦ κρατοῦντος μετὰ καὶ ἑτέρων μειράκων εἰς τὰς τῶν λογικῶν παιδευμάτων θύρας παρήγγισα. παιδευτὴς δὲ ἦν ἡμῖν ὁ Ἑξαπτέρυγος Θεόδωρος. ἐπεὶ δὲ ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως συνήλθομεν, πρός με τείνας τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς εἰρήκει ὡς τούτους μὲν ἐκ Νικαίας λαβὼν τῷ διδασκαλείῳ παρέδωκα, σὲ δὲ τοῦ ἐμοῦ ἐκβαλὼν οἴκου τουτοισὶ συναφῆκα διδάσκεσθαι. δεῖξον οὖν ὡς ἀληθῶς τῆς ἐμῆς οἰκίας ἐξῄεις, καὶ οὑτωσὶ τῶν μαθημάτων ἀντιποιήθητι. στρατιώτης μὲν γὰρ τὸ ἐπιτήδευμα γεγονὼς ὁπόσα ἂν ἔσχες τὰ τοῦ σιτηρεσίου παρὰ τῆς βασιλικῆς δεξιώσεως, τοσαῦτα ἂν ἴσως ἢ καὶ ὀλίγον πλείω σοι διὰ τὸ τοῦ γένους περιφανὲς ἔσται. ἔμπλεως δὲ φιλοσοφίας φανεὶς μεγάλων ἀξιωθήσῃ τῶν τιμῶν τε καὶ τῶν γερῶν· μόνοι γὰρ ἁπάντων ἀνθρώπων ὀνομαστότατοι βασιλεὺς καὶ φιλόσοφος. οὕτω μὲν τῶν ἀνακτόρων ὑποχωρήσας ὡς διδασκάλου φέρων ἐνέβαλον ἑαυτόν, ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἄγων. ἦν δὲ οὗτος, ὡς ἔφην, ὁ Ἑξαπτέρυγος, ἀνὴρ οὐ πάνυ μὲν ἐπιστήμων ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀγαθὸς P 27 δὲ φράζειν, οἷα ῥητορικῆς κατάκρως ἐνδιατρίψας λόγοις καὶ τὸ ἐξαγγέλλειν εὐφυῶς μεμελετηκὼς καὶ πολλοῦ διὰ τοῦτο ἠξιωμένος

2 καὶ κτλ. — προὔβησαν om D   4 Τότε — παρεμβληθήσεται om D.

pueros et inter se affinitatis mentione inducta de mutuo auxilio mutuisque inter se tradendis operis sermonem consererent. Asanus legationem approbat; pacta conventa conficiuntur et iureiurando confirmantur.

32. Tunc mihi mathematum et sublimioris disciplinae amore excito, omnibus valere iussis, una cum aliis adolescentibus, ita annuente imperatore atque Exapterygo Theodoro informante, logicae scientiae aditus foresque aperiuntur. cum ante imperatorem convenissemus, in me oratione conversa imperator dixit. "hos Nicaea desumptos praeceptori tradidi: tibi e domu mea accepto, ut una cum his instruereris, facultatem feci. ostende itaque te vere e mea domu egressum fuisse, sicque mathematis incumbe: militarem enim vitam secuto, quot ex liberalitate imperatoris stipendia constitui poterunt, tot tibi aut non multo plura propter familiae claritudinem supererunt. at ubi philosophiae insinuatus frugiferis opibus te impleveris, magnos honores ac dignitates tibi comparabis. namque inter homines maxime omnium conspicui praecellunt imperator atque philosophus." hac ratione aula egressus praeceptori me dedidi annos septem et decem natum. verumtamen Exapterygus in mathematis non admodum praestabat, sed multum dicendo valuit, utpote rhetoricis studiis eximie institutus et ad eloquendum composite usu atque ingenio comparatus, ideoque nomen illius celeber-

ὀνόματος. ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος μετὰ τὴν εἰς ἡμᾶς τῶν ποιημάτων σαφήνειαν καὶ τὴν τῆς τῶν λόγων τέχνης διδασκαλίαν, παρὰ τὸν Βλεμμίδην Νικηφόρον, ὃν τότε πάντες οἴδαμεν τελεώτερον τῶν ἄλλων ἐν ταῖς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμαις, ἐφοίτησά τε αὐτὸς καὶ ὅσοι σὺν ἐμοὶ ἐτελοῦντο τὰ λογικά. καὶ ὁ περὶ ἡμῶν λόγος μέχρι τοσούτου νυνί· ἐσαῦθις δὲ ὅπῃ παρείκοι τῇ ἱστορίᾳ παρεμβληθήσεται.

B 33. Ἐπεὶ δέ, ὡς προειρήκειν, καὶ ἀμφοῖν τοῖν βασιλέοιν αἱ σπονδαὶ τῆς συμβιβάσεως γένοιντο, τῷ τε βασιλεῖ φημὶ Ἰωάννῃ τῷ Δούκᾳ καὶ τῷ κρατοῦντι τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν Ἰωάννῃ, προκατέλαβε μὲν ὁ βασιλεὺς τὴν Λάμψακον, καὶ διαπεραιοῦται μετὰ τῶν οἰκείων δυνάμεων εἰς Καλλιούπολιν, καὶ πολεμεῖ τὸ ἄστυ ἑλεπόλεις στήσας, καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ χειροῦται τοῦτο, τῆς τῶν Βενετίκων διασώσας τοῦτο χειρός. μετὰ τοῦτο καταλαμβάνει τὴν Καλλιούπολιν καὶ ὁ Ἀσὰν σὺν τῇ οἰκείᾳ γαμετῇ τῇ ἐξ Οὔγγρων Μαρίᾳ καὶ τῇ θυγατρὶ Ἑλένῃ, καὶ συνέρχεται εἰς Καλλιούπολιν τῷ βασιλεῖ, καὶ τὰ εἰς φιλίαν ἀμφότεροι διαπράττονται. οὗτος C μὲν οὖν οὐ διεπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τοῖς τῆς Καλλιουπόλεως μέρεσιν· ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης τὴν αὐτοῦ σύζυγον σὺν τῇ θυγατρὶ Ἑλένῃ λαβὼν διαπεραιοῦται εἰς Λάμψακον, ἔνθα ἦν ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, καὶ πληροῦσι τὴν τῶν παίδων συνάφειαν, τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας τελέσαντος.

6 παρήκοι vulgo 8 δὲ — 12 εἰς] δ' αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο, διαπεραιοῦται ἐκ Λαμψάκου μετὰ τῶν οἰκείων ὁ βασιλεὺς εἰς D 14 ἀνασώσας χειρός D μετὰ τοῦτο om D 15 τῇ ἐξ Οὔγγρων Μαρίᾳ om D 16 Ἑλένῃ om D εἰς Καλλιούπολιν om D 17 ἐς D οὗτος — μέρεσιν om D 19 ὁ οὖν Ἀσὰν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν καὶ τὸ θυγάτριον λαβὼν D 21 πληροῦται τὰ τοῦ κήδους τῶν παίδων D. 22 ἱεροτελεστίας D.

rimum fuit. eo demortuo, postquam nobis poematum ambages explicasset et orationis conficiendae artem tradidisset, ad Blemmidem Nicephorum, quo neminem in philosophicis disciplinis praestantiorem novimus, me ipsum contuli, et quicunque una mecum logicis speculationibus attendebant. et de me ipso haec in praesenti satis dicta sint: in posterum vero reliqua, ubi sese tulerit occasio, historiae inserentur.

33. Cum itaque, ut praedixeram, ambo Ioannes Ducas imperator et Asanus Ioannes Bulgarorum rex in unum foedere icto convenissent, imperator Lampsacum praeoccupat, et copiis Calliupolim traiicit, adactisque machinis castellum invadit, et non multo post e Venetorum manibus recuperat. post haec Asanus cum uxore Maria Ungara et filia Helena Calliupolim venit, ubi cum imperatore sermonem conserit; ibidemque amicitiam uterque confirmant. hic Hellespontum non traiecit, sed in Calliupolis partibus remansit. Ioannes imperator cum uxore et filia Helena Lampsacum, ubi erat Irene imperatrix, remeat. et puerorum nuptias apparant, cum Germanus patriarcha

τότε καὶ ὁ Τρινόβου ἀρχιερεὺς ὑπὸ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τελῶν αὐτονομίᾳ τετίμηται καὶ πατριάρχης ἀναγορεύεσθαι κέκριται βασιλικῷ καὶ συνοδικῷ τῷ θεσπίσματι, χάριτας τῶν προυχόντων ἀποτινύντων τῷ Βουλγάρων ἄρχοντι Ἀσὰν τοῦ κήδους ἕνεκα καὶ τῆς φιλίας. ἐπεὶ γοῦν ὅσα ἐς τὰ τοιαῦτα φέρει πεπλήρωται, ἡ μὲν βασιλὶς Εἰρήνη τὸν υἱὸν μετὰ τῆς νύμφης λαβοῦσα D τοῖς ἑῴοις συνδιῃτᾶτο χώροις, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἀσὰν σύζυγος ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ὑπέστρεψεν, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσὰν τὰς οἰκείας δυνάμεις προσειληφότες καὶ ἄμφω τὴν δυτικὴν κατέδραμον χώραν, ὁπόση ἦν τοῖς Λατίνοις δουλεύουσα. καὶ λείαν μὲν πολλὴν ἐποιήσαντο καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν (τὸ τῆς παροιμίας εἰπεῖν) τὴν ἅπασαν ἀπειργάσαντο, σφίσι δὲ αὐτοῖς κατὰ τοὺς ὅρκους τὰ ἄστη καὶ τὴν χώραν διεμερίσαντο. καὶ Καλλιούπολις μέν, ἐπεὶ καὶ πρὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ Ἀσὰν παρὰ τοῦ βασιλέως ἑάλω, ὑπὸ τὸν βασιλέα ἐγένετο, ὁμοίως καὶ Μάδυτα καὶ πᾶσα ἡ ὀνομαζομένη Χερρόνησος. εἶχε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ τοῦ Κισσοῦ φρούριον, καὶ μέχρι ποταμοῦ ὃν Μαρίτζαν ὁ πολὺς μετονομάζει λαὸς τὰ σύνορα ἔθετο. ἐκράτησε δὲ καὶ τοῦ ὄρους τοῦ Γάνου, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδείματο καὶ πολίχνιον, ἔνθα καὶ τὸν P 28 Κοτέρτζην Νικόλαον φυλάττειν ἐξέπεμψε καὶ πράγματα παρέχειν

2 τετίμητο βασιλικῷ καὶ συνοδικῷ ψηφίσματι D 3 χάριτας — φιλίας om D 5 ἐπεὶ — πεπλήρωται] ἔπειτα D 7 διῃτᾶτο χωρίοις, ἡ δὲ τοῦ D 8 τόποις om D 9 διειληφότες D καὶ ἄμφω om D 10 τοῖς om D 11 καὶ λείαν — ἐποιήσαντο om D τὸ τῆς παροιμίας] ὡς ἔπος D 12 πᾶσαν D εἰργάσαντο D 13 κατὰ τοὺς ὅρκους om D καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ἄστη D 14 παρὰ τοῦ βασιλέως om D 16 εἷλε D 17 μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μαρίτζας τὰ D 19 τοῦ om D καὶ πολ.] καὶ om D 20 παρέχων D.

inter rem divinam nuptiarum caeremonias absolvisset. tunc et Trinobi praesul Cpolitano obnoxius imperatorio ac synodico decreto, ut Asano Bulgarorum principi affinitatis et amicitiae causa gratificarentur, suo iure vivere et patriarchae nomine condecorari obtinuit. his ergo ac similibus expletis imperatrix Irene cum filio ac sponsa in orientalibus locis versabatur, Asani uxor in sedes suas reversa est. Ioannes deinceps imperator et Asanus conductis copiis uterque occiduam plagam, quae Latinis serviebat, excurrerunt, ingentique inde praeda deportata Scythicam solitudinem, ut proverbio utar, universam effecerunt, urbibus ac regione, ut iureiurando convenerant, sibi divisis. Calliupolis cum ante adventum Asani expugnata fuisset, sub imperatoris potestate venit. simili ratione et Madyta, et omnis cui Cherroneso nomen est. habebat praeterea imperator et Cissi castrum, et ad fluvium qui Maritza a multis vocatur fines extendit. potitus est ad haec et monte Gano, in quo oppidulum exstruxit, cuius in custodiam misit Nicolaum Cotertzem, virum plurimis proeliis exercitum, in quibus adeo praestiterat ut

Λατίνοις τοῖς ἐν τῇ Τζουρουλῷ, ἄνδρα πολλοῖς κατεξητασμένον πολέμοις, καὶ ἐς τοσοῦτον εὐδοκιμήσαντα ὡς πάντας τοιαύτην δόξαν περὶ τούτου σχεῖν, μήτε πρὸ αὐτοῦ μήτε μὴν μετ᾽ αὐτὸν ἄλλον φανῆναι τοιούτοις ἔργοις ἐγκεχειρηκότα ἢ τοσαῦτα κατωρθωκότα. ὁ δὲ Ἀσὰν τὰ ὑπεράνω τῶν εἰρημένων χώρων καὶ πρὸς Βορρᾶν νεύοντα ὑφ᾽ ἑαυτὸν ἔσχεν. μέχρι μὲν οὖν καὶ αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντίνου καὶ ἀμφότεροι κατηντήκεσαν, τοῦ ῥηγὸς
B *Ἰωάννου ἐπ᾽ αὐτῶν καθεζομένου καὶ καθορῶντος, καὶ πτοίαν πολλὴν τοῖς Λατίνοις ἐνέβαλον, καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ᾽ αὐτοὺς ἔθεντο. ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ μετοπώρου παρερρύη καιρὸς καὶ ὁ χειμὼν ἤγγιζεν, ἀλλήλοις συνταξάμενοι ὅ τε βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσὰν ὁ μὲν εἰς τὴν οἰκείαν χώραν τῶν Βουλγάρων χωρεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐς τὴν ἕω διαπερᾷ.*

34. *Ἐπεὶ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος ἀφῆλιξ ἐτύγχανεν ὤν, ἑνδέκατον γὰρ διήνυεν ἔτος, ὥσπερ ἔφημεν, ἡνίκα τῇ βασιλίδι Ἑλένῃ ἐς συνουσίαν ἔμενον ἀτελῆ. ἀνήγοντο δὲ παρὰ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης καὶ ἐπαιδεύοντο, οἷα ἐκείνη φύσεως ἀγαθῆς τυ-*
C *χοῦσα καὶ πρὸς ἅπαν καλὸν ἐπινεύουσα. τὰ μὲν οὖν τῶν Λατίνων πράγματα συνεστάλη τε τότε πολύ, καὶ τῷ κήδει τῶν δύο αὐτοκρατόρων εἰς ταπεινὸν ἄγαν καταπεπτώκει τὸ φρόνημα. ὁ δὲ ῥὴξ Ἰωάννης μικρὸν ἐπιβιώσας ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, τὴν τῆς*

1 ἄνδρα — 4 κατωρθωκότα] τοῦτο δὲ τὸ τῆς Τζουρουλὼ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἑάλω δυνάμεων D 5 χωρίων D καὶ τὰ πρὸς D 10 ὁ — καὶ om D 11 συνταξάμενοι ὁ μὲν Ἀσὰν εἰς τὰ οἶκοι, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς ἕω διεπέρασεν D 14 Ἐπεὶ — φρόνημα om D 16 ἐς] συνεζεύχθη, τὰ ἐς? 17 οἷα? 18 ἀπονεύουσα? cf. p. 31 a.

apud omnes illud vulgatum fuerit, neminem neque ante eum neque post eum fuisse qui tot ac tanta facinora vel attentarit felicius vel prosperius gesserit, ut inde Latinis qui in Tzurulo erant negotia facesseret. Asanus dictorum locorum partes superiores ad Aquilonem tenuit. et ad ipsos usque Cpolis muros Ioanne rege in illis adsidente et intuente uterque perveniens ingentem timorem Latinis iniecere, resque eorum in extremum discrimen deduxere. porro cum autumnus praeteriisset ac hiems instaret, Ioannes imperator atque Asanus postquam inter se de gerendis deliberassent, Asanus quidem domum revertitur, imperator in Orientem transfertur.

34. Cuius filius Theodorus cum adhuc immatura esset aetate, utpote qui annum undecimum, ut diximus, non excederet cum reginam Helenam duceret, integer ab imperatrice Irene una cum puella conservabatur: colebantur enim ab ea pueri atque informabantur, tanquam quae ingenium ac naturam optimam nacta in omne bonum animum inclinaret. igitur Latinorum res nimium in angustum deducta, duorum etiam imperatorum affinitate in extremum fastus ille depressus est. rex interim Ioannes cum non diu vixis-

Κωνσταντινουπόλεως ἐξουσίαν τῷ αὐτοῦ γαμβρῷ τῷ Βαλδουΐνῳ ὡς κλῆρον καταλιπών. ὁ δέ γε Ἀσὰν μετάμελος ἐπὶ ταῖς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου συνθήκαις, ὡς ἐφάνη, γενόμενος τρόπον ἐζήτει ὅπως ἂν τὴν θυγατέρα ἀποσπάσῃ τοῦ συζύγου βασιλέως τοῦ Θεοδώρου καὶ ἑτέρῳ ταύτην κηδεύσῃ· τῶν γὰρ Ῥωμαίων ἐδεδίει πάνυ τὴν ἐς τὰ βελτίω προκοπήν, ἔθνους ἄρχων ὑποτεταγμένου πάλαι D Ῥωμαίοις. σκήπτεται γοῦν αἰτίαν, ὡς ἐδόκει μέν, εὔλογον, κἂν οὐκ ἐλάνθανε τοὺς ἐπισταμένους τὰ πράγματα, καὶ ἀποστέλλει πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασιλίδα, ὡς ἐπεὶ πλησιάσειε τῇ Ἀδριανοῦ βούλεται αὐτός τε καὶ ἡ σύζυγος τὸ θυγάτριον ἰδεῖν καὶ πατρικῶς περιπτύξασθαι καὶ τὰ εἰκότα πληρῶσαι καὶ αὖθις ἀποπέμψαι πρὸς τὸν πενθερὸν καὶ σύζυγον. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, καί τοί γε ἀκριβῶς εἰδότες τὸ δρᾶμα καὶ καθαρῶς ἐπιγνόντες τὴν σκευωρίαν, ὅμως πέμπουσι πρὸς τὸν Ἀσὰν τὴν θυγατέρα, ταῦτ' εἰρηκότες ὡς εἰ τὴν θυγατέρα κατάσχοι καὶ τοῦ νομίμως συζευχθέντος ἀποστερήσειεν, ἔστι θεὸς ὁ τὰ πάντα ἐφορῶν καὶ τιμωρίαν ἐπάγων τοῖς τοὺς ὅρκους P 29 παραβαίνουσι καὶ τὰς συνθήκας, ἃς ἐπὶ θεῷ μάρτυρι συνεστήσαντο, διαλύουσιν. ὁ μὲν οὖν Βούλγαρος τὴν θυγατέρα λαβὼν ᾤχετο, τοὺς ἑπομένους αὐτῇ πάντας ὀπισθορμήτους ποιήσας, καὶ

1 τῷ γαμβρῷ Βαλδουΐνῳ τὴν Κωνσταντίνου ὡς D 2 γε om D 3 ταῖς συνθήκαις τοῦ βασιλέως φανεὶς τρόπον ἐζήτει δι' οὗ τὸ θυγάτριον τοῦ συζύγου ἀποσπάσῃ. τῶν D 6 ἐς τὰ βελτίω om D ἔθνους — Ῥωμαίοις om D 7 σκέπτεται vulgo ὡς — πράγματα om D 8 στέλλει πρὸς τὴν D 10 Ἀδριανουπόλει D τε om D 11 καὶ τὰ — σύζυγον om D 12 οἱ οὖν βασιλεῖς καίτοι ἐπιγνόντες D 15 τοῦτ' D 16 καὶ — ἀποστερήσειεν om D ἔσται θεὸς τιμωρός. καὶ ὁ Βούλγαρος D 19 λαβὼν τὴν θυγατέρα D.

set, ex hominibus sublatus genero suo Balduino Cpolitanum imperium hereditarium reliquit. Asanus pactorum quae cum Ioanne imperatore sanxerat pertaesus, quanam ratione filiam a marito Theodoro imperatore avelleret et alii collocaret quaerebat: Romanorum namque in meliora progressum formidabat, gentis ipse Romanis obnoxiae occupator. meditatur itaque caussam, iustam illam quidem atque conspicuam, ut videbatur, licet expertos rerumque gnaros consilium hominis non praeteriret. mittit ad imperatorem atque imperatricem legatos, qui referrent se cum uxore, dum Adrianopolim venisset, filiolam intueri velle et paterna necessitudine amplecti exoscularique, aliaque, uti par esse videbitur, explere, rursumque se eam ad socrum et consortem thalami remissurum. Ioannes imperator et imperatrix Irene, etsi fabulam ad amussim callerent et plane technas ac machinas cognoscerent, mittunt nihilominus ad Asanum filiam hoc enuntiato, "si ille filiam retinuisset et a legitimo coniuge separasset, esse deum, qui omnia conspicit, poenamque iurisiurandi et foederum sub teste deo initorum violatoribus infligit." sed Bulgarus recepta filia abiit, omnibus eam sequentibus recessum

τὸν Αἷμον διαβὰς ἐχώρει ἐπὶ τὸν Τρίνοβον, κλαιούσης μὲν τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς καὶ ὀλοφυρομένης, καὶ πενθερᾶς καὶ βασιλίδος Εἰρήνης καὶ τοῦ συζύγου λίαν ἐποδυρομένης τὸν χωρισμόν, ὅτε φασὶ τὸν Ἀσὰν προσλαβόμενον αὐτὴν τῆς αὐτοῦ ἐφεστρίδος ἔμ-
B *προσθεν ἐπικαθίσαι καὶ τύψαι κατὰ κόρρης τοῖς δακτύλοις, καὶ ἐπαπειλῆσαι δεινῶς, εἰ μὴ σιγῇ φέρει ὅσα οἱ διὰ βουλῆς ἐστὶν ἐπ' αὐτῇ διαπράξασθαι.*

35. *Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ τὸ τῶν Σκυθῶν γένος, τῶν Ταρτάρων καταδραμόντων αὐτῶν, ὁπόσοι τὸ ξίφος ἐκείνων ἐξέφυγον, ἀσκοῖς τὸν Ἴστρον διαπεράσαντες τέκνοις ἅμα καὶ γυναιξί, καὶ ἀκόντων Βουλγάρων (πολλαὶ γὰρ ὑπῆρχον χιλιοστύες) τοὺς τῆς Μακεδονίας χώρους κατέλαβον, οἱ μὲν περὶ τὸν Ἕβρον καὶ τὰ ἐκεῖσε πεδία τὰς νομὰς ποιούμενοι, οἱ δὲ περὶ τὰ κατωτέρω μέρη καὶ τὸν ποταμὸν ὃν ἡ χύδην ῥέουσα γλῶττα, καθάπερ ἔφημεν,*
C *Μαρίτζαν κατονομάζει. καὶ γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς Ἕβρος μέχρι καὶ τῆς Αἵμου τὰς ἐκδρομὰς ποιούμενος, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸ Αἰγαῖον ἐκρέων πέλαγος· ὅτι δὲ συμβάλλουσι τούτῳ καὶ ἕτεροι ποταμοὶ καὶ μείζω ποιοῦσιν, ἐναλλάττει τοῖς παροικοῦσι καὶ τοὔνομα. ἐλῄζον οὖν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πάντα, καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ ἔρημα πάντα τῶν οἰκητόρων ἐποίησαν, καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν (τὸ τῆς παροιμίας ἐρεῖν) ἀπειργάσαντο, καὶ πολιχνίων δὲ ὁπόσα ὑπῆρχον εὐχείρωτα*

1 *περὶ* vulgo 2 *καὶ πενθερᾶς — χωρισμόν* om D 4 *τῆς — καὶ* om D 5 *τοῖς δακτύλοις* om D 6 *διαβολῆς* vulgo *εἰ — διαπράξασθαι* om D 10 *διαπεράσαντες καὶ τὸν Αἷμον ὑπερπηδήσαντες τέκνοις* D 13 *περὶ* — 18 *τοὔνομα*] *περὶ τὴν Μαρίτζαν* D 16 *περὶ* vulgo 19 *γοῦν* D *ἅπαντα* D *καὶ ὡς — ἀπειργάσαντο* om D.

cedere coactis, ac Haemum praetergressus Trinobum contendebat. cum illacrimaretur filia eiularetque, seque a socro, imperatrice Irene, atque coniuge separatam esse anxie ac nimium indoleret, fama est Asanum eam ante sui equi sagulum collocasse, digitisque in faciem percussisse, minatum acriter, ni silentio raptum ferret, se in eam omnia quae illi probro essent executurum.

35. Per idem tempus Scytharum gens ab excursionibus latrociniis ac Tartarorum caedibus reliqua, cum filiis et uxoribus, Bulgaris licet reclamantibus, cum innumera esset multitudo, utribus Istro superato, Macedoniae loca occuparunt: alii circa Hebrum et aequatas agri planities victus sibi suppeditant, alii in loca inferiora, et fluvium quem communis lingua, ut diximus, Maritzam vocare solet, deferuntur. Hebrus namque re et nomine usque Haemum excurrit, indeque in Aegaeum pelagus influit. quod vero in eum alii fluvii ingrediuntur et auctiorem reddunt, nomina accolarum, uti sese offerunt, induit. diripuere itaque omnia quae in Macedonia erant, adeo ut minimo tempore universa cultoribus spoliata desolaretur, et Scytha-

πολέμῳ περιεγένοντο. καὶ ἐφονεύοντο μὲν πολλοί, ἐσκυλεύοντο δὲ πάντες καὶ ᾐχμαλωτίζοντο καὶ ἀπημπολοῦντο ἐν τοῖς μείζοσιν ἄστεσιν, οἷον τῇ Ἀδριανουπόλει, τῷ Διδυμοτοίχῳ, τῇ Βιζύῃ, τῇ D Καλλιουπόλει, καὶ εἴ τι ἄλλο ἦν τείχεσιν ἐρυμνοτέροις ὠχυρωμένον καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκούντων ἠσφαλισμένον.

36. Ἐπεὶ γοῦν οὕτω ταῦτα συνέβη, τὸ τῶν Λατίνων γένος ἀεὶ καθ' ἡμῶν μανίαν τρέφοντες, καὶ χεῖρον δὲ διατεθέντες διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην σφίσι παρά τε τοῦ βασιλέως Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἀσὰν ἔφοδον καὶ τῶν χωρῶν καὶ τῶν πολιχνίων αὐτῶν στέρησιν, καιρὸν ἐζήτουν ἐπιχειρήσασθαι καθ' ἡμῶν, εὑρόντες τῷ τότε δυνάμενον, ὡς ᾤοντο, τὴν ἧτταν τούτοις ἀνακαλέσασθαι. καὶ πρῶτα μὲν τὸν Ἀσὰν ὑποποιοῦνται, καὶ τούτῳ τὰ πρὸς εἰρήνην σπένδονται· ἔπειτα δὲ σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς Σκύθας, βαρβάρους ἄνδρας ἀλήτας τε καὶ ἐπήλυδας, μικροῖς τισὶ τοῖς χαρίσμασι, μακροτέραις δέ γε ταῖς ὑποσχέσεσιν εἰς ἑαυτοὺς ἕλκουσι καὶ συμπράκτορας τῶν ἔργων ποιοῦσι. καὶ δὴ συμμαχίαν τοσαύτην ἔκ τε Σκυθῶν καὶ Βουλγάρων συνηθροικότες οἱ Ἰταλοὶ ὁμόσε κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου χωροῦσιν. ἐπεὶ δὲ σφίσιν ἐκ τοῦ P 30 σχεδὸν τὸ τῆς Τζουρουλοῦ ἄστυ ἐτύγχανε, κατ' ἐκείνου τὴν μάχην ἱστῶσι, παρόντος αὐτοπροσώπως καὶ τοῦ Ἀσὰν μετὰ τοσούτων χιλιοστύων, τῶν Σκυθικῶν καὶ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, καὶ τῶν Ἰταλικῶν μηχανημάτων. ἦν δὲ τῆς Τζουρουλοῦ

2 τοῖς — τῇ om D 3 τῷ Διδυμοτοίχῳ om D τῇ utrumque om D 4 καὶ εἴ — 5 ἠσφαλισμένον] καὶ τοῖς μείζοσιν ἄστεσιν D 7 ἀεὶ — 12 πρῶτα] πρῶτον D 12 τὰ πρὸς εἰρήνην om D 14 ἄνδρας om D 15 μείζοσι δ'. ὑποσχέσεσιν D 17 ἐκ — Βουλγάρων om D οἱ Ἰταλοὶ om D 18 Ἰωάννου om D 19 Τζουρουλῷ D 20 αὐτοπροσώπως om D 21 τῶν ante Βουλγ. om D 22 ἐφρούρει δὲ τὴν Τζουρουλῷ ὁ D.

rum solitudo, ut proverbio dicitur, efficeretur. oppidulis item captu facilibus bello non sine multorum strage potiti sunt: rapinis ac populationibus omnia vastata; viri in servitutem abacti in maioribus urbibus Adrianopoli Didymotoecho Bizya Calliupoli, et si quae alia erat murorum tutiorum strue circumdata aut habitantium multitudine circumsepta, divenditi sunt.

36. Cum haec ita succederent, Latini quoque perpetuo in nos odio ac furore inflammati, et propter quam in eos Ioannes imperator et Asanus irruptionem fecerant, et urbium ac oppidorum privationem magis ac magis infensi, nostra aggrediendi nosque opprimendi occasionem quaerebant, et ad vires amissas instaurandas satis illud peropportunum visum est. primum sibi Asanum conciliant, cum quo pacem componunt; deinceps Scythas barbaros errones peregrinos et advenas munusculis exiguis, sed uberioribus promissionibus illectos sibi adsciscunt, agendorumque sibi socios allegant. hinc magis ex Scythis et Bulgaris auxiliaribus copiis recollectis Itali una omnes simul adversus Ioannem imperatorem aciem instruunt. et cum prope Tzuru-

τὴν φρουρὰν παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου προσδεδεγμένος ὁ Ταρχανειώτης Νικηφόρος, ὃς ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως ὑπῆρχε τότε, μέγας δὲ δομέστικος τετίμηται ὕστερον, γαμβρὸς δὲ ἦν τοῦ μεγάλου δομεστίκου τοῦ Παλαιολόγου ἐπὶ τῇ πρώτῃ αὐτοῦ θυγατρὶ Μαρίᾳ. ἦν δὲ ὁ Ταρχανειώτης καὶ στρατιώτης καλὸς καὶ B ἀγαθὸς στρατηγός, καὶ πολλῆς ἐπαπολαύων τῆς παρὰ θεοῦ ἀντιλήψεως, καθὼς καὶ μέχρι τέλους ἐπέγνωσται μάλιστα· καὶ γὰρ ἐδόκει τοῖς πολλοῖς εὐτυχίᾳ κατορθούμενος τὰ πολλὰ ἢ εὐανδρίᾳ καὶ στρατηγίᾳ τῶν ἐναντίων περιγενόμενος. ἐπεὶ δὲ τῷ ἄστει παρεκαθίσαντο, μηχανήματά τε καὶ ἑλεπόλεις τοῖς Ἰταλοῖς ἐγεγόνεισαν πολλαί τε καὶ ἰσχυραί, ὡς μὴ μόνον τηλικοῦδε ἄστεως περιγενέσθαι ἰσχύουσαι ἀλλὰ καὶ ὑψηλοτέρων τειχῶν καὶ εὐμεγεθεστέρων πόλεων, τότε τὸ γενναῖον φρόνημα καὶ τὴν στρατηγικὴν μεθοδείαν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης λαμπρῶς ἐνεδείξατο. ἦν δὲ τὸ ὅλον τῆς τοῦ θεοῦ ἀντιλήψεως· ἀντεμηχανᾶτο C γὰρ ἔνδον ὁ Ταρχανειώτης τοῖς ἔξωθεν μηχανήμασιν, καὶ τῇ τοσαύτῃ πληθύϊ τῆς στρατιᾶς ἀντεπεξῆγε τὸ ἀνδρικὸν ἐν πολλοστοῖς ἄγαν τοῖς στρατιώταις. ἐν ἀμηχανίᾳ δὲ ἦν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης, οὐ τοσοῦτον τῶν ἐν τῷ ἄστει ὑπεραγωνιῶν, ἀλλ᾽ εἰδώς, οἷα ἐχέφρων καὶ συνετὸς τὰ πολέμια, ὡς εἰ τὸ ἄστυ παρὰ τῶν

2 ὃς] ὁ D, omissis τοῦ βασιλέως ὑπῆρχε. 3 μέγας — ὕστερον] καὶ ὕστερον μέγας δομέστικος D 4 ἐπὶ — 5 καὶ] ἀνὴρ D 5 καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς om D 6 ἀπολαύων D 7 καθὼς — περιγενόμενος om D 10 τε] μὲν D τοῖς Ἰταλοῖς om D 14 τῆς om D 17 ἀντεπεξῆγε — στρατιώταις om D 19 οὐ — ἀλλ᾽ om D 20 οἷα — πολέμια om D παρὰ τῶν ἐναντίων om D.

lense castrum esset, vires ad id oppugnandum convertunt, eodem Asano praesente cum tot milenis Scytharum et Bulgarorum et Italicis machinis. Tzuruli custodia Nicephoro Tarchaniotae, qui e mensa tunc erat imperatoris, postmodum magnus domesticus creatus est, magni domestici Palaeologi gener, cum primum illius filiam Mariam sibi nuptiis adiunxisset, ab imperatore Ioanne demandata fuerat. erat Tarchaniota miles praestans et optimus dux, et divini praesidii saepissime particeps, ut exitu fineque rerum patenter innotuit: namque eum plerique aspirante magis fortuna res absolvere quam robore et militari peritia hostes superare existimabant. postquam castrum a milite circumseptum est, arietes tormentaque Italis adfuere multa et valida, quibus non hoc solum sed altiores etiam muros et ingentiores urbes quassatas diruissent. tunc cogitationes magnas et in bellicis disponendis industriam una cum sociis, qui e mensa erat, dilucide satis demonstravit. verum totum id divinae opi tribuendum est. nam Tarchaniota in externas machinas alias ipse machinabatur, et tantae copiarum multitudini robur ac animum, quae in immensa militum multitudine reperiri possent, opposuit. haec anxium ac sollicitum habebant Ioannem imperatorem, non tantum de castro pertimescentem, sed tanquam summo ingenio et prudentia bellica praeditum

ἐναντίων ἁλῴη φρούρια πάντα τὰ ἐν τῇ δύσει τούτῳ τυγχάνοντα γένοιντο. τέως οὖν ἠγάπα μᾶλλον ἐν τούτῳ ἐπτοῆσθαι τοὺς πολεμίους καὶ τὸ πολὺ τῆς ῥύμης σφίσιν ἐναποκόπτεσθαι· ἔμελε γὰρ αὐτῷ μᾶλλον τὰ ἐν τῇ ἕῳ, ὧν ἐλευθέρων ὑπαρχόντων τῆς μάχης πλεῖον αὐτῷ τὸ τῆς εὐφροσύνης ὑπῆν. πολιορκουμένου γοῦν τοῦ ἄστεως Τζουρουλοῦ αἴφνης ἐπήει μήνυμα τῷ Ἀσὰν ὡς ἡ σύζυγος D αὐτοῦ ἡ ἐξ Οὔγγρων ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, τετελεύτηκε δὲ κατὰ ταὐτὸ καὶ παιδίον αὐτοῦ καὶ ὁ Τρινόβου ἐπίσκοπος. θεομηνίαν γοῦν ἡγησάμενος ταῦτα πυρὶ ἀφανίζει τὰς ἑλεπόλεις, καὶ ὡς εἶχε δρόμου ἐπὶ τὸν Τρίνοβον ἵκετο. μόνοι γοῦν ἀπολελειμμένοι οἱ Ἰταλοί, ἐπεὶ μὴ ἀποχρώντως εἶχον εἰς τὴν τοῦ ἄστεως πολιόρκησιν, κἀκεῖνοι τὴν κατ' αὐτῶν μάχην λελοιπότες ἐς τὴν Κωνσταντίνου ᾤχοντο. ἠλευθέρωτο γοῦν τὸ ἄστυ τῆς τῶν ἐναντίων πολιορκίας, καὶ συνηλευθέρωτο καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Ταρχανειώτης, Νικηφόρος ἐν τούτοις κατὰ τὴν κλῆσιν ἀναφανείς. ὁ μὲν οὖν Ἀσάν, ἐπειδὴ τούτῳ τὰ προρρηθέντα ξυμβέβηκε λυπηρά, εὐσεβῶς καὶ μάλα οἰηθεὶς ὡς διὰ τὰς παραβασίας τῶν ὅρκων ὧν μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ξυνέθετο καὶ τὸ ἀποσπάσαι τὴν θυ- P 31 γατέρα τοῦ συζύγου Θεοδώρου ταυτὶ γένοιντο, μετάμελος ἐπὶ τούτοις γενόμενος πρέσβεις ἐξαπεστάλκει πρὸς τὸν βασιλέα, ἑαυτόν τε ἐξουθενῶν τῆς κακίστης πράξεως καὶ τὰς συνθήκας ἀνα-

1 ἀλῷ D τούτῳ et 2 γένοιντο om D 2 ἐν τούτῳ μᾶλλον D 3 ῥώμης D 5 τὰ D 6 Τζουρουλῷ D 7 κατ' αὐτὸ καὶ τὸ π. D 9 γοῦν] τοίνυν D 10 περὶ vulgo 12 ἀπολελοιπότες D 15 Νικηφόρος — ἀναφανείς om D 16 ἐπειδὴ — λυπηρά om D 17 καὶ μάλα om D παραβάσεις D ὧν — 19 γένοιντο] οὕτω λελύπητο D 20 ἐξαποστέλλει D 21 καὶ τῆς κακίστης πράξεως τὴν ἧτταν ἀνακαλούμενος D.

suspicantem, si castrum ab hostibus caperetur, quaecunque ipse in occidente possideret, pessum itura. delectabatur interim in eo expugnando adversarios retardari, eorumque potissimam impetus partem confringi: nam orientalibus rebus potius animum advertebat, quas cum a bello immunes conspiceret, magis animo gestiebat. dum obsidetur Tzuruli castrum, Asano de repente nuntiatur uxorem Ungaram in vivis esse desiisse, eodem momento et filiolum ipsius et Trinobi episcopum obiisse. ideo numinis iram ratus tormenta igne concremat, et quam citissime Trinobum redit. igitur soli Itali cum ad obsidendum castrum ex se non sufficerent, quam in Romanos constituerant pugnam dirimentes, Cpolim revertuntur, et arx illa ab hostium obsidione liberatur. qui e mensa erat Tarchaniota Nicephorus in his victoriam, quod utique suum nomen infert, adeptus. Asanus ergo post dicta adversa ac infortunata pie admodum concipiens propter violatum iusiurandum, quod imperatori Ioanni dederat, et filiam a thalami consorte Theodoro raptam haec fieri, poenitentia ductus caduceatores mittit ad imperatorem, semet ipsum sceleris accusans et pacta conventa reposcens, deprecansque

καλούμενος καὶ συγγνώμην τῶν πεπραγμένων αἰτούμενος. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, οἷα ἐκεῖνοι πρὸς τὰ εὐσεβέστερα καὶ θειότερα ἀπονεύοντες, δέχονταί τε τὴν πρεσβείαν, καὶ οὐδὲ εἰς μακροὺς ἐλθόντες λόγους τούς τε ὅρκους καὶ αὖθις
B πεδοῦσι καὶ τὴν νύμφην Ἑλένην ἀνακαλοῦνται. ἀποστέλλεται γοῦν αὕτη πρός τε τὸν πενθερὸν καὶ τὸν σύζυγον, καὶ εἰρήνη πάλιν μέσον Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων.

37. Ὁ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας δρόμος ἐφ' ἑτέραν τρέπεται τὴν ὁδὸν καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν τῇ Κωνσταντίνου διασαφήσει· πολυσχιδῶς γὰρ τότε τῶν πραγμάτων κεκινημένων διὰ τὸ πολυαρχίαν ἐν πᾶσι γενέσθαι, ποικίλως δεῖ καὶ τὰ τοῦ λόγου συστρέφεσθαι. ὁ μὲν οὖν Βαλδουῖνος, ὃν ὁ λόγος βασιλεῦσαι τῆς Κωνσταντίνου προείρηκεν, ἀπειρηκὼς ἐν ταῖς πρὸς Ῥωμαίους μάχαις, μᾶλλον δὲ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην ἐναντιότητι (ἐς μικρὸν
C γὰρ τὰ ἐκείνου παρὰ τούτου συνέσταλται), πρὸς τὸν τῶν Φράγκων ἀποδεδημήκει ῥῆγα, προσῳκειωμένον τούτῳ καθ' αἷμα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ξυμφυλέτην ἄγαν τε Ῥωμαίοις ἐχθρὸν καὶ βοηθεῖν διὰ ταῦτα ἕτοιμον, καὶ συμμαχίαν ζητεῖ ἀξιόλογον, καὶ ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ· καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἑξήκοντα χιλιάδες συνηθροίσθησαν Φράγκων, ἵν' ὅπως κατὰ Ῥωμαίων χωρήσωσιν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν αὐτοῖς εὔδρομος διὰ νηῶν ἡ ὁδός, τῆς ἀναγωγῆς

1 καὶ συγγν. — αἰτούμενος om D οἱ οὖν βασιλεῖς πρὸς τὰ θειότερα D 2 οἷοι? 3 τε om D 4 καὶ — πεδοῦσι om D 5 νύμφην αὖθις ἀνακαλοῦνται, καὶ στέλλεται αὐτοῖς, καὶ εἰρήνη γίνεται μέσον αὐτῶν D 8 Ὁ — 13 προείρηκεν] ὁ δὲ Βαλδουῖνος D 14 μᾶλλον — συνέσταλται om D 16 οὐ — ἕτοιμον om D 18 συμμαχίας ζητήσας ἔτυχε τοῦ D 20 ἠθροίσθησαν D ἵν' — χωρήσωσιν om D 21 τῆς — μισθὸν om D.

sibi veniam flagitiorum. Ioannes imperator Ireneque imperatrix, tanquam qui in magis pia ac magis divina prospicerent, legatos excipiunt, nec verbis rem prolatando rursum iusiurandum comprobant, sponsamque Helenam repetunt, quae ad socrum et coniugem redit, et pax iterum inter Romanos et Bulgaros peragitur.

37. Sed historiae series alio deflectit, et quae Cpoli agebantur narrare gestit: namque cum tunc temporis ob varios ubique principatus in multas etiam partes res divisae agitarentur, varie etiam orationis corpus conformandum est. Balduinus, quem supra oratio nostra Cpoli imperasse demonstraverat, ob conflictus erga Romanos et potissimum propter sui adversarium Ioannem imperatorem, qui in angustum dominatum illius contraxerat, diffidens ac plane desperans ad Francorum regem sibi affinitate coniunctum et eiusdem generis et Romanis infensissimum, ideoque suppetias ferre paratum, proficiscitur, operamque illius nec contemnendam poscit. fit voti compos, et intra breve tempus Francorum sexaginta milia, ut in Romanos arma caperent, lecta sunt. et cum navigiis via difficilis esset (largiorem enim

προσαπαιτούσης πλείω ἢ κατὰ δύναμιν τὸν μισθόν, διὰ τῆς χέρσου τὴν πορείαν ποιοῦνται. καὶ δὴ τὰς ἄνω παραμείψαντες Γαλλίας D *καὶ διελθόντες τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Ἄλπεων εἰς τὸ Ὀστρίκιον ἀφίκοντο, καὶ τὴν Οὐγγρίαν παραγγείλαντες διαπερῶσι τὸν Ἴστρον, καὶ τῇ Βουλγάρων προσέσχον, πᾶσι μὲν ὡς φίλοις καὶ συγγενέσι καθ' ὁδὸν χρώμενοι, καὶ διὰ σφᾶς μὲν αὐτούς, οὐχ ἧττον δὲ καὶ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔχθραν ἐφιλοφρονοῦντο παρὰ τῶν κατὰ τόπους κρατούντων τὰ μάλιστα. οἱ μὲν οὖν Βούλγαροι τὰς μετὰ Ῥωμαίων σπονδὰς παρεωρακότες ἄδειαν τοῖς Φράγκοις δεδώκασι διὰ τῶν ὅρων αὐτῶν διελθεῖν, τῷ δοκεῖν ὑπ' αὐτῶν βιασθέντες τὴν ἐκβολήν. τὸ μὲν οὖν ἄστυ τῆς Τζουρουλοῦ καὶ αὖθις ἑάλω ἐκστρατευσάντων κατ' αὐτῶν τῶν Λατίνων καὶ συμμαχούντων τούτοις καὶ τῶν Σκυθῶν, εἰς φυλακὴν δὲ ἦν τότε ὁ Πετραλίφας Ἰωάννης, ὃς μέγας χαρτουλάριος πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην τετίμητο, ἀνὴρ γενναῖος τὴν χεῖρα καὶ πολεμικοῖς πράγμασι κατεξητασμένος παιδόθεν· τὸ δὲ τῆς Λατινικῆς δυνάμεως περιὸν καὶ τὸ ἀπειροπληθὲς τῶν Σκυθῶν καὶ τὸ τῶν ἑλεπόλεων συχνόν τε καὶ καρτερὸν παραδοῦναι τοῦτον τὸ ἄστυ* P 32 *τοῖς Ἰταλοῖς πεποιήκεσαν. φασὶ δέ τινες καὶ προδοσίαν μελετῆσαί τινας κρύφα, κἀντεῦθεν πτοηθῆναι τὸ ἀπρόοπτον τῆς ἁλώσεως. οἱ μὲν οὖν Λατῖνοι τὴν Τζουρουλὸν ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς ἐν ταύτῃ Ῥωμαίους συνάμα τῷ Πετραλίφᾳ δεσμώτας ἤγα-*

8 *τὰ μάλιστα* om D 10 *τοῖς* om D *διὰ — αὐτῶν* om D *τῷ — ἐκβολήν* om D 11 *Τζουρουλῷ* D 12 *ἐκστρατ. — Σκυθῶν* om D 14 *τότε*] *τούτου* D *ὃς*] *ὁ* D, omissis *πρὸς — τετίμητο. τοῦ βασιλέως Ἰωάννου?* 15 *γενναῖος* — 16 *παιδόθεν*] *ἀνδρεῖος* D 19 *πέπεικε* D *καὶ* — 21 *ἁλώσεως*] *ὡς καὶ διὰ ὑποψίαν προδόσεως* D 21 *Τζουρουλῷ* D 22 *ἐνταῦθα* D.

quam ipsi possent facere impensam similis navigatio postulabat), terrestri itinere viam ineunt, superioresque Gallias traiicientes percursaque Italia per radices Alpium Ostricium proficiscuntur, et per Ungariam commigrantes Istrum tranant, et Bulgaris immiscentur, omnibus tanquam amicis et affinibus usi; qui et propter semet ipsos, nec minus in nos odium amicissime a locorum dominis excipiebantur. Bulgari foederibus cum Romanis spretis facultatem Francis fecere per montana sua transeundi, quasi vi atque factione coacti dedissent. sic Tzuruli arx a Latinis oppugnantibus cum Scytharum auxiliaribus copiis rursum expugnatur. tunc eam custodiebat Ioannes Petraliphas magni cancellarii dignitate a Ioanne imperatore decoratus, vir maximis corporis viribus et a puero militaribus negotiis exercitus: verum Latinarum copiarum abundantia et innumera Scytharum vis tormentorumque spissum ac validum Italis deditionem paravit. tradunt nonnulli clam aliquos defectionem meditatos, ideoque improvisum expugnationis pertimuisse. Latini itaque Tzurulum cepere, et in ea Romanos comprehensos cum Petrali-

γον εἰς τὴν Κωνσταντίνου, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτοὺς ἀπημπόλησαν. τοῦ δὲ ἄστεως τῆς Τζουρουλοῦ πολιορκουμένου παρ' Ἰταλῶν, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τριήρεις ἱκανὰς συσκευασάμενος καὶ στράτευμα οὐκ ὀλίγον μεθ' ἑαυτοῦ προσλαβὼν κατὰ τῶν B *Ἰταλῶν ἐπεχείρει. ἀπὸ μὲν οὖν τῆς Νικομηδείας ἀπάρας καὶ παραμείψας τὸν χάρακα ἐπόρθησε τὴν Δακίβυζαν πρὸ καιροῦ, καὶ κατέσχε ταύτην, προσέτι δὲ καὶ τὸ τοῦ Νικητιάτου φρούριον, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν καὶ τοῦτο πεποίηκεν. ἐδυστύχησε δὲ τῷ τότε ἐν ταῖς τριήρεσιν ἀπειροπολέμων ὄντων τῶν ἐν αὐταῖς μαχομένων, καὶ τοῦ Ἰσφρὲ τοῦ Ἀρμενίου εἰς τάξιν ἡγεμόνος ἐν τούτοις τυγχάνοντος καὶ ὀκνηροτέρου τελοῦντος περὶ τὰ μάχιμα. προϋπῆρχε δὲ τὴν τῶν τριήρεων στρατηγίαν ὁ Κοντοφρὲ Μανουὴλ περιεζωσμένος, ἀνὴρ γενναῖος τὴν χεῖρα καὶ Ἄρην πνέων κατά τε θά-* C *λατταν καὶ ξηράν. ἀλλὰ πρό τινων ἡμερῶν θρασυτέρας τὰς διαλέξεις περὶ τοῦ ναυτικοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ποιησάμενος (εἰρήκει καὶ γὰρ ὡς οὐκ ἂν ἀντωπήσειαν ταῖς Ἰταλικαῖς τριήρεσιν αἱ ἡμέτεραι, κἂν πολλαπλασιάζοιντο πρὸς αὐτούς, ἀκριβῶς τὰ περὶ ἀμφοῖν ἐπιστάμενος) παρεστάλη τῆς ἡγεμονίας, καὶ Ἰσφρὲ αὐτὴν διεδέξατο, καὶ ἡττήθη ἧτταν σφόδρα δεινήν. τριάκοντα γὰρ ἐξάρχων τριήρεων ὑπὸ τρισκαίδεκα ἐκνενίκηται, καὶ τοσαύτας ἀπώλεσεν ὁπόσαι ἦσαν τῶν ἐναντίων· ἑκάστη γὰρ τούτων μίαν ἐκέρδησε λάφυρον αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ ὅπλοις. καὶ ταῦτα μὲν*

1 *Κωνσταντινούπολιν* D 2 *Τζουρουλῷ πολιορκουμένης* D *παρ' Ἰταλῶν* om D 3 *σκευασάμενος* D 5 *οὖν* add D 10 *Ἰσφρὲ* D 16 *καὶ γὰρ* om D *ἂν* om D *τριήρεσιν* om D 17 *κἂν* — 18 *ἐπιστάμενος*] *καὶ* D 18 *καὶ ὁ Ἰσφρὲ* D 19 *ἧτταν σφόδρα δεινήν* om D 20 *νενίκηται* D 21 *ἑκάστη* — *οὕτως* om D.

pha vinculis alligatos et Cpolim deductos familiaribus vendiderunt. dum obsideretur ab Italis Tzurulus, Ioannes imperator multis triremibus fabricatis et exercitu non exiguo secum conducto Italos aggrediebatur. a Nicomedia discedens et Characem praetergressus Dacibyzam praeter expectationem oppugnatam occupavit. praeterea et Nicetiati castellum in suam potestatem redegit. infortunatus nihilominus in triremibus fuit, cum qui in illis confligebant bello essent inexperti atque insueti, et Isphreus Armenius classi praeesset, circa res militares ultra quam par erat segnior. ante eum Manuel Contophreus, vir manu potens, terra marique Martem spirans, triremium erat gubernator: sed cum ante paucos dies de classe audacior illius cum imperatore congressio fuisset (namque dixerat Italicis triremibus nunquam nostras, licet multo plures fuissent, cum ipse ambarum facultates optime nosceret, obviare vel obsistere posse), praefectura spoliatus est, quam in se Isphreus receperat, valde miseranda victoria superatus: cum enim triginta triremes conduceret, a tredecim debellatus est, totque de suis quot erant hostium amisit: singulae enim singulas cum ipsis hominibus et armis spolium

ἔσχεν οὕτως, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ αὖθις μετὰ τοῦ βασι- D λέως Ἀσὰν εἰρήνην εἶχε, καὶ τῇ συγγενείᾳ καὶ ἄμφω συνεδέδεντο, οὐκ ἀκριβῶς μὲν τοῦ Ἀσὰν τὰς ἐνόρκους συμφωνίας φυλάττοντος· ἔστι γὰρ ὅτε διὰ μικρὸν κέρδος παρεσπόνδει. τέως ἐν τῷ φανερῷ καὶ πλατυκῶς ἔστεργε τὴν ἀγάπην καὶ τὰ τῶν φίλων ἐποίει.

38. Ὁ μὲν οὖν Ἀσὰν Ἰωάννης τῆς συζύγου στερηθείς, ἣν ἐξ Οὐγγρίας εἶναι ὁ λόγος φθάσας ἱστόρησεν, ἠγάγετο εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου τὴν Εἰρήνην, καλὴν τὸ εἶδος καὶ εὐμεγέθη, μηδὲ τὸ τοῦ αὐταδέλφου τοῦ πατρὸς αὐτῆς κῆδος ὑπιδών, ὅτιπερ τῇ ἐκ παλλακίδος αὐτοῦ θυγατρὶ συνηυνάζετο. ἦσαν δὲ τῷ Ἀγγέλῳ Θεοδώρῳ παῖδες ἄρρενες δύο, Ἰωάννης καὶ Δημήτριος, καὶ θήλειαι δύο, ἡ Ἄννα καὶ ἡ ῥηθεῖσα Εἰρήνη, μεθ' ἧς ὁ Ἀσὰν παῖδας γεγέννηκε τρεῖς, τὸν Μιχαήλ, τὴν Θεοδώραν καὶ τὴν Μαρίαν. ἀπελύθη γοῦν τῶν δεσμῶν διά τοι τοῦτο ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος, καὶ συναινέσει τοῦ γαμβροῦ αὐ- P 33 τοῦ τοῦ Ἀσὰν ἐγκρατὴς γενέσθαι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πάσης ἧς πρότερον ἦρχε χώρας ἠθέλησε. καὶ δή τινας ὀλίγους παρὰ τοῦ Ἀσὰν προσλαβόμενος, ἐπεὶ φανερῶς κινῆσαι μάχην κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μανουὴλ οὐκ ἠδύνατο, κρύφα μηχανᾶται τὴν εἰς Θεσσαλονίκην εἴσοδον, εὐτελῆ τινὰ ἀμφιασάμενος ῥάκια καὶ τὴν εἴσοδον ὑποκλέψας τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ εἰσῄει καί τισιν ἐπεγνώσθη τοῖς οἷς ἐβούλετο, οὓς ὅτε εὐτύχει ἐφίλειστε καὶ εὐηργέτει, μεθ'

1 βασιλέως om D 2 ἄμφω] αὖθις D 3 οὐκ — 4 ὅτε] ἀλλ' ὁ Ἀσὰν ἐστιν ὅτε καὶ D 4 τέως — ἐποίει om D 6 Ὁ — 7 ἠγάγετο] ἠγάγετο δὲ ὁ Ἀσὰν D 8 καλὴν — εὐμεγέθη om D 11 ἄρρενες δύο om D 12 θήλειαι Ἄννα τε καὶ Εἰρήνη D 15 τοι om D ὁ] καὶ ὁ D 17 εἶχε D 18 μάχην add D.

retulerunt. et haec quidem ita se habuere. imperator vero Ioannes rursus cum Asano pacem sanxit, et affinitate ambo vinciebantur. Asanus quamvis cum iureiurando foedera composita non nimis anxie observaret, tanquam qui vel minimo emolumento sibi proposito iura violaret, in aperto et simulate amicitiam colebat, et quae amicorum erant exequebatur.

38. Hic ergo uxore, quam Ungaram fuisse praenarravimus, privatus filiam Angeli Theodori Irenem, forma conspicuam et corpore proceram, fratris paterni consanguinitatem, qui cum filia sua e pellice suscepta cubabat, haud reveritus, sibi matrimonio iungit. erant Theodoro Angelo filii masculi duo, Ioannes et Demetrius, et duae feminae, Anna et dicta Irene; quacum Asanus filios habuit tres, Michaelem Theodoram Mariam. propterea vinculis solutus Angelus Theodorus, ita genero eius Asano annuente, Thessalonicae et universae regionis, cui ipse prius imperabat, imperium recuperare animum induxit, paucisque ab Asano acceptis, cum palam in fratrem Manuelem arma capere non posset, clam ingressum Thessalonicae molitur. sic sordidis pannis vestitus urbem furtive ingreditur. cum vero quibus concupierat, illis scilicet quos ipse in rebus prosperis sibi et amore et beneficio

ίων καὶ τεθάρρηκε τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σκῆψιν, οὐ πολλοῦ δεη- B θεὶς τοῦ χρόνου ἐγκρατής τε αὖθις τῆς Θεσσαλονίκης ἐγένετο καὶ τῶν πέριξ πόλεων καὶ χωρῶν. βασιλεὺς δὲ ὀνομάζεσθαι οὐκ ἠθέλησε διὰ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάθος, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην βασιλέα ὠνόμασε, καὶ ἐρυθροῖς πεδίλοις τοὺς πόδας ἐκείνου ὑπέδησε, καὶ τοιούτοις γράμμασιν ὑπογράφειν διώρισεν, αὐτόν τε διέπειν τὰ κοινὰ καὶ διεξάγειν τὰ τοῦ υἱοῦ. τὸν δ' ἀδελφὸν Μανουὴλ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλών, καὶ ἐμβαλὼν ἔν τινι τριήρει, περὶ τὴν Ἀττάλου ἐξώρισεν, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα Ἀσὰν ἐξέπεμψεν. ὁ δὲ Ἀσὰν τὸν πενθερὸν μᾶλλον ἐφίλει Θεόδωρον ἢ C τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μανουήλ· ὑπερηγάπα γὰρ τὴν σύζυγον Εἰρήνην, οὐχ ἧττον ἢ Ἀντώνιος τὴν Κλεοπάτραν. ὁ μὲν οὖν Μανουὴλ τῇ Ἀττάλου προσοχείλας παρὰ προσδοκίαν τοὺς ἐξ Ἄγαρ εὗρε φιλανθρωπίᾳ μᾶλλον πρὸς αὐτὸν χρησαμένους· ἐπεὶ γὰρ εἰρήκει πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην τυγχάνειν αὐτοῦ τὴν ὁρμήν, παρεχώρησαν τούτῳ τὴν δίοδον, ἐφοδιασάμενοι προσηκόντως. ἐκεῖθεν οὖν πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο οὗτος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀσμένως τε τοῦτον ἐδέξατο καὶ ὡς προσῳκειωμένον τῷ γένει καὶ ὡς πάλαι δε- D σπότην ὠνομασμένον, δοὺς δὲ αὐτῷ χρῆμα καὶ τριήρεις ἓξ ἐπὶ τὴν μεγάλην Βλαχίαν ἀφῆκεν, ὅρκους παρ' αὐτοῦ λαβὼν φρικώδεις, οἷος ἐκεῖνος συνέσεως καὶ ἀγχινοίας πλήρης ὤν. καταλαβὼν οὖν τὸν τῆς Δημητριάδος χῶρον ὁ Μανουήλ, κἀκεῖθεν τοῖς μὲν

2 τε om D τῆς om D 3 ἐθέλησε D 10 πενθερὸν αὐτοῦ μᾶλλον D 11 ὑπερηγάπα — Κλεοπάτραν om D 13 τοῖς ἐξ Ἄγαρ ἐνέτυχε D 14 μᾶλλον om D χρησαμένοις D 16 εἴσοδον D ἐφοδ. — 17 οὖν] καὶ D 17 οὗτος om D 19 περὶ vulgo 20 φρικώδεις — ὢν om D 22 οὖν τὴν Δημητριάδα κἀκεῖθεν D.

devinxerat, innotuit, adversus fratrem consilia aperit, neque diu post rursus et Thessalonicam et adiacentia loca et urbes sub dominium ditionemque suam facit. is propter oculorum imminutionem imperatoris nomen recusat, eo tamen Ioannem filium cohonestat, et purpureis calceis pedes illius circumvestit, neque dissimilibus literis subscribere iussit; sibi vero summam omnium rerum ac filii temperationem reservavit; fratrem Manuelem abrogato imperio in triremem impositum Attaliam ablegavit, coniugem ad Asanum patrem remisit. Asanus Theodoro socero quam genero Manueli addictior erat: non minus enim ipse amore coniugis Irenae quam Antonius Cleopatrae corripiebatur. Manuel itaque Attaliam appellens ab Agarenis, quod ipse nusquam speraverat, humanissime officiosissimeque excipitur: nam dicenti se ad Ioannem imperatorem contendere commeatu, uti par erat, subministrato transitum dedere. indeque imperatorem conveniens, et uti genere coniunctus et despota iam olim electus ab imperatore lubenti animo visitur; cui cum et pecunias et triremes sex tradidisset, in magnam Blachiam, prius ab illo iureiurando formidabili sane, tanquam qui et prudentia ac solertia excelleret, accepto, direxit. ubi Demetriadem Manuel appulisset et amicis

τῶν οἰκείων γραφαῖς τὴν αὐτοῦ παρασημάνας ἔφοδον, τοὺς δὲ ὑποθέλξας ταῖς ὑποσχέσεσιν, οὐ διὰ πολλῶν συνηθροίκει περὶ αὐτὸν στράτευμα, ἦρξέ τε Φαρσάλων καὶ Λαρίσσης καὶ Πλαταμῶνος καὶ τῶν περὶ ταῦτα. εἶτα δὲ σπονδὰς ποιησάμενος συνῆλθε τούτου τοῖς ἀδελφοῖς, τῷ τε Κωνσταντίνῳ καὶ Θεοδώρῳ· ὁ μὲν γὰρ Κωνσταντῖνος δεσπότης, ὡς ἔφημεν, ὧν ἦρχεν ὧν εἰρήκειμεν ἄρχειν, ὁ δὲ Θεόδωρος ἦν ὁ τοῦ φημιζομένου ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰωάννου πατήρ. ἐπεὶ δὲ συνῄεσαν, πείθουσι καὶ ἄμφω τὼ ἀδελφὼ τὸν Μανουὴλ τῶν σπονδῶν ἐκστῆναι τῶν πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην. ὁ δὲ ἑκὼν ἀέκων, ὡς ἔφασκον οἱ παρατυχόντες καὶ περὶ τῶν τοιούτων εἰδότες, συνῄνεσεν αὐτῶν τοῖς βουλεύμασι, καὶ τὸ P 34 ἀπὸ τοῦδε ὑπῆρχον συνδεδεμένοι, ταῖς σφετέραις χώραις ταῖς μεμερισμέναις αὐτοῖς ἀρκούμενοι, καὶ μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Εὐρίπῳ Λατίνων συμβάσεις ἔχοντες εἰρηνικάς.

39. Οὐ πολὺς παρερρύη χρόνος, καὶ ὁ Μανουὴλ ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, μετάμελος, ὡς ἔλεγον, τῶν παραβάσεων τῶν πρὸς τὸν βασιλέα γενόμενος. θνήσκει δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, γυνὴ σωφρονική τε καὶ ἀρχικὴ καὶ πολὺ τὸ μεγαλεῖον ἐπιδεικνυμένη τὸ βασίλειον. ἔχαιρε δὲ καὶ λόγοις καὶ σοφῶν ἠκροᾶτο μεθ' ἡδονῆς. ἐτίμα δὲ τούτους ὑπερβαλλόντως, ὡς ἔστιν ἐκ τούτου γνῶναι. καὶ γὰρ ἐκλείψεως γενομένης ἡλίου τὸν καρκίνον B διοδεύοντος περὶ μεσημβρίαν, ἐπείπερ αὐτὸς οὕτω συμβὰν ἐν τοῖς

3 Φαρσαλίας D 4 καὶ τῶν — ποιησάμενος add D 5 τοῖν ἀδελφοῖν D 6 Κωνσταντῖνος ὥστε μὲν δεσπ. D ἦρχεν — p. 35 B extr. καλούμενος om D.

ac familiaribus ad hos literis datis suum significasset adventum, alios promissionibus demulxisset, nullo negotio copias collegit, Pharsalosque et Larissam et Platamonem sibi comparavit, convenitque cum fratribus Theodoro et Constantino. nam Constantinus, ut diximus, despota, quae commemoravimus, dominabatur, Theodorus erat Ioannis, qui Thessalonicae acclamabatur, pater. cum convenissent, ambo fratres Manueli suadent ut condiciones et pactiones, quas cum imperatore Ioanne inierat, perturbaret. ille volens nolens, ut qui interfuerant et rerum harum periti asserebant, consilio eorum acquievit; indeque inter eos amicitia ac familiaritate intercedente, divisis urbibus contenti, cum Latinis, qui in Euripo atque Peloponeso erant, foedere iungebantur.

39. Nec diu post Manuel, cum pactorum, quae cum imperatore Ioanne pepigerat, violationis prius eum paenituisset, ex hominum vita migravit. imperatrix etiam Irene, mulier prudens ac digna imperio, multumque dignitatis ac magnificentiae prae se ferens, ex hac turba et colluvione decessit. ea sermonibus delectabatur, et sapientum congressibus, quos maximi faciebat, non sine gaudio attendebat, ut hinc manifeste percipitur. nam cum sol cancrum peragrans meridie defecisset, ipseque casu in regiam accessissem

βασιλείοις ἀπῆλθον (ἐσκηνοῦτο δὲ περὶ τοὺς τόπους οὓς ὀνομά-
ζουσι Περίκλυστρα σὺν τῇ βασιλίδι ὁ βασιλεύς), ἠρώτηκέ με τὴν
τῆς ἐκλείψεως αἰτίαν. καὶ αὐτὸς μὲν ἀκριβῶς οὐκ εἶχον ἐρεῖν
(ἄρτι καὶ γὰρ τῶν τῆς φιλοσοφίας ἡψάμην ὀργίων παρὰ τοῦ σο-
φοῦ Βλεμμίδου διδασκόμενος), ὅμως μέντοι παρ᾽ αὐτοῦ τῷ τότε
ὅσον ἦν εἰκὸς ἐπιγνοὺς τήν τε τῆς σελήνης ἐπιπρόσθησιν αἰτίαν τῆς
C ἐπισκιάσεως ἔλεγον εἶναι, καὶ δοκεῖν μὲν ἐκλείπειν τὸν ἥλιον, οὐκ
ἀληθῆ δὲ εἶναι τὴν τῆς φάσεως στέρησιν, μᾶλλον μέντοι τοῦτο
τὴν σελήνην πάσχειν, ἐπὰν τῷ σκιάσματι ἐμπέσῃ τῷ τῆς γῆς, διὰ
τὸ ἐξ ἡλίου τὸ φέγγος αὐχεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἐπὶ μήκιστον
παρετείνετο, ἀντέλεγε δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἰατρὸς Νικόλαος, ἀνὴρ
ἥκιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχών, ἄκρος δὲ τὴν οἰκείαν τέχνην καὶ
μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην (πάνυ δὲ οὗτος ἠγαπᾶτο τῇ
βασιλίδι, ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμήν) — ἐπεὶ γοῦν ἀντέλεγεν οὗτος,
αὐτὸς δὲ πλέον ἐστωμυλλόμην, ἐν τῷ μεταξὺ τῶν λεγομένων ἐπε-
κάλεσέ με ἡ βασιλὶς μωρόν, εἶτα δὴ ὥς πέρ τι οὐ προσῆκον ἐργα-
D σαμένη, πρὸς τὸν βασιλέα στραφεῖσα "ἀπρεπῶς ἄρα εἰρήκειν"
ἔφη, "καλέσασα τοῦτον μωρόν." καὶ ὁ βασιλεύς "οὐ καινόν·
μειράκιον γάρ ἐστιν." εἴκοσι γὰρ σὺν ἑνὶ τότε ὑπῆρχον ἐτῶν, καὶ οὐ
πάμπαν ἀπᾴδει τούτου τὸ πρόσρημα. ἀλλ᾽ ἡ βασιλὶς "οὐ χρεών"
φησι "τὸν φιλοσόφους λόγους προφέροντα οὑτωσί γε προσαγο-
ρευθῆναι παρ᾽ ἡμῶν." ταῦτ᾽ εἶπον, ὡς ἂν παραστήσαιμι ὅπως
τε αὐτὴ ἐφίλει τοὺς λόγους καὶ τοὺς λόγους εἰδότας τούτους ἐτίμα.
θνήσκει μέν, ὡς ἔφην, ἡ βασιλὶς αὕτη, οἶμαι δὲ καὶ τὴν τοῦ ἡλίου

(loca vero Periclystra dicta imperator cum imperatrice incolebat), defectus causam a me poposcit. ipse tum primum philosophiae arcanis a sapiente Blemmida imbutus accurate rem non poteram explicare, ex memetipso tamen, quod par erat, decernens lunae interpositionem adumbrati solis causam esse enuntio, viderique solem deficere re vera lumine non spoliatum, sed potius lunae defectum esse, dum in umbram terrae incidit, quandoquidem illa solis splendore renideat. sed cum oratio in longum protraheretur, dicta refellebat Nicolaus medicus, vir nullatenus in philosophia versatus, arte vero quam ipse profitebatur eximius, et ea praecipue quae experientia comparetur, imperatrici summopere carus, et actuarius dignitate. cum ille itaque opponeret, ipse vero magis ac magis garrulus blaterarem, inter disserendum me imperatrix μωρὸν quasi puerum compellavit; postmodum ac si indecore fecisset, ad imperatorem conversa "indecenter itaque feci" ait, "dum hunc μωρὸν nuncupavi." et imperator "non novum illud est" inquit: "adolescentulus namque est." tunc quippe eram unum et viginti annos natus; ideoque similis appellatio haud dedecebat. et imperatrix "at minime opus est philosophicos sermones pertractantem sic a nobis compellari." haec ideo effatus sum, ut quantum ipsa sermonibus afficeretur et sermonum similium gnaros honoraret, eluceat. moritur ergo, ut dixi, haec imperatrix, existi-

ἔκλειψιν τὸν ταύτης προσημᾶναι θάνατον. καὶ κομήτης δὲ πρὸ μηνῶν ἓξ περὶ τὸ μέρος ἀνεφάνη τοῦ Βορρᾶ· ἦν δὲ πωγωνίας, καὶ διήρκεσε μῆνας τρεῖς, οὐχ ἑνὶ τόπῳ ἀλλ' ἐν διαφόροις φαινόμενος. μετὰ βραχὺ δὲ καὶ ὁ Βουλγάρων ἄρχων Ἀσὰν ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, ἀνὴρ ἐν βαρβάροις ἄριστος ἀναφανεὶς οὐκ ἐν τοῖς P 35 οἰκείοις μόνον ἀλλά γε δὴ καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις· ἐχρήσατο καὶ γὰρ φιλανθρωπότερον τοῖς προσερχομένοις αὐτῷ ἐπήλυσι, καὶ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλοτίμως αὐτοῖς παρεῖχε τὰ σιτηρέσια. ἐπεὶ οὖν αὐτὸς ἐτεθνήκει, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν Καλλιμάνον ὠνόμαζον, ἐκ τῆς ἐξ Οὔγγρων τούτῳ γεγεννημένος τὴν ἀρχὴν ἀνεδέξατο. ἦν δὲ τῷ τοιούτῳ Καλλιμάνῳ καὶ αὐτοκασιγνήτη, ἧς τοὔνομα Θάμαρ. ἐκ δὲ τῆς τοῦ Ἀγγέλου θυγατρὸς τῷ Ἀσὰν τρεῖς παῖδες γεγέννηνται, ἄρρην ὁ Μιχαήλ, αἱ θήλειαι, ὡς εἰρήκειμεν, ἡ Μαρία καὶ ἡ Ἄννα. ὁ μὲν οὖν Καλλιμάνος τὴν πατρικὴν ἀρχὴν ἀνα- B ζωσάμενος καὶ τὰς μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου σπονδὰς ἀνενεώσατο, καὶ εἶχον εἰρήνην ἐν τοῖς τοιούτοις τὰ πράγματα. τοῦ δὲ Μανουὴλ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου τετελευτηκότος τὴν κρατουμένην παρ' αὐτοῦ χώραν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ κατέσχε καὶ τῇ αὐτοῦ προσήρμοσε χώρᾳ· καὶ ἦσαν αὖθις εἰρηνεύοντες ὅ τε Θεόδωρος Ἄγγελος, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην ἔχων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν βασιλικῶς φημιζόμενον, καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ Κωνσταντῖνος δεσπότης καὶ οὗτος καλούμενος, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαήλ.

40. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, ἐπειδὴ ὁ Βούλγαρος C Ἀσὰν ἐκποδὼν ἐγένετο καὶ μειράκιον ἦρχε τῆς τῶν Βουλγάρων,

22 ὁ om D   23 Μανουὴλ D   25 Ἀσὰν om D.

moque solis defectum illius mortem praenuntiasse. cometa etiam, ex eorum specie quos barbatos dicimus, ante sex menses in Borealem plagam apparuit, suffecitque menses tres non uno in loco, sed alio atque alio divagatus. nec multo post Bulgarorum princeps Asanus vita excessit, vir inter barbaros optimus, nec propriis modo sed alienis etiam optime usus: humaniorem etenim cum advenis ad eum concurrentibus, et potissimum Romanis, quibus magnifice stipendia numerabat, se praebuit. eo vita functo Callimanus eius ex Ungara filius in dominatu succedit. Callimano soror erat, cui Thamari nomen. ex filia vero Angeli Asanus tres filios susceperat, Michaelem masculum, ut diximus, Mariam et Annam feminas. Callimanus paternum regnum capessens foedera cum Ioanne imperatore renovat. sicque placida in pace omnia quiescebant. Manuele porro Theodori fratre extincto loca ab eo obtenta Michael nepos occupavit suisque coniunxit. rursumque Theodorus Angelus, cum filius Ioannes Thessalonicae et adiacentibus locis imperator acclamaretur, et patruus illius Constantinus, despota et ipse vocitatus, et nepos ipsius Michael inter se pacem agebant.

40. Imperator ergo Ioannes, Asano Bulgaro de medio sublato et puero

ἀδείας δραξάμενος ἐπεχείρησε τὴν βασιλικὴν καταλῦσαι κλῆσιν
τὴν ἐπιφημιζομένην τῷ Ἰωάννῃ τῷ υἱῷ τοῦ Ἀγγέλου. καὶ πρῶτον
μηνύμασιν ὑποποιεῖται τὸν αὐτοῦ πατέρα Θεόδωρον. καὶ δῆτα
οἷος ἐκεῖνος ἀπροόπτως ἐπιχειρῶν ἐν τοῖς πράγμασι, μηδέν τι τῶν
συμβησομένων ὑπιδὼν προσέρχεται τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, καὶ ὑπο-
δέχεται αὐτὸν οὗτος ἀσμένως καὶ τετίμηκε, θεῖόν τε τοῦτον ἀπο-
D καλῶν κἂν τῇ αὐτοῦ συγκαθίζων τραπέζῃ καὶ τῶν λοιπῶν φιλο-
φρονημάτων μεταδιδούς. ἐπεὶ δὲ τοῦτον ἐν χεροῖν ἔσχεν ὁ βασι-
λεύς, ἔτι γε δὲ καὶ ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσι ταῖς Ῥωμαϊκαῖς στράτευμα
ἀξιόμαχον προστεθὲν ἐκ Σκυθῶν (τούτους γὰρ πρὸ βραχέος δώ-
ροις τε καὶ δεξιώσεσι ποικίλαις ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης χειροήθεις τε
πεποίηκεν ἐξ ἀγριωτέρου τοῦ ἤθους, καὶ τῆς Μακεδόνων ἀπέ-
σπασε καὶ πρὸς τὰ τῆς ἕω διεπέρασε μέρη), τούτοις μᾶλλον θαρ-
ρήσας, καὶ μηδέν τι δεινὸν ἐκ Βουλγάρων προσδοκῶν τὸ μὲν διὰ
τὰς γεγενημένας σπονδὰς τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ ὑπὸ μειρακίου τὰ τῶν
Βουλγάρων διεξάγεσθαι, ἀπάρας τῆς ἕω ὁ βασιλεὺς καὶ δια-
περαιωθεὶς τὸν Ἑλλήσποντον, τὰς ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμά-
των δυνάμεις καὶ τὰς ἐκ τῶν Σκυθῶν μεθ᾽ ἑαυτοῦ ἔχων χωρεῖ
κατὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ φημιζομένου βασιλεύειν Ἰωάννου. ἐπεὶ
δὲ παρῆλθε τὰ τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας χωρία, ἤδη δὲ καὶ
τὴν Χριστούπολιν παρήμειψε καὶ τὸν Στρυμόνα, τῷ φρουρίῳ τῆς
P 36 Ῥεντίνης προσέσχεν ὑπό τινων τηρουμένῳ τῶν Ἰωάννου, οἱ καὶ

1 βασιλικὴν αὐτῶν κατ. D 3 καὶ δῆτα — 5 ὑπιδὼν] ὁ δὲ D 10 πρὸ βραχέος om D 11 τε om D ποικίλαις om D χειροήθεις πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς ἐξ D 13 πρὸς τὴν ἕω D, omisso μέρη 15 τῶν om D 17 τῶν om D 19 Θεσσ. βασιλεύοντος Ἰω. D ἐπεὶ — ἅπασαν om D.

Bulgariae imperante, occasione arrepta appellationem imperatoriam, qua Ioannes Angeli filius gestiebat, debere sibi in animo proponens, primum Theodorum illius patrem nuntio seductum sibi conciliat, qui tanquam tunc recens res aggressus, nihil eorum quae contingere poterant suspicatus, ad Ioannem imperatorem se confert. imperator eum excipit lubentissime, honoribus afficit, patruumque vocans mensa ac reliquis humanitatis officiis communicavit. postquam eum in potestatem habuit, et non contemnendus esset e Scythis exercitus, quos non multos ante dies muneribus variisque beneficiis sibi devinctos atque ex immanioribus moribus et Macedonia distractos in orientalem oram deduxerat, satis animo certo et confirmato nihil sibi incommodi a Bulgaris pertimescens, partim propter pacta cum eis inita, partim quod res Bulgarorum a puero regerentur, ex Oriente solvens, praeternavigato Hellesponto, secum una et Romanarum copiarum et Scytharum auxiliis advectis adversus Ioannem Thessalonicae imperatoris sibi nomen vindicantem aciem instruit. et cum Thraciae, ac Macedoniae oppida superasset, Christopolim et Strymonem praeteriens Rentinae castello a nonnullis Ioannis

πρὸ τοῦ τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἰδεῖν καταλιπόντες τὸ φρούριον, φυγῇ χρησάμενοι, δρομαῖοι τὴν Θεσσαλονίκην εἰσῄεσαν. ἔρημον δὲ ἀνδρῶν πολεμιστῶν εὑρόντες οἱ τοῦ βασιλέως κατέσχον αὐτὸ καὶ φυλακὴν ἐγκατέστησαν. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν στρατιὰν συλλεξάμενος ἅπασαν ἐγγύς που τῆς Θεσσαλονίκης ὡσεὶ σταδίους ὀκτὼ τὴν σκηνὴν πήγνυσι· κῆπος τοῦ Προβατᾶ ἡ κλῆσις τοῦ τόπου. ἑλεπόλεις μὲν καὶ μηχανήματα οὐκ ἦν αὐτῷ εὐχερὲς κατὰ τῆς τοσαύτης πόλεως στῆσαι κἀντεῦθεν μετὰ μάχης τοιᾶσδε χειρώσασθαι, ἐκδρομὰς δὲ ἐποίει διὰ τῶν στρατευμάτων B καὶ τὰ πέριξ πάντα ἐλήϊζεν, καὶ μάλιστα διὰ τῶν Σκυθῶν· πάντα γοῦν λείαν ἐποίουν. εἶχε δὲ μεθ᾽ ἑαυτοῦ καὶ τριήρεις, ὧν ἦρχεν ὁ Κοντοφρὲ Μανουήλ. ἔκκριτοι δὲ τῷ βασιλεῖ παρείποντο ἄνδρες ὁ Τορνίκης Δημήτριος τὰ κοινὰ διέπων καὶ μεσιτεύων ταῖς ὑποθέσεσιν, Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος, ὃς τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου περιεζώννυτο δύναμιν, τὰ τῶν στρατευμάτων διεξάγων πράγματα, καὶ ἄλλοι πλείους εἰς ἡγεμόνας ἀποτεταγμένοι, ὅ τε Ῥαοὺλ Ἀλέξιος πρωτοβεστιάριος ὤν, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Νικηφόρος ὁ Ταρχανειώτης, ὁ Κοντοστέφανος ὁ τὴν πρωτοσεβαστοῦ ἔχων C ἀξίαν, ὁ Πετραλίφας μέγας χαρτουλάριος ὠνομασμένος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγοι. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης παρακαθή-

5 ἐγγύς — 7 τόπου] καὶ πήγνυσι τὴν σκηνὴν κατὰ τὸν κῆπον τοῦ Προβατᾶ, ὡσεὶ σταδίους ὀκτὼ ἀπέχοντα τῆς Θεσσαλονίκης D 8 διὰ μάχης πειρᾶται χειρ. D 10 καὶ μάλιστα — ἐποίουν om D 13 ὁ τὰ D καὶ — ὑποθέσεσιν om D 14 ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος μέγας δομέστικος ὤν, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Νικηφόρος Ταρχανειώτης, ὁ πρωτοσέβαστος Κοντοστέφανος, ὁ πρωτοβεστιάριος Ἀλέξιος ὁ Ῥαούλ, ὁ Πετραλίφας μέγας χαρτουλάριος καὶ ἄλλοι. ὁ D 20 Ἰωάννης παρακαθήμενος om D.

militibus custodito applicat, qui nec imperatoris Ioannis comparatos exercitus intuiti, castello neglecto in fugam sese coniicientes, cursim Thessalonicam petunt. qui cum imperatore erant, viris bellatoribus vacuum castellum occupant et in custodiam tradunt. imperator recollecto exercitu prope Thessalonicam stadia circiter octo castra ponit; nomen loco Provatae hortus. cum illi neque tormenta neque arietes, quibus tantam urbem oppugnaret et praelio sibi assereret, suppeterent, milite, sed praecipue Scythico, excurrebat, omniaque circum loca depopulabatur. erant cum eo triremes, quibus praeerat Manuel Contophreus. viri illustres imperatorem sequebantur Demetrius Tornices, qui summam rerum publicarum administrabat et negotiis intererat, Andronicus Palaeologus magnus domesticus, copiarum gubernator, aliique multo plures duces militibus praefecti, Raulus Alexius protovestiarius, qui e mensa erat, Nicephorus Tarchaniota, Contostephanus protosebastus, Petraliphas magnus chartularius, aliique celebrium non pauci. sed Ioannes imperator urbi adsidens agenda omnia in civitatem moliebatur; nec

μενος, ὅσα ἦν εἰκὸς ποιεῖν, ἐποίει κατὰ τῆς πόλεως. οὐδὲ οἱ ἐντὸς ἀπώκνουν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐκδρομὰς τῶν πυλῶν ἐξιόντες κατὰ τῶν τοῦ βασιλέως ἐποίουν. οὐ συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ τὸ τῶν Ταχαρίων ἔθνος κατὰ τῶν Μουσουλμάνων χωρῆσαν καὶ πόλεμον κατ' αὐτῶν συρρῆξαν νενίκηκε. καὶ ὁ λόγος
D φθάνει πρὸς τὸν βασιλέα διαμηνυθεὶς παρὰ τοῦ υἱέως αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου· τοῦτον γὰρ καταλελοίπει περὶ τὰ μέρη τῶν Πηγῶν διατρίβειν, ἀφεὶς μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Μουζάλωνα Ἰωάννην, μυστικὸν μὲν ὄντα ὅτε τοῖς κοσμικοῖς συνετάττετο, τότε δὲ μοναχὸς ἦν, ἀνὴρ ὀξύνους καὶ δραστήριος καὶ βασιλικοῖς τῶν ἄλλων πλέον ἐμπρέπων πράγμασι, καὶ τὸν Λιβαδάριον Μιχαὴλ μέγαν ἑταιρειάρχην ὄντα. ὡς γοῦν τῆς φήμης ὁ βασιλεὺς ἤσθετο, σιωπὴν παραγγείλας τοὺς εἰδότας ἄγειν καὶ μηδενὶ περὶ τούτου κοινωνεῖν, εἰς συμβάσεις μετὰ τοῦ ἐντὸς Ἰωάννου χωρεῖ, πρέσβιν ἐν τούτοις λαβὼν τὸν πατέρα Ἰωάννου τὸν Ἄγγελον Θεόδωρον. πληρουμένων γοῦν ἡμερῶν τεσσαράκοντα ἐγένοντο αἱ σπονδαὶ καὶ οἱ ὅρκοι προέβησαν· τὰ μὲν γὰρ ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλλετο καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣν καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόκκινος, βασιλικὰ ταῦτα σύμβολα, τετίμηται δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως τῷ δεσποτικῷ ἀξιώματι, καὶ εὔνους ἀνεφάνη τῷ βασιλεῖ. ταῦτα
P 37 δὲ διαπραξάμενος ὁ βασιλεὺς παλινοστεῖ πρὸς τὴν ἕω, καταλιπὼν δεσπότην τὸν βασιλέα καὶ ὑποχείριον, ὅρκοις συνδήσας τοῖς εἰωθόσι καὶ δώροις εἰκόσι δεξιωσάμενος, καὶ πάντας τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον

2 ἔνδον D ἐργάζεσθαι et καὶ οὗτοι om D 3 κατὰ — βασιλέως om D συχναὶ δὲ κ. D 6 διαμηνυθεὶς — 12 ἤσθετο] ὁ δὲ D 13 τοὺς — κοινωνεῖν om D 14 ἔνδον D 18 ὑπερκάθητο D 19 παρὰ D.

cives desponderant animum, sed foribus egressi excursionibus imperatorios divexabant. nec multos post dies Tachariorum natio in Musulmanos invadens proelio cum illis dimicat et fugat; de quo imperator ab imperatore Theodoro filio, quem in Pegarum partibus una cum Ioanne Muzalone mystico quidem, dum cum laicis connumeraretur, sed tum monacho, homine navo industrio experientissimo et rebus imperatoriis administrandis ante alios excellentissimo, et Michaele Libadario magno hetaeriarcha, reliquerat, certior fit. id ubi persensisset imperator, ut silentio scientes tenerent et ne cui rem communicarent iubet. interim cum Ioanne, qui Thessalonicae erat, foedus ferit, cum pro eo Theodorus Angelus Ioannis pater legatus accessisset. inter dies quadraginta sanctiones factae sunt et iusiurandum finem habuit: namque rubri calcei dimissi et unionibus interstincta pyramis, super quam lapis rubeus emicabat, quae imperatorum insignia sunt; ab imperatore postea despotae dignitate condecoratur, cuius et amicitiam coluit. his completis imperator in Orientem remeat, cum fecisset ut imperator despota esset et servus; quem iureiurando, uti moris erat, obstrinxerat muneribusque pro di-

φιλοφρονησάμενος χρήμασι. καταλελοίπει δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν πατέρα τούτου Θεόδωρον.

41. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης κατειλήφει τὴν ἕω. τὴν γοῦν χειμερινὴν τότε παραμείψας ὥραν ἐν τῷ Νυμφαίῳ, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, ἀπάρας ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Λάμψακον ἤει, κἀκεῖσε τὸ θέρος διαβιβάσας καὶ τὴν τῆς ὀπώρας ὥραν, ἐπεὶ ὁ χειμὼν ἤρξατο, τοῦ B χώρου μεταβὰς ἐπὶ τὰ τῶν Πηγῶν ἐχώρει μέρη. μεγίστου δὲ χειμῶνος πεπείραται καθ' ὁδόν, ἀρξαμένου μὲν ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Σιγρηνὴν ἐσκήνωσεν, ἡμέρας δὲ δύο τῇ δριμύτητι τούτου καὶ τῇ σφοδροτάτῃ φορᾷ τῆς χιόνος τεταλαιπώρηκεν, μέχρις ἂν κατηντήκει εἰς τὸ τῶν Πηγῶν ἄστυ. πολλοὶ γοῦν καθ' ὁδὸν ἐτεθνήκεισαν καὶ πολλαί· μέχρι γοῦν τριακοσίων, ὡς οἱ ἀριθμήσαντες ἔφασκον, ὑπὸ τῆς χιόνος κατεχώσθησαν, μὴ δυνάμενοι ἀντωπῆσαι τῇ τοῦ πνεύματος φορᾷ. οὐδεὶς γοῦν τῶν ἰδόντων ἔλεγε γινώσκειν γεγενῆσθαί ποτε τοιοῦτον χειμῶνα. ἦγε δὲ τῷ τότε ὀκτωκαιδεκάτην μὴν ὁ Δεκέμβριος, ἔτος δὲ ἦν ἐπὶ τῷ ἑξακισχιλιοστῷ καὶ ἑπτα- C κοσιοστῷ τὸ τεσσαρακοστὸν οἶμαι πρῶτον. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν τῷ τῶν Πηγῶν ἄστει διημερεύσας μέχρις ἂν τὸ πολὺ τοῦ χειμῶνος λωφήσῃ, ἐξιὼν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Νύμφαιον ἀπῄει, καὶ ἦν ἐκεῖσε μέχρι καὶ τῆς τοῦ ἔαρος ἐπιλάμψεως. ἐπεὶ γοῦν, ὡς εἰρήκειμεν, ἡ τῶν Μουσουλμάνων παρὰ τῶν Ταχαρίων καταλέλυται στρατιά, σουλτάνος

1 χρήμασι om D 2 πατέρα τούτου] βασιλέα D 5 περὶ vulgo κἀκεῖσε — 7 μέρη] καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος περὶ Πηγὰς χωρεῖ D 8 ἐπὰν D 9 Σιγρηνὴν] γῆν D 11 δὲ D ἀπεθνήκεισαν D 12 πολλαὶ et γοῦν om D οἱ ἀριθμήσαντες om D 15 τοιοῦτον γινώσκειν D, omissis γεγενῆσθαί ποτε ἦγε — πρῶτον om D 17 μὲν οὖν] γοῦν D 19 ἐξιὼν δὲ ἐκ. D καὶ ἦν — 20 ἡ] ὡς οὖν ἡ D.

gnitate affecerat, et caeteros alios illi subiectos pecunia donaverat. cum eo etiam patrem Theodorum reliquit.

41. Igitur imperator Ioannes, cum se in Orientem recepisset, Nymphaei hiemat. inde discedens Lampsacum venit, ubi aestate atque autumno transactis, initio hiemis, dimisso loco, Pegas contendit, quando et inter ambulandum saevientis hiemis vim atram excepit, cum castra Sigrene locasset, exorsam, et per duos dies illius frigore ac glomeratae nivis turbinibus afflictus, donec ad Pegarum arcem pervenit. plures eo in itinere virilis et muliebris sexus exanimati sunt: ad trecenta namque, ut qui rationem supputarunt retulerunt, hominum mortuorum capita, nivali eo tumulo contecta, consita sunt, quando ventorum rabie ne intueri quidem alter alterum poterant, omnesque qui malo interfuere contestati sunt similem se hiemis horrorem nunquam alias persensisse. decima octava tum mensis Decembris dies numerabatur; annus 6741, ut mea fert sententia. imperator in Pegarum urbe donec hiemis saevitia molliretur commoratus, inde exiens Nymphaeum appellit, ibique ad vernum tempus permansit. Musulmanorum itaque exercitu dissipato, ut diximus, a Tachariis, quibus sultanus Iathatines praeerat, sultani

δὲ ἦρχεν αὐτῶν οὗ κλῆσις Ἰαθατίνης, υἱὸς τοῦ σουλτὰν Ἀζατίνη, φαῦλος ἐξ ἀγαθοῦ ἀρχὸς γεγονώς, — πότοις γὰρ ἔχαιρε καὶ ἀσελ-
D γείαις καὶ κοίταις ἀλλοκότοις τε καὶ ἀτόποις, καὶ συνῆν ἀεὶ ἀνθρωπίσκοις οὐκέτι λόγον εἰδόσιν οὐδ' ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ σύνολον. ὁ πατὴρ δὲ αὐτοῦ οὐ τοιοῦτος ἦν, ἀλλ' ἡττᾶτο μέν, οὐ σφόδρα δέ, τῶν ἀσελγειῶν· διὸ καὶ βέλτιον τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐστρατήγει, καὶ φιλίως πρὸς τὸν βασιλέα διέκειτο. ἀλλ' οὗτος οἷς ἔχαιρε, πλησμίως τούτων ἀπώνατο. πεπείραται γοῦν μάχης Ταχαρικῆς καὶ ἥττηται. ἐν στενῷ γοῦν τῶν πραγμάτων κομιδῇ γεγονὼς πρέσβεις ἐκπέμπει πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην, βουλῆς τε ἀξιῶν ἀρίστης ἐξ αὐτοῦ τυχεῖν, ὡς ἂν ἀποτρέψοιτο τὸν ἀντίπαλον καὶ μικρὸν κουφισθείη τοῦ βάρους αὐτοῦ, σωτηριῶδες τοῦτο φάσκων τυγχάνειν ἀμφοῖν· τοῦ γὰρ γένους τῶν Μουσουλμάνων παρὰ τῶν Ταχάρων ἀπολωλότος ἄνετος λείπεται τοῖς ἐναντίοις ἡ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν ἔφοδος. καὶ ἦν τοῦτο πάνυ γε ἀληθές. ὁ γοῦν Ἰωάννης, οἷα ἐκεῖνος δεινὸς ἐν τοῖς τοιούτοις πράγμασιν,
P 38 ἀποδέχεται ἄσμενος τὴν πρεσβείαν, καὶ εἰς ἕνωσιν συνελθεῖν ἠρετίσατο τῷ σουλτάν, ὡς ἂν τοῦτο τοῖς ἐναντίοις εἰς ἀποτροπὴν γένοιτο· ἡνωμένων γὰρ τῶν τοιούτων δύο μεγίστων ἀρχῶν εἰκὸς πτοίαν γενέσθαι τοῖς πολεμίοις, πρὸς ἕνα μὲν ἔχουσι τὸν σκοπόν, πρὸς δύο δὲ ἀθρόον εὑρισκομένοις. καὶ γοῦν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις

1 οὗ κλῆσις om D υἱὸς Ἀζατίνου D 5 ὁ — ἀπώνατο om D 9 ἐν — 10 πρέσβεις] πρέσβεις οὖν D 10 τε et 11 ἀρίστης ἐξ αὐτοῦ om D 11 ὡς ἀποτρέψαιτο D 12 τοῦ βάρους αὐτοῦ om D φάσκων τυγχάνειν] τυγχάνον D 14 γίνεται D 15 Ῥωμαίων D καὶ — ἀληθές om D 16 γοῦν βασιλεὺς Ἰωάννης D, omissis οἷα — πράγμασιν 17 ἄσμενος om D καὶ εἰς — εὑρισκομένοις om D 21 γοῦν — συσκευασάμενοι om D.

Azatini filius, qui ex bono in principem malum degenerarat: potibus namque, libidinibus monstruosis execrandisque amoribus furens, perpetuo cum homuncionibus et rationis et naturae humanae penitus ignaris consuescebat, parenti suo dissimilis, qui libidinibus, non ita tamen, parebat; quare et melius progenitoribus ipse suis aciem struebat, erga imperatorem benevole affectus. verum quibus iste delectabatur, iisdem saturitate non fraudata adiutus est; qui cum se vellet in pugna Tacharica experiri, debellatur. et pene rebus aversis legatos ad imperatorem Ioannem mittit, consilium praesentissimum petens, quanam tandem ipse ratione hostem repelleret et paululum a malis sublevaretur, id scilicet dictitans utrisque salutare esse: Musulmanis enim a Tacharis prostratis, in Romanas civitates aditus liberi ac sine impedimento, quod et verissimum erat, hostibus, cum eos reprimere non possis, patebunt. porro imperator Ioannes, utpote in rebus similibus sagax et prudens, legationem libens accipit, et concordiam cum sultano conglutinat, ut sic adversarios repellerent: nam his duabus maximis potentiis consociatis verosimile fuerit hostem metum concipere, si dum contra unum invehuntur, derepente contra duos se arma sumpsisse deprehendant. propter haec itaque in unum

συσκευασάμενοι συνήλθέτην καὶ ἄμφω, ὅ τε βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ σουλτὰν Ἰαθατίνης, ἐν τῷ ἄστει τῆς Τριπόλεως, ὅπου καὶ ὁ Μαίανδρος ῥεῖ ποταμός. γέφυραν γοῦν ἐξ αὐτοσχεδίου ἐκ ξύλων οἱ τοῦ σουλτὰν ἐργασάμενοι εὐχερῆ τοῖς βουλομένοις πεποιήκασι τὴν περαίωσιν. ἀλλήλους γοῦν οἱ ἀρχοὶ φιλοφρόνως δεξιωσάμενοι, B ἔτι δὲ καὶ τοὺς ὑφ᾽ ἑκάτερον ἑκάτεροι προὔχοντας, καὶ συνθήκας ἃς καὶ πρὸ τοῦ εἶχον κρειττόνως βεβαιωσάμενοι, ὡς ἂν μάχοιντο συνημμένως τοῖς ἐναντίοις, διελύθησαν, ὁ μὲν βασιλεὺς ὑποστρέψας εἰς τὴν Φιλαδέλφου, ὁ δὲ σουλτὰν εἰς τὴν Ἰκονΐέων, ἔνθα ἦν καὶ τὰ βασίλεια. τότε μὲν καὶ ἐν ἀμφοῖν τὰ τῆς μάχης ἠρέμησαν. καὶ γὰρ ἡ τῶν Ταχάρων στρατιὰ καθ᾽ ἑαυτῶν ἔμενε, καὶ οὐ κεκίνητο ὡς ἔθος· ἐν τοῖς ἑαυτῶν καὶ γὰρ ἠσχολοῦντο πράγμασιν.

42. Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ καὶ ὃν προειρήκειμεν Ἰωάννην τὸν δεσπότην γεγενημένον παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τὸ χρεὼν εἰλήφει. ὑπῆρχε δὲ αὐτῷ ἀδελφὸς Δημήτριος, ὃς μεταστειλάμενος C πρεσβείαν εἰς τὸν βασιλέα τοῦ τε δεσποτικοῦ ἀξιώματος ἐκεκληρονομήκει τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ δεσπόζειν πάντων τῶν ὑπ᾽ ἐκεῖνον προστέτακται. ἀλλ᾽ ἦν οὗτος οὐκ ἀδελφὰ φρονῶν Ἰωάννῃ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλὰ πολλῷ τῷ μέτρῳ διέζευκτο. ἐκείνου μὲν γὰρ εὐσεβείᾳ καὶ εὐλαβείᾳ καὶ σωφροσύνῃ χαίροντος — καὶ γὰρ ἔλεγον οἱ τὰ αὐτοῦ εἰδότες μὴ ἄν ποτε ἀπολειφθῆναι μηδεμιᾶς ἡμέ-

1 καὶ om D Ἰωάννης et 2 Ἰαθατίνης om D 2 ἐν Τριπόλει D καὶ et 3 ποταμός om D 3 γέφυραν — 8 ἐναντίοις] εἶτα D 8 ὁ μὲν — 13 πράγμασιν] ἠρέμησαν δὲ καὶ οἱ Τάχαροι D 14 Μετ᾽ — p. 76,9 ἠσέλγαινε] Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος ὁ δεσπότης Θεσσαλονίκης τὸ χρεὼν ἐλειτούργησε. καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος πέμψας τὸ δεσποτικὸν ἐκ βασιλέως εἰλήφει ἀξίωμα. ἐγένετο δὲ ἐξώλης D.

animis coaluere, amboque, cum Ioannes imperator tum sultanus Iathatinas, apud Tripolim, quam Maeander praeterfluit, ponte a sultani sociis extemporali lignis extructo, ut facilior transeuntibus pateret aditus, semet humanissime excipiunt, aliique alios magnates ac proceres; et pactis, quibus antea obstringebantur, sanctius confirmatis, ut simul una ambo hostes proelio lacesserent, abiere, Ioannes Philadelphiam petens, sultanus Iconium, ubi regia illius erat. et tunc quidem uterque tranquilla pace usus est. nam Tacharorum exercitus suis se finibus continuit, nec praescriptos, uti moris erat, transcendit, cum rebus domesticis incumberet.

42. Paulo post Ioannes, quem diximus ab imperatore Ioanne despotam factum, spiritum exhausit, fraterque illius Demetrius legatis ad imperatorem missis, ut in despotae dignitate fratri succederet omniaque illius sibi sub potestate vindicaret, impetravit. verum hic non modo Ioanni fratri non exaequatus est, sed longo intervallo ab eo degeneravit, ille siquidem, cum pietate religione et castitate summe delectaretur (ut enim illi qui optime virum noverant referebant, nullo is unquam anni die a sacro audiendo nisi mala va-

ρας τοῦ ἔτους τοῦ μὴ τῆς θείας ἱεροτελεστίας ἐπακροάσασθαι, εἰ μή τις ἐκώλυε νόσος. προσεῖχε δὲ παννυχίοις εὐχαῖς, καὶ τὰς καθ' ὥραν ὑμνῳδίας ὁσημέραι ἐπλήρου. ὡμίλει δὲ καὶ διηνεκῶς D Ναζηραίοις, καὶ ἦν αὐτῷ διὰ σπουδάσματος ὅτι πλείστου τοῦ μονήρους βίου τυχεῖν καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἡσυχίας ἐν πείρᾳ γενέσθαι, ἢ κἂν προσφιλῶς διακεῖσθαι τοῖς οὕτως ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀδελφὸς Δημήτριος ἐξ ἐναντίας εἶχε τοῦ τρόπου. μειρακίοις γὰρ ἀβελτέροις ὡμίλει, καὶ τούτοις τε πλεῖστα συνήσθετο καὶ τοῖς ἀφροδισίοις ἠσέλγαινε καὶ παρὰ ταῖς ὑπὸ ζυγὸν ἐφοίτα, ὥστε ποτὲ καὶ σύμπτωμα συνέβη τούτῳ δεινόν· ἐκ γὰρ θυρίδος τοῦ ἀνδρὸς τῆς μοιχευομένης ἀθρόον ἐπεισελθόντος βουληθεὶς ἀποδρᾶσαι, ὡς ἐξ ὑπερυψήλου τοῦ τόπου πεσών, τὸν γλουτὸν ἐπλήγη, ἱκανὰς δὲ ἡμέρας νοσηλευθεὶς ἰάθη μέν, ὑπέσκαζε δὲ τῶν ποδῶν θάτερον καὶ οὐκ ἐβημάτιζεν ὁμαλῶς. ἀλλ' οὗτος οὐκ εἰς μακρὰν ἀπώνατο P 39 τῆς ἀρχῆς. ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰωάννης ἀδείας δραξάμενος τῷ τότε καιροῦ, ἐπείπερ, ὡς ἔφημεν, τὸ τῶν Ταχαρίων γένος ἐνησχολεῖτο ἑτέροις ἔθνεσι, καταλιπὼν τὴν πρὸς τοῦ σουλτὰν τοῦ Ἰκονίου μάχην (τῷ γὰρ Βαβυλωνίῳ καὶ τοῖς πέριξ τούτου τὰ τῆς μάχης ἐπῆγεν, ὃν Χαλιφᾶν εἰώθασι καλεῖν τὰ τῶν Μουσουλμάνων φῦλα), θέρους ὥρας γενομένης διαπεραιοῦται τὸν Ἑλλήσποντον, καταλιπὼν εἰς τὴν ἕω τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεόδωρον. ἔτυχε μὲν πρὸ καιροῦ

9 ὥστε — 10 ἐκ γὰρ] ὃς ἐκ D 11 ἀθρόον om D ὡς — 12 τόπου] καὶ D 14 καὶ — ὁμαλῶς om D οὗτος om D 15 Ἰωάννης om D τῷ τότε — p. 77, 13 τὸ ποίμνιον] τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τῶν τῇδε ἀπάραντος, καὶ Μεθοδίου τινὸς μοναχοῦ, ἡγουμένου τῆς Ὑακίνθου, πατριαρχεύσαντος καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας τετελευτηκότος, καὶ τότε χηρευούσης τῆς ἐκκλησίας D 17 καταλιπὼν vulgo.

letudine discruciatus abstinuit), precibus ad deum effundendis perpetue pernoctabat, laudesque divinas certis diei horis ascriptas quotidie celebrabat; quinimo continuo cum Nazaraeis versabatur, volebatque quammaxime vitae solitariae nomina dare et manantem inde tranquillitatem experiri, vel saltem sic affectorum amicissimo commercio uti. at frater Demetrius in fraternae vitae contraria studia trahebatur, tanquam qui stolidis adolescentulis consuescerat, quibus potissimum gaudebat, et dediti corporis obsequio vinceretur, alienasque permoleret uxores. hinc aliquando non mediocre infortunium invenit; nam cum constupratae mulieris vir per fenestram ex improviso domum esset ingressus, ille fuga sibi consulens alto ex loco praecipitatus clunem laesit, et cum diu aegrotasset, sanatus quidem est, sed altero pede claudicans non recta incedebat. at hic non multum imperio potitus est. nam Ioannes imperator tunc temporis occasione arrepta, quod, ut diximus, natio Tacharorum cum aliis nationibus contendebat, cum sultano pugna postposita, quando Babylonico, quem Musulmani Calipham solent appellare, et illi proximis bellum inferret, ineunte aestate Hellespontum tranat, filio suo Theo-

τὸν πατριάρχην Γερμανὸν τὰ τῇδε καταλιπόντα πρὸς τὰς θείας ἀπᾶραι σκηνάς, καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντα καὶ καλῶς τὴν αὐτοῦ ποιμάναντα ποίμνην· ἐγένετο δὲ μετ' αὐτὸν Μεθόδιός τις κα- B λούμενος μοναχός, ἡγούμενος ὢν τῆς κατὰ Νίκαιαν Ὑακίνθου μονῆς, ἀνὴρ αὐχῶν μὲν εἰδέναι πολλά, ὀλίγων δὲ ἴδρις ὤν. ἀλλ' οὗτος τρεῖς καὶ μόνους μῆνας ἐπαπολαύσας τοῦ θρόνου τετελεύτηκεν. ἐστέρετο γοῦν ἀρχιερέως ἡ ἐκκλησία. ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐν τοῖς τοιούτοις μὴ πρόχειρος ὢν οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐκ τοῦ προχείρου τὸν ἄξιον ἐφευρεῖν, ἢ μᾶλλον τὸν ἐκείνῳ ἀρέσοντα· μάλιστα γὰρ οἱ κρατοῦντες τοὺς πρὸς ἀρέσκειαν ἐν τούτοις προσίενται, ὡς ἂν μή τινας ἔχοιεν ἀντερίζοντας τοὺς βουλήμασι. παρερρύη γοῦν χρόνος συχνός, καὶ οὐκ ἦν ὁ διεξάγων τὸ ποίμνιον.

43. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, ὡς ἔφημεν, εἰς τὴν C ἀντίπεραν καὶ δυτικὴν ἐποιεῖτο τὸν βάδον χάριν τοῦ τὰς ἐκεῖσε χώρας καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κατοπτεύσασθαι ἄστη· καὶ μέχρι γὰρ τοῦ οὕτω πως ἐπονομαζομένου ἄστεως Ζίχνα, ἐγγύς που ὄντος Σερρῶν, ἁπάντων ἐδέσποζεν. ἦρχε μὲν τότε Βουλγάρων ὁ τοῦ Ἀσὰν υἱὸς Καλλιμάνος, δωδεκαέτης ὤν. ἐπεὶ γοῦν ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ Κισσοῦ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο, κἀκεῖσε διημερεύσας τὴν ἐπαύριον τῆς πορείας εἴχετο, ἐπεφθάκει δὲ ἐπὶ τὸν ποταμὸν ὃν Ἕβρον καλοῦσι, πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Βηρὸς ὀνομαζομένης ποιούμενον τὰς ῥοάς,

14 ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὴν ἀντίπεραν ἐποιεῖτο τὸν βάδον ἕως τοῦ Ζίχνα ἄστεως. ἦρχε μὲν οὖν Βουλγάρων D 19 περὶ vulgo 20 γένοιτο D κἀκεῖσε et τὴν ἐπαύριον om D 21 καὶ πέφθακε περὶ τὸν Εὖρον τὸν πλ. D 22 ὀνομαζομένης om D.

doro in Oriente relicto. ante haec tempora Germanus patriarcha rebus terrenis dimissis in beatorum sedes avocatur, postquam probe sancteque vixisset, probeque suas oves pavisset. post eum monachus quidam Methodius nomine, Hyacinthi, quod Nicaeae est, monasterii praeses, vir quidem dicto suo tenus cautus ac sapiens, re vera tamen paucorum sciens, tres tantum menses throno potitus obiit, et ecclesia vidua pontifice suo carebat. cum enim Ioannes imperator in his expediendis non esset admodum promptus, non ita facile poterat e re nata dignum tali solio, vel potius qui illi probaretur, invenire. principes enim in haec munera viros, qui quod illis placitum est faciant nec suis desideriis adversentur, asciscunt. igitur multum praeterierat tempus, nec aderat qui oves gubernaret.

43. Porro Ioannes imperator, ut diximus, in oppositam e regione continentem atque occiduam, ut urbes in ea ac oppida resque in illis visitaret, iter instituit: nam ad oppidum cui nomen Zichnae est, prope Serras, omnibus dominabatur. tunc Bulgarorum Asani filius Callimanus duo et decem annos natus principatum tenebat. cum ad loca Cissi imperator processisset, ibidem commoratus die postero iter continuat, et ad flumen Hebrum, prope Beris monasterium defluentem et ab indigenis Maritzam vocatum, pervenit.

D *Μαρίτζαν δὲ καλούμενον χωριτικῇ διαλέκτῳ. κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ γενομένου τοῦ βασιλέως (ποσὶ γὰρ ἵππων ὑπῆρχε βατός, ἐπείπερ θέρους τέλος ἐτύγχανεν· φθίνοντος γὰρ τρίτη ἢ καὶ τετάρτη Σεπτεμβρίου ἦν) μήνυμα διακεκόμισται σεσημασμένον γραφῇ σταλείσῃ παρὰ τοῦ τὴν δημόσιον τῆς Ἀχριδοῦ κρατοῦντος ἀρχήν, ὡς ὁ Καλλιμάνος ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τὸν βίοτον ἐξεμέτρησεν, ὡς τινὲς μὲν ἔφασκον, φυσικῇ νόσῳ τοῦτο παθών, οἱ δ᾽ ἄλλως ἔλεγον, ὡς ἐναντιόφροσι τούτου πόματι κρύφα ἐσκευασμένῳ πρὸς μόρον διέφθαρται. ἀλλ᾽ οὗτος μὲν εἴθ᾽ οὕτως εἴτ᾽ ἄλλως ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ ἦν ὁ λόγος ἀληθείας ἐχόμενος· συνεχέσι γὰρ διεβεβαιοῦτο μηνύμασιν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ταῦτα μαθὼν τοῦ πρόσω εἴχετο, καὶ τέλος φθάνει τὴν Φιλίππου, παραμείψας τὴν Χριστούπολιν, κἀκεῖσε σκέψιν ἐποιεῖτο μετὰ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ λογάδων εἰ δεῖ προσβαλεῖν τοῖς τῶν* P 40 *Βουλγάρων καὶ χειρώσασθαί τινα τῶν παρ᾽ αὐτοῖς κρατουμένων, καὶ εἰ εὐχερές ἐστιν ἁλῶναι ἡμῖν τὸ τῶν Σερρῶν ἄστυ. καὶ τινὲς μὲν ἀπηγόρευον τῷ βασιλεῖ τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων μάχην· οὐ γὰρ ἀξιόμαχον ἔλεγον ἄγειν στρατόν, ἐπεὶ μηδὲ πρὸς μάχην ηὐτρέπιστο, ἀλλὰ κατὰ μόνην θέαν τῶν αὐτοῦ ἐποιεῖτο τὴν κίνησιν. τὸ δὲ τῶν Σερρῶν ἄστυ, ᾧ πρώτως προσβαλεῖν ἔδει, ἄμαχον μέν ἐστιν ἐκ τοῦ ὑπερκεῖσθαι τῆς γῆς, κυκλωθῆναι δὲ τοσούτῳ στρα-*

1 *χωριτικῇ διαλέκτῳ* om D *κατὰ* — 6 *ὡς*] *καὶ ἐκεῖ δέχεται ἀναφορὰν παρὰ τοῦ τῆς Ἀχριδῶν δημοσίαν κρατοῦντος ὡς* D 6 *ὁ τῶν* — *ἄρχων* om D 7 *ὡς* — 12 *μαθών*] *καὶ τάχος* D 12 *τέλος* om D 13 *παραμείψας τὴν Χριστούπολιν* om D 14 *μετὰ* — *λογάδων* om D 15 *Βουλγάροις* D *καὶ* — *κρατουμένων* om D 16 *ἐστιν* om D *ἡμῖν*] *οἱ* D 17 *ἀπηγόρευον* — p. 79, 6 *ἀποτρέποντες*] *ἀπέτρεπον τοῦτο* D.

in medio fluminis constitutus imperator (equo enim aquas, quando aestas praecipitabatur, nam vigesima septima aut octava erat mensis Septembris, permeabat) literis a rerum summam Achridae gubernante ad se datis certior fit Callimanum Bulgarorum principem vitam finisse, nonnullorum sententia naturali morbo, aliorum ab adversariis ad hoc clam parato pharmaco extinctum. at hic sive hac sive alia ratione ex hominibus sublatus est. nec rumor a veritate aberat: crebris enim nuntiis id asseverabatur. haec ubi rescisset imperator, iter prosequitur, et Christopolim praetergressus quam celeriter Philippos attingit, ibidemque cum primoribus suis consilium init, an irrumpendum esset in Bulgaros, abripiendumque aliquid quod ab ipsis occupabatur, et an facili negotio posset a nobis Serrarum oppidum expugnari. quidam imperatori adversus Bulgaros bellum dissuadebant. non habere eum militem, cum non ad confligendum sed sua solummodo visitatum venerit, tanto proelio parem. Serrarum arcem primum aggrediendam, cum e planitie emineret, inexpugnabilem esse, nec posse tantillo exercitu circumsepi. tor-

τεύματι οὐκέτι ῥᾷον ἐστίν. ἑλεπόλεις δὲ στῆσαι κατ' αὐτοῦ τῶν ἀμηχάνων καθέστηκεν. προσβαλεῖν δὲ καὶ μετὰ πεῖραν ἀνακρουσθῆναι αἰδὼς μὲν ὑπάρχει τῷ κράτει τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς (φήμη B γὰρ αὐτῆς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πάνυ πολλή), καὶ τὸ πρὸς μάχην παροτρῦναι Βουλγάρους ἐφησυχάζοντας οὐκέτι συμφέρει. ταῦτα συνεβούλευον οἱ τὸν βασιλέα τῆς ἐγχειρήσεως ἀποτρέποντες. ὁ δὲ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν μέγαν δομέστικον ὁ λόγος μοι προϊστόρησε, τὰ ἐναντία μᾶλλον τῷ βασιλεῖ συνεβούλευε. καὶ ἀποπειρᾶσθαι χρὴ τοῦ ἄστεως τῶν Σερρῶν. καὶ εἰ μὲν κρατήσομεν τούτου, κέρδος ἐσχήκαμεν οὐ μικρόν, καὶ μᾶλλον τὰ τῶν Βουλγάρων ταπεινωθήσονται, καὶ τὴν τῆς ἀγάπης πρεσβείαν εὐχερέστερον δέξαιντο, ἐπεὶ καὶ ἐκποδὼν αὐτῶν ὁ δεσπότης, μέλλει δὲ καὶ ἄλλο βρέφος ἄρξαι τῶν Βουλγάρων ὁ ἐκ τῆς Εἰρήνης τῆς τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου τῷ Ἀσὰν γεννηθεὶς Μιχαήλ. εἰ δὲ μὴ περι- C γενέσθαι ἡμᾶς συμβαίη τοῦ ἄστεως, τί τὸ ζημίαν ἐπάγον τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ; λαβόντες γὰρ διάπειραν ἠρεμήσομεν, καὶ πάλιν διαπρεσβεύσομεν πρὸς Βουλγάρους, κἀκεῖνοι ἀσμένως τὴν πρεσβείαν δέξαιντο ὑπὸ βρέφους ἀρχόμενοι, ὃ τὰ πρὸς μάχην οὐκ οἶδεν. ἕκαστος δὲ τὰ τῆς εἰρήνης φιλεῖ, τῆς ἀναπαύσεως στοχαζόμενος. ἔδοξε τῷ βασιλεῖ ἄριστα βεβουλεῦσθαι τὸν μέγαν δομέ-

1 στῆναι vulgo 6 ὁ δὲ Παλαιολόγος ὁ μέγας δομέστικος καὶ ἀποπειρᾶσθαι Σερρῶν ἔφη D, omissis καὶ εἰ — Μιχαήλ 9 χρὴ] ἔφη χρή? 14 εἰ δὲ καὶ μὴ περιγενοίμεθα, τίς ἡ ζημία; A, omissis λαβόντες — στοχαζόμενος 20 τοῦ δὲ δεξάμενος ὁ βασιλεὺς τὴν βουλὴν εἰς τὰς Σέρρας ἀφίκετο. εὗρεν οὖν τὴν μὲν πόλιν διερριμμένην, τὴν δ' ἀκρόπολιν τετειχισμένην, καὶ φύλακα ἐπ' αὐτῇ Δραγωτᾶν τινά. τοὺς Τζουλούκανας οὖν ἀθροίσας ὁ βασιλεὺς κρατῆσαι ταύτης ἠρέθισε (ἠρετίσατο?), οἳ τὰ τόξα λαβόντες καὶ σανίδας αὐτοσχεδιάσαντες ὡς ἀσπίδας ἐν οὐ πολλῷ κρατῆσαι ταύτης ἴσχυσαν, καὶ σκυλεύουσι τὰ παρευρημένα. ὅσοι δ' ἴσχυσαν τῶν ἐν-

menta in eam ut adigerentur fieri omnino non posse. aggredi vero et arce tentata repelli Romanorum robori ac virtuti, cuius adeo praeclara fama in omnes pervasit, probro esse. Bulgaros quiescentes ad proelia concitare minime conducere. haec regem ab oppugnatione retrahentes adducebant in medium. Palaeologus Andronicus, quem ante magnum domesticum fuisse significavimus, hisce contraria imperatori consulebat. tentandam esse Serrarum arcem; ea potitis multum inde utilitatis futurum, rebus Bulgarorum magis ac magis afflictis, qui ista ratione legationem pro pace ineunda expeditius admittent, cum a nullo regantur, et infantis Michaelis ex Irene Angeli Theodori filia Asano suscepti dominationem subituri. quodsi castrum ita ferente fortuna nobis non cesserit, quid inde Romanorum imperio incommodi impendet? rem experti cessabimus, rursumque viros ad Bulgaros legabimus, qui ab infante, ne nomine quidem pugnae conscio, gubernati lubentissime legatis animum advertent. quilibet vero quietis commoda sibi repraesentans pacem exoptat. optime omnium magnum domesticum consuluisse imperatori

στιχον, καὶ γοῦν τῆς πρὸς τὰς Σέρρας φερούσης, ὡς εἶχεν, ἥψατο. σχεδὸν δ' ἐκεῖσε γενόμενος ἐπήξατό τε τὰς σκηνὰς καὶ κατ' αὐτῶν
D ἐστρατοπεδεύσατο, οὔκουν μὲν δι' ἀξιομάχου στρατοῦ (οὐ γὰρ ηὐμοίρει τοσούτου τότε, καθὼς εἰρήκαμεν), στρατηγίᾳ δὲ καὶ μεθοδεύμασιν ἐπειρᾶτο τοῦ ἄστεως. ἐπεὶ δ' αἱ Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρειψεν, ὡς κώμη τότε ἐτύγχανε, τῆς ἀκροπόλεως μόνης περιτετειχισμένης καὶ ηὐτρεπισμένης δέξασθαι πόλεμον, ἧς φύλαξ ἦν ἀνὴρ Βούλγαρος Δραγωτᾶς τὴν κλῆσιν, ἐς Μελενίκου τὰς οἰκήσεις ποιούμενος. ἐπεὶ γοῦν ἡ κάτω πόλις Σερρῶν ἀτείχιστος ἦν (λίθοις καὶ γὰρ μόνοις, ἀσβέστου δίχα, καὶ μὴ ἀνηγμένοις εἰς ὕψος τὰ τεθραυσμένα τάχα περιεφράγνυτο), τοὺς ἐπὶ μισθῷ τοῖς στρατιώταις δουλεύοντας, οὓς καὶ Τζουλούκωνας ἡ χυδαία γλῶττα κατονομά-
P 41 ζει, συναθροίσας ὁ βασιλεὺς κρατῆσαι ταύτης ἠρέθισεν, ἐπεὶ τῶν ἀναγκαίων ἐσπάνιζον, οἳ καὶ οἴκοθεν ἐκινοῦντο πρὸς τὸ εὐπορῆσαι τῶν χρειωδῶν. ὁρῶντες δὲ καὶ τὴν χώραν εὐεπίβατον, τὰ τόξα λαβόντες, ἔτι δὲ καὶ σπάθας, καί τινας σανίδας ἐξαυτοσχεδιάσαντες ὡς ἀσπίδας, καὶ ταύτας προβεβλημένοι, τὸ ἀρεϊκὸν ἀλαλάξαντες χωροῦσι κατὰ τῆς χώρας αὐτοβοεί, καὶ ἐν οὐ πολλαῖς ὥραις ἐντὸς ἐγένοντο. σκυλεύουσι γοῦν τὰ παρευρεθέντα. οἱ δέ γε ἐντός, ὅσοι μὴ ἐπεφθάκεισαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναδραμεῖν, ἱκέται πρὸς τὸν βασιλέα ἐξῄεσαν. ἐπεὶ δ' ὁ κρατῶν τοῦ

τός, ἱκέται πρὸς τὸν βασιλέα ἧκον. καὶ ὁ Δραγωτᾶς διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ χρήματα καὶ ἐσθῆτας δεξάμενος τὸ ἄστυ δέδωκεν. ὑπέσχετο δὲ δοῦναι καὶ Μελένικον D 23 οἰκέται vulgo.

visum est, et ad Serras iter, utut potuit, ingreditur, proximeque accedens tentoriis structis castra metatur, non exercitus viribus fidens, quem exiguum ac pusillum fuisse diximus. hinc militaribus artibus ac insidiis urbem aggreditur. Serrae antiquo aevo civitas maxima, postmodum a Ioanne Bulgaro una cum aliis Macedonicis urbibus obsidione septa soloque aequata, cuius veluti apertus prostabat, arce tantum muris circumsepta, sicque accommodata ut bellum posset excipere. illius custodiae vir Bulgarus Dragotas nomine, Melenici sedem habens, invigilabat. cum ergo Serrarum urbs inferior absque moenibus esset, quippe quae saxis tantum absque calce, nec iis in altitudinem sublatis, in locis murorum quassatis disiectisque cingebatur, mercede conductos militum famulos, quos Tzucalonas vulgus lingua propria nominat, in unum exaggerans imperator ad eam occupandam, cum necessariis destituerentur, quique domo egressi fuerant ut sibi futura usui subministrarent, incitavit. hi cum locum aditu facilem vidissent, acceptis sagittis et ensibus, et nonnullis tabulis in modum scuti ex tempore, quibus corpus defenderent, detornatis, classicum concinentes in urbem ipso clamore irrumpunt, et non post multas horas introeunt, obvia quaeque rapiunt. ex civibus, quicumque in arcem non convolarunt, supplices ad imperatorem

ἄστεος Δραγωτᾶς τὴν κάτω χώραν εἶδεν ἁλοῦσαν, ἀνὴρ Βούλγα- B ρος καὶ ἥκιστα πεπαιδευμένος ἄστη χρονίως διαφυλάττειν, μαθὼν δὲ καὶ τὸν τοῦ δεσπότου αὐτοῦ θάνατον, τύχῃ ἀγαθῇ οὐ διὰ μακροῦ καρτερήσας διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ τὸ μὲν ἄστυ εὐθὺς τὸν βασιλέα ἐφήμιζεν· ἁλουργὸν οὖν χλαῖναν ὁ Δραγωτᾶς χρυσίῳ συνυφασμένην ἐνεδέδυτο, καὶ στατήρων πλῆθος χρυσῶν ἐδέδεκτο. ὑποσχέσεις γοῦν ὑπὲρ τοῦ Μελενίκου μάλα λαμπρὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπεποίητο, ὑπεράγαν ἀληθεῖς.

44. Πάντα γοῦν ταῦτα πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν ὁ Δραγωτᾶς, καὶ ὡς δέλεαρ ὑποβεβλημένος, ἀπῄει. ἐπεὶ δὲ φθάσοι C ἐς Μελένικον, πάντα προὖπτα τοῖς ἐποίκοις ποιεῖται, καὶ σφᾶς αὐτοὺς διεγείρει προδοῦναι τὸ ἄστυ τῷ βασιλεῖ, ἐν τῷ φανερῷ μὲν οὐ ταῦτα λέγων, κρύφα δὲ τοῖς πλείστοις περὶ τούτου κοινολογούμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ τὴν ἡγεμονίαν διέπων τοῦ ἄστεως ὁ Λιτοβόης Νικόλαος κατάνοσος ἦν καὶ τῇ κλίνῃ ταῖς τῶν ποδῶν ἀλγηδόσι προσπεπατταλευμένος, ἐλευθέρως εἶχον οἱ πάντες διαπράττεσθαι σφίσι τὰ βουλητά. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Μαγκλαβίτης Νικόλαος εἷς ἦν τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν τοῖς τοῦ Μελενίκου οἰκήτορσιν, ἀνὴρ δραστήριος καὶ δεινὸς καιρικαῖς περιπετείαις συμμεταβάλλεσθαι, τὰ τοῦ Δραγωτᾶ φωράσας καὶ γνοὺς ὡς δυνηθείη ἂν τὰ ὑπεσχη- D

9 Huius capitis loco haec habet D: καὶ εὑρὼν τὸν μὲν τοῦ ἄστεος ἔφορον Λιτόβοον κλινήρη, τὸν δὲ Μαγκλαβίτην Νικόλαον * * * * * *. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐσκηνοῦτο περὶ τὴν Βαλαβίσδαν τόπον, καὶ οἱ Μελενικιῶται ἀφικόμενοι τὸ ἄστυ τούτῳ παρέσχον. ἐκράτησε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης καὶ τῶν τῆς Ῥοδόπης πολιχνίων καὶ κωμοπόλεων, καὶ ὅρον τὸν Εὖρον πεποίητο. κατέσχε δὲ καὶ ἐκ τῶν πρὸς Βορρᾶν Στούμπιόν τε καὶ Χυττοβὸν καὶ Βελεβούσδιον Σκόπιά τε καὶ Βελεσσὸν καὶ τὰ μέχρι Πριλάπου καὶ Πελαγονίας χωρία, Νευστάπολίν τε καὶ Πρόσακον, καὶ σπονδάς τε ἐκ Βουλγάρων δεξάμενος, ὡς μέχρι τούτων στῇ, ἀνέσχεν.

egrediuntur. arcis praefectus Dragotas, homo Bulgarus, et per multum tempus ad tuendas ac defendendas arces plane ineptus, ubi audiit inferiorem urbem captam nec non domini sui obitum, ita favente fortuna, non diu sustinens, imperatori de arce dedenda significat. et sic arx illico imperatorem recognovit. Dragotas purpurea chlaena auro contexta amicitur, et staterum aureorum vim non contemnendam accipit. proin magnificas admodum maximeque veras de Melenico promissiones imperatori fecit.

44. His omnibus ab imperatore Dragotas acceptis, et quasi esca aliis expositus, discessit, atque Melenicum veniens omnia ad accolas refert, eosque ut imperatori se dedant, non haec in aperto edisserens sed clam cum plurimis sermonem communicans, adhortatur. cum autem, qui oppidum gubernabat, Nicolaus Litoboës aegrotus lecto pedum doloribus teneretur, libere omnes arbitratu suo res quas ipsi vellent agebant. inter hos Nicolaus Manclavites ex nobilioribus unus Melenici incolis, vir audax et pro re nata, uti tempus daret, varie se effingendi sagax ac perspicax, quae a Dragota molie

μένα τῷ βασιλεῖ διαπράξασθαι, τοῦ πλήθους τὸ πλεῖον ὑπαγα-
γών, τοῦ κρύφα λέγειν ἀποστὰς ἐς τὸ φανερὸν τοῖς πᾶσιν ὑπέθετο
τὰ συνοίσοντα, εἰρηκὼς ὡς ἡμῖν μὲν ἐγένετο προσταλαιπωρῆσαι
τῇ τοῦ παιδὸς τοῦ Καλλιμάνου ἀρχῇ, καὶ ἦν πρὸς ἐλπίδος ἀν-
δρωθῆναί τε τοῦτον καὶ πρὸς αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς τῆς κακοπα-
θείας ἀντιλαβεῖν εἰς ἡλικίαν ἐλθόντος, ὅτε διακρῖναι δύναιτο ἄν
τις ἀπὸ φαύλου ἄνδρα καλόν. ἐπεὶ δὲ τούτου κακούργῳ τύχῃ
ἡμάρτομεν, πρόκειται δὲ ἡμῖν βρεφύλλιον ἄλλο εἰς τὴν τῶν Βουλ-
γάρων ἀρχήν, παντὸς ἂν ἀνοηταίνοντος χείρους φανείημεν, εἰ
πάλιν πρὸς δυσπραγίας ἄλλας ἐπιδοίημεν αὐτούς, ἀδέσποτοι τὸν
πάντα βίον διατελεῖν αἱρούμενοι, ὑφ' οὗ πολλά τε καὶ μείζω τὰ
δεινὰ φύεται. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῖν ὁ τῶν Ῥωμαίων προσήγ-
P 42 γισεν, δεῖ αὐτῷ ἑαυτοὺς ἐγχειρίσασθαι, δεσπότῃ πιστῷ καὶ εἰδότι
ἄνδρα ἠδὲ κακὸν ἠδὲ καὶ ἐσθλόν, καὶ δίκαιον ἐν ἡμῖν ἔκπαλαι
σχόντι. ὅ τε γὰρ ἡμέτερος χῶρος τῇ τῶν Ῥωμαίων προσήκει
ἀρχῇ· πλεονεκτικώτερον γὰρ οἱ Βούλγαροι τοῖς πράγμασι χρησά-
μενοι καὶ τοῦ Μελενίκου γεγένηνται ἐγκρατεῖς, ἡμεῖς δὲ πάντες
ἐκ Φιλιππουπόλεως ὁρμώμεθα, καθαροὶ τὸ γένος Ῥωμαῖοι. ἄλ-
λως τε καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀληθῶς καὶ ἐν ἡμῖν δικαιοῦ-
ται, καὶ εἰ Βουλγάροις προσήκοιμεν· ὁ γὰρ υἱὸς τούτου καὶ βα-
σιλεὺς Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ τῶν Βουλγάρων τῷ Ἀσὰν κεκήδευτο,
B καὶ νῦν ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀσὰν θυγάτηρ ἡ σύζυγος τοῦ τοιού-
του βασιλέως δέσποινα παρὰ Ῥωμαίοις καὶ ἔστι καὶ ὀνομάζεται.

14 ἠδὲ κακὸν] ἡμὲν κακὸν?

bantur deprehensis, ac cognito se posse imperatori promissa perficere, si multitudinis potiorem partem in sententiam suam traxisset, ab occultis colloquiis sese retrahens palam omnibus utilia edixit, "pueri Callimani" inquiens "principatu iniqua perpessi sumus, ea tamen spe, nos, si puer in virum evasisset, tantae tolerantiae praemia recepturos, postquam ille aetatem illam, quae virum probum a malo secernere potest, attigisset. sed cum id adversa fortuna amiserimus, et infantulus alius ad regendos Bulgaros praeponatur, omni stulto stultiores essemus, si aliis rursum infortuniis nosmetipsos dederimus, tanquam qui in omne aevum absque principe, re omnium perniciosissima, vivere vellemus. sed quando Romanorum imperator ad nos accessit, nos illi fido domino et virum probum ac malum optime cognoscenti tradere debemus. ipse ius ab antiquo in nos obtinet, locus siquidem hic noster imperii Romani est. Bulgari vero alienis avaritia raptis Melenicum quoque occuparunt. nos omnes ex Philippopoli orti primordia quoque generis liquido ducimus ex Romanis. quinimmo et Romanorum imperator, licet Bulgari essemus, ius tamen in nos habet: filius quippe illius et imperator Theodorus cum Asano Bulgarorum principe affinitate coniungitur, et nunc regis Asani filia domina a Romanis nuncupatur et est. his itaque omnibus verba lucu-

τούτων οὖν ἁπάντων χάριν τὰ πολλὰ τῶν λεγομένων καταλιπόντας ἐπ' αὐτὸν χρὴ ἰέναι καὶ τοὺς αὐχένας ὑποκλῖναι τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ· χρηστὸς γὰρ ὁ ζυγὸς τῶν φρονίμων βασιλέων καὶ γηραιῶν, καὶ πολλῷ κουφότερος τῶν ἔτι διατελούντων ἐν μείραξι." ταῦτ' εἰρηκὼς πέπεικε πάντας ἀμογητὶ καὶ πολλῶν ἄτερ πραγμάτων γενέσθαι τοῦ βασιλέως. καὶ δὴ πρέσβεις τινὰς τῶν συνεποίκων στείλαντες, τάχα μὲν κρύφα, μᾶλλον δὲ γινωσκομένους τοῖς πλείοσι, συμβάσεις μετὰ τοῦ βασιλέως πεποίηνται. χρυσόβουλλος γοῦν C τῷ βασιλεῖ τῶν ᾐτημένων σφίσι περιληπτικὸς γεγενημένος καὶ δεδομένος τοῖς πρέσβεσι τοῖς τοῦ Μελενίκου ἀποσταλῆναι προσετετάχει οἰκήτορσι. καὶ οἱ μετ' οὐ πολὺ ὁμοθυμαδὸν πάντες συνειλεγμένοι, ὅσοι τε τῶν προυχόντων, ὅσοι τῶν ἐν στρατείᾳ κατειλεγμένων καὶ ὅσοι κρείττους ἄλλοι τῶν οἰκητόρων, πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο, σκηνούμενον περὶ τόπον Λαβίσδαν οὕτω πως ὀνομαζόμενον, ἄνδρες εὐσταλεῖς τε καὶ ἔντιμοι κἀκ μόνης θέας αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἄξιοι, ὑπὲρ πεντακοσίους τυγχάνοντες· οὓς αὐτὸς εἰρήκειν ἰδὼν "ποία ὁπλομαχία ἡμῖν αὐτοὺς παρεστήσατο; ἢ πό- D σαι φάλαγγες ἱππέων τῶν τοσούτων περιεγένοντο; ἀλλ' ἐν τῷ κρείττονι ῥᾷστα καὶ τὰ μικροῦ δεῖν ἀνεπιχείρητα. κἀντεῦθεν δῆλον ὡς ἀληθές ἐστι τὸ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ εἰρημένον, οὐ τοῦ τρέχοντος οὐδὲ τοῦ διώκοντος, ἀλλὰ τοῦ εὐδοκοῦντος θεοῦ." τῷ τοι καὶ τὸν στρατηγὸν οὐ δεῖ πάμπαν ἐπαινεῖν οὔτε μὴν ψέγειν. πολλὰ γάρ τινες διαγωνισάμενοι σπουδαίως τε καὶ συντόνως, δραστικώτερον τοῖς παροῦσι χρησάμενοι, μικρὸν ἢ οὐδὲν κατορθώ-

10 προπεφθάκει?

lenta in pauca conferentes ad eum recurrere debemus, colla illi nostra servitute constituta addicere. sapientum namque regum ac senum iugum suave est, multoque levius quam infantium." his sine ullo labore ac molestia omnibus suasit ut imperatoris partes sequerentur. quare ex civibus nonnullos clam quidem, ut videre erat, sed plurimis tamen cognitos legant, et in foedus cum imperatore coeunt. et bulla aurea, qua res gestae describebantur, per eosdem legatos imperatoris iussu ad Melenici defertur cives, qui una omnes simul, sive ex primoribus sive militiae ascriptis sive celebrioribus sive etiam habitatoribus, in unum conspirantes ad imperatorem apud Labisdam (locum sic appellant) commorantem viri compti ac nobiles et ex solo aspectu venerandi ac honoribus digni supra quingentos festinant. ut ipse eos vidi ita locutus sum. "quaenam nobis armorum fulgura viros subegit, aut quot equitum phalanges tot devicerunt? sed melioris praesidio facillime et quae vix unquam vinci poterant debellantur. hinc verissimum est Pauli apostoli dictum, non esse currentis neque persequentis, sed illius cui deus beneplacito suo concesserit." propterea duces exercituum neque laudandi neque vituperandi sunt. multi namque diligenter ac prudenter certantes, dum animosius

σαντο, ἔνιοι δὲ καὶ ἐσφάλοντο πλεῖστα. ἕτεροι δὲ δεξιᾶς ἠμοιρηκότες τύχης, ἀμελετήτως ἐπὶ τὰ ἔργα χωροῦντες μεγάλων τροπαίων γεγόνασιν αὐτουργοί, οἷόν τι ξυνέβη τῷ τότε καὶ τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ. πολλῶν γὰρ ἄστεων καὶ χώρων πολλῶν ἐγεγόνει δεσπότης ἐν ἀκαρεῖ, μή τινος πολέμου γεγενημένου, μηδέ τινος πεσόντος ἐν μάχῃ, μηδὲ χυθέντος αἵματος, μηδὲ ξίφους κατορχησαμένου σώματος, ἀλλ' ἡμέρως καὶ γαληνῶς ὥσπερ τινὸς κλήρου πατρόθεν τούτῳ προσήκοντος ἀνιδρωτὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων κατῆρξε.
P 43 Στενίμαχος γὰρ καὶ Τζέπαινα, καὶ ὅσα ἦν τῷ τῆς Ῥοδόπης ὄρει παρακείμενα πολίχνιά τε καὶ κωμοπόλεις, ὑπόφορα τούτῳ γεγένηνται, καὶ ὅρος αὐτῷ τε καὶ τοῖς Βουλγάροις Ἕβρος ἦν ποταμός. ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Βορρᾶν μέρους Στούμπιόν τε καὶ Χοτοβὸς ὀχυρὰ ἄττα φρούρια καὶ χῶρος ὁ Βελεβουδίου ὑπὸ τὸν βασιλέα ἦν, Σκοπιά τε καὶ Βελεσὸς καὶ μέχρι Πριλάπου καὶ τῶν Πελαγονίας χωρίων, Νευστάπολίς τε καὶ Πρόσακος, τὰ πάντα ὑπῆρξε τῷ βασιλεῖ ὑποχείρια. καὶ σπονδαὶ ἐπὶ τούτοις τῶν Βουλ-
B γάρων τῷ βασιλεῖ ἐγεγόνεισαν, τοῖς τοιούτοις καὶ μόνοις ἀρκεῖσθαι τοῦτον καὶ μὴ περαιτέρω κατεπεμβαίνειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχε τὸν τρόπον, ἐγὼ δὲ αὐτὸς ἐν τοῖς ἐπιστολιμαίοις τῶν λόγων ὑπούργουν, ἑκάστῳ τῶν ἁλισκομένων ἄστεών τε καὶ χωρῶν καὶ γραφὴν ἐγχαράττων βασιλικήν· ἔθος γὰρ τοῦτο παλαιὸν τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων, δῆλα τοῖς μακρόθεν διὰ γραμμάτων ποιεῖν τὰ σφῶν αὐτῶν κατορθώματα καὶ πρὸς ἡδονὴν ἐπεγείρειν, ἧς δὴ καὶ οὗτοι διὰ τῶν ἔργων μεταλαγχάνουσιν.

2 περὶ vulgo.

rem peragunt, parum aut nihil profecerunt, plerique etiam operam et oleum ut plurimum perdiderunt: alii secunda freti fortuna segniter se in rebus agendis occupantes, ingentia tropaea consecuti sunt, uti tunc imperatori Ioanni accidit, qui nulla mora multarum urbium multorumque oppidorum absque ullo proelio, absque ullius caede, sine effusione sanguinis, sine gladii in corpus humanum saevitia, sed placite ac quiete et sine sudore, ac si in hereditatem paternam immitteretur, dominationem adeptus est. Stenimachus enim et Tzepaena, et quotquot Rhodopes monti oppidula cuiusque adiacent, tributaria habuit, et imperatoris ac Bulgarorum fines Hebrus fluvius terminavit. in Boreali plaga Stumpium, Chotobos, castra munitione valida, et Belebudii locus imperatori cesserant, nec non Scopia et Belesus caeteraque usque Prilapum et Pelagonios agros; item Neustapolis et Prosacus sese subiecerant. et super his Bulgarorum rex et imperator sic convenerant, ut imperator scilicet his et solis contentus nihil ulterius attentaret. et haec quidem ita peracta sunt. ipse in scribendis epistolis operam navabam, singulis urbibus ac oppidis captis scribens et imperatorium sigillum imprimens. namque id moris erat Romanorum imperatoribus per literas longe distantibus egregie a se gesta significare, voluptatemque illis, quam ipsi experirentur, conciliare.

45. Ἐπεὶ γοῦν οὕτω ταῦτα διεπράχθη τῷ βασιλεῖ, πολλῆς μὲν ἡδονῆς αἴτια τούτῳ γεγενημένα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ πᾶσι C Ῥωμαίοις αὔξησίν τινα κατιδοῦσι τοῦ κράτους καὶ πλατυσμὸν τῆς ἀρχῆς, ἦν μὲν πρὸς βουλήσεως τῷ βασιλεῖ μνήσασθαι νόστου καὶ πρὸς τὴν ἕω ἐπαναζεῦξαι (καὶ γὰρ καὶ ὁ καιρὸς τοῦτο ἀπῄτει· μὴν γὰρ παρερρύη Ὀκτώβριος, καὶ περί που τὰ μέσα τούτου διήρχετο ὁ Νοέμβριος), ἀλλά τις λόγος χρηστὸς καὶ πάνυ ὠφέλιμος ἐνεπόδιζε τὴν ὁρμήν. ἡ γὰρ Θεσσαλονίκη, καθάπερ προϊστορήσαμεν, τὸν τοῦ Θεοδώρου υἱὸν τὸν Δημήτριον ἐγνώριζέ τε δεσπότην καὶ κατωνόμαζε· δεσπότης γὰρ ἦν καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως τετιμημένος. ἐπεὶ δ', ὡς προπεφθάκαμεν περὶ τούτου ἐρεῖν, ἀτάσθαλον ἦν τὸ μειράκιον καὶ παιδιαῖς ἐνσχολάζειν προσῆκον D καὶ μειρακίων ἀθύρμασι, μήτι γε ἀνδρῶν προΐστασθαι συνετῶν καὶ πολιτείας κατάρχειν καὶ νομίμως ἐπιστατεῖν, ἐπιβουλὴν κατ' αὐτοῦ τινὲς ἐξαρτύουσιν, ὧν οἱ ὀνομαστοί τε καὶ γνώριμοι Σπαρτηνὸς ἦσαν καὶ Καμπανὸς ὁ Ἰατρόπουλός τε καὶ ὁ Κουτζουλάτος, οἱ δὲ τῶν ἐπισήμων ὅ τε Μιχαὴλ ὁ Λάσκαρις καὶ ὁ Τζυρίθων,

1 Ἐπεὶ — p. 88, 20 χωρεῖ] haec ita contrahit D: ἵκετο δὲ τῷ βασιλεῖ ἀγγελία ὡς ἐπιβουλήν τινες τῶν Θετταλῶν κατὰ τοῦ δεσπότου Δημητρίου ἱστῶσιν, ὧν οἱ ὀνομαστοὶ Σπαρτηνὸς ἦσαν καὶ Καμπανὸς Ἰατρόπουλός τε καὶ ὁ Κουτζολάτος, οἱ δὲ τῶν ἐπισήμων Μιχαὴλ ὁ Λάσκαρις καὶ ὁ Τζιρίθων. ἕνα γοῦν τούτων τὸν Καμπανὸν εἰς τὸν βασιλέα ἔπεμψαν, καὶ ὁ βασιλεὺς τὰ κατὰ σκοπὸν τούτοις ἐπεπράχει δι' ἐγγράφου χρυσοβουλλίου, καὶ ἀπάρας Μελενίκου περὶ Θεσσαλονίκην ἐφέρετο, πρέσβεις πρὸς Δημήτριον πέμψας, ὡς ἂν κατὰ τὰς αὐτοῦ ὑποθήκας ἀφίκοιτο εἰς αὐτόν. ὁ δὲ (οὐδὲ γὰρ εἶχε νοεῖν) οἴκοι κατέμεινεν ἐκ τῶν συμβούλων πεισθείς. ξυνέβη δέ τι ὅπερ ὡς ἥδυσμά τι παραστήσω. τὸν Καμπανὸν (εἷς δ' οὗτος τῶν συνιστόρων τοῦ δόλου) ἀπήγγειλάν τινες κατὰ Δημητρίου φρονεῖν, καὶ ὃς παρέστη τῷ Δημητρίῳ καὶ ἀπηλέγχετο καὶ ἦν πρὸς τῇ τοιαύτῃ ἐξετάσει. ὁ γοῦν Σπαρτηνὸς συμμύστης ὢν τούτῳ τάχος ἐκεῖσε φέρεται, καὶ "τί" φησι "περὶ τοῦδε τοῦ ἀλιτηρίου κατηγοροῦσί τινες, δέσποτα; ὃς εἰ ἁλῷ τοιοῦτος, πολλῶν θανάτων κρι-

45. Cum itaque haec ab imperatore sic essent peracta, quibus magnam ille laetitiam nec minorem Romani omnes conceperant, tanquam qui inde magnum in imperio progressum et amplitudinem virium auspicarentur, de reditu et in Orientem abitione cogitari coeptum est: tempus enim id praestolabatur, cum October effluxisset et medius iam November excurreret. verum rumor nescio quis probus et apprime utilis impetum cohibebat. Thessalonica enim, ut supra narravimus, Theodori filium Demetrium despotam agnoscebat cognominabatque, cum eo honore ab imperatore insigniretur. sed cum, ut ante diximus, puer sceleribus illaquearetur, rebusque ludicris puerorumque nugamentis, non virorum prudentium colloquiis nec iustae rei publicae administrationi ac regimini incumberet, insidiis a nonnullis appetitur, quorum praecipui et notiores fuere Spartenus, Campanus, Iatropulus, Cutzulatus, insigniores Michael Lascaris et Tzyritho magni chartularii di-

ὃν καὶ μέγαν χαρτουλάριον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τετίμηκεν. ἄλλοι δὲ οἱ τοῦ σκέμματος κοινωνοὶ οὔπω δῆλοι ὡς αὐτοὶ σφίσι τοῦ πράγματος σὺν τῷ πλήθει γεγόνασιν, ἀλλ' ἔμειναν ἀκατάγνωστοι τοῖς πλείοσιν. ἕνα γοῦν τούτων τῶν εἰρημένων τὸν Καμπανὸν οἱ πάντες συσκευασάμενοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην ἐκπέμπουσιν πραγματείας μὲν προφάσεως χάριν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ κοινοῦ χρυσοβούλλου ἐπευμοιρῆσαι, τῶν ἀνέκαθεν προσαρμοσάντων Θεσσαλονίκῃ ἐθίμων τε καὶ δικαίων περιεκτικοῦ καὶ τῆς σφῶν ἐλευθερίας
P 44 παρεκτικοῦ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πάντα τε τούτοις κατὰ σκοπὸν ἐπεπράχει, καὶ δωρεῶν ὑποσχέσεις τοῖς ὑπηρετήσουσι τῇ πράξει καὶ ἐγγράφους τίθησι. ταῦτα δὴ ἐς τὸ ἀσφαλὲς οἰκονομήσας ὁ βασιλεὺς ἀπάρας τῶν Μελενίκου χωρίων περὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐφέρετο, πρότερον ἐξαποστείλας πρέσβεις ἐς τὸν Δημήτριον, ὡς ἂν κατὰ τὰς αὐτοῦ ὑποθήκας ἀφίκοιτο εἰς αὐτὸν καὶ ἀφοσιώσοι τὸ ὄφλημα· οὕτω γὰρ συνέθετο καὶ κατώμοσεν. ὁ δὲ (οὐδὲ γὰρ εἶχε νοεῖν οἴκοθεν) τοῖς ἐπιβούλοις συμβούλοις χρώμενος οἴκοι
B καταμένειν ἐπείθετο· σκευωρίαν γὰρ ἔφασκον εἶναι κατ' αὐτοῦ

θείη ἂν ἄξιος." καὶ ὁ Δημήτριος (ἐθάρρει γὰρ μάλα τούτῳ ὡς πιστῷ) "προδότην τοῦτόν φασιν εἶναι, Σπαρτηνέ." ὁ δὲ παίει τὸν Καμπανὸν λαβόμενος τούτου τῆς γένυος. "ἐγὼ" φησὶν "αὐτὸν ἐν τοῖς οἴκοι ἀπαγαγών, δέσποτα, ἐτασμοῖς ἐκπιέσας πάντα τοῦτον καταναγκάσω ἔκφορα ποιῆσαι." ταῦτ' εἶπε, καὶ ὡς εἶχε τάχους ἐς τὴν οἰκίαν ἀπήει. τὸν μὲν οὖν Καμπανὸν τὸ ἀπὸ τοῦδε κλίνῃ εἶχεν, ἀσκὸν δὲ διαφυσήσας ὁ Σπαρτηνὸς καὶ δεσμεύσας καὶ ἐπαιωρήσας ἔτυπτεν ὡς Καμπανόν, ἀποκαλύψαι δῆθεν τὰ κρύφα. ἀσκὸς δὲ ἦν, οὐ Καμπανὸς ὁ τυπτόμενος. εἶτα ἀφίκετο ὡς εἶχε ποδῶν ὁ Σπαρτηνὸς πρὸς Δημήτριον, καὶ οἱ φησίν "ὅρκῳ σε πιστώσω τὸ πρᾶγμα, μὰ τὸν σὸν καὶ ἡμῶν ἁπάντων Δημήτριον, τὸν κηδεμόνα Θεσσαλονίκης καὶ πολιοῦχον. τοιοῦτός ἐστιν ὁ Καμπανὸς ὁποῖος ὁ Σπαρτηνός, καὶ οὕτως διάκειται περὶ σὲ καθὰ καὶ ὁ Σπαρτηνός, ὃν ἀνθρώπων ἁπάντων πλέον σε φιλοῦντα ἐπέγνωκας." ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ Θεσσαλονίκης χωρεῖ. 2 σκάμματος vulgo 8 περιεκτικὸν et παρεκτικὸν vulgo.

gnitate ab imperatore condecoratus; reliquos conspirationis socios nondum novimus: ita una cum multitudine coïere, ut inauditi ignotique pluribus remanserint. unum ex his Campanum insidiarum instructissimum ad imperatorem Ioannem ablegant, quasi ille negotiationis causa proficisceretur, re vera tamen ut bullam auream impetraret, qua antiqua Thessalonicensium iura ac privilegia comprobarentur et libertas civibus assereretur. imperator in vota eorum concedens pro sententia omnia exequitur: munerum etiam inter consilii adiutores distribuendorum promissionibus rem sollicitat, et scripto se obligat. his ita tuto dispositis Melenico egrediens Thessalonicam contendebat, prius ad Demetrium viris delegatis, ut ille, si pacta servare vellet, ad se proficisceretur et debitum exsolveret. sic enim ille convenerat, iureque se iurando obstrinxerat. ille (neque enim ex se aliquid sapere poterat) insidiatoribus pro consiliariis usus domi mansit: vocationem etenim imperatoris

τὴν τοῦ βασιλέως μετάκλησιν, κοῦφος δὲ ὢν οὗτος τὰς φρένας τοῖς αὐτῶν λόγοις συνεφέρετο, ὅποι καὶ νεύοιεν. ξυνέβη δὲ κἀν τούτοις ὅπερ ὡς ἥδυσμά τι παραθήσω τοῖς λόγοις. τὸν Καμπανὸν (ἕνα καὶ τοῦτον τῶν συνιστόρων τοῦ δόλου προείπομεν εἶναι) τὰ οὐχ ὑπὲρ Δημητρίου φρονοῦντα ἀπήγγειλάν τινες, ἐπεὶ καὶ ἐκ βασιλέως ἐπανέζευξεν. καὶ ὃς παρέστη τῷ Δημητρίῳ, καὶ κατηγορεῖτο πρὸς τῶν ἀληθῆ κατ' αὐτοῦ φασκόντων, ὡς ῥᾳδιουργεῖ κρύφα καὶ ἀποπειρᾶται τοῦ λαοῦ καὶ γραφαὶ πρὸς αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ πέμπονται καὶ λόγοι μυστηριώδεις διαμηνύονται. καὶ ἦν C πρὸς τῇ τοιαύτῃ ἐξετάσει ὁ Καμπανός. ὁ γοῦν Σπαρτηνὸς συμμύστης ὢν τῶν πραττομένων περὶ τῶν τοιούτων μεμαθηκὼς τάχος ἐκεῖσε φέρεται, καὶ ὡς εἶχεν ἄσθματος καὶ σπουδῆς, "τί" φησί "περὶ τοῦδε τοῦ ἀλιτηρίου κατηγοροῦσί τινες, δέσποτα, ὃς εἰ ἁλῴη τοιοῦτος, πολλῶν θανάτων κριθείη ἂν ἄξιος;" καὶ ὁ Δημήτριος (ἐθάρρει γὰρ μάλα τούτῳ ὡς πιστῷ, καὶ πάνυ τοῦτον δυσνούστατον κατὰ τὸν κωμικόν, εἰ καὶ μὴ κλεπτίστατον, ἡγεῖτο) "προδότην τοῦτον, Σπαρτηνέ, φασὶν εἶναι οἱ τοῦτον διώκοντες." ὁ δὲ παίει τὸν Καμπανὸν κατὰ τῆς σιαγόνος τῷ καρπῷ, D σφόδρα χρησάμενος τῇ βολῇ, καὶ λαβόμενος τούτου τῆς γένυος "ἐγώ" φησίν "αὐτὸν ἐν τοῖς οἴκοι ἀπαγαγών, δέσποτα, ἐτασμοῖς ἐκπνεύσας τὸ πρῶτον, πάντα τοῦτον καταναγκάσω ἔκφορα ποιῆσαι τὰ κρύβδην τούτοις ῥᾳδιουργούμενα." ταῦτ' εἶπε, καὶ ὡς εἶχε τάχους ἐς τὴν οἰκίαν ἀπῄει. τὸν μὲν οὖν Καμπανὸν τὸ ἀπὸ τοῦδε

16 εὐνούστατον?

in eum fraudulenta esse consilia affirmabant. qui cum ineptus esset nec animi compos, eorum sermonibus, quocunque illum traxissent, agebatur. accidit etiam quod condimenti loco orationi meae interponam. Campanum, unum ex conspirantibus, ut supra diximus, non a Demetrio sed ab adversario stare, cum ex imperatore rediisset, non nemo renuntiavit. iudicio penes Demetrium sistitur, et accusatur ab iis qui vera referebant, eum clam in principem machinari seducereque populum; literas ad imperatorem scriptitare, quibus arcana imperii revelaret. et simili quaestioni Campanus supponebatur. Spartenus machinationis consors, ubi id rescivisset, quam citissime eo advolat, et utut potuit, anhelans "cuius causa" inquit, "despota, scelestus iste in ius rapitur, qui si similium criminum convincatur, ne ille et iure merito multis mortibus condemnabitur." et Demetrius illi tanquam fidei spectatae viro confidens, cum eum sibi amicissimum, etsi non furacissimum, ut Comici verbis utar, existimaret, "qui hunc accusant, proditorem esse, Spartane, fatentur." ipse pugno, eoque vehementissimo, Campani maxillam contundit, arreptaque illius barba "ego" inquit, "despota, domum conductum tormentis primum adhibitis, quaecunque ipse sive conscii occulte pertentarunt, cogam confiteri." dixit, et qua potuit celeritate domum abiit. Campanus itaque ex illo in lecto pulcherrimo ac magnifico stragulo inter pla-

κλίνη εἶχε καὶ στιβὰς ὑψηλὴ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ τὰ ἐς τρυφὴν μᾶλλον ἐφευρημένα, οἷς καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἄνθρωποι οἱ τοιαῦτα μεμελετηκότες διαπράττεσθαι πράγματα. ὡς δέ καί τινες ἔφασαν, ἀσκὸν διαφορήσας ὁ Σπαρτηνὸς καὶ πληρώσας τοῦ πνεύματος, εἶτα καὶ δεσμεύσας ὡς ἐντὸς ἅπαν ἐναπειλῆφθαι πνεῦμα μή τινος οὔσης τούτῳ τῆς ἐκροῆς, ἀπαιωρήσας ἔτυπτε ῥάβδοις τάχα τὸν Καμπανὸν ἐτάζων ἀποκαλύψαι τὰ κρύφια. ἀσκὸς δὲ ἦν, οὐ Καμπανός, ὁ τυπτόμενος. ἐπεὶ δὲ ἡ ἀρκοῦσα ὥρα παρῄει,
P 45 καὶ ἄξιον ἐτασμὸν δεδυνημένη ποιήσασθαι καὶ ἔκπυστον θεῖναι καὶ τὸ ἐν μυχοῖς βαθυτάτοις ἐγκείμενον ἄρρητον, ὡς εἶχε ποδῶν ὁ Σπαρτηνὸς ἀφίκετο πρὸς τὸν Δημήτριον, καί οἵ φησι "δέσποτα, ὅρκῳ σε πιστώσω τὸ πρᾶγμα. μὰ τὸν σὸν καὶ ἡμῶν ἁπάντων Δημήτριον, τὸν κηδεμόνα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πολιοῦχον" (οὗτος δὲ ὁ ὅρκος παρὰ Θεσσαλονικεῦσι πλέον τῶν ἄλλων ὅρκων ἰσχύει), "τοιοῦτός ἐστιν ὁ Καμπανὸς ὁποῖός ἐστιν ὁ Σπαρτηνός, καὶ οὕτως διάκειται περὶ σὲ καθάπερ δὴ καὶ ὁ Σπαρτηνός, ὃν ἀνθρώπων ἁπάντων πλέον σε φιλοῦντα ἐπέγνωκας." οὕτως ὁ
B Σπαρτηνὸς τὴν μέλλουσαν φωραθῆναι ῥᾳδιουργίαν οἰκονομικῶς διεσκέδασεν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης ἀπάρας τὰ στρατεύματα ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐξ ὀρθοῦ χωρεῖ, καὶ περὶ ταύτην ἐστρατοπεδεύσατο. πολιορκῆσαι μὲν γὰρ οὐκ ἦν αὐτῷ (οὐ γὰρ ἀρκούσας εἶχε τὰς ἐπὶ τούτῳ δυνάμεις), πρεσβείας δὲ ἐποίει, καὶ ἐζήτει ἐξελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὸν Δημήτριον, καθὼς ἦν ὠμοσμένον

20 ἐξ ὄθρου vulgo, ἐξ ὄρθρου interpres. quod reposui, infra est p. 95 b   21 οὐ — δυνάμεις om D.

mas quiescebat; et quaecunque ad augendum luxum et sese oblectandum viri hisce rebus perditi ingenii acumine comparare nituntur, large effuseque illi subministrabantur. sermo et ille nonnullorum fuit Spartenum utrem inflasse implevisseque flatu, dein illigasse, ne flatus in eo interclusus aliqua ex parte efflueret. eum appensum flagellis, ac si Campanum quateret, ut quae sciret indicaret, caedebat. verum non Campano sed utri ictus illi incutiebantur. tandem cum hora, quae pro habenda quaestione. et ad ea revelanda quae etiam in occultissimis abdita latebant, plus satis esse poterat, effluxisset, Spartenus velocius ad Demetrium pervolat, et infit "rem tibi sacramento corroboro per tuum et nostrum omnium Demetrium Thessalonices curatorem ac moderatorem," quo sane sacramento apud Thessalonicenses nil solemnius, nil sanctius excogitari potuit, "non alius a Sparteno Campanus est, qui aeque ac Spartenus, quo nullum inter mortales reliquos tui studiosiorem cognoscis, in te animo affectus est." sic Spartenus scelus alias detegendum provide exhausit et quaestioni finem fecit. igitur imperator Ioannes una cum milite primo diluculo Thessalonicam appellit, ibique castra ponit: nam obsidione eam cingere, cum ad obsidendum necessaria minime suppeterent, non poterat. caduceatoribus porro Demetrium, ut ipse iuratus

αὐτῷ, ἔτι δὲ ποιῆσαι καὶ ἀγορὰν ἔξω τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, ὡς ἂν ἔχοιεν ὠνεῖσθαι τὰ χρειώδη τὰ στρατεύματα. ὁ δὲ τοῖς ἐπιβούλοις συμβούλοις χρώμενος οὐδέν τι τῶν τοιούτων ποιῆσαι παρεχωρεῖτο. πάνυ δὲ ὀλίγων ἡμερῶν παραδραμουσῶν ὀλίγου C *τινὸς στρατεύματος πλησίον ἱσταμένου τῆς μικρᾶς πύλης τῆς παρὰ τῇ θαλάσσῃ [καὶ ἐπονομαζομένης] διὰ τὸ μὴ ἀπροόπτως ἐξελθεῖν τινὰς τῶν τῆς πόλεως καί τινας λυμαίνεσθαι τῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ, ἐξαπίνης ἐκ ταύτης ἐγεγόνει βοὴ ὡς ἤνοικται ἡ πύλη παρά τινος τῶν ἐντός, καὶ τῇ βοῇ συνείπετο ἡ παραφυλάττουσα δύναμις, καὶ σύμπαν δὲ τὸ στράτευμα ὁπλισθὲν μετὰ τοῦ κρατοῦντος ἐφοίτα. καὶ ἐν ἀκαρεῖ πάντας εἶχεν ἡ Θεσσαλονίκη τοὺς τοῦ βασιλέως ἐντός. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔστη παρὰ τὴν πρὸς ἀνατολὰς βλέπουσαν πύλην τῆς πόλεως, καὶ ἡ τοῦ Δημητρίου ἀδελφὴ Εἰρήνη, ἡ τοῦ Βουλγάρων Ἀσὰν γαμετή, γονυπετοῦσα καὶ ποτνιω-* D *μένη μὴ παθεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς τῶν ὀφθαλμῶν στέρησιν. ὁ δὲ Δημήτριος ἔφθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναβάς. ἐγγύας δὲ ἐνωμότους πρὸς τοῦ βασιλέως λαβοῦσα ὡς οὐκ ἀπολέσει οὗτος τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπῄει τε παρὰ τὸν ἀδελφὸν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτον ἐξήγαγεν· ἦν δὲ φέρων οὗτος τὴν ἡλικίαν τοῦ μείρακος, προσεχῶς εἰς αὐτὴν παραγγείλας καὶ μήπω χνοάζων τὸ γένειον, ὡραῖος δὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν φυήν. τετίμηκε δὲ ταύτην ὁ βασιλεύς· ὡς γὰρ ἀπέβη αὐτὴ τοῦ ἵππου, τηνικαῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ οἰκείου ὀχήματος ἀποβὰς πεζὸς ἕστηκε σὺν αὐτῇ. ἡ μὲν οὖν πόλις*

6 *καὶ ἐπονομαζομένης* om D 11 *ἡ* om D 12 *περὶ* D 14 *ἡ* vulgo om 17 *ὡς — ὀφθαλμοὺς* om D 18 *τε παρὰ*] *πρὸς* D 22 ante *ὡς* D: *οἷα ἐκείνης σχηματιζόμενος τὴν ταπείνωσιν.* *τοῦ οἰκείου — αὐτῇ* om D.

imperatori fuerat, ad se accersit, emporiumque poscebat extra Thessalonicam, in quo milites, quae sibi usui essent, pretio coëmerent. ille a consultorum insidiis sibi non praecavens, dictis eorum obsecundans, nihil ex his quae imperator indixerat executus est. paucissimos post dies parva militum manus apud pusillam urbis portam et mare spectantem adsidens, custodiensque ne quis ex urbe ex improviso irrepens militem laederet, oborto inde clamore portam ab iis qui intus erant apertam fuisse, clamorem insequitur, et universus exercitus post eam armatus cum imperatore confestim Thessalonicam ingressus omnia occupant. imperator in porta urbis, quae in Orientem vergit, stetit. aderat et Demetrii soror Irene, Bulgarorum Asani uxor, supplex, genibus nixa et lacrimabunda exorans ne frater oculis obcaecaretur. Demetrius in arcem prius sese receperat. soror, spondente ac iureiurando promittente imperatore oculos eum non amissurum, fratrem adolescentis aetatem maturam admodum prae se ferentem, sed adhuc imberbem, forma et specie egregium, ad imperatorem detulit. eam honore ornavit imperator: ut enim illa equo descendit, imperator etiam a proprio vehiculo exiliens, pe-

Θεσσαλονίκη οὕτως ὑπὸ τὸν βασιλέα γέγονεν Ἰωάννην, μᾶλλον δὲ
ὑπὸ Ῥωμαίους· οἱ γὰρ αὐτὴν κρατοῦντες ἐναντιόφρονες Ῥωμαίοις
ἐπέλουν.

46. Ὀλίγας δὲ πάνυ ἡμέρας ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ προσκαρ-
p 45 τερήσας ὁ βασιλεύς (κατήπειγε γὰρ αὐτὸν ὁ τοῦ χειμῶνος καιρός·
Δεκέμβριος γὰρ ἐτύγχανε μήν), ἀφεὶς ἐν αὐτῇ τὸν μέγαν δομέστι-
κον τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον, οὗ πολλάκις
ἐμνήσθημεν, τὰ πρῶτα φέροντα τῶν ἐν στρατηγίαις τεταγμένων,
ἄνδρα συνετώτατον καὶ πρᾳότατον καὶ εὖ εἰδότα καὶ μάχην ὁπλί-
σαι καὶ διευθῦναι λαὸν καὶ ἐν πολεμικοῖς καὶ εἰρηνικοῖς τοῖς και-
ροῖς, νικητὴς ἐπανέζευξεν εἰς τὴν ἕω, θαυμαζόμενος ὑπὸ πάν-
των καὶ κλεϊζόμενος τῆς ταχινῆς οὕτω καὶ μεγίστης νίκης, οὐχ
ὑπὸ τῶν οἰκείων μόνον ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων· ὑπὲρ φυσι-
κὴν γὰρ τάξιν ἔδοξε τὸ κατόρθωμα καὶ τῶν τροπαίων τὸ ἀλλ-
B επάλληλον, καὶ θεοῦ μᾶλλον προνοίᾳ ἢ στρατηγικαῖς μεθόδοις
ταυτὶ διαπράξασθαι. καταλέλοιπε δὲ καὶ εἴς τε τοῦ Μελενίκου
καὶ τὴν τῶν Σερρῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὰς φυλακὴν τὸν τοῦ εἰρη-
μένου μεγάλου δομεστίκου πρῶτον υἱὸν τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ,
ὃν μετὰ χρόνους τινὰς ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία πεπλούτηκεν εἰς
εὐτυχίαν ταύτης καὶ εὐδοξίαν, ἄλλον τε ἀλλαχοῦ ἐπαφῆκεν εἰς
ἀσφάλειαν τῶν χωρῶν τε καὶ πόλεων, ἐπάνω δὲ πάντων τὸν μέ-

1 μᾶλλον — ἐπέλουν om D 4 Ὀλίγας — 10 τοῖς καιροῖς] ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφεὶς τὸν μέγαν δομέστικον τὸν Παλαιολόγον D 11 θαυμαζόμενος — 20 εὐδοξίαν] ἀφεὶς καὶ εἰς Μελένικον καὶ Σέρρας καὶ τὰ περὶ αὐτὰ τὸν τοῦ μεγάλου δομεστίκου υἱὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον. 16 τοῦ] τὴν τοῦ? 21 ἐπάνω — διῆγε om D.

des cum ea stetit. Thessalonica hac ratione sub imperatoris Ioannis dicione facta est, imo potius sub tutela Romanorum acquievit: illius etenim domini Romanis contraria sentiebant.

46. Nec multum Thessalonicae commoratus imperator (hiberna namque tempestate Decembre mense exhorrescente pellebatur), in ea magnum domesticum Comnenum Andronicum Palaeologum, cuius saepius meminimus, inter viros militia celebres primas ferentem, prudentissimum et quam maxime mansuetum, aciei instruendae et digerendi militem optime gnarum, et belli pacisque artibus clarum, relinquens, victor triumphans in Orientem reversus est, ab omnibus laudibus encomiisque ob celerem ac maximam victoriam, non a suis modo sed externis etiam, condecoratus. supra enim naturae captum facinus et tropaeorum crebritas divina potius providentia quam militaribus artibus patrata fuisse visa sunt. praeterea Melenicum Serras ac loca adiacentia in fidem ac clientelam Michaelis Comneni, dicti magni domestici primi filii, quem post annos non multos Romanorum imperium non sine et fortunarum et gloriae incremento sui administratorem agnovit, contulit. nec non arcibus tuendis ac defendendis urbibus alium atque alium imposuit, qui-

γαν δομέστικον, ὡς ἂν ὑπείκοιντο πάντες αὐτῷ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις τε καὶ πραττομένοις. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς εἰς τὰ τῆς ἕω μέρη διαπεράσας διῆγε, καὶ τὸν Δημήτριον, ὃν τῆς Θεσσαλονικέων ἀρχῆς καθεῖλεν, ἐν τῷ φρουρίῳ καθείρξας τῶν Λεν- C τιανῶν ἐτήρει. ὁ δὲ μέγας δομέστικος ὀλίγον ἐπιβιοὺς χρόνον καὶ καλῶς διαπρέψας ἐν τῇ τούτου ἀρχῇ, νοσήσας καὶ τὴν τρίχα ἀποκαρεὶς τὸ βιοῦν ἐξεμέτρησεν. ἀπεστάλη δὲ ἀντ' αὐτοῦ Θεόδωρος ὁ Φιλῆς ἀντ' αὐτοῦ διέπειν τὰ τῆς ἀρχῆς. ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τὸν βασιλέα ἐγεγόνει Θεσσαλονίκη καὶ Βέρροια, τὰ ἐκεῖθεν αὐτῶν καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ Πλαταμῶνος ἀρχόμενα ὑπὸ τὸν δεσπότην Μιχαὴλ ἐτέλουν, ἔτι τε τὰ περὶ Πελαγονίαν καὶ Ἀχρίδα καὶ Πρίλαπον. τοὺς δὲ Βοδηνοὺς καὶ Σταρίδολα Στρόβον τε καὶ τὰ περὶ ταῦτα ὁ τοῦ Δημητρίου πατὴρ τοῦ Μιχαὴλ δὲ θεῖος ὁ Ἄγγελος κατεῖχε Θεόδωρος.

47. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν τοῖς τοῦ Νυμφαίου παραχειμάσας ἦρος φανέντος, ὥσπερ εἰώθει, ἔξῄει ἐκεῖθεν, ἐκεχειρίαν D δὲ ἐξ ἁπάντων ἔχων τοῖς πλησιάζουσιν ἄστεσι τῆς Κωνσταντίνου καὶ παρὰ Λατίνων κεκρατημένοις, τῇ Τζουρουλῷ φημὶ καὶ τῇ Βιζύῃ, ἐπιθέσθαι τεθέληκεν· ἑώρα καὶ γὰρ πάνυ τὰ τῶν Λατίνων ἠσθενημένα. διαπεραιωθεὶς γοῦν τὸν Ἑλλήσποντον ἐν τῇ

3 καὶ τὸν] τὸν δὲ D 5 ἐφρούρει D τοῦ δὲ μεγάλου δομεστίκου νοσήσαντος καὶ ἀποκαρέντος ἐστάλη D 8 ἀντ' — ἀρχῆς om D καὶ ἐπεὶ D 9 τὰ] καὶ τὰ D 10 τὸν Μιχαὴλ τὸν δεσπότην D 11 τὴν Πελαγονίαν καὶ Ἀχρειδῶν D 12 Στρωβός D 13 τοῦ Μιχ. — Θεόδωρος om D. pro τοῦ autem vulgo τόν. 15 μὲν om D 16 ὥσπερ — κεκρατημένοις om D 18 φημὶ om D 19 ἑώρα — p. 92, 1 ἀφίκετο] καὶ πρῶτον ἀφίκετο ἐν τῇ Τζουρουλῷ D.

bus magnum domesticum, ut illius imperia aeque ac subditi capesserent, praecepta sarta tecta haberent, rebus gerendis obsecundarent, praefecit. ergo imperator regressus in Oriente degebat. Demetrium a Thessalonicensium dominatu exturbatum et in arce Lentiana occlusum in custodiam misit. magnus interim domesticus non diu vita protracta, sed qui non sine nominis et gloriae fama in administratione se gesserat, in morbum incidens capillis detonsis vitam finiit; in cuius locum suffectus est Theodorus Philes, qui loco illius imperium regeret. subacta Thessalonica ac Berroea, quae inde extendebantur loca ad occasum ab usque Platamone, et quaecunque ad Pelagoniam Achridam et Prilapum attinebant, sub Michaele despota erant, Bodeni Staridola Strobus et circa ea loca sub Demetrii fratre. Michaelem patruus Angelus Theodorus penes se habebat.

47. Imperator cum Nymphaei hibernasset, ineunte vere, suo more faciens, inde egressus, cum undique pactae indutiae cessationem belli fecissent, proxima Cpoli oppida et a Latinis possessa, Tzurulum scilicet et Bizyam, bello aggredi instituit: nam collapsas Latinorum vires animadverterat. quare tranato Hellesponto apud Tzurulum primo sedem locat. erat eo in

Τζουρουλῷ τὸ πρῶτον ἀφίκετο. ἦν δὲ ἐντὸς τοῦ ἄστεως ἡ τοῦ βασιλέως γυναικαδέλφη Εὐδοκία, ἣν ὁ Ἀσὲλ Δεκαὲ εἰς γυναῖκα ἠγάγετο τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς βασιλίδος Εἰρήνης καὶ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως θελήματι. ὁ μὲν οὖν Ἀσὲλ Δεκαὲ οὐκ ἐκαρτέρησεν
P 47 *ἐν τῷ ἄστει· τὴν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐπεγνωκὼς ἔφοδον ἐκεῖνος μὲν ἐξῄει, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ Εὐδοκίαν εἴασεν ἐν τῷ ἄστει, φυλακὴν ἱκανὴν συνεπιστήσας αὐτῷ· ἔδοξε γὰρ αὐτῷ ὡς διὰ τὴν αὐτοῦ γυναικαδέλφην οὐκ ἂν βουληθείη ὁ βασιλεὺς πορθῆσαι τὸ ἄστυ. ἐκεῖνος δὲ τὰ πολλὰ παρορῶν τῶν τοιούτων παρεκάθισε τῷ ἄστει, καὶ ἑλεπόλεις ἔστησε καὶ μηχανήματα καταβλητικὰ τῶν ἐπάλξεων, καὶ διὰ μετρίων πάνυ τῶν ἡμερῶν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν μὲν αὐτοῦ γυναικαδέλφην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξαπέστειλεν, ἕνα ἵππον αὐτῇ δοὺς ἵν' ἐποχῆται, πάντας δὲ τοὺς εἰς φυλακὴν τοῦ ἄστεως ὄντας πεζοὺς ἀπέλυσεν. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς*
B *Βιζύης ἄστυ στρατιὰν ἐκπέμψας διὰ βραχέος κεχείρωκεν, καὶ συνήγαγε καὶ τοῦτο τῇ τούτου ἐπικρατείᾳ.*

48. *Κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ἑάλω καὶ τὸ ἄστυ τῆς νήσου Ῥόδου ὑπὸ Γεννουϊτῶν νυκτὸς ἐν κλοπῇ. ὁ γὰρ κρατῶν αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Γαβαλᾶς, ὁ τοῦ Καίσαρος Λέοντος τοῦ Γαβαλᾶ ἀδελφός, ὁ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τῆς νήσου δεσπόζων, ἀποδεδημήκει μετὰ τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν ἐν Κωνσταν-*

1 *ἦν δὲ ἐκεῖσε ἡ τοῦ Ἀσελδεκαὲ γυνή, ἀδελφὴ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης, Εὐδοκία. ὁ* — D 6 *ἐν — ἄστυ* om D 9 *ἐκεῖνος δὲ*] *ὁ δὲ βασιλεύς*, D omissis *τὰ — τοιούτων*. 11 *πάνυ τῶν* om D *ἐχειρώσατο τοῦτο καὶ τὴν αὐτοῦ* D 12 *τὴν* post *εἰς* om D *ἀπέστειλε, καὶ τοὺς σὺν αὐτῇ. ἀλλὰ* — D 15 *καὶ — ἐπικρατείᾳ* om D 17 Caput 48 tale praebet D: *Τότε καὶ τὸ ἄστυ ἰσχυρὸν Ῥόδου ἑάλω ὑπὸ Γενουϊτῶν κλοπῇ. ὁ γὰρ κρατῶν αὐτὸ Ἰωάννης ὁ Γαβαλὰς ὁ τοῦ Καίσαρος ἀδελφὸς ἀποδεδημήκει μετὰ τοῦ βασιλέως περὶ Νικομήδειαν διάγον-*

oppido Eudocia soror uxoris imperatoris, quam sibi Aseldecaē, ita imperatrice Irene et genero et imperatore annuente, in matrimonium coniunxerat. Aseldecaē quippe imperatoris invasione comperta non diu in oppido moratus, praesidiis loco firmato, profugerat, consortem suam Eudociam ibidem relinquens, ratus imperatorem propter propinquam cognationem oppidum neutiquam oppetiturum. verum ille huiusmodi rationibus posthabitis oppidum cinxit, tormenta admovit et machinas, quibus propugnacula disiiceret, et post dies non multos occupavit. uxoris suae sororem unico cum equo, quo vehi posset, Cpolim transmisit; reliquos, qui in arcis custodia erant, pedites dimisit. imo et Bizya oppidum incitato milite non multo post cepit dominatuique suo subegit.

48. Circa haec tempora Rhodi insulae castrum a Ianuensibus nocturno dolo occupatur. praefectus enim Ioannes Gabalas, Caesaris Leonis Gabalae frater, post obitum fratris insulam cum imperio obtinens, una cum im-

τινουπόλει ὡρμημένων Λατίνων, περὶ τὰ μέρη Νικομηδείας διάγοντος. εὐθὺς οὖν βασιλικῇ προσταγῇ στέλλεται ὁ ἐπὶ τοῦ κεράσματος Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός (οὗτος γὰρ ἔτυχε τῷ τότε τὴν δουκικὴν τῶν Θρακησίων ἀνεζωσμένος ἀρχήν), καὶ εἰσῆλθεν C *ἐντὸς τῆς νήσου μετὰ μετρίων τινῶν δυναμένων ὅπλα κινεῖν, καὶ φθάνει κατασχεῖν τὰ ἐν αὐτῇ φρούρια, τά τε ἐπονομαζόμενα Φιλέρημον καὶ Λῃϊτὸν τὸ ἕτερον. ἐμάχετο οὖν ὡς εἶχε δυνάμεως τοῖς Γεννουΐταις. ἐπεὶ δὲ ἀξιόμαχος παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἀπεστάλη τούτῳ στρατός, ἐγγύς που τοῦ ἄστεως πηξάμενος τὰς σκηνὰς ἐπολιόρκει τοὺς ἐντὸς Γεννουΐτας, οὐ κατέβλαπτε δὲ αὐτούς· τροφῶν γὰρ ηὐπόρουν διαρκῶν. τὰς γὰρ τῶν Ῥοδίων οἰκίας πλήρεις εὑρόντες τῶν ζωαρκῶν οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐσπάνιζον. συνεκοιτάζοντο δὲ καὶ ταῖς τούτων γυναιξίν, εἰ μή τινα ἔξωρον οὖσαν ἢ τὸ εἶδος οὐκ ἀγαθὴν ἀπήλασαν ἔξω. καὶ τάχος* D *μὲν ἂν τὸ τῆς Ῥόδου ἄστυ ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο τῇ συνεχεῖ πολιορκίᾳ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ταῖς εὐμηχάνοις τούτου ὁπλομάτος.*

εὐθὺς οὖν βασιλικῇ προσταγῇ στέλλεται ὁ ἐπὶ τοῦ κεράσματος Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς τὴν Θρακησίων ἐζωσμένος ἀρχήν, καὶ εἰσῆλθε τὴν νῆσον, καὶ κατέσχε φρούριον ταύτης ὀνομαζόμενον Φιλέρημον, καὶ ἐμάχετο Γενουΐταις. ἐγγὺς δὲ τοῦ ἄστεως πηξάμενος τὰς σκηνὰς ἐπολιόρκει τοὺς Γενουΐτας. καὶ τάχος μὲν ἂν τὸ τῆς Ῥόδου ἄστυ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο, εἰ μὴ ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Πέλοπος πρίγγιψ Βαλδουΐνος εἰς Συρίαν ἐπάγων συμμαχίαν καὶ ὁπλίτας εἶχεν ἱππότας κἀκεῖθεν διιὼν συνθήκας μετὰ Γενουϊτῶν ἐποίησε καὶ ἀφῆκεν αὐτοῖς ἄνδρας ἑκατόν, ὃ τοὺς Ῥωμαίους ἔπεισεν ὑποχωρῆσαι εἰς τὸ Φιλέρημον. ἐξήρχοντο οὖν οἱ τοῦ πρίγγιπος ἱππεῖς, καὶ τὴν χώραν ἐληΐζοντο, καὶ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων Ῥωμαίοις ἐποίουν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης τὸ Νύμφαιον καταλαβών, καὶ στόλον συσκευασάμενος καὶ τριακοσίους ἱππεῖς, καὶ δοὺς αὐτοῖς στρατηγὸν τὸν Κοντοστέφανον, τὸν πρωτοσεβαστὸν Θεόδωρον ἐξαπέστειλεν· οἳ τῇ νήσῳ ἐπιόντες καὶ τοὺς Λατίνους ἔξω καταλαβόντες ἄρδην πάντας σπάθης ἔργον ἐποίησαν. οἱ δὲ Γενουΐται παρέδωκαν τὸ ἄστυ καὶ αὐτοὶ πρὸς βασιλέα ἀφίκοντο.

peratore circa Nicomediam degente adversus incursantes e Cpoli Latinos processerat. statim itaque imperatoris mandato Ioannes Cantacuzenus pincerna, eo tempore ducalem Thracesiorum principatum administrans, mittitur, in eamque ingressus cum paucis admodum copiis arma movet, oppidaque in ea Philiremum ac Lietum occupat, et utut poterat, cum Ianuensibus confligebat. cum vero iustum ad opus exercitum imperator transportasset, ille prope castrum tentoriis collocatis Ianuenses, sed nullo damno, obsidebat: namque alimentis abundabant, tanquam qui Rhodiorum domibus, bonis ad vitam sustinendam exuberantibus, expilatis necessaria sibi omnia ad vitam comparaverant. cum eorum quoque uxoribus, nisi effoeta iam aetate aut specie indecora quaepiam fuisset, quas oppido eiecerant, consuescebant. et continua sane nec interrupta Cantacuzeni obsidione, beneque instructis machinis et opportunis dimicationibus, Rhodiense castrum sub dicione Roma-

χίαις, εἰ μή τι ξυνέβη τοιοῦτον. ὡς γὰρ ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Πελοποννήσου πρίγκηψ Βιλαρδουῒν εἰς τὴν Συρίαν ἀνήγετο, συμμαχίαν ἐπάγων τοῖς εἰς Συρίαν ἀφικομένοις Φράγκοις, κἂν ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ ὁπλίτας εἶχεν ἱππότας, προσώκειλε δὲ τῇ νήσῳ Ῥόδῳ, καὶ συνθήκην μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ Γεννουϊτῶν ἐποιήσατο, καὶ καταλέλοιπε παρ' αὐτοῖς ἄνδρας εὐγενεῖς καὶ ἀγαθοὺς ἱππεῖς πλείους τῶν ἑκατόν. τοῦτο τοὺς Ῥωμαίων ὑποχωρῆσαι τῆς πολιορκίας τοῦ ἄστεως κατηνάγκασε καὶ εἰς τὴν Φιλέρημον ἐγχωρεῖν. οἱ μὲν οὖν καταλελειμμένοι παρὰ τοῦ πρίγκιπος ἱππεῖς καταλιμπάνοντες τοὺς πεζοὺς Γεννουΐτας περὶ τὸ ἄστυ ἐξήρχοντο, καὶ
P 48 τὴν πᾶσαν χώραν ἐλῄζον. τὰ μὲν οὖν χρειώδη ἑαυτοῖς περιεποιοῦντο, σπάνις δὲ τῶν ἀναγκαίων τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τούτου ξυνέβη γίνεσθαι, ἐφ' ᾧ τυγχάνειν δρόμωνας καὶ ἕτερα ξύλα τοῖς Γεννουΐταις πειρατικά. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης τὸ Νύμφαιον καταλαβών, καὶ στόλον συσκευασάμενος ἀξιόλογον ἐν τῇ Σμύρνῃ, ἱππαγωγούς τε τριήρεις οἰκονομήσας ὡς μέχρι καὶ τῶν τριακοσίων ἵππων ἐπιφέρεσθαι, καὶ εἰς στρατηγὸν αὐτοῖς ἀποτάξας τὸν Κοντοστέφανον Θεόδωρον τὴν τοῦ πρωτοσεβαστοῦ ἀξίαν διέποντα, καὶ ὅπως μέλλει τὰ τῆς μάχης καταρτίσαι τε καὶ συν-
B τάξαι, ποῦ τε καὶ ὅτε, ἐγγράφως αὐτῷ παραδοὺς ἐξαπέστειλεν, ἐπευξάμενος τούτῳ τε καὶ τοῖς μετὰ τούτου τὰ λῷονα. ὁ μὲν οὖν πρωτοσεβαστὸς Θεόδωρος ταῖς τριήρεσιν ἀναχθεὶς καὶ εἰς τὴν νῆσον ἀφιγμένος Ῥόδον, πάντα τε ὡς ὁ βασιλεὺς προσέταξε διαταξάμενος, τοὺς Λατίνους κατετροπώσατο· ἔξω γὰρ ληϊζομένοις ἐντυχόντες τοῖς Λατίνοις οἱ τοῦ βασιλέως ἄρδην πάντας σπάθης

norum venisset, nisi quid tale obtigisset. Achaiae et Peloponnesi princeps Vilarduinus in Syriam contendens ad Francos, qui in ea erant, copias auxiliares traiiciebat, armatosque in triremibus etiam equites deportabat. hic Rhodum appellens, cum Ianuensibus pactione inita, equites fortes atque ingenuos centum et amplius illis concessit, qui Romanos ab obsidione licet invitos dimovere et Phileremum repulerunt. hi a principe equites relicti, pedites Ianuenses in castro secludentes, exilientes rapinis omnia vastabant, sibique alimenta subministrabant. hinc Romani rerum inopia laborare, eoque potissimum quod dromonibus aliisque Ianuensium navigiis piraticis infestarentur. sed Ioannes imperator Nymphaeum pergens, Smyrnae classe valida adornata et hippagogis triremibus ad trecentos etiam transportandos equos aptissime compactis, ductorem classis Theodorum Contostephanum, protosebasti dignitate insignitum, delectum, apprimeque quanam ratione aciem instruere ac componere, quo in loco et quando deberet, etiam scriptione instructum, dimittit, bona illi sociisque ac fausta deprecatus. protosebastus Theodorus triremibus in altum devectus et Rhodum veniens, et uti praeceperat imperator rebus dispositis, Latinos fugat, Romanis siquidem Latini omnia diripientes obviam facti ad internecionem caesi sunt, cum pin-

ἔργον πεποίηνται, τοῦ ἐπὶ τοῦ κεράσματος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐπισκηψαμένου μηδενὸς αὐτῶν φείσασθαι. οἱ μὲν οὖν Φράγκοι οἱ ἱππεῖς βασιλικῇ εὐβουλίᾳ οὕτως ἀπώλοντο, οἱ πεζοὶ δὲ Γεννουῖται ἐναπολειφθέντες τῷ ἄστει τῆς Ῥόδου κατεῖχον αὐτὸ C τοῖς ἔξω μαχόμενοι. ἐπεὶ δὲ οὐ δυνάμεως εἶχον εἰς μακρὸν ἀντέχειν, εἰς ξυμβάσεις ξυνῆλθον, καὶ παρέδωκαν μὲν τὸ ἄστυ τοῖς Ῥωμαίοις, αὐτοὶ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο καὶ κατὰ τὰς γεγονυίας τούτοις συνθήκας τῆς βασιλικῆς εὐμενείας ἀπήλαυσαν. καὶ οὕτω δὴ καὶ αὖθις ἡ νῆσος Ῥόδος ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο. καὶ ταῦτα μὲν ξυμβέβηκεν οὕτως.

49. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης μετὰ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ συνθήκας τε πεποίηκε καὶ εἰς κήδους κοινωνίαν συνῆλθε· τὸν γὰρ τοῦ Μιχαὴλ υἱὸν Νικηφόρον ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ βασιλέως Θεοδώρου τῇ Μαρίᾳ γαμβρὸν ἠγάγετο. καὶ ἡ D τούτου γαμετὴ Θεοδώρα τὸν Νικηφόρον μεθ' ἑαυτῆς λαβοῦσα εἰς τὴν ἕω διαπεραιοῦται, καὶ περὶ τὰ μέρη τῶν Πηγῶν τῷ βασιλεῖ διάγοντι ἐντυγχάνει, καὶ ἡ τῶν παίδων μνηστεία γεγένηται. καὶ ἡ Θεοδώρα αὖθις τὸν αὐτῆς υἱὸν λαβοῦσα οἴκαδε ὑπεχώρησε παρὰ

11 D: Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ συνθήκας ἐποίησε καὶ εἰς κήδους κοινωνίαν συνῆλθε, τὸν υἱὸν τούτου τὸν Νικηφόρον γαμβρὸν λαβὼν ἐπὶ τῇ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ θυγατρὶ Μαρίᾳ, καὶ περὶ Πηγὰς τὴν μνηστείαν ποιεῖ. ἀλλὰ τὸ τῆς παροιμίας κἀπὶ τῷ Μιχαὴλ ἐπαληθεῦον ἦν· στρεβλὸν ξύλον οὐδέποτ' ὀρθόν, καὶ Αἰθίοψ οὐκ οἶδε λευκαίνεσθαι. εἶτα εἰς ἀποστασίαν ἐχώρησεν ὁ Μιχαήλ, τῷ θείῳ αὐτοῦ Θεοδώρῳ συμβούλῳ χρησάμενος. ὃ γνοὺς ὁ βασιλεὺς διαπεραιοῦται τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ καταλαβὼν Θεσσαλονίκην ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ἐστρατοπεδεύσατο. ἀπέδρα δ' ἐκεῖθεν ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος. εἰς δὲ πολιορκίαν Βοδηνῶν καταστὰς τὸ ἄστυ παρεστήσατο. καὶ ἐν λίμνῃ Ὀστροβῷ παραστρατοπεδεύσας πέμπει τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον, Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, τὸν Μακρηνὸν Ἰωάννην, τὸν Τύραννον Γουδέλων, ἵνα ληΐζοιντο

cerna Ioannes Cantacuzenus id imperasset ut nemini parcerent. sic Franci equites sapienti imperatoris consilio trucidati sunt. Ianuenses pedites, qui in castro Rhodio remanserant, adversus oppugnatores bellum gerentes illud defendebant. cum deinceps pugnam diutius sustinere nequirent, pacto castrum dedidere Romanis, ipsi vero ad imperatorem accedentes, ut pactione firmatum fuerat, imperatoriae mansuetudinis participes effecti sunt. sic rursum Rhodus insula in dicionem Romanorum venit. et haec quidem ita peracta sunt.

49. Porro Ioannes imperator cum despota Michaele foedus init, et affinitatis cognatione coniungitur. namque Michaelis filio Nicephoro filii sui imperatoris Theodori filiam Mariam matrimonio copulat, uxorque illius Theodora Nicephorum una secum in Orientem asportat, et circa Pegarum loca imperatorem degentem alloquitur. sic filiorum sponsalia constituta sunt. dein Theodora cum filio, non sine debitis humanitatis officiis ab imperatore

τὸν αὐτῆς σύζυγον Μιχαήλ, προσηκόντως φιλοφρονηθέντες παρὰ τοῦ βασιλέως. ἀλλὰ τὸ τῆς παροιμίας κἀπὶ τῷ Μιχαὴλ ἐπαληθεύειν ἐφαίνετο· στρεβλὸν ξύλον οὔποτ' ὀρθόν, καὶ ὁ Αἰθίοψ οὐκ οἶδε λευκαίνεσθαι. εἰς ἀποστασίαν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐφώρμησε, συμβούλῳ περὶ τὴν σκῆψιν τῷ θείῳ αὐτοῦ τῷ Ἀγγέλῳ Θεοδώρῳ χρησάμενος. ὁ γοῦν βασιλεὺς Ἰωάννης ταῦτα γνοὺς καὶ τὴν αὐτῶν συνωμοσίαν μεμαθηκώς, οὐκ ἄλλους οἰόμενος ἐναντίους εἶναι μετὰ τῆς Κωνσταντίνου ἅλωσιν ἀλλ' ἢ τούτους, ἐπειδὴ καὶ ἐκεχειρίαν ἦγεν ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν Μουσουλμάνων,
P 49 ἠρέμουν δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν Βουλγάρων, ἀξιομάχως καὶ ὡς εἰπεῖν βασιλικῶς παρασκευασάμενος, καὶ τὰς δυνάμεις ἁπάσας ὡς ἔδει συντάξας, διαπεραιοῦται τὸν Ἑλλήσποντον, πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους ἔχων στρατηγούς, τὸν δὲ Ταρχανειώτην Νικηφόρον τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ οἷον τὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου διεκπληροῦντα. ἐπανεπαύετο δὲ τοῖς αὐτοῦ ἤθεσι, καὶ εὔνουν αὐτὸν ἐλογίζετο κἀν ταῖς στρατηγίαις, ὡς ἡ πεῖρα μεμαρτύρηκε, δεξιώτατον. καταλαβὼν γοῦν τὴν Θεσσαλονίκην κἀκεῖθεν τὰς δυ-

τὰ τοῦ Μιχαήλ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκεῖ σκηνῶν ἠθύμει ὅτι μὴ ἄξιόν τι εἰργάσατο. τὴν δὲ τῶν χρειωδῶν σπάνιν ἡμιόνοις καὶ καμήλοις ἐκ Βερροίας ἐθεράπευεν. ἧκε δ' αὐτῷ πρόσφυξ ὁ Γλαβᾶς Ἰωάννης ἐκ Καστορίας, καὶ συνεχῶς ὁ Πετραλίφας Θεόδωρος ὁ γυναικάδελφος τοῦ Μιχαήλ, ὃς ἐπεὶ προσέλθοι τῷ βασιλεῖ, αἱ Δεαβόλεις ἥ τε μικρὰ καὶ μεγάλη τοῦ βασιλέως ἐγένοντο. καὶ ὁ ἀπὸ Ἀλβάνου Γουλάμος μετὰ στρατοῦ πρὸς Καστορίαν διάγων, σύζυγον ἔχων καὶ τὴν αὐτοῦ ἀνεψιὰν τῆς βασιλίδος Εἰρήνης πρωτεξαδέλφης αὐτῆς θυγατέρα, προσῄει τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ Μιχαὴλ ἐν στενῷ ὁρῶν τὰ περὶ αὐτὸν πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα ἐστείλατο, καὶ ἀπέλυσε πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Μιχαὴλ Πρίλαπον καὶ Βελεσὸν καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀλβάνῳ φρούριον τὰς Κρόας. καὶ προέβησαν παρὰ τοῦ βασιλέως ἔγγραφοι ὅρκοι, καὶ δεσπότην τὸν αὐτοῦ υἱὸν τιμήσας ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ἐγγόνην. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν Βοδηνοῖς παραχειμάσας μετὰ μετρίου στρατεύματος ἀπῆλθεν εἰς Ἀχρίδας καὶ εἰς Δεάβολιν καὶ Καστορίαν. 9 ὑπὸ vulgo.

utrique exhibitis, ad maritum Michaelem domum revertitur. attamen proverbio vulgatum in Michaele quoque nec incompte locum habere compertum est: lignum curvum nunquam rectum, nec Aethiops albescere scit; quippe ab imperatore, consilio patrui sui Angeli Theodori usus, defecit. quod cum intellexisset imperator, et eorum conspirationem rescivisset, sibique post Cpolim captam nullos alios praeter hos adversarios infensos existimaret, et pace Musulmanica frueretur, et conatus Bulgarorum quiescerent, pro dignitate rei, et ut ita dicam, apparatu regio, militiis omnibus uti par erat compositis Hellespontum transit, secum plerisque militum ducibus conductis. inter eos accensebantur Nicephorus Tarchaniota mensae praefectus et vices magni domestici gerens, cuius moribus imperator, sibi amore coniunctissimum indicans, acquiescebat, vir in exercendis militiae numeris, ut experimento postea deprensum est, praestantissimus. ille se Thessalonicam con-

νάμεις ἅπαρας ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ἐστρατοπεδεύσατο. πέφθακε δὲ ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος ἐξ αὐτῶν ἀποδρᾶναι καὶ εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ B τὸν δεσπότην Μιχαὴλ ἀπελθεῖν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς εἰς πολιορκίαν τῶν Βοδηνῶν καταστὰς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ τὸ τῶν Βοδηνῶν παρεστήσατο ἄστυ. κἀκεῖθεν ἀπάρας ἔν τινι τόπῳ τῇ τοῦ Ὀστροβοῦ ἐγγίζοντι λίμνῃ ἐπήξατο τὰς σκηνάς. καὶ ἐξαποστέλλει στρατηγοὺς κατὰ τῶν χώρων τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ τόν τε Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον, τὸν Παλαιολόγον Μιχαὴλ τὸν τοῦ μεγάλου δομεστίκου υἱόν, καὶ τὸν Μακρηνὸν Ἰωάννην, τὸν Τύραννον Γουδέλην καὶ ἑτέρους, ἵνα τε ληΐζοιντο τὰ πέριξ, καί που εἰ τύχοιεν καὶ στρατεύματα αὐτοῦ, εἰς μάχην κατ᾽ αὐτοῦ χωρήσαιεν, καὶ εἴπερ εὐχέρειαν σχοῖεν, καὶ ἄστυ πορθήσαιεν. καὶ οὕτως μὲν C ἐκεῖνοι ἐποίουν, καὶ προῆγον τῆς τοῦ βασιλέως σκηνῆς ἔμπροσθεν· ὁ δὲ βασιλεὺς προσεκαρτέρει τοῖς τοῦ Ὀστροβοῦ τόποις, καὶ ἐβαρυθύμει ἐφ᾽ ᾧ μὴ πέφθακεν ἄξιόν τι ἐργάσασθαι. ἠγανάκτει δὲ καὶ τὸ στράτευμα· ὁ καιρὸς γὰρ ἦν χειμέριος, ἐσπάνιζον δὲ καὶ τῶν χρειωδῶν. ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς τὸ τοιοῦτον τεθεράπευκεν· ἀπὸ Βεῤῥοίας γὰρ ἡμιόνοις καὶ καμήλοις τὰ χρειώδη διεκόμιζεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. οὑτωσὶ δὲ διατεθειμένου τοῦ βασιλέως παρ᾽ ἐλπίδας ἐπιφοιτᾷ τῷ βασιλεῖ πρόσφυξ ἀπὸ Καστορίας Γλαβᾶς, καὶ συνεχῶς ὁ Πετραλίφας Θεόδωρος ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ Τορνίκη Δημητρίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃς τὰ κοινὰ διέπων D ἦν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, παρ᾽ αὐτοῦ πάνυ φιλούμενος καὶ τιμώμενος· ἀδελφὸν γὰρ αὐτὸν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀπεκάλει. ἐξ

tulit, inde collatis signis apud Bodenos castra locavit. verum Angelus Theodorus Bodenis prius emergens nepotem suum Michaelem despotam adit. imperator nihilominus obsidione cingit Bodenos, nec multum post tempus castrum in dicionem recipit. hinc abscedens in loco quodam Ostrobi lacui proximo tabernacula figit, indeque duces militum Alexium Strategopulum, Michaelem Palaeologum magni domestici filium, Ioannem Macrenum, Gudelem Tyrannum, aliosque in Michaelis despotae loca subiecta mittit, ut fortunas uniuscuiusque diriperent, et sicubi exercitum illius offenderent, pugna in eum inveherentur, et si sese offerret occasio, arcem etiam expugnarent. sic illi exhauriebant omnia ac depopulabantur et ante imperatoris tentorium deferebant. imperator in Ostrobi locis remanserat, affligebaturque animo, quod nihil dignum ipse expectatione hominum peregisset. neque minus exercitus aegre ferebat, quippe tempestate hiberna discruciatus magis ac magis necessariorum inopia laborabat. imperator incommodo providit: mulis etenim camelisque Berroea necessaria convehebantur. sic imperatori affecto praeter expectationem Castoria transfuga Glavas occurrit, et non multo post Theodorus Petraliphas, qui conduxerat filiam Demetrii Tornicii Comneni, cui summa rerum publicarum ab imperatore Ioanne commissa fuerat, cum eum summopere et diligeret et in honore haberet: eum enim in li-

ἀνθρώπων οὖν πρὸ καιροῦ γέγονεν. οἰκονόμος οὖν τῶν κοινῶν
οὐκ ἦν ἐν τιμῇ καὶ ὀφφικίου ὀνόματι γνωριζόμενος, τοῖς τυχοῦσι
δὲ ἐχρᾶτο εἰς ὑπηρεσίαν ὁ βασιλεὺς καὶ γραμματικοῖς ἀνωνύμοις,
τῷ Μεσοποταμίτῃ Ἰωσὴφ καὶ τῷ ἐξυπηρετήσαντι αὐτῷ Νικηφόρῳ
τῷ Ἀλυάττῃ, ἐν δὲ τοῖς ἐλλογιμωτέροις γράμμασι καὶ ἀξίοις σπου-
δῆς τῷ Μακρωτῷ Ἰωάννῃ καὶ ἐμοί. ὁ μὲν οὖν ῥηθεὶς Πετραλί-
φας τοῦ Μιχαὴλ γυναικάδελφος ὤν, ἐπεὶ προσέλθοι τῷ βασιλεῖ,
P 50 πολλῆς εὐθυμίας αὐτόν τε τὸν βασιλέα καὶ τὰ στρατεύματα ἔπλη-
σεν· εὐθὺς γὰρ ἡ Καστορία καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ἅπασα χώρα προσ-
ερρύη τῷ βασιλεῖ, καὶ αἱ Δεαβόλεις δέ, ἥ τε μικρὰ καὶ μεγάλη,
τοῦ βασιλέως ἐγένοντο. καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου ὁ Γουλάμος,
ἐπεὶ πρὸς τὰ τῆς Καστορίας συνδιῆγε μετὰ τοῦ ἐξ Ἀλβάνου στρα-
τοῦ μέρη, σύζυγον ἔχων τῆς βασιλίδος Εἰρήνης αὐτανεψιὰν πρωτ-
εξαδέλφης αὐτῆς θυγατέρα, λόγοις μειλιχίοις καὶ γράμμασιν
ὑποσχέσεων τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως θελχθεὶς προσῄει τῷ βασιλεῖ.
B φιλοφρόνως γοῦν τοὺς τοιούτους πάντας ὁ βασιλεὺς δεξάμενος
πρεπόντως ἐφιλοτιμήσατο. ταῦτα γνοὺς Μιχαὴλ ὁ δεσπότης,
καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ βλέπων τὰ περὶ αὐτὸν τυγχάνοντα πράγματα,
κατὰ ῥοῦν δὲ χωροῦντα τῷ βασιλεῖ, πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα
ἐστείλατο διά τε τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου τοῦ Ξηροῦ καὶ τοῦ
ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ Μαλιασηνοῦ καὶ τοῦ Λαμπέτου,
οἳ καὶ εἰς λόγους συνελθόντες τῷ βασιλεῖ ξυμβάσεις πεποίηνται.
καὶ ἀπέλυσε μὲν πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Μιχαὴλ τὸ ἄστυ τὸν Πρί-
λαπον καὶ τὸν Βελεσὸν καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀλβάνῳ φρούριον τὰς Κρόας,

teris fratrem vocabat. hic multum ante haec tempora vita functus est; ideoque nemo in ea dignitate atque officio, qui publica scilicet administraret, agnoscebatur, sed imperator quibuscunque et ut sors tulerat, grammaticisque minime notis, Iosepho Mesopotamita illiusque administro Nicephoro Alyate, sed in spectabilioribus literis studioque et diligentia dignis Ioannis Macroti et meo ministerio utebatur. Petraliphas ergo, uxoris Michaelis frater, obviam imperatori factus multo eum gaudio, ingenti etiam laetitia agmina cumulavit. statim enim Castoria et circumiacentia loca imperatori se submisere. Deabolis item magna et parva in potestate illius venere. et ex Albano Gulamus, una cum exercitu, quem Albano conduxerat, in Castoriae partibus degens, Irenae imperatricis nepti, consobrinae illius filiae, matrimonio copulatus, oratione placida et miti, nec non literis ac promissis imperatoriis illectus, imperatori se dederat. amice humaneque hos omnes exceptos imperator, uti par erat, muneribus etiam cumulavit. certior de his factus Michael despota, cernens res suas in extrema fortuna laborare, imperatoris prospere cuncta ac secundo vento procedere, legatos ad imperatorem misit Xerum metropolitam Naupacti, Maliassenum sororis suae generum, et Lampetem, qui convenientes imperatorem foedus faciunt. et Michael quidem imperatori castrum Prilapi et Belesum et in Albano oppidum

καὶ προέβησαν πρὸς τοῦ βασιλέως ἔγγραφοι ὅρκοι, καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς αὐτὸν καὶ πρέσβεις, ὅ τε Φιλαδελφίας Φωκᾶς καὶ ὁ C τῆς αὐλῆς πριμμικήριος Ἰσαάκιος ὁ Δούκας, ὃν καὶ Μούρτζουφλον ἀπεκάλουν, καὶ ὁ Ὑαλέας Μιχαὴλ καὶ αὐτὸς ἐγώ. ἀπήειμεν γοῦν πρὸς τὸν Μιχαήλ, καὶ εὕρομεν τοῦτον ἐν τῇ Λαρίσσῃ, καὶ πεπληρώκαμεν τὰς σπονδάς, καὶ λαβόντες τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικηφόρον, ὃν καὶ δεσπότην ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν αὐτοῦ ἐγγόνην τετίμηκεν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τοῦ Μιχαὴλ θεῖον τὸν Ἄγγελον Θεόδωρον δεσμώτην, πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανεζεύξαμεν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς σκηνούμενον. καὶ οὕτω μὲν ἐγεγόνει ταῦτα, καὶ εἰς τοιοῦτο τέλος κατηντήκει τὰ πράγματα. παραχειμάσας οὖν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ὁ βασιλεὺς ἦρος ὥρᾳ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἀναστάσιμον D ἑωρτάκει ἡμέραν, τὰ στρατόπεδα αὐτοῦ που καταλελοιπὼς καὶ εἰς ἡγεμόνα αὐτῶν τάξας τόν τε πρωτοβεστιάριον Ἀλέξιον τὸν Ῥαούλ, γαμβρὸν ὄντα ἐπ' ἀδελφόπαιδι τοῦ βασιλέως, καὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, μετὰ μετρίου στρατεύματος εἰς θέαν τῶν προσφάτως ἐπιγεγενημένων τούτῳ χώρων ἀφίκετο. καὶ ἀπῆλθε μὲν εἰς Ἀχρίδα, ἐπιδεδημήκει δὲ ἐς Δεάβολιν κἀκεῖθεν εἰς Καστορίαν. καὶ τῇ τῆς ὀπώρας ὥρᾳ συσκευασάμενος τὰ στρατεύματα τῆς εἰς ἕω φερούσης ἐφήψατο.

50. Παραμείψας οὖν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Βισαλτίαν, διαβὰς ἐς Φιλίππους ἐπήξατο τὴν σκηνὴν λόγου πέρι, ὡς ἐδόκει τούτῳ, οὐχὶ σμικροῦ. ὁ γὰρ ἐκ τοῦ Μελενίκου Μαγκλα-

21 D: Καὶ παραμείψας Θεσσαλονίκην, καὶ Βισαλτίαν εἰς Φιλίππους ἐπήξατο τὴν σκηνήν. ὁ γὰρ Μαγκλαβίτης Νικόλαος κατεῖπε

Croas dedidit. foedus etiam per imperatorem iureiurando scriptis consignato firmatum est; et ad eum missi legati Phocas Philadelphiensis, Isaacius Ducas aulae primicerius, quem et Murtzuphlum cognominabant, Michael Hyaleas et ego ipse ad Michaelem accessimus Larissae commorantem, et pacta complevimus. et cum filium illius Nicephorum, quem propter suam neptem imperator despotae munere decoraverat, accepissemus, nec non Michaelis patruum Angelum Theodorum vinculis alligatum, ad imperatorem apud Bodenos degentem remigravimus. et haec ita peracta sunt, talemque finem res habuere. cum Bodenis imperator hiemasset, vere, resurrectionis diebus festis celebratis, exercitibus ibidem relictis, et ductoribus eorum protovestiario Alexio, Raulo neptis marito et Comneno Michaele Palaeologo constitutis, cum parvo agmine ad urbes iam recens Romano imperio additas revisendas iter ingreditur, et primum Achridam petit, inde Deabolim proficiscitur, ex qua Castoriam pervenit, et autumno agminibus compositis viam ad Orientem meditatur.

50. Hinc Thessalonicam praetergressus emensusque Bisaltiam apud Philippos non levi ex causa, ut sibi videbatur, castra metatus est. nam e Melenico Nicolaus Manclavites imperatori adhuc apud Bodenos commoranti

βίτης Νικόλαος κατεῖπε πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Παλαιολόγου Μι-
P 51 χαὴλ τοῦ προρρηθέντος υἱοῦ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, ὅτε ἦν ἐν
τοῖς Βοδηνοῖς. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν καιρὸς τοιούτων πραγμάτων ἐρεύ-
νης ἀλλ' ἐκστρατείας καὶ μάχης, ἐταμιεύετο τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς
ὑποθέσεως ἕως ὥραν εὔθετον. τότε γοῦν εἰς ἐξέτασιν τῶν τοιού-
των ἐγεγόνει ὁ βασιλεύς, καὶ δικαστήριον ἔστησε καὶ κρίτας ἐκά-
θισε καὶ λαμπρὸν κριτήριον συνεκρότησεν. ἡ δ' ὑπόθεσις ἦν
τοιαύτη. ἐπεὶ ἐτελεύτησεν ὁ Τορνίκης Δημήτριος, ἔτι δὲ περιῆν
ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ μέγας δομέστικος, ὁ δὲ τούτου υἱὸς Μιχαὴλ ἐς
Μελένικον καὶ Σέρρας, ὃς καὶ μαθὼν τὸν τοῦ Τορνίκῃ θάνατον
B ἐδυσφόρησε καὶ σκυθρωπὸς τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐπεφαίνετο· ἦν
γὰρ ὁ Τορνίκης σύζυγον ἔχων τοῦ μεγάλου δομεστίκου πρωτεξα-
δέλφην. οἷα γοῦν φιλεῖ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι, ἠρωτήκει
τις τῶν ἐκ Μελενίκου τοὔνομα ... θάτερόν τινα καλούμενον ...

Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὃν καὶ ἤθελεν ἐξετάσαι ὁ βασιλεύς. ἐτασθέντων οὖν τῶν εἰρημένων ὁ μὲν ἤλεγχε τὸν εἰπόντα, ὁ δὲ ὡμολόγει εἰπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἰδήσει τοῦ Παλαιολόγου Μιχαήλ. καὶ ὁπλισθέντες καὶ ξυμβαλόντες ἥττηται ὁ κατηγορούμενος, καὶ συλληφθεὶς ζωὸς αὖθις ἠρνεῖτο κατεκρίθη θανεῖν, καὶ αὖθις μεθ' ὅρκων τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἔλεγε μὴ εἰδέναι. ἡ οὖν ἐξέτασις πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ, καὶ ἡ διὰ μύδρου ἀπόδειξις. ὁ δέ, εἰ μὲν κατηγορεῖ μού τις, πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἐμαχεσάμην, τὸ δὲ μύδρου κρατῆσαι τερατουργοῦ τινός, οἷος ἦν Φειδίας καὶ Πραξιτέλης. ὁ δὲ Φιλαδέλφου Φωκᾶς συνεβούλευσε τούτῳ τὸ τοιοῦτον. ὁ δὲ "οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ τοιοῦτον κέκληται ἅγιον" ἔφη, "ἀλλ' ἐγὼ ἁμαρτωλός εἰμι ἄνθρωπος, καὶ τερατουργεῖν τοιαῦτα οὐ δύναμαι. εἰ δέ μοι συμβουλεύῃ μητροπολίτης ὢν καὶ θεοῦ ἄνθρωπος τουτὶ διαπράξασθαι, ἔνδυσαι μὲν αὐτὸς τὴν ἱεράν σου στολήν, εἶτα ταῖς σαῖς χερσὶν ἐκπύρωσόν μοι τὸν σίδηρον, καὶ ταύταις ἐπίθες τῇ χειρί μου τοῦτον. καὶ εἰ οὕτω γένηται, τεθάρρηκα τῷ δεσπότῃ μου Χριστῷ ὡς τὴν μὲν ἁμαρτίαν μου παρορᾶσεται, θαυματουργήσει δὲ τὴν ἀλήθειαν." καὶ ὁ μητροπολίτης "οὐκ ἔστι τοῦτο τῆς ἡμετέρας καὶ Ῥωμαϊκῆς καταστάσεως, οὐδὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, βαρβαρικῇ δὲ παραδόσει παρῆκται." καὶ ὃς "εἰ μὲν ἐκ βαρβάρων γεγένημαι, βαρβαρικῶς ἐκτισαίμην τὴν δίκην μου." καὶ ὁ μητροπολίτης πρὸς τὸν βασιλέα ἐλθὼν ταῦτ' εἶπε. καὶ ὁ βασιλεὺς "αἲ τὸ ἐλεεινὸν οἵας δόξης ἐξέπεσε."

Michaelem Palaeologum, dicti magni domestici filium, accusavit: sed cum talium perscrutatio, dum educendi exercitus pugnaeque conferendae tempus instaret, minime opportuna videretur, in opportunius tempus rem visum est imperatori differre. tunc itaque de iis quaestionem habendam censuit. quare senatum continuo convocat, iudices decernit, et iudicium celebre constituit. causa haec erat. cum Demetrius Tornicius vitam finisset, essetque Thessalonicae magnus domesticus, filius vero illius Michael Melenici et Serris, Michael comperta Tornicii morte, aegre rem tulit, tristisque ac vultu turbationem prae se ferens alloquentibus videbatur. Tornicius enim magni domestici consobrinam matrimonio sibi iunxerat. ut in his fieri amat, e Melenico quispiam, alium quidem nomine ..... interrogavit "quanam de causa

ὅτου χάριν σκυθρωπάζει ὁ Κομνηνὸς Μιχαήλ. ὁ δὲ (καὶ γὰρ ἠπίστατο τὴν αἰτίαν) "ὁ Τορνίκης" ἔφη "Δημήτριος τέθνηκεν. ἦν δὲ προσγενὴς αὐτοῦ καὶ οἰκονόμος τῶν κοινῶν. καὶ τούτου γοῦν χάριν κἀκείνου λελύπηται." ὁ δὲ "οὔ μοι δοκεῖ" φησίν· "οὐδὲ γὰρ διὰ Τορνίκην οὕτως ἂν ἠδημόνει καὶ ἤσχαλλεν. ἀλλ' ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τῷ κρείττονι ἐκείνου τοῦτο συμβέβηκε. καὶ εἰ C τοῦτο, φεῦ ἡμῖν· ἐν γὰρ ταραχαῖς καὶ ὀχλήσεσιν αὖθις γενήσονται τὰ ἡμέτερα, κατεστορεσμένα νῦν καλῶς καὶ εἰς ἀταραξίαν ἐληλυθότα." ἦ δ' οὗτος "ἀλλ' ὦ φίλος, καὶ εἰ τοιοῦτον ξυνέβη, καὶ οὕτω δὴ οὐ κακῶς τὰ καθ' ἡμᾶς ἕξουσι. καὶ γὰρ ὁ μέγας δομέστικος ἐν Θεσσαλονίκῃ διάγει ἡγεμονεύων αὐτῆς, καὶ οὑτοσὶ δὲ ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ τούτου υἱὸς τὴν τῶν ἡμετέρων χώρων διεξάγει κηδεμονίαν. ὑπὸ τοιούτων γοῦν μεγίστων ἀνδρῶν διακυβερνώμενοι οὐκ ἄν ποτε κοσμικὸν κλυδώνιον ἴδοιμεν, ἄλλως τε καὶ ἡ τοῦ Βουλγάρου Καλλιμάνου ἀδελφὴ Θάμαρ, ἄζυξ ἔτι τελοῦσα, εἰς γάμου κοινωνίαν ξυνέλθῃ τῷ Κομνηνῷ Μιχαήλ, καὶ D γενήσονται σπονδαὶ μέσον τε ἡμῶν καὶ Βουλγάρων." ταῦτα δὴ λελάληνται παρ' αὐτῶν μηδὲν εἰδότος τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαήλ. θάτερος οὖν τοῖν δυοῖν ἐπελθὼν πρὸς τὸν εἰρημένον Μαγκλαβίτην ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ τοιαῦτα, ὁ δὲ ἀνήνεγκε τῷ βασιλεῖ. κατασχεθέντες οὖν καὶ ἄμφω ἠρώτηνται περὶ τῶν λελεγμένων. ὁ μὲν οὖν κατηγόρει, θάτερος δὲ ὑπεραπελογεῖτο. ἔφησεν οὖν ὡς ἀληθῶς μὲν οὑτοσὶ εἰρήκει, παρ' ἐμοῦ γὰρ ἀκήκοεν· ἀλλ' οὐκ εἰδή-

4 οὐ μὴ vulgo.

Michael Comnenus sese animi tristis angeret." ille (namque causam optime calebat) "Tornicius" ait "Demetrius fato functus est, qui eum propinqua cognatione contingebat et res publicas administrabat, propterea morte illius tristis est." alius "non hoc mihi ita se habere videtur: neque enim propter Tornicium ita doleret affligereturque. sed ut apparet. id in melius illi contigit. quodsi hoc fuerit, vae nobis: rursus enim res nostrae perturbatae in magna confusione motuque erunt, quae nunc sedatae ac optime tranquillatae cernuntur." tunc alius respondit "sed o carum caput, licet tamen id acciderit, non ideo res nostrae male se habebunt. namque magnus domesticus Thessalonicae degens illam moderatur. et hic ipse Comnenus Michael, illius filius, nostris urbibus operam praestat. ab his itaque viris, iisque maximis, dum gubernamur, nunquam aliqua tempestate iactari poterimus. praeterea Callimani Bulgari soror Thamar, nulli nupta, matrimonio Michaeli Comneno iungetur. et sic inter nos ac Bulgaros pax conciliabitur." haec ab illis inscio Michaele Comneno dicta sunt. at unus ex his Manclavitae colloquia inter se inita refert: ille imperatori denuntiat. comprehensus uterque de iis quae dixerant interrogantur. et unus quidem accusabat, alius respondebat "accusatorem vera enunciare: a me enim audiit. verum ea iu-

σει μοι εἴρηται τοῦ Κομνηνοῦ, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τοὺς λόγους τού-
τους προήνεγκα. ἠναγκάζετο γοῦν περὶ τούτου· ὁ δὲ ἠρνεῖτο
καθάπαξ μὴ εἰδέναι τι περὶ τούτου τὸ σύνολον τὸν Κομνηνὸν
Μιχαήλ. ἐντεῦθεν ηὐτρέπιστο τούτοις στρατιωτική τις ἀπόδειξις,
ἐπεὶ μὴ ὑπῆρχον οἱ μαρτυροῦντες, ἡ διὰ μάχης διάπειρα. ὡπλί-
σθησαν οὖν καὶ ἄμφω, εἰσῆλθον εἰς τὸ στάδιον, ξυνέβαλον ἀλ-
P 52 λήλοις, καὶ νενίκηται ὁ κατηγορούμενος ἀπερρίφη τε τοῦ ἵππου,
καὶ τὴν νικῶσαν ὁ κατήγορος ἔσχηκεν. συλληφθεὶς οὖν ζωὸς
(οὐδὲ γὰρ καιρίαν τέτρωται) καὶ αὖθις ἠρώτηται, ὡς ἂν καθο-
μολογήσειε τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ τοῦ προτέρου λόγου ἀντείχετο,
καὶ μηδ' ὅλως εἰδέναι τι τὸν Κομνηνὸν διεμαρτύρετο Μιχαήλ.
ἐπεὶ δὲ διὰ πλείονος βασάνου ἔδοξεν ἐπιγνῶναι τὸν βασιλέα τὸ
ἀληθές, οἷος ἐκεῖνος τὰς ἐξετάσεις ἀκριβεστέρας ποιούμενος, τὸν
διὰ θανάτου ἐπήγαγε τῷ ἀνδρὶ ἔλεγχον. ἐδέδεντο γοῦν αἱ χεῖ-
ρες ὄπισθεν τοῦ καταδικασθέντος ξίφους ἔργον γενέσθαι, οἱ δ'
ὀφθαλμοὶ λινῷ ὑφάσματι ἐκαλύφθησαν· οὕτω γὰρ εἴωθε τοὺς
B καταχρίτους διασκευάζεσθαι καὶ τὴν πληγὴν λαμβάνειν τῆς ἀναι-
ρέσεως. ὡς γοῦν καὶ ταῦτα οὑτωσὶ γένοιτο, καὶ ὁ δεσμώτης
κλῖναι τὸν αὐχένα προστέτακται ἵνα δέξηται τῆς κάρας τὴν ἐκτο-
μήν, καὶ πάλιν περὶ τῶν ζητουμένων ἠρώτηται ὁ δὲ μεθ' ὅρκων
φρικτῶν ἐβεβαιώσατο μηδέν τι ὅλως συνειδέναι ἐπὶ τούτοις τὸν
Κομνηνὸν Μιχαήλ, ἐκεῖνος μὲν τὴν πρὸς θάνατον εἰάθη ὁδεῦσαι,
τὴν δὲ πρὸς εἱρκτὴν ἐβάδισε, καὶ εἶχον αὐτὸν κλοιοὶ καὶ καθείρ-

22 φήθη?

scio Comneno effatus sum, cum ex memetipso verba illa protulerim. cogebatur ille ut hoc indicaret. verum ille negabat aliquid omnino de eo Michaelem scire Comnenum. hinc militaris probatio, cum testimonia aliorum desiderarentur, praeparatur, per pugnae scilicet experimentum. ambo itaque armantur, in stadium intrant, confligunt invicem, et accusatus vincitur, qui equo deiectus victoriam accusatori concessit. idem vivus comprehensus (neque enim letali vulnere vocem amiserat) iterum interrogatur, ut rem fateretur. ille primum sermonem obstinate continuabat, et nihil horum Michaelem Comnenum tenere contestabatur. cum vero atrocioribus tormentis veritatem extorquendam esse statuisset imperator, quemadmodum ille accuratiora vitae examina poscebat, quaestionem homini, quae per mortem infertur, instituit. manus retro condemnati alligatae fuerunt, ut ense periret, oculi linteo involucro operiuntur. sic enim condemnati solent construi et ictum necis excipere. his ita peractis, et vinctus, ut cervicem ad caput amputandum reclinaret iussus, denuo de iis quae in quaestione erant exposcitur. ille iureiurando etiam sacro sancto confirmavit nihil ullatenus horum conscium esse Michaelem Comnenum. qui postmodum, licet non caesus fuit, in carcerem tamen abductus est, compedibus ac vinculis constrictus.

ξεις. ἡ ἐξέτασις δὲ πᾶσα πρὸς τὸν Κομνηνὸν κατήντηκε Μιχαήλ, καὶ δὴ ἔφασκον αὐτῷ οἱ τάχα κρίνειν τοῦτον λαχόντες ὡς ἐπεὶ περὶ σοῦ ἀπειρημένοι τινὲς λελάληνται λόγοι, δεῖ σε διά τινος θαυματοποιίας τούτους ἀποσκευάσασθαι. τὸ δὲ ἦν ἡ διὰ μύδρου C ἀπόδειξις. ὁ δὲ (καὶ γὰρ εἶχεν βοηθοῦσαν αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν) "εἰ μέν τις ἦν" ἔλεγεν "ὁ κατ' ἐμοῦ τι κατηγορῶν, πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἐμαχεσάμην καὶ ἀπέδειξα ψεύδεσθαι· κατηγόρου δὲ μὴ παρόντος ὑπὲρ τίνος κρίνομαι; εἰ δὲ θαυματουργῆσαί με θέλετε, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμὶ τοιοῦτος ὥστε καὶ τερατοποιίας ἐργάζεσθαι. σίδηρος δὲ πεπυρακτωμένος, εἰ ἐν χερὶ ἀνθρώπου ζωοῦ οὗτος ἐμπέσοι, οὐκ οἶδα πῶς ἂν οὐ καύσειεν αὐτήν, εἰ μή πού τις ἔξεσται τῷ Φειδίᾳ ἐκ λίθου ἢ τῷ Πραξιτέλει, ἢ καὶ ἀπὸ χαλκοῦ εἴργασται." ταῦτ' ἔλεγε καὶ μάλα νὴ τὴν Θέμιν δικαίως. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τῆς D Φιλαδελφέων μητροπολίτης Φωκᾶς συμπαρῆν τοῖς γενομένοις, φιλούμενος πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ πάνυ φιλοφρονούμενος, — πέπονθε δὲ τοῦτο οὐκ ἐξ ἀρετῆς ἀλλ' ἐξ ἀναιδείας. καὶ γάρ ποτε τοῦ βασιλέως πυθομένου περί τινος τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπαρρησιάσατο καὶ "ὦ βασιλεῦ" ἔφη, "τίνος χάριν ἀρτίως ἡμᾶς ἐρωτᾷς, αὐτὸς ἀεὶ ἐξ ἑαυτοῦ τὰ δοκοῦντά σοι διαπραττόμενος;" ταῦτ' εἶπε, καὶ τότε μὲν ὁ βασιλεὺς ἐσχετλίασεν, καί γε εἰρήκει πρὸς τοὺς συμπαρισταμένους "τί οὕτω θρασύτερον ὁ μητροπολίτης εἴρηκεν, ὑμεῖς δὲ ἠνέσχεσθε;" μετὰ βραχὺ δὲ φιλοφρόνως τοῦτον ἐδεξιώσατο καὶ ἐτίμα καὶ σύμβουλον εἶχεν ἐν ταῖς κοσμικαῖς ὑποθέσεσιν. ὑποδρηστῆρι γοῦν καὶ τότε ἐχρήσατο τούτῳ ὁ

universa tandem quaestio in Michaelem Comnenum conversa est, et iudices ad id destinati illi dicebant "quando de te sermones quidem haud comprobati referuntur, a te illos mirando aliquo facinore refellendos esse necessum est, id autem erit per ferrum candens purgatio." tum ille veritate ipsa fretus "si quis esset" dicebat "qui me accusaret, cum eo utique contenderem, ostenderemque eum mentiri. at vero cum accusator nullus sit, de quo iudicor? porro si me mira vultis conficere, ego sane is non sum qui miracula facere possim. ferrum candens in manus vivi hominis cadens nescio quanam illud ratione manus non comburat, nisi ille a Phidia vel Praxitele e saxo excisus vel ex aere conflatus sit." haec ille, et admodum hercle iuste dicebat. verum enimvero cum et Philadelphiensis metropolita Phocas rebus interesset, unice imperatori dilectus multisque humanitatis officiis acceptus, quod non virtute ac merito, sed impudentia assecutus fuerat. namque eum aliquando de rebus publicis nescio quid percunctaretur, libere sententiam suam ostendit, et "o imperator" inquit, "quamobrem in praesenti nos consulis, cum ipse semper per te, quod tibi visum fuerit, peragas?" dixerat haec, et moleste sane tulerat imperator, quandoquidem eos qui adstabant sic eum allocutum ferunt "an potuit a metropolita afferri quid audacius? et vos tolerastis." post brevem horam in eum suavissime effusus beneficia contulit, et honores consiliumque ab eo in negotiis secularibus capiebat. quare tum

P 53 βασιλεύς. καί γε καταμόνας τὸν Κομνηνὸν παραλαβὼν Μιχαὴλ,
κἀμοῦ τῶν λόγων ἀκροωμένου, ταῦτ᾽ εἶπεν, ὡς εὐγενὴς μὲν ἀνὴρ
σὺ καὶ ἐξ εὐγενῶν γεγένησαι. δεῖ οὖν σε τὸ δέον ὑπὲρ τῆς σῆς
ὑπολήψεώς τε καὶ πίστεως καὶ παντός σοι τοῦ γένους καὶ νοῆσαι
καὶ διαπράξασθαι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔλεγχος παρὰ μαρτύρων ἐν σοί,
δεῖ σε τῷ μύδρῳ τὴν ἀλήθειαν παραστήσασθαι. καὶ ὃς μάλα
γενναίως καὶ ἀνδρικῶς, καὶ ὥς ἄν τινα οἱ γραφεῖς ἐν μάχῃ ἄτρε-
στον διαγράψαιεν, "οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τὸ τοιοῦτον κέκληται ἅγιον, ὦ
δέσποτα," ἔφη. "ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν ἁμαρτωλός εἰμι ἄνθρωπος, καὶ
τερατουργεῖν τοιαῦτα οὐ δύναμαι· εἰ δέ μοι συμβουλεύῃ μητρο-
B πολίτης ὢν καὶ θεοῦ ἄνθρωπος τουτὶ διαπράξασθαι, ἔνδυσαι μὲν
αὐτὸς τὴν ἱεράν σου πᾶσαν στολὴν, καθὼς εἴωθας ἐν τῷ θείῳ
εἰσέρχεσθαι βήματι καὶ ἐντυγχάνειν θεῷ, εἶτα δὴ ταῖς σαῖς χερσὶν
ἐκπύρωσόν μοι τὸν σίδηρον, αἷς τοῦ θείου ἐφάπτῃ θύματος, τοῦ
σώματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ παντὸς τοῦ
κόσμου τεθυμένου καὶ ἀεὶ θυομένου παρ᾽ ὑμῶν τῶν ἱερέων τε
καὶ ἱεραρχῶν, καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἱεραῖς σου χερσὶν ἐπίθες τῇ
χειρί μου τὸν σίδηρον, καὶ τεθάρρηκα εἰς τὸν δεσπότην Χριστὸν
ὡς πᾶσαν μὲν οὗτος ἁμαρτίαν μου παρορᾶσεται, θαυματουργήσει
C δὲ τὴν ἀλήθειαν." καὶ ὁ μὲν Κομνηνὸς Μιχαὴλ οὕτως εἰρήκειν,
ὁ δὲ μητροπολίτης "ὦ καλὲ νεανία" ἔφη, "τοῦτο οὐκ ἔστι τῆς
ἡμετέρας καὶ Ῥωμαϊκῆς καταστάσεως, ἀλλ᾽ οὔτε τῆς ἐκκλησια-
στικῆς παραδόσεως, οὔτε μὴν ἐκ τῶν νόμων οὔτε δὴ πρότερον ἐκ

etiam imperator tanquam ministro usus est, qui seorsim ab aliis Comnenum Michaelem, cum et ipse sermones audirem, in hunc fere modum alloquitur. "nobilis quidem cum ipse sis et ex nobilibus prognatus, ea et animo concipere et re praestare debes quae nec ab existimatione nec a fide tua nec denique a cognatione tua aliena iudicantur. sed enim cum testes ad te convincendum non adsint, operae pretium erit te ferro candenti veritatem designare." ille magno ac virili animo, et quemadmodum pictores inter pugnandum imperterritum hominem depinxissent, firmus ac stabilis, "sacrum hoc" inquit, "domine, quonam vocetur nomine, non novi. ipse ego peccator sum, nec eiuscemodi admiranda efficere possum. si vero tu mihi, qui metropolita es et homo divinus, ut id expleam adhortaris, age tu ipse sacrarum vestium apparatu integro te circumvesti, quemadmodum sancta sanctorum ingredi soles et deum alloqui; dein tuis manibus, quibus tangis sacrosanctum sacrificium, corpus domini nostri Iesu Christi, qui pro orbe universo oblatus est continuoque a vobis sacerdotibus et praesulibus offertur, ferrum mihi inflamma, et iisdem sacris tuis manibus ferrum acceptum manui meae impone. sic enim in domino meo Christo confido, omnia eum mea delicta dissimulaturum veritatemque non sine miraculo patefacturum." haec Comnenus Michael dixerat. et metropolita "o bone iuvenis" inquit, "hoc neque nostri neque Romani instituti neque ecclesiasticae traditionis. immo neque ex legibus, neque prius e sacris ac divinis canonibus desumptum est.

τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων παρείληπται. βαρβαρικὸς δὲ ὁ τρόπος καὶ ἀγνὼς ἐν ἡμῖν, προσταγῇ δὲ μόνον ἐνεργεῖται βασιλικῇ." καὶ ὅς "ὦ μέγιστε ἱεράρχα θεοῦ, εἰ μὲν καὶ αὐτὸς ἐκ βαρβάρων γεγένημαι καὶ βαρβαρικοῖς τοῖς ἤθεσιν ἀνατέθραμμαι ἢ καὶ νόμοις τουτοισὶν ἐκπεπαίδευμαι, καὶ βαρβαρικῶς ἐκτισαίμην τὴν δίκην μου. εἰ δὲ Ῥωμαῖος καὶ ἐκ Ῥωμαίων, κατὰ νόμους Ῥωμαϊκοὺς καὶ παραδόσεις ἐγγράφους ἡ κρίσις τερματισθήτω D
μοι." ἐκεῖνος μὲν οὖν τοῖς λόγοις οἷον τοῦ νεανίου ἐκπεπληγμένος (εἰκοστὸν γὰρ καὶ ἕβδομον διήνυεν ἔτος ὁ Κομνηνὸς Μιχαήλ) καὶ τῷ μὴ ἐν συμφοραῖς τούτου ὄντος τὸ εὐγενὲς τοῦ φρονήματος καταπίπτειν μηδὲ τὸ τῶν νοημάτων χαλᾶν εὐεπήβολον, πρὸς τὸν βασιλέα ἐλθὼν ὅσα μὲν οὖν εἶπεν ἐκεῖνος αὐτὸς οὐκ οἶδα, πάντως δὲ ταῦτ' ἔμελλε λέξαι ὅσα τε καὶ οἷα ἤκουσεν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διάπειραν πολλὴν πεποιηκὼς οὐχ εὗρε κατά τι τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ὑπ' αἰτίαν ὄντα, καὶ ταῦτα καὶ τὸν ἀναίτιον εἰς αἰτίαν ἄγων τῇ βίᾳ ἢ τῶν λόγων ἢ τῶν μαστίγων. πάντες γὰρ ἀπεφαίνοντο οἵ τε τῶν Λατίνων οἵ τε τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν Λατίνων, ἐπεί γε οὗτοι ἐλευθερώτερον χρῶνται τῇ γλώττῃ πρὸς τοὺς δεσπότας, ἀθῷον εἶναι ἐπὶ πᾶσι τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ. ἤκουσα δὲ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ κρίσει παρών, καὶ σὺν ἐμοὶ ὁ Μα- P 54
κρωτὸς Ἰωάννης, τάχα καὶ ἡμεῖς συναριθμούμενοι τοῖς κρίνουσι πρὸς τοῦ βασιλέως, ὡς ξύλων ἄν τινες μηδὲν διαφέροντες ἐνταῦθ' ἵστανται. ἐβούλετο γὰρ πάντας κατ' αὐτοῦ συμψηφίζεσθαι. ἡμῖν δὲ οὐκ ἦν λόγος, ἄνευ λόγου τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ κρινο-

sed barbaricus est iste modus, nobisque minime notus, qui iussu tantum imperatorio fit." et ille "o maxime dei antistes, si ex barbaris ipse genus ducerem et barbaricis moribus enutritus aut similibus legibus instructus fuissem, barbarico etiam modo poenas luerem. sed si Romanus et ex Romanis, Romanis legibus, et scriptis traditionibus iudicium terminetur." ille itaque iuvenis sermonibus quasi attonitus (Michael namque Comnenus septimum tunc et vigesimum annum agebat), et quod in infortuniis nihil de generosis cogitationibus demitteret nec sententiarum ingeniosum ac dextrum laxaret, ad imperatorem accurrit, et quaenam ipse dixerit nescio, attamen illum quaecunque audierat, nec alia dixisse iudico. igitur imperator post varia multaque experimenta nullius criminis aut facti reum Michaelem Comnenum deprehendit, eoque potissimum, quod innocentem et sermonum et flagellorum vi reum peragerct. omnes enim sive Latini sive Romani, sed maxime Latini, qui ore liberiore adversum dominos loquuntur, Michaelem Comnenum omnium plane insontem iudicabant. ego etiam qui iudicio interfueram, et una mecum Ioannes Macrotus, uterque ab imperatore inter iudices annumerati, nonnullos nihil a lignis distantes ibidem interesse audivi. namque ille volebat ut omnes simul in eum sententiam ferrent. sed nos his neque attendebamus neque advertebamus animum, cum Comnenus Michael absque

μένου. ἐφιλεῖτο γὰρ (φίλη γε ἡ ἀλήθεια) οὐ πρὸς ἡμῶν καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς παντὸς τῶν ἐν τέλει τῶν τε στρατηγῶν τῶν τε στρατιωτῶν καὶ αὐτῶν τῶν τῆς ξύγκλυδος· τοῖς τε γὰρ νεάζουσιν ἡδὺς ἦν καὶ προσηνὴς ὁμιλῶν καὶ χαρίεις ἐν λόγοις καὶ ἐν ἐπιτηδεύμασι δεξιώτατος, τοῖς τε γέρουσι γηραιὸς ἐδόκει τὸν λόγον B τε καὶ τὴν σύνεσιν, καὶ ἀσπάσιος αὐτοῖς ἐνομίζετο. καὶ ταῦτ' οὖν, ὡς οἶμαι, γέγονεν ἐπ' αὐτῷ δοκιμασίᾳ τοῦ κρείττονος· ἐπεὶ γὰρ εἰς τὴν βασίλειον ἔμελλε θεὸς ἀναβιβάσαι τοῦτον περιωπήν, τῷ τῶν βασάνων πυρὶ καὶ τῷ διαπείρας χωνευτηρίῳ δεδοκίμακεν, ἵνα μὴ εἰς τὸν βασίλειον ἀναβὰς θρόνον ῥᾷον ἔχοι πιστεύειν διαβολαῖς καὶ συκοφαντίαις, μήτε θᾶττον τὰς ἀποφάσεις ποιεῖν ἐπ' ἐξουσίᾳ τοῦ πράττειν τὰ βουλητέα γεγενημένος. οὐ μὴν καὶ ἐν ἄλλοις κατεξήτασεν, ὡς προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει. ἐπὶ δὲ τέλει τῆς ὑποθέσεως ταυτησὶ ἦν ὁ βασιλεὺς εἰρηκώς, κἀμοῦ τῶν λόγων C ἀκροωμένου, "αἲ ἐλεεινὸν οἵας δόξης ἐξέπεσες." τὸ δὲ ἦν ὅτι περ πρὸς βουλήσεως ἦν τῷ βασιλεῖ τὴν ἐγγόνην αὐτοῦ, τὴν πρώτην θυγατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τὴν Εἰρήνην, ἐπιδοῦναι τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ εἰς ὁμόκοιτιν. ἦν δὲ αὕτη πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἀνεψιὰ δευτερεξαδέλφου θυγάτηρ. ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ ἐγένετο καὶ ἐν πλείοσιν ἄλλοις, καὶ εἴωθε τὰ τοιαῦτα οὕτω πως συμβαίνειν· κἂν γὰρ τῇ ἐκκλησίᾳ κεκώλυται, ἀλλὰ τοῖς βασιλεῦσιν ἐφεῖται τῆς κοινῆς προμηθείας χάριν καὶ τοῦ συμφέροντος.

12 καὶ] ἀλλὰ καὶ? 15 αἲ] ἂν vulgo.

ulla ratione in iudicium vocaretur. diligebatur etenim, ita me amet veritas, non a nobis modo, sed ab unoquoque dignitate praefulgente, ductoribus copiarum, militibus, convenis; cum iunioribus dulcis, usu facilis, eloquio suavis, ad agenda tractandaque negotia incredibilis, senibus et sermone et prudentia senex habebatur, cuius impendio consuetudine illi oblectabantur. haec tamen ita annuente numine in eum patrata sunt, quandoquidem, cum ad imperatorium culmen attollere decrevisset eum, et tormentorum igne et experimentorum conflatorio probavit, ne in solium evectus calumniis et accusationibus ex facili crederet, neque eo in loco constitutus, quo quidquid libuerit agere posset, plus iusto celerius decerneret ac determinaret. verum enimvero in aliis etiam, ut subsequens oratio indicabit, numini probatus est. in extremo negotio imperator, quod etiam ipse auditione acceperam, enuntiarat "vae misero tibi, quanam gloria cecidisti." id porro erat, imperatorem fixius animo agitasse neptem, primam filiam filii sui imperatoris Theodori, Irenem, quae ipsi Michaelis secundi consobrini sui filia erat, Michaeli Comneno in matrimonium collocare. quod et in imperatore Ioanne aliisque pluribus factum est. et his affinia non alia ratione evenire consuevere: licet enim ab ecclesia prohibeantur, attamen publicae gubernationis causa atque commodi imperatoribus permittuntur.

51. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς οὑτωσὶ τὰ τῆς ὑποθέσεως διαλύσας εἰς τὴν ἕω ἀπῄει, ὁ δὲ Κομνηνὸς Μιχαήλ, ὡς εἰρήκειν, ὑπεβλέπετο. ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ γένους περιφανὲς καὶ πρὸς αὐτὸν συγ- D γενές, ἔτι γε μὴν τὸ πρὸς τοὺς μεγάλους γνήσιον τούτου οὐκ εἴα τὸν βασιλέα ἐν περιφρονήσει φέρειν τὰ κατ᾽ αὐτόν, τί ποιεῖ; στέλλει τοῦτον πρὸς τὸν πατριάρχην. ὁ Μανουὴλ ἦν τότε τὰ τῆς πατριαρχίας διευθύνων πηδάλια, ἀνὴρ εὐλαβοῦς καὶ βίου καὶ πολιτείας σεμνῆς, εἰ καὶ γυναικὶ συνεζύγη, ἄλλως δὲ οὐ πεπειραμένος γραμμάτων, οὐδὲ ὧν ἀνεγίνωσκεν ἀνελίττων τὴν ἔννοιαν. καὶ γράφει πρὸς τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἐπιτιμίων καθυποβαλεῖν τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ καὶ ὅρκοις αὐτὸν ἐμπεδῶσαι, μὴ ἄν ποτε βουληθῆναι ἀπιστίαν κατὰ τοῦ βασιλέως μελετῆσαι, φυλάττειν δὲ καθαρὰν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν κρατοῦντα διάθεσιν. γέγονε P 55 ταῦτα, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν Κομνηνὸν ἀνεδέξατο Μιχαήλ, καὶ ζεύγνυσιν αὐτῷ εἰς γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Δούκα ἐγγόνην τὴν Θεοδώραν, ἣν μόνην ὁ πατὴρ αὐτῆς καταλελοιπὼς ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος υἱὸς Ἰωάννης ἔτι ἐν μείραξιν ὢν τὸ χρεὼν ἐξεμέτρησε, χήραν μὲν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν Εὐδοκίαν ἀφείς, τὴν τοῦ Ἀγγέλου Ἰωάννου θυγατέρα, ὀρφανὴν δὲ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Θεοδώραν, ἥτις εὐτυχῶς τῷ Κομνηνῷ τότε συνέζευκτο Μιχαήλ. ἡ γὰρ μήτηρ αὐτῆς Εὐδοκία καί τοί γε νέα οὖσα πάνυ τὴν χηρείαν φέρειν ἠσπάσατο, ἀρετὴν B

1 D: Καὶ εἰς ἕω διαπεραιοῦται, καὶ συζεύγνυσι τῷ Μιχαὴλ τῷ Κομνηνῷ εἰς γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου ἐγγόνην τὴν Θεοδώραν, ἣν μόνην ὁ πατὴρ Ἰωάννης κατέλιπεν σὺν τῇ αὐτῆς μητρὶ Εὐδοκίᾳ τῇ τοῦ Ἀγγέλου Ἰωάννου συνοῦσαν, τῇ θείᾳ τῶν Στρατηγοπούλων. 10 ἐπιτιμίοις?

51. Igitur imperator, modo quo diximus quaestioni fine imposito, in Orientem progreditur, et Michaelem Comnenum suspectum habebat. quando vero et generis claritudo et cum ipso coniunctio, necnon cum magnatibus affinitas non permittebant imperatori ut res ab eo gestas haberet contemptui, mittit eum ad Manuelem, qui ea tempestate patriarchatus gubernaculis assidebat, virum pietate insignem et vitae instituto, licet uxorem duxisset, venerandum, literas tamen haud doctum, cum nec eorum sententiam quae ipse percurrerat caperet; quem scripto imperator compellat ut poenis quoque exactis Michaelem Comnenum increparet, iureque iurando fidem illius alligaret, nullas eum imposterum adversus imperatorem insidias moliturum, sed fidum ac incorruptum in dominum amoris obsequium exhibiturum. ubi ea res sic evenit, imperator Comnenum in gratiam recipit, illique fratris sui sebastocratoris Isaacii Ducae neptem Theodoram nuptum dedit, quam unicam pater illius, sebastocratoris filius Ioannes, in adolescentia fato functus, reliquerat. obiit equidem ille uxore Eudocia Angeli Ioannis filia vidua, pupilla vero filia Theodora, quae iam tum non infelicibus avibus Comneno Michaeli iuncta fuerat, relicta, mater siquidem illius Eudocia, licet florente iuventa fervida,

δὲ ἐφίλει καὶ καθάπερ προσανέχειν θεῷ. διὰ ταῦτα καὶ ἀντιμισθίαν ἀντιλαμβάνει πρὸς θεῷ τὸ κῆδος. καὶ ταῦτα μὲν ἔσχεν οὕτως.

52. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ τῆς ἕω μέρη κατειληφὼς καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου παρῳχηκότος αὖθις ἐπὶ τὴν προκαθημένην τῶν Βιθυνῶν πόλιν ἀφίκετο Νίκαιαν. καιρὸς ἦν περὶ τὰ τοῦ χειμῶνος τέλη, καὶ φθίνων ἐτύγχανε Φεβρουάριος. καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς

2 θεοῦ? 4 D: Εἰς ἐπιὸν περὶ τὴν Νίκαιαν ἀφίκετο, ἔνθα περὶ τὸν Φευρουάριον ἐπὶ κλίνης τὸ πλέον τῆς νυκτὸς καθήμενος καὶ πρηνὴς ἐπὶ κλίνης πεσὼν ἦν ἄναυδος. οἱ δὲ ἰατροὶ ἀμυχὰς τοῖς ποσὶν ἐποίουν, καὶ ἐφόλκιον ταῖς ἀμυχαῖς ἐνέβαλον. ἀλλὰ ταύτην τὴν νύκτα καὶ τὸ ἐπιὸν ἡμερονύκτιον ἀκίνητος ἔκειτο· ἀποπληξία γὰρ ἦν ἡ νόσος. μόλις γοῦν ἀνέπνευσεν ἠλλοιωμένος τὸ χρῶμα, καὶ ἔσπευσε καταλαβεῖν τὸ Νύμφαιον πρὸ τῆς βαϊοφόρου κυριακῆς, καθ' ἣν εἴωθε θριαμβεύειν. καὶ ἐκεῖ καὶ τὴν Ἀναστάσιμον διῆλθε, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε τοῖς τοιούτοις ἐπεχωρίαζε μέρεσι, τῇ κατασχούσῃ τοῦτον νόσῳ κατὰ διάστημα ἡμερῶν πιεζόμενος. ποτὲ μὲν γὰρ ἐπὶ κλίνης ἔπιπτεν ἄφωνος, ποτὲ δὲ ὁδὸν βαδίζων ἔφιππος ὑπὸ τῆς νόσου ἐγίνετο κάτοχος, καὶ οἱ συμπαρόντες κατεῖχον καὶ παρεφύλαττον, καὶ ἐπὰν εἰς λογισμὸν ἧκε σχολῇ πρὸς τὰ βασίλεια ὑπανέστρεφεν, ἐνίοτε δὲ καὶ φοράδην ἤγετο. ἐπεὶ δὲ ἡ νόσος ἐπηύξανε καὶ τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως κατέπιπτε, συνεχέστερον γὰρ ἐγίνετο τοῦτο, καὶ ἡ ἀτροφία τοῦτον ἐπίεζε, καὶ ἀφίκετο εἰς Σμύρνην, ὡς τῷ ἐκεῖσε προσκυνήσῃ Χριστῷ καὶ διὰ παρακλήσεων ἵλεων αὐτὸν ἀπεργάσοιτο. καὶ ἀπελθὼν ἀνακωχὴν οὐχ εὗρεν. ἀλλ' ἐν τοῖς Περικλύστροις τόποις σκηνούμενος, ἅ εἰσιν ἐγγὺς Σμύρνης, χείρονος τοῦ πάθους ἐπῄσθετο. καὶ καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον, καὶ ἐν τοῖς ἐγγὺς τῆς χώρας βασιλείοις κήποις τὰς σκηνὰς ἐπήξατο. ἔνθα καὶ τὸ χρεὼν ἐλειτούργησεν, ἑξήκοντα δύο ἐτῶν ὤν, ἐξ ὧν τριακοντατρεῖς βεβασίλευκεν καλῶς καὶ ἀγαθῶς. πρᾶος γὰρ ἦν καὶ πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον ἀεὶ ἀπονεύων, πρὸς πάντας φιλόδωρος, μᾶλλον δὲ πρὸς τοὺς μήκοθεν. ἐρώτων δὲ θήλεων ἡττᾶτο, ἐξ ὅτου ἡ σύζυγος αὐτοῦ Εἰρήνη ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, μάλιστα δὲ τῆς ἐξ Ἰταλίας Μαρκεσίνης, ὡς καὶ πέδιλα ὑποδεδέσθαι ταύτῃ δοῦναι κοκκοβαφῆ καὶ ἐφεστρίδας καὶ χαλινά, ἕπεσθαί τε αὐτῇ πλείους ἢ τῇ κυρίως δεσποίνῃ, ἄλλα τε πολλὰ ἐποίει ταῖς ἐκείνης δουλεύων ὀρέξεσι. καρτερικὸς δ' ἦν ἐν ταῖς μάχαις, καὶ τοῖς μὲν κατὰ συστάδην πολέμοις οὐκ ἔχαιρε, τὸ ἀλλοπρόσαλλον τοῦ Ἄρεως δειλιῶν, τῇ καρτερίᾳ δὲ χρώμενος, καὶ ἐνεαρίζων εἰς τὴν ἐναντίων καὶ τὴν θέρους ὥραν διαβιβάζων, ἔτι δὲ καὶ τὴν φθίνουσαν, ἐνίοτε δὲ καὶ παραχειμάζων τὴν νικῶσαν ἐλάμβανεν. ἦν δὲ εὐσεβέστατος καὶ φιλόπτωχος φιλοδίκαιός τε καὶ φιλόχριστος, τὴν βασιλείαν τῷ υἱῷ Θεοδώρῳ καταλιπὼν ἐτῶν ὄντι λγ'· τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ χρόνος αὐτῷ ὅσος ὁ τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανεν· σχεδὸν γὰρ τῇ πατρικῇ ἀναρρήσει καὶ γέννησις ἐκείνου συνέδραμεν. 5 περὶ vulgo.

viro carere maluit ac virtutem sectari, deo freta, cui se fortunasque suas devoverat. hinc deus virtutem matrimonio compensavit. et haec quidem ita se habuere.

52. Imperator cum in Orientem secessisset, anno elapso rursum ad reginam Bithynorum urbem Nicaeam pervenit. hiemis extremum erat, exitusque Februario impendebat, cum imperator vesperi lecto assidens, exigua

κλίνης ἑσπέρας καθήμενος (παρέδραμε δὲ καὶ μέρος τι τῆς νυκτός), αἴφνης γεγονὼς ἄφωνος, πρηνὴς ἐπὶ τῆς κλίνης πεσὼν ἦν τὸ ἀπὸ C τοῦδε ἄναυδος τὸ καθόλου. χεῖρες δὲ ἰατρῶν ὑπούργουν ἐν τούτῳ, καὶ ἀμυχὰς ἐν τοῖς ποσὶν ἐποίουν, καὶ ἐφόλβιον ταῖς ἀμυχαῖς ἐνέβαλλον, καὶ ἄλλ' ἄττα ἔπραττον, ὁπόσα ἡ τέχνη ἐδίδασκεν. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὅλην τε ταύτην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν καὶ αὖθις τὴν ἑτέραν νύκτα ἀκίνητος ἔκειτο· ἀποπληξία γὰρ ἦν ἡ νόσος, καὶ οὕτω βαρεῖα ὥστε διαρκέσαι τοσοῦτον εἰς ἀκινησίαν καὶ ἀφωνίαν. μόγις οὖν ἀνέπνευσε καὶ εἰς ἑαυτὸν ἦλθεν. ἠλλοιωμένος δὴ ἦν τὸ χρῶμα. ἔσπευσε γοῦν καταλαβεῖν τὸ Νύμφαιον, φθάσας τε πρὸ τῆς βαϊοφόρου κυριακῆς, καθ' ἣν εἴωθε D θριαμβεύειν ὁ βασιλεύς. ἐπιτείνας οὖν τὴν ὁδὸν ἀφίκετο εἰς τὸ Νύμφαιον, κἀκεῖσε τὸν κατὰ τὴν βαϊοφόρον θρίαμβον ἐξετέλεσε καὶ τὴν ἀναστάσιμον ἑωρτάκει ἡμέραν. καὶ τὰ ἀπὸ τοῦδε τοῖς τοιούτοις ἐπεχωρίαζε μέρεσι, τῇ κατασχούσῃ τοῦτον νόσῳ κατὰ διαστήματα ἡμερῶν τρυχόμενός τε καὶ πιεζόμενος. ποτὲ μὲν γὰρ ἐν τῷ παλατίῳ διάγων εὐθὺς ἐπὶ κλίνης ἔπιπτεν ἄφωνος, ποτὲ δὲ ἐφ' ἵππου βαίνων καὶ ὁδὸν βαδίζων ὑπὸ τῆς νόσου ἐγίνετο κάτοχος, καὶ οἱ συμπαρόντες κατεῖχόν τε καὶ πρὸς ὥραν παρεφύλαττον, ὥστε μὴ γνωρίζεσθαι τοῖς πολλοῖς. ἐπὰν δὲ εἰς λογισμὸν ἐπανῆκε, σχολῇ πρὸς τὰ βασίλεια ἐπανέστρεφεν, ἐνίοτε δὲ καὶ φοράδην ἐπὶ θρόνου ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τῶν οἰκείων ἤγετο. ἐπεὶ δὲ ἡ νόσος ἐπηύξανε, τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως κατέπιπτε· συνεχέστερον γὰρ ἤρξατο πάνυ τούτῳ γίνεσθαι. σύντηξις γοῦν ἦν αὐτῷ τῶν σαρκι-

11 φθάσαι?

noctis parte procedente, ex improviso vocem emittit: hinc pronum effusum loquela penitus destituerat. medici curationem eius recipere, pedes scarificare, scarificationibus epholbium imponere, aliaque remedia, quae ars dictat, malo invenire. verum imperator tota ea nocte et die subsequente, et quae mox advenerat, alia nocte motus expers iacuit: morbus enim erat nervorum resolutio, adeoque gravis ut tanto tempore et motu et voce stupens atque attonitus privaretur. tandem aliquando respiravit et in semet, colore tamen deperdito, rediit. Nymphaeum ergo quam celerrime, et ante dominicam palmarum, qua triumphare ille sueverat, advehi curat, et accelerato itinere Nymphaeum appellit, in quo die palmarum triumphum egit et resurrectionis diem celebravit; indeque assiduo loca illa frequentabat, morbo per intervalla dierum ingruente iactatus conflictatusque. quandoque enim in palatio degens subito in lectum amissa voce procumbebat; quandoque equitans inter ambulandum a morbo corripiebatur. et qui aderant, sustinebant et ante tempus custodiebant, ne pluribus innotesceret. dein sui compos per otium in aulam revertebatur. quandoque etiam clanculum in sellula per regiam a familiaribus deducebatur. sed cum morbus invalesceret, corpus imperatoris in peius ruebat, cum solito longe frequentius malo divexaretur carnesque absumeren-

P 56 κῶν, καὶ τὸ δεινότερον ἡ ἀτροφία τοῦτον ἐπίεζεν. ἐπεὶ οὖν χεῖρες ἰατρῶν εἰς τὴν νόσον ἀπέκαμον, παραμυθίαν βουλόμενος μικρὰν ἐφευρεῖν ἠθέλησεν εἰς τὴν Σμύρνην ἀπελθεῖν, ὅπως τῷ ἐκεῖσε προσκυνήσῃ Χριστῷ παράκλησίν τε ποιήσοι καὶ ἵλεων αὐτὸν ἀπεργάσοιτο. ἀφικόμενος οὖν ταῦτα μὲν διεπράξατο, ἀνακωχὴν δὲ τοῦ πάθους οὐχ εὗρεν, ἀλλ' ἐν τοῖς Περικλύστροις σκηνούμενος (τόπος δέ ἐστιν οὗτος ἐγγύς που τῆς Σμύρνης, διὰ τὸ πολλοῖς τοῖς ὕδασι περικλύζεσθαι οὕτω πως κατονομαζόμενος) μείζονος ἢ μᾶλ-
B λον χείρονος τοῦ πάθους ἐπῄσθετο. ἐκεῖθεν οὖν ἀπάρας πονήρως λίαν ἔχων τοῦ σώματος καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον. καὶ ἐν μὲν τοῖς βασιλικοῖς οὐκ ἀπῆλθεν οἰκήμασιν, ἐν δὲ τοῖς ἐγγύς που τῆς χώρας βασιλείοις κήποις τὰς ἀνακτορικὰς σκηνὰς ἐνιδρύσατο. ἔνθα καὶ τὸ χρεὼν ἐλειτούργησε τρίτῃ καλανδῶν Νοεμβρίου, ἑξήκοντα καὶ δύο, ὡς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀκριβέστερον εἰδότες ἔφασκον, ἔτη βιώσας, ἐξ ὧν τριάκοντα καὶ τρεῖς βεβασίλευκε καλῶς τε καὶ ἀγαθῶς. πρᾶος γὰρ ἦν καὶ πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον ἀεὶ ἀπονεύων. δωρεαῖς μὲν πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἧττον ἐχρᾶτο, πρὸς δὲ τοὺς ξένους,
C καὶ μᾶλλον τοὺς ὡς πρέσβεις ἀφικομένους, δαψιλεστέραν τὴν χεῖρα προύτεινεν, ἵν' ὑπ' αὐτῶν ἐπαινοῖτο. ἐρώτων δὲ θήλεων ἡττᾶτο, ἐξ ὅτου ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ βασιλὶς Εἰρήνη ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο. μάλιστα δὲ τῆς ἐξ Ἰταλίας ἐλθούσης ὡς θεραπαινίδος μὲν τῆς ἐξ Ἀλαμάνων συζύγου βασιλίδος Ἄννης, ἀντιζήλου δὲ ταύτης γεγενημένης Μαρκεσίνης τε ὀνομαζομένης τοῦ ἔρωτος ἥττητο, καὶ ἐς τοσοῦτον τῆς ἀγάπης αὐτῆς ἐξεκρέματο ὡς καὶ

6 post Περικλύστροις vulgo τρόποις.

tur, quod deterius habebat et ali non poterat. cum ergo medicorum ingenium de restituenda valetudine desperasset, ut respirare ipse paululum posset, Smyrnam iter meditatur, ut Christum, qui in ea insigniter colitur, adoraret precibusque effusis sibi propitium in tanto infortunio redigeret. accessit, omnia, uti instituerat, perfecit, nec tamen ex morbo convaluit. porro in Periclystris commorans (locus is est prope Smyrnam, quod undique aquarum copia circumfluatur, sic dictus) maiori sive potius atrociori malo oppressus, inde discedens, cum gravissime corpore urgeretur, Nymphaeum proficiscitur, nec regias ibidem domos invisit, sed in hortis regiis prope urbem imperatoria finxit tentoria; ubi et diem suum obiit extremum tertio calendas Novembris, sexaginta et duos annos natus, ut qui illius res exactius possidebant dixere. ex his triginta tres probe integreque regnaverat. leni animo fuit, semperque se humaniorem praebebat. familiares parcius munerabatur: exteros, eosque qui tanquam legati ad eum venissent, magnificentioribus largitionibus, ut ab eis laudaretur, afficiebat. amoribus muliebribus, postquam eius uxor Irene imperatrix ex hac vita excesserat, et potissimum Marcesinae, quae ex Italia venerat, Annae quidem imperatricis ex Alemania uxoris pedisequa, sed quae postea in amore aemula fuerat, deditus. e cuius amore ita

πέδιλα ὑποδεδέσθαι δοῦναι ταύτῃ κοκκοβαφῆ καὶ ἐφεστρίδας τοιαύτας καὶ χαλινά, ἕπεσθαί τε αὐτῇ πλείους ἢ τῇ κυρίως δεσποίνῃ, ἄλλα τε πολλὰ ἐποίει ταῖς ἐκείνης δουλεύων ὀρέξεσι. καρτερικὸς δὲ ἦν οὗτος ἐν ταῖς μάχαις ὁ βασιλεύς, καὶ τοῖς μὲν κατὰ συστάδην D πολέμοις οὐκ ἔχαιρε, τὸ ἀλλοπρόσαλλον τοῦ Ἄρεως δειλιῶν καὶ τὸ παρὰ ταῦτα ἄδηλον ὑπολογιζόμενος· τῇ καρτερίᾳ δὲ χρώμενος, καὶ ἐνεαρίζων μὲν εἰς τὴν τῶν ἐναντίων γῆν καὶ τὴν θέρους ὥραν διαβιβάζων, ἔτι δὲ καὶ τὴν φθίνουσαν ὀπώραν διανύων, ἐνίοτε δὲ καὶ παραχειμάζων τὴν νικῶσαν ἐλάμβανεν, ἀποκαμνόντων τῶν ἐναντίων τῇ τοῦ βασιλέως ἐνστάσει τε καὶ ὑπομονῇ. ἐτεθνήκει μὲν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τῷ υἱῷ αὐτοῦ Θεοδώρῳ τὴν βασιλείαν καταλελοιπώς, τριάκοντα καὶ τρία ἔτη διανύοντι. τοσοῦτος γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὁπόσος τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανε· σχεδὸν γὰρ τῇ πατρικῇ ἀναρρήσει καὶ ἡ γέννησις ἐκείνου ξυνέδραμεν.

53. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς μὲν Θεόδωρος τῶν βασιλείων ἐπειλήπτο θρόνων. τὴν νενομισμένην γοῦν ὁσίαν ἀποδοὺς τῷ βασιλεῖ P 57 καὶ πατρί, καὶ καθεσθεὶς ἐπ' ἀσπίδος ὡς ἔθος, καὶ ὑπὸ πάντων φημισθεὶς αὐτοκράτωρ, τοῦ Νυμφαίου ἀπάρας ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου ἀφίκετο. μεγίστη δέ αὕτη πόλις καὶ πολυάνθρωπος καὶ ὁπλί-

16 D: Ὃς τὴν νενομισμένην ὁσίαν ἀποδοὺς τῷ πατρὶ καὶ ἐπ' ἀσπίδος φημισθείς, τοῦ Νυμφαίου ἀπάρας πρὸς τὴν Φιλαδέλφου ἀφίκετο. καὶ ἐκεῖσε διακαρτερήσας μικρὸν καὶ περὶ τὴν Βιθυνῶν χωρεῖ. καὶ ἐπεὶ ἐχήρευεν ἡ ἐκκλησία (προτέθνηκε γὰρ τοῦ βασιλέως ὁ πατριάρχης Μανουήλ), Ἀρσένιόν τινα μοναχὸν ἐξ Ἀπολλωνιάδος λίμνης μεταπεμψάμενος χειροτονεῖ πατριάρχην, ὃς καὶ μονημέρως διάκονος καὶ ἱερεὺς καὶ πατριάρχης τετέλεστο. καὶ παρ' αὐτοῦ στεφθεὶς ἔξεισιν.

ipse pendebat ut illi coccineos calceos gestare permiserit et sagum et fraenum non alterius coloris indulserit, plures illi famulos quam verae dominae donaverit, aliaque quamplurima libidinibus illius deserviens praestiterit. fuit illi animus belli ingens ac tolerans. consertis proeliis, variam Martis sortem extimescens, et in illis conserendis incertum animo agitans, minime delectabatur, sed fortitudine ac patientia, et verno tempore in hostium locis degens et aestate traiiciens, nec non et senescentes fructus expectans, quandoque etiam hibernans victoriam reportabat, imperatoris constantia ac patientia fatigatis hostibus. moritur imperator Ioannes imperio filio suo Theodoro tres et triginta annos agendi relicto: tot enim aetatis illius anni quot et paterni imperii erant: cum paterna enim acclamatione forte et natales illius concurrerant.

53. Igitur imperator Theodorus imperii habenis susceptis, iustisque imperatori et fratri, uti fieri amat, factis, et super scutum assidens, uti moris est, ab omnibus imperator acclamatus, Nymphaeo discedens Philadelphiam commeat, urbem ingentem et frequentem populis oppidanisque arma

ζεσθαι δεδυνημένους οἰκήτορας ἔχουσα, καὶ μάλιστα τοξείαν ἀσκοῦντας· ἀγχιτερμονοῦσα δὲ τοῖς Περσικοῖς ὁρίοις ἀεὶ διαμάχεσθαι τοῖς ὑπεναντίοις τούτους ποιεῖ καὶ ἐθάδας πολέμων ἐργάζεται. ἐκεῖσε οὖν διακαρτερήσας μικρὸν καὶ ὅσον πρεσβείαν στεῖ- B λαι πρὸς τὸν σουλτάν, ἐπὶ τὰ Βιθυνῶν κεχώρηκε μέρη καὶ τὴν τῆς χώρας ταύτης προκαθημένην πόλιν τὴν Νίκαιαν. ἐπεὶ δὲ ἐχήρευε τοῦ πατριαρχοῦντος ἡ ἐκκλησία (πέφθακε γὰρ ὁ πατριάρχης Μανουὴλ μικρόν τι τοῦ βασιλέως Ἰωάννου προτελευτῆσαι), ἔδει δὲ πρῶτον πατριάρχην προβληθῆναι, ἵν' ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὴν στεφηφορίαν ἐν τῷ ἱερῷ τελεσιουργήσῃ τεμένει, ἐζητεῖτο μὲν ὁ ἄξιος τοῦ τοιούτου θρόνου, ἡ δόξα δὲ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ τῷ Βλεμμίδῃ ἐτύγχανε Νικηφόρῳ, τῷ ἐμῷ διδασκάλῳ τῶν τῆς φιλοσοφίας λόγων τε καὶ δογμάτων, ἀνδρὶ ἐκ νεότητος τὸν ζυγὸν ἀραμένῳ C τοῦ μονήρους βίου καὶ περιβοήτῳ τυγχάνοντι καὶ περὶ λόγον καὶ ἀρετήν, κἂν ἐνίων ὁ φθόνος, καὶ μάλιστα τῶν προυχόντων, οὐ μόνον οὐκ ἐκφανῆ τούτῳ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐποίει, ἀλλὰ καὶ κακίας τινὰς αὐτῷ προσεκόλλα. οὗτος οὖν πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον φιλίως διέκειτο καὶ παρ' αὐτοῦ ἐφιλεῖτο· τῶν γὰρ λόγων, ἐν οἷς τὰ πολλὰ ἐπεγάννυτο, διδάσκαλον καὶ αὐτὸν ἐπεγράφετο· σοφὸς γὰρ ἦν εἰς ἄκρον ταῖς ἀληθείαις ὁ βασιλεύς. ὁ δὲ ὀκνηρότερος D περὶ τὸ πρᾶγμα ἐτύγχανεν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μαλακώτερον αὐτοῦ ἐπειρᾶτο· μᾶλλον γὰρ πρὸς βουλήσεως ἦν αὐτῷ τὴν προστασίαν μὴ καταδέξεσθαι. ταπεινοτέρους γὰρ καὶ μετρίους εἶναι τὸ φρόνημα τοὺς πατριαρχεύοντας οἱ κρατοῦντες

5 περὶ vulgo.

sumere et maxime sagittis adversarium configere professis. ea cum in finitimum agrum Persicum extendatur, bella cum hostibus continuo exercens gentem belli studiis asperrimam alit. ibi paucis diebus, quibus legationem ad sultanum miserat, commoratus ad Bithynorum oras et ad primam illius regionis urbem Nicaeam secessit. sed cum patriarchae orba ecclesia foret (nam paulo antequam Ioannes imperator moreretur, patriarcha Manuel vitam finierat), nec absque patriarcha imperatoris coronatio in sacro templo confici posset, dignus ea provincia et honore conquirebatur. plurimorum suffragia in Nicephorum Blemmidam, praeceptorem meum et philosophicorum sermonum ac dogmatum institutorem, virum et literis et virtute perquam celebrem, et qui iuvenis adhuc atque tenella aetate iugum monasticae vitae tulerat, respiciebant, licet nonnullorum, et maxime primatum, invidentia non modo tantae virtutis lumen occuluerat, sed et vitia quaedam homini appinxerat. hunc imperator Theodorus diligebat, cui iucundissimus erat, quippe qui sermonum, quibus summopere delectabatur, magistrum eum sibi adsciverat: sapientiae enim culmen et re vera attigerat imperator. ille ad tantam rem segnior esse, et imperator etiam ipse non impense nimis urgere, cui magis volupe erat ab eo similem dignitatem non recipi. reges scilicet eos qui pa-

ἐθέλουσι, καὶ προσπίπτειν εὐχερῶς τοῖς σφῶν αὐτῶν βουλήμασιν ὡς προστάγμασιν. τοῦτο δὲ μᾶλλον οἱ ἀγροικότεροι πάσχουσιν· οὐδὲ γὰρ ἔχουσι τοῖς λόγοις θαρρεῖν, οἱ δὲ περὶ λόγους ἀκαμπέστεροι φαίνονται καὶ τοῖς ἐκείνων ὁρισμοῖς ἀντιπίπτουσιν. ὁ γοῦν βασιλεὺς Θεόδωρος διὰ ταῦτα μικράν τινα πεῖραν λαβὼν τοῦ ἀνδρὸς ἐφ' ἑτέρους ἐτράπετο. καὶ ἐπεὶ δυσαρεστῶν ἐτύγχανεν ἐν πολλοῖς, μοναχόν τινα εἶναι μαθὼν ἐν τῇ τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνῃ ὀλίγων γραμμάτων πεῖραν ἔχοντα (μόνον καὶ γὰρ ἐφήψατο τῆς γραμματικῆς παιδείας), ἀνίερον τελοῦντα καὶ Ἀρσένιον ὀνομαζόμενον, ὡς εἶχε τάχους, στέλλει τοὺς αὐτὸν ἄξοντας. καὶ ὃς ἀφίκετο. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς Νικαίας ἔξοδον ἔσπευδε, διὰ τάχους τοῖς ἀρχιερεῦσι προστάττει χειροτονῆσαι πατριάρχην αὐτὸν ὁ βασιλεύς, P 58 οἳ καὶ οὑτωσὶ διεπράξαντο, ἐν μιᾷ ἑβδομάδι διάκονον καὶ ἱερέα καὶ πατριάρχην αὐτὸν ἐκτελέσαντες.

54. Ἡ δὲ αἰτία τοῦ ἐπισπεύδειν τὴν ἀπὸ τῆς Νικαίας ἔξοδον ἦν αὕτη. ὁ Βουλγαράρχης Μιχαήλ, ὃς γυναικάδελφος τοῦ βασιλέως ἐτύγχανε Θεοδώρου, τῷ πενθερῷ αὐτοῦ τῷ Ἀσὰν Ἰωάννῃ ἐκ τῆς τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου θυγατρὸς γεννηθείς, τὸν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου πυθόμενος θάνατον, ἐπεὶ τὰ δυτικὰ μέρη γυμνὰ στρατευμάτων ἑώρα Ῥωμαϊκῶν, βουληθεὶς τὴν ἀφῃρημέ-

15 D: Ὁ γὰρ Βουλγαράρχης Μιχαήλ, ὁ τούτου γυναικάδελφος, τὸν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου πυθόμενος θάνατον, ἐπεὶ τὰ δυτικὰ μέρη γυμνὰ στρατευμάτων ἑώρα, βουληθεὶς τὰ ἀφῃρημένα ἐκ τούτων ἄστη ἀνακαλέσασθαι, τὸν Εὖρον διαπεράσας πολλὰ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο. μετετέθη μὲν οὖν ὁ Στενίμαχος Περιστίτζα Κριτζιμὸς Τζέπαινα καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀχριδῷ ξύμπαντα πλὴν Μνιάκου· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ὑπὸ Ῥωμαίων πεφύλακτο. Οὖστρα δὲ καὶ Περπεράκιον καὶ Κρυβοὺς καὶ τὸ παρακείμενον τῇ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ κεκλημένον Ἐφραὶμ τοῖς Βουλγάροις κεχείρωτο. τούτου χάριν ἔσπευδε.

triarchatui praesint moribus ac ingenio abiectiores moderatioresque, ut facilius eorum nutibus veluti iussis succumbant, peroptant, quod rusticioribus, cum sermonibus fidere nequeant, potissimum accidit: qui vero sapientiae operam navant, rigidiores videntur et illorum iussibus adversantur. propterea imperator Theodorus illius mente sensuque leviter degustato ad alios se convertit, et cum plures non satisfacerent, monachum quendam ex Apolloniadis lacu, praeter paucas literas caeterorum inscientem (solum enim rudimenta grammatices attigerat), nullis sacris ordinibus insignitum, Arsenium nomine, accersitum quam celerrime missis hominibus conduxit: nec ille renuit. et Nicaea exire festinans praesulibus, ut quamprimum eum patriarcham efficerent, imperat. illi audientes per unam hebdomadam diaconum sacerdotem et patriarcham consecrant.

54. Causa vero exitum Nicaea solicitandi ea fuit. Bulgarorum princeps Michael, uxoris Theodori imperatoris frater, socero illius Ioanni Asano ex Angeli Theodori filia susceptus, Ioannis imperatoris obitu nuntiato, cum occiduas partes imperatoriis copiis nudas orbasque conspiceret, animoque

νην πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου χώραν ἐκ Βουλγάρων καὶ τὰ ἐν
B τούτοις ἄστη πρὸς Βουλγαρικὴν ἀρχὴν καὶ αὖθις ἀνακαλέσασθαι
(τοῦτο γὰρ ἐκ μακροῦ τοῖς Βουλγάροις ὠδίνετο) καὶ τὸν καιρόν,
ὡς ἐδόκει, κατιδὼν ἐπιτήδειον, ἐξορμήσας τοῦ Αἵμου καὶ τὸν
Ἕβρον διαπεράσας ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ πολλήν τε χώραν ὑφ᾽ ἑαυ-
τὸν ἐποιήσατο πολλά τε ἄστη σὺν οὐδενὶ παρεστήσατο πόνῳ.
Βούλγαροι καὶ γὰρ τυγχάνοντες οἱ οἰκήτορες τοῖς ὁμοφύλοις προσέ-
τρεχον, τὸν ζυγὸν τῶν ἀλλογλώσσων ἀποσειόμενοι. τὰ δὲ ἄστη
μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ μόνων ἀπολελειμμένα φυλάξεων, οὐκ
ἀξίων τοιούτοις καιροῖς ἀντιμάχεσθαι, εὐχείρωτα τοῖς Βουλγάροις
ὑπῆρχε, τῶν μὲν πτοίᾳ ταραττομένων καὶ προδιδόντων τὰ ἄστη
C καὶ λαμβανόντων τὴν πρὸς τὰ οἴκοι ἐλευθερίαν, τῶν δὲ πρὸς τὴν
ἐξαπίνης γεγενημένην τῶν Βουλγάρων ἔφοδον μηδὲν ἐχόντων ἐκ
τοῦ προχείρου νοῆσαι λυσιτελοῦν, ἀποδιδρασκόντων καὶ ταῦτα
ἔρημα τῶν φυλαττόντων ἀπολιμπανόντων, ἄλλων δὲ ἴσως καὶ
χρόνῳ ἀποκαμόντων, παραταθέντος αὐτοῖς παρὰ τὸ μέτρον τοῦ
χρόνου τῆς φυλακῆς. τὰ πλείω δὲ τῶν ἄστεων καὶ ἀπεριποίητα
ἦν καὶ τῶν χρειωδῶν ὅπλων ἄμοιρα. κατεσχέθη μὲν οὖν ἐκ τοῦ
παραυτίκα Στενίμαχος Πριστίτζα Κρυτζιμὸς Τζέπαινα καὶ τὰ ἐν
τῇ Ἀχριδῷ ξύμπαντα πλὴν Μνειάκου· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ὑπὸ
D Ῥωμαίων πεφύλακται. Οὖστρα δὲ καὶ Περπεράκιον καὶ Κρυβοῦς
καὶ τὸ παρακείμενον τῇ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ κεκλημένον Ἐφραὶμ
τοῖς Βουλγάροις κεχείρωται. τούτων οὕτω γεγενημένων καὶ τῶν
ἐν δυσμαῖς Ῥωμαϊκῶν κλονουμένων πραγμάτων, τῆς φήμης μέχρι

agitasset regionem et in ea oppida ab imperatore Ioanne Bulgaris surrepta ad Bulgarorum rursus dominatum, quod iam diu Bulgarorum cordi inhaeserat, revocare, rem pro tempore opportunam, ut sibi videbatur, ratus, Haemo prodiens transnatoque Hebro paucissimo tempore multarum regionum potitus est, multaque oppida nullo cum labore sibi devinxit, Bulgari siquidem habitatores externorum iugo deiecto generis consortibus accurrebant. arces solo Romanorum praesidio munitae cum ad repellendos hostium impetus non sufficerent, in potestatem Bulgarorum nullo negotio ceciderunt, partim timore perculsis et deditionem arcium pro salute et domum abitione prodentibus, partim repentinae Bulgarorum irruptioni, cum obviam ire non possent, aufugientibus easque custodibus vacuas deserentibus, aliis etiam temporis longinquitate defessis, cum praeter modum custodiae terminus illis protraheretur. pleraeque etiam arcium imperfectae, viris et reliquis necessariis parum munitae, praeda hostibus patuerunt. e vestigio itaque expugnatae sunt Stenimachus, Peristitza, Crytzimus, Tzepaena et Achridis praeter Maiacum, quod vel solum Romanis devotum perseveraverat, omnia. praeterea Ustra, Perperacium, Cribus, et quod Adrianopoli adiacet, Ephrem, Bulgaris cessere. haec ubi ita facta sunt, et in occiduis partibus rebus Romanorum in discrimen adactis, cum fama ad imperatoris etiam aures pervolasset,

καὶ ἐς βασιλέως ἐπιδραμούσης καὶ πλειόνων προσδοκίαν κακῶν τῶν προσόντων φαντασίαν παρεχομένης, οἱ περὶ τὰ βασίλεια οὐ μικρῶς ἐταράχθησαν· ἠπίσταντο γὰρ ὡς τὰ πλείω τῶν δυτικῶν μερῶν Βουλγάροις οἰκοῦνται, καὶ ἀποστατήσουσι πάλαι Ῥωμαίων, προσφάτως δὲ χειρωθεῖσι τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, καὶ οὔπω πῆξιν τῆς χειρώσεως λαβούσης, ἔχθραν δὲ ἀεὶ πρὸς Ῥωμαίους ἐνδομυχοῦσι.

55. *Διὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἠδημόνει τοῖς πρά-
γμασιν, εἰ οὕτω κατ' ἀρχὰς τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ δυστυχῶς πράτ-* P 59
*τει. συναθροίσας οὖν τοὺς ἐν τέλει καὶ τοὺς εἰς στρατηγοὺς τεταγμένους, σὺν οἷς καὶ οἱ πρὸς πάππου αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ὑπῆρχον αὐτῷ θεῖοι, ὅ τε Μανουὴλ καὶ ὁ Μιχαήλ, ἐβουλεύσατο τί ἂν ἔχοι πρὸς τὰ γεγενημένα διαπράττεσθαι. οἱ μὲν οὖν πλείους διαπερᾶσαι τὸν βασιλέα τὸν Ἑλλήσποντον δέον ἔλεγον εἶναι καὶ στῆσαι τὴν τῶν Βουλγάρων φοράν. τοῦτο δὲ τοῖς τοῦ κρατοῦντος θείοις τοῖς προειρημένοις οὐκ ἤρεσκεν, οἷς καὶ προσεῖχε μᾶλλον ὁ βασιλεύς, πολλῶν ἕνεκα. ἥ τε γὰρ γνησιότης τοῦ γένους ἠνάγκαζε καὶ τὸ τῆς ἡλικίας γηραιὸν παρεβίαζεν, οὐχ ἧτ-
τον δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὸ πολλῶν πραγμάτων ἴδρις αὐτοὺς γίνε-* B
σθαι παρέπειθε· φυγάδες γὰρ οὗτοι γεγονότες τῆς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου διακρατήσεως πολλοῖς προσωμίλησαν δεσπόταις καὶ εἰς διαφόρους περιεπλανήθησαν τόπους, κἀντεῦθεν κατὰ τὴν ποίησιν

8 D: *Βουλὴν οὖν ποιησάμενος, οἱ μὲν πλείους διαπερᾶσαι αὐτὸν τὸν Ἑλλήσποντον δέον ἔλεγον. οἱ δὲ πρὸς πάππου αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, Μανουὴλ καὶ Μιχαὴλ οἱ Λασκάριες, οἷς προσεῖχε μᾶλλον τῇ τε γνησιότητι καὶ τῷ γήρει, οὐ χρεὼν διαπερᾶσαι τὸν βασιλέα ἐβούλευον. ἡ τῶν πλειόνων γοῦν ἴσχυσε βουλή.*

et praesentibus malis atrociora inde ventura repraesentasset, qui in aula erant, nimis conturbati sunt, quippe qui scirent potissimam Occidentis partem in Bulgaros esse propensam, tanquam quae a Romanis iampridem defecisset, et recenter a Ioanne imperatore debellata nondum solida ac firma in dominio constaret, sed continua in Romanos odia clanculum exerceret.

55. Propterea imperator etiam ipse rebus anxie aestuabat, si tam misere potestatis illius initio haberentur. illis ergo qui dignitate fulgebant, et exercituum ductoribus, inter quos et ex avo imperatore Theodoro patrui Manuel et Michael advenerant, convocatis, consilium init, quid sibi, ut malo occurreret, agendum esset. potior eorum pars in eam ivit sententiam, ut imperator Hellesponto superato impetum Bulgarorum comprimeret. sed hoc principis patruis, quos supra nominavi, haud arridebat, quibus animum potius adverterat imperator multis de causis. affinitas quippe generis et veneranda senectus compellebat; neque minus ad id conferebat rerum multarum experientia. hi namque Ioannis imperatoris tempore e solo patrio exules multorum principum familiaritate usi sunt et diversa in loca aberrarunt, hinc-

εἶδον ἄστεα καὶ νόον ἔγνωσαν. καὶ ἦσαν μὲν ὡς ἀληθῶς οὗτοι νοήμονες, οὐκ ὀρθὰ δὲ ἐφρόνουν τοῖς τῶν Ῥωμαίων πράγμασιν, αἰτίαν ἔχοντες τὸ παρευδοκιμηθῆναι τὰ πρῶτα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως, μηδενὸς αὐτῶν εἰς ἀξίαν ἀνηγμένου βασιλέως ἀδελ- C φοῖς διαπρέπουσαν. εἶτα καὶ παρὰ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως καὶ φυγαδίαι τῆς Ῥωμαίων γεγενημένοι πρὸς αὐτοὺς ἐδυσμέναινον. καὶ ταῦτα μὲν ἴσως ἐρεῖ τις αἴτια εἶναι, τὸ δὲ ἀληθὲς τὰ τῶν ἀνθρώπων ἤθη ἀβέβαια ὄντα καὶ ἄστατα τοιούτους τυγχάνειν ἐποίουν. καὶ ταῦτα μὲν οὐ διελάνθανεν οὐδὲ τὸν βασιλέα Θεόδωρον· τέως οὖν ὡς οἰκείους τοῦ αἵματος καὶ τὸ τιμᾶν αὐτοὺς διὰ παντὸς προελόμενος ἐχρᾶτο πρὸς συμβουλάς. ὑπετίθεντο γοῦν οὗτοι ὡς οὐ χρεὼν τὸν βασιλέα διαπερᾶσαι πρὸς τὴν δυσμήν, ὅτι τε κακῶς πράττει τὰ τοιαῦτα μέρη, καὶ ὡς νοσεῖ σχεδὸν ἀθε- D ράπευτα, στράτευμά τε μὴ ἔχειν τὸν βασιλέα προσῆκον πράξει βασιλικῇ· ὁ γὰρ χειμὼν ἐκώλυε τὴν συνάθροισιν τῶν δυνάμεων. καὶ τὸ ἐπιδημῆσαι κατὰ χώραν τὸν βασιλέα καὶ μὴ ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ τῆς φήμης ἐργάσασθαι οὐ τῶν ἀφῃρημένων καὶ μόνον βεβαίωσιν ἐν τοῖς ἐχθροῖς ποιεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν περιλελειμμένων ἀφαίρεσιν αὔξην τε τῶν ὑπεναντίων πολλῷ μείζονα, ὡς καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων ἐλάττωσιν οὐ σμικράν. ταῦτα μὲν οὗτοι, ὁ δὲ τὰ πλεῖστα πεποθημένος αὐτῷ Μουζάλων Γεώργιος, τὴν τοῦ μεγάλου δομεστίκου δύναμιν περιεζωσμένος, τὴν βασιλικὴν περαίωσιν συνεβούλευε καὶ ταύτην κατήπειγε, μὴ λάθῃ

6 φυγαδίαις et γεγενημένοις vulgo.

que, ut poeta cecinit, viderunt urbes et mores hominum cognoverunt. hi licet, ut verum fatear, pleno pectore saperent, non recte tamen Romanorum rebus consulebant, quod primum a fratre et imperatore neglecti nullo digni habiti fuissent munere, quod fratres imperatoris condeceret; dein per generum et imperatorem ab solo patrio extorres, ab eis totos se abalienaverant. et has quidem causas Romanis illos inimicissimos reddidisse aliquis forte diceret: nobis satis cognitum mores hominum incertos atque instabiles in huiusmodi eos deduxisse simultates, quae neque imperatorem Theodorum latebant. nihilominus eos, tanquam sanguine coniunctos, et quod perpetuo eos honoribus condecorare proposuerat, consiliis adhibebat. proponebant itaque illi non esse operae pretium imperatorem in occasum progredi, quod eae partes male affiictarentur et absque remedio vehementer laborarent. copias esse imperatoris exiles ac tenues nec regio apparatu suppares, cum tempus hibernum impedimento esset ne cogerentur in unum. praeterea imperatorem, si loco moveatur neque nomini suo neque expectationi hominum dignum quippiam conficiat, non tantum hostibus ablata confirmare, sed et reliqua summo adversariorum incremento rerumque Romanarum imminutione disperdere ac dissipare. et haec quidem isti. verum Georgius Muzalo apprime illi carus, qui magni domestici munere fungebatur, imperatorium progressum non con-

τὰ πάντα τῶν ἐν δυσμῇ ἢ τὰ πλείω ταῖς τῶν ἐχθρῶν χερσὶν ἁλωθῆναι. καὶ ἄλλοι δὲ τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγοι τῇ τοῦ μεγάλου δομεστίκου συνῄνουν βουλῇ. ἡ τῶν πλειόνων γοῦν ἴσχυσε βουλή, P 60 μάλιστα δὲ τοῦ βασιλέως τὸ πρόθυμον καὶ ὁ τῆς καρδίας αὐτοῦ ζῆλος ἐκκαὴς γεγονὼς πρὸς τὴν κίνησιν. καὶ προσλαβόμενος τοὺς ὅσοι συνακολουθεῖν ἔτυχον, εἰς μέτριον ἀριθμουμένους στράτευμα, καὶ τοὺς καθ' ὁδὸν ξυντυγχάνοντας, καὶ τοὺς ἐγγύτερον τῆς φερούσης ὄντας καὶ δυναμένους αὐτοῖς ὅπλοις καὶ ἵπποις ἐφέψεσθαι, διαπεραιοῦται τὸν Ἑλλήσποντον, καταλιπὼν εἰς τὴν ἕω τὸν μέγαν δομέστικον.

56. Ἐντεῦθεν, ὡς εἶχε τάχους, τὴν Ἀδριανούπολιν πέφθακε. μίαν δὲ καὶ μόνην ἡμέραν διακαρτερήσας ἐν ταύτῃ ἐξῆλθεν ἐς νέωτα. καί τις τῶν ἐκ Βουλγάρων κατοπτήρων τὸν βασι- B λέα τεθεαμένος τῆς Ἀδριανοῦ ἐξερχόμενον δρομαῖος ἐπὶ τὸν Βούλγαρον ἵκετο (περὶ τὸν Ἕβρον καὶ γὰρ οὗτος ἐστρατοπεδεύετο) καὶ τὸ δρᾶμα διασαφεῖ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξαγγέλλει κατ' αὐτοῦ ταχεῖαν ἔφοδον, καὶ ὅρκοις ἐβεβαιοῦτο ἦ μὴν ὀφθαλμοῖς τεθεᾶσθαι τὸν βασιλέα τὴν πρὸς τῇ πόλει τυγχάνουσαν τοῦ ποταμοῦ

11 D: Ὡς εἶχεν οὖν τάχους, τὴν Ἀδριανοῦ πέφθακεν. κἀκεῖθεν ἔξεισι, καί τις τῶν Βουλγάρων κατοπτὴρ τὸν βασιλέα τῆς Ἀδριανοῦ ἐξιόντα τεθεαμένος δρομαῖος πρὸς τὸν Βουλγαράρχην ἀφίκετο περὶ τὸν Εὖρον σκηνοῦντα, καὶ τὸ δρᾶμα διασαφεῖ ὅρκοις. ἰδεῖν τὸν βασιλέα τὴν πρὸς τῇ πόλει τυγχάνουσαν τοῦ ποταμοῦ Εὔρου γέφυραν διαβαίνοντα. γνοὺς δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν τῶν Βουλγάρων κατασκήνωσιν ἐπέτεινε τὴν ὁδόν. καὶ οἱ προάγοντες τοὺς φύλακας Βουλγάρων ξίφει καὶ ζωγρίᾳ ἑλόντες, ἔκ τινος φυγάδος διαμαθόντες, πάντες ἔφυγον τούτων πρὸς τὰ ἐνδότερα, κατεδρύπτοντο δὲ τοῖς συνηρεφέσι τῶν δένδρων. ἔωθεν δὲ τὸν τόπον ἔρημον φθάσας ὁ βασιλεὺς λελύπηται μέν, οὐκ εἶχε δ' ὅ τι καὶ δράσειε. περὶ δὲ τὴν Βερρόην χωρεῖ, καὶ αὐτοβοεὶ τὸ φρούριον εἷλε. καὶ τάχ' ἂν περὶ τὸν Αἷμον αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ φρούρια ἐκεχωρήκει, εἰ μὴ χειμὼν ἐκώλυσεν αὐτὸν μέγας· πολλὴ γὰρ χιὼν τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐπηλύγασεν. ἡμέρας γοῦν ἓξ διακαρτερήσας ὁ βασιλεύς, λείαν τὰ Βερρόης ποιησάμενος, εἰς τὴν Ἀδριανοῦ ὑπέστρεψεν. 14 περὶ vulgo.

sulere modo, sed etiam cogere, ne quae in occasu erant, vel maior eorum pars, in inimicorum potestatem venirent. alii etiam non pauci viri celebres in magni domestici sententiam iverant. igitur praelatum est plurimorum consilium. maxime vero imperatoris ingens cupido ac animi ardor, ad itionem impense exagitatus, obvios quosque promptosque, pusillum sane exercitum, eosque qui inter ambulandum occurrebant, alios etiam qui a via non aberant, armis tamen equisque caeteros consequi valentes collegit, quos secum portans Hellespontum traiicit, magno domestico in Oriente relicto.

56. Hinc festinans Adrianopolim venit, ibique unico die commoratus postero die egreditur. interim ex Bulgarorum speculatoribus unus imperatorem intuitus Adrianopoli exsilientem citato cursu ad Bulgarum fertur (ille etenim circa Hebrum castra posuerat) et rem aperit, imperatorisque in eum

Ἕβρου γέφυραν διαβαίνοντα. τοῦτο συνέχει μὲν τοὺς περὶ τὸν Βούλγαρον, οὐ μὴν τοῦ τόπου καθ' ὃν ἔλαχον στρατοπεδεύειν ἀπέστησαν, ἀλλ' ἔμενον ἐκεῖσε μέχρις ἂν γνοῖεν τὰ τῆς φήμης
C ἀκριβέστερόν τε καὶ καθαρώτερον. ἀλλ' οὐδὲ τὸν βασιλέα ἡ τοῦ Βουλγάρου κατασκήνωσις λέληθεν, ἀλλ' ἐμεμαθήκει τὸν τόπον ὅπου δὴ τὸ στρατόπεδον εἶχεν. ταχύτερον γοῦν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ τῶν ἵππων τὰς κινήσεις ἐπέτεινε, καὶ ηὔχετο τῷ Βουλγαρικῷ ξυντυχεῖν στρατεύματι. οὕτω γοῦν ἔχων ὁρμήματος ἔκ τινος συμβάματος ἐσφάλη τυχηρῶς τοῦ βουλεύματος. οἱ γὰρ προάγοντες τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων τοῖς εἰς φυλακὴν προτεταγμένοις τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοπέδου συμπεπτώκασι, καὶ πολλοὺς
D μὲν ξίφους ἔργον πεποίηνται, ἄλλους δὲ ζωγρίας εἷλον, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸν τὴν ἡγεμονίαν τῆς στρατείας ἔχοντα. οἱ δὲ ἕτεροι φυγῇ χρησάμενοι νυκτὸς βαθείας εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ἀπέδρασαν στράτευμα, καὶ διηγοῦντο τὰ πάντα, καὶ τὸ πλησίον αὐτῶν ἤδη τυγχάνειν τὸν βασιλέα διισχυρίζοντο. ὡς ἔτυχε γοῦν ἕκαστος τῶν Βουλγάρων καὶ αὐτὸς ὁ τούτων ἄρχων, ἐπιβὰς τοῦ ἵππου, ἐπὶ τὰ ἐνδότερα τῶν Βουλγαρικῶν ἐφέρετο χώρων. κατεδρύπτοντο δὲ τούτων τοῖς τῶν δένδρων κλάδοις τὰ πρόσωπα, συνηρεφέσι τούτοις ἐμπίπτοντα· ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ Βούλγαρος πέπονθεν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ γυμνοῖς ἐφεστρίδων εἰς τὴν ὀξεῖαν τοῖς ἵπποις ἐχρήσαντο. οὕτω γοῦν διαδράντες τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀπέφυγον σπάθην. ἕωθεν δὲ τὸν τόπον φθάσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἔρημον στρατεύματος

17 περὶ vulgo. 20 Βουλγαράρχης?

celerem irruptionem exponit, atque iureiurando confirmabat semet oculis propriis imperatorem pontem fluminis Hebri urbi proximum pertranseuntem conspexisse. hoc quidem Bulgaros turbavit, non ita tamen ut loco, in quo castra fixerant, se moverent; quem retinebant mordicus, quousque accuratius pleniusque de his quae rumor attulerat certiores fierent. sed nec imperatorem Bulgarorum tentoria fugiebant, cum locum in quo exercitus erat addidicisset. igitur celerius iter ingredi, equorum gressus properos urgere, summisque votis exoptare Bulgaris copiis occurrere. sic ergo irruente forte fortuna ab instituto abducitur. qui enim Romanis copiis praeibant, in Bulgarici exercitus custodes incidunt, quorum plerosque ense trucidant, alios vivos capiunt, inter eos et cui summa belli credita fuerat. caeteri fuga sibi consulentes summa nocte in Bulgaricum exercitum revertuntur, nuntiantque omnia, et iam imminere imperatorem contendunt. quare uti quisque Bulgarorum potuit, eorumque princeps in equum insiliens, in interiora Bulgariae regionis loca sese recipere, et cum per loca arboribus frequentibus consita abigerentur, arborum ramis facies, quod et Bulgarus passus est, dilacerari; nonnulli etiam ex ipsis sagis omissis equis calcar addere, qui sic in fugam dati Romanorum ictus declinarunt. mane cum locum occupasset imperator

Βουλγαρικοῦ κατιδὼν λελύπηται μέν, οὐκ εἶχε δὲ ὅ τι καὶ δράσειε. βουλὴν δὲ ποιησάμενος ἐπὶ τὴν Βεροὴν χωρεῖ, κἀκεῖσε δὲ ἀφιγμένος αὐτοβοεὶ τὸ φρούριον εἷλεν· ἅπαν γὰρ τὸ τεῖχος αὐτοῦ κατη- P 61 ρείπωτο καὶ διεξόδους εἶχε πολλάς, καταβεβλημένον καὶ τοῦτο παρὰ τῶν Βουλγάρων σὺν τοῖς λοιποῖς τῶν Ῥωμαϊκῶν ἄστεων, εἰ καὶ κάμαξι καὶ τοῖς ἐξ ἁμαξῶν ξύλοις ἐδόκουν αὐτὸ κατοχυρώσασθαι οἱ οἰκήτορες. τροφῶν γοῦν ηὐμοίρησε τὰ στρατεύματα, αὐτοί τε καὶ οἱ τούτων ἵπποι· ἐπέπληστο γὰρ χορτασμάτων τὸ ἄστυ. καὶ τάχ' ἂν καὶ προσωτέρω ἂν ἐκεχωρήκει ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπὶ τὸν Αἷμον αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τυγχάνοντα φρούρια τὴν ἔφοδον ἐπεποίητο (πτοίαν γὰρ οὐ μικρὰν τοῖς Βουλγάροις ἐνέβαλεν), εἰ μὴ χειμὼν βαρύτατος αἴφνης ἐπεισπεσὼν ἐκώλυσεν αὐτὸν τῆς ὁρμῆς· πολλὴ γὰρ χιὼν τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐπηλύγασε, καὶ B τὸ ἐπὶ ξένης καὶ πολεμίας τὰ Ῥωμαϊκὰ χρονίζειν στρατεύματα οὐ καλὸν ἐδόκει τοῖς ξυμβουλεύουσιν. ἡμέρας οὖν ἓξ ἐκεῖσε διακαρτερήσας ὁ βασιλεύς, ἐπεὶ εἶχέ τι ἕτερον δρᾶσαι, λείαν τὰ Βερόης ἅπαντα ποιησάμενος, ἄνδρας γυναῖκας νήπια, πρόβατα βόας καὶ σύμπαν ἄλλο κινεῖσθαι δυνάμενον, εἰς τὴν Ἀδριανοῦ τὴν ὑποστροφὴν ἐποιήσατο.

57. Ἐκεῖθεν γοῦν ἐπιλεξάμενος ἀξιόλογον στράτευμα περὶ τὰ ἐν Ἀχριδῷ φρούρια ἐπεπόμφει τὰ πρὸ μικροῦ τοῖς Βουλγάροις κεχειρωμένα, εἴ πως καὶ αὖθις τῇ τῶν Ῥωμαίων ὑπαχθεῖεν ἀρχῇ.

2 περὶ vulgo. 10 περὶ vulgo. 20 D: Κἀκεῖθεν ἐπιλεξάμενος στράτευμα περὶ τὰ ἐν Ἀχρειδῷ φρούρια ἐπεπόμφει τὰ κρατηθέντα ὑπὸ Βουλγάρων, εἴ πως καὶ αὖθις τῇ τῶν Ῥωμαίων ὑπαχθεῖεν ἀρχῇ. ἐκεῖσε οὖν ἀφιγμένοι οἱ τῶν Ῥωμαίων ἡγήτορες ῥᾷον τῶν φρουρίων περιεγένοντο τῶν πλείστων. ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε,

et militaribus copiis vacuum comperisset, indoluit sane, sed praestare aliquid haud potuit. tamen consilio inito Beroem proficiscitur, primoque appulsu oppidum cepit. nam murus undique lacer corruerat multisque patebat hiatibus, cum hoc quoque cum reliquis Romanorum oppidis a Bulgaro solo aequatum fuisset, licet perticis et lignis ex plaustris accolae illud muniisse viderentur. cibis itaque et equi et milites cumulate abundarunt: oppidum etenim pabulorum omnium abundantia circumfluebat. fortasse etiam imperator ulterius processisset, et circa Haemum et in eo sita oppida incursionem fecisset (timorem enim, nec eum pusillum, Bulgaris incusserat), nisi tempestas asperrima ex improviso irrumpens impetum ardoremque restinxisset. ingens etenim nix infusa terrae faciem obtexit, et in aliena ac hostili terra exercitus Romanos diutius immorari non aequi consultores laudabant. sex itaque dies ibi imperator commoratus, cum nihil suppeteret agendum, omnia Beroes, viros mulieres infantes, pecudes boves, et quidquid loco moveri poterat, depopulatus Adrianopolim repetit.

57. Ibique recollecto non contemnendo exercitu ad Achridae oppida, quae paulo ante Bulgari subegerant, si forte rursum dicioni Romanorum red-

C ἐν αὐτοῖς γοῦν ἀφιγμένοι σὺν τοῖς στρατεύμασιν οἱ τῶν Ῥωμαίων ἡγήτορες μηχανήμασί τε καὶ ἑλεπόλεσι ῥᾷον τῶν φρουρίων περιεγένοντο· οἱ Βούλγαροι καὶ γὰρ θᾶττον τῶν ἐν ἄστεσι φυλακῶν ἀπαλλάττονται, εἰ πολεμίους ὁρῷεν καὶ μαχιμωτέροις συμπλακεῖεν τοῖς πράγμασιν. ἐν οὐ πολλῷ γοῦν τὰ πλείω αὐτῶν ἐχειρώσαντο. ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν περὶ αὐτὸν συναθροίσας λαὸν ἐπὶ τὰ ἐν Ῥοδόπῃ ἄστη κεχώρηκε. καὶ εἷλε μὲν Περιστίτζαν τοῖς μηχανήμασι, καὶ μετ' αὐτὴν τὸν Στενίμαχον, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν Κρυτζιμόν, ὀχυρώματα ταῦτα πάντα καὶ εἰς πρόσωπον κείμενα τοῦ τῆς Ῥοδόπης ὄρους καὶ τὰ ὀπίσω πάντα φυλάττοντα. ἀφίκετο D δὲ καὶ εἰς Τζέπαιναν ἐν ἀκμῇ χειμῶνος· ἡ δὲ τοῦ τόπου δυσχωρία καὶ τὸ ψυχρὸν τοῦ καιροῦ οὐδὲ μικρόν τι εἴασεν ἐν ταύτῃ προσκαρτερῆσαι. ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψεν, προστάγματα πρὸς τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ Τορνίκην Κωνσταντῖνον, ὃν μέγαν πριμμικήριον ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν Ἰωάννης, ἐξέπεμψεν, ἐν ταῖς Σέρραις ὄντας καὶ τὸ στρατόπεδον ἔχοντας, ἵνα τὴν στρατιὰν πᾶσαν συναγαγόντες κατὰ τῆς Τζεπαίνης ἀφίκοιντο. τοῦτο δὴ καὶ ἐποίησαν. κακοὶ δὲ ἐφάνησαν ἐν τούτῳ τῷ ἐπιχειρήματι στρατηγοί· μήτε γὰρ πολεμίων ἐγκύρσαντες στρατιαῖς μήτε ἀνδράσιν ἀξίοις τούτοις μαχέσασθαι, κτύπων δὲ καὶ μόνων καὶ ψόφων ἀκηκοότες καὶ ἤχων κερατίνων ἀκροασάμενοι, ἀκόσμως ἐχρήσαντο τῇ P 62 φυγῇ, πᾶσαν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς πλείους τῶν ἵππων τοῖς ποιμέσι

προστάγματα ἧκον πρὸς τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον ἐν Σέρραις, ἵνα κατὰ Τζεπαίνης ἀφίκοιντο. ὃ καὶ ἐποίησαν. ἀλλὰ μήτε πολεμίοις ἀξίοις ἐγκύρσαντες, κτύποις ἤχων κερατίνων διαθροηθέντες ἀκόσμως ἐχρήσαντο τῇ φυγῇ, πᾶσαν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς πλείους τῶν ἵππων τοῖς Βουλγάροις ἀπολιπόντες. 6 ἐπὶ] περὶ vulgo.

derentur, transmittit. duces Romani cum copiis advecti tormentis ac machinis facili negotio loca expugnant. Bulgari enim vel solo hostium conspectu et bellicarum rerum conflictu, arcium custodia neglecta, fugam arripiunt. quare parvo tempore potissima quaeque eorum occupata sunt. imperator etiam milite proprio coacto ad Rodopeia oppida gradum facit, cepitque machinis adactis Peristitzam, postea Stenimachum, tandem Crytzimum, propugnacula omnia in faciem Rodopes montis sita, quae retro posita custodiunt. Tzepaenam quoque profectus est ipso vigore hiemis. verum loci asperitas ac temporis rigor neque minimum in ea morari concessit. sed ubi ver appetebat, ad Strategopulum Alexium et Constantinum Tornicem, cui magni primicerii dignitatem imperator Ioannes crediderat, apud Serras existentes et exercitu potentes, mandatorum libellum dedit, ut in unum universo milite collecto Tzepaenam progrederentur. quod et executi sunt. sed in eo conatu mali copiarum ductores esse deprehenduntur: nam cum neque in hostiles copias incidissent neque viros eos cum quibus arma conserere debebant, tantum sonis et strepitibus auditis corneisque fragoribus haustis, turpiter sese couie-

καὶ συβώταις τῶν Βουλγάρων καταλιπόντες. οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνοι φυγαδίαι γεγονότες τὰς Σέρρας καὶ αὖθις κατέλαβον, ἵππων καὶ ὅπλων γυμνοὶ τυγχάνοντες. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διὰ ταῦτα θυμοῦ μὲν ἐπέπληστο, καὶ προσέταττεν ἐξ ὀργῆς αὐτοὺς ἐκείνους, ὅπως ἂν ἔχοιεν, ἐπὶ τὴν αὐτὴν καὶ αὖθις μάχην χωρῆσαι· οἱ δὲ ἀδυνάτως εἶχον τῆς πράξεως.

58. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτω ξυνέβη, συνεπεπτώκει καί τι τῶν βαρυτέρων, καὶ πολλὴν τὴν κατὰ τῶν Ῥωμαίων βλάβην ἐπαπειλοῦν. ὁ γὰρ τοῦ Μελενικιωτικοῦ προεξάρχων στρατεύματος, Δραγωτᾶς τοὔνομα, καὶ φύσει μὲν ὡς Βούλγαρος δύσνοιαν τρέ- B φων κατὰ Ῥωμαίων, ἔτι δὲ καὶ πλέον φέρων τοῦ φυσικοῦ διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέχθειαν (ἤλπισε γὰρ ἐξ αὐτοῦ μεγάλων τυχεῖν· οἱ δὲ γὰρ ἔκρινεν ἄξια τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκείνῳ κεχορηγημένα, καὶ ταῦτα πολλὰ γεγενημένα), ἀποστασίαν φανερὰν μεμελέτηκεν. καὶ δὴ πάντας τοὺς ἐν Μελενίκῳ συναγαγὼν στρα-

5 περὶ vulgo. 7 D: Καὶ ὁ τοῦ Μελενικιωτικοῦ δὲ προεξάρχων στρατεύματος Δραγωτᾶς τοὔνομα ἀποστασίαν φανερὰν μεμελέτηκεν, καὶ συναγαγὼν στρατιὰν πλείστην παρεκάθισε Μελένικον. ἐφύλαττον δὲ τοῦτον ὁ Νεστόγγος Θεόδωρος καὶ ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, οἳ καὶ γενναίως ἀντεῖχον. ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς Σέρρας ἀφίκετο, καὶ ἐπεὶ ἐκπέπυστο τὴν τοῦ Ῥουπελίου δυσχωρίαν, καθ' ἣν ὁ ποταμὸς Στρύμων ῥεῖ, Βουλγαρικῇ φυλάττεσθαι στρατιᾷ, οἳ καὶ πύλας ἐν αὐταῖς κατεσκεύασαν, σπουδῇ περὶ τὸν ἐκεῖσε χῶρον ἀφίκετο. ἀποκόψας οὖν στρατιὰν πεζαιτέρων ὑπὲρ κεφαλῆς τῶν Βουλγάρων βαδίζειν εἰς τὸ ὄρος προστέταχεν, ἱππεῦσι δὲ κατ' εὐθὺ τῶν πυλῶν τὴν μάχην ποιεῖν ἐκέλευσεν. καὶ ἐπεὶ κατεῖδον οἱ Βούλγαροι ἐκ μὲν ἄνωθεν ὀϊστοὺς βάλλοντας κατεναντίον δὲ σταδαίαν οὖσαν τὴν μάχην, εἰς φυγὴν ἐτράποντο. καὶ τὸ βασιλικὸν ἐφείπετο στράτευμα, καὶ πολλοὺς σπάθης ἔργον ἐποίησαν. οἱ δὲ λοιποὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἔφοδον τοῖς Βουλγάροις ἀπήγγειλαν, οἳ καὶ διαταραχθέντες ὡς εἶχον ἕκαστος ἔφυγεν. ἐπειδὴ δὲ νὺξ ἦν ἀσέληνος τῇ φυγῇ καὶ δυσχερὴς ὁ τόπος, ἔνιοι μὲν ἔπιπτον τῶν ἵππων, ἕτεροι δ' αὐτοὺς κατεπάτουν, ἄλλοι τῶν ἐφεστρίδων ἀπεσφενδονοῦντο κατὰ κρημνῶν, ὡς ὀλίγους διασωθῆναι εἰς τὴν Βουλγάρων. καὶ ὁ Δραγωτᾶς δὲ ἵππων ποσὶν ἅπαν τὸ σῶμα συντέθλαστο, καὶ τριταῖος τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐξεφύσησεν. ὁ γοῦν βασιλεὺς τὸ ἄστυ καταλαβὼν ἀσπάσιος ὤφθη.

cerunt in fugam, apparatu omni bellico et ex equis plurimis Bulgarorum pastoribus ac porcariis derelictis. hac illi ratione fugitantes, equis armisque destituti, rursum Serras pervenere. propterea imperator ira furoreque percitus imperavit eisdem ut modo, quo recesserant, conflictum eundem atque pugnam exciperent. at illi tanto conatui pares non erant.

58. Haec cum ita evenissent, gravius quippiam supervenit, quod ingentem adversus Romanos noxam minabatur. nam Meleniciotici exercitus praefectus, cui Dragotae nomen fuit, et natura quidem veluti Bulgarus Romanis infensus, et praeter innatum odium propter Ioannem imperatorem magis ac magis alienus: namque ingentia ab eo sperans, et quae ab imperatore Ioanne acceperat, multa licet atque magnifica, haud tanti aestimans palam defectionem meditatur. et iam omnibus e Melenico militibus coactis aliisque,

τιώτας τε καὶ λοιπούς, ἔτι δὲ καὶ ἄλλους παμπόλλους ἐκ τῶν πέριξ χωρῶν, παρεκάθισε τοῦ Μελενίκου τὸ ἄστυ καὶ ἐπολιόρκει
C τοῦτο καὶ ἐφιλονίκει πορθεῖν. ἦσαν δὲ ἐν τούτῳ τῷ ἄστει προτεταγμένοι τῶν φυλασσόντων ὅ τε Νεστόγγος Θεόδωρος καὶ ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, καὶ ἀμφότεροι δεξιοὶ ἄστυ φυλάξαι καὶ πολεμίους ἐκτρέψασθαι. ἐστενοχώρει δὲ τοὺς ἔνδον τοῦ ἄστεως οὐδὲν ἄλλο (καὶ γὰρ ηὐμοίρουν τῶν χρειωδῶν) ἀλλ' ἢ ἡ τοῦ ὕδατος ἔνδεια ἐν ὥρᾳ θέρους, τὸ ἀναγκαιότατον τῶν ἄλλων κἂν τῇ σπάνει βαρύτατον. οἱ δὲ (καὶ γὰρ οὐ πάντῃ τούτους τὸ ὕδωρ ἐξέλιπε) καρτερῶς τοῖς ἐναντίοις ἀνθίσταντο καὶ οἰστοῖς ἔβαλλον καὶ λίθοις ἐτίτρωσκον καὶ
D πᾶσιν ἄλλοις ὅπλοις ἐμάχοντο. τούτων ἐν ἀκροάσει γεγενημένος ὁ βασιλεὺς δυσφόρως τὴν ἀκοὴν ἤνεγκε, βουλὴν δὲ βουλευσάμενος τὴν ἀρίστην, ὡς εἶχε τάχους, ἅπαν ξυναγηοχὼς τὸ στρατόπεδον δωδεκαταῖος τὰς Σέρρας πέφθακεν, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσαύτην διανύσας ὁδὸν καὶ τοσοῦτον ἐπαγόμενος στράτευμα, ταῖς κατὰ συστάδην εἰθισμένον μάχαις, ὅπλοις κατάφρακτον καὶ ἵπποις φορταγωγοῖς διοικούμενον καὶ πάσαις ἄλλαις ἀποσκευαῖς συγκροτούμενον καὶ περιφραγνύμενον. ἐπεὶ δὲ μέχρι Σερρῶν κατηντήκει, αὐτόθι διανυκτερεύσας, ἅμα πρωῒ τὰ στρατεύματα συνταξάμενος καὶ τοὺς πεζαιτέρους καὶ τοξοφόρους ἔμπροσθεν βαίνειν ἐγκελευσάμενος, ἐπείπερ ἐπέπυστο τὴν τοῦ Ῥοπελίου δυσχωρίαν, καθ' ἣν ὁ ποταμὸς Στρυμὼν ῥεῖ δυσὶ συγκλειόμενος ὄρεσιν ὡς μόγις ἅμαξαν διὰ ταύτης ἔρχεσθαι, τοῦ ποταμοῦ στενωτάτην ἀπεργαζομένου τὴν δίοδον (κλεισούρας τοὺς τοιούτους τόπους ὁ πολὺς κατονομάζει λαός), Βουλγαρικῇ

2 τῷ ἄστει? ita p. 30 B, 47 A.

nec non etiam ex circumiacentibus locis plurimis, Melenici moenia circumvenit et obsidione cingit et oppugnare totis viribus contendit. arcis custodia demandata erat Nestongo Theodoro et Angelo Ioanni, ad defendendum oppida hostesque debellandos aptissimis. oppidani licet necessariis rebus abundarent, aquae tamen inopia laborabant, aestivo tempore prae caeteris ad tolerandum maxime arduum ac difficillimum. illi (neque enim prorsus aqua defecerat) fortiter adversariis resistere, sagittis ferire, lapidum iactu incessere, et omnium armorum genere impetum sustinere. horum certior factus imperator aegre animo angi, et cogitatione optima usus, celeritate qua potuit militiis in unum coactis, die duodecimo, tam brevi temporis spatio tantum iter emensus, tantoque exercitu stataria sueto pugna, armis circumquaque munito, equis onerariis proviso, omni alio apparatu atque ornatu visendo firmato obvallatoque instructus, Serras advenit; atque ibi cum pernoctasset, postero die summo mane recensitis copiis pedites ac sagittarios praeire iussit, cum accepisset difficilem Ropelii transitum, per quem flumen Stryme duobus occlusus montibus praeterfluit, adeo ut vix per viam currus praeteriret, flumine transitum quam angustissimum efficiente, ideoque locum Clisuras vulgus appellavit, a Bulgaro milite, equitibus

φυλάττεσθαι στρατιᾷ ἱππέων μὲν ὀλίγων πεζῶν δὲ πολλῶν (οἱ γὰρ P 63 Βούλγαροι καὶ πύλας ἐν αὐταῖς κατεσκεύασαν μοχλοῖς καὶ κλείθροις ἠσφαλισμένας, ὡς ἄμαχα τούτοις ἐξ ἀμφοτέρων τυγχάνειν, τῆς τε δυσκολίας τοῦ τόπου καὶ τῆς γεγενημένης παρ' αὐτῶν προμηθείας τῆς λοιπῆς ὀχυρώσεως), ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἐμεμαθήκει ὁ βασιλεύς, σπουδῇ ἐπὶ τὸν ἐκεῖσε τόπον ἀφῖκτο. εὗρε δὲ τὰ ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐπέπυστο. ἀποκόψας οὖν τῆς τῶν πεζαιτέρων στρατιᾶς ὅσον ἦν εἰκὸς σύνταγμα, ὑπὲρ κεφαλῆς τῶν Βουλγάρων βαδίζειν εἰς τὸ ὄρος προστέταχεν, ὡς ἂν ἐξ ὑπερδεξίων τοὺς Βουλγάρους βάλλωσιν ἐξ ὑψηλοτέρων τῶν τόπων ἐν τοῖς χθαμαλοῖς ἐκείνους τυγχάνοντας. οἱ δὲ θᾶττον ἐποίουν B τὰ προσταττόμενα· ἦν γὰρ τὸ ὄρος δένδροις μὲν συνηρεφές, βάσιμον δὲ ποσὶ πεζαιτέρων. ἱππεῦσι δὲ κατευθὺ τῶν πυλῶν τὴν μάχην ποιεῖν ἐκέλευσεν. ἐπεὶ γοῦν κατεῖδον οἱ Βούλγαροι ἄνωθεν μὲν ἐκ τῶν βουνῶν διστοῖς ἑαυτοὺς βαλλομένους, σταδιαίαν τὴν μάχην κεκτημένους κατεναντίον, καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ καθ' αὐτοὺς καθορῶντες εἰς φυγὴν ἐτράποντο, καὶ τὸ βασιλικὸν αὐτοῖς ἐφείπετο στράτευμα. πολλοὺς οὖν ἐκεῖθεν σπάθης ἔργον πεποίηνται. οἱ δὲ ἄλλοι μέχρι καὶ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων δια- C σωθέντες ἀπέδρασαν, καὶ τὰ περὶ τοῦ βασιλέως τούτοις ἀπήγγειλαν, καὶ ὅσα δὴ ἐπεπόνθεισαν. οἱ δὲ τῷ ἀθρόῳ διαταραχθέντες τῆς ἀκοῆς, καὶ ὡς αἴφνης αὐτοῖς ἐπεισπέπτωκε τὰ δεινά, ἕκαστος, ὡς εἶχεν, ἵππου τοῦ ἐφευρεθέντος αὐτῷ σχεδὸν ἐπιβάς, φεύγειν ὥρμησαν. ἐπεὶ δὲ καὶ νὺξ ὑπῆρχεν ἀσέληνος καθ' ἣν ἡ φυγή, καὶ δυσχερὴς ὁ τόπος καὶ τὰ τῶν ὁδῶν δυσδιάγνωστα, ἐπι-

6 περὶ vulgo.

quidem haud multis, peditibus plurimis, custodiri. Bulgari enim palis lorisque praemunitas fores in illis aperuerant, ut expugnari quidem et difficultate loci et per ipsos ex arte reliqua munitione absoluta minime posset. hoc ita se habere ubi rescivit imperator, iter ad locum acceleravit, et rem veram esse quam audiverat comperit. expeditam itaque exercitu, quae sufficere videbatur, cohortem separatam supra Bulgarorum capita montem ascendere praecepit, ut a superioribus ac opportunioribus locis Bulgaros in humilioribus repentes ferirent. dicto citius audiunt: namque mons ille frequentibus arboribus consitus viam peditibus sternebat. equitibus adversum portas pugnam conserere mandat. verum ubi Bulgari ex collium eminentiori facie spicula mitti atque stataria pugna ex adverso urgeri sese deprehendunt, resque suas in extrema fortuna collocatas conspiciunt, in fugam se dedunt. imperatoriae cohortes insecutae quamplurimos contrucidarunt. reliqui cursu in tentoriis Bulgaricis saluti consuluere, imperatoris res gestas et quae ipsi passi fuissent enuntiare. qui improviso nuntio et repentinis calamitatibus conturbati, uti poterat quilibet, in oblatum sibi equum conscendens fugit; et cum fugae tempore luna sileret, locus difficilis, nec viae essent in prom-

πτον μὲν ἐξ ἵππων ἔνιοι, ἕτεροι δὲ αὐτοὺς κατεπάτουν καὶ ἔφθειραν, καὶ ἄλλοι μὲν τῶν ἐφεστρίδων ἀπεσφενδονοῦντο κατὰ κρημνῶν, ἄλλοι δὲ ἄλλως τέλος δύστηνον ἀπελάμβανον, ὡς ὀλίγους ἐξ αὐτῶν διασωθέντας ἐς τὴν Βουλγάρων χωρῆσαι. τότε δὴ καὶ
D προϊστάμενος αὐτῶν Δραγωτᾶς ὁ καὶ προεξάρχων τῆς ἀπιστίας ἵππων ποσὶν ἅπαν τὸ σῶμα συντέθλασται, καὶ τριταῖος τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐξεφύσησεν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τῆς νυκτὸς ἐκείνης τὸ ἄστυ καταλαβὼν τοῖς ἐκεῖσε φυλάττουσι ξυνωμίλησε, κἀκεῖνοι ἀσπασίως τε τὸν αὐτοκράτορα ὑπεδέξαντο καὶ κρότοις ἐπῄνουν καὶ εὐφήμοις λόγοις ἐκύδαινον καὶ ἀετὸν ταχὺν κατωνόμαζον.

59. Τὰ ἐκεῖσε οὖν, ὡς ἦν εἰκός, οἰκονομήσας ὁ βασιλεύς, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἀπιστησάντων ἐξορίσας τοῦ ἄστεως, πάντα δὲ τὰ αὐτῶν χρήματα δημοσιευθῆναι κελεύσας, ἀπάρας τοῦ Μελενίκου ἐς τὴν Θεσσαλονίκην ἀφίκετο, κἀκεῖθεν τὸν Βαρδάριον διαπεράσας καὶ τὰ Βοδηνὰ παραμείψας ὀλίγον

11 D: Καὶ ἀπάρας ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην ἀφίκετο. κἀκεῖθεν τὸν Βαρδάριον διαπεράσας καὶ τὰ Βοδηνὰ παραμείψας ἐνόσησε νόσημα ἑδρικόν. διακαρτερήσας δ' ἐκεῖθεν μικρὸν περὶ τὸν Πρίλαπον ὥρμησεν. ἐκεῖθεν εἰς Βελεσὸν ἐχώρει, καὶ ἅμα τῷ φθάσαι ἐκεῖσε οἱ φύλακες τούτου ὅρκους λαβόντες ἐξήεσαν. κἀκεῖθεν διὰ τῆς Νευστραπόλεως τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. τὸ γοῦν τῆς Στρουμίτζης παραμείψαντες ἄστυ ἐς Σέρρας ἀπήεσαν, οὗ καὶ γραφὰς ἐδέξατο ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦ Μουζάλωνος, ὡς τὰ τῶν Ταχαρίων αὖθις κυμαίνεται. ἀπάρας ἐκεῖθεν εἰς Ἀδριανοῦ μολεῖ. καὶ ἐπεὶ μηδὲν τῶν περὶ Βουλγάρων κρατηθέντων ἐναπολέλειπτο, πάρεξ φρουρίων σμικροτάτων Ἀχριδοῦ καὶ Πάτμου καλουμένων, ἃ καὶ εὐχερῶς πάνυ ὁ Φιλανθρωπηνὸς εἷλεν Ἀλέξιος, καὶ ἄστεως ἄλλου Τζεπαίνης, μᾶλλον ἐδυσφόρει ὁ βασιλεύς. διὸ καὶ τῆς Ἀδριανοῦ ἀπάρας κατὰ Τζεπαίνης χωρεῖ. καὶ χειμὼν μέγας γέγονεν, χιόνι τε πολλῇ τῆς γῆς ἐπηλυγάσας τὸ πρόσωπον κατὰ τόπον ὃν Μακρολιβάδα φασὶ σκηνοῦντι τῷ βασιλεῖ. ἐκεῖθεν δ' ἄρας ἐς Στενίμαχον ἵκετο, καὶ κατευθὺ Τζεπαίνης ἐχώρει, καὶ περὶ Βατκούνιον. καὶ ἀπεστάλκει κατοπτεῦσαι τὸν τόπον, εἰ εὐχερεστέραν τὴν εἰς αὐτὸν πορείαν σχοίη. τέως ἧκεν ἐκεῖσε, καὶ ἰδὼν τὸ φρούριον δυσάλωτον καὶ τὸν χειμῶνα βαρύν, τὴν μὲν στρατιὰν ἐς τὸ πεδίον ἀνῆκεν, μόνος δὲ μετὰ τριῶν οὐράγει.

ptu, alii equis decidere, alii eos pedibus conculcatos interimere, alii e sagis per praecipitia eiaculari, alii alio malo vitam misere amittere, adeo ut ex illis pauci incolumes ad Bulgaros regressi fuerint. per id etiam tempus Dragotas Bulgarorum ductor, defectionis auctor, equorum pedibus corpus totum dilaceratus tertio die leto malo emoritur. imperator ea nocte in oppidum appellens custodes alloquitur, qui eum libentissime excipere, dein plausu et acclamationibus ingentique praeconio consalutare et celerem aquilam compellare.

59. Rebus itaque, uti par erat, dispositis imperator, nec non eorum qui defecerant uxoribus ac filiis oppido in exilium missis, et universa eorum suppellectile fisco sublatis, Melenico discedens Thessalonicam advehitur. inde Bardarium transiens parumque Bodena traiiciens castra collocat, quando

ἐκεῖσε τὰς σκηνὰς ἔπηξεν. ἐνόσησε δὲ νόσημα ἑδρικόν· τοῦτο δὲ καὶ ἐπιδήμιον τοῖς ἐκεῖσε στρατεύμασιν ἐγεγόνει. διακαρτερήσας οὖν ἐκεῖσε μικρὸν ὅσον ῥαΐσαι τὴν νόσον, ἐπὶ τὸν Πρίλαπον ὥρ- P 64 μησεν. ἐκεῖσε οὖν προσηκόντως συσκευασάμενος καὶ μηχανήματα προσλαβόμενος, καὶ ἁμάξαις τὰς ἑλεπόλεις συγκομισάμενος, ἐς τὸν Βελεσὸν ἐχώρει πολιορκῆσαι καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν χειρὸς ἐξελεῖν. οἱ δὲ καὶ μόνον τῇ τοῦ βασιλέως ἐφόδῳ καταβροντηθέντες καὶ μηδὲ ἀναμείναντες ἀναστῆναι μηχάνημα, εἰς συνθήκας ἐλθόντες ἐφ' ᾧ μηδέν τι παθεῖν δεινόν, αὐτοῖς δὲ ὅπλοις καὶ πράγμασιν τοῦ ἄστεως ἐξελθεῖν, τοὺς ὅρκους πρὸς τοῦ βασιλέως λαβόντες ἐξῄεσαν τοῦ φρουρίου. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπείπερ αὐτοὺς ἐθεάσατο B παμπόλλους μὲν τὸν ἀριθμὸν (εἰς γὰρ πεντακοσίους ἠρίθμηντο), εὐμεγέθη δὲ κεκτημένους τὰ σώματα καὶ ἀγαθοὺς τὰς μορφάς, ἐπὶ τῇ πράξει μεταμεμέληται, εἰ τοσούτους καὶ τοιούτους ἐάσει πρὸς τὴν τῶν ἐχθρῶν ἀφικέσθαι καὶ ἐναντίους γενέσθαι Ῥωμαίοις. ὑπὸ δὲ τῶν ὅρκων ἀναγκασθεὶς ἀπέλυσε σφᾶς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν. ἐκεῖθεν οὖν μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ὁρμήσας διὰ τῆς Νευσταπόλεως τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. ἄνυδρος δέ ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἄνοικος καὶ πλήθει στρατευμάτων δυσβάδιστος. ἄρτου γοῦν ἐν ἐνδείᾳ ἐν οὐ μετρίαις ἡμέραις διῆγεν ἡ στρατιά, καὶ δυσὶν C ἡμέραις οἱ πλείους τῶν ἵππων ὑπῆρξαν ἄγευστοι ὕδατος. τὸ γοῦν τῆς Στρουμμίτζης παραμείψαντες ἄστυ, καὶ διὰ τῶν τοῦ Μελενίκου χώρων βαδίσαντες, ἐς τὰς Σέρρας καὶ αὖθις ἀπῄειμεν. ἔνθα καὶ γραφὰς ὁ αὐτοκράτωρ δεξάμενος ἐκ τῶν τῆς ἀνατολῆς

8 περὶ vulgo. 16 τὴν] ἐς τὴν?

et morbo hedrico laboravit. morbus hic per milites etiam divagatus est. ibi itaque tantum ut malo mederetur cunctatus Prilapum petiit, ubi decenter rebus constructis, machinis comparatis, tormentisque quas Helepoles vocant cum vehiculis circumlatis Belesum adproperat, ut oppidum obsidione ex hostium manibus ereptum sibi vindicaret. illi vel sola imperatoris irruptione attoniti, cum neque tormentorum applicationem sustinuissent, de pace pactiones faciunt, ut scilicet nulla eis inferretur noxa, sed cum armis et suppellectile ipsis exitus pateret liber civitatis. pactis sacramento ab imperatore confirmatis Beleso egrediuntur. quos ubi conspexit plures numero, cum quingenti numerarentur, ingenti corpore conspicuos formaque egregios, facti eum coeperat paenitere, quanto tot ac tales in inimicorum se protruderent loca, Romanis hostes futuri. sed iureiurando obstrictus libertatem, quam promiserat, concessit. inde cum toto exercitu exiens per Neustapolim iter arripit, loca arida et habitationum vacua et multitudini copiarum impervia. exercitus itaque panis inopia per plures dies laboravit, et maior equorum pars per duos dies aquam non degustaverat. nos Strumitzae oppidum praetergressi et per Melenici loca gradientes rursus Serras devenimus, ubi literis

μερῶν πρὸς τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ πεμφθείσας μεγάλου δομεστίκου τοῦ Μουζάλωνος, ὡς τὰ τῶν Μουσουλμάνων πρὸς τῶν Ταχαρίων κυμαίνεται, ἐπέτεινε τὴν ὁδὸν καὶ μακροτέρας τὰς ἡμερησίους ἐποιεῖτο πορείας. ἐπεὶ δὲ τὸν Ἕβρον ἐπεφθάκει, ὃν καὶ Μαρίτζαν ὁ χυδαῖος κατονομάζει λαός, καὶ μὴ οὕτως ἔχειν τὰ ἐν D τῇ ἕω μεμαθηκὼς πράγματα, τῆς ταχυτῆτος ἀνιεὶς σχολαιότερον ἐπορεύετο καὶ τοὺς συνήθεις βασιλικοὺς ἐποιεῖτο σταθμούς. παρακλίνας δὲ τῆς πρὸς ἕω κατ' εὐθεῖαν ἐς τὸ Διδυμότοιχον ἀφίκετο, κἀκεῖθεν ἐς τὴν Ἀδριανοῦ. καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἐναπολέλειπτο τῶν παρὰ τῶν Βουλγάρων κατασχεθέντων φρουρίων καὶ ἄστεων, πάντα ὁ βασιλεὺς ἐχειρώσατο, πλὴν δυοῖν, ἑνὸς μὲν φρουρίου πάνυ σμικροτάτου ἐν τοῖς βουνοῖς κειμένου τῆς Ἀχριδοῦ καὶ καλουμένου Πάτμου, ὃ καὶ εὐχερῶς πάνυ ὁ Φιλανθρωπηνὸς Ἀλέξιος εἷλεν ὁ Δούκας, καταλειφθεὶς πρὸς τοῦ βασιλέως εἰς φυλακὴν τῶν ἐν Ἀχριδῷ, καὶ ἄστεως ἄλλου Τζεπαίνης ὠνομασμένου, λίαν τυγχάνοντος ἐχυροῦ καὶ περὶ τὴν ξυμβολὴν τελοῦντος τῶν δύο μεγίστων ὀρῶν, τοῦ τε Αἵμου καὶ τῆς Ῥοδόπης, καθ' ὧν μέσον ὁ Ἕβρος ῥεῖ ποταμός, ἐν δεινῷ μὲν ἐποιεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι μὴ καὶ αὐτῶν ὡς τῶν ἑτέρων ἐκράτησεν, ἀλλ' ἔτι τῆς χειρὸς P 65 αὐτοῦ κρείττω φανέντα ἔξω τυγχάνουσιν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς Τζεπαίνης ἐδυσφόρει τὰ μέγιστα. ἔσπευσε μὲν οὖν καὶ κατὰ ταύτης στρατεῦσαι καὶ ὡς εἶχεν ἰσχύος ἀποπειρᾶσθαι. ἡ μὲν οὖν ὥρα τοῦ θέρους ἤδη παρῄει, καὶ τὸ μετόπωρον ἐγγὺς ἦν καὶ τοῦτο παραδραμεῖν. ὁ δὲ μηδέν τι τοῦ καιροῦ φροντίσας, μηδὲ τὸ τοῦ

11 ὁ] γὰρ ὁ?

ex Oriente acceptis ab amico magno domestico Muzalone datis, quibus certior imperator redditur a Tachariis Musulmanos perturbari, omni festinatione properans diurna itinera longiora habere. ast ubi ad Hebrum, quem plebeius sermo Maritzam nuncupat, ventum est, res in Oriente non ita geri percipiens, celeritatem itineris moratus tardius ac per otium intendere, et imperatoribus solitas mansiones conficere. recta vero e via ad Orientem deflectens Didymotoechum indeque Adrianopolim transfertur. verum castella et oppida ab hostibus occupata, duobus exceptis, omnia imperator recuperarat, quorum alterum valde exiguum in collibus Achridae situm, Patmon nomine, nullo deinceps negotio a Philantropeno Alexio Duca, in custodiam Achridanae regionis ab imperatore relicto, expugnatum est; alterum Tzepaena firmissime septum munitumque in ipso maximorum montium Haemi Rhodopesque, inter quos Hebrus fluvius praeterfluit, concursu. imperator, quod non horum, sicuti caeterorum, potitus fuisset, quae, uti potiora, subdi nequiverant, aegre angi, sed Tzepaena potissimum exagitari atque animo discruciari. quare in eam expeditionem maturavit, viresque voluit experiri suas, si quid proficerent. elapsa iam aestate, extremi sub casum autumni, neque tempe-

χειμῶνος προσωπήσας δριμὺ (ἑνὸς γὰρ καὶ μόνου τοῦ τὸ οἰκεῖον
ἀποπλῆσαι βούλημα ἐστοχάζετο), τὴν στρατιὰν πᾶσαν ἐκ τῆς
Ἀδριανοῦ κινήσας, ἁμάξας τε παμπόλλας συλλεγῆναι προστάξας
ἀπὸ πανταχόθεν τῆς τῶν Μακεδόνων χώρας, τὰς μὲν ἐπὶ τῷ τὰ
μηχανήματα καὶ τὰς ἑλεπόλεις φέρειν, τὰς δὲ ἐπὶ τῷ διακομίζειν B
τὰ ζωαρκῆ τοῦ στρατεύματος, καὶ συναθροισθῆναι κελεύσας πλη-
θὺν πεζῶν ἀνδρῶν τοξοτῶν καὶ κορυνοφόρων οὐκ εὐαρίθμητον,
ἐπεὶ πάντα καλῶς αὐτῷ καὶ ὡς ἔδοξε κατηρτίσατο, τῆς Ἀδριανοῦ
ἀπάρας κατὰ τῆς Τζεπαίνης ἐχώρει. τέτταρας δὲ σταθμοὺς
παρήμειψεν ὁ στρατός, καὶ κατὰ τὸν τόπον ὃν Μακρολιβάδα
κατονομάζουσιν ἐτητύμως πρὸς τὸ σχῆμα τὴν κλῆσιν οἱ πρώτως
ἰδόντες θέμενοι, δεινὸς συμπίπτει σφίσι χειμών. ἐξ ἑσπέρας οὖν
ἀρξάμενος, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὴν σφοδρότητα τοῦ ψύχους καὶ
τοῦ ἀνέμου προσεπιτείνας τὸ βίαιον, πολλῇ τε χιόνι τῆς γῆς ἐπη- C
λυγάσας τὴν ἐπιφάνειαν, ἕωθεν τῷ βασιλεῖ πολλὴν προυξένησε τὴν
δυσχέρειαν. ὅ τε γὰρ τόπος ἄοικος ἦν, καὶ ἐγγύτερον ἐτύγχανον
οἱ πολέμιοι, καὶ ἡ προσδοκωμένη σπάνις τῶν ἀναγκαίων οὐχ ἧτ-
τον τὴν ψυχὴν ἐπίεζε· τοῦτο γὰρ καὶ μᾶλλον δεινότερον καθέστη-
κεν ἐν στρατεύμασιν. ἐς τοσαύτην γοῦν τὴν δυσφορίαν συνελαθεὶς
τοὺς ἡγεμόνας συνηθροίκει τῶν στρατευμάτων, οὐ τῶν Ῥωμαϊκῶν
μόνον ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἐξ ἔθνους Λατίνων τε καὶ Σκυθῶν, καὶ
τούτους τί δεῖ ποιεῖν ἠρωτήκει. πάντες γοῦν σχεδὸν ἐβουλεύσαντο
ἐς τὴν Ἀδριανοῦ τὴν ὑποστροφὴν ποιήσασθαι. ὁ δὲ τὴν μὲν βου- D
λὴν αὐτῶν οὐκ ἀπέπεμψεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς εἰρήκει ὡς ὑμεῖς
μὲν ὅπερ κρεῖττον καὶ συμφέρον ἔδοξε καλῶς ἐβουλεύσασθε· εἰ δὲ

statis neque hiberni temporis asperitate deterritus (id enim sibi tantum, rem suo modo et more facere, proposuerat), motis Adrianopoli cohortibus universis vehicula pleraque ex Macedonum regione, haec ad machinas et arietes transportandos, illa ad militiae idonea victuique necessaria devehenda, undique cogi iubet. dein peditum sagittariorum clavigerorum innumera multitudine conducta, cum opportunissime parata esse omnia aestimasset, Adrianopoli discedens Tzepaenam ferebatur. mansiones quattuor miles emensus in locum, cui ex forma ab hominibus, qui primum conspexerant, apposite nomen Macrolibada inditum fuit, advehitur. ibi foeda tempestas caelo deiecta, quae a vespere coorta per totam noctem frigoris vim et ventorum procellas intense continuans, multaque nive terrae faciem inasperans, mane imperatori atrox negotium facessit. locus enim erat habitatorum vacuus; hostes instabant proximi, et de qua timebat, necessariorum inopia, quod in exercitu omnium pessimum accidit, non minimum animum excruciabat. tantis difficultatibus conflictatus copiarum, non Romanorum modo, sed ex aliis gentibus Latinorum ac Scytharum duces advocat, deque agendis consulit. omnes fere in id convenerunt ut Adrianopolim remearent. imperator haud spreta eorum sententia infert "vos quidem quod et melius utiliusque fore iudicastis, recte

καὶ αὐτὸς ἕτερόν τι σὺν θεῷ νοήσαιμι, οὐκ ἂν δέξησθε τοῦτο ὡς ἀπὸ δεσπότου νουνεχοῦς εἰρημένον καὶ ὑμῶν ὡς δέον προνοουμένου; ξυνέφησαν ἅπαντες ὡς ὅπερ ἂν τῷ σῷ δόξειε κράτει, στερκτὸν αὐτὸ καὶ ἀσπαστὸν λογισαίμεθα. τούτους μὲν οὖν πάντας ἀπέλυσεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς σφετέρας ἀπιέναι σκηνὰς ἐφ᾽ ᾧ καὶ τροφῇ διὰ τὸν χειμῶνα χρήσασθαι, αὐτὸς δὲ εἰς τὸν αὐτοῦ κοιτῶνα εἰσιὼν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύετο τί μᾶλλον χρὴ ποιεῖν. τινὲς μὲν τὴν τῶν ἔξωθεν βουλευσαμένων βουλὴν εἰς ἔργον ἐβούλοντο θεῖναι, ἕτεροι δέ, οἷς καὶ τὸ κρεῖττον διανοηθῆναι τῷ βασιλεῖ διακέκριται, τοὐναντίον εἰρήκασιν. ἔφησαν καὶ γὰρ "ὅση μὲν ἡμῖν ὁδός ἐστιν ὄπισθεν εἰς τὴν Ἀδριανοῦ, το-
P 66 σαύτη καὶ ἔμπροσθεν εἰς τὸ τοῦ Στενιμάχου ἄστυ καθέστηκε· καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τῶν χρειωδῶν εὐμοιρῆσαι ἔχομεν, οὕτω δὴ καὶ εἰς τὸν Στενίμαχον. οὕτω πράξαντες οὐ δόξαιμεν τοῖς πολεμίοις οὔτε δειλίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς οὔτε μὴν τῇ τοῦ χειμῶνος δυσχερείᾳ τὴν ὑποστροφὴν ποιήσασθαι." ἀρεστὸν γοῦν ἔδοξε τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπεὶ τῆς δριμύτητος καὶ ὁ χειμὼν ἔληγε καὶ ἡ τῆς χιόνος ἔστη φορά, τὴν ἐπιοῦσαν τὸ ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι προσέταξεν. ἐκεῖθεν οὖν τὰς συντάξεις τῶν στρατευμάτων λαβὼν ἀπῄει εἰς τὸν Στενί-
B μαχον. κἀντεῦθεν οὖν τὸ σύμπαν ἐνσιτίσασθαι κελεύσας στράτευμα κατευθὺ τῆς Τζεπαίνης ἐχώρει. κατηντήκει γοῦν ἐς πόλιν ἐπικεκλημένην Βατκούνιον, ἱκανὰς ἡμέρας μεγίστῃ ἐξαρκέσαι δυναμένην εἰς ζωάρκειαν στρατιᾷ. ἐκεῖθεν οὖν ἀπεστάλκει τὸν θεῖον αὐτοῦ τὸν Λάσκαριν Μανουήλ, μοναχὸν ὄντα καὶ Μάξιμον ὀνο-

3 ὡς ὅπερ] ὥσπερ vulgo. 8 τῶν vulgo om. 22 μεγίστην et στρατιάν vulgo.

probeque consuluistis. verum si quippiam etiam ipse, deo auspice, excogitarim, an non illud, veluti a prudente domino, eoque qui de vobis, uti addecet, providet, prolatum aequo animo accipietis?" omnes acclamarunt "quidquid fuerit maiestati tuae visum, acceptum et universis complacitum erit." sic eos ad propria tentoria, ut corpus cibo propter hiemem reficerent, mandat: ipse in cubiculum suum introiens, cum iis qui circa eum aderant, quid facto opus esset consulere. quidam consilium, quod foris dederant, opere praestandum esse contendere; alii, quorum meliora iudicia censuerat imperator, adversari: "iter enim" aiebant "retro nos ad Adrianopolim ducens exaequat illud quod ante ad Stenimachi oppidum fert, et quemadmodum ibi necessariorum copia, sic et Stenimachi affluit. ubi ita egerimus neque timore, quem ex hostibus conceperimus, neque tempestatis asperitate retro cogi iudicabimur." dictum approbaverat imperator. et cum acris hiems mitesceret nivisque impetus stetisset, postero die receptui signum dari iussit. inde copiarum cohortes desumens Stenimachum contendit, et cum ibidem exercitum exsaturasset, recta Tzepaenam iter dirigit, pervenitque tandem in oppidum Vatcunium, quod per plures dies maximo exercitui abunde effuseque posset alimenta suppeditare. ex eo patruum suum Manuelem Lascarim,

μαζόμενον, καὶ τὸν τοῦ ἀλλαγίου αὐτοῦ ἄρχοντα τὸν Μαργαρίτην Κωνσταντῖνον, κατοπτεῦσαι τὸν τόπον, καὶ εἰ εὐχερεστέραν τὴν πρὸς αὐτὸν πορείαν σχοίη τὸ στράτευμα. οἱ δὲ ἀπιόντες καὶ τὰ περὶ τὸν τόπον κατασκοπήσαντες εὐχερῆ τυγχάνειν τὴν ἄνοδον τῷ βασιλεῖ κατήγγελλον, καὶ μάλιστα ὁ Μαργαρίτης Κωνσταντῖνος, καίτοι γε πολλῶν τῶν εἰδότων ἀντιλεγόντων. τοῖς γοῦν τούτου C λόγοις πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἀνῄει. καὶ ἦν μὲν πάντῃ ἀνάντης ὁ χῶρος τὴν ἄνοδον, καὶ παγετὸς τὴν ὁδὸν πᾶσαν πολύτερός τε καὶ λεῖος βαδίσαι δυσχερεστέραν ἐποίει, συνηρεφῆ τε καὶ λάσια δένδρα περὶ τὴν ἀκρώρειαν ἦν. ἡ μὲν οὖν στρατιὰ τὴν νύκτα πᾶσαν ἐκείνην πυρκαϊὰς ἀνάψαντες ἐθερμαίνοντο· τῶν γὰρ πλειόνων οἱ ὑπηρέται μετὰ τῶν σκηνῶν αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθησαν τοὺς σφῶν κυρίους εὑρεῖν. ἔκλαιον δὲ μικροῦ δεῖν κλαυθμὸν ἄπαυστον, εἰ καὶ ἄλυπον· ὁ γὰρ ἐκ τῶν πυρκαϊῶν καπνὸς ὑπὸ τῆς τῶν δένδρων πυκνότητος συνεχόμενος, καὶ διέξοδον εἰς ἐλεύθερον ἀέρα μὴ εὑρίσκειν δυνάμενος, κάτω ὑπενόστει καὶ τοὺς D ὀφθαλμοὺς εἰς ἄκρον ἔδακνε καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκπιέζειν κατηνάγκαζε δάκρυον. τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεπόνθει. ὡς δὲ ἡ νὺξ παρῄει καὶ ἡμέρα ἐπέλαμψεν, ἀνεπιχείρητον εἰς πολιορκίαν εἶναι τὸ ἄστυ γνωρίσας κατιέναι προσετετάχει ἐς τὸ πεδίον τὴν στρατιάν. καὶ οἱ μὲν ἀπῄεσαν, ὁ δὲ φύλαξ ὄπισθεν μετὰ μετρίων ἐναπελείφθη στρατιωτῶν, καὶ τούτων περιαυτῶν τε καὶ νεωτέρων. κατόπισθεν δὲ καὶ αὐτὸς κατῄει πεζός, ὡς καὶ οἱ λοιποί· οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατὸν ἱππότην βαδίσαι περὶ τὸ κάταντες τοῦ βουνοῦ.

9 *καχύτερός?*

qui monachis nomine dato nomen sibi Maximi assumpserat, et Allagii praefectum Constantinum Margaritem locum invisere misit, referreque si quis ad eum aditus militi facilis pateret. isti oculati, omnibus loci partibus perpensis, ascensum facilem esse nuntiant, et maxime Constantinus Margarites, licet alii, qui loca optime noverant, contradicerent. illius sermonibus fretus imperator cum universo exercitu ascensum tentat. locus erat praeruptus et ascensu arduus: glacies per universam viam conglomerata et levitate lubrica gressui properanti obstabat; spissae arbores ac foliis densae culmen occuparant. cohortes tota ea nocte focis accensis calefieri: plerorumque enim famuli cum attegiis dominos comperire non poterant. omnesque parum abfuit quin fletum indesinentem et absque moestitudine flerent: nam fumus e rogis densitate arborum interceptus, cum in aëre liber evagari nequiret, infra referebatur, oculosque ad extorsionem usque lacrimarum laedebat. hoc ipsum imperator quoque expertus est. verum, ut nox praeteriit et dies coepit, oppidum obsideri haud facile posse cognoscens, militem in planitiem descendere iussit. illi descenderunt. imperator custos post eos cum exigua militum, quibus corporis custodia demandata erat, eorumque iuvenum, manu remanserat; dein et ipse, quemadmodum et reliqui, pedes (neque enim erat equo insidentem per collis praerupta iter agere) in campum devenit.

60. Ἐκεῖσε γοῦν ἡμέρας διανύσας δύο, καὶ λείαν τὴν κώμην πεποιηκὼς τὸ Βατκούνιον, ἐς τὴν Ἀδριανοῦ καὶ αὖθις ὑπέστρεψε, κἀκεῖθεν εἰς τὸ Διδυμότοιχον. αὐτόθι γοῦν εἰς ἡγεμόνας τάξας τόν τε Λασκάριν Μανουήλ, ὃν καὶ πρωτοσεβαστὸν ἐκωνόμασεν, P 67 ἀνθρώπιον ἀφελέστατον, κακῶς εἰδὸς στρατηγεῖν, καὶ τὸν Μαργαρίτην Κωνσταντῖνον, ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἄνδρα ἄγροικον καὶ ἐξ ἀγροίκων γεγεννημένον, μάζῃ καὶ πιτύροις ἀνατεθραμμένον καὶ λαρυγγίζειν μόνον εἰδότα. ἐκ Νεοκάστρων δὲ οὗτος ὥρμητο, καὶ ἐτέλει τὰ πρῶτα ἐν τῇ τοῦ θέματος τουτουῒ στρατιᾷ, εἶτα καὶ τζαούσιος γέγονεν, δόξαν δὲ παρασχὼν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ ὡς ἐντρεχής ἐστι καὶ ὑπηρετεῖν ἱκανὸς ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐκεῖθεν ἐκβαλὼν τζαούσιον τῆς αὐτοῦ πεποίηκε τάξεως, εἶτα αὐτῷ καὶ τὸ μέγας προσέθετο. ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἄρχοντα B τῆς αὐτοῦ κατωνόμακε τάξεως, οὔπω μέχρις αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον ἔν τινι γεγονός. ὁ δὲ καὶ τὸ μέγας προσέγραφε τῷ ὀνόματι. τούτους εἰς φυλακὴν τῆς χώρας εἴασε, καὶ ἑτέρους ἡγεμόνας οὐκ ὀλίγους. καταλελοίπει δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ἀξιόλογον στράτευμα, προσετετάχει δὲ αὐτοῖς μηδ' ὅλως ἐς μάχην ἐγκαταστῆναι τοῖς πολεμίοις, εἴπερ κατὰ τούτων ὁρμήσαιεν Σκύθας προσλαβόντες εἰς συμμαχίαν· τοῦτο γὰρ ἡ φήμη προύλεγε. καὶ εἰς σκύλευσιν δὲ εἰ

1 D: Ἐκεῖ δὲ δύο ἀνύσας ἡμέρας, καὶ λείαν τὴν πόλιν πεποιηκὼς τὸ Βατκούνιον, ἐς Ἀδριανοῦ ἧκεν κἀκεῖθεν ἐς Διδυμότειχον. καὶ διαπεραιωθεὶς τὸν Ἑλλήσποντον περὶ τὴν Λάμψακον σκηνοῖ, καὶ Γεώργιον τὸν Μουζάλωνα πρωτοσέβαστον καὶ πρωτοβεστιάριον καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην ποιεῖ, τὸν δὲ αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἀνδρόνικον μέγαν δομέστικον, τὸν δὲ Ἄγγελον Ἰωάννην πρωτοστράτορα, πρωτοβεστιαρίτην δὲ τὸν Καρυανίτην πεποίηκεν. αὐτοῦ δὲ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ φώτων διαβιβάσας εἰσῄει τὸ Νύμφαιον.

60. Ibique per duos dies cunctatus et Batcunium depopulatus, rursus Adrianopolim indeque Didymotoechum repetit. ubi exercitus ductores eligit Manuelem Lascarim, quem et protosebastum cognominavit, homuncionem ineptissimum militiaeque inexpertum, et Constantinum Margaritem, cuius supra meminimus, rudem ac silvestrem virum et ex silvestribus prognatum, hordeaceo furfuraceoque pane enutritum, verbaque solum gula praeclusa male enuntiantem ac distorquentem. is ex Neocastris originem duxerat, et in eo themate primum militiae operam navavit; dein tzausius factus est. deinceps imperatori Ioanni acer et ministrandi in aula peropportunus iudicatus, qui eum inde amotum cohortis suae tzausium praefecit, et Magnum ipsi postea apposuit. ac imperator Theodorus suae cohortis archontem ad illa usque tempora nemini concessum appellavit. ille nomini Magnum praescribebat. his aliisque multis ducibus custodiam regionis tradidit, et militem rei supparem assignavit, illis condicionibus, ne ipsi hostium pugnam, si cum Scythis illi auxiliariis (id namque fama praevulgatum fuerat) in eos impetum facerent, adverso Marte sustinerent. quodsi illi regionem direptum ivissent,

κινηθεῖεν τῆς χώρας, αὐτοὺς ἀτρεμεῖν, ἔκ τε τοῦ Διδυμοτοίχου τὴν ἀσφάλειαν ἔχοντας (ἐχυρὸν γὰρ τὸ ἄστυ) καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου (μέσον γὰρ αὐτῶν στρατοπεδεύειν τούτους ἐκέλευσεν), εἰ C μή που ὀλίγη τις κατὰ τῆς χώρας ἐπεισφρήσειε στρατιά· κατὰ ταύτης γὰρ ποιήσασθαι θαρρούντως τὴν ἔφοδον. οὑτωσὶ γοῦν ταῦτα πάντα καταρτίσας ὁ βασιλεύς, τὸν Ἑλλήσποντον διαπεραιωθεὶς περὶ τὴν Λάμψακον τὴν σκηνὴν ἔπηξε. κἀκεῖσε τοὺς αὐτοῦ ὀφφικίοις τετίμηκε καὶ ἀξιώμασι, καὶ τὸν μὲν Μουζάλωνα Γεώργιον τὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τούτῳ φιλούμενον, ὄντα μέγαν δομέστικον, πρωτοσεβαστόν τε καὶ πρωτοβεστιάριον καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην τετίμηκε, τὸν δὲ αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἀνδρόνικον πρωτοβεστιαρίτην ὄντα μέγαν δομέστικον κατωνόμασε, τὸν δὲ Ἄγγε- D λον Ἰωάννην μέγαν πριμμικήριον τελοῦντα τετίμηκε πρωτοστράτωρα, πρωτοβεστιαρίτην δὲ τὸν Καρυανίτην τετίμηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως· διεξήει δὲ τὰ περὶ τούτων ὁ τῆς ἱστορίας λόγος, ἵνα τὰ μετὰ ταῦτα σαφέστερον ἀπαγγείλῃ. ἐν τῇ Λαμψάκῳ γοῦν μικρὸν διὰ ταῦτα προσκαρτερήσας ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὰς τοῦ Χριστοῦ πανηγύρεις τῆς τε γέννας καὶ τῶν φώτων ἀποπληρώσας, διὰ μετρίων πάνυ τῶν ἡμερῶν ἐπεφθάκει τὸ Νύμφαιον.

61. Ἐκεῖσε γοῦν παραχειμάσας, ἐπεὶ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε, πολλὴν συλλεξάμενος στρατιάν, — οὐ γὰρ μόνον τοὺς τεταγμένους ὀπαδεῖν προσέταττεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδ' ὅλως ἐν τάξει ποτὲ τελοῦντας τῆς στρατιᾶς. αὐτίκα γὰρ τοὺς ἐξυπηρετοῦντας

20 D: *Ἔαρος δ' ἐπιόντος κατευθὺ τῆς δυσμῆς ἐχώρει, ἐλπίζων τοὺς περὶ τὸ Διδυμότειχον καταλελειμμένους σώους εὑρεῖν. ἀλλὰ τούτους κακοβουλία ἔσφαλεν. ἐπεὶ γὰρ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων μακρότερον διάγειν τὸν βασιλέα ἐγίνωσκεν, Σκυθικὸν στράτευμα εἰς*

ipsi Didymotoechi praesidio firmissimo fulti quiescerent: oppidum enim flumine quoque Hebro munitum erat. eosdem inter ea loca castra ponere praeceperat, ni exiguus admodum miles in regionem irrumperet: tum enim fidenter arma moverent. his praescriptis imperator Hellespontum transfretans apud Lampsacum tentorium figit, ubi suos officiis ac dignitatibus auxit. Georgium Muzalonem, tantopere sibi ante alios dilectum, tunc magnum domesticum, protosebasti et protovestiarii magnique stratopedarchae munere decoravit; fratrem illius Andronicum protovestiaritem magni domestici, Ioannem Angelum magnum primicerium Protostratoris, Caryanitem protovestiaritae titulo insignivit. et haec ita fuere. oratio porro ita res eorum digerit ut futura magis dilucide enuntiet. Lampsaci paucis tempestatibus imperator commoratus, et Christi diebus solemnibus natalitiis ac luminibus celebratis, post non multos dies Nymphaeum ingreditur, ibique hibernat.

61. Sed vere iam appetente exercitu ingenti conflato, neque enim eos tantum qui inter milites censebantur, sed eos praeterea qui nunquam inter militares copias fuerunt asserti, sequi voluit: namque confestim, qui in ve-

τοῖς βασιλεῦσιν ἐν θήραις [ταῖς τῶν θηρῶν ἄγραις] ἐλάφων τε P 63 καὶ χοίρων, καὶ τοὺς δι' ἱεράκων θηρεύοντας, πάντας ἁπαξαπλῶς στρατιωτικοῖς συντέταχε τάγμασι. καὶ ἦν τὸ συνηγμένον πλῆθος πολύ, καὶ ἡ τοῦ κρατοῦντος δὲ ἀρχὴ ἠνάγκαζε τοὺς πλείους τῶν εἰωθότων φέρειν τι περιττότερον. οὕτω γοῦν πᾶσαν συναγηοχήκει τὴν στρατιάν. ὡς δὲ καὶ τὸν Περσάρχην μὴ πράγματα ἔχειν παρὰ τῶν Ταχαρίων πρεσβείαν ἐξαποστείλας ἐμεμαθήκει, κατευθὺ πρὸς τὴν δυσμὴν ἐκ τῆς ἕω ἐχώρει· καλῶς γὰρ ἔχειν τὸν Περσάρχην τῶν ἐκείνου πραγμάτων οἰόμενος καὶ ἀσφαλῶς μένειν, οὐδ' ὅλως περὶ τῇ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἕω ἐδεδίει ἀρχῇ. B τὴν πᾶσαν γοῦν συνηθροικὼς στρατιὰν μείζονα τῶν ποτὲ παρά τε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βασιλέως καὶ τούτου συνειλεγμένων εἰς τὸ διαπεραιωθῆναι τὸν Ἑλλήσποντον ἀφίκετο εἰς τὴν Λάμψακον, ἐλπίσας καὶ τοὺς κατὰ τὸ Διδυμότοιχον καταλελειμμένους σώους τε εὑρεῖν κατὰ τὰ προστεταγμένα τούτοις καὶ οὐ μικρὰν προσθήκην τῇ ἀμφ' αὐτὸν στρατιᾷ ἐμποιήσασθαι. τοὺς δὲ κακοβουλία καὶ τὸ παρακοῦσαι τῆς βασιλικῆς κελεύσεως ἔσφηλεν. ἐπεὶ γὰρ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων μακρότερον διάγειν τὸν βασιλέα ἐγίνωσκε,

σφετέραν συμμαχίαν προσκαλεσάμενος κατὰ Μακεδονίαν ἐκπέπομφεν· ἠρίθμηντο δὲ περί που τὰς τέσσαρας χιλιάδας, οἳ τὴν Ἀδριανοῦ παραμείψαντες τὰ περὶ τὸν ποταμὸν Ῥηγίνα ἐληΐζοντο καὶ τὰ περὶ τὸ Διδυμότειχον. οἱ δὲ ἐκεῖσε στρατάρχαι τῶν βασιλικῶν ἐπιλελησμένοι προστάξεων κατὰ τούτων ἐξώρμησαν. καὶ ἦσαν ὅπλοις κατάφρακτοι, οἱ δὲ Σκύθαι κοῦφοι ὁπλῖται καὶ τόξοις χρώμενοι. μακρόθεν οὖν οὗτοι βέλεσι Ῥωμαίους ἔβαλλον, καὶ πεζοὺς τοὺς ἱππότας ῥᾳδίως ἐποίουν, καὶ τέλος τρέπουσιν. ὁ μὲν οὖν Λάσκαρις ταχύτατον ἔχων τὸν ἵππον φυγὰς εἰς Ἀδριανοῦ ᾤχετο, ὁ δὲ Μαργαρίτης ἑάλω, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι, οὓς καὶ ἀπεμπόλησαν Βουλγάροις. ὃ δὴ μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἔσπευσε διὰ τάχους περὶ τὸν τοῦ Βουλγαροφύγου χώραν ἐλθεῖν. ὡς δ' οἱ Βούλγαροι τὴν βασιλικὴν ἔγνωσαν ἔφοδον, ἔφυγον, ὡς εἶχον ποδῶν. οἱ πλείους δὲ τούτων περὶ τὰ μέρη Βιζύης ξίφους ἔργον ἐγένοντο. περὶ τὸν ποταμὸν οὖν Ῥηγίνα τὴν σκηνὴν ἔπηξεν.

12 συνειλεγμένην vulgo.

nationibus capiendis feris, cervis et porcis, nec non accipitrum aucupio imperatoribus inserviebant, universis penitus inter milites conscriptis ingens militum vis exaggerata est. imperatoris quoque studia animos, ut quid solito cumulatius deferrent, concitabant. hac ratione universas copias conflavit. et cum Persarum principem Tachariorum molestia liberum legatis missis cognovisset, recta ex Oriente in Occidentem graditur. namque cum Persarchae res esse in tuto collocatas et sine discrimine apprehendisset, nihil de suo apud Orientem imperio hostile timebat. igitur maiore quam unquam vel pater illius Ioannes vel ipse antea comparasset, exercitu instructo, ad transfretandum Hellespontum Lampsacum proficiscitur, etiam quos Didymotoechi reliquerat incolumes, uti illis mandaverat, offendere, illisque maximum exercitum maiorem facere sperans. at illos ducum perversa consilia, prudentiae et fidelitatis vacua, attriverant, quandoquidem Bulgarorum princeps lon-

Σκυθικὸν στράτευμα εἰς σφετέραν συμμαχίαν προσκαλεσάμενος C κατὰ τῶν τῆς Μακεδονίας χώρων ἐκπέπομφε κέρδους τε χάριν καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους τινὸς ἐκφοβήσεως. ἠρίθμηντο δὲ περί που τὰς τέσσαρας χιλιάδας, ὡς οἱ εἰδότες ἔφασκον Σκύθαι. τινὲς μὲν οὖν καὶ πλείους, οἱ δὲ καὶ ἐλάττους ἔλεγον. οἱ μὲν οὖν Σκύθαι τὴν Ἀδριανοῦ παραμείψαντες τὰ περὶ τὸν ποταμὸν οὗ Ῥηγίνα τοὔνομα λείαν ἐποιοῦντο, καὶ τὰ πέριξ τοῦ Διδυμοτοίχου χωρία ἐσκύλευον. οἱ δὲ προλελεγμένοι στρατάρχαι τοῦ εἰς τὸ Διδυμότοιχον καταλελειμμένου στρατεύματος, τῶν βασιλικῶν ἐπιλελησμένοι προστάξεων, καθοπλισθέντες κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐφώρμησαν. D οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, οἷα ἔθος αὐτοῖς, δυσαχθέσιν ὅπλοις κατάφρακτοι ἦσαν, οἱ δὲ Σκύθαι κοῦφοι ὁπλῖται καὶ τόξοις χρώμενοι. μακρόθεν οὖν οὗτοι τοῖς βέλεσι τοὺς Ῥωμαίους ἔβαλλον καὶ τοὺς ἵππους ἐτίτρωσκον καὶ πεζοὺς τοὺς ἱππότας ῥᾳδίως ἐποίουν, καὶ τέλος τρέπουσιν. ὁ μὲν οὖν Μανουὴλ ὁ Λάσκαρις ταχύτατον ἔχων τὸν ἵππον, ὃν καὶ Χρυσοπόδην ἐκάλεσε, φυγὰς εἰς τὴν Ἀδριανοῦ ᾤχετο· ὁ δὲ Μαργαρίτης Κωνσταντῖνος ἑάλω, καὶ ἄλλοι πολλοὶ μετ' αὐτοῦ τῶν εἰς κεφαλὰς τεταγμένων τῆς στρατιᾶς, οὓς καὶ ἀπημπόλησαν τοῖς Βουλγάροις οἱ Σκύθαι. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τὰ περὶ τούτου μαθὼν ἠνιάθη, ἔσπευσε δὲ διὰ τάχους ἐπὶ τὸν τοῦ Βουλγαροφύγου χῶρον ἐλθεῖν, καὶ ἐπιτείνας τὸν δρόμον ὀξυτέραν ἐποίει τὴν κίνησιν. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ πευστῆρες ἔφασκον ἐγγὺς τυγχάνειν τὸ Σκυθικὸν στράτευμα, ἔνθα αὐτοὺς περιπολεῖν ἔλεγον, ἐκεῖσε καὶ πᾶσαν ἐκίνει τὴν στρατιάν. καὶ ἡμέρας μὲν μιᾶς πλείους τῶν τετρακοσίων διεξῄει σταθμούς, P 69

gius abesse imperatorem cognoscens, auxiliariam Scytharum sibi manum adscitam ad bona oppugnanda timoremque Romanis incutiendum in Macedoniae loca amandat. eorum numerus non ultra quattuor milia, ut rerum gnari Scythae referebant, fuit; nonnulli plures, alii pauciores affirmabant. Scythae Adrianopolim praetercurrentes, quae circum flumen cui nomen Reginae est, et circum Didymotoechum oppida, omnia praedis ac rapinis vastabant. exercitui apud Didymotoechum praefecti, neglectis imperatoriis mandatis arma sumentes, in Scythas irruunt. Romani pro more suo gravi armatura praecincti erant, Scythae levi et sagittarii. quare de longinquo isti iaculis Romanos incessere, equos sauciare, et gravi casu ex equitibus pedites facere, tandem fugare. itaque Manuel Lascaris equo velocissimo, quem Chrysopedem dicebat, fuga sese Adrianopolim intrusit. Constantinus Margarites et cum eo plures alii cohortium capita Bulgaris ac Scythis venundata capta sunt. de his certior factus imperator indoluit, maturiusque in Bulgarophygi locum festinavit, et gressum intendens festinationem acceleravit. sed speculatoribus Scytharum exercitum prope esse denuntiantibus, ubi eos palantes audivit, eo universum exercitum movet, et uno die quadringentas

οὐκ ἐνέκυρσε δὲ τούτοις· ἐμεμαθήκεσαν γὰρ καὶ οὗτοι τὴν ταχεῖαν τοῦ βασιλέως ἔφοδον, καὶ ὡς εἶχον ποδῶν ἔφυγον, καὶ πλείους δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ περιφανέστεροι τοῦ ἔθνους περί που τὰ μέρη τῆς Βιζύης ξίφους ἔργον ἐγένοντο. ἀποτυχὼν γοῦν τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης ὁ βασιλεὺς περὶ τὸν ποταμὸν ὃς Ῥηγίνα καλεῖται τὴν σκηνὴν ἔπηξε, καὶ πᾶσαν ἐκεῖσε συνῆξε τὴν στρατιὰν εἰς πλῆθος οὖσαν πολύ.

62. *Ὁ μὲν τῶν Βουλγάρων ἄρχων, ἐπειδὴ μὴ διαπράξασθαί τι κατὰ Ῥωμαίων ἐδεδύνητο τοῦ βασιλέως ἐπιδεδημηκότος*
B *μετὰ τοσούτων στρατευμάτων ἐν τῇ δυσμῇ καὶ πεπλησιακότος τῇ ἑαυτοῦ, εἰς σπονδὰς ἐτράπετο, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν Ῥῶσον Οὖρον, τοῦ ῥηγὸς Οὐγγρίας ἐπὶ θυγατρὶ τελοῦντα γαμβρόν, μεσιτεῦσαι τὰ εἰς εἰρήνην βεβούλευται. καὶ πρῶτα μὲν ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα προοικονομήσοντας τὴν εἰς αὐτὸν τοῦ Οὔρου ἄφιξιν ἔξω πτοίας τε εἶναι καὶ ἐντίμως πρὸς τοῦ βασιλέως δεχθῆναι. καὶ γέγονε ταῦτα, καὶ ὁ Οὖρος εἰς τὸν βασιλέα ἀφίκετο. ἐδέχθη γοῦν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀσμένως τε καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοτιμήσεως καὶ οὗτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὴν εἰρήνην πεποίηκεν ἐπομοσάμενος δικαίῳ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ*
C *γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος, ἀπολυθῆναι μὲν*

8 D: *Ὁ γοῦν τῶν Βουλγάρων ἄρχων πτοίᾳ ληφθεὶς εἰς σπονδὰς ἐτράπετο, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν Ῥῶσον Οὖρον, τοῦ ῥηγὸς Οὐγγρίας ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τελοῦντα γαμβρόν, μεσιτεῦσαι τὰς ἐς εἰρήνην βεβούλευται. καὶ ὁ Οὖρος εἰς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, καὶ ἐδέχθη προσηκόντως, καὶ τὴν εἰρήνην πεποίηκεν, καὶ ὤμοσεν ἀπολυθῆναι τὴν Τζέπαιναν καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη τοῖς παλαιτέροις ὁρίοις ἀρκεῖσθαι. καὶ ἐς εἴκοσι χιλιάδας βασιλικῶν χαρισμάτων ὁ Οὖρος τυχὼν ἐξῄει. ὁ δὲ βασιλεὺς διεκαρτέρει τὴν τῆς Τζεπαίνης περιμένων ἀπόλυσιν.*

et amplius mansiones permensus est. attamen in eos non incidit; celere enim adventu imperatoris cognito, citato cursu fugam arripuerunt, et plerique eorum et nationis celebriores circum Bizyae loca trucidati sunt. spe frustratus imperator in fluvio cui Reginae nomen castra metatur, ibique universum cogit exercitum, insolentem sane atque amplissimum.

62. Bulgarorum interim princeps, ubi adversum Romanos imperatoris cum tam ubere milite in Occidentem accessu illiusque vicinitate proficere quicquam non posset, amicitiam et foedus petiit, et Rosum Urum socrum, Ungariae regis generum, cuius arbitratu communibus negotiis consuleretur, destinat. primum tamen legati ad imperatorem praemissi, profectionem ad eum Uri, ut absque timore esset, quin etiam ut ille honorifice exciperetur, praeparant. et profecto ita se res habuit, et Urus ad imperatorem se contulit. ipse, et alii qui cum eo accesserant, lubentissime et debitis honoribus ab imperatore afficiuntur; quare suo et generi Bulgarorum principis iure

πρὸς αὐτὸν βασιλέα τὸ τῆς Τζεπαίνης ἄστυ (τοῦτο γὰρ καὶ μόνον παρὰ τῶν Βουλγάρων κατείχετο ἀφ' ὧν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐκράτει), εἰρήνην τε πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἔχειν τὸν βασιλέα, καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη τοῖς παλαιτέροις ὁρίοις ἀρκεῖσθαι. ἐπεὶ γοῦν οὑτωσὶ ταυτὶ κατὰ γνώμην τετέλεσται τῷ κρατοῦντι, ὁ μὲν Οὖρος τοὺς τῆς ἀποχωρήσεως ἐξειπὼν λόγους ἐξῄει βασιλικῶν χαρισμάτων τυχὼν (τὰ δ' ἦσαν εἰς εἴκοσι χιλιάδας ἀπαριθμούμενα ἁπάντων συνεισαγομένων εἰδῶν, ἵππων τε καὶ ὑφασμάτων καὶ λοιπῶν), ὁ δὲ βασιλεὺς διεκαρτέρει ἐν τῷ τῆς Ῥηγίνης τόπῳ, τὴν D τῆς Τζεπαίνης περιμένων ἀπόλυσιν.

63. Συμβέβηκε δέ τι ἐν τούτοις τῷ τότε πρᾶγμα θαυμάσιον, μνήμης καὶ ἱστορίας ἄξιον. ἡμέρα ἦν τῶν ἐπιφανῶν τε καὶ ἑορτασίμων καθ' ἣν τὴν τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν οἱ εὐσεβεῖς ἑορτάζομεν· καὶ ἐπεὶ ἔδει καὶ ἀμφὶ τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, ὡς τὸ εἰωθός, παρεῖναι τὸν βασιλέα, εἰς ἀργίαν ὁ τοῦ ἀρίστου παρετάθη καιρός. ἠριστήσαμεν γοῦν καὶ αὐτοί, καὶ μικρόν τι καθευδήσαντες ἀνηγέρθημεν· ἤδη δὲ ὁ ἥλιος τῷ ὁρίζοντι προσήγγιζε τῆς δυσμῆς. ἔθος δὲ ὑπῆρχε τῷ βασιλεῖ περὶ δείλην ἑσπέραν ἐποχεῖσθαι καὶ σύμπαν διέρχεσθαι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀμφὶ τὸ τούτου τέρμα εἰς τόπον ἀγχώμαλόν πως τελοῦντα καὶ μικρὸν ὑπερανεστηκότα τῆς πεδιάδος ἀνέρχεσθαι, καὶ τὴν ὅλην καθορᾶν P 70 στρατιάν, ἣν καὶ πόλιν κινουμένην ὠνόμαζε, πάσας τὰς Ῥωμαϊκὰς ἄλλας πόλεις φυλάττουσαν. τοῦτο δὲ οὕτως ἐποίει διηνεκῶς,

11 Συμβέβηκε — p. 141, 5 σκοποῦ om D.

etiam iureiurando pacem firmavit, ea condicione ut Tzepaenae oppidum solum ex iis, quae sub dicione Ioannis imperatoris erant, a Bulgaris tum occupatum imperatori restitueretur, imperator vice versa amicitiam et pacem cum Bulgaris continuaret, et uterque antiquis confinium terminis contineretur. ubi res pro arbitratu imperatoris successit, Urus de reditu sermone collato egreditur, imperatoriis muneribus auctus. eorum ad viginti milia, si donariorum omne genus, equorum item ac textilium et aliorum, in unum conferas, summa ascendit. imperator Tzepaenae restitutionem expectans Reginae cunctabatur.

63. Per id tempus res quidem dictu mira contigit, digna quae hominum memoriae et historicis monumentis commendetur. dies erat solemnis et ex celebrioribus, quo Christi transfigurationem pii nos celebramus; et cum sacro audiendo, ut moris erat, imperator adesse deberet, in diei vesperam prandium dilatum est. prandimus et ipsi, paulisper obdormimus, dein somno experrecti assurgimus, cum sol se in occasum praecipitaret. sueverat imperator nimis sero inequitans universum circumire exercitum, in cuius confine aequum et paululum e planitie assurgentem locum ascendere, indeque universum exercitum lustrare, quem "urbem se moventem caeterasque alias Romanas urbes tutantem" nominabat; hocque ita patrabat continuo,

καὶ ὁ φωσφόρος δὲ εἴπερ τὸν δυτικὸν εἰσδῦναι ὁρίζοντα ἔμελλεν,
οὐ κατώκνει τοῦτο ἐργάζεσθαι. τὸ δὲ τοῦ στρατοπέδου διάστημα
ἀμφί που τὰ τεσσαράκοντα στάδια ἦν, εἰ μή γε καὶ πρός. ἔγωγε
οὖν οὐκ ἀγαθῇ τότε τύχῃ χρησάμενος ὁ φιλοβασιλεύς τε καὶ μά-
ταιος, πεπυσμένος ἱππότην εἶναι τὸν βασιλέα, τῆς ἡμιόνου ὡς
B εἶχον τάχους ἐπιβὰς δρομαῖος ἐφειπόμην αὐτῷ, οὐ τὸ τῆς ὥρας
ἄωρον κατοπτεύσας, ὅπερ ἔδει. ἐφ' ἵππου δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπιβὰς
ταχύτερον ἐπορεύετο, ὡς δὲ εἶδέ με κατόπιν αὐτοῦ μὴ δυνάμενον
ἐκείνῳ συνέπεσθαι, ὑπολαβὼν μή πως μακρόνας οὐχ ἕψομαι,
εἰρήκει μοι "μηδ' ὅλως ἀπολειφθῇς, ἀλλὰ καὶ σχολαιότερον ἔρ-
χου." ἀπῄει γοῦν εἰς τὸν συνήθη τόπον, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἀμφ'
αὐτὸν λογάδες συνέστησαν, καὶ αὐτὸς σφίσι συνῆλθον ἑπόμενος,
καὶ περιέστημεν κατὰ κύκλον πάντες. καὶ ὁ βασιλεὺς "μεμαθή-
κατε" φησι "τῶν προσφάτως ἀπηγγελμένων ἡμῖν;" καὶ ἡμεῖς
"οὔκουν, ὦ βασιλεῦ." καὶ ὁ βασιλεύς "ἄνθρωπός τις πρό τινος
C βραχείας ὥρας ἐλθὼν ἀπήγγειλέ τι τῶν ἀβουλήτων. τὸ δ' ἦν
ὡς ὁ Ῥῶσος Οὖρος ἡμᾶς ἐξηπάτηκε· χάριν γὰρ κέρδους ἐνταυθὶ
ἀφιγμένος τὴν μεσιτείαν τῆς εἰρήνης ἐψεύσατο καὶ ἐπίορκον
ὤμοσε. φενάκη γοῦν ὑπῆρχε τὰ πάντα ἐκεῖνα ὅσα πεποίηκε,
καὶ ἀπολογίαν εὐάφορμον ἔχει, ὥς φασι, πρὸς τὴν τῶν ὅρκων
διάλυσιν, ὅτι περ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ὁ τούτου γαμβρὸς
τὴν ἐπὶ συμφωνίαις τοιαύταις εἰρήνην οὐ καταδέχεται. τί οὖν
ὑμῖν δοκεῖ; ἆρ' ἀληθές ἐστι τοῦτο, ἢ ῥῆμα πεπλασμένον πρὸς
D ψευδολόγου;" καὶ ἡμεῖς "οὐδ' ὅλως δοκεῖ πως" ἔφαμεν "ἀλη-

et licet vesperugo in occasum sese immergeret, ipse nihilominus id idem neque segnis praestabat. castrorum intervallum quadraginta stadia, nisi etiam plura addere velimus, exaequabat. ego itaque, deo tunc mihi irato, imperatoris nimium amans ac stolidus, ubi imperatorem equo vehi accepi, in mulam propere saliens contento cursu sequebar, temporis inopportunum, quod utique debebam, minime conspicatus. imperator equo vectus cursum rapere. mox me subsequentem conspiciens cursui imparem, suspicatus, si longius ipse processisset, non secuturum, dixit "cave, cursum contineas, sequere tamen commodius." ille in sueta sibi loca advehitur; proceres ac viri illustres itineris comites, quibuscum et ipse conveneram, undique eum constipantes adstant. tunc imperator "cognovistisne" inquit, "quae nobis nuper nuntiata sunt?" nos "minime, imperator" diximus. et imperator "quidam ante paucissimum tempus adveniens, quod sane nobis displicet, nuntiavit, Rosum Urum nobis fucum fecisse. lucri enim causa huc veniens pacem et amicitiam, quam inter nos et Bulgaros meditatus est, fefellit et peieravit. quaecunque ergo attentavit, fucus fuere atque fallacia. nec male compta illi responsio ad ius deerit violandum, Bulgarorum nempe principem, eius generum, pacem huiuscemodi condicionibus conflatam non recipere. quid vobis videtur? vestrumne est hoc, an verbum a mendace confictum?" et nos "neutiquam" dicimus "sermo verus esse videtur: omnino namque falsus

θείας τὸν λόγον ἔχεσθαι. πάνυ γὰρ τυγχάνει οὗτος ψευδὴς καὶ ἀβέβαιος, ὅτι περ ὁ Ῥῶσος Οὗρος οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος ἐπωμόσατο. πῶς οὖν ἐστὶ πεφυκὸς ἄνθρωπον ὄντα Χριστιανὸν ἐπιορκίᾳ τοιαύτῃ περιπεσεῖν;" καὶ ὁ βασιλεύς "ἡ τῶν χρημάτων ἴσως ἐπιθυμία παρέπεισεν ἂν αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἐξολισθῆσαι κακίαν. καὶ ἡμεῖς οὐ μόνον τὴν τῶν Βουλγάρων ἀγάπην οὐκ ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ τοσαῦτα ἐπὶ κενῆς κατηναλώκαμεν χρήματα." "οὐμενοῦν" ἡμεῖς ἔφημεν "ἀληθὲς τουτὶ καθέστηκε, βασιλεῦ." καὶ ὁ βασιλεὺς ἰδίᾳ καὶ πρὸς ἐμέ "σὺ δὲ τί φάσκεις πρὸς ταῦτα;" καὶ αὐτός "οὑτωσί πως ἐν τούτοις ὡς καὶ οἱ ἄλλοι διάκειμαι, καὶ ἐπὶ πολὺ μᾶλλον ψεύδεσθαι τὸ λελεγμένον ἢ ἀληθεύειν οἴομαι. εἰ δέ, οἷα συμβαίνει ποτὲ καὶ ἐν ἐνίοις, καὶ ὁ Οὗρος οὑτοσὶ τοὺς ὅρκους ἠθετηκέναι βεβούλευται, δόξας ἡμᾶς ἐξηπατηκέναι, ἀλλ' P 71 ἕξει μὲν οὗτος τὸ θεῖον καθ' ἑαυτοῦ πολέμιον, ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου ὑπερμαχόμενον." ταῦτ' εἴπομεν, καὶ ὁ βασιλεὺς τοῖς λελεγμένοις συνῄνεσε. καὶ ὑποστρέφειν πρὸς τὰς σκηνὰς ἐφωρμήκαμεν· νὺξ γὰρ ἤδη. ἀλλ' ἡ σελήνη πανσέληνος οὖσα φῶς ἡμῖν παρεῖχεν ὁρᾶν. καὶ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος "τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τῶν λελεγμένων;" αὖθις ἠρώτα. καὶ ἡμεῖς "ψευδὲς τοῦτο, ὦ βασιλεῦ." τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς ἢ καὶ τρίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις πυθόμενος ἦν. καὶ ἡμεῖς τὰς ἀποκρίσεις ἐξ ἴσου πρὸς τὰς πεύσεις πεποιηκότες ἐσιωπῶμεν. ὁ δὲ καὶ πάλιν ἠρώτα. ἐπεὶ δὲ τοὺς ἄλλους σιγῶντας ἑώρα, πρός B

est atque incertus. namque Rosus Urus non pro se ipso modo, sed et pro genero suo Bulgarorum principe iuravit. at quonam modo id fieri potest, hominem Christianum tali se periurio dedecorasse?" et imperator "pecuniarum fortassis aviditas in simile eum flagitium conduxit. et nos neque Bulgarorum amicitia fruimur, et tantam nummorum vim incassum proiecimus." "non est" subdimus nos, "non est hoc veritati consonum, imperator." et imperator ad me potissimum conversus "tu vero quid ad haec ais?" tum ipse "non aliter de his iudico: aliorum approbo sententiam, fraudemque esse quam maximam potius quam veritatem, quod circumfertur, existimo. verum si, quod etiam aliquando in nonnullis accidere solet, Urus sacramentum violavit, nobis, ut ipse opinabatur, imponens, attamen numen ipse sibi iratum, nos vero id pro nobis ipsis veritate iustitiaque ipsa decertans habebimus." haec imperator effata approbavit, et quisque nostrum ad tentoria progredi coeperat: namque nox omnia occupaverat, licet luna plena lumine collustraret. imperator dein praeteriens, rursum nos sollicitare, "quid nobis de praedictis videretur." et nos "mendacium hoc est, imperator." et hoc non bis aut ter, sed saepissime interrogabat. et nos porro responsionibus interrogationibus ex aequo satisfacientes tacebamus. ille rursum compellare.

με τὸν λόγον ἀποστρέψας ἠρώτηκε "σὺ δὲ τί φῂς πρὸς ταῦτα;" τὴν τοῦ ὀφφικίου κλῆσιν προσθείς. "ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις σοὶ ἁρμόττει, καὶ ὡς σὴ καθέστηκε μάλιστα." ταυτὶ δὲ ἔλεγεν πρόφασιν ὀργῆς ζητῶν ἐφευρεῖν. ἦν δ' ἐγώ "τίνος χάριν ἐστὶν ἐμή; εἰ γὰρ μὴ καλῶς πεποίηκα τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ὅρκους τετέλεκα, μηδὲ προσηκόντως αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ᾠκονόμηκα, σφάλμα τοῦτο ἐμὸν καὶ πταῖσμα μακρόν. εἰ δὲ πρεπόντως ταῦτα γεγένηται καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἐχρῆν, τί πρὸς ἐμὲ τὰ παρ' ἐκείνου
C πρὸς ἀνατροπὴν τῶν γεγενημένων τελούμενα;" καὶ ὁ βασιλεὺς οὐκ οἶδ' ὅπως (τὴν γὰρ αἰτίαν εἰρήκειν) πάλιν λέγει "τί φῂς περὶ τῶν τοιούτων;" καὶ αὐτός "πολλάκις εἰρήκειν, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐπὶ πλέον μοι δοκεῖ τὸ εἰρημένον ψευδές, ἐπ' ἔλαττον δὲ ἀληθές. τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀδήλοις ἀκριβῶς ἀποφαίνεσθαι οὔ μοι δοκεῖ ῥᾷον εἶναι." ἦ δ' ἐκεῖνος "ἐν τοῖς ἀδήλοις ἐστὶ χάρις βεβαίως καὶ ἀληθῶς ἀποφαίνεσθαι· ἐπὶ γὰρ τοῖς δήλοις καὶ οἱ ἀείδαροι λέγουσιν." ἦν δ' ἐγώ "ἰδοὺ μετὰ τῶν ἀειδάρων καὶ ἡμεῖς συντετάγμεθα." καὶ ὁ βασιλεὺς χόλου πλησθεὶς "σὺ πάντοτε ἦσθα" ἔφη "μωρός, καὶ ἀρτίως πάλιν μωρός." καὶ αὐτὸς οὐδέν τι
D πλέον μὰ τοὺς λόγους ἀνταπεκρίθην ἀλλ' ἤ "ἐγὼ μὲν εἰμι μωρός, καὶ ἵνα σιωπῶ, οἱ δὲ φρονοῦντες λαλείτωσαν." ταῦτ' εἶπον, καὶ ὀργῆς ὁ βασιλεὺς ἀπλέτου πλησθεὶς ἑλκύσαι μὲν ὥρμησε τὴν σπάθην τοῦ κουλεοῦ, τῆς κώπης ἐπιλαβόμενος. ἀλλὰ τοῦτο μὲν κατέσχε· μικρὸν γὰρ ταύτην ἀπογυμνώσας πάλιν εἰσῆξε· τῷ μεγάλῳ

sed caeteros obmutescentes intuitus ad me convertens orationem infit. "tu porro quid ad haec dicis?" et nomini officium addidit. "hoc negotium ad te spectat, et tua potissimum interest." haec autem irascendi sibi causam procurans dicebat. tum ego "quanam causa mea interest? si fideliter scripturas non executus sum, nec iusiurandum persolvi, neque uti par erat illud et quae circa illud pertractari solent disposui, error hic quidem meus et imprudens culpa fuerit. verum si haec uti decuit, et ratione, qua nihil melius, absoluta sunt, quomodo, quae ille ad evertendum quae confecta sunt meditatur, mea poterunt interesse?" et imperator rursum nescio quomodo (namque causam exposui) denuo profert "quid ipse de his sentis?" tum ego "at saepius effatus sum plus in se mendacii quam veritatis, quod circumfertur, in se continere; et in dubiis exquisite sententiam ferre, non ita facile mihi videtur." respondit ille "sed in dubiis vere ac firmiter enuntiare, id prudentis est: de manifestis quippe et asini pronuntiaverint;" tum ego "iam et nos inter et asinos collocamur." et imperator ira inflammatus "tu semper" ait "haud sanus ineptis, et nunc quoque ineptis." ipse, nec aliud, ita me sermones ament, respondi "at ego quidem ineptio; ideoque silentium est mihi qui sapiunt, ipsi loquantur." dixeram. imperator incredibili atque atroci percitus iracundia, ensis capulo manu compresso, vaginam detegere tentat. sed motum temperat, et quem paululum retexerat ensem, vaginae

δὲ δομεστίκῳ αὐτοῦ τῷ Μουζάλωνι Ἀνδρονίκῳ καταβαλεῖν με τοῦ ἵππου προσέταξεν. καὶ ὃς ἠρέμα πως ἔφη "ἔκστηθι τῆς ἐφεστρίδος." καὶ αὐτὸς ἀπέβην τῆς ἡμιόνου. ὁ δὲ χρηστότατος περὶ ἡμᾶς βασιλεὺς τοὺς πολλὰ πρὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δι' αὐτὸν πεπονθότας, ὡς ἐν πολλῷ πλήθει καὶ πολλάκις διαπρυσίῳ ἔλεξε τῇ φωνῇ ὡς "πολλῶν μοι αἴτιος ἀγαθῶν οὗτος ὁ ἄνθρωπος γέγονε," περὶ τῆς λογικῆς φάσκων παιδείας, "καὶ πολλῶν ὀφειλέτης τούτῳ P 72 τυγχάνω," δυοῖν κορυνοφόροιν προσέταξεν τύπτειν με, χθιζὰ καὶ πρὸ τρίτης τούτους χειροτονήσας, ὡς εἴκοσι τέσσαρας πάντας τὸν ἀριθμόν, οὐκ οἶδ' εἰ μὴ δι' ἐμέ, ἵν' εἴη καὶ σκηνὴ τοῦ δράματος εἰς τραγῳδίαν μεμορφωμένη. καὶ οἱ μὲν ἔτυπτον, ἐγὼ δὲ σιγῇ τὰς τύψεις ἐλάμβανον. ὃ καὶ μᾶλλον τοῦτον ἐξέμαινεν, ὅτι μηδ' ὅλως πρὸς δεήσεις κάμπτομαι καὶ πληττόμενος. ἐπεὶ δὲ πολλὰς κατὰ παντὸς ἐδεξάμην τοῦ σώματος, μόγις ἰσχνῇ καὶ ἠρεμαίᾳ φωνῇ "ὦ Χριστὲ βασιλεῦ" ἔφην, "πόσας νενόσηκα νόσους, καὶ διὰ τί ἐν οὐδεμιᾷ τούτων κατέλυσα τὴν ζωήν, ἀλλ' ἐν τοιού- B τοις με καιροῖς ἐταμίευες;" ταῦτ' εἶπον, καὶ ὁ βασιλεὺς οἷον αἰδεσθεὶς ἀπηλλάγη, ἑνὶ τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ εἰρηκὼς "λάβε τοῦτον αὐτός." καὶ ὃς ἔφιππόν με λαβὼν ἠρώτα ποῦ ἂν καὶ ἀπέλθοιμεν. ἐγὼ δέ "ὅπου ἂν αὐτὸς βούλει, ἐφέπομαι." καὶ πάλιν οὗτος διὰ τῶν ἐρωτήσεων κατηνάγκαζε. τότε γοῦν καὶ αὐτὸς πρὸς τοῦτον ἀντέφην ὡς δεῖ ἡμᾶς τὴν πρὸς τοὺς Βαρδαριώτας βαδίσαι· τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ καὶ μᾶλλον συμφέρον σοι. καὶ γέγονεν οὕτως, καὶ ἐς τῶν Βαρδαριωτῶν ἀπῄειμεν τὰς σκηνάς.

reddit. dein magno domestico Andronico Muzaloni me de equo deiicere, imperat. ille voce submissa "secede" ait "sago." ego mula descendi. tunc optimus erga nos imperator, nos qui multa a patre suo sui gratia aspera perpessi eramus, ut palam saepeque multis audientibus clarissima voce testatus est virum hunc, me nempe intelligens, bona sibi plurima apportasse pro disciplina logica, qua eum institueram, nec non et alia non exigua se debere confessus, duobus clavigeris heri aut nudius tertius, nescio an propter me, ut dramatis scena in tragoediam ad amussim converteretur, electis, et eorum numero ad viginti quattuor ascendente, verberibus appetere iussit. illi itaque verberare, ego silentio verbera excipere. id magis in furorem agebat imperatorem, quod nec verberibus caesus ad supplicationes effunderer. ubi vero frequentium verberum ictibus universum corpus foedaverant, vix tandem ego debili ac voce submissa "Christe rex" inquam, "quot morbis afflictatus sum, quare eorum nullo vitam amisi, sed ad has me tempestates servasti?" his dictis imperator nonnihil, ut videbatur, veritus secessit, cum uni ex iis qui ipsum sequebantur dixisset "duc tecum ipsum." ille equo advehens interrogat quo abituri simus. ego "praei; quocumque lubentia trahit, sequar." rursus ille interrogans urgere, quando et ipse respondi "iter nobis ad Bardariotas, tibi magis expeditum ineundum est." res ita gesta est, et ad Bardariotarum tentoria convenimus. ubi me eorum primicerius

C ἰδὼν δέ με ὁ αὐτῶν πριμμικήριος θαυμάσας ἠρώτα τί ἂν βουλόμενος ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν ἀφικόμην. καὶ ἔγωγε "μικρᾶς" ἔφην "ἀναπαύσεως χάριν." βραχὺ γοῦν τι προσεκαρτέρησα τοῖς ἐκεῖσε· ἤδη γὰρ καὶ ὁ πριμμικήριος ἐμεμαθήκει τὰ κατ' ἐμέ. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδ' εἰς πολὺ μελλήσας διεμηνύσατο εἰς τὴν σκηνὴν ἀφικέσθαι με. δεδιὼς δὲ μή πως τῇ λύπῃ κατασχεθεὶς φυγῇ χρήσωμαι, προσέταξε μοῖράν τινα στρατιωτικὴν περιστοιχίσαι μου τὴν σκηνὴν καὶ λεληθότως φυλάττειν με. ἐγὼ μὲν οὖν εἰς τὴν
D οἰκείαν ἀφιγμένος σκηνὴν ἡσύχως ἐν αὐτῇ τὸν καιρὸν διεβίβαζον, οὐκ ἐν ἀνακτόροις βαδίζων, οὐδέ τινι τῶν ἐπιτηδείων καὶ συνήθων προσομιλῶν, ἀλλ' ἢ ταῖς βίβλοις προσανέχων καὶ ἀναγνώσει χρώμενος καὶ τροφῆς μεταλαμβάνων κατὰ καιρόν. ἱκαναὶ γοῦν ἡμέραι οὑτωσί πώς μου ἔχοντος παρῳχήκεσαν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγανάκτει τὸ σκληρόν μου καθορῶν τοῦ φρονήματος. παρῄει γοῦν ὅλος ὁ Αὔγουστος, καὶ οὐδ' ὅλως ἐνδοῦναι εἶχον τῆς ἧς ἔστερξα γνώμης μικρόν. πολλοὶ γοῦν τῶν ἀρχιερέων ἀφίκοντο πρὸς ἐμέ, βασιλικῇ μέν, ὡς ἠπιστάμην, τῇ προσταγῇ, εἰ καὶ ἐκεῖνοι λανθάνειν ἤθελον, οἴκοθεν λέγοντες ἀφικέσθαι πρὸς ἐμὲ φιλίας χάριν καὶ χρηστῆς διαθέσεως· πολλά τε λέγοντες τὸ ἀπόκροτον καταλιπεῖν με τῆς γνώμης καὶ τῷ βασιλεῖ ξυνελθεῖν καὶ αὖθις αὐτῷ πρὸς τὸν τῆς δουλείας συνελαθῆναι ζυγόν, οὐχ εὕρισκον ὅλως πειθήνιον· ἔφασκον γὰρ ὡς εἴπερ μοι τὰ χρηστότατα ὁ βασιλεὺς ἐπι-
P 73 δείξαιτο, ὁποῖα οὐδεὶς τῶν βεβασιλευκότων ἐπί τινι τῶν ὑπηρετη-

15 ὅλως vulgo.

conspexit, non sine admiratione percunctatur quaenam me occasio in eius tentorium conduceret. tum ego "ut tantillum placide quiescam" aio. paululum inibi commoror: iam enim et primicerius de me cognoverat omnia. neque in multum cunctatus imperator ad tentorium me meum conferre praecepit; suspicatus vero ne molestia conflictatus fuga me subducerem, aliqua militum manu tentorium circumsepsit, et sic clanculum me custodiri mandavit. in meum advectus tentorium quiete aetatem agebam, neque in aulam vadens, neque familiares neque amicos alloquens, sed libris tantum incumbens, eorumque lectione me delectans, ciboque me opportune reficiens. plerique itaque dies cum hoc vitae meae moderamine praetergressi sunt. et imperator ingenium meum durum ac implacabile videns aegre ferebat. Augustus totus effluxerat, neque ego de sententia mihi proposita aliquid movi. interim praesules non pauci advenere imperatoris iussu, ut ipse cognoveram, licet ipsi id occultare studerent, nutu proprio processisse asseverantes, amicitiae et bonae erga me dispositionis gratia ingenue suadentes ut asperitate mentis aliquantulum mollita ad imperatorem accederem, rursumque illi me sub servitutis subderem iugo. illis tamen cohortationibus ad id ipse adduci non potui. dicebam enim, sive imperator in me optima quaeque munifice admodum, quae nullus ex imperatoribus, qui ante eum imperio praefuere,

σάντων αὐτῷ ἐπιδέδειχεν, ἢ τὰ χείριστα καὶ κάκιστα ἐν ἐμοὶ κατεργάσαιτο, οἷα οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἐπὶ κακίᾳ περιβοήτων ἐν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων πεποίηκεν, οὐθ᾽ οὕτως οὔτ᾽ ἐκείνως τῷ βασιλεῖ κατά τι δουλεύσαιμι. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως εἶχον γνώμης καὶ ἀμεταθέτου σκοποῦ. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Σεπτέβριος ἐφεστήκει μήν, καὶ ἡ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ σύζυγος Θεοδώρα παρὰ τὸν βασιλέα ἀφίκετο μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Νικηφόρου τὸ πρὸς τὸν βασιλέα κῆδος ἀποπληρώσοντες, ὅπερ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ τοῦ βασιλεύοντος πατὴρ πρὸ χρόνων τινῶν συμπεφώνηκεν, ὁ μὲν βασιλεὺς ἔσπευδε τὴν B *Θεσσαλονίκην καταλαβεῖν, ἔνθα καὶ τοὺς γάμους ποιῆσαι βεβούληται. καὶ δή περ ἀπάρας ἐξ οὗπερ ἔκειτο τόπου τῆς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην φερούσης ἥπτετο· καθ᾽ ὁδὸν δὲ μετὰ τῆς τοῦ δεσπότου συζύγου τὰς συμβιβάσεις ἐποίει. ἡ μὲν οὖν τοῦ δεσπότου σύζυγος Θεοδώρα καὶ ἄκουσα τοῖς τοῦ βασιλέως λόγοις συνήρχετο· ἐντὸς γὰρ τῶν ἐκείνου χειρῶν οὖσα, καὶ μικροῦ δεῖν ὡς ἐν εἱρκτῇ τυγχάνουσα, οὐκ εἶχέ τι ἄλλο δρᾶσαι. συμπεφώνηκε γοῦν δοῦναι πρὸς τὸν βασιλέα τὸ κάστρον τὰ Σέρβια καὶ σὺν αὐτῷ καὶ τὸ Δυρράχιον. ἐπὶ τούτοις καὶ ὅρκοι ἐγγράφως προέβησαν καὶ* C *ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν δεσπότην Μιχαήλ. ὁ δέ, ὅ φησιν ἡ ποίησις, ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ τοῖς ὠμοσμένοις ξυνῆλθεν· ηὔχετο*

1 *χεῖρα* vulgo 5 *ἐπεὶ δὲ* — 20 *ξυνῆλθεν*] *ἀφίκετο δὲ καὶ ἡ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ γυνὴ Θεοδώρα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Νικηφόρου τὸ πρὸς τὸν βασιλέα κῆδος ἀποπληρώσοντες. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἔσπευδε τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβεῖν, συνείποντο δὲ τούτῳ καὶ ἡ τοῦ δεσπότου γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ καθ᾽ ὁδὸν τὰς συμβάσεις ἐποίουν, καὶ συμπεφώνηκε καὶ ἄκουσα δοῦναι πρὸς τὸν βασιλέα τὰ Σέρβια καὶ τὸ Δυρράχιον. ἐπὶ τούτοις καὶ ὅρκοι προύβησαν καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Μιχαήλ, καὶ ὃς ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ ξυνῆλθεν.* D 7 *ἀποπληρώσαντες* vulgo 20 *ηὔχετο* — p. 142, 15 *ἐγένετο* om D.

administrorum cuipiam dedit, contulerit, sive pessima et atrocissima, quibus alius omnibus flagitiis inquinatissimos unquam divexavit, in me attentaverit, sive hac sive illa ratione, nullo me modo illi inserviturum. ego itaque neque de sententia neque de proposito dimoveri potui. cum September appeteret, despotae Michaelis coniux Theodora cum filio suo Nicephoro ad absolvendas nuptias, uti Ioannes imperator, imperantis pater, ante paucos annos convenerat, ad imperatorem proficiscitur. imperator ad urbem Thessalonicam, in qua nuptias adornare decreverat, properavit, iamque loco abierat. discedens Thessalonicense iter ingreditur, et inter eundum pactiones cum despotae uxore adibat. despotae uxor Theodora licet invita cum imperatore concordabat, quippe quae in manibus eius cum esset, tantum non carceri mancipata, aliud agere nequibat. convenit itaque Serbia castrum et cum eo Dyrrachium imperatori cedere. et haec iureiurando, quod scripto consignatum est, fuerunt stabilita et ad Michaelem despotam transmissa. ille, quod poeta retulit, lubenti illubentique animo iuratis consensum prae-

γὰρ ἐλευθερωθῆναι καὶ παρ' αὐτὸν γενέσθαι καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὴν σύζυγον. ἐν τοῖς τοιούτοις τῶν λόγων ὁ βασιλεὺς κἀμὲ τῆς ἧς εἶχον ἐκμοχλεύσας στερρότητος ἐχειρώσατο. ἐξαποστείλας γὰρ τὸν πρὸς πάππου αὐτοῦ θεῖον τὸν Λάσκαριν Μανουὴλ καὶ τὸν πρωτοβεστιάριον τὸν Μουζάλωνα Γεώργιον ἱλαροῖς καὶ ἁπλοῖς τισὶν ἐχρήσατο λόγοις καί με εἷλε, καὶ πρὸς αὐτὸν οἱ ἀποσταλέν- D τες ἀπήγαγον. καὶ γοῦν προσιὼν τῷ βασιλεῖ, καὶ ὡς ἔθος κλίνας τὴν κεφαλήν, μακρότερον ἔστην. καὶ ὁ βασιλεὺς "οὐκ οἶδας ὅπῃ εἰώθεις ἵστασθαι; τὸν τόπον σου γινώσκεις, καὶ πρόσιθι." τῇ προσταγῇ γοῦν ὑπείξας τοῦ βασιλέως ἀπελθὼν ἔστην ἐκ πλαγίου αὐτοῦ, καθώς περ εἶχον καὶ ἔθος. τότε γοῦν μοι ὁ βασιλεὺς τὰς τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ ὑποθέσεις πάσας ἀνεκοινώσατο, καὶ ἐξ ἀρχῆς ὅπως προέβησαν διηγήσατο. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς τοῦ Λαγγαδᾶ (τόπος δέ ἐστιν οὗτος ἐγγύς που τυγχάνων τῆς Θεσσαλονίκης) ἐγένετο.

64. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς τὴν Θεσσαλονίκην κατείληφε, τοὺς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ γάμους μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ Νικηφόρου, ὃν καὶ δεσπότην τετίμηκεν, ἐκπεπλήρωκεν. ἐν τούτοις δὲ ὄντος τοῦ βασιλέως γραφή τις πρὸς αὐτὸν ἐξεπέμφθη παρὰ τῶν ἐν τοῖς τῆς Βιθυνίας μέρεσιν ὄντων καὶ εἰς φυλακὴν εἶναι τοῦ τόπου προστεταγμένων, ὡς ὁ Μιχαὴλ Κομνηνὸς Πα- P 74 λαιολόγος, ὃν καὶ μέγαν κονοσταῦλον πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου

16 D: Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν Θεσσαλονίκην κατέλαβε, τοὺς γάμους πληροῖ, καὶ δεσπότην τὸν Νικηφόρον τετίμηκεν. ἧκε δ' αὐτῷ γραφὴ ὡς ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ ὁ μέγας κονοσταῦλος τὴν Βιθυνίαν διέπων φυγὰς ᾤχετο περὶ τὴν τῶν Μουσουλμάνων, καὶ ἐταράχθη ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεύς. 20 τοῖς vulgo om.

stitit: namque uxorem et filium liberari et ad se venire summopere exoptabat. inter haec imperator me quoque ex pertinacia, quae mihi insederat, summotum expugnat. patruo enim ex avo Manuele Lascari et protovestiario Georgio Muzalone ad me transmissis, laetisque ac placidis sermonibus captum, ad eum, qui missi fuerant, conducunt. ipse ad imperatorem veniens et pro more caput inclinans, diutius stans haerebam. et imperator "an non tenes ubi stare solebas? locum tuum agnoscis; eum petito." iussis imperatoriis audiens abii, et e latere, quemadmodum prius sueveram, steti. tum mihi Michaelis despotae negotia communicat, et a principio omnia dilucide narrat. et haec quidem apud Langadam locum prope Thessalonicam gesta sunt.

64. Ubi Thessalonicam ventum est, nuptias filiae suae Mariae cum filio Michaelis despotae Nicephoro, quem et despotae munere insignivit, adornat. interea qui Bithyniae partes tutabantur, quique in semet locorum custodiam receperant, literis datis imperatori significant Michaelem Comnenum Palaeologum, magni stabuli comitis a Ioanne imperatore, ut supra nar-

ὁ λόγος φθάσας τετιμῆσθαι δεδήλωκε καὶ τὴν τῆς ἁπάσης ταύτης χώρας ἡγεμονίαν ἐμπεπιστεῦσθαι, φυγὰς ᾤχετο καὶ ἐπὶ τὸν τῶν Μουσουλμάνων ἀπῄει χῶρον. ἐταράχθη γοῦν ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς οὐ μικρῶς, καί με προσκαλεσάμενος "ἔγνως" ἔφη "τί γέγονεν;" καὶ αὐτὸς "οὐδαμῶς" ἔφην, "ὦ βασιλεῦ· τί δέ ἐστι τὸ προσφάτως γεγενημένον;" ὁ δέ φησιν "ὁ μέγας κονοσταῦλος ἀπέδρα καὶ ἐπὶ τὰ τῶν Μουσουλμάνων κεχώρηκε. τί γοῦν ἄρα περὶ τοῦ τοιούτου διανοῇ; μῶν πρὸς Μουσουλμάνων προσλαβόμενος στράτευμα καθ' ἡμετέρας χωρήσει χώρας;" "οὐδαμῶς μοι δο- B κεῖ τοιοῦτον, ὦ βασιλεῦ," ἔφην "αὐτὸν διαπράξασθαι· τὴν γὰρ γνώμην τοῦ ἀνδρὸς ἐπέγνων, καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἐπίσταμαι φιλορώμαιον." καὶ ὁ βασιλεύς "τίνος οὖν χάριν φυγὰς τῶν ἡμετέρων ἐγένετο;" "ὅτι περ" ἔφην, "ὡς οἶσθα ὦ βασιλεῦ, οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς ἀλλὰ καὶ μυριάκις ἠπείλεις αὐτῷ τὰ δεινότατα καὶ ὠργίζου κατ' αὐτοῦ χαλεπῶς, καὶ ἐν πλήθει παρόντι πολλῶν ἔφασκες ἐκπέμψαι καὶ ἐξορύξαι οἱ τοὺς ὀφθαλμούς. ταῦτα ἐκεῖνος ἐμάνθανε καὶ παρὰ πολλῶν τῶν λεγομένων ἤκουε, καὶ ἐδάκνετο τὴν ψυχὴν καὶ ἐδειλία τὴν τιμωρίαν καὶ ἀποφυγεῖν ἐπέσπευσε τὴν C ποινήν." "καὶ διὰ τί" ἔφη ὁ βασιλεύς "οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις προσεκαρτέρει, καὶ εἰ παθεῖν ἔμελλε τὰ δεινὰ ταῦτα, τῆς ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς εὐπραγίας τὴν ἐν τοῖς ἰθαγενέσι προτιμῶν δυσπραγίαν;" "οὐκ ἔστι τοῦτο ψυχῆς ἀνθρωπίνης, ὦ βασιλεῦ. δεινὰ μὲν γὰρ παθεῖν καὶ περιπεσεῖν συμφοραῖς ἔνιοι ἂν ἱκανοὶ φανῶσι,

2 περὶ vulgo.

ratum est, titulo condecoratum, et cui universae illius regionis praefectura fuerat demandata, ad Musulmanos confugisse. quare anxius imperator animo non leviter aestuare. et me accito "tenesne" ait "quod gestum est?" et ipse "nequaquam" aio, "imperator. quid autem recens accidit?" ille subdit "magnus comes stabuli fuga se surripuit, et ad Musulmanos venit. quid de hoc animus suggerit? an ex Musulmanis exercitu conducto in nostras irrumpet ille provincias?" "neutiquam mihi videtur, o imperator, eum tale quid acturum: illius enim sensum ego et erga Romanos propensum animum pulchre calleo." et imperator "quamnam ergo ob causam fugitivus abiit?" "quod" inquam, "ut tu bene nosti, imperator, non semel aut bis, sed saepius atque saepius atrocissima minabaris, in eumque iracundia concitatus, plurimis audientibus, te illi oculos effossurum iactabas. de his ille certior factus, cum a multis quidquid inter loquendum diceretur perdisceret, angebatur animo poenasque exhorrescebat; tandem saluti suae fuga consuluit." "et propter quid," infit imperator, "in dicione nostra moratus non est, licet mala haec subiturus fuisset, in alieno solo felicitati, in materno infortunium perferens." "dedecet hoc humanum animum, o imperator, dura siquidem atque aspera perpeti noxisque variis afflictari nonnulli ingenio validiori ac

στεῤῥοτέρου γεγενημένοι φρονήματος καὶ οἷον εἰπεῖν ἀπροσπαθοῦς ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν· τὸ δὲ περὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ δεδιέναι καὶ ἀκρωτηριασμὸν τῶν καιριωτέρων σωματικῶν μερῶν προσδοκᾶν, οὐμενοῦν δοκεῖν τινὰ ἐν τούτοις προσκαρτερεῖν, ἀλλὰ τὸν περὶ
D ψυχῆς τρέχων ἀποφυγγάνει τῶν δεινῶν ὅση δύναμις." ταῦτ' εἰπόντες σεσιωπήκαμεν. καὶ μετὰ βραχὺ "τί δὲ οἴει" ὁ βασιλεὺς ἔφη "τοῦτον ποιῆσαι;" ἐγὼ δὲ ἔφην ὡς μικρὸν ὑπολαμβάνω παρὰ τὸν Περσάρχην προσκαρτερήσας ἀποσταλεῖ συμπαθείας πρὸς τοῦ σοῦ κράτους ἀξιωθῆναι, ἔχων καὶ τὸν Περσάρχην ἐπὶ τῇ ὑποθέσει μεσολαβοῦντα, ζητήσει δέ σε ὅρκον εἰς τὴν τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν, οὗ ἄνευ οὐκέτι μοι δοκεῖ παρὰ σὲ ἀφικέσθαι. ἐν τούτοις ἦν τεταραγμένος ὁ βασιλεύς, ἐν ἀμφιβόλοις τυγχάνων τοῖς πράγμασιν. ὡς δὲ μετ' ὀλίγας τινὰς ἡμέρας γραφαὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἐπέμφθησαν πρὸς τῶν στραταρχούντων ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Μεσοθυνίᾳ, αἱ δὲ γραφαὶ τοῦ μεγάλου κονοσταύλου ἐτύγχανον πρὸς αὐτοὺς περιλήψεως ἔχουσαι οὕτως (πρὸς ἕνα δὲ ἕκαστον τῶν τοιούτων ἐγεγραφήκει) ὡς ἐγὼ μὲν τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως φό-
P 75 βον ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔχων, καὶ δεδιὼς μή τί που πάθω δεινόν, φυγῇ ἐχρησάμην· ὑμεῖς δὲ φρονίμως καὶ ἀνδρικῶς τῶν στρατιωτικῶν ἐγχειρισθέντων ὑμῖν πραγμάτων ἀντέχεσθε, καὶ αἱ φυλακαὶ τῶν πολιχνίων καὶ ἄστεων ἀσφαλεῖς ἔστωσαν, καὶ ἡ τῆς ἁπάσης χώρας προσοχὴ καὶ συντήρησις παρ' ὑμῶν ὡς ἔθος γενέσθω, καὶ καθὼς ἐπράττετε μετ' ἐμοῦ, καὶ αὖθις ποιεῖτε. καὶ ἡ ἐπιγραφὴ

2 προστάγμασιν vulgo 8 ἐπισταλεῖ? 16 περὶ λήψεως vulgo
19 δὲ vulgo om 23 ὑπογραφή?

ferociori et in humanae vitae casibus, ut ita dicam, obdurato, sustinebunt: sed vitae ipsius discrimen et praecipuarum corporis partium imminutionem, dum quis sibi timet, haud videtur fieri posse ut patienter ferat, sed pro vitae periculo currens, quantum in se est, molesta ac noxia subterfugit." his dictis siluimus. et post breve spatium "quid autem" ait imperator "existimas eum facturum?" ipse respondi "suspicor eum non diu apud Persarum principem commoratum missurum, ut a maiestate tua commissorum veniam consequatur, tanquam qui speret etiam in hoc negotio auxiliarem operam dicti principis non defuturam, et in veritatis confirmationem sacramentum etiam exposcet, sine quo, ut opinor, neutiquam ad te veniet." propter haec imperator turbatus, rebus in incertis ac dubiis agitatus, post paucos dies a cohortium Bithynicarum et Mesothyniae praesidibus epistolae ad imperatorem datae sunt; quae erant epistolae magni comitis stabuli de negotiis pertractantes in hunc fere modum, ad unumquemque illorum scriptae. "ego quidem imperatorium timorem animo volutans, haerensque ne quam subirem noxam, fugam arripui. vos caute ac fortiter rerum militarium commissarum vobis curam agite. custodiae urbium ac oppidorum in tuto sint, universaeque regionis defensio ac propugnaculum, uti moris est, procedat; et quemadmodum mecum, ita et rursum vos gerite." subscriptio magnum comitem

τὸν μέγαν κονοσταῦλον ἐσήμαινε. ταύτας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος τὰς γραφὰς ἱλαρῶς διετέθη πρὸς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τοῖς λόγοις μου ἐμπεπίστευκεν.

65. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι τὰ τῆς ἱστορίας, B ὡς δέον ἐστίν, ἐμπλατύνωμεν· πολλῶν γὰρ λόγων ἄξια τὰ ἐν τῇ φυγῇ γεγενημένα τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ ἐγεγόνει. ἐπεὶ γὰρ οὗτος ἐν τοῖς οἰκήμασι τῶν Τουρκομάνων ἀφίκετο (ἔθνος δὲ τοῦτο τοῖς ἄκροις ὁρίοις τῶν Περσῶν ἐφεδρεῦον καὶ ἀσπόνδῳ μίσει κατὰ Ῥωμαίων χρώμενον καὶ ἁρπαγαῖς ταῖς ἐκ τούτων χαῖρον καὶ τοῖς ἐκ πολέμων σκύλοις ἐπευφραινόμενον, καὶ τότε δὴ μᾶλλον ὁπότε τὰ τῶν Περσῶν ἐκυμαίνετο καὶ ταῖς ἐκ τῶν Ταχαρίων ἐφόδοις συνεταράττετο), τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ ὡς ἑρμαίῳ ἐντυχόντες τινί, καὶ λίχνον ὄμμα τοῖς αὐτοῦ ἐπιβαλόντες πράγμασι, πάντα τὰ C αὐτοῦ διηρπάκασι, χρυσὸν ἄργυρον ἵππους ὑφάσματα καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ἐνδύματα οἷς οἱ αὐτοῦ ἐνεδέδυντο. · διαμερίσαντες δὲ καὶ

4 D: Ἐπεὶ δὲ ὁ Παλαιολόγος ἐν τοῖς οἴκοις τῶν Τουρκομάνων ἀφίκετο, τούτῳ ὡς ἑρμαίῳ ἐντυχόντες τὰ αὐτοῦ διηρπάκασιν. οὗτος δὲ μόγις διεκφυγὼν γυμνὸς περὶ τὸν Περσάρχην ἀφίκετο. ὁ δὲ ἀσμένως τοῦτον προσήκατο, καὶ γραφαὶ στέλλονται ἵνα τὰ ἐσκυλευμένα ἐξ αὐτοῦ ἐπικομισθεῖεν αὐτῷ. ἐπεὶ δ' οἱ Ταχάριοι τὰ πλείω τῶν Μουσουλμάνων ἐληΐζοντο καὶ περὶ τὰ Ἄξαρα ἐστρατοπεδεύσαντο, ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ῥωμαϊκῶν εἰληφὼς στρατιῶν καὶ χάριτι θείᾳ ἀναρρωσθεὶς πρὸς μάχην ἐξώρμησε, καὶ τοὺς Ταχαρίους νενίκηκε, πρῶτος τὸν πρῶτον τούτων βαλών. καί τις Ἀμυραχούρης τὸ ὑπ' αὐτὸν συλλαβὼν στράτευμα τοῖς Ταχαρίοις προσώρμησε, κἀντεῦθεν οἱ διώκοντες ἔφευγον. ἔπιπτον γοῦν Πέρσαι συχνοί. μέχρι μὲν οὖν μακρῶν διαστημάτων τὴν δίωξιν οἱ νενικηκότες πεποίηνται. ὁ γοῦν Κομνηνὸς Μιχαὴλ συμβὰν οὕτω τῷ μεγίστῳ στρατοπεδάρχῃ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων, ὃν πεκλάρπακιν οἴδασι Πέρσαι καλεῖν, ξυνήει κατ' ὁδόν, καὶ ἐπορεύοντο πλείους ἡμέρας ἐφεπομένων τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ λεγομένου πεκλάρπακι οἰκία περὶ τὴν Κασταμόναν ἦν, ἐκεῖσε ἐγεγόνεισαν. τὸ δὲ τῶν Ταχαρίων γένος πᾶσαν τὴν ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους κατέδραμε χώραν.

stabuli connotabat. his imperator literis inspectis animum nimio gaudio exhilaratus sermonibus meis fidem adhibuit.

65. Sed dum huc oratio perducta est, in historia enarranda, uti par est, uberius progrediamur: digna enim consideratione sunt quae inter fugiendum Michaeli Comneno accidere, quando hic ad Turcomanorum sedes pervenit. gens ista in extremis Persarum confinibus assidet, odio adversus Romanos inexorabili atque inexpiabili furens, et rapinis eorum et bellicis spoliis admodum gaudens gestiensque. hi tunc temporis potissimum, cum Persarum res titubaret et Tachariorum irruptionibus afflictaretur, in Michaelem Comnenum obvium velut in thesaurum quendam incidentes, et oculos avaros in illius suppellectilem coniicientes, universa illius praedam agunt, aurum argentum equos textilia, ipsas etiam vestes, quibus qui cum eo erant

πάντας τοὺς ἐφεπομένους αὐτῷ, ἕκαστος τὸν κατισχημένον εἰς οἰ-
κείαν δουλείαν ἠγάγετο. ὁ δὲ Κομνηνὸς Μιχαὴλ μόγις τὰς χεῖ-
ρας τούτων διεκφυγὼν καὶ θεοῦ προνοίᾳ διασωθεὶς γυμνὸς ἁπάν-
των παρὰ τὸν Περσάρχην ἀφίκετο. ὁ δὲ οὐ κατὰ νέηλυν φυγάδα
τοῦτον ἐδέξατο, ἀλλ' ἀσμένως λίαν προσήκατο. τό τε γὰρ εὐ-
γενὲς τοῦ ἀνδρὸς ἐμεμαθήκει, καὶ πάντες οἱ μετὰ τοῦ Περσάρχου
D μεγιστᾶνες τελοῦντες τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸ φρόνημα τεθαυμάκασι,
καὶ ὅ φησί τις τῶν παλαιῶν, τυραννίδος ἄξιον ἔκριναν. εἰς ὀλί-
γους γὰρ αὐτῷ ξυνιόντες λόγους ἐκ βραχέων τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπε-
γνώκεισαν σταθηρότητα· τήν τε γὰρ αὐτοῦ στρατιωτικὴν ἐτεκμή-
ραντο τέχνην καὶ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀκρίβειαν, καὶ ὡς οὐκ
ἀδαὴς ἂν εἴη τῶν προσηκόντων ἐν μάχαις. χάριν μὲν οὖν τῶν
ἐσκυλευμένων αὐτοῦ πραγμάτων καὶ τῶν διαμεμερισμένων ὑπηρε-
τῶν γραφαὶ τοῦ σουλτάνου, εἰ καὶ εἰς μάτην, γεγένηνται, ἵν'
ἐπισυναχθεῖεν τὰ πάντα καὶ πάντες καὶ ἐπικομισθεῖεν αὐτῷ. ἐπεὶ
δὲ ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ τῆς μάχης σφίσιν ἐφίστατο, — οἵ τε γὰρ
Ταχάριοι τὰ πλείω τῆς χώρας τῶν Μουσουλμάνων ληϊσάμενοι
περὶ τὰ Ἄξαρα ἐστρατοπεδεύσαντο, πᾶσα δὲ ἀνάγκη ἦν καὶ πρὸς
μάχην τοὺς Πέρσας ἀντιστῆναι τοῖς Ταχαρίοις. τὸν μὲν οὖν
P 76 Κομνηνὸν Μιχαὴλ εἰς ἡγεμόνα τῶν Χριστιανῶν στρατευμάτων οἱ
Πέρσαι εἶναι διετάξαντο. ὁ δὲ ἐπεὶ ἐν ἀλλοδαπῇ ἐτύγχανεν ὤν,
συμμαχεῖν μὲν Μουσουλμάνοις ἀπευκταῖον ἡγεῖτο, μή ποτε, ὡς
ἔφασκεν οὗτος, ἐν μάχῃ πεσὸν τὸ εὐσεβὲς αἷμα αἵμασι συνανα-
κραθείη ἀνοσίοις καὶ ἀσεβέσι, χάριτι δὲ θείᾳ ἀναρρωσθεὶς καὶ

1 τῶν κατισχημένων vulgo.

induebantur. socios quoque illius divisos quisque suos in propriam servitatem adduxit. Michael servatus, spoliatus omnibus ad Persarum principem confertur, qui eum non tanquam transfugam advenam excepit, sed quam humanissime hominem amplexus est (viri namque nobilitatem perceperat), et omnes regni proceres forma illius et cogitationibus obstupescentes, quod antiquorum nescio quis dixerat, dignum imperio iudicarunt: paululum etenim cum eo congressi ex modico illius effatu constantes ac firmos hominis mores assecuti sunt, unde in illius arte militari industriam et in rebus bellicis sagacitatem, nec non in conflictibus experientiam opportunam coniectura etiam prospexere. igitur pro rapta supellectile divisisque famulis recuperandis literas, etsi frustra, sultanus dederat, ut omnia in unum recollecta ipsi remitterentur. verum cum in extremo discrimine res bellica, et quod aiunt, in novaculae acie versaretur (Tacharii quippe plerumque Musulmanicae dicionis occupatum expilaverant et apud Axara castra locaverant), impellenteque necessitate Persae ad pugnam cum Tachariis instaurandam urgerentur, Michaelem Comnenum Christianis cohortibus praesidere decrevere. ille extorris et in aliena terra oberrans auxilio suo Musulmanis subvenire nefas esse ducebat, ne inter pugnandum, ut ille asseverabat, pio-

γενναῖον ἀναλαβὼν φρόνημα πρὸς τὴν μάχην ἐξώρμησε. τὸ μὲν οὖν μέρος τοῦ στρατεύματος τὸ παρὰ τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ τεταγμένον τοὺς ἀντιτεταγμένους αὐτῷ Ταχαρίους κατὰ κράτος νενίκηκε, τοῦ Μιχαὴλ αὐτοῦ πρώτως δόρατι παρὰ μαζὸν βαλόντος τὸν τοῦ στρατεύματος προηγούμενον, ὅς, καθάπερ ἔφησαν οἱ γινώσκοντες, μετὰ μικρὸν ἐκ τῆς βολῆς ἐτεθνήκει. καὶ ἦσαν μὲν B ἐκ τοῦ κρατουμένου μέρους τοῦ Κομνηνοῦ ἐκνενικημένοι οἱ Ταχάριοι, καὶ πρὸς φυγὴν ἤδη ἐχώρουν· ἀνὴρ δέ τις τῶν ἐν Πέρσαις περιωνύμων, τὴν ἀξίαν ἀμυραχούρης (μέγα δὲ τοῦτο παρὰ Πέρσαις), ἀπιστίαν περὶ τὸ αὐτοῦ γένος ἐγκυμονῶν ἐκ μακροῦ τότε ταύτην ἐξώδινε, καὶ τὸ ὑφ' αὐτὸν ἅπαν συλλαβὼν στράτευμα τοῖς Ταχαρίοις προσώρμησε. καὶ τὸ ἐντεῦθεν τἀναντία ἦν ἰδεῖν· οἱ γὰρ πρὸ μικροῦ διώκοντες ἔφευγον καὶ νῶτα ἐδίδουν τοῖς ἐναντίοις πλήττεσθαι. ἔπιπτον γοῦν οἱ Πέρσαι συχνοὶ τοῖς τῶν Ταχαρίων πληττόμενοι βέλεσι. μέχρι μὲν οὖν μακρῶν διαστημάτων τὴν δίωξιν οἱ νενικηκότες πεποίηνται. ὁ γοῦν Κομνηνὸς Μιχαὴλ C συμβὰν οὕτω τῷ μεγίστῳ στρατοπεδάρχῃ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων, ὃν πεκλάρπακιν οἴδασιν οἱ Πέρσαι καλεῖν, ξυνῄει κατὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἐπορεύοντο πάνυ πλείους ἡμέρας ἐφεπομένους ἑαυτοῖς τοὺς πολεμίους ἔχοντες καὶ καθ' ὥραν μαχόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ λελεγμένου οἰκία πεκλάρπακι περὶ τὴν Κασταμόναν ἐτύγχανεν οὖσα, ἐκεῖσε σπεύσαντες ἐγεγόνεισαν. τὸ δὲ Ταχαρίων γένος πᾶσαν τὴν ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους κατέδραμε χώραν. ἀλλ'

7 τοῦ Κ.] ὑπὸ vel παρὰ τοῦ Κ.?

rum sanguis impiis ac consceleratis sanguinibus immisceretur. sed enim divino praesidio fretus, et mentem induens generosam, pugnam committit. pars itaque exercitus, quae sub Michaele Comneno arma movebat, adversos sibi Tacharios vi pulsos devicit, a Michaele ipso primum exercitus hostilis ductore ad mammas vulnerato, qui, ut harum rerum periti affirmarunt, ex eo vulnere non diu post animam efflavit. debellati itaque ex ea parte, cui Comnenus praeerat, Tacharii iam fuga terga vertebant. at vir quidam inter Persas celebris, dignitate Amyrachures, maximae apud Persas existimationis, quam multo abhinc tempore in suam gentem parum fidus proditionem conceperat, tunc exclusit, et cum universo milite suo Tachariis adhaesit. hinc contraria cerni: namque paulo ante victores sese in pedes coniicere tergaque hostibus ad lacerandum dare. itaque Persae Tachariorum iaculis dilaniati frequentes cadere, quos per longa spatia victores subsecuti sunt. Michael Comnenus, cum ita sors tulisset, maximo Persicorum exercituum stratopedarchae, quem Pelarpacim Persae vocant, socius in itinere coniungitur. sic per plurimos dies procedentes cum adversariis continuo subsequentibus singulis horis pugnam conserebant, et ad Pelarpacis habitationem quae Castamone erat, gressum accelerarunt. tunc Tacharii universam Musulmanorum regionem hostiliter percurrunt. at de his narratio hoc in loco

ἐνταῦθα μὲν ὁ περὶ τούτων λόγος ἀναμεινάτω, ἐχέσθω δὲ τῶν
D προτέρων, ἵνα καὶ καθ' εἱρμὸν τὰ τῆς ἱστορίας προΐησιν.

66. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐν τῇ τῶν Μουσουλμάνων ἐπύθετο χώρᾳ, οὐ περὶ τούτων μᾶλλον ἔχων φροντίδα ἢ περὶ τῶν αὐτοῦ (κίνδυνον γὰρ οὐ μικρὸν ἐπισυμβαίνειν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ὑπετόπασε χώροις) ἔσπευσε πρὸς τὴν ἕω παλινοστῆσαι. καὶ δὴ πᾶσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιὰν μεθ' ἑαυτοῦ προσλαβὼν τῆς πρὸς τὴν ἕω φερούσης ἐφήπτετο. καταλελοίπει δὲ ἔν τε τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ δυσμὴν μέρεσιν ὡς πρὸς φύλαξιν δῆθεν τῆς χώρας τὸν πρὸς πάππου θεῖον αὐτοῦ τὸν Λάσκαριν Μιχαήλ, μικρόν τι καὶ εὐσύνοπτον ἐκ Παφλαγόνων στράτευμα ἐπιδοὺς αὐτῷ κἀκ τοῦ Σκυθικοῦ ὅσον εἰς τριακοσίους ἠριθμημένον, τοῦ δὲ Πριλάπου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων τὸν ὃν εἶχε Σκουτέριον Ξυλέαν ὠνομασμένον, φερωνύμως τὴν
P 77 κλῆσιν νὴ τὴν Θέμιν ἔχοντα, εἰς δὲ τὸν Βελεσὸν καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν Καλαμπάκην Θεόδωρον, ὃν καὶ τατᾶν τῆς αὐλῆς κατωνόμαζον. τὸν δὲ Χαβάρωνα Κωνσταντῖνον εἰς ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλβάνου κατέστησεν. ἐμὲ δὲ πραίτορα χειροτονήσας πάντων αὐτῶν ἀφῆκε προΐστασθαι. τοῦτο δέ, ὡς οἶμαι, πεποίηκεν, ἵνα τῇ ἐξ αὐτοῦ μακροτέρᾳ ἀποδημίᾳ εἰς λήθην ὧν ἐπεπόνθειν γενοίμην. οὐδὲ γὰρ

2 προΐῃ? an προΐωσιν? 3 D: Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐπύθετο, ἔσπευσε πρὸς τὴν ἕω παλινοστῆσαι, ἀφεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ δυσμὴν μέρεσιν εἰς φύλαξιν τὸν πρὸς πάππου θεῖον αὐτοῦ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ μετὰ μικροῦ στρατεύματος, ὅσον εἰς τριακοσίους ἠριθμημένου, τοῦ δὲ Πριλάπου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων τὸν ὃν εἶχε Σκουτέριον Ξυλέαν ὠνομασμένον, εἰς δὲ τὸν Βελεσὸν καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν Καλαμπάκι Θεόδωρον, ὃν καὶ τατᾶν τῆς αὐλῆς κατωνόμαζον, τὸν δὲ Χαβάρωνα Κωνσταντῖνον εἰς ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλβάνου, ἐμὲ δὲ πάντων προΐστασθαι.

pedem sistat, et de prioribus verba faciat, ut recto ordine continuatio historiae procedat.

66. Igitur imperator Theodorus de rebus in Musulmanorum dicione gestis certior factus, magis suis quam illis animum advertens, ingens inde Romanis regionibus imminere periculum suspicatus, in Orientem quam celerrime pedem retulit cum universis Romanorum copiis iter ad ea loca ingressus. Thessalonicae vero et in aliis Occidentis partibus in custodiam reliquit avunculum Michaelem Lascarim, consignata illi exigua nec ampla Paphlagonum manu, et ex Scythis non ultra trecentis. Prilapi et vicinorum exercituum Scuterium, Xyleam dictum, digno aedepol cognomine; Belesi tractusque circa ipsum Calampacem Theodorum, quem tatam aulae nuncupabant, Constantinum Chabaronem Albano praefecit; me praetorem creatum omnibus hisce praeesse iussit, non alio, ni fallor, scopo quam ut longiori ab eo discessu praeteritorum malorum obliviscerer. namque post plagas acceptas

εἶδέ μέ ποτε μετὰ τὰς πληγὰς ἐλευθεριάσαντα καὶ λόγοις χαρωποτέροις, ὡς εἰώθειν πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι. ἵνα γοῦν τῇ χρονίᾳ ταύτῃ διατριβῇ τῆς ψυχῆς ἡ σκυθρωπότης διαλυθείη μοι, πέπραχε τοῦτο. τάχα δὲ καὶ ὡς δυσχεραίνων ἣν τὴν ξυναυλίαν μου B βαρυνόμενος· προσέκρουον γὰρ αὐτῷ πολλάκις ἐφ' οἷς ᾔδειν οὐ κατὰ τὸν δίκαιον λόγον διαπράττεσθαι θέλοντα.

67. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πρὸς τὴν ἕω ἀπῄει, ἐγὼ δὲ κατελελείμμην τοῖς ἐν δυσμῇ. τῆς γοῦν Θεσσαλονίκης ἐξιὼν ἀφικόμην ἐπὶ τὴν Βέρροιαν· ἐκεῖσε γὰρ ὑπῆρχον καὶ οἱ τοῦ πάπα πρέσβεις, οὓς ἀπεκβαλεῖν βασιλικῷ προστάγματι ἔμελλον. κἀκεῖσε μικρὸν προσκαρτερήσας διὰ τὴν τῶν πρέσβεων ἀπεκβολὴν καὶ δι' ἑτέρας τινὰς ὑποθέσεις, ἐκεῖθεν ἐξιὼν τῆς πρὸς τὸ Ἄλβανον φερούσης ἡπτόμην. C καὶ δὴ τὰ Σέρβια παρελθὼν καὶ παραμείψας τὴν Καστορίαν καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀχρίδα παραγγείλας ἀφικόμην ἐπὶ τὸ Ἄλβανον, κἀκ τούτου μετὰ τῶν τῆς χώρας ἐκκρίτων κατείληφα τὸ Δυρράχιον. κἀκεῖσε διακαρτερήσας ἡμέρας ὀκτὼ ἐξῄειν πάντα τὰ καθ' ὁδὸν οἰκονομήσας καὶ καταρτίσας ὡς ἔμοιγε δέον ἐδόκει, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοῦ Δυρραχίου. ἐξορμήσας γοῦν τοῦ Δυρραχίου καὶ διελθὼν τὰ τῆς Χουναβίας, καὶ τὸ ὄρος ὑπερβὰς ὃ δὴ Κακὴν Πέτραν κατονομάζουσιν, εἰς τὰ περὶ τὴν Μάτην D ἀπῄειν, κἀντεῦθεν ἐπὶ τὴν Δέρβην ἀφῖγμαι. πᾶσι δὲ τοῖς καθ' ὁδὸν ξυντυχὼν τοῖς ἀμφὶ τὰ ἄστη καὶ τοῖς ἀμφὶ τὰ τοπικὰ στρα-

7 D duorum capitum loco (67 et 68): *Καὶ διελθὼν τὰ τῆς Χουναβίας καὶ τὸ ὄρος τὴν κακὴν Πέτραν, τὴν Μάτην, τὴν Δέβρην, τὴν Κύτζαβιν, εἰς Πρίλαπον ἤχθην. εἶτα τὴν Ἀλβανίαν κατέλαβον. ἦλθον εἰς Ἀχρίδαν, τὴν Πρέσπαν, τὸ Σιδηρόκαστρον, καὶ τῷ Πριλάπῳ προσέσχον.*

nunquam me liberius dicere quae sentirem, nunquam verbis hilarioribus more meo uti conspexerat. ut ergo longa ista mora moerorem e pectore demerem, id egerat; fortasse etiam mei contubernii, quod fastidiebat, taedio. saepe enim in iis quae ille contra ius fasque intentabat, ipse adversabar.

67. Imperator itaque in Orientem processit, ego in occiduis partibus restiti. egressus Thessalonica Berroeam proficiscor, ubi et papae legati immorabantur, quos imperatorio mandato dimissurus eram. ibi propter legatorum dimissionem aliaque nonnulla negotia paululum cunctatus, dein discedens Albani viam ingredior, et Serviis a tergo relictis, et Castoriam praetergressus, nec non Achrida elapsus, Albanum convenio, indeque cum nobilioribus urbis accolis Dyrrachium peto; ubi per dies octo rebus inter eundum peropportune praeparatis adornatisque, ut mihi commodius videbatur, Dyrrachiique negotiis compositis, in viam deducor, et Chunavia emensa, et montem quam Malam Petram cognominant permeans, Matem progredior, indeque Derbem appello, cum universis qui in itinere obviam facti sunt, quique vel oppida vel privatos exercitus vel publicarum etiam rerum sum-

τεύματα καὶ τοῖς τὰ δημόσια διενεργουμένοις πράγματα, διὰ τῆς
Κυτζάβεως παριὼν ἐπὶ τὸν Πρίλαπον ἐγενόμην. ταύτην γοῦν τὴν
πορείαν τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Πριλάπου διὰ
τριῶν πεποίηκα τῶν μηνῶν χειμῶνος ὥρᾳ· Δεκέβριος γὰρ ἦν ὁπότε
τῆς Βεῤῥοίας ἐξώρμων, καὶ τὸ Φεβρουαρίου τέλος ἐπὶ τὸν Πρί-
λαπον εἶχέ με.

68. Ἐκεῖσε γοῦν ἀφιγμένου μου φήμη πάμπαν δεινὴ τοῖς
ὠσὶν ἐπεισέφρησε. τὰ δὲ τῆς φήμης, ὅτι περ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ
Ἀλβάνου πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν ὁ Χαβάρων Κωνσταντῖνος
πρὸς τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ ἑάλω μηχαναῖς τῆς γυναικαδέλφης
αὐτοῦ Μαρίας, ἥτις προεῖχε μὲν ἄνδρα Σφραντζῆν τοὐπίκλην,
τότε δὲ ὑπῆρχε χήρα· δόλοις γὰρ αὐτὴ τὸν Χαβάρωνα μετελ-
θοῦσα, καὶ γράμμασιν ἐρωτικοῖς δελεάσασα τούτου τὸ φρόνημα
P 78 (κουφότερος γὰρ οὗτος περὶ τὰ τοιαῦτα τυγχάνων ἦν, εἰ καὶ ἄλ-
λως καλὸς ἐτύγχανε στρατιώτης), ταῖς πάγαις ταύτης ἁλώσιμος
ἐγεγόνει. τοὐντεῦθεν εἰς ἀποστασίαν φανερὰν ὁ Μιχαὴλ ἐξωρ-
μήκει. ἔγωγε μὲν οὖν διάγων περὶ τὸν Πρίλαπον περὶ τοῦ γεγε-
νημένου δράματος ἐπεπύσμην. ὡς εἶχον γοῦν σπουδῆς πρὸς τὸν
Λάσκαριν Μιχαὴλ ἐπιστολὴν ἐπεπόμφειν, τὰ ξυμβεβηκότα τούτῳ
διὰ ταύτης δηλοποιῶν, καὶ ἐπὶ τὴν Πελαγονίαν ἀφῖχθαι τοῦτον
γεγράφηκα, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ἀφιγμένος ἐκεῖσε καὶ ἄμφω εἰς ἓν
γεγονότες περὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας ἡμῖν πραγμάτων τὴν ξυμβουλὴν
B ποιησαίμεθα. ξυνήλθομεν γοῦν καὶ ἄμφω ἐν τῇ Πελαγονίᾳ, καὶ
μεθ' ἡμῶν καὶ ὁ Ξυλέας Σχουτέριος. ὑπελαμβάνομεν γὰρ αὐτὸν

8 περ] περὶ vulgo 20 περὶ vulgo.

mam peragerent, sermonem consererens; et per Cytzabim transiens Prilapum contendi. iter hoc Thessalonica coeptum ad Prilapum usque per tres menses tempestate hiberna perfeci. Decembri namque Berroea egredior, et Februario exeunte Prilapum appello.

68. Ubi eo venissem, vox quaedam, sed nimis dira ad aures nostras advolat. rumor erat Chabaronem Constantinum, cui Albani praefectura ab imperatore commissa fuerat, a Michaele despota, uxoris illius sororis Mariae, quae prius viro Sphrantzae cognomine nupserat, sed tum vidua aetatem agebat, insidiis circumventum captum fuisse. illa etenim dolis subductum et literis amatoriis insidiose compulsum (namque in his erat ille levior, licet miles praestans atque egregius) retibus illa suis intercipit. hinc palam Michael defectionem fecit. ego itaque Prilapi degens, ut primum flagitium audivi, qua potui diligentia literas, quibus quae evenerant indico, ad Michaelem Lascarim mitto, cui et Pelagoniam accessum, ut eo profectus et ambo in unum coeuntes de rebus, quae prae manibus erant, consilium iniremus. ambo ergo Pelagoniam progredimur. nobiscum Scuterius Xyleas ad-

ἄνθρωπον στρατιωτικὸν εἶναι ἢ κἂν ῥωμαιόφρονα· καὶ γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος πολλὴν περὶ αὐτοῦ εἶχεν ὑπόληψιν, στρατηγικήν τε αὐτὸν αὐχεῖν ἐμπειρίαν καὶ περὶ αὐτὸν καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων εὔνοιαν κεκτῆσθαι τὴν ἀκροτάτην. ἐπεὶ οὖν ξυνήειμεν, ἐβουλευσάμεθα οὑτωσί, τὸν μὲν Λάσκαριν Μιχαὴλ λαβεῖν τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στρατόπεδον, τό τε Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ Σκυθικόν, καὶ ἀποχωρῆσαι τῶν περὶ τὴν Βέρροιαν χώρων (ἐκεῖσε καὶ γὰρ ἐποιεῖτο τὰς σκηνάς) καὶ ἐπὶ τὴν Πελαγονίαν ὁρμῆσαι κἀκεῖσε C στρατοπεδεῦσαι. ὡσαύτως καὶ ὁ Ξυλέας Σκουτέριος ἵνα λάβῃ τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στρατιωτικὸν σύνταγμα (ἐκεῖνο γὰρ μᾶλλον εἰς πλῆθος ἠρίθμητο) καὶ συνέλθοι τῷ Λάσκαρι Μιχαήλ, καὶ ἡνωμένος ἐν τοῖς περὶ τὴν Πελαγονίαν μέρεσι στρατοπεδεύσασθαι. ἐν ἐπικαίρῳ γὰρ ἦν ὁ τόπος ἐπὶ τὴν τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Σέρβων, ὡς ἐπυθόμεθα ὅτι καὶ οὗτοι συμφώνους λόγους πρὸς τὸν δεσπότην Μιχαὴλ ἐπεποίηντο. ἐκείνους μὲν οὖν ἐκπληρῶσαι τὰ βεβουλευμένα ὑπεσχημένους κατέλιπον, ἐγὼ δὲ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπηρεσίας μου τὴν Ἀχρίδα κατέλαβον, εἴ πως ἂν D δυνηθείην τὰ τῶν Ἀλβανιτῶν διορθώσασθαι. προύλαβον δὲ ἐξαποστεῖλαι ἐπὶ τὸ Ἄλβανον τὸν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης Ἰσαάκιον τὸν Νεστόγγον, ἔνταλμα δοὺς αὐτῷ κατ' ἔθος περιλαμβάνον τῆς ἡγεμονίας περίληψιν. ὥριστό μοι καὶ γὰρ ἐπ' ἀδείας ἔχειν με τοιαῦτα ποιεῖν, ἐνεργοῦντας καὶ δημόσια διαπραττομένους καὶ στρατευμάτων προϊσταμένους καὶ χωρῶν ἡγεμονίαν κεκτημένους ἀνταλλάττειν ὡς ἂν βουλοίμην. εἱλόμην οὖν ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ Ἄλ-

11 ἡνωμένους? an ἡνωμένοι — στρατοπεδεύσαιντο?

venerat: eum enim militiam doctum vel saltem Romanorum partium fautorem existimabamus, quandoquidem et imperator Theodorus non aliter de eo sentiebat: nam militarem ille experientiam prae se ferebat, ostentabatque se erga imperatorem reliquosque Romanos quam maxima benevolentia affici. convenimus; deliberavimus Michaelem Lascarim cum universa militum manu, Romanorum nempe ac Scytharum, ex Berroeae locis, ubi castra metabatur, deflectere et Pelagoniam advehi in eaque tentoria locare. eodem modo Scuterium Xyleam cum suo exercitu, multitudine longe ampliore, Michaeli Lascari coniungi et circa Pelagoniae loca castra ponere. locus ad Michaelis despotae ac Serverum (hi enim etiam cum despota Michaele foedus inierant) impetum comprimendum satis idoneus atque opportunus, ut accepimus, erat. his decreta se completuros pollicitis, relictis, ipse cum decenti famulitio atque servitio Achridam venio, si forte potuissem res Albanitarum corrigere. Albanum praemiseram imperatoriae mensae praefectum Isaacium Nestongum, cum illi antea, quidquid agendum esset circa administrationem, in mandatis pro more dedissem: nutu namque meo similia peragi iniunctum fuerat; ministros item et publica procurantes, nec non ductores exercituum praefectosque urbium, utcunque mihi libuisset permutari. satius itaque duxi Albanum

βανον καὶ τῆς τῆς χώρας ἕνεκε διορθώσεως καὶ τοῦ μαθεῖν με τί ἂν ὁ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης πεποίηκεν. ἀπελθὼν γοῦν τὸν μὲν ἐπὶ τῆς τραπέζης, καθὼς ἂν εἶχον ἰσχύος, τοῦ Ἀλβάνου ἐξήγαγον. προύφθασαν γὰρ τὸ τῶν Ἀλβανιτῶν ἔθνος, καὶ τὰ τῆς ἀνταρσίας ἐκπεπληρώκασιν· ἅπαντες γὰρ ξυνῆλθον τῷ ἀποστάτῃ δεσπότῃ Μιχαήλ. ἐπεὶ γοῦν αὐτὸς ἑώρων τὰ πάντα κυκώμενα, ἐκ τῶν Δεβρῶν ἀπάρας (πλείους γὰρ ἐκεῖσε ἡμέρας ἢ ἔδει διή-
P 79 νυσα· κύκλῳ γὰρ εἶχον τοὺς πολεμίους) μετὰ μετρίων τινῶν ἀνδρῶν τῶν ἐξυπηρετούντων μοι μεθ' ὅπλων κατείληφα τὴν Ἀχρίδα. κἀκεῖσε γοῦν τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης εἰς φυλακὴν τοῦ κάστρου ἀφείς, διαβὰς τὴν Πρέσπαν καὶ τὸ οὕτω πως ἐπονομαζόμενον Σιδηρόκαστρον, τῷ Πριλάπῳ προσέσχον, καὶ οἷον ἐδόκουν ὡς εἰς λιμένα τινὰ προσοκεῖλαί με ἄκλυστον. ὑπῆρξε δὲ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐκεῖσε οὖσιν ἡμετέροις τὰ ἐναντία. τῶν γὰρ πέριξ χωρῶν καὶ κάστρων ὁ ἀντάρτης ἐπιδραξάμενος Μιχαὴλ ἑνὸς καὶ μόνου τοῦ Πριλάπου ἐλείπετο, καὶ ἔσπευδεν, ὅσον ἦν αὐτῷ δυνατόν, ὑφ' ἑαυτὸν ποιῆσαι τὸν Πρίλαπον· οὕτω γὰρ ἦν ἐξὸν αὐτῷ καὶ ἀσφαλῶς τῶν
B πέριξ κρατεῖν. ἐπῆλθε γοῦν καὶ ἡμῖν μετ' οὐ πολὺ τὸ πρῶτον ὁ ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατεύματος ἅπαντος, καὶ ἀπεπειράσατο στρατιωτικαῖς μεθόδοις τοῦ ἄστεως. τὸ δὲ ἦν ἀσφαλὲς καὶ οὐ ῥᾴδιον χειρωθῆναι. ἐθάρρει δὲ οὗτος μᾶλλον ταῖς τῶν οἰκητόρων ἐπιβουλαῖς. τῷ τότε μὲν οὖν ἀπεκρούσθη, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ λαβὼν ἐπανέζευξε καὶ τοῖς γύρωθεν τόποις περιεπόλευεν, ἡμεῖς δὲ ἐγκλεισάμενοι τῷ τοῦ Πριλάπου ἄστει καὶ

abire ad loci emendationem, nec non et cognoscendum quid mensae imperatoriae praefectus praestitisset. praefectum mensae, uti potui, Albano eduxi; gens enim Albanitarum coniurationem inierant et cum defectore Michaele despota conspirarant. cum turbata omnia comperissem, Debris discedens (namque plures ibi dies quam opus esset perstiteram) undique me hostibus ambientibus armata manu Achridam haud multo cum famulatu profectus sum. ibique oppidi custodiam mensae praefecto committens, et Prespam praeteriens et quod vulgo Siderocastrum dicitur, Prilapum perveni, et tunc me veluti in portum tranquillum et tutum invectum esse rebar. mihi nihilo minus, aliisque qui ex nostris ibidem agebant, contraria evenere. oppidorum enim ac castellorum adiacentium Michael defector potitus uno et solo Prilapo destituebatur; ideoque quam cupidissime ad illud occupandum festinabat: eo quippe subacto, sine ullo incommodo tutoque circum circa alia poterat expugnare. neque diu post nos quoque defector Michael cum suo exercitu universo aggreditur, et militaribus artibus oppidum attentat. erat illud munitum et aggressu difficile, quamvis ille in oppidanorum insidiis spem haerentius fixerat. attamen tunc ille repulsus est, qui recollecto exercitu regreditur et in circumstantibus locis oberrat. nos Prilapi occlusi, ac si in car-

ὡς ἐν εἱρκτῇ καθειργμένοι γεγόναμεν. καὶ τὰ μὲν ἐν ἡμῖν οὕτω ξυνέβη, ὁ δὲ τῆς ἱστορίας λόγος τῶν ἐπὶ τὴν ἕω γεγενημένων ἐχέσθω.

69. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διαπεραιωθεὶς τὸν Ἑλλήσποντον, C ὡς εἶχε τάχους ἐπὶ τοὺς τῆς Λυδίας τόπους κεχώρηκε, καὶ περὶ τὰς Σάρδεις τὰς σκηνὰς ἔπηξεν. ὁ δὲ Περσάρχης σουλτάνος φυζακινῆς ἐλάφου κραδίην ἔχων, εἶπεν ἂν ποιητής, τὴν χώραν τούτου καταλιπών, ἐπείπερ καὶ τὸ τούτου στράτευμα καταλέλυται, φυγὰς πρὸς τὸν βασιλέα χωρεῖ. ὁ δὲ ἐδέξατο τοῦτον, καὶ δωρήμασιν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν φιλοτίμως ἐδεξιώσατο, καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἐπαναζεῦξαι τούτους πεποίηκε, δοὺς αὐτοῖς D στράτευμα μέτριον· εἰς τετρακοσίους γὰρ καὶ μόνον ἠρίθμητο. ἡγεμόνα δὲ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἰσαάκιον Δούκαν κατέστησεν, ὃν καὶ Μούρτζουφλον ἐπωνόμαζον, τῷ γένει τούτου τοὐπίκλην ἐπιθέντων τινῶν τῶν παίζειν εἰωθότων περὶ τὰς κλήσεις, πριμμικήριον τότε τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τελοῦντα. ὁ δὲ Περσάρχης ἀντίχαριν ἀντιδοῦναι θέλων τῷ βασιλεῖ τὸ ἄστυ τῆς Λαοδικείας ἀπεχαρίσατο, καὶ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ καὶ Ῥωμαϊκὴ φυλακή. ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον τοῦτο προσεκαρτέρησε, καὶ πάλιν ὑπὸ τοὺς Μουσουλ-

4 D: Ὁ δὲ βασιλεὺς διαπεραιωθεὶς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς εἶχε τάχους ἐπὶ τοὺς τῆς Λυδίας τόπους κεχώρηκε, καὶ περὶ τὰς Σάρδεις τὰς σκηνὰς ἔπηξεν. ὁ δὲ σουλτάνος τὴν αὐτοῦ χώραν καταλιπὼν φυγὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο. ὁ δὲ δώροις τοῦτον ἐδεξιώσατο, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπαναζεῦξαι πεποίηκε, δοὺς αὐτῷ καὶ στρατὸν τετρακοσίων ἐπιλέκτων, στήσας αὐτοῖς ἡγεμόνα Ἰσαάκιον Δούκαν τὸν Μούρτζουφλον. ὁ δὲ Περσάρχης τὸ ἄστυ τῆς Λαοδικείας τῷ βασιλεῖ ἐχαρίσατο· ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον ἦν Ῥωμαίων. ὁ μὲν οὖν σουλτάνος ἐπεὶ μὴ ἐξίσχυε τοῖς Ταχαρίοις ἀνθίστασθαι, εἰς ξυμβάσεις αὐτοῖς συνῆλθε ὑπὸ τέλει φόρων, ἐξ οὗ ἕως νῦν φορολογοῦνται. ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ὅρκον παρὰ τοῦ βασιλέως λαβὼν πρὸς αὐτὸν ἐπανέζευξε. 15 ἐπὶ vulgo.

cere circumventi essemus, astringebamur. et res nostra ita se habebat. orationis porro series, unde digressa est, in Orientem revertatur.

69. Imperator Hellespontum transmittens quam celerrime ad Lydiae loca devenit, et apud Sardes castra posuit. Persarum princeps sultanus timidi cervi cor habens, ut poeta loqueretur, propria deserens, quando illius exercitus attritus erat, fugitivus imperatorem convenit. ille virum amplexatus, muneribusque eundem et socios ditatos, honorifice ac humanissime pertractavit, et in regionem propriam remisit, pusilla etiam militum manu concessa (nam quadringenti numero omnes erant), et exercitus ductorem instituit Isaacium Ducam, Murtzuphlum cognominatum, quod illius generi nonnulli, qui in similibus imponendis ludere solent, cognomen esse addiderant, tum imperatoriae aulae primicerium. Persarum princeps par pari dare hostimentum cupiens imperatori Laodiceam urbem donávit, ingressaque est in eam Romanorum, quae paulum perduravit, custodia, urbe rursus a Mu-

μάνους τὸ ἄστυ τοῦτο γεγένηται· οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατὸν ὑπὸ Ῥωμαίων φυλάττεσθαι. ὁ μὲν οὖν σουλτάνος ἐπεὶ μὴ ἐξίσχυε τοῖς Ταχαρίοις ἀνθίστασθαι, μετὰ τῶν αὐτοῦ λογάδων βουλευσάμενος εἰς ξυμβιβάσεις καὶ συμφωνίας τοῖς Ταχαρίοις ξυνῆλθε, καὶ ὑπόφοροι τούτοις ἐγένοντο, καὶ ἔκτοτε τυγχάνουσιν σφίσιν αὐτοῖς οἱ
P 80 Μουσουλμάνοι φορολογούμενοι. ὁ δὲ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν, ὅρκον πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν εἰς ἀσφάλειαν πρὸς αὐτὸν ἐπανέζευξε καὶ τοῖς οἰκείοις αὖθις ἀπεκατέστη καὶ τῶν ἰδίων ἀπήλαυσεν.

70. Οὔπω πάνυ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ δυσμὴν ταραττόμενα λίαν ἐπεγνώκει ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ πλείω πρὸς τοῦ ἀντάρτου Μιχαὴλ ἁλισκόμενα, καὶ ἔδει στρατηγὸν ἄνδρα μετὰ στρατεύματος εἰς ἀντιπαράταξιν στεῖλαι, τὸν εἰρημένον Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἐξελέξατο, δοὺς αὐτῷ καὶ στράτευμα ἐκ Μακεδονίας, πάνυ τε τῷ ποσῷ ὀλίγον καὶ ἀνωφελέστατον τῇ
B ποιότητι. ὁ δὲ (καὶ γὰρ οὐκ εἶχεν ἀντιλέγειν τοῖς αὐτῷ προστατтομένοις) λαβὼν τὸ σμικροπρεπὲς ἐκεῖνο καὶ ἀπόλεμον στράτευμα τὴν Θεσσαλονίκην καταλαμβάνει, κἀκεῖθεν διαβὰς τὸν Βαρδάριον, ὃν οἱ παλαιοὶ Ναξιὸν ὀνομάζουσι, καὶ τῷ Λάσκαρι Μιχαὴλ ἑνωθείς, καὶ ἄμφω βουλὴν ποιησάμενοι κατὰ τῆς Βεῤῥοίας ὡρμήκασιν, οὐχ ἵνα μαχέσωνται ταύτῃ (οὐδὲ γὰρ ἐξῆν αὐτοῖς τοιοῦτόν τι διαπράττεσθαι) ἀλλ' ἵνα λείαν τὰ περὶ ταύτην ποιή-

10 D: Καὶ στέλλεται τοῦτον κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ μετὰ στρατεύματος. ὁ δὲ διαβὰς τὸν Βαρδάριον, ὃν οἱ παλαιοὶ Ναξειὸν ὀνομάζουσι, καὶ τῷ Λάσκαρι Μιχαὴλ ἑνωθεὶς τὴν Βέῤῥοιαν ἐληΐσατο. οἱ δὲ Σέρβοι τὴν Κύτζαβιν παραμείψαντες τὰ πέριξ Πριλάπου ἐσκύλευον. ὁ δὲ Σκουτέριος ἐμπλακεὶς τούτοις ἀσυντάκτως ἥττηται.

sulmanis occupata; neque enim fieri poterat ut a Romanis custodiretur. sultanus ad resistendum Tachariis impar, cum proceribus consilio inito, pacem et foedus a Tachariis accipit seseque illis subdit; et ex eo tributa Musulmani Tachariis persolvunt. interim Michael Comnenus Palaeologus, cuius saepius meminimus, iureiurando ab imperatore ut tutus ageret suscepto, redit, propriisque redditus bona sua recuperat

70. Inter paucos dies, ubi res quae in Occidente gerebantur quam maxime manifestas habuit imperator, et pleraque a Michaele defectore occupari, transmittendusque esset rei militaris peritia praeditus cum exercitu, qui adversariorum impetum sustineret, dictum Michaelem Comnenum elegit, illique exercitum ex Macedonibus collectum tradidit, numero hominum haud amplum, viribus infirmum plane atque inutilem. ipse neque contra obniti neque iussa exuere idoneum ratus, cum pusillo et viribus imbecillo exercitu sese Thessalonicam confert. inde Bardarium, quem antiqui Naxium appellabant, transvectus, et cum Michaele Lascari copulatus, cumque eo consilio inito, Berroeam irrumpunt, non quod eam aggredi vellent (neque enim id poterant) sed ut circa eam loca praedam militibus darent. et sane maxi-

σωνται. καὶ ἐσκύλευσαν πολλά· ζώων γὰρ πληθὺν οὐκ εὐχερῶς ἀριθμουμένην οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ἐληΐσαντο. ἐν οἷς δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίουν, ὁ τῶν Σέρβων ἄρχων τὴν τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ ἀντ- C αρσίαν μαθών, γένος ἔκσπονδον καὶ μηδέποτε εἰδὸς χάριν τοῖς εἰς αὐτὸ ἐπιδειξαμένοις χρηστόν, ἀλλὰ διὰ μικρόν τι κέρδος τὸ φιλίας ἀπορρῖπτον καὶ καταπατοῦν κύπελλον, στράτευμα συναθροίσας ὡς εἰς χιλίους ἠριθμημένον κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκπέπομφε χωρῶν. οὗτοι μὲν οὖν τὴν Κύτζαβιν παραμείψαντες τὰ πέριξ τοῦ Πριλάπου ἐσκύλευον. ὁ δὲ Σκουτέριος Ξυλέας μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἐγγύς που τοῦ ἄστεως κείμενος, ὡς εἶδε τὸ τῶν Σέρβων στράτευμα τὴν χώραν ληΐζον καὶ πυρὰ πανταχοῦ ἀναπτόμενα, ἄνθρωπος ἀδαὴς τὰ πολεμικὰ καὶ μηδ' ὅλως D ἐμπειρίαν ἔχων στρατιωτικὴν (οὔτε γὰρ σκοποὺς εἶχε μακράν, ὥστε πόρρωθεν μαθεῖν τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, οὔτε συνάξαι στράτευμα ἐπεγνώκει) ἀπέλυσεν ἕκαστον κατὰ τῶν Σέρβων ὁρμᾶν ὡς ἐβούλετο. διαλυθέντες γοῦν τῆς συντάξεως καὶ ὀλίγοι τοῖς Σέρβοις πλείοσιν οὖσιν ἡλίσκοντο συμπλεκόμενοι. καὶ οἱ μὲν ἔργον μαχαίρας ἐγένοντο, οἱ δὲ ἐζωγροῦντο καὶ δεσμῶται ἀπήγοντο. ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ξυλέας Σκουτέριος μετὰ τῶν ἐναπολειφθέντων στρατιωτῶν κατὰ τῶν Σέρβων ὁρμήσας μόγις που διεσώθη, ὄρη διελθὼν καὶ βουνοὺς καὶ κρημνώδεις τόπους ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διωκόμενος. οὕτω μὲν οὖν τὸ ἐν τῷ Πριλάπῳ καταλέλυται στράτευμα, καὶ ἡμεῖς ἐγκεκλεισμένοι τῷ τοῦ Πριλάπου ἄστει καὶ οἷον ἐγκαθειργμένοι γεγόναμεν.

mos quaestus praedasque fecerunt. nam animalium multitudinem non facili negotio numerandam milites adduxerunt. interim dum isti in agro fertili praeda onerantur, Servorum princeps defectoris Michaelis perfidiam edoctus, genere quidem foedifrago et semper in beneficos et liberales ingrato et inhumano, et parvi emolumenti gratia amicitiae poculum, ut dicitur, conculcante, exercitu mille hominum coacto Romanam dicionem infestat. hi itaque Citzabim praetergressi Prilapi adiacentem regionem praedatum ibant; porro Scuterius Xyleas cum suo milite, licet oppido appropinquasset, Servos omnia vastantes atque igne corrumpentes conspiciens, vir belli expers et qui praeliarem experientiam ne per somnium quidem degustarat (neque enim speculatores longe dimiserat, ut per eos hostium irruptionem atque insidias cognosceret), neque copias disponere edoctus, unumquemque, quo animus ferret, in Servos impetum facere concessit. quare perturbato ordine, pauci ipsi Servis numerosioribus occursantes capi, quorum alii ensibus obtruncati, alii vivi vinculis colligati deduci. ipse quoque Scuterius Xyleas cum reliqua militum manu in Servos irruens fugatur, et montibus ac collibus praeruptisque locis emensis, vix tandem salutem consequitur. et hoc modo exercitus, qui Prilapi erat, dissipatur. nos porro in Prilapi oppido concludimur et carceri, ut ita dicam, mancipamur.

P 81 **71.** *Οἱ δὲ περὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον καὶ οἱ περὶ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ τοιάδε πεπόνθασιν. ἐπεὶ τὴν λείαν ἐν τῇ Βερροίᾳ πεποίηνται, περὶ τὸν ἐν Βοδηνοῖς χῶρον ἐσκήνωσαν, ὁμαλόν τε ὄντα καὶ εἰς τροφὴν ἵππων χρήσιμον. ὁ ἀποστάτης δὲ Μιχαὴλ ὁ δεσπότης τὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἀκριβῶς ἐγνωκώς, καὶ εἰς ὁπόσον τοῦτο ἠρίθμηται καὶ ὡς πλὴν ὀλίγων τὸ πᾶν ἐστὶν ἀνωφελὲς καὶ ἀχρήσιμον, ἐκλογὴν ποιησάμενος ἀπὸ παντὸς αὐτοῦ τοῦ στρατεύματος καὶ οἷον ἐξ ἁπάντων τοὺς κρείττους χωρίσας καὶ ὡς εἰς πεντακοσίους αὐτοὺς ἀριθμή-*
B *σας, καὶ στρατηγὸν χειροτονήσας τὸν νόθον αὐτοῦ υἱὸν τὸν Θεόδωρον, κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος πέπομφεν. ἔτυχε δὲ τῷ τότε καὶ ὁ Λαμπαρδᾶς Μανουὴλ μετὰ στρατεύματος συρφετώδους καὶ ξύγκλυδος πρὸς τοῦ βασιλέως ἀποσταλεὶς τοῖς προσοῦσιν ἡγεμόσι συγκῦρσαι, καὶ κατεμέμφετο αὐτοὺς ὡς προλαβόντας καὶ τὴν λείαν ἐργασαμένους, κἀκεῖνον δὲ ἄμοιρον γενέσθαι τοῦ κέρδους. ἐν οἷς γοῦν τὰ τοιαῦτα συνωμιλοῦντο οἱ τοῦ στρατεύματος ἡγεμόνες, τὸ ὑπὸ τὸν Λαμπαρδᾶν Μανουὴλ συρφετῶδες στράτευμα, ὧν οἱ πλείους ἐπωχοῦντο φορβάσι καὶ εἶχον αὐτὰς*
C *τὰ χρειώδη πεφορτισμένας, μὴ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων εἰδότων εἴχοντο τῆς ὁδοῦ τῆς παραμειβούσης τὸ ἄστυ τῶν Βοδηνῶν, ἵνα πρότερον τῶν ἄλλων διελθόντες λείαν καὶ οὗτοι ποιήσαιντο. ξυν-*

1 D: *Καὶ ὁ ἀποστάτης Μιχαὴλ στρατιὰν ἐκπέμψας, στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν νόθον υἱὸν αὐτοῦ Θεόδωρον, τοὺς ὄντας ἐκεῖσε ἐν ἀκαρεῖ ἐστρέψατο. ὃ γνοὺς ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ κατ' αὐτῶν ὁρμᾷ, καὶ τῷ στρατηγῷ τοῦ ἀποστάτου Θεοδώρῳ συρρήξας βάλλει τοῦτον τοῦ ἵππου καὶ ἱκετὴν ὑπὲρ τοῦ μὴ θανεῖν δέχεται. παραδίδωσιν οὖν τοῦτον Τούρκῳ τινί, καὶ ὃς πεφόνευκε τοῦτον. καὶ ἐτρέψαντο τοὺς τοῦ ἀποστάτου. εἶτα ἀφίκοντο πρὸς τὸν Πρίλαπον, καὶ ὀλίγας ἡμέρας προσμείναντες ὑπέστρεψαν.* 14 *προσλαβόντας* vulgo 16 *συνημιλλῶντο?*

71. Qui vero cum Michaele Comneno Palaeologo et Michaele Lascari erant, talia tulerunt. Berroeae omnia depraedati apud Bodenos castra locant, planitiem fertilem alendisque equis apprime idoneam. Michael despota defector Romanum militem, quantus esset, et illius numerum plane callens, ex illisque praeter paucos reliquos omnes neque usui neque ulli bono esse, ex universo suo exercitu electis et ex cunctis probatioribus secretis quingentis numero, filio suo Spurio Theodoro ductore constituto in Romanas cohortes immittit. ea etiam tempestate Manuel Lampardas cum tumultuario ac collecticio exercitu ab imperatore, ut cum aliis ducibus aggregaretur, mittitur. sed enim ipse aegre ferebat eos praedam praeripuisse, semet lucri expertem labori superesse. interim dum haec inter se conferunt copiarum ductores, viles abiectaeque Manuelis Lampardae cohortes, ex quibus plerique gregalibus equis rerum necessariarum onustis vehebantur, insciis aliis ducibus iter, quod ultra Bodenorum oppidum extendebatur, continuant, ut aliis anteversis ipsi quoque praedam praeoccuparent. illis obviam fit in Bo-

ηντήκει γοῦν αὐτοῖς ἐν τῇ κλείσει τῶν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ὀρῶν τὸ ἀποσταλὲν πρὸς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ στράτευμα πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων καταπολέμησιν. ἄνδρες γοῦν στρατιῶται γενναῖοι ὑψαύχεσιν ἵπποις ἐποχούμενοι καὶ τοῖς ὅπλοις κατάφρακτοι ἀνθρωπίσκοις ξυντυχόντες ἀόπλοις καὶ ἀγεννέσι καὶ θηλείαις ἵπποις ἐφεζομένοις ἐν ἀκαρεῖ πάντας ἐτρέψαντο τούτους. φυγάδες γοῦν ἔνιοι ἐκ τούτων γεγενημένοι καὶ πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἀφιγμένοι D ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὰ ξυμβάντα. ὁ δὲ οὐκ ἐθροήθη τῷ αἰφνιδίῳ, ἰσχυρὸς δὲ ὢν τὴν χεῖρα καὶ τὴν γνώμην ἀνδρεῖος καὶ τὰ μάχιμα ἔμπειρος (πολλοῖς γὰρ καὶ πρότερον τοῖς πολεμικοῖς ἐγγεγύμναστο) ὁπλισθεὶς καὶ δόρυ λαβὼν καὶ τὸ στρατιωτικόν, ὅπερ ἦν ὑπὸ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ ἐκ Παφλαγονίας ὡρμημένον καὶ εἰς πεντήκοντα ἄνδρας ἠριθμημένον (ἐκεῖνο καὶ γὰρ μόνον ἐτύγχανε τῶν ἄλλων κρεῖττον καὶ πολεμῆσαι δυνάμενον), κατὰ τῶν ἐναντίων ὁρμᾷ. ὁ δὲ Λάσκαρις Μιχαήλ, ὡς εἰώθει, οὐ θώρακα ἀλλὰ θωρακίδιον ὑπενδυθείς, ὡς ἂν ἔχοι ῥᾳδίως φεύγειν, ἐκ πλαγίου τῆς μάχης ἦν καὶ ἐσκόπει τὸ γενησόμενον. ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς Μιχαὴλ τῷ πρώτως ἐρχομένῳ ξυναντήσας βάλλει τῷ δόρατι καὶ ῥίπτει τῆς ἐφεστρίδος· ἦν δὲ ὁ ῥηθεὶς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ νόθος υἱὸς Θεόδωρος. τοῦ πτώματος γοῦν ἀναστὰς οὗτος προσέδραμε τῷ Κομνηνῷ Μιχαήλ, καὶ ἐδυσώπει μὴ φονευ- P 82 θῆναι. ἠγνόει δὲ τοῦτον ὁ Κομνηνός, καὶ ὅστις ἦν οὐκ ἠπίστατο. παραδίδωσι γοῦν αὐτὸν Τούρκῳ τινί, καὶ ὃς πεφόνευκε τοῦτον. εἶτα ξυμπλακέντες οἱ σὺν αὐτῷ Παφλαγόνες τοῖς λοιποῖς ἄλλος

denorum montium claustris Michaelis defectoris agmen ad oppugnandos Romanos transmissum. milites ergo fortes ac strenui, superbis equis vecti et armis undique septi, homunciones inermes ac putidos, equulis insidentes, nulla mora omnes terga vertere coegere. ex his nonnulli, qui sibi fuga consuluerant, ad Michaelem Comnenum concedentes, quaecunque acciderant enarrant. ille re insolita atque improvisa minime consternatus, vir manu validus, natura fortis, militiae magna scientia et animo ingenti celebris, tanquam qui et antea praeliis consueverat, armatus, hasta arrepta, et agmine, quod Michael Lascaris e Paphlagonia duxerat, quinquaginta tantum hominum conducto (illud namque solum pugnam sustinere uti caeteris praestantius poterat) in hostes arma movet. Lascaris Michael pro suo more non lorica sed loricula circumdatus, ut expeditius in fugam sese coniiceret, e latere pugnae eventum observat. at Comnenus Michael primo hostium obviam factus hasta percussum sagulo pellit. erat is quem diximus, Michaelis defectoris filius spurius Theodorus, qui lapsu sublevatus Michaeli Comneno supplicatum venit, multisque verbis ne neci traderetur efflagitabat. eum Michael neque cognoscebat, neque quis esset sciebat; quare Turcae cuidam traditus occiditur. dein Paphlagones pugnae comites cum reliquis confligen-

ἄλλον ἔβαλλε, καὶ τὸ τοῦ πολέμου τέλος εἰς τροπὴν μὲν οἱ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ ἀπεῖδον, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ πλείους ἢ εἴκοσι τῶν ἐκκρίτων ζωγρήσαντες καὶ πολλοὺς ἄλλους ξίφους ἔργον ποιήσαντες ἔστησαν· οὐδὲ γὰρ εἶχον διώκειν πάνυ B ὀλίγοι τυγχάνοντες, προδιεφθαρμένων καὶ διαλελυμένων τῶν προαπερχομένων στρατιωτῶν, ὡς εἰρήκειμεν. οὕτω μὲν οὖν καὶ αὐτοῖς δυστυχῶς ξυνέβη τὰ πράγματα κατ' ἴσον τοῖς περὶ τὸν Πρίλαπον. ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς Μιχαὴλ καὶ ὁ Λάσκαρις Μιχαὴλ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ἡγεμόνες τυγχάνοντες τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ παρ' ἡμῶν ἠναγκάζοντο καταλαβεῖν εἰς τὸν Πρίλαπον καὶ ἡμῖν ξυντυχεῖν, ἑκόντες ἄκοντες ἀφίκοντο παρ' ἡμᾶς, καὶ ὀλίγας ἡμέρας προσκαρτερήσαντες μεθ' ἡμῶν, ἐπεὶ μὴ εἶχον δυνάμεως συστάδην ξυνελθεῖν καὶ τὸν ἀποστάτην μαχέσασθαι Μιχαήλ, ἀφέντες ἡμᾶς ὑπέστρεψαν· τήν τε γὰρ ἀπιστίαν τῶν οἰκητόρων C διενοήσαντο, καὶ τὸ ἀμφίβολον τῶν εἰς φύλαξιν αὐτοῦ τεταγμένων νουνεχῶς ἐτεκμήραντο. ἐναπελείφθην γοῦν καὶ αὐτὸς ἐν Πριλάπῳ μετὰ τῶν ὄντων εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ ἄστεως· οὕτω καὶ γὰρ ὁ κρατῶν μοι προστέταχεν.

72. Ἐπῆλθε γοῦν τὸ δεύτερον καθ' ἡμῶν ὁ ἀποστάτης Μιχαήλ, καὶ ἐπεὶ ἐκεχειρίαν εἶχεν (ἐπέγνω γὰρ ὡς αἱ βασιλικαὶ δυνάμεις ἀδυνατοῦσι τοῦτον ἀντιστάδην μαχέσασθαι), περιε-

19 D: *Καὶ ἐπεὶ ἐκεχειρίαν εἶχε, περιεστοίχισε τὸ ἄστυ καὶ ἑλεπόλεις συνίστα καὶ κλίμακας ἔφερεν, ὡς ἂν διὰ τούτων περὶ τὸ ἄστυ ἀναρριχήσαιντο. ἀλλὰ τότε μὲν τραπέντες πλεῖστοι ἔργον φόνου γεγόνεισαν. αὖθις δὲ προσβολὴ περισσοτέρα περὶ τὸ ἄστυ, καὶ ἡ ἀπόκρουσις ὁμοία. ὡσαύτως καὶ ἡ τρίτη. εἶτα ἠρέμα παρεκάθηντο, καὶ οὕτως εἷλον τὸν Πρίλαπον.*

tes alius alium trucidabant: tandemque pugna extrema Michaelis defectoris milites fugae se dedere, Michaelis Comneni viginti et amplius ex electioribus adversariis vivis captis, et pluribus aliis obtruncatis finem conatui fecere. namque cum essent admodum pauci, aliis militibus, qui ante eos praeliis se immiscuerant, ruptis ac dissipatis, ut ante narravimus, persequi minime poterant. et sic illis misere ac infeliciter, quemadmodum et iis qui apud Prilapum ceciderunt, res evenit. postmodum Michael Comnenus, Michael Lascaris et caeteri ductores cohortium a nobis compulsi et ad Prilapum accersiti, ut consilii causa accederent, volentes nolentes concedunt. et per paucos dies nobiscum morati, cum vires ad comminus et aperto Marte Michaelem defectorem oppugnandum non suppeterent, relictis nobis revertuntur. accolarum enim perfidiam animadverterunt, et eorum, quibus custodia tradita erat, leve atque inconstans prudenter cauteque ingenium subodorati sunt. quare ipse cum iis qui in oppidi custodia erant (namque sic mandaverat imperator) Prilapi permansi.

72. Michael defector altera vice nos adoritur, et cum in tuto sua vidisset (cognoverat enim imperatorias copias neque ad malum propulsandum neque ad resistendum idoneas), oppidum obsidione cinxit et aptavit arietes

στοίχισι τὸ ἄστυ φρουρᾷ καὶ ἑλεπόλεις ἵστα. ἦσαν δὲ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ σὺν ἡμῖν τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες. πρῶτον γοῦν πεποίηκεν ἀπόπειραν, καὶ ὁπλίσας τὸ σύμπαν αὐτοῦ στράτευμα τῷ ἄστει προσέβαλε, τοξόταις καὶ σφενδονήταις εὐστόχοις χρησάμενος. καὶ κλίμακας ἔφερον, ὡς ἂν διὰ τῶν κλιμάκων ἐπὶ τὸ ἄστυ ἀναρριχήσαιντο. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐτράπησαν, καὶ πλείους ἐξ αὐτῶν ἔργον D φόνου γεγένηνται λίθοις βεβλημένοι καὶ ὀϊστοῖς. καὶ μέχρι μὲν ἡμερῶν τινῶν ἡσύχασαν, καὶ πάλιν οἱ ἐντὸς καὶ ἡμέτεροι τούτους ἐκίνησαν, καὶ αὖθις προσβολὴ σφοδροτέρα ἐπὶ τὸ ἄστυ, καὶ ἡ ἀπόκρουσις ὁμοία· οὐδὲ γὰρ ἠδυνήθησάν τι ποιῆσαι, μᾶλλον πεπονθότες ἢ πράξαντες. μέχρι καὶ τρίτου προσέβαλε τὸ δεινόν, καὶ τὰ ὅμοια ἐπ' ἴσης γεγένηται. ἠρέμησαν γοῦν οἱ ἐναντίοι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ προσεφίζανον. οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων προσεγγίσαι· μᾶλλον γὰρ ἔπασχον ἐγγίσαντες ἢ ἐποίουν. οἱ μὲν οὖν τὴν ἀπιστίαν νοσοῦντες ἐδόκουν ἐν τῇ κινήσει τῆς μάχης ὡς τὰ ἑαυτῶν βουλήματα κατορθώσαιντο· θαῦμα δὲ ἂν εἴη τοῖς ἀκούουσιν, P 83 εἰ ἑνὸς ἀνδρὸς ἥττηντο οὐ πλείους τῶν τετταράκοντα ὑπηρέτας ἔχοντος καὶ μόνῃ τῇ πίστει καὶ τῇ ἀληθείᾳ τεθαρρηκότος. ὡς γοῦν ἀδυνάτως εἶχον μάχῃ καὶ κυδοιμῷ τὰ διαβούλια οἱ καθ' ἡμῶν φρονοῦντες τὰ σφῶν κατορθώσασθαι, ἐν ἡσυχίᾳ μεμελετήκασι τὸ δεινόν, καὶ σκῆψιν ποιησάμενοι τὴν τοῦ εἰς φυλακὴν τοῦ ἄστεως συντεταγμένου στρατεύματος ζωαρκείας χάριν διοίκησιν, ἐξάγουσιν αὐτὴν τῶν ἐπάλξεων καὶ ἐπὶ τὰ σιτοφυλάκια ἀπάγουσιν. ἐξ ἐρήμης γοῦν ἀνοίγουσι τὰς πύλας οἱ ταῦτα προμελετήσαντες. B

6 τοῦτο] τότε? 18 τῇ πίστει] καὶ πίστει vulgo 23 περὶ vulgo.

oppidani, et qui cum nobis erant, una cum eo sentiebant. igitur primum pertentat, et universum militem armatum oppido applicat, ad hoc sagittariis ac funditoribus quam optimis usus; scalas item advehit, ut illis muros ascenderet. sed tunc quidem reiecti sunt, et ex illis plerique saxis telisque obruti ex hominum vita migrarunt. et sic per dies nonnullos quievere, rursumque ab oppidanis et nostris comitati rursus in oppidum vehementius irrumpunt, et pari ratione reiiciuntur: neque enim aliquid profecere suo potius quam aliorum incommodo. et tertiam quoque vis illa mali incaluit, tertiumque restincta est. hostis igitur finem turbandi facit, et quieta mente constitit, et appropinquare non audebat, tanquam qui maioribus quam inferret malis affligeretur. verumtamen qui defectionem meditabantur, in commotione pugnae consilia magis se tuto exequi posse existimabant. mirum vero id audituris videbitur, si unius, non plures quam quadraginta famulos habentis, fide sola et veritate freti hominis vi compescerentur. cum ergo pugna ac praelio infanda consilia malorum machinatores exequi non possent, scelus in tranquillitate nec alia fraude moliuntur. agmen enim, cui ad tutandum oppidum in urbe domicilium erat, vitae sustentandae causa propugnaculis eductum ad granaria transmittunt. haec praemeditati, cum abesset

καὶ ἑάλω οὕτω τὸ τοῦ Πριλάπου ἄστυ, οὐ πολεμίων ἀρετῇ, οὐκ
ἀνοχυρότητι τόπου, ἀλλὰ τῇ τῶν φυλάκων ἀβελτηρίᾳ καὶ ἀπι-
στίᾳ. καὶ ἡμεῖς συνεάλωμεν καὶ δεσμῶται γεγόναμεν. οὐδὲ γὰρ
ὤνησεν ἡμᾶς τὸ τῆς ἀκροπόλεως φρούριον· πέτρα γὰρ ἦν, καὶ
ἁλωτὴ δεκαβάθμῳ κλίμακι, εἴπερ ἐπῄεσάν τινες πολεμήσοντες.
ἐν ᾗ καὶ νυκτὸς οἱ τἀναντία φρονήσαντες ἡμέτεροι ἐφορμῆσαι καθ'
ἡμῶν ἠβουλήθησαν ὡς ἡμᾶς τε ἀποκτενεῖν καὶ τὰ ἡμῶν ξυλλα-
βεῖν. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ταυτὶ ἐπεγνώκειν, τότε μὲν ἑαυτοὺς ἐφυλα-
ξάμεθα καθὼς ἦν ἡμῖν δυνατόν, ἐπιλαμψάσης δὲ ἡμέρας τῷ
C ἀποστάτῃ Μιχαὴλ εἰς ξυμφωνίας ξυνῆλθον. κἀκεῖνος μὲν πρὸς
ἡμᾶς δέδωκεν ὅρκους ἐλευθέρους μὲν κακῶν καὶ μετὰ τῶν σφετέ-
ρων πραγμάτων παρὰ τοῦ μέρους αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν διασωθῆ-
ναι τοῦ βασιλέως, ἡμεῖς δὲ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸν ἀπολε-
λύκαμεν φρούριον. ἀλλ' ἦσαν οἱ ὅρκοι τούτου ψευδεῖς· ἐπίορ-
κον γὰρ ὠμωμόκει. ἔσχεν οὖν ἡμᾶς ἐν δεσμοῖς καὶ ἀπὸ χώρας εἰς
χώραν μεταβιβαζομένους πεδήτας.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος περὶ τούτων ἀκηκοὼς ὑπετό-
πασε μὲν περὶ ἐμοῦ οὐ καλῶς, ἀνθρωπίνοις δὲ λογισμοῖς ἑπόμενος
ὑπετόπασεν. ὡς γὰρ ἐμεμαθήκει τοὺς κρείττους τῶν στρατη-
D γούντων ἐν τῇ δυσμῇ, ἐν οἷς ἐθάρρει καὶ τὰ πολλά, ὑπὸ τὸν
ἀποστάτην Μιχαὴλ γεγενῆσθαι, τοὺς μὲν καὶ πρὸ τῶν κατασχέ-
σεων τῶν φρουρίων, ἤγουν τὸν Σκουτέριον Ξυλέαν, τὸν Ῥαμα-
τᾶν Μανουήλ, τὸν Πουλάχαν καὶ ἄλλους ἐνίους τῶν σὺν αὐτοῖς,
αὖθις δὲ καὶ μετὰ τὰς κατασχέσεις, εἴτ' οὖν τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης

exercitus, portas aperiunt. sicque Prilapi oppidum non virtute hostium, non loci imbecillitate, sed custodum socordia ac perfidia captum est, et nos una cum eo, et vinculis tradimur; quibus nec arcis castellum profuit: saxum namque erat, et expugnatu facillimum, si quis decem graduum scala illud adortus fuisset. in quód noctu, qui ex nostris adversus nos hostilia induerant, ad nos interimendos nostraque rapienda ingruere animum induxerant. haec edocti tum, uti vires concesserant, nos custodivimus. sed ubi dies coepit, cum Michaele defectore ad pactiones venio. ille etiam iureiurando se obligaverat nos a noxa immunes et rem familiarem pro viribus salvos atque incolumes imperatoriae dicioni redditurum. sic nos pusillum illud castrum dedidimus. verumtamen iusiurandum cum ille nefarie iurasset, frustra fuit, quandoquidem ille nos vinculis colligatos de loco in locum transportabat.

Igitur imperator Theodorus de his certior redditus, de me quidem haud ingenue suspicatus est, suspicatus est tamen humanis considerationibus ductus. namque ut audiit ductorum celebriores, quibus quam maxime fidebat, in Occidente Michaeli defectori cessisse, partim antequam oppida expugnarentur, uti Scuterium Xyleam, Manuelem Ramatam. Pulacham aliosque nonnullos, partim post occupatas urbes, veluti mensae prae-

Ἰσαάκιον τὸν Νεστόγγον, ὃν αὐτὸς εἰς φυλακήν, καθὰ προϊστορήκειν, ἀποκατέστησα τῆς Ἀχρίδος, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους τῶν γνωρίμων τε καὶ ὀνομαστῶν ὑπὸ τὸν ἀποστάτην ἑκόντας τελέσαι, ἐδεδίει καὶ περὶ ἐμοί, μή ποτε καὶ αὐτὸς πάθω τὰ ὅμοια· ἔθραττε καὶ γὰρ τὸν αὐτοῦ λογισμὸν τὸ ἐξ ὑπογυίου συμβὰν ἐμοὶ παρ' αὐτοῦ. οἱ δὲ τὰ κατ' ἐμὲ ἀκριβέστερον ἐπιγνόντες διισχυρίζοντο μὴ ἄν ποτε τοιοῦτον φανῆναί με. ἐπεὶ δὲ χρόνος παρερρύη συχνός, κἀκ τῶν ἐπερχομένων δεσμώτην ἐμάνθανεν εἶναί με καὶ εἱρκτῇ περικλείεσθαι ποδοκάκαις τε καὶ χειροπέδαις συνέχεσθαι, ἠγάπα τε τὴν πρᾶξιν καί μοι προσφιλέστερον διετέθειτο, P 84
ὁρισμοὺς δὲ ἐπεποιήκει κτημάτων πέρι τῶν ἐμῶν, μηδένα τολμῆσαι πόδα τε βαλεῖν ἐν αὐτοῖς καὶ ζημίαν ἐπεμβαλεῖν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχε, τῷ δὲ βασιλεῖ Θεοδώρῳ ξυνέβη οὕτω τὰ πράγματα.

73. Ὁ μὲν οὖν τῶν Βουλγάρων ἄρχων, ὁ γυναικάδελφος αὐτοῦ Μιχαήλ, ὃς πολλὴν τὴν ἔχθραν κατά τε αὐτοῦ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐξέτρεφε, πρὸς τοῦ πρωτεξαδέλφου αὐτοῦ Καλλιμάνου καιρίαν πληγεὶς εἰδήσει καί τινων

4 καὶ περὶ] γὰρ περὶ vulgo 15 D: Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων, γυναικάδελφος τοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ, ἔχθραν μὲν εἶχε κατὰ Ῥωμαίων, ἀλλὰ πρὸς τοῦ πρωτεξαδέλφου αὐτοῦ Καλλιμάνου καιρίαν πληγεὶς ἐτεθνήκει. ὁ δὲ Καλλιμάνος τὴν ἐκείνου λαβὼν γαμετὴν τὴν Βουλγάρων ἀρχὴν ἐσφετερίζετο. ἀλλ' ὁ Ῥῶσος Οὖρος μετὰ στρατευμάτων ἐπελθὼν τῷ Τρινόβῳ τὴν θυγατέρα τούτου, τὴν τοῦ Μιχαὴλ σύζυγον, εἰλήφει· ὁ γὰρ Καλλιμάνος προπεφόνευτο. ἐπεὶ δ' ἔρημος ἐναπελείφθη κληρονόμου ἡ τῶν Βουλγάρων ἀρχή, οἱ προύχοντες τὸν Τοίχου υἱὸν Κωνσταντῖνον εἰς τὸ ἄρχειν αὐτῶν ἀνεδέξαντο. ἵνα δὲ καὶ εὐπρόσωπος αὐτῷ ἡ ἀρχὴ γένοιτο καὶ δόξειεν ἀπὸ κληρονομίας κρατεῖν, πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον πρεσβείαν πεπόμφασιν, ἵνα τὴν πρώτην αὐτοῦ θυγατέρα Εἰρήνην συζεύξῃ τῷ τοῦ Τοίχου, ἐγγόνην οὖσαν τοῦ Ἀσάν. ἐχώρισαν οὖν τὴν ἣν εἶχε γυναῖκα, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέστειλαν. οὕτω γοῦν ἠρέμησαν τὰ τῶν Βουλγάρων.

fectum Isaacium Nestongum, cui ipse, ut antea narravi, Achridae custodiam demandaveram, aliosque non paucos ex maxime notis atque nobilibus voluntarie se defectori subdidisse, de me quoque timebat, ne quid patrarem simile: anxie enim illius animum turbabat, quod nuper ipse in me perpetraverat. attamen de me rebusque meis enucleatius edocti me nusquam talem futurum contendebant. post tempus non modicum ex internuntiis me vinculis addictum occludi carcere, compedibus pedes, capulis manus astringi recognoscens, facinus laudare, humanius in me affici, deque rebus meis, ne aliquis in eas intruderetur damnumque inferret, decreta evulgare. et haec quidem sic se habuere. imperatori vero Theodoro res ita evenere.

73. Bulgarorum princeps, uxoris illius frater Michael, qui simultates et inimicitias, easque non leves, et in generum et in imperatorem et rem denique Romanam gerebat, a consobrino suo Callimano, consciis nonnullis

οἰκητόρων Τρινόβου, ἔξω που τοῦ τοιούτου διάγων ἄστεως εὐθὺς
B ἐτεθνήκει. ὁ δὲ φονεύσας αὐτὸν Καλλιμάνος τὴν ἐκείνου λαβὼν γαμετὴν ἔδοξε τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν σφετερίσασθαι. ἀλλ' ὁ Ῥῶσος Οὖρος μετὰ στρατευμάτων ἐπελθὼν τῷ Τρινόβῳ τὴν θυγατέρα τούτου τὴν τοῦ Μιχαὴλ σύζυγον εἴληφε· τὸν γὰρ Καλλιμάνον προύλαβόν τινες πεφονευκέναι ἐκ τόπου εἰς τόπον φεύγοντα. ἐπεὶ δὲ ἔρημος ἐναπελείφθη κληρονόμου γνησίου ἡ τῶν Βουλγάρων ἀρχή, ξυνιόντες οἱ προύχοντες εἰς βουλὴν τὸν τοῦ Τοίχου υἱὸν Κωνσταντῖνον εἰς τὸ ἄρχειν αὐτῶν ἀναδέξασθαι ἐβουλεύσαντο. ἵνα δὲ καὶ εὐπρόσωπος αὐτῷ ἡ ἀρχὴ γένοιτο, καὶ ὡς ἂν
C γε δόξειεν ἀπὸ κληρονομίας κρατεῖν, πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον πρεσβείαν πεπόμφασιν, ἵνα τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τὴν πρώτην, ἥτις καὶ Εἰρήνη κατωνομάζετο, εἰς συζυγίαν τῷ τοῦ Τοίχου Κωνσταντίνῳ ἐκπέμψειεν καὶ συζευχθῇ νομίμως αὐτῷ, ἐγγόνη οὖσα τοῦ προκατάρξαντος Βουλγάρων τοῦ Ἀσὰν Ἰωάννου καὶ προσήκουσα τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ. ἐπεὶ δὲ ἔτυχε τὸν Τοίχου Κωνσταντῖνον γυναῖκα νόμιμον ἔχειν, χωρισμὸν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς πεποιήκασι, καὶ τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον ἔστειλαν. οὕτω μὲν οὖν ἔσχε τὰ τῶν Βουλγάρων, οὕτω δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τὴν ἐξ αὐτῶν ἔσχεν εἰρήνην, καὶ ἠρέμησαν ἐν ἀμφοτέροις τὰ πράγματα.

D 74. Μετὰ δὲ ταῦτα νόσῳ δεινῇ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος περιπέπτωκεν. ἀπέκαμον οὖν ἐν ταύτῃ καὶ ἰατρῶν χεῖρες, καὶ πᾶσά

22 D: Μετὰ δὲ ταῦτα νόσῳ δεινῇ ὁ βασιλεὺς περιπέπτωκεν. ἀπέκαμον οὖν ἐν ταύτῃ καὶ ἰατρῶν χεῖρες. ἐν οὐκ ὀλίγῳ γοῦν χρόνῳ

Trinobi civibus, extra dictam urbem degens, letali vulnere accepto illico expiraverat. qui eum iugulaverat Callimanus, illius uxore ducta Bulgarorum principatum sibi quodammodo vindicasse visus est. sed Rosus Urus cum exercitu Trinobum aggressus filiam huius Michaelis consortem recuperat: quidam enim Callimanum ex loco in locum aberrantem antea trucidarant. cum vero herede legitimo Bulgarorum principatus destitueretur, proceres in consilium conveniunt, eliguntque Toechi filium Constantinum, ut sibi ipsis imperet; et ut speciosas regnandi causas haberet ac hereditario iure regnum possidere videretur, legatos ad imperatorem Theodorum misere, ut filiam suam maiorem, cui nomen Irene erat, in matrimonium Constantino Toechi concederet, quae illi legitime copularetur, tanquam quae esset Asani Ioannis, qui antea Bulgaris imperarat, neptis, ideoque ad talem dominatum pertineret. sed quando Toechi Constantinus alio eoque legitimo matrimonio vinciretur, uxorem a viro separatam ad imperatorem Theodorum deducunt. sic se res Bulgarorum habebant, sic Theodorus imperator pacem recuperat: sic etiam tranquillitatem uterque aucupatur.

74. Post haec Theodorum imperatorem morbus gravis invasit. morbo medicinam facere medici non poterant; frustraque remedia omnia, quae malo

τις ἄλλη θεραπεία ἀπείρηκεν. ἐν οὐκ ὀλίγῳ γοῦν χρόνῳ τῇ νόσῳ κατεξετασθεὶς καὶ τὸ σῶμα ἅπαν κατασκελετευθείς, ἐν τῷ τέλει λόγον μετανοίας ἐν ἑαυτῷ προσλαβὼν τὸ μοναδικὸν ὑπεισῄει σχῆμα. ὡς δὲ οἱ τὰ κατ᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τεθεαμένοι μοι διηγήσαντο, καὶ ἐξομολόγησιν ἐπεποιήκει ψυχῆς ἀξίαν γενναίας καὶ μεγαλόφρονος. τὴν γὰρ εὐαγγελικὴν μιμησάμενος πόρνην, τὸν τῆς Μιτυλήνης ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον εἰς τὴν τῶν αὐτοῦ σφαλμάτων ἐξαγορείαν μετακαλεσάμενος ἔμπροσθεν τῶν αὐτοῦ ποδῶν πίπτει πρὸς τοὔδαφος, καὶ δακρύων ἀπλέτοις ῥεύμασι τὴν γῆν ἐν ᾗ κατέκειτο ἔπλυνεν, ὥστε καὶ πηλὸν γεγενῆσθαι ἐκ τούτων, καθὼς οἱ κατιδόντες ταῦτα σαφῶς ἡμῖν παρεστήσαντο, καὶ P. 85 *τὸ "ἐγκατέλιπόν σε Χριστέ" συχνῶς ἐπεφώνει, τοῖς τῆς ἐξαγορείας λόγοις τοῦτο συμπαραπλέκων. ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας καὶ μήπω ὅλους τέτταρας ἐνιαυτοὺς αὐτοκρατορήσας· κατὰ Νοέμβριον γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἔσχηκε τῆς*

τῇ νόσῳ κατεξετασθεὶς καὶ τὸ σῶμα ὅλον κατασκελετευθεὶς τὸ μοναδικὸν ὑπεισῄει σχῆμα, καὶ ἐξομολόγησιν ἐπεποιήκει ψυχῆς γενναίας καὶ μεγαλόφρονος, τὴν εὐαγγελικὴν μιμησάμενος πόρνην, τὸν τῆς Μιτυλήνης ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον εἰς τὴν τῶν αὐτοῦ σφαλμάτων ἐξαγορίαν μετακαλεσάμενος, καὶ ἔμπροσθεν τῶν αὐτοῦ ποδῶν πίπτει πρὸς τοὔδαφος, καὶ δακρύων ῥεύμασι τὴν γῆν ἔπλυνεν, ἐν ᾗ κατέκειτο, ὡς καὶ πηλὸν γενέσθαι ἐκ τούτων, καὶ τὸ "ἐγκατέλιπόν σε Χριστέ" συχνῶς ἐπεφώνει, τοῖς τῆς ἐξαγορίας λόγοις τοῦτο συμπεριπλέκων. ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας καὶ μήπω ὅλους τέσσαρας ἐνιαυτοὺς αὐτοκρατορήσας· κατὰ τὸν Νοέμβριον γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἔσχηκε τῆς ζωῆς. ὁ μὲν οὖν νεκρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν Σωσάνδρων ἀπεκομίσθη μονῇ, καὶ ἐτάφη ἐκεῖσε ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ. τετελευτηκὼς δὲ τρία καταλελοίπει παιδία, ἓν μὲν ἄρρεν τοὔνομα Ἰωάννην, θήλεα δὲ δύο, τὴν Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. τὰς ἑτέρας γὰρ δύο αὐτοῦ θυγατέρας ἀνδράσι συνέζευξεν, τὴν Εἰρήνην τῷ τοῦ Τοίχου υἱῷ, τὴν δὲ Μαρίαν τῷ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ υἱῷ Νικηφόρῳ, ἥτις καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πενθεροῦ ἀποστάσεως τὸ κοινὸν ἀπέδοτο χρέος.

succurrere posse videbantur, tentata sunt. longo itaque tempore noxa conflictatus, et corpus omne exsiccatus, prope finem in animo suo dedit poenitentiae locum, et monasticum habitum induens, quemadmodum res illius sedulo ac curiose intuiti mihi narrarunt, confessionem peccatorum animo generoso ac magnifico dignam absolvit; quippe evangelicam aemulatus meretricem, Mitylenensem archiepiscopum pro delictorum confessione accersens, ante illius pedes in solum obvolutus lachrimarum indesinenter fluentium rivis terram, in qua iacebat, conspersit, adeo ut ex illis lutum concinnatum sit. sic qui illa conspexere plane nobis affirmarunt; et saepe illud "deserui te Christe" inter confessionis verba immiscens inclamabat. ita ille aetate peracta, nondum quattuor integros annos potitus mortem obit: principium enim regnandi Novembrem, Augustum finem vitae fecit. cadaver illius in Sosan-

ζωῆς. ὁ μὲν οὖν νεκρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν Σωσάνδρων ἀπεκομίσθη μονῇ, καὶ ἐτάφη ἐκεῖσε ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ. τετελευτηκὼς δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τρία κατελελοίπει παιδία, ἓν μὲν ἄρρεν τοὔνομα Ἰωάννην, δύο δὲ θήλεα, τήν τε Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. τὰς γὰρ ἑτέρας δύο αὐτοῦ θυγατέρας
B ἀνδράσι πρὸ τούτου συνέζευξε, τὴν μὲν πρώτην τὴν καὶ Εἰρήνην καλουμένην τῷ τοῦ Τοίχου υἱῷ, καθάπερ ἔφημεν, Κωνσταντίνῳ, τὴν δὲ ἑτέραν τὴν καὶ Μαρίαν ὠνομασμένην τῷ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ υἱῷ Νικηφόρῳ, ἥτις καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πενθεροῦ ἀποστασίας τὸ κοινὸν ἀπέδοτο χρέος, ὡς μέν τινες ἔφασκον, ὑπὸ τοῦ συζύγου Νικηφόρου τυφθεῖσα πολλάς, ὡς δὲ ἔνιοι ἔλεγον, φυσικῷ περιπεσοῦσα νοσήματι.

75. Ὁ μὲν οὖν υἱὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ὁ Ἰωάννης πάνυ ἀφῆλιξ ἐτύγχανεν ὢν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ βασι-
C λέως καὶ πατρός· οὔπω γὰρ τελείων ἐνιαυτῶν ὑπῆρχεν ὀκτώ. ὁ δὲ πατὴρ τούτου καὶ βασιλεὺς διαθήκην πεποίηκε, τάχα μὲν ὡς

13 D: Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ οὔπω τελείων ἐτῶν ὀκτώ. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ διαθήκην πεποίηκεν τάχα μὲν ὡς ἐπὶ τῷ παιδί, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ πρωτοβεστιαρίῳ αὐτοῦ τῷ Μουζάλωνι Γεωργίῳ· τοῦτον γὰρ διετίθετο τὸ κράτος ἔχειν, μέχρις ἂν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς εἰς ἥβην τελείαν ἀφίκοιτο. καὶ προὔβησαν ἐπὶ τούτοις προστάξει τοῦ βασιλέως ὅρκοι παρὰ τῶν ἐντυχόντων τῷ τότε. ἀλλ' οὔπω τριταῖος ἦν ἐν τάφῳ ὁ τοῦ βασιλέως νεκρός, καὶ ὡς ἀπὸ κοινοῦ συνθήματος συνδραμόντες πάντες οἱ ἐκεῖσε (στράτευμα δὲ ἦν ἱκανὸν) καὶ οἱ πρὸς βασιλέως κεκακωμένοι ἄνδρες εὐγενεῖς, ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος, οὗ τὸν υἱὸν τετύφλωκεν, ὁ Τορνίκης Κωνσταντῖνος, ὃν εἶχε δέσμιον, ὁ Φιλῆς Θεόδωρος, ὃν τετύφλωκεν, ὁ Ζαγαρομίτης Γεώργιος, ὃν ἐκράτει, οἱ τέσσαρες υἱοὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου τοῦ Ῥαοὺλ καὶ αὐτοὶ καθειργμένοι, Νικηφόρος ὁ Ἀλυάτης, οὗ τὴν γλῶσσαν ἐξέτεμεν, αὐτοβοεὶ πρὸς τὴν Σωσάνδρων μονὴν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου πρωτοβεστιαρίου καὶ τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος ξίφους ἔργον τούτους ἐποίησαν. καὶ τὸν βασιλέα ἔσκωπτον ὅτι ἀνδραρίῳ οὐτιδανῷ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐνεπίστευσεν.

drorum monasterium delatum, ubi imperator et pater illius antea, humatus est. fato functus imperator Theodorus tres reliquerat filios, masculum unum nomine Ioannem, feminas duas Theodoram et Eudociam. namque alias duas, antequam ipse mortem obiret, viris nuptum dederat, primam, cui et Irene nomen erat, Constantino Toechi filio, ut diximus, alteram Mariam nuncupatam defectoris Michaelis filio Nicephoro; quae tempore defectionis soceri de medio excessit, ut quidam asserebant, a marito Nicephoro multis verberibus coercita, ut vero alii, naturali morbo extincta.

75. Theodori imperatoris filius Ioannes in obitu imperatoris patris puer impubes erat et adhuc tenellus, octo annos neque eos integros natus. ideoque pater illius ac imperator testamentum fecerat, ut quidem videbatur, pro

ἐπὶ τῷ παιδί, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ πρωτοβεστιαρίῳ τῷ Μουζάλωνι Γεωργίῳ· τοῦτον γὰρ ἡ διαθήκη ἐποίει τῶν Ῥωμαϊκῶν ἁπάντων πραγμάτων κύριον, ὥστε τὸ κράτος ἔχειν ἁπάσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, μέχρις ἂν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς εἰς τελείαν τὴν ἡλικίαν ἀφίκοιτο. καὶ προὔβησαν ἐπὶ τούτοις προστάξει τοῦ βασιλέως καὶ ὅρκοι παρὰ τῶν ἐντυχόντων τῷ τότε. ἀλλ' οὔπω τριταῖος ἦν ἐν τάφῳ κείμενος ὁ τοῦ βασιλέως νεκρός, καὶ ὡς ἀπὸ κοινοῦ συνθήματος συνδραμόντες πάντες οἱ ἐφευρεθέντες ἐκεῖσε D Ῥωμαῖοι — στράτευμα δὲ ἦν ἱκανὸν συνηγμένον ἐκεῖσε, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸς τοῦ βασιλέως κεκακωμένοι ἄνδρες εὐγενεῖς καὶ τῆς πρώτης τυγχάνοντες τάξεως, ὧν εἷς μὲν ὑπῆρχεν ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος, οὗ τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον τετύφλωκεν, αὐτὸν δὲ καθεῖρξεν, ὁ Τορνίκης τε Κωνσταντῖνος, ὃν μέγαν πριμμικήριον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχεν καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως υἱοῦ καθωσίωτο, ὁ Φιλῆς Θεόδωρος τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ αὐτὸς ἐξορωρυγμένος, καὶ ὁ Ζαγαρομμάτης Γεώργιος, ὃν πρωτοβεστιαρίτην μὲν ὁ βασιλεὺς ὠνόμασεν Ἰωάννης, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ παρακοιμώμενον πρῶτον τιμήσας μετὰ βραχὺ καθωσίωσε, Νικηφόρος τε ὁ Ἀλυάττης, ὃν πρὸ βραχέος ἐπὶ τοῦ κανικλείου τετιμηκὼς ὕστερον τὴν γλῶτταν ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ ὁ βασιλεὺς ἐκτεμὼν καθωσίωσεν, P 86 ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν χρησίμων καὶ ὀνομαστῶν ἀνδρῶν, οἳ τοῖς στρατιώταις ξυνιόντες καὶ ἅμα συνδραμόντες καὶ ἐπὶ τῇ τῶν Σωσάνδρων συνανιόντες μονῇ κατὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου καὶ ἐπιτρόπου καὶ τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ αὐτοβοεὶ ἐφώρμησαν·

filio, re autem vera pro Georgio Muzalone protovestiario. hunc enim testamento Romanarum rerum omnium moderatorem ac dominum instituerat, ita ut penes eum Romani imperii totius esset summa, quoadusque imperatoris filius ad perfectam aetatem pervenisset. mandata imperatoris eorum qui tunc aderant iureiurando confirmata sunt. sed nondum tertius dies, postquam imperatoris cadaver tumulo conditum est, decurrerat, et tanquam ex composito quicunque illic comperiebantur Romani, cum ibidem non exigua militum manus commeasset, concurrentes, necnon qui ab imperatore noxa atque incommodis attriti fuerunt nobiles et primae condicionis homines, inter eos et Strategopulus Alexius, cuius filium Constantinum oculis spoliaverat, ipsum carceri constrinxerat; Constantinus Tornices magnus ab imperatore Ioanne primicerius constitutus, sed ab eius filio privatus; Theodorus Philes obcaecatus et ipse; et Zagarommata Georgius, quem imperator Ioannes protovestiaritem crearat, filius vero illius paracoemomenon elegerat, sed quem non diu post dignitate illa exuerat; Nicephorus Alyattes paulo ante praefectus canicleii factus, postmodum nullam ob causam ab imperatore lingua imminutus, officio etiam absolutus; et plerique alii viri opportuni ac celebres cum militibus confusi festinanter ad Sosandrorum monasterium, ubi protovestiarius sede locata iusta demortui imperatoris faciebat, properant,

ἐκεῖσε γὰρ εἶχε τὴν σκηνὴν ὁ πρωτοβεστιάριος, καὶ τὴν ὁσίαν τοῦ
τεθνηκότος βασιλέως ἐπλήρου. γνοὺς οὖν ὁ πρωτοβεστιάριος τὴν
ἔφοδον τοῦ λαοῦ ὥρμησε τοῦ ναοῦ ἐξιέναι· ἔνδον γὰρ ἦν τῆς
B θείας μυσταγωγίας τελουμένης ἐπακροώμενος. ἀλλά τινες τῶν
τῆς βουλῆς ἐκείνης συμπαρόντες αὐτῷ, δείσαντες μὴ ἐξιὼν καὶ
ἐποχηθεὶς ἐντρέψῃ καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκύσηται τὸν λαὸν κἀν-
τεῦθεν καὶ αὐτοὶ φωραθεῖεν, πρὸς ὁρκωμοσίας ἑτέρας ἐχώρουν.
ἤδη γὰρ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς ἐσχάτας ὄντος ἀναπνοὰς Θεοδώ-
ρου, καὶ τῆς διαθήκης εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνωσθείσης αὐτοῦ,
ὀμνύουσιν ἅπαντες τὰ διατεταγμένα τῷ βασιλεῖ φυλάξαι ἀπαρα-
ποίητα. εἶτα καὶ μετὰ τὸ ἀποβιῶναι πάλιν ὀμνύουσιν ἐπὶ τοῖς
αὐτοῖς. τρίτον οὖν ἤδη διὰ τὰ προειρημένα ὅρκοις καὶ συνθή-
C καις ἐμπεδωθέντες πείθουσι τὸν πρωτοβεστιάριον συνίστασθαι
τοῦ ναοῦ, σὺν ἅμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ, τὴν τοῦ με-
γάλου δομεστίκου ἀξίαν τετιμημένῳ, καὶ τῷ πρώτῳ αὐτοῦ ἀδελ-
φῷ, ὃς καὶ πρωτοκυνηγὸς τετίμητο. ὡς δὲ τὸ πλῆθος εἶδον γυ-
μνοῖς τοῖς ξίφεσι κατ' αὐτῶν χωροῦντας, ἐντὸς εἰσῄεσαν τοῦ ἱεροῦ
βήματος, καὶ τὴν παναγῆ περιπτυξάμενοι τράπεζαν ἐκεῖσε ξίφους
ἔργον γεγένηνται, μηδὲ μετὰ τὸν φόνον οἶκτον λαβόντων τῶν φο-
νευτῶν· τοιοῦτον γὰρ τὸν θυμὸν ὁ λαὸς ἅπας ἐνεδέξατο κατ'
αὐτῶν, ὥστε καὶ μεληδὸν διατεμόντες αὐτόν, μᾶλλον δὲ κατὰ
D ἄρθρα, ἢ καὶ σμικρὰ τῶν σαρκῶν διελόντες τεμάχια ἕκαστος τὸ
οἰκεῖον τμῆμα κρατῶν τῆς ἐπιθυμίας ἐνεφορήθησαν. καὶ ταῦτα
μὲν τοιοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

et adversum protovestiarium ac tutorem illiusque fratres non sine clamore irrumpunt. quare protovestiarius cognita multitudinis irruptione templo, in quo divinae mystagogiae sacrum audiebat, egredi conatur. sed quidam consilii ac facinoris fautores, qui cum eo erant, timentes ne suo exitu equo insidens multitudinis animos illectos sibi consociaret, indeque ipsorum perfidia propalaretur, ad novum iusiurandum adiguntur. nam cum Theodorus imperator extremum spiritum ageret et illius testamentum omnibus audientibus percurreretur, universi sese iureiurando ad omnia imperatoris mandata sine illa immutatione conservanda constrinxerant. praeterea postquam animam efflavit, pro iisdem sacramentum iterarunt. tertium propter iam dicta novo iureiurando et pactionibus adstricti protovestiario suadent, ut una cum fratre suo Andronico, magni domestici munere insignito, et maiore alio fratre, qui protocynegus erat, mordicus templo adhaeresceret. sed multitudinem strictis ensibus adversum se irruentem intuiti sese in sacrarium conferunt, et immaculatam amplexati mensam obtruncantur, cum neque post necem parricidarum animos ad misericordiam allexissent. tantoque populus furore insaniit, ut eo membratim diviso sive potius in articulos aut minutissimas carnis particulas discerpto, quicunque proprium frustum manu tenens pro libidine exsaturati sint. et haec quidem sic evenere.

76. Οἱ δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους οἵ τε τῶν ἐν τέλει καὶ οἱ τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων σὺν τοῖς καὶ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου (συμπαρῆν γὰρ αὐτοῖς καὶ ὁ πατριάρχης καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχιερέων τινὲς) σκέψιν ἐπεποίηντο περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, τίς ἂν εἴη ἄξιος τὴν τούτων οἰκονομίαν λαβεῖν καὶ κρειττόνως τῶν ἄλλων διευθετήσασθαι. οὐ γὰρ προσῆκον ἔκριναν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν τοσαύτην οὖσαν ὑπὸ βρεφυλλίου ὀπωριζομένου ἢ καὶ ἀστραγαλίζοντος διευθύνεσθαι, ἀλλ' ἔκριναν χρεὼν εἶναι τὸν δυνάμενον τὴν τῶν Ῥωμαίων σώζειν ὁλκάδα ἐπὶ τῶν οἰάκων καθῆσθαι βασιλείων, πολλῶν μὲν ἐναντίων πνευμάτων καταπνεόντων P 87 αὐτῇ, ἀλλεπαλλήλων δὲ κυμάτων καταβομβούντων καὶ ταραττόντων, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ μεγάλου τυγχάνουσαν κλύδωνος, καὶ κυβερνήτου δεδεημένην γενναίου πρὸς τὸ ὑπεράνω γενέσθαι τῶν ἐπελθόντων ταύτῃ δεινῶν. αὐτίκα γὰρ τὰ μὲν ὁμοροῦντα τοῖς Πέρσαις ταῖς ἐφόδοις ἐθορυβοῦντο ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων κατὰ Περσῶν Ταχαρίων· οὔπω γὰρ εἰς τελείαν εἰρήνην ἀπεκατέστησαν, οὐδὲ εἰς ξυμβιβάσεις καὶ συμφωνίας βεβαίας ξυνήεσαν. καὶ τὰ ἐν δυσμῇ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ Ναξιοῦ, ὃν καὶ Βαρδάριον ὁ πολὺς καλεῖ λαός, ὁ ἀποστάτης Μιχαὴλ ὑφ' ἑαυτὸν B ἐποιήσατο, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πολίχνιά τε καὶ φρούρια παρεστή-

1 D: *Καὶ οὕτω συνελθόντες ἅμα τῷ ἱερῷ καταλόγῳ καὶ τῷ πατριάρχῃ σκέψιν ἔθεντο τὸ τίς ἂν εἴη ἄξιος περὶ τὴν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν. ἠρωτοῦντο γοῦν οἱ Ῥωμαῖοι, εἶτα Λατῖνοι, εἶτα Σκύθαι, καὶ πάντες τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ἐπέλεγον καὶ τοῦ παιδὸς ἐπίτροπον εἶναι καὶ τῶν κοινῶν διοικητήν. καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ ταινίᾳ δεσποτικῇ αὐτὸν ἀναδοῦσι, καὶ μετὰ μικρὸν εἰς βασίλειον ἀνήχθη περιωπήν.* 10 βασιλείων] *τῶν βασιλείων?*

76. Verum ex Romano populo tum in dignitate constituti tum militarium cohortium ductores, et cum eis sacri senatus principes, quibuscum una et patriarcha et celebriorum archiepiscoporum plerique, de rebus publicis consultarunt, quisnam earum administrationem in se suscipere dignus atque idoneus haberetur et aliis melius imperio consulere posset. haud enim conveniens esse existimarunt, Romanum imperium, maiestate ac dignitate tantum, a puerulo, qui vel fructibus allici poterat vel talis adhuc luderet, gubernari: sed necessarium esse iudicarunt eum clavum tanti imperii tenere et gubernacula rei publicae tractare, qui tutam a naufragio navim adversariorum ventorum vi impetitam, variorum fluctuum strepitu turbatam ac fere obrutam, et ut verbo expediam, ingenti tempestate periclitantem, ideoque gubernatore generoso atque accommodo ad eam ab imminentibus opprimentibusque miseriis conservandam indigentem, conservare posset. statim enim Persarum confinia ab irruptione adversus Persas concurrentium Tachariorum, cum non adhuc stabili amicitia firmarentur neque ad certam pactionem ac concordiam convenissent, notabilius turbabantur; et in Occidente ad Naxium flumen, quem plebs Bardarium vocat, defector Michael omnia occupaverat, et in ea regione oppidula et castra sibi addixerat adeo, ut ea

σατο, καὶ ἀφόβως τούτων ἦρχε καὶ ἀκινδύνως ἐδέσποζεν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τις προσδοκία τοὺς πολλούς, μᾶλλον δὲ τοὺς ἐχέφρονας ἔθραττε, τὰς ἐπιγαμβρίας φημὶ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ· τόν τε γὰρ ῥῆγα Σικελίας Μαφρέ, καθὼς προειρήκαμεν, τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ Ἑλένῃ συνέζευξε, καὶ κῆδος δὲ ἄλλο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Ἄννῃ μετὰ τοῦ τῆς Ἀχαΐας πρίγκιπος ἐπεποίητο. ἦν δὲ καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸ τῶν Λατίνων γένος, ἐχθρὸν
C καὶ αὐτὸ τυγχάνον Ῥωμαίοις, ἐν οἷς καὶ βασιλεύων ὁ Βαλδουῖνος ἐτύγχανεν. οὕτω μὲν οὖν τῶν πραγμάτων δυσχερῶς εἶχεν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχή, ἐζήτουν δὲ ἄρα οἱ προύχοντες τὸν καλῶς αὐτῶν προστησόμενον. ξυμπάντων δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἀφεώρων, οὗ πολλάκις ὁ λόγος ἀπεμνημόνευσεν. ἐπειδὴ δὲ ἔδει καὶ ἐρωτήσεις γενέσθαι πρὸς τὸν λαόν, ἵνα σχοῖεν σφῶν αὐτῶν ἀπόπειραν τῆς βουλήσεως καὶ γνοῖεν ἑκάστου πρὸς ὃν ἔχει οὗτος ῥοπήν, αἱ πεύσεις κατὰ γένη καὶ κατὰ τάξεις ἐγένοντο.
D καὶ πρῶτον μὲν ἠρωτοῦντο οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἁπαξάπαντες ὁμοθυμαδὸν ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἐθέλειν εἶναι ἔλεγον τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων κηδεμόνα καὶ φροντιστὴν καὶ ὡς οἰκεῖον δεσπότην ἔχειν αὐτόν. καὶ τὸ Λατινικὸν δὲ φῦλον ἐρωτηθὲν οὐ πολλῆς ἐδεήθη τῆς ἀποκρίσεως, ἀλλ' εὐθὺς τὸν Κομνηνὸν Παλαιολόγον τὸν Μιχαὴλ ἐζήτουν καὶ οὗτοι ἀρχηγὸν ἁπάντων τελεῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ Σκυθικὸν ἤροντο γένος, οὐ βαρβαρικῶς ἀπεκρίνοντο ἀλλὰ καὶ λίαν Ἑλληνικῶς τε καὶ συνετῶς, καὶ οὐ κρείττονα ἄλλον εἰδέναι διισχυρίζοντο εἰς τὸ ἄρχειν ἁπάντων τοῦ

sine ullo metu teneret et discrimine potiretur. praeterea et alia suspicio plurimos, sed prudentes potissimum, angebat, defectoris Michaelis inquam generi. namque Manfredo Siciliae regi, ut praenarravimus, filiam Helenam matrimonio coniunxerat, et aliam affinitatem ex filia sua Anna cum Achaiae principe contraxerat. quin etiam Cpoli Latina gens Romanis adeo inimica, quam Balduinus sustinebat, insederat. hac ratione Romanorum imperium graviter aegrum vehementerque undique laborans qui probe regeret, proceres investigare. omnium nihilominus oculi in Michaelem Comnenum, cuius saepe meminimus, ferri. verum cum de hoc populus etiam expostulandus esset, ut cuiusnam ille sententiae esset ipsi experirentur, et in quem magis animis propenderet cognoscerent, interrogationes secundum genera et ordines institutae sunt. et primum quidem Romani sciscitantur. illi universi confertim, unoque ore, non alium praeter Michaelem Comnenum Romanarum rerum tutorem ac curatorem, et eum veluti dominum proprium agnoscere se velle fatebantur. cum ex Latina natione quaereretur, non multa expectatione opus fuit, tanquam quae subito Michaelem Palaeologum omnium summum principem postulavit. cum Scytharum quoque genus percontarentur, non barbare sed Graece admodum prudenterque respondit, et Michaele Comneno praestantiorem, cui summa imperii dedi deberet, se te-

Κομνηνοῦ Μιχαήλ. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερὸς κατάλογος, ἐπεὶ τὸν Κομνηνὸν ἑώρα Μιχαὴλ πρὸς τὸ ἀντιλαβέσθαι τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων οὐ μικρῶς δυσχεραίνοντα, ἀλλ' οἷον κατοκνοῦντα καὶ ἀναβαλλόμενον τὴν ἐγχείρησιν καὶ τάχα καὶ ὡς αἰτίαν τιθέντα τὸν πρὸ βραχέος προβάντα ὅρκον ἐπὶ τῷ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου παιδί, οὐ μόνον ἀγράφως αὐτῷ συνεχώρουν τῆς πράξεως, ἀλλὰ P 88 *καὶ ἔγγραφον ἐξέθεντο τόμον, ἐν ᾧ σὺν τῷ πατριάρχῃ οἱ ἀρχιερεῖς πάντες ὑπογεγράφασι, διαλαμβάνοντα ὡς οὐ μόνον ἐν τῷ ἀδεκάστῳ βήματι τοῦ Χριστοῦ οὐχ ὑφέξει λόγους τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ στέφανοι θειότεροι τούτῳ πλακήσονται ἕνεκα τοῦ εἰς σωτηρίαν ἐληλυθέναι τοῦτον τοῦ χριστωνύμου λαοῦ. οὕτω μὲν τὸν τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ λογισμὸν ἀποτινάξαι τὴν δειλίαν φρονίμως, καὶ ὡς δέον ἦν, ἀπειργάσαντο,* (77) *καὶ οὕτω μὲν καὶ ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ τὸν ἀγῶνα τῆς βασιλείου αὐλῆς ὑπεισέδυ. καὶ πρῶτα μὲν ἐν τῷ δεσποτικῷ τοῦτον ἀνήγαγον ἀξιώματι, καὶ ταινίαν δεσποτικὴν τῇ τούτου περιτιθέασι κεφαλῇ.* B *μικρόν τι πάνυ χρονικὸν παρῆλθε διάστημα, καὶ ἑκὼν ἄκων εἰς τὴν βασίλειον*

13 D: *Ἐπεὶ δ' ἀπὸ τῶν μεγιστάνων ὁ Καρυανίτης ἦν, ὃς καὶ φόνον κατεψηφίσατο τῶν Μουζαλώνων, τοῦτον ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ, ἵνα μή τι νεωτερίσῃ, ἐν εἱρκτῇ ἔθετο. ὁ δὲ ἀποδρὰς περὶ τὰ τῶν Περσῶν ᾤχετο, κατασχεθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων πεφόνευται. ἐναπολέλειπτο δὲ ἀπὸ τῶν περιωνύμων ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης ὁ πρωτοστράτωρ, ὃς κατὰ τὴν δυσμὴν ἦν. τοῦτον πέμψας ὁ βασιλεὺς ἤθελεν ἀγαγεῖν, καθ' ὁδὸν δὲ βέλει τρωθεὶς ἐτεθνήκει. ὁ γὰρ βασιλεὺς τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ μέγαν χειροτονήσας δομέστικον, καὶ τὰ στρατεύματα παραδοὺς αὐτῷ, εἰς δύσιν ἐκπέπομφε κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ. ὡς δ' ἀνηγορεύθη, σεβαστοκράτορα εἶναι τοῦτον πέπομφεν. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος Ῥαοὺλ Ἰωάννης. τετίμηκε δὲ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον μέγαν δομέστικον, καὶ τὸν ἐξ ἑτέρας μητρὸς αὐτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον Καίσαρα τετίμηκε καὶ εἰς τὰ τῆς Παφλαγονίας ἔστειλε μέρη.*

nere neminem contendebant. quin immo sacer senatus Michàelem Comnenum multo nisu rerum Romanarum administrationem detrectantem, procrastinantem atque deludere provinciam conantem, et forte etiam non multum ante tempus de Theodori imperatoris filio sacramentum causantem, patriarcha et caeteri omnes praesules non tantum voce, sed scripto etiam tomo, in quo ea continebantur, tantum abesse ut pro tali conatu apud iustum iudicem Christum rationem redderet, ut coronis divinioribus potius coronandus esset, quod in salutem Christiani populi accessisset, suadebant, atque facultatem similia in se recipiendi concedebant. sicque ut Comnenus Michael metum animo pelleret, prudenter sane, et uti necesse erat, effecerunt. (77) Ita Michael Comnenus imperatorii dominatus certamen adiit. et primum quidem eum despotica dignitate exornant: mox taenia etiam despotica caput coronant. nec multum temporis processit, et ipse volens nolens,

ἀνήχθη περιωπήν, πολλὰ πρὸς τῶν προυχόντων ἐκβιασθεὶς, καὶ οἷς τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων ἔμελε· καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ἀσπίδος οἱ τῶν ἐν τέλει καὶ οἱ ἄλλοι τῶν στρατευμάτων κρείττους ὄντες καθίσαντες βασιλικῶς ἐπευφήμησαν. ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ βασιλικῷ διαδήματι τοῦτον στεφθῆναι, ἐπὶ τὴν προκαθημένην πόλιν τῶν Βιθυνῶν ἀφίκετο Νίκαιαν, ἔνθα παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου τὸ βασιλικὸν ἐταινιώθη διάδημα. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῶν τοῦ
C *βασιλέως Θεοδώρου ἐκκρίτων δοκούντων εἶναι καὶ μεγιστάνων ὁ Καρυανίτης, ὃν καὶ πρωτοβεστιαρίτην ἐκεῖνος προέβαλεν, ἐσώζετο, ὃς καὶ τῶν προειρημένων τοῦ τε πρωτοβεστιαρίου καὶ τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ φόνον εἰργάσατο (ἐκεῖνος καὶ γὰρ τῷ τότε τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιὰν ἐπεκράτει), τοῦτον ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, ἵνα μή τι νεωτερίσῃ, ἐν εἱρκτῇ ἔθετο. ὁ δὲ ἀποδρὰς ἐπὶ τὰ τῶν Περσῶν ᾤχετο, ὑπό τινων δὲ Τουρκομάνων κατασχεθεὶς ἐσκύλευται μὲν τὰ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς δὲ πεφόνευται. ἐναπολέλειπται δὲ*
D *ἀπὸ τῶν μεγάλων καὶ περιωνύμων ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, ὃς καὶ πρωτοστράτωρ ἦν καὶ κατὰ τὴν δυσμὴν διῆγεν, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν οὐ σμικράν τινα μοῖραν τῆς στρατιᾶς. τοῦτον μετὰ τὸν πρωτοβεστιάριον ὁ βασιλεὺς ἐφίλει Θεόδωρος, κἂν ταῖς τιμαῖς καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἁπλῶς τὰ δευτερεῖα ἔφερεν· εἰς ὃν ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλέ τινας τῶν αὐτοῦ εἰς αὐτὸν ἀγαγεῖν, καθ' ὁδὸν δὲ δειλίας οὗτος βέλει τρωθεὶς ἐτεθνήκει. οὗτοι μὲν οὖν ἦσαν οἱ πρόκριτοι τῶν ἐκείνου καὶ οἱ πρώτιστοι τῶν ἐν ἀξιώμασιν, οἱ δ' ἄλλοι ἀνθρώπια*

13 περὶ vulgo.

vi ab eminentioribus, et quibus res publicae curae erant, adactus ad imperatorium culmen ascendit. etenim imperatorio scuto, qui in dignitate, et alii cohortium celebriores, collocatum acclamationibus prosequuntur, et imperatorio diademate coronandus ad reginam Bithynarum urbium Nicaeam proficiscitur, in qua a patriarcha Arsenio corona imperii decoratur. quando vero ex iis qui apud Theodorum imperatorem selectiores esse ac praecipui videbantur, Caryanites protovestiarii dignitate ab eo decoratus reliquus erat, qui iam dictorum protovestiarii et fratrum illius necem patraverat et tunc temporis Romanam militiam gubernabat, ne quid novi attentaret, in carcerem a Michaele imperatore intruditur. ille fuga sese surripiens ad Persas commeat, sed a quibusdam Turcomanis interceptus rebus spoliatur et ipse de medio tollitur. e principibus etiam et magni nominis viris Ioannes Angelus, munere protostrator, in Occidente aetatem agebat, non exiguae militiae partis praefectus. hunc post protovestiarium imperator diligebat Theodorus, illique in honoribus aliisque omnibus plane secundas tribuebat. eum ut ad se duceret, quosdam e familiaribus imperator miserat: sed inter eundum metu obrutus expiravit. hi itaque inter eos qui in dignitatibus erant et praecipui apud eum habebantur, primas sine controversia ferebant. caeteri

ὑπῆρχον οὐ πολλοῦ λόγου ἄξια· διὰ ταῦτα καὶ ὡς καταπεφρονημένοι παρείθησαν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Μιχαὴλ πρὸ τοῦ βασιλικῶς στεφθῆναι τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν, μέγαν χειροτονήσας δομέστικον καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ τούτῳ παραδοὺς στρατεύματα, εἰς τὰ δυτικὰ μέρη κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ P 89 *ἐκπέπομφε. συνεξαπέστειλε δὲ αὐτῷ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ τὸν Ῥαοὺλ Ἰωάννην τὸν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ῥαοὺλ πρῶτον υἱόν, σὺν τοῖς δὲ καὶ ἄλλους στρατηγεῖν εἰδότας καὶ μάχαις ὡς δέον συμπλέκεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἀνηγορεύθη καὶ βασιλεὺς ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ, τὸν μὲν αὐτάδελφον αὐτοῦ τὸν Κομνηνὸν Ἰωάννην σεβαστοκράτορα τετίμηκεν, ἐξαποστείλας αὐτῷ ἐν τῇ δυσμῇ ὄντι τὰ τοῦ ἀξιώματος σύσσημα, τὸν δὲ Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον μέγαν ἐτετιμήκει δομέστικον, τὸν δὲ αὐτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἐξ ἑτέρας ὄντα τούτῳ μητρὸς τῷ τοῦ Καίσαρος τετίμηκεν ἀξιώματι καὶ εἰς τὰ τῆς Παφλαγονίας ἔστειλε μέρη, τὰς ἐκεῖσε* B *πόλεις καὶ τὸν στρατὸν ἐπισκεψόμενον καὶ τὰ φρούρια.*

78. *Ἐπεὶ οὖν ἐγκρατὴς τῶν βασιλικῶν σκήπτρων ὁ Κομνηνὸς γεγένηται Μιχαήλ, πάντας μὲν τοὺς ἐξ ὁποιασδή τινος αἰτίας κατασχέτους ὄντας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ἢ καὶ ἀλ-*

17 D: *Καὶ ἦν χαρὰ ὡς ἐκ σκοτομήνης εἰς φέγγος ἢ ἐκ κλύδωνος εἰς γαλήνην ἢ ἐκ χειμῶνος εἰς ἔαρ ἢ ἐκ λαίλαπος εἰς νηνεμίαν ἢ ἐξ ἀθυμίας εἰς ἡδονήν. οἱ δ' ἐν πόλει Λατῖνοι καὶ ὁ ἐν αὐτῇ βασιλεύων πρεσβείαν ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπὸ Θεσσαλονίκης ποιούμενοι ζήτησιν, ἵνα δοίη ταῦτ' αὐτοῖς καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην χώραν ἕως τῆς Κωνσταντίνου. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀστειότερον πρὸς σφᾶς ἀπελογήσατο, ὡς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ ἐμὸς πατὴρ ἡγεμονεύων ἐτεθνήκει· ὡς οὖν πατρίδος θέλω ἄρχειν αὐτῆς. ταῦτ' ἀκηκοότες οἱ πρέσβεις ὑποκνηστιῶσαν ἔσχον τὴν ἀκοήν, καὶ "παραχώρησον ἡμῖν ἐκ τῶν Σερρῶν" αὐτῷ ἔφησαν. καὶ ὃς "ἐκεῖ πρῶτον ἡγεμονεύειν ἠρξάμην, καὶ οὐ χρεὼν ταύτην καταλιπεῖν με." οἱ δὲ "καὶ δὸς ἡμῖν ἐκ τοῦ Βολεροῦ τὰ μέχρις ἡμῶν." καὶ ὃς "πολλάκις"*

leves homunculi, nulla consideratione digni, ideoque tanquam nullius sortis homines negleximus. igitur imperator Michael antequam regio more coronaretur, fratrem germanum suum Ioannem Comnenum magnum domesticum constitutum Romanis illi concreditis agminibus in occiduas partes adversus Michaelem defectorem dimittit, et illi Alexium Strategopulum, Ioannem Raulum, primum protovestiarii Raulis filium, aliosque militiam doctos et cum adversario congredi, uti par est, gnaros socios adiungit. Michael ipse imperator acclamatus fratrem suum germanum Ioannem Comnenum sebastocratorem fecit, et ad eum in occiduis morantem dignitatis insignia transmisit. Strategopulum Alexium magnum domesticum creavit, et alterum fratrem Constantinum, ex alia ortum matre, Caesaris munere decoratum in Paphlagoniam amandavit, ut urbes in ea exercitum oppidaque inviseret.

78. Sed cum regendi potestatem sibi asseruisset, omnes ex quacunque causa ab imperatore Theodoro custodiae mancipatos aut quomodolibet ne-

λως παρεωραμένους ἀνερρύσατό τε καὶ ἀνεκαλέσατο, καὶ δωρήμασιν ἁδροτέροις τούτους ἐδεξιώσατο. ἀλλὰ καὶ ἅπαξαπλῶς πρὸς πάντας φιλοτιμότερον ἐχρήσατο τῇ ἀρχῇ, ἀφειδῶς ἐπιχέων τούτοις τὰ χρήματα. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸ τῶν Ῥωμαίων πλῆθος, κἂν οἱουδή τινος ἔτυχε τάγματος κἂν οἱασδή τινος τύχης καὶ ἐπιτηδεύ- C *ματος οἱουδή τινος, πολλῆς τῆς ἡδονῆς ἐμφορούμενον καὶ ἐπιχαῖρον τοῖς πράγμασιν. ὥσπερ γάρ τις ἐκ σκοτομήνης βαθείας εἰς καθαρώτατον ἡλίου φέγγος ἐπέλθῃ ἢ καὶ ἀπὸ κλύδωνος εἰς γαλήνην ἢ ἐκ χειμῶνος εἰς ἔαρ ἢ εἰς νηνεμίαν ἐκ λαίλαπος, κἀκ τῆς πολλῆς ἀνίας μεταμειφθείη εἰς ἡδονήν, οὕτως ἅπαντες ἐπεγάννυντο καὶ ἐσκίρτων ὑφ' ἡδονῆς, τῆς προτέρας ἐπιλελησμένοι ἀλγεινοτέρας καὶ πικρᾶς διαγωγῆς. οἱ μὲν οὖν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λατῖνοι καὶ ὁ ἐν αὐτοῖς τάχα βασιλεύων Βαλδουῖνος πρεσβείαν ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα, ὑπέρογκά τινα ζητοῦντες* D *καὶ ἀτόπων ὄντα ἐγγύς· καταφρονητικῶς γὰρ διατεθέντες πρὸς τὸν βασιλέα ὡς νῦν τῆς ἀρχῆς ἁψάμενον βαρείας τὰς ζητήσεις ἐποίουν. καὶ πρῶτον μὲν ἤρξαντο ἀπὸ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν, ἵνα παράσχῃ ταύτην τούτοις ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην χώραν ἄχρι καὶ τῆς Κωνσταντίνου αὐτῆς. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν τοιούτων ἀκροασάμενος ἀστειότερον πρὸς σφᾶς αὐτοὺς τὸν ἀπόλογον ἐποιήσατο, ὡς ἡ πόλις αὕτη πατρίς μου οἷον*

φησὶν "ἐκεῖσε ἐθήρευσα, καὶ οὔ μοι κέκριται ἄξιον ἀφεῖναι τοῦτον τὸν χῶρον." "τί οὖν ἡμῖν δίδως;" οἱ πρέσβεις ἀντέφησαν. "ἐγὼ μὲν" ἔφη "οὐδέν. ἀλλ' εἴπερ τὴν ἐξ ἐμοῦ λαβεῖν θέλετε εἰρήνην, ἐθέλω τοὺς ἐν Κωνσταντίνου Λατίνους πρὸς τὴν Ῥωμαίων τελεῖν ἀρχὴν μερίδα μὲν ἐκ τοῦ κομερκίου ἡμίσειαν, κἀκ τοῦ χρυσοφητείου ὡσαύτως. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἔστω μάχη." 7 *γάρ*] *γὰρ εἰ?*

glectos liberavit et revocavit et munificentioribus donis cohonestavit, et ut rem in pauca conferam, erga omnes dominatione splendidius usus est, et large effuseque pecunias distribuit. tum Romanorum multitudinem, cuiuscunque illa ordinis, cuiuscunque generis aut instituti fuisset, multa exultare laetitia et rebus secundis gaudere, intueri omnes poterant. quemadmodum enim, dum quis e densissimis tenebris in purissimum solis iubar emergens, aut e tempestate in tranquilla aut ex hieme in vernum aut ex procella in quieta accesserit, aut etiam ingentem moerorem in gaudium transmutavit, laetitia differtur, ita omnes voluptate quadam perfundi et gaudio cumulari atque exilire, miserrima deterrimaque prioris vitae ratione e pectore oculisque amota. Latini, qui Cpoli erant, et Balduinus illorum moderator ad imperatorem legatos praetumida quaedam et pene absurda quaeritantes miserunt. contemptius namque erga imperatorem, tanquam qui tum primum imperium assumpserat, affecti immoderatis postulationibus urgebant; et ab ipsa Thessalonica initium facientes, ut eam sibi et reliquam omnem regionem Cpolim usque imperator concederet, poscebant. his auditis imperator responsum lepidum sane neque invenustum dedit. eam scilicet urbem sui pa-

τυγχάνει· ἐκεῖσε γὰρ ὁ ἐμὸς πατὴρ ἡγεμόνευεν, ὃν καὶ ὑμεῖς οἴ-
δατε τὸν μέγαν δομέστικον. ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ οὗτος τὸ ζῆν ἐξε-
μέτρησεν, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκεῖσε τέθαπται. πῶς οὖν δέον
ἐστὶ ταύτην τὴν πόλιν ἔξω τῆς ἐμῆς τυγχάνειν ἀρχῆς; ταῦτα ἀκη-
κοότες οἱ πρέσβεις ὑποκνηστιῶσαν ἔσχον τὴν ἀκοήν, ὡς τάχα τινὰ P 90
τῶν ζητουμένων παράσχῃ τούτοις ὁ βασιλεύς, καὶ μεταβαλόντες
τὸν λόγον "οὐκοῦν" ἔφησαν, "ὦ βασιλεῦ, παραχώρησον ἡμῖν ἐκ
τῶν Σερρῶν αὐτῶν κατασχεῖν τὰ λοιπά." καὶ ὁ βασιλεύς "οὐδ'
αὐτήν μοι προσήκουσαν ποιεῖσθε τὴν ζήτησιν. πρώτως γὰρ ἐν
αὐτῇ πρὸς τοῦ μακαρίτου βασιλέως τοῦ θείου μου ἡγεμονεύειν
χώρας ἠρξάμην, καὶ πρώτως ἐν αὐτῇ ἐστρατήγησα, καὶ φιλῶ τὸν
τόπον ὡς σύνηθες ἔδαφος. οὐ χρεὼν γοῦν οὐδὲ ταύτην τὴν πόλιν
καταλιπεῖν." εὐχερῶς γοῦν οἱ πρέσβεις ἐκ τόπου μετεπήδων εἰς
τόπον, καὶ μηδὲν ἔχοντες, εἰ καί τι λάβοιεν, ἀγαπᾶν ὡς κερδή- B
σαντες, καὶ "ὦ βασιλεῦ" ἀντεῖπον, "καὶ δὸς ἡμῖν ἐκ τοῦ Βολε-
ροῦ τὰ μέχρις ἡμῶν." καὶ ὁ βασιλεύς "ἐν τούτοις τοῖς τόποις
πολλάκις ἐθήρευσα, καὶ σχεδὸν τὸ καλῶς χρᾶσθαι ταῖς θήραις
ἐν τούτῳ μεμάθηκα, καὶ οὔ μοι κέκριται ἄξιον τοῦτον ἀφεῖναι τὸν
χῶρον, ἔνθα καὶ πάλιν ἀγαπῶ θηρεύειν καὶ ἄγραις ζώων ἐφήδε-
σθαι." "τί γοῦν ἡμῖν δίδως;" ἀντέφησαν οἱ πρέσβεις τῷ βασι-
λεῖ. "ἐγὼ μὲν" ἔφη ὁ βασιλεύς "οὐδέν. ἀλλ' εἴπερ ἐθέλετε τὴν
ἐξ ἐμοῦ εἰρήνην λαβεῖν (καλῶς γάρ με ἐπίστασθε, καὶ τὴν ἐξ C
ἐμοῦ μάχην ξυνίετε, ἡνίκα τὴν ἡγεμονίαν Βιθυνίας καὶ Ταρσίας

14 ἠγάπων interpres.

triam quodammodo esse; in ea patrem suum, quem ipsi optime noverant, magnum domesticum principatum obtinuisse; in ea vitae finem fecisse, in eaque cadaver illius sepulturae mandatum. quomodo itaque ea urbs extra potestatem meam fuerit? audiunt legati: adhuc tamen pruritu aurium aliqua concessurum imperatorem sperabant, et mutata oratione "igitur" aiunt "imperator, concede nobis ab Serris ipsis reliqua possidere." et imperator "neque iuste neque decenter haec postulatis. primum enim in ea a beatae memoriae imperatore patruo meo loci dominatum habui, illic dominationis meae exordia, illic militiae prima incunabula; et loco tanquam familiari solo delector. haud itaque erit operae pretium illum amittere." legati de loco in locum facili negotio sermonem convertere, et cum nihil haberent, si quid impetrassent, eo contentos esse, ac si victoriam fuissent consecuti. et "o imperator" excipiunt, "saltem nobis e Bolero ad nostra permitte." tum imperator "illis in locis saepissime venationi operam dedi, et venationibus non male uti in illis apprehendi. indignum itaque videtur locis illis renuntiare, ubi rursus venationi incumbere gestio et ferarum capturis animum oblectare." "quid igitur nobis donas?" legati imperatori responderunt. "ego quidem" inquit imperator "nihil. sed si pacem ex me habere concupiscitis (bene namque me nostis, et quid pugnando valeam; iamque satis didicistis cum Bithy-

εἶχον, ὅπως ὑμῖν οἶδα μαχέσασθαι), ἐθέλω τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λατίνους πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων τελεῖν ἀρχὴν μερίδα μὲν τὴν ἐκ τοῦ κομμερκίου αὐτῶν, τὴν ἀνάλογον ὡσαύτως εἴσοδον. εἰ ταῦτά μοι παρασχεῖν ὑποσχοίητε, εἰς εἰρήνην συνέρχομαι. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἔστω μάχη, ἥτις σὺν θεῷ φάναι μᾶλλον λυσιτελήσει Ῥωμαίοις." οὕτως καταισχυνθέντες οἱ τῶν Λατίνων πρέσβεις ἄπρακτοι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπενόστουν.

79. Καὶ πρὸς τὸν ἀποστάτην δὲ Μιχαὴλ ἐστείλατο πρεσ-
D βείαν ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ Φιλῆ Θεοδώρου τοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τετυφλωμένου. καὶ ἡ πρεσβεία πραεῖα καὶ πολλὰ ὑπενδιδοῦσα τῶν προσηκόντων ἄστεων καὶ χωρῶν· παρεχώρει γὰρ τῷ ἀποστάτῃ ὁ βασιλεύς, πρὸς ἀγάπην ἐφέλκων αὐτόν. ὀλίγα δὲ ἄττα ἀνεκαλεῖτο, καὶ οἷα οὐκ ἦν εἰκὸς παριδεῖν. ἀλλ' ἦν ὁ ἀποστάτης πρὸς τὰς ἀκροάσεις σκληρὸς καὶ πρὸς τοὺς λόγους ἀπόκροτος· οὐ μόνον γὰρ τὴν πρεσβείαν οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀποκρίσεις οὐ προσηκούσας ἐποιεῖτο. ἐφύσα γὰρ αὐτὸν οὐ μόνον τὸ ἐπὶ τῷ ῥηγὶ τῆς Σικελίας τῷ Μαφρὲ κῆδος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ πρίγκιπι τῆς Ἀχαΐας τῷ Γουλιέλμῳ· ἤδη γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἀγχιστείαν πεπλήρωκεν. ἐντεῦθεν μεγάλα τε ἐφρόνει καὶ

8 D: Καὶ πρὸς τὸν ἀποστάτην δὲ Μιχαὴλ ἐστείλατο πρεσβείαν διὰ τοῦ Φιλῆ Θεοδώρου, πολλὰ ὑπενδιδοὺς τῶν προσηκόντων ἄστεων καὶ χωρῶν. ἀλλ' ἦν πρὸς τὰς ἀποκρίσεις σκληρός· ἐφύσα γὰρ αὐτὸν οὐ μόνον τὸ τῷ ῥηγὶ Σικελίας Μαμφρὲ κῆδος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ πρίγγιπι Ἀχαΐας τῷ Γουλιέλμῳ. ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὸν ῥῆγα Σικελίας τὸν Μαμφρὲ τὸν τοῦ ἀποστάτου γαμβρὸν πρέσβεις ἔστειλε διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Νικηφόρου τοῦ Ἀλυάτου, ὃν καὶ κατεῖχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐγγύς που δύο ἐτῶν. καὶ πρὸς τὸν πρίγγιπα Ἀχαΐας διεπρεσβεύσατο· ἀλλ' οὐδὲ οὗτος εἶξε.

niae Tarsiaeque rerum potirer, quanam ipse ratione bello confligam), volo Latinos, qui Cpoli sunt, Romano imperio eam ex tributo partem persolvant quae introitibus proportione respondeat. haec si praestare annueritis, pacem compono. sin minus, pugnam edico, quae deo auspice, ut ita dicam, multo Romanis utilior erit." his Latinorum legati confusi Cpolim infecto negotio remeant.

79. Ad Michaelem etiam defectorem legatum imperator Theodorum Philem, ab imperatore Theodoro luminibus orbatum, mittit. legatio lenis erat, tanquam quae ex pertinentibus ad se urbibus ac oppidis pleraque cederet; quae defectori imperator, eum secum concilians permittebat, parva vero admodum repetebat, quae haud decorum videbatur ab eo negligi. sed durus atque inexorabilis defector oblatis sermonibusque magis induruit; qui non modo legationi locum non dederat, sed in responsionibus etiam indecore admodum se gesserat. inflaverat namque animos non solum cum Siciliae rege Manfredo, sed etiam cum Gulielmo Achaiae principe contracta affinitas: iam enim et hoc quoque matrimonium absolverat. hinc horrendum turgere et

ὑπέρογκα διελέγετο. ἔνθεν τοι καὶ ὁ Φιλῆς Θεόδωρος πολλὰ τοῖς
λόγοις ἀνιαθεὶς καὶ βαρυαλγήσας ταῖς ἀποκρίσεσι πρὸς τὸν βασι- P 91
λέα ὑπέστρεφε, τοῦτο πρὸς τὸν ἀποστάτην εἰπὼν "οἶδα μὲν ὡς
ἀνοηταίνεις, καὶ διὰ τοῦτο φθέγγῃ τὰ μὴ προσήκοντα. ἀλλ' ἴσθ'
ὡς τάχος πειραθήσῃ βασιλικῆς ἰσχύος καὶ Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως,
καὶ γενήσῃ μετάμελος, ὅτε οὐδέν σοι τὸ ὄφελος." ταῦτ' εἰπὼν
πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, πολλὴν καταγνοὺς τοῦ Μιχαὴλ ἀβελ-
τηρίαν, ὅτι μηδὲ μικράν τινα ἠβουλήθη βασιλέως ἀξίωσιν ἀπο-
πλήσασθαι, μηδὲ τὸν Χαβάρωνα Κωνσταντῖνον ἀπολῦσαι καὶ B
ἐμὲ αὐτὸν τὸν ξυγγράφοντα, τὸν μὲν ὡς συνανατεθραμμένον τῷ
βασιλεῖ καὶ πολλάκις συνημιλλημένον στρατιωτικοῖς ἐπιτηδεύμα-
σιν, ἐμὲ δὲ ὡς εἰς κῆδος τῷ βασιλεῖ ξυνελθόντα καὶ τῆς συζύγου
γοερὸν ἀναβοώσης, τῶν ποδῶν προκυλινδουμένης τοῦ αὐτοκράτο-
ρος, καὶ ταῦτα πλείους τῶν εἴκοσι τῆς εἱρκτῆς λελυκότος τοῦ
βασιλέως, οὓς ἐν τῷ κατὰ τὰ Βοδηνὰ πολέμῳ ζωγρίας ὁ βασιλεὺς
εἵλετο πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ἀποσταλείς, ὧν ἔνιοι καὶ
προσγενεῖς ὑπῆρχον τῷ ἀποστάτῃ, οἱ δ' ἄλλοι κρείττους τε ἐν
στρατιᾷ καὶ τῶν ἐκ γένους περιφανῶν. οὕτω μὲν τὰ τῆς πρε-
σβείας προέβη τῆς πρὸς τὸν ἀποστάτην· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ πρὸς C
τὸν ῥῆγα τῆς Σικελίας τὸν Μαφρὲ τὸν τοῦ ἀποστάτου γαμβρὸν
πρεσβείαν ἔστειλε διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Νικηφόρου τοῦ Ἀλυ-
άττου, ὃν καὶ κατεῖχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐγγύς που δύο ἐτῶν· πῶς γὰρ
ἂν εἶχε καὶ πληρῶσαί τι τῶν βασιλέως βουλημάτων καθάπαξ τῷ
ἀποστάτῃ Μιχαὴλ συνδεθεὶς καὶ εἰς φαντασίαν μείζονος κέρδους

satis tumide ratiocinari. propterea Theodorus Philes sermonibus illius cordi suo dolens, et illius responsis animo discruciatus, ad imperatorem regreditur, illud defectori fassus. "te stulte agere sat novi, ideoque loqueris indecora. sed scias velim te quam citissime robur imperatorium ac Romanam virtutem experturum; et duceris, dum nulli usui erit, poenitentia." his dictis ad regem revertitur, stultitiae non modicae Michaelem incusans, quod ne leve quidem imperatoris postulatum expleverit, vel saltem Constantinum Chabaronem, et me, qui haec scribo, servitute liberaverit, eum tanquam qui cum imperatore enutritus fuisset, saepeque militaribus industriis concertasset, me vero veluti affinitate cum imperatore coniunctum, quando et uxor lacrimabili gemitu ad pedes imperatoris provolveretur. sed praecipue quod imperator ab imperatore Theodoro missus plerosque bello apud Bodenos confecto vivos, quorum aliqui sanguine coniuncti erant cum defectore, alii ex exercitu magis spectabiles et genere illustriores, e carcere liberasset. et hoc modo legatio ad defectorem transmissa se habuit. imperator praeterea ad Manfredum Siciliae regem, defectoris generum, ob eandem causam Nicephorum Alyatem canicleo praefectum legatum misit, ab eoque per duos fere annos detentum. et quanam ille ratione ex iis quae quam cupidissime expetebat imperator, semel Michaeli defectori colligatus, et potiora ac utiliora animo

κρατηθείς; ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὸν πρίγκιπα Ἀχαΐας διεπρεσβεύσατο· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος τῷ κήδει τῷ πρὸς τὸν ἀποστάτην τεθαρρηκώς, καὶ πολλὰ ἐκ τούτου προσγενήσεσθαι αὐτῷ προσδοκῶν,
D εἰς οὐδὲν τοὺς λόγους ἐτίθετο.

80. Ὁ μὲν οὖν βασιλεύς, ὡς προέφημεν, τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ σεβαστοκράτορα ἐν τῇ δυσμῇ κατὰ τοῦ ἀποστάτου ἐκπέμψας, καὶ τούτῳ τὰς δυνάμεις ἐγχειρίσας καὶ τοὺς αὐτῶν στρατηγούς, προσέταξε κατευθὺ τὴν πορείαν ποιήσασθαι, μέχρις ἂν τῷ τοῦ ἀποστάτου ἐντύχῃ στρατεύματι. ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης κατὰ τὸ προσταχθὲν ἐποίει, ὁ δὲ ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων περὶ τὰ τῆς Καστορίας μέρη ἐστρατοπέδευεν. ἄφνω δὲ ἐπῆλθε τούτῳ βοὴ ὡς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τὰ τῶν Βοδηνῶν τέμπη διαβάντα κατ' αὐτὸν χωροῦσιν. οἱ μὲν οὖν ἀκούσαντες τῆς φωνῆς καὶ πτοίαν οὐ μικρὰν ἐν ψυχῇ λαβόντες πρὸς δρασμὸν αὐτοί τε ὥρμησαν καὶ πάντας
P 92 τοὺς ἑαυτῶν ἐκίνησαν. ἐπεὶ δὲ ἦν νὺξ καὶ οὐχ ἑώρα τις ὅπῃ φέρεται, πολλοὶ γεγόνασιν, ὥσπερ τινὸς ξίφους, ὁδοῦ ἔργον. καὶ ὁ

5 D: Τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν σεβαστοκράτορα κατὰ τοῦ ἀποστάτου ἐκπέμψας προσέταξε κατευθὺ τὴν πορείαν ποιήσασθαι, μέχρις ἂν τῷ τοῦ ἀποστάτου ἐντύχοι στρατεύματι. ὁ δὲ ἀποστάτης περὶ τὰ τῆς Καστορίας μέχρι ἐστρατοπέδευεν. ἄφνω δ' ἐπῆλθε τούτῳ βοὴ ὡς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τὰ τῶν Βοδηνῶν Τέμπη διαβάντα κατ' αὐτῶν χωροῦσι. καὶ πτοίᾳ ληφθεὶς ᾤχετο, πολλοὶ δὲ καθ'. ὁδὸν ἐσίνοντο. καὶ ὁ Πετραλίφας δὲ Θεόδωρος, ὁ αὐτοκασίγνητος τῆς τοῦ ἀποστάτου συζύγου, τόπῳ ἐντυχὼν κρημνώδει σὺν τῷ ἵππῳ ἀπώλετο. συνεστάλησαν οὖν μέχρι τῶν Πηρηναίων ὀρῶν, ἃ δὴ διορίζει τὴν παλαιάν τε καὶ νέαν Ἤπειρον τῆς Ἑλληνίδος καὶ ἡμετέρας γῆς. ἐπεὶ δ' οὕτω συνέβη, ἄδειαν ὁ σεβαστοκράτωρ δραξάμενος κατὰ τῶν ἄστεων ὥρμησεν. εἷλεν οὖν Ἀχρίδα, Δεάβολιν. καὶ πᾶσα δὲ ἡ περὶ τούτων χώρα, εἴτ' οὖν Πρέσπα Πελαγωνία Σωσκὸς Μωλισκός, ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐγεγόνεισαν ἐπικράτειαν. 13 κατ' αὐτοῦ?

sibi fingens, efficeret? porro imperator et ad Achaiae principem legat: sed ille quoque propter affinitatem cum Michaele initam spei bonae plenus, et ex ea multa sibi commoda promittens atque expectans, sermones ac postulata imperatoris contempsit.

80. Igitur imperator, ut praenarravimus, consobrinum suum sebastocratorem in Occidentem adversus Michaelem defectorem misit, et copiis illi cum eorum ducibus concreditis recta iter ingredi iubet, quoad usque defectoris exercitui occurreret. sebastocrator Ioannes dicto audiens recta proficiscitur. per ea tempora Michael defector cum uxore atque familiaribus in Castoriae partibus castra locaverat. hinc subito rumor occupat Romanas copias Bodenorum Tempe praetergressas in eam penetrare. qui vocem audierant, metu non parvo in animo concepto in fugam sese ipsi coniicere, aliosque omnes in eandem ciere, et cum nox esset tenebrisque omnia obducerentur, quo pedem quisque moveret incompertum habere; hinc plurimi via aeque ac

Πετραλίφας δὲ Θεόδωρος ὁ αὐτοκασίγνητος τῆς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ συζύγου, θρασυτέρου ἐπιβὰς ἵππου, ἐπεὶ ἐνέτυχε κρημνώδει τόπῳ, αὐτός τε καὶ ὁ ἵππος καταβέβληνται καὶ ἄμφω ἀπώλοντο. συνεστάλησαν οὖν μέχρι τῶν οἰκείων ὅρων, εἴτ' οὖν τῶν Πυρρηναίων ὀρῶν, ἃ δὴ διορίζει τὴν παλαιάν τε καὶ νέαν Ἤπειρον τῆς Ἑλληνίδος καὶ ἡμετέρας γῆς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἐπὶ τούτοις ξυνέβη, ἀδείας ὁ σεβαστοκράτωρ δραξάμενος, ἔρημον εὑρὼν τῆς ἐπικουρούσης τὴν χώραν δυνάμεως, κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ B ἄστεων τὰς ὁρμὰς ἐποιεῖτο. καὶ πρῶτον μὲν ἀπῄει ἐπὶ τὴν Ἀχρίδα, ἣν καὶ ἀρχιεπισκοπὴν Βουλγαρίας οἱ πάντες οἴδασιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ταύτης τὸν Καβάσιλαν Κωνσταντῖνον, ὃς ἦν πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου κατισχημένος. ὑφωρᾶτο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ μὴ ὀρθὸς εἶναι περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν βασίλειον· οἵ τε γὰρ αὐτάδελφοι αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀποστάτου ἐτύγχανον Μιχαήλ, ὅ τε Ἰωάννης καὶ Θεόδωρος, καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος συνηριθμεῖτο τοῖς ἐν αὐτῷ προύχουσιν, ὁ δὲ Ἰωάννης σχεδὸν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων τὴν δεσποτείαν ἔφερε, τά τε κοινὰ διέπων καὶ C τὰ κατ' οἶκον. διὰ ταῦτα, ὡς ἔφημεν, οὐκ ἐθάρρει ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τῷ ἀρχιερεῖ. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐλευθερώτερον τοῖς πράγμασι χρώμενος, καὶ θεῷ τὸ πλεῖον τῶν πραττομένων αὐτῷ ἢ καὶ τὸ πᾶν ἀναρτῶν, ἐλευθερίαν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ δέδωκεν εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφικέσθαι, καὶ συνείπετο οὗτος τῷ σεβαστοκράτορι. ἐπελθόντες οὖν εἰς τὴν Ἀχρίδα, ὡς ἔφημεν, ὁ μὲν

9 περὶ vulgo 21 τῷ Ἀρχιερεῖ Ἐπισκόπῳ vulgo.

ense vitam dispergere. Theodorus etiam Petraliphas, uxoris Michaelis defectoris frater, audentius equum calcans ubi loca praerupta obviam facta sunt, ipse et equus praecipitati vitam posuere. fugatique sunt ad proprios confinium terminos, sive montes Pyrrenaeos, qui veterem et novam Epirum a nostra Graecaque regione disterminant. cum haec ita evenissent, occasione sumpta sebastocrator auxiliarium cohortium praesidio regionem vacuam deprehendens in oppida, quae in ea erant, impetum facit. et primum quidem Achridam, quam Bulgariae archiepiscopatum esse norunt omnes, secum una et illius archiepiscopum Constantinum Cabasilam ducens, contendit. Cabasilas porro ab imperatore Theodoro erat seiunctus, tanquam qui suspectus illi foret non aequo in imperium animo esse. namque fratres illius Germani Ioannes et Theodorus cum Michaele defectore vitam agebant, Theodorus inter illius proceres connumeratus, Ioannes fere rerum universarum, publicarum nempe ac domesticarum, dominatum pro nutu agens ferensque. ob haec, ut diximus, Theodorus imperator non admodum archiepiscopo fidebat. verum enimvero Michael imperator magis libere ac ingenue res pertractans, et numini maximam ab ipso gestorum partem aut cuncta ascribens, archiepiscopo, qui tum sebastocratorem sequebatur, potestatem ad sua revertendi fecit. itaque cum Achridam pervenissent, ut diximus, sebastocrator militares ma-

σεβαστοκράτωρ τὰς πολεμικὰς μηχανὰς κατ' αὐτῶν ἐκίνει, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος λόγοις ὑπενδοῦναι ὑπείληφεν. ἐν οὐ πολλῷ γοῦν
D χρόνῳ ἑάλω πρὸς αὐτῶν ἡ Ἀχρίς. ἐπεὶ δὲ τὰ ἐκεῖσε καλῶς ὁ σεβαστοκράτωρ διέθετο, ἐπὶ τὴν Δεάβολιν ὥρμησεν, καὶ τὸ τῆς Δεαβόλεως ἄστυ μηχανήμασι παντοίοις παραστήσασθαι ἐβεβούλευτο. καὶ ἔταξε ταῦτα, καὶ ἑλεπόλεις ἔστησε, καὶ μηχανὰς παντοίας πεποίηκε, καὶ συνεχεῖς ἐφόδους διεπράττετο, καὶ παντοίως τὴν τοῦ ἄστεως ἅλωσιν γεγενῆσθαι προείλετο. καὶ μὴν καὶ κατὰ σκοπὸν αὐτῷ προέβη τὸ πρᾶγμα· πολλῶν γὰρ τῶν ἐντὸς πεφονευμένων τοῦ ἄστεως, οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ ταῖς βολαῖς ταῖς ἐκ τῶν ὀϊστῶν πεπληγμένων, οἱ ἄλλοι μαλακισθέντες (φύσει γὰρ ὑπάρχει τὸ δυτικὸν γένος πρὸς φυλάξεις ἄστεων μαλθακώτερον) καὶ τὸ τοιοῦτον ἄστυ τὸ τῆς Δεαβόλεως τῷ σεβαστοκράτορι ἐνεχείρισαν. καὶ πᾶσα δὲ ἡ πέριξ τῶν τοιούτων ἄστεων χώρα, εἴτ' οὖν Πρέσπα Πελαγονία Σωσκὸς Μολυσκός, ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν τῶν
P 93 Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ἐγεγόνεισαν καὶ ὑπετάττοντο τούτοις. τοιοῦτοι γάρ εἰσιν οἱ τῶν δυτικῶν οἰκήτορες, ῥᾳδίως πᾶσι τοῖς δυναστεύουσιν ὑποπίπτοντες. ἐντεῦθεν τοὺς ὀλέθρους ἀποφυγγάνουσι καὶ τὰ πλείω τῶν σφετέρων περιουσιῶν διασώζουσι. καὶ ταῦτα μὲν ὑπῆρξεν ἔαρος ἐνισταμένου.

81. Ὁ δὲ ἀποστάτης Μιχαὴλ ἐπείπερ ἑώρα ἤδη

21 D: Ὁ δ' ἀποστάτης πάντα κάλων κινήσας τοὺς οἰκείους συνέλεξε, καὶ συμμαχίαν παρὰ τοῦ ῥηγὸς τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ προσελάβετο εἰς ἱππότας τετρακοσίους. ἕτερος δὲ τούτου γαμβρὸς ὁ Ἀχαΐας πρίγγιψ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ στρατιὰν συλλεξάμενος δι' ἑαυτοῦ τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ πενθερὸν συμμαχίαν πεποίητο, ἄγων πλῆθος ἱππέων τε καὶ πεζῶν. συνήθροιστο γοῦν παμπληθὴς στρατιά, καὶ κατὰ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου τὴν ὁρμὴν ἐποιοῦντο. ὁ δὲ

chinas in eos movere, archiepiscopus sermone alliciendos esse existimare. nec multum post tempus Achrida potiti sunt. in ea rebus sebastocrator recte compositis Deabolim petit, cuius arcem omnibus machinis sibi adsciscere constituerat; quare tormenta admovit, arietes instruxit, machinas omnis generis applicuit, et frequentibus irruptionibus infestans modis omnibus sibi oppidum expugnandum proposuerat. et sane eum spes non fefellit: multis enim oppidanis occisis, non paucis vero telorum ictibus confossis, reliqui demissis animis (natura quippe ad tutandas urbes occidua natio mollior existit) Deabolim non contemnendum oppidum sebastocratori dediderunt; et universa circa ea oppida regio, necnon Prespa, Pelagonia, Soscus, Molyscus sub potestate Romanarum virium redactae Romanis obnoxiae factae sunt. occidentalium quippe partium incolae ita nati sunt ut omnibus praepotentibus facili negotio succumbant. hinc neces cladesque evitant, facultatibus suis maiori ex parte consulunt. et haec quidem appetente vere gesta sunt.

81. Verum defector Michael in extremum discrimen res suas iam prorumpere conspicatus, imperatoriis viribus obviam ire instituens, machinam

ὡς οὐκ εἰς καλὸν ἀποβῆναι μέλλει τούτῳ τὰ πράγματα, ἀντιστῆναι
ταῖς βασιλικαῖς δυνάμεσιν ἐβεβούλευτο, καὶ πᾶσαν μηχανὴν καὶ
πάντα κάλων, τὸ τῆς παροιμίας, κεκίνηκε. καὶ τοὺς μὲν οἰκείους ἁπαξ-
απλῶς συλλήβδην πάντας συνήθροισε, συμμαχίαν δὲ οὐ σμικρὰν B
παρὰ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ προσελάβετο· ἀπη-
ρίθμηντο γὰρ οὗτοι εἰς τετρακοσίους ἱππότας, ὅπλοις ἐχυροῖς
καταφράκτους καὶ ὑψαύχεσιν ἵπποις καὶ ἀγερώχοις ἐποχουμένους,
ἕκαστος τούτων ἐκ τοῦ σφετέρου γένους ἐκκρίτων τυγχάνοντες.
ἅτερος δὲ τούτου γαμβρὸς ὁ Ἀχαΐας πρίγκιψ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ

στρατηγικῶς τοὺς ἀντιπάλους μετήρχετο. ἐκεῖνος μὲν γὰρ μετὰ τῶν καταφράκτων καὶ θώραξι κεχρημένων δυνάμεων τὰ ἐχυρώτατα τῶν τόπων ἐκράτει, τοὺς δ' ἐλαφροτέρους κατὰ τῆς πεδιάδος πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀνθίστασθαι προστετάχει. καὶ οὗτοι οἱ μὲν ἐκ Σκυθῶν οἱ δὲ ἐκ Τούρκων, ἕτεροι δὲ ἐκ Ῥωμαίων, οἷς μᾶλλον ἡ τοξεία τὸ ἐπιτήδευμα, οἳ καὶ μακρόθεν τούτους τοῖς βέλεσιν ἔπληττον. ἤρξαντο μὲν οὖν ἐκ τόπου οὗ Βορίλα Λόγγος τὸ ὄνομα, καὶ οὔθ' ἡμέρας ἀνέτους βαδίζειν αὐτοὺς παρεχώρουν οὔτε νυκτός· συνερρήγνυντο γὰρ αὐτοῖς ἡμέρας μὲν ἐν τοῖς τῶν ἵππων ποτοῖς. συνέπιπτον δὲ τούτοις καὶ καθ' ὁδόν, καὶ ταῖς ἁμάξαις καὶ τοῖς φορταγωγοῖς ὑποζυγίοις προσπελάζοντες ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς φορτίων ἐσκύλευον ὑποχωρούντων τῶν φυλασσόντων. τοῦτο δὲ πολλάκις πεποιηκότες εἰς θάρσος κατὰ τῶν ἐναντίων οὐ μέτριον ἐληλάκασιν, ὥστε καὶ χερσὶ χεῖρας ἐμβαλεῖν κἀξ αὐτῶν σκυλεύειν τὰ προστυχόντα. οὕτω τὸ τοῦ ἀντάρτου Μιχαὴλ συνέσταλται στράτευμα, βίᾳ καὶ μόγις Στανὸν καὶ Σωστὸν καὶ Μωλυσκὸν παραμείψαντες· ἔσπευδε γὰρ ἐς τὸ τοῦ Πριλάπου ἄστυ γενέσθαι, ὅπως αὐτὸ διασώσειαν. ἐκεῖ δὲ γεγονότες, ἐς οἰκίαν ἕκαστος διασκεδασθέντες βουλὴν βεβούλευται τὸν περὶ ψυχῆς τρέχειν. καὶ ὁ μὲν ἀποστάτης μετὰ τοῦ υἱοῦ Νικηφόρου καί τινων νυκτὸς ἐποχηθέντες ἀπέδρασαν, ὡς δ' ἔγνωστο τοῖς λοιποῖς, καὶ αὐτοὶ πρὸς φυγὴν ἐτράποντο. τὸ μὲν οὖν Ῥωμαϊκὸν στράτευμα καὶ ὁ νόθος υἱὸς Ἰωάννης τοῦ ἀποστάτου τῷ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ προσῆλθον καὶ τῷ βασιλεῖ τοὺς ὅρκους ἀπέδοντο, ὁ δὲ πρίγγιψ Ἀχαΐας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἄλλος ἀλλαχοῦ διεσπάρησαν. καὶ ὁ μὲν πρίγγιψ κατὰ τὴν Καστορίαν ἑάλω ὑπ' ἀχυρματιᾷ τινὶ κρυβεὶς κἀκ τῶν ὀδόντων γνωρισθεὶς (εἶχε γὰρ τοὺς ἐμπροσθίους εὐμεγέθεις), καὶ δέσμιος ἀπήχθη τῷ βασιλεῖ. οἱ δὲ κρείττους τῶν πραγμάτων αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς, οἵ τε Ἀσελδετουσί, ὁ τῆς Καρυταίνης Ἰοφρὲ καὶ ἄλλοι τῶν ὀνομαστῶν, οἱ μὲν κατὰ τὸν Πλαταμῶνα οἱ δὲ κατ' ἄλλο μέρος ἑάλωσαν. καὶ τὸ συμμαχικὸν στράτευμα τὸ ἐκ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας σταλὲν ὑπὸ τεσσάρων κατεσχέθησαν, ὧν μὲν εἷς ἦν ὁ μέγας δομέστικος ὁ Στρατηγόπουλος, ὁ Ῥιμψᾶς Νικηφόρος, οἱ δὲ δύο τῶν ἀνωνύμων. καὶ τούτους ὡς δεσμώτας πρὸς τὸν βασιλέα ἔπεμψαν. 1 ὡς vulgo om 8 τούτων] τῶν?

omnem omnemque funem, ut proverbio fertur, movit; et proprium quidem militem plane universum in unum coëgit, addidit auxiliares copias, easque non contemnendas, generi sui regis Siciliae, quae ad quadringentos equites armis fortibus circummunitos ac superbientibus et magnanimis equis insidentes (ex his singuli inter suos praecipui erant) numerabantur. alius etiam illius gener Achaiae princeps universo exercitu collecto per semetipsum socero

στρατιὰν συλλεξάμενος δι᾽ ἑαυτοῦ τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ πενθερὸν
συμμαχίαν πεποίηκεν. ἦγε δὲ οὗτος ἀπειροπληθὲς τὸ ὁπλιτικόν·
ἔκ τε γὰρ τοῦ Φραγκικοῦ γένους ἐτύγχανε καὶ ἐκ τῶν οἰκητόρων
Ῥωμαίων Ἀχαΐας τε καὶ Πελοποννήσου, ὧν οὗτος ἦρχεν· οἱ πλείους
C δὲ τοῦ τῶν Λατίνων ὑπῆρχον γένους. συνήθροιστο γοῦν παμ-
πληθὴς στρατιά, καὶ κατὰ τοῦ αὐταδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ
σεβαστοκράτορος Ἰωάννου τὴν ὁρμὴν ἐποιοῦντο. ὁ δὲ (καὶ γὰρ
εἶχε τὰς συμβουλὰς ἀγαθὰς ἐκ τοῦ αὐταδέλφου καὶ βασιλέως)
στρατηγικῶς τοὺς ἀντιπάλους μετήρχετο. ἐκεῖνος μὲν γὰρ μετὰ
τῶν καταφράκτων καὶ θώραξι κεχρημένων δυνάμεων τὰ ἐχυρώ-
τερα τῶν τόπων ἐκράτει, τοῖς δὲ ἐλαφροτέροις τῶν ὁπλιτῶν, καὶ
οἷς τὸ κινεῖσθαι ῥᾷον ὡς κουφοτέροις, τὴν κατὰ τὰς πεδιάδας
μάχην πεποιῆσθαι πρὸς τοὺς ἀντιπάλους προστέταχεν. ἦσαν δὲ
D οὗτοι οἱ μὲν ἐκ Σκυθῶν οἱ δὲ ἐκ Τούρκων, πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν
Ῥωμαϊκῶν φύλων, οἷς καὶ μᾶλλον ἡ τοξεία τὸ ἐπιτήδευμα. οὗτοι
μὲν οὖν τοῖς ἐναντίοις προσβάλλοντες μακρόθεν τοῖς βέλεσιν ἔπλητ-
τον. ἤρξαντο μὲν οὖν ἐκ τοῦ τόπου οὗ Βορίλα Λόγγος τοὔνομα
ξυμπίπτειν τοῖς ἐναντίοις. οὔτε γοῦν ἡμέρας ἀνέτως βαδίζειν
αὐτοῖς παρεχώρουν οὔτε νυκτὸς ἠρεμεῖν. συνερρήγνυντο γὰρ αὐ-
τοῖς ἡμέρας μὲν ἐν τοῖς τῶν ἵππων πότοις, εἴ πού τις μακρότερον
ἀπήει τὸν ἵππον ποτίσαι. ξυνέπιπτον δὲ τούτοις καὶ καθ᾽ ὁδόν,
καὶ ταῖς ἁμάξαις καὶ τοῖς φορταγωγοῖς ὑποζυγίοις προσπελάζον-
τες ἐκ τῶν παρ᾽ αὐτοῖς φορτίων ἐσκύλευον ὑποχωρούντων τῶν
φυλαττόντων. τοῦτο δὲ πολλάκις πεποιηκότες εἰς θάρσος κατὰ

20 τοῖς μακροτέροις vulgo.

auxilium tulit. hic armatum agmen atque innumerabile e natione Francica et Romanis Achaiae et Peloponnesi, quibus ipse imperabat, incolis, licet potissimam illius partem miles Latinus compleret, lectum ducebat. amplissimo itaque exercitu comparato adversus Ioannem sebastocratorem imperatoris fratrem bellum apparabat; qui fratris sui imperatoris proficuis monitis ac consiliis innixus militari calliditate adversarios eludebat; cum milite quippe undequaque armato et thorace communito loca magis ardua detinebat: at leviori armatura indutum, et qui veluti agilior quocunque vellet expeditius se moveret, in planitie et agris cum hostibus confligere iusserat. pars eorum Scythae, alii Turcae, plerique etiam e Romana gente, quibus sagittandi peritia inerat. hi cum hostibus manus conserentes eminus telis ferire, et e loco, cui Borilae Longo nomen est, adversarios urgere; quibus neque per diem iter sine molestia conficere neque noctu quiescere concedebatur. namque interdiu, dum equi aquatum ducerentur, confligere, siquis ad potandum equum longius processisset. illis etiam inter eundum congredi, et plaustris iumentisque onerariis propinquantes res, quas illi conducerent, nec custodibus renuentibus, rapere. atque id ubi saepius perpetrarunt, animis adver-

τῶν ἐναντίων· οὐ μέτριον ἐληλάκασιν, ὥστε καὶ χερσὶ χεῖρας ἐμβάλλειν κἀξ αὐτῶν σκυλεύειν τὰ προστυχόντα. τὸ μὲν οὖν τοῦ ἀντάρτου Μιχαὴλ κἀκ τούτου συνέσταλται στράτευμα καὶ εἰς P 94 πτοίαν οὐ μικρὰν κατηντήκει· σχεδὸν γὰρ πᾶσαν σωτηρίαν ἀπηγορεύκει. βίᾳ γοῦν καὶ μόγις Στανὸν καὶ Σωσκὸν καὶ Μολυσκὸν παραμείψαντες (σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτοῖς εἰς τὸ τοῦ Πριλάπου ἄστυ γενέσθαι, ὅπως αὐτὸ διασώσειαν) ἐκεῖσε γεγονότες εἰς οἰκείαν ἕκαστος διακεδασθέντες βουλὴν τὸν περὶ ψυχῆς τρέχειν, ὅπως ἂν εἶχεν ἰσχύος, βεβούλευται. //καὶ ὁ μὲν ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου καί τινων ἄλλων μετρίων ἀνδρῶν, οἷς καὶ εἰώθει ἐμπιστεύειν τὰς αὐτοῦ πράξεις, νυκτὸς τοῖς ἵπποις B ἐποχηθέντες ἀπέδρασαν, καλῶς τὰ τῶν ὁδῶν ἐπιστάμενοι. ἕωθεν δὲ ἡμέρας ἤδη γεγενημένης, ὡς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐγνώκασι τὸν Μιχαὴλ ἀποδράντα, ἤδη καὶ αὐτοὶ πρὸς φυγὴν ἐτράποντο. τὸ μὲν οὖν Ῥωμαϊκὸν στράτευμα καὶ οἱ κρείττους τῶν ἐπικρατούντων αὐτὸ καὶ ὁ νόθος τοῦ ἀποστάτου υἱὸς Ἰωάννης τῷ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ προσῆλθον καὶ χεῖρας αὐτῷ δεδώκασι καὶ τῷ βασιλεῖ τοὺς ὅρκους ἀπέδοντο, ὁ δὲ πρίγκιψ Ἀχαΐας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἄλλος ἀλλαχοῦ διεσπάρησαν. καὶ ὁ μὲν πρίγκιψ κατὰ τὴν Καστορίαν ἑάλω, ὑπὸ ἀχυρμιᾷ τινὶ κρυβεὶς κἀκ τῶν ὀδόντων τῶν C τινὶ στρατιωτῶν γνωρισθείς (εἶχε γὰρ τοὺς ἐμπροσθίους εὐμεγέθεις καὶ προβεβλημένους τῶν φατνωμάτων), καὶ δέσμιος ἀπήχθη τῷ βασιλεῖ· οἱ δὲ κρείττους τῶν ταγμάτων αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς, ὅ τε Ἀσὲλ Δετουσί, ὁ τῆς Καριτανίας Ἰοφρὲ καὶ ἄλλοι τῶν

sus hostes ingentibus resumptis, re ad mucrones et manus adducta, obvia quaeque ex illis praedari. igitur defectoris Michaelis exercitus hac quoque ratione attritus est, timoreque non modico lacessitus de salute propria desperaverat. vi tandem et maximo suorum incommodo Stanum Soscum ac Molyscum penetrantes (nam illis in animo erat ad Prilapi oppidum, ut illi suppetias ferrent, proficisci), ubi ad ea loca pervenere, propriae quilibet opinioni servientes extrema quaeque tentare, et pro anima, ut dicitur, currere pro viribus instituerunt. interea defector Michael et filius Nicephorus cum nonnullis, sed valde paucis, quibuscum consilia sua et actiones communicare sueverat, noctu equis invecti viasque bene instructi sese repente abripiunt. mane ubi dies processit, milites Michaelis fugam cognoscentes una et ipsi in fugam impelluntur. Romanum agmen, et qui illud ducebant praestantiores, et defectoris spurius filius Ioannes sebastocratori Ioanni accurrentes se dedunt, et imperatori fidem sacramento obligant. princeps vero Achaiae sociique alius alio dispersi sunt. princeps apud Castoriam capitur sub palearum acervo absconditus, sed ex dentibus a quodam milite cognitus (namque dentes anteriores ingenti magnitudine prominebant) et colligatus ad imperatorem advehitur. agminum nobiliores affinesque Aseldetusi et Caritaniae

ὀνομαστῶν πλείους, οἱ μὲν κατὰ τὸν Πλαταμῶνα οἱ δὲ κατὰ ἄλλο μέρος ἑάλωσαν, καὶ δεσμῶται τῷ βασιλεῖ συναπήχθησαν. καὶ τὸ συμμαχικὸν δὲ στράτευμα τὸ ἐκ τοῦ ῥῆγος Σικελίας τοῦ Μαφρὲ τῷ ἀποστάτῃ ἀποσταλέν, ὡς εἰς τετρακοσίους, ὡς εἰρήκειμεν, ἠριθμημένον, αὐτοῖς ὅπλοις, αὐτοῖς ἵπποις ὑπὸ τεττάρων ἀνδρῶν κατεσχέθησαν, ἀφ' ὧν ὁ μὲν εἷς ἦν ὁ μέγας δομέστικος ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος, ἄτερος δὲ ὁ Ῥιμψᾶς Νικηφόρος ἐκ Τούρκων ἕλκων τὸ γένος, ὀρθότατος δὲ γεγενημένος Χριστιανός· οἱ δὲ δύο τῶν ἀνωνύμων ὑπῆρχον. καὶ τούτους γοῦν δεσμώτας πρὸς τὸν βασιλέα ἐξέπεμψαν. τοιαύτην γοῦν νίκην οἱ τῶν ἡμετέρων ταῖς βασιλικαῖς συμβουλαῖς κατωρθώσαντο ὥστε τὴν αὐτῆς φήμην εἰς πάντα τῆς γῆς περιέναι τὰ πέρατα· ὀλίγας γὰρ τοιαύτας νίκας εἶδεν ὁ ἥλιος. τηνικαῦτα γοῦν πάντα τε τὰ ἄστη καὶ πᾶσαν χώραν ὑφ' ἑαυτοὺς πεποίηνται οἱ ἡμέτεροι.

82. Ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης τὴν Θετταλίαν παραμείψας, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἄστη τε καὶ φρούρια ὀχυρωσάμενος, περὶ τὴν νέαν Πάτραν ἐστρατοπεδεύσατο ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ

15 D: Ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης τὴν Θετταλίαν παραμείψας περὶ τὴν νέαν Πάτραν ἐστρατοπεδεύσατο, ὁ δὲ Στρατηγόπουλος σὺν ἑτέροις τὰ Πηριναῖα ὑπερβάντες ὄρη καὶ καταλιπόντες ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις στράτευμα εἰς τοῦτον εἰς πολιορκίαν περὶ τὴν Ἄρταν ἦκον. κατέλιπον δὲ τὸν ἐκεῖσε λαὸν οὐκέτι εὐνοϊκῶς περὶ αὐτοὺς ἔχοντα· οὐ γὰρ καλῶς ἐχρήσαντο τούτοις. διὰ ταῦτα καὶ ἡ περιφανεστάτη ἐκείνη νίκη πρὸς τοὐναντίον κεχώρηκεν. ὁ δὲ νόθος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἰωάννης κατὰ τῶν Λατίνων κεχώρηκε, καὶ τὴν Λεβαδίαν παραμείψας τὰς Θήβας ἐσκύλευσε, τὴν δ' ἣν ὤδινεν ἀπιστίαν εἰς προῦπτον ἐξύφηνε, καὶ μετ' ἄλλων ἀποδρὰς πρὸς τὸν ἀποστάτην πατέρα ἧκε, μεθ' οὗ πλοιαρίοις ἐμβάντες τὰς διατριβὰς ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐποίουν. ὅμως ἀνερρώσθη, καὶ περὶ Ἄρταν ἀφιγμένος, ἐπεὶ τοὺς πάντας οἰκήτορας προσκειμένους εὗρεν αὐτῷ, εἶδε δὲ καὶ τὸ τῆς Βονδίτζης ἄστυ παρὰ τοῦ μέρους τούτου κρατούμενον, συναγαγὼν πάντας τοὺς ἡμετέρους τῆς Ἄρτης ἐξήλασεν. ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιορκοῦντας τὰ Ἰωάννινα. ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ

Iophredus aliique illustrium plures, Platamone alioque in loco capti vinctique ad imperatorem conducuntur. auxiliaris item manus a Manfredo Siciliae rege defectori transmissa, ad quadringentos, ut diximus, numerata, cum armis et equis a quattuor hominibus, magno nempe domestico Alexio Strategopulo, Nicephoro Rimpsa, qui Turca origine, Christianis nomen dederat, quorum fidem ingenuissime coluit, et aliis duobus, quorum nomina tempus nobis invidit, debellata est. et hi quoque constricti vinculis ad imperatorem transportantur. hac victoria nostri imperatoriis consiliis potiti sunt, adeo ut fama illius ad ultima quaeque orbis terrarum penetrarit: neque enim tales victorias plures sol vidit. tunc porro oppida omnia et regionem universam nostri subegerunt.

82. Postmodum Ioannes sebastocrator Thessaliam praetergressus, et in ea oppidis ac castellis communitis, ad novam Patram, una secum spurium

τὸν νόθον υἱὸν τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ Ἰωάννην. ὁ δὲ μέγας
δομέστικος ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος καὶ ὁ Ῥαοὺλ Ἰωάννης τὰ P 95
Πυρρηναῖα ὑπερβάντες ὄρη ἐπὶ τὴν Ἄρταν ἐχώρουν, καταλιπόν-
τες ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις στράτευμα μερικὸν εἰς πολιορκίαν τοῦ
ἄστεως. κατέλαβον οὖν οὗτοι τὴν Ἄρταν, κἀκεῖσε γοῦν καὶ αὐτὸς
τούτοις ξυντετυχήκειν, οἷς καὶ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας συνομιλήσας,
κᾆτα δὴ συνταξάμενος τῆς Ἄρτης ἐξῄειν, καταλιπὼν τὸν ἐκεῖσε
λαὸν οὐκέτι εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς ἡμετέρους διακείμενον· οὐ γὰρ
καλῶς οἱ τῶν στρατευμάτων τούτοις ἐχρήσαντο. διὰ ταῦτα καὶ
ἡ περιφανεστάτη ἐκείνη νίκη τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιλάμψασα ἐν οὐ
πολλῷ τῷ χρόνῳ πρὸς τοὐναντίον κεχώρηκεν. ἀπῄειν οὖν ἐξ ὀρ- B
θοῦ πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα Ἰωάννην τὸν τοῦ βασιλέως αὐτά-
δελφον περὶ τὴν νέαν Πάτραν διάγοντα, καί τινας ἡμέρας μετ'
αὐτοῦ διακαρτερήσας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης ἡψάμην. ὁ
μὲν οὖν νόθος υἱὸς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ Ἰωάννης τῷ σεβαστο-
κράτορι ξυνὼν ἀποστασίαν μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν ἐμελέτα· καὶ
ἐπεὶ ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης κατὰ τῶν Λατίνων κεχώρηκε καὶ
τὴν Λεβαδίαν παραμείψας τὰς Θήβας ἐσκύλευε, τὴν ἣν ὤδινεν
οὗτος ἀπιστίαν εἰς προὖπτον προὔφηνε, καὶ μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν C
ἀποδρὰς ἐπὶ τὸν ἀποστάτην Μιχαὴλ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀπῄει.
ἐκεῖνος μὲν οὖν τῷ ἀθρόῳ τοῦ πράγματος ταραχθεὶς οὐκ εἶχεν
ὅπῃ γῆς σταίη, ἀλλ' ἐν πλοιαρίοις ἐμβάντες αὐτός τε καὶ ὁ υἱὸς

Ἰωάννης καὶ Τορνίκιος ὁ πενθερὸς αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπανῄεσαν· ὃν καὶ τῷ τῶν δεσποτῶν τετίμηκεν ἀξιώματι, τὸν δὲ Τορνίκιον τῷ τῶν σεβαστοκρατόρων, καὶ τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον σεβαστοκράτορα κατωνόμασεν. ἀλλὰ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον δι' ἐπιστολῆς τετίμηκε Καίσαρα. 3 περὶ vulgo.

Michaelis defectoris filium deferens, locat tentoria. magnus domesticus Alexius Strategopulus et Ioannes Raulus Pyrenaeos montes transeuntes Artam properant, Ioanninis militum manu ad obsidendum oppidum relicta. Artam itaque hi penetrarunt. in ea cum illis ipse quoque in colloquium veni, et paucos dies quotidianis congressibus versatus rebusque dispositis Arta egredior, cum multitudo illa non bene erga nostros afficeretur: milites enim non aequos se illis praebuerant. ideoque victoria illa, quae Romanis illuxerat, omnium ore concelebrata, non diu post in contrarium dilapsa est. ipse recta via ad Ioannem sebastocratorem imperatoris fratrem, apud novam Patram agentem, profectus, et nonnullos dies cum eo moratus, iter ad imperatorem ingredior. filius spurius defectoris Michaelis Ioannes sebastocratori adsidens cum quibusdam aliis defectionem meditabatur; et dum sebastocrator Ioannes adversus Latinos progressus praeterita Lebadia Thebas praedarentur, quam secum conceperat, palam defectionem parturit, et cum quibusdam aliis sceleris consciis fuga arrepta ad defectorem Michaelem patrem proficiscitur. ille re improvisa turbatus, ubi pedem figeret, nescire. sed naviculas ipse et filius

αὐτοῦ Νικηφόρος καὶ ἡ σύζυγος τούτου καί τινες τῶν αὐτοῦ τὰς διατριβὰς ἐν τῇ θαλάττῃ ἐποίουν, τάς τε νήσους τὰς πέριξ καταγώγιον εἶχον, Λευκάδα δηλαδὴ καὶ τὰς τῶν Κεφαλήνων. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ τούτου νόθος υἱὸς Ἰωάννης πρὸς αὐτὸν ἀπῄει καθὰ δεδήλωται, ἀνερρώσθη τῆς ῥαθυμίας, καὶ τὸν ὄκνον ἀποσεισάμενος D ἐπὶ τὴν Ἄρταν ἐβάδιζε. κἀκεῖσε δὴ ἀφιγμένος, ἐπεὶ τοὺς πάντας οἰκήτορας προσκειμένους εὗρεν αὐτῷ, εἶχε δὲ καὶ τὸ τῆς Βονδίτζης ἄστυ παρὰ τοῦ μέρους τούτου κρατούμενον, συναγαγὼν τοὺς ἐκεῖσε εὑρισκομένους τοὺς ἡμετέρους τῶν ὁρίων τῆς Ἄρτης ἐξήλασεν. ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιορκοῦντας τὰ Ἰωάννινα μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων πεποίηκεν. οὕτω μὲν οὖν ἀρχὴν κακῶν τὰ τῶν Ῥωμαίων εἴληχε πράγματα, καὶ τὰ καλῶς ταῖς βασιλικαῖς συμβουλίαις γεγενημένα ταῖς τῶν στρατηγούντων ἀνηκοΐαις καὶ ἀταξίαις εἰς τὸ μηδὲν σχεδὸν ἢ καὶ πάνυ σμικρὸν κατηντήκασιν. ὁ μὲν οὖν αὐτάδελφος τοῦ βασιλέως ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης καὶ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ὁ Τορνίκιος Κωνσταντῖνος τῆς μάχης ἐξιόντες εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐπανέζευξαν περὶ τὴν Λάμψακον ὄντα καὶ τὰς διατριβὰς ἐκεῖσε ποιούμενον. τὸν μὲν οὖν σεβαστοκράτορα Ἰωάννην ὁ βασιλεὺς τῷ τῶν δεσποτῶν τετίμηκεν ἀξιώματι, ἀντίχαριν οἷον τῆς νίκης τούτῳ διδούς, καὶ ἵνα τοῖς μαχομένοις τούτῳ προσ- P 96 ώποις ἀντισταθμίζοιτο, δεσπότης πρὸς δεσπότας μαχόμενος· τὸν δὲ πενθερὸν αὐτοῦ τὸν Τορνίκιον Κωνσταντῖνον μέγαν πριμμικήριον ὄντα τῷ τῶν σεβαστοκρατόρων τετίμηκεν ἀξιώματι. ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἐκ Καισάρων σεβαστο-

13 ἀταραξίαις vulgo.

Nicephorus et uxor et ex familiaribus quidam conscendentes in mari moras trahere, et circa insulas, Leucada nempe et Cephalenem, divertere. sed quando illius filius spurius Ioannes ad eum, ut innuimus, accessit, exuta socordia segnitieque deposita animos assumens Artam contendere. eo appulsus cives universos in se propensos comperiens (sub dicione quoque sua ad illum diem Bonditzae oppidum remanserat), quos ibi offendit, simul collectis, nostros de finibus Artae expellit, et Ioannina obsidentes longius ab obsidione removet. sic denuo Romana res affligi coepit, et quae imperatoriis adhortationibus prospere gesta fuerant, ducum inobedientia ac socordia in nihilum fere aut satis parum redacta sunt. interim imperatoris frater Ioannes sebastocrator et socer illius Tornicius Constantinus pugna dimissa ad imperatorem Lampsaci eo tempore moras trahentem remeant. imperator sebastocratorem Ioannem despotarum dignitate adornavit ob victoriam partam remunerans, et ut ea dignitate personis, quibus cum bella gesserat, despota cum despotis confligens exaequaret. socerum vero illius Constantinum Tornicium, magnum primicerium, sebastocratoris munere insignivit. sed et fratrem illius Germanum Constantinum ex Caesare sebastocratorem indigitavit. et in his

κράτορα κατωνόμασεν. ἐν τούτοις δὲ τὰ τῶν σεβαστοκρατόρων διέφερον, ἐν οἷς ὁ μὲν αὐτάδελφος τοῦ βασιλέως τοῖς κυανοῖς πεδίλοις ἐγκεκολλημένους εἶχε καὶ χρυσοϋφεῖς ἀετούς, ὁ δὲ Τορνίκιος γυμνὰ τούτων τὰ πέδιλα ὑπεδέδετο. ἀλλὰ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον μέγαν δομέστικον ὁ αὐτοκράτωρ τετιμηκὼς δι' ἐπιστολῆς τετίμηκε Καίσαρα, διαπόμπιμον αὐτῷ τὴν τιμὴν χαρισάμενος. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέβη. B

83. Ὁ δὲ βασιλεὺς παραχειμάσας ἐν τῇ Λαμψάκῳ, ἔαρος ἐπιλάμψαντος κατὰ τῆς Κωνσταντίνου κεχώρηκεν· ἅπασα γὰρ ἦν αὐτῷ σπουδὴ καὶ ἅπας σκοπὸς τῆς τῶν Λατίνων χειρὸς ἀναρρύσασθαι. ἐπῆλθε γοῦν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ τοῖς στρατεύμασι τεθαρρηκὼς (οὐδὲ γὰρ ἦγεν ἀξιόμαχον στρατιὰν εἰς τοιαύτης πόλεως πολιόρκησιν) ἀλλὰ λόγοις τοῖς τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ, οὗ τὸ ὄνομα Ἀσέλ, ἐξηπατημένος· ἠπάτα καὶ γὰρ τὸν βασιλέα, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ τείχει τῆς πόλεως τὴν οἰκίαν ἔχει καὶ πύλας ἔχει παρ' αὐτοῦ δεσποζομένας, δι' ὧν δύναιτ' ἂν τὰ τοῦ C βασιλέως στρατεύματα ἔνδον τῆς πόλεως ἀψοφητὶ καὶ δίχα μάχης εἰσαγαγεῖν. καὶ ἐπιστεύετο λέγων ταῦτα· τό τε γὰρ συγγενὲς φαντασίαν ἐδίδου τοῦ ἀληθεύειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸ πλειόνων δωρημάτων τε καὶ τιμῶν [τε] ὑποσχέσεις ἐνωμότους λαβόντα Φράγκων . . . ἐν τῇ τοῦ πρίγκιπος Ἀχαΐας μάχῃ, καὶ προσδοκή-

3 ἐγκεκολλαμένους vulgo 4 ἐπεδέδυτο vulgo. vide p. 15 d, 56 c.
8 D: Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔαρος ἐπιλάμψαντος κατὰ τῆς Κωνσταντίνου κεχώρηκεν. ἐπῆλθε γοῦν κατ' αὐτῆς τῷ ἐξαδέλφῳ αὐτοῦ Ἀσὲλ ἐξηπατημένος ὑπισχνουμένου ταύτην παραδοῦναι αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ Γαλατᾷ ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὸ τοῦ Γαλατᾶ ἐμάχετο φρούριον. ἀπιόντι οὖν ἐκεῖθεν πρέσβεις ἐκ Λατίνων ἧκον περὶ ἀγάπης, καὶ γέγονε χρόνον ἕνα.

sebastocratores differebant: nam imperatoris frater in ceruleis calceis aquilas auro contextas deferebat, Tornicius nudo hisce insignibus calceo utebatur. quinimo et Alexium Strategopulum, magnum domesticum antea condecoratum, per epistolam Caesarem instituit, missilem illi dignitatem elargitus. et haec quidem ita evenere.

83. Imperator cum Lampsaci hybernasset, appetente vere Cpolim commeat: namque quamcupidissime appetebat, omnesque suos eo referebat conatus, ut Latinorum e manu in libertatem Cpolim vindicaret. hinc profectus est adversus Cpolim, non copiis fretus (neque enim tantum exercitum, qui similem civitatem obsidione posset cingere secum ducebat) sed consobrini sui, cui nomen erat Aseli, sermonibus deceptus. ille etenim mala fraude imperatorem eludebat, se inquiens penes urbis moenia aedem habere, portasque in sua potestate esse, per quas imperatoris copias intra urbem sine strepitu et sine pugna quiret intromittere. his sermonibus sibi in dicendo fidem conciliabat. affinitas enim et muneribus ac honoribus eum auctum fuisse, et adversus Achaiae principem pugna multa incommoda passum, multis bonis ac

σας δεινὰ μάλιστα ηὐμοιρήκει πολλῶν ἀγαθῶν, ὅτε καὶ τὰς τοιαύτας ὑποσχέσεις τῷ βασιλεῖ δέδωκε καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀντεδέξατο. τούτοις οὖν, ὡς ἔφημεν, ἐλπίσας ὁ βασιλεὺς κατὰ τῆς D Κωνσταντίνου ἐπῄει, καὶ ἀντιπέραν τοῦ βορείου κέρως τῆς πόλεως ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Γαλατᾶ κατονομαζομένῳ ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τῷ μὲν δοκεῖν τὸ τοῦ Γαλατᾶ ἐμάχετο φρούριον, τῇ δ' ἀληθείᾳ κρύφα πρὸς τὸν Ἀσὲλ ἔπεμπεν ὅπως τὰς ὑποσχέσεις πληρώσειεν. ὁ δὲ πρὸς κέρδος ἑώρα, οὐ πρὸς ἀλήθειαν· ψευδεῖς γοῦν ἐποιεῖτο τὰς ἀποκρίσεις, ἄλλα ἐπ' ἄλλοις προφασιζόμενος. ἐπεὶ γοῦν ἱκανὸς παρερρύη χρόνος καὶ οὐδὲν ἤνυεν, ἀλλὰ καὶ τῆς στρατιᾶς ὁπλισθείσης καὶ νυκτὸς ἀπιούσης καὶ τῇ οἰκίᾳ τούτου προσεγγισάσης (τοῦτο γὰρ ἐκεῖνος γενέσθαι διεμηνύσατο), τότε ψεύδεσθαι πεφώραται φανερῶς. καὶ ἐπεὶ οὐκ εἶχέ τινα εὔλογον ἀπολογίαν ποιήσασθαι, τὴν αἰτίαν εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως ἔθετο· "ὑπετόπασε" γὰρ εἴρηκεν "οὗτος ὡς οὐ καλόν ἐστι τὰς κλεῖς με P 97 τῶν τῆς πόλεως κατέχειν πυλῶν, καὶ διὰ ταῦτα εἴληφε ταύτας αὐτός, καὶ διὰ τοῦτο ἔγωγε περὶ τὸ ἔργον ἀδυνατῶ." ἐπεὶ οὖν καθαρῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπάτην ἐπεγνώκει ὁ βασιλεύς, ἐξῄει τοῦ τόπου. καθ' ὁδὸν δὲ τρεῖς πρέσβεις εἰρήνην αἰτοῦντας πρὸς τὸν βασιλέα οἱ Λατῖνοι πεπόμφασιν. ὁ δὲ βασιλεὺς πεποίηκε ταύτην, εἰς ἐνιαυτὸν δὲ καὶ μόνον ἕνα, ἐν στενῷ κομιδῇ ἐπισφίγξας τούτοις τὰ πράγματα.

84. Διαπεράσας γοῦν ὁ βασιλεὺς τὸν Ἑλλήσποντον τὰ

23 D: Ἧκεν οὖν εἰς Πηγάς, εἶτα πρὸς Νύμφαιον ἧκε καὶ περὶ Κλαζομένην, οὗ ἧξε καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ Τορνίκιος, καὶ δι' ὄχλον γέ-

gratiis affluenter abundasse tunc, cum imperatori ea promissa dederat aliaque ab imperatore ipse receperat, hominem vera dicere suadebant. igitur his fidens imperator in Cpolim arma movet, et ex adverso Borealis cornu urbis in loco Galata vocato castra metatur. et, ut quidem videbatur, Galatae oppidum oppugnabat, re tamen vera clanculum per internuntios Aselem sollicitabat ut fidem solveret suam. ille ad lucrum, non ad veritatem inhians, fallacibus ac captiosis responsionibus alia atque alia confingens rem protrahebat. verumtamen cum tempus diutinum procederet ipseque nihil efficeret, immo etiam armatis cohortibus noctuque progressis illius ad domum appropinquatum fuisset (id enim ille, ut fieret, denuntiarat), tum mendacio fallere et vera confundere palam deprehenditur. et cum ipse responsionem, qua objectis fieri satis posset, haud haberet, crimen in urbis principem referebat: "neque enim decorum illi videbatur penes me," aiebat ille, "claves urbis esse, ideoque eas abstulit, et ego opus perficere nequeo." sic fraude hominis plane detecta imperator loco egreditur. in itinere tres legati a Latinis ad imperatorem missi pacem petunt; quam illis imperator non uno amplius anno concessit, cum res eorum in extremum iam discrimen adduxisset.

84. Igitur imperator Hellespontum trans abiit, et Pegarum partes, ubi

τῶν Πηγῶν κατέλαβε μέρη, κἀκεῖσε τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ θέρους παρῄει καιρός, ἀλλά γε δὴ καὶ ὁ τῆς ὀπώρας ἐρ- B ρύη, τῶν τοιούτων ἀπάρας χώρων πρὸς τὴν ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσιν οὖσαν ἀνάπαυσιν, ἐξ ὅτου τῆς Κωνσταντίνου γεγόνασιν ὑπερόριοι, κατηντήκει τὸ Νύμφαιον. ἐμὲ δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν Βουλγάρων Κωνσταντῖνον πρέσβιν ἐκπέπομφεν. ἀπῄειν γοῦν πρὸς αὐτόν, καὶ διεβίβασα μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς· ἔτυχον γὰρ τότε καὶ ἑορτάσιμοι τοῦ Χριστοῦ ἡμέραι, ἥ τε τῶν γενεθλίων καὶ ἡ τοῦ βαπτίσματος, ᾗ οἱ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντες λαμπρύνονται μάλιστα, καὶ ἐβούλετο ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τότε Κωνσταντῖνος σφίσιν αὐτοῖς συνεῖναι κἀμὲ καὶ θεατὴν γενέσθαι τῶν τελου- C μένων. τὰ προστεταγμένα μοι γοῦν πληρώσας τοῦ Τρινόβου ἐξῄειν, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπῄειν ἐν τῷ Νυμφαίῳ διάγοντα. ἐκεῖσε γοῦν ὁ βασιλεὺς παρεχείμασε, καὶ ἐπιλάμψαντος ἔαρος τοῦ Νυμφαίου ἐξῄει, τὴν λαμπρὰν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμέραν προεορτάσας ἐν τῷ Νυμφαίῳ. ἡμέρας δέ τινας ἐν τοῖς Φλεβίοις διαβιβάσας, ἐπὶ τόπον οὕτω πως ἐπονομαζόμενον Κλυζομένην ἀπελθὼν ἐπήξατο τὰς σκηνάς. ἐκεῖσε καὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ βασιλεῖς τοῦ Νυμφαίου ἐξιόντες χρονοτριβεῖν καὶ τὸ πλέον τοῦ D ἐαρινοῦ παραμείβειν καιροῦ· ὅ τε γὰρ τόπος πεδιὰς ἅπας καὶ χόρτον προβεβλημένη πολλοῖς ἀρκοῦντα τοῖς ἵπποις, κατάρρυτος

γονε τῷ βασιλεῖ διὰ τὸν πατριαρχεύσαντα Ἀρσένιον, ὁ γὰρ πατριαρχικὸς ἐχήρευε θρόνος, τοῦ πατριαρχεύσαντος Νικηφόρου, ὃς ἀπὸ τῆς Ἐφέσου εἰς τὸν πατριαρχικὸν μετετέθη θρόνον, ἀπάραντος τῶν ἐνθένδε μηδ' ὅλον ἐνιαυτὸν διαρκέσαντος. ὁ δὲ Ἀρσένιος προεκλήθη ἀπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, ὃς ἔχθραν ἔσχε κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀνήχθη αὖθις Ἀρσένιος. 9 οἱ vulgo om 17 περὶ vulgo.

moras trahebat, occupat. cum vero aestas praeterlapsa fuisset necnon autumni tempus excurrisset, inde discedens ad quietem imperatoribus de more, ex eo quo Cpoli extorres tempore oberrabant, destinatam, Nymphaeum pervenit. me porro ad Constantinum Bulgarorum principem legatum mittit. abii, et cum eo per aliquos dies versatus sum. namque ea tempestate festi dies Christi natalium ac baptismatis, quibus Bulgarorum principes magnificentiam ostentant, celebrabantur; ideoque Bulgarorum princeps Constantinus, ut cum eis tunc oculatus eorum quae fiebant spectator adessem, cogebat. mandata itaque mihi imposita executus Trinobo exeo, et ad imperatorem tunc Nymphaei cunctantem, in quo et hibernaverat, me confero. ineunte vere ille Nymphaeo egreditur, prius ibidem laeto ac splendido resurrectionis dominicae die concelebrato. et dies aliquot Phlebiis egit; inde ad locum Clyzomenem dictum veniens tentoria collocat: namque ibi Nymphaeo exeuntes tempus conterere et veris plerumque agere imperatores sueverant. campus undique planitie excurrit, agro fertili atque herboso, qui plurimis equis

δὲ τυγχάνει καὶ ὕδασιν, ἐγγὺς δὲ αὐτοῦ καὶ κώμας ἔχει πολλὰς καὶ πόλεις, ἐξ ὧν δαψιλῆ καθειστήκει τὰ ζωαρκῆ. ἐκεῖσε γὰρ ὄντος τοῦ βασιλέως καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ ὁ Τορνίκιος ἐκ τῆς Νικαίων ἐπιδεδήμηκε, καὶ δι' ὄχλου τῷ βασιλεῖ γέγονε διὰ τὸν προπατριαρχεύσαντα Ἀρσένιον. ὁ γὰρ πατριαρχικὸς ἐχήρευε θρόνος, τοῦ πατριαρχεύσαντος Νικηφόρου, ὃς ἀπὸ τῆς Ἐφέσου εἰς τὸν πατριαρχικὸν μετετέθη θρόνον, ἀπάραντος τῶν ἐνθένδε πρὸς τὰ οὐράνια, μηδὲ εἰς ὅλον σχεδὸν ἐνιαυτὸν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀπολαύσαντος θρόνου. ὁ δὲ Ἀρσένιος οὗτος ἦν προβεβλημένος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, ἀνὴρ καὶ εἰς λόγον καὶ εἰς πρᾶξιν πανευφυέστατος, καὶ λόγον μάλιστα τὸν ἐκ φύσεώς πως προβαλλόμενον· τοῦ γὰρ ἐκ παιδείας μικρόν τι
P 98 μετέσχεν. ὀλίγα γάρ τινα τῶν ἐγκυκλίων φιλοσοφήσας τοῦ μὴ δοκεῖν παντάπασιν τῶν τοιούτων ἀπείρως ἔχειν μηδὲ ἀγνοεῖν ὧν ὑπεριδεῖν ἐδοκίμασε, τῷ βέλει τοῦ πρὸς θεὸν ἔρωτος τρωθεὶς τὴν ψυχήν, πᾶσι τοῖς κατὰ κόσμον, ὧν οὐκ εὐχερῶς ἔχουσιν οἱ πλείους ἀφίστασθαι, χαίρειν εἰπὼν τὸν μονήρη βίον προείλετο. οὗτος τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀπεπλήρου στεφηφορίαν τῷ βασιλεῖ· ἐπεὶ δ' οὐχ ἑώρα τοῦτον τοῖς ἑαυτοῦ θελήμασιν ὑπεικόμενον, δύσνους περὶ τοῦτον ἐγένετο, ἔχων ἐν ταὐτῷ συνίστορας τὸν Σάρδεων Ἀνδρόνικον καὶ τὸν Θεσσαλονίκης Μανουὴλ τὸν καὶ Ὀψαρᾶν λεγό-
B μενον. ἀλλ' ὁ μὲν Σάρδεων, ὅτε ὁ βασιλεὺς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστρατοπεδεύσατο καὶ ἐγγὺς ταύτης τὰς ἐπαύλεις

2 γὰρ] γοῦν?

alendis suffecerit, aquis irriguo, et multorum vicorum ac urbium vicinitate, unde vitae necessaria affluenter suppeditantur, peropportuno. in eo cum esset imperator, sebastocrator Tornicius Nicaea accedens pro expatriarcha Arsenio moleste imperatorem rogat, patriarchale siquidem solium Nicephoro patriarcha, qui in patriarchale culmen ex Ephesino metropolita ascenderat, ex terreno ad coelestia promoto, cum nec integro anno patriarchatui praefuisset, sessore destituebatur. Arsenius ab imperatore Theodoro in patriarcham fuerat electus, vir et verbo et opere quam dexterrimus, et sermone praecipue, qui natura inditur: namque qui eruditione comparatur, parum omnino degustaverat. etenim cum nonnulla ex encycliis philosophatus perdidicisset, ne horum penitus inexpertus haberetur, neque ea ignorare, quae ipse negligere sibi in animo proposuerat, videretur, telo divini amoris corde saucius, rebus terrenis omnibus, a quibus se avelli aegre plerique sustinent, contemptis, monastico instituto nomen dederat. hic imperatoria corona imperatorem condecoraverat; sed eum suis votis minime obtemperantem conspicatus, iniquior cum eo inimicitias exercuit. neque ab eo abhorruerat Andronicus Sardensis et Manuel Thessalonicensis, cognomine Opsara. sed Sardensis quando imperator Cpolim castra movit et prope eam sedem locavit,

ἐποιεῖτο, τότε τὰ τῶν μοναχῶν ἐνεδέδυτο ἄμφια ὑπὸ τοῦ Φιλαδελφίας Ἰωαννικίου. ὡς γὰρ συχνῶς διηνώχλει τὸν βασιλέα ἐπιδημῆσαι τῇ Παφλαγόνων (ἐκεῖθεν καὶ γὰρ ὥρμητο), τὸ στρεβλόνουν τοῦ ἀνδρὸς ὁ βασιλεὺς ἐπιστάμενος οὐκ εἴα τοῦτον ἐπὶ τὰ ἐκεῖσε μέρη ἀφῖχθαι· σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτῷ τὰ τῶν Παφλαγόνων πάντα διαταράξαι τῇ πρὸς τὸν βασιλέα δυσνοίᾳ. ὁ βασιλεὺς δὲ δικαιότατον πρὸς τοῦτον ἐποίει τὸν λόγον, ὡς μητροπολίτης κεχειροτόνησαι Σάρδεων, οὐκέτι γε μὴν Παφλαγονίας, καὶ δεῖ σε τοῖς C τῶν Σάρδεων ἐμφιλοχωρεῖν μέρεσι κἀκεῖσε καὶ διατρίβειν καί σου ποιμαίνειν τὸ ποίμνιον. ἐπεὶ οὖν ἐγνώκει ἀμετάπτωτον εἶναι τὸ βασιλικὸν βούλημα, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειε, τὸν μονήρη βίον προείλετο. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ ἄκων ἐξιὼν τῆς Νικαίας περί που τὰ ἐγγὺς ἐκείνης διέτριβεν. ὁ δὲ πατριαρχεύσας Ἀρσένιος καὶ αὐτὸς ἐξιὼν ἐκεῖθεν ἔν τινι σεμνείῳ ἑαυτὸν καθείρξας διῆγεν. ἐντεῦθεν συνελθόντες πάντες οἱ ἀρχιερεῖς ἐπὶ τὴν Λάμψακον, ψήφῳ πάντων καὶ προσταγῇ βασιλέως ὁ τῆς Ἐφέσου πρόεδρος Νικηφόρος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνήχθη θρόνον. ἀλλ' οὗτος, D καθάπερ εἰρήκειν, μήπω ἐνιαυτίσας τὸ βιοῦν ἐξεμέτρησε. τότε γοῦν ὁ σεβαστοκράτωρ Τορνίκιος τῇ φιλίᾳ τοῦ Ἀρσενίου προσκείμενος ἠνάγκαζε τὸν βασιλέα τὸν Ἀρσένιον εἰς τὸν πατριαρχικὸν καὶ αὖθις θρόνον ἀναγαγεῖν, θαύματά τινα καὶ τεράστια παρὰ τοῦ Ἀρσενίου ἐνεργούμενα διηγούμενος, καὶ πράγματα διηνεκῶς προυξένει τῷ βασιλεῖ, πατριαρχεύειν τὸν δύσνουν αὐτῷ βιαζόμενος.

4 περὶ vulgo.

ab Ioannicio Philadelphiensi monastico pallio induitur: ille enim continuo, et non sine molestia imperatoris animum sollicitabat, ut proficiscendi sibi daretur facultas Paphlagoniam, unde ipse ortum ducebat; sed imperator distorta hominis sensa apprime callens, ne in eas partes abiret, impediebat: animo enim proposuerat propter eas quas cum imperatore simultates exercebat, res Paphlagonum perturbare. verum imperator aequissimo cum sermone lacessit. "Sardium, non Paphlagoniae metropolitatum tenes: Sardium ideo partes invisendae, quibus continuo consuescere debes, ibique immorando greges tibi commissos pascere." igitur ubi imperatorem inexorabilem vidit, cum quid ageret ipse nesciret, monasticum vitae institutum complexus est. Thessalonicensis Manuel invitus Nicaea egressus in locis adiacentibus vitam ducebat. Arsenius item expatriarcha et ipse inde exiens in monasterium se intrusit. hinc universi praesules Lampsacum convenientes suffragio omnium mandatoque imperatoris Ephesinum antistitem Nicephorum in patriarchale solium invehunt. sed hic, ut iam dixi, neque per annum integrum cathedram moderatus e vivis excessit. tunc sebastocrator Tornicius Arsenio impense deditus imperatorem urgebat, ut Arsenium iterum in patriarchalem sedem promoveret, et mira quaedam ac portentosa Arsenii facinora in medium afferens continuo imperatorem ad molestiam usque exorabat, ut sibi minime ae-

ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς ἑκὼν ἄκων τῇ τοῦ σεβαστοκράτορος συμβουλῇ ξυντιθεὶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν καὶ αὖθις θρόνον ἀνήγαγε τὸν Ἀρσένιον. καὶ οὕτω μὲν τὰ ἐπὶ τῷ Ἀρσενίῳ.

85. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον τὸν Καίσαρα μετὰ στρατευμάτων τινῶν οἰκονομήσας ἐπὶ τοῖς δυτικοῖς ἐκπέπομφε μέρεσι, τοῖς ἐκεῖσε οὖσι τῶν Ῥωμαίων ὑπεναντίοις ξυν-
P 99 ελθεῖν εἰς μάχην, παραγγείλας ὡς ἐν τῷ διέρχεσθαι, ἐπεὶ τὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐκεῖσε φερούσης πλησίον ὑπῆρχε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔφοδόν τινα κατὰ ταύτης ποιήσασθαι καὶ μέχρι τῶν πυλῶν αὐτῆς ἐπιδραμεῖν τὰ στρατεύματα, ὡς ἂν πτοία παρ᾽ αὐτῶν τοῖς οὖσιν ἐντὸς Λατίνοις ἐγγένηται. ἐγένετο δὲ τῷ τότε καί τι ξυμ-

4 D: Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Στρατηγόπουλον Καίσαρα πέμπει τοῖς δυτικοῖς μέρεσι, παρήγγειλε δὲ τῆς Κωνσταντίνου ἀποπειράσασθαι. ναῦς οὖν τότε μεγίστη ἐκ Βενετίας εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀφίκετο καὶ ποτεστάτος, ὃς παροτρύνας τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατίνους ἐν τριήρεσι καὶ πλοίοις καὶ λεμβαδίοις καὶ δρόμωσι κατὰ Δαφνουσίας χωρῆσαι. καὶ γέγονεν οὕτως, καὶ κεκένωτο ἡ πόλις ἀνδρῶν, τῷ βασιλεῖ ταύτης Βαλδουΐνῳ μετά τινων μετρίων φυλαττομένη. αἴφνης οὖν ὁ Καῖσαρ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπήει, ἔχων καὶ ἄνδρας τινὰς ἐκεῖθεν ὄντας κάὶ ἀκριβῶς εἰδότας τὰ κατ᾽ αὐτήν. καὶ μαθὼν ὀπήν τινα περὶ τὰ τείχη χωροῦσαν εἰσιέναι ὁπλίτην ἐκεῖ ᾔει. εἰσῆλθεν οὖν διὰ ταύτης ἀνήρ, καὶ ἕτερος, καὶ ἄλλος, καὶ καθεξῆς μέχρι τῶν ιε΄. ἔτι δὲ καὶ πλείους ἄλλοι εἰσιόντες εὗρον ἕνα περὶ τὰ τείχη φύλακα, ὃν ἀναβάντες ἔξω τῶν τειχῶν ἔρριψαν, καὶ πελέκεσι τὰς πύλας ἐκμοχλεύσαντες ἐλευθέραν τὴν εἰς αὐτὴν εἴσοδον ἐποίησαν τῷ στρατεύματι. οἱ δ᾽ ἐντὸς τῷ αἰφνιδίῳ κατασεισθέντες, ὡς εἶχον ἕκαστος, τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐπραγματεύοντο. καὶ ὁ Βαλδουΐνος περὶ τὸ μέγα παλάτιον ἐχώρησεν. οἱ δὲ περὶ Δαφνουσίαν ἀπιόντες Λατῖνοι καὶ ὁ ποτεστάτος, ἐπεὶ μὴ κατὰ αὐτῶν τι δρᾶσαι ἴσχυσαν, πρὸς τὴν πόλιν ἐπανεζεύγνυον· ἀντελάβετο γὰρ κἀκείνων θεός. καὶ πλησιάσαντες εἰς τὴν πόλιν ὥρμησαν εἰσελθεῖν. ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γνόντες πῦρ ταῖς οἰκίαις τῶν Λατίνων ἐνέβαλον περὶ τὸν αἰγιαλὸν κειμέναις, καὶ ἐνέπρησαν ταύτας, πρῶτα Βενετίκων, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ἃς Κάμπους ὠνόμαζον. ὡς δ᾽ εἶδον τοῦτο Λατῖνοι λαβόντες ἐντὸς τῶν τριήρεων ὅσους ἠδύναντο, καὶ μιᾶς εἰς τὸ μέγα παλάτιον χωρισάσης καὶ δεξαμένης τὸν Βαλδουΐνον, ὑπεχώρησαν. οὕτω μὲν ἡ Κωνσταντινούπολις προνοίᾳ θεοῦ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο, Ἰουλίου ἄγοντος κε΄, οὔσης ἐπινεμήσεως δ΄ καὶ ἀπὸ γενέσεως κόσμου ἔτους ὄντος ͵ϛψξθ΄, ὑπὸ Λατίνων κρατηθεῖσα χρόνους πεντήκοντα ὀκτώ.

quum, etiam invitus, in patriarcham eligeret. sic imperator volens nolens, sebastocratoris consiliis loco dato, ad patriarchalem dignitatem Arsenium rursum evehit. et haec quidem de Arsenio ita se habuere.

85. Imperator Strategopulum Alexium Caesarem copiis aliquibus fultum in occiduas partes mittit, ut cum Romani nominis hostibus confligeret, monens sub ipsa profectione, quando via, per quam esset incedendum, prope Cpolim erat, in eam irrumpere et ad portas ipsas conducere agmina, ut timor Latinis incuteretur. evenit vero tunc temporis, ut tale quid, ita providente

βῆναι προνοίᾳ θεοῦ. ἐπεὶ γὰρ ναῦς μεγίστη κοίλη Λατινικὴ ἐκ Βενετίας εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀφίκετο, καὶ νέος ἐν ταύτῃ ἐξουσιαστὴς παρεγένετο, ὃν καὶ ποτεστάτον ἐπονομάζουσιν, ἀνήρ, ὡς ἐφάνη, δραστήριος καὶ θρασύτερος εἰς τὰ μάχιμα, τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λατίνους παροτρύνας εἰς μάχην, καὶ ξυμβου- B λεύσας ὡς δεῖ καὶ ἡμᾶς μὴ μόνον ἐντὸς ὄντας τῆς πόλεως τὴν πόλιν καὶ ἑαυτοὺς φυλάττειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ Ῥωμαίων τι δρᾶν, ὡς ἂν μὴ πάντῃ καταφρονητικῶς ἐν τοῖς καθ' ἡμῶν διατίθωνται. ἔπεισεν οὖν αὐτοὺς εἰσιόντας ἐν ὅσαις εἶχον τριήρεσι καί τισιν ἑτέροις πλοίοις, λεμβαδίοις οἷον καὶ δρόμωσι, κατὰ τῆς νήσου Δαφνουσίας χωρῆσαι, εἴ πως δυνηθεῖεν αὐτὴν παραστήσασθαι καὶ σκύλων εὐμοιρῆσαι τῶν ἐξ αὐτῆς. κεκένωται οὖν ἡ πόλις ἀνδρῶν, καὶ ἦν γυναιξὶ καὶ νηπίοις καὶ τῷ βασιλικῶς τάχα ταύτης κατάρχοντι Βαλδουΐνῳ μετά τινων μετρίων ἀνδρῶν διεξαγομένη καὶ τηρουμένη. αἴφνης οὖν ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος ὁ Καῖσαρ C νυκτὸς ἐπιὼν τῇ Κωνσταντίνου προσήγγισεν. ἐπεὶ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ εἶχε καὶ ἄνδρας τινὰς ἐξωρμημένους τῆς πόλεως καὶ ἀκριβῶς εἰδότας τὰ κατ' αὐτήν, καὶ πυνθανόμενος αὐτῶν ἐμεμαθήκει ὀπήν τινα εἶναι περὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως δι' ἧς ἀνὴρ ὁπλίτης δύναιτ' ἂν ἐντὸς εἰσελθεῖν, μηδ' ὅλως μελλήσας τοῦ ἔργου εἴχετο. καὶ εἰσῆλθε διὰ ταύτης ἀνήρ, καὶ ἐπηκολούθησεν αὐτῷ ἕτερος, εἶτα ἐκείνῳ ἄλλος, καὶ οὕτω μέχρι τῶν πεντεκαίδεκα, τάχα δὲ καὶ πλείους ἄνδρες ἐντὸς εἰσῆλθον τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ τεῖχος ἕνα εὗρον τὸν ἐμπεπιστευμένον τὴν φυλακήν, τινὲς ἐξ αὐτῶν

deo, contingeret. navis maxima Latinorum Venetiis Cpolim appulit; cum ea iuvenis auctoritate potens, quem illi potestatem vocant, accessit, vir, ut effectus comprobavit, factiosus et in pugnas audacior. is Latinos, qui Cpoli erant, ad ineundam pugnam concitat, haud decorum esse dictitans, eos qui in urbe essent, urbem seque tutando tempus conterere, sed aliquid etiam adversus Romanos machinari debere, ne nos illi adeo contemptim conterant et pro nihilo ducant. suasit itaque in triremes, quotquot haberent, aliaque navigia, lembadia nempe ac dromones, ingressos in Daphnusiam insulam pergere; quam si in potestatem redigere forte potuissent, nae illi spoliis locupletarentur. urbs igitur hominibus vacua, mulieribus ac infantibus et forte tunc imperanti Balduino cum exigua aliorum manu gubernabatur et custodiebatur. interea improviso Caesar Alexius Strategopulus noctu adveniens in eam impetum fecit, et cum viros secum haberet nonnullos ex urbe fugitivos et rerum illius apprime gnaros, ex iisque sciscitans cognovisset foramen urbis muris inesse, per quod armatus miles introire posset, nulla mora operi incumbit. et per illud quidam ingreditur, quem sequitur alius et iterum tertius, et hac ratione quindecim et forte plures viri urbem ingrediuntur. in ipso muro quendam, cui custodia demandata erat, compertum, muro conscenso arre-

D ἀναβάντες καὶ τῶν ποδῶν λαβόντες ἔρριψαν ἔξω τῆς πόλεως. οἱ δ' ἄλλοι ἀξίνας ἐγχειρισάμενοι καὶ τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν διαρρήξαντες ἐλευθέραν πεποίηνται τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον τῷ στρατεύματι. οὕτω μὲν οὖν ὁ Στρατηγόπουλος Καῖσαρ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες Ῥωμαῖοι καὶ Σκύθαι (ἐκ τῶν τοιούτων καὶ γὰρ τὸ ὑπ' αὐτὸν συνεκεκρότητο στράτευμα) ἐντὸς τῆς πόλεως ἐγεγόνεισαν. οἱ δ' ἐντὸς τῷ αἰφνιδίῳ κατασεισθέντες τοῦ πράγματος, ὡς εἶχον ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐπραγματεύετο. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὰ σεμνεῖα ἐβάδιζον καὶ μοναχικὰ ἐνεδέδυντο ἄμφια, ὅπως τὸν φόνον ἐκφύγοιεν, γυναῖκες δὲ εἰς ὀπὰς τοίχων συνεστέλλοντο καὶ εἰς στοὰς σκοτεινὰς καὶ ἀποκρύφους ἐκρύπτοντο. ὁ δὲ τῆς πόλεως κατάρχων Βαλδουῖνος ἐπὶ τὸ μέγα παλάτιον ὥρμησεν. οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Δαφνουσίαν ἀπιόντες Λατῖνοι καὶ ὁ μετ' αὐτῶν ποτεστάτος, μηδέν τι τῶν γινομένων γνωρίσαντες, ἐπεὶ μὴ κατὰ τῆς
P 100 νήσου Δαφνουσίας ποιῆσαί τι ἴσχυσαν (ἀντελάβετο γὰρ ἐκείνων θεός), παλίνδρομοι πρὸς τὴν πόλιν ἐπανεζεύγνυον. μέχρι μὲν οὖν τοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω δυνάμεων Μιχαὴλ ἐλθόντες, τοῦ περὶ τὸν ἐν Ἀνάπλῳ διακειμένου, οὐδέν τι ὅλως τῶν γεγενημένων ἐμεμαθήκεισαν· ἐκεῖσε δὲ ἀφιγμένοι καὶ ταῦτα μαθόντες εἰς τὴν πόλιν ὥρμησαν ἐπελθεῖν. ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γνόντες πῦρ ταῖς οἰκίαις τῶν Λατίνων ἐνέβαλον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κειμέναις, καὶ ἐνέπρησαν ταύτας, καὶ πρῶτα μὲν τὰς τῶν Βενετίκων, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ἃς καὶ Κάμπους
B κατωνόμαζον. ἐπεὶ δὲ εἶδον τὴν πόλιν πυρπολουμένην οἱ τῶν Λατίνων, τὰς παρειὰς ταῖς χερσὶ τύψαντες, καὶ λαβόντες ὅσους

9 περὶ vulgo.

ptum pedibus extra muros proiiciunt, alii strictis securibus et portarum vectibus disruptis in urbem introitum liberum exercitui aperiunt. hac ratione Caesar Strategopulus et cum eo Romani universi ac Scythae (ex his enim copiae conflatae erant) urbem ingressi sunt. cives re improvisa perculsi, ut quisque poterat, saluti suae consulere. hic quidam monasteria petere, et monasticum habitum, ut cladem evitarent, induere. mulieres in murorum foramina coniici, et in cellis obscuris reconditisque abscondi. civitati imperans Balduinus in magnum advolare palatium. qui vero Daphnusiam abierant Latini, et cum illis Potestas, eorum quae gerebantur plane ignari, cum nihil adversum Daphnusiam perpetrare potuissent (opem enim illis tulerat deus), retrogressi in urbem contendere, et in supernarum virtutum principis Michaelis templum in Anaplo situm conveniunt, adhuc eorum quae patrabantur nescii. at ubi eo commigrassent, certiores redditi in urbem gressus festinant. id Romanae copiae audientes, igne in Latinorum domos prope littus adiacentes immisso, eas corrumpunt, et ante alias Venetorum aliarumque deinceps nationum, quas Campos vocant. Latini incendiis urbem inflammari

ἠδύναντο ἐντὸς τῶν τριήρεων αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν πλοίων, ὑπανεχώρησαν, μιᾶς τριήρεως εἰς τὸ μέγα παλάτιον ἀπελθούσης καὶ ἀναδεξαμένης τὸν Βαλδουῖνον ἐν χρῷ τῆς ζωγρείας γενόμενον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέβη, καὶ ἡ Κωνσταντίνου προνοίᾳ θεοῦ καὶ αὖθις ὑπὸ χεῖρα τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο κατὰ λόγον δίκαιόν τε καὶ προσήκοντα, Ἰουλίου εἰκοστὴν καὶ πέμπτην ἄγοντος, οὔσης ἐπινεμήσεως τετάρτης, καὶ ἀπὸ γενέσεως κόσμου ἔτους ὄντος ,ϛψξθ', ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κρατουμένη χρόνους πεντήκοντα καὶ ὀκτώ.

86. Περὶ γοῦν τὸ Μετεώριον τότε σκηνουμένου τοῦ βασιλέως C ἐξαπίνης φήμη τις νύκτωρ τὰς τῶν πολλῶν περιεβόμβησεν ἀκοάς. ἡ δὲ φήμη παρὰ παιδαρίου τινὸς αὐταδέλφης τοῦ βασιλέως τῆς ὀνομαζομένης μὲν Εἰρήνης, διὰ δὲ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος μετονομασθείσης Εὐλογίας, ἐκ τῶν τῆς Βιθυνίας μερῶν παρ' αὐτὴν ἀφικομένου, ὃς καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει παρά του τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων ἁλῶναι τὴν Κωνσταντίνου. ὡς εἶχε γοῦν τάχους ἡ τοῦ βασιλέως αὐτοκασιγνήτη παρὰ τὸν βασιλέα ἀφιγμένη καταδαρθάνοντα τοῦτον εὗρε, καὶ ἠρέμα πως ἐκίνει αὐτὸν τῇ χειρί, ὅπως ἄν γε καὶ ἐγρηγορήσειεν, ἰσχυροτέρᾳ τῇ φωνῇ D ὑπολέγουσα ὡς κατέσχες, ὦ βασιλεῦ, τὴν Κωνσταντινούπολιν. καὶ πολλάκις τοῦτο εἰρήκει, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπέμενε μηδέν τι πρὸς ταύτην ἀνταποκρινόμενος. ὡς δὲ τὸν λόγον μετέβαλε καὶ εἰρήκει "ἀνάστηθι, βασιλεῦ· ὁ γὰρ Χριστὸς ἀπεχαρίσατό σοι τὴν Κωνσταντινούπολιν," τῆς κλίνης ἀναστὰς καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν

15 ὡς vulgo.

conspicientes, genis manibus diverberatis, quotquot habere potuerunt ex suis in triremes et alia navigia assumptis, retro cessere. ex triremibus una in magnum palatium progressa Balduinum in maximo discrimine et extremo pene periculo, iam iamque vivum capiendum, recepit. et ita ea res evenit, et Cpolis, ita deo annuente, rursum sub potestate Romani imperatoris iure et merito venit, vigesima quinta mensis Iulii, indictione quarta, anno ab orbe condito 6769, postquam hostes ea potiti fuissent annos quinquaginta octo.

86. Ea tempestate imperator castra Meteorii disposuerat, noctuque ex improviso rumor quidam inter multorum aures perstrepuit. rumor a servulo quodam sororis imperatoris Irenes, sed propter monasticum habitum Eulogiae nominatae, e Bithyniae partibus ad ipsam profecto, qui in itinere audierat a Romanis copiis captam esse Cpolim, sparsus fuerat. illa propere imperatorem conveniens somno sopitum invenit; quare manu eum placide movere, et ut excitaret, altiore voce proloqui, "tenes, o imperator, Cpolim." saepius hoc repetiit: imperator immotus stans non respondebat. verumtamen cum illa sermone mutato dixisset "surge, imperator: Christus tibi Cpolim

ἀνατείνας „τοῦτον μὲν" ἔφη „τὸν λόγον, ὦ ἀδελφή, καὶ αὐτὸς δέχομαι. ὃν δὲ λόγον τὸ πρῶτον εἶπες, ὡς τῆς Κωνσταντίνου κεκράτηκα, οὐδαμῶς ἀποδέχομαι· πῶς γὰρ ἐκ τοῦ Μετεωρίου ἐγκρατὴς γενοίμην τῆς Κωνσταντίνου; ἀλλ' οὐδὲ στράτευμα κατ' αὐτῆς ἀξιόλογον πέπομφα. τὸ δὲ ῥᾴω ταῦτα εἶναι θεῷ καὶ αὐτὸς ξυνομολογῶ, καὶ θᾶττον ἂν τὰ μικροῦ καὶ ἀδύνατα τοῖς οἷς ἂν βούλοιτο παρασχεῖν καθέστηκε δυνατός." ταῦτ' εἰπὼν τοὺς ἐν
P 101 τέλει πάντας ξυνήθροισε, καὶ ἐπυνθάνετο εἰ ἀληθῆ δοκεῖ σφίσιν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῆς φήμης. καὶ οἱ μὲν συνέθεντο τὰ τῶν λόγων ἐπαληθεύειν, καὶ μάλιστα οἷς ἡ τῶν Λατίνων ἔξοδος ἀκριβέστερον ἐπεγνώσθη· ἔνιοι δὲ τὸν λόγον ἦγον ἐν ἀμφιβόλοις, οἷς οὐκ ἐν γνώσει τὰ τῆς ἄνω προνοίας καθέστηκε κρίματα, ὑπολογιζόμενοι καὶ τὸ πρᾶγμα τῶν δυσχερεστάτων τε εἶναι καὶ μὴ ῥᾳδίως κατορθουμένων. ἐν τοῖς τοιούτοις μὲν λόγοις τὸ τῆς νυκτὸς παρῄει διάστημα· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐπέφωσκεν, ἐλπὶς μὲν ἦν πᾶσι τὸν διακομίζοντα ἀληθῆ ἀφικέσθαι πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης παραδεδραμήκει διάστημα, καὶ οὐδεὶς
B τοιοῦτος ἀφίκετο. ἤσχαλλον γοῦν αἱ τῶν ἁπάντων ψυχαὶ καὶ ἠδημόνουν, καὶ μάλιστά γε τοῦ βασιλέως. ἀλλὰ νυκτὸς ἐπιούσης ὁ τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν διακομίζων ἐλήλυθεν καὶ σαφῶς εἰρήκει περὶ τοῦ ἔργου, ὅτιπερ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα μετὰ τοῦ Καίσαρος Στρατηγοπούλου ἐντὸς τῆς Κωνσταντίνου διάγουσιν. καὶ πάντα ὡς ἔσχεν ἀπήγγειλεν.

87. Ἀπάρας γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῦ Μετεωρίου μεθ' ἡδονῆς

elargitus est," lecto assurgens manibusque in coelum extensis "hunc" ait "sermonem, soror, et ipse amplector, sed quem primum dixeras, me Cpoli potitum, nullo pacto excipio. quanam enim ratione, qui Meteorii sum, Cpolim devicerim? qui nec tantas copias ad eam debellandam adornavi. sed haec numini facillima esse et ipse fateor, citiusque ac commodius ea etiam, quae fieri haud posse videntur, quibus ipse voluerit, concedere potens est." dixit, omnibusque qui ibi in dignitate erant convocatis, an vera ea esse illis viderentur quae fama circumferrentur, interrogat. quidam annuere, rumorem vera nuntiare, et potissimum ii quibus Latinorum exitus exquisitius compertus fuerat. alii dubitare et in ambiguo ponere, qui divinae iudicia providentiae non accurate tenerent, ratiocinantes rem e difficillimis esse et ex illis quae non ita facili negotio peraguntur. in his sermonibus noctis spatium evigilatum est: ubi dies coepit, spes omnes tenere ab exercitu, qui vera referret, adventurum. at illius etiam diei intervallum consumitur, et horum nihil annuntiatur. anxii itaque omnes trahere cum animo suo et angi, et praecipue imperator. veruntamen nocte ineunte bonus internuntius accessit, planeque facinus fatetur, Romanum militem cum Caesare Strategopulo intus Byzantium sedem locasse, et cuncta modo quo evenerant narrat.

87. Igitur imperator Meteorio exiens, mirandum in modum suo bono

ὅτι πολλῆς τὴν Κωνσταντίνου φθάσαι διὰ τάχους ἐπέσπευδε, δεδιὼς μήποτε ἐκ τῆς Δαφνουσίας οἱ Λατῖνοι ὑπονοστήσαντες καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς γενόμενοι μάχην κατὰ Ῥωμαίων στήσαιεν κρα- C τεράν, καὶ πολλῷ πλείους τῶν Ῥωμαίων ὄντες τῶν τειχῶν ἔξω βάλλουσι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐ ξυνέβη, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὸ ἀθρόον τὰς ψυχὰς κατασεισθέντες προὔλαβον ἀποδρᾶναι, καθὼς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ὁ βασιλεὺς δὲ τὴν πορείαν ἐπέτεινεν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς τοῦ Καλάμου βουνοὺς παρημείψαμεν καὶ τῆς Ἀχυράους ἐγγὺς ὁ βασιλεὺς ἐπήξατο τὴν σκηνήν, τότε δὴ καὶ τοῦ Βαλδουΐνου τοῦ τάχα βασιλικῶς τῆς Κωνσταντίνου κατάρχοντος τὰ βασιλικὰ διεκομίσθησαν σύμβολα· ταῦτα δὲ ἦν καλύπτρα Λατινικὴ τὸ σχῆμα καὶ μαργάροις πεποικιλμένη καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς λιθίῳ κοκκίνῳ, πέδιλά τε κοκκοβαφῆ, καὶ σπάθη σηρικὸν κοκκοβαφὲς ἐνδεδυμένη προκάλυμμα. τότε D δὴ καὶ ὁ πολὺς λεὼς τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐπεπίστευτο· τὸ γὰρ μεγαλεῖον οὐκ εἴα τοῦ πράγματος εὐχερῶς πιστεύειν τοῖς λεγομένοις. ἔσπευσεν οὖν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν κίνησιν. ταχυτέρας γοῦν καὶ μακροτέρας ἐποιεῖτο τὰς μεταβάσεις. ἐγγίσαντι γοῦν τῇ Κωνσταντίνου τῷ βασιλεῖ κατὰ νοῦν ἐπῄει θεοπρεπεστέραν μᾶλλον ἢ βασιλικωτέραν τὴν εἰς τὴν Κωνσταντίνου ποιήσασθαι πάροδον. καὶ τὸν τρόπον ἐσκέψατο, ὅπως ἂν γένοιτο ὁ δὴ διὰ λόγων εὐχαριστηρίων πρὸς τὸν θεὸν καὶ φωνῶν εὐκτηρίων ὑπέρ τε βασιλείας καὶ ἱεραρχίας ὑπέρ τε τῆς πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς οἰκητόρων καὶ τοῦ ταύτης πληρώματος. ἐπεὶ δὲ ἐζήτει τὸν τὰς εὐχὰς συγγράψασθαι μέλλοντα, τὸν φιλόσοφον Βλεμμίδην πρὸς τοὖργον ἐπινύξαι βεβούλητο. μακρὰν δὲ ἦν ὁ ἀνήρ· ἀμφὶ γὰρ τὴν Ἔφεσον τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. εἰς

5 τὸ] διὰ τὸ? 13 περικάλυμμα?

gaudens, Cpolim celerrime festinabat, metuens ne Latini Daphnusia revertentes et urbem introgressi pugna magna cum Romanis confligerent et numero superiores extra muros eiicerent. sed haec minime contigerunt, quippe qui re subita atque improvisa animos deturbati fugam praeripuere, ut supra enarravimus. imperator iter sollicitabat, et Calami colles emensus prope Achyraum castra posuit. tunc Balduini Cpoli imperantis regia insignia allata sunt. haec autem erant operculum Latino more efformatum, unionibus interstinctum, in vertice saxulo rubeo renidens; cocco tincti calcei, et ensis ex serico rubro tegumentum indutus. tunc multitudo etiam rem ita fuisse persuasa est, quandoquidem facinoris magnitudo ne temere adeo dictis fides adhiberetur efficiebat. imperator loci mutationes longiores et velociores percurrens viam celeravit. Cpoli appropinquans animo agitare coeperat accessum ad urbem deo magis convenientiorem quam regi instituere, et modum, quo id ita fieret, excogitavit: per sermones nempe qui gratias deo referrent, et voces pro imperio sacerdotio urbe et cultoribus universis supplices. sed precationum scriptorem conquirens philosophum Blemmidam ad opus decreverat. verum vir ille longe aberat: Ephesi namque aetatem agebat. quare

P 102 ἀργίαν δὲ τὰ τοῦ πράγματος ἔπιπτεν. ὁ δὲ βασιλεὺς μελλήσει οὐκ ἤθελε πρὸς τὴν εἴσοδον. ἐδυσχέραινε γοῦν ἐπὶ τούτοις. ἀλλ' αὐτὸς τὸ δυσχερὲς διελυσάμην τῷ βασιλεῖ. "εἰ μὲν" γὰρ ἔφην, "ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐξ ἁγίου ἀνδρὸς βούλει τὰς εὐχάς, ὥσπερ ἐθέλεις, γενέσθαι σοι, οὐκ ἔχω λέγειν· εἰ δὲ ἐξ οἱουδή τινος, δυναμένου δὲ συγγράφειν προέλοιο τὴν βούλησιν ἐκπεπλῆσθαί σοι, ἰδοὺ σοι αὐτὸς τὴν θέλησιν ἀποπλήσαιμι καὶ τὰς εὐχάς σοι συγγράψαιμι." ἔδοξε κρεῖττον τοῦτο τῷ βασιλεῖ, καὶ τῆς ταχινῆς εἰσόδου τὰς ὑπ' ἐμοῦ ποιηθησομένας προείλετο. ἐγὼ μὲν οὖν εὐθὺς ἡψάμην τοῦ ἔργου, καὶ οὔπω ἡμέρα παρῆει ὅλη καὶ νύξ, καὶ δέκα B πρὸς ταῖς τρισὶν συνεγραψάμην εὐχάς, ἑκάστην οἰκεῖον ἔχουσαν τὸν σκοπόν.

88. Κατέλαβε γοῦν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν Κωνσταντίνου. τεσσαρεσκαιδεκάτην ἦγεν τότε ὁ Αὔγουστος. εἰσελθεῖν γοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν οὐκ ἠθέλησε τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὰς σκηνὰς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κοσμιδίου ἐπήξατο, τῇ ἄγχι διακειμένῃ τῶν Βλαχερνῶν. ἐκεῖσε γοῦν διανυκτερεύσας ἕωθεν ἀναστὰς τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἴσοδον ἀπειργάσατο τρόπον τοιοῦτον. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν πατριάρχης Ἀρσένιος οὐ παρῆν, ἔδει δὲ ἄρα τῶν τινὰ C ἀρχιερέων τὰς εὐχὰς εἰς ἐπήκοον ἐξειπεῖν, ὁ τῆς Κυζίκου μητροπολίτης Γεώργιος, ὃν καὶ Κλειδᾶν κατωνόμαζον, ἐπλήρου τὴν χρείαν, καὶ εἰς ἕνα τῶν πύργων τῶν τῆς Χρυσείας ἀναβάς, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ τῆς θεοτόκου ἐκτύπωμα τὸ οὕτω πως ἐκ τῆς μονῆς παρωνομασμένον τῶν Ὁδηγῶν, εἰς ἐπήκοον ἁπάντων ἀπεστομάτισε τὰς εὐχάς. ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ τὴν καλύπτραν

res nimis differri ac procrastinari videbatur, cum tamen imperator ingressum impense admodum acceleraret, propterea que animo angebatur. sed ipse ardua imperatori complanavi. nam "o imperator" dixi, "si a sancto viro preces hasce conscribi exoptas, quid dicam ipse non habeo: si a quocunque, qui tamen scribere possit, voluntati tuae satisfactum iri putas, ipse ego tibi quae concupiscis efficiam et preces componam." id ut melius probatur imperatori, et ut ingressus celer esset, a me componendas aliis praetulit. ipse statim opus aggredior. et nondum integer dies et nox excurrerant, et tres, et decem precationes conscribo, qualibet proprio argumento locupletem.

88. Imperator decimo quarto Augusti die Cpolim pervenit; neque illo eodem die urbem introit, sed apud Cosmidii monasterium prope Blachernas tentoria locat. ibi cum pernoctasset, postero die Cpolim hoc apparatu ingreditur. et cum patriarcha Arsenio absente precationes illae omnibus audientibus a praesule recitandae essent, Cyzici metropolita Georgius, quem Clidam cognominabant, quae necessaria erant supplevit: nam in unam ex aureae portae turribus ascendens, secumque deiparae imaginem ex monasterio Hodegorum gestans, omnibus audientibus precationes recitavit. interim imperator capitis tegumento regio deposito flexisque genibus in terram provolvi-

ἀποβαλὼν καὶ γόνυ κλίνας ἔπεσε χαμαί, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν
αὐτῷ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ γόνυ κατέπεσον. ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τῶν
εὐχῶν ἐκτετέλεσται καὶ ὁ διάκονος ἐσήμηνε τὴν ἀνέγερσιν, πάντες
ἀναστάντες τὸ κύριε ἐλέησον, εἰς ἑκατὸν ἀριθμήσαντες, ἐπεβόη-
σαν. καὶ τούτων τετελεσμένων πρὸς τοῦ ἀρχιερέως καὶ αὖθις D
ἑτέρα τις ἐξεφωνήθη εὐχή. ὡς ἐν τῇ πρώτῃ γοῦν, καὶ ἐν τῇ
δευτέρᾳ γεγένηται, καὶ οὕτω πως διαπέπρακται μέχρι καὶ συμ-
πληρώσεως τῶν ὅλων εὐχῶν. ἐπεὶ γοῦν οὑτωσί πως τὰ τῆς ἱερο-
πραξίας ταύτης γεγένηται, θεοπρεπῶς μᾶλλον ἢ βασιλικῶς τὴν
τῆς Χρυσείας πύλην εἰσῆλθεν ὁ βασιλεύς· πεζὸς γὰρ ἐβάδιζε,
προήρχετο δὲ τούτου τῆς θεομήτορος ἡ εἰκών. μέχρι μὲν οὖν τῆς
τοῦ Στουδίου μονῆς ἀπελθών, ἐκεῖσε τὴν εἰκόνα καταλιπὼν τῆς
ὑπεράγνου μητρὸς τοῦ θεοῦ, ἐπιβὰς τοῦ ἵππου ἐπὶ τὸ τῆς σοφίας
τοῦ θεοῦ ἀφίκετο τέμενος. ἐκεῖσε γοῦν τῷ δεσπότῃ Χριστῷ προσ-
κυνήσας, καὶ τὰ εἰκότα τούτῳ εὐχαριστήσας, ἐπὶ τὸ μέγα κατην-
τήκει παλάτιον. ἐν εὐφροσύνῃ γοῦν καὶ θυμηδίᾳ πολλῇ καὶ
ἀπλέτῳ χαρᾷ τὸ Ῥωμαϊκὸν τῷ τότε γεγένηται πλήρωμα· οὐδεὶς
γὰρ ἦν ὁ μὴ σκιρτῶν τε καὶ ἀγαλλόμενος καὶ μικροῦ δεῖν τῷ πρά- P 103
γματι ἀπιστῶν διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ ἔργου καὶ τὸ ὑπερβάλ-
λον τῆς ἡδονῆς.

Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ τὸν πατριάρχην ἐντὸς γενέσθαι τῆς Κωνσταντίνου, μετὰ παραδρομήν τινῶν ἡμερῶν λόγοις καὶ τῇ παρὰ τούτων πειθοῖ εἰσῆλθε, καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱερὸν ἀπῆλθεν ἀνάκτορον, τὸ τῆς μεγάλης σοφίας τέμενος, ἵν' ἐγχειρίσῃ τὴν

13 περὶ vulgo.

tur, omnesque qui cum eo erant post eum in genua procumbunt. sed precationum prima finita, diaconus indixit ut assurgerent. omnes stantes, "domine miserere" centies numerantes acclamarunt. his finitis a praesule rursus alia precatio enuntiatur. itaque ut in prima, ita in secunda et in aliis factum est, et sic deinceps usque ad integram precationum omnium recitationem sacris precationibus ceremoniisque fine posito, deo magis convenientius quam regi, portam auream imperator ingreditur: pedes imperator praeeunte dei matris imagine proficiscebatur. ad Studii monasterium ventum est. eo in loco immaculatissimae dei matris imagine relicta, equum conscendens ad sapientiae dei templum pervenit, et Christo domino adorato, gratiisque uti par erat relatis, ad magnum palatium appellit. exultatione itaque et ingenti laetitia et inenarrabili gaudio Romanorum omnis sexus repletus gestiebat. namque qui non saltaret vel ludibundus exiliret nemo erat, tantae rei assensum vix praestans propter improvisum opus et superaffluentem voluptatem. quando vero et patriarchae ingrediendum erat Cpolim post nonnullorum dierum excursum, sermonibus suasionibusque adductus introit imperator in sacram regiam, magnae sapientiae sacrarium, ad cathedram pontifici consignan-

καθέδραν τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ συνήθροιστο μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν τέλει πάντες καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πρόκριτοι καὶ πᾶσα πληθύς. ὁ βασιλεὺς δὲ τῆς χειρὸς τοῦ πατριάρχου ἐπιλαβόμενος B "ἔχεις" φησὶ "τὸν θρόνον σου, δέσποτα, καὶ οὗ τινὸς ἐκ μακροῦ ἐστέρησαι. νυνὶ τῆς καθέδρας ἀπόλαυε." καὶ οὕτω μὲν καὶ ἐπὶ τῷ πατριάρχῃ τὰ τοῦ βασιλέως ξυνέβη.

89. Ἐγένετο δὲ τότε καί τι τοιοῦτον, ὃ μὴ παραδοῦναι γραφῇ τῶν οὐ δεόντων ἐλογισάμην. λόγον ἐπὶ τῇ ἀναρρύσει τῆς Κωνσταντίνου συνεγραψάμην. καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου κατὰ τὰς ἀρχὰς εὐχαριστία ἦν πρὸς θεὸν τῆς πρὸς Ῥωμαίους τούτου ἀγαθουργίας καὶ τῆς εὐσπλάγχνου κηδεμονίας καὶ ἀντιλήψεως, C συνανεκεράννυτο δὲ τῷ λόγῳ καὶ εὐφημία πρὸς τὸν βασιλέα εὐχαριστήριος. ἡ δὲ ἐπὶ τέλει τοῦ λόγου ἀξίωσις συναναγορευθῆναι τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ τὸν βασιλέως πρωτογενῆ παῖδα, τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον. τοῦτο ἐλάνθανε τοὺς πολλούς, καὶ μάλιστα τῶν ἐν τέλει, οἷς καὶ οὐ κατὰ γνώμην ὑπῆρχε τὸ πρᾶγμα. οἱ μὲν προύχοντες τῶν ἡμετέρων, ὅ τε δεσπότης Ἰωάννης ὁ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος καὶ ὁ πενθερὸς τούτου ὁ σεβαστοκράτωρ Τορνίκιος (ὁ γὰρ Καῖσαρ Στρατηγόπουλος, καὶ εἰ παρῆν ἐν τοῖς τοιούτοις, οὐδ' ὅλως εἶχε περὶ τούτων φροντίδα), τὸν σκοπὸν ἀγνοοῦντες καὶ τὴν ἀξίωσιν τοῦ προβλήματος ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα ἐπ' ἀκροάσει γενέσθαι τοῦ λόγου. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐδυσχέραινεν· ἤδη γὰρ μεσημβρινὰς τὰς ἀκτῖνας ὁ ἥλιος ἔβαλλε, καὶ ὁ τοῦ ἀρίστου παρῄει καιρός.

dam. cum imperatore omnes in dignitatibus constituti et patriciorum praecipui et plebs universa accurrerat. ibi imperator manum patriarchae continens "tene" inquit "thronum tuum, domine, et a qua tamdiu aberrasti, cathedra fruere." sic etiam patriarchae ab imperatore provisum.

89. Ea tempestate accidit, quod non alienum a narratione mea esse ducens hic scripto consignabo. orationem de recepta Cpoli composueram. orationis argumentum, circa principium gratiae deo pro beneficentia erga Romanos et misericorde suo auxilio ac patrocinio redditae: inerat et orationi praeter imperatoris praeconia ad eundem gratiarum actio; sub calce adhortatio ut Andronicus Comnenus primus imperatoris filius cum imperatore et patre in administratione advocaretur. hoc multos et potissimum dignitatibus praeditos, quibus non ex sententia res successisset, fugiebat. at ex nostris, qui primas obtinebant, Ioannes nempe despota imperatoris frater, et socer illius sebastocrator Tornicius (nam Caesar Strategopulus, licet adesset, de his omnino nullam curam suscipiebat), propositum ignorantes et postulata problematis, imperatorem ad orationem audiendam compulere. imperator aegre ferebat: iam enim sub meridie solis radii ingruebant, et prandii hora abierat.

THEODORI DOUSAE

ET

LEONIS ALLATII

IN GEORGIUM ACROPOLITAM

NOTAE.

THEODORI DOUSAE
ET
LEONIS ALLATII
IN GEORGIUM ACROPOLITAM
NOTAE.

Plurima hic sunt, benevole lector, cum in sermone tum in argumento libri, quae virum etiam πάνυ ἴστορα remorari possint, ex utriusque nimirum insolentia. insolentes in sermone voces, res plurimum abstrusae. difficultatis illius in causa sunt antiquitas, novitas, peregrinitas. quae tria sermoni vitium, rei obscuritatem adferre solent. sermoni vitium a vocibus vulgaribus et a saeculi phrasibus accedit; rem obscurat historiae varietas, quae et non parum hic distorta est et implexa. sane accuratiorem temporum et rerum distinctionem desidero. sed quemadmodum illo aevo omnium rerum et imperii confusio erat distractioque et quasi chaos quoddam nationum, ita etiam existimo hanc historiam. quae tamen ne semper cum tineis certaret et opimum pabulum blattis praeberet, manum admovi extergendis illis sordibus et obscuritatibus explicandis. quodsi non omnia, quorum equidem imparem me fuisse libens profiteor, aliquid me tamen assecutum spero. quae me fefellerunt in tanta obscuritate, excusabit facile quisquis humanus est. prodit itaque (quod felix faustumque sit et utile rei publicae literariae) mea opera studioque nunc primum ex pulvere situque erutus et vindicatus Georgius Logothetes, auctor neutiquam aspernandus et meliore (Hercules!) fato dignissimus, qui rebus gestis quas memoriae prodit non interfuit solummodo, sed plerumque et praefuit; quod non obscure alibi ipsemet indicat. quid pluribus opus est? quanti suo aevo habitus sit, ostendit qui eum propius novit, maximi nominis et dignitatis vir Gregorius Cyprius, prae-

claro illo et pene invidendo elogio, quod operi praefiximus. ut taceam titulum logothetae, quae summa fuit apud Graecos imperatores dignitas; de qua mox infra quaedam dicturi sumus. DOUSA.

Tit. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ] Logothetes auctoris nomen proprium possit videri. sed est officii Palatini nomen; unde haud scio an nomen proprium, quamvis pereunte officio, in familia permanserit. quae autem fuerint Logothetae partes apud imperatorem, ex Curopalate seu Georgio Codino petas licebit, cuius extat elegantissimus et accuratissimus de officiis Palatii Cpolitani et magnae ecclesiae libellus. vide et Iohannis Meursii Glossarium Graecobarbarum, ex quo disces variis fuisse dignitatibus nomen hoc appositum. erat e Palatinis (ut ecclesiasticos praeteream) ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ, id est aerarii. erat et ὁ τῶν οἰκειακῶν, qui alias κουράτωρ. erant praeterea ὁ τοῦ δρόμου, τοῦ στρατιωτικοῦ, τῶν ἀγελῶν, τῶν σεκρέτων, qui postremus Nicetae Choniatae in Manuele Comneno lib. 7 etiam καγκελλάριος dicitur. inter omnes autem excellebat ὁ μέγας λογοθέτης, eiusque munus circa mandata bullasque imperatoris et alia (quae functio quaestoris est) occupari. quae cum singula diligentissime ab amico illo nostro praestantissimo explicata sint et notata, supervacuum esse duxi ea hic repetere, cum ad satietatem illinc haurire quisque possit. quaedam etiam haud protrita suppeditabit summus iureconsultus Iac. Cuiacius ad lib. 10 codicis Iustinianei tit. 30, qui est *de discussoribus*, id est, I. C. interprete, *logothetis:* et *discussores* ait esse veluti *cognitores et disceptatores rationum fiscalium ab aliis tractatarum* vel *etiam rationum publicarum*. Novella Valentiniani de Indulg. reliq. refert *discussores in provincias plerumque proficisci ambitione et suffragio potius quam merito vel electione certa, et ingressos statim expetere cohortales atque etiam scholares.* exhibet ibidem vir summus lib. 4 ex lib. 56 Basilicon, quae exulabat. cuius capita praecipua haec sunt: *non mitti in provincias discussorem sine auctoritate principis; discussis apocham sacram vel a discussore dari; sumptus solatiaque discussorem sive logotheten habere ex publico, nihil capere a collatoribus.* discussor in Novella Valentiniani s. d. *inspector* vocatur. sed frequentius λογοθέτης dicitur. Procopius lib. 2 de bello Gothico: ἦν δὲ Ἀλέξανδρός τις ἐν Βυζαντίῳ τοῖς δημοσίοις ἐφεστὼς λογισμοῖς· λογοθέτην ἑλληνίζοντες τὴν τιμὴν ταύτην καλοῦσι Ῥωμαῖοι. in vetustis glossariis *discussor* alias redditur τράκτωρ στρατιώτης, alias λογοθέτης. quo autem munere ex iis omnibus noster Georgius functus sit, haud satis mihi hactenus compertum est. quare illud in medium relinquo, erudito lectori investigandum. discutiendum itidem doctioribus relinquo unde *Acropolites* dicatur. *Acropolis* Libyae urbs et Aetoliae apud Stephanum Ethnographum. Iberiae Asiaticae etiam urbs Dioni

lib. 37. diversae aliae item Acropoles. *Acropolis* quoque arx Atheniensium: Athenae enim in tres partes sive regiones distinctae olim et divisae, *Acropolin Astu* et *Piraeeum portum*. hinc nonnemo fortassis satis putet constare auctorem hunc fuisse Athenis natum. aliis aliter videbitur. Dousa.

p. 3 v. 1. Veteres fere omnes ac recentiores historici id ex animo accurarunt, ut ante alia lectoribus historiae, et praecipue quam ipsi tum scriberent, utilitatem miro verborum apparatu proponentes, et quasi illice blanda aeque ac impulsoria legentium animis pellectis, ad sui lectionem vehementius inflammarent: utilitate enim videntur omnia probare; ideoque non incongrue Ovidius 2 de Ponto,

ipse decor recti, facti si praemia desint,
non movet; et gratis poenitet esse probum.
nil nisi quod prodest, carum est. en detrahe menti
spem fructus avidae, nemo petendus erit.
at reditus iam quisque suos amat, et sibi quid sit
utile sollicitis computat articulis.

idque cum alii fuse abundanterque peregerunt, ait hic auctor nolle se nunc eadem iterare, ne videatur eandem cantilenam canere. nec alia ratione suam exorsus est historiam Polybius. prooemium hoc inscio editum est a compilatore, licet fere omnia in eandem sententiam efferantur, quem edidit Dousa, ut quilibet ex se animadvertet. nos tamen codicem nacti absolutiorem, praefationem illam in compilatione exhibuimus, quam ex eo exscripsimus fere eandem cum hac nostra. Allatius.

p. 5 v. 8. Tacitus Annal. 1: *sine ira et studio, quorum causas procul habeo.* et 1 Histor. *sed incorruptam fidem professis, nec amore quisquam et sine odio dicendus est.* veritas historiae quanti facienda sit, fuse cum alii pertractarunt tum Georgius Pachymeres in prooem. histor. p. 12 11 sqq. All.

ib. v. 11. τοῦ μὴ λήθης βυθῷ ἦν ὁ χρόνος] Pachymeres p. 12 5 et Ioannes Cinnamus p. 4 1. All.

ib. not. v. 6. ἐγγελυμένα] ita vitiose ms, quo unico usi sumus. scribendum ἐγγεγλυμένα. Dousa.

ib. v. 13. τῆς Κωνσταντίνου] Cpolis et ab aliis scriptoribus, antequam caperetur a Latinis, id est Italis Gallis et Belgis, πόλις πόλεων καὶ βασιλέων ἑστία, felix ante alias et regina urbium dicta est, nomenque propter excellentiam urbis et Novae Romae meruit. nam Byzantium vetus nomen nemo paulo humanior ignorat, situmque eius, nempe ad Bosporum Thracium, imperii Occidentis quondam (et etiamnum hodie, si ita Turcorum tyrannidem nominare liceat) caput. haec augusta et regia urbs, veteris Romae (quae et septicollis uti haec ἑπτάλοφος Graecis) aemula, mundi miraculum, orbis epitome ac re-

rum domina, tum temporis in flore suo non immerito Martialis versibus compellari potuit

terrarum dea gentiumque Roma,
cui par est nihil et nihil secundum.

enimvero hoc Iudaeus scriptor testatur, Beniamin (inquam) Tudelensis in Itinerario suo, ubi se Cpolim venisse et inter alia urbis admiranda vidisse Blachernas ad littus maris, opus imp. Emmanuelis, scribit. *in eo,* inquit, *loco vidi res narratu incredibiles. deferuntur enim in illud Palatium quotannis tributa, quibus turres implentur coccinea purpureaque veste et auro, ita ut nullibi terrarum par structurae atque divitiarum exemplum inveniri possit. affirmatur autem ipsius solius civitatis vectigal, ex foris portu ac mercatorum tributo collectum, ad viginti milia aureorum in singulos dies accedere.* vixit hic auctor ante 400 et quod excurrit annos. Nicetas Choniates non uno in loco nobilissimam hanc urbem mire praedicat, sortemque eius iam a Latinis captae deplorat: vide imprimis elogium urbis in Alexio Duca Murzuflo. habet in κειμηλίοις suis Bonaventura Vulcanius V. C, optime de litteris Graecis meritus, Gregorii Cyprii patriarchae Cpolitani descriptionem et encomium illius urbis, Emmanuelis praeterea Chrysolorae epistolas, quibus veterem et Novam Romam inter se accuratissime comparat. extantque vulgo Petri Gillii de topographia Cpoleos et de illius antiquitatibus doctissimi commentarii, uti et de Bosporo Thracio. imaginem vero huius amplissimae civitatis videre qui volet, adeat is academiae Lugduno-Batavae bibliothecam, ubi Turcica Cpolis in tabula 11 circiter pedes oblonga manu Melchioris Lorichii felicissime delineata visitur. de eadem non pauca etiam in epistolis et itinerariis suis memoriae produnt amplissimus Augerius Busbequius et ornatissimus frater meus Georgius Dousa, qui annis superioribus, dum vita deusque sinebant, Cpoli cum esset, ex Georgii Cantacuzeni, viri magni et imperatorio stemmate oriundi, bibliothecae mss codicibus sic satis instructae servitute Georgium Logothetam nostrum redemit; cuius primae editioni, lector, si aequum te ac faventem sensero, communicabo tibi post non visas hactenus et a multis expetitas Ioannis Zonarae epistolas theologicas, rarum mihique carum opus. quibus et alia fortasse succedent, reliqua mihi adhuc ex libris mss, quos secum P. M. frater meus Cpoli advexit. caeterum viri illustris Hesychii Milesii elegantissimus libellus de rebus patriis Cpoleos, quem recèns amicus noster Ioannes Meursius Graece et Latine primus vulgavit notisque eruditissimis illustravit, non est sane praetereundus, quinimo ambabus manibus amplectendus. videatur etiam hic eodem titulo conscriptum opusculum elegans Georgii Codini, origines Cpolitanas complectens, quod frater meus Georgius Heidelbergae olim in linguam Latinam ex Graeco transtulit, et

postea ab amicis ibidem typis descriptum est, iterato deinde editum notisque eruditissimis auctum opera eiusdem Meursii. Dousa.

p. 5 v. 13. Cpolis laudes et encomia passim ubique prostant; in cuius laudibus Graeci fere omnes et Byzantini praecipue multiloquaces merito habiti sunt, et garrisse adeo ut neque caput neque pes sermonis unquam comparuerit. in tantam urbis felicitatem addam et ego nonnulla, quae quia non edita et rara, ideo gratiora curioso lectori accedent. Aimonius Sophista Orat. Eucharist. in Iulianum imperatorem inter alia: σὲ δὲ οὐδὲ νῆσον, οὐδέ τινα πόλιν, ἃς οὕτω καλοῦσιν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἤπειρον ὅλην ὀλίγου δεῖν πόλιν ποιήσασαν, τίς ποιητὴς ἢ λογοσυνθέτης οὐκ ἂν εἰκότως ὑμνήσειεν; θαυμάζομέν σου καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. σὺ μὲν γὰρ Εὐρώπης ἀρχή, σὺ δὲ καὶ πέρας καθέστηκας, σὺ δὲ καὶ Ἀσίας τὴν ἴσην μοῖραν κεκλήρωσαι. σοὶ μὲν Πόντος κύμασιν ἵσταται, ἐκ σοῦ δὲ Αἰγαῖος γεννᾶται. σὸς δὲ καὶ γείτων ὁ μέγας Βόσπορος, πορθμὸς πάσης μὲν ποιήσεως πάντων δὲ λόγων ἀγώνισμα, ὥσπερ οἶμαι καὶ προμαντευόμενος ὡς καὶ διογενῶν βασιλέων φύσιν κόλποις τοῖς ἑαυτοῦ τιθηνήσαιτο· λέγεται γὰρ Ἰὼ τὴν Ἰνάχου κρίσει Διὸς εἰς βοῦν ἐκ παρθένου τὴν ἑαυτῆς φύσιν ἀμείψασαν νήξασθαί τε ταύτην τὴν θάλασσαν καὶ δοῦναι τῷ πορθμῷ κλῆσιν τῆς τότε τύχης τὸ σύμβολον. τὸ δὲ σὸν μέγεθος ἢ κάλλος τίς ἂν ἢ μεγέθει λόγων ἢ κάλλει κατὰ τὴν ἀξίαν ὑμνήσειεν; ἀρξαμένη γὰρ ἐκ μέσου etc. Constantinus Porphyrogenneta orat. de translat. reliquiarum divi Ioannis Chrysostomi: καὶ καυχήσεως στέφανος τῆς ὑποδεξαμένης μεγαλοπόλεως. οὐ γὰρ ἔδει τὴν τοσούτοις εὐθηνουμένην καλοῖς καὶ τοσούτοις ἐναγλαϊζομένην ἀγάλμασιν ἀρετῆς οἷον ἠκρωτηριάσθαι περὶ τὸ καιριώτερον καὶ τὸν οἰκεῖον περιῃρῆσθαι κόσμον. et ναὶ τέκνα πολιτείας εὐγενοῦς τε καὶ φιλοσέμνου, τῆς εὐδαίμονος πόλεως εὐτυχέστατα θρέμματα, καὶ γεννήματα τῆς τιμώσης τὰ τίμια λόγοις καὶ πανδήμοις ἑορταῖς τε καὶ πανηγύρεσιν. Constantinus Manasses lib. 2 Odoeporici:

ὦ γῆ Βυζαντίς, ὦ πόλις τρισολβία,
ὀφθαλμὲ τῆς γῆς, κόσμε τῆς οἰκουμένης,
τηλαυγὲς ἄστρον, τοῦ κάτω κόσμου λύχνε,
ἐν σοὶ γενοίμην καὶ κατατρυφήσαιμί σου.
σὺ καὶ περιθάλποις με καὶ διεξάγοις
καὶ μητρικῶν σῶν ἀγκαλῶν μὴ χωρίσαις.

auctor vitae Ioannis Acatii: ἤνεγκε μὲν ἡ πασῶν πόλεων ἡγεμονὶς αὕτη, ἥγε τῷ πάσας μὲν πανταχοῦ τῆς παντοδαπῆς καλλονῶν εἴδεσιν ὑπεραίρειν πάντας εἰς εὐφημίαν κινεῖ, οὐδὲν δὲ ἧττον ἐξ ὧν ηὐμοίρησε μὲν τὴν ἀρχὴν οἰκιστὴν καὶ ἀρχηγέτην τὸν ἀοίδιμον ἐν βασιλεῦσι, τὸν κρηπῖδα εὐσεβείας Ἕλλησι καὶ βαρβάροις καταβαλλόμενον ἐπιγράψασθαι, εὐμοίρησε δὲ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων ὀρέξαι μὲν χεῖρα φιλόξενον, ὁδὸν δὲ οὐκ ἀγεννῆ τῷ θείῳ τεμεῖν κηρύγματι, ἐνταῦθα μάλιστα τοῦ Βυζαντίου, ἔνθ' ὁ νῦν

ἐπαινούμενος τὸ στάδιον ἑαυτῷ τῶν ἄθλων ἐπήξατο. αὐχεῖ δ' ἐντεῦθεν μαρτύρων μήτηρ καὶ τροφὸς ὀνομάζεσθαι, ᾗ πᾶσα μὲν γῆ καὶ θάλασσα ὑπήκοος, πᾶσα δὲ ἤπειρος καὶ γῆ νησιῶτις πανταχόθεν ὡς ἀπὸ κύκλου ῥέπει πρὸς κέντρον βασιλείοις ἑπομένη νεύμασιν, ἀφ' ἧς σοφία καὶ δικαιοσύνη πᾶσα πάσαις πηγάζει ψυχαῖς. πάντων δὲ πρακτέων ἑσμὸς θεμιστεύεται, τὰ μὲν ἐς ψυχὴν ἐν θεοῦ μοίρᾳ, τὰ δ' ἐκτὸς ἐν τάξει πατρὸς εὐφυῶς τεταγμένης, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀντὶ κοινοῦ χρήματος ἅπασι τοῖς ὁμοπίστοις τελούσης. ἣν εἴ τις ποιητῶν θαυμάζων ἐτύγχανεν, εἶτα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγκωμίοις καὶ θεόδμητον ἐτόλμησε προσερεῖν καθάπερ τὸ Ἴλιον δεδομῆσθαι μυθεύεται, μόλις ἂν ἔτυχε τῆς ἀξίας, ἧς ἀγορᾶς τε καὶ μαρτύρων ἑστίας καὶ ναῶν κάλλη, καὶ περιβόλοις, καὶ τ' ἄλλα τοῦ παντὸς εἴδη κόσμου, καὶ μεγέθοις ὑπό τε φύσεως καὶ τέχνης κεκοσμημένα, τίς ἂν ἐξῆς, εἰ μὴ στόματα δέκα καὶ γλώσσας καθ' Ὅμηρον ἐσχηκώς, δύναιτο καταλέγειν; ὅπως μὲν τὰ κατὰ τὴν χώραν γεωργίαις κοσμοίη, καὶ τῶν τε ὑπαρχόντων ἐπικαρπίας καὶ ἑτέρων κτῆσιν παντοδαπῶν διδοίη, ἐν ᾗ παίδων τροφαὶ καὶ παιδεία κατὰ νόμον Χριστιανοῖς πάτριον, καὶ ξένων ὑποδοχαί, καὶ θεραπεῖαι ἀνδρῶν εὐαγῶν κατὰ τὰς θαυμασίας μάλιστα διατάξεις τῶν ἱερῶν μαθητῶν, ἐν ᾗ παντοδαπαὶ δι' ἔτους τῶν ὡρῶν πρόσοδοι ἑορταί τε καὶ πανηγύρεις καὶ θυμηδίαι φέρουσαί τινα τοῖς πένησι ψυχαγωγίαν. ἔτι δ' ἐκκλησίαι καὶ νόμοι καὶ δικαστήρια, καὶ ὅσα δὴ καθ' ἕκαστον ἐν πόλεσιν ἑτέραις ἔστιν ἰδεῖν, ἐνταῦθα εὕροι τις πάνθ' ὁμοῦ τὰ πανταχοῦ γῆς σπάνια. ὥστ' ἐοικέναι τήνδε τὴν πόλιν κοινῷ τινὶ τῆς γῆς ἐργαστηρίῳ, μᾶλλον δ' ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ κοινὸν ἀνθρώπων ἐμπόριον καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἐν γῇ φυομένων διοίκησις. πρὸς ἣν ἄγεται πάνθ' ὅσα πολλαχόθεν ταῖς ὥραις φύεται, τὰ μὲν ἐκ τῆς πέραν ἠπείρου, τὰ δ' ἐκ θαλάττης, τὰ δ' ἐκ τῶν ἄνω καὶ κάτω Μυσῶν, τὰ δ' ἐκ τῆς Σκυθῶν ἐρημίας παραδόξως εἰπεῖν, καὶ Θεμισκύρας τοῦ τῶν Ἀμαζόνων πεδίου. καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα πανταχόθεν, τὰ μὲν δὴ ὁλκάδων, τὰ δὲ δι' ὀχημάτων, τὰ δὲ τρόποις παντοδαποῖς, ὡς εἰς κοινὸν καταγώγιον συρρεῖ, ὥσπερ τοὺς ποταμοὺς ὁρῶμεν αὐτομάτως συνιόντας εἰς θάλατταν. ἔνθ' ἰδεῖν ἔστιν, ὡς οὐκ ἄλλοθι τοὺς οὐχ ἧττον κτήμασιν ἐγγείοις ἢ ναυτικοῖς ἰσχύοντας. τοῦ γε μὴν λιμένος θέσιν τε καὶ κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ ὡς εὖ μὲν τῶν ὅρμων καὶ νεωρίων, εὖ δὲ νεωσοίκων ἔχει καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς καὶ χρείας καὶ τῆς ἐξ ἄκρων εἰς ἄκρα διαβάσεως, ὥσθ' ὁλόκληρον ὡς ἀληθῶς θάλασσαν ἐξεῖναι, μὴ λιμένα καλεῖν, ἔνθ' εὐχερὴς μὲν ὁ ἔκπλους, εὐχερέστερος δ' ὁ κατάπλους. ἔνθα γαλήνην βαθεῖαν εὑρεῖν ἔστιν κἂν ταῖς θυέλλαις καὶ καταιγίσιν, ὅτε καὶ τὰ τῆς γῆς θεμέλια κλονεῖσθαι δοκεῖ. ταῦθ' ἅπαξ πάντα κἂκ τοῦ παρήκοντος εἰπόντας ἐνίους ἀποχρώντως ἔχειν σφίσιν ἡγεῖσθαι ἀνδρῶν ἂν εἴη λίαν ῥαστωνευομένων πρὸς τὰ καλά. ὡς ἐκ πάντων τῶν γε εἰρημένων συμβαίνειν τὴν βασιλίδα τήνδε τῶν πόλεων περιττῶς ἀμφοτέρωθεν κεκοσμῆσθαι, τοῦ τε λαχεῖν τῶν ἄλλων διαφερόντως

ἑστίαν καὶ θῶκον τυγχάνειν βασίλειον καὶ νίκην ἀνελέσθαι κατὰ πασῶν, καὶ τοῦ διὰ πάσης τῆς τ' ἔνδον τῆς τ' ἐκτὸς ἀρίστης καὶ ἀλέκτου κατασκευῆς τε καὶ τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων ἐκνικῆσαι καλλίστην καὶ ἡγεμωνικωτάτην εἶναι τῶν πόλεων ἁπασῶν. τό γε μὴν πάνθ' ὑπεραῖρον ἀπείροις μήκεσι πρόσχημα, καὶ ἡ κοινὴ τῶν εἰς Χριστιανοὺς τελούντων φιλοτιμία, ὀφθαλμοῖς τε κόρον οὐκ ἔχον θαῦμα, ὥστ' εἶναι τοῖς ὁρῶσι καὶ μόνον μείζοσιν εὐθὺς τὴν γνώμην ἐντεῦθεν γίγνεσθαι, ὁ νεὼς ἕστηκεν οὗτος μεσσηγὺ γαίης, ποιητὴς ἂν εἴπε, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος, κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν ἐπὶ γῆς μὲν βαίνουσαν εἰς δ' αἰθέρα φθάνουσαν ἔριν. Ἄτλας τίς ἄλλος ἑῷος, οὐκ οὐρανὸν κατὰ τὸν ἑσπέριον τὸ δοκοῦν ποιηταῖς κίονος ἀνέχων τρόπον, ἀλλὰ τὴν ὑπ' οὐρανὸν πρυτανεύων διὰ τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ χάριτος καὶ δυνάμεως, ὥς ποθ' ὁ κατὰ Παλαιστίνην τὸ Ἰουδαίων φῦλον πρὶν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐκεῖ χάριν κατὰ θεοκτονίας μεταπεσεῖν ἔκτισιν. ὃν πολλοὶ μὲν ὕμνησαν ἱδρύσεως καὶ μεγέθους καὶ κάλλους ἀραρότως καὶ ὁλοκλήρως ἔχοντα, πολλοὶ δ' ἐθρήνησαν οὕτως αἴσχους καὶ πτώσεως, ὡς νῦν ὁρᾶται, φεῦ, ἔχοντα. προλέγω δ' ὅτι καὶ πλείους ὑμνήσουσιν, ἡνίκα ἂν ὁ κόσμος αὐτῷ καὶ ἡ πρὶν ἀξία καὶ κατάστασις εὖ ποιοῦσ' ἐπανέλθῃ. ὃν χωρὶς τῶν ἄλλων πολλῶν καὶ μεγάλων, τῶν τε λελεγμένων καὶ παρειμένων, μόνον εἰς εὔκλειαν ἐξαρκεῖν ἡγούμενος τῇ τῶν πόλεων βασιλίδι οὐκ ἀπὸ οἶμαί γε τῆς προσηκούσης δοκιμασίας ἐκπέσοιμι. ἐνταῦθα φὺς καὶ τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς ὁ τῷ ὄντι χρυσοῦς Ἰωάννης ἐς τοσουτον ἤλασεν ἀρετῆς. tantam urbem neque ferro neque armis neque hostium vi et impetu ob sui magnitudinem pulchritudinem caeterasque dotes oppugnari unquam posse existimabant. eam licet saepius et adversariorum machinis et civilibus seditionibus mire oppressam, et paucos ante annos militi Italo praedam datam, ut ita dicam, vidisset Iosephus Bryennius, qui sub Manuele vivebat, tamen aeternam illi felicitatem exterorum hominum vi nunquam interrumpendam divino praesagio, quod utinam ita fuisset nec experientia eum mentitum fuisse demonstrasset, oratiuncula in D. Virginem eucharistica praedicere sibi autumat, quam in opere nostro de perpetuo utriusque ecclesiae Occidentalis atque Orientalis consensione editam leges. ALL.

p. 5 not. v. 7 ab im. ἵνα τὴν ταύτης κάραν] haec tota periodus luxata est et distorta: sensus quidem commodus inde elici potest, sed verba corrupta sunt. cuius loci medicinam, ut et aliorum quamplurimorum in hoc libello, in aliud tempus differre et felicioribus ingeniis relinquere quam tricas nectere Tellenas consultius putamus. DOUSA.

ib. not. v. 3 ab im. καθ' Ὅμηρον] cum haererem ac dubitarem an hic locus in Homero extaret, opportune subvenit ὁ θαυμάσιος Daniel Heinsius, nostrum et Musarum decus incomparabile, monuitque Hesiodi esse, Ἔργων β, ipso fine:

φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολλοὶ
λαοὶ φημίζουσι. θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή.

ad cuius exemplum Famam etiam deam vocavit Virgilius 4 Aeneidos:

haec passim dea foeda virum diffundit in ora. Dousa.

p. 6 v. 1. Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ] res gestas Alexii et Isaacii Angelorum fratrum, et quomodo Isaacium Alexius imperio pulerit obcaecaveritque, fuse prosequitur Choniata in Alexio et Isaacio, quem vide. All.

ib. v. 2. Ἀγγέλων καὶ ἀμφοῖν ὀνομαζομένων] hinc Ἀγγελώνυμοι κασίγνητοι, ἀδελφοὶ nuncupantur a Choniata lib. 3 in Alexio Comneno; et alibi saepius Ἀγγελωνυμία. All.

ib. v. 3. Ῥωμαίων] *Romanorum* appellatione accipit, quemadmodum et multi alii eius aevi scriptores, Cpolitanos Graecos. et *Romania* pro imperio Orientali in usu est, quia imperii caput Cpolis *Nova Roma* appellata est. Roma utique duplex statuitur in constitutionibus imperialibus, una vetus Italica, altera nova, id est Cpolis, quam veteris et antiquae Romae praerogativa laetari impp. voluerunt, lib. 6 C. de sacrosanct. Eccles. l. 40 C. de Episcop. et Cler. l. 4. de operib. public. l. ult. C. in quib. caus. pign. l. ult. C. de temporibus in integ. Zonaras aliique infiniti auctores cum νέαν Ῥώμην dicunt, Cpolim intelligunt. quod notum est. Dousa.

ib. v. 4. κατέβαλε μὲν] accidit id anno domini 1195. imperasse autem Isaacium Nicetas ait annos 9 menses 7. post quem Orientis 58 imperator factus Caesar Alexius 3 Angelus Pius Felix Augustus, qui imperavit annos 8 menses 3 dies 10. venit in Italiam Alexius (puer forte duodecim annorum) imp. Isaacii Angeli, caeci et captivi ac imperio deiecti filius, auxilii a Latinis sive Occidentalibus contra tyrannidem Alexii patrui petendi causa, anno 1201. Romanae sedis tum pontifex erat summusque antistes Innocentius III. de tota hac re inter alios videndus Nicetas et Vincentius Bellovacensis spec. histor. lib. 30 cap. 64. quo in loco Vincentius patrem pueri *Conrezas* prodigiose vocat, itemque cap. 90 et 91 *Thursath*, et cap. 101 *Thursac*. peccavit nempe ipse aut librarii eius propter imperitiam linguae Graecae vulgaris. scribendum *Kur Isac,* Κῦρ Ἰσαάκ. idem mendum est apud veterem chronographum regium, magistrum Rigordum Gothum, de Gestis Philippi Augusti Francorum regis, ad annum 1201, ubi legitur *Conzerac*. quin immo in ipsis epistolis Balduini imp. et H. comitis Sancti Pauli, apud Godefridum Colon. S. Pantaleonis monachum, ad annum 1201, ubi *Tirsachius* scriptum est. non minus imperite apud Antoninum archiepiscop. Florent. legitur volum. 3 tit. 19 cap. 2 § 1 *Chorean* pro κῦρ Ἄγγελος. truncata huiuscemodi vocabula multa posterioribus Graecis usitata. τὸ κῦρ pro κύρος aut κύριος, *dominus,* propriis

nominibus praeponi solitum, Martino Crusio in Turco-Graecia et Ioanni Meursio in Glossario Graeco-barbaro notatum. Anthos, qui liber est linguae vulgaris Graecae: *ἐβασίλευσεν εἰς αὐτὸ τότε ὁ κῦρ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος.* sic *κυρά* pro *κυρία*, *domina*, dicebant. atque hinc Iacobus Philippus Bergomas liberandus ab insigni hallucinatione, an mendo? lib. 12 Chronici, ubi de Montisferrati marchionatus primordiis circa annum 985 agit eiusque marchiones recenset, ait Emmanuelem Cpolitanum imp. Reinerio Montisferratensi uxorem dedisse filiam suam nomine *Curamariam*. atqui Nicetae lib. 6 scribitur Maria Emmanuelis F. collocata fuisse marchioni Montisferrati, imberbi adhuc adolescentulo, ipsa trigesimum aetatis annum iam egressa. ergo *Curamaria* haec est *Κυρὰ Μαρία*, *domina Maria*, unde ignobile et inauditum illud nomen detortum. et quod monstrosius, ex hac *Curamaria* alii *Cunariam* fabricarunt pudendo errore. sed huiuscemodi hallucinationibus plurimi neoterici vulgo implicantur, qui ad hoc exemplum castigandi sunt. sed haec obiter monuisse sufficiat. ad historiam quod attinet, legendi praeter Nicetam, Rigordum, Godefridum S. Pantaleonis monachum Colon. in annalibus ad annum 1203, quos dixi, ex recentioribus Blondus Flavius Decad. 2 lib. 6 et de Gestis Venetorum, M. Antonius Sabellicus Histor. Venet. lib. 8, Platina in vita Innocentii III, Paulus Aemilius Histor. Gal. lib. 6, et Petrus Iustinianus Venet. multa ibi de navigatione Latinorum sive Occidentalium cum Alexio puero Cpolim versus, de Alexii impii fuga, de urbis expugnatione et Murzufli tyranni de Tauri columna praecipitatione, de obitu impp. Isaacii et filii Alexii, de imp. Balduino Flandro; quae circa annum 1202 et 1204 peracta sunt. expugnatam autem urbem invenio, ea parte qua regia est et templum S. Sophiae, duabus navibus colligatis et ad murum admotis, *Paradiso* et *Peregrina* nominatis, apud Vincentium lib. 30 cap. 91, ex epistola (ut videtur) ipsius Balduini imp. extant quippe de hoc bello duae epistolae satis prolixae apud Arnoldum Lubecensem Chron. Sclavor. lib. 6 cap. 19 et 20. scribitur in una de prospera Cpolim navigatione, de imperatore superato, de imp. Isaacio custodia educto, de illustris filii eius Alexii in ecclesia S. Sophiae coronatione, de gratitudine eius erga Latinos, et alia. item in altera imp. Alexium perfidia Graecorum seductum, ne promissa faceret, a Murzuflo Duca necatum, et latera costasque eius clava ferrea confractas esse; nec multo post dominum Isaacium, a quo filius dicebatur fuisse seductus, diem clausisse extremum, Murzuflum occupasse tyrannidem. inde 5 eidus Apriles, sexta feria, Latinos navali praelio infeliciter cum Graecis dimicasse: sed pridie eidus, secunda feria post passionem domini, conscensis muris in urbem irruisse; imperatorem, qui non procul a muris steterit in tentoriis armatus, conspecto hoste sta-

tim fugisse; Latinos magna caede facta urbem invasisse. postridie Murzuflum iterum repugnantem victum esse; tum plenam victoriam Latinis obtigisse, et inaestimabilem praedam abactam equorum auri argenti gemmarum et pretiosarum vestium. *si inter singulos* (inquit) *victoriam partiamur, quilibet ex nostris non pauciores quam centum obsedit et vicit. nobis non victoriam usurpamus: a domino est factum istud; et est mirabile in oculis nostris.* addit a certis delectis die dominica *misericordias domini* imperatorem electum esse, sequentique dominica *iubilate deo* ingenti omnium applausu sublimatum. ibidem hoc titulo usus, *Balduinus dei gratia fidelissimus imperator Cpolitanus, a deo coronatus, Romaniae* (ita apud Arnoldum est legendum) *moderator et semper Augustus, Flandrensis et Hennegoviensis comes.* has epistolas legere volenti in mundo est Arnoldus Lubecensis abbas, continuator Helmoldi Sclavorum chronographi, ipso lib. 6 fine. prior inscripta est *excellentissimo Dn. Othoni, dei gratia Romanorum regi et semper Augusto,* posterior inscribitur *universis Christi fidelibus, archiepiscopis, episcopis et abbatibus, primoribus, praepositis, decanis, caeterisque ecclesiarum praelatis ecclesiasticisque personis, baronibus, militibus, sarziantis omnique populo Christiano.* atque eadem haec repraesentatur etiam in Annalibus Godofridi monachi, ceu missa Adolfo Coloniensi archiepiscopo. conferant quibus otium et lubido est, mutuaque opera eam restituant. legitur ibidem et alia epistola, quam Henricus (qui aliis Hugo) Sancti Pauli comes Henrico duci de Lovanio, id est Brabantiae, misit. quam vide; et plura si voles, adhibe Guntherum monachum coenobii Parisiensis in Alsatia, qui historiam hanc captae Cpoleos ex ore Martini abbatis sui, qui expugnationi et victoriae interfuit, fuse descripsit, editam nuper ex membranis ab Henrico Canisio Noviomago I. C. Antiquae lectionis tomo 5 part. 2. Dousa.

p. 6 v. 9. φυγήν τε μηχανησάμενος] Alexius obcaecati Isaacii filius ab Alexio patruo a custodia eductus, libertate et licentia utens, quidquid aliter narret Blondus Decad. 2 lib. 2, Alexium contra protostratorem exiturum ad Democraniam sequitur. is, nec abnuente patruo, cum Pisano quodam de fuga consilio inito, ubi navigandi opportunitatem captasset, ad Hellesponti Auloniam fertur, et Athyrae commorans per scapham navis ad navem grandem pervehitur. conatus in eo capiendo Alexii patrui frustra omnes fuere: nam ille coma in orbem rasa et Latina veste induta, et in turba magna obversans, inquisitores latuit. Choniata in Alexio Comneno lib. 3 p. 710 12. Alexii in custodiendo Isaacio fratre excaecato negligentiam non sine periculo notat. quid ergo nugatur Blondus Histor. decad. 2 libro 6? *frater erat Alexius, aetate minor, cum quo indulgentissime agebat, adeo ut nihil sibi ad summam administrationis praeter im-*

peratorium deesset nomen; eumque a Turcis sua temeritate captum imperator magna vi pecuniae impensa redemerat. qui pessimo vir ingenio piissimum indulgentissimumque fratrem dolo captum excaecatumque trusit in carcerem, eademque impietate Alexium nepotem, Isaoh genitum, annos duodecim agentem, nisi fuga elapsus fuisset, excaecare aut interficere quaesivit. perductus in Siciliam Alexius puer a sorore Irene recipitur et Philippo marito commendatur, ut patri suo pro virili opem ferat simul et imperio et oculis privato, et fratrem quoque iuvet exulem et extorrem. his ille praemunitus literis ad summum pontificem et regem Alemaniae Philippum progreditur, a quibus classium praefectis, qui ad Palaestinam contendebant, commendatur, ut eum, si fieri posset, in patrium imperium restituerent. et exceptus humanissime pepigit et sacramento firmavit ea se praebiturum quae vix ad exitum perduci poterant: nam praeter pecuniarum acervos auxilium contra Sarracenos cum Romanis militibus et quinquaginta triremibus promisit, et Latinorum religionem amplexus privilegiorum Romani pontificis eiusque in Orientali imperio auctoritatis restitutionem pollicetur, *promittens*, verba sunt Innocentii papae epistola ad Alexium imperatorem Cpolitanum, puer nempe Alexius, *quod tam in subsidium terrae sanctae quam in expensis et donativis eis magnifice responderet, paratus etiam in omnibus et per omnia nostris stare mandatis, eo quod sacrosanctam Romanam ecclesiam vellet iuxta posse suum modis omnibus honorare, ac ea efficere quae nostrae forent placita voluntati.* sic ille Cpolim conducitur. id cum rescisset Alexius patruus, ipse quoque legatos ad pontificem misit, qui proponerent Christianorum exercitum in subsidium terrae sanctae destinasse suas regiones invadere et contra Christianos arma movere; sui muneris esse ut eos a tali proposito revocaret, ne eorum manus Christianorum sanguine foedarentur et dei offensam incurrerent; ne Alexio filio Isaacii, qui contra imperium lapidem omnem movebat, opem praestaret, cum imperium illud non successione sed electione confortaretur, et Alexius, prius quam pater eius esset imperator, natus esset, nec poterat sibi in imperio ius aliquod vindicare. quid ad haec responderit summus pontifex, ex eiusdem literis ad eundem Alexium, quas perperam nonnulli ad Isaacium referunt, videri potest.

p. 6 v. 12. ἐπεὶ δὲ τῷ τότε] classis Veneta ab Erico Dandulo Venetiarum duce, hominum omnium Graecis infensissimo, deducta. Ubertus Folieta Genuens. Histor. lib. 4: *Michael Palaeologus sese navalibus opibus, quibus eo tempore omnino carebat, muniendum ratus adversus Venetos perpetuos Caesarum Graecorum hostes, quorumque in Graecis expellendis magna pars operae fuerat, quique complures urbes ac loca imperii tenebant, in opem Genuensem confugit.* expeditionis socii adiun-

guntur Bonifacius marchio Montisferrati, Flandriae comes Balduinus, comes Sancti Pauli Ericus, comes Pleae Doloicus, et alii complures, tradit Choniata, audaces bellatores et statura suis hastis propemodum pares. navium toto triennio Venetiis fabricatarum, nec non equitum, et militum numerum habes apud eundem Choniatam, Andream Dandolum Hist. Venet. lib. 10 cap. 3 et alios. plura ducum nomina apud Iacobum Meyerum in Annal. Flandricis, anno 1203. ALL.

p. 6 v. 16. ἦν δὲ ὁ τούτους συναθροίσας] maligne admodum noster Acropolita causam Cpolitanae expeditionis in Romanum pontificem, ut in eum Graecorum odia excitet, coniicit; quam magis ingenue in Venetos et eorum ducem Dandulum, Graecis, ut diximus, infensissimos, alii referunt. Danduli machinas et artes, quibus classem illam instruxit, Choniata minutatim narrat. alienum pontificis Innocentii animum ab ea expeditione, quam summis conatibus procurabat marchio Montisferrati Bonifacius, satis nobis indicant eiusdem Innocentii ad Alexium literae et auctor illius actorum. *ipse vero, marchio, de Francia per Alemanniam transitum fecit, ubi cum Philippo duce Sueviae, qui se regem gerebat, dicebatur habuisse tractatum, ut Alexium sororium suum, filium videlicet Isaacii quondam Cpolitani imperatoris, cuius sororem ipse Philippus duxerat in uxorem, a foedo captivitatis ergastulo fugientem reduci faceret Cpolim ab exercitu Christiano ad obtinendum imperium Romaniae. de quo cum idem marchio ad summum pontificem accessisset, coepit agere a remotis. sed cum intellexisset ipsius animum ad hoc non esse directum, expeditis negotiis ad crucis officium pertinentibus ad propria remeavit.* vide de hac eadem re Annales doctissimos Oderici Raynaldi ad annum 1203, qui pluribus Romanum pontificem a Graecorum calumnia liberat. ALL.

ib. v. 20. ἐτύγχανον γὰρ ἁδραί] suntque in hanc maxime formam foedera constituta: *reductus in patriam Alexius, imperatorque aut solus aut cum patre, si superstes inveniretur, constitutus, Graecanicam ecclesiam et religionem Romanae ecclesiae aut catholico ritui subiiceret. pro damnis insuper, quae tam Venetis quam Francis ubique constitutis Hemanuel imperator pridem intulerat, triginta milia auri marchas dissolveret. principibus vero expeditionis navali impensae satisfaceret, in qua erant Venetis obligati.* Blondus Decad. 2 lib. 6 et Sabellicus Ennead. 9 lib. 5: *moverunt ducum animos pueri lacrimae et tenera aetas, cui facile favor conciliatur, sed magis praemia quae promittebantur: nam praeter caetera spes praetendebatur fore ut si Alexius cum patre imperium recuperasset, Cpolitana ecclesia Romanae subiiceretur.* ALL.

p. 7 v. 5. πνεύμασι φοροῖς] Choniata p. 717 15. ALL.

ib. v. 8. μάχαι κατὰ χέρσον] vide Choniatam ibidem. ALL.

p. 7 v. 11. τὰ πάντα χαίρειν ἐάσας] nam post pugnam detrectatam, et malo genio in fugam impellente, in palatium reversus cum Irene filia et decem auri centenariis, cum alio ornatu imperatorio ex pretiosis gemmis et perspicuis margaritis, sub primam noctis vigiliam Debeltum contendit. Choniata p. 723 24. All.

ib. v. 13. Δαβὶδ φυγὼν] Regum lib. 1 cap. 23 v. 13: καὶ ἀπηγγέλη τῷ Σαοὺλ ὅτι διασέσωσται Δαβὶδ ἐκ Κεϊλά. *nuntiatumque est Sauli quod fugisset David de Ceila et salvatus esset.* et lib. 2 cap. 15 v. 14. fugit ab facie Absalomis, omnesque suos, quos Hierosolymis habebat, ut fugiant hortatur; quo spectat inscriptio Psalm. 3. Dousa.

ib. v. 14. τὴν γυναῖκα] de uxore ne verbum quidem Choniata; tantum advectae secum filiae meminit, quam tacuit noster Acropolita. unde vero hausit Blondus lib. 6 Decad. 2 Historiae? *ad eum tumultum in urbe concitum Alexius patricida territus, nocte concubia fugiens, ingentem thesaurum, quod postea rescitum est, apud Hirenem filiam virginem in monasterio defossum reliquit.* et Sabellicus Ennead. 9 lib. 5: *Venetis in muros accedentibus et in urbem irrupturis adversa vi Graeci resistunt. aegre urbs prima die est defensa. nocte, quae deinceps secuta est, Alexius imperator, desperatis rebus, uxore et liberis relictis, occulte fugam occupat, magno auri pondere apud Irenem filiam, unam ex sacris virginibus, humi defosso.* All.

p. 8 v. 2. Ἰταλῶν ἀπαιτούντων] postulabant enim auri centenarios quinquaginta statim numerandos, et adiiciebantur condiciones durissimae, tolerabiles tamen nec omnium difficillimae, quibus captivitatis periculum imminebat ac publicum exitium. All.

ib. v. 8. τῶν ἱερῶν κειμηλίων] consilium Isaacii secutus est Alexius filius, sacrosancta profanans et templa invadens, ut nec sacris imaginibus parceret, quarum ornatum abreptum imaginibus ipsis humi proiectis et sacra vasa ab iisdem met templis rapta et conflata ut vulgare aurum et argentum hostibus dabat. gentilium ea fuit opinio, ad conservandam rem publicam templa deorum nonnunquam denudare licere. Seneca Controv. 4: *pro re publica plerumque templa nudantur, et in usum stipendii dona conflantur.* Nerva ut impendia contraheret, sacrificia non pauca sustulit. sed parum nobis quid gentiles senserint. Christiani Christianam, veram nempe doctrinam amplectimur, et denudationem templorum similem, si necessitas, quam leges praescribunt, defuerit, et auctoritas pontificis concedentis, detestamur. Graeci licet suis semper et in omnibus supparasitarentur imperatoribus, rapinam hanc summis etiam maledictis, non sine indignatione lacessere. Nicetas de Isaacio Angelo et Alexio filio p. 729 8. quocum conferre iuvabit quae Anna Comnena nar-

rat lib. 6: οὐκ ἔλαθε δὲ τοῦτον — πρυτανεύεσθαι παρεκελεύσατο. ALL.

p. 8 v. 14. ὃν πρωτοβεστιάριον] Choniata p. 745 7. ALL.

ib. v. 14. de *protovestiarii* dignitate vide Glossarium Meursii in Βεστιάριον. differebant autem dignitate et munere *protovestiarius* et *protovestiarites*, cuius infra auctor noster meminit. vide ibi. Blondus de Gestis Venetorum Alexium hunc non recte *protonotarium* facit. quod tamen amanuensis aut librarii mendum videri potest, cum Decad. 2 lib. 6 aliter sit, et *protovestiarium* diserte legamus. DOUSA.

ib. v. 16. Alexius cognominatus *Murtsuphlus* Graeco vocabulo ob coniuncta et veluti oculis imminentia supercilia. Nicetas in Isaacio Angelo et Alexio F: μόνος δ' ἐκ πάντων ὁ Δούκας Ἀλέξιος, ὃς ἐκ τοῦ συνεσπᾶσθαι τὰς ὀφρῦς καὶ οἷον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπικρέμασθαι πρὸς τῶν συνεφήβων ἐκωνόμαστο Μούρτζουφλος. forte Μούρτυφλος. varie autem hoc nomen apud historicos vulgo concipitur. in epistola Balduini imp. apud Godefridum Monachum *Morchuflus*, apud Vincentium Bellovacensem *Morculphus* et *Marculphus*, et sic in chronico Altissiodorensi. Blondo de Gestis Venetorum est *Murtilus*, eidemque Decad. 2 lib. 6 *Murtilus, velut aliqui habent scriptores, Morchulfus*, Paulo Aemilio *Myrtius vel Murzuphlus*, Gunthero Monacho in Historia Cpolitana *Murtiphlo*, cum interpretamento *id est flos cordis*. DOUSA.

ib. v. 20. βούλευμα ἐπαίνου ἄξιον] cum pro his in apographo ipso in contextu legeretur ἀτόπημα, quod nos in versione sequuti sumus, additumque in margine esset βούλευμα ἐπαίνου ἄξιον, quod videtur Graeculi cuiusdam sive hominis otiosi commentum, id ipsum perperam in contextum ab operis receptum est. quod monitum volui, lector, nescius ne esses. DOUSA.

p. 9 v. 8. ἑάλω] ne tantopere decantatam Byzantii oppugnationem expugnationem et excidium non sine taedio concinamus, vide auctores qui de ea scripsere, inter alios Nicetam, qui fuse et non sine lacrymis oculatus ipse testis prosequitur. Dorotheus Monembasiensis in synopsi Historiarum: καὶ τότε ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς ἤτοι ὁ ῥῆγας τῆς Φράντζας γράμματα νὰ πᾶσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ νὰ ἀφήσουν τὸ ταξίδη τῶν Ἱεροσολύμων. καὶ ἔτζη ἐπῆγαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εὔγαλαν τὰ φουσάτα τῆς στερεᾶς, καὶ τὰ κάτεργα τῶν Βενετίκων τοῦ πελάγου ἀπέξω ἀπὸ τὰ τοιχεῖα. καὶ ἔδωκαν μέγαν πόλεμον καὶ φοβερόν, καὶ μὲ ταῖς λουμπάρδαις ἔκαμαν χαλαστρίαις τὰ κάτεργα, καὶ ἐμπῆκαν οἱ Βενέτικοι εἰς τὴν πόλιν πρῶτα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. καὶ τότε ἐμπῆκαν τὰ φουσάτα τὰ ἄλλα, καὶ ἔβαλαν παντιέρες ἤτοι φλάμπουρα εἰς τὰ τοιχεῖα, καὶ με μεγάλαις χαραῖς ἔπαιξαν ταῖς τρουμπέταις καὶ τὰ ἄλλα παιγνίδια. καὶ ὡς ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι τὴν πόλιν, ἐγύρευσαν τὸν βασιλέα καὶ δὲν τὸν ηὗραν. nullae hic

ad oppugnandam Cpolim summi pontificis literae. totum hoc negotium regis Franciae fuit. quomodo vero Veneti primi ante alios ingressi Byzantium dicuntur? cum res civium apud summum patrem gereretur vitaque eorum in dubio esset, pactionibus saepe confusis, Venetiarum dux Ericus Dandulus cum imperatore de pace acturus triremi iuxta Cosmedium appellit. eodem et imperator equo advehitur. dum de pace et condicionibus disputatur, Latinorum equestres copiae ex superiore loco subito erumpentes laxis habenis imperatorem petunt, ut vix equo converso periculum effugerit et comitum eius aliqui caperentur. exinde maximae hostiles naves, in quibus paratae erant scalae caeteraque instrumenta ad oppugnandum necessaria, recta ad moenia accedunt et occupant. ex Choniata. ALL.

p. 9 v. 9. *ἔτους μὲν ὄντος*] Acropolita noster facit annum 6711: namque decimo mensis Maii in urbem appulere, continuarunt obsidionem menses undecim, quare 11 mensis Aprilis urbem ingressi sunt. nam si 58 annos eam tenuere Latini, et anno 6769 recuperarunt Graeci, si demas occupatae numerum, qui remanent erunt anni 6711. Choniata in die mensis concinit, in anno non item, tanquam qui anno uno auctior sit: ait enim eam captam anno 6712. ex quibus corrigendus est idem Choniata in Balduino: *δεκὰς μὲν οὖν ἐπὶ δυάδι τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς ἐνειστήκει, τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ* (legitur *ὀκτακοσιοστοῦ*) *δωδεκάτου ἔτους, καὶ ἡ βασιλὶς πόλις πρὸς Λατίνων κεχείρωται.* et alio quoque loco *πέμπτην ἄγοντος καὶ εἰκοστὴν τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς τότε τρεχούσης ὀγδόης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ* (legitur *ὀκτακοσιοστοῦ*) *τρίτου καὶ δεκάτου ἔτους.* ALL.

ib. v. 13. *ἀπὸ κλίμακος*] Choniata p. 721 21 et 753 14. ALL.

ib. v. 14. *ὅσα μὲν οὖν*] malorum infortuniorum ac caedium, quibus in clade illa Cpolitana ac Orientalis imperii humanum genus, sed Graecorum potissimum afflictum est, post dei omnia disponentis providentiam et in peccata hominum nunquam non sontium saevientis humanitatem, causam Graeci Latinis, quorum saepius alias furorem et immanitatem experti fuerant, attribuunt, Latini Graecorum perfidiae et apostolici culminis odio. Latinisne an Graecis fides in hoc negotio habenda est? Latini dicent sibi: nam Graeci eloquentia omnia invertunt, homines fallaces et leves et ad nimiam assentationem eruditi, profitentes quemadmodum causa inferior dicendo fieri superior posset, otiosi, loquaces, contentionis cupidiores quam veritatis; quibus, ut finiam, iusiurandum iocus est et testimonium ludus. Graeci sibi fidem praestandam esse contendunt. quae ipsi de Latinis dicunt, ut fidem elevent, non hic congeram. Graecis de Latinis loquentibus fidem nullam esse asseverabunt Latini: contra Graeci nul-

iam Latinis de Graecis. sic par pari redditur. res itaque haec in obscuro latebit, nec quisquam veritatem inveniet? minime vero. recurrendum est ad communem iudicem, qui momentis rationum ab utrisque auditis sine partium amore aut odio pronuntiat. is fuerit summus pontifex Innocentius, qui in re gravissima rationibus ponderatis, addito etiam spectatissimorum hominum consilio ad marchionem Montisferati datis literis ita deliberavit· *vos nullam in Graecos iurisdictionem aut potestatem habentes a puritate voti vestri timere declinasse videmini, dum non contra Sarracenos arma movistis, non intendentes ad recuperandam Hierusalem sed Cpolim occupandam, terrenas opes caelestibus divitiis praeferendo. illud quoque longe gravius reputatur, quod quidam nec religioni nec aetati nec sexui pepercerunt, sed fornicationes adulteria et incestus in oculis omnium exercentes non solum maritatas et viduas, sed etiam matronas virgines deoque dicatas exposuerunt spurcitiis gartionum. nec imperiales suffecit divitias exhaurire ac diripere spolia maiorum pariter et minorum, nisi ad ecclesiarum thesauros, et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extendistis manus vestras, tabulas argenteas de altaribus rapientes, et violatis sacrariis cruces icones et reliquias asportantes, ut Graecorum ecclesia quantumcunque persecutionibus affligatur, ad obedientiam apostolicae sedis redire contemnat, quae in Latinis non nisi perditionis exempla et opera tenebrarum aspexit, ut iam merito illos abhorreat plusquam canes. tu vero contra iurisdictionem et potestatem indebitam, vel potius usurpatam, apostolicae sedis legati consilium allegasti, tanquam ex eo vobis licuerit cum praefato adolescente ad instituendum sibi Cpolitanum imperium proficisci* etc. ista vel similia ad alios eorum scribens summus pontifex repetit: *ecce quod cum moerore referimus et rubore, unde videbamur hactenus profecisse, deficimus, et angustamur, unde credebamus potissimum dilatari; quomodo enim Graecorum ecclesia quantumcunque persecutionibus affligitur, ad unitatem ecclesiasticam et devotionem sedis apostolicae revertetur, quae in Latinis nonnisi perditionis exemplum et opera tenebrarum aspexit, ut iam merito illos abhorreat plusquam canes? illi etenim qui non quae sua sunt, sed quae Iesu Christi quaerere credebantur, gladios quos exerere debebant in paganos, Christianorum sanguine cruentantes, nec religioni nec aetati nec sexui pepercerunt, incestus adulteria et fornicationes in oculis omnium exercentes, et tam matronas quam virgines etiam deo dicatas exponentes spurcitiis gartionum. nec suffecit eisdem imperiales divitias exhaurire ac diripere spolia principum et maiorum, nisi ad thesauros ecclesiarum, et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderent manus suas, tabellas argenteas etiam de altaribus rapientes et inter se confringentes in frusta, violantes sacraria et cruces et reliquias asportantes* etc. cum autem tabularum ar-

gentearum mentionem fecerit Innocentius, non erit abs re, quod de tabula sive ara templi sanctae Sophiae comminiscitur Dorotheus Monembasiensis, ad posterorum memoriam recensere. inter etiam alia sacra ac pretiosa donaria a Venetis aliisque erepta rem quoque commemorat hoc modo: *καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐπῆραν, ἀμὴ καὶ τὴν ὑπερθαύμαστον καὶ ἐξάκουστον ἁγίαν τράπεζαν τῆς αὐτῆς ἁγίας Σοφίας, τὴν πολύτιμον καὶ ὡραιοτάτην εὔγαλαν ἀπὸ τὸν ναόν, καὶ τὴν ἔβαλαν εἰς τὸ καράβη. καὶ καθὼς ἔκαμναν ἄρμενα καὶ ἐπήγεναν εἰς τὴν Βενετίαν, ὢ τοῦ θαύματος, πλησίον τῆς νήσου τοῦ μαρμαρᾶ ἄνοιξε τὸ καράβη, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν θάλασσαν ἡ ἁγία τράπεζα, καὶ ἐβούλησεν, καὶ εἶναι ἐκεῖ ἕως τὴν σήμερον. καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν, καὶ τὸ μαρτυροῦν οἱ πάντες, διό τις ὅλο τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅταν κάμνῃ φουρτοῦνα, ἡ θάλασσα ὅλη κάμνῃ νύκτα φοβεράν, εἰς δὲ τὸν τόπον, ὁποῦ εἶναι ἡ ἁγία αὐτὴ τράπεζα, εἶναι γαλήνην, καὶ δὲν ταράσσεται ἡ θάλασσα, καὶ ὑπηγένουν τινὲς ἐκεῖ μὲ περάματα, καὶ λαμβάνουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐκείνην, ὁποῦ εἶναι ἡ ἁγία τράπεζα, καὶ μυρίζει θαυμασιώτατα, μυρωδία ἀπὸ τὸ ἅγιον μύρον ὁποῦ ἔχει, καὶ τῶν ἄλλων χρωμάτων.* sed de hoc fides sit penes auctorem. All.

p. 9 v. 18. *τἆλλα πάντα ὁπόσα μαχαίρας ἔργον*] unde ergo habuit sua Blondus? *sed dante ingenium necessitate, cives convocatos in solemnem pompam sacerdotes secuti sunt inermes, et crucibus iconisque ad fidem comparandam praemissis, tenentes murum armatos, veniam supplices oraverunt, qua facillime impetrata, portis undique patentibus, Latini nominis multitudo undique est ingressa. quiete urbi data proceres in consilio decreverunt* etc. All.

ib. not. v. ult. *οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες*] Hebraeos pueros intelligit iussu regis Nabuchodonosor in ardentem fornacem immissos,

quos olim Babylonicum per ignem
cantantes stupuit tremens tyrannus,

ut cum Prudentio loquar Peristephan. Hymn. 10. *illi* (Ambrosio referente lib. 10 cap. 82) *ardentem ignem innoxio videre tactu circa membra sua pasci.* et de iisdem D. Hieronymus in epistola ad Innocent. de muliere septies icta: *huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos edidere pro fletibus; circa quorum saraballa* (i. braccas et crurales) *sanctamque caesariem innoxium lusit incendium.* Nazianzenus Homil. in Cyprian. lib. 4 epist. 6 et de duplici martyrio, Sedul. lib. 1. omnium gravissime Christianus noster Horatius Apotheosi, v. 197:

fare age quem videat Babylonis ab arce tyrannus,
innocuas in flammas procul inspatiantem,
calcantem rapidos inadustis fratribus ignes etc.

extat historia haec trium puerorum in fornace Babylonica apud

Danielem cap. 3. caeterum illa in vulgata editione *et ambulabant in medio flammas laudantes deum et benedicentes domino*, cum Azariae oratione quae sequitur, fidei et humilitatis plena, usque ad finem cantici puerorum, in Hebraeis voluminibus non haberi testis est D. Hieronymus, qui ea de Graeca Theodotionis editione transtulit. notat idem ad Azariae illam orationem, *benedictus es domine deus patrum nostrorum, et laudabile et gloriosum nomen tuum in saecula, quia iustus es in omnibus quae induxisti super nos et super civitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem; quia in veritate et in iudicio induxisti omnia haec propter peccata nostra*, notat, inquam, in commentario, *quando diversis premimur angustiis, ex toto cordis hoc loquamur affectu; et quidquid nobis acciderit, iuste nos sustinere fateamur, ut compleatur in nobis illud quod scriptum est:* exultaverunt et laetatae sunt filiae Iudae in omnibus iudiciis tuis, domine. *Psalm.* 96. hoc pie agit hic, si quid video, Georgius noster Logotheta. Dousa.

p. 10 v. 5. *ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς*] Debeltum fugisse tradit Choniata. All.

ib. v. 8. *Ἀλέξιος δὲ ὁ Δούκας*] *Πολυομίλητος ἐκ πρώτης τριχός, καὶ ῥυηφενὴς εἰς κοίτας δεικνύμενος, καὶ δύο κουριδίους ἀλόχους παρὰ δίκην ἀποπεμψάμενος*, Choniata. All.

ib. v. 9. cum Nicolaum Canebum adolescentem seditiose Byzantii inaugurassent et Isaacius animam ageret, Alexius Bonifacium marchionem accersit, quibus visum est Latinas cohortes in palatium admittendas, quibus Canebus submoveretur. id cum nuntiassent Ducae Murtzuphlo, cum multis suis cognatis, et spadone fisco praefecto sibi conciliato, defectionem, quam iam animo fovebat, exclusit: namque intempesta nocte Alexium puerum adit, aitque cognatos eius, bipenniferos barbaros, pluresque alios in foribus esse ad eum ob initam cum Latinis familiaritatem et amicitiam obtruncandum. sic puerum territum complexus per portam plerisque ignotam in tentorium, quod in palatio habebat, quasi liberaturus perducit, et compedibus iniectis in teterrimum carcerem coniicit, et sibi insignia imperii sumit, nec non ab aliis imperator de more consalutatur; nec multo post a satellitibus suis Canabum captum custodiae tradit. Alexio deinceps puero bis venenum propinavit, quod cum ille tum aetatis robore tum antidotis, quibus utebatur, vicisset, eum laqueo tandem praefocat, mense imperii sexto, die octavo. Blondus de gestis Venetorum: *et puerum Alexium, quem datum bis venenum non occiderat, eliso gutture manu propria necavit.* Sabellius Ennead. 9 libro quinto: Murtzuphlus *est itaque, quod maxime optabat, consecutus, ut pars una multitudinis eum praefectum urbis, altera belli ducem, tertia imperatorem declararit. ipse ab ea declaratione confestim satellitum propinquorumque caterva stipatus sese*

ex publico proripuit in Alexii domum, ac puerum, quem antea veneno petitum necare non potuit, eliso gutture propria necavit manu, homo tam perfidus quam ingratus; peperitque summum Isaacii beneficium, summam ingratitudinem. hic, ut videtur, Sabellius Alexios confundit. namque Alexius Murtzuphlus Alexium Isaacii filium neci tradidit. beneficia tamen Isaacii collata Alexio non Murtzuphlo fuere, sed Alexio fratri, quod et ipse Sabellius supra videret, de Alexio puero Isaacii filio sermonem habens: *qui Isaachium patrem, cuius beneficio magno auri pondere fuisset olim a Turcis redemptus, atque ita humane tractatus ut quamvis multo minor natu esset, vixerit tamen semper cum eo imperante ex aequo, subita vi oppressum privasset luminibus, privatum artissime vinxisset, vinctum in foedum ac tetrum carcerem coniecisset.* addit Balduinus epist. ad Innocentium: *nocte igitur insequenti dominum suum latenter laqueo suffocat in carcere, cum quo ipso die prandium sumpserat Iudas, et clava ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis et costas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confingit ereptam, ac imperiali sepultura concessa propalatum omnibus scelus funeris honore dissimulat.* scias quoque, lector, praeter historici fidem a nonnullis notari Guntherum appellare Murciphlum tyrannum, cuius consilio Alexii pater antea obcaecatus et in carcerem coniectus fuerat, cum eo temporis Murtzuphli nulla esset apud imperatorem auctoritas, et praecipui illius facinoris auctores censeantur Theodorus Brana, Georgius Palaeologus, Ioannes Petraliphas, Constantinus Raulus et Michael Cantacuzenus. ALL.

p. 10 v. 13. τρεῖς γὰρ] Choniata p. 673 17. Ge. Phranza lib. 1 cap. 1 praeter historiae fidem duas Alexium Comnenum imperatorem filias generasse scribit, *quarum natu grandiorem Irenem vocabulo purpurea induere sandalia iussit, quod illam, et cui desponderetur, successores et haeredes post obitum suum fore constituisset* etc. exscripsit ex Gregora lib. 4. Volaterannus lib. 23 non minora turbat ab aliis scriptoribus dissentiens: *Alexius Murtzuphlus cognomento, ut est auctor Acropolita, filiam Annam Theodoro Lascari locavit; fugatusque deinde, uti diximus, a Gallis una cum coniuge Euphrosyna et genero fuit.* Acropolites, quem ipse laudat, non ait Alexii Murtzuphli filiam Annam Theodoro Lascari locatam, sed Alexii imperatoris Isaacii fratris filiam: nam agens de filiabus huius Alexii, ἡ δὲ δευτέρα, scribit, ἐκαλεῖτο Ἄννα, εἰς ἣν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐπεγάμβρευσεν. nullusque est inter scriptores Graecos qui in hoc ab Acropolita dissentiat. quis porro aequo animo ferret, dummodo in rebus Graecis omnino ieiunus non sit, Euphrosynam uxorem eiusdem Alexii Angeli, Isaacii fratris, uxorem dici Murtzuphli, cuius Eudocia Alexii Angeli memoratur? ALL.

p. 10 v. 14. *despotae* nomine, quod in hoc libello saepius occurrit, in aula Cpolitana vocabantur filii fratres generi imperatoris, sebastocrator, Caesar et patriarchae. sed κατὰ ἐξοχὴν ita dictus fuit imperii successor, filiorum natu maximus. nonnunquam et aliis principibus amicitiae aut affinitatis ergo deferebant. quae omnia accuratissime Meursius observavit in Glossario. Dousa.

ib. v. 18. κράλης *rex.* idem quod Polonorum lingua *Crol.* τὸν κράλην Σερβίας Nicephorus Gregoras non semel nominat. et ὁ κράλης Οὐγγρίας in sancito quodam patriarchae anonymi apud Leunclavium in iure Graeco-Romano. κράλαινα *regina* Gregorae lib. 7 et κραλίτζα in Chronico Cpolitano ms apud Meursium. Nicetas in Alexio Comneno lib. 3 tertiam eius filiam nomine Eudociam, ipso adhuc Andronicum fugiente et Palaestina apud Ismaelitas oberrante, ab Isaacio patruo (non patre, uti Logotheta) Stephano filio Neemani Triballorum principi desponsam scribit. *Triballi* igitur et *Servii* iidem. *Serbi* Plinio sunt gentes circa Maeotim. iidem cum *Sorabis* Ortelio videntur. *Serbi* Cedreno sunt circa Dalmatiam, quos dicit quoque *Scythas* vocari. *Serviam* Dardanos habitasse scribit Volaterranus et Cuspinianus. *Dardania* Ptolomaeo Orosio et aliis Europae regio, quae *Mysia mediterranea* vocatur in codice. Illyriae pars est Aeliano in Variis et Nicolao apud Stobaeum. Σερβία habet Sophianus. *Triballi* Moesiae inferioris populi sunt Plinio Ptolemaeo et Straboni, qui eos dicit ad insulam Danubii Peucen pertingere. hos et *Scythas* quidam vocant. *Servii* dicuntur a Niceta; sed *Bulgares* a Laonico Chalcondyla Sophiano Lazio et aliis. de *Serviis* adi Pandectas Turcicas Leunclavii cap. 37. Dousa.

ib. v. 18. ἐπί τινι δὲ πάθει] rem prosequitur accuratius Niceta lib. 3 de Alexio Comneno, tertiam filiam Eudociam, cum adhuc Andronicum fugeret et apud Ismailitas et in Palaestina aberraret Alexius, Isaacium fratrem Stephano Neomanis filio, Triballorum principi despondisse, qui post exiguum tempus in Papyrio monte monachus fit; filium illius eodem nomine Stephanum, paterni principatus domina Eudocia declarata, eam sibi iunxisse ex eaque filios suscepisse; postmodum divulso queremoniis amore, cum alter alteri incestuosos amores obiiceret cresceretque in dies dissidium, Stephanum, sive conficto sive vere obiecto adulterii crimine, Eudociam sola tenui interula, eaque undique praecisa, ut vix pudendas partes tegeret, ignominiose, quo libitum esset abire concessisse; fratrem Stephani Volscum eius inhumanitate obiurgata orasse ut deposita iracundia, et generis Eudociae habita ratione, clementius ageret et famae suae consuleret, sed cum ingenium illius implacabile movere non posset, ipsam Eudociam, ut dignitas eius postulabat, Dyrrhachium perducendam curasse, patrem Alexium certiorem redditum, filiam lectica aliisque ornamentis muliebribus missis, in aedem suam

recepisse. haec Byzantium reversa post captam urbem Alexio Murtzuphlo, qui duas uxores praeter fas omne repudiarat, ut eam sibi adiungeret, nupserat; sed Murtzuphlo demum luminibus orbato, Larissae in Thessalia Leoni Sguro in matrimonium a patre Alexio datur. nota Triballorum principem dici a Choniata, quem noster Acropolita cralem Serviae nuncupat. ALL.

p. 10 v. 22. *ἀπέδρα καὶ οὗτος ἐκεῖθεν*] Choniata praeter Eudociam filiam imperatoris secum conductam, Euphrosynam quoque Alexii Angeli uxorem lembo impositam secum duxisse narrat in Murtzuphlo, cum duos menses et dies sexdecim imperasset. Sabellius Ennead. 9 lib. 5: *Alexius ubi urbem una ex parte captam videt, cum uxore ac pellicibus magnaque vi auri intempesta nocte Byzantium reliquit.* ALL.

p. 11 v. 5. *ἐντὸς οὖν τοῦ λουτῆρος*] Choniata causam se nescire ingenue fatetur. ALL.

ib. v. 16. *Ἀλέξιον εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀπήγαγον*] namque non multo post excaecationem a Latinis Ducas comprehensus Byzantium reducitur, et in iudicium adductus pro sui defensione afferebat se patriae proditorem occidisse et poenis commeritis afflixisse; neque se unum id fecisse, sed reliquos illius cognatos. verumtamen Latini, repudiatis omnibus, capitis hominem condemnant novo et inusitato supplicii genere: nam in altissimam columnam, quae in Tauro est, perductum praecipitant. is aliquamdiu in pedes descendens, deinde in caput subversus et humi allisus miserabiliter interiit. sic Choniata a nostro non dissidens. paulo aliter narrat Dorotheus Monembasiensis: *οἱ δὲ Φράγγοι ἔταξαν μεγάλα χαρίσματα, ὅποιος τὸν παραδώσει τὸν βασιλέα, καὶ μετὰ χαρίσματα τὰ πολλὰ τὸν προύδωκαν τῶν Φραγγῶν· καὶ αὐτοί, ὡς ηὗραν τὸν βασιλέα, ἐχώρηκαν πολλά, καὶ ἐδιελογίζουνταν τί θάνατον νὰ τὸν δώσουν, καὶ ἔτζη ἦσανε τοῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ οἱ χρησμοί, εἰς τὴν κολώναν τὴν γλυπτήν, ὁποῦ εἶχε πολλὰς προφητείας περὶ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ κατὰ τὸν χρησμὸν ἐκρέμασαν αὐτὸν εἰς τὴν κολώναν, καὶ καθὼς ἔκαμεν αὐτὸς Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως, ἔτζη καὶ χειρότερα ἔπαθεν.* et qui ab eo exscripsit Matthaeus Cigala in synopsi historiae. hunc imperasse Nicetas ait menses duos et dies sexdecim, ut verosimile est, Monembasiensis et Cigala annos duos et dies viginti: *καὶ ἐβασίλευσε χρόνους δύο ἡμέρας εἴκοσι.* nescio tamen undenam hauserint hi nebulones. ALL.

ib. v. 19. de Tauri columna, qua regione urbis fuerit, vide P. Gyllium de topographia Cpoleos lib. 3 cap. 6. DOUSA.

ib. v. 21. *εἰς Θεσσαλονίκην ἀφίκετο*] ex qua postea marchione ad Halmyrum fortunae suae respondentem locum habitatum missus est. Choniata: *ὁ δὲ δὴ φυγὰς βασιλεὺς εἰς ὄψιν τῷ Μαρκεσίῳ ἐλθών, ἄρτου μετρητοῦ καὶ κοτύλης κεράσματος, τὰ τῆς βασιλείας ἀνταλλάττεται σύμβολα, καὶ εἰς χῶρον τῇ τύχῃ φερώνυ-*

μον, Ἅλμυρος ὁ χῶρος κικλήσκεται, τὰς διατριβὰς τελέσων ἐκπέμπεται διὰ Εὐφροσύνῃ τῇ ὁμευνέτιδι. quod antea de Isaacio illius fratre dixerat iussu Alexii: βίον ἀγρότην ἀντλοῦντα, οἴνῳ τε καὶ σίτῳ μετρητῷ, ὡς τὸν τυχόντα ἰδιώτην διαζῶντα. addit Gregoras lib. 1 eumdem, dum in Thracia vagaretur, a Montisferrati marchione captum, et opibus quas secum ferebat spoliatum, nudumque dimissum, longo tempore circa Achaiam et Peloponnesum oberrasse: tandem Balduino a Bulgaris capto ab eodem marchione una cum coniuge ad Alemaniae principem mittitur: καὶ τὸν δυσπραγῆ ἐν βασιλεῦσιν Ἀλέξιον, καὶ τὴν τούτου σύνευνον Εὐφροσύνην διαποντίους τῷ τῶν Ἀλαμανῶν ἐξέπεμψεν ἄρχοντι. φεῦ, φεῦ τοῦ καινοῦ τοῦδε καὶ ἀνηκούστου παρὰ Ῥωμαίοις ἀκούσματος, εἰπεῖν δὲ καὶ ἀθεάτου εἰς δεῦρο θεάματος. vide quae sequuntur de Alexio cap. 8. Villarduinus ait una cum coniuge a marchione missum fuisse captivum ad Monferratum; in qua re narranda non omnes conveniunt. All.

p. 12 v. 1. ἄδειαν δεδώκασι] non statim initio captivitatis urbis, sed post captum Balduinum, si Nicetae credimus p. 834 13. All.

ib. v. 6. ὁ λόγος] cap. 5. All.

ib. v. 16. τὰ πέριξ Προύσης] paruere nempe tum temporis Theodoro Prusaei, Nicaeenses, Lydi, Philomolpi, Smyrnaei, Ephesii et interiecta oppida; qui etiam longis navibus fabricatis plerasque insulas postea subegit. Gregoras pag. 13 14. All.

ib. v. 19. τὸν Περσάρχην] Iconii nempe Chaichosroem, cum quo pacem fecit, et socero illius Manueli Maurozomae partem imperii concessit, Chonas scilicet Nicetae historici patriam, et quae in Phrygia est Laodiceam, et alia loca quae fluvius Maeander amfractu suo amplectitur, donec in mare immergatur. All.

p. 13 v. 5. πατριάρχης] patriarchae summa erat in ecclesia Orientali dignitas, ut in Occidentali pontificis Romani. vide Gl. Meursianum, nunquam sine laude nominandum, in πατριάρχης. Iohannes vero hic Camaterus patriarcha Cp. ex diacono et chartulario factus est Alexio imperio, praefuitque ad captam usque a Latinis urbem, annis 5 mensibus 8 diebus 7. post urbem captam Didymotichum (opidulum Thraciae, in promontorio, ad Hebrum fluvium, qui illud ambit, situm, *Dimotuc* vulgo) secessit; ubi cum supervixisset annos 2 menses 2 dies 14, diem suum obiit. videatur Catalogus sive Notitia patriarcharum Cpolitanorum apud Leunclavium Iuris Graeco-Romani lib. 4, et Nicetas in Balduino Flandro. Dousa.

ib. v. 5. Καματηρὸς Ἰωάννης] hunc ante excisam Cpolim sua sponte urbe egressum Didymotoechum petiisse praeter Acropolitam alii quoque narrant. quid ergo nugatur Ephraemius Byzantinus, qui eum a Latinis tradit eiectum?

— τούτου Ξιφιλίνου,
θανόντος, ἐγκαθίσταται θρόνῳ
ὁ Καματηρὸς εὐεπὴς Ἰωάννης,
ἴδρις σοφίας παντοδαπῆς καὶ λόγων,
ἐπήβολός τε δογμάτων τῶν ἐνθέων,
ἐκκλησίας ὢν λευΐτης χαρτοφύλαξ.
ἐφ' οὗ παρεστήσαντο Λατῖνοι πόλιν,
ὃς ἐξελαθεὶς δυστυχῶς πρὸς Λατίνων
θρόνου πατρίδος τῆς ἐμῆς Βυζαντίδος
οἰκεῖ Διδυμότοιχον εἰς ἄστυ φθάσας,
ἔνθα θανὼν ἔλιπεν ἡλίου φάος.

de illius morte Niceta p. 837 2. ALL.

p. 13 v. 10. Μιχαὴλ ὁ Αὐτωριανός.] Onufrius Panvinius Historiarum pater in Chronico Ecclesiastico, ad annum 1206: *Michael IV Autorianus a Graecis in schismate post obitum Iohannis Camateri, contra Thomam Maurocenum Venetum* (a Latinis electum) 99 *Cpolitanus patriarcha creatus, sedit in Asia annos quinque menses sex.* scribendum tamen in Logotheta Meursio nostro videtur ψ. δ. π. Μ. ὁ Σαυριανός. ecce, inquit, in Notitia patriarcharum: ἐπεὶ ὁ πατριάρχης οὗτος (loquitur de Iohanne Camatero, et ei Michaelem Saurianum statim subiicit) ἐν Διδυμοτείχῳ ἐτελεύτησεν, ἐχήρευεν ὁ θρόνος χρόνον ἕνα μῆνας δέκα, εἶτα ἐγένετο πατριάρχης ὁ μέγας σακελλάριος, κῦρος Μιχαὴλ ὁ Σαυριανός, ἐν τῇ ἀνατολῇ προβληθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρη, καὶ ἐκάθισεν εἰς Νίκαιαν. qui locus cum hoc Logothetae debet conferri. DOUSA.

ib. v. 10. de hoc Michaele, quemadmodum et de aliis Nicaenis patriarchis ad recuperatam a Graecis Cpolim, egimus in opere nostro de perpetua consensione utriusque ecclesiae tum Occidentalis tum Orientalis, lib. 2. ALL.

ib. v. 12. ὃς καὶ τὸν δεσπότην] unde itaque habuit sua Monembasiensis? ὁμοφώνησαν ὅλοι μίαν βουλήν, καὶ ἐψήφισαν βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν τὸν γέροντα, καὶ ἔτζη εὐτρέπισαν τὸν βασιλικὸν θρόνον, ὁποῦ τὸν ἐπῆραν ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ ὅλα τὰ βασιλικὰ φορέματα καὶ τὴν κορώναν, καὶ παλλάτιον βασιλικὸν ἔκαμαν, καὶ εὐτρέπισαν αὐτό. καὶ ἔτζη ἐπῆραν αὐτὸν τὸν ὑποψήφιον βασιλέα, καὶ ἐπῆγαν ἐν τῇ μητροπόλει Φιλαδελφίας, ὅτι ἔκαμαν τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκεῖ ἐκαθέζετον. καὶ ἐφόρισ δὲ τὴν βασιλικὴν κορῶναν καὶ τὰ βασιλικὰ φορέματα, καὶ ἐστέφθη ὑπ' αὐτὸν τὸν μητροπολίτην τῆς Φιλαδελφίας βασιλέας. ALL.

ib. v. 13. ὁ Λάσκαρις] Niceta p. 828 1. ALL.

ib. v. 15. οὔτε γὰρ Ἰταλοὶ] progressus Latinorum in Oriente adversus Graecos et in illis partibus propagatum imperium tum ab Erico Balduini fratre tum a Petro Plancio fuse prosequitur Nicetas in Balduino, ex quo tibi pete, si lubet. ALL.

ib. v. 17. ψικίου καὶ Αἰγαίου.] sic diserte codex ms.

lege *'Οψικίον*, quemadmodum noster postea. vel certe *ψίκιον* truncate dixerunt pro *'Οψίκιον*, ut *μοῦλτον* pro *tumultu*, et multa talia, quae passim in Glossario observavit doctissimus Meursius. *θέματος τοῦ 'Οψικίου* meminit etiam Zonaras Annal. tom. 3 in Constantino Copronymo: *provinciae Obsicii* vertit Hieronymus Wolfius. at *θέμα* (quod erudite, ut omnia, docet Meursius) primitus pro legione accipiebatur, quae provinciae alicui imposita. hinc Glossarium vetus H. Stephani: *legio τάξις, θέμα*. postea ipsae provinciae translato nomine ita appellari coeperunt; quod multis exemplis probat clarissimus Glossographus. quod autem *θέμα 'Οψικίον*, et quo mundi climate fuerit, disces ex Constantino Porphyrogenneta Them. Orient. 4; quem aureolum libellum debemus V. C. Bonaventurae Vulcanio, ut eiusdem auctoris Occidentalia themata Frederico Morellio, regio apud Gallos interpreti. Dousa.

p. 13 v. 18. haec *Βοάρις* cum nuspiam terrarum mihi occurreret, corruptum esse vocabulum iudicavi et emendandum *Βάριστε*; ad quam emendationem mihi Nicetas facem praeluxit in Manuele Comneno lib. 2: *πόλις κατὰ τὴν τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν χώραν τειχίζεται, Βάρη καὶ Αὐλωνία παρωνύμως ἐς ἔτι ὠνομασμένη*. *Baris* ergo ad Aegaeum Pelagus urbs, quae et *Aulonia*, circa Hellespontum alicubi. Dousa.

p. 14 v. 5. *Θεόδωρος*] Theodorus cognomento Mangaphas, patria Philadelphiensis, aetate Isaacii Angeli Comneni regnum affectans, primum eius urbis plebem audacissimam sibi conciliat et iureiurando adstringit, Lydisque omnibus ad defectionem impulsis regium nomen usurpavit et argenteam monetam cum imagine sua percussit. derisa initio defectio fuit. cum postmodum augesceret, nihil cunctandum ratus Isaacius hominem Philadelphiae obsidet. cum diuturna obsidione urbem ad deditionem compellere non posset, paciscitur iis condicionibus ut Theodorus depositis regni insignibus, privatim agat civesque ei pareant ut prius, et obsidibus acceptis Byzantium revertitur. non multo post Basilius Batatzes plurimos Mangaphae coniuratos largitionibus corrupit, effecitque ut urbe pelleretur; qui ad Chaicosroem Iconii Sultanum profugus auxilia contra Romanos non impetravit, obtinuit tamen ut Turci liberi, qui arcu et pharetra freti Romanos praedabantur, asciscerentur. sic non parvis copiis contractis Phryges Laodicenses nec non Colossenses innumeris cladibus affecit, mancipiis civium suorum et iumentis abductis, areis aestivo tempore incensis, et obviis quibusque hostilem in modum tractatis. Michaelis quoque archistrategi templum, opus maximum et celeberrimum, incendi passus est. postmodum ad Sultanum rediit: sed imperator largitionibus impetravit ut ille desertus a Sultano ac proditus ad se mitteretur, ea tamen condicione ut defectionem nec capite nec mutilatione laesioneque ullius

membri lueret. qua dè causa ad diuturnum carcerem est damnatus. cum displicuisset Sultani fratribus, qui regnum cum eo diviserant, quod hominem profugum et supplicem pecuniae causa Romanorum imperatori prodidisset, iracundiam eorum placuit. namque aiebat pacificationis ergo illum remisisse, non prodidisse; et hominem vagum in patriam restituisse, ut nec ipse alios nec ipsum alii prosequerentur. hic Errico circa Adramytium agenti arma infert, et inexpectato superventu et multitudine primum quidem terrorem incutit, sed Errico, cum Martis alea tentanda videretur, ante alios et per mediam hostium aciem cum suis perrumpente dissipatur: nam Graeci equites ad primam Latinorum impressionem et hastarum directionem concitatis equis fugientes, pedestres ordines hostibus trucidandos reliquerunt et spoliandos. ex Niceta. ALL.

p. 14 v. 8. *Παφλαγονίας δὲ πάσης*] David siquidem et Alexius fratres, Manuele Andronici tyranni Romanorum filio nati, alter Ponti Heracleam et Paphlagoniam occupaverat, alter Alexius Oenaeum et Sinopem urbes et Trapezuntem. sed quomodo expeditionem Lascaris in Davidem Latinorum auxiliis fultum susceperit eumque debellaverit, disces a Niceta in Balduino. ALL.

p. 15 v. 2. *τοῦ μὲν ἐκ Φλάντρας*] capta Cpoli, cum designationem imperatoris suffragiis esse committendam decretum esset, ex Francis et Longobardis quinque, alii sex dicunt, ex Venetis totidem lectis iudicibus, plurium suffragiis sors imperii Balduino Flandriae comiti obtigit, quod plerique putant Danduli fraude et solertia factum esse, qui cum ob caecitatem excluderetur, imperium penes eum esse voluit qui hilarioribus esset moribus et ingenio minus ambitioso: sed quod potissimum fuit, ut privatus imperatoris designati principatus quam remotissimus esset e Venetorum dicione, ne si qua controversia cum illo incidisset, plures copias subito ex suo territorio arcessere aut Venetos fines commode invadere aut incursionibus vexare posset, quae omnia in expedito esse Bonifacio Marchioni ex Longobardia notat. his Dandulus Bonifacium Marchionem repulit, Balduinum praetulit, cuius ditionis limites tantum a Venetis distare noverat, quantum Venetiae a Graecorum provinciis disterminarentur. pactiones inter eos initas Innocentius non omnes laudavit, quasdam etiam reprobavit. vide quoque Gregoram lib. 1. hinc, lector, agnosces quam insulse recentiores et infimi nominis scriptores, Dorotheus Monembasiensis et Matthaeus Cigala, Venetis, inter quos synopses suas historiarum pessime concinnarunt et ediderunt, supparasitentur, qui scribunt Venetos imperium Cpolitanum tenuisse, *λαβόντες τὴν βασιλείαν οἱ Βενέτικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, et quod insulsius est, per annos quinquaginta sex vel, ut tradunt, sexaginta et menses octo, additis etiam diebus tredecim,

gubernavisse: ὥρισαν δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Βενέτικοι χρόνους νς', ἄλλοι λέγουν ξ', μῆνας η' καὶ ἡμέρας ιγ', καὶ ὡς ἂν εἶχαν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Βενέτικοι. All.

p. 15 v. 5. τὰ ἐξ ὅλου πρὸς τὸ ὅλον] auctor vitae Innocentii: *totum quidem havere, quod in civitate inventum fuerit, a quolibet duci debet et poni in commune eo loco quo fuerit ordinatum; de quo tamen havere nobis et hominibus Venetis tres partes debent solvi, pro illo havere quod Alexius quondam imperator vobis et nobis solvere tenebatur. quartam vero partem nobis retinere debemus, donec fuerimus in ipsa solutione coaequales. si autem aliquid residuum fuerit, debemus per medietatem inter vos et nos dividere, donec fueritis apacati. si vero minus fuerit, ita quod non possit sufficere ad memoratum debitum persolvendum, undecunque fuerit prius havere acquisitum, ex eo debemus dictum ordinem observare, salvis tamen victualibus, quae debent observari et dividi tam vestris quam nostris aequaliter, ita quod utraque pars possit inde congrue sustentari. quod autem residuum fuerit, partiri debet in alio havere iuxta ordinem praenominatum. vos etiam et homines Veneti libere et absolute absque omni controversia per totum imperium habere debetis omnes honorificentias et possessiones, quas quondam consuevistis habere tam in spiritualibus quam in temporalibus, et omnes rationes sive consuetudines, quae sunt in scripto et sine scripto.* ex pactis et conventionibus de praeda dividenda. All.

ib. v. 8. Θεσσαλονίκης] de Thessalonica Ioannes Tzetzes Chil. 10 v. 175, Historia 316. Ioannes Stauracius de miraculis S. Demetrii: Θεσσαλονίκη πόλις δὲ αὕτη περιφανὴς καὶ λαμπρά, καὶ Μακεδόνων μὲν κορυφή, Θετταλίας δὲ πάσης ὑπεριδρυμένη καὶ ὑπερέχουσα, οἷς τε παντοδαπαῖς ὀλβίζεται χάρισι καὶ οἷς εἴδεσι καλῶν ἁπάντων ἐναγλαΐζεται. eandem in oculis curioso aspectu ponit Ioannes Caminiata, non infimi temporis scriptor, de excidio Thessalonicensi c. 4—6. All.

ib. v. 9. τὴν δηλωθεῖσαν Μαρίαν] Choniata in Balduino p. 792 2. All.

ib. v. 13. ἦν καὶ ἐς Κόρινθον] Alexius enim a septentrionalibus littoribus, ad quos fuerat a marchione transmissus, avulsus in Thessalica Tempe pervenerat, ac filiam Eudociam Sguro in matrimonium collocarat. Nicetas in Balduino.

ib. v. 14. Sgurus Nauplio ortus vi magis quam voluntate popularium principatum tenuit a patre susceptum, non sine sanguine imperans. turbulentis temporibus Argos dolo, Corinthum latrocinio cepit, et Athenas cum navibus et exercitu per Isthmum traducto adoritur. illius conatus leni oratione Athenarum praesul Michael Choniata reprimere tentat, sed frustra. tandem suorum saluti fortiter consulens militari prudentia grassatorem arcet. Sgurus iram suam in eam urbem extimulat cuius arcem expu-

gnare non potuit; quare villas incendit, greges armentaque rapit. et post dies aliquot soluta obsidione Thebas oppugnat et capit; et Thermopylis superatis, per Oetam montem descendens, Larissae cum Alexio imperatore coniungitur. cum postea marchio in Graeciam transitum tentaret, ipse Thermopylarum angustias et imminentem eis montem, aliaque loca quae Graeciae aditum intercludunt, custodiebat. sed Graecorum ignavia in illis a marchione superatus locum cedere cogitur; et aliis etiam cladibus fractus cum Argos et finitima oppida occupata esse cerneret a marchione, in Acrocorintho veluti in antro et in spelunca se abdit, in arduo monte sito ac fere inexpugnabili, vir inhumanus ac efferus, cladibus urbium, hominum caedibus et populorum direptionibus summopere gaudens, qui nec patriae suae Nauplio pepercit, et Nicolaum Corinthiorum archiepiscopum, cum quo reconciliatus fuerat, inter epulas effossis oculis primum, postea de rupe praecipitavit.

p. 15 v. 20. ἦν γὰρ οὗτος τότε μέρους τινὸς τῆς παλαιᾶς] Blondus de gestis Venetorum ridicule satis *pariter Goffredus de Villa Gallicus, qui in Achaiae principatu Dominico de la Dosa successerat.* et *Michael Comenos Graecus nobilis cum Peloponeso, nunc Morea dicta, per fraudem Venetae reipublicae obedientiamque spoponderunt.* All.

p. 16 v. 6. σουλτάνον] quid id nomen est? Cinnamus p. 14 10. All.

ib. Ἰαθατίνην] Gregoras lib. 1 p. 17 8. All.

p. 17 v. 3. πρεσβεία πρὸς τοῦ σουλτὰν] Gregoras ex Acropolita sua habuit p. 17 15. All.

ib. v. 6. ἐταράχθη] Gregoras p. 17 21. All.

ib. v. 14. θαρσαλέως γοῦν] Gregoras p. 18 10. All.

ib. v. 19. Μαιάνδρου] Anna Comnena Alexiados lib. 14: ποταμὸς δὲ ὁ Μαίανδρος περὶ Φρυγίαν, σκολιώτατος ποταμῶν ἁπάντων, καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιούμενος.

p. 18 v. 9. ἦν δὲ ἅπαν] Gregoras p. 18 15. All.

ib. v. 12. ἐγγύς που γοῦν γενόμενος] namque die tertio superat montis Olympi angustias, quae in maximam porrectae longitudinem Bithyniam et Phrygiam utramque disterminant, illa versus septentrionem declinante, his versus Meridiem et austrum sitis; quo die undecimo cum pervenisset, Caystrum traiicit, tam longum iter tam brevi dierum intervallo emensus. All.

ib. v. 15. Δύσπιστον ἐκείνῳ] Gregoras p. 18 24. All.

ib. v. 16. ὁ σουλτὰν] Gregoras p. 19 12. All.

ib. v. 18. ἐμπίπτουσι γοῦν] Gregoras p. 19 24. rarum fortitudinis, rarum virtutis bellicae exemplum! o animos aeternitate dignos, quam sibi ipsi sua morte peperere! o corpora cedro digna! o plagas illas stellis ipsis illustriores! ὦ τῆς φύσεως περισσότεροι! mori potuerunt, vinci aut pedem referre non potuerunt. All.

p. 19 v. 2. Gregoras p. 20 13. All.

ib. v. 15. καὶ οἱ αἰφνηδὸν] Gregoras tamen p. 21 2 ait caput sultani amputasse Theodorum, idque hasta in altum elatum barbaris exercitibus ostendisse. All.

ib. v. 19. τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις] Gregoras p. 21 4. All.

ib. v. 22. προσελάβετο δὲ] Gregoras p. 21 15. All.

p. 20 v. 2. Εὐφροσύνη] erat virili animo mulier, ab ipsa natura dicendi suavitate et lepore ornata, ad praesentia optime administranda et ad futura providenda solertissima, aliis rebus teterrima pestis: praeter enim exquisitum ornatum et luxum regium, et in mutando recepto statu et rebus novandis, quibus maritum superabat, ingenio impudicitiae probro atque infamia maritum dehonestabat. haec itaque limites transiliens et superiorum Augustarum instituta contemnens imperium in duos principatus divisit: neque enim imperator quidquid erat libitum mandabat, sed illa etiam pari auctoritate quae visa erant peragebat, imo aliquando pro sua libidine illius iussis intercedebat. in legationibus audiendis duo pretiosa solia coniungebantur, et illa marito cum magno splendore ac pileo gemmis et perspicuis margaritis ornato assidebat, et torques pretiosissimos de collo suspendebat. aliquando etiam in aliis palatiis seiuncti per vices adorabantur, subditis ab imperatore ad illam salutandam transeuntibus et genua submissius flectentibus. nonulli etiam imperatoris consanguinei, qui summos magistratus gerebant, imperatricis splendidas et altas lecticas tanquam mancipia subibant. ex Choniata in Alexio Comneno lib. 1. All.

ib. v. 5. τοῦ τῆς Παφλαγονίας] vide supra c. 7. All.

ib. v. 11. Ἰσαακίου τοῦ Κωνσταντίνου] hic, defuncta uxore, Belae Ungariae regis filiam nondum annos decem natam per legatos ambit. sumptus nuptiarum, ne fisci pecunia in simili celebritate minueretur, ab urbibus et provinciis affatim exigit: sed Anchialo finitimas praesertim afflixit et Haemi montis accolas, οἳ Μυσοὶ πρότερον ὠνομάζοντο, νυνὶ δὲ Βλάχοι κικλήσκονται, ait Choniata. hi prius etiam Romanis infensi, per causam abacti pecoris et alias vexationes aperte deficiunt. auctores defectionis fuere Petrus et Alanus fratres. ne tamen sine causa res novas moliri viderentur, apud Cupressos imperatorem adeunt, rogantque ut legionibus Romanis aversarentur, et praedium exigui reditus in Haemo monte sibi assignaretur. re non impetrata, ut contempti, defectionem domum reversi minantur, et potissimum Asanus homo audacior, qui eo ipso tempore ob impudentiam Ioannis sebastocratoris iussu colaphis impingitur. contumelius etiam irretiti homines isti nefarii gravissimum in Romanos incendium suscitarunt. Bulgari rei difficultate perterriti ab eo conatu abhorrebant. hinc fratres, ut popularibus metum adimerent, sub Demetrii martyris nomine templum aedificant, in quo

multos coegerunt qui daemoniacos exquisite exprimerent, et furore acti proloquerentur libertatem Bulgaris deum concedere, Christi martyrem Demetrium neglecta Thessalonica et Romanorum consuetudine ad ipsos pervenisse, adiuturum ad opus. tum ac si maiori spiritu inflarentur exagitarenturque, maioribus vocibus clamitarent iam armis Romanos invadendos, captos omnes ad unum inclementer occidendos, pace et pretio repudiatis. his tota gens concitata ad arma cucurrit, et ex initio defectionis, quae auspicata fuerunt, animis magnis constabiliuntur, deum libertati suae favere. ALL.

p. 20 v. 18. *τὸ δὲ Βουλγάρων φῦλον*] Gregoras lib 2 p. 26 17. ALL.

ib. v. 20. *ἀνδραποδισμῶν τε καὶ ἁλώσεων*] quae mala Bulgari in Graecos et eorum regiones intulerint variis excursionibus, aliis atque aliis ducibus, et vastitatem provinciarum, fuse narrant omnes Graecorum historiae, donec a Basilio Bulgaroctono tandem fusi ac debellati sunt, unde illi nomen Bulgaroctono fuit. ALL.

ib. v. 22. de Basilio Bulgaroctono praeter nostrum Acropolitam agit Gregoras libro secundo, Zonaras, Cedrenus, Ioannes Tzetzes in Chiliad. reliqui fere omnes historici Graeci. de eius cadavere et sepultura Georgius Pachymeres lib. 1 p. 124 13. porro Basilium in eodem templo sepultum tradit Cedrenus: *ταφῆναι δὲ παρεκάλεσε τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, ὃν καὶ διάδοχον κατέλιπε τῆς ἀρχῆς, ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἕβδομον ναῷ τοῦ εὐαγγελίστου καὶ θεολόγου. ὃ δὴ γέγονεν.* ALL.

p. 21 v. 3. *Ἀσὰν*] defectionem Bulgarorum, expeditionem in eos Isaacii imperatoris admodum infelicem, et damna illata Romanis fuse prosequitur Choniata. ALL.

p. 22 v. 3. *πυραμὶς* erat pileus acuminatus instar pyramidis, Orientalium principum gestamen; cuius postea iterum Georgius meminit: *καὶ τὰ μὲν ἐρυθρὰ πέδιλα ἀπεβάλλετο, καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, ἃ βασιλικὰ σύμβολα.* hoc, adhibito in consilium viro consultissimo ac Byzantinarum rerum peritissimo I. Meursio, didici ex duobus illis auctoris nostri locis. idemque docetur in Glossario Graeco-barbaro iteratae editionis, iisdem firmatum exemplis. quibus tertium adde ex Niceta in Andronico Comneno lib. 2: *τρέπεται πρὸς φυγήν, καὶ τὸ φοινικοβαφὲς πέδιλον τοῦ ποδὸς ἀφελιξάμενος, καὶ τὸ ἀρχαῖον αὐτῷ περιφύλαγμα τὸν σταυρὸν ὁ θεοβλαβὴς ἀποτραχηλισάμενος ἐκεῖ που, καὶ πῖλον βαρβαρικὸν τῇ κεφαλῇ περιθέμενος, ὃς ἐς ὀξὺ λήγων πυραμίδι εἴκασται, τὴν βασιλικὴν εἴσεισιν αὖθις τριήρη.* vocat barbaricum pileum acuminatum et fastigiatum in metam instar pyramidis. non absimile genus pilei, aut idem forte, videtur fuisse *τοῦφα*, cuius meminit in Basilio Porphyrogenito Zonaras Annal. tom. 3 quem triumphantem incessisse vult ornatum recta tiara aut tupha,

τιάρα ταινιωθεὶς ὀρθία, ἣν τοῦφαν καλεῖ ὁ δημώδης. subdit: *a typho nimirum et superbia quam in animis gestantium excitat.* quae originatio utcunque nonnemini placitura sit fortassis, mihi certe displicet. apage, apage nugas nugacissimas. sed et *tufae* inter signa muta militaria, qualia sunt aquilae dracones vexilla flamulae etc., de quibus Vegetius lib. 3 C. V in emendata V. C. Petri Scriverii editione. Henricus Huntindoniensis Hist. Anglor. lib. 2: *ubique ante regem* (Edwinum) *vexilla gestabantur; nec non per plateas illud genus vexilli quod Romani* tuffam *vocant, Angli* tuf *appellant, ante eum ubilibet ferri solebat.* idem habetur in Venerabilis Bedae Hist. lib. 2 c. 16, unde manifesto desumpsisse videtur Huntindoniensis iste Henricus. Dousa.

p. 22 v. 5. τὸν βασιλικὸν σταυρὸν] intelligit (quod etiam a Meursio habeo) crucem sphaerae terrestri impositam, quam sinistra manu imperator gestabat. qua re id nimirum innuebat imperator, fidei in Christum crucifixum beneficio orbis terrarum imperium se potitum esse. primusque ita in Augusteone effingi se Iustinianus curavit post aedificatum augustissimum S. Sophiae templum; et ab illo mox reliqui imperatores. refert Codinus in originibus Cpolitanis et Suidas v. Ἰουστινιανός. haec Meursii nostri coniectura est, cuius Mantisam vide ad librum de Luxu Romanorum cap. 8. de globo imperatorio Isidorus Originum lib. 17, qui eius usum atque originem ad Augustum refert his verbis: *pilam in signa constituisse fertur Augustus propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, ut magis* (legendum puto *imagine*) *figuram orbis ostenderet.* huic pilae Constantinus Magnus imp. crucem addidit, teste Nicephoro lib. 7 cap. 49 et aliis. videndus amplissimus Caesar Baronius, ecclesiasticorum annalium scriptor nobilis, anno 325. quo optimus imperator significare voluit orbem a Christo crucis virtute triumphatum esse. exemplum Constantini globum cruciferum manu tenentis sequuti sunt reliqui imperatores. vide passim nummos. sed imperatores non modo in globo imperatorio ferebant crucem, sed et solam absque globo. quod varia auctorum loca, statuae et nummi probant. et Graeci, quando cum hostibus confligendum erat, signum crucis secum in aciem efferre et hostibus invictissimi propugnaculi vicem obiicere solebant. etiam Bulgarorum regi prodeunti in hostem crucem praelatam Cedrenus auctor est. Conradus a Liechtenau abbas Uspergensis in Chron. anno 1101: *referebat mihi venerabilis abbas Gerardus, qui tunc crucem dominicam semper lateri regis contiguus praeferebat.* sed loquitur hic de Christianorum bello adversus Mahometanos. Guilielmus Tyrius lib. 21 cap. 21 et 22 et lib. 22 cap. 26 docebit principes proprium quendam habuisse sacerdotem, qui in expeditionibus ex officio crucis signum ferret, quem ille *vivificae crucis baiulum* appellat. ist est *primarius sacerdos Palatii* Cedreno in Constantino Leonis F. et hoc signum

crucis pretiosius, maioreque cultu honore ac reverentia suspiciebatur et religiosius observabatur, si inclusas haberet primae crucis particulas. nam S. crucis lignum per partes (ut ait D. Cyrillus Hierosolymitanus episcopus Catech. 4, 10 et 13) de monte Calvariae sparsum est ac totum terrarum orbem replevit. eiuscemodi cruces non paucae passim occurrent antiquorum monumenta evolventi. tale hoc fuisse mihi persuadeo quod auctor noster *τὸν βασιλικὸν σταυρὸν* appellat, salvo tamen cuiusvis iudicio. vide Iacobum Gretserum S. I. theologum, qui hoc omne crucis negotium exactissime atque uberrime tribus tomis persequitur. quibus lectis opinioni meae subscribere ac calculum adiicere lectorem candidum nulla erit invidia. DOUSA.

p. 22 v. 11. *ζώνης αὐτῆς*] ad zonam virginis deiparae quod attinet, eius quoque *καταθέσια* Graeci celebrabant prid. kal. Septembres. Menologium clare in mense Augusto: *εἰς τὴν λα΄ τὰ καταθέσια τῆς τιμίας ζώνης τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου.* et in Novella Manuelis Comneni de feriis: *καὶ ἡ λα΄ τοῦ Αὐγούστου διὰ τὴν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ἀχράντου θεοτόκου κατάθεσιν·* suggessit amicissimus mihi Meursius Menologium Graecorum ex bibliotheca et interpretatione Guilielmi Sirleti cardinalis, Aug. die 31: *commemoratio pretiosae zonae sanctissimae dei parentis Mariae, repositae in venerabili eius aede, cum zona ipsa relata est, ab episcopatu Zelae sub Iustiniano imp. et factum miraculum per impositionem pretiosae zonae super reginam Zoem, coniugem Leonis imp.* DOUSA.

ib. v. 16. *αὐτοῦ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν*] namque Graecorum imperium non minora infortunia sub Alexio sustinuit quam antea sub Isaacio sustinuerat, quae narrat Choniata in Alexio. ALL.

ib. v. 18. quae sit *Protostratoris* dignitas, quod munus, unde melius liquidiusque constare possit, nullum luculentiorem auctorem quam amicum nostrum Iohannem Meursium tibi nominare possum. videatur eius Glossarium, an thesaurum dicam? in *πρωτοστράτωρ*. DOUSA.

p. 23 v. 1. *τὸν δὲ Πέτρον*] Petrus praeterea auream corollam capiti imposuit et pedibus coccineos calceos induxit, ut imperialibus insignibus popularibus suis spectabilior ac dignior appareret. ALL.

ib. v. 3. *Περισθλάβα*] Anna Comnena Alexiad. lib. 7: *πόλις δὲ αὕτη περιφανὴς περὶ τὸν Ἴστρον διακειμένη, ποτὲ μὲν οὔτ' ὄνομα τοῦτο ἔχουσα βαρβαρικόν, ἀλλ' Ἑλληνίζουσα ἀπὸ τῆς προσηγορίας μεγάλη πόλις καὶ οὖσα καὶ λεγομένη. ἀφ' οὗ δὲ Μόκρος ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου γενόμενοι, καὶ προσέτι Σαμουὴλ ὁ τελευταῖος τῆς Βουλγαρικῆς δυναστείας, καθάπερ Σεδεκίας τῶν Ἰουδαίων, τῆς ἑσπέρας κατέδραμον, σύνθετον ἐκτήσατο τὴν προσηγορίαν ἀπό τε τῆς Ἑλληνικῆς σημασίας, μεγάλη*

ἐπονομαζομένη καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Σθλαβογενῶν ἐπισυρομένη τάξιν μεγάλη Περισθλάβα πανταχόθεν τούτοις φημιζομένη. All.

p. 23 v. 8. non *Ibanus* sed *Ibancus*, *Ἰβαγκός*, apud Nicetam semper, et quodam loco *Ἰβαγκὸς ὄνομα τῷδε, σημαίνει δὲ ἡ λέξις τὸν Ἰωάννην.* rectius arbitror *Ibanus* sive *Ivanus*, id est *Ivan*, *Iwan*, *Iohan*. Dousa.

ib. *τοῦ πρωτεξαδέλφου*] Ibancus (sic Ioannes a Blachis dicitur) natura et moribus Asano similis et intima familiaritate coniunctus clam cum uxore Asani sorore consuescebat. id ubi comperisset Asanus, principio uxorem accusare et propter facinoris dissimulationem capitis damnare. sed verbis uxoris deterritus iram a muliere in Ibancum transfert, eumque statim intempesta nocte ad se accersit. Ibancus accessum differt, Asanus sollicitat. tandem causa cur vocaretur Ibancus cognita, gladio sub veste occultato accinctus ingreditur. Asanus nihil moderati in eum cogitans, ad primum eius aspectum efferatus, ensem quaerit. Ibancus facinus occupat et ense in inguine infixo Asanum occidit. inde elapsus statim ad conscios se confert, et caede indicata cum eis consilium defectionis init. All.

ib. v. 9. *ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ*] Petrus post necem Asani non multum summa rerum potitus est; qui nec morte naturali, sed miserabiliter a quodam populari confossus vitam finit; et principatus Bulgarorum ad Ioannem tertium fratrem transit. ita Choniata. Acropolita tamen hic noster aliter. Ioannes non parvo tempore apud Romanos obses fuerat, cum imperator Isaacius secundum Mysis arma retulisset: sed fuga elapsus domum redierat. Gregoras: *ὁ γάρ τοι τοῦ πρώτου Ἀσὰν ἀδελφὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης.* All.

ib. v. 12. *πολλῶν τε τοῖς Ῥωμαίοις αἴτιοι*] Asano et Petro fratribus spoliandis infestandisque Graecis immanior; cuius res gestas videre est in Choniata. All.

ib. v. 15. *τῆς Μακεδονίας*] quomodo Itali Macedoniam et Graeciam reliquam sibi subegerint, narrat Choniata in Balduino. All.

ib. v. 17. *τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ*] Adrianopolis obsidionem et Ioannis machinas prolixius narrat Choniata in Balduino. de hac urbe auctor vitae Athanasii patriarchae Cpolitani: *οὗτος ὁ μέγας τὴν ἀρετὴν καὶ σχεδὸν παντὶ τῷ κόσμῳ διαβόητος Ἀθανάσιος πατρίδα μὲν ἔσχε τὸν Ὀδρυσὸν πόλιν ἀρχαίαν τε καὶ ἐπιφανῆ, οὐ μόνον παντοίοις βρίθουσαν τοῖς ἔξωθεν ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ πάσαις ἀρεταῖς κομῶσαν καὶ πάσης ἀγαθῆς παιδείας ὑπερέχουσαν ἐργαστήριον, ἐξ Ὀρέστου μὲν τοῦ πρώτως αὐτὴν ἀνεγείραντος κληθεῖσαν Ὀρεστιάδα, ἐξ Αἰλίου δὲ τοῦ Ἀδριανοῦ τοῦ πολλοῖς ὕστερον χρόνοις πλατύναντος καὶ κοσμήσαντος καλουμένην Ἀδριανούπολιν, ἥτις ὅσοις περιρρεῖται παντοίοις πάντοθεν ἀγαθοῖς καὶ ποταμοῖς πρὸς τούτοις ἀένναα ῥέουσιν, ἔξεστι τῷ βουλομένῳ κα-*

ταμαθεῖν ἐκεῖ δὴ καὶ φοιτήσαντι. de eadem Ioannes Tzetzes Chiliad. 8 versu 951. ALL.

p. 23 v. 19. τὴν Φιλιππούπολιν] Choniata in Balduino Flandro p. 829 1. ALL.

ib. v. 20. in hoc ἀνδραποδισμῷ τῶν Ῥωμαίων et miserabili direptione urbis Philippopolis (quae ab Alexandri Magni patre nomen accepit et incunabula) antiqui scriptores cum Logotheta consentiunt. inter caeteros testis αὐτόπτης Godefridus Ville-Harduinus, mareschallus Campaniae, V. N: ait enim Iohannem Asanum pulso Reinerio (an Renato) de Utrecht, qui eius urbis principatum a Balduino imperatore acceperat, ipsam hanc urbem contra fidem datam funditus evertisse, inque incolas plusquam barbarica rabie saeviisse, interemptis crudeliter archiepiscopo proceribusque, ac caeteris in servitutem abductis. DOUSA.

p. 24 v. 13. κουφότερον] Choniata p. 812 20. ALL.

ib. v. 16. Βαλδουῖνον] Choniata p. 814 3. sic vinculis oneratus longo tempore Ternobi fuit. cum autem Aspietas ad Latinos defecisset, Ioannes vir astutus et dolore in dies ingravescente pene in rabiem actus, Balduino educto e carcere pedes a genibus et manus a brachiis securi amputari, deinde ipsum in vallem praecipitari iubet; ubi tertio demum die esca volucrum miserabiliter expiravit. hinc patet quantum fallantur ii qui Balduinum fatali morte decessisse aut in bello interfectum tradunt. et quantum garrit Dorotheus Monembasiensis, qui eum in Oriente post tredecim annos cum pugnaret adversus Theodorum Lascarim defunctum scribit: καὶ ἐσύναξαν φούσατα πολλά, καὶ ἐπῆρεν αὐτὰ ὁ βασιλεὺς ὁ Βαλδουῖνος, καὶ ἐπέρασεν εἰς τὴν ἀνατολήν, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ ἐπολέμα μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐμάχετον δεκατρεῖς χρόνους, καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν, καὶ τινὲς μὲν λέγουν ὅτι ἀπέθανε τὸν κοινὸν θάνατον, ἄλλοι δὲ λέγουν ὅτι εἰς τὸν θάνατον ἐσκοτώθη. Sabellius quoque de eius morte varia tradit lib. 6 Ennead. 9: *Balduinus, qui post Byzantium a Gallis et Venetis captam fuerat imperator declaratus, intra annum quo fuit imperio potitus vita decessit. sunt qui scribunt ad Hadrianopolim victum in hostium potestatem venisse atque in vinculis morte consumptum, alii Byzantii aiunt fato defunctum.* addit Choniata lectissimos Latinorum equites et hastis vibrandis celebres eo in conflictu cecidisse, et Pleae comitem Lodoicum; callidissimum malum et omnium Romanarum cladium primum auctorem, Venetiarum ducem Dandulum, clade exercitus ex fugientibus cognita, statim conversis fraenis in castra properasse et Byzantium rediisse, intestinis fuga tot parasangarum ruptis et scroto in immensum tumefacto. Gregoras lib. 1 p. 15 21. Ephraemius Byzantius in Chronico:

ὁ δ' ἀσμένως δέδεκτο πρεσβείας λόγους,
καὶ συμμαχικὸν Σκυθικὸν λαβὼν στίφος,

ἐπεισκεπτωκὼς Ἰταλῶν στρατῷ λάθρα
τοῦτον τροποῦται καὶ νικᾷ κατὰ κράτος.
ζωγρεῖ τε καὶ σφῶν κράτωρα Βαλδουῖνον,
κομῶντα πολλαῖς ἀρετῶν νεανίαν,
μάλιστα πασῶν σωφροσύνῃ καὶ δίκῃ,
ὡς φθὰς προϊστόρησεν ἀνόπιν λόγος·
ὅνπερ καθείρξας μακρὰν ἐν τῷ Τρινόβῳ,
δράσας τε δεινὰ μυρία κακοτρόπως,
πέρας καθυπέβαλεν οἰκτρῷ θανάτῳ
κατ' ἠλιβάτων κατακρημνίσας τόπων.

quemadmodum itaque nomen Danduli apud Graecos inauspicatum atque infame habitum est, ita Balduini, quamvis eorumdem hostis, gloriosum; cuius etiam vires atque imperium ob amissam libertatem oderant, mores atque ingenium exosculabantur. Graecorum de eo praeconia digna quae lapidi sepulcrali incidantur hic ascribam. Choniata p. 790 14. et Ephraemius in Chronico:

ἔκ τε Φραγγίσκων Βενετίκων Λομπάρδων
ἐπιλεγέντες εὐγενεῖς ψηφηφόροι
εἰς ἄνακτα χρίουσι τῆς Κωνσταντίνου
Βαλδουῖνον κόμητα χώρας τῆς Φλάντρας,
νεανίαν κάλλιστον, ὡραῖον φύσει,
φιλευσεβῆ τε καὶ φιλόχριστον λίαν,
πρᾶΰν, ἱλαρόν, σωφρονέστατον μάλα,
μερίδα καὶ μέλλοντι διδόντα βίῳ,
πολλῶν ταμεῖον ἀρετῶν θεοδότων,
μάλιστ' ἐραστὴν σωφροσύνης καὶ δίκης.
ὃς εἶχε δὶς κήρυκα τῆς ἑβδομάδος
τορὸν βοῶντα μὴ καθεύδειν μηδένα
τῶν βασιλείων ἔνδοθεν καθ' ἑσπέραν,
μηδὲν νομίμῳ γυναικὶ συνημμένον,
πόρνῃ δ' ἀθέσμως συμβιοῦν ἡρημένον.
ἦν καὶ φύλαξ νόμων τε δίκης τ' ἐννόμου,
γυναικὶ προσχεῖν οὐ θελήσας οὐδ' ὅλως,
μηδ' ἂν μέχρι βλέμματος ἐμπαθῆ θέαν,
ὅσον περ ἀπῆν τῆς συνεύνου τὸν χρόνον. ALL.

p. 24 v. 15. nota fatum Balduini imp. a Scythis captus vivusque in hostium potestatem venit, ac primo Iohanni Bulgarorum regi, mox carceri traditus, modico tempore post miserabili exitu periit, circa annum 1205. fuitque Cpoli interregnum anni unius et mensium quattuor, morte imperatoris non prius explorata, quae ita contigit teste Niceta. captus diu Ternobi fuit: cum autem Aspietes ad Latinos defecisset, Iohannes rex propterea vehementissime exacerbatus aestuansque ira, et dolore in dies ingravescente pene in rabiem actus, Balduino educto e carcere pedes ipsi manusque amputari, deinde truncum in profundam vallem praecipitari iubet, ubi tertio demum die esca volu-

crum miserabiliter exspiravit. haec Nicetas. alii in carcere membratim dissectum tradunt, quod uxori Iohannis regis matrimonii imperiique sui consortium, si ope eius liberaretur, obtulisse per illam procacem reiectamque falso accusaretur. Matthaeus Paris non Bulgariae reginam, sed puellam quandam nobilem fuisse dicit, uti infra videbimus. quibus pro corollario addit noster Logotheta, quod ab aliis praetermissum est, barbarum capiti illius in conviviis illusisse, cranio videlicet maximi principis poculi vice abusum. neque tamen hoc ipsum categorice adstruit: ait enim *ὥς φασί*. utcunque tamen hoc in medium relinquendum sit, de nece ipsius Balduini ne dubitatur quidem. quid igitur sibi volunt illi qui eum post longam peregrinationem et captivitatem carcere eductum sospitem ac incolumem in patriam rediisse volunt? scio repertum fuisse quendam Balduino non absimilem, qui se imperatorem et comitem Flandriae Hannoniaeque mentiretur. nullo namque non tempore inventi sunt qui infimo loco nati mendacio se conati sunt clarissimis inserere familiis. hoc exemplo Pseudo-Balduini, quia nobile est, non gravabor hic, tamen etsi paulo longiuscula sit historia, fide veterum chronographorum adscribere. darem primum locum Alberto abbati Stadensi, qui circa illa tempora vixit. cui succederet deinde Godefridus Sancti Pantaleonis monachus Coloniensis in diligentissimis, quos nuper Marquardi Freheri beneficio accepimus, annalibus sub gestis anni 1225. possem et alios his adiungere, praeclaros quidem et fide dignos, sed stili infaceti homines. sed horum sordibus omissis audiamus potius saeculi nostri

florem illibatum populi suadaeque medullam,

Iustum Lipsium. is in Monitis et exemplis politicis lib. 2 c. 5 num. 8 rem narrat. nonnihil fidei tenebrioni isti ac impostori dedisse videtur Matthaeus Paris, scriptor eius temporis, in Historia maiore, ad annum 1224. adde auctarium Aquicinctinum ad Sigeberti Gemblacensis Chronicon, nuper ab Auberto Miraeo canonico Antverpiensi publicatum. Iacobus Meyerus, Iohannis Iperii (qui anno 1294 vivere desiit) Chronico aliisque vetustissimis Flandriae monumentis et annalibus inspectis, interceptusne sit Balduinus in praelio an occisus parum constare scribit, nunquam posthac inventum. de nebulone Balduinum mentiente vide ipsum ad annum 1225. Christianus Massaeus in Chronico ad annum 1201 captum Adrianopoli imperatorem ab adversariis et abductum in Syriam tradit. ita variant auctores. Dousa.

p. 25 v. 1. *οἱ γοῦν ἀπολειφθέντες*] Choniata p. 814 11. All.

ib. v. 2. *φῶτα* hic superfluum possit videri, et e glossula in contextum irrepsisse; cuius sententiae auctorem habeo Meursium, ex cuius Glossario haec, quae unice huc faciunt, deprompta sunt: *τὸ λαμπρόν ignis*. Constantinus in Tacticis: *θέλων*

μετακινῆσαι ἐκ τοῦ ἀπλήκτου αὐτοῦ ἐποίησε τοῦτο οὕτω, καὶ ἧψε λαμπρὰ πολλά. Glossae Graecobarbarae: τόπος ὅπου ἅπτουσι λαμπρὸν ἤτοι πῦρ. pro eodem τολλαμπρόν (quod est τὸ λαμπρόν) exstat in Turco-Graecia Crusii. sed de voce plus satis. simile autem stratagema legitur apud Livium 21 32, Annibalis, cum superato Pyrenaeo saltu ad Alpes pervenisset et montanos Gallos debellaret. leguntur apud eundem huiuscemodi stratagemata alia, ignibus in castris etiam vacuis accensis ad fallendos hostes. nam ad ignem nocturnae in castris vigiliae agebantur; cuius rei crebra mentio passim in lectione veterum occurrit: Horat. Od. 10 lib. 1; Virgil. 2 Aeneid.; Stat. Papin. Thebaid. lib. 4, lib. 8 et lib. 12; Propert. Eleg. 4 lib. 4, Tacitus aliique historici. vide Homerum sub finem 8 Iliad. nocturnum signum castrense ignis, diurnum fumus. notavit Scholiastes Homeri ad Iliad. 18. pyrasque incensas lego ad speciem maioris exercitus apud Nicetam in Alexio Comneno Porphyrogenito. sed et in militia ignium alius usus, nempe pro litteris; quod elegantissimus Lipsius observavit de Milit. Roman. lib. 5 dialog. 9. Dousa.

p. 25 v. 13. μὴ ἔχων τὸ ἐμποδών] Gregoras lib. 1 p. 16 4. vide etiam Choniatam in Balduino. All.

ib. v. 18. ἐκ βάθρων αὐτὴν] Anna Comnena Alexiad. lib. 14. All.

p. 26 v. 8. Βουλγαροκτόνον] de bello Bulgarico et Basilii imp. triumpho circa annum 1016 consulendus Zonaras Annal. tom. 3 in Basilio Porphyrogenito. meminit et Nicephorus Gregoras. Dousa.

ib. v. 9. καταντήσας καὶ αὐτῆς] minutatim omnia refert Choniata in historia et Ioannes Stauracius de miraculis S. Demetrii martyris. All.

ib. v. 11. ἔδοξε γὰρ αὐτῷ] hunc fuisse S. Demetrium martyrem Thessalonicensium patronum refert Ioannes Stauracius de miraculis S. Demetrii: τότε δὴ τότε ἀωρὶ τῶν νυκτῶν εἰς τέλος Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ τῆς ἐκδικήσεως ῥομφαίαν ἐστίλβωσεν καὶ ὑπέθηξεν ὡς ἐν θηγάνῃ τῷ ζήλῳ τοῦ μάρτυρος. καὶ αἴφνης ὁ ἄγρυπνος τῷ ὄντι φύλαξ καὶ πολιοῦχος ἡμῶν καὶ μέγας τοῦ μεγάλου βασιλέως στρατιώτης Δημήτριος ἔφιππος ἐφ' ἵππου λευκοῦ τῷ Βουλγαράνακτι φαίνεται, καὶ καιρίαν ἀκοντίζει παραχρῆμα τὸν ἄθλιον. ὁ δὲ μέγα παραυτίκα ἀνακραγὼν κατεβόατο τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ Μαναστρᾶ ὡς δῆθεν τρωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ· τοῦτον γὰρ ἐδόκει ὁρᾶν ἱππαζόμενον, ᾧπερ εὐγενεῖ καὶ λευκῷ ἵππῳ ἱππάζετο, τῆς σκηνῆς ἔνδον γενόμενον, καὶ λόγχην ἣν περιέφερε τῇ καρδίᾳ τούτου ἐμβάψαντα. καὶ αὖθις κατεβόατο τούτου καὶ πολλάκις, ὡς καὶ αὐτὸν ταῖς κραυγαῖς θορυβηθέντα καὶ ἀναπηδήσαντα τῆς στρωμνῆς (ἐν γειτόνων γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ σκηνή) εἰσελθεῖν καὶ ἰδεῖν καὶ φανῆναι, καὶ ἀκοῦσαι ὡς σύ με πρὸ βραχέος ἔφιππος τῷ λευκῷ σου ἵππῳ γενόμενος ἐνταῦθα κατέσφαξας δό-

ρατι. καὶ τὸν γενέσθαι περιδεᾶ, καὶ εἰπεῖν "μή σύ γε βασιλεῦ· συμπάθησον, οἴκτειρον. οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. φάσμα σοι γέγονεν, οὐκ ἀλήθεια." ἐκεῖνος εἰς βάθος δεξάμενος τὴν πληγὴν ἐστροβεῖτο δεινῶς, ἐκέκραγε καὶ ἀνωλόλυξε. νύσσεται οὖν τὴν κοιλίαν εὐθύς, καὶ ῥοῦν ἱκανὸν ἀκραιφνεστάτου αἵματος κάτωθεν ἀπορρεῖ, ὅπως ἂν βαφῇ ὁ ποῦς σοι, Δημήτρις, αἵματι τῶν ἐχθρῶν σου ὑπὲρ τῆς σῆς τῆσδε πόλεως. καὶ ἄρχεται ἤδη λειποψυχεῖν. ταῦτα ἰδὼν ὁ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρχιστράτηγος Μαναστρᾶς, ᾗ τάχους εἶχεν, ὕπτιον τοῦτον ἐπιβιβάσας προτροπάδην φεύγει, καὶ κλέπτων τὴν σωτηρίαν μεθ' ὅσου τάχους ὑποχωρεῖ, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἅπαν ἐκεῖνο τὸ μυριοπληθὲς στρατολογικόν, οὕτω ταχέως ὡς εἰ καὶ Βορεάδαι τινὲς κατὰ τοὺς θρυλλομένους τούτους ἐδίωκον· φόβος γὰρ αὐτοῖς καὶ τρόμος ἐπῆλθε κατά τινα ξένην ἀντιπερίστασιν. ἀλλὰ γὰρ οὐκ εἰς μακρὸν τούτῳ τὸ ζῆν, ἀλλ' αὐθημερὸν πρὸς ἡλίου δυσμὰς κατὰ τὸ ἐν ταῖς ἱστορίαις ζῶον μονήμερον θνήσκει βιαίως οὕτως ὁ ἄθλιος τῆς οἰκείας κακίας καὶ ματαιότητος δρεψάμενος τοὺς καρπούς, μέχρις αὐτοῦ τρυγίου τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ ἐκπιὼν καὶ τὸ τῆς ὀργῆς κυρίου ποτήριον, καὶ μεμεθυσμένου θείου ξυροῦ εἰς πεῖραν ἐλθών. ἐπεστράφη γὰρ ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν μὲν ἡ ἀδικία αὐτοῦ κατέβη, εἰς βόθρον δ' ὃν εἰργάσατο πέπτωκε, καὶ μία μαρτυρικὴ βολὶς εἰς ἐκδίκησιν ἤρκεσε τῶν πολλῶν ἐκείνου κακῶν, καὶ αἷμα ἐξέχεε δίκαιον τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ πολλῶν αἱμάτων ἀδίκων ἀντίπονον. in codice Vaticano 163 in margine historiae Choniatae legitur: οὗτος ἐστὶν ὁ ἀσεβὴς Σκυλοϊωάννης ἐπικληθεὶς ὕστερον, ὃν ἀνεῖλεν ὁ μέγας Δημήτριος προδήλως κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιστρατεύσαντα, ὡς ἐν τοῖς ἐκείνου θαύμασιν ἀναγέγραπται. et infra ἀσεβέστατε ἀνθρώπων Σκυλοϊωάννης Βούλγαρε, καὶ ποῖος θὴρ ἀγριώτατος τοιαῦτα εἰργάσατο; μὴ εὕροι ἡ μιαρά σου ψυχὴ τὴν τυχοῦσαν ἄνεσίν ποτε. ALL.

p. 27 v. 2. ὁ δὲ Μιχαὴλ] causas quoque addit Gregoras lib. 1 p. 13 18. ALL.

ib. v. 21. ἐπηύξησε τὴν αὐτοῦ ἀρχήν] Gregoras lib. 2 p. 25 22. ALL.

p. 28 v. 4. ἔνθα καὶ Πέτρον] anno 1216 Honorio III. pontif. Rom. Petrus hic Cortenaeus ex comite Antisiodorensi factus imperator Cpolitanus, eadem hac pagina dicitur in praelio confossus occubuisse. at Antonius Bonfinius (Rer. Ungar. Decad. 2 lib. 7) tradit ipsum in Theodori Dyrrachini tyranni carcere diem suum obiisse, Iole interim sive Iolanta imperium eius administrante. alii in Thessaliae saltibus praeter iurisiurandi religionem et fidem interceptum scribunt, et toto biennio in tetro squalidoque carcere fatigatum ac pene enectum tandem obtruncatum esse anno 1221. DOUSA.

ib. v. 6. ἀνηγορευμένον πρὸς τοῦ πάπα] Latini scriptores rem aliter narrant, ferunt siquidem defuncto Henrico imperium

ab iis qui Cpoli erant delatum fuisse Andreae Ungariae regi vel socero illius comiti Petro Antisiodorensi, de quo statim Andreas pontificem Honorium III certiorem reddidit. Petrus tamen potioribus suffragiis vocatus e Galliis Romam cum uxore et filiis et alio comitatu advolat, et ab Honorio diademate cingitur in ecclesia S. Laurentii extra muros, ne quid iuris Orientale imperium in Occidentale comparasse videretur, et ne Cpolitani patriarchae viribus inungendi Orientis imperatoris detractum videretur. Honorius epistola ad patriarcham Cpolitanum: *nos autem licet id pluries denegassemus eisdem, ne quis posset quemvis de superfluo suspicari, quod in ecclesiae Cpolitanae praeiudicium faceremus, quia timebatur a multis ne, si sic a nobis confusus abscederet, non solum sibi sed universo imperio grave dispendium immineret, condescendentes tandem ipsos sine tuo vel alterius praeiudicio vel contemptu in ecclesia B. Laurentii foris muros urbis duximus solemniter coronandos.* et ut maior auctoritas negotio accederet, comitem illi dedit Ioannem Columnam tit. S. Praxedis. ALL.

p. 29 v. 2. ἔργον μαχαίρας γενέσθαι] hoc quoque aliter narrant scriptores Latini, qui scribunt non armis sed proditione et perfidia a Theodoro Comneno captum: nam cum in via foedus cum Theodoro iniisset, invitatur a Theodoro, et in convivio tum ipse tum legatus capiuntur, reliquis fugatis aut prostratis, et carceri mancipantur. leguntur ad eundem Theodorum Honorii epistolae, quibus eum tanti facinoris accusat, hortaturque ut legatum sedis Apostolicae et Petrum eximat vinculis et solutos sinat; et ni pareat, minas gravissimas incutit. et liberasse postmodum legatum pontificium compertum est. de Petro quid actum sit, silent historici. dubium itaque est an in vinculis e vivis excesserit an libertati restitutus fuerit. certe imperio redditus non est. Richardus de S. Germano in Chronico, nunc primum a doctissimo Ferdinando Ughello in Italiae sacrae tom. 3 edito, anno 1217: *Petrus Altissiodorensis comes in Cpolis imperatorem electus est. Romam veniens cum consorte sua ab Honorio papa apud S. Laurentium extra muros urbis in imperatorem et imperatricem coronantur. qui regnum intrantes et se Brundusium conferentes cum honesto militari exercitu, ibi dominum Ioannem de Columna Card. in Cpol. legatum venturum expectant, cum quo infausto satis omine navigio transfretantes ad portum Dyrrachii pervenerunt. qui pravo ducti consilio, imperatrice eos per mare praeeunte ad civitatem Byzantium, obsidere, et expugnare praeviderunt Dyrrachium, et cum viris non proficerent aut viribus suis, ab obsidione civitatis ipsius digressi sunt. qui errantes per devia et condensa silvarum a Graecis intercepti sunt, de quibus nonnulli in ore gladii perierunt, nonnulli vero capti sunt et carcerali squalore una cum ipso imperatore consumpti. ipse etiam cardinalis captus est et detentus.* hic miscet omnia et tur-

bat Blondus de gestis Venetorum. *Ioannes nunc imperator Venetis promiserat, si ab eis qui a Cpoli detulerunt cum habito a pontifice exercitu Cpolim deportaretur, Dyrrachium eis recuperare, quam urbem Theodorus Epirotes furto dolisque surripuerat. debellaturus autem Dyrrachium imperator hinc Iolem uxorem, inde cardinalem Columnam Cpolim iussit accedere, inchoataque est obsidio, et oppugnationes per dies fere singulos intentatae. sed urbem veteri muro, quem Venetus instaurasset, munitam Theodorus milite abundans ex Epiro fideli facile defensabat, adeo ut imperator potiri desperans sibi constituerit abeundum. et quia mediterraneas Macedoniae urbes invisendi desiderio teneretur, petitam inter solvendam obsidionem a Theodoro fidei publicae securitatem accepit. secundum quam scripto sibi datam ad Aretae amnis portum extensionem in Macedoniae littora primam fecit. inde ad nemorosa Tempe delatus, cum ad montium saltus pervenisset, in silvis tectorum structas a Theodoro duce insidias incidit, et abductus in teterrimum carcerem est coniectus.* primum hic Ioannem Hierosolymorum regem cum Petro Altissiodorensi confundit. res Petri, et quidquid Petro acciderat, Ioanni tribuit. Iole fuit uxor Petri, non Ioannis, soror Balduini primi. Theodorus Michaelis frater eidem Michaeli in principatu successit, quem armis et virtute bellica auctiorem reddidit. Iole tantum navigio Byzantium transfretavit: cardinalis Columna eiusdem Petri, uti laborum comes, ita et carceris fuit. leguntur etiamnum litterae Honorii III ad eundem Theodorum et alios, quibus sollicitat sub poenis etiam gravissimis Theodorum ut Apostolicae sedis legatum e custodia dimittat, alios ut factam iniuriam vindicent et liberationem procurent. ut dicta aliorum historicorum praeteream, qui nec bello pugnasse cum Theodoro Petrum et legatum affirmant, sed exoratos a Theodoro, etiam promissis expensis ad ipsum Byzantium, per illius dicionem iter arripuisse et in convivio captos carceri fuisse mancipatos, reliqua multitudine, quam secum ducebant, profligata. Chronicon Fossae novae, Iordanus, Ricardus de S. Germano, et alii. liberet in his fidem suam Blondus, si potest, si vult sibi fidem in aliis haberi. Raphael quoque Vollaterranus Theodorum hunc Epiri principem, qui Petro Altissiodorensi insidias struxit, cum Theodoro Lascari Graecorum imperatore confundit; narratque Petrum non carceri mancipatum, sed ab eodem in convivio obtruncatum. Sabellius Ennead. 9 lib. 5: Petrus Altissiodorensis ab Honorio pontifice *imperatoriis insignibus ornatus cum Ioanne Columna supremi ordinis antistite retro abiit: mittebatur is in Pannoniam ad arma in Turcos comparanda. ubi vero Brundusium ventum est, imperator Venetis navibus cum uxore et liberis exceptus in Dalmatiam transmittit, Ioanne antistite ad comparandum bellum praemisso. ipse conatus est Dyrrachium Theodoro, qui Epirum*

obtinebat, adimere. gerebat ipse pro imperatore Graeciae, Veneti aliquando antea instauraverant, illa ex improviso suo insederat praesidio. Veneto itaque nomini gratificaturus imperator, tum quia imperii aemulum infense oderat, aliquando Dyrrachium frustra oppugnavit. Theodorus interim pacis studium assimulans, Antisiodorensi insinuatus, ex hoste brevi fit hospes. imperatorem itaque comiter invitatum medio convivio obtruncat, neque foedus nuper ictum neque hospitalia iura reveritus. alii circa nemorosae Thessaliae loca, quae Tempe vocant, insidiis a Theodoro exceptum scribunt, atque in potestatem redactum in vinculis asservatum. All.

p. 29 v. 9. *ἐπὶ τῷ υἱῷ παραδίδωσι*] Belae 4 eius nominis Ungariae regi, Andreae 2, cui ex Hierosolymitana expeditione cognomen *Hierosolymitani* adhaesit cuiusque hic mentio fit, filio uxor fuit Maria, testantibus Ungarorum annalibus, quam imperatoris Graecorum filiam fuisse affirmant; Anton. Bonfinius decad. 2 lib. 7. qui nomen patris exprimeret, praeter Eliam Reusnerum, vidi neminem. hic in Genealogico dicit fuisse Emmanuelis imp. filiam; in quo fallitur. ex Logotheta Mariam (Belae 4, ut opinor, coniugem) clare Theodori Lascaris fuisse filiam discimus. quare castigandus hic eius error, aliorumque fortassis, qui ipsum sequuntur aut quos ipse duces habet. Dousa.

ib. v. 10. *Ἄννην*] *Εἰρήνην* scribendum statim praecedentia et mox sequentia satis manifesto ostendunt, ut pluribus opus non sit ad vulgatam scripturam redarguendam ac convincendam. Dousa.

ib. v. 13. *Ἰωάννην τὸν Δοῦκα τοῦ Βατάτζη*] Ioannes Baptista Egnatius, Cuspinianus et alii hunc Iohannem, *Ducam Batatzem* cognomento, corrupte Iohannem *Diplobatazium* vocant. Dousa.

ib. v. 16. *ἠγάγετο δὲ ἐξ Ἀρμενίων*] huius Gregoras non meminit, qui scribit demortua prima uxore secundam duxisse sororem Roberti imperatoris Cpolitani p. 21 20. All.

p. 30 v. 10. *μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νυμφαίου*] multa de expeditionibus Latinorum in Oriente narrat Choniata in Balduino. All.

ib. v. 19. *Νεοκάστρων*] Anna Comnena lib. 14. All.

ib. v. 22. *Μολδία καὶ ὀψίκια*] de themate *Obsequii* supra quaedam attulimus in notis; *Μολδία* videtur *Moldavia*. Dousa.

p. 31 v. 4. *Ἐρρῆς*] Balduini frater post mortem Balduini tenuit et gubernavit imperium Cpolitanum annum unum et menses quattuor absque imperatorio titulo: nemini enim, ita referente Niceta p. 847 7, popularium suorum regni inaugurationem condonare voluerunt, nisi Balduini morte explorata, quod summopere laudans Choniata in suos Graecos invehitur. All.

p. 31 v. 8. τὸ δὲ κοινὸν πλῆθος ὡς οἰκεῖον] Ephraemius in Chronico

μεθ' ὃν κατάρχει Λατίνων τῶν ἐν πόλει
κλῆσιν Ἐρρῆς σύναιμος ὢν Βαλδουΐνου,
ἀνὴρ ἱλαρός, εὐμενὴς ὑπηκόοις,
πρὸς δὲ στρατηγὸς εὐσθενής, τολμηρίας
ὀξύρροπός τε πρὸς μάχας ἀντιπάλων,
καὶ στρατιώτας γεννάδας ῥωμαλέους
Ἕλληνας ἄνδρας συντεταγμένους ἄγων,
ἐπίλεκτον φάλαγγα καὶ νικηφόρον. All.

ib. v. 11. ἐν γὰρ τὸ τῶν Λεαντίνων ἄστυ ὥστε καὶ σήτει φαγεῖν κατηνάγκασεν] corruptus locus. sensum qualemcunque expressimus. in quo tamen nobismet ipsis non satisfecimus. neque etiam amicis. quorum princeps Dusarumque ac Musarum amor, Petrus Scriverius, aliud suspicatus latere adhibuit familiarissimum sibi communemque amicum nostrum Danielem Heinsium; cui viro quid Graecae, quid Latinae debeant litterae, limatissimi eius ingenii immortales foetus summorumque ac eruditissimorum hominum de illo iudicia abunde testantur, et sentiet maximo cum emolumento posteritas. is coniectura ex tempore nata, et divina prorsus (ita me deus amet) divinatione, depravatissimum hunc locum ita interpolandum dixit: ἐν γὰρ τῷ τῶν Λεαντίνων ἄστει οὐ μόνον σπάνις ὕδατος τοὺς φυλάσσοντας ἐξέκαυσε, λιμός τε, ὥστε σκυτοφαγεῖν κατηνάγκασεν ἀπὸ ἀσπίδων καὶ ἐφεστρίδων αὐτῶν. hoc est: *in Leantinorum quippe oppido haud tantum aquae penuria praesidiarios urgebat ac fames, adeo ut clypeorum et sagorum coria manderent, verum etiam* etc. vel ad verbum *adeo ut clypeis ac sagis coria manducare cogerentur.* de cuius lectionis veritate ne dubita. Dousa.

p. 32 v. 6. λεγάτος vox Latino-Graeca, *legatus.* quae vox et apud alios Graecos scriptores occurrit. vide Glossarium Meursii. Dousa.

ib. Πελάγιον] fuit hic Pelagius episcopus cardinalis Albanus, legatus in Syria et Aegypto, ubi obiit, sub Honorio 3 pontif. Rom. presbyter cardinalis tituli, sive ecclesiae S. Praxedis. vide Onufrium Panvinium et Alfonsum Ciaconium in pontificum et cardinalium historia. Iacobus de Vitriaco Acconensis circa illa tempora episcopus in epistola ad Lotharingos suos, de captione Damiatae: *igitur nonis Novembris, salvatore mundi regnante, domino Petro Albanensi episcopo apostolicae sedis legato solenniter vigilante, anno gratiae* 1219 *capta est Damiata.* Petrum hunc eundem cum Pelagio credere quid vetat? an non et sic rescribendum? Pelagii Albanensis episcopi ac legati diserte meminit in eadem historia Oliverius scholasticus Coloniensis epist. ad Engelbertum archiepisc. Colon. et Matthaeus Paris Anglus in historia maiore ad annum 1219. aliique scriptores

consentiunt, tam veteres quam recentes; ex quorum numero videantur Paulus Aemilius Histor. Gallor. lib. 6 et Ubbo Emmius Rer. Frisicar. lib. 8, recentes quidem ambo sed elegantes et accurati scriptores. verum Ubbo noster variare auctores in pontificii legati nomine annotat, quosdam Pelagium, quosdam Columnam ingerentes, Blondus Histor. Decad. 2 lib. 7, Bonfinius Rer. Ungar. Decad. 2 lib. 7, et alii cardinalem Columnam hic agnoscunt. Cuspinianus (Platinam in vita Honorii 3 sequutus) in Petro Antisiodorensi imp. Cpolitano: *est tum Iohannes cardinalis de Columna legatus declaratus* (*ab Honorio pontifice*) *ad Asiae res reformandas, cum copiis ab Innocentio excitatis.* de Pelagio Anonymus historiae Orientalis et captae Damiatae scriptor apud Vincent. Bellovacens. Spec. Histor. lib. 31 cap. 138: *Damiata multis laboribus capta et per annum vel amplius a nostris possessa, postmodum Pelagio cardinali et legato Templariis et Hospitalariis totoque exercitu Christianorum, excepto rege Hierusalem Iohanne, qui ob quandam discordiam inter ipsum et legatum motam ab exercitu recessit, a Soldano per infortunium captis et graviter afflictis, reddita est paganis.* discordiae huius fomitem an fontem, nisi fallor, satis liquere existimo ex historia Pauli Aemilii, quem vide loco supra citato; et ex eo Meyer. ad annum 1221. Dousa.

p. 32 v. 6. Pelagius cardinalis Albanensis episcopus legatus ab Innocentio III Cpolim mittitur, summa auctoritate instructus, ut Graecos, qui Latinis parebant, a schismate abduceret atque ad ecclesiae sinum revocaret. narrat hoc idem Sabellicus Ennead. 9 lib. 5: *Henricus imperator Christianae pietatis observantissimus se adiutorem praebuit Romani pontificis, legato ad hoc Byzantium misso, ut Graecos subigeret ad Romanae ecclesiae ritum suscipiendum. vix ea res moveri coepta est, cum seditio ingens civitatem invasit, Graecis reclamantibus imperatoris officium esse arma curare, non sacra; satis superque a se datum, qui suam passi essent ecclesiam Romanae subiectam renuntiari. Henricus relictis cum sua pertinacia Graecis ad imperii constitutionem convertitur.* id tamen non Graecorum pertinacia, sed legati imprudentia et nimio in rebus exequendis ardore factum esse, colligi potest ex aliis quoque huiusce Pelagii actionibus. nam *plerique omnes*, ut narrat Spondanus anno 1221 num. 19, *Damiatae amissionis dedecus in Pelagium reiiciunt, qui contra omnium militarium ducum sententiam, ipse earum rerum inexpertus, alienissimo tempore vi censurarum adversus sultanum castra movere inconsulte coegerit, et tantum non ignavissimae morti vel turpissimae servituti florentissimum Christianorum exercitum obiecerit, quo vel tum universam Syriam et Palaestinam, et commodiori tempore etiam Aegyptum et Babylonem totumque Orientem subiugare facillimum fuisset.* nec minus hac

sua legatione asperius functum fuisse, adeoque neque apud imperatorem neque apud Graecos aliquid profecisse tradit idem Spondanus anno 1213 num. 24. All.

p. 32 v. 7. ἐρυθροβαφῆ] ex rerum Latinarum ignoratione factum est ut Acropolita, quod ex more illius gentis esset, ad fastum et insolentiam traheret. quis enim nescit rubra indumenta et reliqua cardinalium supellectilis rubro colore infici. non tamen inde sequitur, quicunque apud eam nationem rubris utuntur vestibus, cardinales esse, ut nugacissime argutatur Zacharias Gergenus in sua Catechesi, qui cum vidisset papam in sede deferri ab hominibus rubris amictis vestibus, inconsiderate et plane ridicule enuntiavit *papam cardinalium quattuor humeris subvehi satellitio stipatum*, τὸν βαστάζουσι τέσσαρες καρδινάλεις μὲ δορυφόρους. All.

ib. v. 15. τὸν πάπαν πρῶτον ἀρχιερέα] nempe iam olim de primatu contentio fuit inter Romanum pontificem et patriarcham Cpolitanum; quam decidit Iustinianus et Romae Cpolim subiecit. patet ex Novella 131. fecit idem Phocas rogante Bonifacio Pontifice; de quo Paulus Warnefridus de Gest. Longobard. lib. 4 cap. 37. Romanusque pontifex semper primatum asserere studuit, reclamante licet et multum repugnante patriarcha, donec sub Balduino Flandro capta urbe fugatoque patriarcha Graeco, Venetoque Thoma Mauroceno (primo ex Latinis patriarcha) electo, *Orientalis ecclesia, cuius olim metropolis erat Cpolis, cum imperatore et universo imperio eius capiti suo Romano pontifici, sicut fuit antiquitus renodata, Romanae ecclesiae sese esse filiam recognosceret; ipse etiam patriarcha huic aspirans operi et applaudens, se dignitatis suae pallium a summo Romano pontifice recepturum promitteret.* verba sunt Henrici (qui Meyero est Hugo) comitis de Sancto Paulo, ex epistola scripta Cpoli, quam annalibus suis inserit Godefridus monachus; qui extat Rerum Germanicarum tomo Freheriano primo. haec acciderunt anno 1203. sed statim, ut videtur, dissiluit haec concordia, iugumque Occidentale detrectarunt Orientales. quo nomine haec ad ipsos a pontifice Romano videtur instituta legatio, de qua insignis Logothetae locus. sed Pelagius legatus surdis occinit, favente Cpolitanis imperatore Henrico Balduini fratre. quanquam anno 1215, tempore Concilii Romani, *Orientalis ecclesia, quod antea inauditum fuit, se subditam Romanae ecclesiae exhibuit. nam Cpoli duo in patriarcham electi Romam venerunt, quos ambos papa consilio cardinalium deposuit, et tertium substituit et investivit et ad sedem propriam remisit.* refert idem monachus in Annalibus. Dousa.

ib. τούτου τὴν μνήμην ἐν ἱεροτελεστίαις ἐκφωνεῖν] hac de re, nempe ut in sacris hymnodiis Graecorum papae Ro-

mani mentio fieret et memoria coleretur, diuturna, ut et de primatu (de quo iam diximus), contentio fuit inter ecclesiam Romanam et Cpolitanam, duravitque ea ad tempora Michaelis Palaeologi, sub quo composita controversia illa unitaeque ecclesiae, etsi neque ista unio perseveravit. haec tria tum paciscebantur, primo ut a Cpolitanis in hymnodiis papae Romani cum quattuor patriarchis mentio fieret, secundo ut liceret cuivis Romam veterem tanquam maius tribunal provocare, tertio ut papae Romano in omnibus deferretur principatus. auctores Nicephorus Gregoras Histor. Byzant. lib. 5, Georgius Phranza Chronici Orientalis lib. 1 cap. 6, Georgius Pachymerius in Excerptis Histor. lib 5, aliique. sed non steterunt postea hoc pacto Graeci, et pontificis memoriam dedignati sunt: idcirco monet Palaeologos in epistola cardinalis Bessarion, inculcatque τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα. vide eruditissimum Meursium in Glossario voce πατριάρχης, et in notis ad epistolam illam Bessarionis Graeco-barbaram, una cum illustris Hesychii opusculis nuper editam et doctissime explicatam. Dousa.

p. 33 v. 9. de monachis et hieromonachis distincte suis locis notavit edecumata quaedam idem doctissimus amicus noster in Glossario. vide in ἱερομόναχος et μοναχός. Dousa.

ib. v. 16. τούτου δὲ τελευτήσαντος] Henrico succedit Robertus, vir non adeo fortis et acris et magni animi dux. Ephraemius in Chronico

τούτων κατάρχει Ῥομπέρτος Βυζαντίδος,
πράγμασι κοινοῖς μαλακῶς κεχρημένος
μετ' Ἐρρῆν κατάρξαντα τὸν τεθνηκότα
Ἄρειον ἄνδρα καὶ πάνυ ῥωμαλέον. All.

ib. ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥομπέρτος] quod auctor hic dicit Robertum Henrici fratrem fuisse, id vero falsissimum est. imo nepos fuit ex Iolanta sive Yolanthide, sorore ipsius (filiam quoque perperam vocat Io. Baptista Egnatius et Cuspinianus) nupta Petro Cortenaeo comiti Auxerrae sive Antisiodorensi, qui et ipse imperator fuit et cui successit Robertus. aliud egit itaque Logotheta, si ita scripsit. nam supra disertis verbis dixit Petrum ex Iolanta Balduini sorore propagasse Philippum Robertum et Balduinum, Robertumque ac Balduinum ipsi in imperio successisse, cedente ultro Philippo maximo natu. aberravit igitur hic eius mens, an manus? nisi culpa haec reiicienda sit in librarios; de quo me amicus meus summus, antiquitatis illustrandae et historiae vindicandae studiosissimus, Petrus Scriverius submonuit, nempe hic scribendum ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ, id est nepos ex fratre vel sorore, vel forte ὁ ἀδελφόπαις pro eodem. vide Eustathium Pollucem aliosque lexicographos. Constantinus Manasses

in opere historico versibus politicis concepto vocat Iustinum τὸν ἀδελφόπαιδα Iustiniani:

ἔνθεν τοι μέλλων τελευτᾶν καὶ γῆθεν μεταβαίνειν
ἐπὶ τὸν ἀδελφόπαιδα βλέπει τὸν Ἰουστῖνον.

elige utrum malis. sane evidentissimus error (Scriverii verba sunt) in loco tam conspicuo tolerari non debet. DOUSA.

p. 33 v. 17. Ῥομπέρτος] videtur Robertus hic in imperio administrando fuisse tenerior, amoribusque et otio indulsisse. cui opinioni Paulus Aemilius subscribit lib. 7, ubi verba eius sic habent: *Robertus Altissiodorensis Graecorum Augustus virginem nobilitatis Byzantiae formosissimam, sed quae desponsa iam fuerat Burgundioni cuidam iuveni florentissimo, sibi matrimonio consociavit, matre puellae autore, laetaque his multo splendidioribus nuptiis. laetitia in necem vertit. Burgundio iniuria magis irritatus quam Caesaris nomine deterritus, manu coacta in domum socrus irruptione facta, novam nuptam auribus desectis, truncis naribus deformavit, anum mari proximo mersit* etc. tragicum hoc exemplum etiam Ioan. Baptista Egnatius, Cuspinianus aliique commemorant, ita ut videatur Robertus fuisse Veneris quam Martis studiosior. sane hoc loco noster paucis eius indolem moresque denotat quasi degenerantis a virtute maiorum. Balduinus 1 ita se gessit, ut ipsis ab hostibus Latini nominis praeclarissime laudatus sit. nam hunc Nicetas ita commendat: *vir erat pius et modestus, ne impudico quidem aspectu mulierem intuitus, quamdiu ab sua coniuge abfuerat* (in hac parte vel ipsi Scipioni praeferendus). *vacabat divinis laudibus, necessitatibus conflictantes sublevabat. suae sententiae advertantes aequo animo audiebat. et quod maximum est, bis qualibet hebdomade vesperi proclamari iubebat ne quis in suo Palatio cubaret, qui alienam mulierem attigisset.* rebus humanis valedixisse perhibetur Robertus anno 1228, imperii annis 7 vixdum expletis. DOUSA.

p. 34 v. 7. nota Acropolitam unum filium masculum octennem Theodoro tribuere ex Armenia uxore susceptum, Gregoram p. 24 3 nullum illum habuisse asserere. ALL.

ib. v. 13. ἔτη δεκαοκτὼ] Gregoras p. 24 1. ALL.

ib. v. 16. μοιχείας] elegans sane et quantivis pretii divinatio Scriverii nostri, legentis μάχας. cui suae emendationi hunc Nicephori Gregorae locum apponebat, Rom. Histor. lib. 2 cap. 1: ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις ὀξὺς μὲν ἦν τὴν ὁρμὴν καὶ ἀνυπόστατος, καὶ πλείστας μὲν προκεκινδύνευκε μάχας, πλείστας δ' ἀνώρθωσε πόλεις καλλίσταις οἰκοδομαῖς καὶ πολλοῖς ἀναλώμασιν, ἀνασοβῶν καὶ ἀναχαιτίζων διὰ τούτων τὴν τῶν Λατίνων ὁρμήν. *imperator vero Theodorus Lascaris celerrimus fuit atque invictus, et plurimis praeliis spectatus, plurimasque urbes pulcherrimis aedificiis magnisque sumptibus ad retardandum et*

repellendum Latinorum impetum instauravit. elogium prorsus idem quod tribus verbis extulit Logotheta. Dousa.

p. 34 v. 17. περὶ τὰς μάχας ὀξὺς θυμοῦ τε] Gregoras lib. 2 p. 24 6. All.

p. 35 v. 6. de hisce patriarchis, Manuele Maximo Michaele Theodoro, Cpolitanis, Nicaeae tamen sedentibus, diximus nonnulla in opere nostro de perpetua utriusque ecclesiae, Occidentalis et Orientalis, consensione, ex quo lector petat, si lubet. All.

ib. v. 9. Κωσμᾶς] in Notitia patriarcharum Κουσμᾶς dicitur. Dousa.

ib. μετ' ἐνιαυτοὺς ϛξ] Notitia patriarcharum tradit vixisse tantum annum 1 menses 4 dies 8. Dousa.

ib. v. 10. Μάξιμος μοναχός] hic antea praeerat monasterio τῶν Ἀκοιμήτων, ut est in Notitia patriarcharum. Dousa.

ib. v. 13. μῆνας ϛξ] Notitia patriarcharum tradit menses 8. Dousa.

ib. v. 14. ὁ Μανουήλ] hic est Manuel Charitopulus in Notitia patriarcharum. Dousa.

ib. v. 18. Βορίλα] dixit supra ut occupaverit Bulgarorum imperium, c. 13. All.

ib. v. 19. de fuga Ioannis Asani filii supra agit Acropolita c. 12 et 13. All.

p. 36 v. 18. de purpureis imperatorum calceis vide quae Meursius fuse in Glossario, in τζάγγαι. meminerunt passim Nicetas et Cantacuzenus. vide et Zonaram in Nicephoro Botaniata et Alexio Comneno. ex Procopii loco, quem vir clarissimus in Glossario adducit, videmus eos ad genua usque pertigisse. hinc Ville-Harduinus: *Morchufles caucha les heuses vermoilles.* et quemadmodum idem amicus ille noster ibidem docet ex Iohanne curopalate in Tzimisce, habebant quoque ius huiusmodi calceorum reges Bulgariae, qui videntur imperatores appellati fuisse. quo nomine ac titulo Asanum Bulgarum cohonestat Hungariae rex Andreas 2, cognomento Hierosolymitanus, in epistola ad Honorium 3 pontif. Rom. *huius intentionis studio, ut securum peregrinationis, divino fulti consilio, pararemus transitum, filiam* (Mariam) *Comnini Theodori Lascari filio nostro* (Belae 2) *duximus in uxorem. eodem etiam animo inter Azen Bulgariae imperatorem, mediante nostra filia, matrimonium celebravimus.* cuius loci me commonefecit Scriverius noster, ut et notae sequentis, Logothetam nempe nostrum Bulgarum semper βασιλέα nominare, pari titulo cum imperatoribus Cpolitanis, cum abstineat in aliarum regionum dominis, nec alio nomine quam regis aut principis dignetur. τῆς Οὐγγρίας ῥήξ, Σικελίας ῥήξ, Ἀχαΐας πρίγγιψ. Iohannem etiam τὸν ῥῆγα vocat, cum Hierosolymorum, uti et nos eum vulgo vocamus, regem intelligeret. quippe

vocabulo *βασιλεύς* quiddam amplius et maius significare voluit quam nos voce *rex* significare consuevimus. et quanquam Graeci regem *βασιλέα* dicunt, nihilominus eodem vocabulo imperatorem etiam Romanum et Augustum exprimunt; vix unus et alter veterum *αὐτοκράτορα* appellant. quamobrem quoties in hac historia vox *βασιλεύς* de Bulgarorum rege et Graecorum principe occurrit (occurrit autem passim), non *rex* sed *imperator* reddenda est. in quo (fatendum est) negligentiores quam par erat fuimus. sane Bulgarus *βασιλεύς* appellatus iam ab antiquo et Nicephori Phocae tempore: constat ex Luitprandi legatione ad illum ipsum imperatorem instituta circa annum 968. *cum, inquit, Christophori filiam Petrus Bulgarorum vasileus coniugem duceret.* notanda quoque quae ibidem leguntur: *de imperiali vestro nomine magna sumus contentione fatigati: ipse enim vos non imperatorem, id est βασιλέα sua lingua, sed ob indignationem ῥῆγα, id est regem, nostra vocabat. cui cum dicerem, quod significatur idem esse, quamvis quod significat diversum.* vide praeterea Glossarium Meursii in *βασιλεύς* et *ῥήξ*. Dousa.

p. 36 v. 14. *πορφυρίδα τε*] ex Acropolita videtur excerpsisse sua Gregoras p. 26 6. All.

ib. *Κωνσταντίνου τοῦ Μεσοποταμίτου*] fuit huius apud Isaacium Angelum imperatorem summa familiaritas. Choniata p. 691 22. Alexio vero illius fratri et ante principatum invisus et post eum parum gratus, quod plurima in Romana re publica movisset et omnia conturbasset, artibus tamen Euphrosynes Alexii uxoris Alexio reconciliatus, summa rerum ad illam devoluta, caeterorum auctoritas et cognatorum quoque imperatoris potentia elanguit; et qui dudum ab imperatore pro nihilo putabatur, nunc omnia poterat, et erat unus instar omnium; unus omnia recte statuere, unus omnium moribus se accommodare, omnia omnibus pro dignitate posse tribuere existimabatur, et ab imperatoris latere non discedebat. qui vero potentia exciderant, aegre ferebant, tum cognati imperatricis, Andronicus Contostephanus, cui Irene illius filia nupserat, et frater illius Basilius Cameterus; qui bilem suam contra imperatricem evomuerunt, et imperatori ad Occidentem abituro plura referunt: se plus Alexium diligere, e cuius salute propria quoque salus pendebat, quam Euphrosynem citra ullam verecundiam in turpissima facinora delabentem et adulteriis thalamum inquinantem. nam cum quo impudenter concumbit, eum etiam ad imperium erectum velle. quare potentia mulieris restringenda, amator e medio tollendus, ne posthac simile piaculum admittatur. dictis indignatur graviter imperator, et post Batatzii adolescentis caedem, regiis spoliatam vestibus in Nemetarium, muliebre monasterium circa Ponti fauces situm, imperatricem abduci iubet. post sex menses Euphrosyne delatorum novis conatibus et Constantini Mesopotamitae

artibus revocata, maiorem quam antea potentiam obtinuit, et maritum a se abalienatum miris blanditiis reconciliavit. Constantinus vero Mesopotamita illius aetatis vertumnus et homo callidissimus et versutissimus ob dominae reditum magis ac magis insolescebat, cum posset omnia apud imperatorem. hinc caniclei officium, quod ab Isaacio obtinuerat ac rursus offerebatur, ut suo fastigio inferius renuit, sed ex lectore diaconum se creari voluit, ut dignitates etiam ecclesiasticas contrectaret. simulat deinde se imperatori non amplius operam navaturum: neque enim permittere canones eundem et deo sacra facere et civilibus negotiis implicari. quare cogitur patriarcha Xiphilinus ut Mesopotamitae, simul et deo et imperatori, et templo et palatio sine fraude canonum inservire liceat, privilegio concedat. nec multo post Thessalonicae pontifex designatur. verumtamen cum cupiditati suae nullum modum statueret, sed vellet laeva templum dextera palatium tenere, fratres suos tanquam clavos et vectes inserebat, ac potius velut inaures de utraque imperatoris auricula suspendebat, ut si quando ecclesiasticis conventibus interesset, nullum dictum aut factum ignoraret, nec quisquam locum suum se imprudente occuparet. Thessalonicam profectus et vix solio collocatus summa cum festinatione Byzantium rediit, et uno digito regebat omnia. sed his cum fieret omnibus exosus, aulicorum criminationibus apud imperatorem impetitus de fastigio illo rerum deturbatur; nec excutitur tantum palatio, sed pontificatu etiam deiicitur, et qui malis artibus ad primarias functiones ecclesiasticas usurpandas pervenerat, primariorum conatibus de solio deiicitur. et hoc modo Mesopotamita Constantinus et duo eius fratres ab administratione rei publicae et ecclesiae removentur, et alii succedunt. All.

p. 36 v. 18. *Δημήτριος*] hunc archiepiscopum Iacobum vocat Pachymerius Histor. lib. 2. All.

ib. v. 19. *τὸ βασιλικὸν περιτίθησι σχῆμα καὶ διάδημα*] praeter honorem illum de quo iam verba fecimus, quod Bulgarorum princeps *βασιλεύς* appelletur, legati quoque eius omnium gentium legatis praeponebantur; quod ex Luitprando liquet. cuius totum ea de re locum hic adscribam: *cumque indignans abire vellem, Leo coropalates imperatoris frater et protoasecretis Simeon pone me sequuntur, haec latrantes: cum Christophori filiam Petrum Bulgarorum vasileus coniugem duceret, symphona, id est, consonantia scripta iuramento firmata sunt, ut omnium gentium apostolis, id est nuntiis, penes nos Bulgarorum apostoli praeponantur, honorentur, diligantur.* praeterea Bulgariae archiepiscopus *αὐτοκέφαλος* supremum in ecclesias suas ius habebat, neque patriarchae Cpolitano aut ulli alii subiectus erat. fidem faciunt Theophylactus in epistol. et Balsamon in

Privileg. patriarch. vide Meursii Glossarium in *αὐτοκέφαλος*. hactenus de privilegiis Bulgarorum. pergamus. Dousa.

p. 36 v. 20. *αὐτόνομος*] de autonomia archiepiscopi Bulgariae plura diximus in syntagmate nostro de perpetua utriusque ecclesiae, Occidentalis et Orientalis, consensione lib. 1. All.

p. 37 v. 1. *σεβαστοκράτορας μεγάλους τε δομεστίκους*] de his dignitatibus consule Glossarium Meursii in *σεβαστοκράτωρ* et *δομέστικος*. Dousa.

ib. v. 2. *ὀφφικίων*] vox iterum Latino-Graeca, *ὀφφίκιον* *officium*, qualis supra *ὁ λεγάτος legatus*, et infra *κομμέρκιον commercium*, *μποτεστάς potestas*, et caetera suis locis annotanda. vide Glossarium Meursii. Dousa.

ib. v. 16. *οἱ σεβαστοκράτορες*] historiam fuse prosequitur Gregoras p. 25 1. All.

ib. v. 22. *ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς*] hinc pelluntur ineptiae pene aniles Volaterrani, quas ille maximas agit lib. 23: Ioannes Batatzes *apud Zacynthum imperii titulum extra patriam annos triginta quattuor tenuit. huic filius Theodorus Lascaris nomen avi materni referens fuit. quem Ioannes e vita decedens Michaeli Palaeologo, viro in armis strenuo, quo duce et administratore utebatur, commendavit. ille expulsis Latinis, pupilloque luminibus orbato et in carcerem coniecto, imperium sibi per nefas vindicavit.* Batatzes Nicaeae imperium tenuit et administravit, non Zacynthi, quem oculis suis, dum imperio potiretur, vidit, nec intueri licuit. nunquam Batatzes Michaeli Palaeologo Theodorum commendavit, neque Theodorum filium Ioannem, sed Theodorus moriens filium suum Ioannem Georgio Muzaloni et Arsenio patriarchae. obtruncato deinde Muzalone filius Theodori Ioannes ab Arsenio et universo senatu Michaeli Palaeologo commendatus est. falsum est praeterea Batatzem Michaele Palaeologo duce et administratore usum fuisse, quod verissimum fuerit de Andronico Palaeologo Michaelis patre. qui tandem luminibus orbatus est a Palaeologo, non fuit ipse Theodorus, sed filius Theodori Ioannes, quo ille pupillo decesserat. hunccine hominem tantis delectatum esse nugis in paucissimis verbis? All.

ib. Michael hic archistrategus, cui in Poemaneno a Iohanne Batatze Graecorum imp. templum exstructum dicit Logotheta, est Michael archangelus, cuius apud Graecos multa veneratio est magnoque in honore eius memoria. hunc *τοῦ ἀρχιστρατήγου* nomine afficiunt Graeci quasi principem Angelorum et caelestis militiae ducem. Michael Glycas Annal. part. 4: *quoniam imp. Basilius Michaelem illum temulentum interfecerat, placandi dei causa multis per urbem locis novas aedes Michaeli principi copiarum caelestium duci exstruxit.* Emmanuel imp. Novella de feriis: *feriamur, inquit, sexta Septembris,* ὅτι ἐν

αὐτῇ τὸ ἐν Χώναις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ θαῦμα τερατουργεῖται, *quia illa die commemoratio agitur miraculi, quod a Michaele archistratego Chonis patratum est.* vide Menologia Graecorum hoc die et octavo Novembris. huius festivitatis cum alii tum Zonaras tom. 3 Annal. meminit in Isaacio Comneno. templorum numini eius dedicatorum et Michaelis nomine nuncupatorum cum alii multi tum Cedrenus in Basilio Macedone meminit, monasterii τοῦ ἀρχιστρατήγου ad Bosporum alicubi Nicephorus Gregoras lib. 5 cap. 1. videndus et Nicetas lib. 7 de imp. Manuelis gestis, item lib. 3 vitae imp. Isaacii Angeli, aliique passim. fuit et inter imperatoris flammeola, Codino curopalata teste, unum archistrategi nomine dictum, ab imagine videlicet τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω τάξεων Μιχαήλ. vide, et interpretem corrige. Dousa.

p. 39 v. 9. τριήρεις τε κατεσκεύασε] haec fusius narrat Gregoras p. 28 20. All.

p. 42 v. 15. Πετραλίφα] meminit quattuor fratrum Petraliapharum, oriundorum ex Francorum gente, Nicetas sub Manuele Comneno libro 2. Dousa.

ib. v. 20. Σταγείρας] Choniata Isaacii Angeli lib. 3. urbium ac regionum nomina in alia atque alia mutata certum est et indubitatum apud omnes. plurima alii suis notis vel commentariis adnotarunt. nos in eruditorum gratiam, eorumque potissimum qui recentiorum Graecorum historias legunt, exscribemus hic schedulam nobis Venetiis ex ms Graeco codice per virum fide doctrina officio et religione praestantissimum, Angelicum Aprosium Vintimilliam, transmissam; ut scias cui debeas hoc, qualecunque sit, eruditionis munusculum. περὶ ἐπωνυμίας πόλεων καὶ τόπων. Ἀμαὶ πόλις ἡ νῦν Χρυσούπολις. Ἀπία ἡ νῦν Κορώνη. Ἀπολλωνία ἡ νῦν Ἱεριssός, ἥτις καὶ Ὄλυνθος ἐλέγετο. Ἄργος Θετταλικὸν ἡ νῦν Λάρισσα. Ἀσία ἡ Ἔφεσος. Πτολεμαῒς ἡ Φιλαδέλφεια. Ἀχαΐα ἡ νῦν Πάτρα. Βοιωτία ἡ νῦν Λιβαδία. Βεριούπολις ἡ νῦν Στρούμπιτζα. Βελεντιούπολις τὸ νῦν Βελεβούσιον. Ἑλισσὸν ὁ Ἐλασσών. Ἐπίδαμνος τὸ νῦν Δυρράχιον. Εὐρώπη ἡ δύσις πᾶσα. Ἡράκλεια ἡ νῦν Πελαγωνία. Θεούπολις ἡ νῦν Προῦσα. Θέρμη ἡ Θεσσαλονίκη, καὶ Ἡμαθία. Ἰλλυριοὶ οἱ Ἀλβανῖται. Ἰλλυρικὸν τὸ νῦν Κάνικον καὶ ἡ Σέρβια. Κετταῖοι οἱ νῦν Μακεδόνες. Κιλικία ἡ Ἀρμενία. Κίλιξ ὁ Ἀρμένιος. Κολοσσαὶ αἱ Χῶναι. Ὀδρυσὸς καὶ Ὀρεστία ἡ νῦν Ἀδριανούπολις. Ὀρθαγορία ἡ νῦν Μάκρη. Ὀλυμπία ἐν Ἀρκαδίᾳ. Πήδασος ἡ νῦν Μεθώνη, ἧς πλησίον Χερρόνησος, ἥτις καλεῖται Πύλος, ἡ πατρὶς Νέστορος, νῦν Ἀβαρῖνος. Πύδνα τὸ Κίτρος. Ποτίδαια ἡ νῦν Κασσάνδρεια, ἤτοι ἡ Βέρροια. Ῥοδόπη ἡ Φιλιππούπολις. Σίρμιον ἡ νῦν Οὐγγρία, πρώην δὲ Γήπεδον. Φωτικὴ ἡ νῦν Βελᾶ. Ἑλλὰς ἡ νῦν ὀνομαζομένη Πελοπόννησος. Εὔβοια ἡ Εὔριπος. adde etiam ex Anna Comnena Μονόλυκος ποταμὸς ὁ νῦν

Βαρηνός. Λιχνῖτις λίμνη ἡ νῦν Ἀχρίς. Τέμπη αἱ νῦν Κλεισοῦραι. Κρηνίδες ἡ νῦν Φιλιππούπολις. Τριβαλλοὶ οἱ νῦν Σέρβοι. Choniata *Κολωνία ἡ νῦν Τάξαρα. Σαρδικὴ ἡ νῦν Τριαδίτζα. Τόππη ἡ νῦν Ἄκε.* Ioanne Stauracio *ὄρος τὸ Ἄθως τὸ νῦν Ἅγιον ὄρος.* Ioanne Tzetze *Μαίονες οἱ νῦν Βούλγαροι.* Pachymerio *Τοχάριοι οἱ νῦν Ἀτάριοι.* Ioanne Lydo *Ἀνακτορία ἡ νῦν Μίλητος. Ὑποπλάκιος Θῆβαι τὸ νῦν Ἀτραμμύτιον.* Georgio Acropolita *Εὖρος ὁ νῦν Μαρίτζα. Ναξειὸς ποταμὸς ὁ νῦν Βαρδάριος.* Nicephoro Gregora *Ταινάρια ἄκρα ἡ νῦν Μαίνη.* ALL. *)

p. 43 v. 19. *μέγας ἑταιρειάρχης*] de hac dignitate vide Glossarium Meursii in *ἑταιρεία καὶ ἑταιρειάρχης*. DOUSA.

p. 44 v. 4. *μέχρι καὶ τῶν πυλῶν τῆς Κ.*] Gregoras p. 27 16 et 28 5. ALL.

ib. v. 18. *ὁ μὲν οὖν Ἄγγελος*] brevius Gregoras p. 28 9. ALL.

p. 45 v. 12. *τῇ σημαίᾳ τὸν ἔγγραφον ὅρκον*] pleraque similia exempla apud alios historicos invenies, quibus cognoscitur rem male cessisse periuris: neque enim fidem frangit homini, qui iureiurando foedus et pacta constabilita amolitur, sed deo, qui has iniurias pulchre ulciscitur. cf. Nicephorus patriarcha in Breviario historico p. 24 D ed. Lupar., de Iustiniano filio Constantini. ALL.

p. 46 v. 9. *τῆς μεγάλης Βλαχίας*] Thessaliae nempe montana, quae magna Blachia dicebantur. Nicetas in Balduino p. 841 13. hinc illius regionis accolae *Μεγαλοβλαχῖται* vocantur a Pachymerio lib. 1 cap. 30. ALL.

ib. v. 20. *παρὰ Ῥωμαίων ἐφιλεῖτο*] hinc plures eiusdem laudes et praeconia apud Graecos posteriores. ALL.

p. 47 v. 6. *νεωτερισμοῖς χρᾶσθαι πεφώραται*] Acropolita non statim post pugnam excaecatum fuisse a Bulgaro Theodorum, sed domi postquam illum excepisset humanissime, cum Theodorus post etiam accepta beneficia res innovare deprehensus esset. Gregoras l. l. rem videtur aliter narrare. et Richardus e sancto Germano in Chronico: *eodem mense Aprili in Graecorum imperio factum est praelium inter Graecos, in quo Comnenus captus est et utroque lumine orbatus.* ALL.

ib. v. 22. *ὁ ἀδελφὸς*] Balduinum fratrem Roberti facit Acropolita, Matthaeus Parisius in Histor. Anglic. filium. in eo concordant eum fuisse puerum nec ferendo oneri parem. sic quoque historici Latini. ALL.

p. 48 v. 13. *ξυνέθετο γοῦν ὁ ῥὴξ*] Richardus a S. Germano in Chronico: anno 1231 *rex quondam Hierosolymitanus apud Reate ad papam vadit, de cuius assensu obtinet ut cum filio imperatoris Cpolitani de filia sua contrahat, et ipse sit curator*

---

*) cf. Bandur. animadvers. in Constantini Porphyrog. de them. l. 1 p. 10.

imperii, donec in maiori constitutus aetate perveniat ad legitimam. mare apud Venetias intrans vadit collato exercitu Cpolim. ALL.

p. 49 v. 8. *δύο ἐνιαυτοὺς*] hoc duorum annorum intervallo Ioannem regem in Galliis exercitum comparasse et in Italiam se ad pontificem contulisse Reate, tandem Venetiis copias imposuisse navibus et Cpolim applicuisse, scribit Gregorius Nonus in Regestis. ALL.

p. 50 v. 7. *τῆς ἐγκυκλίου*] Anna Comnena lib. 5 Histor. *τοῖς προϊσταμένοις τὴν ἐγκύκλιον παιδεύεσθαι παιδείαν*, et *ταῦτα δὲ λέγω ἀχθομένη διὰ τὴν παντελῆ τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως ἀμέλειαν.* encycliam eruditionem improprie hic Grammaticam intelligit noster Acropolita, licet alii aliter exponant. cf. Tzetzes Chiliad. 2 v. 522. ALL.

ib. v. 21. *ὁ ῥήξ*] de hac voce Glossarium Meursii in *βασιλεύς* et *ῥήξ*. DOUSA.

p. 52 v. 15. *ἐγεννήθη γὰρ αὐτῷ*] eadem prosequitur Gregoras p. 29 15. caetera conveniunt. intersunt tamen inter Gregoram et Acropolitam: nam in Gregora legati ex Bulgaris veniunt, in Acropolita ab imperatore mittuntur; in Gregora filia Bulgari Helena decennis est, in Acropolita novennis. ALL.

p. 53 v. 8. *Θεόδωρος*] legi nescio quid huius Theodori, sed memoria non suggerit quodnam illud fuerit: ad res tamen mathematicas spectasse suspicor. ALL.

p. 54 v. 3. de Blemmide pluribus alibi egimus. edita sunt illius Philosophica et Logica, et orationes duae de processione spiritus sancti per me in Latinum versae. multo plura sunt in bibliothecis. penes me sunt eiusdem oratio, *ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα*, et historia de sancto Paulo et aliis patribus, qui in Latro monte solitariam vitam egerunt, elegantissime et ad antiquum succum conscripta. in Vaticana legitur eiusdem *λόγος ὃς ἐπεστάλη τῷ βασιλεῖ, βασιλικὸς κληθεὶς ἀνδριάς· ἔστι δὲ καὶ μοναστaῖς καὶ παντὶ σπουδαίῳ λυσιτελής.* principium: *νόμος ἀρχῆθεν συμβαίνων τοῖς πράγμασι τοὺς ὑπηκόους εἰσφέρειν τῷ βασιλεῖ.* ALL.

p. 55 v. 1. *ὁ Τρινόβου ἀρχιερεύς*] Acropolita *ὑπὸ τῶν Κωνσταντινουπόλεως τελῶν*, Gregoras *τῷ τέως ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης τελῶν Ἰουστινιανῆς.* et consentit Ephraemius in Chronico:

τῷ τηνικαῦτα ποιμενάρχης Τρινόβου,
τῷ Βουλγαρίας ὑποκείμενος θρόνῳ,
οὐκ οἶδ᾽ ὅπως κέκριτο συνόδου κρίσει
θεσπίσματί τε τοῦ κρατοῦντος Αὐσόνων
τιμὴν πατριάρχου γε καὶ κλῆσιν ἔχειν,
κήδους τινόντων τῶν κρατούντων οἱ χάριν.

Acropolita memoriae lapsu vel parum rebus ecclesiasticis intentus

haec de Ternobi episcopo scripsit. de Ternobi autonomia nos etiam alibi. Ternobum porro omnium Haemi urbium munitissimam et praestantissimam dicit Choniata, in montis vertice sitam, firmis circumdatam moenibus. All.

p. 55 v. 9. τὴν δυτικὴν] Gregoras p. 30 6. All.

p. 56 v. 15. ἔφημεν] cap. 31. All.

p. 58 v. 8. Σκυθῶν] cum Ioannes Ducas rerum potiretur, maxima Scytharum multitudo ab Hyperboreis effusa ad Caspium mare descendit, et eorum duce Sitziscane defuncto filii eius Chalaus et Telepuges exercitus dividunt. Chalaus Caspium et Iaxartem fluvium ad Septemtrionem relinquens per inferiorem Asiam descendit: Telepuges limitibus imperii sui constitutis meridiem versus Caucasi cacuminibus et deinceps mari Caspio, per Massagetarum et Sauromatarum regionem proficiscitur, subigitque gentes omnes quae Maeotidem paludem et Tanaim accolebant. deinde Tanai superato adversus Europaeas gentes multas ac varias et ex iisdem Scythis ortas impetum facit, quae impressione illa perterritae mutandas sibi sedes censuerunt: neque enim illis satis fiduciae ad resistendum erat, sed omnes et gentes et urbes trepidabant et velut spicae in area terebantur. unde et hi Scythico bello desperato pellibus palea plenis pro ratibus usi cum uxoribus et liberis Istrum transierunt, nec brevi tempore in Thracia oberrarunt, idoneam sibi coloniam quaerentes, decem milibus haud pauciores. ex Gregora. All.

ib. v. 9. de Tartarorum colluvie et barbarie varii varia scripserunt, Haithonus Armenius in Orientali historia, Marcus Paulus Venetus in itinerario, Alexander Gagninus in Sarmatia Europaea, et complures alii. omnium luculentissime Vincentius Beluacensis in Spec. Histor. lib. 31 et 32 ex Simone de Sancto Quintino et Iohanne de Planocarpi; quaedam etiam ex historia Tartarorum. hos Vincentii auctores secutum video Ant. Bonfinium Rer. Ungar. Decad. 2 lib. 8, ubi statim in initio de mirandis Tartarorum moribus nonnulla praemittit, Ungarorum gesta cum ipsis bella post commemoraturus. illic vide, si fortasse ulla tibi lubido est cognoscendi bipedes nequissimos, homines, ut ita dicam, non homines, aut potius magna parte belluas, si vera sunt quae de iis vulgo traduntur ab illis qui aut ipsi gentem viderunt, aut a fide dignis ea quae referunt accepere. Dousa.

ib. v. 12. Εὔρον] Ἕβρον legendum aut saltim intelligendum videtur amicissimo nostro Scriverio. et sic aliquoties infra, et apud Nicetam. adhibe tabulas Ptolemaicas, Mercatoris item atque Ortelii praestantissimorum geographorum lucubrationes. Dousa.

p. 60 v. 2. ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης dignitas in Byzantinorum imperatorum aula non postremo loco habita est, ut apud Curopalatem legimus. Witichindo est *mensae ministrator*, aliis *dapifer*.

quem dapiferatus honorem seu praefecturam mensae iam *tum* sub Constantino Magno ita distributis officiis institutam et Russiae principi assignatam, ut alia aliis, testatur Nicephorus Gregoras lib. 7 cap. 8. vide V. C. Marquardi Freheri Origines Palatinas parte 1 cap. 15 renovatae editionis, et Meursii Gloss. in *Δομέστικος*. DOUSA.

p. 60 v. 15. *τῆς τοῦ θεοῦ ἀντιλήψεως*] non arma, sed dei gratia est quae pugnat. Gregoras p. 83 19 de Alexio Strategopulo. ALL.

p. 63 v. 14. *ὁ μέγας Χαρτουλάριος*] de hac dignitate consulatur Glossarium Meursii. DOUSA.

p. 65 v. 4. *παρεσπόνδει*] cf. Anna Comnena lib. 7. ALL.

p. 67 v. 17. *θνήσκει*] mortis causam, quam hic tacuit Acropolita, narrat Gregoras p. 44 7. ALL.

ib. v. 18. *σωφρονική τε καὶ ἀρχική*] Irenes et Ioannis Ducae pietatem aliaque ad pios usus opera prosequitur Gregoras ibidem. de hac eadem Pachymerius in Historia. ALL.

p. 68 v. 18. *καλέσασα τοῦτον μωρόν*] Anna Comnena Histor. lib. 2: *καὶ ἡ θατέρου ἄτερον οὐκ ἐλάνθανε σχέσις. καὶ εἰς ἔργον οὔπω τὰ τῆς γνώμης ἀπέβαινεν, ἔνθέν τοι καὶ μωρὸν καλέσας αὐτὸν ἐπυνθάνετο λέγων, τί ὧδε ποιήσων ἥκεις;* ALL.

p. 70 v. 10. *τούτους γὰρ πρὸ βραχέος*] Gregoras p. 37 4 brevissime. ALL.

p. 71 v. 18. *ὁ πρωτοσέβαστος*] adi Glossarium Meursii in hac voce: facies operae pretium. reliqua autem quae hic commemorantur dignitatum nomina et functiones idem amicus noster longe doctissimus suis locis accuratissime explicat. quem virum quotiescunque nomino, si eum debito honore encomiisque ab exquisita et excellenti eruditione repetitis non afficiam, scito quia illa nomen ipsum praefert causam esse. DOUSA.

p. 72 v. 17. de purpureis imperatorum crepidis, an ocreis? supra egimus; item de tiara et pileo ad exemplum pyramidis in altum surgente et acuminato. de quo nunc audiendus Nicephorus Gregoras sub finem historiae suae, in Naenia: *de capitis porro tegumento, apud superiores imperatores moris erat ut aetate provectiores aulici proceres pileis turbinatis* (*καλύπτραις πυραμίδος ἐχούσαις σχῆμα*) *serico tectis uterentur, pro dignitate cuiusque.* atque haec imperii symbola haberi subdit Logotheta. quod et insinuat Iohannes Cantacuzenus Histor. Rom. sive Byzantinae lib. 1 cap. 5, ubi pileum istum *συνεκδοχικῶς* lapidem appellat, cum in apice pilei lapis visendae magnitudinis ac incomparabilis pretii spectaretur. Graece est *τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λίθον.* et lib. 4 cap. 37 *λίθῳ κεκοσμημένος πῖλος*, notante V. C. Iacobo Pontano S. I., cui illum auctorem praestantissimum, hactenus ignotum, luce nuper donatum, ut et Georgii Phranzae Chronicon, debemus. sed Latine tantum, quod unice dolemus.

de sandaliis imperatoriis idem Cantacuzenus lib. 2 cap. 14 et lib. 3 cap. 27. videndus etiam Leunclavius in Pandecte Historiae Turcicae. praetor Graeciae historicus, quem saepe vir magnus producit, ait *recepta Cpoli venisse in manus Graecorum imperatoria Balduini II symbola, quae quidem haec fuerint, καλύπτρα formae Latinis usitatae et unionibus distincta, cum lapillo rubri coloris in vertice capitis* (eius hic meminit Logotheta), *calciamenta cocco tincta, gladius vagina de coccinei coloris serico facta vestitus.* coniunge haec cum iis quae a nobis supra de pileo et calceis rubris annotata sunt. Dousa.

p. 73 v. 21. *παρὰ τῶν Ταχαρίων*] Chalaus Sitziscanis filius, ut supra diximus, superatis Tanaidis fontibus Europam devastavit. alter Sitziscanis filius Telepuges Caspiis angustiis superatis, Sogdiana a tergo relicta, Bactrianis et Oxosogdo flumine ad radices magnorum montium progressus cum exercitu hibernat. montes quod una continenti serie cohaerent, unum veluti montem conflant, et Taurus dicitur, qui Asiam universam mediam dividit, incipiens ab occasu proxime Aegaeum mare, et Asiam secans ad subsolanum ventum, iuxta Oceanum sese terminans. vere maximorum gregum aut armentorum instar montium cacumina superant, et populos subiectos invadunt, et Indiam penetrant, quanta in utraque Indi ripa patet; qua subacta in Arachosiam et Carmaniam iter convertunt, et gentibus illis facile devictis ad Chaldaeos et Arabes perveniunt. deinde ad Babylonios et Assyrios transgressi Mesopotamiam occupant, et loci amoenitate allecti errores finiunt. tertio anno Iaxarte fluvio traiecto Asiam inferiorem sibi vindicant, nec tum quieverunt, sed tribuni alio atque alio missi Persas primum et Parthos et Medos subigunt, deinde Armeniam maiorem ascendentes Colchidem et finitimam illi Iberiam excurrunt. praedia postmodum amoenissima, et delicatissimi agri, quibus illi summopere delectati sunt, effecere ut, quam animo iam possidebant, Asiam interiorem excurrerent, et imperii sui limites littoribus maris terminarent. gentibus tamen, quas inviserant, annua tributa imposuerunt, et pro sua libidine quidvis in illas decernunt. tandem Assyriorum Persarum et Chaldaeorum moribus exculti, patrio numinis cultu contempto ad eorum religionem inclinarunt, illorumque mores et instituta rebus in omnibus secuti sunt. hi Musulmanos, quos alii Turcas vocant, eo tempore pugnis et excursionibus assiduis acriter hostiliterque divexabant. All.

p. 74 v. 12. *σωτηριῶδες τοῦτο φάμενος τυγχάνειν ἀμφοῖν*] Gregoras p. 41 1. All.

p. 76 not. v. 3. *τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ Μεθοδίου*] etiam Onuphrius Panvinius in Chronico Germano patriarchae successorem facit Methodium hoc nomine 2. Nicephorus Gregoras tamen lib. 3 cap. 1 et 2 Germanum habuisse successorem

scribit Arsenium monachum, illum ipsum puta, cuius Logotheta infra meminit et Manuelem Arsenium vocat, monachum Apollonia accersitum, unoque die diaconum sacerdotem ac patriarcham factum. idem in notitia patriarcharum, quantum colligere possum (nam ea post Manuelem Charitopulum philosophum lacera est et interrupta) Arsenius Autorianus appellatur. sedit Germanus in throno iuxta Onuphrium annos 17 menses 6. catalogus ms patriarcharum Gretzero citatus annos tantum 17 habet. DOUSA.

p. 77 v. 22. *τῆς μονῆς τοῦ Βηρός*] Choniata p. 595 4. ALL.

p. 80 v. 10. *Δραγωτᾶν*] ita ms exemplar. malim tamen quemadmodum post sequitur, ut sit *ὁ Δραγωτᾶς*. *Dragotes* sive *Dragutes* nomen proprium viri etiam alias occurrit. DOUSA.

p. 81 v. 14. *ὁ Λιτοβόης Νικόλαος*] Choniata p. 564 11 meminit cuiusdam Litoboës militis in exercitu Ducae sebastocratoris, qui ex barbarica cohorte ducem nactus alia via sine ulla noxa Ducam servavit in clade Isaacii a Blachis accepta. ALL.

p. 84 v. 9. *τῷ τῆς Ῥοδόπης ὄρει*] Anna Comnena lib. 14: *κατὰ γραμμὴν παράλληλον κεῖται τῷ Αἵμῳ.* ALL.

p. 87 v. 16. *κατὰ τὸν κωμικόν*] Chremylus ad Carionem servum in Pluto apud Aristophanem: *ἀλλ' οὔ σε κρύψω· τῶν ἐμῶν γὰρ οἰκετῶν πιστότατον ἡγοῦμαί σε καὶ κλεπτίστατον.* ALL.

ib. v. 20. *ἐγὼ φησίν*] eodem astu Iuvenius Celsus promeritas poenas, quod adversus Domitianum coniurasset, effugit. vide Dionem in Domitiano. ALL.

p. 88 v. 4. *ἀσκὸν διαφυσήσας*] simile quid legi in vita S. Theodori Studitae a Niceta Alexii filio perpetratum, tanti patris infortuniorum miserto. en verba. *ἔγνω καὶ ταύτην τοῦ δικαίου τὴν παρρησίαν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἐν ἅπασιν ἀταπείνωτον. ἀμέλει καὶ αὐτὸν πάλιν ὡς εἶχεν ὁρμῆς τὸν Νικήταν πρὸς τὸν ἅγιον πέμπει, πληγὰς νῦν σφοδροτάτας ἐντεῖναι αὐτῷ παρακελευσάμενος καὶ κατὰ μέρη καὶ μέλη ταῖς μάστιξι διαξᾶναι καὶ ὅλον αἰκισμῶν θεῖναι ὑπόπλεων. οὗ καὶ τὸν ὅσιον καταλαβόντος, ὅτου τε ἧκοι χάριν ἀναγγείλαντος, ὁ δὲ τοῦτον ἅμα τῷ λόγῳ τὸν χιτῶνα σὺν εὐθυμίᾳ ψυχῆς ἀποδυόμενον καὶ τὰς σάρκας πρὸς τὸ μαστίζεσθαι εὐτρεπίζοντα. "τοῦτο γάρ μοι" φησὶν "ἐκ πολλοῦ καὶ ἐφετὸν καὶ προσδόκιμον." ἀλλ' ὁ συμπαθὴς ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ αὐτόχρημα ἐλεήμων, ὡς μόνον ἴδοι τὰς τιμίας ἐκείνας σάρκας γυμνάς, ἃς καὶ χρόνος καὶ νηστεία ἐσχάτως ἐξέτηξεν, ἐκλάσθη ὅλως καὶ τὴν ψυχὴν ἔπαθε, μηδὲ προσχεῖν ὅλως μηδὲ ψαῦσαι ταύταις τὸ καθόλου τολμήσας, πολλοῦ γε καὶ δὴ χερσὶν αἰκίσαι ἢ μάστιξιν. ὅθεν καὶ σοφόν τι ἐν ἑαυτῷ βουλευσάμενος, ὡς ἂν καὶ τὸ παρὰ βασιλέως δόξῃ ἀφοσιοῦν καὶ τοὺς συνόντας λάθοι, ὡς τετυφὼς εἴη τὸν ἅγιον, προβάτου δορὰν ἐνεγκὼν καὶ ταύτην ἐπὶ τῶν ὤμων θεὶς τοῦ ἀνδρός, κατὰ ἐκείνης, ὡς εἶχε, τὴν τῶν μαστίγων ποιεῖται καταφοράν, τὸ*

μόνος καταλειφθῆναι μετὰ μόνου προοικονομησάμενος διὰ τὴν περὶ τὸν ἄνδρα, φησίν, αἰδῶ καὶ τὴν τῶν σαρκῶν ἔκτηξιν. ἵνα δὲ καὶ ῥανίδας ὑποδεικνύειν ἔχῃ τοῦ ἀπὸ τῶν πληγῶν αἵματος, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὢ γνώμης εὐγνώμονος, τὸν οἰκεῖον αἱμάσσει βραχίονα σιδηρίῳ ἐκκεντήσας, καὶ τὸ ἐκεῖθεν ῥεῦσαν τὴν μάστιγα ἐπιβάψας, οὕτω ταύτην ἐξελθὼν δείκνυσιν σαρκὶ φοινιχθεῖσαν καὶ αἵματι, αὐτὸς δῆθεν ἀσθμαίνων καὶ ὑποκρινόμενος τὸν κατάκοπον, καὶ εὐλογηθεὶς παρὰ τοῦ ὁσίου ὁ θεοφιλὴς οὗτος, καὶ εὐχαῖς ταῖς αὐτοῦ προπεμφθεὶς ὁδοῦ εἴχετο, μισθὸν οὕτως ὑπερφυᾶ κάλλιστον ἔργου δεξάμενος. All.

p. 88 v. 13. quomodo S. Demetrius sit Thessalonicae κηδεμὼν et πολιοῦχος, inter alios pluribus explicuit Ioannes Stauracius de miraculis S. Demetrii. et Nicolaus patriarcha monodia de excidio Thessalonicensi: ποῦ μοι, Δημήτριε μάρτυς, ἡ ἀήττητος συμμαχία; πῶς τὴν σὴν πόλιν ὑπερεῖδες πορθουμένην; πῶς ὑπὸ σοὶ πολιούχῳ ἡ ἐχθροῖς ἄβατος, ἀφ' οὗ χρόνου ταύτην ἥλιος ἐθεάσατο, τοσούτων κακῶν εἰς πεῖραν ἐγένετο; πῶς τῆς τῶν δυσσεβούντων ὀφρύος ἠνέσχου κατορχουμένης τῆς ἱερᾶς προστασίας; πῶς ὑπέμεινας ταῦτα καὶ διεκαρτέρησας; All.

p. 90 v. 19. πεπλούτηκεν εἰς εὐτυχίαν] hoc maxime improbatum est a Ge. Phranza lib. 1 c. 5: *hoc maxime modo imperium ad Michaelem ex Palaeologis imperatoribus primum pervenit, quod utinam ne unquam pervenisset.* All.

p. 91 v. 8. φιλόσοφος] corrigendum hic animadvertit Meursius, ὁ Φίλης. eius mentio pluries in hac historia. atque huius sine dubio gentilis est ille Philes cuius exstat *historia animalium.* quae sententia est illius doctissimi viri, quem modo nominavi. Dousa.

ib. v. 16. ἐκεχειρίαν] cf. Ioannes Tzetzes Chil. 2 v. 58 de significatione huius nominis. All.

p. 92 v. 19. ὁ Γαβαλᾶς] repugnante licet scripto codice legendum ὁ Γλάβας, uti mox infra diserte perscriptum est, Dousa.

p. 94 v. 16. ἱππαγωγούς] cf. Ioannes Tzetzes Chil. 6 v. 329. Suidas: ἱππαγωγὸς ναῦς ἡ τοὺς ἵππους, καὶ τοὺς ἄνδρας ἄγουσα. ἱππηγὸς dicitur a Polybio. idem in ῥῦμα. ex hoc monstrum facit Sabellius *Hippagenes,* Ennead. 9 lib. 5: *quas habuit centum viginti arcilia: sic enim dicunt Veneti navigia ad convehendum equos; Graeci Hippagones vocant.* All.

p. 95 v. 11. μετὰ τοῦ δεσπότου] exactius Gregoras p. 47 13—49 4. All.

p. 99 v. 11. παραχειμάσας οὖν] Gregoras p. 49 4—7. ait reditum parasse, quod ibi nollet hibernare.

ib. v. 22. ἐς Φιλίππους ἐπήξατο] Gregoras p. 49 7—21. et mirum sane Gregoram iudicium adeo celebre, quo forte Graecia et dignitate personarum et probationum veritate et iudicum

frequentia nullum vidit illustrius, adeo obtruncasse deartuasseque ut neque pes neque caput in eo appareat. Ge. Phranza temere confundit omnia, qui iudicium hoc sub Batacio factum sub Theodoro illius filio ponit. *quae res eum in suspicionem captati imperii, cui per id tempus Theodorus Lascaris iunior praesidebat, per calumniam vocavit.* secundo, quaestioni praefuisse, cuius tum apud imperatorem plurimum valebat auctoritas, Arsenium patriarcham cum aliis iudicibus. et tamen Arsenius post illud iudicium ex Apolloniade accitus in patriarchatum evectus est. tertio, episcopus, qui illi suadet ut consilii sui conscios ediceret, etiam iureiurando promittit illos solos ex legibus poenas daturos, Michaelem ab omni supplicio immunem ac liberum abiturum. et hoc fuit praeter sententiam imperatoris; et episcopus promittit nunquam postea observanda. quarto, probationem ferri candentis Michael ad probandam suam innocentiam poscit. *quodsi hoc non est satis, obsecro te, domine, hoc mihi da, ferrum in camini flammas coniectum et etiam atque etiam vehementerque candens manibus complectar, prunasque in sinum immittens, sperans deum, qui tres pueros in camino ignis liberavit, et oculum illum omnia contuentem semperque vigilem, qui scrutatur renes et corda, quique novit nec cogitasse nec concepisse me de quibus interroges, illaesum, si ei placuerit, ab adustione servaturum.* hoc vero merum mendacium est: semper enim ab huiusmodi ferri candentis experimento abhorruit, palamque edixit se ut Romanum legibus Romanis, non barbaris, quando ille mos barbarorum erat, iudicandum esse. quinto, ineptissime ab episcopo deterretur Michael ab illa probatione, cum episcopus ille ad eam suaderet, qui comperta postea Michaelis mente verba illa protulit. cum itaque omnia confundat et mutilet pro libidine Phranza, nos eo neglecto ex aliis scriptoribus rem adeo singularem illustrabimus. Henricus quoque Spondanus in Continuatione Annalium miro anachronismo, ut semper solet, hoc idem iudicium sub Theodoro ponit, sub quo affectasse imperium Michaelem Palaeologum scribit. All.

p. 100 v. 1. *Νικόλαος*] Nicolai huius quoque mentio fit supra loco nimisquam corrupto. *μαγκλαβίτης* nihil aliud est quam custos ad aulae ianuam, clava armatus, quam *μαγκλάβιον maniclavium* appellabant. vide Glossarium Meursii in *μαγκλάβιον* et *μαγκλαβίτης*. Dousa.

ib. *κατεῖπε πρὸς τὸν βασιλέα*] saepe alias etiam in suspicionem affectati imperii sub hoc Batacio venisse Michaelem Palaeologum habeo ex Ge. Pachymere lib. 1 cap. 7, qui ibidem exponit quomodo Batacius securitatem sibi parabat. All.

ib. not. v. 7. *ἡ διὰ μύδρου ἀπόδειξις*] ferri candentis experimentum ad innocentiae probationem nota etiam Graecis ea

tempestate in usu fuisse. Georgius Pachymerius lib. 1 Historiae Graecae testatur *se adolescente nonnullos massam ferream candentem manibus citra noxam sustulisse, atque ita innocentiam suam per miraculum testatam reddidisse.* et diu post haec tempora adhuc *ferrum ignitum ab illaesa muliere contrectatum* scribit Cantacuzenus Histor. Byzant. lib. 3 cap. 27. Dousa.

p. 100 not. v. 11. *Φειδίας καὶ Πραξιτέλης*] novum mihi hoc semper visum fuit Phidiam Praxitelemque, duos nobilissimos statuarios ac caelatores, magorum ac praestigiatorum loco haberi. si non nugatur Graeculus, profecto velim doceri quid sibi velit et quo alludat auctor. Dousa.

p. 101 v. 15. *Καλλιμάνου ἀδελφή*] Pachymerius, ut supra, non hasce cum Thamare Callimani sororis nuptias, sed cum filia Michaelis despotae secreta sponsalia suspicionem affectati imperii movisse tradit. All.

p. 102 v. 5. de purgationibus per monomachiam et ferrum candens vide doctissimas et eruditissimas Martini Delrii dissertationes, et Sixtum Senensem Biblioth. lib. 2 in fine. sunt a sacris canonibus damnatae et interdictae sub poenis gravissimis. All.

p. 103 v. 4. *ἡ διὰ μύδρου ἀπόδειξις*] mirum quid in hoc ipso genere de muliere adultera sed poenitente, et episcopo Didymotichensi commemorat Ioannes Cantacuzenus Histor. lib. 3 cap. 27. addam ipso tempore Lascarium hanc purgationem ferri candentis maxime fuisse in usu, ut oculatus testis refert Pachymerius lib. 1 (p. 33 2—14). et nota *καὶ εἶδεν ὁ γράφων ἡβῶν τῷ τότε ὑποστάντας τινὰς τοιαῦτα, πλὴν ἀλωβήτως ἀπαλλάξαντας τὸ θαυμάσιον.* pyrae eversae probationem in homicidio apud Cyprios lego apud Theodorum Prodromum de Rhodanthes et Dosiclii amoribus lib. 1. All.

ib. v. 13. *ὁ τῆς Φιλαδελφέων*] hic est Phocas Philadelphiensis episcopus, quem cum Arsenio patriarcha videtur confundere Phranza. All.

p. 107 v. 6. *ὁ Μανουήλ*] non ergo Arsenius, ut Phranza. Gregoras: *ὅμως ἔδοξεν ὅρκοις αὐτὸν βεβαιώσαντα* etc. verba habes superiori capite. sed magis distincte et accurate Pachymerius p. 22 8. All.

p. 108 v. 7. *καὶ ὁ βασιλεύς*] Gregoras p. 49 21. All.

p. 109 v. 2. *γεγονὼς ἄφωνος*] Gregoras p. 50 6. All.

ib. v. 4. *ἰφόλβιον*] corrigendum censet Meursius *φόλβιον*, barbara et peregrina voce, herbam significante. de qua sic in Glossario: *φόλβιον herbae genus.* Demetrius Cpol. Hieracosophii lib. 2 cap. 1: *φολβίου βοτάνης, κόστου, σμύρνης ἀρρενικῆς, στάχους Ἰνδικοῦ.* occurrit illic pluries. videturque *beta* esse, quae Italis *foglia molla.* Scriverio vero nostro aliter videtur, qui legendum putat, levissima mutatione β in κ, *ἰφόλκιον*, ut dicat

medicos scarificationem cucurbitularum pedibus adhibuisse, et ἐφόλκιον sive attractorium quoddam medicamentum scarificationi iniecisse et applicasse ad eliciendum sanguinem, cui rei εὐφόρβιον aptum etc. Dioscorides Aesclepiadesque alii videntor. de morbo autem imp. Io. Ducae Batatzis Nicephorus Gregoras lib. 2 cap. ult. Dousa.

p. 109 v. 15. τοῖς τοιούτοις ἐπεχωρίαζε] Gregoras p. 50 8. All.

p. 110 v. 3. τῷ ἐκεῖσε προσκυνήσῃ Χριστῷ] in hac aegritudine Ioannis pietatem et nummorum in pauperes profusionem fuse enarrat Georgius Pachymerius (p. 70 8), qui a Christianis principibus omnino audiendus est. All.

ib. v. 14. ἑξήκοντα καὶ δύο] Gregoras p. 50 16. et nota annos vitae illius Acropolitam numerare sexaginta duos, Gregoram sexaginta: in annis imperii conveniunt, cum uterque tres et triginta imperii numeret. All.

ib. v. 18. δαψιλεστέραν] admirabitur non nemo quanam ratione eiusmodi imperatores, qui paulo ante reliquam regiam supellectilem hostibus cesserant et omnia sua amiserant, extorres, et non sine continuis illisque immensis sumptibus, nunc cum Bulgaris nunc cum Latinis nunc cum Christianorum hostibus, et quod maius cuipiam videri poterit, cum Graecis ipsis belligerantes, tot recolligere pecunias potuerint, ut larga etiam manu largitionibus et retributionibus, non familiaribus modo sed exteris, supra etiam imperatorum consuetudinem effusissimis providerint. cessabit omnino admiratio, si revocentur in memoriam quae Pachymerius de aerario Ioannis et Theodori scribit p. 68 6. All.

ib. v. 22. Ἄννης] mortua namque Irene Annam Alemannam Manfredi Siciliae regis sororem uxorem duxit. Gregoras p. 45 7 et 91 22. Pachymerius lib. 3 p. 181 9 et infra p. 185 7. huius Annae postea imperium adeptus Michael Palaeologus maxime cupiens fuit. itaque inflammatus libidine ferebatur, ut neque pudor neque pietas neque hominum fama a cupiditate illa revocarint. mulieris castimoniam et artes et ipsius imperatoris conatus Pachymerius lib. 3 p. 181 14 sqq. expressit. All.

ib. v. 23. Μαρκεσίνης] rem fusius pertractat Gregoras p. 49 9 sqq. quae Gregoras de Nicephoro Blemmyda et exclusa Marcesina ab ecclesia tradit, videtur hausisse ex epistola encyclica eiusdem Nicephori, quae quia adhuc inedita est, quod sciam ipse, et digna sit quae ob pietatem et summam in Christianam religionem zelum teratur omnium manibus, hic exscribam Graece; quae est: Νικηφόρου μοναστοῦ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ τὰ Ἠμάθια ἡσυχαστηρίου τοῦ Βλεμμύδου ἐπιστολὴ καθολικωτέρα καὶ πρὸς πολλούς, ὅτι ἡ ἀρχόντισσα ἡ Μαρκεσίνα, ἡ ἐξόχως ἐρωμένη τῷ βασιλεῖ καὶ διὰ τοῦτο πάντων ὑπερτεροῦσα, καὶ αὐτῆς τῆς Αὐγούστης πρωτεύουσα τυραννικῶς, εἰσέφρησεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς

σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, ἐν ἐκείνῃ τῇ μονῇ τῶ τότε διαγόντων ἡμῶν, εἰσῆλθε δὲ καὶ πρὸς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ τελουμένης τῆς λειτουργίας, καὶ ἀπεκλείσθη παρ' ἡμῶν τῆς ἱερᾶς ἀκροάσεως καὶ ἀπεδιώχθη μετὰ αἰσχύνης, ὀδυρομένη τὸ γεγονὸς ἐπὶ αὐτῇ. πάλιν ἡμεῖς ἐν πνεύματι τολμητίαι, καὶ πάλιν ἡμῖν ἀπειλαὶ καὶ περιστάσεις καὶ κίνδυνοι. ἔτι τὴν κοσμικὴν ἐσμεν σοφίαν ἀπαίδευτοι, καὶ στυγητοὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀποτρόπαιοι. πάλιν ἀντιφερόμεθα ταῖς ἀρχαῖς, καὶ εἰκότως ἀπελεγχόμεθα δύσχρηστοι. μικρὸν τῆς τῶν δεινῶν ἐπιφορᾶς ἀνεψύξαμεν, καὶ ὁ Σατὰν ἤγαγεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀσελγῆ τε καὶ φαρμακόν, τῆς οἰκουμένης τὸ πρόσκομμα, τὸ παγκόσμιον σκάνδαλον μετὰ τοῦ αὐχένος καὶ τῆς ὀφρύος καὶ τοῦ φρυάγματος, τάχα μὲν καταπλήξων καὶ καταπαλαίσων ἡμᾶς ἤδη ταῖς τῶν ἀλγεινῶν ἐκδειματωθέντας καὶ προκατασεισθέντας ἐπαγωγαῖς (τοῦτο γὰρ ᾠήθη, πτωχοὺς τὴν διάνοιαν καὶ τὸν τῆς ψυχῆς τόνον παρειμένους εἰδώς), ὄντως δὲ τῷ μόνῳ σοφῷ τε καὶ ἰσχυρῷ κατασοφισθησόμενός τε καὶ ἐκνευρισθησόμενος. ἄθρους ἀκάθεκτος ἡ μαινὰς τῷ ἡμεδαπῷ σεμνείῳ προσέρραξε μετὰ βαρείας ὅσῳ καὶ σφοδρᾶς τῆς πομπῆς, ὀξύρρου δίκην χειμάρρου πολυμιγοῦς. ἑωρακότες αὐτὴν οἱ περὶ τὰς πύλας ἡμέτεροι, καὶ ὅσοι τῶν ἐντός, πεφρίκασι, διαπεφωνήκασιν. εἰσερρύη πανετοίμως καὶ εἰς αὐτὸν τὸν νεὼν τῆς θείας καὶ μυστικῆς ἐπιτελουμένης θυσίας ἡ ἐναγής. ἡμεῖς δέ, καὶ ταῦτ' ἐν ἀμηχανίᾳ γεγονότες τῷ ἀδοκήτῳ τοῦ πράγματος, ἀπείργομεν εὐθὺς τὴν μοιχαλίδα τῆς ἱερᾶς ἀκροάσεως, τῆς κοινῆς καὶ συμφώνου τῶν πιστῶν εὐχῆς τε καὶ ὑμνῳδίας. ἀποτροπιαζόμεθα τὴν ἀσχήμονα, τὴν ἐκτόπως τοῖς νόμοις τοῦ Χριστοῦ ἐνυβρίζουσαν καὶ τὴν ὕβριν δημοσιεύουσαν, ὅλαις ὁρμαῖς ἐξοστρακίζομεν τῶν ὁσίων τόπων τὴν βέβηλον, περιδεεῖς μὲν ὄντες τῇ ἀσθενείᾳ τῆς σαρκὸς καὶ ὑπότρομοι, τῷ τοῦ κυρίου δὲ κρατίστῳ φόβῳ τὴν ἄνθρωπον ἐκκρουόμενοι, καὶ τοῦ παρανομῆσαι τὸ θανεῖν μᾶλλον αἱρούμενοι, καὶ τὸ τῇ ἀκοινωνήτῳ συνεκκλησιάσαι τῶν ἀπευκταίων πλέον ἡγούμενοι τοῦ πικρῶς ἀπαλλαγῆναι τοῦδε τοῦ σκήνους, πληγὰς ἐν αὐτῷ καὶ καθείρξεις καὶ λιμώξεις, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ἀπειλουμένων, ὑπενεγκόντες διὰ βίου παντός. τῶν μὲν γὰρ παρόντων ἀνδρῶν τὸ βιαιότατόν τε καὶ μονιμώτατον, μὴ περαιτέρω τῆς τοῦ δεσμοῦ διαρρήξεως ἐξισχῦσαν, τῇ ἐπικήρῳ συγκατεστράφη ζωῇ, μεγίστων ἀντιφιλοτιμησάμενον καὶ ἀκαταλύτων ἐπάθλων ἐσμόν· τὸ δ' ἀστοχῆσαι νόμων θεοῦ, καί τι τῶν θελγόντων τὴν αἴσθησιν προκρῖναι τῶν τοῦ κυρίου θεσμῶν, τὸ ἀπερρῖφθαι προξενεῖ ἐξ αὐτοῦ, πικρίαν ἀνύποιστον, αἰσχύνην ἀπέραντον. χρὴ μὲν οὖν ἡμᾶς τὴν ἐν προσευχαῖς ἀληθίζειν ἐπίκλησιν καὶ οἷα τέκνα τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀγαθὸν ἐνεργεῖν, εἰ καὶ ὁ χοῦς ὑποσύρει, συντόνως ἀνθέλκειν ἑαυτοῖς πρὸς τὰ ἄνω διὰ τὴν πρὸς τὸν ὕψιστον πατέρα αἰδῶ, καὶ τὸ πολίτευμα ἔχειν, ὡς ἐν πατρίδι, ἐν οὐρανοῖς, ἔρρειν ἀφέντας πᾶν γεηρὸν καὶ πρό γε τῆς ἀναλύσεως, εἰ δὲ τῆς πρώτης οὐκ ἐφικνούμεθα τάξεως, πρὸς τὰς ἀνεκφράστους ἀπολαύσεις τέως ὁρᾶν αἳ δὴ βραβεῖα τοῖς ἐν ἀρετῇ κα-

μοῦσι προητοιμάσθησαν, καὶ πᾶσαν θλῖψιν ὑποφέρειν διὰ τὴν αἰωνίζουσαν εὐκληρίαν (οὐ γάρ ἐστιν ὅλως τοῦ νῦν καιροῦ τὰ παθήματα, κἂν ὁπόσα κἂν ὁποῖά ποτ' ἂν εἴη, πρὸς τὴν ἐλπιζομένην ἀντίδοσιν ἄξια), εἰ δὲ καὶ τῆς τῶν μισθωτῶν διαμαρτάνομεν ὁμηγύρεως, κἂν γοῦν τῇ ἐσχάτῃ μοίρᾳ τῶν σωζομένων ἐγκαταλέγεσθαι καὶ τῶν δεσποτικῶν προσταγμάτων ἀντέχεσθαι, δεδοικότας τὸ τῆς περιφρονήσεως ἐπιτίμιον, τὴν ἐν γεέννῃ κατάκρισιν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ προκινδυνεύειν αὐτῶν, εἰ δεήσειεν, ἐπεὶ πόσης ἀνοίας ἐστὶ τὸ μικρῶν τιμωριῶν τὰς μείζους καὶ πανροτέρων βασάνων τὰς διαρκεστέρας ἀλλάξασθαι; καὶ μᾶλλον εἴπερ αἱ μὲν αἱ βραχεῖαι σωφρονίζουσι καὶ καθαίρουσι (τίς γὰρ ζήσας οὐχ ἥμαρτεν; ἀπὸ ῥύπου δὲ τίς καθαρός); αἱ δὲ λάχος εἰσὶν ἀναφαίρετον. ὥσπερ γάρ τις ὁπωσοῦν ἐπταικὼς ἐκλογῆς ἑαυτῷ προκειμένης κολάσεων, εἰ τῶν τήμερον κουφοτάτων, μετρίων ἴσως τινῶν ῥαπισμῶν, προέλοιτο τὰς ἐπιπονωτέρας εἰς τὸ ἑξῆς, οἷον στρεβλώσεις, ξέσεις, μελῶν ἐκτομάς, ἀφρονέστατος κρίνοιτ' ἂν δικαίως καὶ ἀλογώτατος, οὕτως ὁ τῶν ἄρτι προελόμενος δυσχερῶν τὰς ἐσομένας ἀλγηδόνας ἐν αἰῶνι τῷ τῆς ἐκτίσεως, ὅταν ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι δοκιμάσῃ τὸ πῦρ, ἀνοητότατός τε καὶ ἀθλιώτατος. παραπλησίως καὶ ὁ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπάτην ὑπὲρ τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν ἠγαπηκώς. καὶ οὗτος γὰρ ὄντως τετύφλωται, καὶ σκιᾶς ἐπειλημμένος ἢ νηὸς ἴχνους ἐν ὕδασιν οἴεταί τι ἔχειν οὐδέν, ἐπείτοιγε εἰ φιλοδοξῇ, ζητείτω δόξαν τὴν ἀληθῆ τε καὶ μένουσαν, μὴ τὴν ψευδομένην καὶ παραρρέουσαν, ἀνθρώποις προσκείμενος καὶ θεῷ ἀφιστάμενος. ὁ γὰρ ἀνθρώποις σπεύδων ἀρέσκειν οὐκ ἔστι δοῦλος Χριστοῦ, καὶ εἰς πάντες ἄνθρωποι λέγουσι καλῶς, τούτοις ὁ ἀληθὴς λόγος ἀποκληροῖ τὸ οὐαί, κἂν οὐχ οἱ πολλοὶ τῆς ἴσης γνώμης ἡμῖν. ἀλλὰ μήτ' ἐν πονηρευομένοις παραζηλοῦν διδασκόμεθα, μήτε τοὺς τὴν ἀνομίαν ποιοῦντας ζηλοῦν, κἂν οὗτοι πατέρες εἶεν, ἀφιέναι προσῆκον αὐτοὺς καὶ ἀκολουθεῖν ὀπίσω Χριστοῦ, τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ δεδράχθαι, τῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων ἐξέχεσθαι· μὴ οὕτως γάρ τις κοινὸν ἄξιος οὐκ ἔστι Χριστοῦ. τοῖς τοιούτοις ἐπειγόμενοι λογισμοῖς ἀπελαύνομεν παραυτίκα τῶν θείων σηκῶν τὴν ἀνόσιον, οὔτε τὸν ἅγιον ἄρτον τῇ ἀναιδεῖ καὶ ἀκαθάρτῳ δοῦναι τολμήσαντες, οὔτε μὴν ἔμπροσθεν τῆς καλινδουμένης τῷ τῆς μοιχείας βορβόρῳ τοὺς λαμπροὺς βαλεῖν καὶ μαργαρώδεις λόγους τῆς ἱερᾶς τελετῆς. ὅθεν ἐν κυρίῳ καρτεροῦμεν τὰ ἐπερχόμενα. cuius sententia per me in Latinum conversa edita est a doctissimo Odorico Raynaldo Annalium tomo 14. hic Spondanus anno 1255 num. 16 mira oscitantia Nicephorum a Blemmyda dividit: *cum pellex eius quaedam, quae maiori pompa quam ipsa Augusta incedere consueverat, ab ingressu templi Blemmydae prohibita ab eius abbate Nicephoro magnae virtutis atque auctoritatis viro* etc. sane hic abbas Nicephorus a Blemmyda deiectus non est. All.

p. 111 v. 19. φημισθεὶς αὐτοκράτωρ] quamvis enim imperium iure haereditario ad Theodorum Lascarim veniret, quia

is a patre vivente non appellatus fuerat imperator, eo defuncto communi totius exercitus consensu ac nobilium omnium ac procerum concursu imperator salutatur: constabat enim Ioannem nemini omnium nisi filio imperium relinquere voluisse, quod et pius esset in liberos et nemini alteri id destinaret. quare autem filium vivens nullo modo designare voluerit, pluribus prosequitur Gregoras lib. 3, qui subdit: *ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον παρ' ἑκόντων τῶν ὑπηκόων ἁπάντων καθεσθεὶς ἐπ' ἀσπίδος κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος.* All.

p. 112 v. 7. *ἐχήρευε τοῦ πατριαρχοῦντος*] Gregoras p. 55 3. All.

ib. v. 11. *πολλοῖς ἐπὶ τῷ Βλεμμύδῃ*] Gregoras p. 55 7. Acropolita Manuelem vocat patriarcham demortuum, Gregoras Germanum: sed de his nos alibi egimus. All.

p. 113 v. 7. *μοναχόν τινα*] Gregoras p. 55 13. All.

ib. v. 13. *ἐν μιᾷ ἑβδομάδι*] huius ordinationem per hebdomadam absolutam, uti non ita usitatam in ea ecclesia, narrat Acropolita, de qua nos egimus in tractatu de ordinationibus Graecorum. All.

p. 114 v. 4. *ἐξορμήσας*] Gregoras lib. 3 p. 55 23. All.

ib. not. v. 6. *μνίκα*] ita contracte *καὶ ἐπικεχυμένως* scriptum in manu exarato codice, quod in versione resolvendum putavi in *Μελένικον*, *Melenicum*. de quo dubitari non oportet. est autem *Μελένικος* civitas non longe a Thessalonica. Georgius Cedrenus in Basilio Bulgaroctono, qui circa annum 1010 imperavit, dicit imperatorem *ἐλθεῖν εἰς τὰ Ζαγόρια, ἔνθα τὸ λίαν ὀχυρώτατον ἵδρυται φρούριον ὁ Μελένικος*, *venisse ad Zagoria, ubi in longe munitissimum castellum nomine Melenicum confugerint Bulgari, in saxo situm ac praecipitiis ac vallibus altissimis undique cinctum.* *Ζαγορὰ ἡ Μυσία* *Mysia*, ubi Haemus mons, ut est apud Nicetam. Dousa.

p. 130 v. 2. *Βατκούνιον*] Nicetas *Βακτούνιον* scribit. Dousa.

ib. not. v. 4. *πρωτοσέβαστον καὶ πρωτοβεστιάριον*] de his dignitatibus consulendum esse Glossarium Meursii supra monuimus. Dousa.

ib. not. v. 5. *μέγαν στρατοπεδάρχην*] quantae dignitatis fuerit *magnus stratopedarcha*, ostendit idem Meursius in exactissimo opere. item quis *magnus domesticus* et *protostrator*, quae officii nomina mox subsequuntur, nullibi melius quam ibi disces. Dousa.

ib. not. v. 6. *πρωτοβεστιαρίτην*] differebant dignitate et munere ὁ *πρωτοβεστιάριος* et ὁ *πρωτοβεστιαρίτης*. clarum, ecce, ex hoc loco, et annotatum iam ante ex Codino V. C. Iohanni Meursio. vide Glossarium in *βεστιάριον*. Dousa.

p. 131 v. 21. *πολλὴν συλλεξάμενος στρατιάν*] Gregoras lib. 3 p. 56 9. All.

p. 132 v. 6. *τὸν Περσάρχην*] Gregoras p. 56 4 aït foedus cum Turcis, quod pater percusserat, renovasse. All.

p. 133 v. 12. *καὶ ἦσαν ὅπλοις κατάφρακτοι, οἱ δὲ Σκύθαι κοῦφοι ὁπλῖται*] Romanos milites induxit etiam supra gravi armatura munitos et propterea inhabiles, contra Scythas levibus armis expeditos succinctosque, ubi Balduinum a Scythico equitatu circumventum captumque scribit. Herodianus lib. 7, in expeditione quadam Maximini adversus Germanos, hoc eodem pene eum militiae genere usum tradit: *μάλιστα δὲ οἱ ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξόται πρὸς τὰς Γερμανῶν μάχας ἐπιτήδειοι δοκοῦσιν, ἐπιτρέχοντές τε αὐτοῖς κούφως οὐ προσδοκῶσι καὶ ἀναχωροῦντες ῥᾳδίως: caeterum iaculatores sagittariique gerendo adversus Germanos bello magnopere idonei videntur, siquidem expediti hostem opprimunt incautum, facileque rursus in tutum se recipiunt.* iaculatores hos domo Mauros Osrhoenos Armeniosque et Parthos fuisse, ibidem auctor innuit. eodem militiae seu malitiae genere Balduinus imperator a Scythico equitatu circumventus oppressusque videtur. Dousa.

p. 134 v. 1. *ἐμεμαθήκεισαν γὰρ*] Gregoras p. 56 13. All.

ib. v. 8. *ὁ μὲν τῶν Βουλγάρων*] Gregoras p. 56 16. All.

p. 135 v. 22. *πόλιν κινουμένην*] et ante Theodorum Anna Comnena Alexiad. lib. 13: *καὶ ἦν φοβερὸν θέαμα ἐκεῖνο τὸ σύνταγμα καθάπερ τι πόλεως τεῖχος ἀλλήλοις συνηρμοσμένοι.* lib. 15: *καὶ εἶπες ἂν ἰδὼν πόλιν τινὰ ἔμψυχον πεπυργωμένην πορεύεσθαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκείνην κινουμένην σύνταξιν.* All.

p. 141 v. 5. *ὁ Σεπτέμβριος ἐφεστήκει μήν*] Gregoras p. 57 8. All.

p. 142 v. 21. *ὁ Μιχαὴλ ὁ Κομνηνὸς*] Gregoras p. 57 19. All.

ib. v. 22. *ὁ μέγας Κονόσταλος*] *magnus comes stabuli.* *Κόντος* (Italorum *conto*, et *conte* Gallorum) *comes*, *σταῦλον* et *σταῦλος* sive *στάβλος* Graeco-Barbaris *stabulum*. est igitur *Κοντοσταῦλος* sive *Κονοσταῦλος* (ita melius quam *Κονόσταλος*) qui Italis *contostabile*, Gallis *connestable*. *ὁ μέγας Κονοσταῦλος* non postrema dignitas in Palatio Graeco fuit. consule Meursium in Glossario. Dousa.

p. 143 v. 3. *ἐταράχθη*] Gregoras p. 57 23. All.

ib. v. 13. *ὅτι περ*] Gregoras p. 57 24. nec diversa sunt quae Phranza commemorat. All.

ib. v. 16. *ταῦτα ἐκεῖνος ἐμάνθανε*] Pachymeres lib. 1 c. 9. All.

p. 146 v. 5. *τοῦτον ἐδέξατο*] Gregoras lib. 3 p. 58 15. Pachymerius p. 25 18. All.

ib. v. 20. *τὸν Κομνηνὸν εἰς ἡγεμόνα*] Gregoras p. 58 19. ex Gregora sua habuit Phranza lib. 1 c. 2. All.

p. 147 v. 8. *ἀνὴρ δέ τις*] Gregoras p. 59 3. All.

p. 147 v. 9. Ἀμήρας] apud Cedrenum Nicetam Zonaram aliosque Graecos eius notae scriptores Ἀμήρας saepissime occurrit. etiam apud Latinos. ex iis unum solummodo producam, quia res tanti non est. Sigebertus Gemblacensis ad annum 647: *Persa quidam simulans se velle adorare Haumar amiram Saracenorum, infixo in ventrem eius gladio peremit eum.* item ad annum 766: *Constantinus imperator et Habdallas amiras pari vaesania in orthodoxos desaeviunt.* est autem *amira* Arabico vocabulo praefectus *imperium obtinens.* hinc *amiravisus* sive *amiravissus* apud scriptores expeditionum Hierosolymitanarum. apud quos, ut et in vita Sancti Ludovici, *admiratus* invenies, apud alios *ammuratus*, item *almuratus* et *amiraeus*. in Ottone Frisingensi est *admiraldus* ad annum 1101: *ab Alexio Memphaeorum regi seu admiraldo praesentati.* aliique recentiores *ameras* pro Turcico imperatore usurpant. et arabum principibus *amerae* appellationem prae caeteris semper arrisisse docti annotarunt. hinc et apud plerosque Europaeos *amiral* pro thalassiarcho seu praefecto maris. vide viri magni notas in Curopalatem, et Meursii Glossarium in ἀμηρᾶς, ἀμηραῖς, ἀμηράλιος et ἀμηραδία. Dousa.

ib. v. 18. Πελάρπακις est *Beglerbegus* apud Turcas (quos hic Persas vocat Logotheta), dignitatis nomen satis notum. *Beglerbegi* significat ἄρχοντες ἀρχόντων, *domini dominorum;* et ipsi *Bassae* appellati. in ms Chronico Cpolitano apud Meursium Μπεγλερμπεῖς scribitur; et saepe ibi occurrit. vide Glossarium. praetor Graeciae historicus, Leunclavio saepius laudatus, Πεκλάρπακις scribit, et dicit *Beglerbegorum officium respondere dignitati vel officio maximi stratopedarchae* (idem hic innuit Logotheta), quem nunc *Generalem campi* vocare solemus. vide incomparabilis viri Pandecten Histor. Turc. cap. 14, ubi et *emires* exponit. Dousa.

p. 148 v. 16. ὁ τατᾶς τῆς αὐλῆς nomen dignitatis in aula Cpolitana, cuius meminit Codinus, de vestimentis eius et ornatu. sed nullum munus suo tempore fuisse scribit. non satis liquet an huius Tatae mentio fiat in depravata veteri inscriptione Graeca, quam haec nobis meditantibus suggessit multiiugae lectionis vir mihique amicissimus Petrus Scriverius: *ΕΤΕΙΜΗΣΑΝ. ΤΑΤΑ. Ν. ΟΙ. ΓΟΝΕΙΕ. ΒΑΤΑΚΗΣ. ΚΑΙ ΑΠΟΦΗ. Κ-ΓΤΝΒΑΒΕΙΣ. ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ.* extat in *Caraler* in Galatia, producitque ex schedis Busbequianis V. C. et de republica litteraria optime meritus Ianus Gruterus, Inscription. p. 1128 2. Dousa.

p. 149 v. 18. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοῦ Δυρραχίου] cf. Anna Comnena Alexiad. lib. 12 et 13. All.

p. 150 v. 16. τοὐντεῦθεν εἰς ἀποστασίαν] Gregoras lib. 3 p. 56 2 ieiune admodum. fusius Pachymerius lib. 1 c. 30. All.

p. 154 v. 6. ὁ δὲ Κομνηνὸς] Gregoras p. 56 10. ex Gre-

gora sua hausit Phranza lib. 1 c. 2. cf. Pachymeres lib. 1 c. 9 p. 25 21. ALL.

p. 154 v. 14. τοὺς αὐτῷ καὶ στράτευμα] Pachymeres lib. 1 c. 10 p. 26 9. ALL.

ib. v. 19. Ἀξιόν, non Ἀξειὸν neque Ναξειὸν scribendum nota ex Ioannis Tzetzes Chil. 10 v. 186. ALL.

ib. Ναξειὸν ὀνομάζουσι] certa est et liquida emendatio nostri Meursii, qui legendum monuit Ἀξειόν. nam veteribus Bardarius fluvius Ἀξιός dicebatur. testis Zonaras Annal. tom. 3 in Basilio Porphyrogenito. de Axio fluvio Nicetas lib. 3 de rebus gestis Isaacii Angeli, et multa Nicephorus Gregoras lib. 8. hunc Iohannes Tzetzes, ut est apud Ortelium in Thesauro Geographico, *Bardare*, Sophianus *Vardati* vocat. corrigendus in hac re insignis Theophylacti locus in Epist.: θάτερον δὲ τὸ τοῦ γείτονος ποταμοῦ, ὃν ἡ παλαιὰ μὲν καὶ Ἑλληνὶς Ἀξιόν, ἡ νέα δὲ καὶ βάρβαρος ὀνομάζει Βαρδάριον. perperam in ms ὀνομάζει Βαρασνάριον. quod observatum quoque sagacissimo Meursio. vide Glossarium in Βαρδαριῶται. DOUSA.

p. 155 v. 9. ὁ δὲ Σκούτερις] quid? an *Scuteris* hic nomen proprium, an scribendum Σκουτέρης; Σκουτέρης sive Σκουτέριος officii nomen. ferebat scutum ac labarum imperatoris, Codino teste. quem vide, ut et Meursii Glossarium in hac voce et in διβέλλιον. marchionis dignitatem habuisse docet Gregoras lib. 7. meminit cuiusdam *Glabae Scuterii* Cantacuzenus lib. 3 cap. 69. DOUSA.

p. 156 v. 10. Θεόδωρος] Pachymeres p. 26 20 vocat Manuelem. ALL.

p. 162 v. 7. ἐπεὶ δὲ ἐναπελείφθη] Gregoras p. 60 12. ALL.

ib. v. 10. ἵνα δὲ καὶ εὐπρόσωπος] Gregoras p. 61 2. et nota, quam Acropolita imperatoris filiam vocat Irenem Constantino Toecho nuptam, a Gregora vocari, non sine memoriae lapsu, Theodoram; quod etiam infra inculcat p. 63 6. namque Theodora, quemadmodum et Eudocia, innuptae remanserant. nota etiam Pachymerium Histor. lib. 1 p. 35 22 tres tantum illi filias tribuisse. ALL.

ib. v. 22. νόσῳ] Gregoras p. 61 18. morbi illius naturam exprimit Pachymerius lib. 1. ALL.

p. 163 v. 2. κατὰ σκέλη τεσθεὶς] dedi manuscripti codicis scripturam. lege κατασκελετισθεὶς, et infra τοῦτο συμπεριπλέκων. huius loci emendatio debetur elegantissimo et ingeniosissimo Heinsio nostro. DOUSA.

ib. v. 3. τὸ μοναδικὸν] paulo ante obitum, ut scribit Gregoras p. 61 22. nec dissentit Phranza lib. 1 cap. 3, ut alii viri principes et imperatores, et ex vulgo quicunque in ea natione pietatem cultumque divinum colere videri volunt, imminente morte facere suevere. paulum enim antequam vita excedant,

quare vero id agant, fuse alibi diximus, monachorum habitum induunt. nugantur itaque Theodorus Monembasiensis et eius stolidissimus exscriptor Matthaeus Cigala, qui aiunt eum in Sosandrorum monasterio monachum factum pie admodum vixisse tandemque mortem obiisse: *καὶ βασιλεύει ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος χρόνους δ΄. καὶ εἶδε τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου, ὅτι εἶναι μάταια, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εἶναι αἰώνιος. ἄφησε τὴν βασιλείαν καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Σωσάνδρων, καὶ ἔγινε καλόγηρος, καὶ εὐαρέστησε τῷ θεῷ διὰ τῆς ταπεινώσεως. καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν.* ALL.

ib. v. 5. *ἐξομολόγησιν ἐπεποιήκει*] Gregoras brevius p. 61 24. ALL.

ib. v. 6. *τὴν εὐαγγελικὴν μιμησάμενος πόρνην*] Lucas evangelista cap. 7 v. 37: *καὶ ἰδού, γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς* etc., *peccatricem* appellans prostitutae pudicitiae mulierem. cuius resipiscentia in exemplum passim adducitur. haec *γυνὴ ἁμαρτωλὸς* est Maria Magdalene, soror Lazari. vide Caesaris Baronii Annal. Ecclesiast. ad annum Christi 32 n. 16 et seqq. DOUSA.

ib. v. 13. *ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας*] mores Theodori tanquam illi infensus tacet Acropolita. audiamus, si placet, ex Pachymere p. 35 6. ALL.

p. 164 v. 1. *τῇ τῶν Σωσάνδρων μονῇ*] monasterium hoc Sosandrorum Magnesiae deiparae virginis nomine ipse imp. Iohannes exstrui fecit, teste Gregora lib. 2 cap. 11; eundemque sepultum inibi dicit cap. ult. eiusdem libri. DOUSA.

ib. v. 15. Acropolita octo annos nondum absolutos, Gregoras sex annos natum refert p. 62 22. Phranza Gregoram sequitur. Pachymerius lib. 1 p. 35 23 novennem facit. hinc erroris arguitur Flavius Blondus, qui duos Theodoro filios dat, eorumque tutorem Michaelem Palaeologum ab eodem constitutum refert, lib. 8 Decad. 2 Hist. *et forte tunc accidit Theodorum Vattari* (Batatzium vel Bataccium vel Vatacium dicere debuit) *Graecorum, ut appellabant, imperatorem mori, duobus filiis superstitibus, quibus pueris Michaelem Palaeologum sibi affinitate coniunctum testamento dederat tutorem,* et infra: *Michael Palaeologus tutor crudelissimus pueros fidei suae sub affini nomine ab eo, qui eum extulerat, commendatos, cum interfecisset, imperium assumpsit.* in his postremis verbis alius Flavii error prehenditur: Michael enim filium unicum Theodori Ioannem excaecatum occlusumque in Nicetiatorum castro custodiisque circummoenitum magna diligentia asservavit. Pachymerius lib. 3 p. 191 11. vide de hoc eodem Ioanne occaecato Gregoram lib. 4, Phranz. lib. 1 c. 5, et alios. immo Ioannes hic Theodori filius, qui interfectus a Michaele asseritur, post Michaelem ipsum superfuit; eumque post Michaelis obitum Andronicus F. imperans sua

praesentia honoravit, beneficiis ac muneribus cumulavit, pro paterno scelere exoravit, et veniam impetravit. Pachym. de Andron. Michaelis F. p. 103 16. Blondum sequitur Sabellicus Ennead. 9 lib. 6: *reliquerat Theodorus Michaelem cognomento Palaeologum filiis tutorem, fecitque ea res fidem Balduino et Venetis futurae pacis, si tutoris nomine contentus esset Palaeologus. sed homo vehementi spiritu multaque prudentia non solum Balduini opes fregit, sed everiit etiam funditus.* All.

p. 165 v. 1. *Μουζάλωνι Γεωργίῳ*] erat is non claro genere ortus, sed ob cognitionem rerum et ad omnia aptitudinem atque morum urbanitatem a puero in aulam imperatoriam ascitus, ut cum multis aliis aequalibus Theodoro imperatori collusor esset; qui ita se ad mores illius accommodavit, ut unus illi esset omnia faciens dicensque quidquid imperatori gratum erat. amor eorum crescente aetate concrevit adeo, ut apud eum iam imperatorem principem et auctoritatis et gratiae locum obtineret, solertissimus coniector, quod illi placeret, dexter negotiorum administrator et fidus arcanorum particeps; quas ob res celeriter protovestiarii dignitate ornatus uxorem ex imperatoria familia duxit. ex Gregora. vide etiam Pachymerium historiarum libro primo. quibus notabis monstrum et *ἀνιστορησίαν* Sabellici Ennead. 9 lib. 6: *sunt qui Gregorium Imisolum tutorem a Theodoro relictum scribant, quem sacris operantem Palaeologus interfecerat, recepta ad se puerorum tutela, quos pari iniuria ac nescio an maiore etiam sustulit.* Georgius in *Gregorium* evasit, Muzalon in *Imisolum*, obtruncatus ab exercitu et populo in *interfectum a Palaeologo*, puer unicus in *pueros*, obcaecatus in *sublatum*. quid de reliquis expectandum est? All.

ib. v. 2. *τοῦτον γὰρ ἡ διαθήκη ἐποίει*] Gregoras p. 62 19 Georgio addit secundum curatorem Arsenium patriarcham, quem tacuit Acropolita. neque diversus est Phranza. All.

ib. v. 6. *καὶ ὅρκοι*] Gregoras p. 63 10. All.

ib. *οὔπω τριταῖος*] Gregoras Pachymerius et Phranza tradunt fuisse perpetratum die nono, et forte omnes vera nuntiant. neque enim statim atque moritur imperator, sepulturae traditur. quare sex primis diebus funus illius curatum est, elatum, propositum populo, terrae tandem traditum, nono vero die ab illius obitu, tertio ab illius sepultura, Muzalones obtruncarunt. All.

ib. v. 8. *συνδραμόντες πάντες*] solemnitas exequiarum et frequens omnium concursus non merebatur tam indignum spectaculum. convenerant enim in templum patriarcha cum clero universo, matronae, omnes nobiles, ut de more lugerent et memoriam imperatoris celebrarent. aderant omnes principes, plebeii quoque non deerant, confluxerat omnis exercitus, non eadem omnes sententia, alii luctum praeferentes, alii necem spirantes,

et, quod sane atrocius est, dum hymni concinerentur, vel ut Acropolita dicit, dum sacrosanctae missae sacrificium offerretur et cultus divinus perageretur. Gregoras p. 65 23. similia sunt quae narrat Phranza. ALL.

p. 165 v. 10. οἱ πρὸς τοῦ βασιλέως κεκακωμένοι] Pachym. p. 23 16, 24 6, 64 17, 65 7. ALL.

ib. v. 24. καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ αὐτοβοεὶ] Gregoras p. 66 1. scriba hic ob similitudinem obtruncatus, ut id quoque obiter advertam, Theophylactus nuncupabatur, eratque affinis Georgii Pachymerii historici. audiamus ab ipso libro primo p. 59 12. ALL.

p. 166 v. 7. πρὸς ὁρκωμοσίας ἑτέρας] certe si usquam alias, hoc certe aevi Graecis hisce iusiurandum ludus est, et iurare saepius peierare fuerit, iurarunt siquidem proceres conceptis verbis ex sententia imperatoris, antequam ille moreretur, se omnia ad amussim servaturos quae ille in testamento praescripserat; deinde statim post eius obitum peierant. nam cum se cognosceret ob rerum novitatem proceribus invisum Muzalon, qui dignitatis illius fastigium aegre ferebant, cum multi essent ad quos simul et tutela pueri et imperii administratio magis pertineret, convocatis omnibus in curiam submisse eis collocutus, haud obstare subintulit se tum imperii administratione tum tutela pueri cessurum. proceres simul velut ex composito id recusarunt, iusque iurandum priore sanctius datur tum a nobilibus tum a plebe militari; sibique et familiae suae quilibet exitium imprecantur, ni quod iurassent sancte servassent, ac Muzalonis tutelam, imperatoris vero filio imperium insidiarum expers et inviolatum ad omnem posteritatem tuerentur. cum deinceps exercitus in ecclesiam rueret et timore percitus Muzalo elabi conaretur, iidem omnes simul, ne ille egrediens templo saluti suae provideret, denuo iusiurandum adiecerunt, velle se omnia tuta quae imperator praeceperat, et cordi sibi esse aeque ac propriam Muzalonis vitam. hinc non semel sed saepius se religione obstrinxerant: et tamen cum res ipsa cogeret, sive vindictae studio sive odio sive neglectu, utinam non impulsu et adhortationibus iura divina atque humana violantes, necibus Muzalonum manus dedere. vide quae de his sacramentis et execrationibus praeter Acropolitam referunt Gregoras Phranza et Pachymerius. ALL.

ib. v. 17. τοῦ ἱεροῦ βήματος] quid fuerit βῆμα, vide Glossarium Meursii in πρόθεσις. DOUSA.

ib. τοῦ ἱεροῦ βήματος] Gregoras lib. 3 p. 65 19. paria sunt quae nobis dat Phranza: sed huiusce rei tragoediam multo melius ac fusius prosequitur Pachymerius lib. 1 p. 55 1. ALL.

ib. v. 20. τοιοῦτον γὰρ τὸν θυμὸν] causas tanti odii recenset Pachymerius lib. 1 p. 54 7. ALL.

p. 167 v. 3. trucidatis iam Muzalonibus, et inepto ad imperandum Ioanne immatura adhuc aetate, quaeritur ab omnibus

qui imperium regat, nutantem principatum sustentet, nec oneri cedat; neo aptior indicatur Michaele Palaeologo. vide Gregoram et Phranzam. Pachymerius quoque hisce fusius rem prosequitur. ALL.

p. 167 v. 6. *οὐ γὰρ προσῆκον*] de his omnibus vide Gregoram lib. 3, et qui Gregoram exscribit, Phranzam lib. 1 c. 3. ALL.

ib. v. 9. *ὁλκάδα*] navis optime confertur cum re publica seu imperio, gubernator cum principe, curae turbae negotia seditiones tempora dubia cum marinis fluctibus, cives cum vectoribus. Theophylactus Simocatta Mauric. hist. lib. 1 c. 1: *χαλίνου λόγῳ τὴν ἐξουσίαν, φιλοσοφίᾳ τὸ κράτος οἰάκιζε.* Cicero Epist. ad Q. Cornificium: *quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum et quidem ad puppim. una navis est iam bonorum omnium, quam quidem nos damus operam ut tutam teneamus: utinam prospero cursu. sed quocunque venti erunt, ars nostra certa non deerit.* et in Sextiana: *navis rei publicae fluitans in alto tempestatibus seditionum et discordiarum.* et in Pisonem: *qui maximis turbinibus ac fluctibus rei publicae navim gubernassem.* Choricius Sophista oratione peracta in Procopium Gazaeum: *ὅμως ἀπῆλθεν ὁ Δημοσθένης, καὶ προσέτι βιαίῳ θανάτῳ, καὶ τὴν Ἀθηναίων τύχην σαλευομένην καταλιπὼν δίκην νεὼς περικλυζομένης ἀνέμων τε βίᾳ καὶ συγχύσει κυμάτων. ὁ δὲ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφῆκεν εἰς ἀσφαλῆ τε καὶ μέγαν ὁρμιζομένην λιμένα τὸν ἱερέα.* sed omnium optime atque elegantissime turbas ac seditiones rei publicae expressit Alcaeus: *τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται, τὸ δ' ἔνθεν. ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον ναῒ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ κάλων. πὲρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει, λαῖφος δὲ πᾶν ζάδηλον ἤδη, καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό. χαλᾶσι δ' ἄγκυραι.* (Alcaei fragmentum dedi ab Hermanno Elem. doctr. metr. p. 688). ALL.

p. 168 v. 11. *ξυμπάντων δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ*] Gregoras p. 70 16. artes etiam ipsius ad occupandum imperium (neque enim soli aliorum lubentiae rem commisisset) fusius exprimit Pachymerius lib. 1. ALL.

p. 169 v. 15. *καὶ πρῶτα μὲν*] Gregoras p. 71 2. ex Gregora sua descripsit Phranza. Pachymerius nihilominus primum eum ad magni ducae officium evectum tradit lib. 1 p. 67 16. quomodo postea ex magno duca despotae dignitatem induerit, et tum adversorum tum favorabilium procerum sententias et concertationes in pleno senatu, ubi intervenerat et patriarcha et clerus, fusissime prosequitur Pachymerius lib. 1 c. 29. ALL.

ib. v. 16. *μικρόν τι πάνυ*] Gregoras p. 78 1. similia habent Phranza c. 4, Pachymerius p. 97 2. ALL.

p. 170 v. 6. *ἔνθα παρὰ τοῦ πατριάρχου*] Acropolita plurima in hoc negotio silentio praetermittit, ne invidiam suo conflet Pa-

laeologo. ea tamen ex aliis subministrantur, Gregora p, 78 3. nec diversa sunt quae scribit Phranza. All.

p. 170 v. 9. ὁ Καρυανίτης] Pachymerius p. 63 7. reliquos, si sibi adversari poterant vel suis conatibus impedimento esse, ut de medio tulerit, habeto tibi ex Pachymere p. 80 11. All.

p. 172 v. 7. ἐκ σκοτομήνης βαθείας] Pachymerius p. 97 16. All.

ib. v. 12. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λατῖνοι] Pachymerius p. 106 8. All.

ib. not. v. 5. χρυσεψητεῖον sive χρυσοεψητεῖον fornax in qua aurum coquitur et conflatur. Suidas: χρυσοεψητεῖον, ἔνθα χωννεύουσι καὶ ἕψουσι τὸν χρυσόν. Dousa.

p. 174 v. 3. τῶν κομερκίων] *commerciorum*. vox Latina tota κομέρκιον sive κομμέρκιον, *commercium*. vide Glossarium Meursii. Dousa.

ib. v. 17. τῷ ῥηγὶ τῆς Σικελίας τῷ Μαφρέ] Gregoras lib. 3 p. 71 21. Pachymerius p. 82 21. All.

ib. v. 18. τῷ Πρίγγιπι] iterum pura puta vox Latina, Πρίγκιψ sive Πρίγγεψ *princeps*. τῶν Φράγγων ῥήξ *Francorum rex* etc. vide Meursii Glossarium. Dousa.

p. 175 v. 21. κανικλείου] *caniclei* praefectura erat magna valde dignitas Cpoli. vide omnino Meursii Glossarium, et adhibe Cantacuzenum lib. 1 cap. 14 et lib. 4 cap. 40. Dousa.

ib. v. 24. μείζονος κέρδους] Gregoras p. 72 3. All.

p. 176 v. 5. τὸν αὐτάδελφον] Gregoras p. 72 8. hinc colligitur Michaeli Palaeologo duos fuisse fratres, quamvis non ex eadem matre, Ioannem et Constantinum. Pachymerius: ὁ μέντοιγε μέγας κονοσταῦλος τοὺς ἀδελφοὺς ἐπιστήσας νέους ὄντας καὶ συνετούς, ὧν ἅτερος μὲν Ἰωάννης, ὁ δὲ δεύτερος μετ' ἐκεῖνον ὁ Κωνσταντῖνος ἐλέγοντο, ὀφφικίοις οὔπω σεμνυνομένους τὰς πρεπούσας ἑαυτῷ φυλακὰς καθίστη. All.

ib. v. 9. ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ] plura de his vide apud Gregoram lib. 3 c. ult. All.

ib. v. 14. οἱ μὲν οὖν] hostes Graecis ipsis longe plures erant. hinc ad militares artes animus advertitur. nam Graeci propius hostem castris motis mittunt hominem idoneum, qui hostiles exercitus concitet et conturbet. is noctu veluti transfuga cum Michaele Aetoliae principe congreditur. nuntiat illi magnum periculum impendere. illius generos Achaiae et Peloponnesi principem et Siciliae regem clam per legatos pacem Graecis largitionibus obtulisse. si salus sua sibi curae esset, antequam illa concordia iniretur, sibi prospiceret. Michael paucis suorum re indicata ante solis ortum fugit, eumque alii atque alii sequuntur: ita Michaelis milites omnes in fugam se vertere. mane socii fuga Michaelis cognita, cum causam consequi non possent et valde imminutum suorum numerum cernerent, in fugam se ver-

tunt, se a Michaele proditos esse rati; quos ita turbatos aggressi Graeci maxima ex parte caedunt, caeteros paucis exceptis vivos capiunt, inter quos Peloponnesi et Achaiae princeps fuit. aliam huiusce victoriae causam narrat Pachymerius p. 84 6, principem scilicet et illius equitum proceres Ioannis filii Michaelis uxoris amore captos animoque obsequentes vim inferre pudicitiae illius in animo habuisse. res Ioanni displicet, et aerumnam gravem repellere minatur. equites ridere et verbis etiam lacessere non desinunt. sic Ioannes principem trahit ad pugnam; dum pugnatur inter eos, a Graecis victoria stetit. Siciliae rex cum paucis suorum clam effugit. Iacobus Pontanus not. in c. 4 lib. 1 Phranzae mirum in modum in his nominibus sese implicat. exsolvamus eum. *ubi asteriscum reposui, scriptum est in Graeco τὸν τῆς Σικελίας ῥῆγα Μαφρὲ Siciliae regem Manfredum. sequitur continenter καὶ τὸν τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιπα et Peloponesi atque Achaiae principem.* Demendus est asteriscus, et verba ita ut iacent in textu reponenda, si veritatem historiae volumus. similia Gregorae verba supra posuimus cap. 79. sequitur Pontanus: *Manfredus Friderici secundi ex pellice filius et Siciliae rex, quomodo potuit esse gener despotae Epiri et a Michaele Palaeologo capi, quem Carolus Galliae rex in praelio interfecit, ut narrat Thomas Fazellus rerum Sicularum Decad.* 12 *lib.* 8, *equidem non video.* viderunt qui rem accuratius examinarunt. an ita arduum fuerit despotam Epiri Manfredo Siciliae regi et Peloponesi et Achaiae principi Gulielmo filias suas collocasse in matrimonium? et tamen collocavit, si Acropolitae Gregorae Phranzae fides adhibenda est, et sane adhiberi debet. adde etiam Pachymerio p. 82 21. en itaque quomodo Maufredus Siciliae rex et Peloponesi princeps generi Michaelis fuere. sed Manfredus interfectus fuit a Carolo. quid tum? non potuit antequam interficeretur, uxorem ducere et gener Michaelis esse? narret quidquid velit Fazellus, oculatis ipse testibus magis credo. addit Pontanus, omnino fugit ratio protovestiarium, et alium nominare voluit aut debuit. sed hoc probandum erat, et ratio pro protovestiario stat, nec alium nominare voluit aut debuit, si mentis non desipiebat. All.

p. 178 v. 2. ἑάλω] Pachymerius lib. 2 p. 106 16. All.

p. 179 v. 5. in equitum numero multum inter se distant Acropolita et Pachymerius. Acropolita non ultra quingentos agnoscit, Pachymerius ad tria milia extendit. All.

ib. v. 9. τὴν πᾶσαν αὐτοῦ στρατιὰν] Pachymerius τὸν δέ γε πρίγκιπα ὅλον εἶχε σὺν τοῖς στρατεύμασιν. All.

p. 181 v. 12. ἔωθεν δὲ] Gregoras p. 74 21. All.

ib. v. 16. ὁ μὲν οὖν νόθος υἱὸς] de hoc Ioanne Pachymerii verba supra adduximus. All.

ib. v. 18. ὁ δὲ πρίγκιψ Ἀχαΐας] quomodo postea occupata

Cpoli a Graecis dimissus fuerit, refert Pachymerius p. 86 15. Gregoras lib. 4 p. 79 22. tres tantum urbes recenset. ALL.

p. 184 v. 18. τὸν μὲν οὖν σεβαστοκράτορα] Gregoras p. 79 11. ALL.

p. 186 v. 4. ἀντίπεραν τοῦ βορείου] Gregoras p. 80 20. de hac re pluribus agit Pachymeres lib. 2 c. 19. ALL.

p. 187 v. 3. τὴν ἐξ ἔθους] Gregoras p. 81 12. ALL.

p. 188 v. 11. πανευφυέστατος] Gregoras Arsenium usu rerum et imperii administratione nec cum fossore quidem conferendum tradit p. 66 19. ALL.

ib. v. 22. ἀλλ' ὁ μὲν Σάρδεων, ὅτε ὁ βασιλεύς] hoc idem pluribus narrat Pachymeres lib. 2 c. 17. ALL.

p. 190 v. 7. παραγγελίας] Gregoras p. 83 8. ALL.

p. 191 v. 3. μποτεστας] vox mere Latinæ, *potestas.* dignitatis genus, Italicum *podesta.* sed et priscis Latinis nomen officii et magistratus. Iuvenalis Satyr. 10:

praetextam sumere mavis,
an Fidenarum Gabiorumque esse potestas?

Suetonius in Claudio: *atque etiam per provincias demandavit.* apud alios scriptores Graeco-barbaros dicitur ποτεστάτος. vide Glossarium Meursii. quod et ipsum non multo post auctor noster usurpat. DOUSA.

ib. v. 10. Δαφνουσίας] Gregoras p. 85 4. Daphnusiae meminit Nicephorus patriarcha Cpolitanus in Breviario historico (p. 44 A ed. Lupar.). in codicis antiquissimi margine, in quo erat Apoplus maris Euxini sine nomine auctoris, diversus ab eo qui est Arriani, adnotatum erat Ἀπολλωνία ἡ νῦν Δαφνουσία. ALL.

ib. v. 17. ἄνδρας τινὰς ἐξωρμημένους] Gregoras p. 84 15. rem distinctius narrat Pachymeres lib. 2 c. 27. Phranza aliter lib. 1 c. 4. vesane itaque nimis Sabellicus Rerum Venet. Decad. lib. 10 in fidem Graecorum oblatrat, quam sine aperto mendacio laedere non potuit, narrat siquidem quosdam Graecos, rerum praesentium pertaesos, cum Palaeologo per fidos nuntios egisse ut certa noctis hora cum quibus sibi videretur copiis adesset: fore ut in urbem receptus sine ulla caede rerum potiretur. Palaeologum occasionem minime negligentem silentio noctis cum expeditissimis copiis ad urbem accessisse, quas per accessa ab hostibus loca, ne quid illi praesentire possent, moenibus admotas, caesis portarum vigilibus proditores in urbem sine alia maiore caede acceperunt. Balduinum et Pantaleonem Iustinianum antistitem ad primum captae urbis tumultum excitos, cum necessariis pretiosissimisque rebus, quas nocturna illa trepidatione exportare potuerunt, ad Euripum se trepide recepisse, ubi navem ingressos continua navigatione in Euboeam esse delatos. et illi concors Blondus Flavius lib. 8 Decad. 2: *inita itaque coniura-*

tione Palaeologus de recipienda urbe per idoneos est admonitus. classe igitur imperatoria, quae omnes asportaverat Latinorum nervos in Pontico iam agente, adveniens exercitu Palaeologus, refracta a coniuratis porta, nocte concubia est admissus. Balduinus vero imperator et Pantaleo Iustinianus patriarcha, navigio derepente cum suis omnibus et rapta supellectile ad Euripum sese profugi receperunt. audiatur etiam denuo Sabellicus Ennead. 9 lib. 6: *sed dum ille,* Balduinus, *extremam vim formidat, domestica opprimitur, urbs vacua a paucis Palaeologo prodita est.* et *sunt qui dicunt eum abfuisse, quum hosti tradita est: sed sive affuit, cum hostis in urbem receptus est, sive in castris fuit, satis constat, Byzantium proditione amissum.* Alexius Strategopulus et non Michael Palaeologus Cpolim capit. quomodo enim qui Nicaeae et Peritheorii commorabatur, Cpolim capere potuit? et sane si per Graecos de recuperanda Cpoli fidem certam habuisset, gloriosam adeo provinciam non demandasset Alexio, sed ipse per se ad similem triumphum accessisset, ut fecerat anno superiori, quo verbis Aselis fretus exercitum in Galatam duxerat ad expugnandum illud oppidum, ut videbatur, re tamen vera, ut Byzantium occuparet, deceptus nihilominus promissis Aselis, re infecta, Nicaeam revertitur. adde eundem Michaelem non misisse Alexium ad occupandam Cpolim sed ad debellandum Michaelem defectorem, et cum prope Cpolim exercitus esset ducendus, dedisse in commissis Alexio non ut caperet, sed ut tantummodo pertentaret et Latinis timorem incuteret. Pachymeres lib. 2 p. 138 6. quomodo postea Alexius urbem ceperit, fuse narrant eorum temporum σύγχρονοι scriptores, Acropolita Pachymerius et forte Gregoras, quorum dicta praeponenda sunt Sabellici et Blondi somniis. Balduinum cum rebus necessariis et pretiosissimis fuga ad Euripum appulisse, credat quicunque eiusdem atque Sabellicus et Blondus felicis cerebri est. qui enim necessaria et pretiosissima deferre secum potuit, qui ornamenta imperii et dignitatis insignia et carissima quaeque hostibus praedam reliquit? All.

p. 191 v. 19. ὀπήν τινα] Gregoras p. 85 13. All.

ib. v. 21. εἰσῆλθε διὰ ταύτης] Gregoras p. 85 19. All.

ib. v. 23. κάμπους] G. Codinus in libello de rebus patriis Cpoleos, quem frater meus Georgius P. M. de Graeco in Latinum transtulit, cuius statim in principio notarum meminimus, hic in fine nobis ad explicationem huius loci prae caeteris advocandus est: ποιήσας (inquit) οὖν ὁ αὐτὸς βασιλεὺς (Theodosius Iunior) ἱκεσίαν καὶ λιτὴν εἰς τὸν κάμπον τοῦ τριβουναλίου μετὰ τοῦ πατριάρχου Πρόκλου. his adde Diaconum: *ut timentes Byzantii extra civitatem, in loco qui Campus dicitur, essent perseverantes,* et caetera, quae in notis ad Codinum eximiae eruditionis et diligentiae vir Iohannes Meursius annotavit. Dousa.

p. 192 v. 7. *οἱ δ' ἐντὸς τῷ αἰφνιδίῳ κατασεισθέντες*] Pachym. p. 147 3. All.

ib. v. 12. *Βαλδουῖνος*] Pachymerius p. 144 11. All.

ib. v. 13. *Ποτεστάτος*] Pachymerius p. 162 17. All.

ib. v. 14. *μηδέν τι τῶν γινομένων*] Gregoras p. 86 13 dicit eodem die ad eos, qui Daphnusiam obsidebant, de capta Cpoli famam allatam. nec videtur dissentire Pachymerius p. 145 8. All.

ib. v. 21. *πῦρ ταῖς οἰκίαις*] Gregoras et Phranza statim in ipso ad urbem ingressu, antequam qui in Daphnusiam abierant reverterentur, Caesarem Byzantium incendisse narrant, Acropolita post reditum Latinorum ex insula Daphnusia. illi quattuor in locis urbem incensam, eamque flammis circumdatam; Acropolita ignem immissum in Latinorum aedes prope littus iacentes, quas Campos appellabant. idque factum consilio cuiusdam Ioannis, qui fuerat famulus Balduini, tradit Pachymerius p. 146 1. All.

ib. v. 24. *ἐπεὶ δὲ εἶδον*] Gregoras p. 86 13. All.

p. 193 v. 2. *μιᾶς τριήρεως*] Gregoras p. 86 10 scribit Balduinum cymba arrepta fuga salutem quaesiisse. All.

ib. v. 4. *καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέβη*] Phranza: *tali modo urbs ampla illa et urbium imperatrix auxilio dei omnipotentis et Caesaris peritia solertiaque militari ab Italorum Latinorumve manibus vindicata, ad Romanos tandem post annorum novem et quinquaginta, mensium trium, dierum quattuor intervallum rediit.* cum Acropolita consentit Pachymerius: *ἐν ὀκτὼ μόνοις πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἔτεσι κατεχομένης τῆς πόλεως τοῖς ἐχθροῖς.* All.

ib. v. 12. *ἡ δὲ φήμη*] Pachymerius lib. 2 c. 29. All.

p. 194 v. 1. *τοῦτον μὲν ἔφη*] Gregoras p. 86 21. et nota Gregoram hic dicere captam Cpolim a viris octingentis, cum supra dixisset eam captam a Caesare, cum ne milenarium quidem exercitum adduceret, nec ullas machinas ad deiiciendos muros paratas haberet. Pachymeres p. 151 16. brevius haec eadem Phranza. All.

ib. v. 19. *νυκτὸς ἐπιούσης*] Phranza: *sed postquam nuntius alter etiam cum litteris a Caesare ipso conscriptis supervenit, iis visis dubitationem a se amovit, deoque gratias egit, et patriarcha totoque senatu assentientibus propter victoriam adeo admirabilem et facta Caesaris ingentia, quibus Romanum imperium amplificasset.* Pachymeres p. 152 15 ait eodem die, quo capta est Cpolis, allatas etiam fuisse litteras Caesaris. All.

p. 195 v. 1. *τὴν Κωνσταντίνου φθάσαι*] Gregoras p. 87 11. Pachymerius lib. 2 c. 31. All.

ib. v. 9. *τοῦ Βαλδουΐνου τοῦ τάχα*] seriem imperatorum Latinorum in Byzantio disposuit Gregoras p. 85 ima. All.

p. 196 v. 13. *κατέλαβε γοῦν*] Pachymeres p. 160 4. ALL.

ib. v. 18. *τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἴσοδον*] belle admodum haec omnia Gregoras. ALL.

ib. v. 20. *ὁ τῆς Κυζίκου*] Pachymeres p. 160 16. ALL.

p. 197 v. 11. *τούτου τῆς θεομήτορος*] Pachymeres lib. 2 c. 31. Gregoras lib. 4 p. 87 14. idque ante Michaelem post Iustinianum et Heraclium primus omnium imperatorum egerat Ioannes Comnenus, si fides adhibenda est Ioanni Cinnamo Histor. lib. 1. ALL.

ib. v. 13. *περὶ τὸ τῆς σοφίας τοῦ θεοῦ ἀφίκετο τέμενος*] multa de hoc templo a Iustiniano extructo dixere Graeci et Latini, omnia tamen infra dignitatem: molimina enim omnium in dicendo opus superabat. ipse Michaelis Pselli facundissimi scriptoris in idem templum terrae motu quassatum disiectumque monodiam adhuc ineditam, dignam tamen quae legatur ab omnibus, dabimus, ut meus ms codex tineis exesus madoreque lacerus suppeditabit. non erit iniucundus labor inter lacrimas. *εἰς τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας σύμπτωσιν. ἦν ἄρα καὶ συμφορὰ συμφορᾶς καὶ πάθος πάθους καὶ λύπη λύπης καὶ οἰμωγῆς οἰμωγὴ καὶ θρῆνος θρήνου μείζων τε καὶ ἀργαλεώτερος. καὶ τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθημάτων, ὅσα καὶ μνῆμαι φέρουσι, πόλεων κατασκαφάς, ναῶν ἐρημώσεις, οἴκων ἐρειπώσεις, ἀγαλμάτων συμπτώσεις, * στάσεις, ἀπαγωγάς, αἰχμαλωσίας ἐγνώκαμέν τε καὶ οἴδαμεν. εἴδομεν ἃ οὐκ ἠλπίσαμεν οὐδὲ προσεδοκήσαμεν, οὐκ ἄν ποτε εἰς νοῦν ἀνετυπώσαμεν, καὶ οὗ μεῖζον κακὸν οὐκ ἦν ἰδεῖν * καὶ οὗ προαποθανεῖν πάντως ἂν ἠνέγκατό τις. τί τοῦτο; τὸν κόσμον ἡμῶν, τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τὴν σκέπην καὶ καταφυγὴν ἡμῶν, τὴν ἐλπίδα, τὴν μόνην ψυχαγωγίαν, τὴν μόνην ἀντίληψιν, τὸ ἔρεισμα, τὸ ἱλαστήριον, τὸν περικαλλῆ νεών, τὸν ἀσύγκριτον οἶκον, ὃν ᾠκοδόμησεν ἡ Σοφία ἐπὶ τῷ ἑαυτῆς ὀνόματι, καὶ οὗ ὑπήρεισε τοὺς ἑπτὰ στύλους ἐκείνους, ὑπὲρ οὗ καὶ ἑαυτῆς ἔσφαξε θύματα καὶ τὸν κρατῆρα ἐκέρασεν. ὢ τοῦ πάθους, ὢ τῆς συμφορᾶς. ὢ τοῦ μεγέθους τῶν κακῶν, ὢ τῆς Ἰλιάδος. τίς οὐκ ἂν καὶ τὴν γλῶτταν ἐνδώκῃ ὥστε μὴ εἰπεῖν; τίς οὐκ ἂν καὶ ἑκὼν ἐμπνιγείη πρὶν ἐκλαλῆσαι; τοῦτον ἐκεῖνον ὃν ὁ θεὸς ἐξελέξατο, ᾧ ἐπεφοίτα, ᾧ μᾶλλον εἰπεῖν ἐνεδήμει, ᾧ ἠρέσκετο, ᾧ ἐπετέρπετο, εἰς ὃν ἀπέκειτο τὰ τιμιώτατα, τὸ μῦρον, τὸ χρίσμα, τὸ βασιλικὸν λέγω καὶ ἱερατικόν. εἴπω τὸ παράδοξον, τὸ τοῦ θεοῦ σῶμα καὶ αἷμα; ἐν ᾧ ἐθύετο οὗτος. τίς εἰπεῖν τολμήσει τὸ γεγονός; τίς ἐνέγκῃ ψυχὴ προενεγκεῖν τὴν φωνήν; οὗτος ὁ διώνυμος, ὁ περιβόητος, ὁ ἄσυλος ἔπεσεν οἴμοι. ἔπεσε σεισμῷ κλονηθεὶς καὶ βρασμῷ γῆς τιναχθείς. καὶ ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν οὐκ ηὐδόκησεν, οὐκ ᾐδέσθη ἄρα, οὐκ ἠλέησε πίπτοντα· πρὸς σὲ γὰρ ὁ λόγος, ναὸς τοῦ θεοῦ, καὶ χῶμα γενόμενον καὶ διαλυόμενον, καὶ πρὸς αὐτὸν πάλιν κονιορτὸν αἰρόμενον καὶ ἀναφερόμενον, οὐκ ἀπεστράφη, οὐ κατενύγη ἐπὶ σοὶ ὁ εὔσπλαγ-*

χνος. ἄθυτος διὰ τοῦτο ἔσται καὶ ἀκαλλιέρητος, καὶ διαμενεῖ ἀμελῴδητος καὶ ἄψαλτος καὶ ἀπροσφώνητος καὶ ἀπροσαύδητος, ἀνθ᾿ ὧν οὐκ ἔπαθέ τι ἐπὶ τῇ συντριβῇ σου, ἀλλ᾿ ἔθηκε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς στερεὰν πέτραν, ἵν᾿ εἰδῇ καὶ αὐτός, εἰ καὶ νῦν ὡς ἔοικεν ἐπιλέλησται, ἵν᾿ ἀνθρωπίνως εἴπω καὶ περιπαθῶς, ὡς ἄνθρωπός τε ἐγένετο καὶ τὰ σωματικὰ ἀνεδέξατο. ὑμεῖς δὲ οἱ υἱοὶ Σιὼν οἱ τίμιοι, οἱ λειτουργοὶ καὶ ἱερεῖς καὶ θύται τοῦ μεγάλου καὶ καινοῦ θύματος, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις τοῖς αἴρουσι τὰ σκεύη καὶ καθαίρουσι καὶ μελουργοῖς καὶ μελῳδοῖς καὶ ψάλταις σύστημά τε καὶ πλήρωμα, οἳ ὡς Ἱερεμίας φησὶ τὰς ὑψώσεις τοῦ θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι περιφέροντες, ποῦ νῦν μετετέθητε; ποῦ νῦν ἀθροίζεσθε; πῶς ἐστράφη εἰς πένθος ἡ χαρὰ ὑμῶν; πῶς αἱ ἑορταὶ εἰς θρῆνον; οὐ καλὸν ἦν ὑμῖν καὶ ὅσιον, ὡς καὶ ἐμοὶ καὶ πᾶσιν ἔδοξε, προαποθανεῖν, ἢ συνθανεῖν τῷ συμπτώματι; ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς ζῆν ἡμῖν ἔδωκε καὶ ἐγκατάλειμμα ἡμᾶς ὑμῖν ἐγκατελέξατο, ζητῶ, ποῦ τὸ ἱερὸν ὑμῶν κάθηται νῦν ἢ ἵσταται σεμνολόγημα; ποῦ ἡ συνέλευσις; ποῦ ἡ συζήτησις τῶν γραφικῶν ῥητῶν; τί περὶ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης φιλοσοφεῖτε, περὶ εὐδοκήσεως, περὶ παραχωρήσεως, * νομίας, περὶ τῶν ἀνεφίκτων ῥημάτων; εἴ τις ἐδόθη ὑμῖν ἢ ἀπεκαλύφθη λόγος, εἴπατε, καὶ μὴ ἐάσητε μόνῳ τῷ ἀποσπάσματι τοῦ ἱεροῦ προσανέχειν. οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ * ἄρχων καὶ προφήτης καὶ ἡγούμενος, οὐδὲ ὁλοκαύτωσις, οὐδὲ θυσία, οὐδὲ προσφορά, οὐδὲ θυμίαμα * πῶς τῷ καρπῶσαι ἐνώπιόν σου, καὶ εὑρεῖν ἔλεος. ἀλλ᾿ ὑμεῖς μὲν καὶ σώζοισθε, καὶ ἴδοιτε τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ ἀναγομένην τε εἰς ὕψος καὶ ἀνακαινιζομένην, καὶ ταῖς εὐχαῖς συγκάμοιτε, καὶ δοξασθήσοισθε ἐν αὐτῇ, καὶ λαμπρυνθήσοισθε. σὺ δὲ ἥλιε καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες, ὑμεῖς ποῦ ποτὲ ἄρτι φαίνεσθε; ποῦ νῦν αὐγάζετε; ποῦ τὰς ἀκτῖνας ἀνίσχοντες πέμπετε; ποῖος ὑμᾶς οἶκος ἀρτίως ἐκδέχεται ἢ ἀποδέχεται; τίνι ἀντιλάμπετε; ποίῳ ἔργῳ σεμνύνεσθε; τίς ἰδεῖν ὑμᾶς ἄνω βλέπων ἐθέλοι; τίς οὐχὶ μᾶλλον ἐν σκότει κύπτων διαπορεύεται καὶ φῶς ἀποστρέφεται; οὐκ ἔδει σε περιβαλέσθαι σκότος τὸ πένθιμον ἐκείνου τούτου ἤδη δεύτερον, ὦ φωστήρων ἄριστε καὶ μέγιστε ἥλιε; οὐχὶ σὲ πανσέληνε κωνοειδεῖ τινὶ σκιάσματι ὑποδραμεῖν καὶ ὑποκρυβῆναι ἢ ἐκλεῖψαι; ἀλλ᾿ οὕτω παρείδετε τὸ γεγονὸς ὡς ἀγέννητον; καὶ ποῦ δοξασθήσεσθε; ἐγὼ γοῦν πολλάκις ὑμᾶς εἶδον ἐν τῷ σελασφόρῳ ἐκείνῳ ναῷ, καὶ ἰδὼν ἐθαύμασα, καὶ τὴν αἰτίαν ἠρεύνησα δι᾿ ἣν τοῦτο ὑπέστητε, καὶ τὸ τοῦ νῦν κάλλος ναοῦ αἴτιον ἔμαθον τῆς διατριβῆς ἐκείνης. καίτοι δυσέρωτας ὑμᾶς ᾤμην εἶναι καὶ ἀνέρωτας. ποτὲ δὲ καὶ δι᾿ ὅλης ἡμέρας ἐφάνης, ἥλιε, συμφιλοχωρῶν ἐκεῖσε καὶ στρεφόμενος καὶ λάμπων, καὶ ἑκὼν οὐκ ἀφίστασο, ἢ μεθίστασο, τὴν διάδοχόν σου σελήνην φέρων. καὶ τοῦτο ἐγὼ βλέπων ἐλογιζόμην, ὅταν καὶ γίγαντα καὶ νυμφίον ἐκ τοῦ παστοῦ ἐξερχόμενον ὁ μελῳδὸς Δαυὶδ σε προανεφώνησε. προεῖδε γάρ σε κἀκεῖνος τοῦ παμφαοῦς ἐκείνου ναοῦ ἐρῶντα, καὶ ἐπῇδέ σοι ταῦτα. καὶ νῦν τοῦ-

τον οὐκ ἐκτράπῃς πίπτοντα, δι' ὃν ἧς μείζων, δι' ὃν ἐνδοξότερος, δι' ὃν φαιδρότερος ἔσῃ. καὶ σὺ πάντως εὐδόξαστος ταπεινωθήσῃ μικρὸν καὶ στυγνάσεις ἐπὶ τῷ πτώματι, ἵνα μάθῃς ἀλλοιωτὸς αὐτὸς καὶ τρεπτὸς γεγονὼς καὶ φθορᾷ ὑποκείμενος. οὗτος δὲ εἰ μὲν ἀναστήσεται ἢ συντελεσθήσεται καὶ καλλωπισθήσεται, οὐκ ἐμὸν εἰδέναι· τὸ δὲ ἐμὸν εἰ ἐπιβιώσω, εἰ εἰσέλθω, εἰ εἴδω, εἰ προσκυνήσω, εἰ θεοκλυτήσω, θεοῦ ἄρα τοῦτο, κἀκεῖνο εἰδότος. ALL.

p. 197 v. 21. ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ τὸν πατριάρχην ἐντὸς γενέσθαι] Gregoras lib. 4 p. 88 16. ALL.

p. 198 v. 23. ἤδη γὰρ μεσημβρινὰς] Pachymerius p. 161 3. ALL.

INDEX GRAMMATICUS.

INDEX HISTORICUS.

LIPSIAE,

EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.